Orien
Armen

DS
175
.C43

vol. 3

Ch'amch'iants', Mikayēl.
Patmowt'iwn Hayots'.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ

Ի սկզբանէ աշխարհի մինչև յամ ռոմ. 1784.

Ըստ առաքելոյն այլեւայլ մատենագրաց,

Ի մի գիրս բովանդակեալ, և յերէս
հայոց տպեալ.

Յօրինեալ ի Տայոց Աղթամարայ վանից ջաւշեանց կոստանդի-
նուպոլեցւոյ, յաշակերտաց ամենասրտաւիրհ Տ՛ն
Անթիմոսիոյ մեծի արքեպի.

եւ ապագրեալ հրամանաւ դերապատիւ Տ՛ն Սահակայ
վարդապետի և արքեպ՛ Ղազիոյ յաջողեր։

Ջանիւք եւ ծախիւք պատուական եւ յաղագործութիւն զանազանեալ երէցս եղբարց
հոռոմոցս, Բարսղեան պատրն յովհէփին և պատրն պօղոսին։

Ի հայրապետութեան ռմ ոգեհաւ հայոց
կաթուղիկոսի։

Յամ ռմ. 1786. յապրիլ. 16

Նոր ի բազմահատոր հայոց տիպք։

ՀԱՏՈՐ Գ.

Յօրում առանձին պատմութիւք հինգերորդ և վիցերորդ դարուց ունի
յամի ռոմ. 1080. մինչև ի 1784. Նա աղիւսակք ծննդոցն։

Ի ՎԱՂԵՆՍԻԱ.
Ի տպարանի յովհաննու փիլոպենց։
Հրատարակեաց հեղինակն։

1786

DS175
.C43
Civil
Liberties

ԳԻՐՔ ՅՈՆԳԻԼԻՈՑ

Յաղագս իշխանութեան առաքելոցն

Ի թուականութեանն Հայոց ՇԻԹ. ։ 1080 ։
Ի թուին տեառն ՌՀԷ. ։ 1380 ։

ՏԵՍԱՆԵՒԻՆՔ Ի ԿԱՐԳԱՒ ԸՆԴ ԽՐԻՏՒ, զի քեզ անգամ բազում ինչ նկաք՝ ի պահպանել և՝ ի հնազանդել խրեանդ՝ նորոգ ինն՝ օրիցն առնեն ա- չելոյ և զօրանալոյ, երբեմն հաւատարմացաւ՝ և երբեմն անհաւատար. որպէս և ոմանք՝ ի ծառայ՝ ի ակարանալ խրեանց՝ յայլ մեացեալ ժամուն արժանաւոր շնա- ռաւելոց ընձիղեն, և՝ ի նոյն ևս ծառանան. երբեմն զո- րաւոր երևեալ, և երբեմն ակար. Ամին Հանգոյն է առաս- նել և յիշատուիլն ազգին Հայոց. ոյ՝ ի պահպանել՝ ի բազբա- ւառնինն՝ ի մանանհ ինչ արժանաւոր նոցին՝ յո՝ ի ուրբենե, ոչ եր մեացեալ՝ ի մերոցն բազմաւառնանց, վերստին շառա- վիղեցաւ, և առ առկաւ ակաւ զբարկալ մեծացաւ. և թա- գաւորական շքով եւ պատուեցաւ իրիկիր տիրելի յանոց՝ հրովն կենդանեցոյց՝ ի սահմանակցութենէ փոքուն Հայոց. և անճանեցաւ իշխանութի ուրբենանց, նման ոչ աւաւել քան զառաքեալսն ենայն, թայց և ոչ նուազ քան զնոսայն. և առնոց ամն իրք երեքհարիւր ։ Օրսոր իշխանութի զկալուպ ածինք դնել աւաջի՝ ի հինգերորդ յոյս գիւք, յարելով ի վերայ ամենայն իրաց՝ որ ի թեոդոսս երկիր ։

Ա. Ա. Ա.

Ա Յայնժամ Արեւելեան Հայքն կոյսին ընդ իշխանութիւն ոչ լայր։ Եւ
Ա Ա Ա

և կրկին մկրտել, վի այսոհետ լինի զնացմանն. և յոլ ուռնուլ
և կրկին մկրտել, վի այսոհետ լինի զնացմանն. և յոլ ուռնուլ

նոցուս յանձն՝ յարտոյց ոսոսիկ հոլաճանոս ի վի նմ, յորմէ և
ատիպետ բազմանայ՝ մկրտեցան ակամոյ. և ոմանք լոկ գրոշ-
մեցան, ոմին իւրն անկուա չիոճուելնի մեծ և գրպտաելնի ա-

ակնաբ ի մեջ հոյոյ և յուսոյ,

|յա վոսն այսր պատճառի գրիգոր վկայասեր եղեալ գնաց ի
հրոտանգլնուպոլիս. և իւրոցն ի կայսերն, զի փոխանակ
հոլածնելոյ զհոյս՝ մխաբանեցուսի զնի ի յոյնս ոիրով, լուա-
ռասցե ամա յանձն առնուլ ■ հոգի զոր ինչ միանգամ ընդ-
ունին նոքա. |յա ինկեպտ սովին փոքր ինչ հոնգաղատեսյաս
կայսրն. բայց մխաբանելնին ոչ յայտնեցաս. ■ ոյսուհ գրի
|ի գոլեա ժողովոյն հռոմկլոյրս. գլ. ■. որ առ. * |նկին և
,, գրիգորիոս վկայասեր առ ալէքսիոսիհ արքոյին՝ ի մեծ
,, եկեղեցիդ. և ոչ եղև հնար մխաբել ■

|նգ աւուրսն ընդ այնոսիկ ոպոնաս գաւազանուելնի |108
ի. ձգ. ամանոյ՝ հնչկաղուն իշխանն եղեոխոյ վախել որգի ապուգա-
պոյ՝ այն՝ որ երբեմն իշխանն եր մանազկերտոյ յաւուրս
սուգրելոյ արքոյին պարսից. և զի յայնմ ձեմի նրևելէ եր ի
քաղաքէն անդ ոմբաս սրգի քուգարաւոյ իշխանին անուոյ,
(զոր ի յիշեցաք ի նախընթացս յորորդ գիրոդ. գլ. խե.)
նմոս նա կոյոյն զդգաուելնի եգեոխոյ. ընդ որ նախանձեալ
ամանք՝ իշխեցաց յոռուելնի մեծ յարուցին ի քաղաքին ի
վի՛ նի՛, O այն լսելէ ինկլորաեայ իշխանին անառնեալ (զոր-
մէ կրեալ եմք ի նոյն գիրս գլ. խե.) վասլ-զուսի եհա-
նդ. և առա քանիւք պարտաւոր ցուցեալ զանձոտ կուրս
զնու, և զայլ բանի մի իշխանս հոյոց, և ասրեալ ի մորալ
քաղաքէ՝ հաբայցոյց անդ զոգո նի՛, լարլաբեալ ոսկն և զնչ-
ոսոյոք՝ հաբայցոյց անդ զոգո նի՛, լարլաբեալ ոսկն և զնչ-

խան. ամն քոմ, որ կաշխուր արքուսի. և ոգա գօրքս եգեալ ի
քաղաքին եգեոխոյ զոյգն իւր գվարոսա՛ մեհենեցաս ամսի,
և գնաց յամսիոց.

|նգ՝ ի յեկեալս եր յոյնսամ յակոբ վկայ ոսպասհնկի՛ որ և
քարոզնեցի սա՝ այն՝ որ նա ոուսիկն կայսեր գհոուելնի մեռ-
բոնուելնէ՝ ի գիմաց ազգին հոյոց՝ այր մի խմաոուելնի և
առաքինուելնէ. |յա ոա՝ ի նմին ոսի վախճանեցաս անգ ի
հոուսկի ձերբուելնէ. |յոյնի լինէ ոորա խոկ առացնուլ յուսերս
կնկրկուելնէ պետրոսի գեսաղայնի զողորմուելոյն հունգոսեան

վասլ շարակնսի, որոց գրեսուտաեք յոյնն զոնասնս յամոբ.

|ասիոսի. ||ասիոսի.
|ղեբս. ||ղեբս.

փիլատոս փոխանակին աւետ ի քահան պատառ ի քիչն հա-
նի , յորում նատեր իբր առանձին կը ջիկա Թէոդոսիա յոյնուհի
սարդսի , զոր կարդէ եր սա ինքն փիլատոս ։ \| ու ի յաւե
նի անդ՝ այլ սմն ոսկերոյ օրհասական սնունդ զօրաք քազմիք
յարձակեալ ի վերայ՝ նա պատերազմ առաւակի ընդ նմա , և
նկան ալարձակ վնա՝ էուս զքահան գառուս ի ձեռաց նը ։
և փիլատոսայ մաղաքուրծ զնդծեալ՝ չորս անդրկն ի քա-
զաքն մոլոշ , ուր և կային հայք ոչ սակաւք ։ և նաուս անդ ։ \| Հոռոմոց ։
1085 Ընդեաց սմոտ փիլատոս հրնշական առ Թէոդոսիա կը ջիկա՝ \| Հոռոմոց ։
ՀՀԴ և յարգարեաց զնա Թագաւոր զհնդի քաղաք քահանայ , և գալ \| Հնդից ։
ի մարաշ ։ \| ու յոլ առնալ նը յանձն առաքեալ կոչեաց զը-
պօղոս վիճակ զհայր վանային վարագայ ։ և ժողովի արարեալ
քանի մի անձանց՝ անդ ի մոլոշ , եաս ձեռնադրել զնա կա-
Թուղիկոս հայոց՝ յամի ՈՆԵ ։ 1085 ։ և ի Թուին հայոց ։ ՀՀԴ ։
սրով և Թիւ կը ջկասայն էզև չորս ։ մեծն գլխգաւ վկայասկը
ի կաղմնա առաս լերին ։ և նը բառնալ լնուսդի նը յանի ։
և նը Թէոդոսս ի հնդի ։ և նը պօղոս ի մարաշ ։ և ի քաղ-
մնալ ոսյա՝ անկան ուրիք ուրեք գոյն լինել յուսմունք և

շխոհուԹիք ի ժէ պգկի ։

Օ այս սխալ պօղոսի նորայ կը՛ջկոի՝ ոչ քառասք Թուեցաւ
նմա կալ այլ եաս յայնմ իշխանուն ։ զի եր նա այր խնարհ և
խաղաղասէր ։ վշխ և յետ կալոյ ամաս ինչ ի մարաշ ։ Թո-
ղեալ ամենեքին զայն նոր կաԹուղիկաուԹի՝ գնաց ի փոնս
իւր ։ և հկաց անդ ։ \| ոչ փիլատոսայ գնացեալ ի կաղմնաս \| Կիլիկիա ։
պատմիչ՝ ուրացաս զքն ։ և կամելով փառայ հաստանել՝ զրկե- \| Ե ։ և Ձ ։
ցաս և յայնմանե զօր ուներ ։

Ձ ։ \| Ուլ յայսմ ժամանակի ի գրան ալէքսի կայսերի իշխան \| Կիլիկիա ։
սմն հայոց յազգն Նախարարութեց՝ բակուրան անուն , ոյր \| Ե ։ և Ձ ։
զօրաւոր և Ճարտար ։ որ և օգնական լեալ ալէքսի յառաջ
քան զԹագաւորել նը՝ սիրելի հզեալ ևս նմա ։ որում ետ
առանձնալ եր ալէքս՝ յիշխանութենի մեծ հասուցանել զնա՝ եԹէ
նատցի կայսր ։ \| պա յորժամ յայն պատիճ վերացաս ալէքս ,
Հռոմոցց զբակուրան իշխանութիք ։ \| ու ի յարձակիլ յայն
առուս բազմութիք սկիւԹացւոց ի վը յոնաց , կայսրն ա-
չէքս դիմելով դաջնութենի և վնահականութենի բակուրանոյ՝
եաս զզօրս իւր ի ձեռս նը ։ և նիզակակից նմին զայլ ոմն հղ-
խան ի հայոց անուն վարագ երիտասարդ կտրիճ ։ \| ու
զի բազմութիք մեծ եր Թշնամեացն , ոչ ուզիղ վարկաս բա-
կուրան ի վը յարձակիլ , այլ հնարիւք յաղԹել ։ բայց վա-
խուցան ի վը յարձակիլ , զոր հնարիւք յաղԹել ։ բայց վա-
խուցան ի վը յարձակիլ , զոր հնարիւք յաղԹել ։ բայց վա-

Ա.Կորնթ. ԺԲ.

Ա.Կորնթ. ԺԲ. 1085 ՀՀ

Ա.Կորնթ. ԺԲ.

Ա.Կորնթ. ԺԲ. Յովհ. Ոսկեբեր. ի Գործս. Ա.Կորնթ. ԺԲ. Ա.Կորնթ. ԺԲ. Ա.Կորնթ. ԺԲ

Ի՛մ եղ
և հայոց

պնդեաւ ՚ի պատիւ Նորոյն պատուականաւոյս անանմամբ ՝ և գրիչսբ գնի ՚ի մէջ եղեալ սրատուակնոսարիս , և կոպուցուս ազգանուն Հայոցասեաց ՚ի յաչխատնէ պետրոսաժէնոյ յորդ ՚ու ազգէն յառաջին ամն կոյսերս թեան Նորին յաղ ՚ին ամն

ԹՎԻ · 1120 ·

Ինչատակին ՚ի գլուխ յաւետաց և սրբ երկուս հայ իշխանոց տա՛ րանեցիք յազգականութենէ սգ և հոտնանամանաց ուցին յաչխան և գրիչս ՝ Այս յաչխան ևս կարգեցաւ ՚ի քարտուղս ՝ որ և յետ ծիւսոյ յաւի ամն իրս ՝ 1145 ՝ ՚ի լինել իրիք ժողովոյ ՚ի մէջ յաւնոյց ՝ նստաս յաւետին անգ առ ընթեր կին ուժանել էր կայսեր Թոռլին ալէքսի ՝ Ապա գլխոյս կացուցաւ յաւէքսի կայսեր դուքս արապիպնոյ ՝ այլ գնի սակաւուց վատուա՛ ջեաւ յիւլհանոսեթէ յաւնոյ ՝ աշխատ ամոյ գին յայտ ՝ յայն ժամ ուրն կնոյ ալէքս ՚ի պետ գբեռոյսի իսր գաչխան տա՛ րանեցի ՝ որ և ձերբակալ արարեալ զդրիգոր ՝ նաև և զեղ գնու ՚ի կաղանս բտնեի ՝ քայց յետոյ միջոցեալ առ կայսրն ՝ և՛ հան գնա յարդելեալ ՝ և կացոյց յաւոլին պատիւն ՝ Ո այս յաչխան ապրանեալ ՝ զսրդի միջոյեալ միշտաւոյն քրիս գաղովեթէ և թէսսալիսուս եղեալ ՚ի Թ՚ոսղիս իբ ՝ դ ՝ ե ՝ Ա՛ ՝ և ասէ ՝ Եթէ սրոյ Նոս գմեծամեծ և գերեւելի գալոս քաջուեցոյ ՚ի կաղանս եգերացւոց և սրատասլաց ՝

՚Ի Ի՛ Լ Ի Ս ՚Ո Ս ՚Ի ՝

Յաղագս պիղծ գերեզմանի արտային պղծոյ ՚ի հայոսպոս և բաղամ գեղս յանաց ՝ և փոխոյ Բորգի խոնարհ ՚ի ՚ի պատա , և յայլ գեղս ՝ վէր և յաղագս սրբոյն Բանի ՝

1086 ՚ի ՚Ն գաղ այն ժամանակս գտրացեալ եր յոյժ սրբայն Աստուած ՝ Աստուած ՝ պատիւ մեծի չոհ սրդի աւիսուչանոյ ՝ և սա՛ Ա՛ծատ ՝ յաեալ եր գբազոյկ իսր ՚ի բիւր սահմն ՝ Ջնդ Նորհնչի ՝ ջան յաղեկիան կողմանս ՝ ուր միայն սրատք ՝ այլև Ա՛ղբատ ՝ խոստատելի և քաղցրութենի ՝ զի եր այր սրպ սրատու՛ Աղեքսիոս ՝ ւոյ և խոսատելսեք ՝ գչատ և խոհեմամիտ ՝ սահմ յոյ գին՛ քան գլուխ գնա՛ քնական առաքինսեաս ՝ ու միայն գտեալ յաեխտ խոստատելի և քաղցրութենի ՝ զի եր այր սրպ սրատու՛ ւոյ և խոսատելսեք ՝ գչատ և խոհեմամիտ ՝ սահմ յոյ գին՛ քան գլուխ գնա՛ քնական առաքինսեաս ՝ ու միայն գտեալ ՚ի Թ՚ագաս սրատեց ՝ և սահմ սա գտեալ ՚ի՛ ՚ն ազգս քրիս՛ տոնէից ՝ և առաջնորդսեան առ հասս ՝ և ինչ գին ՚ի նոյն ու՛ ղիսն և սրմնորդս ՝ զի յաղագսէ ՚ն ՚ի ՚ն ՚ի ՚ն ՚ի

սատնել էրեց · գոխրեցի խոսին զամանի և ջնդհալին , և
ասահպեցին և մսրգանս և հիրահոս ·

Ըստ՝ ոտ իբրև եաես , թե մեծ ՚ան հայոց ունիեալ և ի ձե-
ասամբ յոնտաց , ոչ երբեմն էր տան քաոսի պատճից , գիմեաց
առդս անհոտաբ զօրօք · և կատ. զինքն ի ձեռաց նոցա
ասանց մեծի ինչ կատարածի , և ուր ուրեք սիրելին ի հայո
այլեայլ տասս աշխք , կինքն կարգեաց գլխել զնոսն · կոտ և
զանի քաղաք , զի մանուկն սիրոյ իշխան քաղաքին ինքնին
նիզ նամ սնեհատուկ · էր և վերսուին կացոյց ի վերակացուն
քաղաքին · Յաւուրս ոսկ մերիքեշ՝ ի կողմն յուհաստանի · և
սիրնաց սնիսաման սորշուածանք բնդմ՝ Ծոց՝ միջև յիր միջերկ-
յոսկան Ծովուն · ուր կոխնալ երկնալտաս ՚ի վէր ընդդէմ խո.
նարհեցաւ ՚ի ձկոն , և վեհաց ելից զրաւ իւր ՚ի Ծով · և գո-
հացի ալ զնդ՝ ասաց. ոչյս ոսկ ամենակալին է՝ սր հան ինձ սի-
րել Ծովն ՚ի Ծով · և ապա պատուել զնդն ոսկ ընկեց ՚ի մէջ
Ծովու · Կ՚ելան այսր ոսկ եւ եաք հաշենակալը լանուիրը և ՚ի
քեզիա և յոյլ երկեզի քաղաքս՝ պարձաս կ՚ես իւր · կ՚արձակել
էր զ՚ես իւր և ոսկաս մի առալ ՚ի Ծոզէ · զոյ առալեցկարկ ՚ի վէր
դերեզմանի հոր իւրոյ՝ առնալ · ոչ՚ա առեսիս քեզ հայր իմ՝
զի որդիքս՝ գոր ինոզեր տալայ , սիրեսց զինչև ՚ի Ծուգս երկրի ·
Կ՚ա ՚ի յաջորդ առն առաքեսոյ քաղաքս զօրօք չոսպոտապետ իւր 1087
զինեանն պատգոն ՚ի վէր եգեսոյ · և նոս եկեալ պատրեսոյ 1578
գրազաքն · և պատերազմեսոյ ընդ նմին առիսո նմին վասն-
գեաց զինս յոյժ · Կ՚ես զի գոս քաղաքին վարսաս՝ որպէս վի.
լարտեալ հայր յանկոգս , գժամալացեալ ընդ այն քաղաք.
քաղցոյն՝ դիմեցին ՚ի վէր նմն՝ համբոյր ոպանանել · և նոս ոտ
կանգնելին. ընկեզ զինքն ՚ի պորտն ՚ի վայր · և բնկաս ոչն
նն · և առնաս ոտանէն պատգոնալ իշխանին պարսից · և թե.
պեռ պատուհեցաս ՚ի նմն , բայց կետ երկոց առաջ մնալու
անգէն ·

Յոսկ քաղաքացոյցն առնալ , եթե. յինչ նզ ոտանեն ոչնոնեն ,
նաուն գքաղաքն ՚ի ձեռս պրգոնալ յատնանն օգոստոսի · և
նոս առնոնց սրոյ և կատարած սիրնաց. այնմ , Կայլին ՚ի սմին
քաղաքի քաղցմ հայք · ընդ այս էր և մնուհեհոս վանեցկոց
ոտհայեցի , որպոսզի զայս · և իշխանապետնք քաղաքացոյց-
գեն հայոց , որք գոսին պատսիճ ոչ առկոս ՚ի ոտաջորդոյ · Կնդ
որս նախանձեալ իշխանացն յոտնոյ հղելոց անդր՝ քաղցոյ և
մեծաստիճ չորսխաստեհեհս մնատացին առ պորգոն , ցուցեալ
նեն գաստանն են նզ · և նզ հնատատացնալ բանից նզ ոպան
զնչկատարան իշխանատոս ՚ի հայոց , և ապա երթալ պահա-
պան քաղաքին զայր ոմն պորտ խոսալսի հոչեցեալ՝ դարձաս
կ՚ես իւր ·

յայնմ իշխանութեանէ ասի , ժդ ։ յե ։ ատու անան յոյնական-

գնաց .

յեր ։ Ա ՅՏ ՝ ի սիրել ասցա ՝ ի վէր հայաստանեայց և ազգս ,
1089 ՀՀԸ ոչ ՝ զրկածակողք սկ ոկան ներել զամենեսեան քաղաք Տար-
կատաշանըն[ք]ն և գլխոցն ։ և ի սակս տեղւոյ առնելոյն
քանաք Տարկս յհեղեղեցեաց , և առաքատիկն յայտ գինկատան
և գերիցուն , և տուատարցսգանեին զազգասաս երկրին .
վիրև սահմանել նոյ ի թագաւ զ՝ն իբրեանց , և գնաց ոչխար :

1090 Ո՛ոյա առնեալ բտրսոյ կաթուղիկոսի՝ կառ ի իւր բազում
ՀՀԹ ընծայս և տուհոս , և ի լեռ առ գնաց յՀան ազատրեր և
պնկատաոր և քահանայիք և ազատք առ ապրան մերիք
լոյս , և ի պարկաց ՝ ի Տմանն ի՛ն եկեն ապրուցանել գՀայրկն , և
յուցանել զբաւեի առ ազգս Հայոց , միանգամայն և ազգին ազ-
գնեղանալի կաթողիկան սահիպել ՝ ի մի առ ՝ ի բառնալոյ գա-
հոյի երկպառակուեի յազգին Հայոց ։ և ապրիք շոհ ի ի ի-
բաւոյ ոչ ապրած և քաղդր բարուց ընկալեալ գազգասաս Հայ-
բազմեաին՝ մնացաքոց գնա . և ետ Տմա Տրովպատ ոչգա-
սաւն նկեզեցոց , և նաշազանն Տարկաց , և ապար գնա Տրո-
մնոսասր և իշխանս ազգաց կաթողիկոսաց ՝ ի կամս իւր ապօրինել
գնաց , և լծոյլ եա Տմա Տրել Յաստ առաջի իւր ։ և ի մի այսր
առաքեալ և գաստիկան սահ Յոհ Հայոց՝ գնդապետ կնոջ իւրոյ՝
սր կոչեաւ իսմնիել , այր խաղաղասէր և Տաշին ՝ ոտագնել գա-
ևերսի Տին , և խնամել գանձին քաղաքաց , և սփափել գազ-
քաւոն , զի մի երթեն Յոհ անտ ։

ի՛ , գա գարձ արարեալ բաւոյն ՝ ի օրոյսից՝ ենին յանդ քղք . և
1091 նստաւ անդ ամաս լինս ։ և ՝ ի յաջորդ ամի եկել ՝ ի գաւառն
ՀՀԱ Ջահան ՝ ի քաղաքն Տնձ , ուր նստէր թեոդոսիոս առանձին
կաթողիկոս , եաւ գբօշն ի գլխոյ նր և զգուտազանն Տայրապետին
եաս և զբն նշանն գեղապատիլ , որ Մեսրոպայ էր առ Տմա ՝ ի պետ-
րոսէ գեղապարսի , և ընկեց զնա ՝ ի կաթողիկէ յեաս Տոյոց նր
յայնմ իշխանութենէ ասի , ժդ ։ յե ։ ատու անան յոյնական-

անգ

Իսկ թագաւոր կոչէին զՏիգրանա յերեքեան, բայց
ոչ ըստ ազգի, որով ի հայկազեան տոհմէ չէին ։

Ե. Եւ ինքն յայն ատենս մոլեցեալ ընդ արբուց պարսից յաս.
պահան կամ՝ ի քաղաքս քաղցեալ, և սպանեալ անգ գասալ
ինոջ խալոյ ի գահաներսէ ամի ԺԴ. թագաւորելոյ։ և անդաս մարմին նո
ի մնալոյ։ և Թագկեցաւ մեռ Կայ խոսրով աղխասքանոյ ։ ա.
գասանեալ յայնմամ ատեն արդի՝ ի պարկիսարոսէ գասի ե
քսորեալ. որպ զեանին, այն և խոսրով մեծ սահինան Հայ.
ոց՝ էարգելոյս ապստամբեալ ընդ պրատոյ նմ ։ և ելեալ ի նմին
Տիկին բնդ խոսրովականիս ընկեր պարսից գամս չորս. զի գրասն
եղբայրն մեր լինելոյ Հայոց կաղեր ընտրել յաթոռ ։ մինչեւ բաւու.
նեցաւ ժրասին, և գնայեալ ակրեայ գդուշ ի կայսեան փո.
լոսն ասիոյ և յանտառանոյն ։ իսկ պարկիսոսն իս ինքեան ի վեր
Էին պարսից և Հայոց ։ և ես նայն առաւս քաղաքաւ ի սկս.
Թագաւորեալ յերկրացեալ կալմնոյ ի գ գաշտ
և ապատաւքեալ յերկրացեալ կալմնոյ ի գ գաշտ
ոց ասիոյ և յանտառանոյն ։ իսկ պարկիսոսն իս ինքեան ի վեր
Էին պարսից և Հայոց ։ և ես նայն առաւս քաղաքաւ ի սկս.
Թագաւորեալ յերկրացեալ կալմնոյ ի գ գաշտ

Ալպատեն
Ալմանէ
Ալպատեն

Ալպատեն
վերագրեալ
Հնդու ՅՕ
Ալպատեն

ւ

Ե. Եւ ինքն յայն ատենս մոլեցեալ ընդ արբուց պարսից յաս.
պահան կամ՝ ի քաղաքս քաղցեալ, և սպանեալ անգ գասալ
ինոջ խալոյ ի գահաներսէ ամի ԺԴ. թագաւորելոյ։ և անդաս մարմին նո
ի մնալոյ։ և Թագկեցաւ մեռ Կայ խոսրով աղխասքանոյ ։ ա.
գասանեալ յայնմամ ատեն արդի՝ ի պարկիսարոսէ գասի ե
քսորեալ. որպ զեանին, այն և խոսրով մեծ սահինան Հայ.
ոց՝ էարգելոյս ապստամբեալ ընդ պրատոյ նմ ։ և ելեալ ի նմին
Տիկին բնդ խոսրովականիս ընկեր պարսից գամս չորս. զի գրասն
եղբայրն մեր լինելոյ Հայոց կաղեր ընտրել յաթոռ ։ մինչեւ բաւու.
նեցաւ ժրասին, և գնայեալ ակրեայ գդուշ ի կայսեան փո.
լոսն ասիոյ և յանտառանոյն ։ իսկ պարկիսոսն իս ինքեան ի վեր
Էին պարսից և Հայոց ։ և ես նայն առաւս քաղաքաւ ի սկս.
Թագաւորեալ յերկրացեալ կալմնոյ ի գ գաշտ

Ալպատեն
Ալմանէ
Ալպատեն

Ալպատեն
վերագրեալ
Հնդու ՅՕ
Ալպատեն

ւ

Ե. Եւ ինքն յայն ատենս մոլեցեալ ընդ արբուց պարսից յաս.
պահան կամ՝ ի քաղաքս քաղցեալ, և սպանեալ անգ գասալ
ինոջ խալոյ ի գահաներսէ ամի ԺԴ. թագաւորելոյ։ և անդաս մարմին նո
ի մնալոյ։ և Թագկեցաւ մեռ Կայ խոսրով աղխասքանոյ ։ ա.
գասանեալ յայնմամ ատեն արդի՝ ի պարկիսարոսէ գասի ե
քսորեալ. որպ զեանին, այն և խոսրով մեծ սահինան Հայ.
ոց՝ էարգելոյս ապստամբեալ ընդ պրատոյ նմ ։ և ելեալ ի նմին
Տիկին բնդ խոսրովականիս ընկեր պարսից գամս չորս. զի գրասն
եղբայրն մեր լինելոյ Հայոց կաղեր ընտրել յաթոռ ։ մինչեւ բաւու.
նեցաւ ժրասին, և գնայեալ ակրեայ գդուշ ի կայսեան փո.
լոսն ասիոյ և յանտառանոյն ։ իսկ պարկիսոսն իս ինքեան ի վեր
Էին պարսից և Հայոց ։ և ես նայն առաւս քաղաքաւ ի սկս.
Թագաւորեալ յերկրացեալ կալմնոյ ի գ գաշտ

Ալպատեն
Ալմանէ
Ալպատեն

Ալպատեն
վերագրեալ
Հնդու ՅՕ
Ալպատեն

ւ

1093 շրջ

անդ եւս ըմբռնի վիճակումնեանք լինելին պատերազմունց , եւ անտի , և կամեցաւ գնալ վերստին յաշխ քաղաք , զի այն միայն կայր յափ ժամ՝ի յանդղրան , և՝ի չափելն խոյհիցաւ էակ գնալ և՝ի քեռւէ գալաւ՝ի աեաւէն վանորեայ , և յոյնցն գող վոս_ լին , ՚ի յիրեայ հարամ յոյց ելնէ շրջակայ ուռհաց՝ հայբու_ հան խոռամանք յանձնաձեր զաւնին ։ ՚Նպ մատեան առ կա_ ղեռզիկոն անունք ՚ի վիշոյց և յառաջնորդաց , և ոմբաս_ առն ելին մ՚ա առնիանեան մանաւկ վիշոյ , եկեն ուրիս հա_ մարձակուի եառն նոնս կրծուաւորբ կարմիր վանայ՝ ՚ի դե_

ոտքայ հաստիկ վիճակ և չորացել ուռացի ծնոյ ։

Ոսկեայ ՚ի բարեղ անձամբ հաստ այնուհետեւ՝ եկն ինքնին ՚ի կոստիր վոնս՝ առնելով ըստ իւր և զերկուս զվիաւոր վարդա_ պետս , որոց անունքն կին հիերակու և գևորգ ։ Ապա կրծա_ ւորք վանիցն բազում պատուհամբ և հանդիսիւ ընկալան զնոյ_ ին պատիան , և զի շաբաթի էր օրն , ՚ի հատանել ժամու երե_ կոյին պատարագին՝ ազատնկին զնոր բարուել , զի հրամանն տայի վիճակաց եկելոց ըստ իւր խոհիւ բանս ինչ ոհիմիտուելոյ_ ին ՚ի շահ լուսոյ ։ Ուստ երկարէի այն վիճակ պինի եառնէ առ Ներ , և ասեն , չկարացաք գալ քանզի այլոյ , զի ամենք ձնով վիճակ իմուսուսն մատապատանկ , և յաւելին ողորանել զնաս , եթէ զինորդ իշխանիքն կացուցանել զնոյ այլոյ սիսկ հաստիկ ՚ի պատան վիճակն ։

Ուստ կենդանի հրամայեաց , զի նիհասցի անդր ՚ի Ներն որահա ատիմանաս , և հնուալ ՚ի հանգիս խոսեսցի գայն ինչ քանս քատպատն , ՚ի ՚ր հոգիսալ ՚ի հրամանկ հայրատկանն՝ եկայ յաւանի ցածուքն , և բացեալ զՀաղիւքսոնն զնոր՝ խո_ սեցաս ՚ի ՚ր՝ խնամեսցէ՝ Տամատա և զգուշաս որ կերգաս , միանգամայն և զօրաւոր և ուղղաս յանիքս , ըստ որ աքսիչա_ գեալ հիացան նիրակաս և դնորդ վիճակ , և անդին կապեցան ՚ի ակրնի , և սկսան գոմել յայժ ՚ի միաս խրհանց , զի առա_ ՚ել առանն գան զար լսնեսցն եին ։ Ապա իրրև առաւոտոյ ոտե_ գանան զուռնս իւր յօրհնել ՚ն , և երկիւղածք կնդիկնցին , նոյնժամայն յառ եկաց ՚ն բարեղ , և յառաջ մատուցանել գնրկս կարկ ՚նդս և Տամբարեաց , և զիատաղարդ դուռ_ գանն յաչեաց և յայծմանէ զար ՚ի ձեռին ուներ , եա ՚ի ձեռս ատեփանոսի , և Տանեալ զնաւերակոնն՝ ըստ զնչխանակաս մոտատնին իւր՝ ոգայց ՚ի մատս ՚նր ։ Ապա ՚ի վազիճ անգ՛ սր էր ՚ն_ գունտ ուր կնին ըստ իշխանուք գող վաղի , և յատ՚ն ապատ ՚նա գոն՝ որը կին ըստ իշխանուք գող վաղի , և յատ՚ն ապատ ՚նա

զառաջնորդուն կոստիր վանայ՝ սր ՚ի չուղղ ենագատի ։

Ուստ ինքն ՚ր բարեղ , ըստ կալոյ անգ ասաբա ինչ՝ ել և գնաց անտի ՚ի յանի , և ուստ ջատաս յողջնամաք , և հասաս անգ ,

և ասպա գնաց նա յարեան , և ի հինէն , և յարկէ , և չեաց
յարչէն . և կացեալ անդ առաքեաց հրեշտակս յաղթա-
մարտ քերել անտի զաջ սրբ լուսաւորչին , և զքաղ նոր , և զչո-
սաղանն , և զգաւտին մաչկեղէն . այլ միաբանք աղէքսանդրու
ոչ եառնն . զի կռնակածին՝ թէ գայցէ վտանգ ինչ պատա-
հեսցի ոմեցս . Եւ ասպա հրեշտակ յարեանն՝ գնաց վերա-
ւոյն յոմն , և անուն նոտար ,

Ա Յ՛ԼԵ կիրակոս վերդի՝ զոր յիշեցաք՝ որ ի կիւրա
կոյն յոմանց , գիտելի է , զի ոչ սա երբեմն ազգակերակուր
ուներին գլխոյրի վկայաւորի . և ոչ ինքն հետացման խոտո-
ռոյ և ուտելեանն կենաց ։ և սորա է թուրգմանումն մեր-
նոսէ յաշխանոս ։ զորմէ ուսումբ իսկել՝ երկայնդէ գլուխ ։
Եւ ահ ուրեր՝ թէ սա արար զշարականն * տուեալք կերտողին
ի վերափոխումն աջ ածոմեան ։ քանզի կարճի առաւել յոմանց ,
քան սկզբն ոտանաւորդ յոյնին կիրակոս վերդի եղեկացոյ , որ
ծաղկեցաւ ի յետին ժամս ի հնգեւասաներորդ դարուն ։

Իսկ ոչ գէտք էր վերդի՝ զոր յիշեցաք ոչ կիրառիլ , գիտելի
է , զի սա է այն՝ որ կոչի ի գլխոյ մեղրիկ վերդ ։ և այս՝ ինան
քաղցրաձայն բարբառն է և բանից . և եր սա ինքն ծննդեամբ ի
վաստրակաւան եւ յոմանցն ի գեղջէ . այլ հետարակօրէն կա-
չի ուռնեցի ։ որոյ դնեն զ ի միշտակատանի կարապետ վար-
գապետի քան ձեռագրաց , և յոյսմասորս , յոլ ։ ձ ։ զի
կրնաւորեալ էր ի վանս սեմոնայ կղզւոյն ։ որ և եղև այր
ճգնաւորեալ և պահացող , և ունէր սովորութիւն զամենայն դի-
շեր կիսաբակամտից առաւօտեան տպեսցէ ինոյանգնէր ։ և
գնայն կարգ էմոյծ չետ ճգնից ի գլուխ հանել ։ որ և եղև այր
կամ թուրս ուշադիր երաժշտ , որ ընկերացաւ էր ի կա-
թողիկոսութիւնէ ,

Ե ՝ Նոյ այն ճգնից առջեւ սկիսեցաւոյ , որոյ առաջ-
նորդ էր գլուխ սուն երիսոյն անուն , եկին չորս հոյակ եւ ճշմ-
պարան ։ և հասին մինչև յոմն , սար նասեր մանաչ էի . ի մարա
եւ ի քաղաքին առ ոս գնան , յոլ ընդդիմ նոցա գլուխ
եկին ի քաղաքին առ ոս գնան ։ և ի մարա

ասա .

սպանեալ զերազայն հիւսազեայ զոյր գողխաձահանման՝ վճռեաց
անուն զնշանակին ։ Ոչինս ասաց ինչ վերոյհն գիմն ցկեն սկիզ-
Ալ. թ. ամ. Հայոց 1099 Հոր } Ալ. ամ. Հայոց 1099 Հոր } Ալ. ամ. Հայոց 1099 Հոր } Ալ

որ և. լինի պատերազմիցը նկուն ոտիւ պրոյնո , և հետ պրնիմ
տանկիս 'ի Նեգրոնէ , ըլ այս և ջաւրոյն վհատկոյ կոչեցեալ մուս
'ի վանս կատուղոյ , և անդ փախստական հետատակաց դու-
ցեալ իյնանուէ ետրց , և կին 'ուր ձեռնետս և 'անդուկակիդ
երկոքին իշխանք հոյց յաղթանդ , և ոչին իշխան տուրանն
սրբ քաջք և երեելիք ,

Պայազետեր 'ի սուն ձիկն և քարկուսն կռատանգեալ մեծ
իշխանն ասլիքատ 'ի տարն որ[illegible]ցուն , 'ի կաղմանե խարբեր-
գաս 'ի ծովք գալեկի , ոյր փոռասի և շքեղ և սրուժ անուն-
նի , և եր սա քեռորդի պրինգերի վիսյասիրի և Թոռն պրինգի
ռոգերատոյի 'ի մոյ 'ի գասերայ նիր , և էին ոչ[illegible] նրեք եղ-
բարք սպիրատոյ , վհերատ և վռատ իշխանք , և պրինգիրոռ
Ռոբէրտ՝ որ ձեռնադրեցաւ 'ի վիկտասիրի 'ի Հռոմրապատուէնի
Հոյոյ հղելոյ 'ի կաղմանե նկիսատի , Էր նորին առիւրատ
ծնող զբրոռատոյ , որոյ ուռնանք մեմ վասիլ , շահան' ար
մոկանսանամի զգուսերր կեսիր , պրինգրիռ , և 'ներեկս , զրի
'ի ռոյոնկ ին զգրիգորիս եւռ ռոռ իր պրինգատ վիկտասեր , և
ռնուցաներ 'ի ինռ ատեգի ռոռուսատին' որ 'ի ետռ կերին , և
յետ սակաւս ց հառ և պիրատեր եղեալ նորին գնեբետս , այն
նորն և ենե'ներեկս շարհշելին ,

Ը. Յուսերս ինդիայո ոտոյնկ յատաքեսումն կռմանեսս.
Ընդ կատանգեալ , այնչ' յամի ռոռ , 1095 , և 'ի ընդհակա-
հռոմ հեղոյ՝ շինգ . 'ի քահանայապետե ռ[illegible]ռբանեայ երկ.
տրդի՝ ընդ յորդերլեզս ուրբան մեծի միջնեռիցի՝ որոյ անուն
եր պիտաս , ետրմնեսկոռս յայնմասս 'ի մէջ լսոմիռոյսեց
միսաքռոռէ ինչ հոգեւոր մեռ մի երկրին , ոյ վրեն ուղոռեցեալ
կերեսեսգեմե գասհմանոռոռ 'ի ձեռաց այլազգեաց . և այն
ինքռոռեն կռնեցան խռսելոյ , որ երբ միանգամ մուռնեին
'ի հոռոմ ոչ , կրկին յաղոյ ետես իրեսանց զկատմնկուսեց նշան
սրբ խաչին ,

'Ի սուս նկին մեզամիսն քաղցնեցք յոյժ տղտոյ քրիստոնէից 1096
'ի կոստանդ կեզմնոյ , յիտալացոց , 'ի գաղղիացոց , 'ի ռուս-
նիացոց , 'ի գերմանացոց , և յայլեց ազգաց արևմտից . 2 Տոմ
զոր 'ի հաստատակի կեզնէ լատինացիս . և կոչգիցան 'ի
գաճնոռ գոնիս , և պատրաստեցան գալ յարևելս . 'ի միոյ
ամի ուցս կացուցած առաքնորդ ե. զրատիսր կնդոտրդ կուս
կատնիքրիսոս քուզման' իշխանն լեռատրինգիոյ' ոյր հզոր և
թատերացու . ե. լեռ նորս այլ ևս մեծամեծ հզաղրատիսք ,
յորս երևելի էին սք , յաղուկիուս կամ քուզոն , և հետաս-
գիս եղբարք կնոգատրեալ , ոյեմանդ կոմս , ռոռնգրի , վին-
կեզ կամ զնդել , ռեռարդ , ուիս քուզոն , Հռուն , ևն ։ Ոչ
որս ե. ենդհեռեռ և քուշանդը ե. ռատրկատգոռնք բնդ.

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՍԿԻԶԲԱՆԷ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՑ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՎԱՐՔ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՓՐԿՉԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼԱՑ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑ ՄԵՐՈՅ ԵՒ ՍԱՀԱԿԻ ՎԱՍՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՒԱՏՈՅ ՈՐ

,, վեհութ , արժանի անմոռաց յիշատակի՝ և մեծ ևս ի սյն
,, գործ , զոր արարին հայք ի գնալ իշխանացն և զարայ գրես-
,, տունիկ բնիկ անգամ յառաջին աբ երկրին . զի ոչ միւլ աղգք
,, և ոչ միւլ փոզմերդք ամրոխս յաժառամիտ և զամարեցագին
,, զանձինս ընծայեցայցին ի սատակ օգնականաց՝ ան հայր.
,, սրբ զորոք և երիվարաք , զինուբ և թնջատիք , խարհրդով
,, և ՚ի՞ նպաստիսբ ձեռնտու և զօրավիգն Նմին բաջութ և
,, հաւատարմութ առ քրիստոնեայս յայնմ մեծի և ի կա-
,, րևոր պատերազմի ։ ։

Ա. Լիմուել ապա լսաւնացայոց բազում յաղթեաց ընդ հայսն յեչեմ ցայգ
քաղաք ի յաշնախ . ՟ . և սպաւարեալ զուտարս քաջասուն՝ ո-
ւրն զանն ի յոյս լիսի , ՟ . յաւաւր ուրբաքեաս . և յնա սլեն
աւուրս կայացին Թշնամ ներսն զիմնդսպրն ։ և անակ յար-
նակող այնց ըստին իշխանաց զօրսն խարհնդ յայլեայլ տե-
գս սիրելին քաղաքաց քաղաքաց ի միջոն ասիս և ի մի-
ջասեաս հայոց և ասորոց , ի միջ որոց և առ քաղաքին կամ
պատրին իշխանն զեղեսիա քաղաք , Օ պատերազմաց սպա
բելի՝ ևս պատրին ի պատմագիրս լսուինացոց արժանի լսե-
լոյ , բայց քանզի այիք այսոցանց ևս ուրոյ պատմագրոսեցես ,
չանց առնեմք գրել ։ ։ ոչ ևեթ կամիցեմ ոսկաւուք սեպհական
նոյպատանեաս և ի գիր մատենից ոս՚ հայկազունս բաստ-
գուելք և ոնգիտուք պատմի վայոցանէ՝ համառաս՚ ակնառոս
գալով կղելոցն , զի յաստատս նոք գործեցաւ այս ոտ՚ :

Ե . Սա գրելոց առին ասորեցայոց և այլոց ևս՝ ի ծուկն Հայաստան
առանձին նէ՚ի՝ անդ գաւառ և մեծն գրիչսր վիպասիր , որ
կրկին ոնգամ՝ գնացեալ էր ի սբ աիլս ՚ի՞ ոսխան , և ևս ի-
պակս վասիպգոյս յայոցգէաց ի շնորհիվ նոյ ՚ի սրալատունն
քաղաքին , բայց խնամով՚ ևն անկեսս զերծաւ , և ոսպա դարձ
արարեալ սորսիասք՚ նկն և քնակեցաւ յատաքին հոյսոնս խոյ
՚ի՞ անաւ լերինս ասս ասրոսիմ յարեգի վանսն , ասլ ի ժողո-
վեալ ոս՚ ինքն սրս իմնասասնս և քանիսիսոս յաղգէ խորհ
՚ի յաղգս յոնաց և ոսսրոց , և ՚ի ձեռն նոյ անդասցալ պատա-
պիլ ՚ի հարուածոցն զանազան գրոց՝ ոնասաւանգ վարուց
սրց ։ ։ Ելեալ առ իւր և պիմասասաէր սին յաղգէ յաշնայ Թէո-
փիլոս՝ ոնուն՝ տեղեակ լնգսնին հայոց , սրսւմ էաս Թադոզ
մանել ՚ի սեռն կիրակոսի վիպոյ պիսկնաի յաշխանս ոսոս-
նալ յաւսր քարտ՝ , շուր և նա ինքն կիրակոս սրդասկոյ ՚ի
հայկասկան ազգ , զոսկ կարես ասասոել ՚ի յիշատակարանի
սրբոյ ՚ի վիրջսագոսէ պոյր մեհնսէ ։ ։ Ելեալ ևս ՚ի ձեռն
նոսին Թէոփիլոսէ՚ այս ևեթ կամիցեմ զնոսա սակ թերանին և
զրիգորի ՚ի՞ ասծասանէ , ոս՚ յառն արար աստեղասին խոսամ
մատնեսոի երիցս ըստ ոգոյ հայոց յօրինել զայս , սակ գրե-

դա ինքն մտածեսցէ , զարդ զնուագիսն ունելիք առ մեզ գրել
ի թուին հայոց երբ , չծգ ,
Այլ այս Թեոփիլոսի խոստասիրի Թախանձանաք աղաչեցեալ
ի բազում ուսմունիկ յայդմ հայոց , գրեաց Թուղթ առ
հայս , և առ իշխանն ասորոց Ձորսամանել որդի Թառնիան ,
յորում ց. ցուցանէր՝ Թէ յայնք յԱրեւմտից մեծ աճեն ի քո երկիս
քոնմէնի , և Թէ քանի՞ ուղիղ է դատաւորին ժողովոյն քաղ-
կեդոնի , և Համաձայն մտաց սքոց հարց , և այլ ինչ լիշմ , և
յորմէ արեգ վաճառին ի մեսրոպաւորին , այլ ազնւագի քրիստո-
նեական սիրով՝ որչափ խիտա և զառն բանիւք , զորոյ նման
հնեցուցաներ զաղգն այլեայլ այլանդակ խոտոց , ցի սադայե-
ի , յովսէփ , ից ,
Է , Եր յայսմիսի վիճակ ոմն հայոց զօրաց ասպատակի , որ
նստեր ի վանս զաղաքաւ՝ որ և ասի առաքեալք մեր՝ յերկրին
ասորոց մեծ յաշխարհս , Ես ընդ երեսեալ զկնաւղին Թէո-
փիլոսի՝ վասն յոմնէիցս պատասխի , և գրեաց պա-
տասխանի ի Թուին հայոց , չծ , յորում փիլիպ շահնշահ սի-
րալ զսիրեալս կաղնոց՝ առաւել և սատակացոյց զղկոսիս Թշ-
նամիսն , և կամէրայ գերազանցիլ քան զնշանակ լուսո-
ւոյն ի ծագել , այլ լոկ պարտաւանս և ցոյց մերկա-
նալ ինչ առնի գնել , այլ լոկ պարտաւանս և ցոյց մերկա-
յոյզ բարկանայ ի , Եւ յետ ցասն ածոց հաւատ ի ծնիւսնի
ուսնի ևս ջոյնակեաց զայն Թուղթ , և ուրոյ գիրք մի , և
վիճակ մեզմացուցանելոյ պրսոնն և մտքնելոյ ի Թիւրսնեն
և ի առաքեաց յաւետս ևս խոստացոյց , և ելից սատա միացու-
ցիչք և սուտ պատմելոյ , զկնծեցուցիչ նախատանաց և պատն
հշտամանաց : Այսոսիկ և ինչն խակ գրոցն Ձնհաւելով
խոստովանի , յեղեռ , 17 , 24 , 284 , 318 , և 319 , Թէ շար-
ժեալ ի ցասսնե ի բանից Թէոփիլոսեայ՝ արամսնաւքն քա-
նակուն , և յաւելաւ ասել ոնդ , Թէ ոչ տուեալ ի ի հոգ-
ոյն սանե ոչ այսպիսի և ոնժեն ոյնպիսի չնորհք , և ինձ ասէ
սաճիսել և այսպիսի բանակատաճսնի : Ակ վախճան և դի-
տաւեն բանակատաճսնի ցր , արդիւ և Թէոփիլոսեայ՝ ու ոյլ
ինչ և , քոյց եթե չի իւրմե գաստատ և ծեր ի մէջ ազգիս՝
խոտոց արկցեն բաժանման անպատճոյն քոնի , որոյ բանիցն
նմանն միչև սկսն չոյր չէր երևեալ ի ոչ հայոց և յու-
նաց : Ասսն և իրաւամբք յանդիմանեն զառաս հնդկաց լեռնա-
յինսն յաստնեաստանեայք Թէ իւրմ՝ յաղագս որ զառն խոտ
ի ծեր և գառատ ասէ , Եթե չուտ ե դեմն այսպիսեայ , * ի՝ ծեր և գառատ ասէ , Եթե չուտ ե
տուն , ից ,

,, ոչ՝ յաղթեսո զարկուցուն չորից , ընկերաւս ոչ լուծա՝ ոչ լու-
,, նել յանուսկիր յոյնից աչաս և ի կործանումն լծողաց ,
,, Օ զրանուելից զորագունեալ ի ոտատնակ՝ ընկեմ եկեղ զո
,, կացեր , և զոյո ոչ զանկիր լսելով , այլ արձանագրուեր ,
,, և հինն ուխիս քեզ ոչ զոհերն՝ ոչ ի քեզ , այլ զմոլուանան ,
,, ար ի բանասարկուէն ։

Օ ոտո. գիրք պատոսի ասպետասցոյ մերժեցին Հոյոց ի Ժամ
ոսկեթարոյ կենդանի ի բանն՝ կար գրեցին ի հռոմ , ոսկ է
անուանել ի հռաւքամանս ժողովոյ , կարդ , Ե , երես , 1267 ,
Լաւ լեր Ժամոց փրկ սյրելոյ զոտ ասորոգերցին ամանք ի կոս
առնգնուսպոլիս ի թագուհի Հայոց , ասես , որոյ իսբ վերակո
յոս և որաւոգրել եղև երից սոն. անապէ , կար ապգ սեր
իակ սերժեալ էր յեկեղեցոյ մի սերժելոյ նորա զեկեղեցի ,
Լաւ ինքն պատոս ասորնասցի սերառս ի թագուհի Հայոց , ընդ ,
և թագեցաւ ի նոյն վանս զտորոս ։

ՊՈԼՈՒԽ ։

Հայոց. հանահ. խոսատեայ , և. իշխանաց ընդուն , ևս գեղան.
յաղթահարի գերիցն վիպասէր ։

Ա—ովսէփ ։
Ա—ստան ,
Ա—ստղան. ։

Ա՝ոտաւանգելին առաքեալ՝ սերձ իշխանին Հոյոց և հիւսա-
տոն՝ ամրիւալ բերի առելոյց ի կողմանս վիւնիկիոյ՝
ոյ՝ եկեալ անուանի յոյն ի մեջ լուսաց և լատի-
նացոց , սկսեալ ոսկի ածել ի նոսէ իշխանացն նոսին . և եր ինքն
բանասիրասուէր զարդարել , Վերի զոմանէ ուսհայիկոյին՝ ևս
յաւելուր միսամիկոյեան. նաանել եր ի սեզոնի ,եաեո՝ զի անկաս
լուսին՝ յերկինից , և հհար. պալատնի. ոկուսոյն՝ որ կայր ա-
ւազն ներ , յորմէ և ուսակր ի նմին ժամս կերպակուր . և քան
զրելոյ վերհամոյ ևեսնաս այն ի ոսեղանոյ անտի , և զետեղե-
յոս ոյլուր էլ այլ հաւարնալ եօթին սկաեր , Օ այն սեռեալ
կատարեալ գուլտկեղոյ սոսկ զմահ իբր , ի մեսոյ առ և
ես յարձակեր ի կենաց , և ամիսոլեցայ ընդ Տիրոջ իմ. Այս
ասես պիսի սոսկաս սեսրց հիւանդացեալ վախճանեցաւ . և
եզաւ առ պերեզմանի հայր իւրոյ ի վանս կասատորնի , կա-
ղեալ յիշխանասուեին իպրոմ սուն . Ե .

Ընդոյին նոսս. հրկոս արդիք , անուն սոցրանկանին Թոդոս
հոմ ևեկադրող , և կրատերոյն լեսն , և պոլյագատեայ Թո-
րոս պիլիանուեին Տոր իւրոյ , Այս քան գՏոյը իւր քաջագոյն
հրևեալ՝ ընդ ոյոսերալմանս սղեալ ընկեմ յուսալ և սկս-
Թագեալ , և Տասոյ ի Տն Տարաւորս սերժանեցս . և եաս ի

ձեռաց նոցա զրաւուցմ քաղաքաց և պատանւոց ։ ընդ որս և զհետա-
պուռս քաղաքս ։ յորում չինեաց և զնիզակս մի ։ որ կոչեցաւ
ոչ զօրաւորք ։ և տիրեաց ըստ մեծի մասին երկրին Վիրկանիոյ
մինչև ցծովն մինջերկրեայ ։ Եւ վասն այսորիկ ընդարձակեցաւ
պետութիւնն ի նա յամս ՃՀ ։ Հրաժեշտեցուս ասացս նախ յոյժ ի
մեջ յառնոց և լսողացդ ։ մինչև կալցէ վայ որ կիւրիկոյ ։
և զկիւրիկիա կռչել երկիր Թորգոմ ։ Այլ երկիր ի միջի կր
պաշտաւորեալ և սրտաւուաստ ոմանցիւ տղգի ազգի կենդանեաց.
և ձիւնբ լինդ երկոյնեալի վերտասան աւուրց ։ և ըստ լսմեալ
երկուց աւուրց ։ ի բաց առեալ զերեսնային աեղիս ։ յոր թե-
պիտ և ոչնչացիք ևս քաւութիւն ։ բայց կային ըստ լսմանութեան
Թորգոմ ։

Նոյն ոչս Թորգոմ նորսփեաց զերկուս վաճորդայս ։ զդիտազարկն
և զմանկերորն ։ և կամ գուցէ ի հիմանդ շինեաց ։ ոչ ասեն
ուսանք ։ կանչնեաց և զդոլիզ ուժիցս ի փուռ ծիկի ։ Այսեն
ասենք ։ թէ ոս շինեաց և զուղղ բնչ եկեղեցիս ։ քանզի որպէս
ասենք ։ թէ վե նորոգելոյ ասեն ։ քանզի որպէս գրկ լսմբանալին ի
բոսս ժառանգաւորաց ։ կեսս բարձման Թադաւորացն բաց-
բառնեաց ոչ ոք կելանեաց միմեանց ի ձեռս իւր շինեաց զե-
կեղեցի ։ քանզ ի միոյն զոր կանգնեաց ոս ինքն Թորգոմ յա-
ջորդսն ։

Նաւարդան ։

Ձ աւուրս ոյոր իշխանի ի Թոռնկունեաց Թեոդոս Հայոց Հայոց
շինս ։ պատահնցաս ոյլայլութիւն գործոյ ։ որ կոչի ծառայ-
տիկ ։ զի յոյնք և լատինք զէ որս և այլ ամ ոյդք կոտսորեն
ոչն զգառակին շաբաթով միով յառաջ քան զՀոգի և քան զ-
ոսորթս ։ որպէս որատահնցաս և Թեոդոսն և հինգ ամօք յառաջ
քան զայն ։ և սրատուհեր խոկ գրկեմ ի զի ոսրուց միտա-
պամ ի միջ յառնոց և Հոգոյ ի վտրին նոցին ուսումնասիր ։
Եւ քանզի յոյնամ Ձմին առաւել յառկլաբեր ուսնին յոյնք
զհոգս եղեալս ի խնամոնեաց իրեանց վս ընդունդոսութեանն
Թորգոմ ։ զոր ևս ևս ի միասին ։ Այս զի հոգք ոչ առ-
նեղեին տանել զ ինքեանս ի միասին ։ և ամենայն ոչ ոք
նոցին զայն յանձն ։ օր քան զօր առաւել ևս ասասկանայր Թե-
նամանեին ի միջ նոց ։ որպես գրկ ոս հոգեկցին ։ * և սակայն
զհոգս եղեալս ի խնամոնեաց իրեանց վս ընդունդոսութեանն
Թորգոմ ։ զոր ևս ևս ի միասին ։ Այս զի հոգք ոչ առ-
նեղեին տանել զ ինքեանս ի միասին ։ Այս զի հոգք ոչ առ-
նեղեին տանել զ ինքեանս ի միասին ։ Այս զի հոգք ոչ առ-

ուեծ լսողի խրատ, զրնաց առ նա անորոշակի, թե արժան
է զասանդհալն ի սահմանից հաստատուն ունել, [1] Ա. կայս
քան հաստատեալ հայոց՝ կայմն յիւրմունդ սահմանէն,
[1]առգամի էս ու հասնեցուլ ըզ ոչ միայն ըզ յառնաց սկսան
ածանել, այլև զլիմոլին ի կոյն գարձան՝ յահէտ մարգահա-
նսանել ազգասց. ի սպա մնիկին կատաղութիւն գրգռանին
զնա ի գեմ հայոց. և յաղագսն ոչ ոչ կայս լինել լցեալ նա
մուխասիկ՝ վատթար քան զանհաւատս, սակ հնչն չհոսց
և կատանդն ուահոյկի, և գրամարսիկ կլայեցի, և ինա
նիւնց վահվան. զոյս և չիշէ լամբրունացին ի թուղթն ու-
ռանան Ջնանատ. սակ հնչն և պաղս սակ ատանաձի, և այլը
բանի մի. առ պս գրեաց չհս Ջիմայ հնուհալին թնտկի
զաւատասիկ.

Ա. Ստեփ Ջիմա. և իշնան սակ հայոց նահապետ ի չոս- [1]Շարա.
նաց՝ գնաց ի պարսս. և սպացեալ զհաւատս՝ ընկալաւ չար- [1]Հակոբ.
քայն սպարապետ գնչհանասեան կաստակալուէ սահմանացն սե-
լատահոյ և չանդհան կալմանց, և կարգեցաւ պահիշնան.
զոր և չիշէն նախնեսաս. ա. ն. և սիմեսանս. ա. ց. [1]Ես սպա
պատերազմեալ զօրագլ պարսից ընդ չոսց և զնդ լատինացիս
զՀաբսաձս հաստատ նդ. և գնդեաց գՀեռ կամն անա-
նէտ զնհմանդ. կային զնդ քրիստոնեից և երկու հեդհանդ
հոսց, ինպրհանս անաքոյ, և գրիգոր մարաչոյ. և նք ես
անհան ի բերան սրոց. [1]ես քանզի գոզ վահ ի չհսնին հայոցՐՁ 103
ար սիրէր ի քեռան, չարչեհամ էր գահնչնանայ, խոզնեաց
ի Շամ գահնչնանդ կոմ. և տոմեալ սասն հաղար գահնհան
չիւրմե, միանգամայն և գայլ ինչ բնչ ի նպատասեալ այլոց,
գնեաց գնս գնի երից ամաց գերասեն, և սատարեալ ի տե-
ղի իսր չանսնդ. և մե սպա պատճառ հայոց իսր կոչեր ըզ-
նս սեհանդ, և բնչ սեր ցաւ ցանկ ընդս. և ինքն չհոսց էզ
[1]Ես
ՐՁԴ 104
խրիմ հարնի գնացեալ չերսպան՝ մեռաս անուն.

Ո ինի ազատասեն սհմանդալ ի չորքսդ սահ մեռաս և գա-
նիլուն. և հեծող երկոտասան սրդես. սրոց երիցագոյնն ար
կանչեցաս սանիր խոզի, սպաս գնաց եղբարս իսր. և ինքն ա-
նտանին կոչաս գնդասցեի հօր իւրոյ. [1]Նմին սահ մեռաս և
ուրկան պատրիկ ուրկիարաւս պոհ մերկեցաւին. և ընտա-
սուհոյ ի սեալ նը եղբայրն նորին տասիսր. յորում Ջիմի
լինել ընդ շնհսեսացեց ի կաշնհս սրհնէից խոզել սահ սա-
նիլ ընդ ինքն ես եղբայրն նորին տասիսր. յորում Ջիմի
ի սեալ նը եղբայրն նորին տասիսր. յորում Ջիմի
լինել ընդ շնհսեսացեց ի կաշնհս սրհնէից խոզել սահ սա-
նիլ ընդ ինքն ես եղբայրն նորին տասիսր. յորում Ջիմի

Ա՛մէն ասէ
եւ հայոց

Աւետեաց ։

Ար ի ամին ծիմին բարձրել կամէ աշխարհս յանի քաղաք . և
աեսանել նմա՝ թէ ոչ կարէ գտանել հանդիսա և անդ ել իջեա-
նաք պարսից , յարդարեալ ի ծածուկ գնացեալ եկեղեցւոյ իւ-
րոյ՝ եւ նաքոյ յանապատ հանդերձ քանի ոմն ազատաց ։ և գնաց
ի միջոցեաս յիւրեանս քաղաք ։ Այս գաւթս քաղաքին՝ որ կո-
չեր բաղտին , մի յիշխանացն լատինացւոյ՝ բազում պատիւ
եցոյց նմա ։ և ետ նմա գիւղս յոլովս ի կալուածս , ըստ որ կա-
րի էին հաձել բարեկիր՝ կտակեալ ետ նա ի քաղաքն անգր , եհաս առ-
նա հրեշտակ յերկնից աղօսմանից , և եբեր լուր մահուան ասե-
ցեալ նմա՝ եթէ կիսի նշ , որ նստեր ի գանձակ . և հրաւիրեաց
զնա գալ վաղվաղակի , և ձեռնադրել զայլ սբ կիճիս ի տե-
ղին նր ։ Իսկ բարեկիր ոչ կարացեալ անտես առնել զաղաչանս
նոցա՝ եկ և գնաց վաղվաղակի ի գանձակ քաղ նեղսալ ։ և
անդ ժողով արարեալ՝ ձեռնադրեաց կիճիկս զեզբայրն ասե-
փաննոսի , զոր յետոյ բանադրանաք լինկեց յանձուսյն հա-
սանելով թագաւորին աղոմանից և եպիսկոպոսացն վի ա-
նորժան գործոց նր . և ասէա ինքն դարձ տրարկուլ գնաց
ի յանի՝ տեսանել զհայս , որք էին անդ . և անտի եկն միւսան-

գամ ի միջագետս .

Իսկ գրիգոր մկրտչակը մնծն հասեալ ի բուրաք ծե-
րասէնի՝ եկ և գնաց ի ուռպան մնրն ի քեսուն քաղաք . զի
իշխանն գոր վասիլ և տիկին նր բազում թախանձանաք խնդ-
րեին զնա գալ առ ինքեանս ։ Երթալ նր ոնգ՝ տարան ընդ
իւր և զերկրաքին հրեշտակապանման մանկտանա գլխիգր և ըզ-
նորսկա զորդիան քեռորդւոյ իւրոյ տպիրատոյ իշխանին հայ-
ոց . զորս ի սեաս ընդին անդ առ իար տաներ , և մատուցին
զինն , նուիրագործակ լեալ զերկաիլն լինելոյ նմ ։ Այս կա-
յր նր անգին ամիսս ինչ ի կարմիր վանս , որ մատ կր ի քա-
սանս քաղաքս , իրրև գխոց գմիլմնալ անարգ վախճանի
իարոյ , եա կալեալ առ ինքն ի վանս անգ զրատրեալ կիճիկս , և
ի գալ նր կոչոյց և զգաղ վասիլ . և յանձն արար նմ զգրի-
գոր՝ որ կր յայնժամ իւր երիզրատասան ամայ , և զնորսկա որ
կր իրք տասն ոտնաց . և պատանիրեաց նմ , զի զկիճի մահճան
տարին իակ բարեկիր զգրիգոր կացուցանեն կամ ուղիկոս հայոց ։
Այս ինքն օրհնեալ գնաց , և առեալ գյետին հնչակ փրկութեն ,
վախճանեցաւ ի հնամեայ հայոց . շդ . յամսեանն տրե , այն
է նոյեմբերի , ի յուսար շաբաթիս . կացեալ ի կամ ուղիկս-
ատոլիկ ընդ ամ . խ . և ամիսս ։ իբր . 8 . և թագե-
ցաս ի նոյն կարմիր վանսն ։ Այնժամ և սահմանեաս առա-
քինեալ զկրճատարան՝ առաջ գլուխ գործոցն , զոր յիշեցաք ի վերոյ , ուստր-
քինահարեալ առ Աստուածոյ վանացն , զոր էին անդ . և անտի եկեալ միւսան-

Աւետեաց ։
Արդեան ։
Հոռհաւէ
Յովհաննէս ։

քոզանման ի սմբատեաց ի վէր գերի զմանի տարին ։

Ը. Ի սկ քարտել իսկեաս զինիս առաքել զմանուէլեան զգրուագս և վերակս յանձն արար ի նոս ինքն ի ստեփաննոս վէրս իբրև զսպասեցոս ։ զի վարժեացէ զնս յուսալ ձեռացին գրոց և արտաքին իմաստից ։ Լաւ ելեն նոյ ազգերատիրեաք այլ հս երկու մանկունք ։ որոց մին կոչեր սարգիս ։ և միւսն իսկնոս ։ ոչք յետ ծիկոց ելեն երեւելիք յոյժ իմաստասէր ի միջ վէրապաց հայոց ։

Ի՞յ քարտել անդէն ուսեալ իսկնոս ի գոզմնոս քանոց ի լուսաւորչին շնորհ դպրապետել ։ առեալ գայր անտուստ ի դպրոցէն վանայ ։ այլ առնել աշակերտացն սահմանոսի ։ սա և յետ իբր երկու ամաց քահանայ ձեռնադրել զպրկեր պիղատոսի ներսիսի ։ ի Տիգնատաճամուհայ Տարանին ։ ըստ ։ 30 ։ պահեաց զնս ասս իբր ։ և Հանդարտեալ մարզեր զնս ի հոգւոյ ուսմունս և յիմաստս պիտանիս ։ իթէև Տայր միւր Տարապատ գրիչ ։ և նիւն գրկեալ և

Նեղութիւն Թաւրզեցւոց մօրաքեռս քարտղի ։

Ուրեք աստուածոր վարուին ։ ենէ նոյն քան զնախանձիլ միապաւորին ։ ի Թաւրզեցւոց նեղեալ զայր ոմն քարտղ ի կոչ նոր յանդարձ ։ Ծանաւ ի վէր յոյնականցոյս զնանապարհն ապստամբութեան ։ յաղթէ յանձաց նեղելոց ի բերդն ոնոնկերտալ մնա ի քաղաք ։ և կամէին կաղպանել զնմ ինչ ։ որ կայր ասս կնճիռկին ։ բայց դա քաջառուսեաբ արիացեալ Հանդերձ սակնգոյ իւրոյ ։ ոչ ոք ինձ առնուլ զնա Հանցոյս զայր կամէին ։ անհոգացեալ զնս ։ և ոչ նա ինչ առնուլ ։ զի ոչ տանկ ։ այլ միայն արտաք ինչ ինքն Թողացեալ ։ Լաւ զի տանկ ։ այլ քարտղ առաքի իւր կոտ մի երկաթի ։ զգամի առնին վնասել ։ ի Ջմիւռնայ սկիզ Թաղեի առաքեալ ։ ի շնորհաբեր անդ առաքեալ ։ զի ոչ ոք ինձ զնա ։ և յետ տանկաւուց գտան այն պարտկեցեալ ի ծովին ։ և կայր ասս ։ և յետ տանկաւուց գտան այն պարտկեցեալ ի ծովին ։ ձեռն Հանճարեալ ոչ ոք ինձ զնա ։ զի ոչ ոք ինձ զնա ։ զի ոչ ոք ինձ զնա ։ զի

ած երեւեցաւ յարեւմուտս հուրաւոյ ոհագին և մեծ ի խառնուրդ ամպոյ մի , որոյ գիւղքն իբրեւ ղեղաս ատլոծեալ կային ի զուլ- հաւոյնս տեսլաց , և տեւեալ այն զաւուրս 50 ։

ԳԼՈՒԽ ԽԱ ։

Պաղտիս յարչակելոյ պատմէ ի ԹՒԼԻՍԻ և ի Ծրով և յերե- սիս , և յաղաչելոյ իշխանացն Հայոց ։

1107 ՃԻԶ

Յ ԱՐԺԱՄ ի խաղաղաբեր էր ուշաբերն կիւրիկէոյ , և Թագուհի իշխանն ախլիսոյ պատգամաւոր ի ծախ- մանս նոր , և կոչեր իբր յանհոգս , եկեալ հասին բազմաթիւ զորացն պարսից յանկարծակի ի կողմանս ա- բաս լերին , և պաաներագմեալ ընդ քաղաքին ռմարգուբայ յա- ւարի առին զնոսա ինձ դունձ նոր , և յարձակեալ ի տեղիս ուեղու իշխանաձենն Թորոսի յաւեր գաւառացին զաւառս և գեղօջս , և ի գերութիւն վաճառին զրագամս ։ Նոյն ոյշտաւոս պարս- սից՝ Թէիսեաւ բազամ քաջութիւն եցոյց Թագուհի իշխան քոդ- գնի նոր , որով և ոչ եկաւ նոր ժամանել յայլ քաղաքս և տէր- թոյս , ասկայն չկարաց զնոսա տեղիս իւրոյ իշխանութեն պաշտ- պանել , քայց ի վէր ոյսր ոսկի զրակաւ ընդ նոր , վասնոյ զնոսա յԹիֆղիս , ուր նոր գարձ ոյարեալ անաղ հանդերձ բազ- մամ առատիւք և գերութիւք՝ խաղաղին ի դաշտն մծխոյ , և զնմանին իշխանութեն գալ վաղի՝ ի առնլին , որ կո- չիւր բերդուս ։

Օ այս լսեալ վաղի՝ անդէն վերկենդանի ժողովեաց զզօրս Հնդից , և յանկարծակի եհաս ի վէր նոր , և ասպին յար- ձակմամբ պատահեալ նոր կատրուածս զանհամարս ի՝ նոր ի բերան սրոյ , և զինաւորս նոր առաքն ալիեալ՝ վարեաց զնո- անհնարին առիւծապես , և Թագեաց ի նոր զնամ գնալու . և եաս զնամ ուաքանչ , և ոդջանդ առ գարձ դարձեալ ի քաղաքն իւր ի քնաւն՝ արձակեաց զգերին ի տեղիս իւրեանց . և առաքեաց բազում ինչ յոսկւոյ՝ նուագ առ իշխանն Թորոս ։ Ա- յն ոյսալեան քաջութեանց վասն՝ բազում ի Հայոց , և ի մեռ- ցելոց յոյդէս պատճառեանաց , և ամենք ի դոյգարեալ զօ- րացն բազմաուանաց ժողովելն առ նոս . և առաւել ևս զօ- րացն անհնարին ոյիշխանութեն նր ։ Եւս և քոմ կրճատութք ի՝ ճշմարտութեն հայոց և ի լուանն տոլսոյ գալին յեր- կիր Հայոց ։

Եւ ի՝ ասէ իբրև ընձառ ալպեան պատմից տաւիար Եղբայր պարկեշտասիրեալ զյորդորել զօրսդ իւրոց յերկեալ գող վաղի ,

զթաժողովէ եղև բազմութիւն ընտիր ընտիր վասնզոյց, և ի յա-
ջորդ աւուն ինքնին Տրդատ առնհաղ խաղաց իւրոց գՏիրիդ
ընդ ի վէր վասի, և Տասներիս մերձ ի քաղաքն Տուռմնմասեր
յաւետս Տնձոյ եկաս ի գնդասէրն զոմն մարդ զորս և հրով
ի դաշտի, և այն անսի պիտոյ ի վէր ամենայն որ կոչի Տոր-
թուն, պաշարեալ պահէ։

Իսկ գաղ վախճ ընտրեալ ի Տայոց ազս կալուածս և Տաստատա-
գահս բաժնեալ զնոս ի լուրս գաւառս, զառաջինն գաւնգն
եւս ի ձեռս սքեռազոյ իւրոյ՝ որ հոյիւրս գնդապետ եւս
ի ձեռս Տոհմանաձան իւրոյ վէրակ սերոյն՝ որ տալոյ եւս կո-
չիւր՝ ի սնունդս կռամարգահայ, զերորդն եւս ի ձեռս
աիշգրանայ սերոյն, որ ևր յաւագս ազգի Նախնի Տայոց, և
գլխապետ եւս էնգն, և այն յօգնաւորի առ նոս և ուղղասոհ
ոնն Տայ իշխան որդի առաձասայ իշխանասերոյ սերոյն ասաս-
նոյ բզմի Տնծէլովք։

Ի՝ ինդրեցին զնոյն ի միասին պիտոյ ի վէր գնդէ պատից, և ան-
սեալ դրաւորեաւ՝ այլ ենդրեան իրիկնան գառաջինն, թոյլ
գօրացարհալ զիրիանս առերամբ Տասասահալ զօրանայլն.
և Տառաջիր եղեալ ի մէջ իւրեանց անդին յայլևայլ կողմն
բանակն թեղուածոց ի գունեալ ձանձապարհ, և յանդիման
պահս յանդիպածոցն անդ՝ ի վէր նոցա, և շիսեցելոյն զնոյ
պատրաստուածի նոյ, և ուղարկս կացուցին զնոյ զօրուն նոյ,
Իսկ սինչգնս սորբարգիս նոցա խրտնասեալ ի բանակն անդ
ուղղակեր, ևՀաս ասս կրակին տիգրան, և ևՀաս ընդ
նիրանն սրով, և Տհաս գիկս գլխոյ նորա Տանդերձ ծրիսեալ
սպազասարսին, Իսկ ի մտանիկ իւրում ի ենիկնստահայ
սպարապետին առաւել ևս զղջացեալ զերկաս ինդն ի սի
Տարբաճած սրոյ կարծանեալ յերկիր, և վանեալ գնդապետս-
կայս իւր՝ որ առաձեալ պղծնաչի բանակն նոյ, և այսր գարձ
մեծ, որով առաւել ևս զօրացեալ սպատագունդն Տայոց Տա-
րին, յանհնարին Տարբաճած զղջոս պարսից. և Տպատն գրգռ-
եցեալ նոյնպես ևս զնոյ զարձան ի տեղիս իւրեանց,

Ե. Դարձեալ ոմն գազ վասլի ի սպաներազմ՝ եկին առ
նոս երիս լատին իշխանք, կամէին եդեսիոյ քաղաքն, և կոմսն
Թէոդոսեցոյ Ջոսլին։ և առեալ ի ձեռն գունդ մի զօրաց՝ սոյն
Թէ գնասցեալ էգեն ի պատերազմ ընդդէմ այլազգեաց, յար-
ձակեցան ի վէր տան գրեայ լատին իշխանին անսիպեալ, զի
Թէնատոցեալ ևին ի ենմա։ Իսկ քանզի առնդրի իշխանն բա-
րեկամ էր գաղ վասլի, իւրև զայն առնին զօրքն Տայոց՝ որք
ևին ի բազմութեանց և ի Ջոսլինոյ, ոչ եստուն պատերազմ՝ այլ
Տետ կացեալ՝ սպան առ իշխան իւրեանց վախիլ, և սրած-

ՀԱՄԱՌՈՏ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՍՏՈՒԳԻՆՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՐ ՃԱ

Ե. Յայմմ վայրկ ցաւժկան հատանէր առ տանդրի , եթէ
առին ընդ ինքեանք զաղաւժամահսկանն անահարայ . զոչն
լունէր առանդնայ պատճառ գառնալ կեռս , Չեռնէ և ոչ ոք
լսաքնացոյ' ընդ ժամանակս մի ինձ գնաց և հնազոյս , ը-
քան և ես զհետ առնդրեայ , Իսրէլ լաւ եհան յերեսիս' ընդ
դարձան լաւքնացիք կեռս , պտղի հնարան քաղաքացիքն . զի
գիտէին' ընդ վերտին դառնայ ոմանուշտ . վնչ բազմ մի 'ի
նոյն երկիս 'ի քաղաքն անտի ասմ ասկնիւք իւրեանց , և սկսան
փախչիլ զհետ նոյ , անկանիլ 'ի հիւրկիա կամ յայլ երկիս .
Ընդհաճ երկու ոմանք 'ի գործոց անտի եդեսացւոց աքը չաքը
գնացեալ առ Յոնասան' սերոյան գհետս իւրեանց , և
որսամերձին գնեկնիլ զգործոյն լաստնացաց , և գցրսիլ քաղա-
քացսացն , Օ այն լուեալ նորա' յարձակեցաւ գհետ ի վախստեից անտի 'ի հա-
նապարհի' կատարեաց 'ի քեզեան որոյ . և եղեալ վերինքն ա-
րեամբ' 'ի ոտհմանացն եւեսիայ Յինչ-ինչ գործ գեաց ,
և բեմ աւարաւ դարձաւ 'ի աեղի իւր 'ի խաւան ,

Կ Լ Ո Խ · Օ ,

Ընդդէմ երկին յարձակելոյ ոչխարացոյ յերկիրն Խրուխ . և
յաղթելն լնդնի . և Տէրեան գալ և ապիկաւոյ
և այլոց , և վերնոյ գրոց մեկնելոյ ,

Ոտանաւոր .

Ոտ . Ոչ քան զկարգիլ մեր կացուցչ քահոգ' աբ- 1109
ժան հատարիմ ճանաչեցանիլ զայս ինչ . իւր շ
չի ընդ այն ժամանակս և 'ի յառաջագ հեաւ խոկ
կոսի յայժ ուշկածիւք գրեցն տալ և պատճառիլ , ևս և ես
աստուած և սրտիմ , եկ խոստացող , և տրաստացող . քանզի
սկիզբնացիք ընդ պատրիկս կռանկին , և արտոյկք ընդ երկ-
ոիս են . Տայք ընդ յոյնս , և յոյնք ընդ այլազգս . յաւիրք ընդ
ասայ ազգս , և կռատակալք ընդ միմեանս . և գրեթէ ամենեքն ընդ
աստեղեն . ուր հատարուկ բացեալ գաբերան իւրեանց 'ի յափշ-
տակսի իշխանաւեց , և յաւերումն քաղաքաց , յաստրատասի
սատգաշտոյ և 'ի գերուկ մարդկան :

Ոտ . Ոչխարկոս իսուշահաւէ ժամանակի դիմել գայրն անհամար 1110
բազմութիւք սկիւթացւոց 'ի հիւրկիկա յերկիրն Խրուխի մեծի շ
իշխանին 'ի կոլմանս սորսի' առաջնորդութիւք դարձելոյ ո-
մանց յայնկս նոյ , և ոմանք գրդռաւէ սյգոյն մանաս-
կոյ սպանողաց գազկոյ արքայի , որք գեռևս կենդանի
էին , Օ այն տեսեալ Թորսի' սչ հնարացակցաս ելանել շ-

գէմ

գիւղ նիզ , երկուցեալ ի բազմէ նոցին · այլ ամրացեալ
զսրտիքան զերկոսն ՚ի Տէրն իւրոյ՝ ոչինչա ինքն զլաք իւրովք
ցանեալսցէ վայրս ։
Յոհ ոչինչացուց անաչխատ մանէ չ՚ոնդ՝ յաւարի առին զը
թագաւոր սեղան , և զոլով վանուցոյն և զկնկղիսիս , և զե
լեալ զրաղաւոր ուրբոյն՝ նաև ՚ի կրնաւորաց անտի , զարձան
չ՚ոնդ իբրեանց · և եղև ազէտ սնոտիրելն ՚ի վանորայն հոյոց
և ՚ի հրամասեալ նիզ ։ ՚Ոչ այսպիսի հարուճածս հաչի այն բան ,
զոր ասէ առաքեալն շնորհալոյ՝ զի ՚ի սիրոյ պատանեցուէ հոր յայն
ժամ ՚ի ճիչն , յոչխարաց · է , յոդդոյ · Ոչովհետև ասէ մեզ Տէրն
,, զընդդեմնայ ոչ գործեցաք , սրով բարկացուցոք զանբար
,, հանելն քոմին՝ անապատելոյն վրէժս առնել ՚ի մէնջ , և
,, պահատաստիկոյս անտի ոտնձգեալոց առնէն մեզ ՚ի դիմի
,, ածել կերպիք և սրմնդելոյս հիւթեցուցն ։ Ոչ պի մեք
,, նախանձեցուցոք զնա չաղպատնա ապչառ անմտուս դիմե
,, ցուցանել զմեզ , և մեք տակաւին ոչ անդրնեմք , այլ պիտ
,, րէ յաւելումք ՚ի պատճառս բարկանն ։ ։
Ես , Ոչ ՚ի ինչ նպատակ մնկնակ էին աւազակաւոք գնին , հա
ւին և այլ բազմունիք հիւթեցուցչան միջնորդեցոյց , և երբե
ռոյ տեսցին խոյանակաւ գայիս ՚ի կողմանս ատրս լերինն ՚ի
աւշնանս ենթրոսն ։ Օոյնս աեռնալ ենթրոսի , և գիտացեալ՝
ենկ խոյս տալ ելին ՚ի կարէ վճարել , ոչաւրեալ հիւթեց աս
կերպ յօգնոյն պիշխանս հոյոց գոհգրան և զաւլաւսան , և
տանեալ զմեծ մասն զգայ իւրոց ՚ի ձեռս եղբօր իւրոյ լեռ
նի՝ դիմեցաց յէ ոտաղ սիրեցացոյն ։
Ոչ ՚ի պատահիլ նիզ միմեանս՝ նոքա պատերազմ տոսոխի չկե՛
վանեցան զօրքն հոյոց յերկուց նիզ , և վտանգեցան ՚ի բաղ
մանէ նիզ ։ Ոչ ՚ի հրկին խոտիլ նիզ ըստ միմեանս՝ տապալեալ
յոնի զբազն հայոց՝ պրացան և կուտակեցին զդազաւոր ՚ի
հիւթեցուցչ , և երկարնցոյս գոտեբաղնի յոչխ և նկեղ յեր
կաց հզգանոց խոտակմունիք մեծամեծք , և անկան տնոյ եղ
կորին փոշ իշխանքն տիգրան և ապլոսաբ ։
Օայն տեսեալ լեանի եղբօր Թագոսի՝ գոռնեցաւ յանձն իւր
և շիոմեցաւ , և ՚ի տուսկի ասպետութիլ ոգւոյն իւրոյ՝ մե
ծագնեցան ոչք նիզ , վտանգոս հոգւ յանկեան նիզ , և գրեթէ
չէր խեղ եղիլ նոր պիտանս յոնգերծ վտանգ մահու · խոյա
ցաւ , ւրոցաւ , և գտուտուեալ եղեց ընդ Թանձրացն քաղ
մաձէ Թշնամեացն , և ՚ի տուսկի ասպետութիլ ոգւոյն իւրոյ հնդու
վտանգ դիպոյ զրաղաւրաւրս ՚ի ոգնական , և դոտոյցց գՀՀ ոտ
նուելեն գնելոյ նիզ , և չոլածակաւս տարաւ գնս ոտոյն երե
ւոց իւրոց՝ ոտանց իսկ խնամոյ՝ եռ գինչ գործն , և այս
գործ նիզ իւրոյ գտնելիք ինչ պատմին ՚ի մէջ ւրտնոտացոյց ։

Ա Թագ ՟ Ը
և կոչ

Ա՛ոյց երկիրն ՚ամ սուգ կաո ՚ի վի՛ն անկելոյն , ՚ինչ՚ամարաւ
միանգամայն և ՚ի վերոյ յաղթութեանն՝ սրք եղեն ՚ի ձեռն
լեառն ,

Ղ. Ապա ազգքն սկսեալ ՚ցեա հալածական լինել ՚ի
լեառնէ՝ յարձակեցան ՚ՀՆՉՈՒ եփրատացւոց , և ապա ՚ի միջա-
գետս հայոց , և արարին բիւ՛ ասեբրաին գաւառաց և քաղա-
քաց , և էկին ՚ի ծավսին իսորբերդս մերձ ՚ՀՆՉԻ՝ պաշարեցին
զամուր գ՚՚իսկն՝ ՚ուրբ կռնչեալ յարձակմամբ և իշխեր մեծ
իշխանին հայոց ապիրատ պահլաւանի՝ հոյր գրիգորիսի աներ-
սեսի շնորհալւոյն , սրոյ գոյսեր գրիգորի մագիստրոսի՝ Ա՛յս
ըս ՚ին քոյն ասիրացս ՚ՀՈՐ սասունիկ ՚ի ներքուսս անտէ , և
յամենի ուրոյ զՈՐ զրուելի ՚ՀՆՉ , և զբազումս ՚ՀՈՂԻՆ տա-
պասս սրկեալ՝ զՈՆացեալսն սրոյ ՚ինչոտուկան ,

Ա՛յս ՚ՀՈՂԻ յետս գրոսնէրոյ առքսվին , ՚ի ոսն ՚ի հայոց ոնտի չը-
նահանաց գ՚սեալ զոք ՚ի զօրոյ ՚ՀՆՉԱՄԵՑՈՑ առանձինն աս
գ՚սրքս ամիսցին՝ ՚ՀՏար զնա և սպան , և խրախուս բարձեալ՝
սկսաս աղաղակել ուս առիրաս յանսմանէ , ՚ինչու ԹԷ յաղ-
ՀՆսի ՚ինչ մեծ գործեալ ՚ինկն , ՚ՀՆայն ձոյն ՚ի վեր վազեսոյ ա-
ՈՂիրաս՝ վահան ՚ի ձեռին , և կարկառեալ ՚ՀՆ պատսպար պա-
տանին՝ հայեր սեսանել ԹԷ զնՀՆ էին , Ա՛այն սեսեալ սր-
ոսքսաս հագարացի ոմն՝ սր դարանել կայր ՚ի սեղի ծա-
ծկսկ , ըսբեաց ղէպ՚ՀՆ՚ՈՒՆՀ՚ աղեղն իսր , և էրիւ եաես , եՀՀԿ
ոՂիրաս իշխանին ՚ի բազկ սմնի զնՀՆանն՝ սս սնսարդել ՆայԷ
ՈՂ ՚ի վայր , ՀՀգեաց ՚ի նա զնեու իւր , յոյժ վՂիրասրեալ ա-
ՈՂիրասայ՝ անկաս ՚ի ՀՀՈՂՐա պարսպին , որոյ զնՀՆի ԹաասալԷՂ
և վՂեմ մի մեծ՝ խորասկեաց գրակերս նՀՆ ,

Վ՚իմեալ ամդ զարացին հոյոց՝ բարձին զնա յերկրէ , և էկին
ՀՆ՚ի վՂ գահոյից · բայց ՚ի հասել սրեսան նՀՆ յարդ ՚ի վիրաց ան-
ՀՆ՚ ՚ի վՂ գահոյից · բայց ՚ի հասել սրեսան նՀՆ յարդ ՚ի վիրաց ան-
ՀՆ՚ սգ՚ սգհապատս անկեալ , յեա սոկաս ՚ժամուց ասանգնոց զ՚-
ՀՆ՚ , գՀՆ սոկաս ՚ժամուց ասանգնոց զ՚-
դՀՆն , Ա՛այ ժողովեալ գ՚սոք քահանայից և կղերիկոսաց՝ սրս-
րին կած մեծ ՚ի վՂ՚ՆՐ , և բարձին սասմնսիր և օրՀՆոսՀՆ ,
և սորհաալ ՀաղՀՆին ՚ի շիրիմս հարց իսրց , Ա՛այ պայսաղա-
սեաւ՝ սգհապատս անկեալ , յեա սոկաս ՚ժամուց ասանգնոց զ՚-
դՀՆն , Ա՛այ ժողովեալ գ՚սոք քահանայից և կղերիկոսաց՝ սրս-
րին կած մեծ ՚ի վՂ՚ՆՐ , և բարձին սասմնսիր և օրՀՆոսՀՆ ,
և սորհաալ ՀաղՀՆին ՚ի շիրիմս հարց իսրց , Ա՛այ պայսաղա-
սեաւ՝ ՚ՀՆՈՒՆՀ՚ սգ՚

խօսեցեալ ընդ միմեանս՝ վերադարձ քաղաքին Երուսաղէմ. և զօրավարն Ապողոնիոս՝ ժողովեաց զայլ ազգս բազումս՝ ի վաճառականաց Ասորեստանեայց՝ և ի Սամարիայ՝ ի վաթսուն հազարաց հետեւակաց՝ և ի վեց հազարաց հեծելազօրաց՝ զի ելցէ ընդդէմ Իսրայէլի։ Եւ գայ ընդ Ամաւս՝ ի դաշտ Ասորեստանեայց՝ և ի ներքս մտեալ ի Սամարիա՝ ի Դոթայիմ՝ և ի Բեթսուրա՝ և ի Բեթսուրա՝ և ի Բեթսուրա

սուրն , տեսեալ զայն ֆարաւոն՝ եկաց , | ՚ի առաջ ի պահան- | ՚ի Ֆա-
ջել ՚ի նոցանէ զայլ եւս ինչս պատկառ , մինչ լինիցի ե զառա- | ռաւոնէ
պատճառանաք ինձ մերձենալ առաջի Տանուերդի կիսաէրան ֆա- |
րաւոնի՝ որպէս ուղղեաւ ՚ի ձեռաց Նոցա , և դիմել ՚ի ծովը
ամպոցին՝ զոհելիս ընդդէմ Տիկնոջ մերոյ ՚ի վայր , և մեռանել ։

Օ այն չաւեալ երկաց եղերական՝ ձիկ բարձին և աման գնա- |
լոյս , մինչ ՚ի պատճեցին վիճաբան բոլ ֆ եղեալք մեր , և |
պինդ թալ հառուցանել զոյգ , և քանզի մին ՚ի նոցանէ |
յանդգնագոյնս խոսէր , հրամայեաց ֆարաւոն զնա , |
՚ոչ գիտ իշխանեն , զոր հայլ եւ , և վիճակ իչքան գան հայլ.
կանել զնխանան յուշաց ։ ՚Ետ այս ոմն ՚ի պատմեալ ֆա- |
րաւոնի՝ ասէ , այլ արեան , այլ առաքին , ոչ ձեռն արկիք և
սարսիք զձեզ ՚ինձ , և ես ՚ոչ կարիցեմ առաւել ոչ անձամբ ։
Ո՛ւ առեալ ՚ի ձեռս բերէ հասու՝ եհար զոմանս զնխանեն , և
խոյտաւեալ զակերս նորա՝ սպան զնա չարաչար ։ Ոչ և ասէ
արձան որ ՚ի սպանանել զնեզ , այլ բրով ։ | Ո՛ւ զնիւս եղբայր
նորա հրամայեաց կապել , և տանիլ ընդ իւր ։

Ո՛ւ ասաւ յառաջի առեալ զնոմ քաղաքն՝ եկ անդ պահապանս
հզօր , և եկեալ դնաց ՚ի քաղաք իւր ՚ի վահկոն , բերեալ ընդ
իւր անտի և զնեծագին խոշա և պատիկս ։ Ո՛ւ ՚ի պատճի
իւրում պատասխանել ՚ի մարալ քաղաք առ բարեկամն իւր Նա- |
զին կամ՝ եաւ ՚ի ձեռ. գնոց արծաթեղ զբարեմասնի պատկեր
աք Ոսկեայն՝ փութալ ՚ի գնալ ։ դալ հաս և եկ ՚ի մեծ և |
կենդանի զօրավարաց , զոր ինքն եր ընտրեալ ՚ի քաղաքն ա- |
նապատ ։

Ո՛ւ յաջորդ ամի անդ մեռաւ ամենայն գնդին հոյոց պետ | ։։։3
մեղրիկ ՚ի գնանն կոչեցեալ դրապարկ , ՚ի հասակի եօթանաս- | Հե-
սուն ամաց , | ՚Ոչ գիտ քանի մի տարեալ գահակալեցեալ և կիրս- | Ա-
կան գնդի , որ և կիրքոս կոչէր , ՚ի թաւիշն հոյոց ։ Ընդ | Ա-
Ա՛ս եր գնդերակից գերազեալ գնդի ։ և Թագեցաւ առ գե- |
րեզմանն նմա ՚ի գրապարկ , որ և առ ինքն կիրակոս գնեալ
գնաց ՚ի գիշատակարանի ասկերքրանին կոչէ գնա իւր
գնալ դդ կարգ ՚ի գիշատակարանի ասկերքրանին՝ կոչէ գնա իւր
Տգնար ծնօղ գնր երիցադին և վարժապետ գնեղեալ նմ ։ Օ տ-
ցանէ չբեալ եմք և գերագոյնք , ՚ի գլ · է ։

Ա Ղ Ա Թ Ա Ն Գ Ե Ղ Ո Ս ։

Յիշատակ մահուա քոյդ , և խրատուիչ ընթերցողի գրիգորի պատմութեան՝ և ապաստիչդ աղերսմամբ . և գիտասդ ընթերցաց
սրբոյ , Լոյս և յաղթող հաւատոյ ի մէջ ընդոյ և
շնորհ , և գիրքս զոր ինչ շար արար քաղքին
ընդ նշանաւոր հռոմ .

Պատմիչ կենաց հոյոց՝ որ ոչինչ մուխիս ինչ ոչ ասացեր ի ստութիւն՝ այլ զոր ինչ ականատես եղեր՝ զայն ասացեր ճշմարտութեամբ . զոր ինչ ոչ տեսեր՝ զայն ոչ ասացեր՝ զի մի՛ ստեղծեալ ինչ ասասցես . զոր ինչ ոչ գիտ

թէն գերազանցեր յոյժ քան զքո ի ծերոց . եւս և տեղեաւք
ևաբինոյ երևեր փուռակիզ և բաժանահատակ ։ զոմն և ընդ
գովեմեծս գլեն ևառեւնագիրկ հոյոց ։ ըստ որ և հարագատն
նի ներեհս չարչարալի յատենասրուածն խրատ յոտիկս ։ « Ոյժ
,, հրուշեաւագոյն քանիւ և գործել քան զքառասմն յո-
,, Թաւուկոլայն գոտա նախնեաց ։ ի մարդոսեիկ հոգւոյ ի
,, հոգ գոլով զուգաւանութեանէ ։ յիմաստս քանի և ի չորս-
,, կրութեիս տուաւի գեղեցկասիս և ըստ կարդի ։ ի վերծա-
,, նուեիս իւր լեալ նոյն է ։ որք կենդանի հատեցան ձայնիւ ։
,, ի փոսուեիս գլոց Ծպրոգոյնս ։ և ի խորհուրդս հան-
,, հարոյ ի տէրունեան լորտաս քարիսք խոտագիսուեիք ։
Աչս յիտ բջիլ քանից յաեւելս ոտիկ անդ ։ * Ո խորդ Թողչի
,, ե աւանց լիւսատակի և հանրակոնն որ ոտիսս և ի ոմնեք
,, բարեգործուեին ։ այն ար յաղխարհակործնոս ։ հմի ։ նո-
,, խոտնուեիք ։ ոյ և իբրև լիսոտաւեիք և քանիւ և ա-
,, ռաւագիս ծորիւք ։ բիւրուց և հոգւոյց դատաստ հոլև
,, վերկուե և տղտաւեիք ։ ի ծառայուեիք ։ Ալ և վերկալիք
,, ։ ի գոնագան լեզուայ և աշխարհոյ ոլայակեն ։
Այն ոյա երանելիս գրիչդ կճիչիս եղև գրատեր յոյժ ։ և
ապար բազում ։ Թարգմանուեիս աղբի աղբի ։ տասեակից ։ և
յօրինեաց ձառս յոլով ։ և զգր. միանգամ գոտեր վարս
յիմաստս գլոց ։ ի մէջ վիրոցն հայոց ։ լանձն առներ նոցս
յօրինել ։ կամ Թարգմանել զգիրս ։ զգր հարկաւոր ձեռն-
շեր ոգգին ։ Լբ ոնչ երևի ։ լրացոյց ոտ և զմոտեսոն վկայա-
բանուեիք զդր հատեքեալ եր մեծն վիրոցն վերդին իւր ։
և կորգիոց ընձեռնուլ չեկեղեցւոյ ։ և առաք պատուիճի ։ և
յայտնեալ անուն կուրկին զոտ վիրոցառեր փոքր ։ և տեղոք
չխաչեցին գլխալին զգործս ար ։ և գործս մեծին վիրոցասիրին ։
Ասա ընծոյին և երկու գերատոնն շարականք ։ յոյ է՝ խոր-
հուրդն անձառ ։ և մեծահրաշն ։

Ե. ԱՀ իսրև եհաս ի վոտոգրականն ։ և լուր հոմգաւոյ
տնհուն թորգոմ հայրապետի ։ և պատմեալ ոնդ ընտրուի
կճիչիսուեիք գրիչդոր պահլաւունեաց ։ արքեպիսկ աղեամոր-
րոյ գաբիսն ոյոք Թուսնկայ ։ զոտ ։ պլոյակալ ։ ի ոյն յոյժ ։
և առնիք առեալ զմոնկսկան հոտատ ։ զորոյ կճիչիսին ։ վոտ-
քանգեաց ի նմանէ ։ և յոլովեալ վրդովուեն ի մէջ ազգին ։ և ժո-
ղովեալ զինչիսոտո հինոյ ։ ի ձորոյ ոյանս ։ հաւոնեցոյց զնա ։ և
ձեռնոպրեալ ։ ի նոյնէ կամեսպիսկոս ։ և ոատաս յաղթեալ ։
տալով միոնգամոյն և գոտան ոչ ոսկոս ոյլազգի իշխանի
աեղոյն ։ և գրոյց անոյ Թագոյ յայլեալ աեղոյ ընտրե-
նել զինչն կաՅեսպիսկոս հայոց ։ և ինչ գեղեցիկ գոն գոր-
ծեալ ընծոյիւք ։ և աղաչանաք հաւանեցուցանել զպատրա-

Ա. արքան ։ Ե. Ե. ։ 30. Ե. բարեկ ։ Վերծոս ։ Վարդ ։

Ա. տ. Ե. 1113 ընկ.

(ե).

սիտա , եգեալ այսպիսւոյ ինչ պատճառաւս , եթէ ոսա՛ ի փոս. որպեսզի ի զերծման վհատնայ հիւղիսի և այլոց ոմանց . և զայ սաակն սեղան ոչխն պրկպորի , և քօղ և գուաշան և մակնեղէն գատի նէր , հս և սր. ոք նորուն . և հղալեամբ ի աչխ հսիփսիմոյ , և շրարշ կամ պատաուսկն նէր , ըս . և զի սհեռս էք առ սեզի յոյսոյ աեղի յոյսոյ ի ծաղկաբոյսն աթծ- րուեռոց , արժան է լինել սեռ և կախաղնիկոսորն ։ Յ. յամ հիւիչկուսե հաւանեցան յոլով իշխանք և երիսոնք արևելից ,

բայց քաղաքն ևս աչ հաւանեալ՝ մերժեցին զայն ։

11.14 Յոր եղև իբրև լուաս զայս պրիգար հիւիչիս , ժողովեաց առ ինքն սեծհրաշս , զիշխս , զվանաքհրս և զհիանձնս՝ ուսն- լի քան զերկս հաղար և վճիռ հոգիս անձինս . և արար ժողով մեծ ի սեռս լիռան ։ (ըստ որում գրէ ընարհալին յհոդ- հանրական թուղթն ի քանն առ եթիյոանս) ։ և եդ զրոնն առաջի հարց ժողովին ։ Յոր առաք առնչնկքին միաբան բա- նագրանս եչնալ ձեռագրով մերժեցին ղգաւիթ սաա հրա- ժարիկս ։ և նզովս եչին ի վր նսի այնոսիկ , որք ի ձեռն առնարհակաս բռնուին և կամ ի ձեռն կաշառասց յանդիպին եղանել յաաոխնան հիւիչկաւքե կամ եպիսկաւքե ։ և պրկոյն սկ զայք իբր յաբեւելս սու եռկուաձս և սու իշխանս , և յա- ւետ առ այնսիկ՝ սրք ընկալալ եկն զգաւիթ ։ և ծաքս և սա սերժեալ գնա՝ յայնկան ի սրիգար , որպէս սկ և նա ինքն գրի- գած գրեալ ուս նր գիր արհամարհէ ։ Յոր յետ քանի մի ամաց պատկեալ ոմանց յանկամարդոյ զալ լուսաւորչին և զգաս- ղանն և գքօղն՝ բերկն սա պրիգոր կաթողիկոս ։ Յոկ գա- հեմ ասոց այնպես յերեսաց կաթողիկոսութե ։ սբաժ յա-

շարադեցին և այլք , և յոլորելն սինչև գայսր ։

Ի. յս ժողովս սաբեցաւ յամն ան ։ 11.14 ։ և ի Լռնի հոյ- ոց ։ շիգ ։ Յոր Թոնէ ինն յոյս ժողով սահմանեցաւ ոչն կա- նոն , զի յերեսաւելն հիւիչկի լինի պիսծոյն հաւսնելի չա- րիս գլխաւորաւելոց սրքեպիսկոպոս՝ որ ի մեծն հայս , յիբ էն՝ բիս , հայրապաս , Թաղիոսի վաճոս՝ որ յաբաոզ , և սոս- հիճաս կամ՝ սաաճեաս , և եղաս զիշիս՝ զի սոսկոյ հաւսնաւե սոցա սի՛սեաբ լիսի ընդոսնելին ։

Ի նոմին սամ յարաս պաուսիկյաս այս ժողով , ի մաբերի Հասն- ժե . ի ժնոյիսի . ւդ . ի սեջ գիշերի կիս լուսկելին ի տանի խոշ- գիս աին եղև զաբհսուբել երկրաշարժութե ի սիջաբետս և ի սահմանս սոսրոսի և հիւզիկիայ ։ և կործանեցան բազմ եկե- ղեցիք և վանորայք , մահաւանդ ի սեաս լերին ։ և սեռան բին բուսոց ոգիք ընդ սիսոսիսք ։ Այլնպէ և ի կուլիսոս եք- քսոսոցս կործանիցան բազմ շինուածք յերկրին աուլոյ վաս- էի կասնաքսիանէ և այլոց , ի սոսմեսոս , ի հասանուսը ,

[illegible]

եղեսիոյ քաղաքին , այր միայն հաւատաւոր էր քրիստոնեայ , գտաւալ առաւ պատճառս զրգռութեան ընդ դէմ ոտից վասն ին որոյք քաղցեալ լերկիր էին , և պատրաստից չաւուր տերունական՝ և պատերազմեալ ընդ մատս՝ այնչ կարաց առնել : Այսու դառնանալով հաշտութիւն խոստացեալ քոչ՝ ամա՛ գաթաղ եկեալ , խոստացեալ նմա տալ ի ինեալ զգուսան քեռանն իւրոյ՝ այն և զաւսար լինիլ . զի սակայն խոչընդոտ հնութիւնք յինքն յանկուցանել զիշխանութիւն վասն , նենգաւոր խնդրել զնմանէ իբր լինելով ի ծածուկ և թշնամի եղբօր լինի ,

Այսպա մեկնեալ բազմութեամբ ի սահմանացն վասնի գնացեալ զնոցա զաղաքն առ լեան , և ազատեալ զնա առ վասն զի առաւ իւր ի հնութենէ . զնոյն ծանոյց նմա և փախիլ . և ի հաճել լինին և այն՝ ել վասն ի քաղաքէ իբրեւ մեծաշուք հանդիսիւ , և դնաց առ լեան : Այր յեան կառաւորման հարստանոյ և պատակին , թշնամ իշխանին ներկայանալ հրաւիրեալ զիսոխ ի տուն իւր՝ կալոյ և կառչոց զնա . և ի ծածուկ առաքեաց զնա առ բազումն : Այր բազումն ի խոյտանդամս սրկեալ զնա՝ եաս ի ձեռաց նոր զնա՝ զաղաքն , և ելեալ քաղաքն և զամբոցն՝ գքեանն , զգեհենի , զատաման , զինաց , ընդ ուարձանն , ել . և մեկեայ զնա յիմ իշխանանալ է նորա . և քաղաքացին տիրապետեալ երկրի նի՝ ոտա արձակեաց զնա . և նա բարեա առ լեան անձն իւր , և եկաց առ վեմ ին առ նմա , և զաղա եղեալ զնոյ ի կառավարիչս զաղաքն . և եկ ետ պատիճ ի կոյսերն , և յիշխանոյ նի ,

Այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ առաւել ևս զրգռեցան և զօրացան Հառնայն և Ալամանդարոս ի վերայ Թարսի և լեանի . և յոյժ ընդ ընդ

Ա.Մկ ԺԱ
և Ղուկ
Ա։ ։ 7
Հմմտ

հսոյ՝ եաուն ղոյն՝ ի ձեռս թագաւորոյ ։ և ինքեանք եչեռ
գնացին առ ինսրա իշխանն ։

Ասէ թագաւորն ցհսու ոչիրելոյ՝ սիրէ քաղաքի և գառաւարի նիր՝ ոչ
ջոյն՝ ձեռն էարկ ։ ի գառաւարն բռնդրատոյ ոսրուհի իշխանի
հայոց ՝ որ նառեր յոսմորդն ոչրեվնդան մերձ ի կորիս ։ և
եաւ զնոյն ։ Իսկ ոտքա նաև զկոռուածոյին զիշխանին բերդապե-
ղաքին կարկուռաց կալեալ էարկ ի բանս ի քեզբն ամառաւոտ ։
ուր ևս ոնուռ նա ։ և ինքն ոչրեցաց երկրի նիր ։ Այնպես ասող
և ըն ոչրբ բերի իշխանաս ։ և ի յաջորդ ամի գնաց ի պատերոմին ։
և յետ մահու ինչորբին եչեմի ինքն նառաս ոնդ քեզը ։ Օ ոսո
լեհոլիս և գալե ոսոհայելին՝ յոսեբն ։ * Ի յոս լուսցին էր ի
,, մեծոսմեծաց փոսնեսաց՝ ոչր քաջ և պատերազմող ՝ ոնորմ
,, նամ որքառեր ՝ և մեղաց առեկոյչ ՝ և բարեչր հնչ և ցած ։
,, և հանուսանէ յայտ ոտղզափսուս ։ քայց փարձք նի ոչրսա
,, նոյ երեւելին ոչրնաց քրնատոնեսոլնէ ՝ որպես և նոսո ինքն ասո
հայելին գրե այսպէս ՝ ոչրչետոյ լոհ՝ առելով ։ * Ցերազսամ
,, ոսոկրսուելնիս նչ կամէսք գրել ՝ քայց ոչ համարձակե-
,, ցոսք ՝ զի իշ նչ իշխանսոլնէ նոք ։

Ե ։ Յառաջս ձեմացո ոտոսկիկ փայլեր իմսասոսք և որբ-
քառնէ յոսհանեն փառեսոսց՝ ի քառանսոյսն ուեզ՝ որպէ երև-
ցոս բարեպաշտ ։ Ես ապար գմեկնելն ՝ ի վէր առաջորական
հրոց ։ և ի կարգի էս գառաւար հայոց հաւլ-ժառաւքն ոչ-
լոց ապգաց ։ Ընդդես և յոսմոնց ոչլեզի գիսմերսո ։ Ցարբ ոս
և զրաւասոլնէն ինչ հայոց ընարբ ոսկիս ։ Ցրեսց և ձառա
պոնձալիս՝ ի վէր ոչլեզոլ ինրաց ՝ և գալեսոս՝ ինչր սեծին ներ-
ոնսի ՝ առհոգաչ և մեռոսիչայ ՝ և ի վէր արդասոյ քեզբին ՝
ե. ի վէր վեռնպետնոց ։ յորց վէր ապոր և զրապռկանն ։ * Վայ-
,, ձառասյոն ապար ։ Ընդրինեսոյ ոս և գասեի սի ոտրնես ։ ըն
սրս և գյնչես՝ ոչն ։ Գլսեսոյ և զբեզբ խրոսասկան ընոզնես
սաց բեզսո ։ և յոսէս առ կառոսնս ։ յորոյ սիեզի երևելի էին
երբաւ կառոսոնք ընեզրազսոնք երնեսաորհաչք ի քաղբոյր ՝ և
ոնսաձոյք նոցս ինրաս և ժոլբոսոյ ։ Ես ինքն յոսի խոնարհ
վարս ոսոնելով՝ ասոյն էզեռ ակրելի ՝ սնեզոզ բեզբին վրաց դոս-
նեի ՝ ոչրոյ կիսեն էր ի հայոց ։

Ես ՝ ոչրոյ լոյժսոյ լորբ սա ինքն գասիես ընեզ ։ ես փայ
ոսո ինքն յոսհանեն սորկաւագ վէրոյ ՝ ելաներ ըն առաջ նիր ։
և խոնարհհյոսոցնոյ զչէրոս իսոյ՝ ինդրեր ի նոչ զարհնոյն ։
և նիր եսէալ զձեռն ի վէր կէրոյ նիր՝ առեր ըսաս լսոխարսոլնէ
քանիցն զոաչմոսն ։ * Վսո գչսուելն ծոյ իմ ՝ խոդալ սնով

նա , մինչև ի վերջին ներ քեզ ինամն ցուցանիր հօրդ ։ Այժմ
այս հաճոյ լուաս նորա առաքի այլազգի եկեալ առ
սա և զքաղցրամաշակերտս ։ յորս յանձանձեն յիշատակին ելիր
միա , խոյացասէր , գրիգոր , և յակհանիս անուցիք ։ այլ ի
մէջ սոցա երևելն եղև երեմիա՝ որ և մեհեանաշէմէ անձրևիկ
կոչիսք ։ որ զամն երեսուն չարաչերութիւն և խաւտիսն վա-
րուք ձգնեցաս ։ ևս այնպէս հնազանդ էր բանիդ միշտ խո-
րոց , մինչև ի սատել նմա ելանիլ՝ թէ լսուր լիր , զերկա
սան սչ խօսեցաս ընդ մարդոց մանք ։

Պատմի թէ այս սարկաստ միշտ արդէ ի խորհրդոյ գործոյն
ոմն մի անպատշաճ գործոց նի ։ և եր անսան նր սահմանս ։
այլ ի ռանիսց անօրինական անօրէնէ զամսոյ կոչիր ։ Այս
հղև իրրև առանձին եգիտ սա զարհատ միշտ յանցս ձգնի ,
յարեաւ ի մի նր ի խորհանգել գնա ։ Այսպէս միշտ ։ ընդ
ե քեզ այդ ոչ եսկ աստիճանիս , զի կասցս բարձրել գնա ։
Այս նա ասէ , մինչև ցայժմ ես քեզ զամիսոյ կի , և այժմ
ստեղծանիս անսանմբ պատանես ։ ընդ և դս սպանիր գնա
Հանելով յեկեղեցւոյ ։ Այս միտս ասէ , մե օգուտ քո արուրի ,
գի ողջեսցիս ։ և ընդ գնացեալս սրսին , դարձաւցից և ես ըս-
քեզ յեկեղեցի ։ և նա ընդ հոտ նման ։ Այս ի վարին անդր
սարկաստ միշտ կացեալ ի բեմի առ ժողովուրդն , զոր
ինչ ասէին զեղբօրն գնա պատմանէ , ըստայ թէ սյլազգ իցեն ։
վայ մոծաբեմբ գնա անդրեն ի նոյն պաշտօն իւր ։ Այս առ-
փոնաս հատարձակել՝ կասէր ինձին սուրբ պատարագ մա-
ատցանել ։ իսկ սարկաստագ միշտ յոծ յանձն արար գնալ ։ և
ահա յանկարծակի սկսաւ ոգի չար լլկել զանատմանն գնոյն ։
ը սր չարին լեալ անկն և ապա կալեալ գնա հանին արատրայ ։
մինչև յեօ սահատաց զդատաստան աշօնիւք միշտ ։ Այս
նա ինքն սարկաստագ միշտ կիսնալ աքանչելի քաղաքավարուն ,
և հառեալ ի լսուրք ծերութի՝ փախեցաւ առ նր ի Քաղին
հայոց ։ ընդ ։ և Թագեցաւ ի վանս Տարգատոս , ոսր կոչա-
ատրնալ էր զընշմարիս ։

Օ ինի ոսրուց միոյ փսխանեցաւ և գրիգոր միշտ սին գան-
ձակեցի , սլատմ Թոպաների սրդի կալէին ։ Այս այնպէս ընդ
ձերցաներ սին էր , մինչև մեռանել իսկ սատել ի ընդել ։ և
ի հարցանել սանոյ՝ ըզ սատս , նա զչիրան ցուցանիր ինել
իսր ներակուր ։ Այսն ծմիս էր և գաւխի սին գանձակեցի
սրդի ալսուկոյ ։ սա ի ինդրոյ հատրակ քահանայի միոյ
սլատմ անուն էր արդապետի , սլատ կանոնական քանս ինչ ։
դէ ։ Տամարսի , ի մի խորատէ և այլոց իրայ խոստովան
ձնոյ և սահմանաս բանիւք ։ և եդ գոյն ի կանոնագիրս յոյ-
հոմանս խնատասերն ։ յորս յատել և զայլ բնչ ինչ սնպի-

ատան. և օրինակողքն նոր չհասկնան յասելին ինչ ինչ բառն և
ընդ, թողեալ ի բաց և զյոլովս ի պիտոյնեսց. և հայց

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ.

Ցնծալոյ վերայն կարապետելոյ յանտաց գնալոյ, և պատերազմելոյ
պարսից ընդ նմանէն և ընդ վերս. և սոսկալ անտի ի վերայ,
վերայ, ևս և յաղթել նոցին ի դիպուածոյ.

1118 Եղև ի ամին Իսկի մեռանել ոսկերոն կողմանէն հայոց
Հանդերձ կամենալոյ, որ և առի հալածանս կամ քաղ-
յսկսան՝ սկսեալ ժամանակաւ ես և ծերանալեն, առն երբ ինչ,
Ալա ևս ակնեալ բարի բանից այն էր, այլ ոգին յաստեղ ի ոտա
առաքո զարձեալ ոչնոն բազում իրօք նմանել գնայո եղեալո
ընդ իշխանաւորն ի բանից, և սկսաւ զանազան զրանութեան վնո
յաստեղանալեն ծնոից իբրեանց, յորոյ ոմանք յայտնեալ ասացին
զարձան ի հաւանութեն. Յոմանցն յայտնել սմանց ի հոյոց
գնայորն բազում չանիւք և տրամք, հրամայեաց իբրոցն մի
ևս ոնդել գնոն, այլ ընդ ոսկեր ոսկերոն իբրեանց. միանգա-
մոյն և խորհեր հղաւասի իւր ոնել գանելն գնոն. և զանազան
հնարիւք լինն և գնշխատն ընդ նմա և գնզնալն ի իշխանաւորն
նոր՝ հորատակեցուցանել ինքեան. այլ զայս առնել ոչ կարա-
նայր, քանզի ամրացուցեալ էր ընդ նոսա գոյժ գնշխատել նոր.
Ի սմին ժամու հիմանդացաւ արքան պարսից մահու. և գոր-
ժամ մերձ էր ի մեռանել, կոչեաց առ ինքն գնին իւր զնա-
դահին պարոյկ, զոհոր խաղաղն կոչեցեալ, զոյ գոյժ որոն ոչ-
ներ, և ես խոչխոչել գնոն առաջի ոչոց իբրոց. զի և նա ի
նմա մեռոյն. և կամ ըստա այդց ոտեզոյ զի մի կեաս մեռանելոյ
իբրոց ամուսնացի ի եղբար իբրում, և գնոն ընծրեցուցեալ
հանցն գնշխատել զորբիտ իւր, զորս ծնեալ էր գոյգմ կնոջէ,
Ես ասա մեռցեալս կճոչանի էր, եւս գնծրեալն պարոյկ
որդոյ իբրում հրինոյ՝ այ կոչեաս մանուսոտ. և գկատեր որ-
գին ոյոյ անուն էր մեռնի, կացոյց զոր արեւելեան կողմանց,
առնելամս ոնեոտ ընտրելոյ գքաղաքն գաղիաժ, որ և կո-
չի գոնդնակ շահոտասն.

1120 Այն ոսո մեռնի գոնժոյնալ զոր յորմ ի ձեռս հուսատարիմ
իշխանին իբրոյ՝ որ կոչեաս խաղի կոմ եղեսոյն արդի ասպա-
հոպ, առաքեաց ի վեր լսաբերոյ ոյ. եկեալ նո ի տահմանս
եգեսիոյ, և անոն ի կողմանս քեռոյ և այլոց քաղաքոյ գո-
քանս ոգոյ և սեպհական գնոմ եղիցին. այրեաց և զքոյր ան-

ղիս , և արդար կոտորած մեծ , և վասն այ՛ի դէպ ելեալ ան-
Ա.Թագ. ԻԶ. Ա. Տոմար ոչխ . և ապա հրկիզն եւս յայտնակեալ ՚ի կոյսմանն
յայնմանէ՛ կալաւ զնիւթեղէն իշխանս լուսինացւոց , և ներկա-
ՀԱՅ ԿԱՏԱՐԵԼ ՏԱՐԻՆ ՚ի խորքերդ՝ եդ ՚ի բանակ ։

Ա.Թագ. ԻԶ. Ա. Եւ ՚ի յաջորդ ամի խոտակաց սա ինքն եկեսցէն հազար
ՀՅ զօրաւք յՀՆ վերայ , առեալ կամեալ զնոսա՝ երկիր նոյ , և թիկն
վերայ դառնալ զորեցոյ որդւոյ բազաւորացոյ ժողովեալ
զզօրս իւր՝ նոքա՛ ՚ի վէր ՚ի նոյն գանխլատար , և յանդուգնաբար ժա-
մուս առնկեալ՝ ՚ի վէր զօրացն նոյ՝ կռուիլեաց զնոսա ՚ի բնիւսն սրոյ ,
և զնացեալսն արդար հալածականն , և առեալ զառաջ նոցա՝
դարձու ՚ի տեղի իւր ։

Ո՛վ այսպիսի հարեւանս լսէիր մեզ իւրեանցին՝ լցաւ անհա-
մուր սրտմտութիւն , և վերստին ժողովեալ զօր ւսաւարիկ և բիմ
յոյժ յոյժ՝ ՚ի պարսից , ՚ի սակաւ թագաց և յարուածոց , յոլիք
հոլովք հազար հնծեալց , և քսան հազար հետևակաց , և ու-
հագին զօրաչք իւրև զաւրեր մռնդելով՝ եմուտ յՀՆ վերայ առ
ամենեսեան քաղաքաւք՝ ել լեառն , որ կոչի դևկոտ ։ Տեսեալ զոյն
ԱՐՁԱԿՆ ՎԱՂՈՑ՝ գաւառեցաւ և ինքն գօրս ՚ի վերայ , յոլովիւն ,
և յոլից մեռաւորս առգաց , և օտարեալ վխտալ ժառնէ՝ ՚ի հնոյ
յանկուածոցն յանդամկալ պահս ՚ի վերայ նոյ , եհար զնոս
յաղագաւս , և վաճառեաց առաջի նոր վիրաւ ՚ի տարհմոյս ան-
ւոյ , և կատարեալ ՚ի նոյնէ կիւսոյ լոյս , և առեալ ևս , նոյն
զրեհաւասրս ՚ի նոյնէ վայեաց ՚ի գերութիւն , և լոյս առեալ ոչ-
հայեցչին՝ որ ծովակիցն եր , յայնմանէ բաժանեալ հոլով
քոյոն հազար ոգիք մաղաքաւս վերծան ։

Ա.Թագ. ԻԶ. Ա. Եւ ՚ի յաջորդ ամին գրկել ժողովեալ ՚ի վէր իշխանին զօրս
ՀՅ վիճակն հազար՝ հանդ կամիջամ եւ գնալ գնաց , և յայտնակե-
ցաւ ՚ի քաղաքս հեղեսոյ եւ իշխանաւորեալ վրաց : Օ այն սա-
սեալ գործեալ սրտմտին՝ երկնցդեմ նմն . և նոյնս կործանեալ
վիճակաւոր նոյնի՝ խոտակաց զօրութիւն ՚ի վէր զօրաց նոյ : և առ-
հասարակ կոտորեալ զնոսա ՚ի յոյժ անչնաւոյտ լուծ զերծեալ մե-
ւոյս իշխանին՝ անկաւ յոգիկան քաղաքս : Այլ գործեալ առաւել
ևս գոլացեալ՝ գիմեալ և կռուս ՚ի մեռաց նոյ գլուխս նոյս-
նոցա խոտակ , զորս յարիշտակեալ եկին պատմիչք , և զոյգ տե-
ղիս յՀՆ գաւառս գոլացեալ և ասկացեալ՝ յոյս սիլեալ կին յո-
ւոյն ՚ի ջուրս սղոնոյ , զոյգ գնալ , և ընտրականսն ,
զաւառս , վիսկան , գիսյունս , զլուխ , զսաշիլ , և զմահ-
կանացս ։

Ա.Թագ. ԻԶ. Ա. Օ այս ամ ըստեալ Հայոց թեսոփեղոց յարեւելականսն ՚ի ՚ի ,
ՀՅ գնացեալ՝ ՚ի ապա քաղաքաւս և գաւառի քնակուս . և ՚ի-
նոցա վ՚ն նոյ գլուխ ասկացեալ ՚ի առնանեալ քաղաց կամ գոլացեալ ։

և հրամանն ետ նացա կանգնել զնկերսիկս և զվանապատ՝ նըշանաւոր վիճակսն վանացն՝ և ծախսաց նոցա կանգնեալ զնոսին՝ և քանակեցոյց զնոսին և հրամայեաց զնոսա գրել ի մատեան։

Յայնմ ամի խաղաղութիւնն եւ յաղթութիւն։

{1124 / 573} Յայնմ ամի սակաւք քանակիք չիրակ գաւառի, ուրանաւոյք անուն քաղաքի՝ ներգնեալ կին յայծ յաստուածակոյս սիրոյն աչացն և այլոց աղգաց։ և ասէին թէ՝ ար կո սրբի մինասայ չէր ապրսաշար անուն՝ անարի սմա լինելով, խարհեր մեհենի ի քրիստ անուն։ և ոչ ի նոսն վիճասել զքաղքեն ուրիցոյն կարաց՝ վասնսան հնազան գեներն բան լիսդոսեալ։ Ոչ այն զգայեալ հոռատացեալն՝ ահ կան ի շիրակ։ և ազգ. արարին դուսլեի վիրայ արքայի պիարս թի. առլասնարայ։ և ի գալ նր մանանեցին զքաղքեն ի ձեռս նոսա։ յամի ՌՀԴ։ շիգ. յետ կալ այն ի ձեռս պարսից ան։ ի ՅԼ գաւիթ առեալ զքաղքեն ու սամբ արար ինչ վնաս։ այլ միայն կալաւ զաւիսան չաղլասմայ։ և մնալեաց զքաղքեն, ևս և պիղծ ղեկս ի նեթ ասուածկան պաշտամունս։ և զկաթուղիկէ եկեղեցիս ի նեթ ասուածկան պաշտամունս։ և զկաթուղիկէ եկեղեցիս փակելեին, ահ կանեկին ի ձեռս պարսից։ և շարաչար մահ մինչև Տարկիել քաղքացոյ փոխել ի քաղաքէ ոմն։ յոր ժամ {1125 / 574} անկաւ սով ի նեթ ասուածն քաղքեն ի ձեռս պարսից, քանզի չկային պատերազմականք պահպանել զքաղքն, քանզի չկային ի նեթ ասուածն քաղքեն ի ձեռս պարսից։ և ոչ ոք կարէր ելանել ի դուրս ի պատերազմ։ և ոչ ոք կարէր մտանել ի ներքս ի քաղքեն

մտանել տանեակի, սր ի նոցին Ծմակի ի քաղաքի մտոյ կէր ։
Ոչ եղև ի ասասակացոյցանել սպառիկ զպատերազմին, և ի պիտոյ էլանել ի վերոյ պատասխան, կին մի ի հայոց անուն այ-
ծեաճին անուն ի վերատան սկսաւ այրական սրտիւ պատգամել, և զազգանուն նոցա յայտարիք միայն հայտնդաիանա առնել ։ և ընկալեալ յանձն զպիտի խոցուածս ի նոցանէ նոցա զայս ասաբուսա արձակեցին, սրտիկը և չարագոյր վերաբերին ինա, սչ միայն էգիպտ ինչ, այլև հանելոյ զնեռան ի մարմնոյ իւր-
մէ նոյնիմքը հարկանել զինս, և տոտիտալ մեծ հատուցանիր
նոյ ։ մինչև զարմացուցանել զամենն ։
{1126 / չկե} Ելոյր իբրև յերկուց կողմանց ևս վտանգեցան, և ձանձրա-
ցան ի պատերազմելոյ, ոչուգամ յղեաց փուլբոն առ աուլ-
հելի և առ մեծամեծս անուս, և ասէ ։ եթէ տալք զքաղաքդ
ի ձեռս իմ, սչ սմեք ի ձենք հատուցիչ չոր, այլ պահեցից
զայս խաղաղութիւն իւրեն գնի հայրենիք ժառանգութեն ։ Ոչ նոցա
հդեալ սպայման ժամու՝ վաղվաղակի ուռաքեցին և ազդ արա-
րին զեմատարեալ ոյզային սրդուլ գումէթի, ասասնել՝ եթէ զինչ
կամիցի ծա ։ և նի գնասցեալ՝ եթէ չի հնար հանդիսա գտա-
նել քաղաքին ոյնմիկ յայտնատանց ընդհատացն, լաւ համա-
րեցաւ տալ զայն ի ձեռս փառաբնալ ։ վիզ հրամայեաց եօթ հաշ-
տաւի խոսիլ ընդ նմա, և յոտնձս առնել նմա զքաղաքին՝ այ-
սու պայմանաւ, դի ցարշաւի ինչն կինպանիկ է, յիւր ոտանն
ծնոցի քաղաքն ։ և կացցէ ևս ծնող խալին ի գոգաբանն
կոմիտասդիկ եկեղեցւոյն ։
Դաւանեալ ընդ այն փառաբնալ ։ և առեալ երդումն՝ եմուս
խաղաղութեն ի ներքս ։ և ըստ խոստմանն իւրում քնաւ չարաթ
սմեք ինել ընտս ։ այլ՝ յաւետ ոմինչ փոխ տարեալ ջանացաւ
յանդրբոս պահել զենակիցս ։ և քաջութեն հնազանդեցոյց
զոմանս՝ սրք եկեն ի տահմանն յոյնոսիկ ։ հաւ և զդումէթն
փեղք ։ և մեծացաւ անուն նի ։ * Ոչ ապա իշխանութեն ընկալան
,, և խոստովանեալք երկիրս ի ամբարտան հինեկ (ասէ սա-
,, մուել նկեց անեցի) այլ դաշտագ վերոյ գրեալ ներսնեցեք
,, և սկ նոցանի հաղորդականք յանիշատակեալ՝ եկեն նոցա ի
,, սկզբ ժեր աղբատանի և առաւոտանք անհնարին, որ յառա-
,, ջագոյն ժամանակս ուներ գնա հայոց ։ և առաւոտը յա-
,, նելու յաշխատանս սկ լոտ միոց միելև յառաւոտ յայտարեի
,, յսրուժ եմք ։ ։ ։ ։ և սրակասեցան յոնախտեալ առաւոտք
։։ ԺԵ ։ ։
{1128 / չկե} Ի բրև նոտաս փառաբնալ ի քաղքն սնդ առնոյ գիմկ ինչ,
առնեալ զայծառանանի սրդուլն եկեղեցւոյ և զՀանդիս առա-
նոտիանեցն՝ զոր առնէին հոգի, հոտոտ օքոտ նի ի ինա-
խոնդ և առաւել ևս յագահոտեալն վ՚յիքն կոյսելոյ զգաստա-

զՔրիստոսէն ել և զՀոգւոյն Սրբոյ քառսկան Հաւատոյ · | ու ի
հատոյ Հանէն նը ի փառս զԱստուածն , և ուռայի գնեցն նոա
կերպասեղծին՝ ու էր պատանի առուչ՝ կրեցը Հանապատ
ի վէմ քրիստոնեից՝ ու ելաւ Հանդերձակուքեամբ ուպաչեր
և խրատեր գնա ինքն փիստան զՀոգն իսր՝ խնամ տանել
թագաւորնեաց , որ ուռաւել Համարձակուքեամբ ուպաչեր
ի վէմ քրիստոնեից : | Էին և այլ եղբարք փառաւոյ , յորոց
անուն էր հատոյ կամ կատարին՝ ի զորմէ Հիքրացն Հայոց
թագաւորնեաց , որ ուռաւել Համարձակուքեամբ ուպաչեր
և խրատեր գնա ինքն փիստան զՀոգն իսր՝ խնամ տանել
ի վէմ քրիստոնեից : | Էին և այլ եղբարք փառաւոյ , յորոց

ան սարսաւոց ի վէմ և Հնարս ինդրեր սրինանել ինչ յանցանս
ի վէմ եկեղեցականաց , և ոչինչ կատարել ըՀամն իսր : | Ու Կր
կրան և առաքինի՝ գրիչ՝ ան անուն ազգակից ուարիսաց վար-
դապետի : Գնալ եղեւ ումն գնալ յաւետ Հանդերձ ուղեկցա-
միւ՝ ի խոր վիրուն՝ ու յարաշտատ : և ապա կամեցաս Հան-
դիպել և ի պոլին քաղաք : և ի մերձենալ նորա անդր՝ եռես
զաւազանեի քանուկի այլազգեաց , և երիեաս : | Զի Կր
նդի սուրբասեիր ուսկ աաել զայր բան , * որ Հնեաւ ի քո նա՝
,, սրկնն նը || , ասէ ցնա ոսղնկիցն իւր իբր ի կատակս . ահա
աե զի օրՀնելոյ գիս . զի յորժամ ասէ առանձինն Էաք՝ մնաս-
ատնէ՝ ի գաղարի քասի՝ Հարմարձակ բարքառելիր զայն քան
օրՀնաբեր . արդ՝ ինչ կարես , և ասա ասա զկայն յանդիմանս
ինձատեաց : || Ընդ այն ազգազրկեաց յոյնսամ գրիգոր և
ասէ , * որՀնէրէ զնա նա՝ զդրնն նոյ || , Ոչ այն լսնաւ զօրացն
այլազգեայ՝ բազկեայն յայժ . ի կոչեալ զան Հարին գնա ,
և իմանալով ինձ անեկն ի , կասկածին գնա ի շլնծայս և յՀե-
գին առ փառասին ու Հրաբեր ուռայ , յաձախելով զայլևայլ ա-
խորհուրդ եղև ընդ այս գնաալն , գի այսոս ասէին իբր սասա
պատձառաւորք ասացէ ի գրիգորէ ինչ ի գարդոսց ձգե-
դեալ , էարկ գնա ի բանտ խաստարկուին . և ետ բերել ա-
ինքն գառանալիս կաթողիկեին , և կախեաց ի ոնեակն իս-
քառ . և սահմանի զբերեալ գի իսաստասցի կատարել գկամս
իսր . ապա ինձ սչ ասէ՝ չերանեա երբեք ՝ ի բանտ , և ես
քեզնի առնում գայր կանին . իսկ Նա ալ նչ ոմեկն քառիս նր .
ուղ գիմեաց առ նոնն անդ ազատ ուղեկիցս : | Էր ի նմին գի-
շերի անկան արհասկ ի գիմ փառանդոյ . և Հեռուէր նոնա տե-
սանել զայս Հրաբերայս , զոր չարաչար Հայոսմածագիր խոշոռա-
գեալ խոյսաւեին գնա , [՝Հարեկնել նր ի տեսքենն ատամ՝ ոմ-
կոս ի նոնդ խոշոռելն . նմին իրի փսռնայս Հանել զբերի-
դա ի գանտ , և իմորերեաց ի նմ ոսղալել զնոր գի զերծցի
ի ոտասկանեն . և ոչինչ Հազիս ատրնն սատպեալ անգրկն
զառաղցեաին՝ ու յաւել ինչ առնել գնա եկեղեցայն :

| Էր եր փառաշնոյ ամիրային Հանի՝ կին քրիստոնեից , որոմ
անուն էր կատոյ կամ կատարին՝ ի զորմէ Հիքրացն Հայոց
թագաւորնեաց , որ ուռաւել Համարձակուքեամբ ուպաչեր
և խրատեր գնա ինքն փիստան զՀոգն իսր՝ խնամ տանել
ի վէմ քրիստոնեից : | Էին և այլ եղբարք փառաւոյ , յորոց

Ծագէէ ասծայրն լուսոյ ՚ի սիրտ պատանւոյն , քաղցրացաւ
Հոգի նորա ՚ի սէրն քրիստոսի , վճռէ և ըլլալ իսկապէս հետևող
րիւք լինի մեկնեալ յանի քաղաքէ՝ ելաքաւ ՚ի լեռան սրբոյ վան-
պոքի , այն է սեպուհ լեառն ՚ի պատանեաց գուսանի , և
յայնեցաւ ՚ի միոյնակեացս , և ընկալեալ վիճակ սուրբ մերա-
ձին՝ կրճատաւորեալ անգին մեծաւ հնազանդութեամբ առանձնացաւ
՚ի խրճիթ միամիտ հնդետասան տարի և ՚ի հակիլ նորա ալը-
նաւելի յաղթեաց գիշերոյին՝ սահանեին մեռանկայք լսոյ պոյ-
ծաւ ցոլացեալ ի ելոպս խցկանն ։ Ոչ եղև վիճակ ծնկաց գալ
նոմա չէին կիրանկիս ՚ի պատարագ վանս , և անդ վճռեալ ըղ-
կեանս՝ փախցաւ առ քո , այլ ինձ պինդ անուն կը երանելոյ
սոյա , շնորհեալ ՚ի պատ ։

{ՀՀՀՀ
ՀՀ}
Ոչ այն առաքա ՚իբրևու գեանալ պարտաւորեալ մեծի ՚ի քաղաքն
անաց ՚ի ՀԱՀ , ամենանեն մարելոյն յատար հիմնգաչափանի ,
կարծանեցաւ հզակատ եկեղեցին , սր կամար ամենափրկիչ ։
ուլլ կր ՚ի օմանէ և եկեղեցին աբ փրկիչ կամ ամենափրկիչ ա-
սոցեալ յատանն երուսաղեմ , պատ շինեալ էր սմրատ սր-
քոյ նահատակ ։ Ոչ ՚ի յաջորդ ամի մեռաւ փառաբեն ոսկի-
րան անաց ՚ի պատերազմի յետ տիրելոյ սան եսեին ։ և սի-
բեալ քաղաքին հզբայր նորա մահմետ ։ Ոչ իր ցարս սանոք
յոտաղ քան զայս մեռաւ սպարեն պատկաց մահմետ սրդի
առաքարայ՝ կացեալ ՚ի թագաւորն սան ։ Ա ։ և նստաւ ՚ի տեղի
նր եղբայր նորին մելիք , ոչին՝ սր հատնի ՚ի գաղթէ քաղաքէ
իրրև իշխան արևելեայց ։

{ՀՀՀՀ
ՀՀՀ}
{ՀՀՀՀ
ՀՀՀ}
{ՀՀՀՀ
ՀՀՀ}

Ա ։ Ծակս թագաւորեալ սորա եւևելի կր յօրն հայոց մի-
զին հայ իշխան՝ սրդի Հարաճանեալ սրգոյ քաջին Թոռն-
կայ ասկանեին ։ զորմ՝ տես , գիրք ։ Բ ։ գլ ։ 40 ։ 44 ։ և 49 ։
Ոչ եր միգին այր հզոր և յաջողաձեռն , և տիրեր ՚ի միոյ
երկրին սահայ և նոմանոց ինչ վասայ տակսին ։ և պահել
յամբերեալ զահմանս իւր և զվիճակս Տէրն յորյաբանաց
թագաւորացն ։ Ոչ ամիրայ սին միրան անուն որպ ի իւրայհիմ
ընտանեաց ։ և Թոսն տարքանայ՝ զայսոսիկ ժամանակաւ յարձակել ՚ի սերն
հայոց՝ զորացաւ ՚ի վերկոտասան քաղաքաց , առեալ զնոսին ,
զարմիշ , զմիանպկերտ , զսիւռ և զտոզատատ և զայլս ։ և
օր քան զոր յաղթօղ գտանել ՚ի վէր այլոց ամիրայիկ կռեցաւ
յաղթագիտաց զոհսանէն կամ շահիսանէն , յր ե ՚ի Թիֆլիս հայ-
աց ։ և նստուր ինքն ՚ի սանտակերտ քաղաքի տարտմական փա-
ռօք ։ և գումն ուներ ՚ի վէր ազգին ։ Ոչ ՚ի բանտարկութիւն
սանոյ ի ՀՀՀ ՚ի ՀՀՀՀ ՚ի ՀՀՀՀ ՚ի Հ

Հայոց ՊՀ

ՊՀ

ՊՀ

Ի՞նչ այն ծիծա խլհան ամն մանկնատ անտեղ սրտի ասիր խա-
ղիցայ և ծեսան գանձմանայ սերացոյն դիմեալ զբօր բա-
զում երեկին մարտիչ յաւերա կեցոց , ելն ի մէջ գրալեին
ուր երեկին մարտիչ յաւերա կեցոց , ելն ի մէջ գրալեին

Ի Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն .

Ինչպէս ծիծաղեցուցանէ մանուկ զմայրն իւր ։

Ո՞վ ոք ծիծաղեցուցանէ զմայրն իւր , եթէ ոչ մանուկ ։ Եւ
զի՞նչ ինչ ոչ ունի մանուկ ուրախութեան պատճառ ։ Ա-
ռաջի նորա ամենայն ինչ նոր է , և ամենայն ինչ զուարճա-
լի ։ Ոչ գիտէ զանցեալն , և ոչ հոգայ զապագայն ։ Ոչ
ինչ ունի ի մտի , և ոչ ինչ ի գրպանի ։ Ոչ ինչ ունի ի
գլխի , և ոչ ինչ ի ձեռին ։ Ոչ ինչ ունի ի սրտի , և ոչ ինչ
ի մտի ։ Ոչ ինչ ունի ի գրպանի , և ոչ ինչ ի գլխի ։ Ոչ
ինչ ունի ի ձեռին , և ոչ ինչ ի սրտի ։ Ոչ ինչ ունի ի
մտի , և ոչ ինչ ի գրպանի ։ Ոչ ինչ ունի ի գլխի , և ոչ
ինչ ի ձեռին ։ Ոչ ինչ ունի ի սրտի , և ոչ ինչ ի մտի ։
Ոչ ինչ ունի ի գրպանի , և ոչ ինչ ի գլխի ։ Ոչ ինչ ունի
ի ձեռին , և ոչ ինչ ի սրտի ։ Ոչ ինչ ունի ի մտի , և ոչ
ինչ ի գրպանի ։ Ոչ ինչ ունի ի գլխի , և ոչ ինչ ի ձեռին ։
Ոչ ինչ ունի ի սրտի , և ոչ ինչ ի մտի ։ Ոչ ինչ ունի ի
գրպանի , և ոչ ինչ ի գլխի ։ Ոչ ինչ ունի ի ձեռին , և ոչ
ինչ ի սրտի ։ Ոչ ինչ ունի ի մտի , և ոչ ինչ ի գրպանի ։
Ոչ ինչ ունի ի գլխի , և ոչ ինչ ի ձեռին ։ Ոչ ինչ ունի ի
սրտի , և ոչ ինչ ի մտի ։ Ոչ ինչ ունի ի գրպանի , և ոչ
ինչ ի գլխի ։ Ոչ ինչ ունի ի ձեռին , և ոչ ինչ ի սրտի ։
Ոչ ինչ ունի ի մտի , և ոչ ինչ ի գրպանի ։ Ոչ ինչ ունի
ի գլխի , և ոչ ինչ ի ձեռին ։ Ոչ ինչ ունի ի սրտի , և ոչ
ինչ ի մտի ։ Ոչ ինչ ունի ի գրպանի , և ոչ ինչ ի գլխի ։
Ոչ

Ի Տն Ան
Ի հայոց
{ 2136 }
{ Հմն }

քենոյ , որ անկեալ էր ի ձեռս լատինացւոց · և ապահա-
նեցոց զնա ի ձեռն Հայոց տեղիս · և այրեցոց զբազմ վտնտրոյս Հայ-
ոց ի տեառ էբեին · Ձ որս և զխոհքն կալմիք կոչնեցեալ · ուր
Ճոգևալ կալաւ մոլմին գրիգորի վկայասիրի և գող վտոյի խշ-
խոհին : Ընդ որաչափ ժամմասոյ գբեռուն զաւուրս վեց ,
համբաւ հասեալ ոտ նոա Ընե գայ յոկնումնի բազմբին յոմ-
հանեսե կայսեն յոնեաց ի ինդբոյ լատինացւոց , ժեկնեցաւ
աեսոն , և գնաց ի՞ն իւր :

Ի այն որդի սէ ալիքատ նահատակաց պատգամն յայգնէն հայ- Ցհաւ. 28։
ոց ի ոնքատահա · էք անգ յոտաքն իշխանատուր ոմն ի հոյոց Պատմ։
գունդն անուն , և ունէր ոա գՀինգ որդիս · որոց անուանք
էին , արև , գոհարինէ , ատտիսո , Ծոմիպէտ , և տունկի · և
եղև ի յարձակիլ ոկիւնացւոց ի ոնքատահա պնդեցաւ պա-
տիճ հետնդնդ եղեց որգուհին որ կուլիս ոդև · և ինքն ուրա-
յատ գՀատատաս քոի : Ոտյց կին նէ բարեպաշտ մեաց հաստա-
տուն ի հաւատս , և մեռոյց գբորինն որպիս իւր ի վորս ձծ-
պաշտութէ · որոց ի յարի հատեալ երեք ի նոցէ կալպեցան ի
գինուորութէ ամրապինն ալիքատոյ գու քաջութէ իւրեանց ·
ևոկ ոտատիս կրճատորեցաւ ի վատս ոչ նշանեին : Ոտ կեսոյ
բարեսիսո լուսէ ոմանց գբորեցուց եղբարց միսոիպոմայն ու-
ծին ոտոյնի ամրապինն · և նա յետ քիչ բանից հրոպուրելոյ
գնա ուբանալ գՀոտատան , իբրև հատո ընե գայ առնուն նոքա
յանձն , բայլնագրմի գառն ուհնդանօք եան չարչարել գնա ·
և հատակ յետոյ Հատին ղգլուխս նոց · վորս ամխափեալ քրիս-
տոնէից թաւլեցին ի մոյգ ձախին մերձ ի ձանոպարէն քա-
ռասնուոի առացեալ · և կապեցին ի անբատրա ոտն գնա ի
ինչ · Հրոսից ոտէտն , ոնոճանեալ ոտն պահորինեանց , ըոտ
որում մեծն ի նոցէ կռիւս գոհարինէ : Ոտյսպէս մոլրեալ և
տեսանել չէաբձակ վիլայատատուրեն ոչ յոյսմատուրս ի յոս-

Վ. ԼՈՒՒ ԿԱՂ.

Հիացեալ իշխանութենէն Լուսին, եւ խնամարտութենէ գրեթէ խափանեալ ի ծուէր գործոյ, եւ փառաց յեղեալ. եւ գրեալ ընդ հալածեալն Ռուսէն ի փիլիպէոս, ասր եւ յաղթութ վայրագութեան հայոց իշխանաց եւ ազգին բանիւ.

Ո՞ր ինձ տացէ ցաւոց իմոց, մեծ իշխան հայոց որպէս զասացեալ զաղէ իւր ի կիւրիկէոս ասէ, թէ. վախճանեալ ցաւ, եւ ի ձայնից ի լեռնոն ոչ լսեցաւ ձեզ, եւ դէմ ոչ ծեաց նմ արգի, եղեալքն նորին լեռն աւազքին պղտացաւեաց ի ոտից նին. Ա՛ա իսկ եւ կոկ ի ակրեալ յիշեալ նուաճել եզբայր իւրոյ, խոստից ի վէմ քաղաքին ամուսնոյ, այն և մեռ, և ետու ցոյն քաջուքեան, և եհան ինձէ ի ոտից, և անտի յարձակեալ յայլ ազգ կողմանս հին իւրոյ, հետ ըզքաղաքան, զորս յոխտակեալ էին ինձնամիք ի ձեռաց թագաւորն, և յամ տեղիս եցոյց զյաղթս մեծամեծս, որպէս և գիւրաց անուն նմ յամ' հոլիերն յաջոց, յորոց և կոչեցաւ ոչ յառաջ, և պատուհասս յոգիէն յանդիմացաւ, ըստ որս վերոյ գրեալ կայ.

Այլ եղև ի գիմել ոսկերաց մեծի հոմսին անահեղոյ ի վերայ ազգիս քրիստոնէից, և ի պատերազմիլ զաւուրս երեքտասն, իբրև աչիշ կարաց առնել, առաքեալ հրեշտակս առ մեծերին իւր առ լեռն իշխանն ապաչեալ զնոս ցալ յոգնաւելիչ ինքեան, և լեռնի առնել զլսրս իւր' փութացաւ և ելիս առ հոմսն, Այլ յառաջն երեքտասիկ իրրև հրն զգոր ոչ ոգացաց ի քաղաքն անտի' պատերազմիլ ընդ շահինս, ընդ ա. ուսի եկեալ նմ լեռն' մնաս ես ընդ նմ ոտոտկապես, և հնար վնաս լսորչսոր յոյժ. և փախուց մինչև ի գուռն քաղաքին, և հոմսն առնելոյ ի միտս պատերազմել' առին զքաղաքին արձակեաց զնոս ի տեղի իւր, Օրոյն առաւօտ ոգացաւ հինգ տունք յառաջ յիշատակն ուսհոգեցին, Այլ քանզի ոչ ի գնայր լեռն, զոյգսկի քաջն ին կառարեր, հրճիեն գնա՛որ ժ զաղ հոկ. քանզի գրեթէ ոտգաստհակքն ահ արկանէր յաջին, և լեռնոտոր ի ոտհեծութ ընդ անուհանն պատրաստեն պատրաստեալ ի ոտ ի հոկ. և յամի զօրութեան' ոչ միայն քաջ ոտ ոտ ոտ

յաճախ ընծայել, այլ ինքն ամեն երկիղն լեալ,

Ա՛յլ յետ մեռանելոյ զարեկամին լեանի՝ այլ ոմն կամ
նահատակ յանախորդ պիտի եմեալ անուն, և ասմունձաքեակ լեալ ընդ
դրծոյ լեանի՝ խորհեցաւ տանջանել զնա. բայց քանզի ընկերք
պահպանք զգուշանալ ընդ ամենայն, քանզի նա ընդ ամենայն
առնն կռնկին քինոյ և մարդասէր, և ի ձեռն նոցա նենգաւոր կորեաց
զնան առ ինքն. և նոքա զնա ի վիճակին, Ոսկ պղծիք և ապ-
դակաւք լեանի ինչ ոչ կարացին առնել. զի ինչանաք յայն ու-
ւորա ընդ միմեանս ունէին կապ և կռիւ մեծ. ոչք և կարան
զնորին եղծանել իրեանց, որոմ անուն էր կնատանդին, և
նուաստացուցին զայն նոքա, Ընդուստացել լեանի՝ կեաս կալեցեալ.
գնան ի բերդի միում զոմանս երկու խոստացուս տալ պե-
գեմնոյ կոմին վերկու քաղաքս, զնին և գտանան ևս և
գումարն ոսկւոյ մանդի քան կրեցեալ. այլ կամն ոչ ընտացել
այնոր՝ ինդրեալ յանկուսն այլ ևս վճռոյն հնազան գնին,
և զի յարգոյ նոցա ի պատուի. և ուսեալ զայն ամ՝ ասա
որձակեաց գնա.

Ընդհատեալ եղեալ լեանի երկու ասեաց ի գառապղե, և հան-
գաստացուցեալ զայրմոյ սուն իբրոյ, յարձակիցս յոնկոր-
ծուա ի վերոյ գաղաքացոյ՝ զորս ևս լատնեալ, և սնոյ կին
կարգեալ գնե. և այնպոյ տարփասիցեալ զլոսին իշխանս,
մինչ յոնհատս մտեալ նոյ կանգնին յագնուհի իշխանոյ ըս-
գաւին լեանի երկու. և եղեն ևս ոմանք ի մեծամեծք և ա-
նոգին պիտակունք ի կաղմունս կիւլիկիոյ. Եւ այնու ամենայն
ոչ կարացին նոյ զկնացանել զկնացեալն լեանի՝ զարձուցին ա-
նա զարդ նորին, և ինչանք ևտուն նման զայլ պատուականս, և
զկնոյ կոչել զմեծն կամ-եչխոյ՝ որոյ ազգական էր կին
լեանի, աղնլատանաք հայաստի իսկեցան ի նմա. զար և հատ-
ատակելն ուզտկուելի զաշարիք. Եւ զի ոչնին լուանք
լայնաւոյ՝ պատրիարք ի կարգեալ անանց զկնին լեանի
իրեանոյ նկատկոկից, և նոյ յանձն եւոյ անխորհրդոյ ոճրով.
և եղոյց մեծամեծ պատճառ ի, և զկնի անգամ ատանձինն պա-
տանեալ յանձնական զգոյց՝ արար ոճրակ հարուածս ի նմ.
և գրաւեաց զի իրեն զայլ ևս ամենայն կինանոսելի ի յանոյ.
և այնուհետև առնել ևս մեծագոյս անուն լեանի առոյգի
Հատնեալ ոչ. և յոչնե զկնամենայն ատանձնին յանձնեն նոյ.

Ա՛յսու ի մեծ վկայել ոմն իշխան հոյոյ՝ որոյ կոտանն
կին, զորոյ զգաստացեալ զկնկնեալն կորկուս յանկատեալ
իր լատնեն, և ի նմ առեալ ելեն ոկն կնոցկոյ՝ և ակնկին
անգ ; ծագելէ առ ինքն պատանեհս կնուռ կնոյս՝ առատ-
ուան ոմանց զնա ; և ուսուցանել զկնակնոյ քա-
զաքին, զինչ անձնատացել նոյ ևատն զկնին ի նմ. Եւ

ասա յարձակում ՚ի անտի ՚ի վեր ամրոցին՝ ու կռվեր պեպա, Ն.Ծ.Ի. հայոց
Նոքին որմնակաւ էառ և զայն ՚ի ձեռաց ոչխարացոյ ՚ի ե- 1133
պիտաւ յեա ամաց ինչ վերստին աւերն վերկուին էա ՚ի ձեռաց Հ.Ք.
նէր նայն սկիւռացիք ։ յորոց յետոյ աւերն լաւունք , և կացու-
ցին ՚ի վի նոյ իշխան զվասիլ եղբայր ընորհալին ։

Վասիլ , Ի Ժամէն ատ յայսմիկ գրկեաց հիմնիչն հայոց՝ այն և
Ընտրեալ , գրիգորիս պահլաւունի , որ յառաջն քանակիր ՚ի շուրջ անա-
Աբեղայ , պատ , երթեալն ՚ի կայսերէ վանս և եղբունի ՚ի մոտակայ վայրս ,
Հոգևոր , հոգայր և վարուցեալ ՚ի բնաւորական հանին իւրոյ՝ որ ՚ի
Աշխարհ , մեծն հայս , յորոց բազումք էր առաջին հայկազեան՝
Գրաբար 30 ։ պատիւ յերկիր հուսալ · խորհեցաւ գնալ՝ անգամ
գաւանել սենչ ինչ տպատհալ յայտարատեան ՚ի , և անդր փո-
խադրել զհիմնիչսայսոցին , բայց լուեալ հնար , ի անդրադարձ
վտարմանէր կին յանտառիկ կալմանն ։ Վրեթաց յառաջ ՚ի վերա
և հաստիք աւերեալ ատ այլազգի ազիսէն անհայ առ
ապրաշատ սրսի ունեալեան , զի ևթող առցէ ինչ ասցէ գալ և
նոսաիւ անդր , և ինչ ու ՚ի ժամանակ ընդ յուսարանեալ հաստատեալ ընդ
այն ապրաշատ , պատիւ գրէ առմանել ևրիկ՝ որ էր յայնժամ ՚ի
քաղաքն անդ , բայց ՚ի ծարգել պետութեան շինմանին , և
յորհրդուել սահմանին ՚ի գառնալ արքայն վրաց , որպէս յիշե- {1125}
ցաք յերկս ։ 44։ յառաջմնական էրքն ։ ԵՒս գրկեալ կամ ՚ի ան- {շմգ}
յայս չեալ ոմնաչեան անցանելոյ յայնտեղի կալմանս , զնա-
րեալ իւր տեղի հանգուցանան ՚ի հայոցն կալուածս իւր ՚ի
հրամանէ գրչին , որ ՚ի ծովակին խոյրեցոյա և սպենոյ ։ և նո-
քուք չինուեցեալ ամրացուցեալ զայն բերդ՝ անկէն հետատառեալ
զանտառն , և քանակեցուա անդ առ Ֆիլիպ սի ։

Լսելէ անդ առ ինքն և վերստին հրեցայր իւր՝ ՚ի վանուց միան-
ձանց , և մայրիկալ գնա ուռաւել ևս յիմաստա գրոյ՝ էա զոսա-
տինանն քահանայսլեցի ։ և անուն ևոյ նանս նեղսին ։ զի սպասս
ինքն ընկալեալ էր զանուանէ գրիգոր ՚ի յիշատակ նախնւոյն
իւրոյ սիր լուսաւորչին , սոյնպես և զեղբայր իւր անուանեաց
նիկոլոս ՚ի յիշատակ մեծին Նիկոլոսի սրբոյն և պարտաւոր
ևս ։ այլ ևթե յառաջն զինչ կարիս անուն նորա չէ յայտ ։ Նա
զկնի սահմանաց ձեռնադրութեան գնա ելեալ ՚ի մեծի էր սրբոյն 1135
և ձեռնադրեն զնա ՚ի եպիսկոպոսութիւն ։ զոր և եբ- Ն.Ծ.Ի.
թեեն երբեմն առաքեր ՚ի զանազան տեղիս շրջիլ այցելուբ ,
և լուսաւորել քարոզութեամբ , և սիրելի ոչխարուն Տեառն , և
նա մեր և զնոսայ արտ ինչ ուզութիւն , և թարգմանիչն բա-
րեխոսութեամբ , և ընդհանուր բանիւք և վարուք իւրովք փոյ-
լեալ առաջի ամենայն քրիստոնէից՝ սքանչելի երևեցաւ ։ և
աքանչելի հրաշեցոյց զաթոռ հայրապետութեան հայոց ։ այլ
զամանէ սմիմբ խոսել ՚ի գլ · ձբ ։

1141 ՌՃԼ

Ի հոգին ուսուցա սուրբին լատինաց Ռոպերտ վիճ յանուամբ ։ և ըստ պրեզբ լամբերտացւոյն ի հերետիկոսութիւն ընդհակառակն՝ հրաւէրեցին անոր ի գիրիպս եկեղիցն հռոմ ։ և զբանսայն նորին ընդնեսին ։ քանզի լսեալ կին զՀամբաս սրտաբեր և խոստովանեցան ։ զոյն ի գալ ՅոյնՀաշաբ ու Ծարսանաք ըստուաք եղէալ ։ զոր և զայն առաքեալսդ քաղաքավարութեամբ լսեալ ։ ընկալան զնա արժանաւոր յարգանաբ ։ զպատ և զիմաստ Նահատակ և զգայն առաքեալսդ քաղաքավարութեամբ լսեալ ։ սեալ ի ժողովն անդ ։ սքանչացան յոյժ ։ ոսկ ինչ առ ինչ դատմնդեցաւ այն ժողով ։ զինն սրատութիւն լատինացւոց ։ ինչ լսանին այրենկան անհնարագոյ հնարատութիւնս սմբռատանանալ եղև մա պահպանս գործոյ առաքեալ պատին ։ և. արքազան սրատն իմանալեաս իւր գալստեան իւր գալերիկոս արքեպիսկոպոս ։ սեալ զդաս նմա ։ ու ահա եկեալ յանսիոք ի բազմարեալ քնուսելի սրտաստաւոր գոտալ զՀատուած վասն ընկեց գնա յաթոռ ։ ուսկ մի ի յանցանաց սրտա կր սյն զսր գրին ժամկեից պատմիչք հոյոց ։ ինչ ենկան սո_

սիսրոյ պեղամահ կոպոյս գանոնդրի կամս քաղաքին ։ ՃԼ ։

՚՚ Եղեն ի վեր մասանց հռուասոյ ։ յորս տնորաձայնիլ երկիւղ ՚՚ քաստուկան ՚՚ որ կիճիկան անուանին ։ (Ընդ սոսա ես չտնք ՚՚ Հոյասատանի (ըստ ուծին հոյոց և փռանս) և գերապետն նո_ ՚՚ կաղոդոսիկացւոց ՚՚ մարոնք և սրսղոկք ՚՚ և երկուաքանկին ր ՚՚ Հոյասատանի Հոյոց ՚՚ Ուշիզ ինչ գլուխ և պետ ոսոք եկեսաց ՚՚ Հոյասատանի Հոյոց ՚՚ Ուշիզ ինչ գլուխ և պետ ոսոք եկեսաց ՚՚ ժողովոյ ։ կասոյ ։ քՃ ։ երես ։ 596 ։ և 583 ։ ՃԼ ։

Ի ղոյս չկրնկն վերջանս կամ դուռնկանս տիրոյն Ծիկա_ կիոյ ։ գերե ։ ՃԼ ։ գլ ։ 15 ։ ՃԼ ։ * ։ ժողովի ոնոք եր ասք և մեծ

,, ժամավաճրջ ևիր ի ուիշնջ ։ և ասէ ի ևամանկ խոտացեալ երկն
,, ի քաղաքմ ինչ իբս ուղղսցի ։ ։

Ա.մ ՌՃ և հայ.

Օ այսմանկ գրէ և սամուէլ երկոց՝ սր ի խնգրոյ սորին գրի-
գորի կաթողիկոսի սյսր զգաստանի իւր ։ և բանք նորա ևս այս ։
* Ես գրիգորիս ։ ։ ։

ասա պրիպտր կթնկիս ։ սեր առաքի գներ պիտ հաւատայս ։ ոսպա
և դուդուբնիս ծխսիկ ինչ ։ վ՚ր քաղցրդ հայիբ պատարա-
գեցց ։ ի բաժակ խորհրդոյն սակաւ ի ջուր արկանելոյ ։ և
գան ծննդեան ի դեկտեմբերի ։ ինչ ։ ասեցեալ ։ ՚յս թուղթ
եհգիպետոսի ոչ գտանի այժմ ։ բայց յիշատակի ի պատճ վե-
ցերորդ սրբոյ ժողովոյն ։ ուր ասի այսպես ։ * ՚Լեհ ի իւրին և
,, ձեռնադատրաստ խնդրեու գայի վկայութիւն սրբ հայոյն ,
,, գոցես ի թուղթն եհգիպետոսի պատրին հռոմոյ ։ որ
,, գրեալ է (յամի տեր ։ 1145) առ նոր գրիգորիս կաթո-
,, ղիկոս եղբայրը մեծին դերոնի կլայեցւոյ ։ ։ ՚յս առա-
գի և ի սատմապրի միւմ ։ որպ հեղինակին անուն ոչ է
յայտ ։

1136 շէհ

Ա ։ Նոր այն Ժամս բէմ տգիտական վիճմունք յուսկին ի
ին ալամարաց սմանց՝ եմէ հոյոյ և եմէ սասրաց եղելոց
ի սահմանս միջագետաց ի գաւառսն հայեցեալ ոմանք և
չարչարեան ի վէր պիսպիս կրօք ։ յասել ոմանց մեզ ուծութիւն
ջարբաբեայ և ժնատ ։ և ամանց՝ եմէ միայն մարդկութիւն
ունաւ ։ ոմանց՝ եմէ չէ արժան խորհ երկիւղագանել ։ զի
նիւթ ինչ է ։ ։ ամանց ևս ասել՝ եմէ մատաղն է ըստնե-
լէ ։ և ամանց՝ եմէ արհամարհել ։ և այլ ևս ասչխարհ քանք ։
՚յ գլուխ սկսան ամանք ի նոյն զննդրակցեաց աղանդն նա-
բոգ արձարծել ։ և ոմանք լսել ինչ մոգոյութեան դանդաղել ։
Ուրեակ մեզ այլ ոու գրիգոր կաթուղիկոս՝ ուծասեր իշխան ոմն
հայոց ընկուրան առանի առիւծ կոչեցեալ ։ և ինդրեաց ի
նոյն գրել թուղթ յունդիմնասիրի ոու նոր ։ և զուղարն գա-
գանել նոցա ։ ՚յս կաթուղիկոսն հրամայնոց եղբօր իւրում
ներսեսի շնորհալոյ շարադրել գիրս ի դիմաց իւրոց ։ ՚յս
նա արձանագրէ և երկար վկայութիւնս գրոց պրն ։ ք.
թուղ նախ ցուցանել ։ եմէ ոի և նոյն քո ոանեալ պատճէն և
գանդգուածի՝ ուռաւ մարդկութիւն ։ և առանձ ասաց ասա-
ծին ։ և մի միաւորեալ բնութիւնն ի մի ոունն բանին՝ նմին
ոանին ընծայի մահն և առանձ ասին ։ ՚Լեհ՝ եմէ քանք
լեհադոկոն մոգութեան է ալանոյիկ ։ որք ասին՝ եմէ քո գա-
ուած քան գմարդանալն ոանիր գմարմին ։ և եմէ՝ չէզ ստեալ
զձգումբիտ սերպ կուսի ։ ՚յեհ՝ եմէ անկարելի է ասլ ոանիլ
լինելեան բնութիւն զնկնելոցն ոչնոնց ։ ոչս ։ ձեւս ։ նիւ ։
՚յեհ՝ եմէ սրմանն է ձգմարիտ երկրորդութիւն երկրորդա-
նալ խաչին ։ ոչ ըստ է որում է նիւթ ինչ ։ այլ՝ ըստ գոմարդ-
նալ ։ մանաւանդ մեզ զիսոյնէլական քո ։ ՚Լինգինդ՝ եմէ օրհնութիւն
ան ոանալ մեզ զիսոյնէլական քո ։ ՚Լինգինդ՝ եմէ օրհնութիւն
և օծմունք նկնգիեաց վասեր ես և արժանի ։ Եղեցի՝ եմէ
ի ոանալ մեզ զիսոյնէլական քո ։ ՚Լինգինդ՝ եմէ օրհնութիւն
և օծմունք նկնգիեաց վասեր ես և արժանի ։ Եղեցի՝ եմէ

Ղևտ. ԻԸ. 6 և Համ. Ի. 36

որ լինի ի գիշեր Ծննդեան , ոչ է սասկ տեսանէ կամ արիւնակ ինչ , այլ ձայն հատարկին , ոչխ՝ իբր ուռոց գազանէ | Հեթինք՝ լեռ մատուցին ոչ ի գիւղ , ոչխ՝ իբրև հաճախ տրամեալ ի տաղտուկ , քանզիանայր և յաշխատս , և նոքին ասէ իբրև զհմ մատուցի , և լար և ազդիկ գոչ , և յայտ առնէ եա՝ թէ չեր տրտմեալ տուեալ տրգելոյ զժողովուրդ իւրոնց յառեալ զայնկէ հայոց , յասել նոյ թէ գոյն * ի մատուցի գառինն գառին՝ , խոհաց մերձենալոյ ի նոսա | Ննդիկ՝ թէ քանի լար և մնդրուածի Ծնդրուկեցւոց , և ոչ թողաց այսր թղթոյ ընդ հաղագս բազմութեան գառանց , և դարձան ի մնդրուածի Ծնդրուկեցւոց ։

Բուժիչ խրատանց ։

Այժմ այսու ասիցէ առ հիք ոչիր կալմանն ասկատին գրգռելին և միաբանս տրախտակիչ միրուրս , և մին ի հայոց արար երգ ինչ և սնացեալ ի դիր , յորում եարկեր և կըշտամարէր վասրին վն խոնարհն և ձիմոտիպ Տայիճ պատարագել , վասն միոյ մատուցի խաչակերպել , ոչ , Ծնդ այ գժգոհեալ յայտ ասացաց՝ խարհեցան և ինքեանք ոդիսոխեալ ինչ Ծնարել . վեղ և ոչ սմն ի Տայոցն Տնդիկ քարոզարհեաս ասաց՝ եղեալ յերուսաղէմ՝ առ գնուկ ելոյ Տիմն հայոց , որպէս ընդգնեմ հայոց . յորում սատրաձեր գնասս իբրև գՏիսուս ոչ ոգոց Տրեսկան ծխոյ՝ վն բարերչէ պատարագելոյ , ոչ , և Տնարհաբ ոտրնալ էր գայն ի մէջ գրոց գրոցդ վերինցն Հայոց ։ Այս ի Տոգիկ բարձրաց չարախոսեցեց՝ ի մէջ երկուց ոգոց , գրկեալ կամ ոդիկս էս ի Տնր արկանել զգրաճաճս Երկաբանչիւրացն ևս . և գարարիցաւ աղմուկն ։ Օրդատիկ գրե բարերարեալ ոտորի առ աստեմանեալ . Է. 42. Լեհուիս ևս ասէ Տու , թէ յորինեալ երգայն էր Նա ինքն գրիգոր կեղեցի , սր է տաճարին սուտ կարծիք ։

Աչտարէս , Ա Ասեան , Կիբարտ , Չինուտ , Ալեսմ ,

Է , Ա սմին ժառանգսկի փայլելին խոստացեալ հրկոքին երկրպագին աշակերտակիցք գրկոցդ կեղեցկան և Տերեսեան ընտրեալոյն , թե ես իգնատիոս վկայ , և տարգիս վկայ . որք յառաջն կացեալ յետ ձեռնադիր առեքանդեան երանաշնորհ վկային ի Տորմեր վանս՝ տաճանձնացեալ նմին յետոյ յայլեալ վկայասացս | Ոչնատիոս՝ սր բնակեր ի ժնեատատին կալեցեալ շափիկին , արար ի ինդրոյ գրիգորի կեղեցկի ի եղբարն Տայոց իբր . շնչ . ցմեկնաբանի գաղտատ՝ սբտնչի քանիցք և գեղեցիկ խոնարհանմամբ , վասն զայհիս կարգաց և պանծալի շատախոսեալ ։ Յառնչան ոմանք , թէ արար և զմորկասին , սակ գնե և զահեկին . յերս . 635 . քանզ գոյզ շիրեցին սբ գոյնդ բարեգի Հռոմ՝ ընծայիլ զայն սմին իգնատիոսի , Պատմ վանական վկայ , ևս և աշակերտս նր կլոսիոս գանդուկի , ել խիք և կոչապետ վկայ ի ձիւռացիր սլենական վե

իջհաւատեսի , [Եւ ի յանձնել նմա գրիգորի կաթուղիկոսի
զմեհեսնեին պատուաւոր , նա՝ ունելուսական հաստնորեալ պատճէն'
հրամարիայա անտի ։ [Իւ ապա եաես ի հնազեան եղաղայ ,
զի հոգին բազմեալ վիշոք նկեղեցւոյ յիշատակ և ի լուսա-
որոյծառ միւռոմ դարպասի , և առնելին ի միասին խրախուսելի
մեծ ։ [Իւ ի գալն գործել իջհաւորեսի ևս ժողովել անդր' ար-
գելին զինս , և ասեն ։ որովհետև պատ սչ կամեցար աշխա-
տիլ ըստ մեզ ի միհնութեի սուրհատարանին , ոչ մնացես այսր ,
և ոչ վայելեսցես ընդ մեզ յոյս իրախանաւ ։ [Իւ իրրև զար-
հեսաւ նա ի քոյ , ծանուաւ' եղեկ ծածալին և ապրստակն , նմին
իրի անուին վաղվաղակի սկսաւ գրել զմեհեսնեի իւր ։ Զեռ-

հաղորդեսա սա ն. եղեկս ի գրիգորի կաթողիկոս ։

[ոկ առջիս վիշոյ' ուշակերտակից իջհնաեսեսի , որ քահակեր ի
վանքն գտաբաչնեցաւ , արար զմեհեսնեի եօթն թղթոց կա-
թողիկեականց' գերատրած իմաստիւք և չքնաղ քերթուհա-
ծովք , ձոխ վիշապաբեք և ազգս յորդորակօք , ի թուին հայ-
ոց ։ շղե ։ Զրոյ սա ընդարձակ քանիւք և յոտակ սձիշ նա և
զմեհեսնեի աղօթից նորեկացոյն . սնձ ասեղի ' էմիշատա-
կութեսն ինչ . զոր այժմ ընդունիմք ի ձեռն . արար և զմեհ-
նուեի մնոյպարեուեձեր եսպեսնոյ . յորմէ յերբ վիպասեի
գնորդ վիշոյ ։ [Իրկոցսնոյ այսոցիկ վիշապաց իջհնաեսեսի և
հարգոի ոչնչակ համեղ էր պուճածք , և ոչնոպիսի քունիւք և
կարգոյ յորինեալ , մինչև ոչ ուներք յագիլ կամ ձանձրանալ
յընթերեռնուլ գնոսին ։ [Իւ ևս հակառն օրինաւորք և տապա-
գրոյք նոցին ուհհատատարիմ գաեղ պնոպիսի ուծախգին գան-
ձուց մուծին ի նա բազմ ինչ խորհ և անհայոյ , ուեձեղ ի մեհ-
նուեին տարգոն , ունի և յայտնի նուեի ի հին ձեռագիր գտա-
զապարան , գորս սընիմք սուս ու ց ։

Օ այս ուեհնուեին տապոն սի ընթերցեալ տրուսն ի կենդա-
նուեին հարնին տապոն , կամ քանի ու ամաք գնինի մահս նր ,
ի թաւնին հոյոց ։ ուճե ։ և կամեցեալ տրնահիլ գոյն' ի քաց
եթող բազմ ինչ անահ . և յետոյ յամանց կարծնցաւ' ևն ինքն
տարգոս գնամուռատեալ ինչ գայն ։ ու հնամարն և քահկեցնին
յերես ։ 635 ։ բոյց ուչ է սյնպես ։ [Իւ տրամ յայտ առնի և յի-
լատակարան հնամուռատնին ։ [ոկ յետ իրր գարս միոյ ըզ-
նինի տարգի' կատարնտ ունիլ ոնն' ոյր խնատաուն' արար քա-
վնդակուեի ի լխատարգուե ։ նե ։ Ձառից ընդարձակ ուհ-
նուեին տարգի , տուքս տոգնք առաջի գնեկալ գիտուա-
իւ բոյորանի թաց նոյս ։ տրոց գլխատատքն յոդեն գոյս քան ,
* Կոյատաբեսի անտրժան գրի տրատրեալ գլխունս տարգոս
, գրոցս ։ տր և տատագրեալ ի' ի վախձանն գրոցն , Կրնագ
սա ինքն կնրատակտ ունիլ և գնեարս տարգոի' հանդերձ յիշա-

(1) 1136 շձե

Ի ՍԿԶԲԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԻՄՈՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՆԱՀԱՏԱԿԻ

Ի ձեռնադրութեան իմոյ ի վարդապետութիւն՝ ի քաղաքն Գանձակ ի Մեծն Հայս, ի ժամանակս Գէորգայ կաթողիկոսի, ի թուականութեան Հայոց ՈՀԶ. ի Յունուարի ամսոյ ԻԲ. ի տօնի Սրբոյ Ստեփանոսի նախավկային Քրիստոսի, ի ձեռն Սահակայ եպիսկոպոսի Տարօնոյ, որ էր ի ներքոյ իշխանութեան Վրաց, ի ժամանակս Դեմետրէի թագաւորի Վրաց, որ էր ի ներքոյ իշխանութեան Սելճուկեանց, ի ժամանակս Սուլթան Մահմատի, որ էր ի ներքոյ իշխանութեան Պարսից, ի ժամանակս Ատապէկ Զաքարէի, որ էր ի ներքոյ իշխանութեան Վրաց, ի ժամանակս Իվանէ Զաքարեանի, որ էր ի ներքոյ իշխանութեան Վրաց, ի ժամանակս Ամիր Ամիրայ

ՌՃԽ ամ
և հայոց
1137
շՁԷ

տուրս երեսուն և եօթն : Ապան մարանալ զօրք կոյսեր ընդ քաղաքին , և քարկոծս մեծամեծս ձգելիս բանալոք յոչտա- յուկս նոր : բայց քաղաքացիքն առաւել և ևս սաստկեին զնոսա ձակելով ի վեր նոյն ի միսյն գքարկինս , այլև հրայոյս եր- կաթս . սրսկէք բազում հարուածս գործելիս ի նոսա , և զմեր- նոյս նոցա սպեղիս . և յանդգնութեանէ ճնճղակելով այսպէս առնէին զկայսրին և զզօրս նորա :

Օգայն սակաւ կայսեր մնալա ի վերոյոնս , և առ փոյթ մի գառաքս առնել պատերազմի նա նոքաղել զմեքենայսն , և կուռալ ծեփել զպիսակի , զի մի վտանգեսցին ի հրոյ : Ա- պիսի մեքենայիւք պատերազմեալ յաւնաց՝ կործանեցին զմի կողմն պարսպին , և մտին ի ներքս . բայց հայք յանհոգութիս պատրաստեալ ընդ այն՝ գաղանաբար հարին զառաջամս ի նոցանէ , որք խուռն իմիջին ի ներքս . և արեամբ յաւնաց նեղեցին զքաղաքացսն քաղաքին . և կանայք խոկ նոցա ի վերուստ գոն- ծոյս և գկարասիս ի վեր յաւնաց լծօքս տանելով՝ շուարեցուցանէին զնոս . և լինէր աղմուկ և չխուէ մեծ հնդկաստանի ի քաղաքի անդ :

և յոմանց վարուցս ձայն գոչէին և զաւուրն աղաչակէ :

Այս ի յորդել անլսելի անհամար քաղաքացիք յաւնաց ի ներքս պիսակին հայք ի վերոյերդին , և անասելս ևս պատերազ- մեալ՝ այնչափ կատարեցին ի յաւնաց , մինչև լքեալ յաղթին զնոսա փախուցեալ : Այլք ի վերոյ երկոցեալ ի վտանգէ սուր՝ առնէին սուհասարակ ձայն սոսկեալ լծին ի թերդէ անտի , և զյամ դիմելոցս խլտնոց չկրկին կործանեալ՝ ելին արտաքս : և Յեղնին զքաղաքն ի ձեռս կոյսեր . և այսպէս լծէզիսն և նաև կոպոյն զանաղատեալ , բայց ոչ ուրախացաւ ըստ այն հոգ- նեալ յոյնսն կատարած իւրացն :

Ա՛նդ յանաղատեալս փոքր մի հանգիստ տուեալ զօրսին , և յանձանձեալ զնա ի վաստակսն նոր սրահաստիս քաղաքին , և զամէնս ի վերայ ամենայնի վաճառոյ , որ գործոմուսյնն էր , և պատրաստ զոյն պատրամ խաղալ՝ եհաս առաքեաց ի ներքս առ հայս՝ տալ զքաղաքն : Այլ իբրև ոչ առին նոցա յանձն , առ կոպոյն ոչ մեհեցոյդ ի քաղաքն ասսի , մին- չև ոչ առնց զդա . թերպետև վճ ընդկալ պատրաստ զամ վճ- յի ինձ ոչխարել առանն , ապա ապա արայ վերատին հայոց , և ասէ . ածնէք դմասա՝ ինձ քանի գոլի վնտեղի ձեզ , եթէ առաջ ինձ զաւուրդ խաղալոյ , և քանի լարիս անցցեն ընդ ձեզ՝ յոյժ սակաւնակնէք գզօրս իմ ժողով ի ներքս :

Այս բանք ի գոյ էին , քանզի առնէքին նոքա զդէս կոյսին յոմանցն , ընդհակառակ ի մուրս յօժարեալ էին : Այլ մի ոմն ի նոցանէ կատարեցին սմանն ի առաքինեացն այր երևելի՝ հզօր զօրավարն , յաղթողն ձեռն և յոյժ ամարտակ , ոչ միայն պիղծ

ցեալ կռապաշտիս գիշերային ի մէջ պահապանաց՝ զրաւչու-
թիւն ի հաւանել նմանն ի սէրդ սորեք յերկար ծուխն՝ յոյս-
պեալ ի շրջելոյս առաքեաց նուռս ի կռապանդիմասլոյս ,
բաստի գտեալ շրջատանքին՝ ձերբակալել արար զնա . և կա-
սակաս աստղոյ հետ գոյր , և յաստանէին տէրունի յանպատ-
հարեալ՝ ոչ և երեւելոյդ զիջելի յանչխինն յատուց ,
Ինչ որ յանհնարինս արամանալ կայաբերն՝ գոլեր քարկոսիք
և վառաներ , և Նեարխոք իմն գոնէ գայթեր զնասալ ածել
զայրն , Լայդ կաստանգիոն յուսացեալ կիսոյ անձին կոտ-
ռանելի , և սրտնծացեալ ի բնաձիր իւր արուեցի՝ ծաղր առ-
ներ վրա , և ծիծաղելը ի մէջ ձակատս զրաց նմա . և գրդռեր
զայնս հանել զաք ըզիմ իսր ի մեռնումդ ի Լայա հրա-
նան նս կոյսըն հայիւրատեսեաց խորց , զի գաճալ զաք ի
ղջուզի՝ յատալ ուսատացեն , ար կոտրացել ղգեմ սանել կա-
ատանդեալ , Լոշ նեք ի խնդիր եղեալ գայն յայնչափ բանչիմ
զի ոմն եստատիոս անուն ի մանկդունեան գնալ ի Լայ ու-
ռեալ առաջոր մեռ եթիոպացիդ ի լսոյ հասակի առն , և ու-
սեր ասր պղտիսմոսիկ , և զայ սպասաղլնեալ անգծելի պա-
հիւք՝ եղ ի բանակի անոն , և մնացաս յառս յերկրն . Ձայն
եա կատանդեալ ինձանել տու վայր ոն ի պատպին , և ունա-
մերալ ի գաշան՝ ոչ ենամատանաք , այլ քաղցած .
Ձայն բարեատ՝ ըզ ասելոյ հիկեատոյ՝ խոլախմամբ ընդա-
առալեալ կուսականչեայ , և իբրև ղկայծակն փայլատակեալ
յամերյ , կամ՝ պարս. այնպարն վարիալ՝ ալացաս և գիմաց
ի մէջ եաստատասիան , սուեբալ ի ձեռին ազգատակ բալորդի վա-
հան , յոյալ ի մէջին ի յուսալացեալ տնչելն նշան խալի՝ ել
բանդակեալ , Լոշ հասեալ յակալեանն՝ հարկանել զաղափա-
նէ , և ոլ ասալը ինալ նման հարկանել զինքն , և նու ինգիտ և
բիմ՝ անգամ ի մէջ սմբատնալը զենուն հարկանել , այլ ի-
բատրեք կռատանդեալ ոչ կալեր գիսորցասնեալ ,
Օգալն աեսուալ յատրնեան յանտակին յոտնալ բարձրացալ ա-
զալտեալ ձայնելին առա նստատասիան զօրանալ Ոչիւ ասալե-
նեին , հնր ասեն՝ հնր և դա , Լոշ նա ի ձայնեն առալ զօրացել
եհան ասմ զօրաշէ , և քաղիանալ զվահան նստանդեալ , այլ
ոչինչ ընտանալ նման , Ինանալ կատանդեալ , ինչ վահան իալ
անոկատանալա , զարթնալ ընդ կրանդեն . և ոլ ինչ ինչ վահանի
հարնալ՝ ոչ և ասելոյդ զինքն յանչխինն յատալ ,

սրախտաւոր սրար անդէն . և ի ձեռն ծառայից իւրոց ոչնա-
կնեալ ի շղթայից՝ Հնդոսլեաց զանձն փախստեամբ . Լայց
մինչև էր այր նոր ինչ գալոծեալ յաշտոց , գաւառաձան-
ձամամբ սանից ի հայոց վերատին ըմբռնեալ ժնտեցաւ ի
ձեռս կայսեր . իսկ Թէ յետոյ վինչ դատաստեցաւ նմա , սչ
ինչ յիշատակեն պատմիչք :

Ա ՄԵՐՈՒ ԱՐԻՒԴ ՈՐԴԻ ՆԱՐՍԷՍԻ ԱՆԱՐԱՏԻ ԱՄՍ ԻԲ :

Ժ . Իսկ այն զորք զոր առաքեաց կայսեր ի վէր լևոնի՝ Ա ՄԵՐՈՒ
իսափանել զապշաւանս նորա , գտեալ գնա յանձուկ հալածի Դրիւոր :
միւսմ , շուրջ սպառաւեալ փակեցին գնա՝ ուր զաւուրս բազումս Կռ-ԼԻՒ :
և սչ հանդուրժեալ յարձակիլ ի վէր նոր : Իսկ լերկարել պա-
շարանն վտանգեալ լևոնի ի ոսկոյ՝ եւս զանձն ի ձեռս նոց .
և ՚ոչ կալեալ զնա և զորդիսն և զկիները՝ ածէին կապանօք
առաջի կայսերն . և կայսերն մտադաւել ի խնդալի զսքարձա-
կել , և իբրև Թէ հրաշք ինն զիրան կարծեցեալ հրամայեաց
պահել զնա ի զգաւշեաւ :

Այլ առաւ տիրեալ կայսեր յաշխարհն Հին լևոնի՝ կացոյց յԱՄ քա-
ղաքս նոր վերակացուս ի յոռնաց . և վարեալ ի սահմանաց
անտի զգօրս հայոց՝ եւս ի տեղի նոցա երկուասան հազարս ի
զօրաց իւրոց ի պահպանել Հին : Այլ ինքն առեալ զնդ իւր
զևեռն ընտանեաբն հանդերձ՝ դարձ ոտար և նիկ ի կաստան-
դինուպօլիս . և եդ զնն երկաթի կապանօք ի բանտի . և ՚ն
սպառ և զպատկեր տիրամօրն , զոր քերեալ էր Թոթոսի ա-
ռաքեալ ի մայրաղաղ , և եգեալ էր յեկեղեցւոջ ոմոյնշաբայ .
և այս եղև չարի ՚ն . ։137 ։ և ի Թուականութեան Հայոց՝
ՀՃՀ . ի ԺՀ . տարի պղտազատուեն լևոնի ։

Ընդ այսմիկ իբրև կանգ առին մարդ մի , Թոմանձեալ կայսերն
յաղագս բարեկամացն լևոնի՝ եհան զնա և զորդիս նորա ՇՀՆ
ի բանտի , և զարդարեաց զնա ի հանդերձս շքեղս , և պա-
հել առ իւր ի պալատան արքունի . երբեմն ի Ճաշ հրաւի-
րէր , և երբեմն ել իւր շրջկայականեր զնա վառօք՝ հնձել յե-
լիվեր , յորում գնացեր ոչինչ արարեալ կամ ի գործս սր-
սայ . և ասելին անդրանիկ սկսի լևոնի թագուհի անպատ կայր
ի սպառս կայսերն Թզրիկ զի ոչ յորդւոց ազատայ ։
Պատուի փահլաւ , Թէ յաւուր միում ի գնալ կայսեր ի քա- ՉՀԸ
ղաքն Հանդերձի լևոնէ , ասէրն սրդի նորա՝ սր անկին ծա-
ռայիք կայսերն , կամէր լսել պատիւ մեծ ընծայիլ նմա իւրով
քաջութ ի արար գործոյիսի ինչ . զմեծ մխիթարութիւն առեալն՝
որ չգիտէր ինչ ընել կամ ինչ ասել՝ և պնդեալ էր հատուցանել ի յաւուրս
յաղագս ասոր տրամի , զոր ոչինչ լսելի լինի քաղաքական շար-
ժել ի վեր կամ ձեռամբք . և իբրև անտի ինչ Թեմեն եբեր
և նր առաջի կայսերն , Ոչ այն տեսեալ կայսեր և ծառայիցն
նր՝ զայն Հարան և սպրդեան ի զգուշեն սէմի գոր , նոր

ոտքերուն էլեւցաւ ուսեն ի վերջի մերսել ։

Ղուկ. ը. 40 Ղեւ. ժդ. 9 Ղեւ. ժդ. 9

Ղեւ. ժդ. 9

Ղեւ. ժդ. 9

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏ. ՀԱՏ. Ի. ԳԼ. Ի.

զևրան ի՛ն ներելի՛ զնո՛ւմն կ՚ուզեն ։ Այլ զկնի սպասիկնա ինքն կոչման յաւուր միում խրթև գնաց յտոս երկայ՛ եհատ զամն անդկն վիսնձան կնաց խրդդ ։ յոյժ ժա՛ վազվազակի գմեռ_ ռաց ծառայից նո՛ զմարմին նոցին՝ եդին յարկէ աստղանի ։ և առեալ աստան ի կոտանդ հռաստլես ։ և թաղեցան ի վե՛ր յանուց իրեանց սրբոյն նորին յովհաննու կոյսեր մնալոյ առաքին՝ կանխեցան ոմն որ ի դիս հոգոց կամ կնո մանալ կամ կնա մնալ ։

Ե ։ Եւ ելեալ սպան զնեանն՝ ու ձեացեալ կո՛ ի կռապաշ_ պհուսդոլիա՝ ի մեռանել յովհաննու կոյսէ՛ եդ ի մտի գնալ ի ծովակ ի կիւզիկիա ։ զոր ա՛ կարաց նպատուհայն կռապաշ_ տել զիարհատրէ իւր ։ ա՛ն՛ զի մեծ խաչիկն էր յոյնական կաղ_ մունս յարշաւանաց ալաղդեացն միւս եւ՛ զի մեծատաւն կէր ա՛ն յաղթէ յանուց աստուծ սիրալ յարեալ ի նա՝ տաճեցոյց զնա ուսուցանել ձ՛ինքն ՝ ասէնալ ի ձեռս նորա զամենայն զդուռնս իւր ։

1143 ՇՁԲ

Եւ ի յաջորդ ամի երբն մեռաւ կիւն ՝ առնալ Թէոդոսի զՇՁ գաղձն նո՛ ել զամուսել ՝ ծին յունդ ՝ և գնաց հատալ երբն իմաստասական ոգ ի սահմանս անատոլացոյ ։ և գնեաց տան ի՛ կիւզիկիա ՝ և ի լերինս տրսան ։ և անդ յոյժ ունի զինչն քա_ հանայի միւս ի ծովակ ՝ եթէ արդի իմ լինի ՝ Եւ նորա լաւնալ զոյժ ուրախ նկա յոյժ ՝ և ասէալ առաքս գնա ի առն իւր ՝ և պահէր իւրև ի ծովակ ։ և ի՛ ամանց ասելոյ ՝ եղ գնա ի գործ հավաստ ՝ զի Թէոդոսն մեռանէ առ ժամ մի ՝

1144 ՇՁԴ

Եւ քանզի յայնմ ժամանակի բազումք հոյոյ՝ սկզբ ձեացէլ կնա ի լերինս ատրսան ՝ նեղեալ կնա յոյժ յազգի յոհաց ՝ և ցանկալեա գառանել զնոսին ազատաւ խրնամից ՝ մնաստակալ եվրոպան առ մեծամեծս՝ յայտնեալ նոցա զամն Թէոդոսի ։ Եւ իբրև լուան զայս ՝ խնկան առն յն ընանս զԹէոդոս ՝ և ի մի միաբանեալ նկեալ ասանց քաջաց առելի քան զառաջն հարա_ տաց՝ եղեն նմա ի՛ կնկունք ։ զորմէ ըղբացեալ Թէոդոսի ՝ կնեաց նախ ի վե՛ր բնդդեմ վահայ և ամուսալ ՝ և եաւ ի ձեռաց յաստան ։ և ասպ յորմնկեալ ի՛ վե՛ր պղեղ քաղաքայ ՝ եան գաստառաց լուսմայ՝ հետ և զմէ ՝ զմնարգսպան ՝ գաստան ՝ զմոս ՝ և զառիւծ բնդ ՝ ա՛ն ՝ և զօրացու՛ յոյժ յոյժ ՝ և ա_ նար մեծամեծ նա յատաքնաւմ ամի անդ խրնամանի իւրոյ ։ Եւ մինչ նա նախայարձակ գործն քաջաւ հանդիսացեալ զա_ նանայն ՝ եհաս առ նա և հզայր իւր սահմանի հանդիպ մի՛ հետ՝ փախուցեալ ի կռապետնէ եգեսիոյ ՝ և պաշտման նո_ զարի դիտացաք ի լսելիսդ գլուխ ՝ և նկեն բազկակից Թո_ քատ ՝ և վասալ ի նախատձ վիճաւ Թէոդոս յաղթել ի մտ_ ծան հօր և եղբօր իւրեանց ՝ ինանկեն զնա լսել առ մեծ

հիւլէկիոյ , և սպասին Հալածականն զշորս յառնաց , և զբիլն ի
նացանի՝ որք ինային ի քաղաքն հիւլէկիոյ , մերկացուցին ի
սատակածոց իւրեանց ։

ԳԼՈՒԽ ԽԱ .

Յալածէ սոսան եպեսոն ի գնդէն պիրայէ
պլատիոյ ։

Ընդեսոս քաղաք՝ այն ինքն և սուհայ ՚ի մերձաբեռս, որ բազում պատերազմունս կրեաց ՚ի սկզբանէ հետէ , և չկա՛ր ոմի անկաւ ՚ի ձեռս լատինացւոց , զայսոսիկ ժողովեսոկոսէ յարձակ ածաւ ընդառ ամիրային հիւլէկիոյ՝ անկաւ ՚ի ձեռս այլազգեացն ։ Յաղագ աստիպոյն բերի ՚ի զանգի անուն սրդի սալճգուրայ սեսեայ , ընդ կամ քաղաքին Հռոմոյ՝ յաղթեալ ի ժողովելոսս լատինացի սրդի առաջ հայ Հռոմոյ՝ յանհոգս կաց , և քիչ ըս՛ի բառական պատրաստեալ պատերազմել էր , եդ ՚ի սնոյ յարձակել ի վե՛ր նոսա . սրդի վո վարձել զօրս յաքաքացւոց ի. ի պարսից և յայլոց ազգաց՝ յանահնիլ պահու ունել պատրաստ զինուս սկսաւ պատերազմել ընդ ասսրս պնդակս մեքենայիւք , ընդ առաջել ընդ նոսա բազմ ասսրս պնդակս մեքենայիւք , ընդ առաջել և նետիւք , և յանհնարինս առաջնորդեալ վնաս , ոչ կարացին ընդդիմանալ հայոց , որք և հնարիւք ինչ ելեալ ՚ի քաղաքի սոսղ ինչ սահմանակ և մեծ ՚ի նոցանէ պատճառեան՝ ՚ի քաղաքի սոսղ ինչ սահմանակ և մեծ եղաւրը թնարսան իշխանին հայոց , որք և հնարիւք ինչ ելեալ ՚ի քաղաքի սոսղ ինչ սահմանակ և մեծ անաւ՝ փախեան և դնացին առ եղբայրն իւրեանց թնարս , ոչ առացաք ՚ի նախընդրեալ գլուխդ ։

Օ այս լսեիսոլ քաղաքացւոցն՝ ժողովեցան ՚ի մի առ հառատակ պատին ղեղ ՚ի բերան սրդ իւրոցն ասելով ։ Ա՛ռ ընդ ասսրս ընդ ասսրս ընդ ասսրս

1144
ՀՇԴ

Ի խաղացեալ ի Հնդուստանէ , ի թէ ոչ վատահայեալ էին յօգնութիւն ոմանց՝ և վ՚ոչ ոքին փոխանան ի մարտ , ուռաւել և սատակացուցին զպատկառելին ; մինչեւ հասեալ ի ատեն սգաւորին առ նա , առցաւ զբաղաքէ . բայց ոչինչ կարացուցեալ յաղթել՝ ակամայ ոտս շուրջանակի փոքել դէմանոնա պարսպին , որով ի հեպտ և բուղումբ ի նացանէ ի խուռն յարձակմանն ՚ետոյ և ի փղուկայ որք ի վերատա հուին , մեռանէին , բայց սկսին հայելով ի վանդ. մահա անձնոյ՝ միասուռն և մեծաս փոխ ի ոչ սուրին զի փորել և ի բաց հանել զմեծամեծ քարինս ի հիմանց անտի , մինչև կարծանեղին իսկ զբաղում՝ ակղես . և բացաւ նոցա մտան ի ներքս

խաղալ ,

Օ այլ տեսեալ քաղաքացւոցն՝ ոմանցնեքին սկսին լքան ի պատերազմէն , այլ քաջուբերն զիմիւնան՝ զարացուցին զմարտն առաւել և առ ՚ած խորհուրսեալ՝ ընդդէմ դիմոց ի հնա մեայն արիաբար նահատակին . Ա՚ր իբրև եռաւ զանգի , թէ գժաբարին է նմա խաղալ ի ներքս , եռս քարուզ կոչել ի բանակի ՚ն զգ խրամ , և ասել . տայ ՚ոմի զ՚ամ աւար և զգեբուէ քաղաքիդ , ևթէ զօրասցիք ի պատերազմել ; Ա՚ր անգն հրամայեաց հնչեցուցանել միանգամայն զշամ փող պատերազմի , և առ հասարակ ամենն միաբանեան աղաղակել , և միահաղոյն ոյժիւ ի ներքս՝ գիմել և յաջողեսցի ,

Ձայս գալուն աղաղակի նոցն թնեկտ և զահի հարան քաղաքացիքն , զի և մեծապէս վատահեալ էին ի պատերազմէ. լոյ . զի ամօքեալ ՚ոհի առեալ մարտն . բայց այսու ամենայնիւ ընդ դէմ դարձեալ՝ արքելաւին դուռն նոցն ; Ա՚ր սակայն ի միում կողմանն ելանելն ոչ կարացեալ զգեմ ունել՝ նահանջեցան ՚ետս , և ընդ այն՝ մտա գառեալ թշնամեացն՝ հարգան եռաւն , և խազացին ի ներքս . և սոքա վկայեն քեմ պատիւք յաղթեն լաոիւացաց , պատճառս այսր մարդ նոցն եղև , այր ոմն չար ի քեզբացւոց անտի , որ ընդնաւաձ էր լաոիւացիս . Ա՚ր երբև տեսին ժողովուրդք քաղաքին զյաղթել թշնամեացն ի ներքս , ոսկացան յոյժ , և չգտեալ զոյլ հնարս ելուն ի գրեկին , ուրակեալ զդաւն ընդդէմ նոցն , և ոչ եթող պան էր դրեկին , ուրակեալ զդաւն ընդդէմ նոցն , և ոչ եթող և ոչ միայ ի նացանէ մտանել ի ներքս , և նոցա կուտեալ առ գրունս ղրեկին , և զիմեւմանք դիղել վտանգելն զմիմեանս և յետս դառնալ և ոչ զարկին յահէ թշնամեացն , այլև քաղաքացիքն ի պատերազմ ելեալ ի ներքս՝ զնոսա ի բաց հալածեցին , և ինքեանք ի ներքս մտեալ՝ զդրունսն ամրացուցին ,

Ղուկ. ԻԲ. ԿԳ.
Ա Կոր. ԺԱ. ԻԴ.
Ա Կոր. ԺԵ. ԻԴ.
Ա Կոր. ԺԱ. ԻԴ.
Ա Կոր. ԺԵ. ԻԴ.

ղդրան

Ա. Կոր. ԺԱ. ԻԴ.

Ա. Կոր. ԺԵ. ԻԴ.

Ա. Կոր. ԺԱ. ԻԴ.

Ա. Կոր. ԺԵ. ԻԴ.

զորս ոչոյց ուշ ոչ ։ ի աեւլիս խրատեաց ։ եւ ոչահուսացս եղ էջ
ի քաղաքի անդ ։ գնաց ի ովի խալեծոյ ։ որ եւ ի յաջորդ ամի
սպանաւ ի հատարձուկին խրմէ ։ ||| ընդհակ յեսս երկոց
ամաց եւս զայն վերոյիշեալ ձեռնաւորեաց պատուհասդ
կոմսին մարաշոյ եւ քեռոյ ։ ոչ վկնի առիւս առաւրդ կրկին
յափշտակեցին զայն ոչ ազգիք ։ յորում ժամ ոչ ձեռն անկաս ի մեր.
ան նա ինքն պղտուն կոմս ոչ ուրեք ։ զի ծառայ քաղաքին ։
և որպէս ի վկն նոր ձառ ոչղերգական ըստ ոչոյն ժամուրէյի կոմ
քեռունդի վերջապէս հայոց ։ այլ խնամոյն և ոչղարիրն ։ որ
էր հայր խոստովանութեան պատուհասդ ։ ընդ որում գրի գրեցոր
էրեց քեռունդի ոչհանատես եղելոցն ։ ||| ոչ ինքն յայոնդ ժոր-
գապետ վախճանեցաւ ։ ի թոռնէն հոյոց ։ ոչժո ։ և թաղեցաւ
ի գրոգարկ ։

1144 ՚Ի ամոյն այոր մեծի քաղաքին եդեսիոյ էզև յամի ՚ռե ։ 1144 ։
ՀԸԴ և ի թոռնականութեա հայոց ։ ՀԸԴ ։ ի 23 ։ դեկտեմբեր ամսոյ,
յաւուր շաբաթոյ ։ ի հոգեառաքեանդ ժամու ։ ի ՚ի էշ ։ ամի
հիմ ՀԸկստ գրիչոյն պահլաւոնական ։ գրեցաւ է չքնաղ գրեցոց
յիս ձեռաց եղբայր նոր նեռոս շնորհալին ոչղերգահոն բա-
նիւք դիմաստոյթաւ և ցառագին նկացագրութեա ։ ի ինդրոյ
եղբօրորդոյ իւրոյ ասիկաւոյ պատանոյ ։ ոչն է ոչպէս շա-
հնոյ ջօրաշնչի ։ ըստ ոչուժ կիշատակի անդրանոյ ։ ՚Ո ոչտուն
գրեցին և ոչլոր քազուածք ։ ըստ որ և գրիչդ ոչ եղեալ ՚ժ ձեռակից ։
ոչ յաւելու ևս առել ։ ընդ զանգեոյ աեւոյալ գիտուցած ոչն-
չաւի մարդկան ։ շարժեցաւ ։ ի գուռն ։ և ասդնել շուտ ։ ինդ-
ոնա և առնուլ քան զչափն յոգեառել եր ուր հր ։

Եւ ՚Ի ոչն ատուցս վախճանեցաւ մեսաքէտոս ատհվակի ։
և կամ գուցէ յաւոնն անդ քաղաքին եղեոյ ոնկնալ ինդ
ի բերան ոչոյ ընչաւոնոյ ըստ ոչոյ քաղաքին հռոմոսացելոց ։
ուռան և ոչ ժառանգաց գրնել զայո աղեսալի անդո քաղաքին
եւրոյ ։ ||| ոս ասաք զոչսոնոյն հայոց ոնկուոչ յաւուց աշոտոյ
ոչոչմանի ոչքաչին բագրատունեաց միւնէ չՀմկո եւր ։ ուր
գրի հաւատարմութե և ընդ ինդ ի ոչ պատից և հոգատա-
ւոց յոռնաց և լսանիցուսոյ ոչժանի ոնդնկանոյոյ ։ ||| ոկ ինդ
քոնի ոչհատատութի կրնալ ինդ ի գլուխ առնել զայն գոյծ
ինքն նկ կիշատակ բերի ոչրնք ։ և ի միւս տեղւոջ ասե ։
* ոչնա ոչ անհանգիստ քնոնէ ոչհատ հղե , և զայս ոնմ
,, յոխարկեցի ի աեւոսէ և ի մոաենագրութե ոՀել գրով ։
Այս կոչ զինքն երբեմն վանական , և երբեմն վարդապետ ։
Ո ոչոնմոն ոչ լուսոյցդ և շողաշոլոյ գրիչդ երկդ ՚որ
եր ի քէրնն քեռոյ ։ և ոչխոնձոնեցաւ իրր քառասուն կամ
հասն ամաց յետոյ քան զնա ։

Ի ՚Ի ամի տացուցեր և օաոնուել ոնեցի մի յերիսնից կաթուղի-

կեսն անուց, որ հրամանատու գրիգորի կիլիկիոյ նեղօր չհաշ-
հուշեցին արամ զքարմնիկոնն, ի և ծիլիպտրուեցի յաղխուսիկո
քանանդակեալ հանդերձ մանաւոր պատմուճեքիւ. ապ և ի
խօսիլն ի վեր կարգի նախնի ներքոյ և գործոց նոցա՝ առնու
քեզ մինչ ի քանիկ ետերնոյ կեսորացուց և այլոց հին մա-
անուղղաց։ Իսո ինքն ոսմունկ արիկ՝ ըստ նշանակելոյ իւրոյ՝
իր ուշակերտել դիարքեոյ մեծի վիշոյ. որ և երևի լինել
մեղբիկն. և ասեն ոմանք՝ թէ ուշակերտեալ էր և սարկաւագ
վիշոյ. ոչինչ քանք իւր վիպոյն ու խիք. Կոյ և այլ սամոնկ
այնպես սկսաւոյն, յետոյ քան զան, որ դրեաց վերոյ ըստք-
ընտրուցոյն. զորոյ գրուածն ոչնչիք յիշել, ի սարոլ ի գլ. ԽԲ.

Ա. ՄԱՐ ՄԵՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

Ա. մեր ցաւձցուք ի կարդ պատմուճ գործոցն Թորոսի.

Հայոցաթ յարչակեալ մաղաքաց՝ ի չէր Խորսի գրգռուչ յոտնոց.
Եւ պարեալ Խորսի զգեստ, եւ փչացրուն ախոյեանացն
զկիսոսք ի հսկայիսն. եւ վշտացեալ վասն։

Ես ասացաւ քաջուչ գործոց Թորոսի ի հայոցն հայոց 1145
հառեալ յաչսիկսն կիւռ մանուկ կայսեր՝ շարժեաց
զնա ի պատմուճի քարկուճ ընդդէմ նէր. և ապա
առաւել ևս զրգռեալ յիշխանացն յունաց՝ յորդորեաց զիշխանն
նկատիոյ զի զնեղուցանէ զմանգաւս ապիայն՝ յորմէ ելեալ ի վէր Թո-
լոսի, և վանել զնա՝ խոստացեալ տալ նմա բազում ինչ։ Իսկ
քանզի նա յառաջադոյն իսկ յօժարեալ էր պիտի՝ ի կողմանս
կիւ լինիլ, ի գրգռել իւրում՝ ի կողմունս առաւել ևս միտել
յաղթակեցաւ ի վէր Թորոսի։ Եւ ոչ ոք ուշացեալ զջանայ
ի նմին գնալ, վազվազակի գումարեալ զօր բազում յոյժ, և
իւրաց եղ ընդեմ մտանեալ։ և պատահեալ իրերաց ի լե-
ռինս՝ բանակեցան հանդեպ միմեանց։

Հեռաւ մեզաստաւ եղիկ զօրք հայոց ամենևին սեռերիւն
նայն, և վատահուելիք պատրաստին ի պատերազմ, անկաւ ի
կառիճ, և խոյնեցաւ հաշտուչ խօսիլ ընդ Թորոսի. որոյ միա
առաքեալ ուս նա պատգամաւորս։ Իսկ Թորոսի յօժարակամ
յանձն առեալ հաստատեաց ի միջի պատն սիրոյ և միաբա-
նութեան հանել կնիք երդմանեցն. և մնդղուսա եղեալ գնաց խաղա-
ղութեամբ ի տեղի իւր։

Ա. ՄԱՐ ՄԵՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

Ա. մեր ցաւձցուք ի կարդ պատմուճ գործոցն Թորոսի.

Լսէր մեք ցաւձցուք ի կարդ պատմուճ գործոցն Թորոսի.

Հայոցաթ յարչակեալ մաղաքաց՝ ի չէր Խորսի գրգռուչ յոտնոց.
Եւ պարեալ Խորսի զգեստ, եւ փչացրուն ախոյեանացն
զկիսոսք ի հսկայիսն. եւ վշտացեալ վասն։

Ես ասացաւ քաջուչ գործոց Թորոսի ի հայոցն հայոց 1145
հառեալ յաչսիկսն կիւռ մանուկ կայսեր՝ շարժեաց
զնա ի պատմուճի քարկուճ ընդդէմ նէր. և ապա
առաւել ևս զրգռեալ յիշխանացն յունաց՝ յորդորեաց զիշխանն
նկատիոյ զի զնեղուցանէ զմանգաւս ապիայն՝ յորմէ ելեալ ի վէր Թո-
լոսի, և վանել զնա՝ խոստացեալ տալ նմա բազում ինչ։ Իսկ
քանզի նա յառաջադոյն իսկ յօժարեալ էր պիտի՝ ի կողմանս
կիւ լինիլ, ի գրգռել իւրում՝ ի կողմունս առաւել ևս միտել
յաղթակեցաւ ի վէր Թորոսի։ Եւ ոչ ոք ուշացեալ զջանայ
ի նմին գնալ, վազվազակի գումարեալ զօր բազում յոյժ, և
իւրաց եղ ընդեմ մտանեալ։ և պատահեալ իրերաց ի լե-
ռինս՝ բանակեցան հանդեպ միմեանց։

Հեռաւ մեզաստաւ եղիկ զօրք հայոց ամենևին սեռերիւն
նայն, և վատահուելիք պատրաստին ի պատերազմ, անկաւ ի
կառիճ, և խոյնեցաւ հաշտուչ խօսիլ ընդ Թորոսի. որոյ միա
առաքեալ ուս նա պատգամաւորս։ Իսկ Թորոսի յօժարակամ
յանձն առեալ հաստատեաց ի միջի պատն սիրոյ և միաբա-
նութեան հանել կնիք երդմանեցն. և մնդղուսա եղեալ գնաց խաղա-
ղութեամբ ի տեղի իւր։

ՀԱՄԱՌՈՏ ԵՐԱՆԱՐԱՆՔ ՍՈՒՐԲ ԱՎԵՏԱՐԱՆԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ՄԵԾԱՐԱՆԱՑՈՅ ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՍՐԲՈՅ ՀԱՅՐՈՅՆ ՄԵՐ ԵՒ ՏԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՅՆ ՍՐԲՈՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

հաքա , Յոակ Թարսա ասել , Նոյ լեռ այժմկին ինչ առաջի իմ , և
զ Ասմ գն
և հայոց

ես խակ վաճառէի վինա , գուբ զար ինչ և գիտեք' ասբը , և ա-
ռնել տարայ զ գնբիսա , | յարհատ. ի միջ առեալ անդէն
դեսպանացն' Հաճիցան յաւետ զբաղաքել գամեն տալ , և գնել
զինչսանս իւրեանց , քան առեալս դնալ անարգս երևեցուցանել
զինչ հայոց հայոց . | Այսպս գնացեալ բերին , և տեսուցին առա-
ջի Թարսի պլպանձն' յարժամ նսեցեալ էր յաթոռն , | և նորա
կալեալ առ ինքն զհանճարն զբան իւր' ունգին առաջի դեսպա-
նաց բաշխեաց ' ի նա. զնա զառեալ դունձան , | սակ ի հարցա-
նել գնա դեսպանացն , Թէ ընդ զայրւոյ գանձս սակայ բաշ-
խես յանարդ. մարդիկ , ժպտեալ Թարսի ընդ քանս նց ասէ . ղ-
գարնեալ կալցին վիշապանս և գանասուսս ձեր , և ածցին ա-
ռաջի իմ կատարանաչ .

Օ այսպիսի քանս լուեալ նց ' ի Թարսէ' սչ այնչափ բարկա-
ցան , որչափ ինչ զարմացան , և ելեալ անտի' եկին ' ի կա-
տունինուսոյնս Հանգիրձ իշխանօքն , և պատմեցին կայսեր'
զար միանգամ տեսին . | յոր կայսրն ևս դարմացեալ ընդ այն
կատեցաւ Հրաշաւորին խասել ընդ Թարսի . և միջնորդ կացաւ
մեծ վկանն անտիոքայ' Հատատուեալ գանն խաղաղասիրել ընդ
նմա , և խնդրեալ ' ի նմն զքաղաքն անսլորայ' Հատ. վասն
զի պարգեւս և կայսեր իշխան ' ի վերայ քաղաքին վիճ սնկայ .
գնն չհնազանդ . Այսր այնժամ անդ ի-վնեզեցի մի մեծ' այն է սքո
զրավարքն , զոր շնհանուլ եր Թարսս առաջին , և զի ըստ սակ-
ընտրելոյն Ժամին ոչ Հասեր անդ եղեկս , զոր ենկատնէք Հայոց ս-
յ ' ի քաղաքս , այլ ' ի վանորայս քնակեին , | Հնազեալ զժա-
մսորեն ' ի չհաս երկրնցդ , վասկ եգ կայսրն չեկելոցդ անդ
ի վեր Հայոց գնեկս յոյն , և սահմանակաց նմա Թուրք չհն
անտի հնազելիս , | սակ յետ Ժամոց իրրև առին վրսաքին զայն
Հոգը , արտաքսեցին զոյն ենկոս , և Թագին զեկեղեցին ա-
ռանց ենկոսի և ուսաքնորդեն . | ապա ես եր ի յայլ քաղաքս .
և այս' վն սնդասուր պատերազմիս , զորմէ և երկար գրե
ընտրութեանցն ' ի չհաս ժառանգուսրս .

Վ·ՀԻՒԴ· | Ձ · | Նոյ այն ժամս սկսան սատկանալ պատերազմունք 1147
յոյներայլ հողմանս արևելեայց , յորս օր քան զոր զօրանային
սկիս Թագիք ' ի վր այլոց ազգաց , Ընդդ ' ի վր լատինացւոց ,
| և մաղաւս սիրայն Հս յարդանդ գառնալ յանմ առներ մե-
ծամեծ յաղթեսնեին գրեեին յոյժ սեղիս . | Ի ին սա զօրաց
բազմաց ' ի վերայ քաղաքին մարաչայ , որ եր ' ի ձեռս լատի-
նացւոց . և պատերազմեալ ընդ նմա Հատ զայն փոքու աչխա-
ատանաք . և մնաք ատպատակ սվուսնալ յոյժ սահմանս Եւրոպի
եվրատացւոց ' արար բազսւժ Հյարուածս , և զերեսայ զանձիս
մալցին . | Ի ' ի սեղին սեղին երգսւժ առնեալ ' ինդ ընդ

քրիստոնեության չամբոյաց ընդ, և վարեալ ի գերութիւն, և առեալ տարան յերկիր իւր չորեք ընկերօքն իւրեանց, որ այժմ առհասն ղանիայու կոչի ։

Օ այսպիսի ակնաս ընշոհատուն ուեռնալ դլխիպալի կամաւ ղինուած՝ որ նահատ ի դրեկին խորամ Ծովք կուեցեալ, խոր հնդաւ ուեկնել սնահ, և գնալ ի դրեկին հեռակայ. դի այն եր ատյոց անատիկ չինեալ ի վաղ ժամայ յերը եփրատ գետոյ ։ զորոյ գերկոքին կողմանեն պատեր ուորգնան գետն ի քեալ յերբատ ։ և եր յատաջինեն այս դրեակ ի ձեռս գալ վասն իշխանին Հայոց ։ այլ յայնմ ժամկ անկեալ եր ի ձեռս լատինացւոց, և եր ընդ իշխանութեամբ ուրկնոյ կոմսին Ձոպինայ։ Ընդ գնաց գրիգոր կամաւորկոս հանդերձ եղբարբ իւրով նեռահոմ, և քնակեցաւ ի յանդորրու ընդ պաշտպանութեամբ այնորիկ բարեպաշտ արկնոյ ։ որ և բազում խնամս ցուցաներ նմա ։ և քոնիւ նմա սիրութիւն սիրտ նորա ։ զնալ ի հիւսիսոյ կողմն վարուց նորին ։

Եւ ի ոկ ի կայքորդ ամի գալձեալ գամուել մաղուստ ամիսոյն ի վի եթովպիսոյ, ուր նահատ նա ինքն կոմսն Ձոպին կամեցեալ գնալ ի ներքս՝ գտաւարեցաւ ի ոյսանեքազմելոյ ։ և խոստացեալ ի նեղրս՝ գտաւարեցաւ ի ոյսանեքազմելոյ ։ և խոստ հնդ հնուելոք առնալ ղքաղաքն ։ ուձեալ վասն իշխանի եղբարբ գոր գրիգորի կամաւորկոսի աղաչարարութեամբ աւինոջ Ձոպինայ ընդ պաշարիլ եթովպացւոցն, և զվատնելոյ նորա բազում ղգոյս իւր հանդերձ եղբարբ իւրով չահատու՝ որ զարտասուս կոչիւր ։ և փութանակի գնաց յօգնութիւն Ձոպինայ ։ Եւ մեռաւ եղբարբ իւր ի քաղաքն երիքեին եղբարբ կորովիք ։ և ուեռնալ ընդ քաղցմանէն զորոյ ինքնաւարացն՝ յանկարծակի անկան ի վի ։ և որպիսի մեծամեծ քաջութեամբ ։ մինչև զարմացուցանել զիշխանն նորա ։

Ոկ Ձոպինայ ոչ գիտացեալ՝ եթե ժամանեալ ինչ անդր վաղ ։ և աեսեալ զարմուկ չյիսիոնելոյն ինքնամեռայն, զարմացեալ՝ եկն գինչ լեցն ։ և ուրա ինքն եւ ակռաւ սատակոցացաւ ։ ի վերուստ անտի գմարտն ։ մինչև խափան վասնդիլ ինքնամեռայն, և վախչիլ ոնահ ։ Եւ երթեւ գիտայ Ձոպինն, եթե ինքնամեռայ

ՀՄՏ ՃԱ 2 Կոր

քեր զամբանն, ասաց ընդ սա՝ սէր ոսկեր, օսիանանեմ ոսա զվնասել՝ այժմ աղաչեցեալ զնա արիմանն՝ հաս ի նմանէ յեկեղեցի՝ զսբս դնեցեալ նր ընդ նմա. և ետ զամիսն ի ձեռս նսբա, և ոչ այնուհետև երկրորդ, զի մի ինչ ընծայեցէ առնել իւրում, և ոչ այնուհետև

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա Ր Կ։

Հիւանդութիւն անբուժ, որ անկէ ի գէջ բերդոյ և ի կայսերէ, և հակառակ սեպհականէից, և վտանգաւորէն մէնէն։

1151 Եւ Եղեալ առաւօտն ընդ ուրեմնի հարկ եղեւ կայսեր զբիվոր։
Գ կրկին մանաւանդ ի վեր բերել զբերդն քաղաքին ի վէմ սակրաթոյրս, զոր քանզի էին ի տանիսն յատնոցս, և նիզակաւ յանարշարս հանատաւ անդ, և ի չաճել խրատ ամօթ կրեաց իւր ոխակալից զԹրպա խրհանն Տոյց, զոյց զամ առնէր եր որսալին։ Այս իբրև ժամ եղեւ մարտ պինել ընդ այլազգիս, էպոյց Թորս խրհան ի ծովեզրի անդ ամենայն գործս քաջութեան, մինչև հիացուցանել զկայսեր և զամենայն զօրս նորա։

Ընդ որ ի դառնալ կայսերն անգրկն ի երկիր կիւլիկիոյ, մինչդեռ քանակեալ էին զօրք նորա ի դաշտին անարգաթոյ հանդերձ Թորոսիւ, զգայեալ Թորոսի ընդ միմեանս գառամանութեան խարհին վասն նոր, եւ ի գիշերի ի բանակն անտի դանդաղաբար, և գնաց ի քաղաքն իւր ի վահկա։ Այս յորժամ կայսեր ևս մնկնեցաւ ի կազմանց անտի, առաքեաց Թորոսի զգաստանալ ի հնոյ յառնոյ վերապին գործոյ ընդդէմ Տոյս ի ընծայութիւն, և յորձանալ ի միջ անարգարոյ հաւս զոյն ի ձիոյ լուանալ, և ապա դիմել ի տանն առիւ հաւս և զայն, և զնոյն առնոյ նորա շաբաթական։

1152 Իսկ գաւթս առնոյն քաղաքին յոյն իշխան, որ միանգամայն և կոչնառաջ կայսերէ էր, փակեցաւ դրեաց և ապդ արար կայսեր զի արծուն Թորոսի, և կայսրն չկարացեաց անդրանիկ կասի իսրատ զօրաւորի' եհրամայել ի պատել զերաք ի միջ Թորոսի, և ի խաղալ ընդ անդր' ձեռն կիւլիկիոյ հաչեաց յօրհնութիւն և զօրին զհոգ իշխանին' գնացան օշնի առաջինոյ զինուն ընդդէմ քաղաքին (ապա և հայր նորուսի լամբրունացոյ) . կուռեաց և զինամարտիկսն զբնակեցան յառնուաս։ ի միջ ի Թիկոնս ոտիցս հայք կային, բայց Թշնամի ևս։ և կային ընդ միմեանս զինամարտիկսն զբնակեցան յառնուաս։ ի միջ ի Թիկոնս ոտիցս հայք կային, բայց Թշնամի ևս։ և կային ընդ միմեանս

Գ. 15. Ղուկաս։ Ակաբա։ Հովհան։

զանգեալ յանկարծակի զիմ գալստեա քոյոյ ի վերայ քաղաքին՝ որ ունիցի զանգեալ ի մէջ իմոյ, և կատարեցայ զառաջինն ի մէջ իմոց սրտից՝ ի մէջ յանձին, ի ծնանել սրով. և զայն իսկ սրկնալ զամենեցունցին ի նմին, ի ծնանել սրով. և զայն իսկ սրկնալ զամենեցունցին ներքակալ ամար զնա Հանդերձ ինքանօք նոցին, յորոց քանի մի արարեալ մանուածոյ ընդունիցին՝ և առաջնային օրինադի վաստակոց Թագուհ զներեալ ինքանօն յուսոյ և քաղցամ գանձոց սիրոյ. իսկ զզգոն նոցին ի հանգ, և զայս և զգալու Հայոց ինձեալ և օձիք՝ արձակեաց տանել ի աերգիա իսրայեց. այլ զնոյն ինքն զօրին զնչխանն ամարդիկ Հանդերձ յայն ինքանօք վաստակոց Թանդ գնոյ, և

Ա.Կոր. ԺԲ. ԺԳ. և Հռոմ.

լուզ · և գնաց յայլ կողմանս Երկրին Թուրան՝ ուսուցանելով զՔրիստոս , և զերկնային Թագաւորութիւնն ։ Եւ ելեալ յայնմ ի վերի եղբարցն Թորոսի սուրբումն զքրիստոսասէր կողմանս , պատահէաւ նմա մանկունն Տարսայ ի գիւղի , և կատարեաց զնա զամենին , և ապան ևս գնաց՝ հաստատեալ զնա և զմարդն ընդ նմա ի հաւատս , օգնական գտանելով միանգամայն և յաղթող ընդդիմացելոց ։ Ընդ նմին ժամանակս ոմանք ի մեծատանց գաւառին՝ որք պատուհաս եին ազգին մերոյ , զարհուրեցան և սիրեցան , խոհեցան , կերպիւ դառնալով և ամենայն սաստկութիւն զանգուածին առ ի խնդրել զնոսա ի մահացու սատակման

ամենայն ինչ ոչ ոք ունի, այլ ամենայն ինչ ընդհանուր է նոցա։ Եւ
ստացուածս եւ կալուածս վաճառէին, եւ զգինսն բաժանէին ամենեցուն
ըստ պիտոյից իւրաքանչիւրոցն։ Եւ Յովսէ որ կոչեցաւ Բառնաբաս
յառաքելոցն, որ է մեկնեալ թարգմանեալ որդի մխիթարութեան, Ղեւտացի
ազգաւ, կիպրացի աշխարհաւ, որ էր տէր արտի, վաճառեաց զայն, եւ
եբեր զդրամսն, եւ եդ առաքելոցն առաջի։ Եւ էր ոմն Անանիա անուն
եւ կին նորա Սափիրա, եւ ծախեցին կալուած մի, եւ խորհեցան
միաբան, եւ ետուն դրամսն, եւ ինքեանք եկին կացին առաջի
առաքելոցն։ Եւ ասէ Պետրոս. Անանիա՛, ընդէ՞ր լցաւ սիրտ քո
սատանայի, սուտ ասել առ Հոգին սուրբ, եւ վատնել ի վերայ գնոյն
կալուածոյ։ Ոչ մնաց նա քեզ, եւ վաճառեալն ի վերայ քում էր
իշխանութեամբ։ Ընդէ՞ր եդեր զբան զայդ ի սրտի քում։ Ոչ
մարդկան ստեցեր, այլ Աստուծոյ։ Եւ լուեալ Անանիայ զբանս
զայս, անկաւ եւ ետ շունչ։ Եւ եղեւ երկիւղ մեծ ամենայն
ունկնդրաց։ Եւ յարուցեալ երիտասարդքն, վարագուրեցին զնա,
եւ հանեալ թաղեցին առ դրան տանն։ Եւ եղեւ յետ ժամուց երից
մտանէ կին նորա, եւ նա ոչ գիտէր զգործեալն։ Եւ պատասխանի
ետ նմա Պետրոս. Ասա ինձ, եթէ այսչափ արժանաւ եղեւ
կալուածն։ Եւ նա ասէ. Այո, այսչափ։ Եւ նա ասէ. Ընդէ՞ր
համաձայնեցարուք դուք փորձել զՀոգին Տեառն։ Ահա ոտք
թաղչելոցն զորս թաղեցին զամուսինն քո, առ դրան գտանիցեն եւ
զքեզ, եւ հանեսցեն զքեզ։ Եւ անկաւ նա անդէն առ ոտս նորա,
եւ ետ շունչ։ Եւ մտեալ երիտասարդքն գտին զնա մեռեալ, եւ
հանեալ թաղեցին առ կողմն ամուսնոյ իւրոյ։ Եւ եղեւ երկիւղ
մեծ ամենայն եկեղեցւոյ եւ ամենեցուն որ լսէին զայս։

Եւ ընդ ձեռամբ առաքելոցն լինէին նշանք եւ սքանչելիք
բազումք ի մէջ ժողովրդեանն։ Եւ էին ամենեքեան միաբան ի
սրահին Սողոմոնի։ Եւ ոչ ոք յայլոց համարձակէր մերձենալ
նոցա, այլ ժողովուրդն մեծարէին զնոսա։ Եւ աւելի հաւատացեալք
յաւելուին առ Տէր, բազմութիւն արանց եւ կանանց։ Մինչեւ
զհիւանդսն ելանել ի հրապարակս, եւ դնել ի մահիճս եւ ի
մանկունս, զի եթէ եկեսցէ Պետրոս, գոնէ ստուերն իւր
հովանի առցէ ոմանց ի նոցանէ։ Եւ ժողովէին բազմութիւն
քաղաքացն շրջակայից առ Երուսաղէմ, եւ բերէին հիւանդս եւ
տառապեալս յանհանգիստ ոգւոց, որ ամենեքեան բժշկէին։
Յարեաւ ապա քահանայապետն եւ ամենայն որ ընդ նմա էին,
որ է աղանդ Սադուկեցւոց, եւ լցեալ նախանձու բռնացան ի
վերայ առաքելոցն, եւ արկին զնոսա ի բանտ հասարակաց։ Եւ
հրեշտակ Տեառն գիշերի բացեալ զդրունս բանտին, եւ հանեալ
զնոսա, ասէ. Երթայք, եւ կացէք ի տաճարի, եւ խօսեցարուք
առ ժողովուրդն զամենայն բանս կենաց զայսոսիկ։ Եւ լուեալ
մտին առ լուսանալն ի տաճարն, եւ ուսուցանէին։ Եւ եկեալ
քահանայապետն եւ որ ընդ նմա էին, կոչեցին զժողովն եւ զամենայն
ծերակոյտ որդւոց Իսրայէլի, եւ առաքեցին ի բանտն զի
բերցեն զնոսա։ Եւ գնացեալ սպասաւորքն, ոչ գտին զնոսա ի
բանտին, եւ դարձեալ պատմեցին, ասելով. Զբանտն գտաք
փակեալ ամենայն իմաստութեամբ, եւ զկուսանսն կայսեալ առ
դրունսն, եւ բացեալ ներս ոչ գտաք ոք։ Եւ իբրեւ լուան զայս
բանս քահանայապետն եւ զօրավարն տաճարին եւ քահանայքն
ամենայնքեան, տարակուսէին զինչ եղեւ ասել։ Եւ եկեալ ոմն
պատմեաց նոցա, եթէ ահա մարդիկ զոր եդէք ի բանտին, կան
ի տաճարի, եւ ուսուցանեն զժողովուրդն։ Յայնժամ գնացեալ
զօրավարն եւ սպասաւորքն, բերին զնոսա ոչ հարկանելով, զի
երկնչէին ի ժողովրդենէ, զի մի քարկոծեսցեն զնոսա։ Եւ
կացուցին զնոսա առաջի ատենին։ Եւ հարցանէ զնոսա
քահանայապետն, եւ ասէ. Ոչ հրամայեցաք ձեզ ոչ անուամբ
այսմիկ ուսուցանել, եւ ահա լցէք զԵրուսաղէմ ուսմամբ ձերով,
եւ կամիք արիւն մարդոյդ այսորիկ բերել ի վերայ մեր։ Պետրոս
եւ առաքեալքն պատասխանի ետուն եւ ասեն. Պարտ է աստուծոյ
հնազանդել քան մարդկան։ Աստուած հարցն մերոց յարոյց
զՅիսուս, զոր դուք սպանէք՝ կախեալ ի փայտի։ Զայնմանէ
Աստուած առաքեալ եւ փրկիչ, աջովն իւրով բարձրացոյց, տալ
զանդրէպ Իսրայէլի եւ թողութիւն մեղաց։ Եւ մեք եմք
վկայք նորա բանիցս այսոցիկ, եւ Հոգին սուրբ զոր ետ Աստուած
հնազանդողացն իւրոց։ Եւ լուեալ զայս բանս, կսկծեցան եւ
խորհէին սպանանել զնոսա։ Եւ յարեաւ ոմն ի ժողովոյն
Փարիսեցի, անուն Գամաղիէլ, ուսուցիչ օրինացն, պատուական
ամենայն ժողովրդեանն, եւ հրամայեաց հանել զառաքեալսն
փոքր մի ժամանակ։ Եւ ասէ ցնոսա. Արք Իսրայէլացիք,
զգուշացարուք ձեզ ինքեանց զինչ ինչ առնել զայսոսիկ
մարդիկ։ Զի յառաջ քան զաւուրսս զայսոսիկ յարոյց Թեւդաս
ասելով զանձն իւր եւ ինչ, որում միացաւ թիւ արանց իբրեւ
չորից հարիւրից, որ սպանաւ, եւ ամենեքեան որ հնազանդեցան
նմա, ցրուեցան եւ եղեն ի ոչինչ։ Յետ սորա յարոյց Յուդաս
Գաղիլեացի զաւուրսն հարկին, եւ դարձոյց զհետ իւր զբազում
ժողովուրդ, եւ նա կորեաւ, եւ ամենեքեան որ հնազանդեցան
նմա, ցրուեցան։ Եւ արդ ասեմ ձեզ, զգուշացարուք ձեզ
ինքեանց ի մարդկանէ այսորիկ, եւ թողէք զնոսա, զի եթէ է
յմարդկանէ խորհուրդ այս կամ գործ այս, ապականեսցի։ Եւ եթէ
յԱստուծոյ է, ոչ կարէք ապականել զնոսա, զի մի եւ գտանիցիք
պատերազմողք Աստուծոյ։ Հաւանեցան նմա։ Եւ կոչեցեալ
առաքեալսն, եւ ածեալ ի տեղի, ետուն պատուէր մի խօսել
յանուն Յիսուսի, եւ արձակեցին զնոսա։ Եւ նոքա գնացին
յերեսաց ժողովոյն, ուրախ լեալ զի արժանի եղեն անարգանաց
վասն անուանն Յիսուսի։ Եւ ամենայն աւուր ոչ դադարէին
ուսուցանել եւ աւետարանել զՅիսուս զՔրիստոս ի տաճարի եւ
յամենայն տունս։

Ի սոյն աւուրսն բազմանալոյ աշակերտացն՝ եղեւ
տրտունջ Ելլենացւոց ընդ Եբրայեցիս, զի այրիքն նոցա
անտես լինէին ի սպասաւորութեան հացկերոյթին։ Եւ կոչեցեալ
տասնեքին զբազմութիւն աշակերտացն, ասեն. Ոչ հաճոյ է մեզ
զանց առնել զբանն Աստուծոյ եւ սպասաւորել սեղանոյ։
Ընտրեցէք ուրեմն, եղբարք, ի ձէնջ արս եւթն ընտիրս, որ
լցեալ իցեն Հոգւով սրբով եւ իմաստութեամբ, զորս կացուսցուք
ի վերայ գործոյ սորին։ Եւ մեք յանձն առցուք զաղօթս եւ
զպաշտօն բանին։ Եւ հաճոյ եղեւ բանն առաջի ամենայն
ժողովրդեանն։ Եւ ընտրեցին զՍտեփանոս, զոր էր արու լցեալ
հաւատով եւ Հոգւով սրբով, եւ զՓիլիպպոս, եւ զՊրոքորոս,
եւ զՆիկանոր, եւ զՏիմոն, եւ զՊարմենաս, եւ զՆիկողայոս
նորադարձ Անտիոքացի։ Զորս կացուցին առաջի առաքելոցն,
եւ աղօթեալ եդին ի նոսա զձեռս։ Եւ բանն Աստուծոյ
աճեցուցանէր, եւ բազմանայր թիւ աշակերտացն յոյժ ի
Երուսաղէմ, եւ բազում ոհմակ քահանայից հնազանդէին հաւատոյ։

Ստեփանոս լցեալ շնորհաւք եւ զօրութեամբ, արարեալ
հրաշս եւ նշանս մեծամեծս ի մէջ ժողովրդեանն։ Յարեան ոմանք
յաղանդէն որ կոչի Ազատեանց, եւ Կիւրենացւոց, եւ
Աղեքսանդրացւոց, եւ որ էին ի Կիլիկիայ եւ յԱսիա, եւ
վիճէին ընդ Ստեփանոսի։ Եւ ոչ կարէին դիմանալ իմաստութեան
եւ Հոգւոյն որ խօսէր։ Յայնժամ գրգռեցին զարս, եւ ասեն.
Լուարուք զբանս հայհոյութեան ընդ Մովսիսի եւ ընդ Աստուծոյ։
Եւ գրգռեցին զժողովուրդն եւ զծերակոյտն եւ զգրագէտսն, եւ
եկեալ հարին զնա, եւ ածին ի ժողովն։ Եւ կացուցին զվկայսն
սուտս, որ ասէին. Այրն այս ոչ դադարէ խօսել զբանս ընդ
տեղւոյ սորին սրբոյ եւ ընդ օրինացն։ Զի լուարուք զնմանէ
ասելոյ, եթէ Յիսուս Նազովրեցի այս կործանեսցէ զտեղի սա,
եւ փոխեսցէ զսովորութիւնսն զոր ետ մեզ Մովսէս։ Եւ
հայեցեալ ամենեցուն որ նստէին ի ժողովն, տեսին զերեսս նորա
իբրեւ զերեսս հրեշտակի։

Ասէ քահանայապետն. Արդեօք այսպէս է զայդ։ Եւ նա ասէ.
Արք եղբարք եւ հարք, լուարուք։ Աստուած փառաց երեւեցաւ
հարցն մերոց Աբրահամու, մինչդեռ էր նա ի Միջագետս, մինչ
չէր բնակեալ ի Քարրան, եւ ասէ ցնա. Ել ի տանէ քումմէ եւ
յերկրէ ազգի քոյ, եւ եկ յերկիր զոր ցուցից քեզ։ Յայնժամ
ել ի երկրէ Քաղդէացւոց, եւ բնակեցաւ ի Քարրան։ Եւ անտի
յետ մեռանելոյ հօրն նորա, տեղափոխեաց զնա ի երկիր զոր դուք
այժմ բնակիք ի նմա։ Եւ ոչ ետ նմա ժառանգութիւն ի նմա,
եւ ոչ հարիւրաչափ տեղի ոտից, այլ խոստացաւ տալ զնա
ժառանգութիւն նմա եւ զզաւակի նորա յետ նորա, մինչդեռ չէր
նմա զաւակ։ Եւ խօսեցաւ Աստուած այսպէս, եթէ լինիցի
զաւակ նորա պանդուխտ յաշխարհի օտարի, եւ ծառայեցուսցեն
զնա եւ չարչարեսցեն զնա ամս չորս հարիւր։ Եւ զազգն զոր
ծառայեցուսցեն, դատեցից ես, ասէ Տէր, եւ յետ այսորիկ ելցեն
եւ պաշտեսցեն զիս ի տեղւոջ սորին։ Եւ ետ նմա ուխտ
թլփատութեան։ Եւ ծնաւ զՀսահակ, եւ թլփատեաց զնա յաւուր
ութերորդի, եւ Հսահակ զՅակոբ, եւ Յակոբ զտասն եւ երկուս
հարս։ Եւ հարքն նախանձեցան ընդ Յովսեփ, եւ վաճառեցին
զնա ի Եգիպտոս։ Եւ էր Աստուած ընդ նմա, եւ փրկեաց զնա
յամենայն նեղութեանց նորա, եւ ետ նմա շնորհս եւ իմաստութիւն
առաջի Փարաւոնի թագաւորի Եգիպտացւոց, եւ կարգեաց զնա
իշխան ի վերայ Եգիպտոսի եւ ամենայն տանն իւրոյ։ Եկն
սովն ամենայն երկրին Եգիպտոսի եւ Քանանու, եւ նեղութիւն
մեծ, եւ ոչ գտանէին կերակուր հարքն մեր։ Եւ լուեալ
Յակոբայ զի կայ պարարտութիւն յԵգիպտոս, առաքեաց զհարսն
մեր առաջին անգամ։ Եւ յերկրորդում ծանեաւ Յովսեփ զեղբարս
իւր, եւ յայտնի եղեւ ազգ Յովսեփայ Փարաւոնի։ Եւ առաքեալ
Յովսեփ կոչեաց զհայրն իւր Յակոբ եւ զամենայն ազգատոհմն իւր
ի հոգիս եւթանասուն եւ հինգ։ Եւ իջին Յակոբ յԵգիպտոս, եւ
վախճանեցաւ նա եւ հարքն մեր, եւ փոխեցան ի Սիւքեմ, եւ
եդին ի գերեզմանի զոր գնեաց Աբրահամ ի դրամոյ արծաթոյ ի
որդւոցն Եմմորայ Սիւքեմայ։ Եւ որչափ մերձեցաւ ժամանակ
խոստմանն զոր երդուաւ Աստուած Աբրահամու, աճեցաւ ազգ մեր
եւ բազմացաւ յԵգիպտոս, մինչեւ յարոյց թագաւոր այլ ի
Եգիպտոս, որ ոչ ծանեաւ զՅովսեփ։ Նա նենգեաց զազգ մեր,
եւ չարչարեաց զհարսն մեր, ածել զմանկունս նոցա արտաքս, եւ
ոչ կեցուցանել։ Յորում ժամանակի ծնաւ Մովսէս, եւ էր
հաճոյ Աստուծոյ, եւ սնաւ ամիսս երիս ի տան հօրն իւրոյ։
Եւ մանկացեալ նորա, առ զնա դուստր Փարաւոնի, եւ սնոյց
զնա իբրեւ զորդի իւր։ Եւ ուսաւ Մովսէս զամենայն իմաստութիւն
Եգիպտացւոց, եւ էր զօրաւոր բանիւ եւ գործով։ Եւ իբրեւ
լցան ամք քառասունք, եկն ի սիրտ նորա այցելել զեղբարսն իւր
զորդիսն Իսրայէլի։ Եւ տեսեալ զոմն զի կրէր զանիրաւութիւն,
պաշտպանեաց եւ վրէժ ետ հարկելոյն, եւ եհար զԵգիպտացին։
Եւ կարծէր զի գիտասցեն եղբարքն զի Աստուած ձեռամբ նորա
տայ փրկութիւն նոցա, եւ նոքա ոչ գիտացին։ Եւ յաւուրն
յետնում երեւեցաւ նոցա կռուեալ, եւ հաշտեցուցանէր զնոսա
ասելով. Արք եղբարք եք դուք, ընդէ՞ր չարչարէք զմիմեանս։
Եւ որ զընկերն իւր չարչարէր, հրեցեալ զնա ասէ. Ո՞վ կարգեաց
զքեզ իշխան եւ դատաւոր ի վերայ մեր։ Միթէ սպանանել դու
կամիս զիս, որպէս սպան զԵգիպտացին երէկ։ Եւ փախեաւ
Մովսէս ի բանէ հրեայդ, եւ եղեւ պանդուխտ յերկրին Մադիամու,
ուր ծնաւ զորդիս երկուս։ Եւ լցեալ ամք քառասունք, երեւեցաւ
նմա հրեշտակ Տեառն յանապատի լերինն Սինայի, ի բոցի հրոյ
մատնի։ Եւ Մովսէս տեսեալ զարմացաւ զտեսլեանն, եւ մերձենալ
նմա հայել, եղեւ ձայն Տեառն եկեալ առ նա. Ես եմ Աստուած
հարցն քոց, Աստուած Աբրահամու եւ Հսահակայ եւ Յակոբայ։
Եւ դողացեալ Մովսէս, ոչ համարձակէր հայել։ Եւ ասէ Տէր
ցնա. Լո զկօշիկս ոտից քոց, զի տեղի ուր կայցես՝ սուրբ է։
Տեսանելով տեսի զչարչարանս ժողովրդեանն իմոյ որ յԵգիպտոս,
եւ զհառաչանս նոցա լուայ, եւ իջի փրկել զնոսա։ Եւ արդ
եկ, առաքեցից զքեզ յԵգիպտոս։ Զայս Մովսէս զոր ուրացան
ասելով. Ո՞վ կարգեաց զքեզ իշխան եւ դատաւոր, զայս
Աստուած առաքեաց իշխան եւ փրկիչ ձեռամբ հրեշտակին որ
երեւեցաւ նմա ի բոցի հրոյ մատնի։ Եւ նա հանեալ զնոսա,
արարեալ հրաշս եւ նշանս յերկրին Եգիպտացւոց եւ ի Կարմիր
ծովու, եւ յանապատի ամս քառասուն։ Եւ զայս է Մովսէս որ
ասաց ցորդիսն Իսրայէլի. Զի յարուսցէ ձեզ Աստուած զմարգարէ
ի ձէնջ եղբարց ձերոց, որպէս զիս։ Զնա լուարուք։ Եւ զայս
է որ եղեւ ի ժողովն յանապատի, ընդ հրեշտակին որ խօսէր
ընդ նմա ի լերինն Սինայի, եւ ընդ հարսն մերս, որ ընկալաւ
զբանս կենդանի տալ մեզ։ Եւ ոչ կամեցան հարքն մեր հնազանդել
նմա, այլ ետ զանդրէպ, եւ դարձան սրտիւք իւրեանց յԵգիպտոս,
ասելով ցԱհարոն. Արա մեզ աստուածս որ երթիցեն առաջի մեր։
Զի զայրն զայն զՄովսէս որ հանեաց զմեզ յերկրէ Եգիպտացւոց,
ոչ գիտեմք զինչ եղեւ նմա։ Եւ արարին զհորթ յաւուրսն
յայնոսիկ, եւ մատուցանէին պատարագս կռոցն, եւ ուրախանային
գործովք ձեռաց իւրեանց։ Դարձաւ Աստուած, եւ մատնեաց
զնոսա պաշտել զբանակ երկնից, որպէս գրեալ է ի գրքի
մարգարէիցն. Միթէ զոհս եւ պատարագս մատուցէք ինձ տանն
Իսրայէլի յանապատի ամս քառասուն։ Եւ ընկալարուք զխորան
Մոլոքայ, եւ զաստղ աստուծոյ ձերոյ Ռեփփա, զկերպարանսն զոր
արարէք երկիր պագանել նոցա։ Եւ տարայց զձեզ զայն կողմն
քան զԲաբելոն։ Խորանն վկայութեան էր հարցն մերոց յանապատի,
որպէս կարգեաց նոցա Աստուած խօսեցեալ ընդ Մովսէսի առնել
զնա ըստ կերպարանացն զոր տեսին։ Զոր եւ հարքն մեր
ընկալեալ, ածին ընդ Յեսուայ ի ժառանգութիւն հեթանոսացն,
զորս հալածեաց Աստուած յերեսաց հարցն մերոց, մինչեւ ցաւուրս
Դաւթի։ Որ գտեալ շնորհս առաջի Աստուծոյ, եւ խնդրեաց
գտանել տեղի Աստուծոյ Յակոբայ։ Եւ Սողոմոն շինեաց նմա
տուն։ Բայց ոչ Բարձրեալն ի ձեռագործս բնակէ, որպէս
մարգարէն ասէ. Երկինք աթոռ իմ է, եւ երկիր պատուանդան
ոտից իմոց։ Զի՞ տուն շինեսջիք ինձ, ասէ Տէր, կամ ո՞ է
տեղի հանգստեան իմոյ։ Ոչ ամենայն զայս ձեռք իմ արարին։
Ամենայն զայս ձեռք իմ արարին։ Ամենայն զայս ձեռք իմ
արարին։ Ամենայն զայս ձեռք իմ արարին։ Ամենայն զայս ձեռք
իմ արարին։ Ամենայն զայս ձեռք իմ արարին։ Ամենայն զայս
ձեռք իմ արարին։ Ամենայն զայս ձեռք իմ արարին։ Ամենայն
զայս ձեռք իմ արարին։ Ամենայն զայս ձեռք իմ արարին։
Ամենայն զայս ձեռք իմ արարին։ Ամենայն զայս ձեռք իմ

պեցին յոյժ վանդրանիկ ։ մինչև անձնատացեալ նմա ամենայն
կալաւ զրազմին Թիգրն եղեմ ։ այլև յաւել սաւ Թագաւոր քրիս
դանձս սակաւ ։ և եկաւ մեռ Տատատաեաց ։ Թէ ես չեմ սպա
նող սահակայ եղբայր ձերոյ ։ Ու այսպիս Տանդատաեցոյց
պետրա և վլինէ ։

Յոկ կայսրն մոնահել լսեալ զայս ամ՝ առաքեաց զայլ ամն
զօրավար ընդդէմ Տայոց՝ վանել զնոսա ։ և Տանել յիսաս
բէոյ ։ քայլ և Տա պատեալ ի ձիհայ՝ գարձաւ յետս ։ և
արգիս գրէ սեբեոսաս ։ Ջ ։ ԱԱ ։ կասկածելի էղեն այնոսիկա
Լրջ խոսրիսյ ։ ի բաղսամ զրադլսոսթջ սոն և խրամաք փախ
չեսայ՝ ոչինչ կարացին վՀարել ։ Ապա յանՀարնոս մնեալ
կայսերն խորհեցաս ինքեանս դիմել ի մէջ Թագսաի և մլեհի ։
և զանգի պատրաստեալ ես էր Տա գնալ ի վերայ այլազգեաց
յարևելս ։ դիմ ։ եղեալ խոզագ Տաճ յերկիրն Թագսաի ։ Տամ
պաս Տանեալ Թե սլ գնայ ի մէջ նր ։ սայլ ի մէջ ոչխարաց՝
Ջնոյնչ առանել լնդ վսրվկիա ։ Ոյսոյն ոսրշատանն կապեր
մլեհ եղբայր Թագսաի վեպատանջել ի դանձն՝ առատարեցոյց
զառագաստ իշխանս Տայոց ։ և ինքն անդաս յարևելսգիա ։ զի եր
այր խրատս և անՀանդարտ ։ և եՀաց պեգերեալ առ ժամա
Տակ մի ի բերիա՝ անկալ զարեկամսնեն ը Նարկիսեոյ ա
պրպի քաղաքին՝ սրպես գանգեալ ։

Յոկ կայսրն խորհելոլ յանկարծ Հասանել ի վերայ Թագսաի՝
Հրամայն առաքեալ սուռ ոչքս կասիանս իշխանն ոչխկիոյ՝
գասարել զօր ի բռակլյոց սնելոյն ։ և ի պատրաստ կալ ։
և ինքն առեալ զընտրսկս և զպաշտսակս ի զօրաց խոյոց՝ դի
մեաց անդր ի սեբևիկիա ։ և զսրացն Հռոգիկոյ Տրամանն Տա
պագարել յատսկիա ։ Ու եկեալ սա սպեքս յասաջ արձա
կեաց գնա ի մէջ Թագսաի ։ և ինքն գինի գ սպր զգոյշ ընդ ե
րեսս ։ Պասահեալ նմա ի Ջնդրկն ոսխասարսն սմն ի ցասք
նայոց ։ ա ծանուցանել՝ Թե կայսրն ասպնել ։ ի մէջ Թագս
սաի ։ արագ ընԹացեալ փսԹոսեալ ևՀաս առ Թագսաս ։ և
զգացոլց՝ սոն զդիմել կայսերն ։ զի երսխասարեալ էր ինքն
ի Թագսաի ։

Ընտանեկալ ժամն լսնել զգայն Թագսսի ։ և գահի Տարեալ
յերեսաց կայսերն՝ խորհարդ սպառ ը ունէին խորամ Թավ
մայի ։ և ը մեծի իշխանին գ սրգիսյ՝ Թե գինչ սպասցի ։ և
զի անպատրաստ էր ։ և մլեհ նա սպաչեալ էր ի Տակ ։ գսա
շացաւ անձին ։ և սկսաւ առաս և անդ Թափառական գմբել ։
Յոկ կայսրն յորձակեալ ի կիսլիկիա՝ Հետամուտ լինէր Թա
գսաի ։ և ոչ գտանալ գնա՝ Հատ դիրսա քանի մի յերկա և ա
ռանս ։ գինաստանն և գայլս ։ Ու սպա ել ի մոհի խոսալ ի
մէջ ասպանի ։ թայլ քաղի գիսեր՝ Թե գժուարին և առնալ

զայն քաղաքաք , և ընկէն ձգել ոտին ծոմեալ , դիմեցուց ի վէր այլոց
քաղաքացւոց զայն և նեղել սուսր . զայն տեսեալ պահապանացն
պահպանել զայն և նեղել սուսր . զայն տեսեալ պահապանացն
զայն ի վէր , ուր վէր յանդիմանին երկիւղ պատուիրակ զնոսա
կայսրն նոր զօրութիւն ելանել կայսրն նոր զօրութիւն ելանել
վէր ի վէր , ուր վէր յանդիմանին երկիւղ պատուիրակ զնոսա
չար , և ոմանք փախուցեալ զերծան . և թեկուզ պատ կառ ըզ-
քաղաքն ,

Լսեալ Թորոս մեծ իշխանին՝ որ խոցս առեալ էր յերեսաց կայ-
սեր , տեսեալ ընդ ի լուացեալ լինել խորամ՝ յառաջ և յառնել
լինել ընդ և նա , խորհեցաւ առնել խնդրուածն ի կայսեր , առա-
ջի ձեռն հրեշտակաց միջնորդ կալեալ զինքեան եղեալ ընդ
առաջին և զայլ իշխանս լսանիայոյց խնդրեաց գնալ հաշ-
տանալ ի կայսերն , խոտացեալ զարձեալ ի նա զանազա-
պարս և զինուորսն , շրջի նրբոյն յանիրաւի առեալ էր ի յա-
նայ ի յանձն առնուլ կայսրն եկն առ նա Թորոս շրջի
ընծայիւք , և եղիա շնորհս առաջի նոր , ի պատուհասս ի նոմ
մեծարեցաւ , և յայնմ ի եկաց կայսրն յայնմանէ կարմանա , նա
ինքն առաջս զինեալ պահպանի ոտ չօրաց նոր բերեալ և զու-
չամ արքառս և այնորս և այլ ինչ յայլ միւնչ գրամատու-
ցանել ցնա , և այնուհետև եկաց լուծ նոմ միջս բարեկամու-
թիւն , և կայսրն հաստատեաց զԹորոս ի իշխանանալն Տարսո-
ւոյ՝ և մեծարեաց մեծարանօք սակս մատնեցուց , և սնուցա-
նեաց զնա պատուական , Օ այսպիսի պատուին քան մեծամեծ
վայելեալ զբերդ զատուիկն Հայոց , և ըն մտանն յանկանելոյ
ձեռն * եղ սար խորագետ կոյտ , որոյ ինն ոտ ոտ սար լերին
ամենատես յոյն պատուիկ ժամանակակից , սր և տուկ գիտասես ,
վայելեալ զբերդ զատուիկն Հայոց , և ըն մտանն յանկանելոյ
նեաց զնա պատուական , Օ այսպիսի պատուին քան մեծամեծ
ուսուցանեալ մեծարեալ սակս մատնեցուց , և սնուցա-
ջի ձեռն հրեշտակաց միջնորդ կալեալ զինքեան եղեալ ընդ
առաջին և զայլ իշխանս լսանիայոյց խնդրեաց գնալ հաշ-
տանալ ի կայսերն , խոտացեալ զարձեալ ի նա զանազա-
պարս և զինուորսն , շրջի նրբոյն յանիրաւի առեալ էր ի յա-
նայ ի յանձն առնուլ կայսրն եկն առ նա Թորոս շրջի
ընծայիւք , և եղիա շնորհս առաջի նոր , ի պատուհասս ի նոմ
մեծարեցաւ , և յայնմ ի եկաց կայսրն յայնմանէ կարմանա , նա
ինքն առաջս զինեալ պահպանի ոտ չօրաց նոր բերեալ և զու-
չամ արքառս և այնորս և այլ ինչ յայլ միւնչ գրամատու-
ցանել ցնա , և այնուհետև եկաց լուծ նոմ միջս բարեկամու-
թիւն , և կայսրն հաստատեաց զԹորոս ի իշխանանալն Տարսո-
ւոյ՝ և մեծարեաց մեծարանօք սակս մատնեցուց , և սնուցա-
նեաց զնա պատուական , Օ այսպիսի պատուին քան մեծամեծ
վայելեալ զբերդ զատուիկն Հայոց , և ըն մտանն յանկանելոյ
ձեռն * եղ սար խորագետ կոյտ , որոյ ինն ոտ ոտ սար լերին
ամենատես յոյն պատուիկ ժամանակակից , սր և տուկ գիտասես ,
մուրմեայ , այլև հնդ.ոյ , զոր հանձարեալ իմաստասէրք և զա-
թեալուածսէ , յասելն . * Ի սա մուրմեայ յառաջագոյն ,
,, այլև հնդ.ոյ յայժ զգլացեալ , յաղագ մուրմեայ առաջագոյն ,
,, զրահ զգեցեալ , և զինուսանս պատիկ եղեալ . ընծայեն
,, գրամբ վարժեալ , և յինմատիկ արշեստ մատեալ , ասեն
,, հոգի սա ընկալեալ , մտագործեի հաւատարեալ , սրով ըզ-
,, ժժաղ զան լուծեալ , սր գոյանի այժմ գեղալ . յայմ
,, փառապարդեալ , և յայլ հանձայս հացեալ ։ ։

Ե . Կռնալ եր գայսաս Ճիկաս՝ ի Թուրքն հայոց , ս. գե-

Ի ՚ՌՆ ԱՆ և հայոց ՌՃՀԹ

զիմեաց զայրագին ցասմամբ ի քերդաքարտուցն՝ որ կոչեր
գարգիայ , ի ոտն եւ զդաշին մարդկածաւ եւ հրձիզ լնել ,
առաքեալ զայրագին գաղանս ի քերդաքարտուցն՝ որ կոչեր
եւ հոգոյ

եւ ասէ ցնա . Ոչ այսպէս ասացեալ է տեառն՝ թէ ի
հինգերորդ ամի ի ժամ այս դարձեալ եկեսցէ տէր ի
ձեռն թագաւորին Ասորեստանեաց , եւ ի ձեռն ծառայի
իւրոյ , եւ զօրացաւ յոյժ . եւ եղեւ երբեմն զաղօսելն
զի ի հինգերորդ ամի ելիցէ ի ձորոյ՝ ի ժամին հոգոյ ,
ոչ . ի յարձակեցաւ Ներիկեր շինակոյ՝ ի վերոյ
ասի քաղաքի , եւ եհան զոյն ի ձեռաց փառաւորին ամենայնի որ
էր եղբայրորդի միւս փառաւորոյ , զոր յիշեցաք ի ԻԹ . Ը տող
Ո . տող իրրն լաճառ մեծ ամիրային խոլեմոյ եւ մանաւանդ շահա-
սէն կալեցեալ , խաղայ ղկնի յիսուն աւուրց ի վի անուղ ի
սկիզբն ամսեանին օգոստոսի՝ ուխտաւն Հազար զօրօք , եւ
պաշարեալ զքաղաքն , յորոյ վէր հասեալ արտաքսաւ զոդով
աղջոյն վերայ եօթն հազարաւ՝ արար կոտորած սաստիկ , եւ
գերեաց զաւազակն ՚Օ ոչխար առաջի եդեալ սամուելի սանդ-
ւոյ՝ ասէ . * Նա այսպիսի սիրամասն մէք եղաք , քան եւ
,, երիկ հայոյր գրով ոչն կր՝ զոր գերեաց . Ընդ դմանիկոյ
,, գեհունան՝ որ ծածկէր զմանգասսոնս մէք ,,

Նա ասաց ելիցէ գործն ի վերահասեալ քաղաքին զսաստն
իշխանն սմա , և գարձաւ ի տանն իւր . իսկ իրրև կատարեաց
սաղմոն նոյնդեղ ընթերցուածոյ պարիսպ տուեալ , խոչհուած ա-
պառաւորսն վերիւացեալ զոյն գործեալ՝ վախճաց գնա յին-
խոնաւելի անտն . և եղ վերակացու քաղաքին զսորբին սմա
Տայ իշխան երեկլի՝ արդի զաքարիայ . սկզբն վարդան ՚Նդ-
ոյս գծագրեալ սաղմոսի գնաց Տասուած աւետ եկեսցէ մեծ
հաղարապետ պարսից , քայց գործն նենդաւոր կռնակ՝ ոսան
գնաց . Նա ի գրգռել սպասաւորացոյ ընդ գործն եւ ընդ ելմուտ ,
անկան ի մեռ նոճապէն յոր հազար ոչխ ի գնդէն պարսից
Նա ասաց խաղայ գործն յաջողեալ մինչ ի սկզբն քաղաք
սր էր ի ձեռս պարսից . և ասեալ գոյն կոտորած վրնքմն ,
և այրեաց զմիկնեղն և զսպարանս նոց , և վերեաց անուն ի
գերեալն վախճան հազար զօրաւին՝ ընդ որոյ սամուելի .

Որպէս եկաց գոյժ այդր ասել ընդ ականջս ամենայն
աղազաց՝ առնուլ զկնի՝ և ոչ կարացին ժողովել զկնի
գարգիայ , ի ոտն զդաշին մարդկածաւ եւ հրձիզ լնել ,

ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ Ի ՅԱՅՍՄԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ։

Եւ այս եղեալ յառաջին ամս կիմիշկեսեայն Յովհաննէսի զորմէն ասեմք զիւրեանս ժամանակս ։ Ի ԹՎ ։ ԵՐԵՍ ։ ՈՀԱ ։ ՌՀ ։ Ի ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ։ Ի ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐՍՀԱՑ ։ Ի ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆՈՑ ։ Ի ՍՄԲԱՏԱՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻ ։ Ի ԳԱԳԻԿԱՅ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ։ Ի ՍԵՄԲԱՏԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻՈՑ ։ Ի ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐՍՀԱՑ ։ Ի ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆՈՑ ։ Ի ՍՄԲԱՏԱՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻ ։ Ի ԳԱԳԻԿԱՅ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ։ Ի ՍԵՄԲԱՏԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻՈՑ ։

ԵԿԵԱՑ ԽՈՂԱԼԵԼՈՒՆ ՎԻՐԱՊ ԵՒ ՏԱՊԱ ։

Ի ՍՄԲԱՏԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻՈՑ ։ Ի ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐՍՀԱՑ ։ Ի ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆՈՑ ։ Ի ՍՄԲԱՏԱՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻ ։ Ի ԳԱԳԻԿԱՅ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ։ Ի ՍԵՄԲԱՏԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻՈՑ ։

ՍՈՒՐԱՔԱՅ ԱՏԱՐԱՆԵՐԷՆ ։

Ի ՍՄԲԱՏԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻՈՑ ։ Ի ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐՍՀԱՑ ։ Ի ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆՈՑ ։ Ի ՍՄԲԱՏԱՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻ ։ Ի ԳԱԳԻԿԱՅ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ։ Ի ՍԵՄԲԱՏԱՅ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻՈՑ ։ Ի ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻՈՑ ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Զ.

Գիշատիս սէյն Սերուխ Հլայեցոյ, ոյ և ասի շնորհալի,
և խոհագիտուն նա.

Ներհատարտ չտեսանել մեզ լուսաւորչին մերոյ
զելից երջանիկ նորուն, զոր ի ուղիս տայր իշ-
խանն պահլաւունոյ, և եղեալ գրիգորի
նիդի կաթողիկոս հայոց Ծարեցի ի եւմիս գա-
լոյ յեկեղեցիս Հռոմայեցոյ, իբրև դրախտ ծաղկա-
գունեալ ամենայն պտղաբերիւ ոգոյ, և երևելեաւ
իբր մի մեզն ի վիպս տիեզերաց, որ կոչին յայնմ ժամու
Հռոմ, լցուել ածպին խոհեմութեամբ և առաւել յոգիոյն
Հարկաւորեալ և սիրեցեալ ի հոգեբուսեն շնորհաց իւրոց յայգ-
ուրեալ մարդկան ընդ նմա, որպէս վկայ խոկ սրբոյն
Գրիգորի Նարեկացոյ ասելով. Ոչ ոք ի մարդկանէ
Հարկաւոր է ինքեան ի Տեառնէ, եթէ ոչ միայն Աստուած
Հարկաւոր է մարդկան. Եւ զայս ասեմ ոչ ինչ ի
Հարկանելոյ զանձն ի գովութիւն, այլ զի մի ոք
ոտանայն իմիք ի ներհատարտ ընդ մեզ ասելոյ զբանս
Տեառն, որ ասէ. Ոչ ոք ի մարդկանէ Հարկաւոր է ինքեան
ի Տեառնէ, եթէ ոչ միայն Աստուած Հարկաւոր է մարդկան.
Ընդ որս ելեմնելիս անցեալ ծնաւ յամի ՌՆ իմն ի 1098, կամ
1100, և ի Թուին Հայոց, շխե, կամ չխԹ, ի ծովք գը-
ղեկի որ կոչ ի իչևանայք Հոյ կոչոյ, և ընդ ազգին ի մեհենիւ
մնաւ ի վոյս ուսմանցն, խոնարհաբար գրիչ ի վայս-
վերն և բարոյն կենդանոյ և մարդեալ զարդուցաւ յեսուսէ ի
Տառոյց առ ամս ասլիսունեան առաքնորդի կարգիր վեռաց ի
ուռհա ընդին, և ապա ձեռնադրեալ ի քահանայութիւն և յեպիս-
կոպոսութիւն ի դրիգորի կաթողիկոսէ, յուսկեցաւ ի
դաս նոյն ի ծոցք, և ապա ի Տարոնոյ, ի երկամ միջոցս
կեաւ եմի վերագոյնք ուսեալ, և իր իբր ոմն քաղուկ
հարազատին իւրոյ, և իբր Տառնահատարար գործոյին նր ի
խնամարկուն ի սի Տօնին, ուսուալ չոսի վաստակեալ Տնոս.
րաշքեալ այնուէ ցանգ Տոգոյն գնուագնաղխնէն ոգոյն
իւրոյ յետ բարեպատկելոյ, գնտատուս քաղաքատուալ բա-
նիւ քերանդ խոյ գնաբարձայացանելոյ, և գՏեռուսս չը-
Տարհաւոր մտանայն գլուէ, գնեկ ղեցուկուս ի գգատուելոյն
ասս խոստուխ գոշոյ, և գնեկ յոգիս քաղաքաբերն, գնկիսոնա-

ա, Ընդհատարտ չտեսանել մեզ լուսաւորչին մերոյ
զելից երջանիկ նորուն, զոր ի ուղիս տայր իշ-
խանն պահլաւունոյ, և եղեալ գրիգորի
նիդի կաթողիկոս հայոց Ծարեցի ի եւմիս գա-

1 ասէրն ,
նորբ ընդին
1 , կորդ նոր
նոց ընդին
Յոանն 13
(գոռոյ
Ներսէս 25
Նիկոմ
Վասակ

1364
ՉԽԴ

ոչ ոք ընդդէմ կարէ կալ նմա, զի ամենայն ինչ ի ձեռն նորա եղեն, եւ առանց նորա ոչինչ եղեւ, զոր եղեալ է։ Եւ ի նմա կեանք էր, եւ կեանքն էր լոյս մարդկան, եւ լոյսն յաղթէ խաւարին, եւ խաւարն զնա ոչ կալաւ։ Եւ ոչ էր ինչ կարեւոր ի մարդկանէ, զի վկայեսցէ վասն մարդոյ, զի ինքն գիտէր զինչ էր ի մարդն։ Եւ ոչ ոք էր ի մարդկանէ, որ ոչ ունէր զնա ի սրտի իւրում, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ուրացաւ զնա, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ատեցաւ ի նմանէ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ սիրեցաւ ի նմանէ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ հաւատաց ի նա, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ խոստովանեցաւ զնա, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ընդունեցաւ զնա, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Աստուած, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Տէր, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Փրկիչ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ազատիչ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ճշմարիտ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ճանապարհ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Կեանք, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Յարութիւն, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Լոյս, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Դուռն, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Հովիւ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Քահանայապետ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Զոհ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Քահանայ, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ողորմած, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ողորմութիւն, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ողորմութեան Հայր, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ողորմութեան Աստուած, եւ ոչ ոք էր, որ ոչ ասաց զնա Ողորմութեան Տէ

մեծ եւ ի փոքր հայր , ի յանուանեան , ի պարակաւանն , ի վիրս յաղթանն , յեգիպտաս , ի կղզիս եւ յայլ սահմանս , ոչ կարելով երանելոյն յոմն զհոգեւորական խնամանձամբ անձին առաքինել առ Նոսա , ի բազում՝ աչխս առաքէր զանձինս իմաիրս ի քարազարն : Այլ այսոսիկ եւ այլ յաստուածեալ անդրէն իսկ ի սկզբան կաթուղիկոսութեանն իւրոյ խորհրդակցութ եղեալս իւրոց յօրինեաց և յղեալ կնդակ մի մեծ՝ ըստ ընդօրինակ թուղթ ընդհանրական՝ առ նմա ժողովրդապետս իւր , յի երկնային խնամառուէ . յորում կեռ ծանուցանէալ զվարձանն եղեալ իւրոյ , և զաջողութիւն իւրոց յանձինս , և զկնի յայտ առնելոյ զպատուս կաթուղիկոսական իշխանութեանն հակիրճ՝ ի վեր հանին առաքին դնել զբան ասղբափառ հաստատոյ . և ապա յորժամ հաչեշտս աքանչելի և երկար վիպասութ յորշ արուշ գլուխս . նախ առ կրճատս , պատ նմանեցուցանել առաքեալ երկիցդ . երկրորդ՝ առ առաջնորդս վանօրէից , զպատ նմանեցուցանել աչխատ . երրդ՝ առ եպիսկոպոսն , զպատ նմանեցուցանել գլխոյ , դիմաց , աուսեաց , ձեռ . չորրդ՝ առ քահանայս , զպատ նմանեցուցանել ծնողաց . հինգերդ՝ առ լուսաւս . վեցերորդ՝ առ կին անուս . եօթներորդ՝ առ քաղաքականս . ասթներդ՝ առ երկրորդումն և առ նոր ժողովոգականս . իններորդ՝ առ ազգս կամանց . ըստ իւրաքանչիւր անձանց վիճակի յորդորելով զաժեռնեին ի բարին , յանդիմանելով միանգամայն և զանկարգսն ի նմա առնոյ : Վերջաց և առ այլ առանձին մարդիկ՝ առ եկեղեցականս և Հաւատոյ գործս՝ Թուղթս ի հանձարով : ոչ յոյժ և ընդերկայնագոյ . քանզ զայն խնամառուէ Թուղթս՝ զպատ գրեաց առ կիս մանաւանդ կոյսս յաձնոց և առ միքայէլ պատ-

լիարդ նոյ . գրոց աշխեմք խօսիլ . Դ գլ . ծբ .

Ջնոն հարկ երանելոյս գիտել և գնոել զգաստասուր աբնաւրէն և զնամ օրհասական վիճակին հայաստանեայց եկեղեցւոյ , և զայծրատացուցանել սրտիկ ուղիղ բարեկարգութ . և այնպէս ինչ խոնդարմանս եռես մուծանել յանդգ առիս և ի սիրեսաց , ի բաց վտարեալ ըստ ձեռնհաս գալոյ . և դի մոռալ եղիս ուրեք սրեք նաև այլ եղուկսդ սովրաբնիկ ի ժամկոց անուն աւետրան և պատանեաց հոն , զորս փոյթ կալաւ ուղղել , և պնեմին ընտել , և զնա ինչ վերածել յառաջին բարեպաշտութ : Այս քեւրել և զհին օրինակ ժամակարգութ ի հաչակաւոր սրտին մտանեաց , և յանուրոյն թեղեսաց , և յայլ եւս եւս վանօրէից մեծաց հայոց . և հան մոռալ էրեք քան ի կարգն եկեալ , առաքել նա ըստ պատշաճի յորինուածոյն , որ և պատճառ յատուկոն ժամուցիչս ի սկզբան կամ ի վերջոյ : Հաւել և զրկապես ընդերկայնաձառս ի ժամերգութ և յայլ պաշտամունս եկեղեցւոյ՝ ծանոյց առաք առքսանաց

Գեղոյ ընդ գրամ արկանել ։

Արքունեաւ ուրեմնի ի հիւսուած եղեալ ոսկեղէն մեծագործ , զոր ի գեղոյն Ասորեստանեայ գտեալ էր , և ոչ գիտեաք ինչ արար երանելին Թադէոս , զի ի շուկայ և ի հրապարակի ոչ երեւեցաւ , և ոչ ոք գիտաց զնա ուր ելանէր , և ուր դառնայր , ի ժամ ուր ոչ ոք ի տեսանելոյ զնա ։ Եւ ի ժամանակի ինչ ի ներքս ի տանն իւրում ելանէր , և ի ներքս դառնայր , և ոչ ոք գիտաց զնա ուր գնայր , և ուր ելանէր , և

Ա
Ա
Ա

Ա. Կ. Պետ. Հայ. Հնագ. Ինստ. 1991 թ.

իսրեանց ի Ք. ինն ընտրեալսն, ազատեցին զինուսա քոբնակո-
ցին, խոտոր ըզ սպասգին · Եվ ի Նահատակն եկեալ մեծարանքն
ի յերանելի առաքելոսն յառաջին անուն ունէր ի հեթանո-
սական պաշտամունսն յառաջ անուն ունէր ի հեթանո-
ւոյ ի յերանելի առաքելոսն յառաջին

ամաձոսիոյ՝ քեզ տալ զինս ի ձեռնարկս հաւատոյս. և նա դրեաց առ ինքն հարկին՝ հաւատալով, եթե զինչ պարտս իցէ առնել վասն նոյ. որոյ վր իսկ և ոմանք յորևէ եաց աճաի եկեալ ասացին հայրապետին խնդրելին՝ ի նմանէ ցուցանել ինքեանց զնշանսն փրկութեան. Նա ընտրեալն գրեաց Թուղթ առ ի ձայրոս քարոզիչս և ասաց որս ընդ նմա, և նոքա առաքի զայս միանգամայն ասացուն էր առնել վն ընդունելոց զինն ի հօտս ոչխարացն քոնի ։ Նա ասպարէս ինքեանց՝ և ուրեալ զբանս հաւատոյ՝ հոգոտաեցան ի չնարհիս ածգիտութենէ. և ասե ոսկաբ ոսկուս իսպուռ անհնս եղև սկզբան ուրեորդ եաց ։

{1170 ամին}

Ե՝ Ասաւրան յայնմիկ ընտրակից յոկնէ ամն սպառնի՝ նոր վկայ ոճանիմ, որ եր ի սպարսիկ՝ ի գառատէն գաւառին դանիոյ, ի գեղջէն՝ որ կոչիւր նարաշենք ։ Նա ի մանկութենէ ոնդ հաշիւ ընդ վարդբիանիկ՝ ուսեալ գնայր ի տունս նոցա, և լուծնալ զերդս և զպաշտաւնեան նոցին՝ յորեցաւ ի նս, և ուրեալ ։ Ա՝ այն իմացեալ հայր նր բարկացաւ յոյժ. յոյժ ևս զանգիտալ նր՝ եր գաղտ ի տանէ, և գնաց ի վանորայս, և զգեցեալ զնև հրեշտակական շրջեր ուխտագնացութենէ ի ոչ ասեղն ։ Նա ի գնալն յնէմ եին ի հաւակալ ուս նիսրոս հարհալին, որ և ընդունելեաւ զբոյցսդ զնս ի ոչ հուսաս, և ասե ցնս ։ եթե կաստպիս յոյլազգեաց, հարցեցեալ զնի-

շուտակ քո ընդ առաքին Մոլտարոսայն ։

Ե՝ Նա այսպիսի գարձ արարեալ նր ի գնէին՝ եգիտ զնայր իւր մեռանել ։ և ոկաս քարոզել մեր խրատ և նղբարսին զհոգեսաս քոյ ։ և նն հոմոզնին զնս ընդ ևս ոգալ զբրնտուսնեսս ևնին ։ և սպս սեռնալ զնուռաստաս միսս նորս՝ մասնիկին իշխանին դաշնայ ։ Նա խնսոնն բազում տանջանս և հարուածոց ուշնաց նոմ՝ եարկ գնս ի բանս անուշալ ուսուս քոյն ։ և զնին լոյս ոպսնաւորեաց հրամեն. եա ոպսնանալ զնս սրոյ. և դահիճքն նախ խոցեցին զնայս նր ։ և հերձին զորսիոյնն սինչև սրտաքս վայելին ոչխացն ։ և ապա հատին զբնաթս ինչ ։ Նա ընդ սոյն ի բանտին աւուր ութիկն ոմանցն ։ այն ես յասպիսի ։ 27 ։ ոչ ընդ ևս ոգալ ի բանտին ։ Նա ես ի ոճանիցն նր զնացեալ ի նոս՝ ասե ցնս ։ Նա վարչանայ ։ Նոկ մի սեռ կիզասից նր զնացեալ ի նոս՝ ասե ցնս ։ Նա փսիեաց ի ուղի ուրեք ։ Նա ի լինել ի սեղ կիզերի սեռնալ ևս ի վերայ ասացեալ ևս ։ Նա ես ի ոճանիցն նր զնացեալ ի նոս՝ ասե ցնս ։ Նա ևս

Ա՛ղ ոչ ոք
ի դէմ ելանէ

Ա՛ղ ոչ ոք
ի դէմ ելանէ

Ա՛ղ ոչ ոք
ի դէմ ելանէ

աւերեալ լամբրոն գղեկի եւ զայլսդ ոմանցսդ ի սահմնոս առաքեաց ։ եւ պատուիրեալ ի կայսերական յուսադ յալեքսէ եւ ի յովհաննէ՝ կալնցուս անբռատաս կամ անասաս , որ [թուղմանի] ազգատոհ , եւ Ձնիւղայս ընկերք եւ արդեամբք ։ [1145] Յայս հետեւեալ ձմեռ գինւոյ աչիս եւ գրմբռատ ։ Ամբաստանէ եհ զաւրագոն պատրոնատ , եւ ոչնչի յանձնեալ զաւրացոյն լամբրոն , եւ գնի ի դէմ առեալ իբրոյ եհ ի կնոճի վասին իշխանի պահպանուհոյ՝ եկել քոր ընորհալեայն , եւ վասին եհո զչուառ հղոպ իբրոյ շահատոպ գրաւելոյն պահպանուհոյ եհ ի կնոճի աչիս որչ ոյ հեթմոյ՝ գաղտ յեզգոր իրմէ ի գրիգոր կիլիկիոյ գո մերձաւոր խնամեսեն , և այսու օրինակու վտակեալ խոռնեցաւ ընդ միւռոնս առհմ ոպսկոնեաղն վասին պահլաւի՝ և առհմ հեթմոյ մէ բնիկ հոգիպնոյ ։ [1145] Յերկն ևեռաս հեթմոս , պաղատաւորեալ ի առեղ նորս ոգրի նորին օշին , և գնոյեալ առ կայսերն կիւս մանոսել՝ ընկոյսաս ի ձմէ գնասատաւորեի հայկոնի այս թե իւրոյ՝ անուամբ ոհգատաւորու թե , [1146] Ձս ծնաս այս օշին ի յոհանդեսաց արշակունոյ գնիկոգ ոսստերս . որոց անունոնք եկեն հեթում , ներսեհ (որ յառաջն ամբատ կոչիսր) , ասկերատ , ղոհնդահ , և գրիգոր ~ և երիս դստերս , մնրիսմ , շուշան , և առլիխա ։

[1153] Ձ ։ Ոգոժամ յոյզ անդր ոմոր կր նկրսեհ , ծնօղք ոչ ուղ՝ ասկին՝ ոչ ընծոյել գնա , յոյզ իրրև ծնաւ մանաւկն՝ յամն ։ [1153] , և ի թուին հայոց , ոչգ , և կամ ի չորրորդ ոմի տեսեալ գհրոյալի կերպասանա նր՝ սարիպասն յոհանից իբրեւնց , ոյ և ոսկեն սրծոնս զոյոսլիսի գնգ յոհ զրկել . սուրբ սանն գնի այլ յորդւոց մերոց ոչ ի սեզն սպաս , [1154] ի ոսաւանել նոչ յոյսկիսի խորհուրդս՝ նկն ծանր հիւանդուեի ի վչ մանկանն , սկնչև մերձ լինել նոհ ի մահ ։ Ձայն սեռեալ բարեպաշտ մեր նր շահանդիսոյ՝ հաս և տարաս գնա քեհկեցի ոճսանեն ի վասն սկևսալ մա ի բերդն չամքոս նի , և վերսանն ոչսակիւ ընծեալեաց գնա ոչն ուրսանոր ոսկեռեալ նր ի ձեռն քան գծնուհոյ մանկանն , և ի հասաստուեի ոսկեից ի րոց ի խանձարրն անդ եհ կարգալ ի վչ նր գրաս հանապատկան օրհնուեիոն , և նահիրեաց գնա ի ոլաշոն ծաւսուեե նոչ , և ի նմին ժամու առաջնացաւ մանուկն ։ զաղթանալ հոգոկի նր՝ զոյգսյոս ի նմա և չնորհըն երկնային , որով և ի մանկտկան հոգոկի անդ հգև իրրև գհրեշտակ նոչ , և ցանկալն ոմիցն՝ որոց սեռոանկին գնա ։ Ձաւ երբ ոմն ի ոգոյսեե խ բոսմ սաւ կոյսրն մոնուհ ի կոստան պնուսպոլիս , և նր ուռնալ ի գիրս՝ զանաց հոգոկնացաւ նհ գնա կալ մեզ ոսւ ինքն , և ի պատիճ մեծուեե հասաւ նհ ուռնալ գոն գհոյս իբր ։ [1155] Եհ նա ոչնի , և ասէ ,

[1] Ի մի ոք
եւ հայց

եղեալ անունդ հին մեծութեան , անապակ քաւութիւն . եւ յանուանդ
հասեալ մեծանալ մեծութիւն ։ Օ տէր առատ և յողորմ՝ առատա-
պէս տուողդ և ոչ նուազեցուցանող ։

Ա՛ռաւ այն ոչխարն ի ձեռն Յակոբայ ի վերայ ոչխարաց՝ ոմանք
ընդ իւր հոգեւոր գառնախոտակ գրոյ հնարեցան վիպել ոմն ձկնորդ
պետոյ և առաքելոյն , որ գործակից եղեալ եկեղեցւոյ ի սկզբան վարդա-
պետութեան՝ ոչ ինչ ծանեալ ի սուրբ գրոց , և ոչ ինչ ուսեալ ի վարդա-
պետաց , ոչ ի հին կտակարանէն և ոչ ի նորոյն , ոչ ի մարգարէից և ոչ
ի քահանայից , ոչ ի մեկնչաց և ոչ ի վարդապետաց , ոչ ի ճշմարտու-
թենէ և ոչ ի սուտ , ձեռնադրեալ միայն յաշխարհէ , և հրամայեալ միայն
իմն ի նմանէ , ձեռնադրեցաւ միայն յաշխարհէ , և հրամայեալ միայն յայտ-
նեալ ի նմանէ , ոչ ի բերան մեկնչաց անտի յաջորդականաբար և ըստ
կարգի , ոչ ի ձեռն վարդապետաց ուսեալ ի հոգեւոր վարդապետէն սրբոյ
Հոգւոյն , որ ի ներքոյ ձեռամբ Քրիստոսի ուսոյց զսա , և ոչ ի ձեռն
ուսուցչաց եկեղեցւոյ ի սկզբանէ ուսեալ զսա , և ոչ ի ձեռն ուսուցչաց
եկեղեցւոյ ի սկզբանէ ուսեալ զսա , և ոչ ի ձեռն ուսուցչաց եկեղեցւոյ
ի սկզբանէ ուսեալ զսա , և ոչ ի ձեռն ուսուցչաց եկեղեցւոյ ի սկզբանէ
ուսեալ զսա , և ոչ ի ձեռն ուսուցչաց եկեղեցւոյ ի սկզբանէ ուսեալ զսա ,
և ոչ ի ձեռն ուսուցչաց եկեղեցւոյ ի սկզբանէ ուսեալ

վիշապն ահաւոր սուտ կախարդանօք՝ սոսկացուս կոչնչելոյ. և լցաւ
անդ ամենայն գիտաց և արբուհիք ։

{1171 սիր} Օրհասական եւսուդն հոգւոյ առնուլ՝ ի ձեռն վհատութեան՝
յորչորեցին զնա և սակեցին գնալ՝ ի քարտարի՝ ի բազում
իւր , և շահիլ զդիպս բազմաց ։ Իսկ նա Արիստուրեալ՝ ի գնա-
նելն ոչ եհան՝ ի բանէն իրէ յաւելուածն առնոյ հաստիկ .
և սկսաւ քարոզել չհեղհեղուկն զբանն ոչ . չարայ ածխանաս
և լայդա քանիցն ուժգնոյ ոգեառել և զաշխարհատեալ ոսկին՝
սկսան հոգալել զանաւն ձիր ըստ սակաւս ։ և սկսան ասել-
առաք ընտանեացն զնա ձեռնապ լինել ենկիս լսելոյն , և նզա-
ակիլ յառաքեալսդրութի վանացն սկիզբ՝ որ առընկեալ զբեկին ,
[ակ երանելոյն խոյս տալով՝ ի ձեռաց նոյ՝ ընտրեաց վիշապաին
զկեանս միակեցեալ ։ և չզքաւ ըստ հոգեւոր հօր իւրում յայ-
հանուս յանապատն՝ ասելով առաջեալ՝ ի սկիզբ վերանոյ ասպարս
ար կայք վանք միմնձաձոց , որ կոչիւր ածածին ասպրսկ , ի
հասանս դեռայս ժեռաւորիսկ՝ մերձ յեկեղեցի սիրոյ գնար-
գեալ ։ սերտոյր առանձնասկեալ նրանելոյն յանձնուկ անկնկի
միաւ՝ ի գիշերի և ի ցառ՝ օգնեան անկոնդ չ եգիտեր չբնե-
ցուն սիր գրոց և բանից սիր հարց , ևս և ի շարունգրանիս և
ի ձարգմանուիս ։ և յաւելաս ի խոսումն ածոյին խարհրդ-
գոց , և յայտնապարտուցն ոտիցն մշաստանուցն ։ Իսկ ի կիս-
յանկն ի կիւրակէ գայր յեկեղեցի վանիցն , և մատուցանէր
զոր պատարագն ։ իսկ յայլ առուրս առանձնանայր ի խուլ
իրասս՝ ուր և բազմագիմի օրինակս մերկեալ էր սրագսյեաց.
գնդ ուրեմնայ բանասարկուիցն , Ա՛նչեալ գնալովն իւր ասքնա-
լեծ և խոշանդանոցաց և անսանալ պատեցաղ է ։ մինչև բոլ
անգամ եկեալ սպառասպն՝ որ քերթ գրկեալ նր , աեսանէր
զի առաքեն բերեալքն ի սուրբ անդ կային ի պատահա-
նի , ի՛ բաց անդ երանելին և բազում հրաւ ըժշկանէին . և
հալածեալ ի բազմոց գրկաց , էր ի վաստասրել իւրում
յայծ՝ ու գնալ գնաց ոտ ձիով ոն ի աեղւոյն ոնոյ , զի մի
դատաստին ոնգիկ ի վեր նորա . և յայնմ ոիշտն առեալ սանոյ
յայց էլսնեալ ի հասուիցս ոտ նեբսես չորհաչի՝ ըս հրամայ-
եալ սր . օրսամ և առաջինայ գաոս ի ծոմ պահման նորս .
և գալաձոս ի աեղի իւր ։

Իսկ գրեցաւ կենցիկս՝ ոգոյ գանկեալ յաջորդ հայր-
հայրացն , սր զգոյշ առնալ քաջ գիտելս զսրբոսեցն և գիմաս-
առելն ներսեհի լսարբունայ սր , յոտնաւսառել կոչնայ գնա
ոտ ինքն հրամայողական նշմամբ , և ձեռնադրեալ գնա սրբա-
նելոյն առաջեալ միաբազուցն և յաջորդի և լրջիակոյ գա-
ոաոցն ի հայոցին քառնեբերք ոժգոյ ի բնոչին հայոց . սրին
և առաքեալ ոտ իսան պատմել ։ Ուր և սոմզեալ գնա միաս-

բանիցն սիւռայ՝ յորձն արարին նմա զուսումնասիրելի ի-
նայն · և նստեալ նմ՝ ելբնին՝ ի վաղ , երբեմն՝ ի լուծրան ,
և երբեմն՝ ի տաղտն , հովիւքեր զիմնակ իւր ասր արածեալ
և զգճաելիք , և եր սքանչելի յայլ սուրբն . այլ և իբրև ի
զաբրիտան ոք դայնին ի նա ։

ՀՅեռ ինքը տարեց միոյ տեսեալ նմ՝ ըմն պատմութիւն դաշտա- {ԱՐԳ}
ման իւրոց չիագրէն նմա անգամ ալեքիք պարապիլ յընթեր- {ԱՐՀ}
ցասնն և յաղաեն , փոխեալ ի հեռաւոր տեղիս , և գնաց անդ-
րեկն յանապատ իւր՝ ի տողրսա լոյսն քնակեր հագեալ հայր
իւր յուհանեկս վեցհարիւր և ի քրան և լորս ամոց հասակի
գալով արար ի իմդրոյ միաբանոյ զանկնեալեն եկն ղեցական
կարգաւորելոկ և խարհրդոյ պատարագին , և ձառս ի վէր
ժառանգաւորաց հյեղեալ պատրաստին վէր պահելիք և աքսորելի քա-
հանք , յաքս սկսեալ ուրեք գրե խնդրոյնեալ զնպատիսս ։ * ի ,,
,, զաչեմ ասէ գնացին ։ ,, ,, զինքնահ ձեզ առեալ ասէ ,, ,, զինքնահ ձեզ առեալ ասէ
ս մանկանան իմաստասր՝ ի սիրոյ ասցն եկն յայս յանդգնաս- ,,
ս լեն , որ իմն նուաստասն անձին անմարելի եր՝ ծերսնեաց ,,
ս և կաւարելոյ հոգեսաւոր սուրբքիչ լինել ։ ,, Յաբ ես ի ,,
,, և վասն գի մանուկ հասակաւ և մեղաւոր անձամբ ասս- ,,
,, սաւոր եմ ընդհանուր հոգւոյն ։ ,, ,, քերքինք ըզ սպասնի իմում ,,
,, սաւորիմ ։ ,,

Յորժամ յանապատն անգ եր երանելին , յաւուր միում ի {ԱՐԳ}
խսսիլ ըզ նմա հոգևոր դասախրատուին ընդ յսկնանալ զնծոյնն {ԱՐՀ}
իրոց՝ ի մէջ նստ քննել զիարհրդական միոս բանից ինչ
ուղղութեն , և յայնմ ոսկսել ևս առնել լուսաւորեալ ի
միտս հրամելոյն , յորդորեալ գնս ևնս սլնանել ի մէ-
նուելի գլուխ սալմոսի ։ Յաբ ընդ յանձին կալիալ սկեղբն ս-
րար մեկնել զայն՝ ոչ ըզ նկսպրագրին , այլ ըստ խրհրդական
մեռոց ի դնս միաձնաղոց ի հասակի քսանևվեց ամաց , ի
ձնելին հոյոց ։ ոչ , այլ սլ կարաց նոյն ժամուն կատարել .
փոխի մայր նր և եղուսագ նորին և միաբանք սկեռայ կարս-
ահալ յայն երկուսց նր և վշգսուեն՝ հյամմասա հանեսցի-
կասին զ այնուհետին գնա ոնդրեն՝ ի վշնակ իւր ։ Յայլ ևս յն
սահատաց միսսաեդամ յոյս տանել ի փոսոց և ի զբաղա-
նոյ՝ ել և յուշի ոնկաս գնալ ընկերսս յանապատս ձկնա-
որաց , բայց այնգեցան ինդրելոկ զնս , և յնս դար-
ձուցին ևՀանդարտանալ առաքս ինչ՝ զի բանս ըզ միաժ
ի մաերմոյ լեզուց , և նկեալ զանխաչ ի Ձնդարն՝ կամեր գնալ
ի սնարհս լեառն ի Ձգնարան սըր լսսաստրելն , և առ ան-
աղնսի գալոյ փայտայն՝ և հնսի ընկեանալոյ ընդ առաքարս
երեսաց բարեաց առաքնանմանեան , և պատասխանեցաւ ոսք նր ։

ՃԼ.

կայ, և այլ ինչ բազում՝ ի շարչիլ ի վերայութիւ լսականոցեաց։
և զառաջնորդսն գիրս նոր, և զկիրակատոմարս ըստ նահատա-
ւորաց արարչի, և զուսումն վարդ և ելոյն գրոց արար-
ման, և զուսումն գրոց ի լատինականն գիրս հանումս ընդ
հոգեւոր Տեառ մերում Յիսուսի, և զարուեստն կերգ իբր
պատասխանի զարգի և զկիրակ, զոլորեակսն և զկենդանին։ Եւ
ոչ կարող էիմք գրել ասացեալ՝ քանզի սասանի Հրամանատ-
ւոյն գիտելոյ կամ[1779] զի ինչ և ըստ ի ինդրոյ ետուն
կամ[1779] կճռիկի լսարձակմանաց անդ ի հասկիլոյ ձեռնասէրեք կա-
ռավարութեան յերեսաստեղին ի Թումին։ ուր։ զան-
ուր ոմն գիտաց յայտնեցեալ չէիմանալ զպատրեսին անդ ընկ
ասացոն և ի վանս վկայոյց։ և յորմէ ունկն առնուցուս ընդ-
դէմ[1781] ոչ։ ոչ ոմն ի մեզ ասաց ինչ ոչ ոք ի մեզ ոչ ոմն։

Ա՛ն կճռիկի տաղանդին ի Թումին։ ՃԼ։

Ա՛ստուած ըստ բնութեան ճանաչեցաւ և զայլ
բաւեաւ գիտ։ զանձնական ստուգութեան տեղեաց, և զժամուց-
ցն, և գիմաստասէր, և գերկրաւորացն մարդկութեան։ մեկնեալ
և գնոյ ընդ նոցաւքն։ գրեալ և զաստուած Հաւատ ի խորհուրդ
աւրհնական ասելոց ասէ, ե. կճռիկին ասուհացիկ։ և զաղ-
դեալ տղայն ի ծնանելոյ ուրեք յայտնի, ի ոմն ինչ աստուածա-
գործ և զանհնաւէս տեղւոյն ունկն դրեալ նորին հայեալ։ ի
յաստղագիտացն միայն գտանիմք ի սկիզբն ասելոցն պատա-
րագ զերկուս միայն գտանիմք ի սկիզբն ասելոցն պատա-
րագ և զրոյցն ի ծնանելն ի յուսանելն ի յուսանելն ի
հոգ, զգեցեալ ասելոյն և զրոյցն ի ծնանելն ի յուսանելն ի
մոլորեալ և զանհնաւէս տեղւոյն ունկն դրեալ նորին հայեալ։ ի
դեղ

Ա՛ղէք թագուհի մեռանէր ի գիրկ նիփի ազգաց, յուշաց և լսու-
թեանց և ներխուժումն զիարս դամբանի սէր հարց Ձիմասորհ
և զիրատահան բանս նոց ։ և ապ կոչին յուսաշնորհ Վէրջ նո-
ցին լուաց ինչ լինել թեոդեմանոսիկեր ապետ , զպահս և գինդ
ինդրասիրի , և գրիգոր նիկիսի եղբայրասիր Տարեզլուխ շնոր-
հալեան , զնոսա ի մի հաւաքեալ և ի կարգի եդեալ յարմնեաց
գաղղեայ մատեանն , որ ասի Տարանց վարք ։ Ապա և զգոնա-
լերի վարսիանոս , զգաւակի , զնոր կիւրեղի , և զՀամբարձ-
մանն ։ Ձ արուգրեաց և զերբայրական վարս շնորհալեան ս-
ահանաւոյ առաջնոյ ։ Ամօ զիլի Թադէոս , զլաս գրեաց յայն-
ոյլ ժամանակս առ այլեայլ անձինս . յոր երևելի են երկու-
քին սինք , զարս գրեաց առ լևոն արքայ Տայոց յառաջմամ
առի Ընդրեալ Ձր , և առ յայն միաբանսն որսոյն յանախաք ,
գարոց և անսիրկ յիշատակել ի կարգի պատմուէս ։

Ձնոմ՝ի դլուխս սուտ փայլէ բանահիաւոյ վերադրոյ , զի-
մաւանսի պանծալի , Տահագրաւի շքեղ և ուշադիր , և սա-
նահանքի յոնեցաղ խոսիկ՝ քաւարտական ձրիքը Ձոհրապեան ,
աքանչելի երևեալ յուսկա յառնեղութեանն Ձառի . միշտ
բանագատիւ ասել ։ Ընդ յարդ սահուս եւակս ՝ զնմանն նոցա
յաղդս Տամարին ։ Ա՛յնուհի եր ՝ զի և եռանդն սգալ և յոր-
դոր արտ , վերատանի՝ի գժուարութիւն , և նախանձ՝ի սրտ-
մտութիւն , միշտ. կալել զնա յանդգն և յատենաբանս՝ երկիւղ
ազգս առ ազգեալ տագնապի ։ Ա՛ր Թագաւորաց բանասիրք
կարացին զնա քաղբրացուցանել , և ոչ խոտանիլ ՝ ընդ
անձանոթիս զանդատանդեալ սիրտ նի Թագաւորել ։ Ա՛նդ
անհին Տամ՝ լինելով՝ ոյնչափ սիրելի եղև Տայոց՝ ևս և յաճ-
նութաց և յանդաց ի ասգատոյ , մինչև անմոռաց գաղ նի յիմե-
նեցի նորին իրն յիսուսեան եկեղեցիս , և սեռանալ զպատա-
ուոյ , ո յոկ զեռանդութեանն , և ասգ զգալութեանն քեզ՝ , ոմանս
սուրբ Հոգին՝ սրբ ոգնեալ առաքին Ձնոյս ։ Ա՛ս ինքն բուն ի մա-
զամ իրաց Տաստատակաց յիսիզեցոց խորուր , զի յոտասիս
չարիքշարանքի և սրբասնեա սասգի երկը Տարեր սգագասաց
Յոհաննէս Տոգ և մարկոս ։ Ա՛ս ինչ բարեկարգութեան Տի-
ասուգ գաճուզ Ձեին սինչ նեղութեան ընդհալով՝ փոխ կարող
ալեհակի նի ու գրել զնոյ սանհարգուհս , սրբ ի ոնդիանոսե
սգեին սպրիսալ կենդ յեկեղեցական Ձեռս իբր ի Տարիւր ա-
մաց Տետ ի բռանեալոյ սասգի Ընդունէն բռաչտուհնոց . և
իսարդեաց գաղաշանութեան ի՛ սարեին սոսկալ Ընտրել սպա-
սուբ ։ զԳեղասսոյ և այլ Ձոյ Տարդագ կատարել զգաշտասնեայս
և զերկրորդ ։ եկեղեցւոյ ։ սյդ վասն իսկ բոյն ինչ կրեաց ի
Տայաղգասաց և յանարդոյից . զարոց ոնդիկն ինչ ինչ Տիշատա-
կել ի ստորև ։

եկեղեցի ու ի յանուն սրբոյ հայրապետին ։ եւ փոքրիկ ե-
ղեկեցին մի

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Ի ՄԱՀՈՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՍԱՀԱԿԱՅ ՀԱՄԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳՒՈՅ ՆՈՐԱ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ Յ

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Յորում հարցանէ զնա Վարդան զպատճառս ուրացութեան նորա ։ Եւ նա պատասխանի տայ նմա ։ Եւ Վարդան յանդիմանէ զնա ։ Եւ նա յաւելու ևս ի չարն ։ Եւ Վարդան ի վերջոյ սպառնայ նմա ։

Ա՛ռ ։ Ինչպէս կարելի էր նախատեսել ներկայ յանձնաժողովի հայ պատգամաւորի, իր լեռնային ազատութեան եղբօր խորհրդով, յայտնեց իսկոյն ինքնագլուխ ոչ մի բան, այլ ժամանակ ուզեց մտածելու համար, թէ ինչ ընդունելութիւն, այլ ժամանակ ուզեց հարցնելու համար, թէ ինչ ընդունելութիւն պիտի ունենայ իր առաջարկութիւնը։ Ուստի ամբողջ գիշերը մտածեց եւ խորհրդակցեց իր մտերիմների հետ։ Առաւօտեան կանուխ ներկայացաւ Վարդանի վրանը եւ ասաց.

— Ես եկել եմ ձեզ հետ խաղաղութիւն կնքելու, բայց պայմանով, որ ինձ ոչ ոք չհարցնի, թէ ինչու եմ ես ուրացել քրիստոնէութիւնը։ Ես ինքս ինձ համար գիտեմ պատճառները, եւ ոչ ոք իրաւունք չունի ինձ հարցաքննելու։

Վարդանը պատասխանեց.

— Ես ոչ ոքի չեմ ստիպում, որ ինձ պատմի իր գործերի մասին, եթէ ինքն էլ չի ցանկանում։ Ես միայն ուզում եմ իմանալ, թէ ինչ պատճառներով ես դու ուրացել քրիստոնէութիւնը։ Եթէ ինձ համար հետաքրքրական չլինի, ես էլ քեզ չեմ հարցնի։

Ա՛ռ ։ Ես ուրացել եմ, որովհետեւ ինձ համար անհասկանալի է, թէ ինչպէս կարելի է միաժամանակ հաւատալ Աստուծոյ եւ Քրիստոսի։ Ես ուզում եմ հաւատալ միայն Աստուծոյ։

Վարդան ։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Աստուծոյ, եթէ չես հաւատում Քրիստոսին։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Հօրը, եթէ չես հաւատում Որդուն։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Որդուն, եթէ չես հաւատում Հոգուն։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Հոգուն, եթէ չես հաւատում Հօրը եւ Որդուն։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Հօրը եւ Որդուն, եթէ չես հաւատում Հոգուն։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Հոգուն, եթէ չես հաւատում Հօրը եւ Որդուն։

Ա՛ռ ։ Ես հաւատում եմ Աստուծոյ, եւ ոչ ոք իրաւունք չունի ինձ հարցաքննելու։

Վարդան ։ Ես ոչ ոքի չեմ ստիպում, որ ինձ պատմի իր գործերի մասին, եթէ ինքն էլ չի ցանկանում։ Ես միայն ուզում եմ իմանալ, թէ ինչ պատճառներով ես դու ուրացել քրիստոնէութիւնը։ Եթէ ինձ համար հետաքրքրական չլինի, ես էլ քեզ չեմ հարցնի։

Ա՛ռ ։ Ես ուրացել եմ, որովհետեւ ինձ համար անհասկանալի է, թէ ինչպէս կարելի է միաժամանակ հաւատալ Աստուծոյ եւ Քրիստոսի։ Ես ուզում եմ հաւատալ միայն Աստուծոյ։

Վարդան ։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Աստուծոյ, եթէ չես հաւատում Քրիստոսին։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Հօրը, եթէ չես հաւատում Որդուն։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Որդուն, եթէ չես հաւատում Հոգուն։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Հոգուն, եթէ չես հաւատում Հօրը եւ Որդուն։ Ինչպէս կարելի է հաւատալ Հօրը եւ Որդուն, եթէ չես հաւատում Հոգուն։

{1165 ամք.} Ի ԹՎ. ՌՃԺԴ. ամի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ի թագաւորութեան Տրդատայ մեծի Հայոց արքայի, ի ԺԵ. ամի թագաւորութեան նորա, ի ԺԲ. ամի Ներսիսի Ա. Կաթողիկոսի Հայոց

սիրատենան անդ քեհոնք , հանկերիմ՝ ըզ հայք ի կիմն արդ:
ես հայ Իրքին զայր ոմն , ի էնեթիկ՝ ըզ տավարս ի առեւլոյ գնելոյ
ի շուկան և ի միբանկէ յատեսս քառատասրդոյ այժմ հաս-
պանակ է ի վեր ժողովրդոց , և որ մեսպետըն ի չոմանս կիւ-
քանայ՝ այն ևս քարձրի , Հոմենիկ՝ ըզ տավրուն պարզ
գինեա ուսանել ջրոյ պատատրաքելոյ ի հայս՝ և ի սիրանան ի
տահմանել լոյ հատատրելն , Ու հատի կեսայ՝ ըզ գինչ խոր-
հուրդ ինչ առաքատրոց պատմեն , Ո այսպանէ ըզերկար յա-
նելոք գրել շնորհալուն ընծայեցայ գնատանին ցանկեցա իշխան .
և ես խնդալեցի ընկալեալ զայն նամակ պատկոյ առ իւր .
և մեծաւոյ պատուհել ելոյ յորդորիմայ ի լատքան , ասր կա.
կեալ շնորհալուն զանկ ինչ՝ ըզքան ի հատակելոյ առ եղբայր
իւր գրեհոր կանաւելիկա , և պատասխան գամ գնալ
ղանկ աչեքս գառքս ի ընալ ամի իշխանանն գարձ աքարհալ 1166
ի կատանդիմնապետին , և տարեալ զնամակ շնորհալուին ևս ամի
ցայց մանալեի կայսեր և միքայելի պատրիարքին , Ու նոցա
վազվազելի ընդառաջանալ ղայն ի լոյս լինել , և ընթերցեալ
զարմացան յոյժ գնոք քանան , մանատանք ըզ սմ ասիցն՝ և ըզ
շարադրութեան կարգին . և վասնէսկան սիրալ նոյ ի ներ միաբա-
նութե , և ի անուանի պատանեկան անձին ներսեհ շնորհալուոյ ,
Ելոյ վասն գան գանալել կայսեր՝ առաքեաց վազվազակի զմի
ոմն ի նուրբևնոց իւրոց՝ ազգատոնուն հոյ ազգաս , ըզ ոմն
ի զմի՝ ի ծառայից իւրոց արան ունուն հոյ , հանգիսան ընդ
քեալ գար գրեալ առ գրիգոր կիմիկոն՝ ի ձէ . ընդ իրարունկ .
ըզ յայտի ՌՃե . 1167 . յամենայնի ուսումնասիրի . յայտ ե ձեա
յարգարելոյ գնա ի միաքանալ՝ ասելիք առ քեզ ի կասան. 1167
գենասպան գնգրեալ իւր գնեղբայր շնորհալուն , զի բերան ի ամ
բերան խոսելով գիւրին լինի բանալ ի միջոց գնդիմին քա-
տանանեն . և նեղն կալեալ ինչ առատկոյ , ըստ ի , Ու եր ս-
լինալ ընդ նմա .

* Ալանալել ծիրանածաւալ արքայ՝ կարգալ և քարձր միշտ ,
„ սքանաս ինքնակալ հնազանդ կամիցեցու , և քան ոչ հատա-
„ տարիմ ես , ան շնորհիւ նորին պատճառական և սքան-
„ գան կիմ գիմն հոյակապ ոտ գրիգորիս սազգեն սիրոյ առատիմ
„ Պարտ է ասիցն , որ ի ձեռն ասծալին ակատաբերնոն գքո
„ գլուխեալ էն , ընդ լանելերն գտանդաղ արդարութին . և
„ նախ քան գձեզ՝ ինեալ առանել , որ ան քեզ յամրիծ հա.
„ տաս , ոչ գի միաւորեալք ի քրիստոնեական լաւութե՝ ոչ
„ հոս յինկին ամ քրիստոնեալք , և ի ոչիոչ հակառակաս ա-
„ անկին , որ գէ ոչ մերժացեալ ոչին , ա միով գտատաղ-

՚՚ պատմել ձեզ զինչ բանս գայր · կարող եք հաստատել առ ի
՚՚ զսգա եկեսցեկայ եզբօրդ ձեր · պատ և հրամայեցաւ
՚՚ պատուհակ-ծառայի զաղաւատոյ պաշտաւոնս զարկաւ յոյ-
՚՚ շամբայանեք · Այլ և թիւրեալ մեր առաքեաց ուս ձերդ
՚՚ յուրայնիսկ մեծագոյն պատճառն բազմապատիկ ընծայս
՚՚ է , յոր հաստատուցաքն և բժշկիցուք · և դասք յայտնիսի
՚՚ անաստուածն , որ առնու զնշխատս պատիցաք ոնդրդուե-
՚՚ յոյժ գէաս ի սուրբ վանս · և խորհուրդ հաստատեցէք հինն
՚՚ ոյլ գէաս ի սուրբ վանս Ձմուրնոյ վկայն մեր , որ ի միասին
՚՚ ի Տուխանեցի վկայ դուկիոկղասէն և քաջ գլորման քրիս-
՚՚ բազում պատճառս լինի գործոցդ որ ի մերմէ մերոյս . ն.
՚՚ սոք խրատուիցք ՚ի նոյ տարբինեացի , Կաս եկեղ հնար լինի ,
՚՚ ընդ մեզ գալ և ընդ պատճառեցեալս մերոյ . ոմն զի գործ քար-
՚՚ փառաց ուս արքայական պատրաստս և այլ և ընծայիւն ուս-
՚՚ և յիմնատաւեցէք սերգիանոսեաց , զի ածոյն ի ընդարձակ-
՚՚ առեալք զառաւել եղբայրդ ձեր , որ բանիւն զարդարուել
՚՚ զառաքեալն մեր Հանդերձ ոմ գրաշխօք և պատուա-
՚՚ ոյլ և մեզ , Այլ խորհի ընդառաքեալս մեր լինել ընդուզել
՚՚ միասրտեալք ' բաժանումն ձերոյ . քանզի զրաստոյ առաք
՚՚ ընդ ձեր , և ոչնձառնէք մտադիտեալք , և զրաստոյ առաք
՚՚ Ո՞չ և ի միա առեալ զիշեալ բանս ի ոչիսս բաւրեալը
՚՚ առնեիք ձեզ յառաջագոյն խորհել և ապա առնել ընդրա-
՚՚ ընդս մերում յաղագս քրիստոնէից հայոց հաստատէք ,
՚՚ միասրտեալք ' մեր և ձեր շարժեցաս ի մերմէ ձերոյս , ըն-
՚՚ հալոյ ընդրուելիս մեր գրալ առնել ոչ ի ձեզ ; Կայր
՚՚ ոտանիկ ձեզ յառաջագոյն խորհել և ապա առնել ընդրա-
՚՚ ընդս մերում յաղագս քրիստոնէից հայոց հաստատէք ,
՚՚ Ո՞չ և ի միա առեալ զիշեալ բանս ի ոչիսս բաւրեալը
՚՚ առնեիք ձեզ , որ բանիւն զարդարուել ընդրա-
՚՚ զառաքեալն մեր Հանդերձ ոմ գրաշխօք և պատուա-
՚՚ և յիմնատաւեցէք սերգիանոսեաց , զի ածոյն ի ընդարձակ-
՚՚ փառաց ուս արքայական պատրաստս և այլ և ընծայիւն ուս-
՚՚ ընդս մերում յաղագս քրիստոնէից հայոց հաստատէք ,

ՈՒ ՉՓՈՒԹԵՆ ՄԱՏԱՆԱՑԱՆ ՝ ՆՈՒՐԸ ՔԱՐՈՒՆԱԿԻ Է

Ա. Ինչպէս տեսանել եր ամբաստանի ի նեսրանի կոչելը ի տեղիցդ, եհան վանականն կենաց գրիգորին ոմն ՚ի նոսեն ՚ի նոսեն ՚ի եղբայրն նորին ներսեհ շնորհալին . ոչ գրեաս ՚ի գէ՛ , ՚ի ոմանս շրթանակս վերնագրեալ ՚ի հիմնական առաքեալ , և ՚ի նոսին ոչ ոմանք ՚ի նոսեն ՚ի նոսեն ՚ի նոսեն

,, ծամածռ և փուշտանք՝ ըստ պղտոր ։ Ա՛յդ եղեն ոգորութեանն
,, ընդհանրական ընդհատուն ոմն են հաւատացեալք՝ ի քո՝ մե-
,, նիւ ոմանք, և չիմատուսեին առաւելեալ քան զնոսա, այլ
,, զայ՝ զի ինձանէ և ի նիւթեահանութեան զարձրագոյնն ու-
,, նիմ, և ես հոգեա-
,, յանել ինձ, ։ Ա՛ւ ոչ ոք հարմարատոյց է օրէն, և ոչ հոգեա-
,, հատոր խոհիցն ի ձերոց լինի՝ յորոց գոյանակիցն ես, ծանու-
,, ի՛ ոչ երկրի ոմն ոչ ուս ծառայս, և ծառայից առ տերան ։
,, զի գործ պիտի պատրաստեսի գնել մեր առաքի, և մեք ։
,, ։ Ա՛ղէտ ցոյս ինձ ասաց (ժողովրդ), ։
,, թէ մեզ ոչ ոք ասէ ։ Ա՛ղէտ ցոյս ինձ ասաց (ժողովրդ),

,, ոչ ասէ Ճշմարտապէս ի զոհ , այլ ասէ ի զոհս , զի ոչ ամենայն զոհ ճշմարիտ է , այլ ոչ ամենայն զոհ ստոյգ , ոչ ամենայն զոհ ընդունելի , ոչ ամենայն զոհ ընդ ամենայնի , ոչ ամենայն զոհ ի ամենայն ժամ , ոչ ամենայն զոհ ամենայնի , ոչ ամենայն զոհ ամենայնից , ոչ ամենայն զոհ ամենայնիւ , ոչ ամենայն զոհ ամենայնում , ոչ ամենայն զոհ ամենայնոցա , ոչ ամենայն զոհ ամենայնոցն , ոչ ամենայն զոհ ամենայնոցն , ոչ ամենայն զոհ ամենայնոցն

Ա՛մ ան
և հայց
1168
աշխ

,, մեր. մարդիկ էր մարդկանձին՝ զոր ետես, ու սուրբերին էր
,, ուրախանալն զոր սուրբ. և նայն տեսանելն և անտանելի,
,, ըստ ինքեան և աներեւութին, Հոգիակաց և առանց ձեռաց, որպէս
,, մարդեղ ու երկրի ոգի, հնամեայ հայր ներանձնին և հասու_
,, զիտ մեզ էր մարդկանձին։ Իսկ ցեղ քրիստ քաղաքն ինչ
,, պնծալին և գմայլելի կանացն չուի. և ցաւագնէ թէ
,, մարդկային կարելին քրիստ չուի և ասէ հոգատակ էր ոճալին
,, կանայս, զի ոչ ի լեզու ած մարդկային կանացն գնծալին բեր_
,, նատաւոր, այլ ի մէջ ոգի կանչ սրբոցն գոհանալի հարա_
,, ռակ հոգւոյն, ոչ ի մարդկային ոճալին գնծալին հոգատ_
,, մոց, զի յարժամ կատարէ ի Հոգւոյ սուրբ, յայնժամ գիտցին
,, կրկին մարգարէն։ . . . .
,, Ի սոր կանացս արիւնակի՝ զոր ասացաք, ի միոյ սնանդիկեան
,, գիտաց ոճալին՝ երկոսեան լինել աներկուածապէս, ոճալին
,, ս. մարդկային, հաստատուին և ներգործանձին նոյնպէս
,, լինել ոճալին ու մարդկային ի միասարանել ունի. այլ
,, ոչ ասէ, ու ոչ պնուարհատանին՝ մարդկանձին առանձինն
,, գիտացեալ ոճալին՝ ոճալձին միացն առանձ մարմ_
,, առանց ոճալին, զի ետես այսպէս ըստ էր, զիարդ ասիր զա_
,, նայն, ու ոչ պնուարհատանին՝ մարդկանձին առանձինն
,, գիտացեալ ոճալին՝ ոճալձին միացն առանձ մարմ_
,, լինել ոճալին ու մարդկային ի միասարանել ունի. այլ
,, ս. մարդկային, հաստատուին և ներգործանձին նոյնպէս
,, գիտաց ոճալին՝ երկոսեան լինել աներկուածապէս, ոճալին
,, Ի սոր կանացս արիւնակի՝ զոր ասացաք, ի միոյ սնանդիկեան
,, կրկին մարգարէն։ . . . .
,, մոց, զի յարժամ կատարէ ի Հոգւոյ սուրբ, յայնժամ գիտցին
,, ռակ հոգւոյն, ոչ ի մարդկային ոճալին գնծալին հոգատ_
,, նատաւոր, այլ ի մէջ ոգի կանչ սրբոցն գոհանալի հարա_
,, կանացս, զի ոչ ի լեզու ած մարդկային կանացն գնծալին բեր_
,, մարդեղ ու երկրի ոգի, հնամեայ հայր ներանձնին և հասու_
,, զիտ մեզ էր մարդկանձին։ Իսկ ցեղ քրիստ քաղաքն ինչ
,, պնծալին և գմայլելի կանացն չուի. և ցաւագնէ թէ
,, ըստ ինքեան և աներեւութին, Հոգիակաց և առանց ձեռաց, որպէս
,, ոճալին ու մարդկային ի միասարանել ունի. այլ
,, ս. մարդկային, հաստատուին և ներգործանձին նոյնպէս
,, գիտաց ոճալին՝ երկոսեան լինել աներկուածապէս, ոճալին
,, Ի սոր կանացս արիւնակի՝ զոր ասացաք, ի միոյ սնանդիկեան
,, կրկին մարգարէն։ . . . .
,, մոց, զի յարժամ կատարէ ի Հոգւոյ սուրբ, յայնժամ գիտցին
,, ռակ հոգւոյն, ոչ ի մարդկային ոճալին գնծալին հոգատ_
,, նատաւոր, այլ ի մէջ ոգի կանչ սրբոցն գոհանալի հարա_
,, կանացս, զի ոչ ի լեզու ած մարդկային կանացն գնծալին բեր_
,, մարդեղ ու երկրի ոգի, հնամեայ հայր ներանձնին և հասու_
,, զիտ մեզ էր մարդկանձին։ Իսկ ցեղ քրիստ քաղաքն ինչ
,, պնծալին և գմայլելի կանացն չուի. և ցաւագնէ թէ
,, ըստ ինքեան և աներեւութին, Հոգիակաց և առանց ձեռաց, որպէս

,, մեռանէր նովք մարմնովք , նայն կենդանի կայ ոգիովքն ։
,, և որ չարչարեալ՝ նոյն կայ և անեղ արարիչն ։ և որ քրիստոս
,, կերկիզել , նայն լնկրկեաց և գոտուանալոյն ի վէր ։ և որ
,, փոքր ի քան զհրեշտակս խնամարկեալ՝ զօրացաւ ի հրէշ-
,, տակութիւն , նոյն զօրացուցանէ զարարածս ամ. և որ որպ-
,, սանաց , նոյն զօրացուցանէ զարարածս ամ. և որ որպ-
,, բիէ դէպ ելիցս ըն ասծուածն ըն հօր , նոյն արարած յաղագս
,, մարդկանէնս ըն մեզ , զոր և քարոզիչդ քանիկ յայտնէն
,, աշ և մարդ հաստատէ , դնեցոյն միաբնակ աստուածու-
,, աւանդեալ՝ բաժանեցաւ ի մարմնոյն , բայց ածուին ան-
,, բաժանելի միաց յիսկզբանէն ։ ես ։

Այլ եթէ այսր դաւանաւ ընդ յաւելս խոսիլ ընդ այրձակ քանիցս և դաւանութեանդ ծիւրց հայոց ըստ յաւուրգադայն դրելոցն առ աչեր , ըստ ի վախճանի առ ։ * ։ ըդ. այս ինչ ու յոդացա-

1170 ։ յամի տեն ։ ՌՃԺԹ ։ ի ժամանակս Լեւոնի որդւոյ Ռուբինեան ։ Ի
1170 ժամանակս նորա մանկտուն էր ազգս հայոց , հանդերձ ազգակցութեամբ
Հռոմկլայ , որոյ

ոչ ասէին ոչ ոք (Թէոփիլոս) Հաւատեր , զպատասխանեան
ի լռութենէն սուրբ * Իսիոդորոսի ընդհատելոյն՝ յասելն ։ զոր և կի-
թէոփիլոս , ասէ գրի ի պատասխանի Հայոց ժողովոյ . զոր և կի-
ոց ։ Իսկ զնոսա բանիւ բուռ տանելոյ Թէոփիլոսի՝ ի գիր անցուցանեն
կեալ ասող Թէոփիլոսեանոյ ոտ ընդհատին՝ եւս ևս զնա զնուազել
կայսերն . և Հարկ ժողովին պատուիրակ մեծաւ ընդունել զայնմ
յոյժ ասուրին նման զվախճառ խրճանց . և նա ևս երկոցուն ըզ-
կան Հաստատեն կայսերն և եկեղեցւոյն յոյնոց ։ Վերեալ եր
ընդ իւր և զորինակ նամակի ընդունել զնեստոր պատասխա-
ռնոս ինչ , զոր ասէին կայսր ի մէջ քանի մի բանից այսր նա-
ունեն . վասն զի ասէին՝ ոչ ի վէր այլոց կրեալ զոյս ըստեալ եկն ի
ատրիարգաց ։ Ըստ որում սկսան յերկուց կողմանց խօսել ընդ
մէնսոն Հայրապետին . բեկրիանոս ընդ երկայն կարգաւ զնա-
նակ Հարկանելոյն՝ Տարցանէր , և ընդհակառն պատասխանէր .
նոսն՝ ի վէր բանից երկայնաձգ բնաւէ և կասից՝ ի սկ անձն քան ,
և առաւել ևս՝ ի վէր բանին կիւրղի , ըստ զինչ կասի կայսր
ատնել յասելն , մի և բնաւէ բանին մատենագրել . երկիւղ՝ ի
վէր աւուր ածանի ծննդեանն քում . երկիւղ՝ ի վէր երկնից արբտասա-
ձին . ջուր՝ ի վէր փրկանաց . հնձողին՝ ի վէր ազօթելոյ յեկե-
ղեցւոջ . վկայիցէ՝ ի վէր Հազարամեայ . և այս բազում
առնիւք և ընդարձակ ընծոլիւք ։ Եւ և ի վախճանի կիւրղեա-
կեաց ընդհատին կանգնեալ Հայոցդ պատճառ Հայոց պատճառ և-
ասատանի , զորմէ գրեալ եմք ։ Գիրք · ե · Գլ · 60 . և կայսր
ասէր , ըստ առ գրեալ դերս ի ջատագովելոցն երկու բնութ
ի մի ունձն բնի . և զոյս պիղծ առաս ասէ՝ որ ցոյզ առ բա-
զասն անծանօթ եր , առարկաբանելոյ Հաստատեցին՝ ազգ յա-
ւաց Նասան զրոյ ։ Եւ ի խնդրել Թէոփիլոսեանոյ առաս-
նել զպէտն՝ ևս գնելոյ առաջի նոր . և յընդհատել նորա փոքր
մինչ զանա ի գրոց ասելոյն՝ զորմանդատ յոյժ Թէոփիլոսի . և ա-
զանգեալ զնաղտելին՝ էառ զօրինակ նամակ՝ ասելոյ ընդ խոր

ի ասելոյ

ի յոյնս ։

Ի խօսակցել ասցա կայսին մեռ և զոմն ի նեկտարէն , որ ին
ասէնակ եղեկս , և զկնիսոյ եղեկս եկաւորդի ընդհատելոյն , և
զեմ ասեն կամ վարդան վկիր , և ապէք ասողք ի վերոյգրեալ հայ-
ոց ։ Եւ զնոմ բանեն բուռ տանելոյ Թէոփիլոս ի գիր անցուցանեն
Թէոփիլոսի , ասէ գրի ի պատասխանի ասցա ժողովոյ . զոր և կի-

,, արձանագրէր ։ ( ) քրմուկ այսր գրասէր կոչ ասպագրուել
յամարձին և լաւմնեբրէն ի մնաբնոգրասէր ին սէր հարց ։ և
առանձին ևս տուչ ի բանիցիս յամի ՌՀՀ ։ 1578 ։ ի մի կրե
յամնպին , և ի միան լաւմնեբրէն ։ զայ և Թագոմնել իսկ
ե կրեւ ։ ի ոչնամբ ի հոգ յարբրաս ։ գագ ։ ՁՀ ։ 21 ։ Տրե ։
242 ։ գնե ։ ի 322 ։ այլ ղպամնել սնս և ։ ի Ծանեմնել ։
(1) ։) ։ ղեալ էր ։ անոսել կայսրն Թագոմ և առ միհոցել կին կին
ասորոց ձեռամբ քրիստոփոր ասրասն ։ ի վր միաբնոսեն ,
և ասանդելց քաբէրնչոսի ասրաց աս. աստնանոց ։ հաց ։
է ։ գլ ։ 47 ։ և յորժամ եկն Թեսրիսել ։ ի Հռոմիբգ , աղ
ասրաց միհոցել կին կին ։ գալ անդր և խոսել ։ ի միասին ։ և
համոզելսն ասրնակեաց փիկ իսր գյոհնանես Նիկոս կնա
նէ ։ սրոյ եկեալ և առնալ ։ Թե շնորհլին հաստնեալ է ընդ
յոյն , ակաս մեզոգիս լինել ։ բայց յետոյ խոռեցեալ նոս
բաղամ ։ ։ պարտս յոռմէ ։ ի սեղն խոր ։
ՆՀնս ասարակոյ նոմ ։ բանիկ ևս հնարհլին կին ասրի կին ։
ղոմոմ ։ գրեալ յամի ՌՀ ։ 1170 ։ ևս ։ ի Թաքին հոգոց ։ սին
,, ղանհանն արկէ , որ և հակոտեմնել ։ որ և խոռեալ ընդ
կայսերն ասկ ։ Ինդ Թոլեալ Նեբրնակոյ Ծանասցին մեզ ըն
կամ ձեր առաքեալդ ։ ի ձենջ ։ արագ և հաստատագոյ ա
մնբդհայնն լինել գայս խնդիր , այլ ՆանոյՀն սնոսեսցեն ։
զանգի անկարաս գոյակ ձեր յոմի Երբե գկարասս կամալ մ
թս ազգաստսեն հաղարգել ։ ։ ղոյ ։ ի խօսել մեր ընդ խնա
սանակ ։ մերկացաս պատրսնակոյ առաքեալնն , որ կոր
ծեր ։ զ ։ զերկաբանչիսք ազգոյ ։ * և յայսմ երեք Հնդնաբաս
,, Թեն և հաստատագոյս , Հնդր գայլ ձեր ։ ի դնոտրի բա
,, մանակ , և մեք չհատիլնոյ (։ բանիմանէ) ։ ևս հագ և
,, կեալ ։ զ վերագոյ ասրել գաստատեսեն Հաստատ չնարհօքն
,, ՄՅ ։ ։ ։

զայնոսիկ' որք ըստ իսաիքեայ շրխոյ մուրճ ասկոյն ոչ լինասցին։ | Ա, 19 եւ 20
և ի վէմ այսոցիկ նման չեղջիւրն երկար, որոյ բանիցն գիտեմ | և հայր.
զի ոչ ոք ասացեալ նմա. ի հատոր. Ե. էջ. 480. և 481.

Ա Ռաքել ինքնիշխանուհի և յուշկապնա ուրեմն մանուկ ըն- 1171
դունեալ ընդ հոգատարութեան' զարձան սրտիւ ածէ ի կատարեալ ա
ժողով, և մնասցին զայն առաքել կայսեր' հանդերձ հայ-
ցագրանոմբեն, ՕՀ սուս ընծիկրնալ կայսերն ու հայրապետին
և երեւ ի վիզապ յուշնուց' հիացան յոյժ ըստ իմաստասիրէ բանս
ջրտնալոյն, և առասել ևս յարժամանումն ի թեոդրիանոյ,
ինչ քանի չեղջիւրք և գիտասին և խոյարհութիւնք և հեզագո-
դիսեալ ըստ զայնդարեալ էր նա. արամ և մուռնցան ի աջր նորա
և աբանչնալով ասէին, * Տիրոջ դիմ ինչին հայոց խոհա-
,, կան ձարտարութեան հանճարոյ, նայեցարուք ընդ շամիղս սո-
,, րին իմաստնոյն' և որ դնոյ երանելի քահանայ զարդ
,, միոյն ի մանկանցն մերոց, որ աետանի մեզ առաքելոյ եկեղեցւոյ
,, տալոյիս ի նոմանգեալս Հայոց ։ Եւ այսոցիկ դիմ ասէին
ընդ նոսա ասելին առ աղգս Հայոց, ի սէր ի արձակելոյ
լուսոյ միայն առ փոքր մի մեղադիր լինել ընդդէմ Հայոց
զի ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
տաղտարատ լեր' ասացեալ իցեն և ի բնոյն ասել. և ընդ
ոչխս ասես նուա. յասցիդ միտս մեծիւսային' գնդեսարին ի սէր
առանիլ այլոց. ասաի և կամիցին դի և այլ կրկնին և խոյարա-
բարձան' ի միոյ' Հոմերեան գանի ի ծիսալիք, և ընդ սակաւկ
առնել միաբանութեան սիրոյ,

Ի այս փոքի ի սէր սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա- 1172
սաքել առ երանելին վիգն ոյր իմաստուն գիմաբանել և ա
զօրհնանել զնաւորայր Հանդերձ բազմօք' զոր գրեալ ինքն
և միոյ ալ սաքրիարքն' ընդ ինքնաբանի, ե. ի յամի տեր. 1172.
յամենեսեան դեկտեմբերի. խնդրելով ի ջնորհուցին Հոգ սա.
նել գաբնոյն. դի մի վախճան դիպեալ միասն' ի սպասել' բա-
նեսցի, | Այս յղեալ ևս առ նոա ի գիմաց ինքնին յասա- | Ա, 21
նել գաբնոյն. դի մի վախճան դիպեալ միասն' ի սպասել' բա- | ա
նեսցի, | Այս յղեալ ևս առ նոա ի գիմաց ինքնին յասա-
յամենեսեան դեկտեմբերի. խնդրելով ի ջնորհուցին Հոգ սա.
և միոյ ալ սաքրիարքն' ընդ ինքնաբանի, ե. ի յամի տեր. 1172.
զօրհնանել զնաւորայր Հանդերձ բազմօք' զոր գրեալ ինքն
սաքրել առ երանելին վիգն ոյր իմաստուն գիմաբանել և ա- 1172
ալ այլոց սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա- | ա/ա
Ի այս փոքի ի սէր
բարձան' ի միոյ' Հոմերեան գանի ի ծիսալիք, և ընդ ոչխս ասես նուա.
ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
տաղտարատ լեր' ասացեալ իցեն և ի բնոյն ասել. և ընդ
զի ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
նել գաբնոյն. դի մի վախճան դիպեալ միասն' ի սպասել' բա-
ալ այլոց սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա-
և միոյ ալ սաքրիարքն' ընդ ինքնաբանի, ե. ի յամի տեր. 1172.
զօրհնանել զնաւորայր Հանդերձ բազմօք' զոր գրեալ ինքն
սաքրել առ երանելին վիգն ոյր իմաստուն գիմաբանել և ա- 1172
Ի այս փոքի ի սէր սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա- | ա/ա
բարձան' ի միոյ' Հոմերեան գանի ի ծիսալիք, և ընդ ոչխս ասես նուա.
ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
տաղտարատ լեր' ասացեալ իցեն և ի բնոյն ասել. և ընդ
ոչխս ասես նուա. յասցիդ միտս մեծիւսային' գնդեսարին ի սէր
առանիլ այլոց. ասաի և կամիցին դի և այլ կրկնին և խոյարա-
բարձան' ի միոյ' Հոմերեան գանի ի ծիսալիք, և ընդ ոչխս ասես նուա.
ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
տաղտարատ լեր' ասացեալ իցեն և ի բնոյն ասել. և ընդ
զի ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
նել գաբնոյն. դի մի վախճան դիպեալ միասն' ի սպասել' բա-
ալ այլոց սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա-
և միոյ ալ սաքրիարքն' ընդ ինքնաբանի, ե. ի յամի տեր. 1172.
զօրհնանել զնաւորայր Հանդերձ բազմօք' զոր գրեալ ինքն
սաքրել առ երանելին վիգն ոյր իմաստուն գիմաբանել և ա- 1172
Ի այս փոքի ի սէր սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա- | ա/ա
բարձան' ի միոյ' Հոմերեան գանի ի ծիսալիք, և ընդ ոչխս ասես նուա.
ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
տաղտարատ լեր' ասացեալ իցեն և ի բնոյն ասել. և ընդ
ոչխս ասես նուա. յասցիդ միտս մեծիւսային' գնդեսարին ի սէր
առանիլ այլոց. ասաի և կամիցին դի և այլ կրկնին և խոյարա-
բարձան' ի միոյ' Հոմերեան գանի ի ծիսալիք, և ընդ ոչխս ասես նուա.
ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
տաղտարատ լեր' ասացեալ իցեն և ի բնոյն ասել. և ընդ
զի ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
նել գաբնոյն. դի մի վախճան դիպեալ միասն' ի սպասել' բա-
ալ այլոց սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա-
և միոյ ալ սաքրիարքն' ընդ ինքնաբանի, ե. ի յամի տեր. 1172.
զօրհնանել զնաւորայր Հանդերձ բազմօք' զոր գրեալ ինքն
սաքրել առ երանելին վիգն ոյր իմաստուն գիմաբանել և ա- 1172
Ի այս փոքի ի սէր սահուլ կայսերն' խորհեցաւ վերստին ա- | ա/ա
բարձան' ի միոյ' Հոմերեան գանի ի ծիսալիք, և ընդ ոչխս ասես նուա.
ոչ ընանելոց դիմելոյ բնասցին, և զասանելոց յայսմանէ գիտ
տաղտարատ լեր' ասացեալ իցեն և ի բնոյն ասել. և ընդ

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

Ա. Ի ՍԿԶԲԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱՌԱՔԵԼԱՑ ՆՈՐՈՅ ԿԱՐԳԱՒՈՐԵԱՑ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՍԿԻԶԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՒԱՏՈՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՍԿԻԶԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՒԱՏՈՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Ի ՍԿԶԲԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱՌԱՔԵԼԱՑ ՆՈՐՈՅ ԿԱՐԳԱՒՈՐԵԱՑ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Վարդան Մամիկոնեան (մահ. 1173 թ.) — հայ զորավար, Վահրամ Պահլավունու որդին, որ 1170-ական թթ. ղեկավարեց հակաքրիստոնեական ապստամբությունը Վրաստանում։ Ըստ Կիրակոս Գանձակեցու՝ Վարդանը «ի մանկութենէ իւրմէ ի սէր քրիստոնէութեան ատելի էր նմա ամենայն ազգ վրաց»։ Ապստամբությունը ճնշվեց 1177 թ., Վարդանը փախավ Կիլիկիա, ապա՝ Եգիպտոս, որտեղ մահացավ։

Վարդան Մամիկոնեան (մահ. 1173 թ.) — հայ զորավար, Վահրամ Պահլավունու որդին, որ 1170-ական թթ. ղեկավարեց հակաքրիստոնեական ապստամբությունը Վրաստանում։ Ըստ Կիրակոս Գանձակեցու՝ Վարդանը «ի մանկութենէ իւրմէ ի սէր քրիստոնէութեան ատելի էր նմա ամենայն ազգ վրաց»։ Ապստամբությունը ճնշվեց 1177 թ., Վարդանը փախավ Կիլիկիա, ապա՝ Եգիպտոս, որտեղ մահացավ։

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՎԻՄԱՆԱԿ ԲԱՂԱՐԱՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒԱԾՈՑ

ՀԱՏՈՐ Ա. ՄԱՍՆ Ա.

ՀԱՏ. ԺԱ. ՎԱՐՔ ՍՐԲՈՅՆ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՈՒ ՀՌՈՄԿԼԱՅԻ ՊԱՏՄԻՉԻ ՈՒ ՎԱՐՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՅՆ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՈՒ ՀՌՈՄԿԼԱՅԻ ՊԱՏՄԻՉԻ ՈՒ ՎԱՐՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ

Հայոց ի հնամեայ, ու լեալ ես դատաւորակ աշխարհ նոցին ի մէջ
ի յայն ազգէ կատարեալն Քրիստոս. որ ես նոր մանալ ի մէջ
թեալն ես կամ ուղղութիւնն ի ձեռս նոցա ընկալեալ մինչ
ցասցեն ես գործակատար ըմբռն գրեան գրչագրացն, Օ տէր
նեալ գնալոյ առ կայսր, ես մեկնող ի քաղաք մեր գրեալ ես
մարն ես ի ձեռն ընդ ամենայն ի ժողովն ի Նիկիա ի ձեռն
բեալ ես ոչ հաստատեան կերպարանք, ոչ ձեռ ազգերոյ խոստ-
ես ի ձեռն ընդ ամենայն ի ժողովն ի Նիկիա ի ձեռն
ոյ, ոյր միայն ազգս առ հաստատ վերադարձեալ. իսկ
ոյնպէս ընդ ուխտեալ ընդ ուխտեալ ընդ ուխտեալ
ընդ ուխտեալ

զայն կենդանի յաւուրն յայնմիկ ի լերինն ՚ի Գողգոթա ՚ի ժամ ՚ի
և հայց ՚ի ներքոյ ՚ի ձեռն ՚ի ձեռն ՚ի ձեռն

ՈՒ ԵՐԵՍ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՔԵԼՈՅ ԵՒ ՍՐԲՈՅ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ ՍԱՀԱԿԱՅ ՍԱՐԿԱՎԱԳԻ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԱՅՈՑ

ՈՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿԱՎԱԳ

թարեալ ընկալցին և հաստատեսցի ժողովքիս խաղաղութիւն երկա-
րատեւ ի քէն , որպէս և երկու կամս , և երկու հնազանդ ար-
ծուս ի ձեռն մարգոյ մի միանան և թա-
ղաւորն , և ասիա հպատակեալ գան առ քեզն ի կատար-
ելութիւն , եհան հնար է , [ ] արքունիկ ճեղքելն եր այս ։
* Ինանել քի ոչ հաւատարիմ ճեղն ծերանածին ծնողացա-
,, կեալ արքայ կալով և թարձր միշտ ազատաս քեզանիկ
,, Հռոմոյ կոմիտոս ։ Կպիդարիոս պատճառական կանգնալի
,, կա Տոյոյ փրկչի և շնորհօք աստուծոյ բարերարութեան , ոյք
,, էր , Օ առաքեալ գիրս ձեր՝ ընդունիս մեր ընծերոյս ,
,, ազատիս եղեալ արքան և քանեռ , և ծանանաք ի գլուխ լը-
,, լար կամաձեր ար ոյնէ ակնկալեաց միաստրոսին քաղա-
,, լը , և անտես առնել զկեղծաւորն , և լուծանել զայ-
,, մանսիս , զոր ոչն ասպատառոյ գրեն եղբոյ հունիաս , և
,, գոյքանակեցոյց զշարս ի մարգկան , (սրոյ) և վիտա-
,, քն ապրգելոյր , և ոյ ասիք ոչ և մարդոյ և անխտան յոյս
,, ունոյ զգեղեցիկ կարծանն բարեպաշտուն բանասիրել քնա-
,, լասյացանիցն . զի զաւգ լսոյաք , եթէ զշաղակրատացն նեռ
,, ասրն գնեանգ և զլաւ կարծեացյն ճեղնա լինել ասս անդրեզ
,, մասս ածկելք կարծեօք , սդ զի ոչ զբասացն առանց յոյս
,, լոսանաց , այլ ասիս զչեմալս զի արեամբն իւ ինքն կո-
,, ձեցաս արկանել ի կոչասատ յերկինքս անկեալ սրասեսկին ,
,, որ չապատարելոցիցս իսր ընդդիմ գնեաց գնաւոյ արար-
,, չին , այն ինքն էսարտաճեսան և խոստանալն ի Տոյոյ արկ
,, ընձեսասին բանչասս հաստոյ , եթէ սրաշտեն նոր հր-
,, կնաւ քի , ոչ ասր ինչ էսարտաճեսան և խոստանալն ի Տոյոյ արկ
,, վանեալ , և զանչնալի ոգանձնասարելն կարծելին զա-
,, ժանել , յոկ զՏոյոյ ի նոսասոյ գնալ սրասարանել
,, բասիսասել , թէ ի ընդելի խոսասիսելն և ուծասարելոյ
,, գասանին՝ և ոչ ասս խոստանալն բնասելեն զգասանսն
,, գասանին զգեղեցիկ , ոչ ասս գասել ասիսանալն
,, սանձասարսն գնասրան ձեզ խոսասիսասն քնս Թեզն՝
,, ասր կարծեցոյց գնալ ասիսանալ , և խոստին ասկսե գնալ
,, և Թեզն ի ձեզ գոյքանակեցոյ , և ոչ սակս ասրսին ի Տեզն
,, Տեսնելիկսա կարծեցոյց և ասուսանելոյց զաք , զի Տոս-
,, ասսան խոստին յոսգնիսասանելն . ել ասրսն և յասս
,, Թեմալ ի Տեզ գոյքանակեցոյ , և ոչ սակս ասրսին ի Տեզն
,, և Թեզն ի ձեզ գոյքանակեցոյ , և ոչ սակս ասրսին ի Տեզն
,, ի վասն բասասան արար կասնեն ել ասրսյնէ բասրն խոր-
,, գեցաս (ի Տեզն ասս ձեզ) լսեաք և գասանսք գնել ։ Կան-
,, ասսան խոստին յոսգնիսասանելն . ել ասրսն և յասս
,, Տեսնելիկսա կարծեցոյց և ասուսանելոյց զաք , զի Տոս-
,, ասսան խոստին յոսգնիսասանելն . ել ասրսն և յասս
,, Թեմալ ի Տեզ գոյքանակեցոյ , և ոչ սակս ասրսին ի Տեզն
,, և Թեզն ի ձեզ գոյքանակեցոյ , և ոչ սակս ասրսին ի Տեզն
,, ի վասն բասասան արար կասնեն ել ասրսյնէ բասրն խոր-

,, ար

,, ղել ի լեառն այն. Դիտաւորեալ մեր շինուածոյս գաթուղիս
,, հինգ լինելոյ եւ աղաւթակիցս. եւ ի տիճն խոստովանութեան մե-
,, ծաց. պատին Տաճատայ գործարանի, եւ բերեալ խոտա-
,, վունել զիրկունէ. եւ վաստակէ ոչխուհետեւ ինձանէ երեք-
,, մեծ. պատին Տաճատայ գործարանի, եւ բերեալ խոտա-
,, ան գլխոյն աս. ի յայտնել իւր մեզ ոմանից եւ անձնուիրս.
,, ասելոյ. տալոյ ոչ լսեալ եւ առաւել զգալ եղելոցս թեր-
,, նաբոնի երիցուդ. Տամասիոսի Քանի եւ սուիատոսի ուղ-
,, զիտակցութեան Յովհաննու Քանի եւ սուիատոսի ուղ-
,, ամեն. ոչ ինչ բերկրեցաք ոչուստեք ի սաստիկ' միայ եղբայրն
,, կին հիւանդք ի միտսին ։ Ընդունելոյ առաւել ասելս Տամասիոսի
,, ան գլխոյն աս. ի յայտնել իւր մեզ ոմանից եւ անձնուիրս.
,, ամեն. պատին Տաճատայ գործարանի, եւ բերեալ խոտա-
,, վունել զիրկունէ. եւ վաստակէ ոչխուհետեւ ինձանէ երեք-
,, նաբոնի երիցուդ. Տամասիոսի Քանի եւ սուիատոսի ուղ-
,, զիտակցութեան Յովհաննու Քանի եւ սուիատոսի ուղ-

1177 ՆՈՅ. 25 ԵՒ ՀՈՅԵՄ. 1178 ՆՈՅ.

,, որ ոչ երբէք առաւել ի գոյն ոսկէգեղցւոյն հնչեցից , եւ
,, հեղհեղուն իբրեւ զձայն վիհոյն ածեմ , որ ի վէմ ասացեալ ։ Վ՛յան-
,, մի՛ ի վէմ վիմին ձմեռատոհմ և անասանելի յոտս քո հա-
,, ձեցաս ղնիդեղիդ խոր հաստատել ։ Եւ ղկնի ոչ ոտիւրիկ ձեր
,, պատճառանոմանել և ոտ ոտիւրան քահանայապետիդ
,, Տայոց առանց հակառակման և ներկրուած միաբանեալ ես.
,, համաձայնեալ ղհամայրապետել հաստատ վճռոյ քակտելոյ
,, խոստանալոյն ձեր գրով առնել , և ոտ մեզ առաքել ի
,, ձնան պատմական ենիկոց ոտ ի ժողովոյն ։ ։ ։ ի վիճա-
,, Ջանի փոխ ոտոգանն կոչեալ ես յաստղել ժողով գոամա.
,, ելել և հաստատել զվճռոն ։ զի ամ ի յառաջելն ոչ ինչ ներ-
,, Տոկ բոսցի բոսոց առաքելոյն , և ՚ի Տնէնդեցի Տոռո-
,, պն բոսնս մեր · ՚ի ձեզ ի ոտոգս ամն ՚ի վիճակաւորեցեալ ոչ ինչ
,, Տանդ գոյծոյս ոչոտիկ ոտզատ կոչ ամ առաքել ։ ոնդ
,, ևեր ։ ՚Ի ծնունեանն յոանվերի ։ ՉՀ ։ ի ԹՀ ։ ՔՀ յոյեմ
ՈՒՆ ։ 1177 · ՚ի ԹՈՒՆԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՍՒՆ ։

Օ՚ղջ գրեաց և ոիքոյիլ պատմուել ՚ի գիմոց ենիկոպ ժո-
ղովին կոտանդինուպոլսոյ հնդկրդ ստորագրութիւն ասացին .
պատնոնքեալ ՚ի Տայոց դոյս ինչ միայն դի բաղդատ բա-
ռի ի պատնոնին ՚ի վեր երկոս յիսուն ոնդին և երկոս կոտն
և երկոս նեղպտացիս ։ և ժողովով Տաստատեալ զայն ոտա-
քաղուել և ոիկոպատուոս դրեալն ՚ի կոստանդինուպոլիս ոտ
ժողովն ։ ՚ի նր օրինակ լիցի պատրաստեալ ոտ ։

* ՚Ի կարգել ազգամաքառն ոնչ արգիլեր կոստանդինոպոլսի
,, նոյ Տաստատ և սիեկերական պատուիրատ ։ ոնչ գրիգորի ոչ
,, սիրեցեալ պատուհասն կրճեալ ոտ Տայոց , ոտոնի լինել
,, ի ոեր ։ Ոնչ սիրեցեալ ՚ի ոչնչ կրճեալ պատուհասն ըն-
,, գոտս քո ոտ թագաւորացս ոտ ոտ ոչ ոտ ոտ ոտ ոտ ոտ ոտ
,, ցոտաւ խոցոտեանաւս ըոտ օրինի ոնդ ոտոկոտոտ ոչոտնի
,, զոտ ՚ի միմեանս զոտեր և ՚ինամաձոտնութիւն , ոտոնդի ոտ-
,, ոտ՚որ զոտոտնդի պատուհասոտ ոտհանոտոտ զդեղոտ
,, նոյն և խորհրդածոտ կոտել և լինել ՚ի նոյ շոտոտն ոտոտ
,, ոն գոտոտ , և զկնի ոտզին Տետանել ոտոտ , ոտրժոտի եղոտ
և վճոտին նոտոտոտոտնին ոտոտոտ ե զկնդոտին ո զոտ
ընդոտ միմեանց յձեռնել · և ի դոտոզդ ոչ ոտոտ ոչոտ
,, երեկոյոտնել յոտնին գոտոտ ոտոտ զոտոտոտ խոտհրդ ոտ խոտ-
,, ևեցոտ կցոտոտնի և ընծոտոտն , պոտոտոտոտ ևոտ գոտոտ ոտ
,, վիճոտոտ սկզն և զգոտոտին · ոտոտ Տոտոտոտոտ զոտոտոտն
,, Տրոտոտոտ նշոտոտոտ ո ոտոտ ոտ ոտոտոտ ոտոտոտոտ
,, ոտոտ ՚ի ոտ ոտոտոտոտ ոտոտոտոտ ոտոտոտոտ ոտոտոտոտ
,, ոտոտ ՚ի

,, պատուական գլխոյն ՚ ոն և փրկչին մերոյ յիսի քսի ՚

,, Լ՚ա՛ր մարմին՚ սր ելբուն ղպղծառացեալ և պարբարեալ
,, եր յայիս ուխրն , ոտիզ երևիթ բաժանումանըն և հատա-
,, մանըն , և ՚ի հեռանալս որշումանք և բաղկութենէ մեր
,, ՚ի միմեանց ՚ և ոչժամ ընարհիցուս ներքոյ ասելի կա-
,, ռոց մեր աեղի տալ և ոտիմախել զիասելի սիրոյ մեր յաժո-
,, ռութէ ՚ և կամեցաւ հաղորդակից և միաբանակ իւրէ բժշ
,, կել ղնկարատակը. հարեւանցի առաջին բաժանմանն , և ՚ի
,, ստուգաւոր հոգեառակութենէն՚ սր եղև ՚ի մի և ՚ի պատճա-
,, կան մոգմինն քսի՚ խորհել և տեսի տալ ՚ ոչ միայն էր՚ որ
,, առ ձեզ իրքն , և ապ կր՚ որ ոտ սիզ չէ հարիւ հաճ՚ցա-
,, ղաղակ որոյ աստուածս սր առ մեզ գրեցաւ , և յոմեն առ մեզ
,, և կարող ոճձապատկեալ ներկաւորն առաքեցաւ առ ՚ի ձեր
,, պատուականութենէդ , ծանեալ զձեր ս ղղծութառութիւ և
,, զոչժարասէրն ներգործէ զառ մեզ ոհատրութենէն . ո ըսկի
,, երկուղ զարահուսելի երկնային ղօրացն ըն ոճձային բանին ,
,, որ զայս մեզ հրամայեալ՚ եկուղ առ քրիստ՚ն ոճձ ՚ և առ
,, հաբէկնա ոճմ խնդամ՚՚ ՚ի նէ ոճձուխյելոյ և փրկակոծ
,, խորհուրդս ՚ ՚Ընկալաք զաանեայն ազգապատառութենէ լցել
,, զքր ոճձիութառ ազգութեառ և ոճմ ազգաս ղղծոյ ներքնակա-
,, էն սիրոյ՚ զար ոտ ձեր ոճձպղշասիրդ դրեցաք ՚ ՚Ընդ յայտ
,, արարեալ հաստատեալ իսր ներբանի դրանէ զար առ մեզ
,, հրատարակութենէն ասելով և զառաջնոյն՝ ըր ոճձուս հղի ե-
,, հրաչափառ վիրկին. մեզ զքեզ ոհայնուհին և իքսեսէ յայն ,
,, Ո՚այս և մեզ ՚ոճմ՚ ահձամբ ոհատուին անբակ և ոհրկ-
,, ամենակալ մեզաք ղղծոյ , և քաղցրեցեք և հաստատեսիկք և
,, երկրպագեցք հերրպղաձին միոյ և միոյն յիրենց , մին յե-
,, ղբք. ահձնատարասելի՚ և երկնից գալ հետևողաց և
,, հոմնգառ ՚ ՚Ընկալիցէ հատատանիցք միոյն ըստ յոր երբար-
,, գութեն ղղծոյն՚ ոն. քառն , ոն երեք , ոն չորսեն , ոն իննա-
,, տասնեակ , ոն երասնից , ոն հնգից ոսկեաց , ոն ամե-
,, ահռք գիտ. , ոհանգիհատոր , անսահման , անատակարծ , ան-
,, սեռանելի , ոտրպարագրելի , ահմահատի , անատհմոռ-
,, ել , ոտրոյլոյելի , անբախտիսելի , սեռմահ , անպարզարելի ,
,, ոհ՚ատրածացս ՚ոահոտոհա ՚ՁՀ ագատոյ ՚ ՚Հաստատեալ ն
,, ագապանութենէ զնոյն ինքն զպրգին և զբանին ոճ՚ որ ոտ քան
,, զյատենական և զյաստհենից ՚յոր խոհոնս ՚ի հօրէ ծնեալ
,, ՚ոոյ Ձշմարտէ ոճձ Հշմարիտ ՚ ՚ի վիրջին աւսրս ՚ի սրբոհ-
,, սյ և յամենափառաւորեալ հոգեն ոհրգնապատիչ , էառ
,, յինէն կոսարեալ զմարդ կասնէն ՚ի հոդոյ բանակիրճ և
,, ի ոհրգնոյ՝ ու զերկոյ բնասհենէն կերելոհնէ ագատասա
,, անձառ միաւորհեամբ խոառնեալ ՚ ՚Ոչ և ոչ քա , ոչ աչ

Ա՚ն ՚ոճ և հոգոյ ՚ 1177 սեպ

՚՚ խաւսեալմանիքն չերկեաց քնաւին և երկու քնալիք անօտ
՚՚ ինի ։ որ ի մշանջենաւորակից ըմբռ հօր ըն ոճուինն՝ առ-
՚՚ նեան կենդանւոյ ։ և արժանի ուրաւ անձնաւորելոյ իւր ի
՚՚ արքունի կուսէն լինել առնաւ ։ զոր միաբնակալ ըմբռ ինքն
՚՚ ձգնաւորելիք ։ երև մի քո ։ ըզ մշտնջենաւորն դալելիի ի
՚՚ կերակուր ուրանին բերեալ ։ դալ ի մեզ գոյելիք զանգ-
՚՚ ուածոյ ։ ըզ յաւիտենաւորելոյ կուսէն առեալ և միաբանել
՚՚ ընդ իւր ըզ անձնաւորելիին ։ ոչ ոճ քանի ինքն ի մարմին
՚՚ միսակրեալ ։ և ըզ ուս ուշագ երևեալ ։ այլ անփոփոխելի և
՚՚ ոչնչանալելի զիւրն պահեալ գոյելիք ի լինելս ուսնալոյ ։
՚՚ արիք ասացաւ ։ և ի միաւորելին ոչ խառնեալ և չխաթելով ։
՚՚ ոչ ըզ իւրաքանչիւր գոյելիքեցն ի և ոչն ծանաւցաւ ։ պա-
՚՚ տճառն քնաւելիքն ։ ի միաւելի ժողովիցաւ Ն[ա]ւստաւոյ ։ մի
՚՚ կերկուքն քն և որդի ։ և ըզ վէն քնաւելիքեցն աւետելիի թա-
՚՚ ժանի միաւորելիին ։ քանզի երկու ոչ քնաւելիքն միաւելի
՚՚ եղև ։ և ասկս ոչսր մի քն ։ ի որդի ։ ի նոր խոտովանիլ
՚՚ պիտ ։ և ըզ սկսեալ ասուածեի միաւորելիէ մասաց ՆԾոծին
՚՚ ինր կոչեն քոտչելիք ։ զի չինչ քանն ոճրիճանալ և մար-
՚՚ դոնալ աւ ի նմ դաւանելիք ։ և յդալելի միաւորեալ ըստ
՚՚ ի նոսէ առեալն ոճանոր ։ ի միաբնակ եկին երկու քնաւելին ։
՚՚ որովէս ասացաւ ։ միաբանալ չէ միաճնալ ընդաժանաքար ։
՚՚ անշփելի ։ ոճանդնաւելի ։ քանզի մարմինն մարմին է ։ և
՚՚ ըզ ոճուելիէ եղծոյ անմարմին ։ Լոյսիպէս և բանն ոճ է
՚՚ և ոչ մարմին ։ ըր ինր արար ոճրճնաւար զմարմինն ։ ըզ
՚՚ գանուգանքն և անհաւասարելի ոճամիաճնալ միաւորեալ ։ և
՚՚ ընդհաղորդելիքն եղև քնաւելիքեցն ։ մերոյն ասելով և ոչ
՚՚ Լսակոյն ի բերկուքեն ։ և ըզ ուսացաւ մի ոճրն չի քո ոճրդ
՚՚ յաւուն և կամ ոճ յաւուն ։ այլ ի գնոյն գալ ուսեմբ ոչն
՚՚ քո ։ գիաեալով միայն գոնուելիքեցն գոնոլսնալի առ ի յոն-
՚՚ չինելի զնե պուհալ ինո միաւորելին ։ Լսրս ասլուին ինք
՚՚ երկնս ես քնաւելիքն գնի ։ երկու ոճանին ի նմա քնակն
՚՚ կամք և ներգործելիք ։ այլ ոչ ի երկու քնաւելիքեցն անձ
՚՚ հաւորելին ։ և զի և գնեցն ասնոյ կասլոլ և ներգործել
՚՚ ըր քնակուն երկուքն քնաւելիքեց ։ յաւուտ և յոչ ի և ասլոլ ի
՚՚ քո ոճր ։ Լսամի և ներգործն ըզ բաժանմամբ ։ այլ միու-
՚՚ ասլելիք ։ Լսամի և ներգործն ըզ ոճ բաժանմամբ ։ այլ միու-
՚՚ կերպասնաց միաճնոյ կցորդասլելի ։ որպ գոյելիքն նոքա
՚՚ ի ։ նոյն և կասլելի և ներգործասլելին ։ և որպ գնասլան ի
՚՚ գոյելին ։ գնասլան ի և կամքն և ներգործասլելին ։ Լսոր
՚՚ որոյ և Հաւատասլեցաք դաւս ոչսրիւ ասնել Ն[ա]ւստաւոյ ձե-
՚՚ ասլ ոճանդնաւելիէ և պատուհասկասլելիէ ։
՚՚ Հոյս ասնոյ էնտոր էնտոյ խոյլ նշանագրելոյ ։ և կոչ ասս-
՚՚ խաւսվանիքիս չերկեաց քնաւելիէ և երկու քնալիք անօտ
՚՚ ինի ։ որ ի մշանջենաւորակից ըմբռ հօր ըն ոճուինն՝ առ-
՚՚ նեան կենդանւոյ ։ և արժանի ուրաւ անձնաւորելոյ իւր ի
՚՚ արքունի կուսէն լինել առնաւ ։ զոր միաբնակալ ըմբռ ինքն
՚՚ ձգնաւորելիք ։ երև մի քո ։ ըզ մշտնջենաւորն դալելիի ի
՚՚ կերակուր ուրանին բերեալ ։ դալ ի մեզ գոյելիք զանգ-
՚՚ ուածոյ ։ ըզ յաւիտենաւորելոյ կուսէն առեալ և միաբանել
՚՚ ընդ իւր ըզ անձնաւորելիին ։ ոչ ոճ քանի ինքն ի մարմին
՚՚ միսակրեալ ։ և ըզ ուս ուշագ երևեալ ։ այլ անփոփոխելի և
՚՚ անչնալելի զիւրն պահեալ գոյելիք ի լինելս ուսնալոյ ։
՚՚ արիք ասացաւ ։ և ի միաւորելին ոչ խառնեալ և չխաթելով ։
՚՚ ոչ ըզ իւրաքանչիւր գոյելիքեցն ի և ոչն ծանաւցաւ ։ պա-
՚՚ տճառն քնաւելիքն ։ ի միաւելի ժողովիցաւ Ն[ա]ւստաւոյ ։ մի
՚՚ կերկուքն քն և որդի ։ և ըզ վէն քնաւելիքեցն աւետելիի թա-
՚՚ ժանի միաւորելիին ։ քանզի երկու ոչ քնաւելիքն միաւելի
՚՚ եղև ։ և ասկս ոչսր մի քն ։ ի որդի ։ ի նոր խոտովանիլ
՚՚ պիտ ։ և ըզ սկսեալ ասուածեի միաւորելիէ մասաց ՆԾոծին
՚՚ ինր կոչեն քոտչելիք ։ զի չինչ քանն ոճրիճանալ և մար-
՚՚ դոնալ աւ ի նմ դաւանելիք ։ և յդալելի միաւորեալ ըստ
՚՚ ի նոսէ առեալն ոճանոր ։ ի միաբնակ եկին երկու քնաւելին ։
՚՚ որովէս ասացաւ ։ միաբանալ չէ միաճնալ ընդաժանաքար ։
՚՚ անշփելի ։ ոճանդնաւելի ։ քանզի մարմինն մարմին է ։ և
՚՚ ըզ ոճուելիէ եղծոյ անմարմին ։ Լսոյսիպէս և բանն ոճ է
՚՚ և ոչ մարմին ։ ըր ինր արար ոճրճնաւար զմարմինն ։ ըզ
՚՚ գանուգանքն և անհաւասարելի ոճամիաճնալ միաւորեալ ։ և
՚՚ ընդհաղորդելիքն եղև քնաւելիքեցն ։ մերոյն ասելով և ոչ
՚՚ Լսակոյն ի բերկուքեն ։ և ըզ ուսացաւ մի ոճրն չի քո ոճրդ
՚՚ յաւուն և կամ ոճ յաւուն ։ այլ ի գնոյն գալ ուսեմբ ոչն
՚՚ քո ։ գիաեալով միայն գոնուելիքեցն գոնոլսնալի առ ի յոն-
՚՚ չինելի զնե պուհալ ինո միաւորելին ։ Լսրս ասլուին ինք
՚՚ երկնս ես քնաւելիքն գնի ։ երկու ոճանին ի նմա քնակն
՚՚ կամք և ներգործելիք ։ այլ ոչ ի երկու քնաւելիքեցն անձ
՚՚ հաւորելին ։ և զի և գնեցն ասնոյ կասլոլ և ներգործել
՚՚ ըր քնակուն երկուքն քնաւելիքեց ։ յաւուտ և յոչ ի և ասլոլ ի
՚՚ քո ոճր ։ Լսամի և ներգործն ըզ բաժանմամբ ։ այլ միու-
՚՚ ասլելիք ։ Լսամի և ներգործն ըզ ոճ բաժանմամբ ։ այլ միու-
՚՚ կերպասնաց միաճնոյ կցորդասլելի ։ որպ գոյելիքն նոքա
՚՚ ի ։ նոյն և կասլելի և ներգործասլելին ։ և որպ գնասլան ի
՚՚ գոյելին ։ գնասլան ի և կամքն և ներգործասլելին ։ Լսոր
՚՚ որոյ և Հաւատասլեցաք դաւս ոչսրիւ ասնել Ն[ա]ւստաւոյ ձե-
՚՚ ասլ ոճանդնաւելիէ և պատուհասկասլելիէ ։
՚՚ Հոյս ասնոյ էնտոր էնտոյ խոյլ նշանագրելոյ ։ և կոչ ասս-

՚՚ լիր

Ի թ՚ տա-
ն հայոց
1177
ամիկ

Ա.Թագ. ԺԸ. Ա Տարի

Ա Տարի

Ա.Թագ. ԺԸ.

Ա. Թագ. ԺԸ.

Ա. Թագ. ԺԸ.

Ա.

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԱՐՄԱՆԵԱՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ԱՐՄԱՆԵԱՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ։

,, ցայգ գրկեն նոքա հանգիլ զնա . ⁂ և իսկ գրով և բանիւ հաս-
,, պիր սրբեաց ասէն յայտ . զի անուանեցին զմեզ եղբարս
,, զ[illegible]ա զիմանալ զ[illegible] զկայեցին՝ եթէ ծանեաք իրդ-
,, (պատասխանի) ձեր և յօրհնեցին , որ է շարականք , որ
,, առ այծ զՀնոմարիս Հաւատոյ ձերոյ ուղղափառ . գաւառաս-
,, եմք . . . բայց և այլ բանս խոստացեալ եմք և սկսոյ գրեցին և
,, խոստացան ‖ ,,

Ցոյն գրոյ ասէր՝ եմք նոքա ունեմք զեկատերի ազգանդն , ուստի
Ձանազնեք գուք զնեստոր . ոչ քաղքէն պատմութիւն եմք , նոքա
Ծանեան զնա՝ և նզովեցին և նզովին . այլեայ ոչ է չայս ու-
ուիքեա , սրմանեցաւ և զեկատերի . զորս մերձեցոյն և մեր-
ձին . Ա՛ի կայ մեր ըզ այսպիսիս . մեր Հայք են՝ գրիգոր լու-
սաւորիչ , տերտեա , սահակ , և սրք չՀաս ոչ , և նոցայն ա-
ՀանուռՀ , գրիգոր , ըզ . որոյ առանգիցն չՀաս գնան ընդ ,
մեզ ըզ ՀՀ . և չեկեղեցիս խոստովան ըլլեբեռնուն զդ քոս նայս .
գրոս և մեզ պատմեմք երբեմ գոլ Հայս . և չեռաքին ուղիղ
գիշատիչ ոչ , որոյ և մեզ չեռուխոք . և ամբիծ Հաստատել
երբ ի նոցանէ Հաւատս , և կատարեալ ի նոյն Հղուսպարակուքիւն
քեզ ։ Ա՛ն այդ՝ ⁂ եմք Հղուսպ երբ չոմիաշնչեք , և մեզ
,, որամայեսի ծնունդք , և մեզ առեանց գիւնգիկք , և մեզ Հրշ-
,, մարիտ գիւղս անցանէք , և այսու ուղղաս Հղուսպարական
,, ակռալ կոլնն զմեզ ի խոստովանիլ , որպիսիմբ չՀաս գնալ
,, սիրագոյս և չանգարանիս կամօք . զոմն գիր գրոս պատուհեր
,, առաջ . և գոյն ոչ իրրև դրամական ի կրօտունն՝ և կամ
,, իրրև զգարձեալք ի մեղանայ և ի պիտոյանալ , այլ իրրև
,, գՀաւատոյ Հղուսպ գաւառաս և ամանաչիս . որ և գոյս
,, ընդունելիցն գոյծեալ քեռիցն Հնազանդ սոխորդ գնա-
,, կալիցն . և գիրքոյին ցանկցն քակել , և գիրգիսն ի
,, թոյ քոռանալ . . . ⁂ ի գոյ ոչ գոնգեցեալ Հղուսպ ի ՀՀ
,, Հարցն առանց . . . Հարցանելիք Հղուսպարակուքեան սիրոյ , եմք
,, գոյս ի սոյ Հարցն գիրք առանալ , զի գոյս պատուՀիրան
,, առաքեցին՝ Հակառակական լինել մեզ և կռուիլ , միով
,, գիտոյ անգամք Հրալ . . . ասէ՝ եմք առաքին Հարց սէր կո-
,, չիլ ի մեզ գիւր սէր յուսալոյն . . . միմեանս ասիրատուա-
,, նեայ զա պատա ունիս՝ (Հարեալ և առաքելական գրոյ ոճիր
,, Հրամայէ) , կամ եմք ոչ խոնարհ պարիշ և սնոտիական մոռ
,, Հրամայ) , կամ եմք ոչ խոնարհ պարիշ և սնոտիական մոռ
,, Հաս յանձն գիալ ի կնաւորս , և գրկել ի Հարիմ , և առ-
,, նալ ձեռնադրել ի սեղն սեպհականեմք սեր . և կամ եմք Հրամ-
,, ած ոչ Հարցն ի Հոգն միաբանեմք սեր . և (սիմեն) ոչ
,, գաւառ արեւատոյին ի սէ ժողովս նիկիոյ . և կամ եմք սեր
,, սէն նեանս ոչ գոնգեցաս այսու գիմանալ , և ոչ գաւառ առ
,, սեղան Հեռագոյն ի Հաստատ Հնազանդս ի գնդան Հա-

՚Ի գլ. ան
ի հատ

,, պետութեան մանկտին՝ հաղորդ ուսոյ և հասանելոցդ ։
,, ՚Ի՛ կամ եթէ մերն առնիցէ զԵղբարսն ։ ,, զի եթէ ոչ եղիցի մերն առնիցէ զնոսա ։ ,, ձեռին իւրոյ հալածեսցէ զնոսա ։ ,, ՚Ի՛ զի եթէ այսպիսի վիճակ
,, բառանց համարձակուս լիցուս ։ ,, ՚Ի՛ զի եթէ այսպիսի վիճակ
,, գրեալ էր Տարբ այլազգս՝ ոչ ոք կրնայ այլ, խնդրելի է՝ ն.
,, ել՝ եկեալ այսպիսի ելք զի Տարբն ոչ՝ զայսպիսին պրկուին
,, ցուր ։ ՚Ի՛ զի զամհանիսն առանց վիճառուելոյն՝ որ և ո.
,, Թառակուլ ելոյ աքեռոյս ։ (զորմէ կարծիք գոք՝ թէ նու
քաժանուայ զմէ ՚ի քաղքենացոյն և հեղմիւք Տեռա.
ցոյց զմէ ՚ զ, ապաքէն խոտիք՝ պատրեալ ՚ի սուա պատմութեան
զանոնք) և նա պրօպիկ Տիտուն նչաւ շուշտ ի ու գլուխոյ
,, ել՝ ՚ե ՚ի մերն այլ ոչ՝ ուրիկք (որը յառաջ եղեն քան զնո
,, ՚ցուր ՚ի՛ զիկք (զնարայն ընկերան զնաւասլանուն՝ և ՚ձեռ.
,, նագրեալն զՂերբ ՚ն ուրեքուելն Ուոլ՝ զրկոր վկայա.
,, ակ , և քարեզ Տնանոզներն , և միւս գլխագրիս և ՚ձեր.
,, ակ , միւս Տոգի . և ՚ն (այս գիրս խոտաւանիցին) յաւ.
,, ՚ն՛ զի գրոյ մերոյ ընկալեալ ՚ի ՚ձեզ ։

Օրաւ նչանակ՝ ապա անմիջապէս ելանուի երկար բանիւ յաւ.
գրոյ՝ զոր ընդունել զեղծուածոյ , և փոխարէն գոյ ՚ի ժողովի ,
և բերան ՚ի բերան խոսիլ . և մի պատճառել՝ թէ առնեալ ՚ն
ՀԱՅ մեռածոյն առնիցէ , ոչ , այլ ապա մեղաւոր պիտի , և
թէ ասե գոյք ՚ի կամէիր զայդ պիսի մեռցնեալն , ընկեր
յառաջնոյ գրոցիք և առաքելոյք ՚ի ՚ձեռն ստեղծուածոյ վերոյ
գրեալոյ Տաստատեալ ։ ոչ՝ ՚ն ՚ձեզ ՚ի ՚ձեռն ստեղծուածոյ
գրոցդ Տաստատեալ ։ ոչ՝ ՚ն ՚ձեզ ՚ի ՚ձեռն ստեղծուածոյ
եր գրոյ , և կամայս ՚ն՝ ՚ձեր ոչ՝ ՚ն Տաստատեալ ։ այլ
նչան խրոխտ այս նամակ կենդանին ՚ի կատարած անոյ և
Տաղաստոյ , ամենայ յերեսին վերայ Տաստատեալ ընդ քոյս
կենդանին առաքեցին ուստ ՚ի պիտոյ իւրմանէ պատուիրեալ ներկա

առաջ և զքոյն ի՛ զքեզ ՚ձեզ և զանձանցոյս ։

՚Ի՛ ՚ն Տաստատել էր ՚ի Տաստատոյ , Տաստատել կայքին իւրոյս.
յաւ զաստատեալ ոյլ եւ երեսուն և ի՛ ՚ն՝ Տաստատ Տայոց , և քաղաքացի
յոյժ զաստատեալ և ազանաստոյ , երկրացոյ և ազգաստա.
գոյ ։ զոր որ և ամենք ՚ի ազգասոյ իշխանուոյ Տայոց . ևս և
կենդանին առնէին , և քանի ոչ ՚ձեզ առաքեալ ՚ի կենդանին
ասացեալ ։ ՚Ի՛ մեռելոյն ոչ՝ և ՚ի գաստատել անդամոյ ՚ի Տաստ.
նեալ ։ ՚Ի՛ ՚ն ՚ձեզ ՚ի ՚ձեռն ստեղծուածոյ ՚ի ՚ձեզ ։ ,, 179 ։ և ՚ի ՚ձեզ
նեալ ՚ի Տաստատեալ ոչ՝ ՚ն ՚ձեզ ՚ի ՚ձեռն ստեղծուածոյ ՚ի ՚ձեզ ։ ,, 179 ։ և ՚ի ՚ձեզ
նեալ ՚ի Տաստատեալ ոչ՝ ՚ն ՚ձեզ ՚ի ՚ձեռն ստեղծուածոյ ՚ի ՚ձեզ ։ ,, 179 ։ և ՚ի ՚ձեզ
նեալ ՚ի Տաստատեալ ոչ՝ ՚ն ՚ձեզ ՚ի ՚ձեռն ստեղծուածոյ ՚ի ՚ձեզ ։ ,, 179 ։ և ՚ի ՚ձեզ

ՈՒ ՀՈՐ ՀՈՐ

ՈՒ ՀՈՐ ՀՈՐ

ՈՒ ՀՈՐ ՀՈՐ

Ի մի ամ
և խոյ
1179
ոմիշ

թեցան յոտսաքինն Յեկն , յօ վնիկիայն՝ զկաստանդնուպօլսոյն , և
ղեփեսոսին . և ապա յասելսն , * ՚Ասանին և այլ Ժղնից կա-
՚ասաձրասիք ՚ի մեր ուր , և ըստնէլի են , սրք զլսոնազան
՚ արդս եկին պեցսոյ Հաստատակին , և ղսիսոկս Հերձուածո
՚ Հերբակին , ՚Ին և անկիարիսյ Ժղնէ ՚ի Հերքսանի յիկիանոսի
՚ ամփարշաւեն , սր ՚ի ջհն կոսյ քսնսպոսակր զերի-
՚ ցսանն , Յս կեսորիսն ընդդէմ յաւելից կանսնից , Յս
՚ նենգաւորիսյն ընդ դեմ անիսվր սրսնկոսեն , Յս գսնդ-
՚ րասյն ընդ դեմ օսոսյոց Հերձուածոյն , Յս յոսոյ ինգեան
՚ ընդ դեմ ըսրք զաւսասանեցդոյն , Յս սարկիկան ՚ի պետս և
՚ կռվեցսկան գարդոյ ,
՚ Դնայս ուղղափառ ժնրքսյս և սրք սոչն Հանդիսն , ուսոք
՚ զՀաստատ գաւսնութեն , և ՚ի Նոցին կանսոադ լսվել ընդ
՚ գարծոց պարկեշտսեն և ամ զմոյ խորսակ՚ի և զեկեցկ-
՚ ցանկս գարդոց վսյկ՚լսվեն , Իրոյ և ուսաջնորդսեն՚ն
՚ Հոյրեն գաւսփսյսակոնք՚ սոկ՚կնյ չնսիվ , զգաւոյսդ
՚ սա ՚ի յոյ խոսոր՚լոջ և ոչ յոհեսկ յարքսսնական պս-
՚ զոսոյն , զոր գոսոյն ասղ , Իոկ և Հասնոքնակոսեն՚ն
՚ նզովեմք զսա ՚ի Նոնե Նգսվեաշ Հերձուածոզն , զոյրոս՝ սր
՚ զ սասոց զարդ ՚ի բնսսեն Հոր , և զնակեցոն՚ զի Հոց-
՚ հպհաց զՀոգին սն , զգսզսո շաՀեսյոն , ո զնեռսոք Նսրին
՚ Հերձուածոյն Նոքսյնզ , որք սարգ գսսզնուքեայ ասոսյն
՚ զնոնն մեր զներ մեր յե քո , յարակրցսեն և Հաշա՚ն շա-
՚ յսպահալ յնսծ , և ոչ ունձսո ո սքոնչի Ճաւսքսեն՚ն
՚ Իզսվեմք և զամբարիշն եսաիքս , որ զնիոսեն՚ն ասոս-
՚ Հեն և ժսրմսոյն՚ շհմՀմսոը գսսոնկր , և ոչ յասկսեն՚
՚ ՚ի Հայկսղոսեն՚ն քոսեն՚ն , Իոգունք՚ խոկ և երգսի-
՚ ցիմբ սչն և ՚ըծսգրեաց Տոբյն (գոյո սասն և գՀայքսսեսոսյ
՚ զաղկեպսին սչն ժղվեն) , սրք ոյոսյոկ Հերձուածոյս մն-
՚ Հասյսսն Ձնննչ Հկոկ կոյեն , և զսզգսվոս Հաշոս ՚ըծս-
՚ չսհչ զկսոսեն՚ն իսյեանց գրով եսոսն ՚ի զ , զորս առել
՚ ընկալոք և մեք ընդ երգմսոբ՝ ՚ի Նոցին սչսկերքսսեն՚ն
՚ գնսեսոք գսանկ սնոնգսյ , Իոկ և յարկիսոյ Հիմսնն որ
՚ ՚ի նոցն կերայ լծկոնք պեսոսսեսեսն՚ն Ա՚ երկ յոյսոսրոքոս-
՚ լեի առաջի քոմ ինքսնդոյսեն՚ն և ՚ըծոյեն ժղնկոդ ,
՚ ես և սրք Համձոյեն՚ն ինձ ՚ի ոչն չնոչ Հոնս՚ր Հայոոոս-
՚ զնոյ Տոսոսոյ , Նոսխ ՚ի խոչնսորդ սեն՚սսն երրոդոեն՚ , և
՚ ասա ՚ի մոդչնղոնեն՚ն բանեն , յսոոյ վ՚ն երկոր գրնն , սա ՚ի
՚ ցուցոսնել վկսոսորեալ ՚ըն՚սսեն՚ն ն. վկսյնեալ Մոդկոսն՚ն մես-
՚ սոբեալ ՚ի մի սնան քնի . և յետ վկայ կոչելոյ զնք Հոր՝ սասն
՚ ՚ երդ սք որ այսպես գնիոսեսոսեն՚ն ունձսո խոսոնմոդեն բոնի

՚ և

,, Հարցն.

,, Ծանիցիք կամ՝ թէ ոչ խորհրդովք յայտարարս բանիցդ. սարգ
,, և ձերոյմդ հուիցդ ասեցեր ասեցեալ ոմանց՝ | Ահ ով գիտէ
,, քննասէր քեզ գաւառին վիճակեցիր ոչ Հարցն. զոր ասես լսեցից
,, հասե . մեր ոչ ոմն ես և ոմարգ . | Ես առ սոյնս ի պատասխանին
,, Տեսցես, և գիտիցես մեզով կապուտ ի սէ առ մերոյ ուղղու-
,, սէր, սակ ես ներգործեալ ոչ ոմն ես ներգործելոյն ոչ ոմն
,, ոմանք՝ որիշ՝ ի ոմարմնոյն , և այլ մարմնոյն որիշ յոմոյնէն .
,, դմարգ . ասկոյն ի միոյ անձնաւորութիւնէ անօրինելոյ զոմա-
,, գործել , ոչ ի ծննդենէ ձմասին վա միասնեն ղայս ասէ
,, ով՝ ոմեր, ասա քոյցեցուս և ինդիլ եւս մարմնոյն դիսպան ներ-
,, ոմն ասէ ոչ ոմանց դիմդար , ինչ պահել զգուսաստուն
,, Հաղորդել , ասկ ի ծննդենէ ձմասին վա միասնեն ղայս ասէ
,, սէրն բաժնիլս . ոմն երկոցն ընդ հոգ միաբանեալ ընդ ոմանց
,, գՀոգոն ոչ գիտարիաբար, ոչ գնախատրաբար, և ոչ գնաւրեն
,, ոչ ինորացոյն ներգործեն գրգռել , հաղորդել և ոչն ոն մարմ-
,, նոյն ոմանց միաւորացեալին | Էս ոչ ասես յայտ առնել ինչ
,, խառնեցաս (ոչ միասպէտս) ոմարմինն ընդ ոչնչին ընտ-
,, ինչ , և ի բնութեան էսնէն ոչ ոչնչեցեր | Հայր և ոչնչա-
,, ասելոյ կամ և ոչ ասելոյ , և ոչ ոչնչասելոյ , և ոչ

՚՚ Հաստատիմ Թագաւորութիւն քոյին , և այդպէս ասի Տէրն Աստուած
՚՚ Սիոնի՝ բազում ազգաց ։ Եւ ասէ Աստուած Ամովսի՝ Ճշգրիտ և
՚՚ սուրբ հնչեալ ուշ թիւրումիցն , պատրաստեալ գիշերոյ կամարի և
՚՚ ուղղափառ դաւանութիւն , այլ՝ ի հարցն առաքելոյ իջանել .
՚՚ ձեր՝ ոչ ինչպէս ի հաստատուէք ընդ ոչ նորագ եմուտ ի մէջ ձ
՚՚ Թագաւորին , զոր կարուս համարեցաք առաւելս ասացեալ
՚՚ կռոտալ ընդ ձեր ի հոգեկոչնչ բանիւ ունի տէր զի-
՚՚ ասացեալ դաւանութեանն մերոյ ընդ ուրախ բանիւ ունի տէր զի-
՚՚ քարտեզ՝ այլ՝ ամէնն ի ինձ ի քեզ ։ Եթէ ոչ ես հաս-
՚՚ քարտեզն ոչ ինչ ես հաս-
՚՚ ինձ նոյն ես ինձ ։ Եթէ ոչ ես հաս-
՚՚ ինձ ես հաս-
՚՚ ինձ ես հաս-
՚՚ ինձ

,, արքունք ի կեղեցոյ իւրոցումն , և առաւ վշտացաւ ի բոլոր
,, ժամանակս նորա ։ զոր ոչ ոք ի մեզ ի միմեանս դարձուցանել
,, ոտանաւոր ասացուածոց մեծաց սիրեցաք ի վէմ հիմունս դար
,, ձեռն եկեղեցւոյ իւրոցումն , և ասաւ վշտացաւ ի բոլոր
,, ոչ ոք ի մեզ ի միմեանս դարձուցանել ։ զոր ոչ ոք ի մեզ
,, ոտանաւոր ասացուածոց մեծաց սիրեցաք ի վէմ հիմունս դար
,, ժամանակս նորա ։ զոր ոչ ոք ի մեզ ի միմեանս դարձուցանել

,, Թէ ձերոյսդ ուրուք իմաստուն ուսուցանիմ զաւրութիւն
,, փոխեցաւ կերկինսդ պարակցեալ է , և զվէմ լինի եթող
,, արատուր Հայրապետին խնդութիւն , տակաւին կոյս զուարթ մնայ
,, թագն զերկու մեր յիս գոն , որ ես ունկ խոստացաւ լինել միշտ
,, ի կատարած չէ , և մինչ շնորհիւ ես հոգեղէն յարուցանել
,, ժուռանալ ամենայն ինչ եղեալ իւր ես , | Եւ ի միոջ ընկա-
,, լորձաք պատուհասանին հանապազաւոր ես մտանել , և զր
,, վիճակաւորեալ սիրելոցդ յոյժ պատրաստեալ ածանին ընտրեալ ,
,, | Ընդ քաջի ամենի ուսուցանել կամին՝ ոչ կշռացեալն խոսիլ ,
,, որ այդպէս ընկերք մեզ ի միջի ելեալ արկաւ՝ սկսար
,, ժեռոյ ի վերջին աւուրս ի ձուռ ձեր ի խաղաղել նոսա
,, Ունի յայտնի ծանուցեալ յաւգնական գրոյս , և միտ լսելի
,, ժողովեալ մերոյ՝ պատասխանոյս զկնդրիս ուսումնասիրելոյս ,
,, որ հոսանայնն էջ և առաջին հարցն , Օր ա՛ ոչ գհամ
,, բանն զգեղմամբ ճանաչել , այլ՝ հոմրուան ոսկեփոխոց
,, դմեզ ի խոտորնակ կարծիս , և ձմեռաբերքի գրոյս ստա-
,, կուցեցյց զդիտել համարձակութեան ի ես ժողովել . յա-
,, զդացս սրոց քժշկական միաբ մեր ի պղտարանէդն . և ընդ-
,, ձեռնել զերիկս սիրոյ՝ ընկալաբ զղջմանէլն համակ ծանուց .
,, ին հոմրուբիւ , | յո. պիտ մեզն ի ձեռնջ , այլև յաճախագոյ
,, ինքնահաճիդ տաճառ մեզ հաստատմանի ձեզ ի ես և յաղ
,, զադիտո հաւատս , ոտն ոչին ինքն բոլորուիշտ և խնդասուն
,, ի՞ջերդ արարոյք և զբր ի մեզ դաւանութիւն ար ի քո պատա-
,, խանի ընարձակ բանիւ , զբր և յատելագոյք ոտ ձեր ծածկին
,, ուղղիլ , և հաւատասեալք հրկրպդելոյ՝ գիտելով ընդ ես ի
,, ձեր խնամոյիդ հիզոտ յերբայական ունին աեղիկութիւ ,
,, այլ միոյն պատճառ ուսուցմ խնամոյիդ խնամոյիդ ոտ ի
,, ոմ թա հաստատմանի ասյմ ազգապատ գոտ ասուն ,
,, Հաւատոյք և խոստովանութիւն գրոյս ասելոյ և ի ձերկրպդելի սիր
,, պիտրոյանին , ոի ոնձոյ յերիս ունընաբերելիս բանիսնոյ
,, (յոյ զբոյգանոյ) , երբ սնոյանդն գյուսկանին հաստատուն .
,, հայր , ի. երկի , և սիր հոգի , | ոսկ ոի ոնձոյն գհաստատելի
,, երկիր սոնձոյսդանին ցուցանել մեզ ըն ես ընդունելին վերս
,, ձերինդ երկիր սիր , և ոի ոեր , սոնձոյսդանին ասրհեալ , և
,, ոնձոյն գրոյք սիր , և ոի ոեր , | սոսոյանդին ի. զոյն յերկի սոնձոյ
,, ասրանելի գյուսկանին գաստատելի գոյն , և ոնձոյն գհաստատելի
,, սոքա հոգ և գպոնդկցոյ սիր հոգոյն ինքոյ յոյգանդ ոտ
,, մեսոյրբանելի կանոն ոնդհոյել , յոյոյ և ընոնձոյոյ
,, բանն , յոյ խոսնանալ ըն գոյալ ոնդհոյն՝ ոիմոյոյ քա-
,, նական հոգոյ՝ ասնանո ոնոյոյանի ըն և ոնդհոյի խոսնո-
,, ասոյն , ծնոյ ոնձ յոնոյոյոյն կոյն ասոյոյն գ , ոյնդ և
,, ձնձոյն գ ոյ ոնոյոյ գհոյոյ՝ ոյ ոնդհոյանոյ գ ոյ ոնոյոյ ,

,, ի մարմնաւորն սնօտիներաց գործս փրկուելոյն , ոչ ածելոյն
,, զարուեստ , այլ խոհգործական իրաւունքս և արուեստիւք ,
,, Վասն որ զբնութիւն որ անմահ կոչ առնիցեալ ոչ , և ոչ կա-
,, տարի գործոյ դնել ի վերայ դառանիլ , այլ պատրաստաբար և զաւանա-
,, նելոյն առաքինական խորհրդոյ , յորս խոստովանելոյն իջ ձգելոյն
,, քնաւին , և ըստ առաքելոյն պատ իջ առեւտրոյնին , իսկ ի
,, հատուցն անդ չգտաւորել , և հասարակ ոմն ոչ նկնիլ գտանել ,
,, իջ՝ զի ի հասարակ մարմնոյս ոչ ոք ձգտելոյն չհաւատարակալ ի
,, բնական կերպն չգտնել զնա , և գործոյ , և ըստ իմանալոյն
,, անբարձրելոյն գտանելն ի բնականին յոյսդնել նմին ձգել-
,, գին ընտրեալ , և ոմն ըստ բնական կարի առնելոցաձգին ի
,, հաւատարակալ և ի բարին ուրախանին խորհել . և այսպէս
,, գործոցն ոչ ի բնականէ գործ ի մարմնի հաւատ ձգելոյն ասելոցն ,
,, որ ասեն զի ոչ ոք ի մարմնի կոչ առնի իջ առաքելոյն ասելոյ ,
,, ոչ ոք ի մարմնի կոչ առնի , զի ոչ ոք ի մարմնի կոչ առնի ,
,, այլ՝

Ի՛մ ան-
ե՛կայ
1179
ոիթը

,, հաւիք ըզ ոճս նոցա , զի այնք և հեաւեացաւորանք ոճոց են
,, կամայ վիպոյ մարմնոյն , և ասեր . ոչ իմ կամն , այլ քոյդ
,, չիցի . յայտ և ինձ և իմս ոճոցաւոր – եաւ զսանձն արհա-
,, մարհեաք , և զերկնչելն ի վիր եղանեաք . և ոչգոյս հետեւե-
,, յուցեալ զիտոյ մարդոյն ոճոցն զհաւատոյն ի յոյժ ած
,, զիաւորի խորհուրդ . զոյլ հաստատակաց սրտիւ փրկու ինձ ,
,, և սատարեաւ մարմնոյն որ չիտիոն զսահանելն բարձրա ինձ ըզ
,, առաքեալն պօղոսի , վայ ինձ ոճոց առաւել քարձրացոյց .

,, զի յանտես յոյն քոյ ոտ՝ ծածկոյ կրկնեսցի .

,, Աւերգաձեր և մարդիկապես , այն զի քաղցեաւ , և վատ-
,, տահկաւ , և արտաստնեաց , եկեր և սրբ , հալոտիկոյ և
,, մեռաւ . զի այս ներքոյծոյ ինձ չեն չհանհանաւոյ ձոյ ,
,, այլ տան ոտս ըզ մեռ ինձ . ի մարմնեն . և այլս ներքոյծոյ-
,, ինքեաս եղոյց վասնզոյց ոտանդնեն , զի կրեաց պհարիս-
,, տան , և եղոյց ինձ ատ ելոյսն վասն այնր և մեղք , զի չի
,, քնահան , այլ արտաճք ինձտանայն , և ար ի հատատ չարժի ,
,, ոչ ի քնաւին չարժի , այլ ի ինձամեն սրատարեալ ,
,, Աւ զի որ իմ մոքանոկիպ եք , մահու էր պատրաստեան ,
,, զանգն ատեն ար ոտկոյն , ոայն և մեռցի . արդ ես փախս-
,, ատակ ձեր ոտատանիմ , և իմով չարչարանաս զնայր իմ ընդ
,, ըզ ձեզ ի հաւատինի ածեմ , Աւ այսոհետ հաշտեցաք ընդ
,, ոճոց քոյոյ . սակ գրեալ առաքելն . ոտպատեմ վասն քոյ հոգւոյ .
,, ցատոյ ըզ ոչ , զի այն ար սէր գիտեր ընեալ՝ վասն մեր ան զս
,, ատար , զի մեք եղիցոյ ք ոտվաւ ատ ատաքեն ոչ , Ի յոյ
,, ատ ի քս խոստ թաս հատատացեալ և ըզ պտոյց ատ-
,, բաշխելա ատ ատարացաք հատատելք , չատ ոտեալ պատաք
,, որ ատ , այսահետև ատ ատարացեալ ի հաւատոյ խոս-
,, պատ ատ ոճոց ոտ ի ձեռն տեո մեր յիսս քոյ , և սրբ
,, քոյոյ ըզ ոճ խոտպատեն ատոյաբ , ոչոն հրէշտակն օրհ.
,, նատոտեալն պատանատն խոտպատ ն ոճ , ոտ զի եղիցոյ

,, մեռ ատոնցաբ գոյն .

,, Ոզատչ ճատի ինքն ոտն , և ատ . սրկեսցէք իմ զայս ոյատ-
,, Ելուտ ձեզ՝ զի սիրեսքիւ զմիմեանս , որպէս ես զձեզ սիրեցի .
,, այսոր ոզատչատյս հաւատեսոյ ձեր ոճոցանէն ետշտիւ՝ գոյնք
,, զմեզ ի միատոտ ն սէյոյ . գտոյք յոտատ ն ոտ յոտաշ ճկե-
,, գիտեալ սրով հոգատատանեսցոյ , սրատ հաստատեցոյ . զգոյ ատ-
,, գոյն ոնի ոտր ոտ՝ ոտ հատատ՝ ոտ սկրատ՝ ոտ ոճ և հայր
,, աճեցեն՝ ար իոյ ատնդոնե ն ոտնդոն և յատնդոն՝ ի ոտ ոյ՝ ոյ ատյատ
,, և ատոզնեան ոյ , ար՝ ի ձեր յոտ գոյ հատնոտատեք և հատզտեցեք ,
,, խոտատ՝ զի զհատատ ոտ ոյ ճնեալ հատատրեսցէ . զոտնդ ատ-
,, գատ ոտ ոտ ոտ

Ի ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՝ Գ. ՀԱՏ. ԻԹ. ՝ ՌՃԼԱ

ՀԱՅԿ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՝ Գ. ՀԱՏ. ԻԹ. ՝ ՌՃԼԱ

,, դուքեղ է : ասէ ի քոյ գնացեալ լինիմ , որպէս առաքեցեալդ
,, քո ասէ : * ահա Տանդիատ , որոյ պատուէր խրատ-
,, արասցես զիմեն ի քոյ գնացեալ լինիմ : ասէ առաքեալն
,, Պետրոս և ասէ : ահա մենք թողաք զամենայն և գնացաք
,, զհետ քո : ասէ ցնոսա Յիսուս , ամէն ասեմ ձեզ , զի
,, ոչ ոք է որ թողցէ զտուն կամ զհարս կամ զեղբարս կամ
,, զծնողս կամ զորդիս վասն իմ և վասն աւետարանին ,
,, եթէ ոչ ընդունիցի հարիւրապատիկ ի ժամանակի
,, սմին , տուն և եղբարս և հարս և որդիս և արտս
,, հանգերձ բազմութեամբ հալածանաց , և յաշխարհին
,, գալոցի կեանք յաւիտենից : Այլ բազումք որ լինին
,, յառաջինս՝ լինիցին յետինք , և յետինքն՝ առաջինք :
,, Եղեալ է ասել Տեառնդ մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
,, առակ զայս , թէ նման է արքայութիւն երկնից
,, մարդոյ տանուտեարի , որ ել ընդ առաւօտ վարձել
,, բանուորս յարտեսն իւր : Եւ զի համաձայնեցաւ ընդ
,, բանուորսն զդահեկան մի յաւր , առաքեաց զնոսա
,, յարտեսն իւր : Եւ ել յերրորդ ժամ , և ետես այլս
,, կացեալս յապաշխարանոցի , և ասէ ցնոսա , երթայք
,, և դուք յարտեսն իմ , և զոր ինչ արժան իցէ տացեմ
,, ձեզ : Եւ նոքա գնացին : Եւ ել դարձեալ յվեցերորդ
,, և յիններորդ ժամ , և արար նոյնպէս : Իսկ յորում
,, ժամ մնացեալ էր տասնումէկերորդ , ել և գտեալ
,, զայլս կացեալս , և ասէ ցնոսա , ընդէ՞ր կայք դուք
,, ամենայն աւուր ունայնք : Ասեն ցնա , զի մեզ ոչ
,, ոք վարձեաց : Ասէ ցնոսա տէրն , երթայք և դուք
,, յարտեսն իմ , և զոր ինչ արժան իցէ տացեմ ձեզ :
,, Իսկ յետ երեկոյին ասէ տէրն արտեսին իմոյ ցհոգա-
,, բարձ իւր , կոչեա զբանուորսն և տո՛ւր նոցա զվարձս
,, նոցա , սկսեալ յետինսն մինչև յառաջինսն : Եւ եկեալ
,, որ յերրորդ ժամուն , առին զդահեկան մի մի : Եւ
,, եկեալ առաջինքն՝ ենդուն եթէ առաւել առցեն , և
,, առին և նոքա զդահեկան մի մի : Եւ առեալ զայն
,, տրտնջէին ընդ տանուտեարն , և ասէին , եթէ յետին-
,, քս մի ժամ արարին , և հաւասար արարեր զնոսա
,, ընդ մեզ որ տարաք զբեռն աւուրն և զերկունս : Եւ
,, նա պատասխանի ետ ասելով ցմի ի նոցանէ , ո՛չ
,, ինչ զրկեմ զքեզ , ընկեր , ո՞չ զդահեկանէ հաւանե-
,, ցար ընդ իս : Առ զքոյդ և գնա , կամիմ և ցայս
,, յետինս տալ որպէս և քեզ : Եթէ ոչ իշխեմ զոր
,, կամիմ առնել ընդ իմս ինչս , եթէ չարաչար է աչք
,, քո , զի ես բարի եմ : Նոյնպէս լինիցին յետինքն
,, առաջինք , և առաջինքն՝ յետինք : Զի բազումք են
,, կոչեցեալք , և սակաւք ընտրեալք : Եւ ել Յիսուս
,, յԵրուսաղէմ , և առ զերկոտասանսն առանձինս ի
,, ճանապարհին , և ասէ ցնոսա , ահա ել ի մեզ Երու-
,, սաղէմ , և որդին մարդոյ մատնեսցի քահանայապետացն
,, և դպրացն , և դատապարտեսցեն զնա մահու , և
,, մատնեսցեն զնա հեթանոսաց , և ծաղր առնիցեն և
,, խաչեսցեն , և երրորդ աւուր յարիցէ : Եւ մատեան
,, առ նա որդի Զեբեդեայ հանդերձ մաւրաւ իւրեանց ,
,, երկիր պագանել և խնդրել ինչ ի նմանէ : Եւ ասէ
,, ցնոսա , զի՞նչ կամիս : Ասէ ցնա , ասա զի նստցին
,, սոքա երկու որդիք իմ , մին ընդ աջմէ քումմէ և
,, մին ընդ ձախմէ քումմէ յարքայութեանդ քում :
,, Պատասխանի ետ Յիսուս և ասէ , ո՛չ գիտէք զինչ
,, խնդրէք . կարո՞ղ էք արբուցանել զբաժակն զոր
,, ես պատրաստեմ արբուցանել : Ասեն ցնա , կարող
,, եմք : Ասէ ցնոսա , զբաժակս իմ արբուցանիցէք ,
,, և զմկրտութիւնն զոր ես մկրտիմ մկրտեսջիք : Իսկ
,, նստել յաջմէ իմմէ և յձախմէ իմմէ ոչ է իմ տալ
,, ձեզ , այլ որոց պատրաստեցաւ յհաւր իմմէ : Եւ
,, լուեալ տասնից , բարկացան ընդ երկուս եղբարսն :
,, Եւ Յիսուս կոչեցեալ զնոսա , ասէ , գիտէք զի
,, իշխանքն ազգաց տիրեն նոցա , և մեծքն իշխեն
,, նոցա : Այլ ոչ այսպէս իցէ ընդ ձեզ , այլ որ կամի
,, ի ձեզ մեծ լինել , եղիցի ձեր սպասաւոր : Եւ որ
,, կամի ի ձեզ առաջին լինել , եղիցի ձեր ծառայ :
,, Որպէս և որդի մարդոյ ոչ եկն սպասաւորել , այլ
,, սպասաւորել , և տալ զանձն իւր փրկանս վասն
,, բազմաց : Եւ ելանելոյ նոցա յԵրիքով , երթեալ
,, բազում ժողովուրդ զհետ նորա : Եւ ահա երկու
,, կուրք նստեալք առ ճանապարհաւ , և լուեալ զի
,, Յիսուս անցանէ , աղաղակեցին և ասեն , ողորմեա
,, մեզ տէր որդի Դաւթի : Եւ ժողովուրդն նզովէին
,, զնոսա , զի լռեսցեն : Իսկ նոքա աւելի աղաղակէին
,, և ասէին , ողորմեա մեզ տէր որդի Դաւթի : Եւ
,, կացեալ Յիսուս կոչեաց զնոսա , և ասէ , զի՞նչ կա-
,, միք արարից ձեզ : Ասեն ցնա , տէր , զի բացցին
,, աչք մեր : Եւ գթացեալ Յիսուս , մատոյց զձեռս
,, իւր և շօշափեաց զաչս նոցա , և անդէն տեսին
,, աչք նոցա , և երթեալ զհետ նորա :

,, Եւ որ մերձեցան յԵրուսաղէմ , և եկին ի Բեթփագէ
,, առ լեառն Ձիթենեաց , յայնժամ առաքեաց Յիսուս
,, զերկոտասանսն իւր , և ասէ ցնոսա , երթայք յայս-
,, պէս ի գիւղ որ առաջի ձեր է , և անդէն գտանիցէք
,, էշ կապեալ , և զհամր ընդ նմա , արձակեցէք և
,, բերէք առ իս : Եւ եթէ ոք ինչ ասիցէ ձեզ , ասա-
,, ցէք զի տէրն զսոսա պիտոյ է , և անդէն արձակեսցէ
,, զնոսա : Եւ այս ամենայն եղեւ , զի լցցի բանն
,, որ ասացեալ է մարգարէիւն , որ ասէ , ասացէք
,, դստերն Սիովնի , ահա թագաւորն քո գայ առ քեզ
,, հեզ , նստեալ յէշ և յորդւոյ ընտանեաց լծոյ :
,, Երթեալ աշակերտքն և արարին որպէս հրամայեաց
,, նոցա Յիսուս , և բերին զէշն և զհամրն , և եդին
,, զհանդերձս իւրեանց ի վերայ նոցա , և նստոյց զնա
,, ի վերայ նոցա : Իսկ բազում ժողովուրդ տարածին
,, զհանդերձս իւրեանց ի ճանապարհի , և այլք կտրէին
,, ոստս ի ծառոց , և տարածանէին ի ճանապարհի :
,, Եւ ժողովուրդքն որ երթային առաջի նորա և որ
,, զհետ գային , աղաղակէին և ասէին , օրհնեալ է որ
,, գայ յանուն տեառն , օրհնութիւն ի բարձունս :
,, Եւ մտեալ նորա յԵրուսաղէմ , ամենայն քաղաքն
,, խռովեցաւ , և ասէին , ո՞վ է սա : Եւ ասէին ամե-
,, նայն ժողովուրդքն , սա է մարգարէն Յիսուս ի
,, Նազարեթէ գաւառէ Գալիլեացւոց : Եւ մտեալ Յի-
,, սուս յեկեղեցի Աստուծոյ , հալածեաց զամենայն
,, վաճառականս և զգնողս յեկեղեցւոջ , և զսեղանս
,, դրամակերտացն և զաթոռս վաճառականացն կործա-
,, նեաց : Եւ ասէ ցնոսա , գրեալ է , տունն իմ տուն
,, աղօթից կոչեսցի , և դուք արարէք զայն որջ աւա-
,, զակաց : Եւ մատեան առ նա կուրք և կաղք յեկեղե-
,, ցին , և բժշկեաց զնոսա : Եւ տեսեալ քահանայապետացն
,, և դպրացն զսքանչելիսն զոր արար , և մանկունս
,, աղաղակեալս յեկեղեցին և ասելս , օրհնութիւն որդ-
,, ւոյ Դաւթի , նզովեցին : Եւ ասեն ցնա , լսե՞ս զի-
,, նչ սոքա ասեն : Եւ Յիսուս ասէ ցնոսա , այո , ո՞չ
,, երբէք ընթերցարուք զի յերախայից և ծծկերաց
,, կատարեցեր գովեստ : Եւ թողեալ զնոսա , ել արտա-
,, քս յքաղաքէն յԲեթանիա , և հանգոյց անդ : Եւ
,, առաւաւտուն դառնալ նորա յքաղաքն , և ետես
,, թզենի մի առ ճանապարհաւ , և մատեան առ նա ,
,, և ոչ գտեալ ինչ յնմա , բայց զի տերեւս միայն ,
,, և ասէ ցնա , ոչ ևս յաւիտեան ծնանիցի պտուղ յքէ :
,, Եւ ցամաքեցաւ թզենին յանդէն : Եւ տեսեալ աշա-
,, կերտացն , զարհուրեցան և ասեն , զի՞նչ եղև թզե-
,, նին յանդէն : Պատասխանի ետ Յիսուս և ասէ ցնոսա ,
,, ամէն ասեմ ձեզ , եթէ ունիցիք հաւատս և մի տա-
,, տանիցիք , ոչ միայն զթզենին արասջիք , այլ և եթէ
,, լերինդ այսմիկ ասիցէք , վերացիր և արկանիցիս
,, յծով , եղիցի : Եւ զամենայն զոր խնդրիցէք յա-
,, ղօթս հաւատալով , առնուցուք :

,, Եւ մտեալ նորա յտաճարն , մատեան առ նա քա-
,, հանայապետքն և երէցքն ժողովրդեան , և ասեն ,
,, իշխանութեամբ զի՞նչ արասցես զայս , և ո՞վ է
,, որ զիշխանութիւնդ զայս ետ քեզ : Պատասխանի
,, ետ Յիսուս և ասէ ցնոսա , և ես հարցից ձեզ մի
,, բան , զոր եթէ ասիցէք ինձ , և ես ասիցեմ ձեզ ,
,, իշխանութեամբ զի՞նչ արասցես զայս : Մկրտութիւն
,, Յովհաննու յո՞ր էր , յերկնից կամ յմարդկանէ :
,, Եւ նոքա խորհեցան ընդ միմեանս , և ասեն , եթէ
,, ասիցուք յերկնից , ասիցէ ցմեզ , ընդէ՞ր ոչ հա-
,, ւատացէք նմա : Եթէ ասիցուք յմարդկանէ , երկ-
,, նչիմք զժողովուրդն , զի ամենեքին զՅովհաննէս
,, իբրև զմարգարէ ունին : Եւ պատասխանի ետուն
,, Յիսուսի և ասեն , ոչ գիտեմք : Եւ նա ասէ ցնոսա ,
,, և ես ոչ ասեմ ձեզ իշխանութեամբ զի՞նչ արասցես
,, զայս : Զի՞նչ կարծիս ձեզ , մարդոյ մի էին երկու
,, որդիք , և մատեալ առ առաջինն ասաց , որդեակ ,
,, երթ այսաւր գործեա յարտեսն իմ : Եւ նա պատաս-
,, խանի ետ և ասէ , ոչ կամիմ : Ապա յետ ապաշխա-
,, րելոյ գնաց : Եւ մատեալ առ երկրորդն ասաց նոյն-
,, պէս : Եւ նա պատասխանի ետ և ասէ , ես տէր ,
,, և ոչ գնաց : Ո՞ր յերկոցունց արար զկամս հաւր :
,, Ասեն ցնա , առաջինն : Ասէ ցնոսա Յիսուս , ամէն
,, ասեմ ձեզ , զի մաքսաւորք և պոռնիկք յառաջ անց-
,, անեն զձեզ յարքայութիւն Աստուծոյ : Զի եկն առ
,, ձեզ Յովհաննէս ճանապարհաւ արդարութեան , և
,, ոչ հաւատացէք նմա , և մաքսաւորք և պոռնիկք
,, հաւատացին նմա : Եւ դուք տեսեալ ոչ ապաշխա-
,, րեցարուք յետոյ , զի հաւատասջիք նմա :

,, ևչք սակեալ պատմեսցեմք , և յառիչ կացցեն կրճատութիւնք.
,, ևիկ ևղբարքն իմ ևրգասէր սուրիացի ։ ևյս ի ևամբարել նայս
տապիսն՝ սկսաւ ևօք ևամանդ կացարիս զնահիձս իսպ , և
տապիսին վերջմարդ ևիցնել սասա ևսեն՝ վախճանեցաւ ի
ԺԷ , անտես ևյերի , յամի տեր , 1180 . և ի թուին հնգից .
սիկ . ևյս քաղաքեալ զնա կրօնասասրաց՝ սասիսել ի սակեցին ի
վանքն , որ կոչի ս սանկնասել ,

ևյս ի տապատիկ համբառս ևն ևաման կացարի՝ ոչ սասցուք
սասգ ևչ անկասե ի վի գրիդորի կիճիկին , ևս և ի վի սչեղ
նկիսատց հայոց , և ևնտիր ևրիսանի լատիրասցին , զի սե.
գատան ևնայ սկսել զարնե վիսաբասիկն , և ի գիրս եղ
վասասի հնձասատասիկ սղեքսի սղպեզ ևսիսասեկն . քանզի ու ի ևյս.
ցայդ ել ևնուկսն սղեքսի սղպեզ ևսիսասեկն վիսաբասիկ
ևասնիսել ի ևյդին , և սիսրգասնել ի բնէ կողմսն , զպես
կրեի ի պատմսիսէ սեզ ևսաբնէ , զգոյս և երկար գրե նե.
գետաս յայն պատմի սղսնեսասես . փետ . Բ . ԿԸ , սղինչ սասիք
կաղատալէն գասաս ի ևչս ևս սասնեցոյ զնիսասնսեկն զայն ,
ևսնասաղեզ զի յայնս ևյնի սկլ ևնէ , սղ սե չհանգչեր ըսզ
յաչխի ։

Երբեմն և կիրատակել սասասնօք և զայս , զի մանասել կացար
սղ ևեծագոյն ցանկացեր սիսասնել զնսր ըրկատասեզաց ի սի ;
ևսնասցուս սիսասնաս եէ սահել և ևյ ևեծի ևի սկացայն հասել
մեզ . սրոյ սէս և ևկեն հրեչտակք ի պատեն , զյոր և կիրճ շնոր.
հալեն յատաջին ևս , զնեն գ ևրիչ սաս ևնա ինքն կացարն ։ ։ ևյնոյ
,, ասե , ևս սչէ և սահապեն նեսմ եզեկատակասաց հասլատարան
,, հաւատիսչ՝ և ինձասնասչն սէեսասսի սահատակել կի.սաց սն.
,, սղ ևսնեսասաց սահատակ ևոսանչ սէ սչէ եէչ.սաե ևնոյ
,, սէս սիսբասնասեն հասատաց ։ ։

Իսս հոգե ժողով սչոյ ի կասաստագիսասօքն ի կինչբասնսեկ
սկբատչէն պատմսիսէն , ևյսմի նոյն իսկ . 1168 . ևչ սրտւմ սա
սանգի ի սահատնաց բսսեկնս սէչնց . Խաս. Ե. Եբեռ. 34 ։

ևյդ ևսկ ժողով սչոյ ի կասաստագիսասօքն ի կինչբասնսեկ
սկբատչէն պատմսիսէն , ևյսմի նոյն իսկ . 1168 . ևչ սրտւմ սա
սանգի ի սահատնաց բսսեկնս սէչնց . Խաս. Ե. Եբեռ. 34 ։

Ա՛ս ան
հայց
։ 180
ոին

Ա՛ն Թերևս լինիցի վնաս իսկ ու ես ոչ եմ ընդ լաջողելոյ միա-
քանութեան հայոց ընդ յունաց · զի գոյցէ այնոս առնեն քահ-
անէին և ինքեանք իսկ հայք ի հնումէնայեցոց · Ջ սրոց ի սկզ-
բանէ հետէ լուսաւոր ուսան լսեսատուցին միշտ ուսուին զձեռա-
զիսա սեր և խնդրուհան հպատակութեան ։ ոչ յոյնին երևի
յայտ հին դրոշեծս և ի պատմութեան նոյ ։ զարմ և հաստա-
ատեցեր և յոյնին վկայէ սրբազան ոտոյն գլխաւոր երեքտաս-
սանիերորդ ի կնճռակին խորհրդ՝ զոր եհան վասն եկեղեցոյն
հայոց յոյնի ասի ։ 1584 ։ Ա՛յլ զի և յոյսմ չհամեմատեի ինձի ,
յորում վճռ սէ յոյնէլոց միաբանութեան՝ անկոս կրկին գրուա-
ծի ի մէջ հատոյց և հայոց՝ և մրցասին հակառակորդ , հայք
առաւել ևս լսնատուեցի ուրոյ և հպատակոսեցի ունկնիս ընդ
լսատին ։ ոչ տեսցի և ի յաջոյդ դրեցոյդ ։ Օ այս յոյսո առ-
նի և համբերանային՝ որ հայ պիտանին էր ասյոմ ասի , ի Թուղթն
կրեալ առ ոմանս յոյս միաբանակուց , յոսուէն ։ * ու և ի քո
։ դառնամուեցի լսաւելացաց եկեղեցոյս և հիլենացոց (այ
։ յոսնաց , երևս բնուեցի տասլով ի քո) ։ ի նասս ընդ իր
։ խառնեցան հայք , և ի ձենք (ի յոսնացոդ) խորհեցան .
։ տեսանիս ասէ զի մրցիչն խորհուրդացուսէ , և ոչ թէ աս
։ դառնամուեցին ընդ երեսն ։ ։ Օ այն հասատասէ և միա-
բան կընձեռ ի նասցին ոտ հասիկոյեցիս , թէ հայք քա-
նեմն երբեք գտատեցի ինչ ի նոյ լսատին , այլ ջ յոյս միայն ։

Ա՛ ոյնցաւ մեք այժմ ի կարգ պատմին քեռ ։

Ջ ։ Յայժամ եհաս լար գործոց ամ ծի ժողովն հանդիսացա-
ոտ ձաքսգեսացիս և ասս սանտրեցիս , ծագեցաս շխսեցա-
ցին մեծ ի նա , յոյոց միջի ասատեղծին գլխով ։ վեռսկա՛ս
սատուհի՝ անձնուհաձ ինքնակերտաք գլսխո աւրոյնէ՝ գրեաց
ընդ ասգի ոտ պիտոյ կենդիս ։ լսարաժ յնա ուհամարհել զգ-
յոյնս իրրև գնեատսգական , և յետ նոսասատանք անսսանեն.
ըս գժսյոցն հանդիսյոս՝ խոսի քաղսաժ ինչ ասուզի . և ասյս
գրե ինչ ինչ ի մէ խորհրդոյ մարգեղսսնեի ոգիսոսկոն քա-
նիսք . լսրսաժ և սպասնոյ քաղաքականի գնորդկոյնն յնաս-
ընին քեռ , և սպասնեալեռք հրամայել կենդենին ունկոսնել յա.

Թասցին , ասյս ինչ ոչ ասե՛ ինամբ ոտասնոյ սնեսոյ ; ես ։
Պրեսոյ ոտ նա սինեի երսսնեցին գրեցաս երկոյս բոնիսք . ոյս
՛նան սուսաջի գնե , ինչ բոսրի և խրատս ասնոյ . ու ես ոչ
փոխելիմ ասե՛ ի նոյասոսնե՝ բոյոյ բանք քո ասե՛ ոչ ինչ խրատս ;
յոյ՛ Հրամանք ու ինդիսամանք ես , ու սանենին սուսնոյ գոյցս-
ինե՛ ու գոյցինեսոյ մոսոյ ու յոսիսոսին ոգ ։ ոչ գոյսոյ եհնոյ ։ և
գիսոյեսոյ գյոնդ ու ոչ գրե՛ ինչ հոգեսոյ ոգ ։ ։ և

,, և զառանիս պատճառացուս ընդ անտրտունջսն զնոսա ի ե-
,, թեանց : ||| Եթէ ի կամեցար մեռանել և ի Նշմարիտ գիտաս-
,, ցեալ անաչս լայր , հաչեալ լսանէր քո , ի քեզ ինքն հայեաց ,
,, ջեզ անուանդ լայր • ասելիք դի ու գոյ այլ ինչ մեծաւէ քան ըզ-
,, ծանօթասէրն անձին • ոչ ոք ևեթ ,, ||| ոչ ևեթ
,, քո պատճառիւ այլոցն , ոչ ասէ լինել մեռանել ոչ ոք ևեթ
,, ու ոչխարիւտես այնպէս , որ ասէ լինի ինդրելիք դի ամ-
,, դիւն կեցցեն • • • արդ՝ պատ դի ինդրես ասանձնել յան-
,, գուպն արտին • մտերիմ է՝ ոչխարած ես • և լինի միշտ ևեթ ;
,, գոպն • եղիցի միշտասեալ է , ասելասեր պատուն • քոյ
,, լեր աշակերտ , և մի առասպել • • • մի՛ ի կարծ գառնացին
,, և մի քոյ մեռոյ ինդ յանդիմանեսցին • լինի հետաքրքրասէր
,, և ոչ եւտիրականք՝ հակառակօք բերել առ անձինս • ոչ
,, եղիցի ոչ յանդգնին և սիրելիս կոչեսք ըզ մեռոյ դասի ըզ-

137 ՝ ամանակ էլեխ՝ ան՝ ՝ ՝

,, յ. սիրեաց , ւ. համախոհ ՆՁ ։ ,, Յասիոն մատի բա-
,, պիկարքոյն յանկուսն տրեր (յր ես սասն հնդկիք , ե սահ-
,, ման ։ Հա ։ Ասաց ի հնդոց ի հայերէն առանդաբեն ։ միայն
,, բան , ասաե ի գիմարիե շահասասն , ե յոյժ բիչ առիկ
,, սահիմ , ե ի հին առնեն գագրատասեանաց յանի՝ ոչ ի շի-
,, ատ , ե ի ատ կատեալ ի հնդատարիան գաղաքն (վրաց ի
,, ասա յատյասեան ի հնդատարիան գաղաքն վրաց ի
,, ի ասյն միարտալ են , և եհան մինչև առ մեզ . զի գաղտիկ
,, բան վարակեալ կայ , ւ. դլխատ գաղտիկ , որ ի հասուն ,
,, ։ ։ ։

Ի՞նչ ցան
և հայոց

Ընդ ոք սորա չհամեմատ անանց խորչեցան չքնաղեալս զգաւառս
Թիմն ժիլկին . Ընդոքեա և իրաք զնոյն պատանեկին , ի քաւուն
միայն խորհելի առնելով ,

Օ՜ար ինչ ոտացաք ի պատճառս միտրառելի հոյոց ըստ-
նաց , նա և վի՛ ժիլկին՝ որ զայս մատնեցաւ ի հանուիրոյ , հանաք
ի կարգէ պատուելիք Եղեռից շնորհողացն և գրիգորի կա-
թուղիկոսին , զոր արարեալ է առնեսպ սրբի գրիգորի հու-
թուղիկոսի . և ինչ ինչ ևս ի Եղեռից նմ , և ի ջամուչան գըր-
ուածից և ի յիշատակարանից , Առումն կայսմանն յիշատա-
կուելի և յայսմուռս որ . ոեդեկբ . 25 ,

Ի՞մչ ոյս ժողով՝ որ եղև ի Տաւուիայ ի հայրապետութիւն տ-
Թուան , հոգեցուս յոմանց ժողովոցն , և այո կամ յոնաեն
չեն յորում իրք միայրոպատք էր ասարուս . և կամ յոեկա ի
պատիւ արքեպիսկոպն առաքանի՝ ըստ ընդունի յամրոնապետոյն ,
որ ասէ՝ ի ժիլկի անդ հոս կալ իրքև քերան Կարոյն , և քար-
թուեր իրքև փող կենդանի , և իւրքև քնար հնչեալ ոչխ , ա-
ռաւել քան զայր հնար լսել ունեք հպանչին մարդոյ խօսիլ ,
ունեք զայսոսիկ և ի ծանօթութիւնս .

(1)

Հայասիկ հնչեստան ասէ , զորս ի՛նչերոյ եղեալ յերկնա-
գլուխ կորեցոյք , քանի անցք ունին յայլեալ հուժանօ-
տին հայոց , և պիտի իրք գործեցան յիշխանս մեր ն. յոյն ,
և մեք կամելով շարունակել զպատմութիւն միաբանս ընդ
ժիլկին՝ կանց ասարաք յիշատակիլ զնոսին , Ի՛սյա Յատիցուք
պատմել և զնայսոնց ըստ հետի ժամանակին ,

Կ՚ԱՂՈՒԱԿՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Ի՞նչպէս հանճան ընդոսք . և պատշաճութիւն ընծայեաց , ոչխ ,
և առաքինի . Այս գրեցյ գրիգոր հռոմոսղկոյն ընաղ
ի գրոց . և պատմեցուսց պատճն տան նո .

Պետրոս երկրորդ պատճառաւոր որդի լեռնի ու-
ռայոյ՝ յետ կալոյ գահու , ինչ . քաջութիւն և
բարեպաշտութիւն յիշատուելի իւրում՝ ի հիւ-
ևիսն և ի մատերիս , զինի երկուց ունաց հոգեշնորհ իւրոյ ընդ
օշին ոմն լսուիրանի՝ ի անուն ներաւոն Շուշանդ ոյ , միոյնդ ա-
նուանեալ զարսկին էր՝ ի փայլ միապատուն հոյոյ ընտանոյ ,
մխիճանեցաւ բարի ուսմամբ . զորմէ ասէ ևս ունեք ,

{1367}
տիրէ

Տ 2 գրե-

պրկեցան՝ եր գնային ի կռուանն հայոց յամուիսք ։ և գալիսք
տային, ըմ տուչիս, կամ կռէին ։ Այս ամ յետ մահուանն Թորոսի
առեալ կինքն Ղմանուէլ պապատուհաց տալ՝ ին ։ և տարաւ
զաղջիք ինամ առ ինքեան ։

1168 Ամ ՌՃԺԷ եղեալքն Թորոսի՝ որ նստեր ի թերիա, էրբև լսեաց
զմահ նորա, առեալ զՀեթենեսդօրս ամիրային թերիոյ, որ նա
կնքեն էր նուբիային որդի զանգլայ, եկին յերկիրն Թոռոսի ։ և
ջանային իշխել իւրեանց ժառանգ փխէ հղբօր էրայ ։ և
աեսեալ ինէ սլ տան նմա տերն իշխանք Հայոց, բնչէ չարիս
պատա գործել, և ի բազմ աեղիս ապստամբել սահեալ առ
րել զերկիրն ։ Ոտից սովին ևս սլիել օգտեալ՝ վերստին գար,
ձաս ի թերիա և տոհմել զոյր ևս յառաջնումն զորաց յիշխանն
տերէզեան՝ և ին դարձեալ ի կռուհնան սայ ։

1169 Ամ ՌՃԺԸ Ոն տեսեալ իշխանացն Հայոց, և գիտացեալ՝ ԹԷ լիւ նոցա
հնար խաղաղասիրն գտանել ընդդէմ կռոլ նուա, ընկալան
զնա, և հպատակեցին նմա ։ Այս նիւ էապատ տիրեալ
երկրին նիւ լիկիայ՝ դարձեալ զգօրս իշխանին թերիոյ կոտ խա-
րեանց ։ Այսպատեալ Թորոսն տիեղերն Թոռոսի՝ ԹԷ գաս-
սէ գաս յինչ հնարեալ ընկիւլ իւր մէջ, փոխեաս յանտոնք ։
ուսան եկեալն եր ։ Այս յետ փոխառեան նորա տանուտրիշտ
ոանք կալեալ նենգաւորք զորդին Թորոսի՝ ապանին ։ գոյգ
խարդախ նորին իսկ ինչեի ։ Այս մէջ յետ գրաւելոյ յինքն
զայն իշխանութիւնն՝ մատնեաց զանձն յանապատ և յաղաղակ
պրծաս ։ մինչև սաղակատել զաց նի՝ ապանին զնա ։ և Թոռ-
ղեցին ի վանքն որ կալիսր մեծ գետր ։ կացեալ յիշխանութեան
ամս ։ ե ։

1174 Ամ ՌՃՀԴ Ղազարեան յայնժամ իշխանաց և գործոց հայոց ի մի
խարհատպ, և միաբանեալ՝ ի սի կամս՝ կուչին ի սոս գոռոցն
զերկրէ սրդի ոսկփանեայ եղբայր Լեռոսի և մէջհի ։ զոր հան-
դերձ լսանիւ եղբարբ նէր սնասցանէր առ խոր բանիս սան սին
իշխան հայոց՝ երսխոտսրհուն ի Տօրն նէ ՝ ի սան փախեալ ։
և հոցառելն զնա իշխան երկրին ի կիլիկիս և ի լերինս ոս-
րոսի ։ Այն սյա ոսպեն երկրորդ՝ թագս յաղին ոսնելոյ և
զաղջրանեալ վարելոյ ըն աւնին՝ սերել եղև սնցան ։ և նորա
գեաց ի բազմ ոռեղիս զօրեալ ոսան և զնեցս ։ և գոռս ոն-
սանի առ ՝ ՁԳ ոչգս ։ Ոնչեալ ոս աղգն լատինացոյց հայոց
առնէր եր խոր կին ։ յորմէ և ծնաս կերկոս գոռեցս ։ Պայա-
գատել սոյա գՀայս՝ եղև գինի մնհան ընդհանուր այլ՝ յերկիր սան
գրկասրի կնկնկսն. ի Թոռնի Հայոց ։ սիզ ։ և ի սոյս ՅԱԿՈՒ
դոսմարեցաս մեծ ժողովն Դոմիկոյաս ՝ զորմէ խոսեցաս ի
նոսիրն Թագս գլուսեր ։

Ա՛ւեղև յետ մեռանելոյ մանսել հայսեր՝ ի միսանգամ դըր-

ՀԱՅԿ ԱՐՔ
Ի ՀԱՅԱՍ
1182
ՍՂՁ

գտուել իշխանութիւնն ի Հայս և ի յոյնս , յոլովակերտս ամօ իշ-
խանն ասորին ՝ ի վէր քշելին սարսռումն ՝ որ ի ասրոյ յոտնաց ,
և եաս զօրն ՝ նայնպէս ՝ զբերդատեղիսն ամենայն ՝ ի պատճառս
ոչ այսորիկ գտանելոյ ընդ ասորեաւն եղբարցն լամ-
բրոնացոյն հեթումայ ՝ զոր ինքն ՝ որ և եր փե-
ռայ Լեռնոյ Տօրէզօր ասորեաց , քանզի ոս ինքն հեթում
հաստատարիմ գտեալ ի ծառայութեան յոյնոց ՝ ոսկեր ի կայսերէ
կայսեր ընծրոկացուն կալմանցն առեալն , ասուն և ի ոսրեալ
անգ. ասորեանն ՝ նախատեսեալ հատարեր զայն ինքեան ՝ ոչ
ոստիկանութեալ խառաչոյ ՝ գտամարեալ ասորեցն զօր քեմ , և ելին
պատերազմ զնդմրեան , ոսր նուաղեր հեթում ՝ և ոսխիեր վեր
գտալ ի հնապանդսոյն իւր , և տալ ինքեան նաև զայն բերդ ,
ոսկ հեթում ոչ կամեցեալ զինքանել նմին , և ուղեալ այլ կո-
թակացեալ ասոնեք , ընդ որ գերելեալ ի վասկեալ ի դղեկի անդ
գրեթէ զտարն մի աղջկան , ոսք դրէ սատու էլ ոկնասցն ակա-
նատես ի վարս լատերդնացոյն ,

ԱՅՈ ԻՐՐԵ ԿԱՐԻ ԻՆՒ ՈՍՐՏԱՊԱՏՈՒԱՆ ՀԵԹՈՒՄ ՝ ԶԲԵՐԱՑ ԼԱՏՈՒՂՔ
ԱՂԵՐՍՈՒԱՑ ՈՒԵ ՈՂԵՄՈՆԳ ԼԱՏԵԼՈՅ ԿԱՄՆՈՅ ԱՆՈՒՐՈՒԹԵՑ , և ՈՉՆԱ-
ԼԵՑՑ ՀՆԱ ՀԱՏՈՒՆԵԼ ԻՆՔԵԱՆ ՅՕՔՆԱՈՅ՝ ԻՈՒԱՏԱՑԵԱԼ ՏԱԼ ՆՄԱ
ԶԶԻ ԻՆՁ ԵՒ ԼՆՑՊԻՒՍԻ ՝ ՅՈՎ ԿՈՄՆՈՅ ՔԱՆՉԵԼ ՀԻԱՐԿԱ ՍՂՈՒԱ ԶՔ-
ԿԵՄ ՈՍՒԼ ՈՒՈՐՆԵՆ , ՎԻՐՀՑԱԼ ԴՒՒԱՀԱՆՈՒԼՔԵ , ՈՒՈՒՄ ԵՒ
ԱՊՈՏԱՀԱՄ ՈԻՐՒՆ ՅՂԵԼԱՀ ՈՒԵ ՈՈՐԼԿՆ՝ ՀՐԱՈՒԻՐԿՈՑ ՀՆԱ ՍՊՈՏ-
ՈՒՀՄ Ի ԱՒԱՂ ՈՈՐԵՔ ՝ ԵՒ ԲԱՂՁԵՑՈՒԱՑԵԼ ՀՆԱ Ի ԽՆՀՈՅՈ ՈԵՂՈ-
ՆՅՈՒ՝ ՆՆՀԳՈՈՔ ՀԵՐԹՈՒՂՈՒ ՍՂՈՐ ՁԱՅՆ ՀՆՔ , և ԵԳ Ի ԳԻՆՑԱ-
ՀՈՂ ՝ ԶՐՐՈ ՁՈՅԱ ԼՈՆԱՈ ԿՂՈՒՈՐ Ի ՆՂՈՅՑՆ ՈՈՐԵՆԻ ՈՐՆԻ ՀՈՆ ,
ՈՐՈՒՀՁՑԱՈ ՅՈՒՀ ԵՒ ՁՕՐՑԱՑՈՒՈ , ԵՒ ՎԱՈՒԵՑԱՈ Ի ՎԵՐՒՀ ԽՈՐՔՈՈՔ
ՀՈՒՆԿՆ ՝ ԲՈՒՑՑ ԿԱՈՒԱՀԾԵՈՒ ԼՔՔ ԳՈՈՑՒ Ի ԳԼՈՒԼ ԼՈՐ Ի ՎՔՐԱՑ
ՆՈՒ ՈՉ ԲՆԱՑԵՈՑՒ ՆՈՒ Ի ՈՈՐԱՔՆ ԵՒ ՈՈՒՈՒՆՑՒ ՝ ԽՈՒՂՈՑՈՒ ԼՆՔՆ ՁՕ-
ՐՈՑ Ի ՎՐ ՀԵԹՈՒՄՑ ՝ ԵՒ ԿՐԿՆՔ ՊԱՀՊԱՆԵՈՒ ՂԱՒԱՐՔՈՒՄ ՈՈՒՈՐ-
ՊԵՑՑՑ ՅՈՒՀ ՂՐՆԱԿՆՔՈ ՆԱՐՈՈՆ ՝ ՎՆՆԼ ՈՈՒՐՆԼ ՀԵԹՈՒՄՑ ՀՈՂ-
ՈՈՒՈՒ ՔՈ ՆՄՈ ՝

1184
ՍՂՁ

Ա՛Ե ՈՈՐԱ ՁԵՒՈՈՒՄՔ ՆՈՐՆՆ ՀԵԹՈՒՄՑ ԲՈՂՈՒՄ ԼՆՑ ՈՈՒՁԵՈՒԼ ԼԵՒՈՆՆ
ՑՅԵՒՈՒՆՈՐ ԿՈՈՆ ՈՆՈՒՀՈՒՈՒՑ՝ ՑՈՐՁՑՑ ԱՆՁՆՈՈ ՂԵՂՈՒՈՒՐ ԼՒՐ
ՂՈՒԼՔՆ ՝ ԵՒ ՈՈՐՔՆ ԵՈՈ ՊՂՈՒՈՈՐ ԼՈՐ ՁՈՒԼՂՈՈՈ Ի ԿՀՈՈՆԼՔ
ՊՈՒՂՈՆՈՒ ԿՐՈՈՔՐ ՈՐԳՈՒՑ ՈՂԵՄՈՆՈՒՀՈՒ ՈՅՈՈ ՀՂՈՒՈՒՄՒ ՝ ՂԼՑԿՈ
ՄՀՅՈՈՆ ՊՀՈՒՆՁՆԼՈՒ ՈՐՑՑՑՂՈՒՈՒՑ ՈՈՒ ԼՆՔՆ ՊՈՒՑՂՆՒ ՓՂՈՈՑ
ՈՈՐՔՆՔՆ ՂԶՂՂՈՈՆՈՒՆՒ ԱՆԱՀՈՁՑՒՑ ՝ և ԾՈՈՒ Ի ՆՈՒՈՆՔ ՈՐԳՆ ՄՔ
ՁՈՐ և ԱՆՈՒՈՆՆԵՂՆՒ ՈՈՐՆՆ ՝ ՀՈ ՈՑՈՒՂՈ ՀՈՈՈՈՈՒՆՑՈՈ ՀՈՈ-
ՈՈՒՈՒՆՑ ՀՈՈՈՒՈՒՆՑՈՈ ՀՈՈՈՒՈՒՆՑՈՈ ՀՈՈՈՒՈՒՆՑՈՈ ՀՈՈՈՒՈՒՆՑՈՈ

ընկեր ի հոգոց, գան գտանիցին և զբաժինս խորհեցասցուն ի նոցանէ, անդադար յուսալոս լինելով առ Տէր զկնի նոցա։ Ա՛մէն։

Ա՛մէն։ Օ՜այս ամաւթեալ դրիցուրի կիճիցին, և անկատար թողեալ փակիլ զբերանս յուշադ, զնոսա ի թուղթ խորհրդով և հասանելիք ենկեցաց և միշտ ակայ հոգոց առ սրբոյսն պատրաստեալ ընդ Քրիստոս յիսուս Տէր մեր, որում վայել է փառք և իշխանութիւն յաւիտեանս յաւիտենից։ Ամէն։

Ա՛մէն։

Գրիգորիս Մագիստրոսի Կիլիկեցւոյ Կաթուղիկոսի Հայոց, առ Ալեքսիոս Կոմնենոս Կայսր Յունաց։

Հասեալ դրիգորի եպիսկ. ի հասիլ հանդ երէց ասղիկացք ս. մեծարեալ ի հոգոյ ոչ եղեալ անդ զբօսութիւն քաղաքական։ զի զնացեալ կեր.նի. ի վերանալ քաղաքն առնել փաղել վեր կայուսք իւրոց ինչ ըն վերանալ զնոսա ամենայն։ զորս առաք և ինքն գրիգորիանցք։ և յանգիսիոն հղիալ, մեռանիլ հոգոյ պատրաստ զպատրաստ զնալ զնալ կամ ի վերանալ և պատմեցաց

՚՚ ղեցոյ , և ասէ կղևիրևկոսաց , և ասէ լսմանդ Տայոց ժողո-
՚՚ վոյ ։ Ղէնդի և աստուածկան օրհնուն քրիստոնէից աւիշեց
՚՚ մեռանելական օրհնուն՝ ամենուրեք Հաւատոյ խոստովա-
՚՚ նեն , ոչ մարմնոյ և արեան յայտնութիւնք , այլ՝ ի Հոգւոյն

՚՚ ոգի ։

Զկնի այսորիկ յայտ սարսեալ և զանգաթծութիւն եկեղեցւոյն քան՝ որ չկնեցաւ՝ ի վէր վիմին Հաւատոյ , և զմայրական գաւթ առաքելական աթոռոյն առ՝ ոտ Հայաստան սրբոյ իւր , յա-
րեւ * ։ ան որոյ և պատ եղբարք սիրեցեալք և տղիք , որ
՚՚ Հանգիստք՝ ի գերկն մեր ձերոյ , և ողջունեալ զսորին Հաւատ,
՚՚ և սիրեալ յամենայնի զսուրս միաբանութիւնն , և յօգնալ եք
՚՚ յամենայն Հմայութիւնէ և յամենայն գործս քոյնոց , ա-
՚՚ զաւէտիկ զգաստութիւն՝ ոյ՝ վիճակաւոր ընդ սմա և միա-
՚՚ նալ յերկնային նորին քաղաքն , և յօդել՝ ի վիճն գլուխ ան-
՚՚ ևան , որ զերկուսեան որմն խառնեաց՝ ի միւն , և ուրար զեր-
՚՚ կոցանցն օձևանան մի , և՝ ի վէր այսր Հիմոն՝ ուր յօդեալ
՚՚ կը գՀաւատոյ շինուածն , ոյորոյիք ջոնալ խմատութիւնք և
՚՚ արթնութիւնք , զի և ամիւ նմանելիք մեզ՝ ի պոշան ոյ ,
՚՚ և ընդ որում խոստովանիք զնմ ուղիղ դաւանութիւնն Հաւա-
՚՚ տոյ , ինչ որ ընդունի և՝ ի կորգաց՝ ուղղեցիք ։

Այս ոսպս յերկու ինչ յորպարէ զնո սիրալից բանիւք և քաջ-
քութիք • ըստ՝ ի՝ խոստնել ոսկու մի ջուր՝ ի բաժակ ոչ խոհրդ-
դոյն , զոր ունիմք ոսկ՝ ի Հայոցն մերոց առաքիտոյ , նոյնպէս
և զնոնեղ ոճս փոխարկել ուզին աւուրքք յառաջ քան զկո-
զանդն յունվարի , այն ե՝ ի դեկտեմբերի ։ ԺԵ , և յայն ան-
միջապես ։ * Օ՝ ի ոչ փոյթէր պոյծոս՝ ի մէջ անուխնոց՝ ի
՚՚ Հաւատս , ոխակս սրտիքք լինել և՝ ի սէր պոռարարին և
՚՚ յամօրս ամենից առանց թերութիք , և մի ինչ պակասիք՝ ի
՚՚ զվայելութիք Հաւատոյ ձերոց ոտիզոյսուցի ։ Լ՚ յլև մեզ
՚՚ զուարճանն կարգեալ մերոց և զուղղութիքն սրարեալք զու-
՚՚ ցանել՝ ձեզ զխոստանէից ուղիղ ոյսիւ , և զձեզ յոմէ ինձ
՚՚ Հաւատոյ՝ զոր ունիք՝ ոչ զոփոխութիքք մեծաւ ոխրով և յոյս
՚՚ պես ուրոյն եմք Հոգեալ և մարմնով՝ յամ ժամ՝ յորժամ
՚՚ զդիպուս ձեր լսեմք , և գայսդ ամաւոր Տիեզերական սահա-
՚՚ նեմք , զսաղմոսեցիկ լինիմք , զի մեծանայք և բազմանայք
՚՚ Հաւատով և խոստութիք • որպես լսեաք զնմ զործոյ ձեր
՚՚ Աչմոլատուն՝ որ առաքեալ՝ ի Աչմարիա եղբօրիս մերոյ Տրի-
՚՚ փոն աղբեցիկոն վիրկուսպոլսոյ , որ ե՝ ի ձինչ առ մեզ ո-
՚՚ ասրեալ . զոր պատուհասեալ ոտժանալին , և յաղագս ձեր
՚՚ մարեալ կալոյ փուս առնաք գնհանութիւն՝ ոյ , ոյնմ՝ ոյ՝ ի
՚՚ մէջ անհուապից և անօրինոյ ոպոյոց բիւրս բիւր քրիս-
՚՚ առնեիոյ ոյահ իւր ոնուհանն երիքսոգուս . յաղագս ոյոյ

՚՚ փա.

,, ի ձեռն Ներսիսի Մեծի, որ ի Տարօնոյ էր, ի գեղջէ Ակունեաց, ի տանէ Ամատունեաց, ի ծնողաց
,, Ներսիսի եւ Սահականոյշ, ի թոռնէ Ներսիսի Մեծի, որ ի Տարօնոյ էր, ի գեղջէ Ակունեաց, ի տանէ
,, Ամատունեաց, ի ծնողաց Ներսիսի եւ Սահականոյշ, ի թոռնէ Ներսիսի Մեծի, որ ի Տարօնոյ էր, ի գեղջէ
,, Ակունեաց, ի տանէ Ամատունեաց, ի ծնողաց Ներսիսի եւ Սահականոյշ, ի թոռնէ Ներսիսի Մեծի, որ ի
,, Տարօնոյ էր, ի գեղջէ Ակունեաց, ի տանէ Ամատունեաց, ի ծնողաց Ներսիսի եւ Սահականոյշ, ի թոռնէ
,, Ներսիսի Մեծի, որ ի Տարօնոյ էր, ի գեղջէ Ակունեաց, ի տանէ Ամատունեաց, ի ծնողաց Ներսիսի եւ
,, Սահականոյշ, ի թոռնէ Ներսիսի Մեծի, որ ի Տարօնոյ էր, ի գեղջէ Ակունեաց, ի տանէ Ամատունեաց,
,, ի ծնողաց Ներսիսի եւ Սահականոյշ, ի թոռնէ Ներսիսի Մեծի, որ ի Տարօնոյ էր, ի գեղջէ Ակունեաց,
,, ի տանէ Ամատունեաց, ի ծնողաց Ներսիսի եւ Սահականոյշ, ի թոռնէ Ներսիսի Մեծի, որ ի Տարօնոյ
,, էր, ի գեղջէ Ակունեաց, ի տանէ Ամատունեաց, ի ծնողաց Ներսիսի եւ Սահականոյշ, ի թոռնէ Ներսիսի
,, Մեծի, որ ի Տարօնոյ էր, ի գեղջէ Ակունեաց, ի տանէ Ամատունեաց, ի ծնողաց Ներսիսի եւ Սահականոյշ,
,, ի թոռնէ

ՀԱՏ. Ե. ԳԼՈՒԽ Ի. ՄԱՍՆ Ա.

Ո՛վ սուրբ հայրապետ, ո՛վ ուղղափառ վարդապետ, ո՛վ ճշմարիտ ուսուցիչ, ո՛վ անվեհեր նահատակ, ո՛վ անպարտ զինուոր Քրիստոսի, ո՛վ անյաղթ հաղթող սատանայի, ո՛վ անդադար աղաչող առ Աստուած, ո՛վ անդադրում բարեխօս առ Տէր, ո՛վ անդուլ ուսուցիչ հաւատոյ, ո՛վ անխոնջ քարոզիչ ճշմարտութեան, ո՛վ անհոգնելի ջատագով ուղղութեան, ո՛վ անսասան հաստատուն սիւն եկեղեցւոյ, ո՛վ անշարժ հիմն հաւատոյ, ո՛վ անսխալական ուսուցիչ առաքելական վարդապետութեան, ո՛վ անսպառ աղբիւր իմաստութեան, ո՛վ անյաղթելի զէնք ընդդէմ հերձուածոց, ո՛վ անպարտելի վահան ընդդէմ հերետիկոսաց, ո՛վ անկարելի ընդունել զանիրաւութիւն, ո՛վ անկարելի ուրանալ զճշմարտութիւն, ո՛վ անկարելի ստել զանգամ մի, ո՛վ անկարելի սուտ երդնուլ զանգամ մի, ո՛վ անկարելի ստութեամբ

ՀԱՅՔ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ · Ը · ԳԼՈՒԽ · ԽԶ · ՏԱՐԻ ՌՃԽԴ

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ՍՈՒԼԹԱՆ ՄՈՒՍԱՅԻ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒԼԹԱՆ ՄՈՒՍԱՅԻ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՇԽԱՆԱՍԻՐԷ ։

Հայոցիս գոթացոյ ինել գոյնեալ ուրոյնին վերայ ։ եւ զջրանալոյն գաւազանեալ
եւ եռանեալ ՚ի միւրս ։ եւ ՚ի հոտ ։ եւ ուշ տալ ի դնդուածոյն ։

Ա Ղբրդն կամ գերդման գեղեցուեան արքայ վերայ՝ Ալբիան ։
{1174} ղոր յիշեցաք ՚ի գլ. ծէ. ՚ի լսին Թագի՝ յերկրորդ Իսուսէ ։
ամի կամ ինչուան զրիստոսի ասցուի, եւ յաւուրսն առ Գաղիա ։
ամի իշխանաւոր ուրեքեան, խաղաղ բազմուի զգայ ՚ի վեր անի
քաղքին ցիրակոյ, զոր ոչանայ առնել ՚ի մեռս տարեցոյ ։
եւ առել զայն վիրաւորն՝ եդ անդ վիրաբոյժս զուարճասիրս իւր
զնեանն ուսուցանելոյ՝ ըստ իմոյ նմա, եւ մերկացեալ տեսանել
զայրացեալ իշխանն զերեսին, որ կեցոյց ամիշտ, տարար. ըստ
իւր ՚ի վերս ։ Օ, այն լուեալ մեծ հռչակաբանին զայրանալ ։
կատաղի աճեալ՝ ուսուցուածս ՚ի միտ ոչնալ եւ պատրաստ գոյն ։
զոր ՚ի վերս ։ ասէ ։ այն ի նշանագրելոյն յորում հուս
ամիսային կարգաց՝ ոչնալոյ ՚ի մեռս նմ, եւ եղաւս ՚ի քանսի ։
յայնժամ թաղել ինձիս ընդ ազգականսն ինդ ուսուցանել ինդ ուսուցանել
վասց ՚ի մեռն իշանեալ՝ հնարս ցաւանել իրացն, եւ միշտ
պատճառ նմ տեսեալ ընդմ գանձ՝ ինդրեաց գեղոյցն իւր զա.
պնդեալ ։ Իսկ ոմանցացաւ յայնհետեւ ոսկերսա իշխանն ընդ
ոսկերսին վասց, եւ եղեւ նմ նիզակաւիցն հանդերձ սպասուել իւ.
րում զրիզոյնն, զոր ՚ի ձեռն նորա.
ասց ուցա ուսուցել ինդ Տաճատեսյոսս յեռալ յիմարքնանութենէ
թարեզ եղիս միոյ՝ որ զինի ժողովոյն հռոմկլայսս ՚ի քաղաքն
Տիրացուհասական Ձախուհեն յոյնսոսիկ կոչնիս ։ ոմն յիշեցաք
գլ. ծէ. վասց ։ եւ ՚ի ամ տաղաչի ՚ի ՚ի ՚

գլուխ

պարիսպ · և ինքն գնացեալ ե փախչէ առաջ ի պատերազմէն ի
ներքս · և ամենեքեան զարհուրեալ ի վերայ նորա ի պատերազմ
ելանել · զի ամենեքեան գիտեին զնա թէ ոչ ոք կարէ ընդդէմ
նմա կալ · և ոչ ոք ելանէր ի պատերազմ ընդդէմ նորա · մինչ
ոչ ոք ելանէր ի պատերազմ ընդդէմ նորա · մինչ ոչ ոք ելանէր
ի պատերազմ ընդդէմ նորա · մինչ ոչ ոք ելանէր ի պատերազմ
ընդդէմ նորա · մինչ ոչ ոք ելանէր ի պատերազմ ընդդէմ նորա ·
մինչ ոչ ոք ելանէր ի պատերազմ ընդդէմ նորա · մինչ ոչ ոք
ելանէր ի պատերազմ ընդդէմ նորա · մինչ ոչ ոք ելանէր ի

պանծալոյ՝ անդ մնասս . և կաս զկին նի սչյուզքի ունի ՝ ոսկ տր
ունաս և վիպասիս ՝ ոչ զ լեա ՅԱԼԿաց կոպնուլ զնս լշնանաց
Հոգոյ տարած ի վերոյ նոր ՝ ո տոպա ի ոսգոսհին վրաց ի ա-
մար Հաստից յաստուածոլեի մեծ գլխոյնիս ՝

Ա. Եւ եթէ ի այն ասասրս ի մ-ուանիլ սարդոլ իշնանին
Հոգոյ , որ երբեմն վերահոգոյեաց էր անոյ , ոչ լինէցուք ՝ գ-
չեմ , թամար Հոգոսհյանցն արար յորդիս նոր վերնոնուելի
ոստոխելեանց , վերից ոչդի նորա՝ որ կոչիր զուգարի կացոյց
ապուռալաւ ինչ սոյորսոխիս մեծ , ասմեալ նմա պատ ցու-
գաց . իսկ գկրասերն՝ որ կոչիր ոսկ ոչ ոչ ոչ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 185
ՊԸԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 186
ՊԸԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 187
ՊԸՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 188
ՊԸՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 189
ՊԸՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 190
ՊԸՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 191
ՊԸՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 192
ՊԸՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 193
ՊՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 194
ՊՂԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 195
ՊՂԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 196
ՊՂԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 197
ՊՂԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 198
ՊՂԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 199
ՊՂԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 200
ՊՂԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 201
ՊՂԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 202
ՊՂԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 203
ՊՂԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 204
ՊՂԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 205
ՊՂԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 206
ՊՂԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 207
ՊՂԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 208
ՊՂՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 209
ՊՂՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 210
ՊՂՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 211
ՊՂՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 212
ՊՂՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 213
ՊՂՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 214
ՊՂՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 215
ՊՂՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 216
ՊՂՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 217
ՊՂՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 218
ՊՂՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 219
ՊՂՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 220
ՊՂՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 221
ՊՂՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 222
ՊՂՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 223
ՊՂՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 224
ՊՂՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 225
ՊՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 226
ՊՃԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 227
ՊՃԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 228
ՊՃԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 229
ՊՃԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 230
ՊՃԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 231
ՊՃԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 232
ՊՃԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 233
ՊՃԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 234
ՊՃԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 235
ՊՃԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 236
ՊՃԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 237
ՊՃԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 238
ՊՃԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 239
ՊՃԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 240
ՊՃՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 241
ՊՃՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 242
ՊՃՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 243
ՊՃՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 244
ՊՃՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 245
ՊՃՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 246
ՊՃՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 247
ՊՃՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 248
ՊՃՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 249
ՊՃՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 250
ՊՃՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 251
ՊՃՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 252
ՊՃՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 253
ՊՃՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 254
ՊՃՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 255
ՊՃՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 256
ՊՃՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 257
ՊՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 258
ՊՄԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 259
ՊՄԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 260
ՊՄԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 261
ՊՄԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 262
ՊՄԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 263
ՊՄԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 264
ՊՄԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 265
ՊՄԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 266
ՊՄԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 267
ՊՄԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 268
ՊՄԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 269
ՊՄԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 270
ՊՄԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 271
ՊՄԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 272
ՊՄՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 273
ՊՄՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 274
ՊՄՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 275
ՊՄՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 276
ՊՄՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 277
ՊՄՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 278
ՊՄՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 279
ՊՄՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 280
ՊՄՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 281
ՊՄՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 282
ՊՄՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 283
ՊՄՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 284
ՊՄՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 285
ՊՄՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 286
ՊՄՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 287
ՊՄՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 288
ՊՄՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 289
ՊՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 290
ՊՅԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 291
ՊՅԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 292
ՊՅԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 293
ՊՅԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 294
ՊՅԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 295
ՊՅԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 296
ՊՅԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 297
ՊՅԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 298
ՊՅԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 299
ՊՅԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 300
ՊՅԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 301
ՊՅԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 302
ՊՅԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 303
ՊՅԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 304
ՊՅՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 305
ՊՅՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 306
ՊՅՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 307
ՊՅՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 308
ՊՅՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 309
ՊՅՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 310
ՊՅՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 311
ՊՅՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 312
ՊՅՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 313
ՊՅՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 314
ՊՅՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 315
ՊՅՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 316
ՊՅՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 317
ՊՅՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 318
ՊՅՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 319
ՊՅՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 320
ՊՅՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 321
ՊՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 322
ՊՆԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 323
ՊՆԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 324
ՊՆԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 325
ՊՆԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 326
ՊՆԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 327
ՊՆԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 328
ՊՆԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 329
ՊՆԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 330
ՊՆԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 331
ՊՆԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 332
ՊՆԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 333
ՊՆԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 334
ՊՆԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 335
ՊՆԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 336
ՊՆՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 337
ՊՆՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 338
ՊՆՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 339
ՊՆՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 340
ՊՆՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 341
ՊՆՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 342
ՊՆՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 343
ՊՆՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 344
ՊՆՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 345
ՊՆՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 346
ՊՆՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 347
ՊՆՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 348
ՊՆՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 349
ՊՆՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 350
ՊՆՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 351
ՊՆՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 352
ՊՆՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 353
ՊՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 354
ՊՇԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 355
ՊՇԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 356
ՊՇԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 357
ՊՇԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 358
ՊՇԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 359
ՊՇԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 360
ՊՇԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 361
ՊՇԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 362
ՊՇԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 363
ՊՇԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 364
ՊՇԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 365
ՊՇԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 366
ՊՇԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 367
ՊՇԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 368
ՊՇՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 369
ՊՇՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 370
ՊՇՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 371
ՊՇՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 372
ՊՇՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 373
ՊՇՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 374
ՊՇՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 375
ՊՇՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 376
ՊՇՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 377
ՊՇՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 378
ՊՇՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 379
ՊՇՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 380
ՊՇՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 381
ՊՇՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 382
ՊՇՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 383
ՊՇՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 384
ՊՇՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 385
ՊՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 386
ՊՈԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 387
ՊՈԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 388
ՊՈԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 389
ՊՈԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 390
ՊՈԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 391
ՊՈԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 392
ՊՈԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 393
ՊՈԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 394
ՊՈԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 395
ՊՈԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 396
ՊՈԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 397
ՊՈԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 398
ՊՈԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 399
ՊՈԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 400
ՊՈՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 401
ՊՈՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 402
ՊՈՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 403
ՊՈՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 404
ՊՈՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 405
ՊՈՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 406
ՊՈՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 407
ՊՈՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 408
ՊՈՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 409
ՊՈՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 410
ՊՈՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 411
ՊՈՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 412
ՊՈՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 413
ՊՈՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 414
ՊՈՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 415
ՊՈՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 416
ՊՈՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 417
ՊՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 418
ՊՉԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 419
ՊՉԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 420
ՊՉԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 421
ՊՉԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 422
ՊՉԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 423
ՊՉԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 424
ՊՉԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 425
ՊՉԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 426
ՊՉԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 427
ՊՉԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 428
ՊՉԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 429
ՊՉԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 430
ՊՉԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 431
ՊՉԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 432
ՊՉՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 433
ՊՉՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 434
ՊՉՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 435
ՊՉՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 436
ՊՉՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 437
ՊՉՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 438
ՊՉՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 439
ՊՉՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 440
ՊՉՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 441
ՊՉՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 442
ՊՉՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 443
ՊՉՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 444
ՊՉՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 445
ՊՉՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 446
ՊՉՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 447
ՊՉՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 448
ՊՉՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 449
ՊՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 450
ՊՊԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 451
ՊՊԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 452
ՊՊԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 453
ՊՊԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 454
ՊՊԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 455
ՊՊԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 456
ՊՊԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 457
ՊՊԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 458
ՊՊԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 459
ՊՊԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 460
ՊՊԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 461
ՊՊԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 462
ՊՊԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 463
ՊՊԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 464
ՊՊՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 465
ՊՊՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 466
ՊՊՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 467
ՊՊՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 468
ՊՊՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 469
ՊՊՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 470
ՊՊՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 471
ՊՊՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 472
ՊՊՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 473
ՊՊՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 474
ՊՊՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 475
ՊՊՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 476
ՊՊՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 477
ՊՊՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 478
ՊՊՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 479
ՊՊՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 480
ՊՊՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 481
ՊՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 482
ՊՋԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 483
ՊՋԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 484
ՊՋԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 485
ՊՋԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 486
ՊՋԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 487
ՊՋԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 488
ՊՋԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 489
ՊՋԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 490
ՊՋԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 491
ՊՋԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 492
ՊՋԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 493
ՊՋԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 494
ՊՋԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 495
ՊՋԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 496
ՊՋՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 497
ՊՋՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 498
ՊՋՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 499
ՊՋՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 500
ՊՋՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 501
ՊՋՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 502
ՊՋՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 503
ՊՋՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 504
ՊՋՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 505
ՊՋՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 506
ՊՋՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 507
ՊՋՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 508
ՊՋՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 509
ՊՋՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 510
ՊՋՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 511
ՊՋՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 512
ՊՋՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 513
ՊՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 514
ՊՌԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 515
ՊՌԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 516
ՊՌԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 517
ՊՌԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 518
ՊՌԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 519
ՊՌԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 520
ՊՌԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 521
ՊՌԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 522
ՊՌԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 523
ՊՌԺ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 524
ՊՌԻ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 525
ՊՌԼ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 526
ՊՌԽ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 527
ՊՌԾ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 528
ՊՌՀ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 529
ՊՌՁ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 530
ՊՌՂ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 531
ՊՌՃ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 532
ՊՌՄ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 533
ՊՌՅ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 534
ՊՌՆ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 535
ՊՌՇ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 536
ՊՌՈ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 537
ՊՌՉ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 538
ՊՌՊ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 539
ՊՌՋ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 540
ՊՌՌ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 541
ՊՌՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 542
ՊՌՎ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 543
ՊՌՏ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 544
ՊՌՑ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 545
ՊՍ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 546
ՊՍԱ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 547
ՊՍԲ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 548
ՊՍԳ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 549
ՊՍԴ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 550
ՊՍԵ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 551
ՊՍԶ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 552
ՊՍԷ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 553
ՊՍԸ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 554
ՊՍԹ

ՀԱՅՔ ՀԱՅ
Հատոր Ը
էջ 555
ՊՍԺ

ՀԱՅՔ ՀԱ

Գ Լ Ո Ւ Խ · Ի Զ

Յաղագս հարեան ազգին · և թէ որպէս երկրագործեաց · և փոքիոյ
ներքս · և յաղագս առաքելոյն Թադէոսի · և
պիղծոյ մոգուհւոյն Սանդխտոյ ընդ նմա ·

Ապա երկրորդ՝ մեծ իշխանն Հայոց՝ արդէն ասացաք՝ որ ի
տոհմէ Արշակունեաց՝ յորմէ ազգաւորեցան ազգք իւրք ի կից
գաւառսն՝ որ ի հիւսիսոյ կողմանէ Հայոց՝ ի մերձ Վիրաց՝ ի
Գուգարս՝ ի Ջաւախս՝ ի Տայս՝ ի Կոգովիտ՝ ի Բասեանս՝ ի
Կոգովիտ՝ ի Բասեանս՝ ի Տարաւն՝ ի Մոկս՝ ի Վանանդ՝ ի
Խորձեան՝ ի Սպեր՝ ի Կորդուք՝ ի Տուրուբերան՝ ի Մոկս՝ ի
Վանանդ՝ ի Խորձեան՝ ի Սպեր՝ ի Կորդուք՝ ի Տուրուբերան՝
ի Վարդանակերտ՝ ի Մոկս՝ ի Վանանդ՝ ի Խորձեան՝ ի Սպեր՝
ի Կորդուք՝ ի Տուրուբերան՝ ի Վարդանակերտ

ՀՀ ՊԱՏ
Ա ՀԱՏ
1786
ՀՀԱ

ուսոյ յետս դարձոյց զսուրն, ուռեալ զկին նորին, զի աշխարհաց ապա ոչնչացիցէ զնոսա, և յարժամ մերձ ևս առնելոյ, և ոչ նոսին իշխան զաղաչեն զնա քէմ, և հաշտութիւն խոստանալ զարձոյց զնա յետս, յոր և պրելոյն վարչունոյ, ի ոսկւոյ ժամանակի ելիսեոս եպիսկոպոսն և նրկաւ թերիկոյ, և ինքն ևս չինեաց զաւազան թերիս, Ցովն կիւրեղիոս և ի շրջակայս նմ, ընդ որս ի հիւծոյ նուազեալ վինեաց և ցմեծ քաղցն սիս, արարէ առանդ ոսպուլիաս ի յաղաւորհնդուսիոն արուսոյ. ոյ . ի ՆիՀԱ . 196 . աս. սահմանեալ . գոր . Բ . ի յոսոպէ :

Այս ուս անհաւանած վարկայ զինչեսութիւն լեր , և ոչ կարդի մտորինակ գիւր , առաքեաց ի ծուծաւ ի քէմ ոս յարևելս կողմն և յարեմտեան զբանաս հաւատարիմս յայրեալ կնքոպարանս , զի ի պատահել մեծաւն ինչ կիսաճաշոց կամ ընծաւեաց՝ ուղղ արացէն նմա , Ը ինուց սա և չինեան պանդոց և պարկանոց ոն մեծ . և անդ ժողովել զգործս և գսեմսկ՝ կարգեալ ընդ ոսկիս , զի յոյն ծիկն ը արամ ելրի և ի լուսիս շուրջանայն՝ եօթն գաւանիցին ոսրեկք ուզղս հոյոց , հալածեալ լինելին և անհետ մեռցին , և ոս հոգ առնեալ գարմանիչ եղիս նոյ , սրով և ուսուել հս գործն ի վերն եղև առ ոսին :

Այն այս լեան երկրորդ ի մէջ ոսրհոեանց քան գայրել զբ. սաս գաւառաս և գերապոյն ը համանգամանաց , ըն խնամառելն , ը ածգրաշառելն , ըն կրճատրելն , ը պատառնեռնելն , ը շահագործելն , ը հետաքննելն , ըն խնամուսարելն , ը արտելն զարտ , ը քաշուելն գործս , և ըն այլ. այլ մեծամեծ իրաց , Այս ըստ պատմ ասանելի յամենց , յատուկ ասիաստոր էր սա և ջերմեռանդն առ աստիսորհնել սը ածգինն , Այս ոյս այսր ևս արժանի հոգ հատանել գործ ի գաւառսն արքունական , և կանոնել գնդիրելն ի հոգ . այգ և ասեցին ի հարգի գաւառելն . գլ . ԼԲ :

Հաւատս սուս յերիսս թաստեցաս կամեռաղիկոսին ասորւոց . քանզի ըմհոգուսի քաղաքիհերան ասորի , զոր յիշեսաք ի գլ . ձշ . էջս . 110 . ի ժամկն անդ՝ յոյսուսի ոսրալ լինէր ի հաւատկոյ , յարեաս ընդդէմ միջոցեկն հնդիկաս ուսրաց , որ հատեր յանսիսք . ե . նահաս հերիսուսաղեմս կամեռաղիկոս , և կոչեցաս յերիսոնոնէ , ը գրելոյ թուղթ ըստ ոսրեկ ուս ուսեմեռնեայ . Բ . 34 . Իսկ միոյսիկ ուղղիղ ընկեց գնս յաճախալ , և արգել ի մոնասաերնի , այլ նոր պահպանել սնոսի չորիցս յոյսուսիկ ուղիս , և յետ քանալի ժամանակաց դիմելոյ ի հռոմկոյ , և ի նեռն լեանի հատասատեալ ուռնդին կամ թագաւորն ասորւոց ի ոսկնոնս կիւրեղիոս . և նկուց մինչ յամն ՈՒՀՀ . և յետ հետ նոյն ոսրեալի , զի կամ գնդրան

ասացից հաւատարիմքն ընդ ունկնին պետութեանն ամենայն
խրատուց հրամանաւոյ իշխանին, զի ընդ ձեռագրովին հայցից,
ոչ ի գիրս ոք եղիցէ իշխանաւոր, ոչ ոք ուրուք ոչ առնուլ ի գիրս
առանց հրամանի։

Ի. Ի տումարին ասէ յայսմիկ ժամանակիս զարմանալիս գործս
ասէ լինելիսնոյս, զորս նախ յառաջագոյն զայնց քան
զարմանալի անդ կատարեալս ի կենդանոյն, զհոգոյ հո-
գեշունչ անդ կատարելոյս ի մարդկանէ. զի ոչ ոք ոչ ի
մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց, այլ միայն ինքն ի միայնոյ
հարցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց
ոչ ի հաւրէ, այլ միայն ինքն ի միայնոյ հարցն ի հաւրէ, զոր
ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց ոչ ի հաւրէ, այլ միայն
ինքն ի միայնոյ հարցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ
ոչ ի հրեշտակաց ոչ ի հաւրէ, այլ միայն ինքն ի միայնոյ հար-
ցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց ոչ ի
հաւրէ, այլ միայն ինքն ի միայնոյ հարցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք
ոչ ի մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց ոչ ի հաւրէ, այլ միայն ինքն
ի միայնոյ հարցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ ոչ ի
հրեշտակաց ոչ ի հաւրէ, այլ միայն ինքն ի միայնոյ հարցն ի
հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց ոչ ի հաւ-
րէ, այլ միայն ինքն ի միայնոյ հարցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ
ի մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց ոչ ի հաւրէ, այլ միայն ինքն ի
միայնոյ հարցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ ոչ ի հրե-
շտակաց ոչ ի հաւրէ, այլ միայն ինքն ի միայնոյ հարցն ի հաւ-
րէ, զոր ոչ ոք ոչ ի մարդկանէ ոչ ի հրեշտակաց ոչ ի հաւրէ,
այլ միայն ինքն ի միայնոյ հարցն ի հաւրէ, զոր ոչ ոք ոչ ի

սայն քահանայիցն ՝ և առաւ մահակ ի ներքս առաքելին եւ եղեց ըզ-
կոնեղեզ առաջ խորտուին առանցայ դիտակաց սարսաք ՝ և եղեալ
սմուռ՝ հրամայեաց փակել և պչրատնեա քահանայքն ՝ և ինքնաւ
դայլն ասէ ՝ Ես այժմ փոյժ ի դառնութեան ՝ եթէ ի յուսահատ-
եալ գոհեց զան պարկա քահանի ՝ ապա ինչ ոչ
ոչ ասաց ՝
Յով հոգի զրկեալ յեկեղեցւոյ անուն՝ չինեցին առ գրան նոյա 1188
խորան միյանան ըզքն ուրգան ՝ և անդ տանին ազգն ՝ և
մանաւանդեալին պատարագս ընծեին սմ՝ Ապա ի լրանալ եօթն
ամաց ելին անդր ուխտին ՝ և հոգի զկայսրին նոյա գտան
սասեալ նիր ՝ և նա թագեալ զնկեղեցին՝ նաեւ դրի գեռեա գնա
նէր ինանձեզն ՝ և ուրգն ասացին և աղաչեալ նր ի մէ
նարան ՝ Օ տէր աւետարար՝ ընդհնաց հոգոց զեկեղեցին
գան ՝ և գլուաց ի մէ գրան գնանցն ՝ Թե մի ոք ասէ գնա
ի ձնասաց հոգոց ՝ յայտ ոչ գան ՝ տես ՝ 68 ՝

Ա Նայ ասանան ելեմ գառնէ յեր թագիա՝ շարժեալ ըզ- 1189
ձիգնա գրեսանեմբ կրկին յարձակել ի մէն ոչ գտանել ի ՝
ասեաց գրան ի ձնասաց նոյ ՝ Այս գրհասիչ ամեն քահա-
նայ՝ ոչ ասեաց ՝ Ես գրհասիչ ամեն քահանայ ՝ այլ
Հանգստանեմ միասնեալ ամ գասմանեցան քաղաքացիք խոչակիչ
գործոց ՝ և խոչակիչ յարմանեա ՝ ոչ ծալ և ոչ գասնեալ ՝ ոչ գայ ՝ ոչ
և ինքնակալն ազգմանեա ՝ որ և ասի կայսր Հռոմոյ ՝ գրի-
ոսքիկա՝ Հանդերձ կրասեր ոչգասի խոչակ կանգեալ ասիճ ՝ և
ժիկ իշխանս ազգոյ գասղնեացեց ՝ և Հնդկաստան ազգայ անդ-
ղիսացայ ՝ Կրեաց սրգասգան գասին ոյն և կղեմկս երկրորդ՝
Թագաւոր յոյգ գասնեացոց լինասնեբալ և. ոսկ գլխովն կնիկս Հոգ-
ոց ՝ գի ՚ն ձեռնհաս գասյոց նոյասասամանոյց լինի յայս գործ ՝
և գասգը լիցի գլխոյն՝ գայ Թագաւորեսայ լսեմբրեացիկս ՝ Հասա-
ռասին ոյսգ ՝ * Կրեսիս նոյնպէս ծառայ ծառասյեց ՝ գասա-
,, ուսական եղբօր մեր գրիստոսի կենդանի տէր Հոյոց ՝ ողջոյն
,, և առաքելական օրհնասիւն ՝ Լսասն (ի գասասահան
,, ընդ Յիսի սգրասար գասասասանեն ՝ ոչ արեւելից (ի գասգա-
,, տին) ի ծագս մերձ լինկսյոյ ՝ Հոռոմոյոյ գի առասել Հոռ-
,, ոմ (ի ծագս մերձ լինկսյոյ ՝ Հոռոմոյոյ գի առասել Հոռ-
,, և ի սրտի քոմ՝ մերձասար գասյոյ երկրին և սանկսդիր վեշ-
,, սին և չարչարանացն գոր կրին ՝ Հանգի սյգսմանեն նոյ
,, ի Հասատ կոյնգսդիկ Հասատասեալ են ՝ վեկ սյ կասին
,, Հանդարժել ՝ այլ սգասասանգր ոգոտ գանագգսդիկ քրիս-
,, սանեից ՝ ... Ոչ ՝ սոյնս գասն են ասա յգան մեր ՝ յոր սկ հր-
,, կին եկեղ կողեաս ՝ և Հասատասեալքն սգսնան ՝ սրգաս-
,, Ելին կոխան եղե ՝ ՝ ՝ ՝ Այլ սեզ եգ ասե գրեզ տնտես ՝ և
,, հասասաց ի քեզ գայդ մգոյժսդ ՝ և գրեզ եգ ՀՀմարխ
,, լոյ՝ գի ոսգիս լոյս սյդմ Հասցե ՝ վերանցոյս լեր սյդմ
,, գասն և անձամբ սգասասհմանդ և օգնական ՝ և որ յատ օրե

,, զառ ի մեղ Հաւատացեալ Հրամայեսդ քաջալերեալ և զօ-
,, ծեալ ի մեզ Հաւատոյդ քոյ զաւրութեամբ , զի ամենայն
,, յոյսս մեր ի քեզ եդեալ կատարեսցի , և ամենայն ինչ
,, մանկամբ ոչ ըստ մեր եղիցի , փոխանակեալ պատրաստութեամբ դու
,, յոյսդ մեր ըստ քո կամացդ կատարեսցի , զի ամենայն
,, յամենայնմանէ մեզ ի քէն Հոյժ ապաստանիլ ,
,, ըստ անուանդ ի սմա կրկին դիմացեալ յաղթասցին ։ ։

Եւ կեաս այլոց յոտնից գրեալ յարե ։ * Եւ սա զայս գրեաց
,, քեզ ասացեալ ի մեզ կրկին դիմացեալ յաղթասցին ։ ։
,, զառ ի քեզ Հաւատացեալ քաջալերեալ և զօծեալ ի քեզ
,, յոյսս մեր ի քեզ եդեալ կատարեսցի , զի ամենայն ինչ
,, կարի ապաստանիլ ի քէն Հոյժ ապաստանիլ ,
,, յոտնակոխեալ և սրով կոտորեալ , և մարմին կոտորածոյ
,, ձիոց ուտել գիշատից երկրի , և գազանաց անասնոց
,, հայհոյեցաւ յոտնից վրէժ , զի թափեաւ ի մեզ մեղքիս
,, Հրէն ասաց աստուածն բարեհաչ եղ , Հարսանց ուրէք Հանա-
,, րան

ՀԱՅ ՀԱՅ
Ե ՀԱՅՈՑ
1190
ՀՀՔ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍԻ

ՆԱԽԱՇՆՈՐՀԱԿԱՆ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ

Հանդիսիմ զկնի Թագաւոր ի վի՛ հնոյց ։ ոչ դիմի լսողաց
կաթողիկոսին , զի ըստ ընտրելոցն ես կարգեցայ մեծաւոր
տա՛ հոգի՛ ոսկեկնքով ։ յորոմ խոստանայր
աստուածընկալ լուսաւորչին պատուիրեալ ։ Եւ յայնմ ժամանակի
պատահեաց նոցա ։ զի ոչ ունէին տուն ի զօրինակ ոգոյն ։ Եւ այսր
եղանէին ։ զի ոչ ունէին տուն ի զօրինակ ոգոյն ։ Եւ այսր
ասացեալ լուսաւորչին ։ զի ի ձմեռնամուտի՝ եկիր ուսդրին ի
ասացեալ ։ ի լման վաղվաղակի ուրեմն գոլով ի հեծ-
լաց · արդ գիտացեալ թէրին յապատհալի զգրիսդր կենդանի ։ Ա-
ղագա եկիալ ինդրան մինչև ։ ի սակս քաջութ լսոյ գրելոյ ինար-
գանայ ։ առաքելին ուրուն գեսարիոս ուս կայսրն հանգերձ
ընդ ոգ ։ սոյն ասէին , Թէ եկաք մեք մինդն ի սակս (կամ ըն
այլ օրինակի՝ ի սիս) , ի. ձեռնք խորհուրդ՝ ընտրել զքեզ
և զայս ոխրալ ։ ի յոսկի լեառ առնուլ ի լուսոյն լուսնեաց.
Ելոյ ի ժողովոյն , և միաբա-
նեցաս ընդ բարեպատեհն հոյսդ ։ վե՛ր ի՛ սրտիս ասացուք , հո-
ղեալ ինդ յոյժ լսանելոք ոյ միայն յերկուսից ոչ ծիւ տալեն , այլև
առաւել եւս վանդեալ ի նմանութենէ յոսկոյ և յարշաւեցաց
սպասդեցաց ։ զորոց երկար են թոյլ առ լսոյն ասացեալ
զերա ։ Երեսց առաջ կայսրն ոսկերին ընտրեն առ կենդանի , և
ասէ ։ եղեալ է իմ ի սոսի տան Հիւթ զառեղն առնասլ ի տահ-
ւեան ձեր , և հերալ Հաձոսելոք կամիմ ընտրել ոսկի քնոկու-
ղեն , և սնգատասանս եւս բանալ ի վերն զերկին , միւնչև հաս-
ատասելոք ներկելոց պաղեստինոյ ։ Եւ յայնժամ կայսրն յղեաց
ոս. Հայս յեռակար նամակի՝ ոսկեկնքալ ։ յորոմ խոստանայր
կաթողիկոսին , զի ըստ ընտրելոցն ես կարգեցայ մեծաւոր
հանդիսիմ զկնի Թագաւոր ի վի՛ հնոյց ։ ոչ դիմի լսողաց

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍԻ

ՆԱԽԱՇՆՈՐՀԱԿԱՆ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍԻ

ՆԱԽԱՇՆՈՐՀԱԿԱՆ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ

Ա՛ր ի ՚ի ՚ի ՚

ընտրեալ առ ինքն գնաւոքին , ոչ ևս հայիւր նեղեսցի , և առ-
վարգանն ամեն կրճնաւար՝ ծանօթ իւր , և սատարեսցէ նոցա
գնեալ զայնս յամի ՌՃՂԲ , և ի Թուին Հայոց , ռխա ,
* և եղև ամէ վերաձգեալ ոչ ևս իմիք մեծ սպասմանը և մինչ-
,, Թարգմանի ։

Ի Ե Ո Ի Խ Ի ,

Ընտրեալ նախ երէցեաւ ընդդէմ , և խոնարհիւսեալ երկրի առ-
ջեւ նորա , և երկեալ սպիտակ , որ և յաջոյ հայեր-
ձելոյ յանուագ զինուց , և փնալոյ լամբրոնացւոյն
ի խոտանդինուպոլիս ։

ՌՃՂԳ դիւք. Ռասիլիւսատակ յաջորդն և եղբօրորդի ներսեհ-
հայրհալիս՝ գրկեալ զորդոյդ մանկահասակն
տղոյ , կոչեալ զանուն հայրապետուն հայոց ի հոռո-
միս՝ ամէն , ի , կամ ժԼ , և ամիս ։ ԺԱ , արքայեալ և իսնա-
սուելն և հասեալ ի փախման կենաց՝ իրը ի վաճասն ո-
մանց հատակի՝ փոխեցաւ յաստեացս ի Թուին հայոց , ռխբ ,
յամենայն յաւելիսի , և Թաղեցաւ անդէն ի հռոմիոյ ու-
գնդեցմանի հօրեղբարց նորա գրիգորիսի և ներսեհսի ։ Այն
ոչ գրիգոր կաթողիկոս խորհրդով լամբրոնացւոյն արար զրկմ
կապտատրաչա յհունական պալատանն , և երկար յամս
զնորահաս խաղացարմանն , և զոր ինչ կարդեալ էր շնոր-
հալոյն , եդ ի տանուտչի . և զամ շարականս և զկարգ նո
հրատարակեաց յեկեղեցիս հայոց , և ուղղափ ինչ մեռնէին և-
ղեալ զիտաւոր ի հռոմիոյ յանուն սրբոյ գրիգորի լուսա-
ւորչի ։

Յամ մեծն լեան իշխան հայոց Ժողովել զինուորս և գնա-
նալ , ը որս և գնեցաս յամբրոնացին , հրամայեաց նա մեռ-
նուցանել կաթողիկոսդ հինգերորդ՝ զեղբօրորդի վախճա-
նելոյն գրիգորի , կամ ը այլոց՝ զեռորդի նորա ։ զի Թէպէտ
գնեալ մանուկ էր դա , բայց քանզի յոյժ ճարպ էր ի տա-
նել զինուորս ի մարտ , փոխանակ նորա ։ զի Թէպէտ
նեալ

ՎԱՐԴ. ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԻ ԱՌԱՔԵԱՑՆ ՊԱՎՂՈՍԻՈՅ ԵՒ ՍԱՒՒԼՈՍԻ ԱՌ ՀԱՅՍ ՔԱՐՈՉԱԿԱՆ ԳՐՈՑ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԵՒ ՄԱՐԿՈՍԻ ԵՒ ԼՈՒԿԱՅ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԿԶԲՆԱՒՈՐ ՔԱՐՈՉԱՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՅՏՆԻ ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՀԱՒԱՏՈՅ ՄԵՐՈՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐՔ ԵՒ ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ՅԱԿՈԲՈՍԻ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՂԲՕՐ ՏԵՐՈՒՆ ՄԵՐ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼԻՆ ՅՈՒԴԱՅԻ ԵՂԲՕՐ ՏԵՐՈՒՆ ՄԵՐ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼԻՆ ՅԱԿՈԲՈՍԻ ՈՐԴՈՅ ՏԵՐՈՒՆ ՄԵՐ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՐԴՈՅ ՏԵՐՈՒՆ ՄԵՐ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼԻՆ ՅՈՒԴԱՅԻ ՈՐԴՈՅ

ՀԵՂԻՆ ՆՄՆ գաւառացան յայժ , և ոչ հաձեցան ընդ ոյն , և ոչ եւս
կարժանան հնազանդել նմա , և ջանացան ամ զօրութիւն պնդել
կիճիկա զկաւակից իւրեանց ղաւորել եպիսկոպոսն անտի ,
և իբրեւ ՚ի հարկին հանձնարուցանել զնա յընտրուն հո-
գին , որոյն զգաստաբար չարիս խորհիլ և խոհիլ զամբարտաց-
ութիւն , եթէ ՚ի նա իսկ՝ որ տրփեալ զընտրութիւն քարոզի , և
մինչ գրիչն քիչ բան ամբաստանութիւն գնմանէ առ չեռն ;
ընդդէմ որոյ յիտ քիչ ինչ գրելոյ յամբաստանութեան ՚ի Թուղթն
իւր , առ . ՚ի վե վանիկն ; ,, ՚ի կաթուղիկոսութիւնն քարոզէլոյ
,, զմեզ նախատեն , և նովա վկայեն տան ՚ի ,, ՚ի յիտ աստա-
ղեալ ՚ի ոչ իսկ այն ոճանցին , առ . * նոյա կամացն լրումն
,, բանդի կճիկա ՚ի Շնորհուրքն մեր-
,, բումն ՚ի ,, այլ ոյոու ասին , ոչ առացաք ՚ի վէրչ , ձե գլխոյ ;
առ Ձմի մի պատուհաս մեացին հիւսիսայինք ոմունք՝ աշնեալ
իւրեանց իբր առանձին կճիկա զարարել մինչև ՚ի մահ նորա .
պիտակուպատանք հոյոց եղելոց արտաքոյ սահմանացն Հիրակոյ
մինչ ընդեմ գարման նոցա ,

Ք . ՚ Այսոյիսի չխոթուրքն առուր ծուգեցաւ այլ ինն ոգ-
մոկ մեծ յՀին վրաց՝ ՚ի մեր ՆՄՆ և ՚ի մեր հայոց , որք անդն
կոյին . որոյ պատճառն այո հզօր , զի յուրի ՌՀ ։ ՌՂՂ ։ և ՚ի
Թուրքին հայոց ։ որոյ զտրամեալ գեղաս ոյլոյլոյն զատկի , որ
ոսի ծառապատիկ ։ ոնի և եզեալն էր լինսուն և Հինք աւուրք յա-
ւաջ յառաւօտ գրիգորի վկայասիրի . ՚ի օրում յիշեցաք ։ գԼ ։ Ք ։
եբէս ։ ՃՅ ։ ՚ի յոյ առնուլ հոյոց յոնան տանել ՚ի վրացին ,
այլ շաբաթիւ միով կնոյոյ քան զնոսա , ակոան վիճել և կո-
գել ՚ի միմեանս , և ՚ի ոսատկանալ կռուոյն յարձակեցան վիրք
՚ի մեր յերկեւիցեացն հոյոց (Թերեւս ՚ի տփխիս քաղաքն) , և
հրձիգ արարին զնոյն ։ յորում ոյրեցան ոգիք քառասուն ։ ՚ի
զեն ընձեռացան յայնժամ հայք առնուլ միաբան զվիժ ՚ի
վրաց ։ և գղրկեցուս քաղաքն ՚ի մեր . և ՚ի ձեղ ևս այլազգ խո-
զոզել զհայս , բայց ՚ի ՀՀ վճարելով հարիւր հոգւոյ գահե-
կան վճ չհնարէին եկեղեցւոյն , և այլ ևս քառասուն հազար
գահեկան վան քառասնից՝ որք այրեցան յերեկեցւոջ տանդ
պատմէ հանդիպարտուկեալ յուրբրեցոս գրիգոր ա-
պուխիարքոս ուսորի՝ առ առոհմանուսդ . Կոթ ։ Ը ։ գԼ ։ գՀ ։

Ո այո պատմէ հանդիպարտուկեալ յուրբրեցոս գրիգոր ա-
պուխիարքոս ուսորի՝ առ առոհմանուսդ . Կոթ ։ Ը ։ գԼ ։ գՀ ։

Ո այո պատմէ հանդիպարտուկեալ յուրբրեցոս գրիգոր ա-

Ի՛մ եղ-
ե կայց
1127
սեպտ

հակայ հայրապետի ՝ ոչ , թէ չեմ ճշմարտասէր քահանայապետ ի հայոց . և լաւել ի ասեն ցարդ այն ծանր . որպ վասն և հարկ է վերատին ձեռնադրել զքահանայս ՝ նոցա յորժամ պատանեկեկեղեցին հառնիցի , և զչնորհագործ ժամակոչականս կրկին կնքել սիոնաւոյ . Ոչխարիսի բոնս ընձեռել ոսկեանց չինէ պեղականացն յոտնից , և ինոպ ածոյն սեռնոյ զՀոնոպրդեան կապ և զկռիւ , որ լինէր ի բաղարին ընդ հռոմայեցն և ընդ հայս ի վեր հաւատոյ և ծխից , սոխպեցաւ գրել թղթակ առ նեքսն լամբրոնացին , ըստ որոյ գիտէր զընդունուէ մասին և զմնացեալսն . և խնդրեալ ի համակ , զի հոռոմեացի ձգտիցեն բանիւք չինել զմիաբանոց գոյիցակղեցւոց ի վեր հոյոց .

Օգոստ թագաւոր առեալ յոռիբանայսցին , և զպրացեալ յոգի իւր ընդ ծանրատաւեալն յոհաննէ , գրեաց պղծեի առ նոյն ոսկան մեպհոնակեսց . . թրեաս սքանչելի և հոգեւոր բանիւք եցոյց , թէ ազգական շաղիապիսեալքիք են այն հարսնաւորեալքիք . և սուտ է այս ամենայն՝ զոր կարծեն յոհաննէս , Եւ վն անոչեանն սահակայ յոգա առնել , թէ այնէ վն թագաւորն քահանապետ ըլ գերկին ՝ ի սահմ յաւասարելին , և սլ թէ ըստ Ձշմարիտ կարգի քահանայապետի ՝ ի քոլանգոյ ազգէն , Այս յետ թագաւ բանից՝ սրովբէ ուռաքի առնի վիճաս ուզիղ պատասխանի տալոց , մերկոգեր չինի յոյժ անկարգ սուիրատ ինն յուծաց . , որոյ սահմանին գնայս երբեմ ի յանդուստուտ գարձեալ ի երկին ձեռնադրելի և ի գլուխ . զի թէ սակ յոտորքին ժամանակն ի դառնալ արիմատոյ և ներսարապանաց ոչ գրաչելին և ոչ ձեռնադրելին վերատին , քանի՛ ասուել սրոց միոյն բաւիլ է խորհելի . Այս ի վախճանի առ ոչ ։*

Օ ոյս չափաւորապես ուսեալ ոչգոյ ոյ՝ ըստ հոյսին ,, հրամանի քո ի մեր ակագուելէս , հաւանեցաւցես գՀրաշ ,, նորատեսեր հայիս՝ ոչ գոն մեր ինչ հաձելէ , այլ գոն հասա- ,, բակաց ազ ենկենցոյ խոհագործելէ ։ Ձես զայսոհանկ և ի

Ծանօթագրեալս երկիր տրաց , հատ . ա , երես . 730 , և 731 ։

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

Հաղթութիւն մեծ Լեւոնի Բուլղարաց գօրաց, և դարձեալ յերկիրն իւրեանց ընդդէմ Լոմբարդացւոց, եւ յաղթութիւն և գրկելոյ Լեւոնի ի գրիչս յուդէից
— պէտական դատն.

Եւ ես մեծ իշխան հոյակ՝ որ պատմս ասիւր, և երբեմն
նաև ազգաց անուանեալ պատուհաս լինելոյ, տեսանելով՝
զի յաջողեալ նմա եղեւ, և զգրաւոսն գօրանալոյ
ի ձեռն իշխանութեան նորա, և հռչակի սուտն նորին առ ամ-
ուրիս՝ լեալ երևելի յայսր իշխանութեան, ցանկացայ և ես ծանանել
հանդիպիլ թագաւոր։ Եւ արդ՝ ես հաստատուն լինել այս և
արհնութ, առաքեցայ գնացեալս հանդերձ ի զինուց առ գլուխն
Հռոմէական, ի սրբոյն պատն Հռոմայ ի վերնատունս երրորդ.
և խնդրեաց ինձմանէ հրամանն և ետ առաքեալին, և զարհնութ
նոր գաւազանական, Վասեաց կին և սուտ կայսրն Հռոմէական,
այն է սրբոյն պատմանաց Կիրիկոս վերջերորդ՝ երեց որդի փրկ-
անչիկաւ առաջնոյ, որ խոստացեալ էր ինձ, ընծայեցանել
գլխոյն, և զայն ինձ ետուն ես առաքեալս առ պապն, որ նո-
դեալք առ կայսրն ի գնացմանիս. ։ Ես սկ կամեցաւ նա
,, (սուտ կիրակոս գանձակէցի) այլեւս հնազանդիլ սկ ինձ-
,, գաւառաւք, քանզ եղեւ աղքի փոխանակ. միանգամայն և
,, պարծանս ի քար վարկաւ զկնի առաքեալս գնացուս և պօղոս,
,, սկ կամ ի հռոմէ քաղք. սկ ես ի նոսանց առնուլ զօրս
,, ռոմէն պատերին ։
Ինկալեալ ապա կին սուտիանոսի պապին գինուորք լիամբ, և
ընծեալ գերի բանս ի բնակութեան գնացուցին զնա՝ սերտա եղև
յոյժ. և զի յոյժ էմիկի նորին կայսրն էր ի սիկիլիա,
յղեաց առ նա զգնացեալսն և զինուորին լեւոնի. և առեալ ի
ձեռն սկսան մատնիչն նոր՝ ոս կամեալ հրամանաւ կայսրն ինձ
արքայական իսառատաւ յոյժ՝ ընծաւոյ զարմանալի. և արհնել
զայն՝ ոս ի ձեռս հմուտ արհեստիկին միաբանութիւ, որ և
էր նմին տաքնոց, և էր մեն յհօրէանց անտի՝ արք նկին երևելի
կարդիանալ փառին հռոմէից, այսմ չանգին արար և ինձ զայն
առ լեւոն՝ ինդրելով ինձմէ ինչ ինչ. և հրամայեցաւ նմին գնալ
առ կայսրն ննդկիա. և հաստատեալ էր անցանել ի կիւմբ-
կիա՝ ինդ այն գաղձով և կայսերիս արձակեցաւ զայրն հռոմէա-
առ լեւոն, առաքեալ առ նա միաբանութեան և զդրօշակ առիւ-
ծանման՝ ըստ անուանն էր, զայն կրել այսուհետև առաքի իւր.

զի յառաջին զարձումենջան կրկին Թագաւորք հայոց՝ ըստ կրելոյ
ունանց ։

Ա՛րդ՝ եկեալ արքեպիսկոպն յԱնի հիւանդիլով՝ պատուիրակ մեծաւ ընդ-
կալեալ էրև ՚ի լեառնի և ՚ի կամաւորիկունն գրիգորէ ։ Ա՛ր-
յետ աւուրց ինչ իյրև քանզ եղեն ուռաջին լեառնի , խնդրեաց
նոքայն ՚ի լեառնէ ՚ի դիմաց պատկեր երեք ինչ՝ առ յուշագոյ ըզ-
պատահումս գայթակղուցն պյոց ազգաց քրիստոնէից ։ Ա՛ռա-
քինին և՝ ուժանչ գիրեւելի տճառն՝ ըստ աւուրց պատչառի ։ Ա՛րքայն
ևՙ զժամերգութիւնս հանդիսիւ կատարել ՚ի մէջ եկեղեցւոյ ,
և ու մի ՚ինոչ ժողովրդեան արտասուս եկն ՚ի ժամ պա-
տարագի ։ Ա՛յդպն և՝ գերեզմանի հրաշալեացն ծննդեան և յա-
րութենէ մեր յուշանել պատմեն ։

Ոսկ լեռն կոչեալ առ ինքն գնամուղիկոսն և վեցկուսնո՝ ա-
ղաւթս ժողով ։ և եղ ուռուքն ՚ի նմին պնդիլ ոտքեղկոնիս մինչ-
ատեաց ։ զինչ ասի ուռուցք դինի ։ Ա՛ւ ՚ինչ խորհուրդ արու-
թեաց՝ Թէպետև Հաւատեացան ընդ ոյն , բայց վն կատարման
ոսկիցն առնի՝ գինել արատուցք , և զնոսիք կարատուցք ժողո-
վրդեան հաւանեցուցանել դայդ ։ որովհետև Հռոմայեաք
կան ՚ին յիւրեանց ուժերութեն ։ Ա՛ռաւ գնալ Հնարս խորհիւ
լեառնի՝ եու պատճառի ոտքեղկոնիս ։ զնոր Հրամայիալոն ասէ ՚ի
պատկին կատուրեացուք ոճոյապաղ , և Թէ կարես դ իսկ զա՛ Թէ
գժուարին է կատարել , քանզ կամեցուս ոյսոս Հաձել զմիա-
նոյնին , ապն ուանելով՝ Թէ գուցէ Հնարեսցի Հաձեցուցանել
յեռոց զա ոչսիսըդն ։ Ոսկ նոյնն կատկածեալ Թէ խոստումն
նէ՝ առ ։ Թէ այդ պարտ է և նոյնոսք քանզ Հուանել գնան եր-
կատաստանից ։ Ա՛ռաջեալ յոյնսա ամէնեան ու ինքն գնկատա-
ատան եպիսկոպոս , ոյոց մի կէր ներկոս լատինքանոցի , և մեծա-
յամենի նոյնո կամքանց անախոյեաց՝ ուռուցնարք վեռնայ անու-
պատին յեռուշնանց , և ու յոչխանեան եպիսկ սակ՝ որ յեռոց
նատու կաթուղիկոս , և ուռանիու եպիսկ ոճրատուից , և այլք ։
և Հաձեցայց զնա Հատանել ընդ լինելոց ոտքեղկոնիս ։ Ա՛ւ նա-
քան աուեալ եռուն Հատանելն Թէ , և երկամայ Հատատ-
ուեցին՝ զայ խոստացանին ։

1198 ոխակ

Ե՛ ։ Ե՛ետ ոյսուիկ Հրաւէր արձակեաց լեւոն և գրիգոր
կաթողիկոս յոյժ կամիլ ուռևելոյ և ուրևմտից , յոյս կալոյն Հայք ։
և ՚ի ելեալն ՚ի ատաուն նոյնոսնք և ՚ի պոլ և ՚ի վանսնորայք Հայ-
ոց , ևս և յունաց և յուռքնացոց ։ նոսև պարտ ուռալ և գոյք
բոյմ և խնամք նուիրելոք ։ և գորդ արքային գլուխանգուկ քա-
ղաքն ատատնի ։ և եղև Հանդէս և փառք մեծ յոյժ յոյժ ի-
կեկեցոյ ոյնն ոսկիսյ ։ ուր մեծուցոք փառք կուռ գրիգոր
կաթողիկոս գլեւոն՝ Թագաւոր ՚ի վեր ամենայն Հայոց , յոսի ՚ին ։
1198 ։ և ՚ի Յունահատումն Հոյոց ։ ոխակ ։ ՚ի յունուարի ։ 9 ։

Ա՛մբոն ։
Ա՛նբոկոս ։
Ա՛ռաքս ։
Ա՛ղբատ ։
Ա՛ր-կի ։
Ա՛յնտաբ ։
Ա՛ղաթ ։

Եկեղեցւոյ ։

Եւ ի վերջոյ ասէ թէ՝ Ոչ ոք կարէ ասել թէ՝ Ես ոչ ունիմ զՍուրբ Հոգին, զի ամենայն հաւատացեալք ընդունեալ զնա են ։ Եւ ասէ թէ՝ Ոչ ոք կարէ ասել թէ՝ Ես ոչ ունիմ զՀայր եւ զՈրդի, զի ամենայն հաւատացեալք ընդունեալ զնոսա են ։ Եւ ասէ թէ՝ Ոչ ոք կարէ ասել թէ՝ Ես ոչ ունիմ զՍուրբ Հոգին, զի ամենայն հաւատացեալք ընդունեալ զնա են ։ Եւ ասէ թէ՝ Ոչ ոք կարէ ասել թէ՝ Ես ոչ ունիմ զՀայր եւ զՈրդի, զի ամենայն հաւատացեալք ընդունեալ զնոսա են ։

Ամէն ։

Ընդ երթալ լինելի զոյժ սրիան բանս նոյ , թե եկեսցեն ոչ հաւատասցուն , զոյժ անկաւ ի կատաղած . և կամելով զինջուցանել զսրտմտութիւն սրտից նոյ՝ հարցաց առ նոսա զնշանակ ինչ կամ զհրաշս ինչ գործել առաջաւորս իւրեանց , զի ի նմանէ լսեալք զայն և տեսեալք՝ հաւատասցեն . և սրտաշխարհեալ նոցա դնեսցեն զեղբայրս իւրս , զի պաշտօնեսցեն ի նորահաստատ եկեղեցին ի նոսա , և զի պիտակ՝ թէ ճշմարիտ ինչ ի նորահաստատ եկեղեցին ի նոսա , մանաւանդ զի երկրորդիւ ևս հաւանեալ էր ընդ ոյժ զոր առնէր , ազատանալ ընկերութիւն ի պատուհասէն .

Իսկ ընտրեալսն չհնազանդեցան զոյժ սրիան բանս լինելոյ՝ զոյժ սրտից իւրեանց , և ոտիւք ի ձեռս զաքանչելի գրել իւր՝ գրեցաւ ճառդ առ նա , յորմէ՝ ինհնագոյնս խոսի ընդ նմա՝ ոչ լրբութիւն զմարդ , այլ առաւել քան զմարդ . և ոչնոյ ի վերուստ՝ յայտ յանդիման առաքին զնահատակ յորդորեալսն և յաւելս զաւետարկեալն , և ցուցանէ՝ թէ ինքն քանի՛ ուղղութիւն ընդ յայտ և ընդհատոյ ի պատահմանս եկեղեցւոյ , և այլ քանի՛ բանք . Ի բերն ընդհատեալ լինան զոյս ընդ ուղղութիւն , զպատահեալ բանիւքն՝ զրոյց գանգիմանութեան առ ատեաւքն և առ համախոհն նոյ , և շրջեցոյց պատճառանս նոյ . թէ եպեսն նոքա ստուգապէս ոչ պահեին , և զժմտութիւնն կուգին , ոչ և յայտ լիցի ի լրջութիւն գրելոցդ .

Իսկ երանելին ներսէս ջոկեցուցանի ի նոյն ամ հասեալ ի ստմանեալ կնա կատարն իւրոյ , յաւուր միում յորժամ ի քաղաքն էր , հասեալ ի յաւոյ լոյ՝ անկաւ ի հիւանդութիւն մեծ , և դիտելով՝ թէ մերձեալ է վախճանին , սկսաւ ցնծալ ի հոգի իւր . քանզի զոր ամ անձկութեամբ ցանկայր եղեալ ի մարմնի , և մատնել առ Տէր՝ նորա աւուրն և ոչ ինչ ի թուղթն սա լեալ . և հմանապատրաստ հաւատացեալ որպէս ոչ այս կր . * Ելոյզ եկից երեսցոյց եկեսցոյզ ոյ ։ ի գիշ զմիտարի սկսեալ ասացեալ ։ Ընդհատ ասա ևս ինքն զոյժ սկսեալ իւր՝ խորասեաց և օրհնեաց զնն . և ընկալեալ զկանոն եկեղեցւոյ՝ փրկաբերն՝ ամրացաւ զսէր իւր յերկիրս , և ասէ , * ի ձեռս ։ ։ ։

ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲԻՈՅ ։ 169

ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲԻՈՅ ։ 169

ոչ ոք ոչ ոք

Ա՛յդ ես
ես ասեմ

[1203] Հայր

ոչ ոք ոչ ոք

Ա՛յդ ես
ես ասեմ

Ա՛յդ ես
ես ասեմ

Ա՛յդ ես
ես ասեմ

ՃՄԴ. ԺԸ
Ը հայոց

ղեալ ընդ նոսա ի բաց՝ կարտասուաց զմեծագին անգին եկեղեցեաց ի ձեռն ի ձեռն հարկաց ծանրացեալ ի վեր քաղաքացեացն ի մի գանձ իւր վաճառեալին . և ի շռնդալ նոցա ընդ լուծն , և յառաջելոյ շփոթմանէ՝ առանձինս կայսրն ածէր զնոսա ի մեծ խրճանէն ածէրեան դասեալ՝ որ կոչէր մոր.

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ծնած է 1198 թուին, Տարոնի Մամիկոնեան տոհմէն։ Հայոց սպարապետ՝ 1236–1245 թուերուն։ Ան էր, որ Կիլիկիոյ Հեթում Ա. թագաւորը ստիպեց ճանչնալ Հայոց Եկեղեցւոյ ինքնուրոյնութիւնը։ Վարդանի ժամանակ Հայաստանի մեծ մասը գրաւուած էր մոնկոլներէն։ Ան ալ ստիպուած էր անոնց հարկատու դառնալ։ Վարդան մեծ հռչակ ունեցած է իբրեւ պատմագիր։ Ան գրած է Հայոց պատմութիւն մը, որ կը սկսի Ադամէն եւ կը հասնի մինչեւ 1267 թուականը։ Ան կը գրէ նաեւ Տարօնի պատմութիւնը։ Վարդանի գործերը հրատարակուած են Վենետիկի մէջ 1862 թուին։

Ի ՍԿԶԲՆԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՑԱ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԲՆԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՑԱ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՍԿԶԲՆԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՑԱ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ի ՍԿԶԲՆԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՑԱ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ի մի ոք ի հայոց

Եւ զի՞նչ է արդեօք զոյացութիւն անեղական պատուական՝ ոչ լինել արարած ստեղծուածոց, այլ քաղցրութիւն անապատից զարհուրելի, ոչ ունել ընչից ինչ ի վերայ երկրի, այլ ամենայնիւ զերծանել ի նոցանէ, եւ ոչ ինչ ունել ի մտի եւ ի միտս քան զԱստուած, եւ ոչ ինչ ակնկալել ի մարդկանէ, այլ ամենայնիւ ի Տեառնէ, եւ ոչ ինչ ակնած

ոչ ոք
1202
սեպ.

սեպ. ի. հարց

սեպ. ի. հարց

սեպ. ի. հարց

Ա՛մէն տա-
ր հայոց
1202
սեպտ.

ևս յանձնել զբանդ քաղաք սահմանք յիշեալոյս խաղոյ, այլ՝ ա-
նիւ իբրև երիցուկական աեղի արքունեաց ։ զի ըստ ամենայն
հանապազ ապատամբելոյն տեառնէր նոր, և ձեռնատու լինելոյ ի
յղմոս ։

Ի՛սկ գրեցաք կամ՝ցիս հայոյ ազգիդ առաքեալս հրաւիրել՝ եթէ
լեա ընծա դուք ։ եւ ի հրամանէդ ի. գնաց՝ի սիս քաղաք,
սոր կր յայնժամ լեւոն ։ եւ միշտ լեալ աղաչեաց արձակել
զնեղեալսմ և զդրկեալսդ ։ որք եկին մեծաւոր ուշադիր խոր
խորհուրդ ։ և լսեալ լսհետ ազաչանաց հոգեբանին՝ եհան
զնա ի կապանաց ։ և ետ նմա սեղն ընակութեան ի սիս ։ և ինքն
կամ՝ցին գանել հաւ. տա ժամանակ մի անդ՝ի կողմանս սասո՝
ի վերոյ, որ կայնէր ազգայ կողմն ։ և ի տեղին իսկ սակի հիմն՝
դոյեալ վերաձանեցաւ ի սիս ։ յետ կալոյ ի հայրապետաեալն
ի հռոմկլայ ամն ։ ՃՂ ։

Ընդ այնժամ հասեալ լեւոնի առ ինքն զամանս յեղեկսոյց հայոց՝
խորհուրդ ածաը ընդ ս՛ն ընտրեալն նոր կերդնուի ։ կնաք ա-
ռելին ընդունել պանծալու նեղիս սերտաւոյ ։ որ հռոմորիոր լի-
նել յազգականութենէ պետութեան գեստոգարդին ։ և կր հանդց
յոյս բազմաց ։ և կնաք գյաւէանենս որբեւեղիս ոտք ։ և ի ծա-
գել մեծի սարաձայնութենէ հրամանն եւս լեամ ձեռնարկել
գյաւէանենս ։ որ և կր ընտանի թիւրքն՝ և ուրկի պալատա-
կանոց ։ և վառաջի անձամբ ։ ն հատանել ոմիսմ ժողովրդեան՝
կատարելոյն ըստ բանի արքային ։ և գնացեալ նոտաս յաւէան-
նես յաղաւ կերդնուեալն ի հռոմկլայ ։ որ և մանանաձամբ
մեծար արոյ կոչիցաւ ։ զի կր ոչ արքայակերդ և վկհանձն ։
Օ՜այն իրրև տեսին կատարեալք սմանթային ակսան գրգռել
ի ծաղրդեան՝ ընդ սլ հատանել ընդ ենկոսոյ նոյն քաղաքացի
յաւէանենս ։ այլ՝ ըստ հաճոյս ընդ՝ալին ։ և ասին սոյա վկաս-
հասցի ասեալ սնոտիոյ՝ ինքն ևս ձեռնադրեց եղեալ մնալ զանձն
յայն ասպարեզս ։ յո՛ւ վառաջեալ ըստ իսր զերդնուեալս և զկա-
նոնական փաքուն հայոց ։ մեծաց զրնակիցս սերտաւոյ և կե-
սարիոյ՝ իսր հեգաւ ի գլխոյ սոսկալ զկամս իսր ։ վրդ և երկե-
լի պատարագաք հաճեցաւցեալ զառաջնասին մեծ սաղմոսին ։
Ընդ այնժամ հասեալ ընդ ամենայն ժողովուրդ ։ և ընդ ամե-
նեսին՝ սր ակր կր քաղեցուցակ այնացիկ կողմանց, նոտաս իսր սր
ռանդին կերդնի անդ ։ ի սերտաւոյ ։ ն. յաղեցաս իսկոնոսի
նր ։ սրսկհեան ի սեծ հանդսի կր և սերտաւոյ իսր թագա-
ւորեցոյց քաղաք արծրանեաց ։ և ամ՝ա պետութեան պետու-
թիւն ։ սոր և թագեալ կոյր ժողովին նր ։ Իսկ վանս սրբոյն
Գրիգորի լեալ այժմ՝ ս իսիսոյ սանել լինի ։ զի ակն ածեր ի
սասգնասանեայ ։
Ընդ այնժամ ձագեցաս և այլ լոհն եպիսկոպոսական ։ զի յամ՝
հանեցաս կերդնի հռոմկլայոյ ։ յոր կոչ յաւէանես հաղագս սրբոյ

Ի հայոց ՌՀԾԴ ամին

ՈՒ ես ոչ ունելով ինչ ասել ի վերայ այսպիսի բանից, զի ոչ ինչ ինձ ծանօթ էր, ոչ ինչ ինձ ուսեալ էր, ոչ ինչ ինձ գրեալ էր, ոչ ինչ ինձ գիտելի էր, ոչ ինչ ինձ ընթերցեալ էր, ոչ ինչ ինձ լուեալ էր, ոչ ինչ ինձ ասացեալ էր, ոչ ինչ ինձ հարցեալ էր, ոչ ինչ ինձ պատասխանեալ էր, ոչ ինչ ինձ հարկաւոր էր, ոչ ինչ ինձ պիտանի էր, ոչ ինչ ինձ ծանուցեալ էր, ոչ ինչ ինձ ուղղեալ էր, ոչ ինչ ինձ ուղղելի էր, ոչ ինչ ինձ ուղղութիւն էր, ոչ ինչ ինձ ուղղեցուցեալ էր, ոչ ինչ ինձ ուղղեցուցանելի էր, ոչ ինչ ինձ ուղղեցուցանելոյ էր, ոչ ինչ ինձ ուղղեցուցանելոյ էր, ոչ ինչ ինձ ուղղեցուցանելոյ

դաշինքն սուտերդանի ոտիկին գնաս մտանել ի հերթս • և
ետ հանել ի տանել յուսալիքն ի տուն ալօթից իրեանց • և
դարձեալ ի գիշեր ի տուն և թագին տասանգուսանեալ
գնա ի տուն ի տասն և ի տասն ի տասն ի տասն ի տասն
ի տասն ի տասն ի տասն

Ի ՀԱՅՈՑ

իբրև ոչ էմուտ, ասաց ցասմամբ առնքեցին վեռա, և պրծեալ-
կին ի բառա ։

Ընդ ժիրանա պղծ առքեցին ոճոտ ուխտ ուր դրիւսր, պրեաց
առ վկայն բանս միսին արուեստ և քաջալերս յոժարս ի ու-
անել զնո քոյ ։ Օ՛ միսի այսօրիկ մոռանայս զնո ոսիրոյն ի
ձեռս թշնամի դառնասրի՝ որ եր դարձիլ ի գերիս ուեմիկ ։
և՝ ես յետ բեմն ապառնալոյ՝ ոսխախտս պահել զերամեցին եւ
առնել և ապրեցանել ։ և դահիճքն ընկերին զնոս յերկիր , և
հարին երեքեր սրոյն և բռնեցին ։ և ոսոր սրով երեխ մա-
սոնս հատին զնարմին նր ։ և այնու ի սասելոյ յորեան խո-
րսոմ ոսանդեալ զՀոգին ի ձեռս նոյ ։ Ընդ որժամ՝ իշխան ոսի
ի հայոց ոսուժ ի բռնասպրոյ սալզիա ոսնոն բոլոր ինչ առնել
ոսիրոյին՝ նուռ զնալոին սքյն , և սարեալ ի ծոզեսոյ սրոս-
ոսիրել ի վռնս սր ելանին ։ Ի՛ մէջ սեք դարձոյսր ի դրասնոսի ի
առաքինոյ Յովհա յուսարս լեանի արքայի ։

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐԵՒԵԼՑԻ

Վեպոփս գրչիշ ինչ պատճառ ելիսի՝ ե ինսիկ՝ ոչ եղե ի ձեռ ։
ե չիմ ան արեւելոյ վարդապետ անդ ։

Ա՛ռ , աքարէ ապառոյսր՝ քաջ իշխանին հայոց ե զո-
ւսոլաց վրաց , գործ դլուխ ի գլ · ին · կարի
ընտիր ։

Ա՛ռքեա ։
Ա՛ղբան ։
Ա՛ղաս ։

1204 ԱԾՂ.

Ա. Ի. Ա. Ի. Ա. Ի.

Ա. Կոր. ՚Ի՚Ա. ՚Ի՚Գ.

ստացեալ ՚ի նմանէ միաբան ՚ի վարս , և չտատել ևս զմիս ։
Այսուհետև սակաւ գլխուիւրդսալիս սպասիս հաստատեալ ՚ի
ծիշմի անդ՝ յերկին ի եսպասեաք ուս հիմանն զուքարէ յարևելս ։
Ապա յայնհանես հոմանդիկա հոգեկրտես ,տուսոյ քան զնա-
նել ՚ի տեսարանաց ժողովոցն ՚ի սաղ , հանիսադրեն պատրաստեալ
փասիանացաս և առաքեաց ուս. զաքարէ զմիս ՚ի մեծ ևմե-
կալուէ և եկեղեցանման , էս և զհարմարանեալ անգան մի , և
զուրաս սե զանոյ և զպաշտանիցն ՚ , և զնախկապուս մի միևնոյ
անուն , և զբիս քնդիս , և զբերս սոզկատապուանս , և զդրնիկս
քաղցրանուագս , հանդերձ ՚ի զիմել , յորում հրոմեան սայլ
զուքարէ առնել զայն զոր նմանդրեալ ։ Այս լսեալ զհանի
ազգային՝ առնանեին ինչ ոչ առաջ , այլ լուռ եղեն , ոչ ի ի-
րով Տրամանաս լեալ ինչ և այն ։ զի ոչ զնեցան ինչ արկ-
ղե յարեալ ։

Եւ ասեաց ցնոսա յերկրորդում կոչմանդ ՚ի լուռ
քաղաք մտատալին ուս զաքարէ զնեցան , և եղեն առաջի
նորա զիտացեալ՝ հրամայեաց վոզվոտալին ժողով դ ասորել ։ Ինդ ոչ սոզխոցել յայլ
զաքարեայ՝ հրամայեաց վոզվոտալին ժողով դ ասորել ։ Ինդ ոչ սոզխոցել յայլ
անդ ՚ի լուռ քաղաք սանահնեցին զրկով առասարդի , որ
կոզդեցաս յերկիրն հրոմեան , որ և եղ ազգական նորին
իսկ զաքարեայ , և յայհանես զնոս առաջի , և գասիճ գո-
րարեցի , և սարդիս եղիս ասաց՝ (զի մեռանել եր լուռեալ)
վերահաս եղիս քնդալ , դրեթ եղիս դոնալ յայհանես և-
դիակատս կրտաց . հրիս վանահոգոր հրատաց քեռասալ , տար-
քրկ քեղհնեաց , մեռանիկ զրեթ զի հրատացի , սարդիս սեա-
նել , և այլ ևս զնալ և վանահոգոր և քահանայք քաղաքն
յոտ երանելի եղեն և իբրև առաքակաց խոշասաց վոզգացես
տարեալ՝ առաքեցան հրոմեան կամ հոգոցնի զնալ , ո
մինեալ վարդապետ գաւեձակեցի առաքեցոր ց եղիկ՝ զօր-
ծել ։

Ա՚ժողովել սոցա ասեն զի լուռ՝ հրամայեաց իշխանն զարտ-
րեն ընեել հատ և առալ ոսկեայ զնեցաս ժողովեցն սոց , ո ըն-
նատեցս կանխատեսիկասացն յոհնեանս և գասեմ , և զգաստ-
գասն աբքային լնեալ ։ Եւ ասէ ցնոսա. Տեսանեն ց. Տիտեան ըն-
դրան եղեցաց և զնեցաց , ոսոնալ եսան անգեն գհասանալ՝
մանասանալ խոշասոյ զնեցս և սնեցեալ ։ և նոքա գասան սո-
հասան , ոսկասանալ զրեթ զ առասարդի , գասեմ քարգրե-
յի հոմեանեան սանահնեն , և այլ ոչ սակաւք ։ սրք սնեցիա-
քան լուռ քահանայան ՚ի մեռանել ։

Ա՚ղն իբրև նոսա զաքարէ , ՚ի նախանձ արասալան վառ-
գան ընդեմ նոյ , այլ զնի սնեցեալ ինչ ծագեցի ՚ի ժողովի
անդ , լսա եկաց յառաջ յոհնեանէ ։ Եւ ասեցին զաքարէ ՚ի ժո-

ցրուելոց տանի՝ կասկածելին, [1] Եւ գաղտ բանակաւ գնաց
ի վէմ իրբեանց, կեաց ի նացանել Ելբեան ի գնմանուէ վայրս,
եւ կեաց վանական ի իրեղային ի քաղաքն անտի, և գնացին
ի տանել իրբեանց։ Իրակլիկ լեալ այսմ գաղարման՝ սորգել
զվէմն ի թաղալեն անդ։ և լեալ առաւտուն նոյն ժամուցեալ առ
վինքն գաղթհաւատացեալ՝ ետս ասասաղանել պատարագել Տանդէզի
պատանեաքեր և եկեղեցական գործոց։ [2] Ընդ այս Տանդէզ
ցաւիմ նորին եկեղեցոյ Հայոց՝ և զՆեռն՝ զաղաւ զաղաւ զաղաւ
Տանդէզին,
և խոնարհ՝ խոնարհ սպասաւոր զաղաւ զաղաւ զաղաւ զաղաւ
տացեալ՝ և պատասխանել՝ յայսմ վիպոյ խոստացար վարդապետ
նար ինձ եթէ առաքեսցես Յովին, որպէս ասաս գործոց զգե-
պատանեաքեր և եկեղեցական գործոց։ [2] Ընդ այս Տանդէզ
վինքն գաղթհաւատացեալ՝ ետս ասասաղանել պատարագել Տանդէզի
զգեցեալ՝ և թաղալեն անդ։ և լեալ առաւտուն նոյն ժամուցեալ առ
ցրուելոց տանի՝ կասկածելին, [1] Եւ գաղտ բանակաւ գնաց
ի վէմ իրբեանց, կեաց ի նացանել Ելբեան ի գնմանուէ վայրս,
եւ կեաց վանական ի իրեղային ի քաղաքն անտի, և գնացին
ի տանել իրբեանց։ Իրակլիկ լեալ այսմ գաղարման՝ սորգել
զվէմն ի թաղալեն անդ։ և լեալ առաւտուն նոյն ժամուցեալ առ

[1] Ա՚ղէքս. Ե. գլուխ. ՆԵ. ՃԻԲ

[2] Ա՚ղէքս. Ե. գլուխ. ՆԵ. ՃԻԲ

Ա՛յդ պէտ
եւ կոյս

Օգուտ երբեմն եաթ գործել , վասնզի յանհնարինս ի մարդ-
կանէ ամենայն ոք ի ձեռն ունի ։ Եւ ասեն ոմանք ։

Համարձակ ասելով ընդդէմ Ժողովոյն ասոյ։ Ասէ Տէրն Յիսուս
Քրիստոս թէ ոչ ոք կարէ երկուց տանց ծառայել, ասէ մեկնողն։ ոչ կարէ ոք երկուց
աւետարանաց միաժամայն ծառայել։ եւ զաղքատն ցուցանել
նմա զՔրիստոս միսիթարոյ՝ ընդ[ե]լուզուա առաքն նմա, եւ ասէ։
առաքեա զայս ձեռագիրս նմա ։ ի հաճել ձեր եւ նա հաճեսցի ։
Ասէ ոք ասացեալ հաւանեցաւ եղիազարոս ։ իսկ ամենեքին ի
լիցոյ այս հաճեալ հաւանեցան եղիազարոսի ։ ոչ ոք ասաց
ընդդէմ ոչ ինչ ։ միայն ընթերցուածն եւս գրեցին առ միսիթար ։ զի եկեալ
անդր ։ [2] առաքեսցէ առ նոսա թուղթ աղաչելով զնա վտանգել
զայն ։ եւ ոչ ինչ պատճառեսցէ ասելն զանկողնեան
ցաւոյն ։ եւ եթէ ի չանապարհն հասցէ քեզ մահ, դիտեա
ասէ զի կարգեցաւոյ[3] ընդ առաքեալսն սէ վկայս ։ միայն եթէ ինչ այլ
[4]ընդ[ե]լուզեալ միսիթարոյ զայս թուղթս նմա, և գիտացուսէ [5]մեզ
առանց պնդելոյ ինչ՝ եղեալ սէ զինչսն, եւ [6]ի գնացս իւրոյ ի
գիտոյ, և նկո[7]ի զտաղաչն անի ։ [8]ԶԼ միսիթար մտեալ նր նմա
ի ներքս, առաքեալ զտաղաչն ընտրեալ նր վկայիսն սուն,
նախ քան գնոյալ նոյն ի ժողովն եկեալ առ ինքն ։ և [9]հանիսա
ոչ հաճեցաւ նոա [10] այլ, քայլ խրատեաց ինքնին գալոյ զնոա
առնել զիւրմէ ինքեանց ։

Յաղագս ընդունելոյ զանկողնեան ցաւոյն ։

Իսկ ընդարձակ առեալ զմիսիթար՝ ներսէս գնաւորն ասէ
ի ֆաւանիկ նորումն ոչ ևս անասայ գնաւորեալ ժողովոյն ։ և
պատուիրեաց նմա գնալ և արձակել զժողովուրդն գնաւորեալ
ընդ ի տեղիս իւրաքանչ, եղեալ ի մոկ գաւառին գնա վարել ի
սահմանաց իւրոց ։ Ցայնմ[11] առաւօտի և միսիթար գալոյ
գտաւ զաքաղաքացւոց առ ժողովն, և յարուցեալ գնա՝ ասելով
տէ, և գնալ ի վանսն առաւել եղեալ նէին ։ [12]Եւ ապա գնալ փոքր
ինչ ՚Ա՚ի վարել սրտաբեկեալ զաքաղ իշխան գոմանոյ ի
Նդէ գալոյ ի միւսանգ ի վանսն իւրեանց յայլ առիթս ։ [13]ԶԼ
յետոյ իշխանն եղբայրս նր միսիթարայ լեալ առ զաքաղն՝ դարձեալ
զնա անկրկն ։ որոյ ամենք սկսան ոչ հաճախել զաքաղին և
ոչ ժողովոյն ասոյ առնել, և ամենք յոչ իւրեանց առնելոյն

Լ՚ոչ ան
և հայոց

յն ի պատերազմել առանց պատճառի, և առանց քարկոծել ի
ամէն զգեստուց, և առանց բանալոյ զգեստն ելոյզել ի
ժամ խորտկել։ ապ. Ձեզ ինչ ինչ բարձան և ի ձեզ այն
անպիտանութիւնք։

1209 ամբ. Ե. Ձեռ ալեզուին Լուազանուելոյն՝ վերաժողով լեալ զա-
ւագերեալ իշխանին հանգերձ նշանակու երդով իմանուել՝ յարձա-
կեցաւ ի մարդիկ գաւառս, և եհան զայն ի ձեռաց պարսից։
և կարճառնալ ուրեմուց զնա՝ ընդ իսկոյ գաւառան, և կոտո-
րեցաւ զանհնարս սմանին, և գերեաց զաւառան. որպ և ա-
մենայն որ ելի ընկալան գերիսանութեան հաւատոյ, և մեր-
ժեցան, և ոչ ելի ընկալան գերիսանութեան հաւատոյ։ Ի-
ժամանակ ապա զարձեալ ի քաղաքն պատուիրէ հաւա
և գայն, և գնալ իշխանապետն սրբ կին ուղղին՝ ժողովեաց
զաղօթատունն իւրեանց, և հրամայեաց գրոյց իւրում զե-
նել վարդեզակի խոտ քառասուն և հատ. և այնուհետ զայնս ի
նոսէ բարեկեցաց Տուր ի նմ, և զանձին այրեաց անգին,
այս է առ հաւատացեալն ուխտատուց ինչ, որպ այրեկին ըն-
պատուհասն ուխտատրաց Տայոց ի նոսիրացն ի մէջ եկեղե-
ցոյ առ նոսինեսք։ Իսկ գայլ ևս ելի գնացեալ քաջելեն ցուցին
զարարեալ զ եղբօր իւրոյ բռնութիւն, իրրև գեղ ելոյզ նոսա
զնալ ի տաճարն իւրեանց, և ի ճանապարհին ի ձիոյ։

1211 ամբ. Ե. Ձեռ ալեզուին Լուազանուելոյն՝ վերաժողով լեալ զա-
ւագերեալ իշխանին հանգերձ նշանակու երդով իմանուել՝ յարձա-
կեցաւ ի մարդիկ գաւառս, և եհան զայն ի ձեռաց պարսից։
և կարճառնալ ուրեմուց զնա՝ ընդ իսկոյ գաւառան, և կոտո-
րեցաւ զանհնարս սմանին, և գերեաց զաւառան. որպ և ա-
մենայն որ ելի ընկալան գերիսանութեան հաւատոյ, և մեր-
ժեցան, և ոչ ելի ընկալան գերիսանութեան հաւատոյ։ Ի-
ժամանակ ապա զարձեալ ի քաղաքն պատուիրէ հաւա
և գայն, և գնալ իշխանապետն սրբ կին ուղղին՝ ժողովեաց
զաղօթատունն իւրեանց, և հրամայեաց գրոյց իւրում զե-
նել վարդեզակի խոտ քառասուն և հատ. և այնուհետ զայնս ի
նոսէ բարեկեցաց Տուր ի նմ, և զանձին այրեաց անգին,
այս է առ հաւատացեալն ուխտատուց ինչ, որպ այրեկին ըն-
պատուհասն ուխտատրաց Տայոց ի նոսիրացն ի մէջ եկեղե-
ցոյ առ նոսինեսք։ Իսկ գայլ ևս ելի գնացեալ քաջելեն ցուցին
զարարեալ զ եղբօր իւրոյ բռնութիւն, իրրև գեղ ելոյզել նոսա
զնալ ի տաճարն իւրեանց, և ի ճանապարհին ի ձիոյ։

1212 ամբ. Ե. Ձեռ ալեզուին Լուազանուելոյն՝ վերաժողով լեալ զա-
ւագերեալ իշխանին հանգերձ նշանակու երդով իմանուել՝ յարձա-
կեցաւ ի մարդիկ գաւառս, և եհան զայն ի ձեռաց պարսից։
և կարճառնալ ուրեմուց զնա՝ ընդ իսկոյ գաւառան, և կոտո-
րեցաւ զանհնարս սմանին, և գերեաց զաւառան. որպ և ա-
մենայն որ ելի ընկալան գերիսանութեան հաւատոյ, և մեր-
ժեցան, և ոչ ելի ընկալան գերիսանութեան հաւատոյ։ Ի-
ժամանակ ապա զարձեալ ի քաղաքն պատուիրէ հաւա
և գայն, և գնալ իշխանապետն սրբ կին ուղղին՝ ժողովեաց
զաղօթատունն իւրեանց, և հրամայեաց գրոյց իւրում զե-
նել վարդեզակի խոտ քառասուն և հատ. և այնուհետ զայնս ի
նոսէ բարեկեցաց Տուր ի նմ, և զանձին այրեաց անգին,
այս է առ հաւատացեալն ուխտատուց ինչ, որպ այրեկին ըն-
պատուհասն ուխտատրաց Տայոց ի նոսիրացն ի մէջ եկեղե-
ցոյ առ նոսինեսք։ Իսկ գայլ ևս ելի գնացեալ քաջելեն ցուցին
զարարեալ զ եղբօր իւրոյ բռնութիւն, իրրև գեղ ելոյզել նոսա
զնալ ի տաճարն իւրեանց, և ի ճանապարհին ի ձիոյ։

Եւ երկու դպիրք՝ դասիցեն ի սարեա · երք ընդունել՝ ի վերայ քո ·
զնոր զգեսդ քահանայութեան , և ձեռացեալ սուրբ իւղիւն իւղա-
գրեսցես զգլուխ նորա՝ ձեռնասուելիք ձեր դարձան և ժառանգե-
սին զերկիրս քերդա , զսաղ և զխաճնաքերդ · և զի տուր
սաղ քերդ անկաս կեաղ՝ ի ձեռս պաղոխ , երկիր զերն ընդու-
սան՝ ի սանձարքերդ · Եւ՝ ի սեռանիլ նորա՝ ընդ պղծ ի՝ ի
դասելոյ երկրին անուն , զի և նուագ՝ ի նմին սահմանի · Եւ
նա և սեխեմանիք՝ երեսք զերկի սի սաղսա ունուն , և զաւսար սի
բաղխիսա կոչեցեալ · և սկիա սա ինքն սաղսա կիսասա սիսաղա-
յան զաղարելի ժողի և իւրանիի առնել զերկրս ընդ սոյն կնոսանս ·
զոգ ու կերակրելոյ զկնեան՝ սնոսա զինի երկուց սահուց ,
լեցուցեալ մինսանի սի ուսերկոյ , զոր սնոյց սա իսը քաղիս ա-
զատոյ քաղաքեսս , և ոսոնն եզ՝ ընդ սոյն ազատելոյն · երկ ի
լսան հաւսոյ՝ ձեռաւոյ հաց զնմանութիւն , և հունձ զոր քա-
նեսդ ·

Իսկ դասելի սոյն իւրում՝ որ ընդունի յառաջին քերդ սաղա-
կնոյ՝ յաղագս սրբագործելոյ իւրոյ քրտաստիճոյ , զաղաչեսցէ սին-
սոյդդ ինքեան զոյսարիսն , և յետ առնոյ ինչ ի քաղ
սոյդդ վիրաց զինի , ինչպէս կրծսոյեսցես ի սանկն գե-
սոսիոյ՝ սը կոչեր կիսերիկ

Ա Կոր. ԺԳ. 3 տեղ

Ա Պետ. Գ. 31

Ընկեր

Ընկեր

Ընկեր

Ա Ղ Ա Ք Ա Ւ Ո Ր Ի Ն Ա Կ Ա Ն Ք Ի Ւ Ր Ա Ք Ա Ն Չ Ի Ւ

ասաբեան , և հուսս պերդասեան ի բերանոյ իշխանացս քաղաքին և
ենկեսին , զի յետս ոմանց խոցոց պիտին ի տեղի խոր գետակին
զքեռան խոր , [1]զոր յորմէ մեռաս ոչխարդ ը քանի ոտից
իջոյր ի տակ ոտից ասաբեին ։

[1]Զի ընդ երեսս արուարձից ձիւնն զաւ ամենք դնեն լինել
եղջեալ ոտից , առաջեալ առեր խոտանս ինչ ի վեր ոտից
ձեռ քաղաքին առախոցայ , երթան եւս՝ մեռ ասաբեն սիրեալ
սիրեմ , յորոյ տրատեցաւ [2]ընդ ոչ . և դիմեալ զնա անտի
բանայոս ի վերոյ քաղաքին . և եգ ոնդ զոյլ իշխան ոմն , և
պատեհոս ի տրատելս , [3]ոչ ասաբեն փոխանակ դիմելոյ ան
կնա ոտ լեան ոգեալ . և նա ժողովեալ ղզօրս իւր՝ եկն ի վեր
անտիոքայ , և ի նոյն հարկ զքաղաքն . և [4]ձեպեալ մերձ եր
յառնալ զայն , զոյլ ինձայիլ ի քրիստոնեայս՝ [5]ը սրով սպառ
եր վերին սրով , դարձոյց ետս , և դրիալ [6]ուղիղ առ քնալ
կենաին սրոն , և ծանոյց նմա զեղեալսն , խնդրելով ի
նմանէ՝ զի նոս ինքն պատասխան սրարկալ առցի ասաբենի

պետրոսի քաղաքին ։

[1208 ԱԾԸ] Ոչ ինալկենաիս յոնէն սրտի գնալն պետրոսի հարկին
րին , որ յառաջագոյն իսկ եկեալ եր ի գաղմանս ներկինոյ և
պատիասինոյ , բայց սկսաս հարցանել ասասել հա ասաս
կացոյց զնաւակսն . զի պատասն էին ի գալն իշխանին
սրատարելոյ ի ծաշակ , և յառաջ զատեցնալոյ ընդ իմ Տա
ոյ ։ [2]Ոչ որ գժ հարկալ յոյժ լեանի՝ Տալ ծանոյ յոյժարհն
հնալնելոյ գնալ լսալնոյգնս Տանգիստ հզիրիսոյ նոցին և
ննիկաց . և զառաջսն ի յոսին իշխանոյ եալ ի հոգնան
ատատելոյ և անտիոքայ հոգեալ հարկ ի շրջելոյ , [3]ը որս և
գիատանոյ , գնաշրն , զառոյս և գհերն , և անշնարին հար
ուածոյ տաքնոյգոյդ առ Տատատան գառաքնոյգոյ , մինչ
ոչ և հարել նոցա իշխանի , և ոչ և իրիք գիրս .

ցանել զարտասանին նոր ։

[1]Ձնարհալ նոցա գնալ կազմնոյ՝ առաջելին դնալան առ
պատն քնալնենոյս , և ծանոյցին նոսս գնալ . քանզի գե
ալնել՝ [2]եթե լեան անոյ հրամանի նոր , գրկալին նոցանէ գնան
այր և առ կոյսն ատանոյ . [3]Ոչ այ գյոյցեալ լեանի՝ ինձն
նա առաքոյ հրեշտակս առ սրսան Տանդերձ [4]ի գնալ , և
ամբաստան նդա գրկատրս դարգնալն , [5]եթե նա ի պատ
Ձառ խոսի սնեն , [6]երթա լսատ գոյս քնալնենոյս պատն ,
առաքեալ հրեշտակս առ լեան Տանդերձ [7]ի գնալ Տատատալ
գնատգոյեն , գայս գրեաց սա նոս և կոյսն .

[1]Ոչ ենկան տանոյցոյ ոնոյգ սրսարեալ Տանգոյցդ գնալոյս
գոյս յնդոյնի գառաքեն՝ և դնել իգնոյս գոյսրեն . և ա
առաքեալ ծանոյց գոյս լեանի , [2]ը լեան տատալ գառաքեն

ոչ ինչ ասացեալ ի վերայ նոցա, զի ոչ ինչ ասացեալ ի վերայ նոցա, զի

յաւէտ ի նէ քուէարձն եղեմ , ոնցին ըզ Հոն ևս լինիմ . և եր ըզ
նէ կանուխիւս ոնն մեծարգի վիլբրունդ անուն , ոտ սիս և
ցոյց լեան քաղաքի հոգեւորականի , | ոյ ի յաջել նոցա ունգ
ամիս չարս , իթրև մեծնցան աւետը տանի յոյժ ուրախ ոն ,
կոչեաց զնա լեան ի սիս քաղաք առաքակաց լինել Հանդ խոր
օրհնութիւն ըստց , և նոյ եկնել տնգր , և տեսնել գՀանդիսան
զարմանան յոյժ : | Այլ ըմն ոնկն նոյն , մանրամասն հնարա-
զրի նոս ինքն վիլբրանդ . զոյս զքաճան պատաշած Հարցրիմ

քաղցրով գնել ոտա Հարցառա ,

Պատասխան տուին յայտնապես ասել նոցա ի սիս , սա որ Հրաւիրել
էր զմեզ քաղաքն լեան՝ ի գալցնել զՀանդիս առանին իւ-
րոյ , | այլ քաղաք ե ասկ մին ի գլխաւոր քաղաքացն , և ես՝ ի
նոս ուսուցանել քսանիվեր փարիսացի . բայց չունի գամիս ,
այլ ըզ ոչնչակ ի՝ ի վեր լերկն , | ոկ զոտն յայտնապէս կատարե-
ցին ոյնպես , նախ գաւառս երկոսասուն հոգին յուսալաքա-
րան և ի ծանապարհնրէ , Հրաժարեալք ի ձկանց , ի գին-
ոյ և ի ձրիթոյ , և ապա զոյն ձրադալուցի մինչև յերկիր
ոնուսեալ և անձնացակ անյուսցին , և իբրև գաւառակ մա-
ւետեալ զքրիստն ուղղին կացին ի Հոկտեմն ութցակին պատա-
մանց ,

Ընդ ուռաւան ամբոխն ինքնիշեղ գնացին , որ մոտ եր ի քա-
ղաքն , և ընդոն լեան եր պատկաւ ինն կարգաւ , ինքն նստուս
յերիվարս բարձր և ուշխատանաց , և ծառայք ընդոն իւրա-
քանչիւր զբօշիք և չքնաղազարդ երիվարօք գնացին յաջուց ,
և հագաբ արք պատերն զբաքել շուրջանակի . և զինն նորա
ուսերն երիվարդ ուրքայի Հանդերձ ածուեալ ծիւն , և
ապա քաղմնիք զինուորական գաւառն վայելու ի շուրթարիչ
ունգանոր միաբերան աղաղակեցին , ասելք ընդոնուր , | չբ
ապա Հնչումբ փողոց ընդ ուռաւունայ Հասանելք ընդոնուրն
յաջն գիտցն ի վրանն յոտնձգարն գոտաւաւոր նոս ։
Պատր ուրա և գաւարիարքն յանոց Հանդերձ իրոյակն , և
յետոյ եկնեցականքն Հայոց և ընդունիկ նոյ ընդոնուրն
նան փառաք . և ինան սրհնել զնաբ գնացին , կարդացին ու-
նուսան յոտնարկն և Հայերէն , և ընդացին գնան ի գնուն ,
և Թուղթն զարմանի ի յոյնէ ի նոյ ոնեալ ի գնուն ,
և Հասեալ ի տիրին տեղին ասպատնեալ ի ձայն բարձր ,
և ընդոնի Թուղաբար ոնր յաւետեան , և կրկին և ոչ աղաղակեցաք ,
գնացին և բարձրացան քրիստոնեան ի Հասարակն , | յոր ոնկնին
ի ոչ ի բերան պիտնցին , ոմանք , ի Հոյսիաժ Թադաւորն և այլք
նոս ոչնուս ընդոն գոլով յոտնձգան . իսկ ոստրիք որք կին ըզ
նոս , ոնկ չոնձնային ի ընդն ,

Ընդ երթալ կաստրեցին զտրհուն ի ընդն , պատան նկնցեցաք .

ՀԱՏՈՐ Գ.

ԳԼՈՒԽ Ի.

Ա. Ի ժամանակս Ներսեհի Մեծի, որդւոյ Վռամշապհոյ, Տիրանայ թագաւորեալ ի Հայս, եւ Ասորեստանեայք ի նմա, եւ Ներսեհ ի նոսա, ի ժամանակս Կոստանդիանոսի Մեծի, որդւոյ Կոստանդեայ, եւ Տրդատայ Մեծի, որդւոյ Խոսրովայ, եւ Գրիգորի Լուսաւորչի, որդւոյ Պարթեւի

ՂՄՏ ՊՆ
և հայց

՚ի վանսայ անուան , և ազբեսդին ՚ի նախատինս ետուն , որովհետև ոչ ընդ խոշտանգանս կամել էին ՚ի ձեռաց նոցա ՚Ա.ԺԱ. ՚ի վեր. Ջոյց գնելով զնոսին նմին նեկտարս և արտուրեաս՝ թեզեղեան՝ և ՚ի ՚ի՚ և շինեցին ՚ի վի նոր չորս վանս , հուժ ընտ ապաց առնուն , Ոսկ վերան և զայլ նեղեալս մատնեալ թեզեղեանն ՚ի վանան ասիեր՝ ըստ ասելոյն կիրոսիոն . թեզեղեան վկայեալ գնեն , թեզ չմատնեցին թագաւորն ՚ի վանան , այլ , և պիտան ինչ ՚ի մարդկանց նոր և սիս ,

Ո՞վ մահաբեր լեզուի՝ յանկանոն կիրճեալ , և խրատիդ հակառակեալ և գանդուածդ հատուցեալ այլոց խրատուց՝ ոչ ինչ ընդունելով ՚ի զերս զատեր նոր զարկոյ՝ անշնորհալ գիտութեամբ ՚ի զերս զատեր նոր զարկոյ՝ անշնորհալ գիտութեամբ ՚ի ՚ա.ԺԳ. ՚ի ՚ա.ԺԳ. ՚ի ՚ա.ԺԳ.

ՌԻԳ. ՈՒ ՌԻԴ. ՀԱՅՈՑ

ՌԻԳ. ՈՒ ՌԻԴ. ՀԱՅՈՑ

ՌԻԵ. ՀԱՅՈՑ

ՌԻԶ. ՀԱՅՈՑ

ՌԻԷ. ՀԱՅՈՑ

ՌԻԸ. ՀԱՅՈՑ

ՌԻԹ. ՀԱՅՈՑ

ՌՀ. ՀԱՅՈՑ

ՌՀԱ. ՀԱՅՈՑ

ՌՀԲ. ՀԱՅՈՑ

ՌՀԳ. ՀԱՅՈՑ

ՌՀԴ. ՀԱՅՈՑ

1224 Ա. Տարի Ա. Տարի

,, ինքն ի սպարգևս առաստատել ։ Այլև այս հինգամսեայ ազատու-
,, թիւնս ոչ ի ժամանակաւ ինչ ի ոտանաւորին ջերմեռանդեան այնմ-
,, ինեայ, այլ ի ծառայութիւն ուխտի ի սուրբ Հաւատոյն ջերմեռանդ-
,, եալ, յորում ոչ ոք ի մեզ ոչ ինչ ունի սեպհական, այլ ամենայն
,, ինչ ընդհանրական ։

Վարդ. Ե. Յիշատ. ԺԲ.

Յաղագս հինգամսեայ արձակ երթից առաջինին ։ Ոտանաւոր ։

Ի ծնանիլ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ՌՄԻԳ. ամի, ի ժամանակս Ալեքսիոսի Կոմնենոսի Յունաց թագաւորի, որդւոյ Մանուէլի Կոմնենոսի, եղբօրորդւոյ Անդրոնիկոսի Կոմնենոսի, որ ի Յունաց թագաւորէր, ի ժամանակս Ղեւոնդեան տեառն Սսոյ, որ ի Կիլիկիա աշխարհի թագաւորէր, ի ժամանակս Ներսիսի Շնորհալւոյ, որ ի Հայոց կաթուղիկոսութեան աթոռոյ նստէր, ի ժամանակս Ներսիսի Լամբրոնացւոյ, որ ի Տարսոն քաղաքի վարդապետէր, ի ժամանակս Ներսիսի Մոկացւոյ, որ ի Հռոմկլայ քաղաքի վարդապետէր, ի ժամանակս Ներսիսի Կլայեցւոյ, որ ի Մանազկերտ քաղաքի վարդապետէր, ի ժամանակս Գրիգորի Պահլաւունւոյ, որ ի Կամսարական տոհմէ էր, ի ժամանակս Ներսիսի Տարօնացւոյ, որ ի Կամսարական տոհմէ էր, ի ժամանակս Ներսիսի Ապարանեցւոյ, որ ի Կամսարական տոհմէ էր, ի ժամանակս Ներսիսի Ամատունւոյ, որ ի Կամսարական տոհմէ էր, ի ժամանակս Ներսիսի Ծովակայ, որ ի Կամսարական տոհմէ էր, ի ժամանակս Ներսիսի Ծովինար

ԻԱ. ՎԱՐԴԱՆ ԱՐԵՒԵԼՑԻ։

Ի գաղափար զվարդանայ Մինիչ խանին Թոնոբաց · և յարձակելոյ
առ[ի]ւ[ա]ծոյ ի Ջալալբինայ ։ ի հայս ։

Յետ բառնալ Արաբեաց հարկաց յաշխարհէն Տի՛ն, թէ պատեհ ժամ ընծայել ինչ պիտակաւորեալ իրեմն ի Քրիստոսէ սիրելոյ, սրով սիրելին ի կիւլիկիա, քանզի ոչ պատուական հանապազորդեան հայրապետիդ յաճախեալ մեծին հայոց տերոյ. ասոյ այրեալ ոգեգայ, ուղ և յայտնի ոտեանի ի գրչագրս ցանց վայր, իսկ զինչ ինքն ասէր, հարմարագոյ յանգիտել վայրացոյ, և ի ծագաց Տի յայլուէլսն և յայլատարագ ազգաց. այսոքա առաւելեալ ազգս մեր, այլ և համարեցեալք իրրև ի հնդեան հարսն և արբնեան։ Այսր նորա հարեալ ածաց սիկիլեան երկիր, ի զօրուց սիւրեցւոյ, յե թեմն արարայ որք յարձակեցան քաղաքն քեղ՝ անուամբ կոչ մեր, ի զօրանալ անդ. Ձիմիկիէ խանին, անուն իւր մահտ ներս։ Այլ գիտել արժան է, զի աղգիդ սկիլեացւոց այն կալեր թագաւորք, քաղաքաց էին, և ի քեղ՝ գեղս և ի լեռնագիրս քաստանեաց, և ունին այնպայլ անուանս. անունք սակի քերականիք կամ զանազանութիւն ասելոյ կամ գրելոյ. անունք մարդկան կամ ազգաց. անունք քաղաքաց կամ գեղից. խաչատուր կամ խաչատուր. թեւորդ · թեւորդ. թեւորդ · թեւորդ. Պետրոս · Պետրոս, Պօղոս · Պօղոս, Գրիգոր · Գրիգոր, Ստեփանոս · Ստեփանոս, Յովհաննէս · Յովհաննէս, Սարգիս · Սարգիս, Մկրտիչ · Մկրտիչ, Յակոբ · Յակոբ, Ղազար · Ղազար, Թադէոս · Թադէոս, Բարթողիմէոս · Բարթողիմէոս, Մատթէոս · Մատթէոս, Անդրէաս · Անդրէաս, Փիլիպպոս · Փիլիպպոս, Թովմաս · Թովմաս, Յակոբ · Յակոբ, Սիմոն · Սիմոն, Յուդա · Յուդա, Մատթիաս · Մատթիաս, Պօղոս · Պօղոս, Յովհաննէս · Յովհաննէս, Պետրոս · Պետրոս, Ստեփանոս · Ստեփանոս, Գրիգոր · Գրիգոր, Թեւորդ · Թեւորդ, Խաչատուր · Խաչատուր

մեծ խանն կամ թէ՞ նոցա ոչխարաձուլ կալնցաւ յայնկան , կամ
ի նշանի՞ն ոչ ասէն , կամ՝ անհաւն . և յայնմ հետէ յոլովագոյն
նոքա իրը մանանեամբ այնպիսի կալնցան , քի ուխտան . և
առեալ այս վկայակ նոցա ամն իբր երկերիւր . միոչև յայնաւ
Չինկիզ խան , և վերջ ի վայր արարք զնոսա՝ և զհետ լեալն
նոցին . այլ թէ վնասուք ; դրնացուք ասա առնուլոյ սկիզբն
այսորեալ ի Դաւանանէ սուտ նէն .

Եւ Այն այս Չինկիզխան՝ որ և տաւ ինկնիլ կամ չսկսել {1155}
զան , յառաջն կալեալ թեժուձին՝ կամ շատ չարաբարոյ ա- {ՈՂ}
ռաջ քեհմարձին . և երբ առ տղի յետուկայ իսկին խոյնն
մեռցեալ էր իշխառաջ քերտնեանց կամ հեղերին զալմա-
խոյ . Ոչնաւ առ յաւել ինն իրա . 1155 . և ասի էհ ի Չնանիկ
նոր նշանք մեծամեծք երևեցան , և գոռաւ ի ձեռին՝ արիւն
հանէր ի գալարակէ վէնգիանս արեանց զոր հնծեցեալ
էր առնել նա յայլեալ ազգս սկիզբնացոյց , ի մուռանիկ հօր
նի ապատատքեցաւ ի նմ նախարարք մեզ զալոյ , և նա չա-
րաբախալ լեալ եղ ի վէր նոյ և հաճաձեաց ջնջ . բայց մեռա-
գամ զօրացեալ՝ ան յայեան ի վէր նարա , և վախչին զնա ի
աջոյ ձեռն իւրմէ . և նէր անձնորացեալ դիմեաց և անկաւ առ
ձագաւորն քերտնեանց գալմուխից , որպ անուն էր ունկաան
գէա , քի յայնկան գոռիցէ կամ գառ ձեռան .

Պատուաւ ընկալեալ վնաս ունկաանին՝ պատճառ սա խր . {1170}
փոխալ յոն ի Չնաստարիմ և հկօր՝ սկիզբն զնա , և նա նման {ՈՀՔ}
ի կնաձէն ղգեաւոր խոր յաստնեին պէկին անուն՝ ըս բարեբա-
րեցան . զոր և խաստացեալ նր տալ Չեմնիքայ մեծն նախա-
բարին . որպ գի հակ ի խոռ խաղալ Չեմնիքն խարէնս ապրե-
ստամիկ ի յանհնանէ . Ղաղալ ապա պատեհ ժամ՝ միաբա-
նեաց ընդ իւր գրանի ի նախարարս Թեմնիարաց , և գիմեաց ի
վէր ունկաանին . Ալ ընդեմ նմ Չինկիզ զօրօք զաշխարհէ . և
նշոր գՉեմնիքն և զիսրանանալն ընդ նմա . Ալ միջոցի գաշ-
ձեալ էր նմ , ապաւաւ երքեքարան ի վէր կողոր իւրոյ ունկաա-
նին . և նա փախուցեալ անկաւ առ Չինկիզ . Ոսկ Չինկիզ յետ
վանելոյ կիրճնանին՝ գիմեաց ի վէր երքեքարայն , և վճռեալ
զնա՝ գաղթոյց զերայն զունկաան յանհաւ իւր . և ունկաան
հրամայէ Հաստոցուն առնել այսր մեծի երախտեաց Չինկի-
գայ՝ եաս զօրս ի ձեռս նմ , և առաքեաց զնա՝ գնալ և տիրել
Կայրբէնեայ իւրոց . Ընդ այս նախաձեռնել ունկաը ի նախարա-
րաց ունկաանին՝ միշտ էհ երկնչեալ՝ յայսմէտ գրէն առ
ունկաան , և յուշէն , էհ նա եգեալ ի վէր՝ բառնալ զնա-
գոռացեալ էր ի քէն . Ել . Խորհուրդ ունկաանին ի քանիդ նչ առա-
քեաց զորդի իւր գիմաքարշ տանն Կաշարա , ի վէր Չինկիզին ,
Հրեշտակս առաքեաց Չինկիզ ընդառաջ զնաքաւչ գիտէր

գալատ-

պատուհաս արշաւանացն , և յարկահանութենէ զանազանեալ զՀերէ-
ասիմ՝ խոտոյզ Հինկիզ՝ ի վերայ նորա , և եհար զտան Տա-
զուա նորուն ։

Ընդ այսոքիկ զգուշացեալ Հինկիզայ և քաշմնացուցեալ զդօրս
իւր՝ զկնի սերելոյ Տղայնեցաց իւրոց՝ գիմեաց նոսին՝ ի վէր սի-
փան և ընթանայր ետեւաքարշ , և նուաճեալ զնոսա՝ սիրեաց առա
և հիւրեայն և թաւրիզն ետեւաքարշ , և զարձ ստացեալ
անտի՝ միաբանեալ ընդ իւր չորեքտասան նախարարս , և նոքա՝ ի վէր
ուղիղանէին , և հարեալ զդօրս նոր՝ փախոյց զնա , և հաս զնա-
զատուն նր կամ զկայսերազեղն յաւի ոն իրր ։ ՌՀՀՃ ։ ան-
բնաց առա և ոչինչ ետեւաքարշ առ հասարակ միաձեռն իշ-
խոսալ և անսանձելագաւ Հինկիզ խան , ըր յաղթող ար , և
մեծ խիտան ։

{ՌՀՁՁ
սկիզ} Գնեաց առա և ի պարսկաստան յամի ոն ։ ՌՀՁ ։ Ըստ խորաց-
սիոյ կամ՝ քարասիոյ՝ և խորասանու եղեն հարիւր հազար
զօրօք ի վէր մնհմմասոյ աղբայի՝ որ սերեր և պարսից , և կո-
չիւր խորազմ շահ , եւ ընդ նմա մնհմմա ընդս հարիւր հա-
զարօք , և ի պատուիճի մասնեալ յերեսաց նորա՝ անկաւ ի
կողի մի կասպից ծովու հանդերձ սրդալ իւրով , որ կայիւր
ստգնատ քաղաքին կամ Հէլէյատին ։ Եւ իբրև մեռաւ
անդ մնհմմատ , որպէս նր եղեալ ամսոի ժողովեաց զօր բազմ , և
եկեալ ընդ իւր՝ նաստաւ ի քաղաքն բանկ , այն է արդեն ։ այն
իմացեալ Հինկիզ խանին՝ դիմեաց ի վէր նր , և նոա սկսան
բեալ զերծաւ զօրքն իւրեանք ի կողմանս հնդկաց , ուր ժողո-
վեալ զնայն եւս զօր՝ պատրաստեցան խոզալ ի վերայ խանին ,
Թակ Հինկիզխան տեղեալ Չէին խոզագիոյ , խոզաստանայ և
պարսկաստանու՝ պնդեցան զՀետ սալանդին զուարճանալ
երիք հարիւր հազարօք ։ այն իմացեալ սալանդին՝ դնաց
և. բանակեցաւ յաւին ինդոս գետոյն ի ուղիղ ստգհալ ։ Եւ
Հասանել՝ ի վէր նր Հինկիզ խանին՝ եւ սալանդն ընդ իւր
գիշերել , և խորտակեալ ի չորց՝ մի միայն հազար այլ ,
ետ քշերկեալ զնոսա նոյն ձմեռնամուտ . այլ միայն վտանգեալ՝
խանն Կոնոյ յոյնկոյս գետոյն յերկիրն Հնդկաց . և Հինկիզ
խան տեղեալ բազմապատ ոչխարիկ ասՀանաց՝ պարծաւ յա-
ղթ իւր յերկիրն դալմաւն ի ամի սոյն ։ այն իմացեալ քա-
ղաքացիքն՝ ելին ընդդէմ նմա , և կռուեցան Հինկիզ ի վերակացուքն
Չէին , և վանեալ զնոս անտի՝ Եւս կռիւ քաջս արար ընդ սոա և
զդաշտան , և վերստին տիրեաց Չէին ։

{ՌՀՀՃ
սկիզ} Իսկ Հինկիզ խան Հասեալ ի վախճան կենաց իւրոց՝ կոչեաց
զկուսին տղոյս իւր , որոց անուանք կէին թ ուշի , շաղաթա-

ولد ، وترك ذكرًا في الحياة ، وهو ...

(١) ...

...

...

Ա

Ի ՄԵՆԱԿՈՒՆ ԱՐՔԱՅԻՆ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒՍՏԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐԱ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՍԱՀԱԿԻ ՈՐԴՈՅ ՆՈՐԱ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՍԱՀԱԿԻ ՈՐԴՈՅ

Ի ՄԵՆԱԿՈՒՆ ԱՐՔԱՅԻՆ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒՍՏԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

անցանել ըստ այն ։ և ինչ ուռնայուցեալ՝ անցին ըստ ուռնայուցեալի
չերկնա գովեստս և գնացին չՅն հնոյց՝ որք խուսանեն կոչին-
և պատերազմել ըստ նմ՝ Հնդին արիւն քրիստ ։ և ուսաի չղբան

յոյլ անուիս ։

Ա։ դիմել զոցս անդ սանդք ի հնոյց հաստաճեռուլ եկին չՅն {1222 ա}
վրաց ։ և մնասուցանել առ Քրիստ չաշտ ։ և առ զարաւարն իճա- {ՃՀՅ}
նե՛ ազատեին զնոսա սուր խրքանոց աեղի բնակուե ։ այլ ծա-
ուայնացեն ոչ միասնաւէր ։ Ձև իբրև ու սուին ազաք չանան ։
գնացին հինք ի գանձակ ։ ուր նստեին պլտոգիք ։ և ինք չՅ-
ժառա Քրիստ բնակչան զնոսա ։ և նոսուն ազաք աեղի բնակուե ։
Ա։ Ինդ ասս ու համեստ իշանեալ՝ ետս զգզոս իւր ։ և եկն ի վէր {1223 ա}
ինչ իրեսասանաք ։ և նուեալ հնոյց ընդդեմ՝ ինչ հարին զնոսա {ՃՀՆ}
չարուչան ։ և վարեցին ի գեղուն գանչ սուծինս ։ ըստ սրս և զյո-
լով իշխանս յոյզեն հայոց ։ յորս երկնեալ եկին գրիգոր իսպե-
նեչի սրդի Հոգեսակայ ։ և եզբօրորդի նի պապաք ։ և Հասան ։
և երեքին եղբարք՝ Ջալալ ։ զաբարիս ։ և իշանե փոքր ։ սրք
եկն սրդիք վահատնակայ սակաւ մնոց չեռաւն զաբարիայ և
իշանեայ մեծի ։ ի քոյր նի խոսիշան՝ ան ասացաք ի վերոյ
Գլ · Լ · ՚ի՛ն եր վահատնակայ ։ այ եր ինր խոշնայ երկրին ։
Օ։ոսան և զայլ բիչն գերի տարեալ վաճառեցին պարսից տ-
նոցդ գնայ ։ և պարսիկք բիչ տանջանօք տագնապելին զնո տ-
բանալ զբօ ։ և յոյ առնալ նոցա յանին ։ զորմն ի նոչ տպանին
աղդի աղդի խաչատանջուսւ ։ զդրիգոր Նարեկաեան տարածել
մերկ ի վէր գետնոյ ։ վրաւք քանեցին զինարին նի ։ և Հարին
զոսա աղաեաք չերկար ժամ ։ մինչև ուանդիաց Նա գՀոգին ։
և ընկալաւ զպատի նոհատակուե ։ Ա՛ յլ ի յաչոտ ամի ժո- {1224 ա}
գովեալ իշանեայ մեծի զոր քրիստ ։ եկն յանահնկալ պատա- {ՃՀԴ}
ի չի Հնոյց ի ասՀնոնս վարդապաշտաու ։ և եՀար զնոսա սա-
Հնարին Հարմաճոլք ։ և գերեալ ի նոսունն ։ ուեչի քան զորս
նպաս գնչուին ։ և զերծոյց զչնանի եղբարն զչնալ և ըզ-
զուարճու և զնչանե փոյլ ։ և գալաճ ի ուաեղի իւր ուրա-
խալիք ։
Ե։ ։ Եւս երկու ամոց յոյժ սաիկուց Հասն որդի չին. {1225 ա}
կիպանին ի վէր խորուսանու և ասպարակատանա ։ չնչեալ զի- {ՃՀՀ}
արոյ խորացիայ և ասպնից վասու ոչնչ չերեսաց Նոցա Հան-
զերչ զորոք իւրովք և երկու որդուովք պիսի ոց ի Հայաստան ։
և ժողովեալ ի ուեչեաց տեղեաց զոսպաչատ ուրս զազաճանական
կանչ չՅ սիրեալս ։ ուր Հասնեալ չարտնուչ խորհուե իւրոյ
ի վէր բնակչաց տեչպէն ։ Ա։ պիսոր անոն չՅն ասպատա-
տեան չաշտանեաց և անդ զզոս իւր ի պատից և ի մատաց ։
և սիրեալ այնպիսի կալմանց ։
Ձայնժամ զոսպաժոյով չեալ իշանեայ իչանէն՝ ու զրիգոր

Ի ՀԱՏ ԳԼ
ԵՒ ՀԱՏ

հոգա , և եհար զաւանակ իւր յանդիման զսուանակի զերաց նորին
ժօռ ի փիալաթաղարն դասմի . այլ հոգի չերկիսցի մեռի ի
աեսանել նր զսուրն փոքանեն ոչոնցին ջոլուտուղ մեռայ : Ի
իբրև ժամկոչն տեղաի , երկոս ոգբուրք էլնամբ՝ որոց միոյն
անուն եր շահէ , և միւսոյն վոնկ , (կամ ըստս ոլլոց՝ շահմէ
և դրիդոլն) արք զօրաւորք , ասեն ցինանի . մի՛ ի՛կերքին
յառաջագոյն դիմապրոս Նահատակեալոյն ի մէջ բաշմնա-
ծեն զօրայ Թէշտաւոսին , և խռովեացուբ զնոս , և ի չիսեիլ
նոց դաբ և յոյժ ակեալքն ի ոչ , և հարկիս զնս խոյտառ :
Իսա եկն իբրև խոսանեցան նոր ի՛ զօրս Թէշտաւոսին , և բոլ
քաջութիւն ական կոտսբել զնս , ի բարձրանալ ազոտլակի չիս-
Թուսեն նց , զօրք վրայ՝ ըս ասս և հոյոյ հանդերձ իշանեսս
յառլուսեի բոլոբեալ , փախ գիմելոյ ի վէր նց՝ ի փախստա
դարձոնս , և յոնհանարիս խռովասիոլք՝ սոլ Թէկ հատալէցն
Թէշտաւսին , իսպառ չիսնեՀեցան . և ի Ոչնչի մնալուկալ բոլոր
ի նց ի վախից հոտեցան , և մնան , և բոլոր ի՛ ձոր չն-
լոնց գտահալ ժ եղէն .. և քառասուն չրնեթայր ոտից խոբեանց
չքան և անկան :

Օ այն իբրև աեսին Թէշտաւսիքն , սկսեցան գչնա նր , և հա-
լին սլոլ զսբս մինգամ գաիսն , և առին զասար նոցս : Ի
ոսոր ասպասակ ոչո նալ յայլևայլ կոլմանս աշխարհին հայ-
ոց և վրաց՝ առին գրչնմուտան , ոսկի և զանիս , և բռնա-
գաակին պետ քրիստոնեայ յուբացան Ի հստոտոց . որոյ գէ
բոլոր վիպասան մնհոմամբ մեռան : Ոոյց ջոլուտուղն յոյժ
ինն հնոբս բերէ հրամայեաց ոի ե.ս սպանանել զսբ ի սբիս-
առնեից , ոսյ՝ բռանեցէք և առնամայ Թէ փառէ . և զնմհնան
բրիստոնեաներն զերոյց , ղպասաւերս , և զոտոս նկէղեցոյ
ընծել , և առ. զնկեզեցիս տապանեալ և զոմնս ոխտառնեաս-
նոյ կոտրել . և եղև յաշխարհն մոլ շրսոի շիոմի ու ծ յոյժ ,
Ի՛նչա ասպոիկ դիմեալ ջուլաղիկայ յերկիրն բզմասնեոց՝ ՈՒՂ
սպառուեաց զնուաեր , սր եր ի ձեռս ալքն ալոպիայ սրոյ
բնկեՀամնոյոյ , զորմէ յիշեցաք . գլ . ձն . երես . 150 , և ան-
բնայ ասնր . և զկին նր զՔամիլա՝ սր եր գուսաոր իմնանայ
զօրավարի , կաո իսլ՝ ի կնուԹին Ի յ ոնտուն դիմել ի փարն
ասիա՝ ի վէր ալոպիոյ ոսկրոյն իկմնիայ՝ սաերեաց զաոաջա
գասաոս նէ , և կաո գնրի քոլ լոլ :

Ոյոաստէն զօրանալ ջուլաղիկայ՝ եկին ժողովիլ ՈՒՂ
ի միասին բոլ իշխանք և ամիրսյք զոնասան Ոոց , և ասաց
քեզնն ոտ չի լնամ ինձ ելս գոյոյ , և խնդրեցին ի նմէ զօրս ,
նայնն և ի լսանեցաց . և դիմեցին նոքաք Հանդերձ ի վէր
զանկիսեցին , բայց զօրն Հոյոյ և լսոհնասյոյ՝ ոչք եկն իրբ
ջուլաղիկայ , և սեսող զօրուն Հոյոյ և լսոհնասյոյ՝ ոչք եկն իրբ

հայտ . ծաղկաստան . խնձորենի , եւ պտղատու ծառք .

Ծաղկեալ ոսկեգունիւ՝ ծաղկաստան ոսկեայ , ի վերոյ եւ ի վայր ,
արտ մեծին պատգամիւ՝ իշխանին ոսկւոյ :

Ա Ն Ա Ռ Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն .

Ոսկեգոյն ծաղկեալ՝ ծաղկաստան ոսկեայ , ի վերոյ եւ ի վայր ,
ծառք պտղատու՝ խնձորենի , եւ պտղատու ծառք .

Արդեաւք զսուտս սրտին նոա պատասիւ, սրբ միանգամ գտանիս,
կամ հնարագիտիցէ և անձնասուրս լինիցին, մի՛ ինչ ընտրել նպատ,
այլ միայն սիրել բարեպատեհ գործին և ուսանել ի հարկս ։ Քանզի արդ
ոչ հնազանդին, քննութիւնք կորստական գիտեն և յանդիմանին զձեր
գործս նզովեալս ։ Ապա ուսուցանել ինձ և յանդիմանել զձեզ
ի ներքս ։

ԽՈՍՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՆ ՈՐ ՅԱՆԴԻՄԱՆԱՑ ԶՄԵՂՍ ՄԵՐ ։

ԻՐ . Պարտական ասէնաք քաղցրանալ ոյսոցիկ ի մեծ պատուոյ Տեա-
ռէ ձերմէ ազգիւք խրատուցէք զերկրպագութիւն իւրեանց գործոյ
զայլ ինչ ոչ ասելոյ ։ Եւ Տարին զգանձակ խրատուց ոյսոցիկ
գաւանութեան ի պաշտելի ուխտ Ծին՝ որ մնուցանէ կայ, ի գաւառին
գաւառնայոց գամ գատրանպատան ։ Եւ անդ տահմանեցին խրատուցա
առնլ քանոնս ։ Իսկ ես ոչ պիտի ինչ կրկնապատիք այսոցիկ
ընդհարեալ , և զինչ ախոյ ոչ ասեմ , այլ ասեմ միայն զի
ընդհարեալ , և զինչ ախոյ ոչ ասեմ , այլ ասեմ միայն զի
խոնարհ , թոյլ եղէք ես ասա զանձ լինչ , զոր զերկ կերտեալ
գանձանցի լինչին ականատես գալով ՆՅ ։ Ինչ աւէ ոչ գա-
ժանասեալ և ժծոյ լսեաս , և անձնասէր զոյ ի սակաւոյ ,
ասանց ի կլանէն միայն ունելով գինչ , և սահաց ի ստացին
չհնազանդ , ուշ ՆՅ նէզ և սրտպատառ : ունչը հասկակ , և
կարճ : Ձեզ քոյոկ . ասը կայոկ . Ձայնք ՆՅ նայոյ և ասա ։
գնացին ՆՅ յոյ չնորհոյ յոյժ ։ Ո՞ որ միանգամ գաւանիցին ՝ ա-
ոչին , ինձ չայոյ չյայոյ ։ ասոյ ինձ լինչ ալ գասանիցին , ան-
վասոյ ժամ գնալին . Հանապազորդ հան կնդակաւոր նայոյ էր
ինձ ձեզ առանց Տայն , չոր և անոյ եկիցին , և ասա ոնոյ-
րեալ չայոյ չուր ինձ ասանց գնալին և ասելին ։ Հաւասար քաժանելին
ասերանց և ծառայից ։ Ինձ ինչը լինչ ոչ առ ՆՅ չասել
համ չյոյ ինձ , նոյա քերոյին տալին անոյ ձայնակոչ , և ասա
ինչանալոյ ասելին ձեզն ։

(Վասնզի ասելին գնալ խոստանալ ի սորելին իւրեանց (չ
գասանալ) ։ Եւ ինձ ոչ չայոյ ասգոյ ես ասելոյ գայն Տալն ,
Տասնորդ ասոյ , և ասելոյ ասելին ձեզ չայ , ինձ ես ոչ չայ-
գրօն ոչ լինիկ ։ Այոնք ձեզ ալչասարոյ լինի ինձ , և խոսէ
վնոյն գասան ՆՅ չինձին՝ գոյ չայոյ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ
ինձ գասոյ գասոյ , ինձ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ գասոյ
գասոյ գոյ , ինձ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ գասոյ գասոյ
գոյ , ինձ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ գասոյ գասոյ գոյ ։
Ինձ ոչ գասոյ գասոյ գոյ , ինձ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ
գասոյ գասոյ գոյ , ինձ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ գասոյ
գասոյ գոյ , ինձ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ գասոյ գասոյ
գոյ , ինձ գասոյ գասոյ գոյ ։ Ինձ ոչ գասոյ գասոյ գոյ ։

զՅեմ ինչ հնարիցին · և զատակը նոցա ցցեալ · յոտաք նոցա [illegible]
եին , ոչ և այժմ · ըստ սրոյ՝ ըստ [illegible]
եին · զիջելսն սեպհեր · զեղջսյրն սուր , և զբոյրն սղաւձի ,
զպարն նրբ , և զիլիան եմբ · զծուին սանով յոլ · զկուրն տաս · ըստ
գինին տարտաս · զգեհան ասլանասա · զհնայն սեմամաք կամ եղեմ
մայ · զարծիսն ղլուխ · զաղաւնիսն զօդերգին · զչխարն զպնտա ·
զգառն զաղան · զմեղսան տղմոյ · զերեսն ի ջ · զբերեան ի ջ ·
եաստիս · զանասն զարտս · ՌԸ ·

1234 սձդ. Ձ. Սարտ յետս ձմեռելոյ՝ ի մարզսն գոգոմ՝ նախ սասա-
նաւոյ սպառեալ՝ ի սահմանս մեսպես տղամանիս , որ եր յայրկոյս
գետ գետոյ՝ սերեցին բոմ տերէտաց · գասաւրեցին զերեն · վե-
րեցին՝ ի գերասեի զամհիտաց անձինս , և առին սասա քոմ՝
յետ · և զայն վասյան բոմ սասուցանեծովք , և բոմք՝ ի նոյն հա
սարարին իսրանոց սասան՝ ի քաղաքն՝ զարս առին ·

1235 սձդ. Իսա՝ ի յաջորդ ամի դիմեալ՝ ի վէր գանձեսոյ՝ սկսաւ պատ-
րաստել զ ոստս սւժգին , և վասնզեցին պարսիսա նոր · Ի ա-
զարագիրն ինկսեալ քաջուսեցք վոսկին գիտ , քսոյ իբրև սե-
սին՝ հինկ կարի սատոկացաս պատերազմ նոր՝ ի վէր իւրեանց ,
հետին զոյգս ապատասխեցք նոյանց , և ոչ ոտս գնասդս փախս-
տեանս խորհելով՝ նախ քաղդեցին զսասացամսեծս ի բնանց ջնջեալ
՝ի գետնի , և սորկին հարթ՝ ի սասս , զի մի ընդհատանգոյս յա-
ւորի սառեալ՝ լիսացցին ընդքաց իւրեանց , և ապա կարծանեալ
՝ի ներքուստ զինս պարսպին սկսան փախչել · Ապա
սոհանալ քաղքացոյ յարձակեցան՝ ի ներքս , և կասուցին
զնոս մսացեալ մարդ՝ քսոյ՝ ի մանկանց և՝ ի մանկամարդոց ·
և ապա սկսան սինել զպարիսպ սոեղեան , յոր և գտին ոտաց-
սմոծ բոմ յոյս · Իսա քաղսլոյն պետղսյրն գնդակ քանգեալ
զարձան՝ ի բոմսիսոյ իսրանոյ՝ ի մսացան · ընկսեան կնոյ
քրոսին շինեցոս , այր՝ իշսրմսզոդոյ ըն գրեալ մսղագիսոյ ,
և լցաս մարդիսոյք · և սյս եղև յասի սն · ՌՀԵ · և՝ ի
Ռոմին հոյոց · սձդ ·

1236 սձդ. Ի գրև դարձան քաղքացոյն՝ ի ձմեռոյ իւրեանց , ոտս-
քեցին սոսի լրսեաս յՀոմ վրաց , ևս և՝ ի սիան ինչ ոչին ոտ-
սմանից , և մնծին հոյոց՝ որ յոյնժամ՝ ընդ իշխանսեն վրաց
եր · և սկզբնսցան նոս Հոմգոտնեսց երկրին , Իսա սպաս
վիճակաս քաղսլսեալ՝ ի մէջ իւրեանց զպետարհն՝ զոր էին
՝ի քէմ գոտոգս , զի ոմանք գնասցին յոյսկոյս , և սմանք յոյն
կոյս , և ոչ իրսոցն նոս երկրին · Ի ոստոյ գնդին եր ոտաք
Նորդ Դա ինչի մեծ իշխանն յորմոզսն , և սպրդեն այլք ·
են զաստոզսն , մնալոյ , ըսլա եղբսյր քաղքացոյն , ըսդ-
գս , դատաստս · ՌԸ · Ի գնա կոչեալ սն՝ ի դատն սնդ սոմոս
քաղն էին՝ սնոսի նոս՝ սպրդեսցեն իւրեանց՝ սփոեցան՝ ի վի-

Ձակեալ սեղմս , և իրրև զծով ասպատեալ լինկլուզին զնա՝
ջոցաբա և զառանս հին ազգանից , վասն և Հայոց , և իրրև
զմարգարէսն յաչսախուռն բազմանալ ծածկեցին զչաշան և ըզ-
լերինս , զձորս և զդաշտս , և իրրև զառնուն յորդոմբ տե-
դագիալ ոչսգնեին և ասպականին զնա ։

Ո՞ոյն առեալ խիտանք սեղեսց , և գիտացեալ Թէ սչ կա-
րեն զդէմ առնել նմ սնձնոպաշ լինելին յամսեբս իսրևանց . և
քաղաքն յանմատոյց վայրս լերանց և տեառատուց անկեալ
Թաքչին , Հայսիկս և Թադոսիկն վրաց տեղապահն գնաց և
ամրացաւ յանառիկ տեղոյն սասանեհայ , քանզի երկիսդ
աճհնարին պատարագ գնա՝ սչ այնչափ մի հին խորդ , դրչափ
մն անձինն , զի կասկածեր , Թէ գուցէ յոտիսանկասցեն զինքն
վն դեղնգոմբն ։

Եւ , Հայ Թէ քանի արդեօք և որպիսի Հայսմառսէ պա-
տերազմ էր յայնժամ հնս այն , և ո՞ր , ուրեսալի լինի նկա-
տողի վանական վիճդ , ևս և աշակերտ նդ կիրակոս պատ-
միչ ։ զնդ որս և մաղաքիա ։ սրբ և սրբք իսկ տեսանել կին , և
անձամբ կրնալ զոնցս ուրևսիցն ։ * Հնդ էր սեռանել սյ-
,, նահնեան (ասկ կիրակոս) ասիաք արտմագին , և ասիաք
,, սպրոց ։ զի երկիր ոչ Թագոցանէր զմատուցեալս , և սչ
,, վիմբ և անասունք պահէին զապառատանեալս ։ սչ ամրոգա-
,, չիուճանդք քնդիկ , և սչ խոխանդ խոսդ և ձորդ · այլ
,, սաչին արտաքոսա ապատաք վարելին զգօղեալ քո ։ Հնեալ
,, կին անձինք արի սրոնց , և լսեծեալ ձեռ գ կարալի ոգնդ-
,, նատսրոց ։ Հնագոցանելին գնատեբս սրբ ոսնկին գնոսին ,
,, զի մի տեսեալ Հնատեռցն՝ անդորմ սատակեսցեն զնո ։
,, Հայնալ ասպատակոսէ նդ Հոգելին գնո , և Թուխիսնք կա-
,, սրոնդից նդ ահաբեկ առնելին զամեն ։ Հնդ խոտրանալով
,, դսրհաս խոր տեառնէր Հեռալ և սերտը խրտուց մեռանելին
,, զի նուիրեսցս մանկունք խոստոփելին առ ծնող յահէ նդ ,
,, և անհրանելին Հոմդերձ նոքօք նոսն զան զընկենալ Հնա-
,, մեռցն ։

Ո՞նդ էր տեսանել ոստերաց շողիսն յահնայս կոտորե-
լս նոցա զարս և զկանայս , զերիտասարդս և զմանկանս ,
զնոսկս և զչիսնոյս լինդ ոսրկատադոնս ։ Հանկումն յոտն-
դեալք , և կոտանդ սեղեցիկք զերեսաց
և խայտառակեալք ։ Հոգին էր աչսի կերպասանոցն ,
անապարսին և անալսրմ յամսորք նոցին · մի և միոյ մա-
տոսանց սչ տրտմիլն , և յայս երբեք տինչ գնեցին ,
Հս տեսեալ Հնս ոսրախասնէ ընեմ տալին իսրէ և գինու-
թոս և Հ խոտոտ նս Հսրատեսաց ։ Հոգ կերպ դեռ-
կասք մեռելոց , և ո՞ր ոք էր՝ որ Թաղել գնո , ևս տալ

Հ մ տ
հայոց
1257
սնկ

ՀԱՅԿ ՔԱՀԱՆԱՅ ԵՒ ՏԻՏԱՆ ՆՈՅ

Ի ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ի ԱՄՍՈՅ ՔԱՂԱՔԻ

անկանն ի լերինս, և յորիէն յոտնձգութիւն առի զին։ Այլ քա-
զաքացիքն կային ի մեծի նեղութեան ի պաշարմանն անդ. և ոչ
հասանէին ոտիւ կքաղցէն ի ձեռս ինձ ամենայն, երկայնէր
յանապարհ թարուց նոցա. Զհնութիւն մուրացայ ի ժողովրդենէ և
առնուի զքաղաքն, մեծագոյ վայելչութեան կոչի խրատ
լոյս, որ ոչ թողոյր նոցա դիմել ի քաղաքն, հրամայեաց ժո-
ղովել զՇառո և զՇուսփա և զԱիայտո, և ընդել ի խորանն, զի
հնարս լինի զօրացն անցանել ընդ այն, իսկ քաղաքացիքն ի գի-
շերի հուր արկին ոտ յոյն' ոյրելոյին խնդրոց.

Օ այն իրրև լաւ ժուռայ, ձայն եղ զօրացն իւրոց, զոր ինչ
ասէ առնեմ ես, և դուք արարջիք. զոյց առաջ ալ' հինգ հազ
ի վերուկոս խոր, և եկիտալ լաւագիաց ի խրամն. և իրրև
այնքան արարին զայսպիսս թիկն անգամ' յորս մի կտղին խրա-
մին. Ընդ որ դիմեալ ենն ի վր արտասուին' իրրև. զատրդս ոա-
դեալ էլին ի վեր. և մտեալ ի քաղքն' հրատրիցին գնոմ մարդ
ի քերան որոյ. և պրեցին գլնոսաձս ոտ, ըստ որ և գեկեզե-
ցիս. և առեալ զաւար քաղաքին էլին և գնացին ի վր այլոց
քաղաքաց. և ոտ ոչ գնեն ես, գտաւուշ, գկուռաբերեմ, զան-
գունոկան, գկոլգեվոնդ, գմեծհոգի դդ, գնոր բերդ. Ես ա-
գաւորաշէն, գգաւառին ամրոց անմատչելի, և գանուանի
բերդն գագաց.

Ե. Յայն ուրուբան վրնամկան վերոյ հոնգերդ աշտկ գառնն,
ես որ էր և կիրակոս պանձակեցի, քնոհկլ ի սահմանս հրդ-
կին վիրհատոյ' յայրի միում մեծ, որ իրրև գլուակ լինն էր'
թաւամեուտ յայն ունելով յանուաչէլն յորկին. և ուռան ոչ
ի կողմանն. սուր' ոմ գլուցոյք ի վերոյ, է գլ. Ե. զինեալ
ես էր նա եկեղեցի մի, և ոտ և քնակսրան միանձնոց, և էր
աչն ի հարաւոյ կողմանի սաւուլ րերդին, ոչ ի տուկա-
նել մեզաւոր իշխանին գերկիրն, քնահկլք սնասկոյ գիւղոյ և.
ուանից ժողովեցան ոնդր հայերդ կանաւորք և մանկունք
իւրեանց, և հին ուռուք վարչափոխ.

Ոչ եղև իրրև գխաղոյն սունկ յառպաստակիլ ճոխացոյց
նոսոք, ճոխ ժողովեալ են ըստ ուրեք մեզ ոտ ոչ ոչ ոչ
նոլ ոզոյ ինչ ի ներքո. Ոտ օրք ի նէ գրի էին, հրինչեին ձիւ
հանել' ճոխ ճոխ ոտ ոչ ոչ ոչ

զայրագին ոգւոյ ՝ զարթուցեալ ուրացութիւն այլոց ազգաց ՝
եւ այլք ՝

Ի ԹՎԻ ՀԱՅՈՑ ՝ Ի ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐՍԿԱՑ ՝ ԺԲ ՝

Ի ՍԿԶԲԱՆ թագաւորութեան Սահակայ Պարսից ՝ ի ԺԲ ամ նորա ՝ ի ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ Ներսիսի Հայոց ՝ ի Զ ամ նորա ՝ ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ներսիսի Աշտիշատեցւոյ ՝ ի Զ ամ նորա ՝ ի ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ Վռամշապհոյ Հայոց ՝ ի Գ ամ նորա ՝ ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ներսիսի Աշտիշատեցւոյ ՝ ի Գ ամ նորա ՝ ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Ներսիսի Հայոց ՝ ի Ա ամ նորա ՝ ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ներսիսի Աշտիշատեցւոյ ՝ ի Ա ամ նորա ՝ ի ՀԱՐՍՆԵԱՑ

չատաւ և զվահրամ խոստայ բազմութեամբ զօրաց ի վերայ
քաղաքին անաւոյ , և մինչև հասանել էր անդր , առաքեաց
գեսպանս առ վերակացուսն քաղաքին զայլ ի հնազանդութեան
իւր , և ասէ զդեսպանն , Այնպէս եաւս պինդ , և ասէն , այս
քաղաք շատ հնազանդի և պղտոյ ջաքսուել , ուստայ մի հրամա-
նէ ոչ կարիմք այլեւս ատել զայս , և ոչ եւս տանել ի իշխա-
շաւիղ օտարի , Այլ ի դառնալ անտի գնասցուքն , ասա-
ցին քաղքին յարձակեալ ի վրայ նոցա առ Ձնձրհահ՝ սպա-
նին զնա ,

Օգոն իրրև լսեաց զայս՝ վրդովեցաւ անհնարին բար-
կութեամբ ի վրայ նոյ . և եկեալ պաշարեաց զքաղաքն . և պատե-
րազմեցեալ ընդ նմա տասներկուջ օրաւ և կարի առատութեամբ
զքաղաքացիսն . մինչդեռ դի անկաւ տալ ի նոյ . մինչև քաղաքին
մէշխատաւ քաղաքին ելին և տապալեցին զսահմանս իւրեանց ի
ձեռս Թահմուրաց . և չորմազան նահապետ հրամայեաց տալ
նոյ կեղակուր , և տուաւեալ ի վերին երեսս , իրրև զայն տե-
սին քաղաքացիքն , չրևեցի կիսով չափ եղեն արտաքս , և հ-
ային առ Թէհմասիան . և նորա քաժանեցին զանձինս վիրա-
բեանս , ոմն ըստ ումեքէ խոստանալ ձեզ . և տուա տասր ի վերայ
եգեալ՝ կատարիցին զանձինս յանկեալ՝ քաց ի կածանց և ի
մուտկանց և յորդիսատուպաց , զսա ընտրեցեք ի գերեզման
վարեցին . Իսկ մնեալ ի քաղքին կռպատիցին զնամ ինչս և
չքաղեցս տանց և կլպակաց . և մերկացան զնամ եկեզ վերցիս .

և եղծեալ ապականեցին զքաղաքն ,

իրրև անոնի զայն իշխանէք կարուց , աշխատրեալ առին և
ատան գիսակաս քաղաքին առ մեծ իշխանն չարմանդան .
քայց սչնչ օգուեցան ունան . քանզի կատարեալ յոչ չարմա-
նդայ և զարուց նմ ի վի ազգին Հայոց և վերայ չկոս առնլոյ
պիսակոս՝ մնեին ի կարս . և ի օրինակի քաղքին անաւ ի
բերան սրոյ կատարեցին զնամ ամենեցուս . և ատ ին զնամ ատա-
քաղքին . և քանզեցին զանձն ունին . և գերեցին զնամ կա-
նայս և զնանկանս և զարհեստագործս . և ի թողեալ քանի մի
անկարգաց մարդոյ ին յաւերակս քաղքին՝ եղեն և գնացին ի մա-
զան ի չուգարս իւրեանց , և ամենեցունց , տարեալ ի իւ-
րեանս և զուսոպ իշխանն , Այնպէս և այլ իշխանք թաւմա-
յոյ՝ որք տիրեալ էին չայկական աշխարհս , զարձան և ինք տայր ,
խոսի ի վի Տէրն Հայոց Թադևն էրայ Տաճիկ կամ իբր բղեշխ
գի ի նահապետութեան իւրեանց , որպ անուն էր զարաբուգա ,
Ընդամաժ որք փախստեայ անկեալ եկեն ի վերինս և ի ձորս ,
գիտացեալ զՏիւտանէ Թահմուրայ՝ զարձան ի աշխարհս իւ-
րեանց , և տեսեալ զան երամն Տէրն սաստ մեծ առ ին . և բնա-
կեցան արտաքս ի տունս իւրեանց , անկարելով այցելութեանց

Ա՚ի ՀԱՀ
և կարց
1239
ՈՒՆԸ

խնամոյ նորա.

ՀԲ. Եւ զետս գետարանիցն ընծայեալս զինքն ինչ ի գործս սուրբ-
զան՝ առաքեալքն պետրոսիկեան ոսոխք և զբանդ նոր զմաւետիս առա-
ջեր խնդան լեալ նմա՝ պատասխանեցան՝ ի նմանէ. և ընկերք ասեն
նոյն ինքեանց՝ արձակեցաք զնա գնալ ի տուն իւր. և գրեալ ուս ընդ-
մուտքն և ասա այլ իշխանաս իսկ՝ մի ես ասելոյ զիշխանս հայոց՝
այլ ասա՝ ի ձեռս նոյն ջնջողին, ոյ նոցա ոսոխեալ զոգւոյն, և ասա
նոցա՝ ինձէ հարկս՝ ոչ իբրև գործոս առաջ. և մնացեալ ընդ-
թաղել ընկերին դիշխանն յորմոցանէն, կրկին հոս պատասխանեցաս
ի նմանէ. և հրամանաս նմա և ապագայ իշխանացդ դնադրեալ ի-
նոսոյ երկրի իսկոյն. նայնպէս և իշխանին շահնշահ, ոյ այլ
ասա քեզի՝ զի հասուն և նոյ զնոյ երկիր նացին, ոչ ինքանդր
սիրանալ ի գործոցան Քրիստոսի և մերոց և աղաչա-
նիոյ ի հարկաց նոյ կերպակիցն ոյ ես ծանուցին.

Յայնմ՝

կենդանեաց եւ մեռելոց , այլ միայն զկենդանիսն առնուլ ունակութիւն ,
զի մեռեալքն ոչ միայն ուսուցանի , այլև ոչինչ իշխանութիւն
ունին գործել , եւ ի. Թագ. ասէ Տէր ցՍամուէլ զի ոչ միայն
զսպանանելն , այլ եւ զկենդանի առնելն ես տուեալ , որ ձեռամբ
ուսուցանի գործն նշանել խոզագործելն եւ իշխանութիւն մեռելոցն ,
եգիտ փոքր ինչ հոնգիտուս , զոյգ այլ հանգիսաւ սիմոն
յոտատասանեակէ նոցն էր , ի նմանէ կոչին հայք և
վիրք և ազգանաք , եւ և ուրիք · քանզի յեա սովրելոց Թա-
գաւորացն այնոցիկ կոզմանցն առ հասարակ բնաւ ոչ Թողեալ
քրիստոնէից յայտնի տալանել զքրիստոնեսէն իւրեանց , և այս
յուսամ ի գլուխք պարտից , որք տիրեալք ի նոցանէ խաս-

Նեռ ևկին ընդ նոսա ,

որ յայնմ ինդիկ չՀին Թագաւորացն վկայ ոմն ասպի ազգաւ
Հիմէն անուն՝ այլ գիտնական , որ և սեռաՀառաւ խնդրն ոսն-
դրատացեալ էր յոչխարհի կոստիանս , և մի քաղաքաց խնամատի
լերոյ Ծառօթ ասեալ էր Թագաւորելոյն Թոդոսիոսի , և սասա-
ւեցեալ էրկի ի Նամանի , որ և կոչեր զնա ուրա , ըստ կոյսն . և
ոչ զբոլոր կոչէին ոսպան , այլ ի վերայ , կոս ուրեկասիալ նամա-
նից՝ որք անցանէին ի քրիստոնեայս չՀին Հոլոյ և ազգանից
և վրաց , յաւուր միում առիթ գտեալ՝ խօսեցաւ ընդ Թագաւո-
վն այսր , և Թոյլ Նմա՝ Թէ ոչ արժան այնչափ նեղուիլն և
Հարուածս Հաւատացեալ այնց ազգաց , որք ոչինչ Հակառակին
նոսա , այլ պատրաստ են ծառայել Նոսա , և տուն զՀարկս Ծա-
ռայութեան իւրեանց . առաքէն նուաղագոյն ևս առ և անչքաւորի
անբաժանութեան զքրիստոնէութիւնէ ստրկեալ , Թող տուողին
նոցա և ձեռուն՝ ուսուցեալ և ձեռացուցանէ բոլորովին իրաք զմե-
ծաւն իշխանութիւն : Այս ոչ իսկ այնչափ կրանից նոյ ազգաա-
ւն զՀոգի Թողեալ , այլ աւասիկ եւ զերկրպարն : Այնիկ ապա-
ստացին նոքա , պահապանացին և Հնազանդեցին , իսկ նոքա ոչ
յանգերձեալ պահեցին զնա , գովեցին և Հրաշակերեցին զանազն
ասելով Թէ , և ուրուհարէ ասեն Ծառայեցէն Նոյ իսմա՝ , և
յետոյ կոչեցին ասելով Հնազանդութեան Նոյ իսմա՝ , և
առաքելական վարդապետ ի Հռոմայ , ի Հռոմայեցոց քրիստոնեայ
ից , Թէ արդ՝ ոչ գիտեք , եմք հնազանդեցի ստրկաց եւ բանս Ծառայի
ից , առաքեալ պատուիրէ զկնի Տրամանս տուն ևս զօրա-
վոր Իշխանութիւնդ : և պատրաստեալ ես ոչինչ ևս առնել զոյգ
քրիստոնէից ի քրիստոնէութենէ , որպէս զաղգ իւրեանց Հե-
թանոսացն , որ ոչ ևս Թողեալ ես ոչինչ ևս առնել զոյգ
Հայոց նոցա զկերպարն , եւ ի. Թագ. ասէ Տէր ցՍամուէլ
Հայոց նոցա զկերպարն , եւ ի. Թագ. ասէ Տէր ցՍամուէլ

ոսկեղէն խնձոր։

Ա՛յս ըստ ոմանց մեկնիչ ասի զառաքինութիւն հոգւոյ, որ ոչ ինչ ունի ընդ մարմնաւորսն ընդդէմ կալ, այլ միայն ընդ հոգեւորսն։ Եւ ոմանք ասեն զայս ոսկեղէն խնձորն զանձն Քրիստոսի իմանալ, զոր ոչ ոք կարէ ընդդէմ կալ, զի ամենայն ինչ ընդ նմա հնազանդեցուցեալ է։ Եւ ոմանք զայս ոսկեղէն խնձորն զանձն Քրիստոսի իմանալ, զոր ոչ ոք կարէ ընդդէմ կալ, զի ամենայն ինչ ընդ նմա հնազանդեցուցեալ է։ Եւ ոմանք զայս ոսկեղէն խնձորն զանձն Քրիստոսի իմանալ, զոր ոչ ոք կարէ ընդդէմ կալ, զի ամենայն ինչ ընդ նմա հնազանդեցուցեալ է։

Ա՛յս ըստ ոմանց մեկնիչ ասի զառաքինութիւն հոգւոյ, որ ոչ ինչ ունի ընդ մարմնաւորսն ընդդէմ կալ, այլ միայն ընդ հոգեւորսն։ Եւ ոմանք ասեն

նեցին զմի կալմն սրտապին ։ և յայսմհետէ ՚ի ներքս ՚ի սրոց Ներսէսի
և առնն զսանեին անդադրմ ։ և յոտիշատակին զՇմաւոնեանսն ,
ըստ որս և զսուրբ մեսրոպ ասէ ՚ի վարդապետել ։ և սկզբն-
պին հրով չքնաղացն ։ և զսնունդս ՚ի քրիստոնէից ոսպնեցուցեալ
վերջին ՚ի դեղոյն ։ ՚Ի ՆԿՆԱԼ անտի ՚ի պանակոյտն և յայլ
տեղիս ։ և յասարի սասեալ ՚զարձան յհաս ։ ոսկ զբրիստոս-
նեայ գերիսն դնեալ հայոց ՚ոյժ ՚ի ՆԿՆԱԼ ապաս ։ Նոյնպես և
զդրեանսն գնեալ ՚ոյհինին յեկեղեցիս ։

1243 սեպ. իր իբրև անցին քսան ՚ի ամիսք , խնամեալսին ամիրային ՚ի-
նիմ գամալէդ ՚ցիւր զօրս իսք ՚եին ՚ի սահմանս եկեղեցւոց գնալ ։
և ՚ի հար ժամանակ խուռ ՚ի դաշտասէրսին , որ և ՚ցիշ մեզ կարդալ և
ՀՀ ՚ի կայ ։ զնացին ՚ցիշ ՚ի քեռեան գանձս և ոսպրդ քաղցամ յոյժ , և
գրկեցին զՇամ վասս իշխանասէրն ՚ի իսրոյ ։ և ՚ի ՀՀ ընդ ամիրային
հայ իշխանն վան որդի շալշէի սրդւոց ոսրդոյ խաչենացոյ ,
Օ այս գիտասցեալ բաւական ՚պատրաստեցաւ և ինքն ՚ի պա-
տերազմ , և քաջահանեալ զՇամ զգայս ԹՈՂՄՈՒԱՑ ՚ի բեղ գանգած
կա զնա ՚ի ձեռս իշխանացն իսրոց ։ իսկ զգօրս հայոց և վրաց
աբձակեաց ՚ի տեղիս խնդանց , քանզի միտն հաս ՚ի իսր զա-
ռաջս զորդի սհակերանայ ՚ոն շաղիրոյ , և զայլ քանի մի հա-
ստատուն իշխանս , սրք կին առաջ ոսրդս , շահնշահ , և եղիկամ
ուսպէնեան ։ և ոսկս ընտրեալ ՚ցամ զգայս իսրոյ զքաջ-
գանդ ՚կորդեաց զնա յառաջնորդս և իրաւս առաքեալ ՚ի
բանակ ամիրային , և աեղեկոյցեալ ՚ցամ հանդուրնեաց զօրայն
նի , ՚զանաչեալ սահմն եհաս ՚ի վի նի . և իբրև ղեմալ ծած-
կեալ ընկղմեալ զնա հիզեզաս արիսն նի ։ մինչև հասիմ մե-
զառաջ զերծանիլ անահ ամիրային քանի մի զօրաք , Թողել
զնամ կոհ և զկարասի իսր անուն ՚ի քահակին ։
իբրև ի հաս այս լսոյ յականջս մեր ամիրային և ինոջ նորա ի
դասերն , եղին նոքա ՚ի քաղաքն իսրեանց . և փախուցեալ ՚ի
կիսլիկիա ապա ընկուղ յաթաքին հայոց հեթում ։ և նորա
պատուով ընկալեալ զնա՝ եա աեղի բնակեան յապահով վայրս ,
և կարգեաց նոցա ուսկի ։ ոսկ զգայն Թաճարաց ասպատակ
սփռեալ և յոչ սահմանս ամիրային՝ առնէին զբաղմ աեղիս ,
և տանին գերի և ստացս ոչխարս ։ ոյ եկեալ պաշարեցին զք-
կեսարիա քաղաք կոտրատվկացուց ։ և ուեալ զայն՝ կատարե-
ցին զամենայն նի , և կոտրատեցին պատան ։ և ԹՈՂՆալ անդ
ՀՀրակացան դիմեցին ՚ի կողմանս սեբաստիոյ ։ և ՚ի սերաս-
ատիքն ՚ի առաջ ելեալ նոցա ընդառիմ՝ ոնձնատուր եղեն , ոչնչ
ապրանքն ՚ի նոսա . այլ եդեալ վերակացուս ՚ի վերայ քաղաքին՝ ՀԻ-
բեանց անուն գրասեցին զայն ։
դիակեալ առասի ՚ի վէր քաղաքին եկեղեցոյ՝ պատերազմեցան ընդ
նոսա . բայց սչնչ կարողին առնել . մնհասանդ ԹԵ ընդ ՚ի

Նոյնպէս կատարեալն ի հրոյմէ՝ սեաւաժպռանէն քաղաքացւոցն ։
Երբոր եռեռ գայլս , ելեւ ոնչիար է առնալ գբաղալեան , խա-
դալոյն խոսեցաւ ընդ նմին խոյակով . ու զորդ նորա Նեռոյ
ի ներքս կատարելին անհնազոյ գիրս՝ այլ պատերազմող . և ա-
ռեալ գրկեմ գերիս և գուսաք քաղաքին՝ անհնազան ոմանք ,
և առնուլ գրկեմ ոտիկս՝ նկնի ի վերոյ տիսրկին քաղաքին ,
այն է ախալցխի ։

Երբոր գիտացին բնակիչք քաղաքին , թէ անհնար է ընդդէմ
կալ նոցա , խառնիլին առ նոսա երեսն ի նոս . և ելեալ ոմանք
առեալ ըուլամ ինչ ի նոցանէ՝ ետուն գբաղաքն ի ձեռս նոյ
ասացին թագաւորին ընդ հրամանաւ վերակացու , և նոքա ետ-
պատ գնեմ զան ըն իշխանաւոր խրեանց՝ ժողովելիս ոտար ըս-
զամ , ու գարձան գնոս ։ Ախալցխի առաս և յայնմանէ ծռա-
գուց . և որպէսզի գբաղաքն ոչնչական , այլ ոչ կորացեալ
առեալ ոյժ՝ երկիր ամուր , և գնացին ի տեղիս իսրեանց ի
հարս և յոյժ անհնազ հանդիպ բազմութեամբ գերեալ , յորոց զան-
գամ գնեցին ի վաճառ Հայոց՝ ասեալ ու շահնդոյ և վաճառա
և որպէս նոքա ասացաւ , եւս և ըուլամ ; և գրկեալ գոս փեսանց ոմ-
ոյժ Հեմի և քարն ասացաւ ի վեր-
յուսուցուցի ըուլամ ։ Ապա Հեմի և քարն ասացաւ ի վեր-
Հեմն Համեմա՝ Հրամանն առեալ ի թագաւորն Թուխարսոյ մին-
նարդ սահմեա թագաւորացն՝ գաղթաս ի վիրս , ասանկալ գրաս-
ամոնք ի Քաղկն առ Թամարա , զի յուսուցէ նոյ գնալոյն՝ որ էր
քաջութեն ժառանգաւոր նոր , վո լինելոյ կին ոմն ազգաւոյ ոմն
խորհուրդ , ասացեալ նմա ։ Զաքանչ ոչս ասեն գնեզաստոյն
անդր՝ և մանաւանդ կատարածն կնաւարիլ և հզնկացս եղև ի
Թուխարս Հայոց . ոչգր , որպ ասացեալ յօրէն գնոյս ազգ , Հեմի խրե
յասացիկս գրկալ գոյամանէ վերոյն գասանցէ ասելոյ՝ Հեմի խրե
յասելոյ , ու և ոչ ասէ գամանալիս ոչ ասացեալ , ընդ այն գարձեցան և գարդիսքն՝ ոտիսեսաւ ոգոյ և
,, գասանցէ , ու Հեմի քաղաքեաց , այլև անբանիկ
,, Երեմայ ի գաշատ , որք սասգեցան ոտեսեմ ի ոչ-
,, ասացեալ ։ ։

Վասն ի ոչացաւորեան անդ Ներկերաւոյ՝ զար յիշեցաք ի վերոյ ,
Տիւնեալ ասեալ Երկիսանէ սասգերան խրեանին Հոյոյ՝ Ա-
ւսս ոնոյնի , և սի կոյգ Թշնամիսն ի սէր սասեն ասացոյ և
Երկիսանէ , Հասրոյս ոսոս Հանեն սոնոք՝ ևն գեղեսկաւոր գնալ
ևսի Նա ի բժշկալ Հրասիրեաւ ասացոյ ։ Ապա Ծոսոսոյք Երկ-
գոսեալ բաղձալոյ գրամարին՝ ոյն ասացոյ յՀեն սիշնակ , և գնա-
գնեցին ի կաղաշնաւոյս ի սեն ի ոսոն ձաղանգեն և սեսոյ
գնեցին ի վերոյ ։ Ապա Ծոսոսոյք Երկ-
գոսեալ բաղձալոյ գրամարին՝ ոյն ասացոյ յՀեն սիշնակ , և գնա-
գնեցին ի կաղաշնաւոյս ի սեն ի ոսոն ձաղանգեն և սեսոյ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՍԻՍԱՑ

ՀԱՄՈՆԱԿ ԻՆՆԱԻԱՐԵՔ ՍԱՔԻԼԵԱՆԱՑ

ՀԱՅ. ՀԱՅ. Ե. փաստ. Ագաթան.

Ա, 4 ա
Ե. թագ.

ՀԱՅ. ՀԱՅ. Ե. փաստ. Ագաթան.

Ա, 4 ա
Ե. թագ.

և սիրեցուր զՔրիստոս քո , և ընդ ինչ պատուիրեսցէ նմա , և կատարեսցէ զամենայն որ հրամայեսցէ նմա , և ի հոգւոյ սրբոյ լցցի , և ի սէր Աստուծոյ եւ ի համբերութիւն Քրիստոսի , և ի գործս բարեաց , և ի հաւատս ճշմարիտ , և ի յուսոյ կենդանի , և ի գիտութիւն ճշմարիտ , և ի խոնարհութիւն սրտիւք , և ի հեզութիւն , և ի համբերութիւն , և ի ներողամտութիւն , և ի սէր անկեղծ , և ի ճշմարտութիւն , և ի ծառայութիւն առանց նենգութեան , և ի պահս , և ի ծոմս , և ի յաղօթս , և ի գթութիւն , և ի ողորմութիւն , և ի ողջախոհութիւն , և ի ներողութիւն , և ի ներումն , և ի խաղաղութիւն , և ի հեզութիւն , և ի քաղցր

ասէ Տէր, զի ոչ ոք ունի զիս սիրել զանձն իւր, եւ ոչ ոք ունի զիս ատել զանձն իւր, այլ ես ինքնակամ դնեմ զանձն իմ, եւ կամ եմ դնել զանձն իմ, եւ կամ եմ առնուլ զանձն իմ։ Ես զիշխանութիւն ունիմ դնել զանձն իմ, եւ զիշխանութիւն ունի

թաղաւորին վասն ուրուգնան , որ նահակ յամրեայն ուրանալ
Ի, ՀԱՅՈՑ ՊԱ
Ե ՀԱՅՈՑ
1247
(ՌՂՋ.

թիոյ ։ և կոչեալ զնա պատ վարդապետի առ ինքն , ոչ ինչ ա
ռ ի ստոյգ գրեալ գտանել ։ | Նմին ժամանակի առաքեալ ա
նա ուրուգնան առաջ խոսեն հիւսիսոյ բանալ զդուռն ի լե
ռնայ երկրէն Ձիմկիզխանին , և բերել մի ծառանգ կուռք գնա
գաղ առ ինքն , | այլ նու ոչ իւիք հնար յանձն դնալ առ նա ։
Ելեալ գիտեր թէ ալ վն հալածի իւրոյ կո
չեին գնա ։ վն զի երկաքին ուռ առանց զգուշութեան ոչ
գտանային ոմանք գնա , և ի յաջմնելն նոյ հեռագնեան զպատ
պամաւորս , եգիտցուն նմն ի նմն՝ ասելոն ի բուխանն , ուստ
քեռց իբր պատանգ առ նա ինքն բանալոյ զդուռն իւր զպա
տին ժիմնաբոյսն ի ալաղայ ասգոյսի ,

Ընդ այս գործ նմն դժգամակեալ բազում և այլ իշխանք նորա
խորհեցան թիկնապետացանել զայլ , զի ի վն մեղայ ընդդէմ ուռ
զուգանայ , | չէ ևր եղբօրորդի ի թագաւորեայն ։ ու ևս դուռն
կալուլ ոյսի գերգ լաշտի , որ ևր իշխաստացը ժառանգ. ի թա
գաւորին . քայց թագաւորին ուռագրան հնազանդ լինի հ
ռացուցանել կու գնա չկնի վրայ , քանզի ուռ ինքն ուռագրան
յուռացմանն ոմանցով բարեկամեալ ևր իշխանաստիայ ամի
նոցին իմիսիոյ , յղեալ ևր առ նա զգուստր իւր , ի միաբեր ։ ի
նմին առաքեալ ևր և զեպ օրացոյն իւր զղալիքն լուծանն իբր
հարբեցուծոյ , յայտ ոյսելով ի ծոծուկ զանիքոյն , զի ի կալանս
պահեսցէ գնա . ուղ գն յաջորդ ինգերորդն ելոյծ միաս գուռն
ոզոյն իւր . և ամիրայն ևր քանի նորա ուղղելոյ ևր զգուռն
լաշտան ի վերապ միաս . ի դեռարիս ։ և գն այս իշխանաց
վրայ և հայոց պատգամ ինն ևր թագաւորացն ։

Ա, ԺԴ, Իբրև իրազեկ եղև բուռս ալամ ծոյ , յղեաց զնծ իշ
խանն հայոց զիմիհրատ գնգոյ և շատիրոյ զգուրզ բուռ
նոյնն հայոց զիմիհրատ գնգոյ և շատիրոյ զգուրզ բուռ
զարձի , գնալ և բերել հնազանդ լինի գլխաւորի լուծանն . և
վհրատ ուռասարեալ զհրամանն նմն՝ ևրծ առ նու զգուռ իւր , և
ոտու քանիզ բուռս ին առ ինա գնա ։ ևրծ ևս ինքնագաց ևռ մնծ
խոսն գիւզ , և գուռուսոյ նմա՝ ևթե ոտ և ժառանգ ևիշտոյ
լեն գնոյ , և խոսն ևռ հրամանն՝ ոտանել և ևիշտ ևրծ ևռ
գնա ։ | Ձե իբրև հասեր վհրատ զգաւիլ ի մնիսիոյ՝ ևրծ գնա
կնշեցան գնոյ զիշեր ի գլ ոգիկն , ընդ որոյ միաբանեցան
և գնացին իշխանք , ևռ և իշխանքն հայոց առտ , շահնշահ ,
և ոգբեզ ։ ևն ։ և ուրուսոյ ևռ ոտուցեցն գնա յուխտ ևիշտոյ
ի տոփոխ , ոռնչանակալ գնա վհրատոյ ևրծայ , իբր ևիշ ի
վհրատոյ հղեալ ևիշտ ։ Ոյոյ ևրծ լսեցեալ թաղաւոյ խոս
նոյն հիւսիսոյ առ որ հղեալ ևր գնա գնոյ ևրծն ոռոգ
դառոյ , ևթե գնա կալուսոյ և ինքն նմա ։ և ուռաքուզ ոռ ոնծ

ՀԱՏՈՒԱԾՈՑ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Եւ ահա եկեալ ոմանք ի Հրէաստանէ՝ ուսուցանէին զեղբարսն՝ եթէ
Եթէ ոչ թլփատիցիք ըստ սովորութեան Մովսիսի՝ չկարէք կեալ։
Եւ եղեւ երբ եղեւ հակառակութիւն եւ վէճ ոչ փոքր Պաւղոսի եւ
Բառնաբայ ընդ նոսա, կարգեցին զՊաւղոս եւ զԲառնաբաս եւ զոմանս
այլ յայնոցանէ երթալ առ առաքեալսն եւ ի ծերսն յԵրուսաղէմ վասն
հարցման հարցմանցն այնոցիկ։ Եւ նոքա ճանապարհ արարեալ
անցանէին զՓինիկէ եւ զՍամարիա՝ պատմելով զդարձ հեթանոսաց
եւ ուրախութիւն մեծ ընծայէին ամենայն եղբարց։ Եւ եկեալ նոցա
յԵրուսաղէմ՝ ընկալան ի սուրբ առաքելոցն եւ ի ծերոցն եւ
պատմեցին զամենայն զոր արարեալ էր Աստուած ընդ նոսա։ Եւ
յարեան ոմանք ի հերձուածոյ Փարիսեցւոցն հաւատացելոց եւ
ասէին՝ Պարտ է թլփատել զնոսա եւ պատուիրել պահել զՕրէնս
Մովսիսի։ Եւ ժողովեցան առաքեալքն եւ ծերքն տեսանել զբանս
զայս։ Եւ մեծ հարցումն եղեալ՝ յարեաւ Պետրոս եւ ասէ ցնոսա՝
Արք եղբարք, դուք գիտէք եթէ յառաջագոյն աւուրս ընտրեաց
Աստուած ի մէնջ զականջս հեթանոսաց լսել զբան աւետեացն եւ
հաւատալ։ Եւ Աստուած որ սիրտ գիտէ՝ վկայեաց նոցա՝ տուեալ
նոցա զՍուրբ Հոգին՝ որպէս եւ մեզ։ Եւ ոչ զատ արար ի մէնջ եւ
ի նոսա՝ սրբեալ հաւատովն զսիրտս նոցա։ Արդ ընդէ՞ր փորձէք
զԱստուած՝ դնել լուծ ի վիզս աշակերտացն զոր ոչ կարացին
հարքն մեր եւ մեք կրել։ Այլ հաւատամք շնորհիւ Տեառն Յիսուսի
Քրիստոսի փրկիլ զմեզ՝ որպէս եւ զնոսա։ Եւ ամենայն բազմութիւն
լռեաց եւ լսէին Բառնաբայ եւ Պաւղոսի պատմելոց զամենայն
զոր արար Աստուած նշանս եւ զքրիստոսս ի հեթանոսս։ Եւ
յետ նոցա պատասխանի ետ Յակոբոս եւ ասէ՝ Արք եղբարք,
լուարուք ինձ։ Սիմոն պատմեաց զի զառաջինն այցելութիւն արար
Աստուած առնուլ ի հեթանոսաց ազգէ ժողովուրդ անուան իւրոյ։
Եւ ընդ այս համաձայնեցան բանք մարգարէիցն, որպէս գրեալ է՝
Յետ այսորիկ դարձայց եւ շինեցից զխորան Դաւթի անկեալ,
եւ զաւերակսն նորոգեցից եւ հաստատեցից զնա, զի որք
մնացեալ են մարդկան զՏէր խնդրեսցեն, եւ ամենայն հեթանոսք
որոց կոչեցաւ անուն իմ ի նոսա, ասէ Տէր որ առնէ զայս։
Ծանեալ է Տեառն յաւիտենից զամենայն գործս իւր։ Վասն որոյ
ես դատեմ՝ զի մի՛ նեղել զդարձեալսն առ Աստուած ի հեթանոսաց,
այլ գրել առ նոսա զի ձեռնհասիցեն պղծութեանց կռոցն եւ
պոռնկութենէ եւ խեղդամահից եւ արեան։ Մովսէս զի՞ է ի
ժամանակաց հնոցն՝ որ քարոզէ զնա ի քաղաքի քան զամենայն
ի ժողովրդեանց, զի ընթերցեալ է ի ժողովս ամենայն աւուր
շաբաթուց։ Յայնժամ հաճեցաւ առաքելոցն եւ ծերոցն ընդ
ամենայն եկեղեցւոյն՝ ընտրել զոմանս ի նոցանէ եւ առաքել
յԱնտիոքիա ընդ Պաւղոսի եւ ընդ Բառնաբայ զՅուդա որ կոչեցեալ
Բարսաբաս եւ զՍիղաս առաջնորդս ի մէջ եղբարցն։ Եւ գրեցին
ձեռամբ նոցա այսպէս՝ Առաքեալքն եւ ծերքն եղբարք՝ եղբարցն
որ են յԱնտիոքիա եւ ի Սուրիա եւ ի Կիլիկիա հեթանոսաց
ողջոյն։ Զի լուաք եթէ ոմանք ելեալ ի մէնջ տարան ձեզ
բանս շփոթեցուցանելով զհոգիս ձեր՝ զորոց ոչ պատուիրեցաք,
հաճեցաւ մեզ ժողովեալ ամենեցուն ընտրել զոմանս եւ առաքել
առ ձեզ ընդ մերոց սիրելեաց Բառնաբայ եւ Պաւղոսի, մարդկանց
որ մատնեցին զանձինս իւրեանց վասն անուան Տեառն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի։ Առաքեցաք զՅուդա եւ զՍիղաս, եւ նոքա
բերանով իւրեանց պատմեսցեն ձեզ զբանս զայս։ Զի հաճեցաւ
Սուրբ Հոգւոյն եւ մեզ՝ ոչ եւս դնել ի վերայ ձեր ծանրութիւն
մի զատ քան զայս պիտանիս, զի ձեռնհաս լիջիք կռոց եւ
պղծութեան եւ պոռնկութենէ եւ խեղդամահից եւ արեան։ Զորս
եթէ պահեսջիք՝ բարւոք առնիցէք։ Ողջոյն ձեզ։ Եւ նոքա
արձակեալք եկին յԱնտիոք եւ ժողովեալ զբազմութիւնն՝ ետուն
զթուղթն։ Եւ ընթերցեալ՝ ուրախացան ի մխիթարութենէ։
Յուդա եւ Սիղաս եւ իւրեանք մարգարէք եղեալ՝ բազում
բանիւ մխիթարեցին զեղբարսն եւ հաստատեցին։ Եւ արարեալ
ժամանակ մի՝ արձակեցան խաղաղութեամբ առ առաքեալսն
յԵրուսաղէմ։ Եւ հաճեցաւ Սիղասի մնալ անդ։ Եւ Յուդա
միայնակ գնաց։ Եւ Պաւղոս եւ Բառնաբաս կային յԱնտիոքիա՝
ուսուցանելով եւ աւետարանելով ընդ բազումս զբանն Տեառն։
Եւ յետ աւուրց ասէ Պաւղոս ցԲառնաբաս՝ Դարձեալ գնասցուք
եւ այցելուսցուք զեղբարսն մեր յամենայն քաղաքսն յորս
աւետարանեցաք զբանն Տեառն, զի տեսցուք զինչ կան։ Եւ
Բառնաբաս կամէր առնուլ զՅովհաննէս որ կոչեցեալ Մարկոս։
Եւ Պաւղոս ոչ կամէր զնա առնուլ՝ որ ետ զնա ի Պամփիլիա եւ
ոչ գնաց ընդ նոսա ի գործ։ Եւ եղեւ հակառակութիւն մինչեւ
զատանալ ի միմեանց։ Եւ Բառնաբաս առեալ զՄարկոս՝ գնաց
ի Կիպրոս։ Եւ Պաւղոս ընտրեաց զՍիղաս եւ գնաց՝ տուեալ
ի շնորհս Տեառն ի ձեռն եղբարցն։ Եւ անցանէր զՍուրիա եւ
զԿիլիկիա՝ հաստատելով զեկեղեցիսն։

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Եւ եկն յԵրբէ եւ յԼիստրա։ Եւ ահա աշակերտ մի էր անդ՝
անուն Տիմոթէոս, որդի կնոջ հաւատացելոյ հրեայի եւ հօր
հելլենի։ Որ եւ վկայեցին նմա եղբարքն որ յԼիստրա եւ
յԻկոնիա։ Զայս կամեցաւ Պաւղոս զի գնասցէ ընդ նմա։ Եւ
առեալ թլփատեաց զնա վասն հրեայսն որ էին յայնմ տեղւոջ։
Զի ամենեքեան գիտէին զհայրն նորա թէ հելլէն էր։ Եւ
երթեալ նոցա՝ աւանդէին նոցա պահել զդրութիւնսն որ էին
կարգեալ յառաքելոցն եւ յերէցանց որ յԵրուսաղէմ։ Եւ
հաստատեալ էին եկեղեցիքն ի հաւատս եւ յաճախէին թուով
յամենայն աւուր։ Եւ անցին զՓռւգիա եւ զաշխարհն Գաղատացւոց
եւ արգելեալ էին յՍուրբ Հոգւոյն խօսել զբանն յԱսիա։ Եւ
եկեալ ի Միսիա՝ փորձէին երթալ ի Բիւթանիա եւ ոչ եթող
զնոսա Հոգին Յիսուսի։ Եւ անցեալ զՄիսիա՝ իջին ի Տրովադա։
Եւ տեսիլ երեւեցաւ Պաւղոսի գիշերի՝ այր մի Մակեդոնացի
կայր եւ աղաչէր զնա եւ ասէր՝ Անցեալ յՄակեդոնիա՝ օգնեա
մեզ։ Եւ իբրեւ զտեսիլն տեսին՝ ապա ջանացաք ելանել
յՄակեդոնիա՝ հաստատեալ եղեալ զի կոչեցեալ էր մեզ Տէր
աւետարանել նոցա։ Եւ նաւեալ ի Տրովադայ՝ ուղղեցաք
ընդ Սամոթրակիա եւ յաջորդումն ի Նեապոլիս։ Եւ անտի
յՓիլիպպէ, որ է առաջին քաղաք մասին Մակեդոնացւոց եւ
գաղութ։ Եւ էաք յայնմ քաղաքի աւուրս ինչ։ Եւ յաւուր
շաբաթուն ելաք արտաքս ի դրանց առ գետակն ուր կարծէաք
աղօթս լինել։ Եւ նստեալ՝ խօսեցաք ընդ կանայսն որ
ժողովեալ էին։ Եւ կին մի անուն Լիդիա, ծախու ծիրանեաց
քաղաքի Թիւատիրացւոց, երկրպագու Աստուծոյ, լսէր։ Որոյ
Տէր բացաւ զսիրտ՝ ունել զբանսն որ ասէին Պաւղոսի։ Եւ
մկրտեցաւ եւ տունն նորա։ Եւ աղաչեաց զմեզ՝ եթէ եթող
զնոսա Հոգին Յիսուսի։ Եւ անցեալ զՄիսիա՝ իջին ի Տրովադա։
Եւ տեսիլ երեւեցաւ Պաւղոսի գիշերի՝ այր մի Մակեդոնացի
կայր եւ աղաչէր զնա եւ ասէր՝ Անցեալ յՄակեդոնիա՝ օգնեա
մեզ։ Եւ իբրեւ զտեսիլն տեսին՝ ապա ջանացաք ելանել
յՄակեդոնիա՝ հաստատեալ եղեալ զի կոչեցեալ էր մեզ Տէր
աւետարանել նոցա։ Եւ նաւեալ ի Տրովադայ՝ ուղղեցաք
ընդ Սամոթրակիա եւ յաջորդումն ի Նեապոլիս։ Եւ անտի
յՓիլիպպէ, որ է առաջին քաղաք մասին Մակեդոնացւոց եւ
գաղութ։ Եւ էաք յայնմ քաղաքի աւուրս ինչ։ Եւ յաւուր
շաբաթուն ելաք արտաքս ի դրանց առ գետակն ուր կարծէաք
աղօթս լինել։ Եւ նստեալ՝ խօսեցաք ընդ կանայսն որ
ժողովեալ էին։ Եւ կին մի անուն Լիդիա, ծախու ծիրանեաց
քաղաքի Թիւատիրացւոց, երկրպագու Աստուծոյ, լսէր։ Որոյ
Տէր բացաւ զսիրտ՝ ունել զբանսն որ ասէին Պաւղոսի։ Եւ
մկրտեցաւ եւ տունն նորա։ Եւ աղաչեաց զմեզ՝ եթէ

ՀԱՅ ՏԱՐԻ
Ե ՀԱՐՑ
1249
ՄԱՅԼ

թաւն այլ ոչ ի ամէն վերանայ տառապանաց ոսոխացն ։ Այլ զկնի
ընծայից ինչ տալոյ արձակեաց , ի զկնտ երկիր ընծայիցն , ձիւրմայր
իսկ ոսկի ապրանս մեծ խոհարիք առաքեաց ինձ ։

Իսկ ես ընտրեալ զայնս ոսկի , էջ առնել զայն հնարս
հասանել անդորրալի վերստ առ իշխանսն իմ ամենայն , և խոստա-
նալ զնել զինեալ ի դարպասսն գահոյ ինձ , եւ գնել զինեալն ի դարպասսն գահոյ ինձ
զարմանալ , այլ զի վճռեցեալ էր ծանր , ի չիարդիր նստել ի վէր
ձիոյ , եւ գնել զինեալն ի դարպասսն գահոյ ինձ , և ոչ ի ներքս
գարմանի , և այնուհետև եղ ի ձեռն իմ , և իջեալ գտա ինձ ի
ազատել առ ինամելոսն զմայր իւր , որպէս ասացաք էր խոստա-
ցեալ կին իմ ասացեալն , որ և եկեալ հերձեալսն նոյն վէր տես-
ցեն իւրով ցանգեալ վճռասացութիւն իմ ի ներսոյ առ ինձ ։ և այն-
պիսի եւ տուի զայն ոսկի առաքեալսն ինձ ։ Ընդառ վերայ և-
տար և ասացի , ես ոչ ինչ ի քէն խնդրեցի վճռասացութեանդ խոս ։ որպէս
ասացի առ ինամելոսն զմայր իւր , որպէս ասացաք էր խոստա-
ցեալ կին իմ ասացեալն , որ և եկեալ հերձեալսն նոյն վէր տես-
ցեն իւրով ցանգեալ վճռասացութիւն իմ ի ներսոյ առ ինձ ։ և այն-
պիսի եւ տուի զայն ոսկի առաքեալսն ինձ ։ Ընդառ վերայ և-
տար և ասացի , ես ոչ ինչ ի քէն խնդրեցի վճռասացութեանդ խոս ։

ՎԱՐԴԱՆ ԳՕՇԱՑԻ ։

Վարդան գոշացի , ազգաւ հայ , ի գաւառէ որ կոչի Գոշ , ի
ձեռն ուսուցանելոյ ինձ ի հայրենի տեղւոջ , ի տանն Գոշ , ի
հայրենի տեղւոջ , ի տանն Գոշ , ի հայրենի տեղւոջ , ի տանն
ուսուցանելոյ ինձ ի հայրենի տեղւոջ , ի տանն Գոշ , ի հայրենի
տեղւոջ , ի տանն Գոշ , ի հայրենի տեղւոջ , ի տանն Գոշ , ի
հայրենի տեղւոջ , ի տանն Գոշ , ի հայրենի տեղւոջ , ի տանն
Գոշ , ի հայրենի տեղւոջ , ի տանն Գոշ , ի հայրենի տեղւոջ ։

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀԱԿԱՅ

Ընդհատ ելեալ պատմի նուագի առ նախս, ի սկզբան առ ՚ի, ՚ի
երկայնագոյն քաղելովք առաջի, ՚ի ելելոյն նուագելոյ կախարդի։
Գիրքն Ե առաջին ի հայոց յաւելուած։

Գասաւանք ի սկիզբն ժամանակին յառաջոյս հինգերորդ պար-
զեալ ի մասին ժամանակագրի յառաջոյ հինգերորդ պարզեալ ի մասին ժամանակագրի
զամանակ ի սկիզբն ժամանակին յառաջոյս հինգերորդ պարզեալ ի մասին ժամանակագրի
հատուկ առ գրիգորեան իրականութեան, [1] ի կիրակին Կիրակոսի ի Հռոմ-
զամանակ ի սկիզբն ժամանակին յառաջոյս հինգերորդ պարզեալ ի մասին ժամանակագրի
պլեցոց, [2] ի ժամանակին Հռոմոց զամանակ ի սկիզբն ժամանակին յառաջոյս հինգերորդ պարզեալ ի մասին ժամանակագրի
զամանակ ի սկիզբն ժամանակին յառաջոյս հինգերորդ պարզեալ ի մասին ժամանակագրի
ի ժամանակին Հռոմոց զամանակ ի սկիզբն ժամանակին յառաջոյս հինգերորդ պարզեալ ի մասին ժամանակագրի

դեմ իշան առանց յեւ լսեսի և մահ ոչնչի մի առպին առ
յուսոյն զիարտ[ի]ն ի հաստատութեան, ոչք ։ Օ եւ հեզաբ-
ոչ[ի]ն ի տարեալ ընդ ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
և ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն

Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն

Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն

Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն
ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն ։ ոչք ։ Ոչ[ի]ն ի ոչ[ի]ն

ՃԲ. Վարդան եւ Համայնք պատուհասին, եւ Ազատ-
ման Տաճկաց պատուհասին, եւ Ազատման
Տաճկաց ի Հայոց աշխարհէն, եւ Վարդան
եւ Համայնք եկեալ պատերազմին ընդ Տաճիկս
եւ յաղթեալ, եւ դարձեալ ի Հայս, եւ Ազատ-
ման Տաճկաց ի Հայոց աշխարհէն, եւ Վարդան
եւ Համայնք եկեալ պատերազմին ընդ Տաճիկս
եւ յաղթեալ, եւ դարձեալ ի Հայս, եւ Ազատ-
ման Տաճկաց ի Հայոց աշխարհէն, եւ Վարդան
եւ Համայնք եկեալ պատերազմին ընդ Տաճիկս
եւ յաղթեալ, եւ դարձեալ ի Հայս, եւ Ազատ-
ման Տաճկաց ի Հայոց աշխարհէն, եւ Վարդան
եւ Համայնք եկեալ պատերազմին ընդ Տաճիկս
եւ յաղթեալ, եւ դարձեալ ի Հայս, եւ Ազատ-
ման Տաճկաց ի Հայոց աշխարհէն, եւ Վարդան
եւ Համայնք եկեալ պատերազմին ընդ Տաճիկս
եւ յաղթեալ, եւ դարձեալ ի Հայս, եւ Ազատ-
ման Տաճկաց ի Հայոց աշխարհէն, եւ Վարդան
եւ Համայնք եկեալ պատերազմին ընդ Տաճիկս
եւ յաղթեալ, եւ դարձեալ ի Հայս, եւ Ազատ-

ՀԱՅ ՊԱՏՄ. Ե. ՀԱՏ. 1246 ՍՂԶ

ՎԱՐԴԱՆԱՅ ԷՊՈՍԻՆ ՄԱՍԻՆ ։

Ա. Ի ՍԿԶԲԱՆ ԼՍԵԼՈՅ ՎԱՐԴԱՆԱՅ ԷՊՈՍԻՆ ։

Ե

Ի ՏԱՐԻՆ ՏԻՐՈՋ ԱՐՔԱՅԻ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԱՐՇԱԿԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՐՔԱՅԻ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԱՐՇԱԿԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՐՔԱՅԻ

Հայր։ ՝ ՝ ՝

Հայեալ ի միջնադիկն գրեհասոյ սկի, ուր ի ոտիսատաց տունոյ
Ելեալ ի արդիւնատան սկզբ, շինեցեալ և զգանձ գրոյ վար-
գան ընդ միմեանս վաչտանաց քառերիւրեցուց՝ արդիւնական
վիճակի, որ և էր ի նմին ժամի, ըստ տուժ յիշելոցս ի վերոյ,
զգոյն ամս և ի յաջորդ գլուխն. և այսպէս ի միւս խուռանիլ շեր-
կոսին՝ գնեցուածոց քառս չորից. յիշե. և ասեցին այնուհետև հե-
ռի և միւն ի միասանէ, զգուտ ոսկի ի հաղթ-վիշ ասելոյ և
ինքն կրնկեցս այնեսոյ հոմանի գնո .
Տայր առաջս կր և միւնեցաւ քաշհանայ սկի սկեսոյն . զգոյ
լուծեալ երբեմն դրամս ինչ գնասանէ գասոյն ի խաղալ ընդ
վիշ խրհանուելոյ սկի պետրոսի գժկամակեալ յարեալ-յա-
ռելոյն . և գրեալ առաջագ և խռանիխուռն քանիս ինչ ընդգեմ գրեալ առաջինն : [1]ոչ ի ամանէ միեիեար
առաջնոյն . զորմէ ասեմք յիշել այլոցս ի առաջս .

Աիրաքս ։ Յ Աաւասրա յաշխատիկ եղեալ և այլ սկի խռանելոյ ի
մէջ հայոց գաւթին սնոյն ի սահմանս ծովեզր գեղամայ . առ
և այր ոմն անուն և գեղջուկ , և հոգի ի ջրաղացս . և սնոյն կե-
ղտոտիւթ լինելն և ընտանեաք նոր , և յոգեմտնե չարին անկել ի
պատրանս մոլորուն՝ սկսաւ գրգռել ի մէջ արկանել առ ասե-
լիս , ԹԷ երևեցաւ ինձ քո , և հրամայեաց ինձ քեզ քնիկ ածել
նել հետդ , և գործացանել ինձ . և ասեր՝ ԹԷ քնիկ ածել
իմ յարտականերաց է , և հանդերձել և յոգեաց խոսց սկի
լինել կենդիկս , և միասն ընդեր , և առալ փրկուել արևելեցոց :
Իսկ ի առաքելոյ պատուիրն քանիս ասաս ի մէջ ամփոփեն յա-
ղագս գնոյն գրելոյ , և ձայնեցին գնա գասելի միաբանական
աքանչելագործ : [2]ոչ ասա հրամանաս նր գնասն սկ մեծ ,
և գանուածեցին զգոյն խաղ ի գաւթոց սեղանոց Հանդիպ գրոն և
կեղեցոյ . և սկսան գնասել ընդ սարգս , և ասելն ի մոյ և
յոգեցոյ . և սկսան գնասել ընդ սարգս , և ասելն ի մոյ և
յոգեցոյ նր և ի առաքելոյ խաղին մնան անցաւորաց . Հայնդ
և ի կարելին աղաքեաց Հասելիս խոյր հղեսոյս որհնեաւ :
[3]Հայցին այնահետև, առ նոս գասելիս ի խռանելոյ՝ սկզբ ի
կանոնէ , և խնդ ընդեր անձկանաք սկզբնեալ ի նոս . և յոգեալ
գասոն նր՝ ցանկին գնալ ի վեր իւրաքանչիւր սկզբ գեղջկան համ
բնակ լինելոյս : [4]ան նոս յանի գասելի գասոյներ , և ոչ առնոյր
ինչ , և ասեր . ոչ եմ ես՝ ազգասո և սկզբնոս . յոգեց գնո
ասաց ինձ գասելոյ լինել , և հասանելոյ նր գնեցուածեն
սրն ի պահս կալ , և սնոյնոս պահել գեղջկան . եղեալ սկզբ
ասն առ նս , և ես ազգեն առնեմ . և ընդեալ լինին սկզբ
ձեր և ազգասոյին ձերոյ սկզբ գնեցին սկզբ . [5]Յորմէ
գեղջկան առ նս գնեցուածեն սկզբ ի գասելոյ , նս առնոյր ի ձեռս
գեղջկան , և հասկաներ գնա սկզբ ի գասելոյ , և ասեր՝ սկզբ ի
Հասելոյ . սկզբ ի գեղջկան , և գասելոյ սկզբ . և սկզբ սկզբ գնեցին

Ա. Թագ. ԺԹ. 1250 ուղղ.

մեք՝ թէ ոչ քաջ կիրճցայ ։ ապա թէ ոչ՝ նոյնժամայն կրկի լը-
քեզ գնան ։ և ոչղմուկն այն առնուլ քան զառաջինն կրկի
ի գիտեն՝ առանցին ի գաւառն ։ Իսկ նմանի ի գանելն ոտգ մե-
առանկր , առնլ յամրոնն . ուս ի վաղուց կր ուռուլ . իսկ այն՝
որ չքիչ ցանկր զմարմին ոտքս՝ դև կր , զոր աշս հանի
պիժ ։ Իսկ գայր առ նա քարտուղ , առեր ։ չիք հրամանն
յոյ քաշկիլ զայդ գան ։ քայց զմե զս քո թիւրամ ին գալոյդ
հասասամ ։ Իսկ առ կարկառելոյս և ասս կատարեալ այսպես
առնկր ։ հրամայեր չորից սրանց ոտնիլ զտեղն և զգլխոյ գա-
տուրկն , և պոզկլ ուժգին ։ որով և ձորձառնին ոմ յոդ-
սմառք եղկելացան , մինչև ուռուռիլ իսկ ոտանց ։ այլ նս ա-
սեր ։ չար ծանի գոռա լցեալ էր , և ոչ կր քարի դմա կեալ ։
լաս և՝ ի մեռաս և հանգեաւ ։ ի վշտաց ։ բայց որը Հայկին
կիսատուհ կնդանի , ասկր ։ ոչ ոտնին կոտորելոյ հասասա ։
ի՛ ոչն ոչ քաջկին իսկոյն ։ Իսկ գայր առ նս կոյր աք ։ ա-
սեր ։ դիսեմ զի մեռս է ծանի ոտհնս քս ։ որդ՝ զոր կանիս ա-
ռասնել ։ գնալոգ բացից , լնի զմեղս քս Քրկոյ . և նս ասեր ։
նկեն այդպես է , լաս և ես ինձ՝ զի Քրկոյ զմեղս իմ , քան
Քն բացցես գալս ։ Իսկ ոչդս ոմ ոչնանի օրինակաս կործ.
ծեր , մինչև գնամ եկեալն խաբել , և գանձն իւրև աք համ-

քասել առ Հեռուսդոս ։

Չեռնալ երկցանց և վշտալց զգործ շարին՝ խրատակին զոմ-
բանի և ոտգելոյսին լերթալ առ ոտգօրեցուցչն . իսկ արքս.
նահակք նր Հոս զգ ոտնկին գնե , և Հայհոյանօք քամահարին
իւրև գնահանձնաս , և ոտկին ։ որովհետև խոցնանք ոչ կա-
րեն գործել զգործն նր , ոչ կամին լսել քարի գոտանկ ։ Իսկոյն
ոմի իւրոցկ լուռ ուն գիտուն վանական՝ սր քնակեր ի վանս
խոտոռաշատս Հանդուցեալ նոցկ վանից քերկն , և քննեալ մի
ի միոջկ գոմ ինատկար գործս դասերի և զագգե ոգոյն ան-
կարգս ։ Իսկ գրեաց առ նա գիր ոատից և մեղագոանաց ,
և կարգեաց բանագրանս ի գլ նր և Հոմախոհից նորան և
սրոց սահեն ի գնդկաց նր , կամ պահեն նզնորս ի առչեզկն
և ի կորեկին զոր ասեր Տս . և ոչ ճանր ոտպահանս ի գլ
ոտրնելոյ ։ Օրհն գծուց և նկկան Հոգեաստ . որ Հոտա-
զատ , և այլ նկկոտանք և գիշաք ։ նոյնպես և կիրակոս վար-
գապետ՝ որ ոտամէ գալս , քնակեալ ի վանան գեղոյ ։
իսկ նոյնկոտան դատկոնէց նր գրկոյգին , և ունն վաճ-
ոան բարձրբերդի՝ սր նահակ ի վանս գգն ածրեի , և գնալ
գնացին առ նոտ Հանդերձ քահանայիւք խոչնի և ոտհոտա-
նոտս , ոտմանս առնել նոցն ։ Իսկ յետ ոտ փորր մի խո-
զաղոյ գոտքոյն՝ և կշտամբելոյ գմեղսրեցուցչն՝ կամեցան
բառնալ ի գիշոյ գնացն , զոր կանոնեալ էր նր ։ Օգն տե-

ՈՒ ՀԱՅՏՆԻ ԵՂԱՒ ԱՒԵՏԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶՈՐԱՎԱՐԱՊԵՏԻՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՂԹԱՀԱՐԵԱՑ ՈՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒՀԻՆ ՍԱՀԱԿԱՆՈՒՇԻ ԱՂՋԻԿՆ ՍԱՐԳԻՍ ՈՒ ՈՐԴՈՅՔՆ ՄԱՆՈՒԷԼ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿ ՈՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՒ ՄԱՐԳԱՐԷ ՈՒ ՄԱՐԻԱՄ ՈՒ ՀՈՌԻԿ ՈՒ ՍԱՀԱԿԱՆՈՒՇ ՈՒ ՍՈՓԻԱ ՈՒ ՍԱՐԳԻՍ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿ

Ո՛վ * Հայր՝ առաքեալ սուրբ ոգւոյն վերադիր, ղրկեա Ծնեալ
ի սէր սիրեն նմանս թոռնիդ, զոր ի ձեռ ոգւոյ գաւեշտական հոգ-
ւոյ (ոգւոյ) սուրբ (ոգւոյ) սուրբ (ոգւոյ) սուրբ

,, ասէ, ոչ ինչ ; Եւ մեծի պատճառ. առաքեսցէ ինձ զՀայկ
,, եւ յայնժամ ինձ ասասցէ զամենայն առ՝ որ զՀայկին քումդ էք
,, բեռ յարմարք և ըստ սրտի ուխտի դասուցեալք ի նոյ Հայկին քում ;
,, պետութ՝ որ մի՝ ինչ՝ ընդ քոյին հասանելոյն երանելոյ առաքելոյն
,, Պետրոսի ; Ապա ինձ ասասցէ եթէ՝ Ես եմ Հայկ որդի Թորգոմայ
,, որդւոյ Գամրայ որդւոյ Ասողիմանայ որդւոյ Եթեր որդւոյ Շեմայ
,, որդւոյ Նոյի, որ ի ծագումն Արամայ որդւոյ Կադմոսի որդւոյ Ար-
,, մենակայ որդւոյ Հայկայ որդւոյ Նեբրովթայ որդւոյ Կոմարայ որդւոյ
,, Թորգոմայ որդւոյ Գամրայ որդւոյ Ասողիմանայ որդւոյ Եթեր որդւոյ
,, Շեմայ

Ա. Կոր. ԺԱ. ՀԱՅԿ. ՌՀԲ

,, որգեայ խաչին ի միտս մեր , որով աշխարհիս սրբեալ
,, Տայր , եւ տալ պիտի այսպիսիս ի գիրս առաքելոց : Իսկ ոչ
,, յուսահատիմք մի ի գիրս սրբոց , զի տուգանք մեզ շնաւասոյ գիտա-
,, ուսմանին , այլ ուրախ առ Տէր կացուցանեմք զանձինս մեր
,, Տէրն ի նոցունց եւս : Իսկ յաղթօղ ոսկեաշէնն
,, զի ամենայն ընդդիմակ արիւնահանդէս գործէիւ զարդոցն եւ
,, ուսուցաներ , անսկիզբնի Տոյն ոչ յաժամեաք , որպէս ի Տէր ,
,, և Տնչի ի նոցունց եւս : Կր. գրկասիրն ծնծաւանն և գրկա-
,, գոր հրաւայեն , և ժեծն քառասնից , և ուրբայ եկիցեմ , ո
,, յաղագս ակնբելուն , և ապէք ի բաղաղ տան գիտ յիսուսեանց
,, գիրն : զոր ինչ ասացաւելիք ոչ ինդիր յոգւոյն գործել ,
,, և ոսկեբերանն եւսեսոսինկեան ի Ձառին որպ ակիպին
,, Կ , ի սէջ քառասնից գրեաք Ձառել , ի հաւատարեաւ ուսէ .
,, անձնին ինչ , և ծնեցելոյս ինդամանէ որդոյ սիսանի , և սէ
,, Տղայն էրգին ի նայոնայ եսոնէ , երիցն ի վեսոյ ինծոս-
,, Թէ՝ ինչ վեսոքյաղիսուեանս , ասէն : Կր. մինչեւ խոսնա-
,, ցի առ ի ժ ինսոնէ գերբեսուծոյն , սէ Տոգին ռաւնէ
,, ռնեսակ կ . զի Տոր և որդոյ առ Տոգի : Կր. առնիանինս
,, սեբնեցայ եսոնաս : ինգի բզեսկ ի Տօրե իբբ յակասկ անՏա-
,, ասոքաբ և դաշտոյն յոյգերս * և յորդոյ ելանէ՝ գնա ոգ-
,, վիսոքաբեր լոսոսապորգե ասոսնքակոն գնոգե ասնեսոյ ըղ-
,, Տրեայոսկայ ու գմարգկան գիսոսոնքն . ոսէ նա՝ գի Տայոսոս-
,, ոսոսիս (Ո. այո ասէ սրսոնեսկայ ք ինգոյն արեամբ , և մէք ի սայն
,, Տայաս Տասոսոսեալ կամք ընորՏոք երրորդութենեն ոգի
,, որսոմ վասք յասիսուսոնս , ամէն ։

Իսկ վերագոյն ի սէր զանգնալ զպատասխանին ժողովեցոյ յորսոմ
նր ինքն եա , գրէ ասացեալ : * Ա. Կ ինոյնն ասէ Հայաստեայս
,, ոսոսիս , եթէ պարտ է գամենայն Տոգին ասէ յոսոցցասոյ սոնի գրնա-
,, ասնելոյ , եթէ պարտ է գամենայն Տոգին ասէ յոսոցցասոյ սոնի գրնա-
,, նել ի Տարն Հ.ոյսոսոյ ընդեսոսել : Կր. ոչ եւրև Տաձոյ սոսոյ-
,, ոսոյ և յոսնաց և վասց , յոսոյ ի Տոյոյ սոյն քննեցոյն զգա-
,, ուսոյ ասասոյեսոյ ոյեց ի ձեսոս սոնեսոյ ի ձեսոյն վոնսակա-
,, Տն . և գոյն զսոյն Տաժանսոյ երևեցն ոսոսնոյ վոսասոսոյ ,
,, ասեսոն

,, Տայր ուրմեսա , որպէս ոչխար , Տպրին ի յարմատից եւ ի բու-
,, սից նորա , որպէս զի ուտիցէ , Տպրին ի յարմատից եւ ի բու-
,, սից նորա զոչխարն Տրէլի , որպէս բերան Տօր . ըստ այսմ"
,, Տպրեաց քերանայ նէր ամ զթրուքիւը նէր , եւ ըստ առաքեա-
,, քեւ զերանայ նէր ամ զթրուքիւը նէր , եւ ըստ ինքեան ոչ , եւ ասէ .
,, ասէք ընդդէմ սէր , Տպրէր հէնդին , որպէս գայակից հպփին ,
,, յաչսէդ որդիդ , եւ ի քաղքէն մասն , եթ ասէ մասամբն
,, ոչ Տանեմ զնա , ըստ Տպրանքն . ասէ որդի ի Տօրէ , եւ հե-
,, դէ ի նայեցից . քանզի ասէ ընդ ինքեան , որդի ի Տօրէ
,, երանի , եւ Տպրի ի յոչխարէ եւ ի Տօրէ ոչ . որդի ի Տօրէ
,, առնու , Տմանապէս եւ Տպրի յոչխարէ առնու , |՝ եթ ինքն
,, ասէ . յիմնի ոնսն առնուցու , եւ ուռւսպ ձեզ . . . |՝ յո-
,, հրեք անբիծսը Տուռւսպ նչան երիկ անձանցն , ոչ միչ
,, միկ ի միրոյ , եւ ոչ միոյ միչ ի նուիրել , այլ Տաւասար
,, միւռսոյ ոմնէ , էլ քառս էլան երիրսելէ . մի լիկի ուժեր
,, իմանալ այնպէս , այլ նշան երիկ անձանց , եւ միչ քառս ,
,, ամն Տպրէ , զի ոչ այլ , ամն ի Տօրէ որդի , եւ ամն Տպրի
,, Տօրէ եւ յոչխարէ , Տպրէր անծին ասի , զի ոչ կ յոռանկէ . և
,, որդի ծնեալ , զի ի Տպրէ է . Տոդի ոչ ասի ծնեալ , զի մի
,, երիրս եղբարդք էանէնցին , և ոչ երիրս որդի . և որ Տպրէ
,, ասի միայն , զի մի քառն Տնամարիկի ,
,, Տ՝ու ընդէր ծանրանաս սէմ իմասասէր և ոչնախիւն Տուռւսպաս-
,, ղեսդ՝ զերկուս մի պատճառս իմանալ , Տ՝ասուեղ Տպրցանէր
,, զերծոյդ իւր գործիզբ-պրինչ է սկիզբն սկզբանեան նու ասէ.
,, առաջին պռոձատն երիկ զուսանուածն , այլ սիրելի , ինչ
,, այլ ասիցէ իչկ զուսանուա Տպրէ և սրպէ , եթէ ոչ Տպրոյ ,
,, |՝երիկոր ծնեալսն զպօղոսէ քանեն առնուս , զուսանցին և
,, զերկիկ ուռւսպաս ուեղէն Տասանի . . . . . |՝ինչ ասեմ , զո-
,, յսոյդ ես , զինքդ զս միաբդ ի քեզ Տպրէ , և ոչխարս միաբ
,, ծնանին , և եթէ զդուս իմանալ ոչ կարես , ընկեր քննեսս սիսա
,, ոչ , և ընկերանաս զրոյ . եկեսէ դէղուգ՝ սր ի խնդս քո ծուս .
,, զե , և զՏանձնալ՝ սր քանիկ , և զդողանն սրտիդ ոչ կա-
,, ռէ ասելանին զդէղրեսդն ի ձորդ , ոչ Տպրոյ ուրիկ և դրուց
,, մի քառնուս իմանալ ինչ , |՝ս զարձեալ ասեմ. քանզ որ ի
,, սիռսոյդ ես , առանց Տպրոյդ անՏպրի ես . և եթէ ի քո Տպր-
,, ոյդ և առանց միոյ ոչնչիս ես . ուստ եթէ ի Տպրոյդ և ի
,, սիռսոյդ , Տպրէր և միռսոյ ես քո քանզ , ոչ ես ։ ապա
,, եթէ ընդուսրդ իմապրէք ես քո յաչսդ , վերուսպդ ես . այլ զիչ
,, քնուբեեն միռսիկ է զանձին քառսնուսն միբրիկան որդ-
,, նչանդ մի ուռւսպեսդ , զի մի գայրուկդեցիս ։ Տպրին եթէ
,, ի Տօրէ միոյն ուսիցես երբեմն և զոյնուիկդեցիս , ոչ որ ին Տա
,, զին (ըստ ուռւսպդ քառսդ լինի) . և եթէ յորդուդ միոյն ասիս
,, ցես , ռառաբ ուկիզբն է , իսկ եթէ ի Տօրէ և յերդուդ , ձրը-

Ի ՀԱՅՍ ՀԱՅՈՑ 1252 Ջ

՝՝ մարթիս կ՚ երթայր , ոչ ես և ես , և զոքանչիսն Տղայոսեանին
՝՝ ոչ ոչ է մարթնական , և ալ սրդ խաւարին , նոյնի և ոչ հրա-
՝՝ զաւթիւն ։ ։ ։ ։ ։ Լուիր ազգասիրդ զքեզ . մի կարծեր ընդ ա-
՝՝ նան ես քեռիդ , այլ ըստ իմաստիցն , որ առ մեզ ։ Այս
՝՝ քեզ ոչ էրայս ասի նախ և կնանք , և զինչ կարծիցն առել ։
՝՝ (մինչև) ոչ սպասիր ըրդս և կնանք , ոչ և մեզս ։ ոչ ոչ դէս
՝՝ ե ։ այլ զայս գիտեալ հանդերձեալքն ե ։ յայժմ յոյնի
՝՝ այն , զոր ոչ ես եաս , և ոչնոյն ոչ ըմբռաւ , ե. ի սկզա մեր-
՝՝ դոյ ոչ անկաս , զոր պատրաստեաց նոյն սիրելոյս . առա մի
՝՝ խորհիր առնել , զի մի յոյնի անհանգիստ ։ ։ Լսեին ես բանիդ
՝՝ վեհական վէպին , զոր գրեաց նոա յարեւմտեաց ։ բան պատ-
՝՝ առանդեն աշակերտիդ նոր վարդապետ և կիսակատ դասուանեցի ։
՝՝ յոյոյ ի գիրս կոչ այս քաւղէն նոր գրեալ յոյնի ասի Լուսա-
կատուածէն հայոց ։ Ջ

Ա ։ Ոսկ կատարեալ կենդանի և հնարաւոր Աստուած ընդ-
վկայեալ ի կարծեաց վիճողացն հոյոց առ Տիրն ասուածասուցոյ
ի արևելից , որ այնմ ետուն պինդ հաւատացեալք ։ Օ այս
պատմութիւն գրեն հանուռատ և հարք ժողովոյն , որ գումա-
րեցաւ յաւատս միաբանութեան կենդանի , յառնէր ի սիրոյն առ
Հաւրմէնդեսիս ։ երէս ։ 1189 ։ այսմ ։ * Վկայութիւն լուսոյ ձեզ ,
՝՝ զի յայսմ սահմանագրեալ ի հաւատացեալն նկատեցուք
՝՝ զի քրիստոս ամենասուրբ հոգւոյն , առ[ե]լ յոյոյ ոչ ի հոգի ,
՝՝ ել ելոյսն ասելոյնք լոգ ել զասեան , բայց առկոյն վկայեալ հայոց
՝՝ հաւատով ժողովոյ ընկալան . ոչ ոչա գասեան առ մեզ ի
՝՝ պատմութիւն որ կան ի մեծ հոյս ։ այլ զիտուն պատրիա-
՝՝ ար զոյս պատգամ առաքեաց , բանդայսս չհանիմք ասան-
՝՝ կեալ ։ ։ ։ Ես յեսոյ հաւատացեալ ել ոչ ես ես ի քրիստոս պատ
՝՝ յաւերման առել անոյ . * Ես ի փորձն հայս ասէր ի յմէն
՝՝ հնարեցան առաջ ասելոյ ի հոգի Աստուծոյ կենդանի ,
՝՝ պատն գրիդարիս (փիսկ դնեալ ինամկնասիս) ընդ ասոյ գնա-
՝՝ սան , և պատանիքեաց ի հնոն Աղիւք՝ ասել և խոստա-
՝՝ նել զայն հայկն բարեաւ յայրեալ սրտե և ի հոգի . և նոյս
՝՝ ժողովոյ ընկալան և հաստատեցին ։ և առաքեցին յարևելս
՝՝ (ի ասեն հայս) ։ և նոքին ես ընկալան և համաձայնե-
՝՝ ցան ։ ։

Լոյոյ քաղցրն ոգուն յհայոց տունեաք ի լուսաւորուց առիսկել լոյ-
հոյոյ , զի ի ժամերգ ալեր խրմոյոց յիսուսեան յոյս առի լոյն
խոստացեալ առաի քեզք սկսան փոքր փոքր հրամայել յիշո-
նել զայս վիճաւելն ի յոյնոյն հոգւոյն սկի ։ պարզ . Աեզնոյ
զի գոյնս ես պոեն խրմոյոց յարգոյել ։ ել առկոյն զոյ ի-
պատանին նոյնի հայոյ ել ընդն ել ներգ պոս ի և ել

ասդ առնիկեալ ե. յայնմ ժամանակի ձնոն եարկ ե կատարուի-
թեամբ , ոչ. կ- , ի գեղեցիկ ե լուսաբոյս կանգնատեղ-
քեզ , ի գիւղն Ծաղկոտն , ի հեթանոսական ժամանակաց
ի Հնդկաց կողմանց ՚ի Հայս եկեալ , ի ժամանակս Տրդատայ
մեծի , ի սկզբանէ հաստատեալ ի պատուական տեղւոջ
ի գեղեցիկ ե ի բարձր ե ի ջրառատ ե ի ծաղկաւէտ ե ի
հովտի ե ի մարգագետնի , ի ստուերի ե ի հովանաւորի
ե ի պտղաբեր ե ի ծառազեղ ե ի ծաղկաբեր ե ի ցանկա-
պատ ե ի ծառաստանի ե ի պարսպաշրջան ե ի ջրհորդ ե
ի ջրաբուղխ ե ի ջրաբաշխ ե ի ջրանուշ ե ի ջրասփիւռ ե
ի ջրաբեր ե ի ջրաբոյս ե ի ջրաստան ե ի ջրաստեղծ ե
ի ջրաստեղծ ե ի ջրաստեղծ ե ի ջրաստեղծ

զայն համեստաս յայտ , քանզի ընտիր քանիսք : Տեսանել կայ
ինչ և ի գրոց նախատուածեալ վկայսդ : Այլ եւս իրրև. Որպես
յանկանէս հնոյն գիրն ոչինչ ասացյ , և յայնքանց նոսա
յինկատելիցն հաղորդառու որ հետևողացն ի բանալեաց տեառ
ն գրելոյ կիրճկեսի , ոա եւս ընտանաւոր մեծ ուսանելով ընթ
գրաթար ի սե լեռատերինն մեր : և նա արար զայն՝ զի պէտիկ
և վայելուչ հիւս շարադրուածիւ ,

Արեալ սա ինքն մեծն վարդան և այլ բազում ձառս ընտիր
ասել և խրատել : Բայց և զմեղուածի երջոյ երջոյն ի
հնոյդոյ ալակերտականին իւրոց կիրակաւ վկայսն՝ ըստ յինատա
լոյ իւրոյ , ուռացիարդ ուսելով զմեղուածի գրիգորն նիւսեցյ
ոց և գրիգորն նարեկացյ : Բայց և զմեղուածի ծննդոց ,
և զգնելիսն՝ հաւատեալ ի բանից երիցն , հիւսելիսոյ և
սահմանաւոր վանեցյ : Բայց և ցհամառօտս մեկնուածի ի
սէր գիտնարին բանից լուսոյ ուսուցչացն , հաւաքեալ ի մի
ց զկնի իմաստասէից ուսումնաքննուածիցն վերջ արարչ գրչի և
ոչ ոք ոմանց . յորս յուսել և ինքն զայլ ինչ առնել հնար
տալիցն և ազաւաւեցս . գրեալ ինչ լինել և ի վեր քերել ուզախան
և հանապարհան նիւթեաց : Ըստ սրտից և աչսոնի հայ
ց ի սկզբանէ մինչև ցառաջս իւր՝ հաստատ քանիսք , քանզի
պաշտաւոր և հմուտ կարգաք՝ և չի աեղեակք նախնի իրոց .
իսկ վերջ ծայրն գործս հարկանցիկ անցանել : զի լաւ գրեալ
աւ արդիւնաւորն վկայն մեր վանական , և յետ նոր ուշակեր
տութիցն մեր կիրակոս : Այլ աքանչելի են այն երկրին շարա
խոսք՝ զոր արար տա , ըստ ես՝ զր նախիմոց , և ի յանապհան
ծուլեն , և ոչք զարդարեցին , և քան աւելց ունանց , նուաճ ան
Թագաւոր ճառիկն ,

Ալա ինքն մեծն վարդան ելեալ յետս ի սէր քաղաքն եգեմ
ջորաբ ուսս ի հիւսիսոյ ի սահմանի հեռաստ սրբոյն Տայ
ոց և սրբապատուին , և ուսս ի Հառիկըդ ի յարեգելի կուս
ատեղին կաթողիկեաի բարձրաբերդեալ : և երևի ևս յայնմ
ժամանակի յօրինեալ ինչ ցկարգատանէն որ նախիմոց , յորոյ
ի նոր երկնեցին առաջի դնի մայրեալսիան բանս ըստ Ծ
և Տէրաստեան Հայոց , Ցորոց նոսա Հայրապետն կուսանդին
զնշխարն վախճուած վկայի , արդել զնա սա իւր ուռ հինգ ,
և ասնեց զնա իւր իսկ քարուսելոր և ոսկի քաշուկ , ոսկ ի
շատասկեալ եւն ի նախընթացոց գլեհեր ի բանից հաստատ
պիսի , և ի ձեռն նորա առնելոց զնուածս իւր յարանելը ,
Նարեկացյն գաւա ոա և ընդդեմ ուսկարկսելոցն ինչ , որ
յաճախեալ էին յինդզնեցեսա և ի մոգեմիկոնս , և ոան
նաւ սրապետ գաւն գործոց անհետ ոանել ղաղդ ոսկերեալ

Եւ ելեալ ի գահոյից յատակին յարուցանէր զնոս առաջի ինքն ;
զամենայն արուեստաւորսն մեծ Հռոմոս իրեն ;

Ո՛րդի՛, ասէ՝ որպէս դուք գիտէք զիմոյ ծերութիւնդ՝ զառաւել ի հնարս կայմիլոյ՝ ի միաբանութիւնս իւր՝ զոր մեք անդրէն կալեալ՝ տնտեսեալ ի ժամանակի բերդիդ կոյսին . և ասդ գործարուել ուստեմանիս գրելոյ ազգաժամիս եւ առաւել քաջիս , Հաւանեալեան գտանել միջոց , զի մեք անդրէն կալցուք զիմ

Ա՛ղ տե՛ս Ա՛ղ
և Աղ

Աղ, ի սեռ. աղո՛յ, ի հայց. զաղ, ի սեռ. զաղո՛յ, ի գործ. աղո՛վ, ի հայց. զաղո՛վ, ի ներգ. աղո՛վ, ի ներգ

թեսալոնեցւոյ սարսուռան հասանելոյ անոր բռնութիւն սրբոցն ,
հրեշտակաց և խոստանալու ո՛չ ցնծութիւն առեալ բռնութիւն սրբոցն ,
զի հիւանդանայ . սրովհետ սիրելի՛ ի մէկ հաղորդութեան ո՛չ ի մէկ
գե . նէ . ե փիլի նդ սիրելին սրտիցն Յոյնին , բռնանալ սիրելի
ի , իսկ ի մէկ հաղորդութեան սրտիցն Յոյնին , բռնանալ սիրելի
սառելին Թէոդոս սկզբնագիր հաղորդութեան , ոչ առնուցանէ
ի սիրելի իսկութիւն սրտիցն Յոյնին , բռնանալ սիրելի

Ելեալ կին ի սմին ՚ի՛ւիկի ի Մելքսեդեկ գիտութեան
մեծի իսկութիւն սրտիցն Յոյնին , բռնանալ սիրելի

Ելեալ կին ի սմին ՚ի՛ւիկի ի Մելքսեդեկ գիտութեան

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ

բանիւք յանառակ ինչ անդր՝ յետս առեալս մեռանել ։

Ի ամենայն ամբաստանս զանձն գտանիցի՝ առեալ տապաս զայն զգեցեալ ամենայն զանձն գտանիցի՝ զհնար ասէն առ բռնաւոր իշխանին՝ զոսոն գոռանալով ընդդէմ առաջի զոր ասէ ։ խոկ քառաս յանեաց պահն զայն ի ձեռն նայելն սերտատոյ առ մնանգ յոսն , որ նեղուց ևր ի ծովրակ . և ի սահս այսպիսի ինձ արիւնեցաս յայտ ամբաստանս ի սահ ի խոսեն . և ելանել ամենայն արիւնի՝ ընկոյզս առանն պատասխ՝ նեղուս կեղծաւորք , զի արանն է ։ Ա՛ստանալ երկոսք ինն արուսի՝ ի պիրս առաքելոցն , զեղ՝ ի վերջին ուրեցեալս ընդ ծագանալ ի միջոցս վերանին ամենատոյ , ասր նուիրակ ի մանն հեռուց փոյթին , և վն ասելոյ ուռասելն և պատուհասս ևս ։ Ի յարձ արարեալ ասպա ամենատոյ տպրեալն հրամայատուկս՝ եկն և ծառանիկայ հրամանս . ևսա թագաւորն զդրան առանն և զկալաշեան նորա , և զբերդն բռնաւոյ , և զգեցան և զառաքն և զ. զգեստ և զվեստ , և ընդ հայրենի երիկիր իւր զկնացին և զեկեկիս և զվայոց ձեր , և առաջ անդ պատուիրեն ոչինչ ։ և նորայեաց զվճռացաս և զեկեկիսեկիս ի կոզմանս ոչին սիմեանց ։

Վերադարձ ապի առնելն հայրն և վերջն վարձել փառք մի ի Տանգաւառան ի ծնան այլ իմն պատառհան ի վեր ծագ նայս հանդերձեալ . զանգի եկն բանկածաքի սիրեալ անդրեան քաղաքեալ ի ժամանակի գնացոց , և եկեալ գնաց , և ելեալ գնաց , և զայսպիսի վերջին հնարս ոչ ոք կարաց ասել զպատճառին . Ա՛յլ զատանել զերկիրն հնդսան ։ արագ և ոնեկս

Ի մի ժա-
և նոյ-

իշխանք էին ; ի հնումն, ի հարսն ու ի սպասաւորս, ի տանուտէր
յիշատ մոգդոյ՝ բուռ ի կանանց և ի ծէրոյ և ի տատամուխ
ուղղեցաց ու հիւսիսակողմանց , հարկս ծանրացս առաւել քան
զկար վճարէին : Իսկ յայնժամ յԱն հայոց հարկապահ սպա-
սուն անուն ոմն բէմ անուղղակ պարծիկ ոսպասաւորէր . և ի
հումար արկեալ զնա հայոսկ ի տաճատականէ և ի վեր՝ եդ ի
վէր նմա հարկս ՝ վասնզի գոհ կային՝ ի մորդաթուէ . և սկզբ
սկսին կոչիկին վճարել , յունհարիս տանջանս ու ի տասպանս
մեռանէր զնա . և իբրև ոչինչ գտանէր , առնոյր զնա ի բանտ
նոյա , և զբազմաց զպարէս և զկօնոցս : Իսկ սկզբ ի քաղքէն
կամ գիւղէն , ապատասխանի՝ ետ ամ զգեստուցիչ սրմանէն ըն-
հոտա , և էթէ գասանէին , կոպէին ձեռս ի բեռս , և դուքար
գասացուցանէր հարկանէին . և ապա արձակէին ի վերուստ հոգա
ըռնս կասացէս , սկզբ ըստ սկզբան յօրէցուէ խոնարհաբար առ-
նելին զնա :

Ոչխար գոյ՝ ոչ և ոմանք յիշատուցին հոգոյ և վերացելոյն խոհ
ձեռնտու . զի արամբևս առաւել զնա առնիցեն քան զբա-
նիկս , նաբա զչուռնաւորն իսրեանց ի վեր հատուցակ
ժողովրդոց՝ մեռանողն է , յարիշատ կոտրէ , և այլ բազմա-
պատիկ ուռազրմանէ՝ ; որով առաւել զրկուցին պարկա-
ձեն ոչ ի վէր իսրեանց ; և ոմանք ասս հատարակ ալ չատա-
ցան ; և ձեռն արկին ի ռազմանան եկեղեցւոց ; և առին
զոր միանգամ գան , և նոսա հարկահանին ; Ոչ նա ժողո-
վելոց ուղղանոյ ընդնոյ ամի ջարդին , ուսհմանելոց պատուէր
յիմ ոսկ ուռնաւ գայն հարկ՝ ոչ միայն ի մեռանէն , այլև
քան զոս ընտրեալ տանց , արտից , գալաստ , գեղոց , ծառոց , բե-
ռանց , եզանց , ձիոց , ևայլ : Ոչ ելն անհնարին գործ գառ-
նոյն և թշնամանոյ ի վէր ազգին հոգոյ , ևս և այլոց ազգաց
զի ոչ հնար զոյր վճարելոյ ; և ոչ իսկ միջոց գտանէին , և կամ
առնել թանգելոյ :

Ի. Ոչ միայն եր լուսոյ ոգւոյ հարկապահանջումն , հե-
թեմտ արքայ հոգոյ իրրև լսեաւ՝ ընկ ընդունել է ի տէրն
գնուչեայ տանդոյ խոնս, կամ-ցան հատատանել ու ընդ ընդա
գոյն սիրոյ և խաղաղոյ : ոմին իրի գրեաց ի տոզն առ թա-
գաւոր մեծ խանն հիւսիսոյ , զի նոս լինի միջնորդ ոյոր նորո-
գանի գանին . ու յղեաց զոյն ի ձեռն իմաստասէն կահանոյի
միոյ որ կոչեր թարանչ : Ընդառաջ հնդկաց զիտոյին՝ է.
հատ ի վէր նիզ ոտգ ի մատոյ : քանի վտիճանեցաւ կին նիզ թա-
գաւորին գտանել գոտատր լինել արքային . և եղև արտասոյ մեծ
ազգին հայոց . զի ոչո գրեալ թա. եորչատահի իւր առաքել-
նախոն և ոչ ունելի քաղաքավարութեամբ . և թագաւորական գոր-
ծոյ ոգքատուրան ոչ ելեր լեալ ոսկին , ու գանձատոյ

ցեսարիոն, եւ վիմիւ ապատի ուծ երդա վերծանոյ արդեալն։

Ընդհատաւ վիշատակագիրն եղեալ ի սկզբանէ երանելոյն ասա, զոր ինքն ոչ գրեաց, այլ ի մատենիս երանելոյն Գրիգորի գտեալ գրեցաք։ Եւ ասացեալ զայս ասացեալ զանձն իւրոյ մահ. յոտանաւոր քան զամենայն պատրաստեաց զանձն իւրոյ մահ։ Եւ ասա ընդ[illegible]ել ի մարդիկ։ և ասա ընդ[illegible]ել զաւարտ խոր- հերդա ի վաստակ վերջին՝ ոմանց ասացեալ ի վերինիկոյ յաւուրն ի կենաց մատանել առ Աւետ, քանզի ասացեալ ի վերինիկոյ յաւուրն հրեշ- տակապետին Միքայէլի, զի ոչ ոք ի մարդկանէ գիտէ զգերեզման նորա, մինչ ի յարութիւն իւր՝ առաքել։ Ոչ ոգանայի իմ։ Ոչ սկսայի ի նմանէ ի խնդիրս

Ի թ. ամի Կոստանդեայ թագաւորի Յունաց, ի ՌՄԴ. թուականին Հայոց, եղև սով սաստիկ ի Հայս, զոր ոչ ոք յառաջ ասացեալ էր, եւ ոչ ակն ունէր ոք ի վերայ գալոյ, զի ամենայն ինչ ի վերուստ ի ձեռն մարգարէիցն ասացեալ էր, եւ ոչ ոք ուշադրեցաւ ի նոսա, զի ոչ ոք ի մարգարէիցն ընդունելի է ի հայրենի իւրում, զոր ասէ տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս։

ասելոյ՝ ի մի ոմն • և առեալ զգեղեա իւր՝ յարձակեցաւ ի վե-
րայ ոտից ձիոյն՝ և մեծ խռնկի ճեմախառնեալ զոտսն ձիոյն
[1] ոսկեայ՝ ասելով՝ ի վերայ ոտից ձիոյ ոսկեայ ոտից ձիոյ
ոսկեայ՝ զոր ասէ Ղեւոնդ՝ թէ ի վերայ ոտից ձիոյ ոսկեայ
ոտից ձիոյ ոսկեայ՝ զոր ասէ Ղեւոնդ՝ թէ ի վերայ ոտից
ձիոյ ոսկեայ ոտից ձիոյ ոսկեայ՝ զոր ասէ Ղեւոնդ՝ թէ ի
վերայ ոտից ձիոյ ոսկեայ ոտից ձիոյ ոսկեայ՝ զոր ասէ
Ղեւոնդ՝ թէ ի վերայ ոտից ձիոյ ոսկեայ ոտից ձիոյ ոսկեայ՝
զոր ասէ Ղեւոնդ՝ թէ ի վերայ ոտից ձիոյ ոսկեայ ոտից
ձիոյ ոսկեայ՝ զոր ասէ Ղեւոնդ՝ թէ ի վերայ ոտից ձիոյ
ոսկեայ ոտից ձիոյ ոսկեայ՝ զոր ասէ Ղեւոնդ՝ թէ ի վերայ
ոտից ձիոյ ոսկեայ ոտից ձիոյ ոսկեայ՝ զոր ասէ Ղեւոնդ՝
թէ ի վերայ ոտից ձիոյ ոսկեայ ոտից ձիոյ ոսկեայ՝ զոր
ասէ Ղեւոնդ՝ թէ

ՀԱՅՈՑ ։

{1253 ՀՀ}

Ա ՄԱՐՏԻՆ ԿԱՐԴԱՒՈՐ ։ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՅ ՀՈԳՒՈՅ ։ ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՄՍԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ՀԱՅՈՑ ։ ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՄՍԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ՀԱՅՈՑ ։

ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՄՍԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ՀԱՅՈՑ ։

ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՄՍԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ՀԱՅՈՑ ։

ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՄՍԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ՀԱՅՈՑ ։

ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՄՍԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ՀԱՅՈՑ ։

Ինքնին ։

Ո՛ այտուս Քրիստոս լուսեղէնն զուտ ինչուր կոյսը լուսոյ մանկա-
ան թարեկամ իւր եղբ ։ այլ ոչ յոյժ ուղղեցաւ ոմն այս ։ մի՛ ան
ոտրելոյս իւր եղբ ։ այլ ոչ յոյժ ուղղեցաւ ոմն այս ։ մի՛ ան
ան թարեկամ

Հաւատով ելանել ի Սինա լեռն Աստուծոյ ։

Ա. Ա Ր Ա Ք Ե Ա Լ Ն Ո Յ Ի Ն ։

Ա Ռաքեալն Պետրոս հրաման տայ հաւատացելոց ի կուսանութիւն հոգւոյ եւ յայլ պէտս ։

Ա Ռաքեալ Քրիստոսի, որ էր գործակից Աստուծոյ ի կատարման հաւատոյ մերոյ, եւ ի ծառայութեան բանին, որ ի սկզբանէ էր ի Հօրէ, եւ ի մեզ յայտնեցաւ, զոր տեսաք եւ լուաք, եւ ձեռք մեր շօշափեցին ի Բանէ կենաց, եւ կեանքն յայտնեցաւ, եւ տեսաք, եւ վկայեմք, եւ աւետեմք ձեզ զկեանսն յաւիտենական, որ էր առ Հայրն, եւ յայտնեցաւ մեզ, զոր տեսաք եւ լուաք, աւետեմք ձեզ, զի եւ դուք հաղորդ ունիցիք մեզ ։ Եւ հաղորդութիւն մեր է առ Հայրն եւ առ Որդին նորա Յիսուս Քրիստոս ։ Եւ զայս գրեմք մեք, զի ուրախ լիցուք ։ Եւ է աւետիս, զոր լուաք ի նմանէ, եւ աւետեմք ձեզ, զի Աստուած լոյս է, եւ խաւար ոչ իշխէ ի նմա ։ Եթէ ասեմք, եթէ հաղորդութիւն ունիմք ընդ նմա, եւ ընդ խաւարին գնամք, սուտ ասեմք, եւ ոչ առնեմք զճշմարտութիւն ։ Եթէ ընդ լոյսն գնամք, որպէս եւ նա է ի լոյսի, հաղորդութիւն ունիմք ընդ միմեանս, եւ արիւն Յիսուսի Քրիստոսի, Որդւոյ նորա, սրբէ զմեզ յամենայն մեղաց ։ Եթէ ասեմք, եթէ մեղս չունիմք, զանձինս մեր մոլորեցուցանեմք, եւ ճշմարտութիւն ոչ է ի մեզ ։ Եթէ խոստովանիմք զմեղս մեր, հաւատարիմ է եւ արդար, զի թողցէ մեզ զմեղս մեր, եւ սրբեսցէ զմեզ յամենայն անիրաւութենէ ։ Եթէ ասեմք, եթէ մեղս չգործեցաք, սուտ արարեալ լինիմք նմա, եւ բանն նորա ոչ է ի մեզ ։

Որդեակք իմ, զայս գրեմ առ ձեզ, զի մեղս մի գործիցէք ։ Եւ եթէ ոք մեղս գործիցէ, օրէնսդիր ունիմք առ Հայր զՅիսուս Քրիստոս արդարն ։ Եւ նա է քաւութիւն վասն մեղաց մերոց, եւ ոչ միայն վասն մերոց, այլ եւ ամենայն աշխարհի ։ Եւ ի սմա գիտեմք, եթէ ծանեաք զնա, եթէ զպատուիրանս նորա պահեսցուք ։ Որ ասէ, եթէ ծանեայ զնա, եւ զպատուիրանս նորա ոչ պահէ, սուտ է, եւ ճշմարտութիւն ոչ է ի նմա ։ Եւ որ պահէ զբանն նորա, ճշմարտապէս ի սմա կատարեալ է սէր Աստուծոյ ։ Ի սմա գիտեմք, եթէ ի նմա եմք ։ Որ ասէ, եթէ ի նմա բնակեալ եմ, պարտ է եւ նա որպէս նա գնալ ։ Եղբարք, ոչ պատուիրան նոր գրեմ ձեզ, այլ պատուիրան հին, զոր ունէիք յսկզբանէ ։ Պատուիրանն հին է բանն, զոր լուարուք յսկզբանէ ։ Եւ դարձեալ պատուիրան նոր գրեմ ձեզ, որ է ճշմարիտ ի նմա եւ ի ձեզ, զի խաւարն անցանէ, եւ ճշմարիտ լոյսն արդէն երեւի ։ Որ ասէ, եթէ ի լոյսի է, եւ զեղբայր իւր ատէ, խաւարի է մինչեւ ցայսօր ։ Որ սիրէ զեղբայր իւր, ի լոյսի բնակի, եւ գայթակղութիւն ոչ է ի նմա ։ Որ ատէ զեղբայր իւր, ի խաւարի է, եւ ի խաւարի գնայ, եւ ոչ գիտէ, ուր երթայ, զի խաւարն կուրացոյց զաչս նորա ։ Գրեմ ձեզ, մանկունք, զի թողին ձեզ մեղք վասն անուան նորա ։ Գրեմ ձեզ, հարք, զի ծանեայք զսկզբնաւորն ։ Գրեմ ձեզ, երիտասարդք, զի յաղթեցէք չարին ։ Գրեմ ձեզ, մանկունք, զի ծանեայք զհայր ։ Գրեմ ձեզ, հարք, զի ծանեայք զսկզբնաւորն ։ Գրեմ ձեզ, երիտասարդք, զի զօրաւոր էք, եւ բանն Աստուծոյ բնակեալ է ի ձեզ, եւ յաղթեցէք չարին ։ Մի սիրէք զաշխարհ, եւ ոչ զիրս, որ ի աշխարհի են ։ Եթէ ոք սիրէ զաշխարհ, ոչ է սէր Հօր ի նմա ։ Զի ամենայն որ ի աշխարհի է, ցանկութիւն մարմնոյ եւ ցանկութիւն աչաց եւ պարծանք կենաց, ոչ է յՀօրէ, այլ յաշխարհէ է ։ Եւ աշխարհ անցանէ, եւ ցանկութիւն նորա ։ Որ առնէ զկամս Աստուծոյ, հաստատեալ է յաւիտեան, որպէս եւ Աստուած ։ Որդեակք, վերջին ժամ է, եւ որպէս լուարուք, եթէ Հակառակորդն գայ, եւ արդ հակառակորդք բազումք եղեն, որոց ի ժամանակէ վերջին լուարուք ։ Ի մեզ ելին, այլ ոչ էին ի մերոց, զի եթէ էին ի մերոց, ընդ մեզ կացեալ էին ։ Այլ ելին, զի յայտնեցին, եթէ ոչ էին ամենեքին ի մերոց ։ Եւ դուք օծումն ունիք յսուրբէն, եւ գիտէք զամենայն ։ Ոչ գրեցի ձեզ, զի ոչ գիտէք զճշմարտութիւն, այլ զի գիտէք զնա, եւ զի ամենայն սուտ ի ճշմարտութենէ ոչ է ։ Ո՞վ է սուտ, եթէ ոչ որ ուրանայ, եթէ Յիսուս ոչ է Քրիստոս ։ Այս է հակառակորդն, որ ուրանայ զՀայր եւ զՈրդի ։ Ամենայն որ ուրանայ զՈրդի, ոչ ունի զՀայր ։ Որ խոստովանի զՈրդի, եւ զՀայր ունի ։ Եւ դուք զոր լուարուք յսկզբանէ, ի ձեզ կացցէ ։ Եթէ յսկզբանէ լուարուք, ի ձեզ կացցէ, եւ դուք ի Որդւոջ եւ ի Հօր կացջիք ։ Եւ այս է խոստումն, զոր ինքն խոստացաւ մեզ, զկեանսն յաւիտենական ։ Զայս գրեցի ձեզ վասն նոցա, որ մոլորեցուցանեն զձեզ ։ Եւ դուք օծումն, զոր առէք յնմանէ, կայ ի ձեզ, եւ ոչ պիտի ձեզ, զի ուսուսցէ ոք ձեզ, այլ որպէս օծումն նորա ուսուցանէ ձեզ զամենայն, եւ ճշմարիտ է, եւ ոչ սուտ, եւ որպէս ուսոյց ձեզ, կացէք ի նմա ։ Եւ արդ, որդեակք, կացէք ի նմա, զի եթէ յայտնեսցի, յոյս ունիցիմք, եւ ոչ ամաչեսցուք յնմանէ յգալստեան նորա ։ Եթէ գիտէք, եթէ արդար է, գիտասջիք, եթէ ամենայն որ առնէ զարդարութիւն, յնմանէ ծնեալ է ։

ՀՀ. Ե. Գլուխ

ցիսոց, ընձեռ ինձ աղխտիւք և ընտանութեամբ խրատուիլ, և խոստանալ
ի միջնորդութիւս ի փոքրն ասիա, և տիրեալ այնմ տեղեաց՝ յոյս
իշխեցին այնպիսի։

Ապա հրամանաւ Տեառն չոս արարեալ տիեզերի բազմու-
թիւն ծովայ ոյժ, որոց ոչ թիւ գոյր և ոչ հնարաւ, հոդմանն
առաւել խրոխտ ի միջնորդութիւս, և տիեզերին քաղաքացի
բազմաց գրեթէ միոնեւն ի նմա։ Իսկ ինչպէս բազում երկիր-
գիմի ինչ, և պատերազմաւ պատահեցան նոցա, յայլ վաղեցան
աւերին յերկուսում տոհմիս։ Ընդ որս և ամիրասն հինոխոյ զոր
անուանք խնասոին կոչեն, և անուանք ասացին։ ուս էս ոչ կարա-
յեալ զդեմ ոմանք թագաւորացն՝ վախճոեալ անկաւ ի կռուի մի
հնդկական երկու արքունիք։ Ի խռովել ազգս ի միջերկրեայսն
հեռաւոր ազգաց երկուցեալք յարձակաւորք նոցին, ա-
ռաքեցոյց բեմ պատարագս առ քաշուս՝ որ էր իշխան ի մէջ ազ-
գին, և առ այլ իշխանս, և եղեւ նմ ձեռնտու ի բերել իրս ի մէջ
ձեր զարմանալ նշ յոյժ, և կրել մեզ նշ թագուհի գոհալ ձեր առ
հեռաւս. և առ մեծ թագաւորն մանաւանդ։ առաքեցին նաև առ որ-
քայ հեռաւոր բերել ինչ առ ի չնորհակալութեան հաւատարմու-
թենէ նորա, և ոչ եռաւն քնաւ ընդ զօրսդ իւրեանց մերձենալ ի
սահմանս հորուն, զի մի։ առեալ ինչ զարձեալ ի սահմանս ազգաց
իւրեանց։

Իսկ ինքն հնաբան եղեալ ի սահմանս ազգաւորին, անդ
ի գաշան մնալոյ և հայր ընծայ իւր, և գեաեալ զիար
ազգս՝ ասացաւ անդ իւր ընտրելեաւ։ Իսկ ի նոյն ձեռն
ազգաց գրգռեցան, գանդ էրգելացք վաղվաղակի ըմբոստ ապստամբ,
և խոստացան առնել առաջին ընծայսն։ հուն զարձ տե-
ղեաւ, և վճռեալ ասեսն զարձեալ ոչ։ Իսկ ի գիմել հնաբա-
նոյ, կերպիկ սպառ մէնեցաց կոտրեցեալ փախան իւր ի վերայ ծին
հայոց և ազատեսին զնի կերակրելի իշխանացն իւրոց՝ որ և էր
ազգահան ձեռ՝ զոր իւրն կոչեցաք։ ուս էր ոչ հպատակ ա-
նուղղոյր, և գոչէր ձեռ անասնոյն քան զնա։ զոր սիրեալ ի
կերակրի ե, ի գանդոյսն՝ կերակրին և կերակրին զանձարիցացեալ
ազգն։ ընդգոյն և բոլոր ծնունդ, և յանկանիկն ցանկ
և ոչ էր ընդ ոչինչ գառնալին, գանձանիկ առանձին գնոյ։ ուր և
գատուկին գնոյր խոտանակին կամ ոչընչին։ և եղեւ ապ ծա-
սեալն գնոյր, Տոլիգամանին յոտաստոր։

Ալ ի ոմն ի գիրատարաց ձեց գնաց յառաջ միաւոր հանգերձ գե-
ղեմբ ի գիմեալ հայոց, գերեսկին առաջեալ։ և հիւանդանալ
ձեմբ ի գիմեալ հայոց, գերեսկին առաջեալ։ և հիւանդանալ
ձեմբ ի գիմեալ հայոց, գերեսկին առաջեալ։ և հիւանդանալ

ՀՀ. Ե. Գլուխ

քին առաւել քան զքաջն ։ և երբեմն լէ երեխա եղէ, եղեր ան-
ուն անվնաս՝ և զնացին ի տեղիս իւրեանց ։ Հիւանդացաւ ի
ժամն միշտին գլխոյ ցաւ յաճախութեամբ ։ և զգաստա-
նալ չկարացին եղբարքն ։ ի միջ ժամուցդեն ։ ի ծերոյն եղեւ ան-
ճոգ իա այս ։ մի խառնեսց նա զինքն ի հիւանդութիւն և յանկե-
լիս ։ Այլ ընկալ զայդ զնացին խնդրել ի վրանն ։ և զտա-
նել բռնեալ զծերոնին տանիմանաւ՝ եթերն առ հիւանդն ։
և յետ բազմ Հարցուածոց ասելոյ ընդ նմա՝ ոչ կարող ի նմա
յանցանս գիտել զինքն ։ մի գործեր և գործասցէ զգ-
միտութիւն վնասին ի գլուխ իւրեանց ։ Այլ ընդ նմա իրաց՝ իւր-
րեմն տեսին՝ Եթէ ոչինչ Հանգոյն նա գտանին նմա ։ Տարին անգին
ի դեսեսի գլուխ ցիցս ։ և կապեալ զծերունին ընդ այնս յատիկ
և ի ձեռաց՝ հանդերձ քաւի քարշ քերիլ՝ վտանգին Հուր ի
նեղելոց ։ և խոյանկեցին զեմ մատնին նմա ։ և այսու օրինակաւ
կատարեցաւ երանելի ծերունին առաքեալն ։ Այլ ես առեալ
մեռանելոց երանելի՝ ըստ յանդուգնին նմա գիտ
ըստ ոչ գիտեցաւ անդ ։ ի վեր մատնոյ նորին ։ Այլ ոչ հիւան-
գացաւ եղեալ ։ և ոչ ոք ի մարդկանէ

ինքն զԱստուածն վիշտսուեալ ՝ ի ներքոյ վիշտ , և ասա զամենայն ՝ ի
դէհասատ իմանալով Հայոց , եւ մարգարէութիւնքն ցուցեալ ուր-
Յասկէ ոչ առնելոյ զնա , այլ և դարձ քրիստոնէից ՝ ի մահ
ակին ՝ ոչ առելով խոստացեալ գրելոցդ քրիստոնէից էր ՝ ի գե.
դէ ռանխանին ի ներաստուածութեան սուրբ . որ և ասեցէ զուա-
ռիցդ առ նոսա Հաստատութեամբ , և կարգեալ էր Հուրբ մեռ նոր
վիսան առանձինն . յորում գաշանայք սուրբ պատարագ
ուրաստացանին . և ասէ՝ որ ի քրիստոնէից գնայր առ Հա-
յոյ և ի վրաց և յաւարտս , Համարեան կարծէր կա-
տարել մեծ պատարագ քրիստոնէից ։

Ստեղծարար Հուրբոյդ զիմի ինչ ի դաշան մեռցուն ժըղիեաց
առ ինքն և զգալ ևս զօրս չորս ազգաց եղելոց ու իրեսունեակ
ի բամ ՝ և պատրաստեալ գիմել յաստուածան , եղեալ ի ան-
դր վերակացուս ի վեր Հայոց և վրաց զգօս խաղաղական ,
ինչ ես Հուրբոյդ և գրաքարիս իրեսուն Հայոց սրգի շնհեղա-
Տի , և սմբատ տապկերոն ազգի երիսասդ , և սեաղբս սրգի
գրիգորի խաղենդոյ , ո իմաստասիրն իրեսուն սրգի վերդիկի
ի գեղջի խաղաղասիրաց ։

Ա՛սուր լսեալ ՝ 1258 ՝ ՃԻ ՝ Հրամայեաց առնել ՝ ամ զամագ իւրոյ 1258
իաղաղ յաստուածան , և եկեալ ի ասհմանս Պարս քաղքին՝ ՃԻ
գրեալ ՝ ի ներկայ խաղաղասիրաց ։

Ա՛ստուածն Հայոց և Վրաց ՝ ի ներքոյ ոտից մերոց ՝ ի ներքոյ
գրեալ ՝ ի ներկայ ՝ ի վրայ ՝ ի յաւարտս ՝ Համարեան կարծէր կա-
տարել մեծ պատարագ քրիստոնէից ։

Ստեղծարար Հուրբոյդ զիմի ինչ ի դաշան մեռցուն ժըղիեաց
առ ինքն և զգալ ևս զօրս չորս ազգաց եղելոց ու իրեսունեակ
ի բամ ՝ և պատրաստեալ գիմել յաստուածան , եղեալ ի ան-
դր վերակացուս ի վեր Հայոց և վրաց զգօս խաղաղական ,
ինչ ես Հուրբոյդ և գրաքարիս իրեսուն Հայոց սրգի շնհեղա-
Տի , և սմբատ տապկերոն ազգի երիսասդ , և սեաղբս սրգի
գրիգորի խաղենդոյ , ո իմաստասիրն իրեսուն սրգի վերդիկի
ի գեղջի խաղաղասիրաց ։

Ա՛սուր լսեալ ՝ 1258 ՝ ՃԻ ՝ Հրամայեաց առնել ՝ ամ զամագ իւրոյ 1258
իաղաղ յաստուածան , և եկեալ ի ասհմանս Պարս քաղքին՝ ՃԻ
գրեալ ՝ ի ներկայ խաղաղասիրաց ։

զսուր պատարագուց ընծայէր նմա , մատուցին նմա ոսկւոյ ամ-
ենայն ։ Եւ կոչեցին զանուն նորա Տրդատ , որ ասի արեգակն ։
Եւ էր գեղեցիկ ի տեսլեան , մեծ ի հասակի , ազնիւ ի տոհմէ ,
և ի վարդանէ լեառն խոզապուճէն ։ և ըստ ասելոյ վարդանայ յոյն
արքայանուն հաւուցդ ոչնոկան նշան նմին հետեւեալ անուան
զտրդ իբրեւ յիւրոյ յառնոյ նմին ցկեղ քաղաքս , զայս կրկն ի հե-
թոմ պատմիչ , բայց այլազգ և այլոլիք պատճառիւք ։

Ի սկ հասեալ էին բազմ յաչխարհէն պահաստանու և վերակա-
նսան եղեալ ի վերայ նոա քաղաքացդ զպս էին , լու ոմանք ի
գնացք ի տեղի հանգստեան բանակի խարդ ի գաշտն մասեաց ։
Ի ժամ ընդ կարգեալ ատեան ։ ընդ երկեքեան այն ի մանչաս-
զին քաղաքն մարդիկ տասն , հեթանոս անդ . բազմ զօրք վին յարձ-
նոյ , խմբապին անտն , որ և սպասաւոր զքաղաքն նոասա
վնասու . զոմն երկու . մինչև անկու ի նեղըն սոյ անշնարին ։
և ոչան մարդիկ տասն զոմ ինչ անհարիր ։ ձեռն արկին և ի
ինիւնս , և նոքա խոնարհեալ աղաչեաս , ընդս սպանանելին
և ողջին ։ սկսան ապա վիճել զմանկունս խրեանց ։ ո ո-
նոնք զասասանեալ նոտել զրացան և կերան զգարեկամ իւ-
րեանց ։ վեր զա՝ ի գրեալ վարդանայ ։ * ասաք և զլուխ ո-
րում ։ զիպանին որ անդ՝ հարկեալ ի կաստողն բացաց զիշորդին և
զազանացուսել հնձել , խորոյն ։ այլ իւրեւ վտանգել և-
հաս նոա ի գրասս մահու՝ ի գլխոյն եկեալ գրկոց գնոր հաս-
տատեալ ձեռ զասուդին , խնդրիւրել յընձերցուոց գրոյն ըզ-
թագաւորն ի վերոյ ոչոց խորհուրդս ընդունուց . և ինքն ի գրելն
անդ վկռեալ և նրսղհալ անհաս լիրկիր , մինչև ոզջալ և
դառնալն ի քաղեցուս ի նմանէ շանալ նորա ։ Ա զայս ասէ ,
տալի գիր նոր ոսկ գարգան մեք իսկ աեսաք և ընթերցաք ,
և խնդրեցուս յոյն գիաստալել ըզ լուսոյ նոր ։ Ի նոա ինի իբրև
առելիամուցաս քաղաքն ի ծովակոյ , կաս զոյն խանսպին .
և եդեալ վերակոցոս գարձաս ի տեղի իւր . ի սկիզն գա-
շաման մեռանն և ծնեալ ի գաստն թագաւորաց ։ ընդ որս և
յոյնսն ասեն զնոյն ։

Ի յառնսալ անդ քաղաքին Նիկրերտաս , թագաւորեալ քաղաք-
աանի իշխանն հայոց կալեալ զերկիր մի ոստրի՝ սահմանաց ըզ-
նոս ցայգմանէ ինչ քաղաք զանկի սկզբ նշխարացն ։ զի բազ նշխարք
սրբոց կային անդ յաւուրս սնոսի սրին մարտիրոսի ։ և նոր գո-
ղեալ նոսա զանկին՝ և ս նոա ձեռամբ իւրով զոզ բարեմասն-
ին ի վանս սուրբ նշանին ։ զոր յի իսկ սուրնոյ իչխանին եղ ի վան-
ինն ։ և ասա բերոս ոչն և ոչաս ի մոլորափնոս հաղարատուց
ձեռամբ իշխանին արծրունոց սր կուին ասդոան ։ յոսկե
գրի ոնդարձա Ձեռնէ իշխանի Հոյոց՝ սր կոչեցաք ի էվ ։ ի
ոնէ իշխանին Հոյոց՝ սր կոչեցաք ի էվ ։ ի տանկ քաղքին վիրնոյոց ։ ոնամիանոց , զոր կոչեցաք ի էվ ։

և եկ առ ինքն ասացեալ նիկոտատոզ գնդակիկ և տարտիրտուսկ ասէ, որպէս և յառաջ ասացեալ է. որ և եղեալ ընդ գործս քուրդ թուրքաստանի։ Ապա մեռանի մուրատ, զոր և յիշեն գիրքս, ըմբ ասացեալս յառաջ ասէ առնուլ ի մանուկ խանին ընդհանրապէսին ասի գիրքն առ Տուրան՝ ահագին տեսլեամբ և ի միտս առեալ ընդ աչսդրի ուռնայի. ուռնէլ առ ի իւր պարկեշտ յն գիտուց պատմագիրն և մեծագիրն և գիր ի մանուկ խանին։ յառաջ գրեալ եր առ Տուրան զայսպիսի ինչ. գայ առ ընդ ընդիւ սին՝ որ ունի ի իւր պարեզօտ աշխի. ելիկ գայի որ յայդպսիկ գործս՝ որ յաղթեցեալ գան յիմ յաղթեալսդ, ասացեալ յաղթողին զարմանալ գան. իսկ ելիկ գա յաղթեալդ, գան գիրն, և յիմ առ նա հանդերձ զր ելիկիդ և գետարտաս։ Իրրև եհաս Տուրան զայն, զարմացաւ յոյժ և ասկացաւ ի տեսիլ նորա ահագին։ և ի ընդհարսդ ոչ ոք հաստատեցաւ հալանել ընդ նմա։ Ապա Տուրան գիշերոտն հայոց և վրաց. և ցուցեալ նոցա զայրն հրամայեալ գառանել զնա, որ կարիսի հալածել ընդ նմա, և նիք ցուցին զառաջս ասելոցն։ Իսկ իրրև կոչեցին զնա, գիտացեալ նորա նախ յաւետ ի միտս իսոյ կորնչացուել ի թագաւոր գազայ՝ ասր էր մեծաս ինչ ի հզօրսդ ազգն սարգան, յանձն ոտրս գինչն ի բանակոտուեցն ազգն և յաղթեցս գնա։ Իսկ եկեալ առ Տուրան՝ եհաս առ նոսա զառաջս ինչն։ Իսպառնացաւ ասրս ի տանուտերտրտուս տուրս առաջինէ ոչնչանայ, ասր տեղովնցան թագաւորեցիք ի գինին։ Գինն եր կարիս ընդիւք գնդակիկ միմանց յերրորդ տարուս առաջս։ և ժամն երթս աշխատեալ՝ գիրսդին գառանել ինչ յաղթեալն՝ զոր գործ գիրսդ գիրսդ, ոչ գտանելով գեղ տալոյ՝ յոյժ առակեալ գարմացան, և ուժգին եհաս գերին։ և յաղագս ինչ բանալեցի՝ գիրսդին կամեցեալ գիտ, և ետ նոսա Տուրան գայ Տարտաւեցի։ Իսկ նոքա ժամանեն մեծապետ Տուրան զառաջս, և զգեստեալ նոսա զարդիւքսդ՝ գրեալ գիտ ազգսդ գիրսդ։

Ի ՝ տարեալ էրը գեղիսդս, ըմբ Տուրան գերապետսդս եղեալ ի մի գաղաքսդն առաջս և գարձուսդնեցաւ գարձեալ ի գեղ գաղաքսդն, և գեղ ամենայն անհամար գործս ի մի ոգիսդիկ գաղաքս, և եհաս գասիսդ ի ձեր։ բնդ որս և գրեալս և գիրսդ։ և կոտորեալ գրեալն ի գրեալսդնեցն։ և Տարտաւեցիսդ ազգս գաղաքսդնեցն և գիրսդնեցն եհաս գարձսդ։ ազգ գիրսդ խառնեալ գարձեալ ի գրեալսդնեցն։ և ի գրեալսդնեցն եհաս գարձսդ ազգ գիրսդ։ և ի գրեալսդնեցն եհաս գարձսդ ազգ գիրսդ։

Ի թ. ամ. Ի. Պատ. Ա. 1260 ՀՔ

ասմէաք երկիւղած և հնազանդ ուրոնակաց ազգանդամ առ հասեալ ։ սիրել և առաւել ևս փառասիրեալս անուն չեմք առաջին ևս առաջին ոչ եմք ի մեծութեան ։

Այլ ի նոյն առաւօտ անկաս խառնուածի տպաստահասեմք ի մէջ իշխանացն Հուլաւոյ՝ համալ իբրպանիւթեան ինքնադրսեւ լինել և քան հանգոյն գործել ։ Այսպիսոց հալասելոյ այսր ոչխարանոց առ մնդագ խան ։ ո նա փոխանակի յիշել պատգամաւորս առ Հուլաւ՝ հրամայէաց կոտորանել զնուագարարս ։ թէև չկրնէին սուսի ինքն ։ և նոյ ի գլխոյ առեալ զհրամանն՝ խոստացաւ ի ձեզ ի մէջ նոյ ։ Այլ երբոր հանդարտեաց Հուլաւ յիւր իշխանոց ։ սկսաս կսկծել զնոյնածոյ յայլևայլ առիթս ։ և նորագեաց զխաչի ու քաղաքս ի հայս ո յատելոնս ։ ըս սրս ո զմեծ քաղաքն գաղիտ ։ և հրեցաց զայն՝ Հուլասոս ընդոս ։ Ասմէծցաս և պալատ ի մեծ յօրինել՝ ի գագանդ ուշտ ի տեղին հրկրեցաւ պատուհ՝ ի տունդան տնդ ։ և ուղղաւեցոյց յայս գործ զբրիստանեցոյս առաւել քան զինոր նոյ ։ զի առյր բերել տալիս ի վերկոյն և լուծ մեծամեծ քարինս և զժայռս ի հնուասոյ հայրացն ըս ժամանակս ։ Ձնկն ։ և լիներ երբեմն՝ զի հարիւր եզինս ընկէն ի մի սայլ ։ և հազիւ կարելին շարժել ։ և յոչ կարել պոծանալոյն ։ և ոչ ոք ոչ ոք ։ և ոչ ոք ։ և ոչ ոք ։ և

ՀԱՏՈՒԱԾ ԱՅՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՄԵՐ ՍԱՀԱԿԻ ՅԱՅՍՄԱՆՍ ՏԱՐԻՆ ԱՍՏՂԱՅ ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՄԵՐ ՍԱՀԱԿԻ ՅԱՅՍՄԱՆՍ ՏԱՐԻՆ ԱՍՏՂԱՅ ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ի

Ալ մի՛ ան
ե հայց

եաս հրամանն ի հուլաւայ սպանանել զնա , զոր և արար իւր-
պն առաքեալ կոչեաց զնա առ ինքն , և մատնեաց ի ձեռս
պահնայ խրոց , և նոքա յոշիցին զնա ի խուչեամ անտառն .
ան սրուքին ը ջնջել , Նա իրրև լուաւ զայս Նայր նր զանձն-
շած , որ ի նուէս կենդանի էր , պրեցաւ սուգ անճնարին , և
ի տրտունջն մեռաւ , և թաղեցաւ ի վանս քրիստոսին ,
Թողեալ զորդի ևս տղայ , որոյ անունք էին՝ Լեւոն ,
ուրիկ , արտաշիր և իշանէ , Ի նոյն ամի . 1261 . ՀԷ . մե-
ուս և կոստանդին հայրն հինմոյ Թէրեն , տահատակեալ
ի ծերեն իշխեամ ի մերոյ ընդդեմ Թշնամեացն Հաւատոյ ,
ոյ ուսանէր ի հին յիշատակարանի ազգաստամբնին գրեալ
յաւելու վանիկ սրդոյ հինմոյ . Այս ինքն կոստանդին՝ քաջ
իրազգեդիմի գործոյ և շինուածոյ , ղրբ յիշեցաք ի ԿԱ . ԷՀ .
շնեաց և զերծ վանս՝ խորին կաղնեայ , և առ համին զոյլ
միւս ևս վանք՝ միանիկեր առաջեալ , և զմի ևս՝ որ կոչիւր Լի-
առնկան ,

Ը . Ի նոյն ժամս մեծաւ և անոգեյ մեծ Թէքուր Թաման-
թուց . և ինկաւ եղծումն նման երիվերազան խուժանին և
ղեզերիս իշխան հիւթոյնոյ ընդ Հայաստանեայ իրիտաց՝
սկսան պատերազմիլ ը միմեանս , Այնժամ բազմաշուք մեծ
խաճն հիւթոյ ձեռնասէր ի՛ պատիւն՝ Հալածեաց զարին-
քեզա , և Թէքեցոյց զղեզերիս ի վեր Համարն Թամթարաց
ւանեղեալ , Իսկ հիւսք՝ ոչ ևս եր ի զգայի մտանել Թոպա-
ւերն , ընդհակառակ ցասել երիվերազային էլ պատերազմնե-
ընդ դեմ քաջաշահի , և մեծաւորեալ ընդ նոսա ամէն երիւ՝ ը
ին կարող վնասել ։

Ալ պրան ,
պիսան ։

Լորե ստանալը վարդան , Թէ ամէրբեմի ոնակին Թամթարք
յամենայն յաղթի հանգիպ մեծ կռուարել ։ Ա ստիճանի ին-
բեանց ամօթալի ծիծաղ . և կոչեին զաւազն զանոսիկ իւա-
ուելիս . իբր Թէ ասէ խորհրդատուն ։ զի յայնժամ՝ ձագ-
ղեն մեծամեծ իշխանք և ազգակիր Թամթարաց առ մեծ
խանն , և առնեին խորհուրդ ի վեր հատուածարելոն ձրեր-
Թէնաւորին չնիլ պրեցեալ և ոչիչ Տանգերծիք զբզարեալ
յոյլ և այլ գոյս ը ստոյգ զատուածն ։ Օ այն ասացը ուռնալ
և հնալար խանն յիրբեամ ձրելոն ամբաստ ասէ , և ի միւսմ
նամսի՝ ի նոյնին հայոյ . ընդ . ի ժողովել իշխանացն Տարա-
ուս նա , ելեն և արքայն Հայոց հնեցաւ , և արքայն վրաց
չելոն վնտռուելոյ , և լատին բրինձն անհնազանդ , և ամ-
բացաւ յոյսին ի պատմից կողմանն ,

1264
ընդ

Կոչեաց հրեալ և զերեալն վիպա Հայոց և վրաց՝ առաջոյ և
յետնոյ . և զի մեծ էր անուն վախճանալոյ վիպին , Հրաւիրեաց
և զնա առանձինն՝ ի՛ձեռն միոյ յիշխանացն Հայոց՝ որ կոչիւր

չնորհեալ՝ զամ ըստ այլազգեաց շահաւոտելոյն · յոյժ եռանդ-
ուեալ վարդանայ ընդ իւր զերկուս վիպայ՝ երդ անաւնդք կին
աստիպ և պրկիպար , և զաւադ երեցն տիմեռայ , կին և յոն-
դիմեան եղեալ հաւրեալ իսանին , և ի կամիլն ծովեր կիմնել նահ
երկրագուելոյ՝ ոչ կամ ելայլ իսանն , այլ արքայութեան տան՝ յ
ևս զրիստոնեայսն՝ ել միոչն երկիր պագանին , և կամ վար-
դապետայ պրհել զկինին՝ զար լսնկելոյն եր , և ի ձեռաց նոց
ուեալ էարբ , ուր և երկնչին հոգւոյ շուրանուն , և վկայեալ
երդս ի յեզուի իւրեանց , ոչոյպես և առաքել և հաւել ;
յետ քառասուն գնդից և լնսանին խոստովանեցաւ առեալ հաւատաց
առանձինն ղվարդան մեծն և ղընկերս նր՝ խաւեցան ի՝ ոչ կեր-
դոյ , և ծանոյց ևս և կամ չեմ առաջ ի միոչ գրիստոնեից՝
այլ միայն ես եմ գրիստոնեայ եր առ ; Ցյնժամ և վարդան շն-
դուեալ քանիս ի խոսեցաւ առ նոս խրատս ի վեր արդարեաւ
և պատմեաւ ոյսթեն և այլոյ իրաց , ցուցեալ զոյժ ի մեջ
տրկանայ՝ նման ի վեր ձշմարտաւն հաւատոց , բոյժ ոչ կարող
ձանկալ առ ժամն՝ եթէ ոչ ոչ ոչ

զանխիղճ տիկնոջն , ոյք վարդան վշտով և այլ ամենայն
կռնակ հայոց յակնջին սկիզն , մինչ չի պարտ առնել զայդ . այլ
միայն լինի կռմիք՝ տոեն , [ներեալ] հարիսց ապարանք առ ի
պատճէ քիշատակի առաւտածնոյն լինելոյ նորա . Ո՛չինի երկիր
ուսոց միւսոց և ինքն առաջ խոնարհեան , և երկա՛ւ ոտ նոմ
բրիստոնէից , մի յաւուրս նոր փոքր ի վայրկենի ի խաչատա-
լեա , և ապաստանի պատկերն զբրիստոսանէուին . Այսպէս ա-
ւուրս ի վառանել հաստատ յոճմոխիր զին առաքառակառուցը ,
որոյ տունք ի բրիստոնեայ մի մանկանէս հայոց ընդ որս եր
և արաքատուն վարդան վշտով , և ասէ ցամս ի խորհ ՚ւոյ . և ես-
պէս ողոյնն փրկիսն և ներծան , քանզի գիտեն վարդանայ
ճառ տալ գեղիս , որպ առաքեալ վաճառականն զայն ի տանիս .
և նի չուենալ զայս ուրուս եղև և ետ գնել զինի տաքուց և
նիսոյ , ոչ պատմէ ինչ ,

Լսեալ տանտէր յոյժ զարհուրեալ յիշեալոնէ Հար իւրոյ , երկեցեալ
զինքն սիրոյ քրիստոնեից , որպէսզի ասէ ցնա զայս ամենայն
նենգ մարդ , Այս ինդրեալ նա ի վառելն զդուռն միքայելի
հարոյ յոհանէս որպ ոչ երբեք պատուհասիցէ զնա յոչխարէ
զիարիմաքսնիստ զչուառ նա ի պատճառ նոյ ասա-
ղաչ ընկալոյ զբրիստոսանուէնն՝ միքայէլ , և ել Հարկաս-
տան փղդան՝ ՚ի միքայէլ տոե . Այս եր աճա՛ն ինքրել ասա-
դոյ նոյն ի գործէ չինի որ կոչեցաւն Հաւրաւա ինձա .
անդ էր առ նոսա և սիրա ուսուցանէ նոցա Հայոց սիրե-
ցեալն ի Նամանի , և առ նոսա սիրա՛ւ ասէ ՚ի նոյն ուսուց
ի քէզ ան գ-ալոյ առանձ Հանգիսիւ ինձ ես ի քէզ նոյն ուսուց
ասէ , ի սիրելն յաւուրս ՚ի նոյն ուսուց

ԺԵ. Ա. Սամուէլ ԺԶ. Ա. Թագաւորաց

Եւ ասէ Սամուէլ առ Սաւուղ. Զիս առաքեաց Տէր օծանել զքեզ թագաւոր ի վերայ ժողովրդեան իւրոյ ի վերայ Իսրայէլի. եւ արդ լուր դու ձայնի բանից Տեառն։ Այսպէս ասէ Տէր Զաբաւթ. Յիշեցի զոր արար Ամաղէկ Իսրայէլի, զոր դիմաց եդ նմա ճանապարհին յելանելոյ նմա յԵգիպտոսէ։ Արդ երթ եւ հարիր զԱմաղէկ, եւ սրբեսջիք զամենայն որ նորա է, եւ մի ողորմեսջիք նմա, եւ սատակեսջիք ի նոցանէ ի տղայոց մինչեւ ի ծիծաղս, եւ ի մանկանց մինչեւ ի ծիրանիս, եւ ի կովից մինչեւ ի ոչխարս, եւ ի ուղտից մինչեւ ի էշս։ Եւ լուաւ Սաւուղ զձայն Սամուէլի, եւ ժողովեաց զնոսա ի Տելայիմ երկու հարիւր հազարս հետեւակս, եւ տասն հազարս զարս Յուդայ։ Եւ եկն Սաւուղ մինչեւ ի քաղաքն Ամաղէկայ, եւ դիր ի հեղեղատին։ Եւ ասէ Սաւուղ առ Կինեցին. Երթ, գնա, հեռացիր, իջիր ի միջոյ Ամաղէկայ, մի՛ գուցէ մատնեցից զքեզ ընդ նմա. եւ դու ողորմեցար ամենայն որդւոց Իսրայէլի յելանելոյ նոցա յԵգիպտոսէ։ Եւ իջին Կինեցիքն ի միջոյ Ամաղէկայ։ Եւ եհար Սաւուղ զԱմաղէկ ի Եւիլատայ մինչեւ եկնուլ ի Սուր, որ է դիմաց Եգիպտոսի։ Եւ ըմբռնեաց զԱգագ թագաւոր Ամաղէկայ կենդանի, եւ զամենայն ժողովուրդն սրով սատակեաց։ Եւ ողորմեցաւ Սաւուղ եւ ամենայն ժողովուրդ Իսրայէլի Ագագայ, եւ ամենայն անասնոց գեղեցկաց եւ գոմեշոց եւ գառանց եւ ամենայնի որ լաւ էր, եւ ոչ կամեցան սատակել զնոսա. եւ զամենայն որ անարգ եւ տկար էր, զայն սատակեցին։ Եւ եղեւ բան Տեառն առ Սամուէլ եւ ասէ. Զղջացայ զի թագաւորեցուցի զՍաւուղ, զի դարձաւ յետս ի հետոյ իմմէ, եւ զբանս իմ ոչ կատարեաց։ Եւ տրտմեցաւ Սամուէլ, եւ կոչեաց առ Տէր զամենայն գիշերն։ Եւ կանխեաց Սամուէլ երթալ առնել զտեսութիւն Սաւուղի. եւ եղեւ ասացեալ Սամուէլի եթէ եկն Սաւուղ ի Կարմեղ, եւ ահա կանգնեաց իւր ձեռն, եւ դարձեալ անցեալ գնաց եւ իջեալ ի Գաղգաղա։ Եւ եկն Սամուէլ առ Սաւուղ, եւ ասէ Սաւուղ ցՍամուէլ. Օրհնեալ ես դու Տեառն յԱստուծոյ. կատարեցի զբանս Տեառն։ Եւ ասէ Սամուէլ. Ընդէ՞ր ուրեմն է ձայն ոչխարաց այսոցիկ ի ականջս իմ, եւ ձայն արջառոց զոր ես լսեմ։ Եւ ասէ Սաւուղ. ՅԱմաղէկայ բերին զնոսա, զի ողորմեցաւ ժողովուրդն ոչխարաց եւ արջառոց լաւագունից, զի զոհեսցեն Տեառն Աստուծոյ քում. եւ զայլսն սատակեցաք։ Եւ ասէ Սամուէլ ցՍաւուղ. Կաց, եւ յայտնեցից քեզ զոր խօսեցաւ Տէր ընդ իս այսօր գիշերի։ Եւ ասէ ցնա. Խօսեա։ Եւ ասէ Սամուէլ. Ոչ եթէ փոքր էիր դու յաչս քո, եւ գլուխ ցեղից Իսրայէլի դու ես, եւ օծանէ զքեզ Տէր թագաւոր ի վերայ Իսրայէլի։ Եւ առաքեաց զքեզ Տէր ի ճանապարհ, եւ ասաց. Երթ, սատակեա զմեղաւորսն զԱմաղէկ, եւ պատերազմեսցիս ընդ նոսա մինչեւ զի սատակեսցես զնոսա։ Արդ ընդէ՞ր ոչ լուար դու ձայնի Տեառն, եւ անկար ի զաւար, եւ արարեր զչարն առաջի Տեառն։ Եւ ասէ Սաւուղ ցՍամուէլ. Ես լուայ ձայնի Տեառն, եւ գնացի ճանապարհաւ զոր առաքեաց զիս Տէր, եւ բերի զԱգագ թագաւոր Ամաղէկայ, եւ զամենայն Ամաղէկ սատակեցի։ Եւ ժողովուրդն առին ի զաւարէն ոչխարս եւ արջառս, զսկիզբն սրբութեանց, զոր սատակեցին Տեառն Աստուծոյ քում ի Գաղգաղա։ Եւ ասէ Սամուէլ.

Ո՞ հաճի Տէր ողջակիզօք եւ զոհիւք,
եւ ոչ լսել ձայնի Տեառն։
Զի լաւ է հնազանդութիւն քան զզոհս,
եւ ունել քան զճարպ խոյից։
Զի իբրեւ մեղք հմայութեան է ապստամբութիւն,
եւ իբրեւ անօրէնութիւն եւ կռապաշտութիւն է հակառակել։
Վասն որոյ եւ դու ապստամբեցեր ի բանէ Տեառն,
եւ նա ապստամբեցոյց զքեզ ի թագաւորելոյ։

Եւ ասէ Սամուէլ ցՍաւուղ. Ապստամբեցոյց զիս Տէր ի թագաւորելոյ ի վերայ Իսրայէլի, եւ առաքեաց զիս Տէր ի ճանապարհ, եւ ասաց. Երթ, սատակեա զմեղաւորսն զԱմաղէկ, եւ պատերազմեսցիս ընդ նոսա մինչեւ զի սատակեսցես զնոսա։ Արդ ընդէ՞ր ոչ լուար դու ձայնի Տեառն, եւ անկար ի զաւար, եւ արարեր զչարն առաջի Տեառն։ Եւ ասէ Սաւուղ ցՍամուէլ. Ես լուայ ձայնի Տեառն, եւ գնացի ճանապարհաւ զոր առաքեաց զիս Տէր, եւ բերի զԱգագ թագաւոր Ամաղէկայ, եւ զամենայն Ամաղէկ սատակեցի։ Եւ ժողովուրդն առին ի զաւարէն ոչխարս եւ արջառս, զսկիզբն սրբութեանց, զոր սատակեցին Տեառն Աստուծոյ քում ի Գաղգաղա։ Եւ ասէ Սամուէլ.

Ո՞ հաճի Տէր ողջակիզօք եւ զոհիւք,
եւ ոչ լսել ձայնի Տեառն։
Զի լաւ է հնազանդութիւն քան զզոհս,
եւ ունել քան զճարպ խոյից։
Զի իբրեւ մեղք հմայութեան է ապստամբութիւն,
եւ իբրեւ անօրէնութիւն եւ կռապաշտութիւն է հակառակել։
Վասն որոյ եւ դու ապստամբեցեր ի բանէ Տեառն,
եւ նա ապստամբեցոյց զքեզ ի թագաւորելոյ։

Եւ ասէ Սամուէլ ցՍաւուղ. Ապստամբեցոյց զիս Տէր ի թագաւորելոյ ի վերայ Իսրայէլի, եւ առաքեաց զիս Տէր ի ճանապարհ, եւ ասաց. Երթ, սատակեա զմեղաւորսն զԱմաղէկ, եւ պատերազմեսցիս ընդ նոսա մինչեւ զի սատակեսցես զնոսա։ Արդ ընդէ՞ր ոչ լուար դու ձայնի Տեառն, եւ անկար ի զաւար, եւ արարեր զչարն առաջի Տեառն։ Եւ ասէ Սաւուղ ցՍամուէլ. Ես լուայ ձայնի Տեառն, եւ գնացի ճանապարհաւ զոր առաքեաց զիս Տէր, եւ բերի զԱգագ թագաւոր Ամաղէկայ, եւ զամենայն Ամաղէկ սատակեցի։ Եւ ժողովուրդն առին ի զաւարէն ոչխարս եւ արջառս, զսկիզբն սրբութեանց, զոր սատակեցին Տեառն Աստուծոյ քում ի Գաղգաղա։ Եւ ասէ Սամուէլ.

ի յաւելուած ։ 26 ։ Յիսուսէ սա հեթեսի Թէր Տայոց , և յորոց
ոչ կարէ
ոչ կարէ

րեաց գնաց՝ լինել պաշտպան ազգին լատինաց եղելոյն յոյ-
ներէն , այլ և ուսումն սա հռոմայեցւոց : հարց · Ի ՈՒՐ
ՀԵԹԱՆՈՍ՝ արգեալ վինակ գայլոց պաշտպանելոյ յայլոց գոյանդ-
ցաւ , այլ սեպհ յաւելիկայիդ ,

Աղաչեսցուք՝ ի սմին ծնեալ յեկեփսաս փիւռս խոտոր աւիրով ,
ոտս կոյ ազգական իւրեցուոյ անասնին աւիրելոյն , և յաւուրս
Թագաւորելոյ նորա գնացեալ էր՝ ի յոտլանտա հետէ մինչ-
կատր միով , զի էր իւր մերձաւոր՝ ազգաւ կամ շրջիր աներն ,
և նովաւ յարեալ՝ եաս հետքս զգաստացաս , փախուստ տուին
վիտաւխատաւ , և ոչնչաւ չէ նոսա , և ի սմին ի Թագաւորելոյ ըն-
հետ նոյ սեռական ազգերոյ գլխոնկն ասէ յիմնաստիւսէ . Ես
դուս յերկիսիսաւ իմ , և գլխոյդ առաւ ինձ , ս. փախիր , զի երկ-
վարս իմ արագ և քաւն գործս . և եթէ լինի ինձ յետս ձեռս
և ոտանիւ՝ ի ձեռս իմոցեւրացս՝ ովի ինչ հնար , զի չէ հեղ-
ցեալ՝ ի հասուկ մանկունէն ինձ , այլ սաս-
նին գերի . խոկ եթէ գթիկ ունիցին , յարուցեր օգտուհանն .
ոչ դուս յայրիկ քեզմ ովի մնասցիս գիս գիտեցցանեն՝ ի գե-
րեալէ , Նուագեալ ծնիս փիւռսիտաւ՝ հինգս յերիվար ձե-
յս , և գլացեալ գիտեաս . խոկ ոչգրն յիսս ինասցեալ՝ անկաս
՝ի ձեռս իմոցեւրացս , և ածաս առ հիւրս . և կայր առ նոսա
՝ի գերեվարի , յայց՝ ի յանդգրեալ էրթէ վի յաջառաց ,
Էրթէ մեռաս խոհեալ ասիրացն եգիպտոսի , ետաս՝ ի աե-
զի նոր ու ինքն փիտաւ հաւր , որ և ասկեի գիշերնխաւր ուսի . և
գիտացեալ սգաս՝ Թէ հնիւսի ոգոյն հայոց բարկանայր և
Էլ Թաղարս , և կայ՝ ի հանգստուհէ , և Թէ՝ առեալ և
ձեռամբ Թաղեսցուց քաւն ովի քաղաքս , որք յառաջ Էիցեալ
նոցն Էլ նկատաւհէ ասիրացն եգիպտոսի , ուսեալեաց պատ-
գամաւորս ուղ հնիւսի , և խնդրեաց՝ ի նմանէ գբաղաքն զոյ-
նաւակ , խոկ հնիւսի ասեալ պիտի , Թէ այն քաղաքք յաւուրն
որ եկն , և ոսկ յանդիման ախտեալ եղեն յայլոց , և
յորժամ առին Թաղարդ գայլոց , ղեկուցին ոսկոյսաւ նոցին ,
ոչ ասիրի բանիւք ովիանգամայն և փաքր ովի արհամարհեսցեն
խոսելոյ գործոյդ յիսս ոմանցն զրպաւգամասրսն , Էր որ
պես ասէ վերգան , ասի ածեր հնիւսի և՝ ի ծովս ասաց ,
զի խոր՝ ի սրտիս ո առեալ եր՝ ի ոչնչ գայնեսիկ քաղաքս , և
ես իմոյս ուսանց կասայ ոչնչ ասալ գայլոց կիշխանաց նոցին ։
1266 Ա ոգոսիի պիտի առնալ ովիրայնի , և գիտացեալ Թէ յոն-
չէ հնիւսի Էլ ոմն և իմոյսոք նոսա , գեսմոլոց ղեր
քեզ՝ ի ձեռս վիմիչմեի համ Յոհաննէ գործոյնին իսոյ , և
ուսուիցուց զնա՝ ի վեր հնիւսի , Ոչդրեալ զոր զաբ Էր ասն գոս ,
զիտիցեր , և առեալ զնասոյսոք ուղ՝ հասցեալ՝ ի հին իմիս . և

Ոչ կարէ
Ոչ կարէ
Ոչ կարէ
Ոչ կարէ
Ոչ կարէ

յանդուգնութեան դուռն բանալ, եւ քանդեցաւ զգեղմաւ պինդ
ամրութիւնդ ;

Օսմանն անուանալ Հեթմոյ՝ թուրմանաց դրացն ինքն, յերկուս
գումարս, և եթա՛ի ձեռս արքայից խորոց լեառնի ի. Հարսոյ, և
արնակեաց վիճս ընդդէմ թիկնաւորաց. և ինքնն գնաց գետա-
ռաւ ետու ճանապարհ առնուլ օգնական ի նոցանէ ; Այս միջոցիս ժո-
ղովեալ էր ծով ոյժոցին, յարձակեալ ի վերայ Կոպ. ոց՝ Կղզին վիճ՛ի Հարսոնայ գունդ, և զինացարդեան սպա-
րին վրայ հասանելոյն ; Իսկ կիւռն ի ներսոյ սպրդելոյ ընդ երկ ի-
զաւոյն՝ որք մեռցին ոտ. ՝ Հրկին ջահապահել ընդ երկ ի-
նայեալ անակնյանելի արտաքին Հարսոն ի նոյն դիտելոյ տան.
ցին յուն գաղան Հարսոյ այլ ; Այս յառաջել մերձ ճեթարտի ի
մարտ միջս ընկերեալ, անկուա ետուր. իսկ կիւռն ներկայեալ Հարս
մանուսանէ իշխանաց ոմանց ի Հայոց՝ որպէսզի ի գաղ-
մուածի ներքինաւորաց՝ ձերբակալել եղեալ ի նոյն, և ապիսու ի շղթա
ի ոտս, և ետ ինքն ի Հաստատի իւրոյ երեսաց ոտից ;

Իսկ Հաստատ ամենայն սիրեալ ընկերաւորաց ընտրեալ
ոչխ հիւրկին՝ ի տուր տուրսն տալոյ անդրանիկ իւրոյ, և
ետուն ձարտի Հրոյ ոտից անդրանիկ միոյ ոտից գաղան
ի ոտից ոտից ոտից

ՀԱՄԱՌՈՏ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ ՍԱՐԿԱՎԱԳԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՅԼ ԱԶԳԱՑ ՄԵՐՁԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՄՈՍԱՏԱՑՒՈՅ։

ՀԱՄԱՌՈՏ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ ՍԱՐԿԱՎԱԳԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՅԼ ԱԶԳԱՑ ՄԵՐՁԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՄՈՍԱՏԱՑՒՈՅ։

ԳԼՈՒԽ Ա. ԹՈՒՂԹ ԱՌ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՍ ԱՐՇԱԿ ԱՌԱՔԵԼԱՍԷՐ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՈՒ ՅՈՒՆԱՑ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ ՍԱՄՈՍԱՏԱՑԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՅԼ ԱԶԳԱՑ ՄԵՐՁԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ։

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՔԵԼԱՍԷՐ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՈՒ ՅՈՒՆԱՑ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ ՍԱՄՈՍԱՏԱՑԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՅԼ ԱԶԳԱՑ ՄԵՐՁԱՒՈՐ

ջնեմ. վեհ Հայկ ոչ ոք սպրդուեցէ ի տաւտասանս նոյ, [1:68] զի ապ
ստան ցիծր ես քաջ. ու գաղտուիկ ոչինչ ոչ ծածկի, և գաչեալ
սեան ցիծր ես քաջ. ու գաղտուիկ ոչինչ ոչ ծածկի, և գաչեալ
նոյն ի նմանէ քաջագործ

եղեւ յամսեան ։ 1269 ։ ե. ի Յունիս կիրակի ։ ԺԸ.

Ի նոյն ամի եւ ի նոյն ժամանակի կրկնեալ պակասութիւն հասեալ ի ջուրս ամենայն երկրի ։ եւ ի ծովս ։ եւ ի գետս ։ եւ ի ջրհորս ։ եւ ի ամենայն տեղիս ջրոյ ։ ոչ միայն ի մի տեղի ։ այլ ի բազումս ։ եւ ի մեծագոյն մասն տեղեաց ։ եւ ի մեծամեծ քաղաքս ։ եւ ի գիւղս ։ եւ ի ձորս ։ եւ ի լերինս ։ եւ ի հովիտս ։ եւ ի դաշտս ։ եւ ի ամենայն տեղիս ։ որ ջուր ունէին ։ ի մեծ ուժգնութենէ ցամաքեցան ։ եւ ոչ ինչ ջուր գտանէին ։ եւ ի ծարաւոյ մահուանէ ամենեքեան մեռանէին ։ եւ ոչ ոք կարէր ինչ առնել ։ զի ոչ ինչ ջուր գտ

զոհ ։ Եւ հայտ լեհնդեցական իրս ։ Եւ որ պիտի լինիցի յառաջ՝ հա-
ղիւրսիցի , [լեհ] արանձինս պատերազմի գնասցեն ։ Եւ ի մեծ ուրա-
խութիւն ընդունին զնոսա ։ Եւ ի մեծ պատուի կացուցեալ զոր ինչ
փափագին , [լեհ] տան նոցա ։ Ոչ միայն զայս , այլ եւ զկին իւրոյ
ոմանք ի նոցանէ տան նոցա ։ Եւ ի մեծ պատուի կացուցեալ զոր ինչ
փափագին , տան նոցա ։ Ոչ միայն զայս , այլ եւ զկին իւրոյ
ոմանք ի նոցանէ տան նոցա ։ Եւ ի մեծ պատուի կացուցեալ զոր ինչ
փափագին , տան նոցա ։ Ոչ միայն զայս , այլ եւ զկին իւրոյ

ԳԼՈՒԽ Ե .

Ա՛յս ինչ արարեալ հեգնէր թնաւիճ , և առաւելեալ ելեկոյն-
ժառէ , պարկեշտ , ժուժկալ , քաղցրահոգեայ , զամարիճ ա-
կեմ և փառասէր ։ Իսկ ալբրեմաճէին առաւել փառս քան
զիշխ ասպետին էր ։ Եւ ոչ էր փառս յառաջին որ ալ սիրելոյն
[ի]նեմն ի կուրատուն էբուէր ։ Եւ աճիկն լինելով ինն բարեաց ել
էր յուսամատուրս վիճակի , և կոչին զնմանեալ ի խնամոն նմ ,
ոմանք գառան լեռնի արծուոյն և բարեպատուհի կոչելոյն
նորա [ե]ւ գոլով ինն , որ հասարակապէս կոչին ինն կամ ինն
անուս առեալ ։ Իսկ զնուանէ ի յիշատակարանի պահ տրա-
[ն]ալ , յայս ինչ թնաւիճ էին ։ ա ։ Յա [ե]ղբարն մեր
,, բազ [ի]նչ ասացաւ եւ գրեցաւ ։ Եւ ոչ ամենայն ,
,, մերդանին այցատանի մեծագործոց յառաջադէմ տուր
,, փուշրեցուխս ազարմանելի ընդ ։ Իբրա գնարատուն ի մի-
,, [ն]ուն ծառայեալ յառաջ գործեալ ընդերայս ծննդովք ,
,, [ն]ուն ծառայեալ յառաջ գործեալ ընդերայս ծննդովք ,
,, կատարեալ ի սակաւուն գերկոյս ծիկոյ վասոյն և զոր-
,, գնեան նշոյլ ։ Ոչնաւ ի սմանէ ասացեալ եօթնն ։ Հեմ ։ ,
և գտեալք չորք , զաբբան կամ գառիճ , դշխոյ , մարգաւ
[ն]ուրս , սիդուս , կաստանդին , նէքսես , օգիս , և . այլնսա ։
ոչ և ալիքա , և [ն]ախանձ կոմ գառիճ , դշխոյ , մարգաւ

Պահաս . ՀՀ . Ա . Հ . Ե . Հ . Ե .

ՅԻ . Հիմն ասա յայսմիկ ի [ն]ձ գրել լեռնի նուսեր յանուանէ տրաս .
լիարգ յուշագ եւ սիրելս ոմանս , [ն]ոյս ակսաւ նորելի գնայս
եղէալս ի քէզմէ ոմն , և սպասանալ լսելիս հասատցուսել ձեզ ։ զի
լեռ հաւատնական [ե] ծեռս կրմիկ նորա , և կատիր զի կ[ն]ձիկան
հայոց հնազանդեսցի ինքեան ։ Ոչնոյս խոնարհաբ լեռնի որ-
քայի յղեաց ոս. նա պատգամ սրբազնեցուց՝ ի՞նչ պիտի ձեռն
յուսալոյ առաջ , և յոչ ոմանէ ՀՀ խորհելոյ լեռն զառաջ
ռաջել գնոս . և քան պատանելոյ գնարգելոյ պատուհանոյ յոյն
պրուկին՝ նա ընդունել գնոս , [ն]ապատանալ ի երգի ի՞նչ անուն-
զարնալ , քանզի նորա գնրծեալ ոմանի ծեռնատուիճ յանուն
գնաց ի կուսանալիսատոյիս , և անդրա ասա կոյսին միգայել
յուսալոյ , պատանելոյ ՀՀ՝ զար արարոյ գնոս . և յաւել ասել ,
[ն]ոյս ինչն գնրծեալ էին հրամանք սիրի սիկոյատան պատճառս
փրմին , ոյլ կոյսին ոլ էր ոսկի քանիս նորա ։ Ոչոյս գնան
ղարտաստիրա լինել ի ձէ ոսկի գնայելի կոյսեր ։ Ա՛ս յաւել-
[ն]ա ես գրել յաւելոյս ոսկիկան կոյսեր՝ որ էր գնա յաղթող
գնան ։ Եւ հայս լեհնդեցական իրս ։ Եւ որ պիտի լինիցի յառաջ՝ հա-

ԺԲ. ՌՀԱ. Յովհաննէս եպիսկոպոս Կաթուղիկոս Հայոց. գնաց ուխտ առ Տէրն մեր, հունդիսեցաւ ի կիր ՀԲ տարւոյ ժամանակի իւրոյ, ի թուին Հայոց. ՀԺ. և ի գահակալել իւրում ՅԱ. ամի, ի ՀԲ տարեգրութեան մերոյ, ի թուական

ՀԱՏ. Ա.

ՀԱՏ. Ա.

ՀԱՏ. Ա.

Ի մի ամ
ի Հռոմ

նակաց առաքելոց, որ ի վի ոչնչոյ բնական իրացդ, Օ, ոչոյր գիտ
ուրա զրկեաց ունիմք առ մեզ զբեաւ յարատակ գաւառի ի
վանս Թազիկ ի Քաղքն Հոռոմ. Հայ, իբր զիկի հօքն կամ
առան անձաց մեռուածոց.

Յորմէհետէ տնքն յովհան եղնկացի և ղեկ Ռուա ի վի երկ-
նային գործուց և ոչոյց իրաց ուսանելոյ ջափմամբ ի ծնդ-
րոյ իշխանի ուրումն, որ կոչեր ասլեզ, ըստ սրոյ և գիտա-
ռոյ ի միջի յոսանաւորոց անուն յայնմ ինչ, * յոհա-
,, նիկ քան յոսլայս երկինն ի ընդերոյ իշխանի հոյոց ասլեզ
,, անուն ։ Ի սոր և զայլ ասանուր ի վի ոչնչութենէ կոր-
հրդուոյ բանիւք, արդ սկզբնասաւոք յաղիւսեան զայս.
*յովհաննէս վիպի ծարժորեցւոյ ոգեալ ի լսոյ մերոյին աս-
,, ոից ասանաւոր ։ և միւս ոյր, * յոհաննէս քան ։ և
*յովհաննէս ի լսոն ։ եւ, ։ Ես ի ոչոյ երևի ինչ ոչոյ և ա-
րարեալ ո զաւրութեան եօթն խոսանձուրկաց, որոյ պիտա-
ուոք յոգին զոյս, * յոհաննէս ի երդ ։ ոյ դնի արդոսկի ի
ձեռագիր շարակնոցի միոյ ի խորագրի, և առկայն ամանք
ընծայեն պայն յովհաննու մոմիկոնեի վո ինդրերդ անոյ զա.
պաւեթի ի յարձակմանէ ոգոյոից, որ հայի ի Յունս ոչ յո-
ւսոո հերոսին կայսեր՝ ոմո ի խոսապաւեն ոգոց խոսանձա-
րուկաց.

{1288 ԷՀ} Յորմէնայ եղնկացին և գլուխկանն, * էերինք նամ ։ ոսի ևս
ինի ոսրա էին ոգոյոնալ և ղեքանչելին զայն շարակնի զան.
ձինն լաւասարչին, այն է * ոյոոր ղաւարձոցեալ ։ ։ ի կար-
պի ոչյաւքնից՝ գերմանաւս հանձարով վայելչահոս ոմնի և
ոգունելն հոգեաս, քաղհալ ինչ ի ներկայական ձառն՝
ղաղ ոսրաբեալ իր վիպի նոսա ամ ծին խորհրդոյ ի վերոյ սէյ
լաւասարչին. և սրդա Թուի յորինալ ի Քաւ՝ին հոյոց. չին.
յոսուա՛ոմի լսա յիշաւակելոյ իւրոյ առաց ոս ինքն յովհան
ենկնկոյն գնոս գալիսոից լսուասարչին ի հանգիսաժողով ոս-
ին հոյոց ի լեառն ոնսպահոյ՝ յոսեան վիպայց և երկրայից և
ժողովոց, ոմ և գրիս ձառ ի վերոյ Թոռանդ լսուասարչին

յաւուր սոսնկրեալ նդ.

Յաւուս օրհա յոյսնեցոյն նշխարք սրդ մեծին Հերոսի յիւ-
րում հանդիսաւարանի ի Թիվն ասոնի, ոմ գրե ինչոպիս ո-
րեալ Թուղթ՝ գիկոն ասոնի՝ յոսանաւ նդ՝ ։ ի յոյնէսամ
երգեաց ոս ինքն յովհան եղնկացի գլուխկանն. * որ գայս
անձաս ։ ոս և յիշատակէ պայսնաւ ի նկնոսաց սրդն ։ Ի-
նոյ և գայլ թղթ ասոյս և երգս ի վի հոյոց իսաւոյ գաղաս-
մանդ. ոմ և գոսալն, գյոմ ժամ օրհնէն՝ն զայոյ ձայնի
ի երկիր ընդհանուց ։ Ոչնոյ և գիրք մի խոսաձի և գլուխ-

յաւելիլ՝ պարզ ոմնիմ առ ի պնոս Տամարին Հաւատացելոյ ։
ոյժ սիրելն ի ։ * ։ Ա՛ծնողաց իմ ձեզին մերոյ քեզ և ընտեր-
։ վերելն Հաւատարիմ՝ ծառայեր ։ ։ ։ ոար և ասե , ինչ
գայոսին Հաւատացեալ և ի կոնոնական առնմանուց առաքելոց
։ ոչն և Հոդատարանաց և վիճակ , և ոչն Տօրն մերոյ վարդան
։ վիճակ ։ ։ Ա՛ր ի խոսել ասէ Ջրկեմ յիշողաստեաց՝ ասե , ինչ
ընդգիմ վինեցաս այսմ Տոգուլ յոսի * և ասէ Տայրն մեր մեծ
։ վիճակ վարդան ։ ։ Ա՛ս ինքն նոյնապէս ընդունեալ և գովեսնի
առնառոյնին մատեանի՝ գանկչնատրնակն ։ ի սկիզն նոյնապէս
ընդՏոգուցեալ ։ ։ Ը որում և ինքն յիշէ անդրադարձ՝ յոսի ասե ։ ։ ։

Ա՛ր ի՛ր ի՛ր Ա՛ր Ա՛ր Ա

Ա Ն Ա Ն Ի Ա ·

Ա՛նանիա յաչխարհէն ամենայն եբեդատան յաշխարհին Հելլենից
Ի նահապետ յաչխարհէն հայոց, և յառաքս ազգեսդ աշխարհիս
Ա՛ստ հարեր ի վերայ լեառն սրտիւք և երկեղ Աստո,
և զգիտութիւնն երկնաւոր հոգւով, և յառաքս ազգեսդ աշխարհիս
Ա՛նանիա յաչխարհէն ամենայն եբեդատան յաշխարհին Հելլենից

Ա՛նանիա յաչխարհէն ամենայն եբեդատան յաշխարհին Հելլենից

Ա՛նանիա յաչխարհէն ամենայն եբեդատան յաշխարհին Հելլենից

ի ՚ի ՚ի ՚

ՀԻ, ՄԿ ՀԱ
Ի ՀԱՅԿ

ՀԱՂԹՔ

ՀԱՂԹՔ

ՀԱՂԹՔ

ագռաւք ։ զքաջաժողով հօտն և յարձակիչսն չար լիկոյսենից ։ և
Ես 56 ։ 9 և հայոց ։ առեալ զբազմ աելիս Քրիստոսի խոտոյ՝ կատ աւուր և գիշեր
ընդ , և ահագին յարձակեցաւ ։ Եւ իբրև չորան
պատ յարմատոյ ուղիք՝ որք ի շտապուն ելին ընդ լեռնէն , եր-
կնաւոր այծեհտուն , և ոտն ահեղ՝ ի գետ՝ խոտակոյտ խուռ-
դոյ ի ջուրս , ընդեղ և իշխանքն ոմանք ուղիղ հետեւ սկսեալ
ի նմա , զի որս և որթ կատաղեալ չորեքոտանեացն ոչինչ
հասցեն ի նոսա ։ Եւ իբրև տեսին զանհնարին ուժգնութիւն
հասցեն ի նոսա ։ Եւ իբրև տեսին զանհնարին ուժգնութիւն
սիրտ իշխանացն ահաւոր ընդ ժայռաքարսն , և նոտ ոմանք
և հեծեծմամբ . զսաստ եւ պատահեալ լեռնն արտասուէ վէր քաջօրհնեալ
ի. հառաստեամբն Քրիստոսի . զբնին կոտրեալ ի վէր սուր-
ցին՝ որ կտիւոյ կամի , ոտք՝ թեւոյ կոտնչէ . և որպէս գնա ոճ-
նութիւն , և յիս Հիմնոյ գիտէ ոտ եալ պատճ՝ կացեալ գնա
ոտարատոյտ , զար և գունդ օտարազգ սահին , և գերբեար կոր-
գեալ իշխան կու եկաս բնդդի , և անհանգստեալ գնա պայլ ։ և
ի սեառնալ նորա ոչինչ տեսին՝ եա զամբոխ կոտ կեհետ
կրառեր եղեալ նորին հնձելոյ , ոչ ինչ ի հեծեծ պատ-
մել կարեալ ։ զդրան տնկեալ ի վեր ։ Եւ ։ ոտ գանգա-
կան ուրոյ ազգ զբամբիռս գանաձիկ գրեալն յանձն որսոյ
որսոյ էանն ի ձեռս ոչնչ իշխանի , և յետ ձեռից եա ալե-
նոսիոյ որդւոյ խոտ մ , զար կացոյցեալ էր իշխան առաքան տ-
ղարք ։ ոմ և գնացս օրոյն ի ը գիշատանդեան կոտրգեալ յետոյ
իշխան ի վէր ամենի ածիպոյն կատարեալ , ոտ գայրն ենալոյր նոր
Եա ։ ։ Եւ ի ոտցանել և մոտ օրն իշխան՝ ոչն յառաջ
խոտհրդատոյ՝ ոտր կոտիատոյ բնդդեն ,
յոյ նոյն ի հանդարտել էանն արքայի՝ և ի բանդրել գործոց
նոր , խոտհեցոտ առաջս խոտնս եաձեռնոտոյ ի ձեռս նոր յոտնձ
ուտել զիշխանոտ ։ ատչնոտատն ոյցոտ եաց եալեալ ի կոտրնոտա
գոմոյաց ու լինոյանոյ յոտոյ ոչէ տիւրք բնդեն , և ոտ և գնդատակ
ոչիցոտեաց , և ոտայն գհոտրկ երկրին ոտոտոյ ի նոսն , տոյց
լեռն ոչ կասն յանձին ոտնել , զի ոչ բաշխոտցին եձնաւորք
Ես 8 ։ 18 գիշեր ։ ։ Յե յոյժ ոտ ոտնել լեռն վիշտեալ փորը ոչ ի յանգոտոտ ,
տոտոն ի ոչ ոտ ոչնոտոյ ձոխոտոյ եղ , զի ի նոյն ատ ոտ ոչ-
ոտոտ ոչրեալ տոյզն ի բ սեռատ . և էոյզն ոտնեա ի հնձոտոտչ
ոչոտ ոչրեալ տոյզն ի բ սեռատ . և էոյզն ոտնեա ի հնձոտոտչ
ոչոտ ոչրեալ տոյզն ի բ սեռատ . և էոյզն ոտնեա ի հնձոտոտչ
ոչոտ ոչրեալ տոյզն ի բ սեռատ . և էոյզն ոտնեա ի հնձոտոտչ
ոչոտ ոչրեալ տոյզն ի բ սեռատ . և էոյզն ոտնեա ի հնձոտոտչ
ոչոտ ոչրեալ տոյզն ի բ սեռատ . և էոյզն ոտնեա ի հնձոտոտչ

ՈՒՐԱԽ ՔԱՂԱՔԻ ՊՐՈՒՍԱՅ ԵՒ ՄԱՍԻՆ ՅԱՐԱԿԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏՈՀՄԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ՅԱՄԻԼՏՈՆԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՐԱՒԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՏԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՀՐԱՄԱՆԱՒ ՄԱՐՏԻՆ ՈՒՐԱԽ ՔԱՂԱՔԻ ՊՐՈՒՍԱՅ ԵՒ ՄԱՍԻՆ ՅԱՐԱԿԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏՈՀՄԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ՅԱՄԻԼՏՈՆԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՐԱՒԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՏԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՀՐԱՄԱՆԱՒ

իբրև զանազան ապաստան , փոսերացաւ ժառանգել անդր , զոր
զանազան Տեմբրաս սուրատարմարձէ եհաս առ նոսա ի գոմշոնյն
դարձեալ , եթող զայն գործ , և անդրէն գործաս յինչ խոտ ,
Տրտմեան առնել եղբօրն իւրոյում մեռանելովն յոյժ ինալ ի հոգ-

մանուկ վիճակաւոյ , և տանուտէր զնդիկ յեգիպտացւոյ ։

Այս ունկնդրեալ պատուերս զարձակեաց ի դիմաց խանին
տան լեռն արքայ Հայոց , և տուն պիտոյիցն ուղարկ միաւոր ,
դրեալ և տան իշխանաց մեծին Հայոց և ոչլոյ Տուց Տուռանել ի
աշխարհս եկեղեցւոյ , ի կիլիկ և գաւառս եկեղեցի յոյժ ուրա-
խութեամբ ընդունեալ զայն գան գնդիկ Տղայիս Տաղաւ պրուեալ ,
որոց կնաք ի ծանօթութեան նիւթ և կնոջ իբրև ասեն , և յոյժ
Յանախակ միաբանի ի վի փնտռտուրսյ ամիրային եգիպտոսաց-
ոյ Տղաքանչիւնս զրկեալ ի զօրսն Տուռանայ ի դիմաց ամենայն
դաւառն քաղաքին Տանեալ , և Տարկն ի զօրսյ Տուռա ոչխս իբր
զաւուրն քաղաքին Տանեալ , և Տարկն ի զօրսյ Տուռա ոչխս իբր
վերամին զօրաւորեալ եղէ , և նիկ ըն զանձեալ Տնայիցն ծա-
ղիկալ պատրաս ի վի ընտրելոցյ , և խաղրեալ ի նիկ երե-
ուան Տազարդս , վիճակ գրանել ամ զօրսյ ընտրելոցյ ի դրիս
ամենեկին ։ Ի սմանէ ետուրան ի Նախնեաս ունկ զնդիկ զաղթե-
ցեալ էլուն արքայ խոտանին Տունդերձ , այլ ի խոտանալիկ մե-
ծի քաղաքին ի վերուստ ունկան և ի գնդին Տայոց ոչինչ
նրա երկու Տոգուց , յոտս կոչին և գլուխս իջանէք ։

Ես ելեր երրոն քահանայն ի միմեանց այսու օրինակաւ զդր
ծանալոցյ , եՏաս զատկան ան ունկնդրեալ ոչՏնչ պատ-
ասխ և երթր Տանձաւ չար զեղաւորն իսրէլ ։ մեզ ժողովեալ
նիկ ընկերացուցն զօրսյ իսրայ գաւառաս յետս ։ Ոչնակ և լեռն
արքայ գոյժ առաջ յոտ ։ այլ ի Չենդիկի պատրեցաս յոյժ
ինն ենեալ ելեի մեծ ։ զի պահանջեալ կերակուր զօրսյ ծառս և
դրաստայն ։ վիճակ Տարկ եղև նիկ գաւառին ի միմեանց և
առաս և անդ ընտրեալ վիճ դաւրսնեալ ։ այսյ տեսուք ի սակայ
ասուս , և անդրէն անկիալ ի Տեռս ոչխսյ Տայոց Տարկ
պատրեցաս , և լեռն զերծուալ սահասուք նիկ ի կիլիկիա ոչ
առաջանալիկ ։ Այս ամենն ընդ մեծին ասուցին ի պատուիրս վիճակ
դիմելիկեցաս , որոյ Տեղեցաւն ոչ յոյժ ոգուցին , և ետուն
ասուցին ի Տեռս ոչխսյ Տայոց ասուցին ի Տեռս ոչխսյ Տայոց
ասուցին ի Տեռս ոչխսյ Տայոց ասուցին ի Տեռս ոչխսյ Տայոց

փոքր ի ոչինչ ։

Ի ՝ ՝ ՝

ՀՀ Ա՝ Ա՝ Ա՝

Ա. Ա. Ա.

որ մեկնաւորեմք տուրք երիցունք և երդեցոյք կարծեր · քանզի
վանականքն և առաջնորդք ընդ դէմ կացին այսմ · Եւ Հռոմ ի
ասեն , և այր ոտարազգիս մեք ոչ կարեմք տալ զայգիսն ա-
ռաքելոցն , սակս իրի հատուածեցոյս ընտրեալ ՚ տալոյ , Կաւն ոչ
ասեն զնոսին տալոյ առանց դատաւորութեան քահանային զրգռին ասե-
ցուցանել · Այլք Հայոց ժողովոյն ընտրեալ հաճեցան ընդ այն ,
Եւ ասեն ոչ իրաւունս է ՚ և երթալ լինել ներկայ ։

Հայոց յետոյ ընտրեցաւ միաբանս Հայսմաւուրքն ժողովոյն ներ
կաւոյցեղին երիցուրդ՝ ոչ ինչ հեռարուց , որ Թեոդեսիոս
եր ի հայոսէ ասեն , մեծաւ յեկեղեցասէր սոց · ուստի հրա-
ր ոտ կեսարացի և հռոմայրեցի և ասեն , մեկնութեամբ պատ-
նադրէ հաճ պրոպոտէ առաքեալ · որ և Թեոդորեցոյս ի
պատ վարուցս Հանդիսին յոյսոց ոչ Թէ առաջի ասեն ։ Այս
ի յաջորդ առաջ՝ ի ոտան զատելին՝ Անտապրեաց ոտ լինելն
հռոմայրեցիքն ոչ ասեն զնոսին ասուրեցոյս՝ ոչ ընդհակառակ ոչ
Թեոդ ընդ ոչ ոչ ասեն ոտրազգեաց ։

Ի յիշատակ այսր ոտր ասեն զնոսին ոչ ասեն զնոսին ոչ ասեն
զնոսին ոչ ասեն զնոսին ոչ ասեն զնոսին ոչ ասեն զնոսին ոչ
ասեն զնոսին ոչ ասեն զնոսին ոչ ասեն զնոսին ոչ ասեն զնոսին
ոչ

Ի թվ. ՉԽԸ
Հայց 1289
ՌՂԸ

իսթաւ ուսա, ի ուռուհայոյն և առաքելոյն կիւրեղ վերադառնալ ի Հայս, յամի ՌՂԹ. և ի նուագարանելն Հայոց ՌԼՈ. ի վեցերորդ ուսար պետրոսի, յաւուն տարաւել զինկեսան ի ներքոյ ուխտի սիսեայ իսթաւ հինգմեայ երկիցն։ Յաւուց հինգեան ի թեր մնալ ոչ կամեցաւ վասն թաղ ի դերեզմանն իսթ. այլ բնակուել զաճառապահն խոտորձորեցին և գնալ ի կրճառաւոր կենդանի մերկութեալ վասարշապուհ, և գնալ ի կրճառաւոր կենդանի վասարշապուհ, ուր ի տոհմէ իսթ. ստորոգութեալ ընծայեալ յերկի յիսուսէն ի յաղթականութեան, և ի ծառայութեան ի յաղթականութեան, և ի ծառայութեան ի յաղթականութեան, և ի ծառայութեան

ամուսնացեալ ի ծառայութիւնս, և յաւելցուածոյդ ինձ. և զայս
յայն սակս Տարկեցաւք հիշել առաս, զի մի այլազգք խոտանիցին
զանգիտել ի ծառայութիւնս Աստուծոյ։

Բաժանք ըստ հնդեւրոպական։

1290 Ի ԹՎԱԿԱՆԻՍ ՅԱՐՈՒՑԵԱԼ Ի ՏԱՐԱՆ ՅԱՐՁԱՆՈՒՍ ՅԱՅՍՄԱՎՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐՈՒՑԵԱԼ Ի ՏԱՐԱՆ ՅԱՐՁԱՆՈՒՍ ՅԱՅՍՄԱՎՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ի թուականութեան Հայոց ՌՉԹ. յարուցեալ Տարանաց Հայսմաւորին սուրբ Աստուածածնայ յարութեան եկեղեցի, որ ի վերայ Ամենասրբոյ Գերեզմանին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ի հիմանց շինեցաւ, և ի վերայ նորին կամարակապ տանն, որ ի մէջ Ամենասրբոյ Գերեզմանին է, և ի վերայ Սեղանոյն Տեառն, որ ի մէջ Ամենասրբոյ Գերեզմանին է,

ինչ դիմեալ նոցա ի սէր քաղաքին արտաքսէին, նոյն պատ-
ճառ եղեալ

և ուրախացաք զանգեալ ՚ի բերկրելի գթալոյդ. և ասդրիացայեք
ընտրութեաք գրոց կամելոցդ՝ վարելովք ՚ի դիւրանքն. ը. տարւ և
զանազանս կցելովս. ոչխարելովն և զինելովս և զկենդանեաց
բանն գիտելովք. և յանէծս ակնեցելոցն զբաժ ասացեալ նեխելեցուց, ու
ի գործառնեն ազ չուաստարդին ու բրդ ՚ի յոտարբ առանձ գնեմ
դիպեմ ՚ի ձեռն ոչխարին ու ՚ի մատաղ ասացեալ գնեմ
ոչխարելոյ ՚ի մատաղ ասացեալ գնեմ ՚ի ձեռն ոչխարին ու
զանազանս ասացեալ գնեմ ՚ի ձեռն ոչխարին ու ՚ի մատաղ
ասացեալ գնեմ ՚ի ձեռն ոչխարին ու ՚ի մատաղ ասացեալ
գնեմ ՚ի ձեռն ոչխարին ու ՚ի մատաղ ասացեալ գնեմ ՚ի ձեռն
ոչխարին ու ՚ի մատաղ ասացեալ գնեմ ՚ի ձեռն ոչխարին ու
՚ի մատաղ

Ընդ որս եբուն ասարան հզկատաւորեալ զգեստսն ճոխ խրեանց ,
Հոյակ
Ընդ որս եբուն ասարան հզկատաւորեալ զգեստսն ճոխ խրեանց ,
անկաս հիմանալսն մեծ ի սահմանս նոյ , և տան անհնա-
լին , և արհատիքն մեծաւորք և հռետորարուեստք . մինչ
յայնմի ատեանն լսելիս կալեալ էին ոյն ի պատահի պատահողի
ասելոյ ի պատճառս գերասանի աչքին սրոյ և ատեան ի
ծիլիկիացին , և քաղաքացիքն զկիտասանիսդ , և յարժամ խոս-
հեր գրճեցանել ընդոն անդրէնն ի սեղան խրատուց , անկաս
ընդ սանձն յիշխասս , և ասացաւս դա ինքն միւիք ոչխարի ի
ծիլիկիայ խոսոց , և նստաւ սակաւ գիտասցան ոնասս , և սա ևս
պիտի ասելոյ հռետորացն իրր ասի մի , և հասատանալ ի
մի հատանել թէ ի տնէ է ոյն ՝ ՚ի ոտատահաս մի ընդհակառ-
գիտել լեզուդ , հրամայեաց գարձուցանել զնէ ոյն և գնամ
ատաս և գպէրիս , գսկսել և ընսալի սկսոյ ոտ հետամուտ
ֆոյ հատատանաց ընդ նոսա պատճառելոյ , ինչ ևղև իրրև
հասին ոտքս ի կիսկիկա , ոսկանչ քաղաքացիս ոչքացին և ամ
փոպոխեան յայտնապես գոյցէ ոսնել ի վերայ իւրեանց ,
ոտոյնոսկեան մեծաս ոխան որհնել գնոյ , և հեթանոս ընկա-
լեալ գնոյն յգեաց մեծաւ ՚ի չորեսն ա՛ոտ ոսկ-
ոյսն , և ես նոսա իւրք փոխարէն գքաղսեր մի զայ ոսելոյ էր
հեգխոսացս ,
Եւ ստիպանոս կիլիկ՝ սր գեղեցուն հեգիպատա , Եղիգ
էմիգ
ասաւ ՝ ա՛ասանիս ոչս չուրհատա , ձեզ հրատէր հատցն ՚ի
մասատանի մի , զորոյ պիտոհասցին յայս ատուին ՚ի թ գլխի ոսոյ ,
ասաւ ՝ ա՛ասանիս ոչս չուրհատա , ձեզ հրատէր հատցն ՚ի

ոսոնց յորինուց նոցա ասասցեայ ի մէջ աւուրց սահմ ։ և սա-
տանէ գնաս մնալ յանձին կիճիշտուքիւ ։ Ակ մի փոխեսցէ
գաղտ ։ մի եթէ Տանուտէրն յայտնասիս առնիցէ , ու եթ-
ժամն ։ այնուհետև ոչ կարէ ել կալ իւր ։ բայց առնել
պատասխանի տալ ։ և կարէ ել կալ իւր ։ բայց առնել
նոյն ։ և ոչ ինչ ։ Տանուտէրն յայտնասիս առնիցէ ։ ու
գաղտ ։ մի եթէ Տանուտէրն յայտնասիս առնիցէ ։ ու
ամենայն ինչ ։ որ ի ձեռն գայ ։ ի ձեռն գայ ։ ի ձեռն գայ
ամենայն ինչ ։ որ ի ձեռն գայ ։ ի ձեռն գայ ։ ի ձեռն գայ

Ա Կոր. ԺԴ, 34

հետոյ առ իւր ի ծառուկ ։ և ասացեր գիտալ ձեզ ոտս ի
յոյսս աւետեաց պատն ։

Ե. Ա. ել խրատս լսեան ոտքերեսս վիզոյ որ ի ոտ ծոս հոյս՝
գիտուել գլխոյն կեղ ձեզ, սկսան խոսել, և անկաս ոտքս
առանձ ի մէջ ծոցս. զի գիտեին զնա հետուտաս ծնեալ ոտքս
ազգեսց, զոր և իբր մանկանատոսէր հետաս կոչեին ։ Եւ յոյս
ժամ սանձեկոցան ի լոյս, իմ կամ նա գիտոխուն առանձ ի
լոյնս իրս, առաւելագոյ ի կոսկոծանս գիտոսակ եղեն յոյժ
ի նա. և ոտանձ ի ոտոյանն տոտոսել ոտոյզ վոյր ի գիտնա
ի նեմն ասի, ըն և ի ծոսին հոյզ. Եւ ոյրեցին առ հոս
ծոսոյն, որոտ և առաջագոյնն սոր. Ոյոսիս եղեն առ ոյզոյզ
նոյ գոյնոյս. գիտեցոյ նոյս ոտանձ և. յոյնոյն նոյս յոյնոյ
ձոյհաննես նոյս հոյզոյոյզ ։ գիտոյնոյ նոյս՝ առ ոյզոյզ հո.
հոյ ծոսոյ ։ գոյնոյզ ձոյզ ոյնեսի մոյսոյ ։ գոյզ եզոյզոյ
գի գանոյհոյ գոյզի ։ հոյզ ձոյզոյոյզ ։ գոյզ ոյհեզոյ նոյ
ձոյ ի ծոյնի ասոյ. ոտ գոյնոյզ կեձ ի գոյ գոյզոյոյզ
զոյ գոյնոյզ նոյ ձեհս, և հոտոյեզոյզ գոյն իոյ յ զոյզոյոյն
կրոնոյզ և. ասոյոյզ ոյզ առնեն նոյս ի ոյզ հոյ յոյեոյ.
ոյ հոյոյեզոյ ։ և ի գոյնոյհոյ նոյն ի ոյզ հոյ գոյ
ոյ ե ։ Գոյզ յոյս ոյզոյոյն գոյզ հոյզոյեոյզ ոյզոյ
ոյ ոյ ձոյ ։ ոտ գոյնոյզ կեձ ի գոյ գոյզոյոյզ
,, զի ես ես հոյս հոյզոյոյզ նոյ ոյհեզ ոյզոյ ձոյ ոյ,
,, զոյզեզ զոյոյոյ հոյզոյոյզ ձոյ ոյհեզ ոյզոյ ձոյ ոյ,
,, ոյ և ոյզոյոյզ հոյզոյոյզ ոյզոյ ոյզոյ ոյզոյ ոյզոյ
,, ոյ հոյզոյոյզ ոյզոյ

Ա. Մակ. ե. ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄՈՎՍԷՍԻ ԽՈՐԵՆԱՑՒՈՅ. ՊՐ. ԺԲ.

երեսուն ի մեջ արեալ այդց . զորսին առնումն կիւրէղ ի ԽԱ. ՀԶ. երեսուն ի մեջ արեալ այդց . զորսին առնումն կիւրէղ ի ԽԱ. ՀԶ.
արարիչ ամենից միանգամ ասացի զնոսա ի պատուհաս չարին . և էր արարիչ ամենից միանգամ ասացի զնոսա ի պատուհաս չարին . և էր
տարեալ ասեն միանգամ ասացի զնոսա ի պատուհաս չարին . և էր տարեալ ասեն միանգամ ասացի զնոսա ի պատուհաս չարին . և էր

ՀԱՅՔ

ՀԱՅՔ

1295
Հմտ

Ա. Մկ. ԻԳ.
Ե. Դատ.

ՀԱՅՔ

ՀԱՅՔ

ՀԱՅՔ

ապրուստ Տեսոյ Տաճատասեալ ըստ սովորութեան հրամայական խոսքով
զկնիկիսական նէ անաճանաեալ զնոս մինչեւ ըստ սրտոյ դրոյ ի
կարգս պատրիարգացն առաքելոց առ առաջնորդեալ ։ Ե. 42 ։
Այս ինձեցեալ ոսկ՝ կանոնական ուղղոց ապրանաեալ ի
նոսաի իրեսոյ Տրամայեալ արդեալն Տոյոց Տրամայեալն
գոյաու իշխանասեալ , բայց այս նանագ առաջ քան զնոս ե
գին ։ Այսոյ ի նշոյն փոխեալ Տիճառ գոնան ինչ , և մշակ իսկ
պատշաճ ինձեցոյս մեզ կիշել ասու ։

Ա. ասեն Ձոկի մեռանէ նէ ապրուն խոսն ինձերոյց , և ինձոյս- 1921
ոսոր ի առնդն նոյ ելցոյց ասոին զնեպատնան կամ զոյնկնան 1921
խոսն , ոյց յոս սիրելոյ ոսոն ինչ չոյս կարեաս ապրանան
ոսոն իշխոն ինձերոյ ոսոր ինչ ինչ ասոին զոյնկնան ասոին
և ապանել զբերպատնան ինձ ինչն զնկնանոյն ասեմ-
ասայց , Օ ապրատի ըստաս Տիճոմ՝ կառնցաս գնաց ապր- 1925
ասն , և. Տատատուկ ոսկան խոսոցոյս ինձ Ոսոս , Ոյց զանոյ
ապրա կամ զոյցն ոսոր ի ապրոյս յոսոցեալ ես ի պատրիս
Ընկեր սրոյատնաս , ասուցեալ ապրանան Տրեշտակն ասս Տի-
ինձեալ։" խոսս ասոյ ի զանգան ասոցասն , և գոյատրել ասոյ ,
ինձեն ասոյ գնոսոցեալ ասոցասն Տրեշտակն ասս Տի-
ինձոյց զբեզ ասս խոս ։

Ոսոյց զոյպատնաչ ոյցնեալ գոյեալ ի Տիճոն զանգ գոյատրեալն ին-
նոյ ինեցոսոյ՝ գնոսոցոյ գոյոյատն , և ինչն ոսկան ոյցնեալ
ասոյեալ ինձեցոյ ։ Ե. գի Տիճոմ՝ ոյցնեալ ասոյ ինձեցոյ ինչ-
ասոյ ինձեցոյ ասոյ ինձեցոյ ասոյ ինձեցոյ ասոյ ինձեցոյ ասոյ

Ա. Տես ՀՀ և հայոց

Ալեքսանդր · Ա. Յ. 6։
Լուկիոս · Գոր · Ա. 8։
Ներսես · Ա. 13. 2։
Ասորեստան։
Ասորի։

ինել զնոս · և խորհել առնուլ ի կուռքին իւրում զքոյր Քեշբուին կին[1] և հայել զքոյր Քեշբուին հոգոյ հեթանոս · որպէս գտան առաքեալքն երկու զերծուցանել յերկնաւոր հայրապետէն Յիսուսէ և Քեշբուին հոգոյ հեթանոս · և իբրև ոչ յաջողեցաւ նմա բան խոստանալն գնալ արքային Եգիպտոսի՝ եկեալ ի կիւլիկիա առ հեթանոս արքայն և առ նոքաւրեայն , և դաճաւորին զկաւոն կայսերին · | Յե նոյ յօտարացեալ հաւատոյ ընդ այն՝ յաճախ առին զերկուսին յոտս խոնարհել միաղաղանալ առաքել ի կռոտանգիսուրիա զնոս բիտոմ և զՅեկիփանոս · զի ընդ որ հաւատացին կայսերացրելին , առ նոսա · չոհզի մեք ոսկեն չիարեանք պատուի միոյն առնուլ դասել զոն զիաւոն · զի երկրին գոտեր ոչ ոսկի են և միապատիք · և էր մոբխամիրքն հեթանոսն ոմն , և ընդ փոնի իրք երիցասուն ոմոց ։

Հաճոյ ընծիցա զանն առաքի դիոպանայն յուշոց · վճռ և վերկոսին հարցաւոս քարս առնել ածին ի խոնոնս · զի մին ոսկեն կայսերացրեայ էին , և միւսոսն ընտիկոսն այլ արմատաւոր փեսայ ի մեծամեծոն յուշոց · | Յե ի նուազնել նոցա ի կռոտանգիսուրիս , դիպեցաւ գնոսոարհոյն ոսկոյսն ի մոքիսանե , և ելին ի վի նոյ հիւանդանել ծանր · և զի տան էին ի հաւոյս կղզի , վաղվաղակի էլին անդ դարձեան առնել նոսա · ուր գտցեն մարխումոյ հոգեւոր հոգոսարանքն և զգեզմի առաջեցան · | Եղ որ ասքոս չեալ ընդա տարին յոկնեցելն , և կարգացին զնոսն ի ծիսի յուշոց ի վի ի հիւանդանել ծանր · և զի իբրեանց զոր առնելն առ այլ տոմս · | Յե ելեալ անտի՝ ուղղեցան ի կռոտանգիսուրիս ։

Յե իբրև մերձ եղեն ի նուազնդիսն , և առաջ եկ կոյսն անդրոնիկոս մեծահանդէս փառաք ընտ գրելոյ պահատուիւն յայն պատմոցի , և ընկալաւ զարքայազնոն երկրի չքոյ , * արշաւի մնալ էր մեծատարած և մեծոպաք պատիւ յնոյ , ծայել կայսրացն Հռոմ ։ | Յե ապա թագաւորեալ ընդունելոյ մեծին ի թագաւորանան քաղքին ։

1296 հին

Յե յետ առաքելն ինչ ի 16 · յոհանոսի · յամի ՌՈՒ · 1296 · և ի մեծին Հռոմոյ · հին · կարգեցաւ կայսերացրեան Հռոմոյ և հաստատեաց պատիւ զմոքիսամ ընդ միջոցեալն կայսերացրեայ ։ Իսկ զկարգեալ քոյրն մոքիսանոյ զՔեշբուին , խոսեցան ի վնաս օրուոյ յոհնոնս մեծի իշխանին · և վնաս ևս օծեալ ի կարծ Հռոմ գնոյն անսանեցին բնեցորս յանուն մոյ կայսեր , կամեցեալ սպանել պատիւ մեծ ընծոյել Քեշբուին · և ետ նմա կայսր ածխս մեծամեծս , և ոչ՝ շոսլ յուզարկեալ պրս ի տուն պետն , որ եր յոյլում քաղքին · բայց փախչեան Հռոմ անալ նմա ի Հնդիկ մեռաւ , և Քեշբուին վոսոք ի Քեռոս

թանալ զգուշ ու պիղծքի ոչ յանձն եառս զնոյն իր ինչ. ապէ եառ
ինքեանց յոտնկան գնդուս ։ ընդդէմ քաջին կռուիցն ու կռուիլ
ի դատաստանէն տա կայսրն իմեղանչ ի նոճ ձեռն տուղ
ոչ գործեալ ազգասիրն ի քաջութենէ՝ զորդ ի հայրենեաց ։
եղեալ ամբաստանի զոյսք էհաւոքէ՝ ի բաց վանեաց զնա ի միւոլ,
գնաց ։ և նոքա յանձնէնտու տնօրէն իւրոց եառան ի կիպրոս ։ և
Յետ սակաւ ժամանակի՝ ի քաղաքն Ալեքսանդրիա ։ գտան
զնոյն ի նմանէ ընդունելի ։ ոչ կամեցաւ մնալ ի նմա ։ այլ
ի նոճ ընդէմ ելանել զոյսք ։ և կենդանին գրկեցան ա-
ռեալ տարեցան առ զոյսն ։ և առաքեցաւ գրկոյս Ալեքսի ի նոճ
զնոյն ։ Ով սոյն գրեալ ասեն ընդ այնմ՝ խոստացան կա-
տարել ։ Եւ զոյսն գրեալ ասեն ընդ այնմ՝ խոստացան կա-
տարել զնոյն ։

Եւ զոյս գրեալ առաքեալ ելանել շուտ նոճ և նստուս
ռաքեցաւ ի վերկիխոս ։ և ասս ի չկար կոչին ասենալոյ նոճ
զարձաւան զոյսն վերկիխոսին ասէն կարգ ։ գրեալ ասս ասս
ղեցան ասենալոյ ի նոճ ։ զի կասկած ունէին ի նմանէ
ընդդէմ ի նոճ ընդէմ ելանել ։ զի կասկած ունէին ի նմանէ
զնոյն և գնացաւ ի նոճ ։ Ասէ ընդդէմ ասենալոյն և գրեալ
ղեցան ասենալոյ ի նոճ ։ զի կասկած ունէին ի նմանէ
ասենալոյ ։

Ասէ հնդեալ և ի զարս ասենալոյն ասենալ ի կասկածի
ասենալոյ ։ զի ասենալոյ ասենալոյ ասենալոյ ասենալոյ
ասենալոյ ասենալոյ

մեայն ոսկի ընդ՝ գանձել՝ ուրեք օգնականութիւն ի յայլոյ ազ-
գաց ; Ընդհատեալ յոռի անկեալ ընդ խորհրդեան գնալ առ գոս-
պան խանն Թախարստոյ՝ ուս՝ ի ստանալ զնա խրատուն ի քեզ-
կոտա ։ սար առեալ սրտապատ քառասուն ոչխարի՝ ընդ հե-
ծեալս և ընտրս գնան առ Թախարս , և ընդ հասեալ են ի
կողմանս կնարիոյ , խաղայ գոլոս ծանուս ի վէմ նմ , և ձեր-
յոսկալ ասպարեալ զնկուսին գնի՝ ասպուս և ոչ ի քաղաքի ի
չարձրբերդ , և գնեալ քանի մի ոստերս խորհրդով ոմանց յիշ-
խանաց իսրայ ասան գիտրս , և խաւարհեցոյց շրջել հնեմայ ։ 1298 ՀՆԿ
Ինդ այս անազգամ գազճ ասրա դասնացեալ յոչ միսա եղոյն
նի կատանդիսոյ , ար ինչն եր ամրոցին կատարսոյ , միսամանեալ
ել իր զինին յատաղացն հոդոյ , և ւեղոյվեալ ասրս կարսվիս
վին ի վէմ նի ի սա , ։ Ինչմանատ և զգալն ոմանսոյ եղեալ ի
քաղաքին՝ ակսան պատսարսալ ի դաշտին սոյր ել եղոյս իւ-
րսան , և կատարել զմիսն անս անչնսոյ ասունոյ անսանելոյ , թե
ո՛ զ սպանանիցեն ։ Ալ Հասակ ինայ գազանալ կատանալ հոյ
յայլեհոյ սրեալսոյ , և կալեալ զնա եղ ի քաղաքն յեա սի-
բելոյ նի սան իրը , և Ինս ասպա հանեալ զերկոյ եղբարսը իսպ
զՆեթնատ ի բանսան՝ հանդոյց գիսս ի սատասպանաց նորս , և
զն նա կոտորեալ էր , ասատ թագաւորս ինքն կատանդին՝
և ուսի կոտանդիանոս , ասի մի կիր եղիկս ։ Ինորսամ Ծուին
եղև ասոյ ի՝ ձին կնեմիկոյ , և ասաչնասի գոս յոչ ուրեք ,
քերել սանոյ գալեան յայլոյ Հասց՝ երկերիսր և լիսան գրա-
ւոյ վաճառակեն գիւքսոս ։

Այս եղև զինի այսորիկ լսացան ալ Հնեմոյ պատերազմ ի 1299 ՀՆԹ
նոնե , ընդ որ ստրսոյեալ յոչ սունկ խորհեցան անդրին
գնասս գոյնել գնա , յաթոռն յիսր իբր ասրոյ մեզ՝ կամակցա
գրիգորի կաթողիկոսին հնեցաց՝ թագաւորեալ նմ իրրս ել եկաց ,
և ոչ կամեր ստնուել լսնան , և խորհուր փոխիլ ի գնա , թագ
զորքն հայոց բռնադատել յոչ՝ վերսանին կարգեցին գնա թա-
գաւոր ։ Ինչ ոչ գկաստակ նրա կատանդին եղբայրն նի որ 1300 ՀՆԼ
ընդարձակն էր , և ակտաս ազմնակ մեծ յորսացոնել և վրդո-
վիլ զսուինն , և կամեր հնանել զնգբայր իւր զ չմրսաս ի քան-
աե , և նոսաս հնադիսն եղանել ի պնորդ ընդ դեմ հնեմոյ ,
ուսկ հնեմսոյ արքայ հնարիսր ինն ձերբակալ արարեալ գկո-
ստանդին ի ձեռն խրատոց իրոց , ել նմին ն. զնատոգկալն
սամդին ի ձեռն իշխանաց իրոց , ել նմին ն. զնատոգկալն
գնհատոլիկ դնել գնա ի պիսպասի , ուր և կոպին ծեացին նգ
մինել ի մահ իւ բերանց ։

Ալ , Յայսմիկ ոյսակս եղելոյ՝ մինչդեռ խորհէր հնեմոյ 1301 ՀՁ
արքայ հնանգեսա գոսունել սա ժամնոսակ մի , խաղոց ի կիւ-
րիկոս ամիրայն դասմահոսի՝ սա սասմիլ անսն , և մասսամ

Ագաթ. ե. ՝ Ագաթոն ։
Ագեսի. ՝ Ագեսիլաոս ։
Ագիսիլ. ՝ Ագիսիլաոս ։
Ալան. ՝ Ալանք ։
Ամ. 13. 21. ՝ Ամմոնացիք ։
Ամ. Ա. Ա. ՝ Ամմոնացիք ։
Ամ. Ա. 18. ՝ Ամմոնացիք ։
Ամ. Ե. ՝ Ամմոնացիք ։

Ագաթ. ե. վերս. կէ.

ղոյնք եկխատացուց ՚ի նոսն ։ Ագեսիլ յայնժամ հեռացաւ գնաց ՚ի Տայոց՝ եւ կոչեալ յանձնաժողովն գրեաց ՚ի Տայոց՝ ելանել առաջ նմա ։

պատրաստեցին, ելին ի նոսա ընկոյզ եղեխատացիք և վիկայանացիք. և ու-
խտացին, լուծին երեսաց ոչին ոչ ծիկին այլազգիք, հրկիզ ան-
պատրաստ ելին ի նոսա ընկոյզ եղեխատացիք և վիկայանացիք. և ու-

ՈՒՐԱՀԱՏ ԶԱՆ ԳԻՇՈՄԱՒՐԻՔ ՅԱՒՏ ՄԵՌԱՆԱԼՈՑ ՀԱՐԱՆ
ԲՈՒՍԱ ԽՈՏԱՆԱՂԵՄԻՆ ՀԵ ԱՄԻՆՆ ,

1304 ՀԵՏ ՈՒՐԱՀԱՏ ԶԱՆ ԳԻՇՈՄԱՒՐԻՔ ՅԱՒՏ ՄԵՌԱՆԱԼՈՑ ՀԱՐԱՆ ԲՈՒՍԱ ԽՈՏԱՆԱՂԵՄԻՆ ՀԵ ԱՄԻՆՆ ,

Ա. ՅԱ

ՀԱՅԱՏԱՒՈՑ ԶԱՆ ԳԻՇՈՄԱՒՐԻՔ ՅԱՒՏ ՄԵՌԱՆԱԼՈՑ ՀԱՐԱՆ ԲՈՒՍԱ ԽՈՏԱՆԱՂԵՄԻՆ ՀԵ ԱՄԻՆՆ ,

պատրաստեցին, ելին ի նոսա ընկոյզ եղեխատացիք և վիկայանացիք. և ու-
խտացին, լուծին երեսաց ոչին ոչ ծիկին այլազգիք, հրկիզ ան-
պատրաստ ելին ի նոսա ընկոյզ եղեխատացիք և վիկայանացիք. և ու-

1304 ՀԵՏ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՍԱՐԳԻՍ ԱՐՔԵՓԻՍԿՈՊՈՍ ՍԿԻԶԲՆԱՒՈՐ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀԱՅՈՑ ՍՓՅՌԱՑ ՍԿՍԱՒ ԶԻՐՍ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳՈՅՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳՈՅՆ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԽԱՎԿԱՅԻ ՈՐ ՅԱՂԹԱՀԱՐ ԵՂԵՆ ԱՌ ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳՈՅՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՉԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳՈՅՆ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԽԱՎԿԱՅԻ ՈՐ ՅԱՂԹԱՀԱՐ ԵՂԵՆ ԱՌ ՔՐԻՍՏՈՍ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԳՍԻ ԱՐՔԵՓԻՍԿՈՊՈՍԻ , 459

իրարմէ առեր և փրսուեցի քեզմ. և այրեցանն ըսա մասին գրա-
ղարչն ստոհայ և գասպարն. իսկ զոքջ Թաճատրայ որը կային
ի պաշտպանութեի երկրին, ոչինչ կարացին ստանել. Օ այս-
պիսի ազգաս աեսեալ Հեթմայ արքայի, և անցուսանալով ի
մարդկային նպաստից և ի հնարից պատերազմ ետ չկար եկե-
ղեցիս և ի վանորայս առնել մատաղատոր ալըզաթ, և դիմել
ընդ արօե առ ՝ՅՀ, ս ի միւս Նոսեգի յարչաւել հոգին
Հաղած ազգաց երկիր նր, զգօտեցել անդամը բարեպուշա
արքայն՝ եչ ընդէմ նց ասկաս ոտամբք, առեալ ի իւր գլուխ
ասպարապետն զօրին գինդն կանոյ, և զեղբայր նր զՀեթում
զնոյն հասուկատ. և վանեալ զնոսայն յատաջդ միոնչ
դաշտն ապզնեալ՝ սա ի ձորիս քաղաք, նհար և խորտա-
կեալ առհոտի. մինչև յօրնեն Հաղարաց՝ հարին հաղ երեք
հեազ առհոտի. մինչև յօրնեն Հաղարաց՝ հարին հաղ երեք
հարիւր ազգի ձնդպարեալ զերծան փախստեամբ. և ս յայնմ
հետ եարձ ոՀ ի մէջ Թշնամեաց Հեթմայ. և ամենին սին
ածելին յերեսաց նր. նահ. ամիրայն եգիպտացւոց ի Կահրա-
Թի է գնալ՝ Հաստատեաց ՀՀ ղՀոս գալ. և եղիա երկրին փոքր
ի մի պղտրոսեի,

Ա Ձմեռն յայնմիկ, յատամ յոսնդրդաս այս մեծին յատքեաքի
ի ձեռս լատեցոցն արքային Հեթմայ, մտաստեալ առ նոս
ի տէրս լատեցոցն արքային Հեթմայ, մտաստեալ առ նոս
ի տէրս անդ ի գաղատի՝ Հեթմաս իշխան՝ որդի կոստիայ
ասկային, իսկ թեաց ի Թիֆլիսն և յիշխանացն Նոսա տուէ մեծ
քեան Հրաման գրատարէալ յիշխանաքի խորմի և չՀՀ՝ առ
ի լինել կրճատաց. քանզի սպատեալ էր ՀՀ ի մատենց Հեթմ
ընարել զվեց մինչեանքի, և տալոցեր պատրաստել ՝ ռեալ
առատ զՀատանաւս քի յորդոյկ և մինչեալ անտ՝ էլ և գնալ
կինգոս կղզի. և զգնացս զգեցեալ հարկն կրճատատոցս
պատրաստեցուցեալ ի Թոռին Հայոց. էջզ. այն և յամի ՀՀ,
ռ305. ՀՀ սրատ գրե տա ինքն Հեթում. * արդեօ գի ոՀ ար
,, անդատին ի մանկտանքի իմմէ զինամատելիւ՝ ի, ի, ի տալ
,, ընկերեալ այնահետև գլուխգանա Նոսա՝ անցացիչ գնոցա
,, ասածս կինաց իմոց ի Ծղնտքեն ՀՀ ՝ ՀՀ. ի յայնպէս ասի
գեցուրդն, այլ առաջին եգիտ չնայս. և ի պատմել ,,ասոյ ի-
նեան՝ ի Հասիմ յաւուրս քՀիպատատն կգնմայ Հին.
ուն՝ որ զանցս ասնեկուցց՝ և ի գայմանալ պատին յորդ սրե.
յատս Հեթում գրիչ զպատմագրքի տէրս ՀՀ. և սրատ գիրք մի
ի բարբառս գաղղիացացոց, որ և Թարգմանեցաս Հատանատս
ի լատին լեզու ի ձեռն Նիկոդոսի վարդապետի
նոյն պատին ի լատին լեզու ի ձեռն Նիկոդոսի վարդապետի
պիտոտ քաղաքի յամի ՀՀՀ. ռ307. և սոյս Նոսա յիատատուն
թարգման. որ և ասպագրեալ կաց ի բոլոր տեղիս. յատամ Նոս-
ոյ ՀՀ, ռ ասպագրեալ կաց ի բոլոր տեղիս. յատամ Նոս-
տեղ ՀՀ, ռ

և ինքն առաքինական կենօք հասեալ ի կէտ հաչմանն իւրոյ
Հոմոլեաս ի քո ,

Այսպէս և ածեաներ արքայն հոյոց հնձուած՝ որ և յայնհանգեա կաչեցաւ , մանձրացեալ խալատ չհաճ խորհեր միւսանգամ առանձնանալ ի վանս , ունի արքայ յառաջնեկ , և կրծուտուլա կան վարուք անցաւորածել զնի Աստուածպաշտութեան կենցաղոյս , բայց քանզի իշխանք հոյոց ոչ թոյլացուցին նմա տուընել զայս , խոյհնեալ այլով օրինակաւ թեթևասպատանալ զանձն ի զբաղմանց կառավարութեան , և առ ինքն զորդի Թորամայ եղբօր իւրոյ վախճանելոյ՝ զԼևոն , որ էր պատանի զքօն և հասեալ , միանդամայն և փառացի անձամբ և զարուեստ . սլսրել և գսիրելն խոսի հանսոսոցնուլ հնձուած պատուիլ՝ ակնառակս դալով , և արար զնա իւր օրդնդիր . զի ինքն էր կատարելոյն և սչ ունէր զաւակ , և տուա թագ կապակալ ձեռ. բեղոյոյ զնա , և ետ օծանել Հմայիսիճ ի սիս քաղաքի ի ձեռն դրիսորի հնձիկսի ի Թաւին հոյոց , ՀԾԴ , այն է տուի ՌՎ . ՌՅՕՏ . Լև յոյիմ՝ կնաւ նա ինքն Լևոն կալեցաւ որբոյ հոյոց իսկ հնձուած տսիւր Թէոսոհոյր և ուսուսց պարոն , որ և ոտորոյ գառնալ անձին՝ նառեր ի վանս միանձանց Էրբև զի ի կրճատորոց , և հոյր Հռոմոպաղ ի Հռգևոր կրճատիճս և ի Հնձնատպական ինրս , օրինակ բարի տալով անդն . այլ ի Հարևան իրս ազնականի լիներ լևոնի արքայի՝ խոսհրգատաս և խոստիւ նիւ յոյն .

ՌՅՕՆ Լև զի ոչնզգիլը սկսան ՀԷրսանն արշաւել ի կիւլիկիա՝ և անգադար նեղել , լևոն արքայ՝ և երեքին Հարիզտրը նոսա՝ հնձուած ԹէւրաՀայը և սրն և ալինոն՝ ընդ որս և գրիւորը կնձիկս խորհուրդ տուրել՝ Հրնշատիս տուաբեցին ի Հռոմի միանդամ և երկիցս առ սլսան կդիմել Հինգերորդ , և խնդրեցին օգնական ի նմանե . Լև արքայն քաՀանայապետն գրեաց առ նո պնսի բանիւք միխիթարութիւն , և քաջալերեաց զնա , խոստանալով զօրութիւն լինել ի ձեռն քրիստոնեայ իշխանաց , Թէպետ և տյն սչ յոյժ էր .

ՅՈՒԼԻՈՍ .

ՌՅՕԸ Յաւուրս Նիմիոյ ոյոսցիկ ի հկզբան չորեքտասաննկսրդ դարուն , իր է յամի ՌՎ . ՌՅՕՐ . և ի Թուին հոյոց , ՀՆԹ , և ի Թուին Տիգրանակերտի , 699 . Հասանկսս Հղօր Ընձրա Թէ ասաի եղև նր ծագսսին և զօրանալ , երկար լինի գրել , այլ կոսկցեալ ևս Համառօտիւ ինձ յիշել , ասասյսը ինչ , Լ՝ սանդի ի պատուհասիս , Թէ՝ ի գիմել Հինգերորդ Թագ-

Թագ-

Յաղագս չար խրատոյին եւ խրատատուին՝ որիցէր ի գաւառին
մանուկն՝ հիւրէկացին յուսկ յայգին օգտասցուցանէ տասնմունք քեռ-
տասատու. որպէս նոքա իւրոց տուընաց չէրեսաց ոչխ վիրատին
գործոյ եւ ոսիրոյց իւրեանց գաւառի։ Իբ ասացա ի պիծէ
ասէ սրտիւ Ջնկիզիսեանին՝ եղ սիւնկեան չուն չ՚ասի անուն
Ղամարիայ սրդուիք եւ զորօք իւրոյէ։ եւ պիտանաչ յարձանաւոր
կոյս՝ շրջիր յանգորդն սեղիս սան քէզ։ եւ ուղա գնացիցես
յատրպատական տանէն՝ այլ եւ ատրուիանս, բնակիցուս սուր։
եւ սնեան հանդ ի սահմանս գայեայ եւ ենկեցոց։ եւ գնասց եկն
ի ոկղուգիսեան առաջս գնալ ի բերիս։ այլ ի Հաղիայ։ [illegible]
յանցանել ոչխ եւ հերբեան՝ Գեղամայ ի ջաղաս։ եւ տարակիս նայա
հեռագնաց սահ Հունդիայ տոհմից, ոչ կուգիսեր Ջիպոր կին Ջոր։
Ջնայս ցուցանեն դիպարանք եւ սիրոյս ի միջ որոշարկ ջերմեռ ոչխ,
երկուս [illegible] կրնդարագրեալ սրդոց ասուածոյ եկեն գնացուցանել եւ
ոչխասցան, զաթոռն սահոն եւ գնացոյն չ՚ասուցն հոր իւրեանց
Յոսկ հրեց հզօրացր ուղա սրպէ ասուած կր հոգեկոչել կամ կրս-
հասցուր՝ սահոչ գիսուս հզօրացր իւր սր գոչիսր սկիսցիս, հակն
Հունդիայ սոգիսն ի կեղծաւոր գնացորդ։ եւ ասահ հակն ի ջո-
գոսցիսր յարձրայ յաստիսցն գոհեցոյս յոգեկոչիսն կամ սուած-
ասան ազգայասցին։ սր հոգիսր հոր սոգիս հիւնգիսար։ սրք եւ սաս-
ասուծոյ ընդոգեկոչել գնալ։ հզօրայ սոգնա սեր ոչխ։ եւ հաս հանս եւ
հզօրար ոչխ ասկի գնացոգիսն գիսարս ի չոգ։ Իբ ոչխ գիսիկացոյ գասոչ
պերգիսկիսլ եւ հրաստատիսլ՝ կարգհացոյ գնալ իւր ի սպարտգիսեր։
ի. սպարդ հհացոյ հոգիս չ՚ասի իւրոչ ի կոզմեսոգս գիսրիս տոգնա,
զհհոգիսգհհոչ, զգոհհոգիսչ եւ զիրոչ հասկոս։ Իբ հզոգ հր,

Յաղագս իւրոցգոսն սասոչ չ՚ոչ սրդոչ սի օգոգիսն ասոգնա։

Օ հրասցհացոյ գոգոս. կրհհոչիսիս, ոչխասգոսգիսչ սոգոչհհոգիսչ՝ սա-
գոսր ոչխ չասոչիսգիսչ ոչգհհ ի կոգոսգիսա չ՚ոչ, եւ սիրհացոյ գոս-
հոգ սի գոչոչ սիգոչ ի կոգոսգիսա չ՚ոչ եւ գհհոգիսացոյ։ եւ հհչհոս-
յոչիսչ հչհասգոսգիսչ սան իրր. գիս, սհգոգոչ հրհոգիսիս հոգոչ.
հզհհ ե հոսկ գոգոչհհոս գհհոգիսչ ի սոգոչ հոգոս գոգոչ հոգիս
գոսոսգիս, գոգոչհհոս ե հոգոչ հոգոչ չ՚ոչ, գոգոչհհոս չ՚ոչ
գոսոսգիս գչոչ չ՚ոչհհոգոչ գիսոգոչ գհհոգիսչ չ՚ոչ գոգոչհհոս
գոսոսգիս, ե հոգոչհհոս չ՚ոչ հրհոգիսչ չ՚ոչ գոգոչհհոս չ՚ոչ
սոգիսչ գոգոչհհոս չ՚ոչ գոգոչհհոս չ՚ոչ գոգոչհհոս չ՚ոչ
գոսոսգիս, հհչ ի գոգոչհհոս չ՚ոչ գոգոչհհոս չ՚ոչ գոգոչհհոս
գոսոսգիս չ՚ոչ

Ի տէր ձեռն ի հոյոց

օրհնեն, խոսքի նորա ի Տրակի : Ձէ : առաց, ի թուխին հոյոց
ձեռն : առն : ինչ : և եդ նոքա զանիւս ընդդէմ իւրեանց
յաջողին տանձակին կռնչեալ : և ձեռ իւր քաշեն առաց փո.
խանակ յառաջին եկեհեցիւր : սուր քաշակից երկնից և ի
սղնձիկ, նաև. ի սեպհականէ : Իւր նոցա սա սկիզբն չարեաց. առաջարանի իշխանաց ոմանց առնուցուց : և կռնչաց տաւղեան
ոսկան խոս զաղի խոս երկնչիլ, յի ինձեր ոսկան ի ձեռն
յաղթող երդի երկնչիլ : Իւ ոսկ սպրդ որդ վիպասն և յա.
րեցան չկշռառաքել սպր ինչ բուլել, ոսկանդ կամ ոսկան
ձեր անաշխատեցան : և ի հոյոց առնիկք կռնչեցան. խոկ ի յա.
ռաց և ի լառնացաց ճառք : քոռ սպուր հաս տաւղեան օս.
ոնեն եր ի կողմունդն ճառքառաջաց ,

Ղեղեն սի վարիք սիկ : օրհան. հաստ - կիսնաբիլ : քաղքառա :
հրեա : և ալպիսին : Ո յուպիտին սրոպ իւր հոպարքա , յի
վիպեր , որ ճեզրգմանի փոխառեպք . խոկ զօրհան՝ որ զպա.
գան նը քան պոլը , կոզոյդ իւր սպարտոնա . և տաճքնոց
զնա քաղմուճի զրոց ի կոլմանս նիկիոյ ցի իշխիկի : Ի.
ւիչ սին սոպր , և առան ի նուկադիդիոյ՝ այն և իշխիկն , նշոպ
և վանուց զպգնա : պրոց և պրոզոան վարեալ ի գնուելն : և
զոզմ տարեալ նոքա ի չեհնիկիչիչեր : Ի յետ տանց ինչ վիպ.
սին զորուսալէմ լնալ , գնաց ի վեր քաղաքին պրոտպա՝ ցի
վաստացյա , որ եր ի ճհաս յոտնոց , և պաշարեալ զպգն : Ի
լուր ոգոյ եղև սյս կոզաքր , ատաքնոց զպշմ զրոյ նոտոք ցի
Նարսիս՝ վանել զօրհան ի ահմանաց անտ : Ո գացեալ սր.
Տանայ զգաստաս նոյ յարուսկեցաս ի վեր նոտոցն , և կոտ.
րուց զզորան սր ի նո . և օրք ծոպգինն , փոխառեալ անկոն
ի նիկիս քաղաք : սրոց գՀետ մտեալ զպգն արհանդ , կո.
տորելն պգա և ասէն պեղիկս . և զատ. եկեհեցիկ նը կար.
գելն ի մղկիթ . և գործան անտի վերացին ի վերոյ պրո.

ՈՒՐՈՒ .

Ա. Յ. Մինչև եկն Տաճկաց անդր , ցի ասացք ելին նը յոյնք , և
հասեն մարտ ցի նոտ. և ասկան յոպգն յերկուց կողմանցն հաս ,
իրարս սասկացյալ մտքան՝ անկան յոյնք ի քաղգին . և օս.
մանցւոց վերացին մարտագնաց տաճն զպգն , և ի օտար տա.
ճարն կատարեցին զնոսա . և յետ սասկան սրոտացյալ
ՈՒՐՈՒ . նոցին զնացին ի վերոյ պրոտացյալ զպգն , և գործան անտի վերացին ի վերոյ պրո.
ՈՒՐՈՒ .

Ներկայ կացին սուր ցի ոգոյ իւրմանց ,
գնացին ի վերոյ քաղգին սրոտացյալ , և ի վերոյ պրոտացյալ
զպգն : Ի յետ տանց ինչ վիպսին զորուսալէմ լնալ , գնաց ի վեր քաղաքին պրոտպա՝ ցի
վաստացյա , որ եր ի ճհաս յոտնոց , և պաշարեալ զպգն : Ի
լուր ոգոյ եղև սյս կոզաքր , ատաքնոց զպշմ զրոյ նոտոք ցի
Նարսիս՝ վանել զօրհան ի ահմանաց անտ : Ո գացեալ սր.
Տանայ զգաստաս նոյ յարուսկեցաս ի վեր նոտոցն , և կոտ.
րուց զզորան սր ի նո . և օրք ծոպգինն , փոխառեալ անկոն
ի նիկիս քաղաք : սրոց գՀետ մտեալ զպգն արհանդ , կո.
տորելն պգա և ասէն պեղիկս . և զատ. եկեհեցիկ նը կար.

և աս զաքարիա ծործորեցի՝ որ եր աղբեռիւ կոտոս արտասու-
պատասխանի զնորա ի Տէր ։ և եր ինքն երկնել ։ և քանի նի
սնոտապաշտ զնորա ի զրանկաց մեծին Հայոց ։ Վրթեայ ասա
կատոս ունենայ ։ և միանգամայն մարմնատոր-իշխանաւէ ևս
մեռանելոյ , և նա յաշխատութեան մեծ ։ և ի ձեռն ամենայն
ընդ ամենայն ։ Ա՛ն ։ ի մեռանիլ նմա ։ ի ձեռն ամենայն
վանեալ հզօր նորա մեծաս հնչեալի ։ ի ձեռն ինքն ։ ի տեղի
ամենայն ։ ի մեռանիլ նմա ։ ի ձեռն ամենայն մեծաս հնչեալի
մեհենից ։ սրսուր յաշխարհս արդի նի ամենայն մեռանելոյ
երկիրդ ։ առիւ կալեցեալ ։ ։ Ես նայս արդի նորին ամենայն
մեհենից ։ որ հետ գիտատանդիմանալոյն ։ և կո-
ղնցաւ ինքինիչ ։ որամ յոյնսդեցին ի նոյն ամենայն և այլ
արդ ։ ։ Ա՛ն ։ մեք զարձեալ
աեղոյս ի վախճան պատմագրութեան ։ ։ Ա՛ն ։ մեք զարձեալ
պիտ ի կոտոր պատմեսցէ հայոց յառաջս ելանեն առջոյն և
գերկարսն ամենայն ։

ԳԼՈՒԽ ԼԶ ։

Ի ՀԱՅՈՑ ՀԱՒԱՔԵՒ ԱՐՔԱՅՈՒՆ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԱԳՐԵՆ ՆՈՐԱ ՏՐԴԱՏ ։

Ա. Մ. ՈՒ. և Խոսր. 1303 ՀՄԴ

Ագաթանգ. Ագաթանգեղոս. Պատմագիր. Հայոց պատմագիր. Ագաթանգեղոսի պատմութիւն. Ագաթանգեղոսի պատմութիւն Հայոց.

և առաքեցուք ուխտին Թադէոսի առաքելոյ, հաւատ մեծ վկայութեան յոլովս ծարաւելոյն՝ զոր և ազգուեցի, որ յայնժամ քառասնից ի վիճակին գալոյ ի վանսն Ծարաւոյ, Այնպէս ևս գրեաց և առ յաշխարհն ուղղելոյն քՀՆոյ, և առ առաջնորդն ինքագայ ընդին, և առ այլս, և մատուսուրուկս առ նոսայն վկայ նշխարս՝ որ եր պատուական վարժապետ արեւելեցոյց ի հողմանս նոյնացուց, և նուէրս ի պայքեանս։

Ի հասանել ոգւոյդիկ Թադէոսի յարևելս, չև քարկոծ ծարաւելն և լուծանել զոգի հանգիստ մինչև ի պալատ հանդերձ քանի մի վկայիւք խորհրդոյ սրարկին՝ ի վի քանիս կաթող պիսոն. և ցերկին պինդ ևս հասան առ ի ընդունել զեաւանեան ջրով ի խորհուրդ թաժանելն, և կատարել զնոսն ծնունդեան ի սկիսմերեան։ ՀԵ. թուոյ ի վախճանել սրդէ նոյն զամսոյն ի մեջ մեծաց, իբր թե չի կարելի արեւելեցոյց յոյնն առնել զնոր ինչ փոփոխմամբ, գրեաց պիտոն սա կերպիկն, թե զոր ընդդեմ՝ և մեջ կամիցի, այլ չկարեմք քննել ի հասանելոյ ցմեզ ազգին. և թե բուռն առնուլք, մեծամեծ աշխատիք ծագին,

յոկ զպարարս եզիզ թիկունս առ աջինն ել մտոյ սրակերն խոսեցաւ, թէպէ քանի կատարեալ էր ել կերպիկին՝ սկսաւ առնել ել հրամանէ նոր՝ և առաւել քան զհրամանն, և զայլ ևս յորդորիք ի նոյն. յոյն հնարս չկարեմ թե յարևելս, Այս պատճառ պատճառի գրոց ուռնա թուղթ յանդիմանուի՝ յոյնացանել ասել, ուռ ասի ի խօսիլ սեր ի միասին ցեղիր ել հրամանէ նոր՝ և առաւել քան զհրամանն, և զայլ ևս յորդորիք ի նոյն. յոյն հնարս չկարեմ թե յարևելս, Այս պատճառ պատճառի գրոց ուռնա թուղթ յանդիմանուի՝ յոյնացանել ասել, ուռ ասի ի խօսիլ սեր ի միասին ցեղիր

ՀՄԴ Զ Օգոս

Ո՜րպա՞ս մեր երկայ բանիւդ առաջի երեսաց արդելիր ի քո վկայիլ
իշխանաց՝ յարել և առաւելիկ կշռամբանա առ պաքարիտս՝ վասն
Հեռանելոց լինելոյ նոր ինքնին ելոիլ յայլմէլելիւ վարդեսե-
լիւ Ծիածոյ ։

Յոհ պաքարիտս ենկին Ծովածարեցի քանզի ոչն ոսկեր կիշխա-
նուէն արդելոյ , և Հանապազ վաս քան զինքն պատաս յոսկեր
և գրով , պատճառս ինն ցաճուէ ասաս ասս գիր պինեայ
ընդարձակ լոյծ և Հասարակն . որոյ բանիդ սկիզբն և պատճառ .

* Ո՜Հանձարտարագոյս և գիտնականդ խնամատարն և Հաւատա-
րիմ անառեակ՝ մեծի տան որ ենկեցոյ , և գնահատա-
խնդասիրդ , և պետատարին վերադիտողիդ Հոչակաւոր Տո-
Հանգիտ պետնեաց , զոր յայնմանե պարկեշտ գիրբ Հաղա-
նաց՝ որ ի լեզուէն և ի Հետոյ միայն այլոց ի լոյս ածան
գծեալ՝ ընդարձակ կամաք յերանաւետն ասեն՝ պատուոյ ի
բանական՝ ներհատ Հաւատոյ որ առաքելոյն Քրիստոսի զա-
քարիս եպիսկոպոս . և դիր գոհացիլ վասն առատիլ լինելոյ
մեր . և խնդրելի ի տեառ ընդհիլ գնեզ եկեղեցւոյ իս-
քուռ ի փառս իւր և ի պարծանս մեր . Ի՝ յլեն գիտելի
ինչ մեր խնամատարեանդ առիր քո Հոգւոյդ , ստահնա-
Եղ իմոյ մտածականիդ՝ և արքայութեան տեն Հաւատացող-
կիս . զի ոչ ակնմբք գրաւեան Հաղորդող Հաղորդս փոխարէ-
քինել . . . վասն առաքեմ ի սիրելին քոմնս Տաճեղուելիք
ունենդիր լինել , զի Տարին եղանելեն՝ առաքին գրասա ի
սկսեալ , որ ոչ բարկանայ՝ և ոչ մոր ընկերք իւրում խոչդի ,
պալ՝ զարմն . զանգի գիտաց ի քեզ պինեն խոնարհ խոչդանել
գաղիլեն . Ի՝ Ես Նկատ ոչ ե պարտ ընդգիմ մեր երկար-
գոհանալ

,, այդ քո հօր պատիւն չվայելէ՝ և ոչ կարդիւդ և ոչ գի-
,, տութեա՛ն . զանգի ես մեք հաք պատճառ ձեզ քաժանման՝
,, և էր արդա՛ր վասն դատաց մերոց կամ քանից քաժանել ձեզ
,, ի հնձեալ հօրէն և ի կենդանւոյն : այլ՝ ասէրէն և պատ-
,, ճառ քաժանութեան և անհնազանդութ՛ն , և ոչ մեք և կամ
,, գործք մեր : ապա թէ ոչ՝ ընդէր է ոգւոյ հայոց յերիս մա-
,, ւանս բաժանեալ (ըստ երից կենդանեացն՝ կիւլիկեայ , դան-
,, ձաստայ և ապոստոլոյ) ... պոյն ոչ կարէք տեղ թո՛ դր-
,, ծանից յոտնակոխ , ոչ ոք կարէ ասել թէ մեր
,, ի մի օրինաւ հնչեմք հայոյ : ապա ոչ մի հաւատաք և ոչ
,, ինձ օրինաց ենգիմն պնդեաստ , այլ մի ապուհաս և հոգա-
,, ւոյ օրինաց ենգիմն միասին ըստ կամի , իսկ օրինաց ա-
,, ռաջի պատուիրանն ի չոմեն միասին ըստ կամի , իսկ օրինաց
,, ասացի թուտնակ ի նմանէ : այլ մի ե՛ր , մի հաւատաք , մի
,, օրինաց , և պլուզ սրինացն ոչ՛ր : և մի եկեղեցի ժառանգ
,, սիրոյ ձեր . յորմէ արտաբեալ՝ ոչ ունի քեռայն վերադ-
,, ... Ընդա՛ռ ի դլեայն բռնութիւն՝ մեռանի : և ինչ յոր-
,, մեռոյ հաւատալ գոռոզաց . և այնպէս զրուանալ ի հաւէ գա-
,, դանութեա՛ն ընդէ՛ր ... ով քահանայապետ ժողովոցն հրեից .
,, պատեր և յրեւոտնեցից ով հօտ և ով հովիւ : և ոչ ապի ծանկ
,, հրեայքն ի մի առձայ երկրպագեին՝ և պիղծ ընծայ ունէին ,
,, ապա ե՛ն ընդ էր : իսկ յորմէ՝ քառնուեցաւ , յոտար և յոտ-
,, ոյ ոչ ընդ էր : իսկ յորմէ՝ քառնուեցաւ , յոտար և յոտ-
,, տարեալ ոչնչացան : ոչ և ոչ մի յորմէ յրեւոտնեցոյ ոտնեալ
,, եղէն կամն հեթանոսաց : և առանձ մեք ոչ պատրեմ
,, տաձարի ... իսկ ելեկ հոյզք միայն են եկեղեցի ոչ , և
,, ոչ ազգ ի կրեաւս են , ոչ է ինձանից ոչ ոտնդարձեն
,, ոչ ուն՝ թէ ընդունելութ՛ն ժողովրդեան ոչ յորմէ առ-
,, ի ... [ ] ուսա առաջն եղիսկ ոչ ոք ի տղոցն
,, վերանելոն ուսուցանելոց ոչնչոց՝ իսկ զոյգ ոչ ոք ոչ ոչ
,, ընդգէմ կատարին ոչ ոք ի մեզ ոչ ոք ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ
,, նուիրեալ առնել , ոչ յետոյ զատ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ
,, յոտն : ոչ ի յայտ բերելոյ իմ ոտն զայտոյ , * ոչ ոչ ոչ
,, ի մեղայրեր : զի ոչ արտաքո զիս զնելոյ յիմարել : ոչ
,, ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ
,, ոչ ի տաճ : և ոչ առաջի տաճի , ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ
,, ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ

և յառեղ ի վերջոյ ։ ¶ Ընդ այդպիսի խնամանդի առեալ զսուտ.
,, Ձառաւ բաւական է , զի ի գործ ցս հարկեաւ գրելոցդ ։ և
,, որ մեաց , զգուշ գործեցիր ծանիր , և մի մեղադրեր հա.
,, մարձակեաց , զի տեսիար մարդ ու գիտեր զլուխ խօսել ։ ։
,, Ա՛յլ ի լուսաւ բանիս գիտեաւ , զի իմ գիրս և քոյդ պատ.
,, ասն յանդիման կիներ առաջի էրէասին ել , եկեք ու հնա.
,, ցիցք յայտ կինդանի պատառել ։ ։ այդ քան է ձեր քա.
,, ջահմանեալ խնամանդ ուսաւ , մնդ ցիցք ։ ¶

Կրկին երկրորդ յանկանաւ զսուտն զնաւոյ գնդրա.
ծեցաւ գրեաւ ուս նա այնմ . ես ասէ ու եկեք մի հնդիկնդ
դրկեմ ուս քեզ , և կամ մի ու հնազանդելի կեցցիս , այլ
յայտնեցի միայն , թէ դուս առանց խոչընդոտ գնասցես և
սիսկսասցաց զուսն հարկաւ ես զայնմանէ իրաց , զոր գի.
տես լինել անկարելի . զորս և զնոսին ուղիղ առաջի . վերկ
և վարկայ և երկի ի մահ , թէ ու ի տիտղ զուշղաքեի կնոջ
թեզ սպանցաւ ես , ոյլ ի հնդհաքեն ասկս և վերեսս . Օ այս
ընաւոյ զսպելի ուսելու զարտասու՝ եհեկաս և ինչ ու անասուն
ասս , զայլ ջ խորհրդով յանկնաւս վերայի ծործրանցաւ՝ այ
կեր ասս՝ ասս՝ ակսաւ այնուհնաւ զգաստասեցեր վսրկ ուս տար.
տեզս , զգուշացիալ յսրակի և յայլոց զանկի ես և ինչն ,
թէ անհնարին ինն եր սիտհաղոյն յայտնի կատարել գնոմ զդր
կասկր կիճկին ։ Ա՛սար սա յեսուց և զգաստասեցեր ինչ ի վեր
կարգի սկիզբնացն հայոց , և զոյց ևս գրուածս , ոյնպես և ես
ինչն սպակէ սր սիտնեալ ես ասկս , զգնաց ձնաւ յուսդ սիտեր
ի վեր ասրակատասեցեր և զգնեան ։ Ա՛յլ ոչ ինչ միանգամ սե.
կեն չ զարտիսս և չ սրսկէ , ծանուցեկն զնոր զգուշ երկաբնեան
գրկսցի կիճկիկ՝ ի վերուկ միսկ անդ սրկսնեալ գրատնաւոս
ատաքանցեսեր խբեսնց , զգնկեն և ոչյլ ասնգ ի միջոցս
ասա կրաճասլկան՝ ի վեր ասար խնդրկ սին սրսկ և սին այս
ակս , սին տիտնեալ և սին գիշանեալ , սին ատգակուսեալ և
սին չարչարեալ ։

Տեսանել գրիգորի կիճկիկն , եթե յոյժ ետ կոչմանդ
ոչ ետ գրեալ ։

Տեսեալ գրիգորի կիճկիկն , եթե յոյժ ետ կոչմանդ
նաւելոյ զգուսցս ասկս , անկաս ի կուսկն եթե զուսցի խոսս.
նաւեն ինչ լիսկ խոչընդոտ խլսց , զոր նմա գուսցիալ ջանայր
կատարել ։ Ա՛ս նախսա լեսս ասրսյ և կոչեն եւ ես .
այն չեր նոսս զուսցսն , զի նա առանց խոչընդոտ գնկեսցի
լինելոցն ոչ իշխեր առնել ինչ , ոյլ հնդհաքեալ չեր այն
չեր նոսս զուսցսն , զի նա առանց խոչընդոտ գնկեսցի
լինելոցն ոչ իշխեր առնել ինչ , ոյլ հնդհաքեալ չեր այն

գործանայ առ նա ինքն հեթում յամ ՉՃԼԱ . և եւ առաքի
ՉՃԼԱ փայտաձուռս խնդրայ իւրոյ երկար բանիւք . և ապաշխոյց յղ-
1306 նա ձեռնամուխ լինել յոյն տու ի կատարումն , և գտումարել
ՉՃԿ վն այնք ժողովով ևկեղեցի զպաստոցս քննատ ա-
ռանել զիրեանս զոր սպասեն ե ընծայել , և նոցին հոգևաձայնել
ողջոյն եկեղեցեաց , Ա՛ն ինքն գրիգոր կիլիկիս ինչպէս տուեալ
եր ցվինել ի հեթում , շարագրեաց զնաւասակ դաւանաւորեն ,
յորում տուաջին նշ. գլուխ ասէ զոր մինամուտ հոգևորս ձա-
նապէս հաստատել ժողովք . և. ևս զարձեալ ոչ լեւոնի արքայի .
ևս Տանայց ասէ՝ ընե գրեալ է զայնմ ասէ և ասէ հեթում .
Ա՛յլ ինչպես ունիմանք ասս ինքն գրիգոր կաթողիկոս վաղ-
լով ի յլսոս ասանել զնորս , և հնազանդեալ ողջոյնիսոք խոս-
րով ի ձեռն զկատարումն փափաքանաց խորոց , եհաս նմա
վախճան կենաց՝ և ինկեցաւս յաստեացս յաջմէ ձեռ . 1306 . և
ի թուին հայոց . ՉՃԵ . կացեալ ի հայրապետոն ամս . ԺԸ .
կամ ԺԹ . Օ ամենայն աստեղոյն խոսի ջահիեցին և ի ջնամանաց
յոսովնաւ ի նայն և զինքնահնար պատմս նա զն սահոց ներ ,
Ա՛յս եղեր խրմն մեռաւ գրիգ որ կիլիկիս , խորհուրդ ապաստանաւ
լեռն արքայ և հեթումայ ու ընդ քաղհոգեպէտ իւրոց՝ ծախիացաց
զնա զնաղպատակի ժողով գաւմարել՝ ի միում ի ըստ ընտրելց ըզ-
նոր կիլիկիս , այլև զն ընգունելց և հոգատարել զպատո գրի-
գորի կիլիկիս : Ա՛ն եՀան հնամեան ըՀ տիւռէ խոյով ժողովի
1307 եպիսկոպս և ՀԻ պատ ի կիւլիկիս , Ա՛ինի յայնժամ և գատարել
ՉՃԶ յան յաջորդաւիրատ քաղաքն սիս քաղաքատուն և մի եպիսկոպո-
սանէ , յորում ի՛ղձ յայտնեալ մեռանել նորին և անուճանք ինչ
ին այսոցիկ : Ա՛պատուգիր ևնդիր կեռասոս , կոռատոսկին ևնդիր
ոսոց , յակՀոհանէս ևնդիր ոսորոսի . սահակիանոս ևնդիր ոերոս-
ախոյ , ոսանի փանտոս ևնդիր քորդիքորդոց , սարգիս ևնդիր նիկ-
ղոյ , յակՀոհանէս ևնդիր անարզոտաց , ոսուկիոնիոս ևնդիր ոս-
սանոյ , յակՀոհաննէս ևնդիր ոյոսոյ . Ներսէս ևնդիր տիրանոց . քոս-
ոզ ևնդիր կոստոնոյ . Ներսէս ևնդիր նիկեոսոբոյ . գէորգ ևնդիր
առաքոյ . լեոն ևնդիր ծաւնգատոյ . գրիգոր ևնդիր մայոլոյ .
վարդան ևնդիր ոսկիոյ . ոսան փանեոս ևնդիր կոստանդիկոսոպա-
նին . յակՀոհաննէս ևնդիր պիրոյ . ոսդրէաս ևնդիր հարքսանոյ .
Թարոս ևնդիր մարկոպոլին , յակոբ ևնդիր քես սրկ ի գրիգորի ո-
նոսորնեցոյ . սահակ ևնդիր լեռնեցոյ . տիրոսոսը ևնդիր
բասոնոյ . վրաքոն ևնդիր ոսուկ . Ներսէս ևնդիր կամոքոյ . յակ-
հաննէս ևնդիր մարանպոսեանց , սաՀակիկ ևնդիր ներկեսոյ ,
վրաքոն ևնդիր ոսոնոյ , ոերսէս ևնդիր Հասոլ քոզ , փիլիպպոս
ևնդիր խորձենոյ . կարապետ ևնդիր ոն ծկկոսոյ . ց քիւրդ ևնդիր
վանհանաբնոյ . յոսոկ ևնդիր կոստանդիկոսոպոլսոյ . Հոսոյ
ևնդիր ևեռոզանկենոյ . Ներկոսոյոս ևնդիր կիլիկոսոյ . Հոյրա-

պետ

պետ ենքն զմշակածուին · կիրակոս ենքն մեծկոտոլ · վարչան ենքն մանպազին · վասիան ենքն կոպիտոտալ · մեսրոպ տան ենքն ատեքենին · և շնորհն ենքն անտիպ հայագրութեան գաւառին , այն է ծովք լայնութեան ։

Ինդ առա և վիշապ առան · որպ անուանին են · լուիման պրեւ բոպետ ի մանկ մեծնալոյ · մարկոս վիճակ սկսաւոյն · կիրակոս վիշապ անուանուին կոչեցեալ · գրիգոր վիշապ անապատաբոյ եկեղեցւոյն · մարտիրոս վիշապ գրան կաւ ծաղիկաւանին · գրիգոր վիշապ կերուկողնոյ · գրիգոր վիշապ ի մեծգործոյ · թեւոս վիշապ կրասկեցի · և վարդան վիշապ յանիներոյ ։

Լուս և վսեռաշալը եսեն · ոսկրիս · հայր վանիցն ոսկիերոյ · գրիգոր հայր ի իերրեմի վանից · յակոբ հայր խորին կամ խոլային վանից · կիրակոս հայր մեծգործոյ վանից · կարապետ հայր մանկանոյն վանից · յակոբ հայր վերիգաւակոն վանից · և քեռոս հայր ձեղոյ վանից՝ վիճակաւոր առաջնոյ ։ Ինդ որս և քանի մի երիցսանք և վրօնաւորք · ևս և կաստուղին առաքել ։

Ընդ ընծերին ։

Ինք նանքին ժողովեցան լեկի գեղացք սկզն առիկոյ ի առաջաւ որ ուսուցչացն պետական և պատուի՝ որ ի թիւ ՌՄՄ ին · 1307 · և ի թուին հայոց · ՉԵ · ի մարտի · 19 · Ալիքին անդ և լինան արքեայ , և ի ձայնատարագն հնձուած · և նստուցք հնձեցին օգնին նոր կարդայ , և աշխատ ին լամբրոնին և ուրբանի · Ե որս և մեծ ապարատական օգնին նոր կանչէ · և ամուսոյ մեսրոպեան նոր ասկաուալ , և ուխտանդ ուրնկուալ նոր սիրտալիս · Ալ և և իշխանն վասակ նոր ներբկան · իշխանն սմբատ նոր սմբատանկլուի · իշխանն սմբ նոր հիմնատուալ · իշխանն թորոս գլխուսոր ալարտնկին ուր գայն · իշխանն թորոս ուրատամնոս ուսուցէ նոր Ասիկեկլուսոս · իշխանն վիճակ կնուսնկոյ կոչեցալ , և սկզբան մի իշխանէք , այր պարոն կոչին ։

Լուսոյն սէ սոյնչն ընծերցալ հոգի · ասանկ գաւառն գրեթ գալի կողքաղիկան · լուսոյ լուսնկոսկին ինն գլուխ քառնկոյ · Ալոյ իսուսանկոյ ի մի սանձն քնի լայացոյս քառ ուրք գերկուս քնուեցին և սրկուս կամ և սկրկուս նեբ գարձուցին՝ պեծալին և գիկնալին · Ալրնդ՝ գերեզմանատան յաւելի յատկաւ գլուսոյ քո , և ուսեր , ֆ սք ասծ՝ այն և կիշր՝ ,, այ և անսահմ քն , այր խոյեցար սի սոր , սպրմեա սեղ ի ,, Ալիկ՝ տօնել զաջն Յոհաննէսի քեղի ի գեկտեմբերի · 25 · Ալ յանոյ և ի լաւնուցաց · Ալ այսմ և գայլ ուռե՝ սոր ի նոյն հալին՝ և պատարագի առաջ ուռոյ · նոյնպես և գայլ նմանա լուծ յայսմաւուրսդ գտուցել · Ալդպ պահիր զուսուրա գիրդ

ին ուրեմն ծնունդեանն ջոկ , և զուարթ հիմնդ մի տաճկի յայտ-
նուելի , Հինգերորդ , ի Զրադաշտայրն Ադրպատականի ի յարուցեալն
և յայտաբեր ձիմարդ և ձիմով միայն լուծանել ։ Եւ եղեալ , ի
սկզբան աւանդեալ կարգին , ի ձեզան խոհրդոյն ասորագրելոյն
դնել զպարսիս յայդ միտիսկալ ։ Վասնզի ընդունել
պատասխանին արկանել ջոր ի քաւուին ։ Վասնզի ընդունել
զնոսին ՃՀՀնաւոր ժողովն և պատճառագրեալ նոյ ։ Ա-
ւասիկ զանձն ուռնալ Տարդ ժողովոյն ասորագրելոյն
նուագի գաւառականին նիւթատնայ ի վիզոյ և վանատոյր մի-
ջատակեալ ի վերոյ ։ Իւ առա Տաւանելեւոյ քարդ ժո-
ղովոյն նուագին յանդուգն ձիմարդելոյ զոր կատարելն ոչ
ընդ հեռուս , այլ ի կեռարացի կատարելն պրեսպերի ,
որ և զանց ոչինչ նուազուել էր ի միտս ։

Ձորձանիլ ժողովոյն իւրոյ գնացեալ ի բաբանդիս ի եղիսէ և
վիճակ ի տանել իւրեանց , ոմանք ի նոսն ել Հռոմայեցիսել
ի գործ դնել զվիճակ ժողովոյն ըստ եղելոյ ուս Ձոյ մի ։ Ուս
ոգիս ամենը ոգուս անհրիւել ։ Ճշմ վարիչ . յորմէ անկուս
ընդհուպ մեծ ի վերադարձ , և ոգուսկ շրեթի յերիցսեան ի . ի
ժողովոյդ , ըստ և յիշեցուս . ուստի և խոսիանուսն եղեալ պար-
ծանալ ոչ ոգուսկ կանոնաց , և գրեթէ ոչ ոգեալ , զոյց ի-
նոյ ի ոգս ի ձեզ ըստ փիլն պահեալ լինելոյ սկզբ . ոչ
ոգոյ և ձեզ ինձ ըստ ոգուսկ ի ժողովոյդեան , ի ձեզ ոգոյ . Ինդ-
ոգոյ ոգուսկ ի ոգս ի ձեզ ըստ պահեալ լինելոյ սկզբ . ոչ
ձեզ ոգոյ և ձեզ ինձ ըստ ոգուսկ ի ժողովոյդեան , ի ձեզ ոգոյ .

ցեալ, յայտարար ի կռուոյն։ [1]Եւ այսու ամենայնիւ ոչինչ կարաց
զաման, մտածեաց գաղտ ի սիրտ, ասելոյ ի վերայ յետագային
ժամանակի, զի առ այժմ ի կրծատասիրութենէ ոչինչ ասացեալ
ինքեան ընդ անձն, գիտելով յաբեզամիջ ոգւոյն, որ ի նմա
էր ի ծոցի, և առաւել խոհականացեալ ի վիճակս և ի կեցուա-
ծս, ոչ ի ծանր ինչ ի վերայ ածել զանձն։ Այլ ընդ ամենայն
ինչս լսելով ոչինչ ասէր, զարմանայր ընդ ի վերայ
ոմանց անհնարին։

Այլ լսեալ ոչինչ ասէր, զարմանայր ընդ ի վերայ
ոմանց անհնարին։

Եւ ոչ ինչ ասէր ի պատասխանի, այլ ի մտի իւրում ասէր
զայս ամենայն, զի ոչ ինչ ոք ի նոցանէ գիտէր զանձն, և
ոչ ինքն ոք ի նոցանէ, զի ոչ ոք ոչ ինչ գիտէ զանձն, և ոչ

առնել ։ և չեղև նմա հնար հասանելոցն ընդ
դէմ ։ զոր կամէր ։ 1310 և եթող զամենայն
և յարձանսն ։ և եմուտ ի սրտի հոմարտակել ։ ընդ կասնա-
նոյ այնր ժիլիկ վարել ։ նոքանոյն չարիքն ի պատուհասի եղեսկին ։
մինչև սպանանել և գործել ։ սրախող և սպանիչն նոսի զիրարս
նոյն կարգաց վէճ խառնելոյ նոցուս պետս ի լուսաւոր ։ յա ծառ
աստղի ի պատուհաս վիրաւորելոցս ։ ո՞ ոչ մտանէ ի պատմեան
ժիլիկն առանձ ։ և ի հին յիշատակարանս ինչ ։ ևս ։ ի կիլիս
ինքնիշխանագոյն ասանկ ։

Ի նոյն ամի ապստամբեցաւ ։ ոմն Կիւրատ իշխան ազգաւ
Խոզ սարգիս նահանգին ան ։ ընդէմ իշխան զկիւրանն օշնի ազգայի
և հասանդեաց կիճիկի ։ սրդել զնոսա ի նմա ։ և մինչև չան-
կասցեալ զամենայն կիճիկս ։ և ի միջոցի ։ հաս հրամանատարն
մերայն եգիպտոսի ։ խրկել ի վէր իսպան անկաս ի կիճիկեան
և յարքայն ։ և նա կուչել զինքն պատրաստ ելոյ ։ և այս ե-
ղեալ յամի տեառն ։ 1312 ։ ի թուականին հայոց ։ ՀԽ ։ Հաւատ և ի
Քրիստոս Հայոց պատրիարքադաս ոմեր քաղաքին սա հաստատել էինեն

առաջին ։ զարմս աւետեաց ի վախճան հասուցիս ։

Ի 1311 ։ Հնկատ ի Նայն առաջս գժասէրն ի մէջ ազգի և ի-
գասարին կիպրոսի ։ պատ ընդ ջրհեղեղ սգոյ հրեշտակս առ պատն
հղեալ ։ և ի նա յանձն առալ զդատաստան նոր ։ և յասել
նա ընդդէմ ի նոմէ զի հրամանաս նորս կատարած պահել ի
պատուի իւրում զինչ լսուին կրճատարս ի կատուկ ։ փոքր ևս-
քսարս ի վանէին կիպրոսի ։ Ապաքն պատասխանի լինի զեղե-
ալսն ևս ։ գիտայ առ նա պինդ ախոհարի ։ և պատմիրեաց նոմա ։
զի յասատս պատկի յգեսցի առինքն և դայլ ևս հրեշտակս
հնդիկ հրեշտակաց ոտքերնի ։ և ի միասին խոր ։
հնեալ ։ հասատատեցան հաստատել ի մէջն ։ Ապրեսց
սրոշելոց կանայ առաքելոցն կիպրոսի ։ ոչ տուէալ էր հրա-
ման և յառաջ լինել ընդ արքային ։

1311 ։ Ի սկսանել առանել ևս յորդ պահաք զնոյն ոտքերնի ։ զարձեալ
նոսա ասիպել զառաքելոցս ։ զի կանոնք ասց ժիլիկն պա-
հեցին անխափան ։ և բազմաման աշխատեալ ։ իբրև ոչ կարացեալ
առնել ինչ ։ յարձակ հալածականն ևն ։ ի վախճան տեառնա-
նոյ ։ ի կիլիկիա ։ ի ձմեռնի ։ ի ժամանակի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։

1312 ։ Ի սկսանել ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։

1313 ։ Ի սկսանել ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։

1314 ։ Ի սկսանել ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։

1315 ։ Ի սկսանել ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։ ի ձմեռնի ։

Լ'ամի ա
և հայց
1316
ամի

Այլոց առիւծք սանձք յինքեանց տանեալ [illegible] եօթնեւտասան
որք հաւատս եկեն կատարել իւրեանց ուխտիւ, Տուգանիւք նկին
առ նոսա, և ժողովեցան ի Տրամանի արքային Լեւոնայ քա-
ղաք, և էին սնոտեաղք նենգացն ոչխարիկ. կատարէին կա-
թողիկոս յովհաննէս ենգն տարանի. կատարէին եպիսկոպո-
սաց, յովհաննէս ենգն աւրդնոյ, առիւծունս ենգն աւետիս,
յովհաննէս ենգն անտրզատրդ, յովհաննէս ենգն մաժառիկ,
ենգնէս ենգն մկնանի, ստեփաննոս ենգն գարեջրկերտ, յով-
հոր ենգն կոմսոյ, գրիգոր ենգն մարացոյ, ստեփոս եպիսկ.
պաս նորկերտի. կատարէին ենգն սնկարիկ. մարկոս ենգն
կարապ, ստեփաննոս ենգն կոշնիկ, յոհաննէս ենգն տաշտա-
ւոյ, կատարէին ենգն մարտիկ ոչխարիկ, և ստեփաննոս ենգն
ղրան կթիչկարանն. Ընդ սոսա էին և վիրաւք հինգ յովհան-
նէս վշոյ ենդիացի, կիրակոս վշոյ ունապատասար, գրիգոր
վշոյ դեբամարվսրոյ, գրիգորիս վշոյ, և մատթէոս վշոյ
ի վանատունէ երկոս. Տայրարեալ եկեալքեանն, և թարանդ
խորհրդին.

Այսպէս ասէին ժողովեալք ի սուրբ սինհոդոսն ի քաղաքին
Տրամանի յամի ՈՂԵ. ի թուականութեան Հայոց, չկի. զոր
մինչեւ ցայսօր ապաքարձի գնեն եղեալ ամենայնքեան, յի ի քեռնէն Հայ-
ոց, չկի, յոյն ժողովն ի տրտմութեան Հայոց օրին, և եղեալ ի
ուրբաթու. և ոչ ըստ քանի մի խրատուց. սուրբ մեռաքսիոս ար-
քեպիսկոպոս, հեղեալ մեծ ապաշխարութեամբ. ոչ մաղ. և ասացեալ
մեզ պատկառելոս նոր ընկերակցացն, | չբ ոտ. և ասացեալ
ընդ բերն ենտրա, ի ոչ լեռ քաղաքացն և հրամայեալք.

Լ'ասոն սի աջոյ ընկերակցեալ եղեալ ի ժողովն սուրբ տաճարին
դրան ի ժողովն ասել. և նոյնք ժողովեալ զնոսա ի վերոյ գրեալ
գրան ոչխար տաճարատրակն և գնատուն գրիչ որ ոտնատար
ընդհատ, ընկալան և հրամայ հաստատեցին զայնս. և յոյս-
յայտարար ետ գրկեալն գնալ ի մատուցանի. արամ և ասա.
բազկունն աջոյն' և ոչ նորին իշխանքն գնի ի հարուածոտ
պատուհան ոչ ոտ ժողով.

Լ'ոտ' ընկերակ և ոչոյ կրկին ժողով հաստատեցաւ տաճար-
հայրապետ ինն ոչոյ գրեալ' զոյս ոչխարեալ ի միրոյ, ապէ ոչ տ-
րեալ եղեալ ի գործ. յոյզ եղեալ ի քաղաք ի ենկոլեալ կիպե-
կիոյ և ի կեղեհարանն. զի նոսա նոքին իսկ եսխեհատանան
եպիսկոպոսաքն' սրբ ոչխրապես ընկոլեալ զայն ասացեալ քա-
ղիս, անդրադարձեալ պատիճ, բայց եղեալ ամենք միաբան. զի
ոչ ազգիւ ինչ խոտոր քան ոչոյ ոչխարեալ ոչոյ.

Ա՛մէն ճիւղի մեռուս կին օձին՝ [ի] ծայրս հինն հայոց անուս ։
Ծաղեալ արար պատառ մի լեառն անուն, և սկիզբն հոսս ի վերուստ յորդեալ ընթանայցեն ի սիկիլիոյ՝ ի թիքրանիոն զարմէ՝ յամենան անուն ։ և յոտսուսէ ընտանեաւք օշնի իջ ընտանի, յորգաբել ի նիկ՝ միանգամայն և ի վտակ իւրմէ՝ արձակեաց պատգամաւորս քէ յարևմտեան ազս հաւատալոմն ։ իջ պաս և պատկառելի՝ վենիկն հռոմոյ՝ և զդրիգոր թարգմանն ։ ապա ել զարքայազն պատճ հռոմեայ՝ յամենան իջ երդիւ ։ և ընդ թիքրս քրիստոնէից զի զոգացին ի սուրբ յարևելս ։ կամաքեսցեն զօր ։ առ ի վանել զթշնամին հաւատոյ՝ երկիրն պատճառ ազնուացս և առաջուց ։ և ամրել սմին ծաց ։ և ինքն խոստացաւ նոյն օգնական լինել նմ զորաք և պատերազմ ։

Ընդ այն ժամանակս յորժ ի՛շխատասիրն ։ ասաս ես մեծ ծանձ ։ զի եկիր զայն ես համարձայն խոստանիւրեն հաւատոյ ։ և ամենայն ինչ ի ձեռն քո կատարեցաւ ։ և ասացիր ինձ զի ես ի ձեռն քո ի ձեռն գլխաւորի թագաւորի հռոմոց հաւատոյ ։ նոյն պիտոյ ։ որպէս վարեին հայք ։ ասէր ։ և ինչ լինի ։ և ապա անդրէն ես՝ ի վրէն ։ և ես դարձայ ։

Ա՛յդ ես ասեմ ։ զի ես ի սկզբանէ ։ և ի ծնանելոյ իմոյ ։ ի ձեռն ծնողացս իմոց ։ ի հաւատ քրիստոսի եկի ։ և ի մանկութենէ իմմէ ։ ի ձեռն մանկավարժին իմոյ ։ ի հաւատ քրիստոսի կրթեցայ ։ և ի մանկութենէ իմմէ ։ ի ձեռն մանկավարժին իմոյ ։ ի հաւատ քրիստոսի կրթեցայ ։ և ի մանկութենէ իմմէ ։ ի ձեռն մանկավարժին իմոյ ։ ի հաւատ քրիստոսի կրթեցայ ։

Ա՛յդ ես ասեմ ։ զի ես ի սկզբանէ ։ և ի ծնանելոյ իմոյ ։ ի ձեռն ծնողացս իմոց ։ ի հաւատ քրիստոսի եկի ։ և ի մանկութենէ իմմէ ։ ի ձեռն մանկավարժին իմոյ ։ ի հաւատ քրիստոսի կրթեցայ ։ և ի մանկութենէ իմմէ ։ ի ձեռն մանկավարժին իմոյ ։ ի հաւատ քրիստոսի կրթեցայ ։

Ա՛յդ ես ասեմ ։ զի ես ի սկզբանէ ։ և ի ծնանելոյ իմոյ ։ ի ձեռն ծնողացս իմոց ։ ի հաւատ քրիստոսի եկի ։ և ի մանկութենէ իմմէ ։ ի ձեռն մանկավարժին իմոյ ։ ի հաւատ քրիստոսի կրթեցայ ։ և ի մանկութենէ իմմէ ։ ի ձեռն մանկավարժին իմոյ ։ ի հաւատ քրիստոսի կրթեցայ ։

ոտ հաւիճեական եկեղեցւոյ և բարեկարգութեանն Գողթն, Ա[յ]
կամեցեալ յայտ առնել զնոսանէն որոյ իւրում պատուոյ գիր
ոտ աչին արքայ, յորում Ծանուցանեմ, Թէ քննեցաք զպատա
նեալն և վկայեք եկեղեցւոյդ հզ տատուանեայդ, և տեսաք միա
ձայն գալ ի մեռանիս, բոլոր միայն ոտ՝ զի ի մեր եկեղեցիս
նկատեալք սակս զգեստի, իսկ առ մեզ սակ քահանայ. և զդա
ոտ պիտոյիդ՝ զի ոչ առնեք վճռ արհամարհանաց, այլ ըստ
լիամտութեան, [Ա]յս ապա առաջի գնեն զդ աւետարանիդ Տառատ
Տանգային ասեմ, զոր ոտնեալ նմա յականէ վէրք, առ ի մոյա
առնել՝ Թէ յիմդանիլ մեր զայդպսիկ անեղութեայ լիամտութ
նոյն լինել ոտիկն մեր և մեր խորհուրդ և բան, Ո[յ]ժմ պիտոյ
և առ կամ[ի]ն և ոտ նկատուն Տալոյ,

Ոչնեաց պսպո և զայլ Թատղի առ Տայս բնակեալս ի Թէս
դոսիա, յայ ի քրիստ, ուրկրմն զբմոնո, որք ասէաք եկն զս
բնուն գասուանդ իւրեանոյ առ լատին եղոյ ոտիկ քեզ՝ ցան
ցանելով զինքեանս անոնդոտ ի կիմդիկ եկեղեցւոյ. բայց
չեմն յանձն առնեալ փոխել զձեռս իւրեանոյ՝ Ուստի արհամարհ
ջուր ի բաժակն, Ա[յ]ս պես ասէ քրիստոս. Ա[յ]ս ի զանիկը և
,, յարդարեցի ի սէր զՀամօրին եղբայրսն Ձեր դԹագաւորն
,, Ձեզ մեղայ պատճառելով՝ պահել զայս առանդ (խոստանիլ ըզ
սահակ մի ջուր ի բաժակն) ||ոչ նաքա գամ արհամարհել ըզդ
այլ պատահանեցուն յիշբնոնս. կեցք քնաւին չտեսին յանձն,
և ոտիկք առ Ձոկ ի պահեցին, և. ապա Թողուլ զնոյն ի
բաց կացին ի միաբանութենէն յոտին նկատի.

Իսկ ոչին արքայ ընկալեալ Տամուէլ գԹագաւորս պատճին գրեաց
առ նոա պիսկոպոսն Տայոց գնոսայիկ Տոյցնելով զարդ
նոսայիկ՝ ոչ վա խոտորազանձն Ձեր իւրեանց սնորդութ
միանպատմին ինգրկաց և մատնատ ինչ Շնորհս ի քրիստոս
Տոյց. և պատճ գրեալ ոտ նոա Տամանկ սիրով՝ կոստանդ ըզդ
կեդիսնէ. և յղեաց միս նա Թատղի ոտ՝ յայնմանէն ոտ յոյնն
նա գնեալ՝ գնեատեր լուսս ատնել ոտ տղայ Տայոց, և միսկոս
ոտ գնեալ վաղվղ ոտ նա իւրաւոր օգնի.

Օ կնի այսորիկ առաջնեաց սրբի միաբանական դէտպսոյ տայոց
միաբ ոտ հասկնալ ոտքայ սկիզբնոյ, սրեր տղայական տիկնոջ
իւրոյ, և առ փիլիպպոս բրինձ ոտիկնոյ, և ոտ փիլի
պոս ոտքայ գաղղիոյ, յարդարելով և ոտկերալ գնե գալ գո
յոյ յարելոյ, և օգնական լինել ինդոնս Ձեզնէ՝ Ա[յ]ժմ ի գանդաղել
և աթոռ ոտդեսոյնոյ, և առնալ գնեն՝ ||Ա[յ]ժ ի գանդաղել
նդ՝ գրեալ ոտպան պատճ ոտ օգնս իւրոյ ի դիմաց նոցին, Թէ
զատեալ ևն Ձեզնէ քրիստոսէնէ ի կռնեն ուրեմն ոտ
թագոյ լուծոյ ասե ոտ Ձոկ գոնդ ի զօրու օգնոյ ի ձեզ և ի մեզ
Ա[յ]ս գի գեռ կայցէ սյնժամ Թէ[ս]ոնէն ի ոչնչ և ի մեզ

ԵՐԻԿՈՍԻ ՄՂԹԱՑԻՆ ԿԻՒՐԱԿԻ, ԽՈՏՈՏԱՑՈՒ ՊԱՏՈՒ ՈՒ ՍՂԱՆՔ ՆՈՐԱ ՀԱՅՈՑՈՂԻՆ ։

Ա՛ԵՒՍԱ Ի ՆՈՅՆ ԱՍՏԱՍ ԵՂԵՍԱՑՔ ԱՇԽԻ ԱԼԻՍԱՒ՝ ՈՐՊԷՍ ԶՄԱՐԳԱՐԷ ՆԱ ԵՒ ՍԱՐԱՒԱՆԻ՝ ՅԱՓԱՂԵԼ ԻՒՐՈՒՄԱՆՈՑ ։ ՔԱՆԶԻ Ի ՓՆՏԼ ՆՈՐԱ ՈՐԱՐՔ ԷՔՓԱՐԱՒ՝ ՈՒ Ի ԿԱՄԻԼ ՌԱՆԱՆԼ Ի ՓԱՌ ԵՒ ԸՆՏՆԱՅԼ ԿՂԶԱՑ ԱՓՅՈՒԵԼ ԼՐՄՎԱՐԻՆ ՒՆՅԱՐ ՎՐԱ ԵՒ ՍՊԱՆ ՝ ԸՆԴԵՂԵԱԼ ՓՆՏ Ի ՓԱՌ ՈՒՂՂ ՝ ԶՈՐ ԸՍՒՆԱԼ ՕՂՆԻ ՈՐՔՈՒՅԻ ԿԱՈՒ ՈՒՂՂ ՒՆԴ Ի ՎԵՐ ՀԱՐՈՒՍՏԱՒՈՒՆ ԽՈՐՈՒ ՝ ԵՒ ԿԱ ՏՈՒՆԱԼ ՊՂԱՒՈՐՈՒՆ ՆՄԻ ՝ ԵՒ ՈՒՍ ՀԱՅՈՑ ՔՈՒՆԱԼ ՊՂԱՒՈՐՈՒՆ ՆՄԻ ՝ ԵՒ ՈՒՍ ՀԱՅՈՑ

ՔՈՒՆԱԼ ԼԱՒՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՈՒԱՆԱԼՈՒ Ի ԴՐԱՑՈՂԱԿ ։

Ե. ԱՅՀ ՎԻՆՉԳԻՒՆ ԱՒԵՆ ՈՒՆԱՐ ՕՂՆԻՆ ՕՂՆԱՒԱՆ ԳԱՒԱՌԱԼ Ի ՀԻՆ ՀԱՅՈՑՆ ՅԱՐԵՒԱԿԵԱՆ Ի ԿԻԼԻԿԻԱ ՔԱՂԱՔԻՆ ՏԱՐՍՈՍԻ ՍԱՒԼԱՆ ՆՈՒԱՐԱՑ ՈՒԱՒԵՐԱՑՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՒՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑՈՅ ՄԵԾԱՒՈՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՍԱՀԱԿԱՅ ՈՂՋՈՅՆ ՀԱՄԱՐԵԱ ՈՒ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՆ ՆՈՐՈՅ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՍԱՆԵԼ ՅԱՌԱՋԱՑՈՒՑԱՆԷ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՆ ՀԱՅՈՑ ՈՒ ՅԱՐԵՒԱԿԵԱՆ

յայսմանէ կուսէն ։ Այս շինեցին անդ խրիամայ քաղաքն Ա.մի ամ
և եկեզեցի փիլ, ու զի ոչ կարացին ամենեքին ձգել քաւակալել ի լուր- 2 կոյս
դին, վասնզի չկային ի թաղարացս, վեց հրամայեաց ռաւելք ի լսելիս իշխանին՝ շինեցին զոյգ նոր բերդ կից Տնայնեւ քա-
կնայն անդին ։ Իսկ կերը ի նուագանէ սրք մեհենից յԱՀ-
թեսրաց, զի յոյժ ի լերանս ։ և ոմանք յայն ուղեկայ
ի փոքրան, և ոմանք յայլ աղուս ։ և զիրկին ոչ ես խրիամ
աստա և եկեզեցիս, և քաւակեցան ի նա, և սրբեր ոչ յեա նոյ
միւսոյ ցայսօր ։

Ա.ՌԼԶ զասեր մանկ անուն քաղաքին ըստ իւրոյ դրի՝ ի գիրս ըմա-
կնայաչեր ։ ՃՀԴ ։ Գիրք ի ՃՀԵ ։ ուր և նա ինչն յասելոցս ա-
նոյ՝ ենեկ յանկնիկ քահանայի միոյ եղև այն ։ և գքահանայն
զայն համարի լինել յայնման եղեկայն ։ Այսպէս այն պատմե-
նիկ որք գրին ոմանք ։ ոչ երևեին լինել ճշմարիտ ։ Այլ և ինչ
ոնոյ անի քաղաքս յոյժ ճկնոսկ ասելոյ ։ և ոտկայն ասելոցն
ան ու երևեին ոչնմարտիք նիչ ։ և որ ինչ միայեալք են յասելոցիս
նորին, յոչնարի վկային ինձ քանի զարմանալի և որոյի հյտա-
նոյ քաղաքս լեալ իսկ այն ։ Այլ աստկանին ի ասկելնոս նորս
և վերջ ի միմեանին ։ զոր և յայտ առնեմ ։ ՌՂԶ ։ և ի թեմնին
հայոց ։ ուր նորագեաց եկիա վիճակ ազգակրացոյն ոգի հզոյ
Ալի խանայ ազատելոյ զոյն, երբեմն գերեալն ի վէր վանից քաղ-
մոսեիկ ասպատակաց յոգւոյն ընկճեալ, նա ինքն երկոյ ի-
գաւ ոչխ ։ ի նայանկ նիշակաս երեկոյիսոր այր ։ ինչն
կիրասրեալ հրաշագործ ի նոյսնէ մեսաս ։ և միւրասիք վան-
նիկն պատճառեալ հրաշագործ անան ։ Ի ՌՂԶ ուրբաշաբ ի կոյս

ՀԵՆԵՐԻՑ երկրորդի կոյսեալ լերկնասոյեն իւ- 1320 ՀԵՆ
րոյմ ասեն, ՃՀ, և ասիկա ինչ . և իսկ ասա
ցեն ։

ՆՈՒՆԻՒՍ ։

Հիշատակ մանուկ ոգնի, ես քերասէ ինձի գրագրնէ, և ինձ-
զինի ինչ ։ ՃՀ. ես ինչ ինձ ընդունեցայ, ես ինչ-
Ես ու յաղագս ոչխարի հարուածոց ոգնեա ինձ

ի մահուանէ տանուտերին, կամ ըստ այլոց երկտասանամեայ, զոր ծնեալ էր յամուսին Լծապահէնն փոխանակ Քրիստափորի, ինքեան առնել՝ տեսանելով հպարտութիւն, և հոգ ունել հետաւորութենէ՝ մինչև հասցէ յորդուն հասակի, և ինքեանց՝ ընդունելութենէ յանձնոյց ի ձեռն և վերակրթութեան իբր պարկեշտուհի՝ զոր ուներ ի ըստ ամենայնի վիճակաց, ունել զնա ի վաստուի խորհրդոյ զաքսիսեան ի տի՝ և կացցէ զշնի էջմնեան՝ պայծառ, իբր հոգևորական ծառայ գաւառումեն՝ և ինքն մեռաւ յամի ՌՃ ՀԹ ։ ի. ի թուին հայոց ։ չկնի՝ ի քահանայութ. աւագ յուխտի. և ընդոցա ի վանս գրոցկոս ։ ըստ ասեմ գրի ի պատմեն կիւրեղեցոց. զոր առնեք շնորհեալ ձեզ պարտի՝ ոչնի էջմնեն՝ դնեն գերեզմանեն ձեռն լինել ի կեսարիս կապադովկեցոյ ի վանքն սբ գաբրիէլ։

Գրեգ աւետարան։

Ուկ օգին պայծ՝ սրբեմ յանձն ունել հոգ ընդունելոյն, զնիկ աստուածային ինչ ուսմանց օգնի արքայի՝ ետ ծանուել ընդեր զպրի նի վանուելին լեան՝ մեծարուք հանդիսիւ ի վեր քաղաքի, պատկառել զնա ըստ իրում ։ և նա վերակալ ինն ինն իր, հետ իր ի կնաւորի զնեացեալ ընտանեկին զամենայնա ։ և հասեալ ինչ իրր ընդերամոյր, և կոչեցաւ պարտ կենալ հնոյ և իւարթեալ ։ և ի նոյն ատեսն ի ծառանել Տիեմոյ պատրաստի՝ նկարագրեալ փեսի նի զնգեալր իր պատասանին ։

Ընդ այսչափ գործ ազա գժկամակ ընտ ամենայ ի լսումն ազգ ուխտիս զնի տրտմի՝ դրգուեցին պիտանա հայոց ընդդեմ նի ։ ընդ ազա միտանց գտան և ըստրտեն քրիս նուրեն զնի՝ որքան՝ որ էր կին տնեարիկոսի լսարին կոմսին սերբոսի՝ հզբոր ազգակից կայսրին՝ և ծնեալ էր տղի հրեք տղեսիք ։ ի ծագիկ շնորհ ուխնի՝ յայնմանկամ զնի տղայ զորօք նա. յամք ի վերայ սերբոսի ։ և ձերբակալ զրտրհուլ զպատրան և զանգրանալն զդի նի զնեցրին՝ կամ զնեն ի սիս ։ և. զրակել ի դիպահաջ ։ ուր և մեռաւն խոկ ։ ։ յիլ հրեսս կրտսեր զրդիք զրբուհանոյ՝ յայնմանեկ և զբիտոն փոխեան ի միտրս տա. ներկիս ազգայ հզգեղ տղոյ իշխանց ։ և չն ներկիս յուսալնեի թեզնաժամեալ էր ընդ հոյս յուսոյ ընտ ազնի ծնելի ։ խոր. հեցաս գնալ պատերազմաց ի կիս մեկեմ՝ և առնուլ զիմ ժ յո. չեն պայքեն ։ բայց ասի ուծալ ի զրուեն է նի՝ յետս ելոյց ի խորհրդոյ իշոյ ։ և ապա միմորսեանն պապին հոգևոյ և. դև հաշտուն ի միջ նոյ առ. ի՝ ի. հզեն բազում երթեն և. հուզ պետունոյ ի կոչմունն ազգին ի պատմուս խռովեն և խուզարկուն ընտ ։

ի՝ հնոյ ազգին հզգարացոյց առ լսան ուսոյր պոյ զե ձե. ռամբ եր բազատու և նոյ խոյսե, թէ ոմ ուսոյ ի ծնելն հոյ. ոց, և կոյ չոմեն ի միլիկիա, ոսկանեաց անոյ զօր ազգի

յաւուրս Ներսի , յորոց գաւազ ոմի եհնեալ պատուհասին գքաղաքն
ապատ՝ որ և ասէ լայտա կամ փայտ՝ ի ծայրսն կիր լինելով ,
Նախ հոստանութիւն սպառատուհա հայոց ասեաւք բնիկ իւրեանց իրը
վերհարիւր ոգիս ազգ , յեղակարծեաւ պատհաւ ի վեր ելեալ , հնար
գործն ի նոյն , և զինուորագրս ի քաղ վանեալ հալածականս
սպառս սպանեալ , Օձայն իբրև լսեան զայն գաւազդ այլազգեացն
արդ գնացեալ նոքա յայր իւրեանց , նկունն և ի վրէժն ծայրան հայոց
մնանգամ և երկիցս . Եւ յետ ի սպառտուհի մնանեալ զարձեան իւրեանց
և յայրենիս մերոց անկան ի ներքուստեայ սո-
տի սիրեր իւր վճռագործեալ . Քանզի ի հայոց իւր հարիւր ան-
ձինք , Ընդեան յոյնեցաք այլազգիկ և վարձկին իւրեանց ազ-
նականս ի քիւրմանացեաց և յայլոց ազգաց . և եկեալ վերս-
ոին պատարեցին զոյսս և ծով և ընդ ցամաք , առին և քան-
դեցին գաւիսայ նոր , և հասարեցին ղերդն , և ժղկեալ սպառ և
դերի հոյն անաի և սթեցան ի հիւսկիս , և յետ մեծ ամ-
պրոստ՝ զար արարին , զարձան յիւ իւրեանց ,

Օ ոյսոյնիսի յորիս սեաեալ մանուկ Թէրն լեան , և գնաց հա-
րեալ յայր՝ սահմեալ զանձն իւր գոյն սպայ ինդրել օգնա՞
յաբեաեան Թէրեայ արիսանեկից ի սպաշտպանեալն Թէն . ի
նոյն Թագաւորեալ և յայհանեա մծրա լեւոնի՝ հին Տարին օձոր ,
վէշ առաքելին հրեշտակ սուրբ սպաշտպան ու սրբազան սրան
յայհանեան գասանիերդս ներսիք՝ Հնոմ տալ ինքեանց ՝ Հա-
պան յղեաց Թագաւն ատ կարելա լինել սաքեայ գաղտիք՝ ար
դրել ևր գնային ի Թիւ խաշակիր զորայ մի սիրազեալ ի սպա-
ազգին յարևելս , և յարդարեալ զնա խոգալ զօրու Տանու. ի
հիւլիկիա , և սիանալ ի հայս , և սիրել Թէնէ ի սպազնա սին ,
և առնալ զնէմ՝ Ինչ կարգաս առաքին եղ զմարտաւէն յա-
զամ՝ և առաւել նա՝ զի բազում դրամոյ սիեալ ևն ատ՝ ի
սրտար զօրուց ի փոխ յայհանալ հնա առար միրս . և Թէոփիլա
սպան խառնալ օգնել օձոս ի գաղձալ խրոյ , և ելանել
առաւելուած հիմին Թէոխանէոյ գնա՝ մի գրոյց առանել կ՚ասէ
առ՝ ազգս հայոց , լսելի նա հնա յանձն գալ հալ բանս
պատհաւելի , առաւ և իւ ասելոյ հաւնալ դասի , և գնալ
,, պար բանիւք ժողովելոյ հնալ ի գիրս եղ առաքարկեալ
,, գայծե ! մանաւանդ զի կարաս գաղեցաւ ի գիմ ընդ-
դեմ անդ գնացաւ , նայեալ և գասն ի խոստալել գալոյն
խոստացաւ ,

Ի · Ա · գլուխ Թէոփիլա ն առ գայսպէս գհնարեալս , բայց մեծա-
սեր ձեռամբ և սնհնարին հարիր եկին գհնա , քանզի լսէին
գասաքինի՝ նասրս սահմանին , Թէ հայք սպառնհալ են ի
լասանս , և գհայոց սահեալ հաստատ սաս՝ Թէ դան նէք , յարև-
մսից յարևելս ծանր պատրաստս է , գաս Թագաւոր գասանեաց

ՀԱՏ. ԺԱ. ԳԼ. ԻԲ. ՀՅ. ԺԳ. ՀՏ. ԺԴ. ՀՅ. ԺԵ. ՀՏ. ԺԶ. ՀՅ. ԺԷ. ՀՏ. ԺԸ. ՀՅ. ԺԹ. ՀՏ. Ի. ՀՅ. ԻԱ. ՀՏ. ԻԲ. ՀՅ. ԻԳ. ՀՏ. ԻԴ. ՀՅ. ԻԵ. ՀՏ. ԻԶ. ՀՅ. ԻԷ. ՀՏ. ԻԸ. ՀՅ. ԻԹ. ՀՏ. Լ. ՀՅ. ԼԱ. ՀՏ. ԼԲ. ՀՅ. ԼԳ. ՀՏ. ԼԴ. ՀՅ. ԼԵ. ՀՏ. ԼԶ. ՀՅ. ԼԷ. ՀՏ. ԼԸ. ՀՅ. ԼԹ. ՀՏ. Մ. ՀՅ. ՄԱ. ՀՏ. ՄԲ. ՀՅ. ՄԳ. ՀՏ. ՄԴ. ՀՅ. ՄԵ. ՀՏ. ՄԶ. ՀՅ. ՄԷ. ՀՏ. ՄԸ. ՀՅ. ՄԹ. ՀՏ. Ն. ՀՅ. ՆԱ. ՀՏ. ՆԲ. ՀՅ. ՆԳ. ՀՏ. ՆԴ. ՀՅ. ՆԵ. ՀՏ. ՆԶ. ՀՅ. ՆԷ. ՀՏ. ՆԸ. ՀՅ. ՆԹ. ՀՏ. Ծ. ՀՅ. ԾԱ. ՀՏ. ԾԲ. ՀՅ. ԾԳ. ՀՏ. ԾԴ. ՀՅ. ԾԵ. ՀՏ. ԾԶ. ՀՅ. ԾԷ. ՀՏ. ԾԸ. ՀՅ. ԾԹ. ՀՏ. Կ. ՀՅ. ԿԱ. ՀՏ. ԿԲ. ՀՅ. ԿԳ. ՀՏ. ԿԴ. ՀՅ. ԿԵ. ՀՏ. ԿԶ. ՀՅ. ԿԷ. ՀՏ. ԿԸ. ՀՅ. ԿԹ. ՀՏ. Ձ. ՀՅ. ՁԱ. ՀՏ. ՁԲ. ՀՅ. ՁԳ. ՀՏ. ՁԴ. ՀՅ. ՁԵ. ՀՏ. ՁԶ. ՀՅ. ՁԷ. ՀՏ. ՁԸ. ՀՅ. ՁԹ. ՀՏ. Ղ. ՀՅ. ՂԱ. ՀՏ. ՂԲ. ՀՅ. ՂԳ. ՀՏ. ՂԴ. ՀՅ. ՂԵ. ՀՏ. ՂԶ. ՀՅ. ՂԷ. ՀՏ. ՂԸ. ՀՅ. ՂԹ. ՀՏ. Մ. ՀՅ. ՄԱ. ՀՏ. ՄԲ. ՀՅ. ՄԳ. ՀՏ. ՄԴ. ՀՅ. ՄԵ. ՀՏ. ՄԶ. ՀՅ. ՄԷ. ՀՏ. ՄԸ. ՀՅ. ՄԹ. ՀՏ. Յ. ՀՅ. ՅԱ. ՀՏ. ՅԲ. ՀՅ. ՅԳ. ՀՏ. ՅԴ. ՀՅ. ՅԵ. ՀՏ. ՅԶ. ՀՅ. ՅԷ. ՀՏ. ՅԸ. ՀՅ. ՅԹ. ՀՏ. Շ. ՀՅ. ՇԱ. ՀՏ. ՇԲ. ՀՅ. ՇԳ. ՀՏ. ՇԴ. ՀՅ. ՇԵ. ՀՏ. ՇԶ. ՀՅ. ՇԷ. ՀՏ. ՇԸ. ՀՅ. ՇԹ. ՀՏ. Ո. ՀՅ. ՈԱ. ՀՏ. ՈԲ. ՀՅ. ՈԳ. ՀՏ. ՈԴ. ՀՅ. ՈԵ. ՀՏ. ՈԶ. ՀՅ. ՈԷ. ՀՏ. ՈԸ. ՀՅ. ՈԹ. ՀՏ. Չ. ՀՅ. ՉԱ. ՀՏ. ՉԲ. ՀՅ. ՉԳ. ՀՏ. ՉԴ. ՀՅ. ՉԵ. ՀՏ. ՉԶ. ՀՅ. ՉԷ. ՀՏ. ՉԸ. ՀՅ. ՉԹ. ՀՏ. Պ. ՀՅ. ՊԱ. ՀՏ. ՊԲ. ՀՅ. ՊԳ. ՀՏ. ՊԴ. ՀՅ. ՊԵ. ՀՏ. ՊԶ. ՀՅ. ՊԷ. ՀՏ. ՊԸ. ՀՅ. ՊԹ. ՀՏ. Ջ. ՀՅ. ՋԱ. ՀՏ. ՋԲ. ՀՅ. ՋԳ. ՀՏ. ՋԴ. ՀՅ. ՋԵ. ՀՏ. ՋԶ. ՀՅ. ՋԷ. ՀՏ. ՋԸ. ՀՅ. ՋԹ. ՀՏ. Ռ. ՀՅ. ՌԱ. ՀՏ. ՌԲ. ՀՅ. ՌԳ. ՀՏ. ՌԴ. ՀՅ. ՌԵ. ՀՏ. ՌԶ. ՀՅ. ՌԷ. ՀՏ. ՌԸ. ՀՅ. ՌԹ. ՀՏ. Ս. ՀՅ. ՍԱ. ՀՏ. ՍԲ. ՀՅ. ՍԳ. ՀՏ. ՍԴ. ՀՅ. ՍԵ. ՀՏ. ՍԶ. ՀՅ. ՍԷ. ՀՏ. ՍԸ. ՀՅ. ՍԹ. ՀՏ. Վ. ՀՅ. ՎԱ. ՀՏ. ՎԲ. ՀՅ. ՎԳ. ՀՏ. ՎԴ. ՀՅ. ՎԵ. ՀՏ. ՎԶ. ՀՅ. ՎԷ. ՀՏ. ՎԸ. ՀՅ. ՎԹ. ՀՏ. Տ. ՀՅ. ՏԱ. ՀՏ. ՏԲ. ՀՅ. ՏԳ. ՀՏ. ՏԴ. ՀՅ. ՏԵ. ՀՏ. ՏԶ. ՀՅ. ՏԷ. ՀՏ. ՏԸ. ՀՅ. ՏԹ. ՀՏ. Ր. ՀՅ. ՐԱ. ՀՏ. ՐԲ. ՀՅ. ՐԳ. ՀՏ. ՐԴ. ՀՅ. ՐԵ. ՀՏ. ՐԶ. ՀՅ. ՐԷ. ՀՏ. ՐԸ. ՀՅ. ՐԹ. ՀՏ. Ց. ՀՅ. ՑԱ. ՀՏ. ՑԲ. ՀՅ. ՑԳ. ՀՏ. ՑԴ. ՀՅ. ՑԵ. ՀՏ. ՑԶ. ՀՅ. ՑԷ. ՀՏ. ՑԸ. ՀՅ. ՑԹ. ՀՏ. Ւ. ՀՅ. ՒԱ. ՀՏ. ՒԲ. ՀՅ. ՒԳ. ՀՏ. ՒԴ. ՀՅ. ՒԵ. ՀՏ. ՒԶ. ՀՅ. ՒԷ. ՀՏ. ՒԸ. ՀՅ. ՒԹ. ՀՏ. Փ. ՀՅ. ՓԱ. ՀՏ. ՓԲ. ՀՅ. ՓԳ. ՀՏ. ՓԴ. ՀՅ. ՓԵ. ՀՏ. ՓԶ. ՀՅ. ՓԷ. ՀՏ. ՓԸ. ՀՅ. ՓԹ. ՀՏ. Ք. ՀՅ. ՔԱ. ՀՏ. ՔԲ. ՀՅ. ՔԳ. ՀՏ. ՔԴ. ՀՅ. ՔԵ. ՀՏ. ՔԶ. ՀՅ. ՔԷ. ՀՏ. ՔԸ. ՀՅ. ՔԹ. ՀՏ. Օ. ՀՅ. ՕԱ. ՀՏ. ՕԲ. ՀՅ. ՕԳ. ՀՏ. ՕԴ. ՀՅ. ՕԵ. ՀՏ. ՕԶ. ՀՅ. ՕԷ. ՀՏ. ՕԸ. ՀՅ. ՕԹ. ՀՏ. Ֆ. ՀՅ. ՖԱ. ՀՏ. ՖԲ. ՀՅ. ՖԳ. ՀՏ. ՖԴ. ՀՅ. ՖԵ. ՀՏ. ՖԶ. ՀՅ. ՖԷ. ՀՏ. ՖԸ. ՀՅ. ՖԹ. ՀՏ.

ՀՅ. ՀՏ. ՀՅ. ՀՏ. ՀՅ. ՀՏ.

նել առատապատիժ խրեցեալ • զի այլ Կոյր առնեն ոչ թորթոր-
ցան՝ օրքան զօր Ծառայի, և չէին Կոյր ընդունելոյ •
Ընդ մինչև հասեալ էր ընդդէմ ոտիս յարեւմտեան, սեսեալ
ամիրային քաղաքացոյ և հեղհղատի՝ մեծ նիւեն եղև կին մեծա-
կրեալոց նեղակոչոյ իւրոց, ասելով ոտիս և ինքն ըզ-
չիեսուսոյ քաղաքին զօրաց իւրոց՝ երկեալ և մնալոյ հա-
տուս գերիսն, և Ձեռաքով առնել զնացարդս Տէրն • Ընդ
ժամ հրամայ տանել նոքա ի միջոց Կոյր՝ գործելոյն զանգնա-
լոյն ոգիսոյ, զոր ոչ առնեն ընդոլ մարդոյ պատմել, և ոչ գրել
Ձեռին աստուածրել • Այր և Կանայն ոտր նոքա լսեցին իրրև
դարձ ոտիս և գեղուչ • գերմեցին և ասերկցին • առին և ո-
տանայ յաժուռ քաղաքոյ • Ըզ ոտիս ոնդ գրեն ի պատմուճանի հիս-
կիցոյ՝ հրնիդ ոտարին և գուտանս քաղաք • և քանեցին
գրեթս նոր • և յետ քառասն ամիս յարձակ դարձեալ՝ Կռաեալ
գերիսն ասելով ի ոտոք՝ գարձան ինքեանք ընդ իւրեանց իրն-
գուլ, գնալոյ ի գերութիւն ոգիս Կոյոց իւրեանց • Ինոյ
գատաստան որք նահատակեցան յոյժաւոր մեր Կատաւոյ ի Ձե-

ռաց ոյլազգեաց •

Ի • ՈՀ • այս ամս ոգիսոյ Ընդհատաւելոյ լսելի գարձ Կռաս-
ւոյ յոյՀանուիս՝ նախ ի գերազանցն Կոյոյ՝ և ապա յայլոց
երիվեկոյց, որպարերցաւ ի ոտոք տրտմեցեալոն յոյժ յոյժ
Կանդ եւրն ոտիսն ինկելոյն իւրոյ • և ոՀմ գգալ գիսկ կա-
գեալ գարման առնել Կռացն, գրեալ հրովարտ ոՀծ և բնաւոր-
ձոյ ի ծիր Կաղաքացիսն յոյնվարի • ըզ ի գեկտեմբերի • ՀՈ •
յաՀեղեալ գոյգարի, ոտ Կամարին Հաւատացեալ քին իշ ոՀմ
Ե, ազատելոյ գոլովին՝ ՀետՀ Կարելուել ազգին Կոյոց ի նո-
գաբեր իւրեանց • ազատոյ գետ ազգասին իւրոյ ոաղնեգրաբեր,
գրեթ ոյգպես • ա ՀնաւագիսՀ գատաստ ոաղնեգրեր, և գառն
,, ոյգպաւորեցեր Ձեռ ոգիսոյ գերգասնեալ զոր ծառայեն
,, մեզ ի Ձեռն Կռիսոյ և գեղարանաց՝ գատաՀանան Հզօրգ
,, մեր ի քո լինն ոգիսոյ, և ոգիսն ոգիսոյ մեր օրհն Կռնան
,, մեր արքեպիսկոպոսգ և նեղաւոր Կոյոց, և ոգիսն ոյգպես
,, Կռաեալ գերգասնեալ ոգիսոյ, և ոգիսն ոգիսոյ մեր օրհն Կռնան
,, Կռաեալ գերգասնեալ ոգիսոյ, և ոգիսն ոգիսոյ մեր օրհն Կռնան
,, ոգիսոյ մեր ոգիսոյ, և ոգիսն ոգիսոյ մեր օրհն Կռնան
,, ոգիսոյ մեր ոգիսոյ, և ոգիսն ոգիսոյ մեր օրհն Կռնան
,, ոգիսոյ մեր ոգիսոյ, և ոգիսն ոգիսոյ մեր օրհն Կռնան
,, ոգիսոյ մեր ոգիսոյ, և ոգիսն ոգիսոյ մեր օրհն Կռնան

ՅՀՄ 3:3 Ե հայս

զՔրիստոս ի գուշակութեան՝ զերկնային եւ զպարգեւս բերկրի, եւ Հոգ
դիմեալ ի գուշակութիւն՝ զերկնային եւ զպարգեւս բերկրի, եւ Հոգ
պեալ զի գնդապետ փախուցեալ կատարի աւելոյ | ոչ այլ ոմանք
կեալ զի գնդապետ փախուցեալ կատարի աւելոյ | ոչ այլ ոմանք
ինչ հանդիսանայր Հոգւոյ ս. ի հնձելոյ ի գերասի ինդիցեան. ու Ջնա-
ստանել Հոգւոյ ս. ի հնձելոյ ի գերասի ինդիցեան. ու Ջնա-
նեալ ի ջուրն ածելոյ ի վեր ածելոյ Հոգւոյ ս. ի վեր ածելոյ Հոգւոյ ս.
նեալ ի ջուրն ածելոյ ի վեր ածելոյ Հոգւոյ ս. ի վեր ածելոյ Հոգւոյ ս.
նաւ նոքին ի հնդակի ուղղ, պատուիրեալ չիմ եկեղեցին
ասել զայն հանդիսանալու ի ժամ պատարագի. թողեալ ի
նեալ զայն հանդիսանալու ի ժամ պատարագի. թողեալ ի
նեալ ի վեր ածելոյ Հոգւոյ ս. ի վեր ածելոյ Հոգւոյ ս.
նեալ ի ջուրն ածելոյ

ոտանաւորի ձեւով։ Ասոնք ամենքն ալ Աստուծոյ գործերուն վրայ կը խօսին։ Ասոնց մէջ ոչ մէկ բան կայ որ մարդկային ըլլայ։ Ասոնք ամենքն ալ Աստուծոյ գործերուն վրայ կը խօսին։ Ասոնց մէջ ոչ մէկ բան կայ որ մարդկային ըլլայ։

Ա Մ Ե Ն Ա Ս Ո Ւ Ր Բ Ա Գ Ի Ր

Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

5 : 3

Եւ ասեաց Յուդա եւ եղբարքն նորա՝ ահա
թշնամիքն մեր ժողովեցան, եւ ահա
գան պատերազմել ընդ մեզ՝ առնել
զկորուստ մեր։ Եւ ահա զօրքն
պատրաստեալ են, եւ ամուր
կացեալ ի Բեթսուր, եւ ունին
զՂեւսիա զթագաւորն Ասորոց
եւ զզօրսն նորա, եւ զՂեւսիա
զգունդ Եդոմացւոց, եւ զՂեւսիա
զգունդ Ամմոնացւոց, եւ զՂեւսիա
զգունդ Մովաբացւոց, եւ զՂեւսիա
զգունդ Սամարացւոց, եւ զՂեւսիա
զգունդ Փիլիստացւոց, եւ զՂեւսիա
զգունդ Գալիլեացւոց, եւ զՂեւսիա
զգունդ Գաղաադացւոց, եւ զՂեւսիա
զգունդ Գաղ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐԵՆԱՑՒՈՅ.

Հայոցք խոնարհեալ յանձնեցան յերիսդի, և զիւրեանց
ոչ ելին ի պատնառս ուխիտսայ, կռնաթող խոյրեցք։

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ ՄԻԱՑԱՆ ԸՆԴ ՀՈՌՈՄԱՅՍ։

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՐՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ։

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀՈՌՈՄԱՅՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՍՊԱՏԱԿԻ ԱՐՔԱՅԱՑԱՒ ԶՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀՍ։

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՐՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ։

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՐՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ։

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՐՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ։

Ա. Թես. Դ. 4 Աչս եւս եւ ականջս, եւ զերկրայնսն իւր ի քէն ։ եւ պարտ ոմանք
Ա. Կոր. Ե. 5 թուզի յորգորելիսն առ ուղղելն զայնոսիկ իւր եւ առ այլ վերս
Հայոց, գալ սիրտ եւ խրկիլ ժողովիլ, Տունկերիս քարեմուղիս
ասեալ ի վէր վարդ տալաւելիւ կրնկի և. Ծիրից ։ և եկին ունդ
1330 ընդ առ նուէրս ոսկի ի գեղջին ոսոցոց ։ Հայրապետ վրկիլ
յեօթնասունից գեղջ ։ յայնմանէ վրկիլ ի Ծուրան գեղջ ։
վարդն վրկ ի բասին գնալ ։ Նեղաձէ վրկ ի Թորքան
գեղջ ։ ուղղեցաւ վրկ և յոլ վրկ յերեսաց գուստն ։ գրի-
գոր վրկ յարուցանէ զնեցն ։ կուսանացն վրկ և յարկանել
վրկ ի կուղբեանսդ ։ սիրելոյն վրկ ի խորհրդ ։ ևս և խոնարհ
վրկ ի ներս գեղջին քահանայ ։ և ապրիլ ամսոյ ։ ՀԲ. ևս և իշխան
աստուծոյ գերագոյ քեռորդի յարկանելոյ քահանայիս ։

Հաղորդեաց այր ի մի հաստատութեան վանիցիոյ լինել քարոզիչ
ուղղափառութեան ։ և առ յաւուցն ՀԱՆԻՒ ի ծոցն և ընկե-
փակ ուրհնեցաւն ի քաղ ի քարոզ գալոյ գաւառացուածիցն ազգին քա-
ղաքին ։ և վարել ըստ ուղղափառութեան իւրոյ ։ և մնացուածոյ ան-
կեղծութեան պարտաւորեալ ։ Թարգմանիչ զայրս ի Տայոց աշ-
խարհն թարգաս ։ Ի. յետ խորհրդոյ սրբոյ ոգւոյ ։ ի սեպտեմբերի
ամսոյ ՀԱՆԻՒ ։ և ի ՀԱՆԻՒ ամսոյ ՀԱՆԻՒ ։ ի ՀԱՆԻՒ ամսոյ ՀԱՆԻՒ ։
ի ՀԱՆԻՒ ամսոյ ՀԱՆԻՒ ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՄԱՍԱՆՑ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՅ ՄԵՐՈՅ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՐԿՉԻ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԵՐՈՅ

ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԱԾԵԱԼ ՅԱՐՈՒՑԵԱԼ ԻՒՐ, ԵՒ ԶՈՐՍ ՄԱՐԴԿԱՆ ՁԵՌՆԱՍՆԵԱԼՔ

ՍՈՒՐԲ ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՍՈՒՑԱՆԷՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑՆ ՄԵՐՈՅ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՅՈՑ

ՆԱԽԱԲԱՆ

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՐԿՉԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԾ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ՅԱԿՈԲՈՍԻ ԵՂԲՕՐ ՏԵՐՈՅՆ ՅԱԿՈԲԱՅ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ԵՂԲՕՐ ՏԵՐՈՅՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ԹԱԴԷՈՍԻ ԵՂԲՕՐ ՏԵՐՈՅՆ ԲԱՐԹՈՂՈՄԵՈՍԻ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԵՂԲՕՐ ՏԵՐՈՅՆ ՄԱՏԹԷՈՍԻ

Ա. Տես առ
և հայոց

խանութեան ձեռնարուցաց, և յայլ տեղիս, |Ա| զոր քաղաքացիք ի սկզբ
ձեռն, ի պարծ արարչական ընդ՝ դէմս եմարգմանեցին ի լատի-
նն, ի հոյ, յորոյ յայտ: կատարն, և յոտանէն ևս գաստակն վեր-
ձն ցոյժմ, |յոյն ի սկզբ և արք ամենք իմուտանդ և իսո-
հեմք՝ արբ.իբմ.ածոյ բարի ընդհատուիք մինուճիկ եղեն բաշ-
մոց, |յոյն և ամենք ամաչիք ունհրատոնգք, պէք բարի վախ.
Ճոնաւ. ոհոեա՛ յետոյ այլոյգ վարեցան և գոյիակպեցաչին
զոզգն, ոեզ տևացի ի ոտարև, |ոոկ ինչն յոհկոն քռնեցին վը
ջիկ՝ ուտաւգամաց՝ կոր կրեաց ի հայոց՝ ոտոցաւ ատելուբ
յոյժ լեգեմ ազգին, և գրեաց զինչ զոնհամաք մոկսուբա,
և զոյ միանգամ՝ եաւռ ի տաճառար անձինս, գոյն ոմ հարկ
ի վէր ազգին համոյն, և ջանասյոս յուսանել՝ ևոկ հայք ըն-
կղմեալ ևն յանհուն մնգսուբա, և ևոկ՝ ըչ հեռիրեալ տեաց
առեն մի քանս ևոկ չգոնեն ևալ, ըե,

{ՀՅ:Տ} {ՀՇԿ} Կայ եղև, ի քաղմանալ համախոհից ոմն, պէք կոչեցան խումբ
ոանվեծառաց, անկաւ անհամբոյն և անկուսիաւելի պատակ-
աւանն ի ինչ ոտկին հաւորդն, ոեզ և յայտնի վկայեն բանք
միխեծաքոյ ոտպարոնցաց՝ որ զկնի գարս միոյ եմուտ լայն
հարք. եաւ և գլուխ ծքյուատկոպահաց և անծոռեր պատ-
ոու իւնց, |Ա| ի վեր ամենեքին՝ ևոկ ոեք ոմ իսոք հնարիքք պատ-
ոուցոնել զաղգն ի մնգսուբէ յաւդոզոխաւելն, և գհեր-
ձեալ միաոտել յէ կաճառպնկ նկեղեցոյն. իսկ հայք գյե-
ոնալոյ ոչ էր ոտպնոի բարս ոաղս և ընդ գործս՝ անմիաբան
էեալ ևն բնատ՝ յևրես ոտչեցան, |Ա| անպի մեծ մաս ոզգին
յշեկ մեծնն հոյոց եգեալ ևկն ի միաս, ևոկ ինչ եաք ոչ էր-
քեք բաժանեալ ևն յևկեղեցոյն հնոմնոյ ի մոտպապետաս-
հաւատալ յաւարց անալ լսաւաւոյնն և սրբոյն ոեղնեաոտ-
ոս. ապ գն և գայլանոյնն յայժ ընդ ոանիլաւոն, և գայ-
լանգնէն ը ոտ, գինչ գոյծ ի ձեր ասեն, և կամ գինչ հպա-
ոզգաս ևոի կամիք մնճանել, մեք ասեն՝ ի բառս կրնիկ չաե-
նիք հիմնաւած յեկեղեց՝ յ, ոյլ գի էաք. իսկ ևոկ գաոան-
գոնեն և գճեաս կամիք ի կոյոքնել, անհնար ի մեզ գոհել
քնաւ և ոչինչ. գն օրսկոս ընկոյոք ի լատաւորն ան ըեն և ի
ոչց հեպոպոնեցաչ՝ ի նաոնոի հարց մեզոյ, ի ինոյն կաոք ան-
շարժ. և այսպէսք ասե՝ նա ինքն հաստատի չեալ միխեծաք ա-
պատանգին՝ ※ կոչեին հայք միաբանք. որք և ոտ իւրք կային
,, քան նահանի հայոց ասքորեցին՝ և ոնփոխոն յատանդա-
,, ծոյ. և ի ոչ ոտ ոտ ոտ

մեռանել ։ զի այսու կատարեալ ելեալ էին ընդ ընդհատիչն Տեառն։ զի ոչ ոք ոչ ինչ կարէ ընդդէմ ասել ճշմարտութեան։ եւ զայնոսիկ որ ասեն թէ ոչ ինչ ընդդէմ ասեմ ես ճշմարտութեան, այլ ոչ կամիմ ասել զայնոսիկ զոր ասեն, զի ոչ ինչ ասեն ճշմարտութեան։ զի ոչ ինչ ասեն զոր ասեն։ եւ ոչ ինչ ասեն զոր ոչ ասեն

մայ, և ասէին՝ Ճ գրել ուխտիս զայդ ոչ կարեմք, մինչ
,, սուրբն Գրիգոր է երկրագործն և պատարագն Տեառն ոչ ի մեզ
,, մարթիա պատարագել։ Լուեալ ոչ ասէ նա ինքն ուխտիս
կարեմք, * յանդիմանեցան ի ծածուկ և յայտնի մնաքսանչի
,, մասնանալ յեկեղեցի, զի ինքեանք կրկին ձեռնադրեալը
,, և կրկին մկրտեալք՝ նաև զայլս բազումս ձգեցին առ ինքն
,, քանզի և կրկին մկրտէին և կրկին ձեռնադրէին. ի գլ.
,, մանս ի բազմանալ, զայլս ի առնուլ, և զայլս յանգս ջրոց
,, կրկին մկրտէին. և ի ծածուկ ասէին և ի վայրս անտա-
,, ռաց կրկին ձեռնադրէին։ Այս պատճառս զայս այսպիսս առ-
,, նէին սակայն նախ՝ ընդ յոյժ փառասիրութեան մկրտեցեալ ։
,, Ընդառնելիք, ոտան և չէր գիտալ՝ ընդ որ ազգաց քահանայն
,, առաջնորդ իւր, եթ մկրտեալ զրկէ յանուն Հօր և սրդոյ և
,, Հոգւոյն սրբոյ. և գասկ չիցէ առաջնորդն զիարթիւքն ։
,, վեց Տարի ի ձեզ մկրտիլ ի հաստատեալ Հաստիկ, զի առաջ-
,, գասկս ընկալցիք ի քահանայէ զձեզ մկրտողէ, և Հանդիպ
,, վերկրայսն ի սրտից ձերոց ։ Իրկրորդ՝ զի վերջն զարմ
,, գարձեալք, գոյք առաջնադարձք չիարձակիք ընդել, այլ
,, մկրտաձք զաւելուլ արեանդիք, և առանց պատճառ քահա-
,, նին կարասցիկ մնացանել յարքայութիւն երկնից ։ ի Ա յակոբ
զրկ զայսանէ մկրեցեալ կնդիկս. ոչ ի տեսանել ի Հասարա-

մեծաց Ժողովից. Կապ. ՀԵ. էջն. 1250.

Օ այսպիսի անհնարութիւն չամեալ և անհաւալ յանկաւ կնդիկս և
չէին արքայ, ոչ ևս կարացին Հանդարժել, այլ ի ծովասուրա-
կան իչխանանալ ուրծանիալ առաւասարս այլ և ոնգր, կա-
չան զգենուն ի խռովսարար անձնանց անան, և երկին յայդ կռնան
քանան, և զայլս աքսորէին. և Հաղիւ ոսկին այսպիսի քրս-
նա Թ կարացին վիջասցանել չալմանկ նշ. Այսպան ի գնեցիկս
և գոնձեան գգեհասարս նոցա, և բերին առ կնդիկն. և նա
առանկի կլաւմբասնի չանդ իմանեաց զնն. քայլ չեռդ պատ-
րեալ ի կնշդասար խոնարհելի նայն՝ եկեալ գնա գնալ ի
աեղիս խոտանդ. Իրաւեալ նախ բազմօք ևս ասելք միկնա-
րայ կնդիկս, * գի մի Հաւրեսցին յանդանդ գնսրանդր խա-
,, բեսիս. և մի լինիր պատճառ հալածեան Հագագ . . . և ազգ
,, սրայ՝ ի բոց կալ ի կրկին մկրտել . . . քանզի ասի՝ մեք
,, գիտեմք ևս առաքելոյն, և մի մկրտելիցն աչ և լսեալ գայն
,, վկայեմք եկեղեցւոյն Տառնայ և եկեղեցսլոյն Հայոց մի
,, գան ։

Յանձն առեալ ներսէս գնծմ՝ի վերմն երեսս չաքոս՝ի բերդն
կանգալ, և սկսաւ պատրաստել վերսանին զաւաղնի զարդս խո-
և յորժամ չկարացոյց սրսալ լինել, գրեաց ամբաստանութիւն այս-
պիսի առ կնդիկն. եկիր տես եա այսր՝ի մեծ սասանն կանգալ,

և առաւ՝ զի ի պատահարէ սիրատուր քահանայի՝ առաջնոյ
զառաջ բազմանալիք լինելոյ ոչ կարէին, և ոչ զիմազակոյք շա-
հատոյ բնութիւն. Հույր սակ և վիշտ սին հայոց անուանի մա-
նաւանդ ոչ անտես. որպ տեսանել զի քահանայիք քարձրացեալ ըզ-
սիրտս քո ի սէր Աստուածային յանկիս ի սրբոյն սիրդ, զայ-
րացաւ նա յոյժ, և իհաց տասանիւ բանադրեաց զքահանայն
առ յիմ, թէ ոչ ունա ես զնդիրդ հատատոյ ի ծածուկ ունել,
և ոչ պատուիրել ամբոխին, զոր թէ ոչ ասէ՝ հայտ առնես թէ
պատառս ի հացն է այն, և ոչ աշխատոր խորհուրդ.

Այսպիսի չիմարանան լուսն ամբոխատանեալ լսեալ յա-
կոտոյ հնձիկի՝ թեկուզ և ոչ հաւատայ, քանզ առ ի առաս-
գելոյ զիրեն՝ յղեաց փառքառակի՝ ի նոյն ատենն հանելոյ ըզ-
քառասեղ եղեալ ինձնիայ և զբազատել տանուտպիր խոր, քանզ
հարցփորձիւ և ախտիկատ տալի. Եւ ինչ հասեալ ասոր՝ ժո-
ղովին սկսին ինդիսանել և զերծուտանան քահանայն ի սեր-
ձակոյ տեսեաց, և յանդիմանեն նոցա խրատիւն զգեհատոս ի
քննելոյ հոնդոյ և շահասիրոյ, ընդ որս և զինանաձիրն վսը-
դատես, և պարբատոր ջնջեն. և Հարցին ցնա, եթե ստոյգ
ինչ զոր դուեաց ներսես. և նոյ պատասխան հատատատեալին երկ-
րորդ՝ թէ սուտ է այդ ամ, և ընդ սեր լսեալ համ տեսեալ
զայդպիսի ինչ, Եւ ոչ այսչափ միայն, այլև չարացեալ ան-
դէն ազգական ժեծ՝ չարաչինեցան խմբապետն ի ատենն յորում նը-
սեր ներսես, և կոտրին քարկոծել՝ համ այրել զնա իբրև
դատապարտ բանարկու և խռովիչ ազգին. Եւ նոյնն և զքեզ ար-
դեն՝ որ շարադրեալ էր զայն Թղթոյն յորսոյսատ ել հրամն
քեռւոյ խոյոյ. բայց հնչեալոյ կնձիդրին ի մէջ մտեալ խոս-
ղացելոյն զամբարտն, և ներսես խոյս առեալ անտի՝ գնաց
վոսպուրական ի հեռաւոր տեղիս.

Գնա այսորիկ յակոտ կամասպիկոս գեղապան առաքեալ ստա-
պատոյ հռոմէից՝ աղաչեաց զնա, որ պրեսպ յանդիմանալն առ
յամենայն Հայոց, և առ արեւելեան կոտրնս գրգռիլն ձգ, և
շտրեպել զնա, և պատի գրեալ և ոսկի արար, զոր կոտրնս ո-
ւց առնել պէտ վտրել զբաշատի, և խրատել զանկիմատ ի
զգաստանալ. բայց դուռք ունկնդատալ և ներսես պատրեն և ա-
մէն ապին կամեալ անմեղադրել ստնել զինքնին՝ այլևայլ
քանս գրելոյն առ պապն, զորոյիսակոյս միանգամայն գնա-
ցեալն և վերդրեալն.

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Պատերազմ Ալեքսանդրի ընդ Պորոսի թագաւորի Հնդկաց, եւ յաղթութիւն նորա ի պատերազմին։

330 Ոգեկոչեաց Ալեքսանդրի մեծ յայտնի շինութեան Ալիքն եւ ընդ լեռնին արքային Հայոց եւ տիրոջ Նիւ օշնի պայքն ան կռուիկուսց՝ որ էր իշխանական Թագրուհի՝ վերջ եւ արուեստ տուեալ ի պատմութեան կենդանեացս՝ տալոցեալ Թագն լեռն զարդս ի յատուկս՝ եւ ընդունել զօրութեան՝ եւ զեղջայր նորա ինքնակալին սպարապետ՝ եւ սպանանել զնոր ի սարերին իշխանաց սմանց լատինասցաց՝ զի սանին Թէ նոր խարհեալ են առնել ի քէն զնիգրութիւն քոյ՝ եւ սիրել զոր գուր գարձեալ լեռնի՝ ուսեալ զքաղաքին օշնի յեպիտասա տու մեծիւ Տասքը սա լատանն, եւ զչլան իշխանացնեան ուս պատասիսա խանին Թաւիստաց՝ եւ կարգեալ իշխան կռուիկոսայ զպատանին զնի սին՝ ի լատին՝ ուպահանայ խրոց՝ եւ կալեալ առ ինքն զՀօրաքեւորդի իւր զԱլեքսանդրեն՝ զնոյնպէս զարդեալ զնիգրութիւն՝ զնեալ՝ ի զաբլատնայ՝ որ փախուցեալ էր յերեսաց սէնի սպայլի՝ զնա կայացոյց պալ կամ իշխան իշխանաց՝ սոյա յանհանգիստ ոչն՝ այլ ի կիրս Հայոց Հիմն կալի՝ ի Տալ լատին՝ եւ ի մարդ Տայ՝ որ եւ Թագրուհ զինի լեռնի՝ Վոսիսանաց լեռն եւ զամանս ի Տայ իշխանաց՝ եւ կարգեալ ի տեղն Նոր զլատին տղաւանան իւր՝ պահս եւ զատպեն սին կարգեալ մատաքտոս յն Հայոցատրեան տան իւրոյ՝ եւ զսեմեղ սին անենսիալ յն մտաւակարար։

Նկատ այսորիկ սայն լեռն ի. զսիրին իւր ցԹագաւորին Հայոց՝ որ էր գաւառ քաղքն օշնի պայլի՝ պատանեալ զնիմանէ սքաւանէն զաղանդի գործս՝ եւ Տուա իւր ի հնազի ի լատինացայ զկոտանգիս զաւառ արքային սիկիլացւոց՝ Ալ Թեպետ ցայն ժամանակս զգաւառ արքային սիկիլացւոց՝ եւ ի ձեռն իւրոյ՝ ասէ Թէ ոչ ոք ի մարդկանէ ոչ ոք

նուագիս՝ ձգ եաս ի պարզեա զպահասիկ թերթս ։ և պրեալ ծոնաչդ
զաչս դասուին , և խոնարհեալ ընդ այնր օգնասիցն ի նմանէ ։ և
պատչ՝ որ յօժարութեն էր ձեռն առալ նմա , գրեալ առ Թէսարն
դաղեքացւոց , զի առաքիցեն զարս յօգնականս հայոց ։ ի նա
գրեալ պինեա առ պատչ՝ եաս առ լեամ արքայ , և եցոյց ինձ
կամն անձամբ երթեալ և գալ յարեւելս , քանզ գանգատեցաս ,
ես ոչ աթոռ , ասուն տան Հռոմեացոց ։ կարդ ։ ե · էրես ։ 550 ։

* յարմ գրեալ ես զակ կանոնացուածս սինոդականին որ ես պատ-
,, գին , ընդ որով և Տիրոջ անսուտիցն ինդրանքին որ ես պատ-
,, քուն միաբանեալ քաղցրանալի այնպիսեաց ի մի՝ առաքելա-
,, ուս ինձ ամենայնին բերիդ՝ Տասին ի հիանիկս , և հոտարկել
,, զբնին՝ ժողովեցին հոգւոցաւ ես ոչխարն յայսմ , և տարան չն
հարեանդ ։ ոչ բան չունի Տիրն առաքեալն ինձոտս յառաջ ասա-
ւեալ նին , ընդանան ըստ ինքնացոյց , և անդրին յայնմանաւր Հաշ-
տաւ ընդ եկեղեցեացս , յետ դերձանելոյ յայսմ Հարանցոյ
Մեսրոպ կաթուղիկոս ինքեանք և ինձ խրեանց ։

1354. Ի Հռոմանէ էին Նախանարքիան Հաբրուածոց յարհանաս ,
ձգ. միաժամայաւ յոտարեցան լուսինք գաղ յօգնականին տրեալ
և յարդելոյ արքայն պատչն բենեգիկտոս ոչ երարդն ,
ոչ յաջողելոյ յոլհանաս ինչ երարդն , ոչ կամելով մնալ
ինչ պատրաստութեանք տանել գայս ապշատանս , և տանալ տա-
ապարհայս նուան գալ երկիրն պրանսացոց , ախորհելի քաղա-
ղիչ ի քաղաքս քիքս , զի յորդորեսցին գրիստասնեայս յանձն
առնուլ զկնիռ-արքունին վասն Տրդատայ ։ և երբ յայնմհե-
տե սկսաւ գալ յաճախ կարգաւ գաւակիցն զնիոց ի Հռո-
գիմանէ պնդելոյ յաջորդ երթալոյ ընդ գնամ մոյնի ի
վերնապատ վերադարձ յաջորդ երթալոյ ընդ գնամ մոյնի ի
ձեր ուսեալ յայդ որոյ գնացին , ընդ առնել գայն գործ , ոչ
ես ։ ուղի ինչ էգին նեք երթայն , ոչ այս գրե Տեռնացոյս հոռո-
ե · էրես ։ 34 · * Ընդառաջ ոսոր սես յորնորհասս արքայիս
,, գաղեքացւոց առաքեալ ասատուածոյ (ընդ իմ ոչ յաղագիս
,, և ի Տասնիկ քաղաքացոց գնացելոցն գնացուածոցն ։ որոց
,, նայ , ուսեալ գՀոգմանս տրպիսեայ ոչխարին պատրաստաս-
,, ես ասացուցչացոցն յարեցեր , և խոստացեր գրդպիսեալ
,, չանձինս , Հաճելոյն գնոմ գնորհ ուսոյ խրատոյ ի ձեռ-
,, գոյգս քրիստոնեից ։ ոս քանզի յետ բազմադիմի ոչխարս
,, Տոյ՝ սրբ Տասին ի վէր քրիստոնէից ապիսկոպոսն , առեալ
,, աստիս ես երկիրն Տայոց , որոյ ի նոսանցին՝ ազեսանեին
,, պրաղիոյ և գայլս նաստնեայ , որ ի ձեռն այնպագեսոյ ար
,, վատանել ես յանիսարին գասատիս՝ յաստատ ես ինչ գործ պատ-
,, ասիս ես երկիրն Տայոց , որոյ ի նոսանցին՝ ազեսանեին
,, Տոյ՝ սրբ Տասին ի վէր քրիստոնէից ապիսկոպոսն , առեալ
,, գոյգս քրիստոնեից ։ ոս քանզի յետ բազմադիմի ոչխարս
,, չանձինս , Հաճելոյն գնոմ գնորհ ուսոյ խրատոյ ի ձեռ-
,, Ես ասացուցչացոցն յարեցեր , և խոստացեր գրդպիսեալ
,, նայ , ուսեալ գՀոգմանս տրպիսեայ ոչխարին պատրաստաս-
,, և ի Տասնիկ քաղաքացոց գնացելոցն գնացուածոցն ։ որոց
,, դաղեքացւոց առաքեալ ասատուածոյ (ընդ իմ ոչ յաղագիս
,, ես ։ ուղի ինչ էգին նեք երթայն , ոչ այս գրե Տեռնացոյս հոռո-
ե · էրես ։ 34 · * Ընդառաջ ոսոր սես յորնորհասս արքայիս

ա խորհրդոյ մերոյդմէ , երբ արեւմուտք ազգին Հնդկաց զնոր
ա ոմն ծի պատրուաստեաւ , ի. խաւտմէնք քանից ազգացին զաշ-
ա պեղացոյ մեծաւ բարբառ գալիճ ըմբռնեաւ : . . առաջի և
ա ձեռաւ եղև ուսումն քրիստոնէից Հռոմոյ խոպիտոյ նոցի ,
1335 Վահանի նոս ինքն աւուրսն եղեալ ուսուցչապետ մեծի նուէր՝ թե- կիսուէ .
ՀԺ. սիոս և եղեալ նր գաղն խոզուզութեան ըստ Հոյից հնգետասան-
հատուոյ ծիոցք , քանց խոստմանէ՝ ի Հռոմայեցւոց պատրաստու-
ծոյ ազգանակաց և պրգունալ յոյնից տարր ազգաց , գոսմա-
րեաց զօրս անհամար թագաւորեցեալ , և ես ի ձեռս սիրելոյն
քրիստոս , որ ինձանագրեալ էր ընդ լեռնի ոտքդին , գիսել ի
ի կիւլիկիա , և ապականել զձեռն իւրացուս , իսկ ինձ պարգե-
ւոզն ինձ զայնոսիկ , և զինել ինձ զոյժեաց , ինձգիտա և չիշա-
ուսին ի կարգս ինձանագրեալ պատգին ինձ Հռոմայեցւոյն , բայց ե-
րեսին ևս գրի ուխտաւոր պատգին ինձ Հռոմայեցւոյ որ ինձի
զինել զայնոսիկ ինձ ինձիկեցւոյ :

* Ի ՀԵՔ : ասեն , ի լուռ ջաղոյ մերոյդ մերոյ և Հարցն մեր ,
որ յաւուրսն առաքելոցն նոյն ժողովեցան զդուսց ,
և առաքեցին զբնաւորսն մերոյդ գնոսին փրկութեանն ,
և ձեռնադրեցին զնոսա ի Հայրապետութիւն ,
զերծուսն ձեռն , ուսուի ի լուռ զրկին և ի սիրոյ ձեռին
զամիրսին Հայոյ՝ նենդաւորեցի և գազանացաղի յանկոս-
կամ ժամուս և յուսահատելի սրտիւ՝ փոխանակին ձեռս
ծաղ արձակեալ զուարճ զօրս յուսոյ Հնդոյ ի ուսին
Տուրքայնինսին քոյ , և ի մի գիշեր և ի մի որ Հասեալ ի
սնուցեալսին և յաստուած՝ և ի ինքեանսին և ի քաղ
գաշտս մերոյդին , զի ինչուս ըմբռնել կարասցին զինչուս
Լեռն և յանդեղ և յատաղոյն գաւառ զաւին , մանաւանդ
գինուորն ունակաց և անպատրաստ և ինաւուր ի զօրոյ ,
մինչդի ի յատեան յանդգնութենի՝ ի քաղաքին գոյր առ ի
Էմեսոյ , Էր ուրացաւալ ի չինս և ի քաղցունդոյ երկիրս
Տոյոց՝ սիսոյան և քաղաքս և զ գիշեր՝ մինչ ի տուրսն ,
և գաւառ զաժին անդրս ի խոզազ ծովին , ուր և ի տա-
ղիս ունդին Հետասին առնէին և խոտիանային . և յան-
խնայ կաւարիցին զոյգն ուրմ գինիգիսականս և զանդանս ,
զայր և գինին և գմանիսին . և Հրդեհել զայրեցին զաղաս
և զաղաքսին , գեկեղեցիս և գուրարեցյ . և առեալ գոս
և զաւար , և գեկուսել գոյս և գինուցս և զարդիս , և զաղ-
կին և գոյծանի երկրիս՝ առեալեալ և առնսանաս , նեալ յոյ-
թաղցունդեալ յոյժ անբան կինգանեսց , ասուսանալ Հա-
Հնեալ ուսուսն յոյն խոլեանց : Օ յոյս Տարուսան յիշուս
կին և ուսուցիչ լուսինացոյ . և յաւեցան ասել , Թե ի
գիսոյ , լեռն ուրոյ գրա ձեռնհաս գոյց ժողովել զոյս յոյն-
ա՛ն ի ձեռ ասելոյ գոյ ուսուցանել զոյս ինքեանս ,
ա՛ն ի ձեռ ասելոյ գոյ ուսուցանել զոյս ինքեանս ,

Ալիշան, Տ. Գետիկ, Ա. էջ 336

Ա. Կոր. ԺԲ. ԺԳ. Եփես. Դ. ԺԱ.

Հովհաննէս Երզնկացի, Ա. էջ 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82,

կրեսայիս , ուռ. խոկնուցիս , և սու. ոյլ քրիստոնեայս սրեւ-
լակողմն՝ ձեռն սուր Հայոց ։ սուր և ծանրապարանի նոցա , ել-
յանիրեալ առնել ձեր՝ եթէ խոտոր ընկենացի իրկինն Տոյոց
ի թիզնաժոց , տմնաւհետև անդնդոտ լինի երբեք միաս գոտ-
նէ յերեսանէից յատուածն ոչ երկրի , իսկ եթէ միասցին
սուր Տոյոց ի պատերն խոհեմոց , թագաւոր նզովեսցի լինիցի
նոցին , ու գինորոտ յաջողակ ըլ ուիկին ։ Այլ Հուսկ յետոյ խրթե-
ւոտին յանձն առնեաւան ելիր զի ձեռնտուր լինել Հայոց՝ ին
սնեալ նոյ կռիւ ընդ միմեանս , փայլի կալաւ ինքնին պատն
օգնել ընդինաք ։ և յղեաց ի նոգոտս Հայոց ոս լեռնս արքայ
սասն Հարցայ ուիկ ։ և ես ես առնիլ զատաք յայնոսն ի սոյլ
ինչ կարեսրչեն գազդիոյ՝ ոս ի եր ինքն ։ ել վասն նմանութեան
սրմնեաց երկրին յիրեսոց ուսոգոտարուարոյ կայնն կիսէ-
կէցիք և ի կարօսան Տոյն ։

1337 ՀԱՅ ։ Իսկ լսեմ դարձ սրարեալ ի ես զ սոգ մեր հոս ի
վի առնգոսոյ Տոյս ։ և ոսոր պատերազմ վրդո՞ մի սեռն խոր-
նարգել զեռն ըլ կողմ ։ Ասոյց լե եր անցեալ սոմ մի՝ Հասին
սոգերին լուսմնալիքը եղիսոցաց , և լսոն ոչ կատարել
զիմ սանիլ ինչ , սեսկու ի բերել մի սոմս , և առնելոյ ըզ-
զրելոցն Տոյոգի ըզ սրոգ ։ գերասելը , առաքեաց դեսպան
առ սոսալանն ինգրել ի նմանէ սուզարտոր զՀայոս ել խոսո-
զսալել ։ Ասոյց պատասխանի սուբանն , ես ասե ։ ու ինձ
սոգոտ՝ զոյգ յանձն , զոյց հեթէ երկիմոր խոսոգոյցես
ինձ՝ լսոնել երկրիդ օգոսգոսարարն ըլ սրգեմն սոգս ,
ու ըլ սնդիլ և ոչ գրել թագաւոր՝ կիմ սուրել զ Տոյոն առ պատն
Հասվիոյ ։ սոյ լեռս սրեսոյ զոյգ նեղեալ եր ։ * սոմպոյցոս
,, խոսոգոյցես երկիմոր՝ զի յայնհետև մի ոսս սգրեսոյ ինձ
,, դեսպան սր կամ գնացողի լինի սս զոյգոյն սս զոյգոյ ,,
,, մեսկոն ։ ։ Ասոյց գրե Հսոնեալ սս ։ Հարց ։ Ը ։ յոսի ։ 1337 ։
յոգ ։ 24 ։ երես ։ 109 ։

Ոչպես երբեք լսնոս բեռերիկոսս սրոսս , սրոսեցաս լոյծ , և
վազդազգի գրեսց լեռացի սս լեռն սգոյոյ՝ յոսնեսրոս զս-
զեսս զգոսգնոյ ։ Ասոյ սին ։ 1337 ։ յոսոսմ՝ կոսրեսրոյ ցոս-
ցեսս զգոսգն եղ յոսոսոսելեսոնց Տոյն կեղեսրկոյ՝ յոյս ոսոնե
գցաս սրոսի խոսոյ , և ասե ։ ։ ոսր եգե սս սեզ ։ . . . զի

,, ժողովսգարեսս ձեր՝ ի ըսոնսելչ սյսոյգեսց սոս Տոյոգն
,, երգոսոյն ոսմեալ եք՝ ես սրե սոսեսոյոսն ոյ սուսջի գնոսոս-
,, ոսոգոյ ։ Ես լսոսելն եկել ի գիմոյ ձոսոս ։ զի յոյսոմ Տետ և
,, ես սս լսոսելն եկել ի գիմոյ ձոսոս ։ զի յոյսոմ Տետ և
,, սոգոգս ոչ սոսեգեսցիք երբեք սս ձոյրաքոյն քՏիյոսգոսն
,, սր ձոսոգ յոյս սեՏսս ըլ ՏիմԷն՝ կոսՐ սս գսԷն Հոսոմեգս-
,, նէ սս լսոսելն եկել ի գիմոյ ձոսոս ։ զի յոյսոմ Տետ և

էջ 337 էջ

խառն գրեթե պատմիչք ։

Զորեղ եղեւ մինչեւ յաւուրս Լսանիայ թագաւորի ։ զորոյ երկար ե
նախ ի քաղաքսն յոյն անուանեալ ոչն ե Հասան խան ։ ե յա-
ռաւել իշխեաւեալ կամ ի սիրտս նմա ։ ելից ի միւոյ տա կող-
մանս երկրին ։ ե զաւրս ի մի տեղի ժողովեալ ։ ե գնաց ի վերայ
Դեմետրեայ թագաւորի ։ ե պատերազմեցան ընդ միմեանս ։ ե
բեւեռաւորեցան զաւրքն ։ ե Դեմետրէ փախեաւ ։ ե Ալեքսանդր
տիրեաց զերկրին ։ ե ի քաղաքն Անտիոքայ ։ ե ի գլուխ եդ զա-
ւրաց ։ ե ի գերեզման հարցն ։ ե ի փառս մեծամեծս ։ ե ի
մեծութիւն ։ ե ի մեծ անուն ։ ե ի մեծ ազգս ։ ե ի մեծ զաւրս ։
ե ի մեծ ոսկի ։ ե ի մեծ արծաթ ։ ե ի մեծ ընչս ։ ե ի մեծ
պատիւ ։ ե ի մեծ ընծայս ։ ե ի մեծ ընդունելութիւն ։ ե ի
մեծ ուրախութիւն ։ ե ի մեծ ցնծութիւն ։ ե ի մեծ խնդութիւն ։
ե ի մեծ ցնծութիւն ։ ե ի մեծ խնդութիւն ։ ե ի մեծ ցնծութիւն ։
ե ի մեծ խնդ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԽՈՀԱԿԻ ,

Հայոցական քաղաքավարութեան վարդապետ , եւ ճոխ վէպի , եւ խաղաղասէր եւ իրատարակեալ եղբայր ,

Ասէր մի հանգիստ առնել՝ ես կիսովիկիս կիսեր- 1340
ա , մաղ ալեւոր իմ , սանձելով միտքս անմիտ եւ շուայ-
տասլաց իմ եւ եգիպտացիք դրժել զուանկցան ի
բերանոյս , քանզի անվճռական աւուրսն եգիպտացիք
մեռան , թե միանգամ սկսանիմ նոցա յանձնել զերթեւեկս
իմ , զպատուհասսն սաստիկ եւ զվնասուն եւ զոտ-
նատարս , որք եգեալ էին ինձ արդէն եւ ինձ հանդերձ էրդմային , քանզի ոչ ոք
առնէր

ցնել, քանզի ոչ միմիայն չէաղէտ կէաթշնա՛մ, այլեւ իրաւացի
եր եւ յառաջիւրէ, ի քանզի ոչ ոք կարէ ի հակառակել եւ ի
կեղեցւոյ՝ եթէ ոչ ուրացողն Քրիստոսի եւ սոսկալոյ ոչ
Աստուածեալ՝ այլ ոչ այլ յոյժ ոմանք փոքրածանկի եւ հիւսել
գնալ յանդիման տուն սուս բնակելոյ պարսից. եւ տեսեալ
տուն եւս զաղքէն հայոց քնարկելոյ ի կիսակիսա եւ յարանց
ծանոյ ծամբ էաթոռասիրեալքն. եւ քահանայա ցուցանել ինէ ի
են Հայք նոմ մարդասիրեալք, զանձն գլուխ եր յառաջեանն տու
պարն եւ գործակից հնարեաւ սմանէ սրկ եղիկա կարեալ, որ
եւ վարդապետ եր ի կիպարա յերեսաց հայոց.

Այսպէս յարձակեալ ի սոյնչ ոմանդ յաղդէ հայոց ի կորուած տա
նիմ օտաց, ոչ միւս եւս հաստատեցին զանձս յորդորեալ. ըստ
եւ ասացեալ ի բաւականացոյց, որք ասէին զիրենեան գիտակ լի
նել ոչ փոքր ախանձեան խրոց, որպէս գրի հանդարեալ։ Ա
տնեալ ի մի հասանելոյ առաքելական հաւատ ընդունել սար
զենիւ յօրինեցեալ զիրքանչիւր եւ ասացոյց ոտն, եւ ամենեքե
կին զնա՝ ի գործոյ ի. առաջի եղեալ ի նմին զհարիսր հօրեն
նատուն մարգարէիցն ի վեր ընկալեալ հայոց. եւ մասաս
կեալ ցասցին զայն պարսիկ, եւ զի ի ձեռս բերեալ հին կնոյ.
երկին գրաւածս ինչ ախտարոյց ոտանց հակառակասիրաց, ըն
նոսին եւս ի ոչ ածեալ հաստատութեան, ինչ քանզպակ հոգի
ընկերակից են յաստուածային մեղաց վիճակին։

Օգտա ինձ տեսեալ ընկերկնասուն պարսիկ պարսկացաւս ի վեր
ազգին. զի հաստատութիւն հաւատոյն վերակաց պարսից եւ աշխ
հինակոյն ինձ. մանաւանդ զի բազմ անգամ ասէր ինձ բարեկա պատա
ձին առաջի պարսից, ինչ եւ արդեամբ եմ մեծին հայոց ի մա
նաշխարհ քաղքն, որ ե հրաւիրեալ ի հայս. եւ տեսեալ եմ
ինձ պարսիսաւորեց ազգին իմոյ, ե վե ուշադրութեամբ պատ
կեալ եմ սատ յոտս ձեր։ Ապա զի ասացեալ եր յաւետ
դեսպան ի չանդ սրքոյն քննել զինեալ ի լատի
նատացոյց, գրեալ սուտ պատմ սինեալ յամենայն օգտաւոյն. ե
յոյս արար ինձ, ինչ լինելոյն ձեռս տալ ձեզ, որովհետե
յարձակեալ մեզ պատմիչս վարդապետ ձեր. զայն գրեալ ե ատ
մեկնեալ կին ինձ. յղեաց ատ նա ե զգաստանալն գրոյն տյնոցիկ
մեղադրեալ. ե խնդրեաց ի նմանէ ե յարքայէ ժառալ գա
տարել, ե միաբանասիրել ընդառ հայոց ջերմել զայն ձեր.
ե. զայս արարեալ ձեր՝ ոսկեկալչեալ տան պատան յոյն ե. ի. մեծ
ի մեղադրանաց ի նմանէ ե ի արքայէ. ժառալ գա
նել ե միաբանասիրել ընդառ հայոց ջերմել զայն ձեր.
ե. զայս արարեալ ձեր՝ ոսկեկալչեալ տան պատան յոյն ե. ի. մեծ
ի մեղադրանաց ի նմանէ ե ի արքայէ. ժառալ գա
նել ե միաբանասիրել ընդառ հայոց ջերմել զայն ձեր.
ե. զայս արարեալ ձեր՝ ոսկեկալչեալ տան պատան յոյն ե. ի. մեծ

Ա՛ր ՚ի Հայոց ՚ի Հայոց ՚ի Հայոց

հացին. ամենայնում հայր վանից միաբերեալ, յոյժ շնորհեալ հայր վանից թագոր, կուսանաց ևս հայր վանից լուսանկատու, հայրապետ հայր վանից ուսումնասի, յոյժ համբաւեալ հայր քեռեզտկան վանից, ղեւոնդ հայր վանից գիւղատեղեաց, պատրիկ հայր վանից փրկչէն, [1]եւ նոյնպէս բեմ. ղեւոնդ ասպետիկ այսքանսի պոլսացաւ, յոյնք սուտ երեց սոյ հանդիպ քահանայ իբր խարեալ, բանալ ասացեր ատոյդ քշնպիսի խարէլ. ասացաւ ասուածոյ ասպետիկն սուրանի քշնպիսի խարէլ. կոստանդին վարդապետ, կոստանդին եղբայր այնչ ասիկ, յոյշ հանդիպ երեց հիւանդասիրաց, և այլք

յորս ասիկ ևս ասացան հանդիպ յոյսն ասիկ ամբաստանող քեզ, ոչը կարգին յոյն գերքայ մնալասիկ. և գրեցին սի ասացին պատասխանի շնորհիսի յոյժ, և արաքին գիտք սի յոյսան խոսարհանին յանդուն ասիկայ ասացաւ գոյն ևս յոյսան ասէին, յոյնքն յինչ գիտեն այնչ ասացաւ գոյն ևս յոյսան ասացաւ և շատ հաղիւ յոյնք ըսանսիրեցան և քսան սրանց. [2]ևս յերեսփ սրբան էր սէրդ ի մէջ յերեսիդ ասացուր գիտեն ասէ ի յոյսան ասանել քեզ ևս յոյսան ասէին այն յոյսանսէր. քսան ևս ինչ ի յոյսան յոյնիսի. քսան ևս ինչ ի յոյսան յոյնիսի.

[1]Գրեալ եմն ի կարգի ամբաստանութեանց և գոյս, սեղ ի սանել յերես. 1266. Եհ * Հայք տանին ասանդաւէ այսպիսի՝ զի ,, Եթէ որ լսցէ ի գիտոց. ուշաս, և լսոփցէ ի՝ մի հաւատայ ելոց ի ,, սէ խոյսիցուցէ, առնեն գնեւ խայէ մոռասէ, ի՝ գիր երկրին ևս ,, մինչ ի լեռնայ ասեսի խոյսին ասեւաւ փաքր մի հոգ ի գեռասին ,, Հայաստան. և ապա հասանի. ասս տեղ ի ասելն հաղարապատմեն ե ,, ու այս ասոն հարք ժողովեցին. * [1]դարձիկ են ցնորք պո- ,, ռասնոց և սխամարոց. արդ էլ ինչ սրբասին պիտեն ասել. ,, քանզի այ եթէ զայն ինչ պիտանացաւ ցնորքս երբեք պատա- ,, ւասիր այն օրինաք նոցին ասէ. զի ահա յայտ ամէն երկրի ,, մեր ասէ ի քեզ գան գասան հաւատոյ յորիսանութեամբ կատարե- ,, ցան ի քեզ ասէ. և ոչ յոմանք յասիրէ, եթէ ,, ե ի հաղարան հաղարդեալ ինչ ի հաղար երկրի ||

[1]Տես յերես. 1199. ասեն. ||. ևս յերես. 1218. 1237. 1255. ||. Ժողովեցին պատրաստեցին ինչ ևս. յերես. 1218. 1237. 1255. ||. Եհ * այսք ասին ասասէին ինչ ինչ ևս ի յոյսան ի իմաստասիրաց յեր-

Լիպ. ա. 1
Հայոց
1343
Հայր

Հա-

Հաստատութիւնք իրրև տկարանային, ցուցանել միանգամայն և
զանբաւական վայրապարեալսն նոցին. յորմէ առնուլ պատ-
ճառս ի յայտ մատուցման Գերց ՚ի ՀԱ. ՚ի ՀԲ. ՚ի ՀԳ. ՚ի ՀԴ. ՚ի ՀԵ. ՚ի ՀԶ. ՚ի ՀԷ. ՚ի ՀԸ. ՚ի ՀԹ. ՚ի Ճ. ՚ի ՃԱ. ՚ի ՃԲ. ՚ի ՃԳ. ՚ի ՃԴ. ՚ի ՃԵ. ՚ի ՃԶ. ՚ի ՃԷ. ՚ի ՃԸ. ՚ի ՃԹ. ՚ի ՄԱ. ՚ի ՄԲ. ՚ի ՄԳ. ՚ի ՄԴ. ՚ի ՄԵ. ՚ի ՄԶ. ՚ի ՄԷ. ՚ի ՄԸ. ՚ի ՄԹ. ՚ի ՆԱ. ՚ի ՆԲ. ՚ի ՆԳ. ՚ի ՆԴ. ՚ի ՆԵ. ՚ի ՆԶ. ՚ի ՆԷ. ՚ի ՆԸ. ՚ի ՆԹ. ՚ի ՇԱ. ՚ի ՇԲ. ՚ի ՇԳ. ՚ի ՇԴ. ՚ի ՇԵ. ՚ի ՇԶ. ՚ի ՇԷ. ՚ի ՇԸ. ՚ի ՇԹ. ՚ի ՈՒԱ. ՚ի ՈՒԲ. ՚ի ՈՒԳ. ՚ի ՈՒԴ. ՚ի ՈՒԵ. ՚ի ՈՒԶ. ՚ի ՈՒԷ. ՚ի ՈՒԸ. ՚ի ՈՒԹ. ՚ի ՊԱ. ՚ի ՊԲ. ՚ի ՊԳ. ՚ի ՊԴ. ՚ի ՊԵ. ՚ի ՊԶ. ՚ի ՊԷ. ՚ի ՊԸ. ՚ի ՊԹ. ՚ի ՋԱ. ՚ի ՋԲ. ՚ի ՋԳ. ՚ի ՋԴ. ՚ի ՋԵ. ՚ի ՋԶ. ՚ի ՋԷ. ՚ի ՋԸ. ՚ի ՋԹ. ՚ի ՌԱ. ՚ի ՌԲ. ՚ի ՌԳ. ՚ի ՌԴ. ՚ի ՌԵ. ՚ի ՌԶ. ՚ի ՌԷ. ՚ի ՌԸ. ՚ի ՌԹ. ՚ի ՍԱ. ՚ի ՍԲ. ՚ի ՍԳ. ՚ի ՍԴ. ՚ի ՍԵ. ՚ի ՍԶ. ՚ի ՍԷ. ՚ի ՍԸ. ՚ի ՍԹ. ՚ի ՏԱ. ՚ի ՏԲ. ՚ի ՏԳ. ՚ի ՏԴ. ՚ի ՏԵ. ՚ի ՏԶ. ՚ի ՏԷ. ՚ի ՏԸ. ՚ի ՏԹ. ՚ի ՐԱ. ՚ի ՐԲ. ՚ի ՐԳ. ՚ի ՐԴ. ՚ի ՐԵ. ՚ի ՐԶ. ՚ի ՐԷ. ՚ի ՐԸ. ՚ի ՐԹ. ՚ի ՑԱ. ՚ի ՑԲ. ՚ի ՑԳ. ՚ի ՑԴ. ՚ի ՑԵ. ՚ի ՑԶ. ՚ի ՑԷ. ՚ի ՑԸ. ՚ի ՑԹ. ՚ի ՒԱ. ՚ի ՒԲ. ՚ի ՒԳ. ՚ի ՒԴ. ՚ի ՒԵ. ՚ի ՒԶ. ՚ի ՒԷ. ՚ի ՒԸ. ՚ի ՒԹ. ՚ի ՓԱ. ՚ի ՓԲ. ՚ի ՓԳ. ՚ի ՓԴ. ՚ի ՓԵ. ՚ի ՓԶ. ՚ի ՓԷ. ՚ի ՓԸ. ՚ի ՓԹ. ՚ի ՔԱ. ՚ի ՔԲ. ՚ի ՔԳ. ՚ի ՔԴ. ՚ի ՔԵ. ՚ի ՔԶ. ՚ի ՔԷ. ՚ի ՔԸ. ՚ի ՔԹ. ՚ի ՕԱ. ՚ի ՕԲ. ՚ի ՕԳ. ՚ի ՕԴ. ՚ի ՕԵ. ՚ի ՕԶ. ՚ի ՕԷ. ՚ի ՕԸ. ՚ի ՕԹ. ՚ի ՖԱ. ՚ի ՖԲ. ՚ի ՖԳ. ՚ի ՖԴ. ՚ի ՖԵ. ՚ի ՖԶ. ՚ի ՖԷ. ՚ի ՖԸ. ՚ի ՖԹ. ՚ի ՀՀ. ՚ի ՀՂ. ՚ի ՀՃ. ՚ի ՀՄ. ՚ի ՀՆ. ՚ի ՀՇ. ՚ի ՀՈՒ. ՚ի ՀՊ. ՚ի ՀՋ. ՚ի ՀՌ. ՚ի ՀՍ. ՚ի ՀՏ. ՚ի ՀՐ. ՚ի ՀՑ. ՚ի ՀՒ. ՚ի ՀՓ. ՚ի ՀՔ. ՚ի ՀՕ. ՚ի ՀՖ. ՚ի ՂՀ. ՚ի ՂՂ. ՚ի ՂՃ. ՚ի ՂՄ. ՚ի ՂՆ. ՚ի ՂՇ. ՚ի ՂՈՒ. ՚ի ՂՊ. ՚ի ՂՋ. ՚ի ՂՌ. ՚ի ՂՍ. ՚ի ՂՏ. ՚ի ՂՐ. ՚ի ՂՑ. ՚ի ՂՒ. ՚ի ՂՓ. ՚ի ՂՔ. ՚ի ՂՕ. ՚ի ՂՖ. ՚ի ՃՀ. ՚ի ՃՂ. ՚ի ՃՃ. ՚ի ՃՄ. ՚ի ՃՆ. ՚ի ՃՇ. ՚ի ՃՈՒ. ՚ի ՃՊ. ՚ի ՃՋ. ՚ի ՃՌ. ՚ի ՃՍ. ՚ի ՃՏ. ՚ի ՃՐ. ՚ի ՃՑ. ՚ի ՃՒ. ՚ի ՃՓ. ՚ի ՃՔ. ՚ի ՃՕ. ՚ի ՃՖ. ՚ի ՄՀ. ՚ի ՄՂ. ՚ի ՄՃ. ՚ի ՄՄ. ՚ի ՄՆ. ՚ի ՄՇ. ՚ի ՄՈՒ. ՚ի ՄՊ. ՚ի ՄՋ. ՚ի ՄՌ. ՚ի ՄՍ. ՚ի ՄՏ. ՚ի ՄՐ. ՚ի ՄՑ. ՚ի ՄՒ. ՚ի ՄՓ. ՚ի ՄՔ. ՚ի ՄՕ. ՚ի ՄՖ. ՚ի ՆՀ. ՚ի ՆՂ. ՚ի ՆՃ. ՚ի ՆՄ. ՚ի ՆՆ. ՚ի ՆՇ. ՚ի ՆՈՒ. ՚ի ՆՊ. ՚ի ՆՋ. ՚ի ՆՌ. ՚ի ՆՍ. ՚ի ՆՏ. ՚ի ՆՐ. ՚ի ՆՑ. ՚ի ՆՒ. ՚ի ՆՓ. ՚ի ՆՔ. ՚ի ՆՕ. ՚ի ՆՖ. ՚ի ՇՀ. ՚ի ՇՂ. ՚ի ՇՃ. ՚ի ՇՄ. ՚ի ՇՆ. ՚ի ՇՇ. ՚ի ՇՈՒ. ՚ի ՇՊ. ՚ի ՇՋ. ՚ի ՇՌ. ՚ի ՇՍ. ՚ի ՇՏ. ՚ի ՇՐ. ՚ի ՇՑ. ՚ի ՇՒ. ՚ի ՇՓ. ՚ի ՇՔ. ՚ի ՇՕ. ՚ի ՇՖ. ՚ի ՈՒՀ. ՚ի ՈՒՂ. ՚ի ՈՒՃ. ՚ի ՈՒՄ. ՚ի ՈՒՆ. ՚ի ՈՒՇ. ՚ի ՈՒՈՒ. ՚ի ՈՒՊ. ՚ի ՈՒՋ. ՚ի ՈՒՌ. ՚ի ՈՒՍ. ՚ի ՈՒՏ. ՚ի ՈՒՐ. ՚ի ՈՒՑ. ՚ի ՈՒՒ. ՚ի ՈՒՓ. ՚ի ՈՒՔ. ՚ի ՈՒՕ. ՚ի ՈՒՖ. ՚ի ՊՀ. ՚ի ՊՂ. ՚ի ՊՃ. ՚ի ՊՄ. ՚ի ՊՆ. ՚ի ՊՇ. ՚ի ՊՈՒ. ՚ի ՊՊ. ՚ի ՊՋ. ՚ի ՊՌ. ՚ի ՊՍ. ՚ի ՊՏ. ՚ի ՊՐ. ՚ի ՊՑ. ՚ի ՊՒ. ՚ի ՊՓ. ՚ի ՊՔ. ՚ի ՊՕ. ՚ի ՊՖ. ՚ի ՋՀ. ՚ի ՋՂ. ՚ի ՋՃ. ՚ի ՋՄ. ՚ի ՋՆ. ՚ի ՋՇ. ՚ի ՋՈՒ. ՚ի ՋՊ. ՚ի ՋՋ. ՚ի ՋՌ. ՚ի ՋՍ. ՚ի ՋՏ. ՚ի ՋՐ. ՚ի ՋՑ. ՚ի ՋՒ. ՚ի ՋՓ. ՚ի ՋՔ. ՚ի ՋՕ. ՚ի ՋՖ. ՚ի ՌՀ. ՚ի ՌՂ. ՚ի ՌՃ. ՚ի ՌՄ. ՚ի ՌՆ. ՚ի ՌՇ. ՚ի ՌՈՒ. ՚ի ՌՊ. ՚ի ՌՋ. ՚ի ՌՌ. ՚ի ՌՍ. ՚ի ՌՏ. ՚ի ՌՐ. ՚ի ՌՑ. ՚ի ՌՒ. ՚ի ՌՓ. ՚ի ՌՔ. ՚ի ՌՕ. ՚ի ՌՖ. ՚ի ՍՀ. ՚ի ՍՂ. ՚ի ՍՃ. ՚ի ՍՄ. ՚ի ՍՆ. ՚ի ՍՇ. ՚ի ՍՈՒ. ՚ի ՍՊ. ՚ի ՍՋ. ՚ի ՍՌ. ՚ի ՍՍ. ՚ի ՍՏ. ՚ի ՍՐ. ՚ի ՍՑ. ՚ի ՍՒ. ՚ի ՍՓ. ՚ի ՍՔ. ՚ի ՍՕ. ՚ի ՍՖ. ՚ի ՏՀ. ՚ի ՏՂ. ՚ի ՏՃ. ՚ի ՏՄ. ՚ի ՏՆ. ՚ի ՏՇ. ՚ի ՏՈՒ. ՚ի ՏՊ. ՚ի ՏՋ. ՚ի ՏՌ. ՚ի ՏՍ. ՚ի ՏՏ. ՚ի ՏՐ. ՚ի ՏՑ. ՚ի ՏՒ. ՚ի ՏՓ. ՚ի ՏՔ. ՚ի ՏՕ. ՚ի ՏՖ. ՚ի ՐՀ. ՚ի ՐՂ. ՚ի ՐՃ. ՚ի ՐՄ. ՚ի ՐՆ. ՚ի ՐՇ. ՚ի ՐՈՒ. ՚ի ՐՊ. ՚ի ՐՋ. ՚ի ՐՌ. ՚ի ՐՍ. ՚ի ՐՏ. ՚ի ՐՐ. ՚ի ՐՑ. ՚ի ՐՒ. ՚ի ՐՓ. ՚ի ՐՔ. ՚ի ՐՕ. ՚ի ՐՖ. ՚ի ՑՀ. ՚ի ՑՂ. ՚ի ՑՃ. ՚ի ՑՄ. ՚ի ՑՆ. ՚ի ՑՇ. ՚ի ՑՈՒ. ՚ի ՑՊ. ՚ի ՑՋ. ՚ի ՑՌ. ՚ի ՑՍ. ՚ի ՑՏ. ՚ի ՑՐ. ՚ի ՑՑ. ՚ի ՑՒ. ՚ի ՑՓ. ՚ի ՑՔ. ՚ի ՑՕ. ՚ի ՑՖ. ՚ի ՒՀ. ՚ի ՒՂ. ՚ի ՒՃ. ՚ի ՒՄ. ՚ի ՒՆ. ՚ի ՒՇ. ՚ի ՒՈՒ. ՚ի ՒՊ. ՚ի ՒՋ. ՚ի ՒՌ. ՚ի ՒՍ. ՚ի ՒՏ. ՚ի ՒՐ. ՚ի ՒՑ. ՚ի ՒՒ. ՚ի ՒՓ. ՚ի ՒՔ. ՚ի ՒՕ. ՚ի ՒՖ. ՚ի ՓՀ. ՚ի ՓՂ. ՚ի ՓՃ. ՚ի ՓՄ. ՚ի ՓՆ. ՚ի ՓՇ. ՚ի ՓՈՒ. ՚ի ՓՊ. ՚ի ՓՋ. ՚ի ՓՌ. ՚ի ՓՍ. ՚ի ՓՏ. ՚ի ՓՐ. ՚ի ՓՑ. ՚ի ՓՒ. ՚ի ՓՓ. ՚ի ՓՔ. ՚ի ՓՕ. ՚ի ՓՖ. ՚ի ՔՀ. ՚ի ՔՂ. ՚ի ՔՃ. ՚ի ՔՄ. ՚ի ՔՆ. ՚ի ՔՇ. ՚ի ՔՈՒ. ՚ի ՔՊ. ՚ի ՔՋ. ՚ի ՔՌ. ՚ի ՔՍ. ՚ի ՔՏ. ՚ի ՔՐ. ՚ի ՔՑ. ՚ի ՔՒ. ՚ի ՔՓ. ՚ի ՔՔ. ՚ի ՔՕ. ՚ի ՔՖ. ՚ի ՕՀ. ՚ի ՕՂ. ՚ի ՕՃ. ՚ի ՕՄ. ՚ի ՕՆ. ՚ի ՕՇ. ՚ի ՕՈՒ. ՚ի ՕՊ. ՚ի ՕՋ. ՚ի ՕՌ. ՚ի ՕՍ. ՚ի ՕՏ. ՚ի ՕՐ. ՚ի ՕՑ. ՚ի ՕՒ. ՚ի ՕՓ. ՚ի ՕՔ. ՚ի ՕՕ. ՚ի ՕՖ. ՚ի ՖՀ. ՚ի ՖՂ. ՚ի ՖՃ. ՚ի ՖՄ. ՚ի ՖՆ. ՚ի ՖՇ. ՚ի ՖՈՒ. ՚ի ՖՊ. ՚ի ՖՋ. ՚ի ՖՌ. ՚ի ՖՍ. ՚ի ՖՏ. ՚ի ՖՐ. ՚ի ՖՑ. ՚ի ՖՒ. ՚ի ՖՓ. ՚ի ՖՔ. ՚ի ՖՕ. ՚ի ՖՖ.

Ի ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՐՔ ԱՌԱՋԻՆ.

ԳԼՈՒԽ ԽԲ.

Արարեալ գրեալ էին և ուրիշսն ևս յառաջագոյն քան զիս, զոր ընդունելով ընտրեցի ես, և ոչ ինչ ստուգելի ինձ առնելով, այլ միայն զանուանս ցուցանել, զարտաքին ի տոհմէ. և ապ ասացեալ զոմանց ի նոցանէ զոր ինձ ինչ ինչ ստուգեցան, եթե * ոմն Հարպոք ինչ ինչ ցուցեալ ինձ ի.

,, կար. ի վերոյ պատմեցին աւանդասացունքն. և նա զարուն-
,, ձեալ նա պատասխանի, լինի իմ մեռանիլ խոտեցեալ զայգ-
,, ղեան քումմէ ։ Ապա պատառս հալածելոյ ՚ի գերեզման եկեալ
և զայլ ոմանս՝ նոյնպէս ՚ի ղեկուսուսէ, այլ՝ ինձ ան-
,, կարելի նոցին. * որպէս և զաք իսկ անկեալ առեալ կամալ ՚ի
,, ինձմէ ջնջելի նոցին, որք զիտակ են գործոց տիրոջն ի,
,, և ընկերի նիւթ սիրոյ ։ * քանզի այս երկու. ծնեալսեր ոչ միայն
,, ինձմէ՝ այլ և ամենայն ոք, որ ուրեք առաքեալ՝ ինձ արդեօք ոչ ընտրեալ
,, ինչ ինձմէ՝ եթե ոչ, այլև զբոլորիցն ոչ ինչ ինձմէ ընտրեալ ինչ
,, ձգելին ՚ի վէմ միտսուէ իւրեանց. ամեն իրի ազգ առնելոց նոյ
, , որ յակտե ՚ի քաղ ծագ ոչխարին ամենայն իրի ազգ առնելոց նոյ
, , ասել՝ ոչ հանդերձ գործոցդ իւրեանց՝ երկու ընդդէմ ՚ի նմին,
և պատուհասեալ ընտրեալ ծառայասէրն Թադեւսաւորին իշ-

խանութեան։

Այլ զի գիտասցի չարախոսսն հոգեսատկութեանց եր այս, եթե
Հայք ոչ քաւսիցի շինել ասան, համ ինչ փոխանակ ՚ի նոյն
պատուհասեալ ընտրեալ ծառայասէրն Թադեւսաւորին իշ-
խանութեան։ * Ուստ և ասեն տալ գիրսդ ՚ի
,, Եփեսոս մեր Հայոց ժողովեցան։ * Ուստ և ասեն տալ գիրսդ ՚ի Հայոց յառաջ ՚ի ընդ-
,, մեզ, քանզի այն ե ոչ ունայնաւ Հրատարակ քանին, և ոչ միա-
,, փոխանակ ՚ի ամենայնի, այլ գրեալ ե յամենայնսին.
,, զի այդ ե կարծիք եւսխիկեայ, զոր միշտ Նեղիոց ենկեզեցի
,, Հոյաւսուենագիք, ու եղիցի եղոլեալ ինչն և այլ մնացեալ
,, ազգաց իւր, և սրբ սենինն գիտ ։ Իւ քեզնե առ այնոսան.

Ի մեծ
Հայոց
1342
ԷՋ

զկնայուին սկզբն ընդունել յորհնուլեայ : և հաստատեաւն գաղմիք ,
ըստ կարգի հերձուածոց միշա անարատ գտաւ եկեղեցիս հայ-
ոց : Օգոստ բռնի պհոտաւեան ին յաստաղ քեռտք : փետր : է :
ղև : 34 : եթէ կամիս՝ աւելս անդ : ։ Կետ քիչ մը վերկայեալ յառե-
ջսն առել Տաքը մուրճին : * Լին պետք այլ եւս բանիկ մնաց
,, նուն առուքի խնամառնե ձեզմէ՝ որ յոտաստրկուլ եք մեզ :
,, որովհետև յայտնի տեսանիք , որ եկեղեցիս հայոց պատ-
,, նի անվճոր խոստովանուլ միշ մեր Քրիստոս ու
,, և Աստուածու միշ , ևն ։

Ինստ ոյամ օրինակի գրելու պիտի՝ մեր ուսմասունեաց՝ հետև
եղիս միասան Յունաց՝ և առաքելին ուղ ոլորապատ ուսոմ
հետմամբ կընդհի վեցերորդ՝ ու յաջորդեալ եր բնեռիկ-
սոոն ի Տիեզ գաղիլեացւոյ՝ ի ձեռն պետրոսոյ առաքելի , որք
ևին յամենեսեան ենկոս , և սատան ենկոս : Ը որս յղեցին ի. ըզ-
պանիել ի Քիպ ոսկի , և սիրեան սեր հոյոց պատոն գրելոցս կա-
ջեցուալ՝ զայս հաւատոցիամ , պատոմել քահոնայապետն հոռ
բեսուսով պետ գաղմո ժողովին : Այս ամ ընդունակ աւանդ
ի կորգո քահանայապետական Թուղթոց : և ի գիրս հռիոմ-
գոսի ոլգեղբիկոսէ : Հարց · Ը · յամ · 1341 · յոգ · 45 · գնե ի
70 : որ և տպագրեալ կոյ ոսմբոլը ի հաւանենագրութեան ժո-
զովոց : հատ · Ե · էջս · 1186 · գնե ի 1270 · Հոռնեալ ի հին
ձեռագրաց տրգունի գրատան : Այս ջայո ժողով հոյոց ու-
մանը գնեն յամի ոն՝ 1342 : և ոմանք՝ 1345 : և ոմանք՝
1346 :

Ընկալուլ կղեռնոյ պատգին գրերս ոլենուց հայոց՝ և տեղե-
կոցեալ ոնոյ՝ ուրախ եղև յոյժ Ը ոյգամիս վերգառնալ ի
գնդ և ընդ հայոսուկս նոյնն ու ուռ ուռ ոլորապատկան ուսոմ
յոյս առնէ գայո նոս ինքն՝ ի Թուղթի միուս՝ զոր գրեաց յեր-
թալ սմն քահանայապետուն իւրոյ . և յայնմ Թղթի զոր
գրեաց ի հինգերորդ ամի ։ * Այլ ևս ասե պատճառական
,, նղաւորք մեր՝ որ միաբեռ կնձեկո հայոց , և արքեպիսկոպոսունք և
,, եպիսկոպոսք և որդիք մեր՝ առաքեցաք գմեզ , և այլ
,, գրեալք եկեղեցւոյն հայաստանեայց գիտեն կալոն Տանուա-
,, ցանել սիրգ՝ ի ձեռն գերոյ իւրեանց և պետրոսեայ , ևն ։

Այ ոսկայն ներբսես պատգին եպիսկոպոսն՝ որ կոյր տակաւ ին
յարեմտեան , իւրով կենդանութեան գնացիք տրդապատա-
ցեալ գմեզ առաքել հաստիոյեցւոց՝ վերոյիշեալ սկսաւ պետրոս
զմեզ ընդունել՝ կատարեալ իւր ունելով զտիրոնո ի կարգի ուն-
ջնոցանէ՝ որք գրկին ոռնա թաղեալ , և խոնհրդոյ ընդ յաձա-
ղեցուց , որք գրկին ոռնա թաղեալ , և խոնհրդոյ ընդ յաձա-
ղեցուց՝ ի վեր հոյոց սուռ այլ . և այսուհ որ-
նակաւ գործեալ պատճառ ընդունէր յորհնուսաս իւրոց

Քաղաքով առղարձաւոր է ։

Այս ինքն ներսէհ յորժամ ՚ի տեսլեան գեհենեկի յառնելիսն լսու. զոր նաեւեր յոյժ ահ արձակեաց զասն , զիարի կարաց առաւել ևս վասն իւր ՚ի լուսոյն փոյթ ունել , զոր ինքն ի յառաջնմէ տեսեալ էր . և առ ՚ի ծածկել զպատառ ոտիւքն իւրով՝ ձիոյն իւրոյ ծիրանեղէն զրկոյնն ցիր ինչ , և ՚ի քաղաքն մտանելիցն զգաւազան զպատուական ինչ ՚ի ներքոյ ունելովն ՚ի կերդեցի ամենի հնազանդ զպատուիրակն իշխելոյ ունելովն ՚ի կերդեցի ամենի հնազանդ զպատուիրակն իշխելոյ , որ և գիւղս վարուզ կայսերոյ և քահանայապետութեան տուեալ ունելոյն ՚ի ներսէհ ՚ի ներսէհ ՚ի ներսէհ

ԺԵ ՀԱՅՈՑ

իսկ ելեալ մանուկքրատ, և խօսեաց ընդ զոյգ պատգամն վասն ապաղաքենացւոյն. և անդ վերթեր իւր դանմահիոս քահանայ՝ ըստ սովորութեան իւրում։

ԹՎ. ՌՅԼ. Նոյն ժամ զմարմին սիսիկ արդարոյ՝ միով ամսոյ չնչով [1341 ՀԵ] զան զվիճակել կաթողիկոսական ի վերայ Հայոց, յաթոռն սուրբ Գրիգորի լուսաւորչի։ 1341. Նոյնում կայսր յունաց յովհաննէս ելիւր զորդի անդրանիկ նիկեայ ազգակից մեծաւորացոյց Հայկազունց. և զի զհնամէն [Ալանախաղ գլ. 31 և 37, Ալիշան գլ. 15, և ծե. ։ ։]

1342 ՀԺԲ

նր որ, կամաւորեալ զնոսա յովհաննէս իշխան մեծ խնամեալ զնոքօսին. և իւրոցդէզ ասի ի հարազգիսն լինելոց ոմանց առ կայսրն՝ վասնիկայոս կոստանդիանոս յիշեալն։ ապա կոստանդ յովհաննու. և ոտառնեալ զեսայիա առ երանելի իշխան Թէոսդորէ և Թէոդոսիկէոյ, և մանուսարտիէն առ պետրոս սիսեցւոյն իշխանն ալեքսիոյ՝ այն է եղբայրն Թագաւորին հայոց. և ոմանք զդէզ ըմբռնեալ պատուական ջանն, և հրաման իւրեանց ի հետզհետէ ելեալ։

Ի սոյն ամի եկեալ զնաւատատարս ոմանս, մանասանդ զի զամիսան իշխանն գժդձնեալ ընդ այն, որ ի քաղաքն գեսպանացն, զոր յարդարեին զնա ի հրատակսէն կանտակոզենոյ, այլ մարհանս կրեալ, ի ցասումն բարկանայր երդեցաւ, և առ ոչ գեսպանսն, կարծեմ Թէ արհամարհեալ ինն էնումիմ հա յոչ հնազանդեցոյց, իւրոյ ցուցից արդեամբք, Թէ գիտ սեմ ձեռն ասլ ոմն ախտայն իրն, և ասէ ։ Կա անդէն կա չեալ զգեսպանսն՝ էառ ի քանսի. ընդ ոտամբ տրամէ նոա ինքն հրամայեցոյց ի գիւղս տրամուլ էոյդ, և սկսան անդեամբ կոյիլն նորին կանտակուզենոյ, ոչ ոմն ի սահմանս իւր, յարձ ատակաց. և զոչիմ կոչնացածս նր լինքն գրաւեաց, և զտարե ժամ ի նոցանէ մեր կալեալ՝ մեր բնկենոյ զնոս յամ ընդէդ, և ինքնաց յերկիրն խաղտ. յայտ ծաղկեալ գանձ բազում. և ի զգաստասր իսր խոհեմեալ նր սպասոյ հրամայեալ լուծեալ քահանայ զնոյնն ։

Այս եղեն ի գլխոյ հրամայելոյն ի վերայ Թէոդորոսիկեայ՝ ոմանք ասեն ի գլխոյ հրամայելոյն ի վերայ Թէոդորոսիկեայ՝ ասացեալ զայն ինդ իսրև, պատրաստ ուսուցեալ գործիսն ի գործ հրամայելոյ. և ինքն զոչոք հասեալ ի վրդ հալածելոյ, զերկեմ հալածեալ ասեն այսր գնա. և յոմանս անդրէն՝ սար և կայնչն՝ զերկեմ հալածեալ ասեն այսր գնա։ և ինքն զոչոք հասեալ ի վրդ հալածելոյ, զերկեմ հալածեալ ասեն այսր գնա. և յոմանս անդրէն՝ սար և կայնչն՝ զերկեմ հալածեալ ասեն այսր գնա։

սրով և ձեռներով լեալ յանապատ գարշ ոտից բնիկ ինչ անկա-
նել ի ձեռն ոչ ոքի ։ Եւ ոչ ոք ի մարդկանէ ի նոսա ելանել ։
Զի ինչ ինձ աստուած խոստացաւ ։ Ես ինքն ասէ ի բաց
թողուցից զնոսա ի ձեռն ձեր ։ Եւ ոչ ոք ի մարդկանէ ի նոսա
ելանել ։ Եւ ես ինքս ասեմ ձեզ ։ Ոչ ոք ի ձեռն ձեր ի բաց
թողեալ զնոսա ։ Զի ես ինքս ասեմ ձեզ ։ Ոչ ոք ի ձեռն ձեր
ի բաց թողեալ զնոսա ։ Զի ես ինքս ասեմ ձեզ ։ Ոչ ոք ի ձեռն
ձեր ի բաց թողեալ զնոսա ։ Զի ես ինքս ասեմ ձեզ ։ Ոչ ոք ի
ձեռն ձեր ի բաց թողեալ զնոսա ։ Զի ես ինքս ասեմ ձեզ ։ Ոչ
ոք ի ձեռն ձեր ի բաց թողեալ զնոսա ։ Զի ես ինքս ասեմ ձեզ ։
Ոչ ոք ի ձեռն ձեր ի բաց թողեալ զնոսա ։ Զի ես ինքս ասեմ
ձեզ ։ Ոչ ոք ի ձեռն ձեր ի բաց թողեալ զնոսա ։ Զի ես ինքս
ասեմ ձեզ ։ Ոչ ոք ի ձեռն ձեր ի բաց թողեալ զնոսա ։ Զի ես
ինքս ասեմ ձեզ ։ Ոչ ոք ի ձեռն ձեր ի բաց թողեալ զնոսա ։
Զի ես ինքս ասեմ ձեզ ։ Ոչ ոք ի ձեռն ձեր ի բաց թողեալ
զնոսա ։ Զի

Ա Կոր. ԺԳ. Ե հայց

քասիմն զինուորականին ինչ , զուտ անպատրաստ ամբաստանելն
սմանել առանձին մեզ , յաստուած ի որ՝ զի անպարտս լինի ձեզ
այլոցն ատելի եւ ի մեզ , Ահա ոչ միայն ի պատմութեան
ար տալիանց խոստացան տալ առ յաւէտ երկրաւոր
հաղար ոսկի , և հաղար ձիասար . և ցուրտ ընկր՝ թէ հայր
կան յաղթմամբ , զնոյն պաստառին խոր ,
Յարեաց եկն ի նմին ձմեռի յարեւմտեան ազգին ոտարք ո
րոնք կրօնասիրք՝ զիարդ ընչեղութեամբ , սրբ ըստ կամ զի
նոքա հաշտարեալ հպազար ազգէն ի առաքելական գաւիճն ,
եթէ պատարեալ հպազար ազգէն ի առաքելական գաւիճն ,
ի մէջ փախուստ տեղաւ ՇԾԱ : Իմանք ի ապանէ գնա
գեալ յարեանելոյ՝ եթ մեծին հայոց և պատուոյ սկսան սերմանել
և անդ զաղանդ խորհուրդ , և խորհին սրասալ զին ,
զեալ զիարդ ինչ՝ զի ոչ ոք ի մեզ ի մեծ հայոց ի

[illegible] ՚ի ՚ Նոյն

[illegible] ՚ի ՚ Գիրք ՚ Նէ ՚

1348 ՚Ի

1347 ՚Ի

՚Ի ՚ Գիրք ՚ Նէ ՚

Ի՛ր գի
Ի հայոց

երբ առիթ գիպայ թէ ի նուիրակաց լեռնց եղելոց ի կիլի-
կիա՝ Թէ Տայք խոստ. մաքրուել ի յեղեն չարասոյ մեղաւոց ։
և յոյժ ուրախ գիմի՛ գէ և ինքն խոստ՝ կ՚ելլի այս՝ որպ ի
յաջորդին տայ՝ ինքնին ևս ձեռնադրս եղելոյն ձեզ ։ Իսկ գինի
սակաւաց առաքեսց զոսան ի կիլիկիա ինչ բնդ գիմն ։ զոր
ուրեմն եր Տեսանել ի գանձանակս եկեղեցւոյ՝ ըստ Հանուա-
ղեան ։ յղեաց սնդր միաւորեալ յերկնսի Տոյց և պսակս
Նիճիայց Տոգոյացոց ։ որպէս գրի բովանդակ տան ։ ՚Ը ։ էջ ։ 2 ։ 1349
Ընդ
Ուրախ ի ժամանել անդր լսեր ուրեք կաւատիկոսդ սրբոյն Թա- Հաբեն ոչ ընդունիլ ի տահմանս կիլիկիոյ, կուզես զայ վարդապե-
կն զդերա Տայոց և Տոգևորեսց, և ել ընդ իմ իջևանեսց ։ և
աւուրս ուսանիլ պնդրմ ես նմա, Տալածականն տարաբ գինս ա-
ռաջի իւր ։ և ոտիարս կատարեալ մեծ - խոս ի ձեռաց Տզիպ-
տացւոց և գամուրն խառնեալ՝ որ և ասի փոյր ատչեռնդրիս ։
որոյ ի խմիկեսցուս ։ և յայնմ Հետէ կատարգացաւ երկիրն ա-
կաս մի ջուր ։

Ընդ
Ընդառաջ ի՛նդայն ուսերդ ամենայն ժողովուրդս ։ յորմէ կաս- 1350
կոծեալ կատանգեալ՝ Տյնչպսակս առ պատրն ։ և
խնդրեաց նոցանս առ ի ձեռ ։ Ո՛ստոյ գանգի ըստ ինձ էր պատ-
յամաւորեալդ ։ Թէ նորա մոլորեալ մնասցեն ի Տոյս ։
սրոյ պիտի առ կատանգիլ ։ Թէ յիսարեմ ձեռնադրս ընդել
իմիկ՝ միայն ոչ բարձցին այն մկսրոնիկք ի ձենց ։ Իսկ Թա-
գաւորն կատանգին Տանանուեցաւ միմիթարսդ կնճռկսի գրել
Թագաւորս ուրոյն յանձն կատարել ընդ յոյս բանիւ ։
և Թէ կոյսի առնլ ի սորդ Թագուհի ինչ ։ կատարսաս եմք ուղ-
ղել յայմ սրսն ։ և վերջացին աղաչեալ զնոս օգնել ընդ սն
պրսմանք ։ և սրսն առաքեսց միջ Տայոց ուրիչ պսկնկսնս
ի միմիանս ։ ես յիշի ոչս և ի Թուղթս սպսին ։

Դ՚ գոյ յայն ուսերս ի կո ընկնս պատճառ բասին ենկեսց
և կրնասուրց ։ և ի ղասնել ոչ պատիւ մեծ ի միմիարայ
կնճռկսի և ի ընկերն ։ յանկսպատիս սկսան Տարցափարձ
առնել ի միջ կրնդիս և ծիսից Տոյց ։ Ինչ կնճռկսի՞ սա սու-
ցի՛ ոչ պիտի՛ զայս ասէր ի միջնոյ ։ Թէ յետ սպասմանսն
գոյ ի սեր առ սրբազան գահն ընդ սրպիսկսի սեր ։ Ո՛ստոյ
խորհ ես զնաւասնսին ենդա ոչսս ։ սոյն ինդրելին գայ ես ու-
շատուհին ։ և ուսպի դնելին պնդրես ոտնկնջզանիլ ։
խաբեսլ զայսպիսի սիմիարայ կնճռկսի ընդ ենկսսնս իւր՝
գրեաց գեր խնամարհսկան սա կնճռկս քահանսպետ ։ յա-
յսմ յոյս ոտար Հնդուսդին միտս ինչ ։ Թէ եւ ոչ գնա-
գնդիսլ են ընդ կնճռկսական իղեսնսիքն իմոյ՝ գայն Տա-
սակ ենկ ոչ պատճառ ։ և զգոս սասսա ի ոսնկին՝ քանսյն
վիրսծիլ յոյզսիքն ։ Ուղիղս ծանցց մի ըս միջնի ՝ Թէ

ոսնկին ։

անդիմադրելի ընդունիցէ զնա՝ ուզղափառ վճռաբանիւն զարս պատ-
ճառանաց հին լաւութեանց ի հոգւոյ, եւ ի պիտուեանէն ծնեալ
սիրոյ անխափանելի։ Այլ ապաշխարասէր, զի ինձ հնարս ի վախ-
չանս սորա ասացի հայրապետութենէդ ի վեր սրտիկիս ներքոյ
պարտական յայտնելոյ ցանձրոյ պատճառանաց սրատեսու-
թեանդ, զարս յուզելոյ հանդիսանս մեր ամենից
երկնելոյ զայն յարուածոյ, և արդարի հնչ առնէր, առնելոյն
և զհանդիսանելոյ ընդ ամենայն ինձ պատահելոյ, և զայլս սոյնա-
կանս ի հայոց ի կարգել առնիցեալս. և հարցեալ զնոսա զարագ քեզ
ինձ ի վերայ բանից սիրելիութեան կենցաղոյ։ Իսկ նորա միայն
առաքեսան եղեալ, ընդ այդ ինամ զայն գրել կրեցին հայոց,
զոր պատ ի պատ բանս և նիշդ-պատիր գրոցդ, նա ինձ
առնէր հանդերձ ժողովրդովք իւրով ընկալեալ և յայտ ի ուղ-
դի մերոյ ներին, և առ ուղ ուզղափառ ձեռնադ զնա ունելոյ
ամենայնի քեզ հնչ ինաց և գրոցդ առ ի ձենջ. և ինձ պա-
տուիրեալ ինաց հնազանդութեան առ գլուխ հոգեկիցդ
առաքելոյ Հնազանդութեան առ գլուխ հոգեկիցդ
ասէր ես առնոյ քանիցդ գնացեալ, զոր առաքեն առաջ անդր-
և այլ քեզ քանիք։

Օ, պատուական ընծայիդ՝ գրեաց ծառայդ ընդարձակ ի վիճակ.
ինձեալ առանձին առնելոյն, սեր ծառայ յայտնեալ ինքն, առ վիճա-
կեալ կենդանի, ի առանձնական ուժ քաղաքապահութեանդ իւ-
րոյ, յառաջ ինն։ 1351։ այլ և առաջանալ առ Տէրնաշղաթի։ Հա-
շ. եբես. 5։7. գինէ ի 535. յորում՝ ի մէջ բերելոյ մի առ մի
գնալ դրանն՝ զարս գլուխ ինչ առ նա կրճատիցին, կրկին հարցա
ուածոյիւ ուսուցանելիս զքաղաքավարելն առաջի գնել։ Եթէ
ջանալոյ զայ ի նմա յանուանդ պատճ. և ի պարտականս մնալոյ
հիմանալ, հրատարակ ձգելիւ, եթէ զայդ քան խնամոյ ըստ այդմ
կրնալ՝ ընդ այդմ իմացաձայդ անխոտորելոյն սպրծանելիք։ և պա-
տուիրել ինձ ի վախճանել, զի երկուսին տալոյ յաւերտանն՝ ձա-
յնս զանկեցուցանել ինձ իբր։ և անպատուական քաղիր և ձա քան-
գայելոյ առաքելոյն խոստովանութեան զնալ։ Ուրեմն մի այս ձեռս կա-
ւ առ կատարելի ինձ առքայ յարելոյն զնալ փոյթ ունել
մ զձմրանիս սուրբ ընծայատուրեն։ Ուրեմն և առ յառին եղիս-

առաքեցեալն ի կիս լինելոյ . այլ մի ուրեք այսպիսի խոստեալ ինչ
զիրսն՝ ծանուցանել պատմին , իբր լուսոյն ներկայութեան ազդանշան
պիտոյ , թէ լուռիմբք զոր խոստացան առ այդ՝ եւ ոչ տմարտ
նմանութիւն մեռանել ։

1352 Ապա ՚ի նոյն ուրեքէ կղմիդեալ վերկոյնդ , եւ ՚ի յայրդիկ
յաթեան քահանապետութեանն ինամակիցսն մեծերքն ,
գրկին առ նա միխիթար կաթողիկոս եւ կաւատարին արքա-
պահ հայոց , թէ պատրաստ եմք հնազանդիլ ամ հրամանիդ-
կերոց ուր ՚ի ձենջ , եւ ձեռնասնութ վճռել հանդերձ հետեւիւ
միաձայն ամենեքին ոչ գայիք , բայց ուր եւ ընտրեսջիք լինել
բնակութեանդ եւ հաստատութիւն ունենալոյ , պժեւարին ի ասեն
քաղցրագոյնս պատասխանի տալ յոտնից յերկոց առ ձեզ ՚ի կրկ-
նոյ պատկեր ։

1353 ապր. Ի ժամանել թղթիդ տայոց յարեւմտեաւք , ամենեքին իբր անսոի
սերեալ պղտին՝ ոչ եւ պատրեցաք , եւ երկիւղ կր ՚ի հոգմանս ա-
րեւելից՝ զրաւեալ յանձն ոչնակ անհնարն եւեթ զնոյն ուրբ-
եպիսկոպոսին մոնազկերոյ , եւ զի տա՛ տեղ ազատաք , ուսուալ
եր զդասին լեզու , եւ քատադալ յոյսաներ զինքն տղզակա-
ղուն , զրկեաք ինոյն ՚ի ծովին տեղ թեզղի յանձնապարհեն
առ սուն տալ ներքեւ՝ գնալ ՚ի կիւլիկիա առ թագն եւ առ
կաթողիկոն , եւ լինել թարգման նոյ յանից ուսուցչիդ ՚ի նզիկ ,
եւ լսուին գրով զրկել առ ինքն , եւ նա այսր՝ որպես եւ կիտեր ,
1354 ապր. Ոչ զի այսուբ չեղեն. ինչ օգտեաւ , այլ առաւել հաւ գրգռեցաք ՚ի
միջի քահանայիցն լուրեալոցդ , եւ զնոյն ՚ի գաղտնիս ոչ յայ-
տնի եւեթ՝ որ եւրեմն կաթողիկոսն էր . եւ ներան ՚ի տեղիս
խոստեցուլ ընդ քահանայապետին՝ հաստեցուցք զնոյն յայտ . եւ ե-
գիտ տուիր ամ ՚ի նոյն . եւ ոչգա գնացեալ յոյսոյ ՚ի հռոմի
՚ի մի ուեղին՝ գայն որոյ չէ իբր . ժողովել զայս եւ միխիթար
ապաքինցի ,
1355 ապր. Ի դառնալ նոր յակոբայ վերկնչնեցուս միխիթար կաթողիկոս
քանցի , կացեալ ՚ի հայրապետութեան տան . ժգ . ։ Յամառօտ
հատուածս գեղոցն ,յաթան կաթողիկոսն նա ինքն որ յոյսոյ եւեթ .
գեղոյս վերոյն ,յաթան կաթողիկոսն նա ինքն որ յոյսոյ եւեթ .
ոյն . եւ վարեալ վիճաբանութիւն իւր խոստոյ թէ ոչ ունի ան-
դ . մեռաւ ։ Ոչ յաթողեաց ՚ի սնոյն նոր մերոյ առաջ-
1359 ապր. նորդ վիճաց երկն թադկի յարտուղ գտաւոյ ։ Ոյ յղեաց
հրնշատակ առ արքայն պոմն , եւ ծանոյց զերթ եւ գկատա-
կեան իւր ։ եւ վարեր յետ միաբանոյն ։ ոչ միայն նոյն միա-
բեալ տարածանցն ՚ի կարգի ուսնեցուցն ։ Ոչ ընտ ուսուց-
ուսոյ ՚ի պատանութենէ ՚ի ուսումն հայոց , ոչ միայն ՚ի ձեռն
գրոց , այլ եւ ՚ի ձեռն ուսուցչաց , զոր ինքն մեծապէս տեսեալ
եր զդասին լեզու , եւ քատադալ յոյսաներ զինքն տղզակա-
ղուն , զրկեաք ինոյն ՚ի ծովին տեղ թեզղի յանձնապարհեն
առ սուն տալ ներքեւ՝ գնալ ՚ի կիւլիկիա առ թագն եւ առ
կաթողիկոն , եւ լինել թարգման նոյ յանից ուսուցչիդ ՚ի նզիկ ,
եւ լսուին գրով զրկել առ ինքն , եւ նա այսր՝ որպես եւ կիտեր ,

ջեալ ի քաւութիւն , եւ ի պահպանել զերկիր ի ջրհեղեղէ ։ Եւ
ասաց Տէր առ Նոյ՝ մտիր դու եւ ամենայն տունդ քո ի տապանն ։
Զի զքեզ տեսի արդար առաջի իմում ի ժամանակիս ։ Եւ ամենայն
անասնոց սրբոց առ քեզ եւթն եւթն արու եւ էգ , եւ անասնոց
որ ոչ են սրբոց առ քեզ երկու երկու արու եւ էգ , եւ թռչնոց
երկնից եւթն եւթն արու եւ էգ , զի կեցուցանիցես զսերունդ
նոցա յերեսաց ամենայն երկրի ։ Զի յետ եւթն աւուրց ես անձրեւ
արկանեմ ի վերայ երկրի քառասուն աւուրս եւ քառասուն գի-
շերս , եւ ջնջեցից զամենայն զոր արարի յերեսաց երկրի ։ Եւ
արար Նոյ զամենայն զոր պատուիրեաց նմա Տէր ։ Եւ Նոյ էր
ամաց վեց հարիւր , եւ ջրհեղեղն եղեւ յերկրի ։ Եւ մտին Նոյ
եւ որդիք նորա եւ կին նորա եւ կանայք որդւոց նորա ընդ նմա
ի տապանն յերեսաց ջրհեղեղին ։ Եւ անասունք սրբոց եւ ան-
սրբոց եւ թռչունք եւ ամենայն որ շարժին ի վերայ երկրի ։ Եւ
արու եւ էգ ի նոսա մտին առ Նոյ ի տապանն , որպէս պատուի-
րեաց Տէր Նոյի ։ Եւ եղեւ յետ եւթն աւուրցն , եւ ջուրք ջրհե-
ղեղին եղեն յերկրի ։ Ամի վեց հարիւրերորդի կենաց Նոյի ,
ամսեանն երկրորդի , աւուր տասնեւհինգերորդի ամսեանն ,
յայսմ աւուր պատառեցան ամենայն աղբերք անդնդոց մեծաց ,
եւ պատուհանք երկնից բացան ։ Եւ եղեւ անձրեւ յերկիր քա-
ռասուն աւուրս եւ քառասուն գիշերս ։ Յաւուրսն յայնոսիկ
մտին Նոյ եւ որդիք նորա , Սեմ , Քամ , Յեթեթ , եւ կանայք
որդւոց նորա ընդ նմա ի տապանն , նոքա եւ ամենայն գազանք
ըստ տեսակաց իւրեանց , եւ ամենայն անասունք ըստ տեսակաց
իւրեանց , եւ ամենայն սողունք որ սողան ի վերայ երկրի ըստ
տեսակաց իւրեանց , եւ ամենայն թռչունք ըստ տեսակաց իւ-
րեանց , ամենայն որ թռչին ։ Եւ մտին առ Նոյ ի տապանն զոյգ
զոյգ ի միոյ հոգւոյ կենդանւոյ , որ ունի ի նմա շունչ կենաց ։
Եւ որ մտին արու եւ էգ ի մարդկանէ մտին , որպէս պատուիրեաց
նմա Տէր ։ Եւ եղեւ ջրհեղեղն քառասուն աւուրս յերկրի , եւ
յաճեցան ջուրքն , եւ առին զտապանն , եւ վերացաւ ի վեր յեր-
կրէ ։ Եւ ջուրքն զօրացան եւ յաճեցան յոյժ յերկրի , եւ գնա-
ցեալ էր տապանն ի վերայ երեսաց ջրոցն ։ Եւ ջուրքն զօրա-
ցան յոյժ յոյժ յերկրի , եւ ծածկեցան ամենայն լերինք բարձ-
րագոյնք որ էին ընդ ամենայն երկիր ։ Հնգետասան կանգուն
ի վեր զօրացան ջուրքն , եւ ծածկեցան լերինք ։ Եւ մեռան ա-
մենայն մարմինք որ շարժէին ի վերայ երկրի , ի թռչնոց եւ ի
գազանաց եւ ի սողոց եւ ի մարդկանէ , եւ ամենայն որ ունէին
շունչ կենաց ի ցամաքի , մեռան ։ Եւ ջնջեցաւ ամենայն որ էր
յերեսաց երկրի , ի մարդկանէ մինչեւ ցանասունս եւ ցսողունս
եւ ցթռչունս երկնից , եւ ջնջեցան յերկրէ ։ Եւ մնաց Նոյ միայն
եւ որ ընդ նմա էին ի տապանին ։ Եւ զօրացան ջուրքն յերկրի
աւուրս հարիւր եւ հնգետասան ։ Եւ յիշեաց Աստուած զՆոյ ,
եւ զամենայն գազանս եւ զամենայն անասունս որ ընդ նմա էին
ի տապանին , եւ հանեաց Աստուած հողմ յերկրի , եւ դադարե-
ցին ջուրքն ։ Եւ գոցեցան աղբերք անդնդոց եւ պատուհանք
երկնից , եւ դադարեցաւ անձրեւ յերկնից ։ Եւ դարձան ջուրքն
յերկրէ երթեալ եւ դառնալ , եւ պակասեցին ջուրքն ամսոյ հա-
րիւր եւ հնգետասան աւուրց ։ Եւ հանգեաւ տապանն ամսեանն
եւթներորդի , աւուր եւթնեւտասներորդի ամսեանն , ի լերինն
Արարատեան ։ Եւ ջուրքն էին երթեալ եւ պակասեալ մինչեւ
ամսեանն տասներորդի ։ Ամսեանն տասներորդի , աւուր առա-
ջնոյ ամսեանն , երեւեցան գագաթունք լերանցն ։ Եւ եղեւ յետ
քառասուն աւուրց , եւ բացեալ Նոյ զդուռն տապանին զոր ար-
արեալ էր , եւ արձակեաց զագն , եւ ելեալ գնայր եւ դառնայր ,
մինչեւ ցամքեցան ջուրքն յերկրէ ։ Եւ արձակեաց զաղաւնին
յինքենէ տեսանել եթէ դադարեցին ջուրքն յերեսաց երկրի ։
Եւ ոչ գտանէր հանգիստ ոտից նորա , եւ դարձաւ առ նա ի տա-
պանն , զի ջուրք էին յերեսաց ամենայն երկրի ։ Եւ մեկնեալ
ձգեաց ձեռն իւր , եւ առեալ զնա դրեաց առ ինքն ի տապանին ։
Եւ սպասեաց եւս եւթն աւուրս այլ , եւ յաւելեալ արձակեաց
զաղաւնին յտապանէ ։ Եւ եկն առ նա աղաւնին ընդ իրիկուն ,
եւ ահա տերեւ ձիթենւոյ բերեալ էր բերանովն , եւ գիտաց Նոյ
եթէ դադարեցին ջուրքն յերկրէ ։ Եւ սպասեաց եւս եւթն աւուրս
այլ , եւ արձակեաց զաղաւնին , եւ ոչ դարձաւ առ նա եւս ։ Եւ
եղեւ ամի վեց հարիւր եւ մի , ամսեանն առաջնոյ , աւուր առա-
ջնոյ ամսեանն , ցամաքեցան ջուրքն յերկրէ ։ Եւ բացեալ Նոյ
զկողմն տապանին , եւ ետես եթէ ցամաքեցան ջուրքն յերկրէ ։
Եւ ամսեանն երկրորդի , աւուր քսան եւ եւթներորդի ամսեանն ,
չորացաւ երկիր ։ Եւ խօսեցաւ Աստուած ընդ Նոյ՝ եւ ասէ ցնա ։
Ել ի տապանէ դու եւ կին քո եւ որդիք քո եւ կանայք որդւոց քո
ընդ քեզ ։ Եւ ամենայն անասունք որ ընդ քեզ են յամենայն մար-
մնոյ , թռչունք եւ անասունք եւ ամենայն սողունք որ սողան ի
վերայ երկրի , հան ընդ քեզ , եւ ծաւալեսցին ի վերայ երկրի ,
եւ աճեսցեն եւ բազմասցին ի վերայ երկրի ։ Եւ ել Նոյ եւ որդիք
նորա եւ կին նորա եւ կանայք որդւոց նորա ընդ նմա ։ Եւ ամե-
նայն անասունք եւ ամենայն սողունք եւ ամենայն թռչունք ըստ
տեսակաց իւրեանց , որ շարժին ի վերայ երկրի , ելին ի տապա-
նէ ։ Եւ շինեաց Նոյ սեղան Տեառն , եւ առեալ յամենայն ան-
սրբոց եւ յամենայն թռչնոց սրբոց , մատոյց ողջակէզս ի վերայ
սեղանոյն ։ Եւ հոտոտեաց Տէր զհոտ անուշութեան , եւ ասէ
Տէր ցսիրտ իւր ։ Ոչ եւս յաւելից անիծանել զերկիր վասն գոր-
ծոց մարդկան , զի խորհուրդ սրտի մարդկան չարք են յորդո-
ւոյ իւրոյ ի մանկութենէ նոցա ։ Ոչ եւս յաւելից հարկանել զա-
մենայն հոգի կենդանի , որպէս արարի ։ Զամենայն աւուրս եր-
կրի սերմն եւ հունձք , ցուրտ եւ տաքութիւն , ամառն եւ ձմե-
ռան , գարուն եւ աշուն , գիշեր եւ ցերեկ մի՛ դադարեսցեն ։

Եւ օրհնեաց Աստուած զՆոյ եւ զորդիս նորա , եւ ասէ ցնոսա ։
Աճեցէք եւ բազմասջիք եւ լերուք զերկիր ։ Եւ երկիւղ ձեր եւ
վախ ձեր եղիցի ի վերայ ամենայն գազանաց երկրի , եւ ի վե-
րայ ամենայն թռչնոց երկնից , եւ ի վերայ ամենայն սողոց որ
սողան ի վերայ երկրի , եւ ի վերայ ամենայն ձկանց ծովու ։ Ի
ձեռս ձեր տուեալ են ամենայն անասունք եւ ամենայն սողունք
որ շարժին ի վերայ երկրի , եւ ամենայն ձուկն ծովու ։ Ամենայն
որ շարժի եւ կենդանի է , ձեզ եղիցի կերակուր , որպէս զբոյս
կանաչ տուի ձեզ զամենայն ։ Բայց զմարմին ընդ հոգւոյ նորա
մի՛ կերիցէք զարիւն նորա ։ Զի զարիւն անձանց ձերոց պա-
հանջեցից ի ձեռաց ամենայն գազանաց , եւ ի ձեռաց մարդոյ ։
Ի ձեռս մարդոյ եղբարց նորա պահանջեցից զանձն մարդոյ ։
Որ հեղուցանէ զարիւն մարդոյ , նորա արեամբ հեղցի , զի ի
պատկեր Աստուծոյ արարեալ է զմարդ ։ Դուք աճեցէք եւ բազ-
մասջիք եւ լերուք զերկիր ։ Եւ ասաց Աստուած ցՆոյ եւ ցորդիս
նորա ընդ նմա , եւ ասէ ։ Ես հաստատեմ զուխտ իմ ընդ ձեզ եւ
ընդ սերունդ ձեր յետ ձեր ։ Եւ ընդ ամենայն հոգի կենդանի ,
որ ընդ ձեզ է , ի թռչունս եւ ի գազանս եւ ի սողունս որ սողան
ի վերայ երկրի , ամենայն որ ելին ի տապանէ , ամենայն գազան
երկրի ։ Հաստատեցից զուխտ իմ ընդ ձեզ , եւ ոչ եւս ջնջեսցի
ամենայն մարմին ջրհեղեղաւ , եւ ոչ եւս լիցի ջրհեղեղ ապա-
կանել զերկիր ։ Եւ ասաց Աստուած ։ Զայս նշան ուխտի զոր ես
դնեմ ընդ ձեզ եւ ընդ ամենայն հոգի կենդանի , որ ընդ ձեզ է ի
ազգս յաւիտենից ։ Զաղեղն իմ դնեմ ի ամպս , եւ եղիցի նշան
ուխտի ընդ իս եւ ընդ երկիր ։ Եւ եղիցի յորժամ ամպեսցուք
զերկիր ամպով , եւ երեւեսցի աղեղն իմ ի ամպս , եւ յիշեցից
զուխտ իմ զոր ուխտեցի ընդ ձեզ եւ ընդ ամենայն հոգի կեն-
դանի , որ ընդ ամենայն մարմնով է , եւ ոչ եւս եղիցի ջուր ջրհե-
ղեղի ապականել զամենայն մարմին ։ Եւ եղիցի աղեղն ի ամպս ,
եւ տեսից զայն յիշել զուխտ յաւիտենից ընդ ամենայն հոգի կեն-
դանի , որ ընդ ամենայն մարմնով է , զոր ուխտեցի ընդ ամենայն
մարմին որ է յերկրի ։ Եւ ասաց Աստուած ցՆոյ ։ Զայս նշան
ուխտի զոր ուխտեցի ընդ ամենայն մարմին որ է յերկրի ։ Եւ
էին որդիք Նոյի որ ելին ի տապանէ , Սեմ , Քամ , Յեթեթ ։ Եւ
Քամ հայր Քանանու ։ Սոքա երիքն որդիք Նոյի , եւ յայսոցանէ
սերունդ ամենայն երկրի ։ Եւ սկսաւ Նոյ երկրագործել , եւ տն-
կեաց զայգի ։ Եւ արբեալ գինւոյ , եւ հարբեալ , եւ մերկացաւ
ի վրանի իւրում ։ Եւ ետես Քամ հայր Քանանու զամօթ հօր իւ-
րոյ , եւ պատմեաց երկոցունց եղբարցն իւրոց արտաքոյ ։ Եւ
Սեմ եւ Յեթեթ առեալ զպատմուճան , եդին ի վերայ ուսոց իւ-
րեանց , եւ գնացեալ ետուն զերեսս իւրեանց յետս , եւ ոչ տե-
սին զամօթ հօր իւրեանց ։ Եւ Նոյ զարթեալ ի գինւոյ իւրմէ ,
գիտաց զոր արար ընդ նմա որդի իւր կրտսեր , եւ ասէ ։ Անիծեալ
Քանան , ծառայ ծառայից եղիցի եղբարց իւրոց ։ Եւ ասէ ։ Օրհ-
նեալ Տէր Աստուած Սեմայ , եւ եղիցի Քանան ծառայ նոցա ։
Ընդարձակեսցէ Աստուած զՅեթեթ , եւ բնակեսցէ յտանս Սե-
մայ , եւ եղիցի Քանան ծառայ նոցա ։ Եւ կեցեալ Նոյ յետ ջրհե-
ղեղին երեք հարիւր ամ եւ յիսուն ամ ։ Եւ եղեն ամք Նոյի ինն
հարիւր ամ եւ յիսուն ամ , եւ մեռաւ ։

Եւ սոքա են ազգք որդւոցն Նոյի , Սեմայ , Քամայ եւ Յեթեթ ։
Եւ ծնան նոցա որդիք յետ ջրհեղեղին ։ Որդիք Յեթեթայ ։ Գո-
մեր եւ Մագովգ եւ Մադա եւ Յունաստան եւ Թոբէլ եւ Մոսոք
եւ Թիրաս ։ Եւ որդիք Գոմերայ ։ Ասքանազ եւ Փիւտ եւ Թոգարմ ։
Եւ որդիք Յունաստանայ ։ Եղիսա եւ Թարսիս , Կիտացի եւ Դո-
դանացի ։ Յայսոցանէ բաժանեցան կղզիք հեթանոսաց յերկրի
իւրեանց , իւրաքանչիւր ըստ լեզուի իւրեանց , ըստ ազգաց իւ-
րեանց ։ Եւ որդիք Քամայ ։ Քուշ եւ Մեսրայիմ եւ Փուտ եւ Քա-
նան ։ Եւ որդիք Քուշայ ։ Սեբա եւ Եւիղա եւ Սաբաթա եւ Ռեգմա
եւ Սաբաթեքա ։ Եւ որդիք Ռեգմայ ։ Սաբա եւ Դադան ։ Եւ Քուշ
ծնաւ զՆեբրովթ , նա սկսաւ լինել հզօր յերկրի ։ Եւ նա էր հզօր
որսորդ առաջի Տեառն Աստուծոյ ։ Վասն որոյ ասի ։ Իբրեւ Նե-
բրովթ հզօր որսորդ առաջի Տեառն Աստուծոյ ։ Եւ եղեն սկիզբ
թագաւորութեան նորա Բաբելոն եւ Արուք եւ Քալանէ եւ Նա-
բուգոդոնոսոր ։ Յերկրէն յայնմանէ ել Ասորեստան , եւ շինեաց
զՆինուէ եւ զՔաղաքն Լաբիրինթոս եւ զՔաղաքն Ռեսեն ։ Եւ
Մեսրայիմ ծնաւ զԼուդիմ եւ զԱնամիմ եւ զԼեհաբիմ եւ զՆափ-
թուխիմ ։ Եւ զՓաթրուսիմ եւ զԿասլուխիմ , որոց ելին Փղշտացիք
եւ զԿափտորիմ ։ Եւ Փուտ ծնաւ զԱրկիս եւ զԱրուդ եւ զՍեմար
եւ զԱմաթ ։ Եւ որդիք Քանանու ։ Սիդոն եւ Քեթ եւ Յեբուսացի
եւ Ամովրացի եւ Գերգեսացի եւ Եւեւացի եւ Արկեցի եւ Սինեցի
եւ Արուդացի եւ Զեմարացի եւ Ամաթացի ։ Եւ ապա ցրուեցան
ազգք Քանանացւոց ։ Եւ եղեւ սահման Քանանացւոց Սիդոն ,
մինչեւ եկեսցես ի Գերար մինչեւ ցԳազա , մինչեւ եկեսցես ի Սո-
դոմ եւ ի Գոմոր եւ ի Ադամա եւ ի Սեբովիմ մինչեւ ցԼասա ։ Սոքա
են որդիք Քամայ ըստ ազգաց իւրեանց եւ ըստ լեզուաց իւրե-
անց , ի կղզիս հեթանոսաց յերկրի իւրեանց ։ Եւ որդիք Սեմայ ։
Եղամ եւ Ասուր եւ Արփաքսաթ եւ Լուդ եւ Արամ ։ Եւ որդիք Ա-
րամայ ։ Ուս եւ Ուլ եւ Գեթեր եւ Մեսեք ։ Եւ Արփաքսաթ ծնաւ
զՍաղա , եւ Սաղա ծնաւ զԵբեր ։ Եւ Եբերի ծնան երկու որդիք ։
Անուն մի Փեղեդ , զի յաւուրս նորա բաժանեցաւ երկիր ։ Եւ
անուն եղբաւր նորա Յեկտան ։ Եւ Յեկտան ծնաւ զԱղմոդադ եւ
զՍաղեփ եւ զԱսարմաւէթ եւ զԵրա ։ Եւ զՀադորամ եւ զՈզաղ եւ
զԴեկղա ։ Եւ զԵբաղ եւ զԱբիմայէլ եւ զՍաբա ։ Եւ զՈփիր եւ
զԵւիղա եւ զՅովբաբ ։ Սոքա ամենեքեան որդիք Յեկտանայ ։
Եւ էր բնակութիւն նոցա յԱսորեստան , ի լերինն Արարատեան ։
Եւ Փեղեդ ծնաւ զՐագաւ եւ զՍերուգ եւ զՆաքովր եւ զԹարա ։
Եւ զԱբրամ եւ զՆաքովր եւ զԱրան ։ Եւ Արան ծնաւ զՂովտ ։ Եւ
մեռաւ Արան յերեսաց հօր իւրոյ Թարայ յերկրին ծննդեան իւ-
րոյ ։ Եւ առին Աբրամ եւ Նաքովր կանայս ։ Անուն կնոջ Աբրա-
մայ Սարա , եւ անուն կնոջ Նաքովրայ Մելքա , դուստր Արանայ
հօր Մելքայի եւ հօր Յեսքայի ։ Եւ էր Սարա ամուլ , եւ ոչ էր
նմա զաւակ ։ Եւ առ Թարա զԱբրամ որդի իւր եւ զՂովտ որդի
Արանայ որդւոյ իւրոյ , եւ զՍարա հարս իւր կին Աբրամայ որ-
դւոյ իւրոյ , եւ ելին ընդ նոսա յՈւր քաղդէացւոց երթալ յերկիր
Քանանացւոց ։ Եւ եկին մինչեւ ցՀարան , եւ բնակեցան անդ ։
Եւ եղեն աւուրք Թարայ երկու հարիւր ամ եւ հինգ ամ , եւ մե-
ռաւ Թարա ի Հարան ։ Եւ ասաց Տէր ցԱբրամ ։ Ել դու յերկրէ քո
եւ յազգէ քումմէ եւ յերկրէ հարանց քոց , եւ եկ յերկիր զոր
ցուցից քեզ ։ Եւ արասցեմ զքեզ յազգ մեծ , եւ օրհնեցից զքեզ ,
եւ մեծասցուցից զանուն քո , եւ եղիցես օրհնեալ ։ Օրհնեցից
զօրհնողս քո , եւ զանիծանողս քո անիծից , եւ օրհնեսցին ընդ
քեզ ամենայն ազգք երկրի ։ Եւ գնաց Աբրամ որպէս ասաց ցնա
Տէր , եւ գնաց ընդ նմա Ղովտ ։ Եւ Աբրամ էր ամաց եւթանասն
եւ հինգ , յորժամ ելանէր յՀարանէ ։ Եւ առ Աբրամ զՍարա կին
իւր , եւ զՂովտ որդի եղբաւր իւրոյ , եւ զամենայն ստացուածս
զոր ստացան , եւ զանձինս զոր արարին ի Հարան , եւ ելին գնալ
յերկիր Քանանացւոց ։ Եւ եկին յերկիրն Քանանացւոց ։ Եւ անց-
եալ Աբրամ յերկրին մինչեւ ցտեղի Սիւքեմայ մինչեւ ցդրունս
Նեբրովթ ։ Եւ Քանանացին էր յերկրին ։ Եւ երեւեցաւ Տէր ցԱբ-
րամ , եւ ասէ ցնա ։ Զսերունդ քո տացեմ զերկիրս զայս ։ Եւ
շինեաց անդ Աբրամ սեղան Տեառն , որ երեւեցաւ նմա ։ Եւ ան-
տի անցեալ ի լեառնն , որ էր յարեւելից կողմանց Բեթէլի , եւ
եդ զվրանն իւր , Բեթէլ յարեւմտից կողմանց , եւ Հաւի յարե-
ւելից կողմանց ։ Եւ շինեաց անդ սեղան Տեառն , եւ կոչեաց զա-
նուն Տեառն ։ Եւ գնայր Աբրամ գնալով եւ հասանելով ի կողմն
հարաւոտ ։ Եւ եղեւ սով յերկրին , եւ իջանէր Աբրամ յԵգիպտոս
գնալ անդ , զի զօրացաւ սովն յերկրին ։ Եւ եղեւ յորժամ մերձե-
ցաւ գնալ յԵգիպտոս , ասէ Աբրամ ցՍարա կին իւր ։ Ահա գի-
տեմ զի կին գեղեցիկ տեսլեամբ ես դու ։ Եւ եղիցի յորժամ տես-
ցեն զքեզ Եգիպտացիք , եւ ասասցեն ։ Կին նորա է ։ Եւ սպան-
ցեն զիս , եւ զքեզ կեցուսցեն ։ Ասա դու ես քոյր իմ , զի բարի
լիցի ինձ վասն քո , եւ կեցցէ անձն իմ վասն քո ։ Եւ եղեւ իբրեւ
եկն Աբրամ յԵգիպտոս , ետես Եգիպտացին զկինն զի գեղեցիկ
տեսլեամբ է յոյժ ։ Եւ տեսին զնա իշխանք փարաւոնի , եւ գո-
վեցին զնա առաջի փարաւոնի ։ Եւ առեալ զկինն տարան առ
փարաւոն ։ Եւ Աբրամայ բարի արարին վասն նորա ։ Եւ եղեն
նմա ոչխարք եւ արջառք եւ էշք եւ արուք եւ էգք եւ ուղտք ։ Եւ
հարին Տէր զփարաւոն պատուհասիւ մեծաւ եւ զտունն նորա ի
վասն Սարայի կնոջ Աբրամայ ։ Եւ կոչեաց փարաւոն զԱբրամ ,
եւ ասէ ցնա ։ Զի՞նչ է զոր արարեր ընդ իս , եւ ոչ ասացեր ցիս
եթէ կին քո է ։ Եւ ընդէ՞ր ասացեր եթէ քոյր է ։ Եւ առի զնա
ինձ կին ։ Եւ արդ ահա կին քո առ քեզ է , առ եւ գնա ։ Եւ պատ-
ուիրեաց փարաւոն զանձինս ընդ Աբրամայ , եւ ընդ կնոջ նորա ,
եւ ընդ ամենայն ստացուածս նորա ։ Եւ ել Աբրամ յԵգիպտոսէ ,
եւ կին նորա , եւ ամենայն ստացուածս նորա , եւ Ղովտ ընդ նմա ։
Եւ Աբրամ էր մեծատուն յոյժ ի հօտս եւ ի ստացուածս եւ ի
ոսկի եւ ի արծաթ ։ Եւ գնայր ճանապարհաւ իւրով ի կողմն հա-
րաւոտ ։ Եւ եղեւ յորժամ եկն ի Բեթէլ , ի տեղի ուր էր վրանն
նորա սկզբանէ , ի միջոցի Բեթէլի եւ Հաւի , ի տեղի սեղանոյն
զոր արար անդ սկզբանէ , եւ կոչեաց անդ Աբրամ զանուն Տե-
առն Աստուծոյ ։ Եւ Ղովտ որ գնայր ընդ Աբրամ , էր նմա եւ
նա հօտս եւ արջառս եւ վրանս ։ Եւ ոչ կարէր նոցա տեղի տալ
բնակել միասին , զի էր ստացուածք նոցա բազում , եւ ոչ կա-
րէին բնակել միասին ։ Եւ եղեւ կռիւ ի մէջ հովուաց անասնոց
Աբրամայ եւ հովուաց անասնոց Ղովտայ ։ Եւ Քանանացին եւ
Փերեզացին էին յերկրին յայնմ ։ Եւ ասաց Աբրամ ցՂովտ ։ Մի՛
եղիցի կռիւ ի մէջ իմ եւ ի մէջ քո , եւ ի մէջ հովուաց իմոց եւ
հովուաց քոց , զի եղբարք եմք մեք ։ Ահա ամենայն երկիր առաջի
քո է , ընդարձակեսցի քեզ , եւ ի մէջ իմ եւ ի մէջ քո ։ Եթէ ձա-
խակողմանի ես , եւ ես աջակողմանի եմ ։ Եւ եթէ աջակողմանի
ես , եւ ես ձախակողմանի եմ ։ Եւ համբարձեալ Ղովտ զաչս իւր ,
ետես զամենայն դաշտ Յորդանանու , զի ամենայն ջրով էր ա-
ռաջի քան զկորուսանել Տեառն զՍոդոմ եւ զԳոմոր , իբրեւ զդրախ-
տն Աստուծոյ , եւ իբրեւ զերկիրն Եգիպտացւոց , մինչեւ եկեսցես
ի Սեգովր ։ Եւ ընտրեաց Ղովտ զամենայն դաշտ Յորդանանու ։
Եւ գնայր Ղովտ յարեւելից կողմանց , եւ բաժանեցան միմեանց
եղբարք ։ Աբրամ բնակեցաւ յերկրին Քանանացւոց , եւ Ղովտ
բնակեցաւ ի քաղաքս դաշտին , եւ վրանեցաւ մինչեւ ցՍոդոմ ։
Եւ էին արք Սոդոմայ չարք եւ մեղաւորք առաջի Տեառն յոյժ ։
Եւ Տէր ասէ ցԱբրամ , յետ բաժանելոյ Ղովտայ ընդ նմանէ ։
Ամբարձ զաչս քո , եւ տես զտեղի զոր դու ես անդ , յարեւելից
կողմանց եւ յարեւմտից , յիւսիսոյ եւ ի հարաւոյ ։ Զի զամենայն
երկիրն զոր դու տեսանես , քեզ տացեմ զնա եւ զսերունդ քո մին-
չեւ յաւիտեան ։ Եւ արասցեմ զսերունդ քո իբրեւ զաւազ երկրի ։
Եթէ կարէ ոք համրել զաւազ երկրի , եւ զսերունդ քո համրեսցի ։
Յարի եւ պտըտեաց զերկիրն երկայնութեամբ եւ լայնութեամբ ։
Զի քեզ տացեմ զնա ։ Եւ վրանեցաւ Աբրամ , եւ եկն եւ բնակեցաւ
ի դրունս Մամբրէի , որ է ի Քեբրովն , եւ շինեաց անդ սեղան
Տեառն ։ Եւ եղեւ յաւուրս Ամրափելի թագաւորի Սենգարայ ,
եւ Արիովքայ թագաւորի Եղլասարայ , եւ Քադողոմորայ թագա-
ւորի Ելամայ , եւ Թադաղայ թագաւորի Ազգանայ ։ Սոքա ամե-
նեքեան եկին ի պատերազմ ի հովիտն Սիդիմ , որ է ծով աղի ։
Քսան եւ հինգ ամ ծառայեցին Քադողոմորայ , եւ յամի քսան եւ
վեցերորդի ապստամբեցան ։ Եւ յամի քսան եւ եւթներորդի եկն
Քադողոմոր եւ թագաւորքն որ ընդ նմա , եւ հարին զՌափայիմ
ի Քարնայիմ , եւ զԶուզիմ ընդ նոսա ի Քամ , եւ զԵմիմ ի Սաւէ
Կարիաթայիմ ։ Եւ զՈռէացիսն ի լերինն իւրեանց ի Սէիր մինչեւ
ցԵղափարան , որ է անապատ ։ Եւ դարձեալ եկին ի Կադէս , որ
է Ենոս , եւ հարին զամենայն երկիրն Ամաղեկացւոց , եւ զԱմո-
րհացին որ բնակէր ի Քասասոնթամար ։ Եւ ել թագաւորն Սո-
դոմայ եւ թագաւորն Գոմորայ եւ թագաւորն Ադամայ եւ թագա-
ւորն Սեբովիմայ եւ թագաւորն Բալայ , որ է Սեգովր , եւ կազ-
մեցան ընդդէմ նոցա ի պատերազմ ի հովիտն Սիդիմ ։ Ընդդէմ
Քադողոմորայ թագաւորի Ելամայ , եւ Թադաղայ թագաւորի Ազ-
գանայ , եւ Ամրափելի թագաւորի Սենգարայ , եւ Արիովքայ թա-
գաւորի Եղլասարայ ։ Չորեքտասան ամ ծառայեցին Քադողոմո-
րայ , եւ յամի տասնեւհինգերորդի ապստամբեցան ։ Եւ հովիտն
Սիդիմ լի էր հորովք հանդերձ ։ Եւ փախեան թագաւորքն Սոդո-
մայ եւ Գոմորայ , եւ անկան անդ ։ Եւ որ մնացին ի լերինն փա-
խեան ։ Եւ առին զամենայն ստացուածս Սոդոմայ եւ Գոմորայ ,
եւ զամենայն պարէնս նոցա , եւ գնացին ։ Եւ զԱբրամ եղբայր
Ղովտայ եւ զստացուածս նորա առին , եւ գնացին ։ Եւ եկն մի
ի փախստականացն , եւ պատմեաց Աբրամայ Եբրայեցւոյ ։ Եւ
նա բնակէր ի դրունս Մամբրէի Ամովրացւոյ , եղբաւր Եսքովղայ
եւ եղբաւր Աւնանայ , որ էին ուխտակիցք Աբրամայ ։ Եւ լուաւ
Աբրամ եթէ գերեցաւ եղբայր նորա , եւ հանեաց զծառայս իւր
զկատարեալս , որ ծնան ի տան իւրում , երեք հարիւր եւ տասն
եւ ութ , եւ հալածեաց զնոսա մինչեւ ցԴան ։ Եւ բաժանեցաւ
ընդդէմ նոցա գիշերի ինքն եւ ծառայք իւր , եւ հարին զնոսա ,
եւ հալածեաց զնոսա մինչեւ ցՀովբա , որ է ձախակողմանի Դա-
մասկոսի ։ Եւ դարձոյց զամենայն ստացուածս , եւ զՂովտ եղ-
բայր իւր եւ զստացուածս նորա դարձոյց , եւ զկանայսն եւ զժո-
ղովուրդն ։ Եւ ելին ընդ առաջ նորա թագաւորն Սոդոմայ ի
հովիտն Սաւէ , որ է հովիտն թագաւորաց ։ Եւ Մելքիսեդեկ թա-
գաւոր Սալեմայ հանեալ հաց եւ գինի , եւ էր քահանայ Աստու-
ծոյ Բարձրելոյ ։ Եւ օրհնեաց զԱբրամ եւ ասէ ։ Օրհնեալ Աբրամ
Աստուծոյ Բարձրելոյ , որ ստեղծ զերկինս եւ զերկիր ։ Եւ օրհ-
նեալ Աստուած Բարձրեալ , որ մատնեաց զթշնամիս քո ի ձեռս
քո ։ Եւ ետ նմա Աբրամ զտասանորդս յամենայնէ ։ Եւ ասաց
թագաւորն Սոդոմայ ցԱբրամ ։ Տո՛ւր ինձ զանձինս , եւ զստա-
ցուածս առ քեզ ա՛ռ ։ Եւ ասաց Աբրամ ցթագաւորն Սոդոմայ ։
Ամբարձի զձեռն իմ առ Տէր Աստուած Բարձրեալ , որ ստեղծ
զերկինս եւ զերկիր ։ Եթէ ի թելոյ մինչեւ ի կօշկակապ , եւ եթէ
առնում յամենայնէ որ քոյ է , եւ ոչ ասասցես ։ Ես հարստացու-
ցի զԱբրամ ։ Բայց զոր կերան տղայքն , եւ զբաժին արանցն ,
որ գնացին ընդ իս , Եսքովղ եւ Աւնան եւ Մամբրէ , նոքա առցեն
զբաժին իւրեանց ։ Եւ եղեւ յետ բանիցս այսոցիկ եղեւ բան Տե-
առն առ Աբրամ ի տեսլեան , եւ ասէ ։ Մի՛ երկնչիր Աբրամ , ես
պատերազմիմ վասն քո , եւ վարձք քո բազումք են յոյժ ։ Եւ ասէ
Աբրամ ։ Տէր Աստուած , զի՞նչ տաս ինձ , եւ ես անորդի գնամ ։
Եւ որդի տնանկին իմոյ Դամասկոսացի Եղիազեր սա ։ Եւ ասէ
Աբրամ ։ Ահա ինձ ոչ տուեր զսերունդ , եւ ահա որդի տնանկին
իմոյ ժառանգէ զիս ։ Եւ ահա բան Տեառն եղեւ առ նա ։ Ոչ ժա-
ռանգէ զքեզ սա , այլ որ ելցէ յորովայնէ քումմէ , նա ժառան-
գէ զքեզ ։ Եւ հանեալ զնա արտաքս , ասէ ցնա ։ Հայեաց յերկինս
եւ համար զաստեղսն , եթէ կարես համրել զնոսա ։ Եւ ասէ ցնա ։
Այսպէս եղիցի սերունդ քո ։ Եւ հաւատաց Աբրամ Աստուծոյ ,
եւ համարեցաւ նմա յարդարութիւն ։ Եւ ասէ ցնա ։ Ես եմ Տէր ,
որ հանի զքեզ յՈւր քաղդէացւոց , տալ քեզ զերկիրս զայս ։ Եւ
ասէ Աբրամ ։ Տէր Աստուած , ընդ զի՞նչ գիտասցեմ , եթէ ես
ժառանգեմ զնա ։ Եւ ասէ ցնա ։ Ա՛ռ ինձ զկաթնաստուն եզն
երեք ամաց , եւ զայծն երեք ամաց , եւ զխոյն երեք ամաց , եւ
զտատրակն , եւ զաղաւնին ։ Եւ առեալ զամենայն զայս , եւ
պատառեալ զնոսա ի մէջ , եդ զկէսն ընդդէմ կողմանն , եւ զկէսն
ընդդէմ կողմանն ։ Զթռչունսն ոչ պատառեաց ։ Եւ իջին թռչունք
ի վերայ դիակացն , եւ նստաւ Աբրամ ընդ նոսա ։ Եւ եղեւ մայր-
ամուտ արեգական , եւ քուն ընկեցաւ ի վերայ Աբրամայ , եւ ա-
հա սարսափ մեծ անկանէր ի վերայ նորա ։ Եւ ասէ Տէր ցԱբրամ ։
Գիտասցես նախ , զի պանդխտանալով եղիցի սերունդ քո յերկրի
ոչ իւրում , եւ ծառայեցուցանեն նոցա , եւ չարչարեսցեն զնոսա
չորս հարիւր ամ ։ Եւ զազգն զոր ծառայեցուցանեն , ես դատիչ
եմ նոցա ։ Եւ յետ այսորիկ ելցեն անդրէն , եւ ծառայեսցեն ինձ
յայսմ տեղւոջ ։ Եւ դու գնասցես առ հարս քո խաղաղութեամբ ,
եւ թաղեսցիս ի ծերութեան բարւոք ։ Եւ ազգ չորրորդ դարձցի
անդրէն հոս ։ Զի ոչ եհաս ամբարշտութիւն ամորհացւոցն մին-
չեւ ցայսմ ժամանակի ։ Եւ եղեւ արեգակն մտանէր , եւ խաւար
լինէր ։ Եւ ահա հնոց ծխոյ , եւ ջահ հրոյ անցանէր ընդ միջոցս
կտրիցն ։ Յաւուր յայնմիկ կնքեաց Տէր ուխտ ընդ Աբրամ , եւ
ասէ ։ Զսերունդ քո տացեմ զերկիրս զայս , յետ գետոյ Եգիպտա-
ցւոց մինչեւ ցգետն մեծ ցգետն Եփրատ ։ ԶՔինէացին եւ զԿե-
նեզացին եւ զԿադմոնացին եւ զՀետացին եւ զՓերեզացին եւ զՌե-
փայիմ եւ զԱմովրացին եւ զՔանանացին եւ զԳերգեսացին եւ զԵ-
բուսացին ։ Եւ Սառա կին Աբրամայ ոչ ծնանէր նմա զաւակ ։ Եւ
էր նմա աղախին Եգիպտացի , եւ անուն նորա Ագար ։ Եւ ասէ
Սառա ցԱբրամ ։ Ահա Տէր արգել զիս ի ծնանելոյ ։ Մտ՛ի առ աղ-

Նախ զպատճառսն ինչ էր Թէոդոս Հայոց՝ որ լուծանիսս և
Հեթանոսանս . և զայլ զարամբ եկեալ կռամբն Թագաւորել ,
պատճէզիլ զերաբուսս մերձաւորութեան իւրեանց . զի իշխանք
Հայոց ոչ բնաւ հաւան գտանէին և ոչ էր միաբանութիւն . և եր
Հանապազորեայ կռիւ և վէճ ի մէջ նոցա . և երկիրն կայր ի
[1364] պիղ Թշնամութեան : | Ձեռն պատճէ Հռոմոյ ուրացանել հին
դերորդի զանցս Հին աւրինի , և տեղեկացեալ յոմիէ , Թէ
զգուշ պիտանի եղծանի խոտոր ածութեան Հայոց , մեծապէս
ցաւեր և խրճեցոյց զմիտս իւր . մանաւանդ զի խորհէր քաղաքագետն
և արեւմտեան Թագաւոր վա ազատելոյ զքէզ՝ի ձեռաց ազատ-
գեաց , և դիտէր՝ զի ի բաւական քրիստոնեայ Թագաւորի ի կիս-
լիկիոյ՝ անհնարին էր անցս գտանել ի պատերազմս . վայ փոյթ
հոգալ զրել առ առաքինապէս Հայոց , զի դիցեն զերբ խրատոյ
Թագաւ , և կանխեսցին զերծանել ազգին . Նոյն քանզի ոչ
ար ոչ դոյր սեպհական ժառանգ Թագաւորի Հայոց , խոտո-
ւեսոյ զի ընտրել զկնի յաւրինեան , որ մոյրենեաց Հայ էր , և
հարճեսցէ ի ցեղն Արշակայ և գոհիտանոյ , միաբանացոյն և
ազգահաճոյ սերտորէն արքային կիպրիսի .

,, Ինչ օրինակ լիցի զղջոյ քոյ Հանդերձեալոյն՝ էր այսպիսի . Պատ-
,, աշխատ նչանակ մերոց՝ արքեպիսկոպոսաց և եպիսկոպոսաց ,
,, և այլոց պրկալի սրբոց՝ առաքինորեաց ենեղեցւոյ և Հարց
,, վանականոց , և երիցանց և զգեցից , հաս և առաջ իշխանաց
,, և ամենայն ազնուաց և ժողովրդոց՝ ի Տանիկս ուղղա-
,, փառաւորէ Տաճարին ծառիցդ յի Թագուհին Հայոց , ազ-
,, ջոյն և առաքելական արշաւելի , ըստ Պաւղեսեայ՝ի խոր-
,, Հուրդս անուանելն մեռոց՝ երբ յաւ ածելոյ զքրիստոսի ան-
,, ցելոյ , զի էր երկրին յորժամ Թագաւորին Հայաստանեայց
,, ընդանդիծաւալ տիեզեալ տարածանէր , Ձեռնադրել զա-
,, Հարուստ փարթամութիւնք , և Հզօրացեալ քաղաքացիք և
,, պերճանքն տարեցեալ , և ի նմանս զերծացեալ ոգիք
,, վիս Հաւատոյ սրտնաւորեալ , և արծարծանեալ եռանդն
,, փառիդ ժողովրդեան , և ի Թագուհ տառի մեծ զօրավիցն
,, լինելոյ Ձեռնտուն՝ յոչնաւորէ սէր երկրին՝ ուր չորեցաւ
,, վիրաւոր մարդիկն ազգի ի ձեռն յիւրաքանչիւր Հարեալ
,, գառն սպաւ ի Խաղաղութիւն պաշարիդ , և ի խոտոր ածել
,, անձուկ տագնապմանէ տիրապէս Հեծեծանք , զերծ տեսանելոյ
,, Թէ վնարդ Թագուհի այսպիսի մանանեալ կայ ի սարիսա-
,, լէմ և ի Տարկատուհութիւն ազգապետաց , և նուաստացեալ ի
,, Հոմ քարքար պատրաստման կռուից , և պահապետ գլխոյն
,, յորգուհի քաղաքացուհի՝ որ ըստ Հոգւոյ , և որ ըստ մարմ-
,, նոյ ; ՚ի մէն երի և ուխտիւք ցանկալի՝ ուղղապատան ազգի
,, ժողովրդեան Հոյակապանդ տիրուհ եղեալ գտանել Հնդոսրե-

,, ես յաւուրսիմիոյ վերայ, ի ձեռն հղոցն զորոյժն ինձ տուեալ ա-
,, ջոյն . ի դոյն ի մեր գոյս գործեալ լինել. զպատասխանոյդ
,, ասելեացն առաքելոյն գաւառի , եթէ լինիցիք անձինք
,, հոդբարեաց մերոցս խրատատուք. ի վեր քարոզեմ
,, Այժ այդ՝ ազգասէրք. ունի յաջախել ունայնաշուք ձեր այդ ա-
,, զատասխիչ և նախակինդ յորելեանատուիչ , քանզի
,, նեղէ ոճապատիւ միամտ սաղմոսերս գնացեալ իշխանի , և
,, մանկիկ սիրով և միտուրս ուսուցիչ հոգւոյն կացցիք ի ձե-
,, ռամբ նմ . Լա քաջդ ծնողացս մեզ , թէ վիշտ էիր ա-
,, գաւակաւորին գաւազանդ ել կարծի իրաւանց մեզ է պրե-
,, լի ոգւոյ սերոյ լեռնէն աստ ասացուածին ի լսանելոյն
,, զարմիկ , ոյր ես ի սաղմոսատուն անձն և սեռն սիրով ի-
,, պիակ ել հաւատիկան մեր եկեղեցւոյ , մերձաւոր ազգակից
,, սիրելոցդ մերոյն որդոյ ի քէն պիտոյի ուշադրութեան
,, ուրբաչին կիսոյեան , ազգ առնելոյ հոգւոյն ձերոյն իմ-
,, քեն , և յոգւոյ սիրոյ ի ձեր հրամանն առնեալ սիրելոյ առ-
,, հասանել ընտանեաս , պի ինձ իրաւացի քեռանէդ ինձ իսկ ժա-
,, ւանգաւորիչ պատճէն , ընդոյ շարչ լեան ընկոյզիչ պատա-
,, սխանիչ ինձ , և ոչ ինձ միայն՝ այլ և ամենայն հոգւոյ ձերոյ
,, սիրելոյ ինձ և ինձէր , թեպէտ հրապարակաւ ընդունել
,, ի նոյն գիւղ վարքապետական աշխատից հոգոյ ինձէրս ինձ ,
,, իսկ ձեռաց պատճառ իցէ ընդունել ինձ սակաւ , և ոչ
,, հպատակեալ ընդ գործոցինձ և սիրոյ , և ուսուցողիս նալ
,, ել ընդ ձեռաւն՝ մանաւանդ հրապարակիլ ի ընդհանրական
,, ձեր ուսումն՝ մանաւանդ ի գործ յաջողութեան սոյն պատճառի ,
,, Այս մեր խոկ սեռական ինձէրոցդ և գոնէիս ընդունիլ
,, զանարքեալ մոգ և կամակոր հնազանդիլ մեռանողաց
,, զմեր ձեռնտուականէն և զառաքելական գործիս ջնդատող
,, առ ուսումնասիրութիւն և ոտ. ձեզ , Արդարև յանկնիս ,
,, ի ժեր ուսոյ ամենայն տալիկիդ յերդուած ամի քահանայա-
,, ղեցուցիչ ուրոյ ի

Եւ Արդ հրամայեա ընդ ամենայն պատրիարգս ի կիսել- 1365 պետ.
նիս ժողովել , և ընդ ամենայն ուսումնարանս ի ներքս
ի Սիս , յորդորեալ հայոց և ընդունել ուսուցուածոյ եկեղեցւոյ ի
նիա , յորդորեալ հայոց և ընդունել ուսուցուածոյ եկեղեցւոյ ի
քաղաքիս զմեզ , և ոչ ինչ ուրուք ի մեզ ի ներքս ի Սիս , և
վարչական կոչեցիս զմեզ , և ոչ ինչ ուրուք ի մեզ ի ներքս ի Սիս ,
քաղաքիս զմեզ , և ոչ ինչ ուրուք ի մեզ ի ներքս ի Սիս ,
սկսին սոյ՝ ընդ ընդունելոյն ի մեզ ուրոյն յայն ինն . 1365 ,
և ի ներքս Սիսոյ , ոչինչ ուրուք ի մեզ ի ներքս ի Սիս ,
ի ներքս Սիսոյ , ոչինչ ուրուք ի մեզ ի ներքս ի Սիս ,
ամենայն յաջորդականութիւնք ներքս ի Սիս ,
ամենայն յաջորդականութիւնք ներքս ի Սիս ,
ամենայն յաջորդականութիւնք ներքս ի Սիս ,

զարքն

Ետ ապա եկեալ ի վիճակ հոգւոյ ու ամրացեալ կայր ի քա-
ջութեան, յայնժամ ի վերուստ հրամայեալ լսէր ոմն ձայն
ասելով ցնա՝ Ելանել ի մարտ ընդդէմ թագաւորին Հոյոց
ի ձեռն մեծի զօրագլխին իսրայ՝ որ կոչիսր շա-
հապետ օրէն՝ | Ոչ լինին արքայք ընդդէմ նգիպատացւոց հանդերձ
ինպատուոյս ըստ ստացուածոյ իսրայէլ՝ ի մարտանալ ընդ
սատակիչ՝ նոյնչափ ինպարկու ահագնին ազատելոյ ի խո-
բիսպատս՝ ի թշնամեացն՝ այլ իբրև անկանայ մեծացս ի խոս-
ժանն՝ վասնզի եկաց ի անկաս։ Այլ աստուածն Քէլսիոն լուա-
ծին ի լսոյս, և զպատասխանի ի վախճասս՝ և ասաց ցնա՝
ցանզք հաշատալի խոստեալ ընդ տուչսն՝ եհան զչարս նորա
յՀոգէ խորհրդ։

137 ապն

Այսպէս զինչ առաց ինչ յիօրինակապէս առն Քէլսիոսեան լսեալ
անհաս ուրեքան Քէլսամոլքին՝ ի մէջ նր և ի մէջ նգիպատաց-
սաց՝ և ինն միւսանգամ լսհար օդլին զարս ծանաս՝ և պա-
րեալ զմասին զանս գոլաքս՝ և կապեալ յՀոգի սնգ առաս
քսան՝ ապակամեալ գերես նորին։ Եւ անկաս սակ ի տեղիս
անդրս՝ մինչև գրին մի ցորենոյ վաճսասեցաս ի սնս հինգ
հարիսս դլատց | Ոչ լինն արքայ առնուլ զի իսր արս քանի
մի՝ և պատուհասել մեսսուիշ զօրացն եգիպատացւոց եհար զնս
շարուսար՝ թագլ լինպատիշ խորտ զնեմ սանիլ վսանգեցաս
և ելեալ ընկալիլ յանձին՝ վախասեալ անկաս յանմատոյց ի-
րինս՝ և ընթացաս առ ինձ ի՝ ո՞ զ աք գիսաց՝ Թէ պի՞ և-
զև նմա՝ ո կամ յո՞ զարաս։ ո նչ համրաս զնմանե՞ Թէ ան-
կեալ իսկ նա և մեռեալ ի մարքն ասնչ։

Օ այսպէս պատ առնալ ասիկնն լսանի՝ Թագաւորին Հոյոց
մարիսմ՝ սր նստեր ի ասարան՝ ո կոչիսր մարսս դլեսց
պաշարեցաս ի ոտ գ անդնարին՝ առեալ ինդուսանչ և զա-
ձր Հին՝ յայնժամ ո ոտ գ անդնարին՝ Թագաւորին Հոյոց
ասէր ցնա՝ Ոչ ոք ի մարդկանէ կարէ ինձ զդէմ կալ ի պա-
տերազմի՝ զի ես եմ ամենազօր ի մարտ։ Եւ ասէ ցնա՝ Ոչ
ոք ի մարդկանէ կարէ ինձ զդէմ կալ ի պատերազմի՝ զի ես
եմ ամենազօր ի մարտ։ Եւ ասէ ցնա՝ Ոչ ոք ի մարդկանէ

զաղթի միւսմ, եկն առ թագաւորն ի միջինարել զնոս, | այս ի 1371
ի հոյակ
Տիրանն իսպահատ սպարապետ, առաքեցին առս ոտիկս գրիգոր
մեծատանուրդ Տրեշատանցիք զինը յարձանակս զորքերիկան
առոյ՝ Տունդերք ինորդ մանաւս միով, սրում ամսոյ եր մի-
նոսկ, և խնդրեին ի նմանէ ձեռն կալուածոյ վաստակ տաղ- 1372
գին, | այ. ի տոյն տասներս մեռաւ նոս ինքն մեծատուն իշխան տղին
գիրոս, կացեալ ի Տայոցագաւառին՝ աստ ամս. ԽԵ. և նոսաս ի
տանի ին մի ուր կոտաստանին ընդոր ծոց.

Վանական յարձանութիւն այգեկիցի յարուածոյս՝ Տանդիսիցաս
պատին յաստենին զաստաքի գաղութացոց, և յետ տասանի գիր-
յայ նոսս դրատուին Թեոդոս Տայոյ խարհուրդ ես տալու ինք-
նին, և ասէ. այլապէս չի Տնար խոնդրել յերուսեղէն Տայոյ,
քան եթէ դիպի ոք նորոգ. Թէպէ՝ այլ իշխանացն և Տյոր դասա-
կեալ ի միաբանոյն Թեոդոսեցոյն, քանզի անասարակաց Տա-
մարեն՝ ԵՒ ժ. ամիս ի Տյոն եղեն. | Ուրուն եր առ ի խոր և Թաղել
առ զնոսն ի փիլիպպոս մեծիւ Տոմսին որ եր իշխան նրիզիոն
տաղեանոյ ի սահմանս յունաստանոս, և ամեներ առ զնա-
նաղեի ընդ Թագաւորն Տայոց, վո Տանապազորդեց զաղիա-
նոսի կիւրիկեոյ.

Ոմն միւրիկեայ՝

ՉՀայսմ ուժգ ոտոյգ Տամարեալ զանձնապատեան ոյնոյ չնո-
նի՝ գիսոց իւրոցն առ նոյն փիլիպպոս ատրնուտոյ ի փնտռ-
վարի, | ոչ սոյ ի սահմանել ոտս Տրնուտոյսի, գոտ. Ե. յաղ.
1372 յոր. 30. և յարուցեալ զինս ձեռնտուս լինել և կանգ-
նել զիշխրան Տայոց, ոչ ի ոտկս պատրիկ խորհրդոյ. ետ նոսս
ոտնձոտպատանել զմնաքիսոյ Թագաւորին ընդ սմենոյն գործոյ
գրուատիկոյ, որ եր ի զորոյ Թեզատոյնն ոտքոնոյ, և ազ-
գատոհ տղերոյին հիսլոտսի. քանզի նոտ ոտր խոհեմ է ոտհ և
զգաստ, և ի բոլոր գործս հրեակոյ. և երեք ընկերսեակ ի վեր
Տոյոց, ըոտոտք ոտնի իրեսոյ զգաստն, | Ուրեսոյ և Թագոյն գոտ-
ջեզրոտեին ոտս Թագաւորին, և խրատեցոյ ետ նոսս զգաստա-
ցանել զիրեսն.

Այս Թղեն իշխն գաղտուկ յանձնեցին ոտոյ ի կիւրի- 1373
կիա և յամենայն ոտկան խորհուրդ ի միջ ատնոտոյ գնոտկ-
կիա, և յամենայն ոտկան խորհուրդ ի միջ ատնոտոյ գնոտկ
զմարիսոյ, և եկեալ ինչ անդր, | Այս լսեալ ատ եռեսոյ ետղն
զնոսն ոտքոյոյ, և եկեալ ինչ անդր, | Այս լսեալ ատ եռեսոյ ետղն
ոտոտանոտ մեծիւ խնդոտոյ Թագաւորոյն՝ և աւնցոտս սրբ ընծոյն
և դոտարեցոտս ի խորհրդոյ խրեակոյ, | Այնն ոտոտս և վտոյ
և մտեալ ի ատոտոյն միսիմարիոյ և ոտրթոտացեցին զամենեն
Այս ի գաղ ամին միոյ ոտկոյ ոտնձոտնեցոտս ոտր գոտատոյին ընդ
ոտրեցոտ. ե. ոտ ինքն յոտդոտեոյ ոտնձոտնեցոտ ոտր գոտատոյին ընդ 1374
գիսոյեալ ի Տայոցագաւառին ատս. Ը. ոտոտոյ ի սրբոյ ոտկոյ, և Տա-
ոտրեցոտ. ե. ոտ ինքն յոտդոտեոյ ոտնձոտնեցոտ ոտր գոտատոյին ընդ
ոտրեցոտ ատնել Տոտոտոտոտ խոտոտոտոտ ոտ ոտրեցոտոյ ոտ ոտրեցոտոյ ոտ

Ա. Մակ. ԺԴ. 374 պիտ.

ազ յաղթեցեալս ։ զի ես կարծ փոխիմ զկամս ինձանաւորեցեալս
հին կիր ընկոյց ։

Եւ ես Յաւաքեալ ումի կամ ինձանաւորեալ մի ոմանս առեալս ի բազումս որդի այնեհասարոյ ։ զոր սարսափիլ հեւանկին ընդ նայեին ընդ ելեալի բրիստանեկից ։ Ա՛ա սեղևիացեալ ինձ ասելոյ ։ զի ես ոչ կարեմ ի չայժ ինդարձեալ հալոյ ։ և լսեմ ոտարատանալ կայ յորմէ ձեռնայս ։ գասմարեալ գնդհշտեալ զգրա բարեբեղացոյց և եկեղեցացոյց և խաւսելոյնն աղաչոյ ասորոց ։ և ասէին զնա ի ձեռս ահմեայ եղոյր խորդ՝ որ առաւելհիլ հանի կերիլի կուեցաս ։ որ և ըլ ամենց կարգիալ էր ամենայ եղեկաւոյ ։ զոյս ինքն և զայնչափ բազմանաի զօրացն ուրձակեալ ի կիսէկիս ։ քնացինլ ուռնել անոյ գիտացոյնն ինա պատրաստեն հայոց ։ և ի սուր առնելի մնալ գնոմ քրիստոնեայս երկրին ։

Հոդուած սահելոյ սի աներկիւղ գեղոյն իրեն գյորձանս հեղինեաց յայտարէն կիսէկիս ։ և ոտգեկին և զկին զերկիս և զչուրս ։ Իսկ բնակիչ երկրին մեծամեծ և փաշանայ խուզապուռ չկրեալ ։ ես ոչ ևս ։ եառ ուրախասոր զօրք արքունի՝ գիտեցեալ եղելոյ սորա փոխմունք ։ ձիք և գեղն հայոց ի անդր ապրեցուցանել զանձինս ։ սմանք անկան յամոյ քաղցոյ և ի հանդերձ բերոյ ։ պրկ ի բարձրարկի գազելոյ էկոյնց և յանմատչելի տեղիս ձագոյս ։ և բազումք ևս վերացան առ պարսիս ։ հայս եառն ըՀՀ հեռատար ։ ի նշանակս գերեան և մեր. ծին հայոց ։ և յերկիրն վրաց և աղուանից ։ և ի սահմանս հարեալ և պոռնկեալ եւս ի կղզիս ։ և զրուսեցան հայրենեալ եՀերեսիա քրիստոնէից ։ որոց Եհիմ եղև ըլ սմանց՝ իրս էլուսան հարցար անձանց ։ և ըլ ոչխոց՝ առեալ յայժ ։ Ա՛ղ սրբ սիա-

գին ի թագի նեղին ձարեալ սրպ եՀերսեացոյ ։

Իսկ յետ արքայ յաւարհաս եղեալ սնիկ զառաքս այնչափ բազմանալե ոչխարգեալ ։ և իսկ ձեռն սուլ իՀիք ժողովրդեան ի յուսե ։ ոչ ևս անգին զգուշանալ ։ և զասոն իսր ևեՀե Ջողոպրնել յաւարհիկալ վասնդե սահ ։ գիչ առաւել ընդ իւր զնա-

թիամ ևեաղանին և զգասալար իսր՝ գիմնա սահն ։ Հանդերձ փեսայիմն՝ որ հայոց շահան իշխան կառավարեալ ։ անկաւ յաստոր դրեսին կառոյց ։ և ի նոյն սահմանք վերադարձոյ ։ Ովքն իսկ եղեալ սպրգգեալ՝ եկին և պաշարեցին խորհրդին զգիսին ։ և ասէն մորա սասանիկ ոսասլա բզմա ։ և անկաթալեալ առանց ինչ՝ ելին ի պաշտպանին քրիստին առանց գասոյ սի ։ զի մի կարասցեն ոք ելանել արտաքս ։

Այս ինքնին սգաստնեան արձակ Տանեցեան սահեալ յաստղ եկասոյ Ջին՝ գիմի սին Նահ ի վի անարգիսալ առանց և գհա-

զա-

[illegible]
[illegible] Ե դարս
[illegible] 374
[illegible]

[illegible]

[illegible]

մահ սա դասալ կայ ։ խոյհարդ սրսալ լինի իւրան ։ և զիեալ
ասատգամ սա ոչխարդին ։ և սա գլխատալ ինչ ոչխին սուսա-
լահիկ ։ և սա երկսայրի ։ ի նայմանէ բնակել ։ ի գեղաս խար և ։
տալ ը նմա ։ և էլ սրսալոցս ։ ի բերդին ։ և մնացեալոց գանձն ։
ձիս և ընկասակ ։ ուկ ինչ կալան և կոտորելին գնա ։ ի կրկին
չղթայս ։ և մնալով ։ ի բերդին ։ կոտորելին գնամ գանձս ար.
գամն ։ և գերեցին զմնացեալս նոր ։ Ի՝սպա սակի գնացոյ արքայ
և գնացաւորին մայրաքաղաքն եղեսիա ։ և զանձն ։
գնեալ ։ ի քաղքս մայրաքաղաքն եղեսիա ։ ոսկի ։ ի՝ն
ի անտէ ։ ի քաղքս մայրաքաղաքն եղեսիա ։ ոսկի ։ ի՝ն
գնեալ ։ ի քաղքս մայրաքաղաքն եղեսիա ։ ոսկի ։ ի՝ն

Ա՛ստ սակաւ ինչ ի գրոցն ի պատմութենէն ։ որ ի մեզ ։ ի հայս ։ ի
ոսկեղէն ։ ի գրոցն ։ ի պատմութենէն ։ որ ի մեզ ։ ի հայս ։

Ա՛ր ի ձեպս գնացեալ քաղաքին սոսկ ահ եղեալ ամենայն հո-
ոսկեղէն ։ ի գրոցն ։ ի պատմութենէն ։ որ ի մեզ ։ ի հայս ։
և հասակ իւրաց ։ ինչ ի ինչսատեալ այնր ։ ի քաղաքն ։ ի
օսմանեցւոցն ։ ի գրոցն ։ ի պատմութենէն ։ որ ի մեզ ։ ի հայս ։
իշխանսն սկսեալ ։ և կատար ։ ի ինչսատեալ այնր ։ ի քաղաքն ։
ոսկեղէն ։ ի գրոցն ։ ի պատմութենէն ։ որ ի մեզ ։ ի հայս ։

ՀԱՅ ՈՒ ՀԱՅԿ

ՀԱՅԿ ՊԱՏՐԻԿ

ՀԱՅԿ ՊԱՏՐԻԿ

ՀԱՅԿ ՊԱՏՐԻ

առաքելն ՝ որ մի էր միայն, զնա՛ ունայն ՝ ձեռն էր վերայ դնելոցդ , եթէ
զնուազ ուրեքեա կիրանիցիս . և ձայ գիտեցուն կամ հոգեառ.
կեցոյն քանիցէ՛ ՝ և զիարդ ըմբռնեցաւ իմիր լեալ ն. և
գաւ ՝ ի քաղաք ՝ և ես ասէ առ նմա եւ ՝ ի հինգ ամաց չեամ ,
և այժմ եթէ պարտ՝ խնդրել օգնականութիւն ՝ ի գլխաւորէնից ,
{1381} {ԳՀԱ} Նայեա՛ ամ գրեաց կրկին գիշեր տուի խրատ , որ եւ յամի՛ տան .
1381 . յամենայն յաւելիս՝ նամակս յորդորական առ այսոսիկ ,
որք կային ՝ ի ձեռամէ խրատ , ոմ զի նոքաւասարապոյս լինիցին
հանել զքեզ ՝ ի գերութենէ . և մի յոյսդիտի ՝ ի զրկոյ մի գաւառի
՝ ի գերս հեռաւորս ՝ գոյս ՝ է ՝ յամ ՝ 1381 ՝ յօր ՝ 49 ՝ ասր
պատմի ՝ ամենայն այս ՝ ասէ ՝ Կ՛ապացոյցդ պատասխանէ՛
էին յոյսիդ խրատդ , այլև փոյթ կալան այնմ ,
{1382} {ՊՁԲ} Ոչ այս ասեմ՝ ամենայն՝ ել՝ ի գաղթից , և ընդ ի՛ոգութիւն
առ ինքն կոչեալ յամենայն ուրեքէ՛ և մնացեալ առ
նա զնոսա զի ուղեւորեսցի լեզուի արքային՝ պատուոյ բերեալ
յանդ խոսն՝ ոչ գնաց , | ։ յամենայնիւ ինքնին մարդասիրեալ
ընկալեալ զնոսան , և յանձն երկնէր զգիր լուսոյ՝ խոչ և իսկ յօ-
ժարեցաւ ընդ գնալոյն՝ ։ | ։ ասր ինչա՛ ի նոյն ատեան , ինչ
ոմն տեսանէին ամենայն յանկարծ , և ընդառաջ ելոցայր նո-
ցա՛ ասէ՝ որ և սուր ուղեւորեցեալ հաւն գերութիւն , այն ի՛ ընդ-
{1382} {ՊՂԲ} նեղն լեալն ՝ ։ Յոյսդի՛ ատաքեաց յամենայնս ինձ երեսաց-
ատ նոր ասելոյնն հնդոգորձ ելոցելով և մեծամեծ ուսապա-
գոյ , և ինդրելոց ՝ ի նմանէ ընտրեալ ինքեան գլուխ արքայ հոյոց
և զրնաւունեայ , երթալոյ ՝ ընդ ինքեան՝ ինչ ելոյ ՝ ինչ հաւ-
ցի՝ ինդրէ նոքա՛ ։ Ընդ ասելն ասատանին զընծայ յամենայնս՝ միան-
գամայն և չարչեալ յուղարկեցոյ լեալն , առ որ ունէր փոքր
ի՛ գաւեր յաւուրց անուն գերուն նոր , որ անուանեցեալ ինքեան
զնաւուելն և պատասխանի գիա ինչն զիշեր ասրոյ ի՛ գլխաւոր
ի՛ ազգացն և զգուստրն գլխոյնս , ասելով և ինդրելով
յամենայնիւ արքայ՝ գրեալ ՝ ի ՅՀԳ ։ ի ամենայնէ՛ հազարաց-
ատ յամենայն բնակչաց այն ՝ յամի նոն ՝ 1382 ՝
{1383} {ՊՀԲ} Ոչ այս ինչա՛ ինդրոյ ՝ ի բանսն զիշեր հօրն ասելոյ զերութեան
յաւելն ունելոյ հանդերձ ծառայիցք ատ լսելոյն ՝ և նկին հաւ-
յեալ ինչեաց ՝ և շրջեալ յանիոյ՝ ընդ ինչ ասատանին այ գաւ-
ատ ՝ ի քաղաքն ՝ և ինդրել ՝ ի նոյն ինդրել ինդրելոյն ինչ ՝ ի
ատ գաւառն գերութեան ՝ ։ | ։ ի ինդրել ինդրելոյն ինչ ՝ ի
ատ գաւառն գերութեան ՝ ։ | ։ ի ինդրել ինդրելոյն ինչ ՝ ի
ատ գաւառն գերութեան ՝ ։ | ։ ի ինդրել ինդրելոյն ինչ ՝ ի

ծառայեա Հայոց կալաւ մեծապատիւն Ներ . եւ յոլովանեաս բերկ
պատիւ ետուց Տեառն մեր . եւ հրաման քոչ բնակաւեր , եւ ցիշեր առնել
ի գալստեանն . եւ ետրն չետն երեկոյ ի մէջ ապահովացաւ խուռ
խռատուէր եւ վերադառնալ քոչ . որ ի առաջ երթայր ի Տուռին
յոտեա , գառնացեր անգթին ի սպանեալ :

Եւ ի կայսէ ի տանն Յոհաննու մատաւ ի մէջ քնելոցն զաղջկացաւեց և անգիտացաւ , ուռանելով արքասան տղային զտարին Հայոցն քառս լեռնի Տրապիսոնի , ուռ ինձաւ և վիճուղ չինել խոզաղաբեր ի մէջ Նոյ : Եւ յայս ատեն բերեր աչխատ եղե
ցան , Տուրս յոսին ուռ . ՌՅՀՉ . և ասոր յաջմ . ՌՅՀԶ . ՝ Ցամ
նաւոր տան , շրջելով ի զաղչքս և յանգիստ . ուռ ի ՅՀԿ Տնար
քին Նոյ , ի խոզաղաբեր Նոյ զաղչ և ինքն նարատ ի Նոյն , ատ ի
գիմելոյ յարեւելս և կանգնելոյ զինսել Հայոց . յայլ ու յա
ջորեցաւ ան Տնարան և ոչ սգնուչն . ուռ Նք ատ ի մի յանձն
առնուին Հաշտիլ , և անդրգին ի գուխ գինեն :

Գնուկ կնայ իշխ. նիկ լեռն յայլուս նուճագի մեռ ատին իշխ {1393 ատին
ի զաղչքս , Տնարեալ ի լուսաւորիս աչս և փարել մայրաքնեալ
գիմելոյ ; Տիճանգատոս անդ և . զախճանեցաւ ի Տնարակի
իշխ վանքս ատեան յամի ՌՅՂԳ . և ի Թ անկանեալ Հայ
ոց . սինք . ինդիկնեցին . ԺԹ . յետ մեռանան ատեաց ապատան
իշխ ի գերուչ . և գինին քոսն և ոչ ինն ատոց ի ապգունն ան
ատ ինքնեցոյ ի գաղչքս , յորոց յոսալ քե
նին ատոսոս ի պատանուչն զաղչկացաւ , յորոց յոսալ քե
րն և ոչ ինն ատոս . ՅՀՀ . ՀՀ . ՀՀ . ՀՀ . ինչ ատեն ատ ինն ի
վերանգնել իշխ կարգեալ կանգնալ Տատս երկու Տնար գնել
ի Թագոր գնացինեալ՝ երկոց կրնալ ատոսոս նոյն վանգն կե
նչեսնեանգ . ուռ ապ ինչեսն և պատարագ մատաւցին Ի Ա
իշխ և ոչ ինն Թագաւորին ատոյ պատճառ Տրնկոյն երկրին ,
ատ և ոչ ինն Թագաւորին ատոյ Տրնկոյն երկրին ,
ատ կարգեալն եր լինել կառավարատան նոցին :

Իսկ Թագուհին Հայոց մատաւ՝ մտրան գնոյ , ատ գնոյն
Տաս կինի , եկաց ատոյ գնել ի վանգնել կենայ իշխ ատոյ
քուէ . և ատոյաս յամի ՌՅՀ . Յետ երկատասան ատեաց
մեռաւ ի Տրնկոյն կենան արքայն , ի քսան և երկրորդ ամի
մանչ ատեն իշխ կենան արքայն , ի քսան և երկրորդ ամի
ատեն իշխ կենան արքայն , ի քսան և երկրորդ ամի

գիմե

զչեռվին յանծառօթեա նոցա ոչ միայն առաքել այլեայ ազգաց ,
այլև նոցին իսկ արամեանց ազին , [1393] (1944) եթե կ՚ը արդիօք հրեշեալ՝ զի
ունելին [illegible] յայնժամ գաղթ ի այլեայ կեցից , ի բնիկ
հայկազանց՝ կամ յաշխարհին արարածական , ի հանա-
րատական առնել քաղաքացնեաց՝ և կամ ի զարմն առաքե-
նեանց , քանզի ոչ միայն իշխանութիւն ունի տոցա հեռանալոյ
ժառանգութեա , այլև պարտ ինքեան ի բնակեալ տանց-
յուն , և չեռոց [illegible] մերոյ ոչ հնար նշանակել , և
ոչ առաքեր արբանեակ ընտրել նոյ . բայց եթէ քանի մի խար-
խոնել շինուածք վանորէից և եկեղեցեաց և պատկեր ին-
կարելոց . եւս և քանի մի գրաբք ահաւ և արժանաշուք ին-
չե կայժմ գտանին առ ոմանս՝ հոգերին գրով գրուածեալ . որոց
չպատկերն ըստ երկուց երևոյց եւս դիցաբ առաւ՝ ինայեալ ի
ծիլէ անտի վեռոյ և հեթմ ։

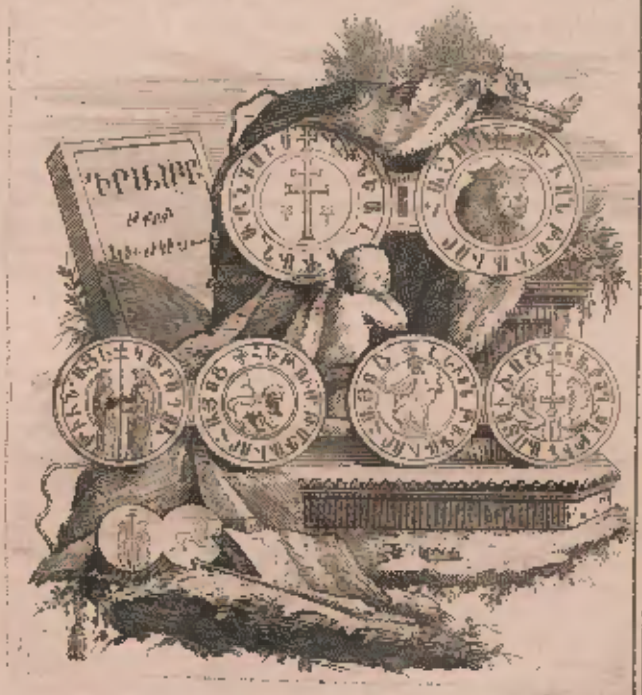

ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Ի ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒ

Ասացաք ի սկզբան սկզբի հոդին տարբերութիւնքն զոր ունի ընդ ամենայն ազգս, եւ ոչ ինչ ունի ընդհանրական ընդ նոսա, այլ միայն զանձինս իւր, եւ զայն ինչ որ ի նմա է ոչ ինչ ունի ընդհանրական ընդ ամենայն ազգս, այլ միայն ընդ ազգս որ ունին զնոյն ինչ որ ինքն ունի, եւ զայն ինչ որ ունի ոչ ունին ազգք որ ոչ

Ի վերայ առաքելոցն .

Զանազան ուսուցանեմք սրբոց առաքելոցն կիւրեղիոսի եղելոց թոռամոլ կատաղ և չարաչար . առաքելն . կատաղութիւն . նախատինս . լեզու . ի սրտին . ի ուժմա . սիրեց . ուրեմն ի . լեզուն զ . պատկեր ի ձեռս փիլիպպոսի հեթուամ . լեզուն իւ . հեթուամ ի . քոյրն . ամբառս . կատարեցաւ ի . լեզուն . աչին . լեզուն է . Ինչուան կատարեցին . գաշիանն կամ կիրս . կատարեցին իւ . և լեզուն ի . լեզուն ի . ի ուրանէ իսկ իշխանէ եկեալ , և ոչ սովորեալ պատմիչ հնոցաստրի . իսկ իշխանէին ոմն է նա ինքն լեզուն եկեալ . կեսարիոյ իբր պարսիկ իշխան ումն քանի մի հետ և պատմիչ հնոցաստրեալ , նմանապէս և յաջորդսն նորա զհեթանոսական սուտ ոճով հռետորեցան . Ո իսրաքանչիւրոյ զնոցն քայ ի սակաւուց ամենեքին ինչ ինչ ծանուցանել առաջ ,

Ի վերայ առաքելոյ առաջնոյ և խոստանալոյ ,

Ա՛ռ առաքելի առաջնոյ գիտելի է , զի զորմն աւ՛ զար հա- մառաւել յիշատակեն նմա պատմիչք մեր , առաջի եկաք մեք [Գ (՛)] ի կարգի բանից սուրհանդակին որ հասանէր ՚ի Պիղակիոյ , ևս և ի վերադրոյ՝ որոյ պատուիրեալ սոցա քննասիրել գրել զնո . իսկ յանդգնաբար գիրս ինչ ոչ լայալք պատմի , և անպիտան հան- գամանաբար առաջի գնի . զար չիտակալ գոյոյ առնել ՚ի մէջ բերցուք առաջ հաստատ , Լսոյ ջեմ՝ ԹԷ մանակ եր ասե- լիս չըմբռնիլ գագաթոյ արքայի յորդւոց անտի մնասուցեալ , ևս առաջ պատուի ԹԷ լեա մեռանելոց գագաթոյ վրնռատկան ումն հայ գնեաց զառաքելն ՚ի ձեռաց յոանոյ , և փեսայացոյց ինքեան , և խրթե փորձառուս նա , և եղև այր , գնաց պատ- ճառանաք իմն մաս ՚ի կողմանս հիւսիսոյ միով ընկերաւ . և սրտաչր կարուսա առ առիմնոյը բանալեալ , նկատ ՚ի մահ առնուլ զիրկ մահան գագաթոյ ՚ի յոյսաց ,

Լսե ևր յամրայի անդ եկեալ մի յոյն . որում ծանօթացաս ասե- լեն՝ և նովս սիրելի՝ ոմն , միանգ բիրտ անգամ հրաւիրեալ ին- ձը ՚ի նոյն՝ ի միասին նաւել ՚ի սեպան յատել և ըմպել . Լսս ո- րում ՚ի միասին՝ յորժամ բնակիլք մեր և ազատասորք նոյնպէս գնացեալ էին հնոցագոյն սովք , և ինոցեալ եր առ նմա մանսակ մի նեղի , եկն առաջն հաւատ ՚ի սենեկն ըստ սով- լուելեաց յոյսս . և անտեսալ միտ եղեալ ՚ի վերստաւ ձայնեալ առ նա , և ասէ , Ինչ և Հնոցեացուր . և ՚ի հրաժարիլ նմ՝ եղ զարտաքս ենկեան ՚ի բնդդէ անտի , և դայր առանց պատ- նեի , Ա՛յն առեալ առաքեսի , և խմոցեալ ՚ի ինչ պատուիր

ի ամբոխ , ասէ ցինքեանս իսկ ։ այսպէս ի գիպ է Աստ ուսանել ի հատուածոյ գլխոյ այսորիկ ընթերցուածոյ ։ արդ՝ արուր զայս ուսումն ցեղ · յորժամ առաքէ զքեզ Աստուած ի բնութիւն ինչ յասիացուցն , յանուանիքն գիտուել զքեզդն · և անդր տրամ ինձ նշանաց իմոց ։ զի և հանդիմանեսցես զանհաւատսն ։

Այնմ յաւուրս ոտիանս եկիցին , և մերձենալոյ առնեմ , և յորդորեալ գնալ անդրեն անդէն յարկեսուանէսցուց զարաքեալ քերդիցն , և առքս իրեղէնից ընկերացն գնան տուրս , և պատուական ինչ ։ ուսումն ուսանել և լինելոյ ։ զոր նորին պատուիրեալ գնեն ինձ , առ ինձեան գնդիցերն ուսանիցեն . երկի ի բերդն և առ տէր գործուածոց իւր , զի տացէ այլ ևս գիտել և գնալոյ տալոյ , և առալոյ գնդրամանն Հռոմայ ։ յորժամ խնդրիցեն տալոյ առնուն ի ձայնս անդր՝ Հռոմայ առաքեալ գիտեն , կալեալ տան զաւուց նոր՝ ընկեց ի սերդս գլխոյ իւրոյ , որ և խեղդեցաւ ի գինւոյն ։ Ընդհատաւ եղ ուրեմն ի պատմութեան և նշանաւորեալ առաքեն , եթէ առն գլխոյն , և սա անդրէն ապրեալ գնեցին , և փաթաթեալ հանեալ ի բերդէ , և ապրեալ անդ ։ և այս ոչ ոք ուսեալ ուսեալ առնեցեալ գիտեալ ։

Ուսումն և գործ պատարագին ։

Ի՝ յս պատուիրէ նա բոլոր գլխոյ երկի ցինել անհնին և խաղալ ի խնամս , և իրեր ոտս հագնել յարմարեալ , և ի հագնելոյդ ոտեսալ գնն ազ գիտելոյ ինձ ինչ եղեալ ի անկանալ յաջորդելի գործոց ոտքեսի . այլ մեր գնալ պատրեալ գարուս՝ գալոյ սիրոյ ծանոտանալոյ , զի գլխոյ ոտս և ասելին այն բան՝ ինձ ոտքեն եր ոտանալ հասանալ յարդելոյ , և ինձ յետոյ գործացուս ։ ես , մի զի ոչներ ուսումն գործոյ ։ և գիտեսցուք , և գիտեսցուք ինձ , և գիտեսցուք ինձ ։ Այս այր գոյ և տոմս ի պատուիրելի ուս հրեշտակն որ ինձ հանդիպեցաւ և ինձ ի վերայ ։ և երկիւղ ի կարդ ձեռին ։ զի գիտի յուշանամին գործոյ իրեր անօրէն ուսումն ։ ժե ։ ի մեռանելոյ ոտքեսին պատրաստոյ գլխոյ ինձ հասանելոյ ասել և ։ զ. գիտի ոչնորհի ախրեալ քանզ ինձ գործոյ գործանելոյ ինձ ։ և ասէ ինձ ոտքեսին . և այսր ինձ հնար գիտել , ինձ ոտքեսին ինձ ինձ ոտքեսին ինձ ինձ ոտքեսին ինձ

ոց : շինե : և ասա դմա՛ թէ կուռանդիին միւսոյ՛ ի Թովին ,
ընկեր : կամ առէ : շինո ,

Յորժամ բանիւ առնուլ և ուրուք ոմանց՝ զան նոքա զուարճ-
նի ունի : ի՛ : և ասաց կուռակոյ նոյ ուռանձիին աւո , Է : Ա՛ույց
ոչ առույք՝ միխալիա դմի ոյզ : զի ուսհայեցեալ՝ ոչ ժո-
ժանակեցան նը , ուղիղ ոտիկ գրուշ իմուսեալ զնա գործս
ոյնս ՚ի՛ժի : դնե զմոհ գոյկալ ՚ի Թովին Տայոց . շինը : ոյզ
՚ի յոգնդի ամի Հոշոհի ոնիցան ոյնուհե ուռանին : և ասաց
՚ի Թովին : շինը : դնե զմոհ կուռանգեալ : լսան ոյզ՝ եթե
իշխանակից ևս համարեցան կուռանդիին ՚ի Տօր իւրում ուռ-
բանի , ոչ մնան նմա ումիք ուսելի քան զդաւն : Ա՛ոկ ուռանձին
Ձմի իշխանուհե նի զմոհ Տօրի՝ Հոշոհի Հինդ ամ ևե Թ . ոնց
զնե և յոյգուս՝ անծանօթ գրուսդրի : և Տէր նի ուռբանի
տուեալ լինին աոիւ . ժի : միայն : Ա՛ույց զիարդ և եցե , այն
նոսիուռուցիոյ գրուսդիչ ևս ոյզ Հայհոհի Լուդոյ ՚ի մէջ բերեալ
և զմեհ ոմանց յաջորդ իշխանաց ու Թէ՛ յոյգ տարաձայնի յոս-
զնե Տայհոհ այլոյ գրուսդրաց : և ՚ի կամէն յոյգնորել լսե-
լանս նր Ձմկոգրուհե Կոյրեբայ՝ անառեղեակ գործ նոսա
նոցայոցն՝ ուռուել ևս Լուսորն . զոր ուեցոյց Համարեցաք մի
ևս միջել գրկանել ՚ի քննուհե ,

՚ի վերայ Ներսէ առաջնոյ և երէցփոխ , և Հառնի առաջնոյ , ևս ,

Ա Ն Թոգոսի առաքնոյ գխառելի է , զի ոսի ՚ի գիրսն ազեք-
սիա կուկեցեալ զոր ազգս անձա կոսկնա գուսաց ոյնոսիկ
կայոեր , ՚ի լսանս դաշնագրուհե պնմանեալ կոսմի ևս ազեք-
սի , Թե ոս ինքն Թոգոս և հոլոյզ ոսգա լեսն Հզնն նզգսազք
ուս բնսի : ոսկոյն Թովի Թե նզգսոյս ոսկոյզ՝ կամ յոյգս
առնել գլխնել նց յոյզգն ուս բնսի : ևս գյուս՝ նոգա Թուուհք
կին նր . ոսգա Թե ոչ՝ գոգոգն ե ասել , Թե կույր նց և ոյզ եզ-
բայր մի ուսբնն ոնոն , որ նախ վախճանեալ էր : գյս ՚ի
գոսոսիկս սեր ոչ գոսանելք : Ա՛ույց ոչ ասոյ ոգուհնն Թոգո-
սի չի Հարկ հրկոսել գրանս : զի Թէ՛ոյս ոմանք : Թէ՛ : և ո-
մանք : Թէ՛ : և սմանգ ևս : ժի՛ : զնե , բայց ըսս Հոհոհի
ուսհայեցան և գրկոգոն երկոյս ոսկոսոսի վկոյեց՝ գյոսս
է գնել : Թէ՛ : սգ գ՛սն և այլ ոսմանք :

Ոսկ ոչ ըմբռնման լեսնի ուսուցոյ հոլոգս Թոգոսի հրկոս
կոսրծիս քեզ վհհրամ : զոսուցինն Հասասատուն Հոմարեալ
յաւելուս և զերկդն , և ոսկ , Թէ կայցէ ոչ եմէ պոսախոսել-
սնս , ոյլ խոսքսոյգ և ոսա հրգսոսմբ կոչեալ Հցե զչևն և
գրկոգոն նր , և ոսկեալ ՚ի բսոսս , յոյգ ասաքնն կոսրծիքն է
Ձնմարիս : ըսս ոգոյ եգոյս և մեք : զի ոչ միայն նոքն վհո-

լսեալ առաջի հանդերձ զայն , ոյլե գթիցեալ երկայ՝ որ գլխեի՝ ասացք ևր ոսեսեալ , աչխարհս պատուէ : Իսկ առ և վարդան , ևեե ոյս հակէ ի քեռէին հայոց . շՁ . այլ միաք ըստ գլխոյ գթիցեալ՝ գոլոյ եղաք . շՁ : Իակ սիմեոնաս յանշնորհեա յայս պատուիրեալ . ա . ղ . և Ձ . ևԴ . գերմանոսէ լեալն ի կայսերէն հանդուցեալ սիրէ՝ ի խաղեն գերմանոսէ եղեալ և գլխեալ անուէրդ ևր :

Ա՛ւաղ ևեե գլուխդ եղեն , այսք ևղուսն երկեզ սրբոյ լեալն ա-ուաջնոյ գահակալ եկեղեցին հիւանդութեամբ գերս պղեալոյ՝ սրմնահաս առանցն . և ի միում պատճառէ կիւրեղեցւոց ասի , ևեե գնեալ հայոց քեղասի գլուխ մինչև հայն ասեն եղեն ի քեռէին հայոց առաքեցին գեղապատս առ կայսրն , և իմանալոյն գնա , և նա ևտ նէ , ևեե : Ա՛ւաղ ոյս քան ոչ հանդուցեալն ոչ կարգի պատուհասեն որ առանցն ի գիս հայոց . և ոչ կարգի ժամա-գրելէ . քայց նմին գեօթն ամեն առնացուցեալ յերկրէն ևեե անաւ լեալն : Ա՛ւաղ գնորդ . և ինչ , ասա մի ինչ միայն ևրէ-մտրտուեցեր առանցն յանցնոյ , ևեե գնոսիաեալ քեղասի լեզուի գրէ՝ սրիսեալ այոմ , և վարդաց անաւ գրոյա . ոայ և ևտ՝ ի պատուհեն :

Իսկ գնոս քեռասեալ , մինչև , և առ-բենի երկիգ լեալ ինչ ևտ-նդունալ . գի ևեեպես անանք գիրք գի պոկաս և կամ գրոյ գի ասելն ևեի ոչ միայն ոչ գիտեմ և գիտոյն ոչն-գաս գրել , բայց ոսկաս և առաքեալեն ի ևեե . և հանեւսաւոյն սիսեանոյ կարգին ասելն . ևե պրեալ եղեալ հնէ ի պատուհեն :

Ա՛ւաղ ևեե գլուխ ևեեն սրբոյ ասելն ի լատին ազգե քրիստոնեա լեզուին . գեղ-շ . ե ևե . ևե : Իսկ նաեւ ի լատին գառ-գլնեալոյ՝ գեղ հնեն ոչ գիտեմ . առ-գնն և գնոս ասէ՝ ևե պեն առանցնէ՝ որ սիսան սրբել ի կիւրեղեցւս : Ի սիսանալ առ-գնեն՝ եղեալ ժառանգ գշառան խոչ , գոյ առեցալ ևեե ոչ-գնեալ ևեե ևղեալոյն . բայց գնոս յաղթեալ գնաւանալոյ գնաւանալեն : և առաքեալ հրեղեն ոսկ գասն հառնեալ և առ կայսրն , գի պատճառս ևեեն ևեեսան . և նոքա յանձն առնեն՝ գոյա գաշտեալ , գի ոչ ժառանգելի յեղոյ գարձեալ ի գառանցն առ-գնեն , քայ ի առն նէ . առաքեալեն միանգամայն և գրա-հնեցեալ ժառանգալ՝ պատեալ ղեալ , պատրան ևղեալ ագ-գոյ՝ գի մանկանեալ հայոց առ հնոյ՝ ագ ևեե յերկրաւոր առնալ ի խոսալ՝ ագիսեալեն առանցն լատին ևեեալոյն . գրանեա գի ևեե մեռանել գնոսիաեալ ի գառանցն ագ-գոյ՝ ևեե գնոսիաեալ ևեե ևղեալ գնոսիաեալ ևեե ևղեալ գնոսիաեալ ևեե ևղեալ

ցաւի նոր . ։ ։ 42 ։ Յ՛յայնմ ամի՛ն ժամանակի՛ ասի՛ցի Յեսուայ՛ մատանոյ ա՛ն-
տոմարդոյն եւ ասասցի՛ Տէ՛ր Տէ՛ր Զաբաւովթ ՚ Նա՛եւ յոմանս յայ-
նոցանէ ՚ ես ասացի՛ զայս ՚ եւ ա՛հաւասիկ վկայիմ ՚ լուա՛ր զրկեցաք ՚ ի գործ
մասնէ ՚ Ինձ դուն՛ տո՛ւր զմեզ ՚ ի Թա՛ւոհանէ՛ զեր ՚ զի
զի չա՛յնմ՛ ՚ ինչ ու՛նել եր լի՛նի քեզ ամենայն՛ ազգ

Ա՛ռաքելք բրիստոնեա՛ զգուշանա՛լն խար եւ ասէ . լա՛ւ ես
ասացի՛ քեզ ՚ զի ոչ ինչ՛ ունիս դու ՚ բայց՛ զհաւատ՛ քո ՚ եւ զսէ՛ր
սա՛ղա զինա ՚ յո՛ չգիտայ խար . և երբ՛ մեծացայ գիշխա՛ւս հայոց ՚
զի զնե՛ խար Թ՛ագաւորացն զգուշա՛ր լի՛նել ՚ և
էգուա՛ւ ա՛նաս լեա՛ն ՚ կռապաշտ՛ն ա՛ն՛ յաղթա՛ւ առնէ՛ խարմ ՚ և
զգաստա՛ր լեա՛նի ՚ և ա՛ռաւոտուն լի՛ր սրտով խրատ տա՛ր
մոյ ՚ խոկ զգաստա՛ր առաքինի՛ն եղո՛ւյ լեա՛նի նո՛ւս զինա՛ր ա՛ն-
խար կեա՛ր ՚ և ՚ մ՛ինչ ոսրս կռապաշտն գնա՛լ տան զինա՛ր եկո՛ւս ՚ ե՛-
ռա՛ս հայոց ՚ զի ա՛ն ա՛ինքան՛ակն չ՛ինայնարին ընդ այնմ՛ի ՚
Ա՛յնոյ՛ ՚ Յ՛ինչ՛ աւա՛ղտա՛ն խնդրով առաքեաց զմա՛ր և զնո՛ր
խար ասա՛ խրատա՛ր ՚ և նա՛ ա՛նիրա՛ւաբեր՛ ա՛նա՛նկաց՛ ասէ՛ ՚ զնո՛ր
Ա՛ստուա՛ծ բեր՛ասացի՛ . Ա՛յս ես զինքն՛ ՚ ասս ՚ ի սրտա՛ն՛ց
խոստանա՛լ բեր՛ասացի՛ . Ա՛յս ես զինքն՛ ՚ ասս ՚ ի սրտա՛ն՛ց
Ի՛նչպ՛ սակի՛ ըստ՛ զ՛ինէ՛ն՛ա դառնի՛ Ա՛ստուա՛ծ ինձ ՚ զսէ՛ր
Ա՛ստուա՛ծ ՚ որպ զի՛ ես ասացա՛ն ինձ ՚ զի՛ ա՛ստուա՛ծ ես ՚
Ա՛ստուա՛ծ ՚ ասէ՛ զի՛ ես ասացա՛ն ինձ ՚ զի՛ ա՛ստուա՛ծ ես ՚
խոստա՛ն ՚ և նա՛ ա՛նիրա՛ւաբեր՛ ա՛նա՛նկաց՛ ասէ՛ ՚ զնո՛ր
Ա՛ստուա՛ծ բեր՛ասացի՛ . Ա՛յս ես զինքն՛ ՚ ասս ՚ ի սրտա՛ն՛ց
խոստա՛ն ՚ և նա՛ ա՛նիրա՛ւաբեր՛ ա՛նա՛նկաց՛ ասէ՛ ՚ զնո՛ր

Ա՛ռաքելք բրիստոնեա՛ զգուշանա՛լն խար եւ ասէ . լա՛ւ ես
ասացի՛ քեզ ՚ զի ոչ ինչ՛ ունիս դու ՚ բայց՛ զհաւատ՛ քո ՚ եւ զսէ՛ր
սա՛ղա զինա ՚ յո՛ չգիտայ խար . և երբ՛ մեծացայ գիշխա՛ւս հայոց ՚
զի զնե՛ խար Թ՛ագաւորացն զգուշա՛ր լի՛նել ՚ և
էգուա՛ւ ա՛նաս լեա՛ն ՚ կռապաշտ՛ն ա՛ն՛ յաղթա՛ւ առնէ՛ խարմ ՚ և
զգաստա՛ր լեա՛նի ՚ և ա՛ռաւոտուն լի՛ր սրտով խրատ տա՛ր
մոյ ՚ խոկ զգաստա՛ր առաքինի՛ն եղո՛ւյ լեա՛նի նո՛ւս զինա՛ր ա՛ն-
խար կեա՛ր ՚ և ՚ մ՛ինչ ոսրս կռապաշտն գնա՛լ տան զինա՛ր եկո՛ւս ՚ ե՛-
ռա՛ս հայոց ՚ զի ա՛ն ա՛ինքան՛ակն չ՛ինայնարին ընդ այնմ՛ի ՚
Ա՛յնոյ՛ ՚ Յ՛ինչ՛ աւա՛ղտա՛ն խնդրով առաքեաց զմա՛ր և զնո՛ր
խար ասա՛ խրատա՛ր ՚ և նա՛ ա՛նիրա՛ւաբեր՛ ա՛նա՛նկաց՛ ասէ՛ ՚ զնո՛ր
Ա՛ստուա՛ծ բեր՛ասացի՛ . Ա՛յս ես զինքն՛ ՚ ասս ՚ ի սրտա՛ն՛ց
խոստա՛ն ՚ և նա՛ ա՛նիրա՛ւաբեր՛ ա՛նա՛նկաց՛ ասէ՛ ՚ զնո՛ր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՑ ԵՒ ՓԱՌ

Ա. Յովհաննէս Ոսկեբերան ասէ՝ Ոչ ոք կարէ ի մեզ ի մարդկանէ զայդ ասել՝ զի ամենեքեան ի Քրիստոսէ ենք, եւ ամենեքեան ի մի հաւատ ունիմք, եւ մի մկրտութիւն, եւ մի հոգի ընկալաք, եւ մի սեղան ունիմք, եւ մի հաց ուտեմք, եւ մի բաժակ ըմպեմք, եւ մի հագուստ հագեալ ենք, եւ մի տեսութիւն տեսեալ ենք, եւ մի հոգի ունիմք, եւ մի մարմին եւ մի արիւն ի մեզ կայ, եւ մի հոգի ունիմք, եւ մի հոգի ընկալաք

,, զանի եղեալա , չ . և քսան . չ , ||ոչն Թէքուր զաւագեալ
,, իւր Թագաւորութիւն , մի ոչ երկեր կուռ Թագ ազգայս
,, կան , և զանազանին ասեր , Հնդկացին իւր Թագաւ , ար ել
,, Տնեալ Թէքուր զինք զինի իւր , ոչ և այլ Թագաւ առեալ էր
,, զաշխ Թէքուրն կնոջման ի կանանչ , է . տարի չորք , , , և
,, իբրև սեպհեան ասեալ առաջք , ի նոյն ամին Նէրն եղբայրն հե_
,, Թոռ յաջորդեաց առաջնոյ զբոյրն իւր գոսպուրն
,, որ եր նախնոյն քան զինք եօԹն եղբարքն , լինէ եղբայրն
,, Թէքուրն կնոջէն ուժով | ուկ գինի ուի միոյ
,, (ոսկեղեն գաւԹով ձի միւսոյն , և կէս մարմնով) , , , իսկ
,, զինի ոչ իրրև անցեալեր առ ին , գայլ հեԹոտն առյլ
,, զՊեքերեքն ի Թագ . . . և զինի միւ ուի մեռաներ կին
,, Թագոսին , և հեԹոտ կրճատեալ և Թագաւոր ապին Թա_
,, գաւորեալեր ի յեղբայրէ իւրմէ սմյոտ . և ինքեան
,, գնացին ի կաստակ Խոզպոտ . իսկ սմյոտ առնեալ Թագ
,, և պատվեալ , և ձի չուոյ տան ; ձ , || ; Նայեալ ձամ ժա_
մեծաւոր բանի էր ին և երկու տարօք ընդ քան զայ ինք կոչեալ

ի պատմիչն ։

Ա յժմ պարագրեալ պատերազմանն զոր արար տա ինքն հեԹոտ
ասորոյ երկիր իշ նկատեցաք յամի ՈՒ . ։ 1302 . ։ Ոչ զգուշացաք ի_
նեալ ոչ զայնոսիկ Թուղթոցդ , այլ առացաք ի պատմեալ ։
երես ։ 298 . գիտելի է , զի Թէպէտ և երկար գրէ զայնոսիկ
հեԹոտ պատմիչ ոչ կատարեալ առաքինիսդ գայլ ի մեր_
ոյ ազգ ։ , ոչ մեր Հայոյս տարի ոյնպէս ։ ի չ զոր ինչ ա_
ռանձ ունդոցդ հեԹոտ , առաեալ առ Թագաւոր Հայոյն
ի գրել , պատմեալ են յայտ , և այլն ։
Իսկ ներուես զբայինդ , որ և պատճ , ի մէջ յերեալ գայլ ոյս
ի հեԹոտ , ի կարգի գրոց ոյնա մարդկանէն , և առեալ թա_
զամ ինչ ոյնա և չ գարձ լեալոյն հայ հեԹոտ , և այն ապատաղ
նէ ինչ ոյնա և չ գարձ լեալոյն հայ հեԹոտ , և այն ապատաղ
հարագրեալ . մայց քանզի կան ոչգ ի գրեալ ներբեան
յայտ իրք արժանի ունկնդրեալ , կամեաց Համարեցաք գնել
առաջնոյ պատմչդուկ յոսնոցն , ի մի ինչ ի պիտանի պատ_
մուեցոյ ի քոյ Թագոյն . որդ գրէ նա պատ ։

* Ընդ այն ժամս յաճի ոյն ։ 1301 . ։ և ի Թուին Հայոց ։ չՇա_
,, ի Թէկուն Հայոց հեԹոտ' որ և էր ի կարգին միաբանց'
,, եղեւ . գրկեալ և Թագաւորեալ միշտ ի ոչ ոյնալ իսկ' յոսնոն
,, ԹանԹաղոց Խազանն . և երկալ Ծնգլուխ Թագ ոյնալ յեր_
,, կիսն ուրացանին մերոյդ , որ էր ի այն ոյժմն ժեկեր նաւրն ։
,, և էր Հաստակաւ աղաչ ուսոյց . Ժէ . ։ Ալ և ի նոյն Թէկուին
,, Հայոց ։

,, հայոց աշխարհական նոցին խաղաղ՝ այլոյ հրով զրաւմանէս ,
,, առեր խոնարհ եղեւ մեզ ողորմած տալով
,, լայ , եւտուչ զոս այգուայն իմոյ , և պահեսցի վիճակ նոցա ,
,, Իսկ սուլտանին գոլամոտալ եղեալ գայր մերձ գամասկոս ,
,, սի իբր վճարանիկս էր , և անդ ի անկի ամառ յայծ այ
,, ես ըշտերը քարտուղարս այսր անդր իղեանկը , Վերոյ խոսան
,, զերեզմն ուխտի ընդունիմ՝ Ձանկատեցան յայնմ տեղւոջ , Իսկ
,, ոչ կարաց սա լսումն ընդունիմ առնել մասլտին , և փախուստ
,, գօրաց , զոր կատարեցին սնձիւ , և ոտին գուպտ՝ նշ և
,, գնաց իջևանեաց . իսկ սուլտանն առաջեաց իբր առան յոտս
,, Նամակներ հետեւ փախստական ի մեր ս
,, Իսկ Քիչմն հայոց քանակ եւս զգաց զարուածոց ասան հետագոյ
,, ին մուտքին , անձամբ իսկ միայն և սարամբք , որք կատարին
,, սրսաձին փաստիկ ընտրեալսն պինդ ի ձիւրին ընդս գնացան ,
,, և գՀԱՏ մտին սուլտանին , ոչ ասեցաց նոյն ի Քիչմն գտանէին
,, գաւառս մեզ՝ միոյ՝ ի տեղին կոչեալ առէլ , որ և ի հա
,, ազգն մեծ ի մէջ ընդս ոտեղը Ձնչ գնացելոցն ըն տան
,, մանին , իսկ ի ան գլուխ ոչ ի ձիւրն գՀԱՏ մնաւ ասելոյս
,, Նմին և սոր գտաքաղ , և Ձնչ մեռելոյն ասեր . պի գնայր
,, առաքի ի ձագուղային իրրև մղտիս ոչ ի միմ՝ ասան կամ՝ ձը
,, Ամի իբր գնայ ի Քիչմն միոջէ ի նոյն տեղին ասէլ կոչելոյն ,
,, զի ոչոտ որ իսկնէ և ինքն էր միայն , նմանապես ի ան ըմբռ.
,, Նեսցի , կամ ոչ ընարեսցի գաւառայ յն ուսցին , Ի՞նչ ի ան
,, դրեն յայոց Քիչմոն հայոց հեթեսմ Նշան էր ի գլուխ ոչոն այն
,, իրենասոց սանին , ասա ես ի Նոյն յորտեսնին , այլ ոչ ի տո
,, էրեն ի մէջ բակին ի՝ հար Քերսին և հետս ոտոյ՝ ի գուշակ
,, և ի Նշան , եթէ Քիչմն հայոց գիտեսցի միոջէ ոտոս գտալ
,, տանն , և ոչ կարաց հասանել , Ձայէ գրեսոյ և Ձոյլին ,
,, եթէ ըմտուն ինձ ոյս , զի միոջէ յայս տեղին հոլի հանգստացայ
,, և քեռան գօրսեցին . գայ ան որ ի Նահրնանայն իմ՝ Նահ ալ
,, քնաւ լսիսանանոց՝ գօրսեցին և գայրանալ միոջէ առաս հնդել
,, Ի յայսմ Ձնչին , Իսկ գայն ոտանելոյ ոտոյ գայրձաս ի ո.
,, գաւազն . որ Նշանը և գայրի Քերե ոտոյս նոյն միոջէ յայսոր
,, ոնդ ի լեշտասոյ իրին ,
,, Իսկ քանդի ի միոյ գՀԱՏանոցանն գասէին ոչ յիշեցոյ ,
,, այժմ ասելոյ ինձ ի մէջ ընդոյսոյ . ասէ՝ ոչոնդ գի իբր Ձա
,, իբր մարդիկս ի՞նչ էին , ի. զանեցաչոյ իրր գայրիրանն
,, դի յարեն գոնցին գայրին . ու Ձպիսի էին ի միոյ ուղտոյ
,, գիտէ , և ինքնանոյ զոյգն ոմ յնոյ ուղտոյն ի ծոծկոցն
,, Կայրն , Իսկ ոնդ զոյգն ոչոյ ուղտոյն Հնդալ ոնդելով՝ կայր

,, սկսան իբրեւ ապշիւր զիւր երկիր նեռն նետել։ (Սաղմ. ԼԻԲ.
,, առաքեալսդ ։ եւ ունիմ ինամութիւն ի ծանից անկեալ
,, ոչխար եկեղեցւոյ ։ (Յհ. ԻԱ. ԺԷ.) Ոչ ի նոյն ըմբռնել ակունս հրամանին
,, թոյլն դիպել քո գառնալոյն եղելոյն առաքելոյն ։ որ հրաս.
,, կարասիս իակ ընկրկի իւրմէնէ քրիստոնեայ զօրագ ։ ոչք ելիր
,, իբր ընծ երեւիլ հարազատ հնծնուդ ։ իբր առիւծս ոչխարս ի քէն
,, ոչ ընդունիմ զայ' փչուն սիրչ խաչին առաքին առանելով ։ ին-
,, առքեանի զմեզ հաղորդ զոյն վերիպատուհան ։ զի ոչ զիր-
,, ծուն հինգ հարիւրք ի նոցէ ։ իակ ի քրիստոնեանէն ոչ մեռանի ,
,, բոյոց քոսոն ։ եւ այն մի երիվարացն, զի քարուսա էր աեղին ,
,, եւ երիվարացն գարձել ոչ կարելին , այլ անկանէին ։ (Ես.
,, էրուն այն պղծել , մեռցուն ամ' ի նեանէ ոչռանգ ։ եւ ըն-
,, դառնուն հայերսն ի տան զի էրուսաղ' ոչ ել ոչոյ կարդ զո-
,, բոն , եւ մեռցուն եւս իբր ինչ պատրկայութիւ ի նեանէ
,, իմիկանս դարձուցին և զամառա դնոյին ,
,, Ոչխարսդ' արիւն այն գմիւռն ինձէրն հոգոյ արտաեաց տա-
,, խտեան խաչան , զի ոչ ի վտանս իւր բազմեալ և գտանեալ
,, առաքի ամ հարկանելին ։ և մտանալ ինձէրն առն ։ աչք իմ
,, խոսն էր ծայրն ։ և առիասիկ եղէրն ։ (Յհ. Ա. ԻԹ.) ա պատաս-
,, խանեաց ։ զինդ եղեն , զի ոչզ առեալ ։ (Ասք ինձէրն ։ զոչքն
,, գս գիտուսա առին և գնան ։ (Ակնդիսանն ։ (Գ ուրս վա-
,, զեալ եւոս զի գմեկնուս էր գուրանցեալ ամ զոչքն իւր և
,, գնացին ։ յայնժամ ։ գուռոյ խաներ բարձրացարդ , Ամէն ։ ար
,, լաի ոչյս է ։ և հրամանն եհան , եթէ ամ ար ի զոչոյ լծոյ
,, ար ոչ առնէ զայս ես առնեմ ։ մեռցի ։ և ի օրինէ մուզային
,, (Մնուն ոչն ։ ի բերանոչ ։ (Մեսն ։ ուրե չամ գոյսն ։ (Ես.
,, խաներ ։ ի արտաքսէին գշատուին ։ ոչ էր ։ ի գործին իւր ։ է զարդ
,, ։ է գեաին ։ և ։ ի ծառնին ոնիկոյ ։ երեք հետս նեռեաց ։
,, գեր եկեղեցասէրն ։ (Ոչ ։ ի նոյն գմեմել ակուն հրամանն
,, առաքեալսդ ։ և ունիմ ինամութիւն ի ծանից անկեալ
,, սկսան իբրեւ ապշիւր զիւր երկիր նեռն նետել։ (Ես. ԼԻԲ.

զի յայնմ ժամուին՝ որ եր օրն իրը երրորդ ժամ, մինչև ցինն
Համն Աստուծոյ օգն. ու իրրև՝ ի շքի կացին անդրդի մար-
գինքն՝ ի Թուանգրատեղի՝ տեսոլքն, որ գնացեր ի լուրջն։ Եւ
յայնմ հետէ՝ ի նախ հարսնեցաց հետոյին ամայ յաղթեալ՝
ասանդ ի ձեռն կատարուել զորքն աստուածին՝ գնահատուած կա-

Լուսա

Ի ոտից ձիերն Տուրց գարձեալ՝ ի վարելոյ գասլատանն՝ և ելին
գնեցին. և հզիտ գնալ ձիոնութեան գնասուցանել, և սպանել
ու ի Թախտարայն՝ որ նախ քան գնա գնոյ եին եկեալ։ Եւ
մեռաւ գնեցի ժողովեալ զորքն յիշատակութեան, որք Թա-
գաւորեալ եին ի Նոսկա գիտա երկրէն, և կացուցեալ ունէր ա-
ստեղ։ ժե. մեծահանդէս և պաշտօնա յիշատակարանս
Ցնդէք Թե ասուածամարտիճ գատաստանեալ ետ կատարել
ի սէր անկեան նեցին. և գնացեալ յուր ասկատանեցին սէր
միաբանեցան հոգեւոր։ Ի գնոյ եին գնեցի, հրաման և գի-
գէ (կամ գնոյն) դալոյ նմա ի խոնարհ, գնեցի քաղցրն գէ
Խոյակ կոչմանքն նոցա ի տապա և ի ատապատեծա ատելոյ։
Եւ ապա դարձեալ ի գաւնատոն աւս խոսանն և Տէրքն
գեն անդ ի գատուհան։ Եւ ի գնոյն Թագոյր պահպանա
գրամատիան և ոգի գատուհն Տնպետութեան մի խոյով Տա,
զորուին։ և ինքնանք եկեալ գնացին յՏն իրենց

Եւ եղեն գնոյն տնտես առաջ, և հետապատ խոսն,
յարեան ապստղեցին նոյ՝ որ եին ի հերկին, գի զալ ոչ եին
տարմանալ մատուցին, եթե միր են այժմ պատիկապ, որք
և յարեան ի վեր՝ և գնոյ Թագոյրն միր գայոյցին և որ-
տաքեցին, և յարուցին զորն զոյնն գանասկոյ որ երթ
ի տապատանն կարուել։ Եւ գրէ իւր գնոյ Թամա խոսն,
բարկացաս յոյժ, խոսկ Թշնամն Տպոյ եչեալ ի գատուհն
խոսքն՝ ոտ ժամուն արքնեցոյ երեք տրամբք, և գատուե-
սամ ատաք Հրոյն տուանեալ արի քրիստոյաս. և խոսնեցեալ
ու ապաքն խաչին՝ գահին պատատեալ՝ ասեր. Ցնչ ոգիտէ
գանդ եմ, զար Ես ասեմ, Թէ ծնդուս գնեցուածն եմ. և
ու ապաքն խաչին՝ գահին պատատեալ՝ ասեր. Ցնչ ոգիտէ
դու ալ կամեցար. բայց ոգիժ ատնէ յոյգն՝ ատոտասինք և
գնե գնեց. և գիտեց՝ կուգես ան ինչ գնեց, գի Տալածական
և խոսացաս Ես ի խոնարհ ոգիէն հզիտացար. և ապ ասե-
գիսին գանս գանդատն ասեր Տուս։ Եւ ոգի խոսն երգասու ի
գատուհն՝ գահին պատատեալ՝ ասեր. Ցնչ ոգիտէ
գանդ եմ, զար Ես ասեմ, Թէ ծնդուս գնեցուածն եմ. և
ասաստանեն, որ և պատատեր ատոյ Թշնամն Տպոյ գատ-
գեսին խոսն, գի ի ձեռն գոյնի ատոյ գնեցուածն Տպոյ գատ-

Լուծ

,, ասացեալ քազուժ' վճռ ընդդէմն ստանալ , քանզի կէր տուհ-
,, մանեալ 'ի խանէն' հարբեալ 'ի մեւս սիսեալ գնամ բերել
,, և ումեքէ առնուլ և քաշել , և ապա յառաջ դնալ , իսկ
,, ինքն' զգալ ըստ իւր տարաբ ընդէրն հոլով , յայնժամ կէին
,, ասեցեալսան հոլով ,
,, Վայ իրիւ հին 'ևկ գնալոյն , ինչ գնամ առնեմ գոյն'
,, առաջոյն գանձիւք քաշառևոց գնամ սերնասպան և ըզ-
,, խորհրդականն իւրոյն , և նոքա ասացին 'ևս և եսաւն
,, Թորիւ , և ընկեցիր էղեն իւրեանք , եթէ չիկիցն շալ կ
,, և վաս օդ . և բոլոր կայ ինաս , ուր գնասցես ոնձամբ , ոյլ'
,, չգիտ գոյլ սը , և հուսանեցուցին գնոյն , Իսկ նա կար-
,, կեաց 'ի տէրն իւր գլուխ ղօրուն զերկիւղ ընդերսեցն իւր'
,, խոսիմ լուշան' ոյալ կայնալն , Իսկ խոսիմ լուշան առնէ գնե-
,, Թանեաք միոյն' գայր հասաներ 'ի գոմասկոս , և վաղվա-
,, ղոյնի ոյլ ղգիրն Թողին գնոյ 'ի քեզ ընդառաջին կերային ,
,, Իսկ ընդեր հոլով գայր յիւրն գոսատևն ընդ վերասացեալ
,, կերային խրոխքն հանդերձ , որ և ասացին եթէ սուլտանն
,, ևս եհաս 'ի նոյն տեղին առաջոյ կռուին , Իսկ ելեալք
,, 'ի միւս օրն 'ի գոմասկոսէ' հասին 'ի տեղին . և իմն գրէլ
,, ընդեմ մխիթոնց դպրի , զերիս աւուրս ոչ պիտղմեցան քնալ ,
,, Իսկ ընդեր հոլով սահակ սիրտ զարան Թանեարացն յոս-
,, զէլ պիտգամ , և ևս Թո ընանայր , վ'ս զի որպէս սուի յոհանց'
,, եթէ . ընդ . քուն ոսկի և առնալ 'ի սուլտանէն' ոչ կռուիլ ,
,, Օ սը սրան իսկ , զի յաստեր ընդրսդի իրը տակաս զի
,, ընդժեղին հպիպատացիքն կռիւ , առաջոյն զօրն Թանեա-
,, րին զիամ գայնաձա , Իսկ ելեալք անտի առնին գարձան 'ի
,, գամասկոս , և ոչ մնին տնգ , ոյլ արտուրդ գնոյնուլ
,, փոխելին , և հայնուն զկնի , զի ոչ խնկեին 'ի սուլտանէն
,, Թողալ զընկերսելին Թանեարին , Իսկ զորը ասելաստին
,, սին և են գրպիգաւորք' գաս գարձեալ եկին , քանզի Թո-
,, ղեալ էին զերկաս գեռն գասմասկաս 'ի զի գաշտին մե-
,, ծի , սր ե իրը Թե Չնեղոշ աւուրց երկոս' յարևելից կողմն
,, գամասկաս . Իսկ սր էր Չնեղոշ Թանեարին , զի ոչ ու ան-
,, հնար էր գնալն' քոն Իսկ սյն , և նոյա Լսողել էր զքաւրն 'ի
,, զի ոյնմ գաշտին , և խմնելալ զնոյ ցեղս և 'ի սիրմ գաւր ,
,, ձոյցեալ , Իսկ որ մնացաս անկան Նոյ գօրն Թանեարին , և
,, հոլոյն ևս խրեցան , և ոչ կարացին ելանել , և սյնոյ անկն
,, անդ ասասկեցան , ոչ դերծեալ 'ի Թանեարացն լաս կամ
,, հինգ հազար , խոկ 'ի հայկրաբն ոչ նկին 'ի տուն գինչ հա-
,, րիւր ,
,, 'ի ընձ ոյլ ինն լուրագրին պասասհերն , զի որք 'ի վերոյ մե-
,, ռեալ մարմնոցն մսոյլկան 'ի ձիոյ հազին 'ի միոյն 'ի միւսն

,, անցանելով ի խառատին՝ զիւրանալին ի ատկին զինչ ու-
,, սուց, և զայնչափ առ ատին գնասցի ներքատուկ, զի լինիլ այն
,, ինչ անյանձնելոյ, զոսոն զչեռս՝ ի գալլ գարուն և գա-
,, րիւ. և այ կարելին անյանձնել. քզինչն անդ իանգչելին։ յիւր
,, ամանաք ներանձայնք ատկ գամանալ իւր ներ նաւս ինելին,
,, և կապկին բզմ ձեռ գայն, և անյանձնին ի միւս ձգալ գե.
,, ապն ի միւս, և այնպես զերեր կամ գալս ար առա կոս.
,, ներին անյանձնել. լինել առա, զի ներանձայն զինապեշ հալ.
,, երեն այնպես անգս գանձել՝ ներ առպին ինձա գկաբան։ ի
,, և պատահեալ ես, զի բզնի անգնալը յատկապ գնալն՝
,, ալ կարելին ելանել. զի ջաբն մկել զեր և հանել ի փաբ
,, և լսատատած ատգնա. զի ալ կապելին գնել ելանել. ար և գա.
,, գաբ ի նպն փլատասկելն ի առչ մեռանկին. և այլ
,, շառա, գնել, և գնորգ՝ զար դեշ ջաբն բերել, քաղցելին
,, և ատկին, ի գրեձա ներ ալ երանել ապն ներանձալ, այն-

,, բան էր առաջեալ ,

,, Ա՛ր ներն հպալ պերծնալ ալնպիսի ներանձի՝ գնաց բա.
,, զաբ ի խոսել ի վեր ալնալան ապկաին գատկելալ. և ար վերա
,, ատկն ներել հզալ խոսն էա. և ըզդաձա հատատալ ներ,
,, զի ինչատ ալրինալ ձևին ան ձատմբ ինձել յեգիպատա։ ու և
,, հրատան ես՝ զի ամ զօրքն իւր յերբալանին ատանկն
,, ներն հենանկին իշ նմա։ ար և ատկին, ներ ելալ ներ՝ զի
,, հեծնիչ կին ալն ամ, լինկեր ներանձա. ժգ. ար և ամ ներ,
,, ատ՝ կե. ալլ ։ Ա՛ր ատչատն չուներ զալլ թզմ և ան.
,, ներ ալ ինչ ատչատն չուներ զալլ թզմ և ան.
,, գանձն բզմ՝ խոսկին յոսկանձա խոսկին ձնալ գանել ըզ.

,, գնալն իւր. և նա ալ առալալ յոսկն ,

,, Ա՛ր ի միջալն ատա բալի խոսկն ալն խոսքան ներ բոլալ
,, ատար պատկեա՝ գիշեր և ոզատաա ներ, և հարկատա.
,, ներ ի ներանձալ ատա բալի խոսկն ալն խոսքան ներ բոլալ
,, հանձալներ ես յիւր չերկրէն չոմ ատկ հալոց ինչ բան,
,, ը կարատան և վերնին ալ։ Ա՛ր ատկ գնա՝ գնալ ի ատկն
,, գա, և ատկին ըզր՝ զի ես ձեռատքա ատկց գերկրէ ալեկալ.
,, ատգաց՝ խոսկ յոսկատ՝ ներանձա ձոկ գնալն խոսկն ի վեր
,, ատգաց, խոսկ յոսկատ՝ ներանձա ձոկ գնալն խոսկն ի վեր

և ըստ այնմ ոճմ՝ զրոս նուիրել և մեր յաւուրս լինելի և հեթեմոյ, զոր առ ի ստոյգ նոքա ըստ ոճոյ մեր ի յարգել՝ կարծեցին զտա-
նել և զայլ ամբոխ պատմութիւնս կիւրիկեցւոց։

Պատմի պարծենալ մեզ այսպէս հեթեմոյ նորին, եթէ ես պատասար իւր՝ ի կուսէն ելոյսն խանին, և ի լինել պրանչէլեաց՝ զոս-
զոն խան քրիստոնեայ եղև. խակ ես զիարդ, ասացի ցնոսն անաստուածս սա ենկս փլորինտիոյ ալոյտս։ Ընդ-
դեմ խոստացաւ զոսզան թագուհուն և փոքրահասակ սին եր մայրենով, այլ մեծահոգի, անագգաստեաիլ, այլ զգաստամիտ. աստուածեպէս Հիսուսեան, և հմուտ՝ ի պիտոյսն, առաստպիտս և քրիստոնէից քրիստոնէից։ Յորժամ նոսա յանդուգն թիւրքա-
թեր, կամեցան ամուսնանալ. սոյն պատգաւ արձակուսյ խնդրո-
տակս ընդ ոմ տեղիս, գտանել զրիւրդ մի գեղեցիկ յորմէ լինէին և իսկ, եթէ յաջողեսցուն՝ և թէ չանարգ ոգիդն, և զի գաստր արքային հոյոց գեղեցիկ գտաւ քան զամենն, զնա խնդրեալ պատգաւն իսան. և արքայ հաստատեցաւ առ, եթէ հանգամի գաստր իսր՝ [սոյ գուսար՝ ոչ զրիւրդ իմասանան և պարկեշտ՝ խնդարկեալ՝ ի քան հար իսրոյ, առոյ զնա, պատ-
րաստ եմ հնազանդիլ քումմ հրամանի, ոչ եթէ խանն թոյլ տայցէ ինձ ոչնչութիւն հաւորձանաց զրկելոս զնի։

Հրաւանեալ ըստ այսմ զորան խանին՝ խոստոյաւ առնել ըստ հաճոյս որիորդին. [Յորժամ և արքայն հոյոց առաքեալ ոտ նա պատգաւոյ իսր, սրսէմ և եղեն հարսնացաւ ոյդ եղեալ ան-
ձինք, ըստ սրա եր և կրօնաւոր ի զգեստն արքայի, և այլ քանի մի կրօնաւորք. [Իրրև նոսա զաղան խան զօրիսրդն գեղեցիկ, հանելոս ըստ նա յոյժ, և ի արգելու հարանեսս մեծ՝ ոտնաս-
հատոյս ընդ նմա. և ծնաս ի նմանէ որդի մի դարձ առեալ ոտ-
նեսին՝ երբ ոչնիւ լինի, յարամ Տաղիճ ընդ ոտնեսին կերպարանք մորգոյ, [Ընդ այս արամեալ զաղան խանին՝ հրաման տա ինքն զինեսնս ընդ նմա և զիմաստունս իսր, և երդոյ իսր-
հուրդ՝ ի նոյն վը այսր, [Որոց եսան պինի և ասեն, զդ զաստ ոչ և ծնանդ ոչիսդ զինոյ., այլ՝ ի պատնեսնեն սատ-
ցեալ, մեզ պարս և մնանել զնայլ ոչ՝ ի հասր հանդերձ դա-
նեսլ, Ջրամեցաւ ընդ այս զաղան, զի յոյժ սիրեր զնաստ ոչնի, զայլ զի ղղանել եր ի հարդ ոնեալ դաւանին, հրամայեաց այրել զերկուսեանն։

Յորժամ պատրաստեալին զնոսին՝ ազատեալ ընդ ոտնեսին հրել առ ինքն զքրիստոնեայ մի, և խոստանալ նմա ոտ չքեր-
հարդն տալոյ ընդ նմա. և եա նա ոչիրակ զգաստեն, [Ոչ եղև ինքն ոչիրակ ոտոյն, առաջանալ մոխանայ կերպարանք նոր, և գեղեցկացաւ յոյժ յոյժ, մինչև ոչ գոտանել հաւանսա համա ի վը երկրի. ընդ որ սրան լեալ զաղան խանին, և զոր.

մեղեալ յերկրպագութիւն , ոչ ճանաչեալ փառաւք պիտակաւք ընդ
ինքեանս զանհաւատսն բռնակալքն Մամիկոնեայք ընկալան
զհաւատոյ քոյին , մկրտեցան և նովք քրիստոնեայ , և վաղվաղա-
կի առաքեցաք զիարսան ոտ պատուն վերինփակեալ սահեր պա-
տրի սուն մին փրկութեանդ յաւգնական , զի սատակեսցէ նմա
զկենդանին ։

Օ այս պատմութիւն ի լոյս ընծայեցայց զառաքինին անտանի-
նոտ Ենոյ , որ վախճանեցաւ յամի տեառն 1459 . սակ ի աճառնել
ի գործս նր . Ղեւո . ճ . պրակ . 20 . գլ . 8 . ի նմանէ ասէին և
այլք , Ասոյց յայսմ ի լեռն Հիւսուսեածոյ ինին առեղծուածսն
ի սմա ի տուռս առանդասին առեալ . զոմն որ ելեալ քրքրակի
լուսոյ էր ոչխարին մեծ ինին հրաշալին գործ , զիսորդ զանց առ-
նելին ինչիք նշանակել պատուիրէ ասէր , գնան այնք , պատ գրե-
ցին զգործս հեթեմայ . կամ գիրն հեթուսա պատմիչ , սր ինչ
խոսն էր ի նմանէ ճշմիլ , և էր ականատես և խոստովից ղազան
խանին , օտարի զարմացմամբ գրէ առա հանդագոտս , նոպ . ճ .
յոսի . 1301 . տիր . 37 . * Օ այսմանամ աւ ի զայսմիսի մե-
,, ծագրաչ պատմելոյս կամոյ առանձինն ինչասասիլ հեթեսամ և
,, սանամա , սրբ ինչ ոչ պարտ ասանդելոյն զպատմուածքին գոր-
,, ծոց ինաձեռագրացն ։ սեանդ նոս ինչն հեթեսամ պատմիչ
սր գրեալ և զմանհաւան նոցն զպատրան խանին ըստս կալոյն ,
,, ի մեղ և ինչ , այլ պատմական այնպիսի առատ է՝ որպես առ
և ինձ հեթեսամ արքայ ոստիր զպատասր , որպէսզի ասէ ու ես
ամոսանացեալ , սպէ կատարին , ոչ վիրջին պատմիչք մեր ,
Օ այս գրի նոսեր ներսես պատրիարգ . * Հեթում աշ ու երրորդ
,, ընդառ եղեւ ի կին . ասեա սր պատառ ինր էր սա տասան ի
հնուսին զաւգան խանին , և գայլեցան այսպիսի սքանչելիս
ի վեր ։

Ոչ ոք ոչ ինչ ասէ ի մեղ զայսմ հեթեմ , այլ սահեցաս ինձրեալ , անուանիսա ոչ կիսէ պատմեն հեթեմ , այլ սրբոյ հայոց ասէ ։ Ա յդ սկիզբ է . նախ զի ի ինձրել պատ-
զան խանին , հեթեսամ էր ընդեր հայոց . և ինձրեր ասելս
սին ասա ի մեռանիլ պատանին , ուրուն կին հեթեմ ասէ , Հայ
երկրէ՝ զի յասելոյս սնոսանիսոյ ինչ հայասնասու ելեալ օրի-
նոդ կին կրնասաս նորոյդ ինձրին . իսկ ի ինձրս հայոց միայն
հեթեսամ էր , որ սահեր զինչ ասին կրնասաս . այս է ինչու , ու-
րեմն զհեթեմ խոսի ,

Ասէ ինձ խոսացի ոչս վիր սերատոյ՝ սր ինձպեսաց առաջ ինչ
ձմեռ բառնալէն , նոյնպէս ինչպէս՝ և ես վի պատմիչ սեր ինձ ու
սասմեր , սրբ գրեն զգալոն սոյա սրբասոյ , ու սմասիս ասա-
սմեր , սրբ գրեն զգալոն սոյա սրբասոյ , ու սմասիս ասա-
նեին ինչիք ոչսպատիչ սեռ ինչ . մանաւանդ զի նորս ոչնեն ինձ
զազան ինչիք ոչսպատիչ սեռ ինչ . մանաւանդ զի նորս ոչնեն ինձ
ոչ ինձ սմբասա զչսասոր ինչ ոչ զազանոյ , և այոզսմ ինձ

առակել և ի ստուգել ։ Ի ֆանոֆ. Իշ. (1) ։ Հասել ու վճռիփակիտ

Ջիկ ունար Համեմատ ։ Ըստ սրտի ուսումն հարևանդիկ կին

նպատ լինել ի քրիստոնեից , ոչ սրտիվն և այլ ազգն ի քա

զիմէն քրիստոնեայ , ոչ մի ձեռամբ կռվեցասիկն ընկալեցի

այլ վճռ պրկին իրի , համարձակ կեցցատրուեք ինձ ցուցանել

սեղի , մի այլ ոչ էր վճռ ընդունել պշմարիտ քրիստոնէութի ,

Յոտ Եթե հրեշատիս իցէ առաքել նա ու պատ , էլ ինչ ան

նա զգալոն քրիստոնէութեն , ոչ և դադարեցրել քանք ներ

ասի ցուցանեն . այլ զայսոսնակ լե Հայոց մեզ խոսիլ երկայ ,

զի յայտնի ունիմք ի պատուիրեից մերոց , Եթե ոչ ընկալու

Ոչինչ ուտ է և ապիս , Եթե զարգան խան հնչև քրիստոնեայ ,

ի գրասիոս պլլոյ սունց ,

յայլմէ յորինելոյ և մուծեալ ի գիրս նոր ։ սրպես պատուհի և

նոսհնար ուտս պատուելիքն ոչ է սնուսնիսի , այլ Հնդրա

ծնա և աբան զուելիս . որովհ. վստահիմք ասել Եթե այգ ինչ

զիւրաքանչիւր Հատուած բանի այդր պատմուելոն ի քրի

նուելիւն մատուցանել , գրեթե չյայի պատմութ ներկայու

գիմ ընդ ինչ ։ Ա՛յլ Եթե կամիցեմ ասատանր

պատուհատեալ լինելին , նա պի և Եթէր կարծիս տալին որ

ծնեալ և զայդ տղդի , զի յանդիմանեալ լինելին ի նոյ , և

զիտրդ կարելին իլանիք խանին առալ Եթե կին յո պատկալելք

ի ներքինեայ . և Հէր նոյ Հնար ել կուն անձանց իւրեանց ուր

և ինչ լսիլ , և կամ ել ուշ և իցէ ել Հաձոյս խոսիլ , ես . և

ինչ յամրապիսկ պատրաստ ոսմ զգուշանալ պահպանեալ լինելին

Ենց յամրապիսկ պատրաստ ոսմ զգուշանալ պահպանեալ լինելին

Ջիկ ունար Համեմատ ։ Ըստ սրտի ուսումն հարևանդիկ կին

նպատ լինել ի քրիստոնեից , ոչ սրտիվն և այլ ազգն ի քա

զիմէն քրիստոնեայ , ոչ մի ձեռամբ կռվեցասիկն ընկալեցի

այլ վճռ պրկին իրի , համարձակ կեցցատրուեք ինձ ցուցանել

սեղի , մի այլ ոչ էր վճռ ընդունել պշմարիտ քրիստոնէութի ,

Յոտ Եթե հրեշատիս իցէ առաքել նա ու պատ , էլ ինչ ան

նա զգալոն քրիստոնէութեն , ոչ և դադարեցրել քանք ներ

ասի ցուցանեն . այլ զայսոսնակ լե Հայոց մեզ խոսիլ երկայ ,

զի յայտնի ունիմք ի պատուիրեից մերոց , Եթե ոչ ընկալու

Ոչինչ ուտ է և ապիս , Եթե զարգան խան հնչև քրիստոնեայ ,

ի գրասիոս պլլոյ սունց ,

յայլմէ յորինելոյ և մուծեալ ի գիրս նոր ։ սրպես պատուհի և

նոսհնար ուտս պատուելիքն ոչ է սնուսնիսի , այլ Հնդրա

ծնա և աբան զուելիս . որովհ. վստահիմք ասել Եթե այգ ինչ

զիւրաքանչիւր Հատուած բանի այդր պատմուելոն ի քրի

նուելիւն մատուցանել , գրեթե չյայի պատմութ ներկայու

գիմ ընդ ինչ ։ Ա՛յլ Եթե կամիցեմ ասատանր

պատուհատեալ լինելին , նա պի և Եթէր կարծիս տալին որ

ծնեալ և զայդ տղդի , զի յանդիմանեալ լինելին ի նոյ , և

զիտրդ կարելին իլանիք խանին առալ Եթե կին յո պատկալելք

ի ներքինեայ . և Հէր նոյ Հնար ել կուն անձանց իւրեանց ուր

և ինչ լսիլ , և կամ ել ուշ և իցէ ել Հաձոյս խոսիլ , ես . և

ստեղծոյ իւրէ զգուշան չեհիանաս։

Արդ ոչ՝ զի զայսմ հնձողիդ աւետարիչոս, Տաճ, Գ, ոչ, 24, փս, 2, յոբ, 13, Քեզ չետ կրճատութեան իւրոյ՝ ասաց * վասն եաւ՝ ,, Նախանձ հուսասցի և սրիեսցէ զկնա ի վէմ կիրճատուածոյն ի ,, գիհատացս, զաւազանն ի ձեռամբաց հասուսոյ ի փրկուածս ,, զոլորձակեսցէ ի մարսել (ի տապանս կապի. և հօսկ յեսոյ ,, սպանաւ յոնհասուսոյ ։ Ա այս ընձեռեցաւ հանդերձ ա- նե գրէ ի յոան, ։ 306. Քեզ սյս հնձեսցուդ պատերազմեալ * ն. ,, հնձ չարիսն իւր վէմ պաշտպանեալ ձեզ հասուսոյ ։ Արկա- ցանեայ քաղք և կարճն Ալմոյտիձ ըստ այլ դիպուածոյ. իւր զի այս հնձեսցեմ չետ թիմ մորսոյ արտաքոյ մարտի ապա- նաւ ի սրիեսցուսոյ հանդերձ չհնդիւ ։

Ա՛յլ կուրտեն սրոր հնձեմ և բանալ ալեաց մի՛ մեք ըստ- առանձնոյ ապրոյ հոյաք. և ինչ բոլորեցուս պանդխտեցոր, ես, ինչ նեղսիս պոլինոյ՝ չետ գրելոյ ես տրսան կուրացոյց զաչ- նի՛, յաւետս. * Կատանդիս առեալ զպարտուեսնի հոյոյ՝ կա- ,, լոս զամբոյս. և գանալ զհնձեսնի կնոջանի՛ ոգջապոյց զնի ,, ակն, և ինչն ինաքուսրհաց ոսկոս. ինչ ։ ։ ասրս յոյն զնի. * Ինչոս ապոյ ասի դուրձալ ի լուսոյ ամոյց ոնոսց, ,, սանց նեղսիս ինուրսի ինչ գրելոյ նոյն հնձեսնին կրճոսուսոյ, և ,, յառնի ի վէմ կոսառնգնի և ինչ գնոս ի ինգրսի, և գոլ- սանն ի ձեռ ինչ ինձ ։ ։ Իւր ապն և սեռուսի՛ փոքր սի ոլուսեց ,, ասի՛ ինչն չինի ինձ ։ ։ Ասրս ապն և ինչ ինձ ։ ։ Ասրս յոյն հոսպ գա զհնձեմ, գոլոյն և յաչն ոսկո զոքանչեցնս ըստա- ձրս։

Հարսնե ոսլոց ձեր ինաքուսրհաց։

Արդ հիմէլ, Նաս. Ֆ. Եբեո. 767. Քեզ յոսուրս սոլոն հնեմ. սոյ՝ առեւրանոս կոսնգսլիգոս ընկնմոլոնոյ նկոլեցոյ գրսա- սան նոս իշխանի ուսնեն ոսգաս կոչեցոյ սոնուսոսոյ ընե և- գիսոսբեմի գոսոբ իշխանին յոսպկի՛ չեզ ուսոհնոսի ոզգա- գոսոսն, յորմէ ձնեսոյ ես նեն ասի սրգիս, ոլը և գնոսոլոյ եգեն չի գրսոս արքոյն, Ի սոկ փրիսոբ ի սոսպ զգոսշացուցանել ասի զամբոս՝ յոյս ոլոսր նոս, Քեզ ոլոչ պոսոկսեցնի ե, և գրեսոյ սոլոսն ես ինուրսի նոս ինուրսի ինչ գրեսոյ ասոսնոս ես ինուրսի ինչ գրեսոյ ասոսնոս ես ինուրսի ինչ գրեսոյ ասոսնոս ես

ծնեալք յաղեմ միջոցի՝ վիճաբերեալք կային , երբալ երևի թե
նք լինին հինգհատեալ կամ հեթանոսական , այլ աւելի . ուստի և
յաւուրք յաջորդեալ կարճեալ ասեին ծննդեանն ծնեալք . Իսկ
գալոյն վէմ ոչ խոփանելոյն՝ ի յեղեալ զայն պատճառ նոցա հատանելոյ
եղեալ՝ թե կայր և նոր հաստատել ,

,, Այլ ասեն իսկ ոմանք գիրս ասեն՝ ուրիշ առնել կէսմէ-
,, ան՝ զանգուրն կտաւեղէնա կապել՝ ի վերոյ առաքիանեան .
հատ . ե . էջս . 411 . և 416 . Եւ ուրէ × առաքելոցին զոյն
,, եկեղեցի հայոց ոչ խառնեցաք և հպարտութիւն մեծաս , ևս . . .
,, վայ մարդն որ ընդդիմէ՝ ի փորս հղեացուն , և անզգամ
,, արածէքն առաքառուկեցին զնա՝ ամ առնիցէ պատարա յե-
,, լոմ , և գերի վարեսցին զանհամար քրիստոնեայս , մեռնիլ
,, զոր առաքիանոս կաթուղիկոս , որ առնիլ յիշատակին քար-
,, գեաց զպատիժ հղեացուածն՝ ուստա՝ ի՛ սերոցն ընդհանա-
,, կան և պատուոյ գերծուն ի . Իսկ այս ինչ պատճառն լուա-
տանք ասես և առաքառուցոց գրոցդ յանդգնեաւ . զի ունի
յոյնի տեսանի՝ ի պատառ իւ , այլ ասէ փաղնեաւ կին գիկս էր
աղղայեաւս հայկապակ՝ հնազանդ առաքելոցն աճեցաւ՝
ուղղափառ և քաղ . զբոմէ դառ նեցուս պատճառ՝ որ
ի՛ հնդկաստանեայ էր՝ ընդ հայս պատահեալ իւրն , նոյնպէս և պատա-
հեալին՝ զոր մերթ ինչ կրեմք , ոչ տայ ինչ նշան ապագայ-
նոց գալստեան ,

Իսկ մեք գերաւելն ասելոյն ակն ունիմ և առերամն
հատակագրեալ՝ գիտելի եղիցի ոչ միայն ինչ տարբեր ի՛ միմեանց գրեն
բաւականք , զոր առ ի յոյնս առնել՝ առաքելոյ պիտոյք ասեն ըստ
քանս ներբանի պատմելոց , ոչ քան զայլս երկար պատմագիրք
գրեն՝ այսպէս . * Ընդ ուրուակի մատենագրեալ յոյն ասն . 1291 .
« և ի լեռնին հայոց . գնեաս . եղբարսն եղիսպատի պրոպեին
,, գինի առնեանն և ասիրմանն աքսոյց , և գինի խորն քաղքաց
,, բնաւ ին գրքիաւանիկին իլխանաւորն առնի և պանուէն եաւ ի
,, սէր կրկին և ի սէկնէ , ասես յայնմանկեր միւ ասղին հայոց .
,, և եղէք զրաք դուր ի միրապետս մեր ի սիրասն ուռհայոց
,, գինի . և նկեք պաշտօներ գնդապետ դրանն հայոց ,
,, որ կանչեր կայ հաստատին . ուր եր կեն գնկատհաս հայոց էն
,, ի քրիստ ծնունդ , Իշ պատարագ գայն առաքառուին խնամ և
,, պատուգոյն կատարել . իրդ ոչ կարելին ուսհնել այլ գրիտաս-
,, նասքն , քանզի յանել էր ոմոյ թե ձեռն հոյոց զանս ին խոր
,, զատան լանդնան բնիմ ընտիր տարգաք , զոր եգիսպատիքն
,, ի՛ երն կարացեալ առնուլ գնդի՝ ասե կատարմ . այլ բաստա-
,, նին գրքոցին գնա՝ պարգեւեն , և նուագնկին և երկն ի մէջ
,, բերգին ընդ ծուին , և ի յատակի լցոլ աղբեին , ուկ իրրե
,, ուրեմն ոգի ի՛ ներս էին եմն ի՛ վտանին կատին ոչնչ լոգ

,, հարեր

,, հոգւոյն եւ զմեզ ցանկալն , ասղեցիր ամենասէր՝ քո եւ վասա-
,, հասիր դնեալ յառաջ ձեզ . առաքեալն ասելովն ոչ ընկալաւ ըն-
,, հրշցանելոցդ նոյ . վն զի նախ քանզ բնիմ անգամ ասացեալ
,, եր , եթէ ամէն զերծդ , և ես զինէ զամին լեռնալ քեզ-
,, ինաք դնալ , իբր ոչ ինչ ու Ձայն գասուածին , ի վարձին
,, կանանդիկուն հայոց ՇԸ ասուածնամ մանկունսն հաստատե-
,, ցի (կամ հասարակացեալ) , որ էր ի բերդն , զգեցաւ զգեստս
,, իսա հայրապետական , նայտնելս ու ՇԸ նոյնպէս և երկրացոյն
,, Ը ամա , և խոյրքն և ՇԸ կոչ հին արքասնեան գնացին յաս-
,, ասնանին . Ով որ իբրև եռաս քանասուն աչի եղնաք ա-
,, անդ ի վեր կենդանին' ասելով' եթէ զայդ յասուածին ուր ընդ-
,, գեր ոչ արարեր , յասդ ոչնչասն ոչուսն ի աչու գնացեր ,
,, զի հրամանն եհան զոր ոչ ասուանեալ , Ա'յդ' ասչն կերպիցս
,, հաս նոյն ասուածնան յաչսոր ոսսան վհասկեցյս , և վնա-
,, թուանիսան ու զնշմ քաջասնելդ քրիսասնէիցի ասուչն քոյս վե-
,, բնասն հասկան սդին' գերթն ասուսն ի մէսր ի բանտ և ի
,, ծուսուցանչ , Ա'յլ երբն ասուսն զայն ոչմ ի քասելն զս-
,, ասուն ոչն երկիդ ասուսասուսն , ոսհս աչն հայրասնան գրկեր
,, ընդսէմն եա . զի ոչնկան մնաչ ի նոս , և մեռանին ասու-
,, գերին' զար զԱսաշգասցին ասուչնսրդն իսք և գիսնաս-
,, կուքն , եթէ վս քրիսասնէին ասուչնսրդին գնասե չե-
,, նին այս հարսնչանք : Ա'յս կսնեալ ասուսանին ոչնչերս' ու-
,, սաց . գնասիսն քեզ զարս կուգիս այս բանս , և ասս գնչ ոչ-
,, քասն ի գնդրէն զս . և գնաս վասչնսլակի յերկրեա իմոյ .
,, ինչս' ի ոչնդրէն զս . և գնաս վասչնսլակի յերկրեա իմոյ .
,, Ա'ն ես ասուսս ասուս գրեցի զնս' զնաս ասուսանին այս ընդ
,, քասին հասուասասս եթէ ասղցի մնչն յերկրեա իմոյ : Ա'ն ես
,, գնա և ծասես , զի բերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ

Տաղն ասուսոյ

,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ
,, Ա'նչն հասս գասոյ' զի գերին զնս' ի հնդս . Ա'ն ես իսկ , զի ընդ

երց եղեալ և ինչ ի տաւտիճ, թողց կայ երեք ինչ առաքե-
լոսն, նախ զի գնեն ի ոչ նովք ի Քաղքին հայոց. չկնա, և
յուսալով յեաոյ՝ ի նմին ումի նախ քան գառաքեն հրամ.
կացոյց եղև ծառայապետ. և գոյր գաւազն առեալ ի յաւուրս
սուրբ հրեշտակ ի՛ն՝ւրին. որ զինի պատմելոյ գառաքեն հրամ.
կացոյց յորդւոյն ասպիջականն գանգր ծառայապետին, և գնեն գայլ
լինել ի Քաղքի հայոց. չկնա. բայց ոչնդրելոյ բանիւք հրեշտակ
ոչ կարացին՝ ի՛ն՝ եռև առաքեն հրամայեալ յոյնմ ամի եղև.
զի յառաջմ լեալ եր ծառայապետ. որ և ևս ոչկոչ. ասաց
և պատմիչ հիւանդեացոց երկնից գնեն գառաքեն հրամայեալ
ի յոյնմ ամի, ք՛ի Քաղքին հայոց. չկնա.

Յորմէդ՝ զի ասէ, ի՛ն՝ հրամայեաց տեսանին ոչ շեղ պատա-
նել. քանզ չայլ պարա ի խնդալ՝ զինի յաղելոյ երոյ նի յա-
րենէ տեսեալոյն, քանզի ոչ միայն պատմիչն հիւանդեացոյ,
այլև հեղեամ արարոյ վկայէ, ի՛ն՝ * պիրեալ (ի հանգչոյ
) ,, ի տեսլ սեղեր ։ Յորմէդ՝ զի ասէ, ի՛ն՝ տեսեալոյն կա-
թուղիկոս պարձաւ ի գերեզ ի հայր, և ապա ասաց. իսկ
պատմիչն հիւանդեացոյ գինի յայտնապես, ի՛ն՝ նա ի գերեզման
սուրբ վախճանեցաւ. տեսլեան ե աւետեան և յոյլ երկու սուրբ
նոցա հին պատմագրեաց. Այլ վասն և մեզ ասրտուսեալ՝
իբր ասուրբ ինն եղոյց գայս գրեալ այլ ոչ լուսաւորչի, ի՛ն՝
տեսիանոս * կոչեալ ի վաղարշապատ ի՛ն՝ մեծ
ասաց ։ Ազիս նշանակեալ գտեսին, անդ արդեաք ասաց,
ի՛ն՝ ի հայր. ո՛ի՛ն՝ ի՞նքն եր սուրբն՝ ար երեսն գայն ի հայր,
ի՛ն՝ յեա մտիւսն ի գաւազանէ.

Եւս այժմ ասացուշ ճշոյ ի՛ն՝ սրբոյ ի՛ն՝ եկաց այն ի գերեզման.
նեղեցո պատճառ ոչ յեայնմ տեսլէ ի գին տեղոյն և ասացաք
ամի գնեն, և ոչ ոք ոչ ևս. իսկ ի՛ն՝ ոչ ի՛ն՝ տեսիցէ ի
բանս հրեշտակ ի՛ն՝ եկաց գաւազանն, համարի իբր երկու տուր. գի տես
տեսլ, ի՛ն՝ գրեալ ե զառաքեալ գերեզմանատուն իւր ի Քաղքին
հայոց. չկնա. և յուզունէ՛ ի՛ն՝ գրել իբրտ պայ՛ չև ես
եր գաղձալ այն, և տակաւին եկեղեցի եկեալոյնք ի հայ-
ոնածս վասն գերեզման այնց, յուսալն. * և ոչ ժամ կան գեռ
, հաւատացեալք, անձամբք յանկնիցս բառանեալք ։ և գի
անկեալն գերեզման ի՛ն՝ եր ի Քաղքին հայոց. չկնա. ուսոյ
յոյս լինի՛ ի՛ն՝ միշտ ի չնոյ տալին՝ դեռ չեր ևս գարձ
գերեզմանն. գի յետ դիպոյ հեռաս գայսորիկ հարուածոյ. և
ոչ երեք, գինի քանի մ ոտնց յետ գրելոյ յիշատակարա-
նին հրեշտակ յետ ինչ գարձ, ի՛ն՝ ոչ ևս ոչ ոք
յիշատակէ ի վեր գալն սարերուանց ոչխարիկ.

[illegible]

Ա [illegible] կ[illegible] գրե կ[illegible]ա ՚ի բ[illegible]մ[illegible]ն , [illegible] [illegible] [illegible] հ[illegible]մ[illegible] [illegible]. և զ[illegible]մ[illegible] [illegible] [illegible] [

հեծաւ ի ի Տէրեալսիսի ,

Յ կիսատեղն : ոմն յերեսատակեալ նոցին ի պատահէսէ կիւրի-
կոսի զարթուցեալ սկսաւ ի մահուանէ ընդ ոտն ուրուք ի մա-
նուկ ի ոչ ոտեալ ի ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք ի
ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք ի ոտն
ուրուք ի ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք ի ոտն ուրուք
ի

Յ. ՎԵՐ ԼՈՒՍՒ ՀԱՓՓԻՒՐԴԻ ·

Ա ծ լուսնի զարգ ոչնչ գայս ինչ տարմանն և ծանուցանել · զի
ար ինչ եղեն յատուկս մի յայգնակմանէ Քեմմերատայ ի հիւ
լնկիոս , և այլ պատերազմունք , այլևայլ տրիճակաս ասա
դեն · Իսկ ներքոյ պարկինոյ գրէ այսպէս · * Յամի · ՅՀԱ ·
,, քանանայք Քեմմար ասմնդրատացն , որ եր սորան հաւասոյ
,, երկրին , զնոսի մահճանն լայնապարշ Քեզրին Հայոց ոչնչ ,
,, որ փախեցաւ յատեղացս , և նենալ պղտի իւր լնան տղայ
,, ատաց , և զի իշխանքն կաւատյանցն գիմաքարտասնեն
,, ինչ տղայն ի հասակ գայրկ , Ոչարաւ ժամանակի ասա
,, ցեալ ատմնդրատացն բոլոր Հեծելօք առնել զան զերեսաց Հա
,, զարն , և բազաւոր Հնդկաց՝ որ ոտրօգասիբն էր , ահաւոյ
,, և բռնութիւն ի յՀեն Հայոց ի հիւսիսիկա մասս , և բազաւոր
,, առեր արար և սպանանէին և ասար , և բոլոր զան եկ՝ Հեն
,, ատրակ ինչ կարիակ ասանալ , բայց ալ կարաց , Ապէ և ի նոյն
, Հայկոյն Քեմմերատրին բազաւորութիւն և կոտրատ ի
,, յատանս ոնցա և ի հիւսիս ընկերան . և Հեն ալ կը լեռ
,, ալ ասէր ատմնդրատացն , Հեն սերելացար և ի սեռատեն
,, եմ Հեռու , և վնաս ալ հրկնչեին Հայերն յայտնի ձեռաց
,, Քեմմերին , Հեն չի՞ պետն կատրևալ էին և ապատանալ ·
,, Այս իրա տատմնդրատացն ի Հայոց ի նմերատրայ գալալ , ի
,, գարատն մերձնակաց յոտրիկն · 20 · զոլքն տատացնին գտա
,, ռատան Հոգատ Հնծեալս , և այլ այլոսկ Հետևակս Հեն ի
,, նոյն երկիրն Հայոց · և Հեկալ ի տեղացն Հգիպտ՝ որ և
,, պրատ ,րեկէդ պրն՝ յօր ատեի տեղն գեպտոյ · 23 · ատրիկն ·
,, տանն գիմատրի բերդն · պր ծամբ գատաքերցատ և ի՞ներս
,, գնաց · և այլատգիքն ի ծամբն Հկեն , և կարիցին զնոյնն
,, պր ի ներսի բերդն · և ծամբ ալ տր չկարէր գնալ · և գերե
,, ցին անգ բոլր տնեսիւ տնձինք · և անբաս ատար տանին ·
,, Իսկ ապա նատան տղտրեալ՝ ի վի ներսի բերդին · Հպին բա
,, բան , և գնամ՝ ի վաւլ ատեն , և գնամ գրան , և գտկեցայ ·
,, ատեան քաղաքին բերեալ հատմատ կատկացին ընդ ծամբ ի
,, ներս՝ վիրև Հկեն տատ պատրաստի բերդին · և հետապատ
,, առնելին գմոլորիկն , որ քայլելին ի գրանն հալին գրե
,, կին · որալ յոր կալմանց ատատկացատ մարան · Ի՞ յլև Հա
,, գատրն հիպատի ստացեալ խոլեր ինն յգիտաբերի քրիս
,, տանէին · որ կրատեան ինչն պատճառ՝ բան վերսեն ·
,, քանզի գնամ ալ ոչ վախչելին ի բերդէն , ընդ ատնկին · և
,, առնատին գնամ ինչա Հա · որ լիներ խոկ · գի ոչ ալ ձնայ ի
,, բերդն ի քաղաքացատն , այլ խլատնց ընդհարձ գնացին

,, ի խալեքն, Իբր այս լինէր, ի գիշերի հնար տրկին ի
,, քնոյն, և խոյեալ ի բաց՝ փնացին ընդ ծովն. այսպէս կա-
,, բեաւ այս երկաքին թերուժն իբր՝ գերեալ յայլազգեացն,
,, Օ՜այս աղէս հակճանապ իբրև լսեր պատն Աշխանհս, ու-
,, ուրացաց երիսան հաշտ փլորինս ասէց. զի դրձ չինես-
,, սեն զբերդն տրասց, որ և աւեալ ջանի հայոց, և բազում
,, ուժիս ելին ի վէր. և շինեցին զբերդն զարհուրիկ սաս-
,, ւել չորժ ամրութեան և բարձրագոյն. Ոչ եկաց իսր ժամ
,, ժիք. և ապա ի ձիկս պապաքեին պինդ ամրեալ գտան
,, եկեղ այլազգիքն մեծաս սասանիս, զի գնմ հայք առկեն.
,, որ երկնչեալ հայերքն՝ կամիս եասէն զոյս և գնմ
,, բերդն և զեկեղի՝ որ խրախոյ կոչեն Քահան գնոյն.
,, զոր առեալ ունին այլազգիքն մինչև ցայսր ॥ Ընդ այսոսիկ
բանս տրտս լծեսիան միքր ու տարբերու լծի գանալ ի գրու-
ք՝ այլոց պատմարանից՝ ըստ սրոց եղեալ է ասել ի պատմու-
ք՝ թայց դիւրաս միտրանի. սրպէս և կարծս առեանել ըն-

Թեզցուք քաղցատուք իբերաց.

Ի՝ վ՝ ձիւանի խոպանդեաց, և գանձուն, և խոպանդեաց
Եզրորդ, և Լեռնի Վերջնոյ,

Ի զանեցուսյ այսոսիկ յառին թագրաց՝ որք եկին յարգակա-
նութիւ լսաբիռուցոց, և գրեթէ գլխաւորն ըստ ինք և մոյրե-
նեաց հոյ, յաղգի Ամբամ Հառատատն ինչ պատմութիւն ա-
գանի, այլ միայն միր ի միրոյ անտրաչ յիշատակութիւ, քան
ի գիրս լսանելոցոց առեսնելոք լոյծ սրիւ յիշատակել ըղ-
ատոմ՝ պատճառաւ ի զգուշացութիւ, զոր սենիկն ընեն. բայց
քանզի նոքա են, ոմք ըստ կարի ի միս համաձայնել
ընդացաք զնոսին՝ յարմարեալ ըստ կարգի պատմութեան հայոց,
գտաք և ինչ ինչ ի ծիսակից մատենագիրս յուշաց՝ որք խո-
սին զգալիտակ, և ինդուցանդ ևս առեալ յարմարեցաք որ-
քան հնար էր,

Այլ գիտելի է, զի ի վախճան գրոց Ներսեսի պատմիչին դնի՝
թէ զկնի լսանի սրգեաց աշխի, ետասս թիւր հայոց ՚ կոս-
,, սանչին աշգատան լուսին ասս. Ը ॥ և յետ սուս դնի.
՚ Ձնճան հպրսնելոցդն լսանի, ասի (և ապս) կիս եզ-
,, բայր Ձնճանին՝ ասն. Ը ॥ ՚ սոր առեալ են և ասնգ ի յետ-
նոց. որ և զկնի կիրոյ դնին անանիշան զլսան վիրգին. ըստ
սրոց դնի և Հոմդեցին միեան. ՚ասյց այս ես յայտնի վիճակ,
և ոչ թնսի լինել լսան Ներսեսի՝ սր ինր ձիկակից, այլ յոյլոց
եղեալ զկնի մնհսե նր. այլ զի կաստանդին՝ որ դնի նոսր քան
զՁնճան, այլ եր այլ սր ինդր, այլ նոյն իսկ Ձնճանն՝ որ կո-

ՀՐԱՄԱՆ Ա ԿԱՐԳԱԼ ԶՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՆՈՒՆՔ ՍՐԲՈՅ ՀՈԳՒՈՅ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻ ՏԱՐԱՆՑԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԶՈՐ ԱՌԱՔԵՑԱՒ ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ՀՈԳՒՈՅ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻ ՏԱՐԱՆՑԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԶՈՐ ԱՌԱՔԵՑԱՒ ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ

Ի ԱՅՍ ԺԱՄՍ Է ՆԱԽՔ Ի ՆՀԱՂՈՑ ՔՅՈՒՐԱՂԵՏԱՑ , ՅՈՐՈՑ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՒԱՆՔ ՍՈՒՄԲԱՏԱՒՈՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԱՀՈՒՆ ԼԵՌՆԱՅՆ ՍՐԲՈՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԵՒ ՆՈՐԱ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ՀՈԳՒՈՅ ՀԱՄԱՐԵԱ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻ ՏԱՐԱՆՑԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԶՈՐ ԱՌԱՔԵՑԱՒ ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ՀՈԳՒՈՅ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ

իշխան կուխոսայ , և ինքն՝ նա ևս սպանաւ ի նմանէ ; խոկ այլք
փախան ի Հիւսիսայ սահմանս գոյս ։ Եկն ինքն եղբայրն կիսայ , և
տարածաւ յաւարի քոյն գիտ ։

Խոկ ի լուանալ վերջինոյ գիտելի՛ կ , զի երթեալ ի յարեւելս ի
փախչելն գրոց ներուակի պատմիցեն , Թէ նու Թէզբունայ ամիսն
ին ։ յայնմ աւուրս գնդակ ի հասին էգին , և այլք նմանք ։ թագ
ոյս և յայնմանի վերնակ գրեալ ։ զի փոխ գնելոյ առն ։ ժ ։
եղեալ ի ամիսս ։ Ա ։ ի զիջ ի այս զիջ բնաւ առաքելոյ ։ զի սիրելոյն
Քրիստոսի լեռնի հոգևոյ ամի ին ։ 1365 ։ կամ՝ ի փախչելն ։ 1364
ամին ։ յաւուր Հինի ներ ։ ի հոգոյ Քրիստոս սպրդանակ պատին
վեր բնաւրեն ին ։ և առաս եղին սիրակ ։ սիրամանդ յաւուրս
ի Քրիստոս հոգին ։ ոչ յայտ ի ի հոգոյն Քրիստոս գհանապատ-
առոյ ։ և զհին Հինից յամի ին ։ 1375 ։ եղև ըմբռնելն լեռ-
նի յայտագրեալ ։ այն ի ժո եղարդ առ Քրիստոս ին ։ Իրի
սարկ ևս ։ Եկ եսկեն ամիս միայն Քրիստոս իմ լեռն ։ ոչ
այս ևս յայտնապես սկսալ ի ։ գ ուշգ կամեր գնել ։ Ի ։ ատ ։ և

հօմիսանին ։

Ասացից ի գիտել ։ առ ի զայնչափ առնել ։ զի Եկ ոչ Հայոցի
յայնմ գարս հղած ։ ի սրտանեջին ։ քաղեալ ի բանից իմ գիտաց
ջանասիրատուց ։ և ի հատուկսիր պատանեջին ։ Եկ լեռն
նախ վասնզեցաւ ։ ի մարտ յաւարեան մ ամի Քրիստոսի ։ և
քոյ ։ և գնդ յոհնեբերդ տանին առաւել ևս վասնզել ։ քայ-
ևս ։ և ի Հաւքաւ ։ Եկ մեռաւ ։ և Եկ ։ կամիցին պատկել գրե-
տանիսն Քեսարացին ։ ոչ պլաւոր ։ ևս ։ և զայս ևս քաղցասնու-
ցին լեռն ։ պատրաստեալ յայլեայլ պատմագրս ։ ոչ սակաւ շիր-
Քեսարի մեջ ։ մինչև կարի խոկ ապրեցուսել ։ Եկ գալոյ ի ի.
յաւի մեռեալ ։ ոչ ևս ինչն լեռն ։ և Քաղցեցին պատկել իմ ։
Հայոց ։ ոչ գլաւոր ։ և այն լեռալ իմ ։ վերջին լեռն ։ ապրե
ջանդի զայլ գործս ստեն վիպասելիք եմ ։ Հայոց և եմ ։
լեռն պատմագրոց ։ զոր աւետարանի իրեն զին և գնացս
լեռն խոսեն ։ ընդվայր և ։ Հին լինել պատճառ հեղակարծ

քանից ։

Ի վերայ Եկի բացման Քրիստոսի հարց ։

Ասեմք ևս ։ զատմիկ ։ որը չիշատակեն զ արքունին Քրիստոս
Եկ Հայոց ի հեռելիսիոյ , ունիմանալոյն իրերաց կարգին գրե-
ցին ։ յորում եղև այն ։ զի ամանք գնեն յամի ամն իրն ։ 1350 ։
ամանք յամի ։ 1358 ։ ամանք ։ 1370 ։ ամանք ։ 1373 ։ ամանք ։
1374 ։ և ամանք ։ 1375 ։ ամ ։ և Վարդանանք Հանդերձ ի գե-
րեալ լեռնի վերջինոյ , և ամանք ի մահճանալ նորա ։ Ասեն
պատրա ։ զիտել ։ զի ևս առանձին սուրբ պատմութեանց վերջ

քին ուսերտութեան Տէրն կիսակենդանի եղեալ յամի Տեառն 1374. և ի
թագաւորն Հայոց, պիտի. ասաւ և յայս Հայրենեաց մատուցեալ սիրոյ
և միութեան ի պատուագրոյ կիսակենդանի պիտեն ըստանալ թա-
գաւորութեանն ի սոյն ամի թուականին Հայոց, պիտի. իսկ ինչ
պատ. բարձաւեն Տաճարքն ի յոյնքանչ աւուն, ըստ յայնմ ժամուն ա-
կամին ի կիսակենդանի Տառէր լսեալ աղքատ, պատասխանել ի բերդն
կամին, և զինի ինն ամսոց պատարագեալ յամի Տեառն 1375. և
ի Թուականն Հայոց, պիտի. անձնատուր լինել ամենայն ի ճշմարիտ
ըմբռնողսս և գերեցաւ. և մեկ հոգի և ասել թե յոյնքն
ունին հոգի բարձաւեն ինկաւորեն Հայոց, պատես և գոնե ոչ ունին
պատանել կիս լինկեն, թե ի Թուականն Հայոց. պիտի. եզեա այն.
և պատ. ասաւ ի գիրս մատենիս պիտի և միսս պատմագրի
մինչ գրելոյ. պիտի. կիսակենդանս պիտեալ եղեալ էին. պիտի.
Ի զայս Տեառնատուր ասաւ ոչ կայաւ ինչ շարունակ իշխանեին Տոյ-
ոց, որ յամի Տեառն 1380. և ի Թուականն Հայոց. պիտի. պատրիկ
ի պատրիկս պատուեաց, թե իրը հինգ ամիս են յոյնքն Տեառ
ըմբռնեալ և եղեալ ի բանտի. և ես ասեմ ոսս
նոսս եմ. որպես ասուածն ինձանիս առաքելոյն գաղտնապատ-
լսեալ ի բերանոյ նորա, ի ինձնէն ի թուականն յամի Տեառն.

1381. յամենայն յաւիտեան.

Ի զինի ոչ պատրիկ սեղ յոյնս և ի ծիսակատարութենէ սպանիայոց
և դաղղիացոց, և ի ենդնեոց քրիստոսատուց աստ Հայաստա-
ան, զերծաւ լինել ի գերութենէ յամի Տեառն. 1381. և նկն ի
հասել յամի. 1383. և յետ կալոյ ոսն իրը ոսոսն յարև-
մտեան մեռաւ ի փարիզ յամի Տեառն. 1393. և ի Թուականն Հայ-
ոց, պիտի. Ասքեն ինձ ի յոյնքանչանէ լսեալ հաշուեցաւ ըստ
բարձաւեն Թէրսեսեն Տոյ ի կիսակենդանի, որպէս և պնեղ
յամի. 1375. պիտի. իսկ ինձ ի մատենեալն լսեալն, պարտ
և ոչ եղեալ յամի. 1393. պիտի.

Ի յայլ պեսակի է, զի ի վերան տպագրեալ ի մատենս. գլ. Ե.
ի քաղաքացուածէ Թէրսեց. յերես. 117. բարձաւեն Թէրսեսեն
Հայոց գնի յամի Տեառն. 1373. և ի Տասասասեսեն ոչոր թերի
Թուական ամիրայեն դրեալ ի Թուականն Հոգեսպասեալ.
784. և ասի' Թե այս սա պրասախանի վերնայն, (տայց ծա-
ներ, զի եղեալ էա' Թե բարձաւեն Թէրսեսեն Հայոց իսկ լինել
յամի Տեառն. 1373. (համ ըստ մեզ երկաս տանք յետոյ յամի Տեառն.
1375. յորում ըմբռնեցաւ լինել) ոչսոս ենդիմ ոչոր ժամա-
նակի Տասասասեսեն ոչ կարեն գոյանալ ի Թուականն անտի
Հոգեսպասեալ զի այն սա' Թուականեսեն ենք, որ. 784. ոչ
Տիմնմամբ. 1373. ասին. այլ 1382. ասին. և այն իսկ ե
ասին ոչսոսեսեն լինեն. զոր ես սասագ Տիմնագրասին ասոս
նկեալոյ, զի յոյնքանչանէ ոսսաքին Թէրսեսեն ասոս, ոչոր պիտի

գսեթէ ուշացեալ լինէր , սէ կիւրոյն Հռոմի , այլ յետոյ : պէ
սկսաւ հաս Թագաւորել յամի : 1379 : ուստի եթէ Թէ վերջ
սակ ասացեալն է ի գիրսն մեր. մնայասացի ,

Ի տասնօր ջահկեցին պղծոյ կամէլոյ խոտի զսկզնաւորսն էջ
և զկատարած Թիւրքաստան՝ ոչնչնեցոյց , զնոյն նախ , Թէ
առաքինութիւնք * ոսկան Թշնամի լերկրին կիլիկեցւոց և ասաց
,, ասյ ի Թուին ՈՒՀ : փիլիպ դիմէլոյ , որոնք , Ի ոտից գազա-
նաւոցն դնէ ի բանէն : Ղ : փիլիպ դիմելոյ : որոնք : Ի վէմ Թա-
գաստաց գրէ ոտին : * լեռն ի եղեալքն Լիւդոսի ասեն : ՃԺ ,
,, տա շինեալ դիտակ ի Ճրտանկաց ՚ : Ի տոյ Թուէ : Թագա-
ն : մերկ . առաքեն : փիլիպ փեսայ արքային լեռնի , Ո՞այս
եղեալ յարէ գինի : * լեռն . ն . պատկեցաւ Թագաւ ի Հռոմ
,, մոյկեցոց ոտն : ը : ՃԸ ՚ : Ի , Յ. այս պատմութիւն խառն է
լոյս և ընդմ՝ՃԸ սրատմութենէ , զի յայսմ ն ի առաջին
լեռն եղեալքն Թագոսի , այլ երկրին եղեալքն առաքինի ընկալաւ
Թագ ի Ֆրանկաց , և ետուս եղև փեսայ Ղևղիսին : ՃԸ ,

Ի վերայ գլխոյդ էանուշիւռն պահլաւանաց ,

Հանգի զաղտնի նկուն գրիգոր ոճոճանք կմիշկոյ , շիտ-
կեցին ոտինք զգոյն սը ընդ միմեանս , մանուանի զգործ
գրիգորի վկայասիրի և գրիգորի պահլաւունւոց եկեալ ընդ-
հանուր , Ի ուրախանն է , ի ոտվկհան ազգահաւունին ես
ըստ վկայասիրին Թարգմանեցաք և շարագրեալ քեզ ինչ ի վե-
րոյ սըզ , և զհաւաքեալսն ի վկայասիրէն մասամբ իւիք ի
մի ամփոփեաց , ինքն ես կոչեցաւ վկայասէր փոքր , որպէս
յոյժ դրէ կարապետ վկրկոյ ի յիշատակարանս սոցին ,
զորմէ առնալ գրէն և ոսկինք ի Նորոյ , որ և յայնմ Նահանն
ի Ռէյն , Նորէ , ԼԸ , եբէս , 2 ՈՀ , Ե ՂԸ , եբէս , 290 , ըստ պատմ
և աճառնել և ի տալագրեալ տեսացոյցս ինչ և ի ընթացուցս ,
Ի ոյս Թեկլա Հմնորքա է , որ և մեք եգաք ի յոտո-
ջաբանութիւնէ , քոյլ ասկայն ոչ վկայասէր կոչելոյ սը՝ ոսկինք
զոչ ոտէս վկայասիրին գանձնական ոսկ ես տուեալ , որ առնէ
և Նահապետէ կարապետ վկրկոյ յոյնոսկս ինչ . և այսոտ Նան-
գաբեալ երևի Նոտ կարգ պատմութիւն երկոցունց նոցա : Ի
մեր զգաստանալ քննելոյ , և գՀրմնրիան սատգիտալ ի բանից
սուտհայեցոյն , ընթերցուցէն , յատկապետացոյն , և այլոց ,
որոց եղոք ի պատմութիւն ,

Ի յոսկսի ինն է և այն՝ սը գինի ի գիրս Նոտանոյ վարուց ի
վախճան պատմէ , Նոտիրքոյն սը Հօրն , յոսկէն : * Ի Ոնա-
ս բոգալ . գՀնարպնոսիոյ սըզ պատմութիւնոյս գնոր գրկոգ
,, Հոդոյ կոսթուդիկոս յիշեցիք ի քո : և Թարգմանեցաս ի

ա ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՅՔ ՀԱՅՈՑ · ՀՅՈՒՍ · ամին՝ յՀԱՅԼ ԵԿԵՂԵՑԱՑԱ ՍՈՒՐԲ ||
Ի, ՀԱ ՀԱՅՈՑ յԱՆԱ ՀԱՅՈՑ ԳՐԻՉԱՐ ՀԱՅՈՑ ԿԻՆԵՑԻՆ Ի ՍԱՒԵՒԱՅ՝ ՈՐ ԽՈՍ-
ՏՈՎԵՑԵՐ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳՈՅՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ԶԻ ՄԱՍ ՀԱՅՆԻՍ ԹՈՒԱՍՈՒՆ
ԿԱՆԱՆՑ ԵՂԵ ԹՈՒՐԱՑԱԼ · ԵՒ ՄՂ ԳՐԻՉԱՑ ՎԻՃԱԿԱՒՈՐԱՑԱՆՑ ԶԻ ՆԱ ՀԱՅ-
ՈՐՈՑՆԵՑ ՎԱԽՃԱՆԵԱԼ ԵՐ · ԱՅԼ՝ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵԼՔՍ ԱՍԱՑԱՒՔՆ ՀԱՀ-
ՐԱՊԱՐԱԿԵԱ ՀԱՅՈՑ ՅԻ ԿԱՏԱՐԱՑԱ ՆԱԽԱՀԱՅՐՈՑ · ՈՐ ՈՅՆ ԽՈՍՔՆ Ե ՀՈՐ-
ԴՈՐԵԱՑ ՍԱՀԱՍՏՈՑԵԱԼ ԳՐԻՉՈՐԻ ԱՐՀԱՄԱՐՀԱՑ ԵՒ ՆԵՐԱՆԱՑ
ԸՆԱԿԱԼԱՑ · ԿԱՐԳԱԼՈՑ Ի ԳՐԻՉՈՐԻ ՎԻՃԱԿԱՒՈՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԲՄԲ Ի
ԱՌՈՒՀԱՆԱՆ ՍԱՀԱՍՏ · ԱՐԴ ՏԱՐԱՑ ԵՒ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՆ ՅԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՐԵՒ
ՈՅՆ ԿԻՆԵՑԻՆ ՈՒՍԱՆԵԼՈՑ ՀԻՆՑ ·

ԻՍԿ ՎԱՌ ՏԻՒՆՔ ԿԻՆԵՑԻԱԼ ԵՂԵՔ ԳՐԻՉՈՐԻ ԱՐԱՏԱՒՈՐԱՑՆ՝ ԳԻՏԵԼՔ
Ի · ՎԱ ՅԱՅՍՄԱՒՈՐԱՑ Ի ԿԱՏԱՐԵԼ 30 · ԳՈՀ ԶԻՆՔՆ Ի ԼԱՒՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ·
ՇՆՈՐՀ · ԳԻ ՈՐՊԷՍ ԱՆԱՐ · ԶԱՀ ՆԱՀԱՊԵՏԱՑՆ ԱՅՍՈՐ ԳՐԻՉՔԱՓԷ ՈՒՂԻ ԹՈՒՐ-
ՑԱԼ · ԶԱՀ ՈՐՊԷՍ ԱՆԱՐ՝ ՀԱՀ ՆԱՀԱՊԵՏԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԳՐԻՉՔԱՓԷ ՈՒՂԻ ԹՈՒՐ-
ՑԱԼ · ՀԱՒԱՏԱՑԱԼ ՀԱՏԷ ՅԱՅՍՄ՝ ԱՄԻՆ · ԻՍԿ Ի ՊԱՏՄԱԼ ԼԻՆԻ ՀԱՀ-
ՄԱՆ ՀԱՒԱՏՈՅ ԴՆԱՒ՝ ԼԻՆ Ե ՆԱՀԱՊԵՏԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԳՐԻՉՔԱՓԷ Ի ԼԻԱՆԻՆ ՀԱՅ-
ՈՑ · ՇՆՈՐՀ · ԲԱՅՑ ԵՐԿՈՒՆՔՆԵՐՔՆ ԱՒՆ Ե ՎՐԻՊԱՐԿ ԳՐՈՒԱՑ · ԶԻ
ՊԱՏՄԱՒ ԵՐ ՈՒՆԵԼ · ՇՆՈՐՀ · ՀԱՒ · ԱՅՍ ՀԻՆ ՄԱՐՄԱՒՈՅՆ · ԶԻ ԵՐԿՔԱՆԻՆ
ԱՀԱՒԱՐԱՒԱ ՎԿԱՅԻՔ՝ ՈՐ-ՀԱՐՔԱՆԻՆ ՅԱՒԱՏՈՎ ՈՒՂԻՂ ՈՒՆԻՆ · ՀԱՒ-
ՏԱՒԱՆԱՑ · ԶԻ ՆԱՒ ԻՆՁՆ ՍԱՀՄԱՆԵԼ՝ Ի ԽՈՒՐՁՈՑ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻՉՔԱՑՆ ԿԱ-
ԼԱՒ ՎԻՒՐԻՍ ՍՈՒՐԲ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ · ՎԻՒՐՔ ԿԱ-
ՐՄԻՐ ԱՅՍՔԱՆ ՎԵՐԻՆՔ՝ Ի ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՑԵԼՈՑ · ՈՐ ՈՒՍՈՒՑԱՆԷՐ ՀԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐՈՒ ԶԻՆՔ ՄՈՒ
ՎԱՐԵՒՆ · ՇՆՈՐՀ · ՍԱՀ ՀԱՒԱՏՈՅ ԶԱՐԱՑԱՆ՝ ՍՏԱՑՈՂԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԳՐԻՉՔԱՑՆ ԿԱ-
ՐԳԱԼՈՑ ՀԱՄԱՐՈՒ ԶԻՆՔՆ ՄՈՒ

ոճաձոյ էանոց՝ ըմկ գրիգոր գահակիժն իցկ գրիգոր ապի-
լասան · և ուրնք ևս ըմկ գրիգոր ապիրատաճ իցկ գրիգոր տը-
զայն · քոյց յայս կ ըմկ ամենևքին պյլազգ կ · զի գրիգոր
առյոց նասաւ յամի տեն · 1173 · գրիգոր գահակիժ նստաւ
յամի տեն · 1193 · իսկ գրիգոր ապիրատ նստաւ յամի տեն · 1195 ·
և զայոր տամի ունիմք վկայութիւնք և 'ի ըստբրոնապետն՝ որ ժա-
մանակակիցն կր և տեղեակ · ոսոյս զիարդ իցեն նոյն ։

Վրձիվ գրիգոր արծրուի գրի 'ի պատմութիւնի իմիք կիւլնկեց-
ւոց պապիսի ինչ · « Ի յս որ գրիգորս պետեն տիեն 'ի կլայն ,
,, և լինն Տէրակապ եկեղեցի 'ի նահատութիւնի այնեցիոց տաճա-
,, ջացն , պատրաստեալ 'ի նմա զդիրս երկաց լատատորջացն
,, զկօրնելիոսէ իւրոց՝ որ գրիգորիսի և Ներսեսի , հանն և 'ի
,, ծտիւքն (յն 'ի ծովք դլնկեն) զնշխարս մեծիցն գրիգորի-
,, ոի զքեռւոյնապիրատաց Հատնեիոցոյ զոր վաճրատոյ (վըճ-
,, կայասիրի) , և դնել ի եկեղեց լուսաւորչայն ։ Եւ զինի ինքն
,, ևս փոխի մտնէ տեր , և կայ Նանդուցեալ 'ի սե
,, ուեռան կլոպորկ ։ » Ա յս քանիք ևիմ ասոյք իցեն , պարա
կ ասել՝ ըմկ մորմին գրիգորի վկայասիրի որ ըզ գրիգոր ուս-
Հայեցեալ ոհնատուս պատմագրի և ընորհալոյն և այլոց՝
ըմ աղեցաւ 'ի կարմիր վանս 'ի քհատն , վորհարբեալ իսկ
Նոմն 'ի ծովք գլնակ 'ի գրիգորիան յեղբօրն ընորհալոյն , և
անտի վերադրեալ 'ի Տարոնիկոյ լատ ոյս գրիգոր արշոյն ։ Եւկ
զոր ասե՝ ըմկ գրիգոր աշոյ ըմաղեցաւ 'ի կրաշարիկ , պարա
կ իմանալ զն գրիգորի կոհակիժի . զի նա անդ եղեւ , իսկ
գրիգոր արշոյ զն ասելոյ ոմանց յիւրեանց Հանդիսատանի 'ի
Հռոմկլայ ըմաղեցաւ ։

Վ·իտելի է ևս , զի գրիգոր գահակիժ կայի և քարաղիժ ։
ոյլ զի յընտիր գրնատիս գահակիժ դնի , ոնք ևս այնպես եղաք ,
և ոչ՝ զն գահակիժելոյ նը 'ի պարսպի 'ի վայր ։

Լ՝ վ եռաւոյն ագնամաքոյ ։

Ըզ նդաք 'ի պատմութիւնի՝ ոյնոյն ագնատարոյ սկսաւ կա-
ւուցոյ անաի գրիգորի պահլաւունւոյ · զի ի եկեղ և յառաջն
յաւետս ընչութիւնք քաղքատունեաց նստան անդ ամանք 'ի
Հարատած կըշխատ , քայց պյն նոյն առանց ինչ Հատատաս-
լեն , զի ոչ նստէին նոքա անդամոր իրր 'ի աբպհանի ա-
լեռս , ոյլ իրր 'ի տեղի առաջոյ · և ոչս առ Հորկի , մինչև
փոխոպրեցաւ ի ծոն յոնի քաղաք , Ոսկ յաւետս գրիգորի
կը շինի պրեցաւ ոյն ամ ոս վատրանիցութիւնք , և նոյն ինք-
նագլուխ առաջնորդութիւնք պատի ենկսի ։

Ա՝ յլ ասե ոյնք յանծանալի դիրս , յորմէ առեալ կ և գա-

զաւր ջահիցեկին · ել · ի · երէս · 613 · [illegible] առաջին կաթուղի-
նէսա սպիտակ ի ստեղն նաստա յուսուրս բառսղն կամա-
դեկան · յոր յաստէճաշ լինի ի գիրս պատմագիտ · երէս · 98 ·
[illegible] որսվհետև յեա ներսեսեան ընտհանսին հիմնիկսքն կիսիկիոյ
քաղքենանիկք եղեն , մշ այսր պատճառի ես վասպուրականն
եղ առանձին կիլիկիա յաղթութեան զքասին [illegible] այլ այս քանիք
սամ իրօք ներկած են · զի յայտ է ի պատմութենէ , ե ի քանից
ուռհայեցւոյն , ս ի թագաւոր չնորհալւոյն , ի բանն ասէ-
[illegible] ի վերջ , [illegible] նա ես յաւուրս բառսղն , ս ալ զքնի
չնորհալւոյն , այլ ի ծոյս գրիգորի տրօնացասնեայ նաստա ·
սեղ ասողաբ , ս այն ոչ եիժէ մեզ բանի քաղքենանակասութեի ,
այլ մեր ինչնասէրսքս ծնողաց · սրոյ վասն ժողովի մեծ հղա , ս
հոդուածք եղան ի մի տպագր ամփոփ :

Հոդուածք եղեան ի մի տպագր ամփոփ :

[illegible] զքնի այնք յաջախիկեին ս այլ նզովք , զորովք ս այլ
[illegible] գրոյ տասնեակսքն , այս նզովք ասէ անշուշ անել ի · ս
յուսերս սիսեցոցն պատճառս · մի ոք յաղագս [illegible] էին
նզովեցեր , երկոյից ոչ ինչ կիլիկիայ տրօն նաստա ի հասկնալ ·
չաղաչ կացուցաներ զնա · հրամայէր զի առաքասդեսցեր հրեն ·
[illegible] զի առաքեցեր զնա · հրամայէր զի առաքասդեսցեր հրեն ·
,, [illegible] ս ասէ կոտ ոսկիսկ ի զքն նաստա ॥ զորմէ խոսի ես հր-

ասէ ՚ * արքեպիսկոպոսդ աղքատասիրաց իսրամէ հեռաւ ասպատամբեցաւ
՚՚ ի մեզ , և բանագնացս հանդերձ վիճակագրօք նիւ , ոչ
՚՚ կարեն հալածդիլ ընդ մեզ , թէ ոչ նաեւ հոգատուկեսցին և
՚՚ ազատեսցին ի բանագնացից յօրսմ են ՚՚ ։

Այս համարեաւն առնոյ մինչև ի ձիակ կիսակամ վիրաւոր-
ուդ , որ նովև առաքին կամէին եղծանել , և ըստ նմին հրամա-
բանակաւ արձակեաց զալիքամարս ի նոցանէ հաւատեալ եսկո-
կոսացն հոգոյ ՚ Այլ յայնմ հետէ կայ նոյն ոսկաւ ազատ
ի նոցանէ առաքի ՚ և սիրէ ի մէջ ուսոյն վեսպատրականին , քան
զ[illegible] ի քաղաքին վանայ ՚

Ա[illegible] ՚ վէրք ոտիցն վերսին ՚ որ և ի վէրս այնոցիկ գրոց
նշան , և ասէ ՚

Արդեաւ մինչ՝ ոմն եղեալ ի պատուիրս , աշակերտացիցն եր (1)
նեսկոսի հարհալուծն , և ոչ զաղջոյն ինն յոյժ և սիր քանդ ՚ ոտ (2)
և յամենց կղեցւոյ սուրբ ընդհալի ՚ Այս ըստ հերետիկոսա
գոսեր կրնան գալանոս ի յաստնոր ՚ հոգոր ՚ է ՚ և հոգ ՚ է ՚ էրես ՚
241 ՚ և պատճառն է , զի Տամարի՝ թէ սա իսկ ինքն սար-
գիս աշակերտ յոհաննու ոսկեբերանոյ ՚ բայց յայս է
ասէին՝ թէ այն ասելիս երբեմն դադարեն ՚ իսկ սա յեր-
հոգատանեցին դարձեն ՚ Այ հերետիկոսքն աշակերտք սայ-
յոհաննու ոսկեբերանոյ ՚ իսկ զսուրբսն իւրեանց
նեն ՚ Այս ոմանք ևս ընդունին և կրճատին իսկ ՚ զի
սա ինքն կրճատ՝ ար հերետիկոս հատորի պատրիս վերդ ՚
բնաւ ինչ հերետիկոսութիւն բան ՚ գտանին ոչ քերէ ՚ ի մէջ ՚ այլ
զոր ղպատրաստական ՚ զի հոգ ՚ է ՚ եղեա ՚ 242 ՚ առաքին գնէ
վկայելի ինչ ՚ ի գրոյ նոր առ ՚ ի ցայց գլխաւորսն սքանչ պատ-
յոսի ՚ և յոհաննէ ևս՝ լեր յաշխատիս խուզ վերդ զայս ինչ
յոն ոչ գտանիցես բնաւ ՚ ի սուրբսն վերդ ՚ Այլեր կրճ-
մեզ ևս ընդհատցեալ եր սղոյն զգլուխ սարգիսի՝ ոչ զմի այլ
հաւատալոյ վկայութիւնս կարելի բերել ՚ ի տատատոմէ սղ-
գրափաստոմեն ՚ բայց ոմքյսեակ եւնէ , թնաւ չի սեսնալ ըն-
գրեալ ՚ ոյլ միայն գձառոյ ինչ սեկնէ , յորմէ ա-
նեալ ի վերսկսիսալ բանադ ՚

Այլ ասա գիտել արժան է , զի ի սուղագրել գիրս սուրբ՝ ար
սան ևս գիտի կանոնակալն , սնուցել ըն անդադրել և հոգա-
ոսկասակերք գրանս սուրբ և գլուխս սաղոյս և սեքրոյս ՚ և
փոսիրեալ են գնոսսուս գրոյն հինգսկին ՚ և խոնդ արձէ ես
ի սեալիս սոճ գիս գրագրն վարդապետն ՚ սակս իսկ եղեւ

բեր ուրեք ի վէր ելի ։ ասեմ զուզադատակ մեր զայն չէ ձեռա-
գործ ոգւոյ ապականացու ։ և զանացաք ի ձեռս բերել դառն զաւն
փաղաքարն զայն՝ յորմէ օրինակելով ասացբեալ եմ ։ Ապա-
և զայն ի կառուցող ինաստպիս , և գնեցաք իբրև զգեան գոյ-
կաքն՝ առանց ընդդիմացի ի ծախան ։ Եւ յայժմ ընդ երկայն
բազբառուել ստացուածոցն , զարմացաք յոյժ ։ զի սէ գործ
երեսս մի , սակ չէր մեծեալ խոնդատրեի ինել ։ կամ յաւել-
լել և կամ ջնջել ։ յորս ասրեք ասրեք նուա զանազանեան լուսոյ
եմ յաւելեալ ։ զի ։

՚ի ձեռագիրն ՚ի սիրգեն մեծիւն երկրի Հաղթիչն պետրոսի ։
էջ ։ 660 ։ տիւր ։ « Յամենայնէ և առաւելար գիարծիս Հերջ-
,, ամանալանին բացամերկնին , վեհատրին , և զղեցա-
,, ջին , չրագրելոյ առմոտացալ և զանեխոսի անտիրացա-
,, ալ ։ Յորս բան ասես գիրչ գործել և առաջորդն ։ զեա
բառերդ * պատրիարգ առմոտացալ և զանեխոսի անտիրա-
,, քացալ ։ բերեալ և գնդիկաս անանանա ալլոյ ևս Հերեան-
գուսալ ։ ընդեալ և ընդրան ոտգին ։ գինդին անհնար գինել ու մեզ
զայն ընդհեռանալ ։ գաւալ ։ եկեր անաշանար պետրոսի գալլոյս և
առմոգիեսան կանգին ։ բարձոլ և զանան ոսգեսի ։ Եւ յետ
ալալա ընդելոյ և բանուալոյ ։ գրեալ և ոգդ ալան կապարա-
գլուա գանուն ալրն չէսին ։ և գի մի շրիսի եացէ կապարա-
շարն Նարագ եգեալ և ի լուսոյսն ։ * և գլեանգ ։ Տեսանգ գ-
ալ ։ Ասատ և այն բան սուրգան ։ ի ապագրուալն ։ երես ։ 508 ։
Նգեալ և այսպես ։ « Յամենայնէ և առաւելար գիարծիս Հերջ-
,, ամանալանին բացամերկնին , վեհատրին , և գիեցաբին
,, և զղեցալ առմոտացալ ։ և գլեանգ Հաստիկալոյ ։ Տե-
առանձ ինչ գիարծ գրան գարգ առին ապագրանեալ են ։ և
ալլ յաւելուած յանգգեանեի գան ինչ անագիսալ են ։ Ասկ գրե-
յաւելս ալ են ապիսալս գրեինչ ոգհասալ են ։ Եւ ինչ գիսան-

գործուածս ընտրագ խոսիցն ։

Յաւս ՚ի վին ձեռագիր օրինակս իսկ բայեալ են ամանգ գայլ-
և այլ բանս ու գլգսիան գարգ առուսուցիչ ն՝ զրս ։ ան գրոց սրբոյն
առանին Հաստիչներին ընդ ի բղսլաց ։ Օ ասս վկայն և գիսիճաս-
ագաբանգի , որ ևր ՚ի կորնի ունիճեսաց ։ որ և ՚ի վկայելոյ
իւրոյ ասն լիսան գնգերեալ ևր յերկերգսինան հին մատե-
նիս գրան ։ նամանաւ մերոց ։ և Հատատաւ բանիւբ ՚ի ինչ
ինչ գիսիճալ ՚ի ՚ի գիրս սարգսի Իւր գիտուց ։

Ա՚ն գրել գիտել արժան է , զի աչ յայս գիրգ միայն , այլ նաև
յայլ բիլի գիրս ուսանել են Հայոց ուսասատեալք ։ բիլ ան ծատճ
լուսոգատնան՝ մնիդ ՚ի ատագրուլ ոգր ։ և զի չէ սեղսլս գիտել
գաս ։ գիլի ։ ասնիկ ժամանգորին , գար Հաստատել և մնիսի

վէպ։ Օ՜այս գիրք ես ապագրել զսուր ջուհկիցի՝ որ ինձ եւ նաեւ կաթուղիկոս։ Եւ ղոյ ինձ եգիս անդ ներհակ իւրոմ վիպասէ՝ ի քաց եհան անտի, եւ զոյ ինձ եգիս յաշտարակ օրի- նակ՝ եմոյծ զայնս ընդ հոգեայս իւր։ որոյ առաքացեալ լեալ այս, զի։ տես։ 1786. եգեր է։ * Յառաջ լեալն երկամեակ։ ‖ ։

Եւ ահա այս քան ազ զառաքելական ձեռագիրս։

Ուրեք ուրեք ես բարձեալ է ի միջոյ գՅառաջաբան քանից՝ որոց առաջացեալ լեալ այս։ զի ընդ հին ձեռագիրս օրինակաց ի մեկնուէ ջոյս գտանելին՝ գրեի իսօրով ի սկզբան զայսպիսի ինչ։ * Այսո՛ ,, քան զառաքելի մանկս՝ պատշաճ վարկանիմ՝ զաղերսական ,, բերել յաւուրս զքան, եւ չտարաւաբեր սմանց ուսուցել ‖ ։ ,, Ուր եւ հիւսաձեռ զամենս՝ ի ախոյեսից, սրբ մարտնչին վիճա- բանելով ընդ այլ ոտից քրիստոնէից։ եւ զսիրոյդ Աշմարաւելեն ասէ ծայրի կարգան ։ ‖ ։ Ա՛ւ աՀա զայս քան ի պատճ ի քոյ Ծագելոյ ի տարեդրձին ։ տես։ 321 ։ Ի տեղիս ուրեմն ես եղեալ է զՅառաս ինչ յայլմանէ իմառաւասկի, բայց կրձատեալ եւ ա- պուաւելեալ։ եւ ասր յիւրմէ յորդոյէ անուն եդեալ է զայն ։ եւ զձառ մի ես իմառաւասկին յատուկ եգեալ է յանուն Յակոբայ քերթողահօր։ տես։ 130 ։

Վասն թէ՝ ի ձեռագիր ոմանեան սրբազան ինչ յաւելուած կամ պակասեցուցեալ ինչ, չի հարկ երկար գրել։ սէ ասեմ զնա- լոմանէ՝ որպ սպրդին ի գաղափարեն, զի այլ յիսի կարճ պա- ռահիւ, այլ զայլ բանից սրբ հնոցուածոցն ի կամ տալ։ առաջ յաւելեալ են, կամ հնոսեալ։ ոմանց անուանի ոմս ի յայսմհասրս, ի Ձռաքնաբերս, ի կանոնագիրս, ի պատմա- գիրս ։ ‖ ։ Ի մէջ բերին ասս ինչ զգիրս պատմուածս վեր- գանալ։ զսոյց ասելիք ի պատասն ու յառ զերիս օրինակս ։ Ի միոն ի ոտգանէ գլեալ է, ի Թուխին հայոց իբր ։ շիւ։ ոմս ի շիկս նորին վերադանալ յաւուրս առեփանոսի սիւնեցւոյ ստա- տելեաց, եւ ի կիր առեալ ի նմանէ ։ ոմ գնի ի չիշատակս- ,, ըսի՝ ասրս յայսմ հին ձեռագրի գնի ասելիս ինչ ։ * ,, Ի ,, Ի թուխին շարժեցաւ իմոյր ի մեծ որսէն հռոմեայ ։ ա ,, գրեաց յայդ ոտս ասր գրեանցիդ, եթէ պարտ է զատեանդ ,, հոգեին ծած՝ խոստանալ ի հարե և յորդոյ բանեաւ։ Ա- ,, սչ երկս հանդոյ առաքելոց ի յոնոյ և վրոյ, զոր ի հայոց ,, որք քննեցին զդատաստանն ձեր առաջոյ ոչն ի ձեռն ծած-

ի նուագիկ Տիգրոյ ։ ընդ և քաղցեալ և անուն խոսրով պատ-
մութեան ։ իսկ երկրորդն դիտել ։ ի՛ յետին. Ինքն ։ յաղթե-
ցուսանել ընկալեալ և ուրախ ։ քանզի բազում ։ ի՛ ի
հանեալ քաղաքն ։ և գրել և արձակ ։ ՚ի՛՚ն. Ընդ ։ ՚ի՛՚ն
,, ժեկատ. ինոկ ի՛ ։ ասացեալ ։ ասել ։ ի՛ ։ ասել ։ ի՛ ։ ասել ։ ի՛

այնուհ ոչ մեռանիցին : այլ կեա երջ դարձուս Թէոփիլոսի՝ ուռաւել
եւ ի կարգի եղ նա զնա՝ եւ յաւել ի նմա ինչ ինչ առ ի շա-
բաթաբաժին խօսից , մեծեալ ի նմա սկի յուսակեն , որով
յանի զքան իւր միշտ յաղթող նիւթեցուցանել : իսկ զքանս
շնորհալոյն Նիւռնս : յեղյուսիկ եւ ասէք ոմիք թէ այնպէս
կեպեաց քանիք զնորհալին՝ պինդն ոսիքեքան չինել նմա ,
եւ ընկնիլ իշատ , եւ լալ նոսի , եւ խոստովանիլ , թէ մեղաք
էր մինչեւ ցայնժամ՝ ի վէր վերադարձուսն մարդեսութեան քա-
նին , ես , ես , (1) Օգոր եթէ յուղղութեանցն ի քանս շնորհալ-
ուէն՝ զոր գիտաց Դաւիթ և գիրն այնու խոստացաւ առ կայսն ,
այլուզգ գաստիս ամենեքին : (1) այլ ընդ այդ չէ պարտ զար-
մանալ , քանզի այս բնութիւն ինն է , զի խոստովանիցեր քանայ

զիարն ցուցանել գերագոյն ,

(1) Դաւիթ զգր Թէոփրեանէ յանձն իւր ծգելով մի-ծոցուցանել
զքանսն , պատմիչն հայոց՝ ի կողմն շնորհալոյն վերածէ զինոյն
և պանծացեալս խօսի , և ցուցանէ թէ շնորհալին յաղթուհա-
րեր զթիւրքիանն՝ ի բանն հիւրոյն (1) ոմն պատմիչ ուղղութ քա-
թթարեցւոց ասուլթանացաք՝ Թէոդորոսի տաճկաց ընծայն ընդ
յաղթութեին : ապ և անտանել առ ուղեմանեալ : է : գ : (1)
վիճաբանիլ Թէոդորոսի տուրքոյ ընդ Թէոփիանոսի՝ աւել քա-
թեքարեալ , ամիրեցան եղեն Թէոփիանէ , և վ կարաց զդէմ
ունել բանից՝ (1) յուսացեալ և , թէ յայսմանէ ապ հուռ
կեձիկեն հայոց ղեղեալ ընդհանուր , որ զարաւել խոստովանել
էր առ ուռաքն Թէոփիանոսի . և թէ յետ մինչեալ Թէո-
փիանեայ՝ ի Հռոմկլայէ գրեաց Թէոփիլոսին Հոյոց ուռ Նո-
ւիան Թէոփիանէ , թէ յորժամ ժողով ուծ պետարեցին ,
յայնժամ յայս առնեմ զիմ կռնիս : (1) ուռ և գրեաց ուռ
Թէոդէ ուռ միւսոյ կոնստանդինոս ուռոյ . և յանձն արար
զինոն թոյր ուղղուն Հոնդէյ՝ ընտրեալ Նոգին միւսոյն ,
ասելով՝ թէ * զոր ինչ գու ուռնիցես , և մեք զնոյն արաս-

(1) յեզր ի ,

Չեսանէ՞ս ահա թէ պիտի ուռաւելքանիկ գա : Հայնոյ եւ
թէ մի իրաքանչիւր զինոն Նկրաի յուրձուցեալ . և ի
բարձրացեալ՝ ցանի ունձնուն քառ՝ նաև ասուիթիւ
ի նոյն գաւառարիլ ցոսոյ , (1) այսուհի եկաք ուռ՝ ի տա-
ղուռ ուռնելոյ զընձերոյսն՝ ի վէր երկուց , նախ՝ թէ ոչ
բանիք ոչ նպատկէ և իսկք Թէոփիանոսի վերացեալ ընձուղիք
են գրելոյ , և ուժգորգելի խոստնալ , իրաքանչիւր զինոն
առաքել ընծուղեցուցանելոյ , և ես լաւ երացն եղելոյ աւուն-
դելոյ . երկրորդ՝ թէ ի կուռել ուռոյ իմ հնձեալ ինչ զպատուիր
երայ ի Նիմատաւ՝ չի յաւելման ընծուղեցուցել զինոյ աւելի
կեղմանեն , այլ պիտոյ և գիտելոյն ես ընծուղեալ , և ուղիղ

ընտրութիւն առնեն ։

Խոցելով ու այլեւայլ կերպ առաւել ծանուցանել , ու զինուելն ի մեծ առաքն հաւատացեալ ՝ ունէին ի միտ զառաջինն ինչ կենդանի ։ զի ոչ զառաջինսն ասէ ու այլոսն ի միւս ։

Ի վեր քաղէին հասկերայս , որ ի նոսա ապրանն ։

(ա) Պատմէ այսու ժողովուդ որ եկեալ ի սահս միաբանութեան հայոց ընդ յունաց , ուստեղծ ի Նոսա եղեալ ընդհատումն և պիղծ պղծութեան ։ զոր ոչ ինչ կարէ ապականել ՝ ոչ ժամանակ , ոչ ազգ , ոչ տեղի , ոչ ազգ ոչ ինչ ։ և ոչ ինչ կարէ ընդդիմանալ նմա ։ և ոչ ինչ կարէ ընդդէմ կալ նմա ։ և ոչ ինչ կարէ ընդդէմ կալ նմա ։ և ոչ ինչ կարէ ընդդէմ կ

նաթանաւել էլ ոչնչար ուսուցաւ՝ քայց եթէ յայնմ ժամուն, որ պատմութեան յետ մեհենից շնորհալեացն Տրդատեանս գրիգորի հանեալ ազապէ. ||| պատմ յիշէ անդ յընձայս բանից և նա ինքն սմանալեացն, իւր ասէ՝ այդ ժամուն էլ ի տաճառեն, ոյլ՝ ի Տաճկաստան եղեւ, ոնգե յայնմ ասենդն ի պատմութեան նորին" զոր ետաք ուրեմն և այն առենաբանութեն ի հաւանութեան ասացեալ, և ոչ թէ ի տարան։

|||ել ||| տնանկս, զի այն ժամուն գրիգորիս կիսանալեացն էին նախնեացն ամ, էր ուստի և կերկուսա հին ձեռագիրս առենաքանութեն էլ գտանի, ոյլ՝ եղեալ յառա առաքենի, քանզի էին օծեալ Թագաւոր

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄՈՎՍԷՍԻ ԽՈՐԵՆԱՑՒՈՅ

ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄՈՎՍԷՍԻ ԽՈՐԵՆԱՑՒՈՅ

ԳԻՐՔ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐՔ ՏԻՐԱՑՈՒՆ ԱՐՇԱԿԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՐՍԷՍԻ ՄԵԾԻ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՈՒ ՀԱՆԴԷՊ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀՈՌՈՄԱՑ ՈՒ ՊԱՐՍԻՑ։

Ի սկզբան թագաւորութեան Նարսիսի մեծի՝ յաղթահարեաց զհայս եւ զհոռոմս եւ զպարսիկս, եւ ամենայն ազգս հիւսիսականս ի ներքոյ հնազանդեցոյց զիշխանութիւն իւր։ Եւ ի ժամանակս նորա ոչ էր ոք որ ընդդիմանայր նմա ի ամենայն կողմանս, այլ ամենայն ազգք եւ ցեղք հնազանդեալ էին նմա։ Եւ ի ժամանակս նորա ոչ էր պատերազմ ի ամենայն երկրի նորա, այլ խաղաղութիւն եւ հանդարտութիւն։ Եւ ի ժամանակս նորա ոչ էր ոք որ ընդդիմանայր նմա

բնակ իմեն ժամով յայնմանէ քաղաքի , որ կոչ ընդ իշխանութեամբ
հռոմոյ ։

Այսուհետև ժամանեալ որ գաւառիցդ 'ի հռոմկլայ' եղև միայն
մեռ ի պատանեալ 'ի քո երկու լուռի , և ոչ ես ծիսից - իսկ յա-
ռաջատաւթեամբ լամբրոնացւոյն ոչ միայն մեռ երկոս թուռեմ ,
այլև մեռ ծիսից քանզ լինին , ուրեմն ոչդ առնեաքոյս եմ
ոչ ես առանել 'ի ժամուն հռոմկլայս , այլ յայլ ամ ժամուն ,
որ իմե գասմարնալ 'ի առաքս , Պինեմ , որդարև լամբրո-
նացւոյն յառնեաքոյս եմ ոնդ գրեաց և պճիոլոյ , որ 'ի գաս-
մորել ժամուն' խոսնոյն ևս զայնցանե , քան սրամ և պա-
հանջելին յորոք զատորինն , քանզ յոյժամ ոչն ոյսհանդոյս-
լեմ յանուց գատարեցյս , ոչ եղև . Նմն Հարկ իոսիլ զեմ' զոր
գրեալ եր , այլ զոյն ինչ մեռ , զոր պիտոյ եր իոսիլ . իսկ
գրեալ ես' ոչ և էին' ասեցեալ մեռ , և եմեկ առացեալ ևս
իմեն , ոյոյ ոչինչ շեղխոնոյ մեզ ։ Այնոքո պատրա է առնել
և զանձիմ պճենոյն , զոր պատրաստեալ եր գրիգոր կճեղեր
Ձեռնասունաքն լամբրոնացւոյն' ոտս իւրացանչիսոր խնդ երրոն
յանտոյ . զանդի առաջ ևս ոչ եղևն յոյն ժամոյ . աստի և ոչ
իսկ գլխոյ կոն 'ի գործս ժամուն , այլ պատրաքոյ ։
Պիտեմ , զի 'ի Հռոմասոտ պատճառե միամ' , որպ հնդկնակն
և անձամանեմ ոք , զոր ն. գերն կլևոեն . ա , 22 · երես · 324 ·
գրի , լև ոյն ոյս ժամով միաբանութեամբ' իսկ գատարնալ 'ի
առաջատն , բայց ոյդ ոչինչ ոյոյ , զի ոյն պատմութեամբ և ևս ըզ-
բաղդ պարտ առեալ է ոնդատրոկոյս 'ի վերնադրե սաենա-
քանութեամբ լամբրոնացւոյն , Եւ քանզ պատմութեամբ են ոյս ,
զրիպ զո ոպոյ * զարար ժամով յոյմ եղիկոց 'ի տուրանեն կիս-
,, ղինքեցոյ առաջատութեամբ 'ի ներսեոն նոյն քաղաքին եղիկոն
,, և ևս ծիդոյն ոչ ոիրոյ և միաբանսն ոտս ևն զրն յամոց ևա-
,, հոսել , և մինչ յայս խոսհոսդ եմ , լուռն զմահ բարե-
,, պաշտ ևն զրութիս մահուելն . և յոյժ վերացան . զի նոս եր
,, կամեցող սիրոյ և պատրաստեմ . և ոչ անկատոյ ձեռոյ
,, պատիոն ուծացին պատասխրանս ։ Ի. չս ահս ոյն և , որ 'ի
քաղաքն պատմութեամբ ժամոյն գրե , իսկ ոյդ ոնդ ոչ 'ի ոտաքոն ,
այլ միայն 'ի հռոմկլայ գհի 'ի Հայրապետական ոճոտն , ո-
պա ատանեն բառս փառս յոսեբանածով է եղեալ , և համ վրե-
պուրտ ։
Պիտոյ է անոտնել և 'ի բանս սիսիմատոյ սպատրանցոյ 'ի
հարդե անհիմոտոյ , որ գրե ոյպէ , * Նրնև ժամով 'ի ոտար-
տոն , ոնդ Մաշեին Հայոյ 'որ գրիգորիսին , և մեծոտս Տնանգե-
,, ատ վն սիաբանութեամբ ըզ ոք նկեղեցոյ , օրպես ցոյցանե
,, ատեսե սի ոտ ներսես 'ի յոտոյգոհծս իւր վն նոյն ժամու-
,, վեյն , և 'ի ձառս Պղճոյն ։ ։ Ասր ոչս յոյժոն ցոյցանե

Ի վերայ Դերենիկ Լուսաւորչայ ։

Յարեաւ Հաւատոյն ելոյց արդեաւք վկայունեալ այնու ինձանէ յամենայնի, եւ կամ ի քանի ամսոցդեր նա ի վախճանելոյն այնպիսի բան ։ Ի յայտաստուր ի յունէից ։ 17 ։ ասի ես մեռանել ի հառակի ։ լիր ։ ամայ ։ և ի գիւրս գոնդասրան ծնաւ նուագծնոց ։ երես ։ 259 ։ տիկ ես մեռաւ ։ լիր ։ ամայ ։ և յայլ գիրս այլազգ ։ Ասայ ի զուր ասի այգ ։ դն անատուկոյս է ես նա ի մեռանիլն էր ։ խն ։ ամայ ։ ո՛ր այն նա ծնաւ ի Թոռին հայոյ ։ ոչ ։ և ան ուռաւ ի Թոռին հայոյ ։ ոմկ ։ և այն

պանե , ինչ եօթին տունք յատաւ մեռուլ էր ուս . սրով և մահ տէր
լինի ի Թամին , ինչ , [ակ լոյսմատաւ ըզքո վերխակուս առուսի'
միով առնու պատուս պանե , յիր , պիղ , [ա այս ևս գրիչ ցասցանեի
առուսի , զի ինքն ըստ թոռոցին ի իչխատուկատուսի յոչնատանեի
իմի' ինչ ի Թուխին հատուց . ոմն , ներկայ էր ածուխին լեռ_
ին , յորում ոմն և մեռաւ իսկ . ուրեմն ոչ յատաջ , այլ ի
սմե , Թամին վախճանեցաւ նա ,

; Յոլոցանե յայս է , ինչ ոչ կարին ընծայել լամբրոնացոյն
աջը , լիր , կամ լիչ . այլ ինչ , կամ ինչ , [ոչ զայն զի ոչ պատ_
ուեսնը ասէ , առ ուսումնել սկևռասցի' ինչ այմ , լիր , առայ և
լաւբրոնացին , և զի ինքն սատմնել էր Ներսեցուալ աչեաք' քատ
զիպեցեալ ինչոյ , և կաստածեր յատալապոն վախճանել քան
զաւբրոնացին , յուսերա գրել անդ և ոչյուրիսի ինչ . մատ եմ
էս ասե' ի վախճան կենաց . * իսկ ենե՛ [յետ վախճանի իմոյ)
„ այլ ինչ' ի չուրհայո՛ ոչ պատշաճեր ծառս մեր (ներհակս
„ հատբրոնացին (ոմանեալ ի գնացս ջատոյ այր պրոյ , մնանկա_
„ գանոյ աշակերտաց սրբին առուն ասե զպրատի դրելոս ի
„ առս պրոյ ժողովել , և զքնութեան յատաչաստատաւնէ վախտաց
„ սորին և գլխով գինի եկելոյդ պատմել ,

[ակ ինչ գիտէր լեալ ինչ մահ լուսիչ մատաչոյն , զքի չոչմ_
առատս է յուսիչ . 17 . երես . 869 . այսպես . * [ինչդես
„ (ի քատրաքն առաքոս յետ գնացաչ սինն ատքիսոյ) ի քատս_
„ զատնի էր , կաչաս գնա առաքին գատ առատատմբ ի լուսիչս_
„ հրոս գնդոց , և վախճանեցաւ . ի [ակ գրիգոր սկևռասցի որ
առաքս գուլեատ ի վերոյ նորս , ոչրսիատես նանին գալով գրե
այսպես , [յետ ոչյուրգոյն ասե' մնացեն խորց * եղուդես ե_
„ գնալ ոսկերնի ինայր խնդոյնէ , և զչ նատատելու խորհե_
„ գատին գրնատա զգիրկատարին մնատացանեք ոսատատագ ,
„ և հազարդեալ կինատրար և մեղատաքիչ խորհրդոյն կրե_
„ մե ալ երբեք ի լոյս ելիս , մեծատ հատատով և բոլ_
„ գատ լռատ հանդերձ սիրով և ոսքատատոյնք , գնա սյնո_
„ լրիչ ատոս յատիս ինչ անկաներ հարկատ կրիչ աղգատոյ
„ ընտանեաս . յուսալ հոչեր գնդրատն , զնախաքարոզն տե_
„ հրուաք երիտրգնե , զնքատատկոս և զլոգատրակատ սի_
„ թիչն սքգատոյն ատատեր , , , և ինքն ի վեր զսիչ հրոչա_
„ ոչատ յատմե սչ երբեք կր խոնարհեալ չ ատեցոյ աչք իմ
„ ցետ ժամ ատ ծոր , յատատ հանդատ ոսքատատոյնքդ ինքատ
„ ի ձեռս քոյ ատեր յիր ոսատնեմ գհոգի իմ . ընկալ գհոգի
„ քոյ ատեր ի ձեռս քոյ ատեր յիր ոսատնեմ գհոգի իմ .

„ քատոյս ներսեսեան ի . ՃԼ .

[ուել ի գիրն . փար յար . ծատաց . երես . 259 . յատեցատնալ ինին
ատոսիսի ինչ , * ևսի որգի աչի ինչքեսաց ատս երեք . ի ոս_

,, զանձն այնչափ նեղութեան յամբերութեացդ , առաւել քանիցս խոս-
,, տուեալ բմբռնեալ , մեռանել ի սուր երիտասարդութեան : Այլ
,, ամաց : զի այնպէս իմպերեալ էր յոյժ (նա ինքն յամրութեա-
,, ցին) , թէ յերեսաց գահուն դառնայիր' ի փրիսուելոյն ի հա-
,, ձեղն զ այծ ինչ զեղ ծառուցս էր , ընկալցիս վնասի իմ : և
,, նեղէ տիտղոս) : Այլ այլ պատուհասին այլոցելոյ է գուցե
ի տասագրութիւն : զի լինիս արդի այնի հարիւր ամաց և ասելի
և յետոյ եր քան զառաքեալսն : արդեւ յղացուի ուսանդի ի
պատմութիւն հոգոյ : Այլ գրեալ սէր ժողով առաց , զամէն գրո-
ռատ , ոչ ինձ յատուկս լեալն արդեաց այնի , այլ լեալն ելս
ամարտութեաց այնի և հեթմոյ : Այլ դիակաւ ապրեան է , զի այս
համառատ պատմութիւն և ժամագրեալի ոչ եդեալ ի ի վախ-
ձան նախոյիշատակեալ գրոց , նորին և որ առաւելի ի գիրս
ջանկիցելոյն : Գլ . ի . բազմիցս զարուցանի ի հարցասուս պատ-
մութեաց ոգոյց : գրոց փոյթ մի՝ կալաք ի քննուի

Մեռանելոյ մի՝ ըլ ինդիր ;

Ա՛ւ զնա գրուածոց յամբերութեացն գիտելի է , զի զուց ի
թէպետ ի վերջաբանութենէ ոչինչ' առաջարդն եղեալ է , թէ
զաւգուց' ընդ-ընծայի և գիրքն կոչեցեալ Տարոնոյ վանք , Այս
հայաբերեալ ընդուն առաւել ևս քան զոյգոց :

Պիտոյ պարտ է ասասանոր և զայս , զի ոչ և եղոյզ ի պատ-
մուէ' հնդրեալ յամբերութեացն մեռանել ասուս յառաջ քան զնոյն իսը
դեռատեալ ի կռատանդիսուպոլիս' խուեցաւ ըլ ձեռն կրօ-
նից և ծիսից հոգոյց : և ոչ կարացեալ լուծել գիմաս ընդ գոր-
ձառ տրամութեան : Ո՛չ այս պատուէ ել ինոյն գրելոցս ելեւոյցն ,
այլև նա ինքն յամրերնայեալ' ի չիշատուկարանի գրոց ինչ : ուր
առ ոչ ինչ յամրերնայեալ' ի չիշատուկարանի գրոց ինչ : ուր
,, մուկքս ուրուրեալ խոսակցուէ' գոսք զառաս ունծուսեալ. ի
,, ի կեսասանդիսուպոլիս ի ինէ հոգոյց : ոմոգ . և ասաս նա-
,, (Տղուեալ) պրեալ խոյ գրկագրիսի ածի գէ ասաս ել իս
,, ասեն գէ : * Այլ ինոյն նէ՛ասա ասացող մասանիս' գոյսեալ
,, ուցանի : : : ոգոյ ոչ ախոյժն ծառուցէ' ինչ նորսգեալ հոգ-
,, ես , ոչ' հնուալ գրէն : և ասէրնուել ի հոգոյ կասս
,, ի ինէ հոգոյց : ոմոգ . և ասաս նա-
,, (Տղուեալ) պրեալ խոյ գրկագրիսի ածի գէ ասաս ել իս
,, ասեն գէ : * Այլ ինոյն նէ՛ասա ասացող մասանիս' գոյսեալ
,, ուցանի : : : ոգոյ ոչ ախոյժն ծառուցէ' ինչ նորսգեալ հոգ-
,, ես , ոչ' հնուալ գրէն : և ասէրնուել ի հոգոյց կասս
,, ի ինէ հոգոյց : ոմոգ . և ասաս նա-
,, (Տղուեալ) պրեալ խոյ գրկագրիսի ածի գէ ասաս ել իս
,, ասեն գէ : * Այլ ինոյն նէ՛ասա ասացող մասանիս' գոյսեալ
,, ուցանի : : : ոգոյ ոչ ախոյժն ծառուցէ' ինչ նորսգեալ հոգ-
,, ես , ոչ' հնուալ գրէն : և ասէրնուել ի հոգոյց կասս

ակնհայտութեան երեսից՝ պրծաք և զինքն ետեսականաց կիրա-
ստուածութեան, սկսանելով սկսակս . ՚ի բրիւ յատուածեաց սկսու
,, ետեսակս ստացի ընկերին յուսացեալ, ես ՚ի նոյ ասպա գնել ետես
գեմ ըզգետմ Հարցանէաս և սկինիսատաւոյ բացանէ համատանդ
,, յուսացեալ, եղ ՚ի ՚ի սկ սկսարիսարգեն . ՚ի սկսը սկսու եղեսակս . ես
,, ՚ի ասպա ընկերացուն զգուշացել, ինքնին յայտնի ասպասկսու
,, ՚ի ասպան սկսուցանել եղ յուսացեալ . բացել զգացմասցել ինչ ն,
ինչ ՚ի սկսակ սկսուցանել եղ յուսացեալ . բացել զգացմասցել ինչ ն,
գի սկսանգ ՚ի յեսասկս զգացս սկսուցանսկսելի ինչ Հարցացաս բան
լսել երկսասցեալ ՚ի սկսացուել ես սկսց և սկսասկսել ե ՚ի գինուց
պատասխանի . եղ . ես , սկսց սկսը զ՚ի սկսանս սկսացանի սկսասկս
խոսաց գինու կրկին,
,, ՚ի ասպան ես ՚ի սկսել և զացս , զի սկսկսարս սկսացասկսն սկսասկս
,, ՚ի հացուկ սկսկսեցասկս՝ սր երկսացաս ՚ի զկսասկս ցեսաց զացս ս
,, ՚ի սկսկսան սկսը եցուկ ինչ եցսկսերս սկսանց ցեսաց զացս ս
,, ասկսանի , զկսեսացս Հասկսան զկսկսաս սկսկսանսկսն և զկսան-
,, սկս զկսան ես սկսկսան (կսասկսն , սր սկսան զկսացս
,, Նսկ՝ ես սկսկսան կսկսն (կսասկսն , սր սկսան զկսացս
,, ասկ՝ ՚ի

յաջորդն ներսեհի կլայեցւոյ գրկիկը ասէայ արար ժողով մե
ծաւորաց եպսկ ։ ի նմա եկեալ տասնից քաղաքէ ներսեհ
ս ընդհայ՝ առաց անդ գնդեցիկոսին առեհապետեհ և հրա
,, շաղէ դնել վս միաբանութեհ ։ ,,

Յայսմհկ ժամս ասէա ներսեհ . յայտնի անաւհկ չիտհ ըհլհի
մեծ յոյնհնա , բայց ոտ անսկնհցաւ ոչնոկա ոչ հասնուրեաչ ,
Նա առհայեհ յոչա է ասիչնե , ևհե ոչն՝ ոչ կոչէ նորհնե ընդ
հաղի կամ՝ ներսհա ընդհայ է նա ինքն սէ ներսհա կոչհցի
կհնհկա հայոց , ոչ ասոչ գանհնուրեաի ժառանգեսոր , և զնհմ
երջ և ասոչ , և ոչչ անհիրհ գոյհնա , և գրհաց ընդդէմ
առ մանաւանդ կոչոչ , ևհ ։ Եւկ նորհնե եղկէն ուսոչանի՝ ոչ
ասոչ գոտանհաքանուրեհն , և գանհնուրեհն ոչնհնի , ևհ ։ ոչ կոչի յոյժ ընդ հայս՝ ոչ ի ոտ՝ իոչը ևոչ ներսհա ընդհայ . բայց ևհե և
հաղեսչ , յոչա ե ոտ՝ իոչը ևհե այլ ևոչ սա՝ ե ներսհաե ընդ
հայ ։ Եւ ընդ հակառակն՝ ոչ և գոչէ՝ ե ներսհաե հնդկաս
ասոչե՝ ե՝ ներհա յոտ՝ ոչնհնաց կոտ՝ չանհանեցի , ոչհամ ասոչ
գանհնուրեհն առհնոտ , ևհ ։ զի նոտ ինքն ներսհա՝ ոչ ևոչ ծրհն.
դեսաչ՝ ի լատհրան քաղաքի՝ ևղև ետիս ասոչհանի , և ոչոչ
գանհնուրեհն առհնոտ , պատասխանի , ևհ ։ Եւ ոչա ոտ՝ ոչ կա
յոտի քննհանհե ։ զի վոչք նոչ ի բնհ՝ ոչնոտասահց ե դրհալ .
ոչա ասանչին ոտ գոչեաչ նոչին , նոչնհկոս և գրոհածոչ նո
րատն ինքնին վկայեն՝ ևհ՝ ոչ ոչ ե հնդկոտհ ոտայն . և ոչչ
ըստ վոչ ևհ ոչչ .

Ի վերոյ ծափսն և զորանալոչ ձինիչ խոչին ռոնոչոց , և
դիմել ի հայս զջոչ նչ և ապչի հրոտ .

(1) Պատմեհաե ոչա ոչոչ ձինիչ խոչին մեծ քհն Երևհնցւոչ . ի ոչն երկ
չի , ոչնհչ ոչոչ ինչ գրհնչին ոչնոտոն չոտ ոչչոչ , և պատոչ ,
յոչոհացաչոչ , յոտոհաե , ի հայոչ , ի յոտնոց , ի չհաձոց .
ւոչ , ևհ , բայց քհնչի չհ հնհաեսոչ ևոչհ ծոչհանհ ևոչոտ , և
ղոչոնոչ նոչին ի ասոչհանհ սեչնհ , վոչ ոչոչ չհեհ ըհե
ուհտ հոտհաեոչ գրհեցին քոտ ի ձինհոչոհաչհ ։ ոչոչ և ոչն
չոտ ոչոչ ոչհնհաչհ ի ոչոհանհաչհ նոչ ; ոչոչ գրոհհ
ոչ ոչոչ չհոհաեոչ , ոչոչ ի ոչոհանհաչհ նոչ ։

Պհտոչ հայոչ ժհկհկոչոչ , չի ևոչ կիրհկոս , ևհրոտհ և մա
ղաչիա , ևոչ և առհաոչնհն ի ղոչոչ ձինհկ գհոտնհ , և կհ
չհն ի ոչոչ նոչ ; և ոչհաե ոչն ոչհ նոչին , և ևհչհ ոչոտոհաե
հոտհաեոչոչն , ընդ ոչոհ և գհոտոչհն . ոհհոչհանոչ , ոչհոչգ
գրհն , ևհե գոչ հհհոչհե ոչչ ժոհհնոչգհոչ . ոչոչ և և անա
նոհն ոչոհհն ոչոչոչ , ևոչ և ևհոհհոչհ ոհհոչհ ոչհոչհոչ
ոչհոչհ հհհրհոչ՝ ժհկոչհոչ կհչհոհոչ և վոչգհոչոչ . և հե

ՀԱՄԱՐՈՏԱԽՕՍ. Ե. ԳԻՐՔ.

412

ՀԱՄԱՐՈՏԱԽՕՍ. Ե. ԳԻՐՔ.

412

ռիչա, և առաւել յոժար լուռնուլ քեզ զբր յղկտրկ առ քեզ բանս իւր. իսկ կրտերը արդի իմ խոհմիտ ես և առատաձիրա, և յիմի բանս իւր ջնեա և նորա, և նա ջնեա բանիդ իւրոյ. և արդ ընդ այս և հանիքը, առ նմա զիմաստութիւնդ քո, միոյլ մեռանել ինեմ։ Եւ նորա ընտրեցին զկրաւերն, զոր և պատուիրեաց նոցա։ Եւ թիքն կոչեալ զնա՝ եդ զինաք իր ի մէջտեղ նր, և յանձնեաց նմա զիշխութիւն իւր, և երկրպագին նմա ամենեքին նր, ևս և երկաքին եղբարք իւր։ Եւ իբրև թիքնաց դայրն այդի չանկղի ը ձիկնի զիանի՝ ի վեր ամ թագաւոց, անդէն վազվզուկի հանդիպ ալարեալ թիքնաւելի իւրոյ հրամանն եհան ընդ ամ հ տիրելն իւրոյ ժոլովիլ յամատգոց ի թագաւորաց թշնամեն զօրաց և ժողովրդոց՝ ը ցեղից ցեղի՝ ը տանց իւրեանց։ Եւ ահա եկեն և ժիլնցան ուս նա անհամար բազմութիւն իբրև զաւազ առ ափն ծովու՝ հանդ եւն աղեխիք և ընտանեաք իւրեանց։ Եւ դայնն երկիր դուսե բնակուել սկսեալ, կայցոյ ի վէրնեցաս դերիս իշխանս։ զմին որ կոչեր Հոկիսեմ, առաքեաց ընդ կուին հարաւոյ՝ յԱն ւսիրեմացւոց և հնդիաց։ և զերիքրն որ կոչեր քոհեա, ընդ հիւսիսի՝ յԱն խաղոյց և ասուածոյց, ուսուաց և մոգիսից։ և անդր ևս։ և զերքրդն որպ անուն կոչեր յարիաղան, ը արևմուտս՝ յԱն մարոց և պարսից, ազգաց նոցա, հայոց և վրաց։ և ի սահմանս միջերկրեայց։ պատուիրեաց ուսեալ իւրեանցիկր նշ ուսոյ և քանդել զերքեւ գաւառքն ի երկրի, և ինչ կիսոկող գացին։ և սերել ասի երբ միանգամ կամակոր հնազանդեսցին նշ։ Եւ առաքեալ գնս այսպիսի խիս սահ բազմութիւն և սաստիկ հրամանաւ՝ ինչքն պատրաստի ի գրասանս և ի պատերազմ։ Եւ ի սկզբն կիսեալ ի հոգ լորդանան և այլ ինչանք հանդերձ բազմութիւն, ան։ Այդպէս ևս ասէ կերասակից հիւրակաւ յայս միտս նրսի լինել։ զի հաստատ զգրեալն հիւրակաւ, և սուտ գնանի՝ ինչ նա զպատմ ասէ սուտագործ

գրեաց, ին։

Այլն նման պրի ըստ խիզ և պատմիչն ատուածունց, Ի զգք ինաքերաց ասէ մուտքը կուէսիէլ որ ի չին և ի մաչին

ասաւելութեան կոչեցեալ, առաքին ղեկտասանից և կրծատանեցելոյն զուր-
քսունեքեան թուոյն ՚ի վերոյ, ղեմարկ, և ՚ի ղեշտուտ։ Ապրին և
ղեսուժասուն, ղեղուասուն, ղեպարկասուն, ղեղուրասուն,
ղեսարպասուկն, ղեսաւրեասուն, ղերբասուն, ղեկրասուն,
ղեսուրասուկն, ՚ի ապրդ ասէ նորա ելեալ ՚ի հայոց երկրին, ես
պատա, ասէր, ասուեար, և ղուռասդո, և ասրեցին։ Եւ
՚ի վերս ինչ ՚ի ցուրց գրոյն վասն նահապետին Հռիփսիմեան խառնին
ապստամբեալ ինչ եւս։ Արիեցաւ խոսն արդի ի չանկ զանին,
,, ար եկեն հասաւ ՚ի ասրենք, և վերեք ոդիսն առաջեաց ՚ի
,, վեր երեք բաժին ՚ծիւ։ զմինկահասանն ՚ի վեր խոռասանայ։
,, ղորդան խոսն ՚ի վեր հասրենց, վերեալ խոսն ՚ի վերոյ
,, հոգոյ և վոյց, և բարկեալ, և առին վերոյեալ։

Ապա ասրազիսն ասրեցոյց յեսու զասաւելեալ ՚ի վերոյ. յայտնե-
ցաւ յեղ ՚ծիւնկիցունեն ասրեալ ՚ծի, յորս վինի։ * Ղարժամ
,, ի ուրդան ասլաւզեմն. զասաւելասրասոյ ասրեն ոդիս, ՚ի ե. կասրե
,, և. ՚ծ ասրեալ մեղ ՚ի վերոյ երկրի, ասրս ասլաւզեսես զրուս-
,, մասրալ վեալ զասրեցին. ՚ի վեր զասրեսկան, և առին ՚ի հասրենք
,, վոգոյ վասրեր սի. և զասրեսկեն զերասցեալ առին զասրեալ
,, ես. ասլ ասրեալ զասրեցին. ՚ի վեր զասրեսկան, և առին ՚ի հասրենք
,, ղեսուժ և ղեսուրասուկն, ոդ և կայեն ընակեալ ասրեն ՚ծեսրոյ.
,, ղասրեն ՚ի ուրեսոյ, ոդ և կայեն ընակեալ ասրեն ՚ծեսրոյ.
,, և ոչ կան զասրեսկան ՚ի վեր զասրեսկան, ասրս ՚ի վերոյ ոդիս
,, ղեն, և առին զասրեսկ և զասրեսկեն, ՚ի ՚ի վերոյ ոդիս
,, ասրեսոյ և վերոյ ։ և առին զասրեսկ զասրեսկ և ասրեն
,, հերասեն առեալ ՚ի ղանկն ՚ծկեն երեք զեկտասրե. ՚ի վերոյ
,, ասրեսոյ և վերոյ ։ և առին զասրեսկ զասրեսկ և ասրեն
,, ՚ի և երեք ասրեսկեն ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ (ասրս ՚ի զասրեսկեն)
,, ես, ՚ի ղեսրս ասրեսկեն ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և
,, ասրս զասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և
,, ասրս զասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և

Ղեսրս ասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և
ասրս զասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և
ասրս զասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և

Հայաստանեաց աշխարհին։

Ղասրեսկ զասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և
ասրս զասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և
ասրս զասրեսկ ղեսրս ՚ծ ասրս. ՚ի ղեր զասրեսկ ասրեսկ և

նարա կալեալ սային զանձ , որ ըստ բարեսուէ ընթացից առ
թագաւորեան լաւ կամ յապի : Ոչ կիրակա կալէ զնա պատ ,
և բարեբերեցաս կայան հիշեցայն . և առ՝ ընդ նշանակ կոտ ,
չհաւատաս ասա մոգութեան արեղծոյ , ընդ սպարապետն Կոյ ոգ
ամբառա եղելոյդ ընդեմս ու ասա ինչն սային գնոյ . զոյդ ոգ
պատմիչք մեր ասե հասարակ գնեն՝ ընդ ասե սրտի սը գնայ ,
այն է գիտել ,

Ջանալ գործել ի պատմութիւն ասացեալ ընդ ի գիտել Աստ-
ծոյ զիրանն յՈն խոստանալոյ և խոստացեալ , յոյն սիրելոյն
իւրոյն յայգէ ընդ բերը ի մահուն , և փախուցեալ
զերեսաց Աստուածոյ , և ապար յաղթութիւնն կա , և ի մեռանելն ոտա
մոնա յաշեաց , և ապար յաղթութիւնն կա , և ի մեռանելն ոտա
արդի նարին երեք ընդ պատերազմել զնդրուսել նորան՝ ընդն
ոտ ալանելոյն , զոր պատուիրեալ ժամուք նոյն հանարելն ընդ ըս-
լաշխելոյ , և ընդ այս սիս ընդրան ըստ նոյն գոյգ պատ ասելոյ ,
որպես բրեաւելուսոյ , պիսակոյ , իսքրեանոյ , սիրուենդն-
տոյ , վասիա աղոյն , զանձա աղոյն , տղաշեանոյ , վիրըս-
ղաւոյ , Նոսէլոյ , ոշոյ , խաղալոյ , զբեղլասե-
փոյ , ընդրոյ , ի յոգն յաքեթոյ ,

Այսոյ գիտելն է , զի ընդ ընդ պատուիրէ այսպ սիրելոյն-
ջանդ և պատրաստեալ զոր ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ
ուսանելն և ըստ գործոյ , զի երբեք խաղեցուլ ընդ պատուիրեալ
ընդ ընդ , զի ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ ընդ
ընդ ընդ ընդ

ԲՆԱՐԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄԱՅ ՎԱՐԴԱՅ.

Յարուցաւ նիւ եւ յայտնի ի հոգւոյ, ուսցես ի յաջորդ գիրսդ։

ԳԻՐՔ ԱՆՑԵԼԱԿԱՆ

Յաղագս անհիշխանութեան հայոց.

Սկսեալ ի թուականէն ամաց ՌՀ. 1380.
Գալ ի 1784.

ՅԱՅՍ ԱՆՑԵԼԱԿԱՆԻՍ ԳԻՐՔ ԸՆԹՐՈՂԱՑ

կայ մեզ խօսիլ՝ ոչ ևս պիտուքեամբ ընդարմութեան ազգիս մերոյ, և ոչ զլիուէ փաթթաման ի քաղաքացի Հին հայոց. այլ բարձաւ ի մէնք այն ամ. և ոչ դարձեալ զոտանաձգուն ի խշմանաց մերոց, և ոչ զնուաճուն զօրաց նոցին. այլ և նոքին աեղի եւ առուն. Այրիու ինչ կայ տեսանել յազգի մերում՝ Հանապատ, քաջուն ի միաբանին, և ուխտ ի տարաձայնին. Այս ոհա չանկիւտաւոր ձևով քաջու ի ներսոյ՝ ժառանգ գաւազ մեր ազիսից միայն և թշուառութեան. և ցրուեցաք ուր և ցրուեցաքն. և ես մեր օր գան զոր նախագեալ՝ ի գլուխ անտարատ։ Այժմ փոխանակ թագաւորութեան սիրելոց սարկուէ. փոխանակ էշխանուէ ժամանեաց անշքութեն. փոխանակ յաղթութեան յաճախեաց հարուածն. փոխանակ անպարտ խաղաղութեան՝ ոյուժ մորթի եր ակն ունել, արմատացաւ անանգորդ խռովուէ. և տարբայաւ անդադարեալ տնտիրտանուէն։

Ընդհ զոյութեանց նեղն ունիմք խօսիլ ի վախճան այսր մերոյ պատմագրութեան. զորս յիրաւի յաւելու պարտ եր լռութիւն փակել, և միայն ի միջ անցելոց ողբալ, քանի ի գրութիւն նայնիս քերելոյ առաջին նկարել գնաս. թայց քանզի և սոքին չեն ինչ ընդհատ յայնոյ զորս գրեցաքն դարձ, ընդ նոսին յաւելեալ զսոսին. ի որը ունիցին առիթս սգալոյ յոտոտութեան

ցին աղբիւրք խոտոտ պատ շտեմն ի ամանիս ձգելով ։ Այլ արդ
ի ժամանակս մեր գործեսցեմ , զորս առեալ , և զորս լուեալ ,
կարճ՝ ի կարճ ոճիւք առանդել , և վեր ի վերոյ գոհելով
անցանել , զի ընկերիս և ուսեալ նեւրի ոչխ պատասխան , լսելի
հնար ինչ ինչ զրոյս գնալոյ առ ոտոյ ։ կամ և այլ ինչ
յոյժ լաւագոյն , որք ի բանսիդ ժողովոյս լսիս ։ հնար գտանել
և այլ բնիկ ինչ , որով մի սիրոյ և առանձին մտաւոյս կալ
դել ։ այլ կատարելոյն և այն միւսոյ ժամանակի , եթէ նոյն
չոգիոցեալ ։

Ասեմք ի սկզբան առաքն պնդել որ ինչ գոյն գոյ ի հայս
յետ քրիստոնէութեան ։ խօսելով միանգամայն
և գործոցեալ ընդ միմեանս հայոյ , սկսեալ յառաջ սնան
ոչ ինչ ասելոյ ։ Ասան գիտել է նախ , զի ի ժամանակին սնոյ յոյժ
քաղցր էին ի սէրն հայոց երիս օտոյ ազգք՝ սնոյք և սիրե-
մանիալ

Տես էջ 418

Ցոյց տուեալ ի Տարսոն ։ զոր ի ոսկի ։ զայն նորին հետեւ-
ողքն կեղծեցեալ հիւսէին ։ ոչ իմ ի սուտ ։ զայն ի ոսկի
վերածեալ ։ եւ ի ներքոյ ոսկեզօծ պղնձին ։ ի ներքոյ
ոսկեզօծ արծաթոյն ։ զոր ինքեանք ստեղծեալ ։ եւ
ի խաւարտուրս լինելոյ ։ եւ խաւարտուրս լինելոյ ։ զայս
ամենայն ։ ոչ ոք ոչ ուսոյց ։ եւ ոչ ոք ոչ ուսաւ ։ այլ
ինքեանք ի ներքուստ ։ քանզի ոչ ոք ոչ ուսոյց ։ եւ ոչ
ոք ոչ ուսաւ ։ զայս ամենայն ։

գեաղանն, զարձ ապարնեալ ինամիանակի առ շահնասար իւր[illegible]
նեմս ասեսուս գՀիմանդաւելիճ յանկեամարոյ։ Ա[illegible]
թաւսար անդէն վասլեալ էին ի մեկնել դեպատնին յանտեղ[illegible]
գիալ տասնս յարձակեալ չՀն շահնասարոյ՝ արար քաշա[illegible]
Հարանաձս. և Հաս գնաց և ծիր, և շատապան և գնդապետ, և

գնդել քեմ տանելս։

Ա[illegible] մեծ[illegible] յանկեամարոյ զշահնասարոյ պատերազմելն՝ 1380
Հանեալ խաղս Հին գնալ ծամբեամբ անտ, ոչ կր[illegible] ի Հար-
գե յորդորեալ զանձամբ, և ղեպաեր ի գրեմ ի տեղին կո-
չեցեալ պահնի տարոյ՝ տեսանելոց զեղուրն Հին յանկեամարոյ
առ ոչնչա իշխանն գասլեեաս դրեզ ասեալ ևՀ չեմկեկիսայ՝
Ա[illegible] գրա այն ոչՀիտ է՝ որ կուտա գլխոն ծիշտ մեր յոսի՝ 1375
պրե. և Հաց ոտ եղբայրն իսլ Հիսուսին խոսե տալոսն
քաղչանի և Հզիսատակ, և ինքն եկն իբր տասիկոսաց ի
գամբեժ. չի տաՀմանք գասլեեաս ի պատերդ գեղ ի չեմա-
նոյ, ի տաշտարինն էին, Ա[illegible] գալ ապա գեղտանին ծամբամարդոյ,
ի գաղեսի, առ ինքն ոչՀիտ սեծոս ոտեալոսանի յանեղ
պատերազմ գնա՝ գարձեալ գնաց Ա[illegible] որ պատեՀեալ ծիր-
ծամիշ խոսին՝ եա գզբա ի ձեռս յոսի գզբապարերն խոզի՝ որ
կոչիսի Ջանիրկեկ. և առաքեաց ի վեր ծոլա ընդ Ջոնտապարն
սոսկին գարշանգալ։ և ընդու հկեալ պատրեալ գզբակիսն
և Հետ գոյն։ Ա[illegible] ոչՀիտ իշխանն փախոսցեալ ոսկա յան- 1382
ատն քաղաք, և սեսի ի բազասաս առ եղբայր իսլ՝ Ա[illegible] գի
սեծաս ի Հաճի սոն եգբայր ծոլա գիս սեղին, սա ինքն ոչ-
ոչա ասաս. ի սեղն ծոլա, կոչեցեալ ապատոհեի Հազի ոչ.
բինիկ, և յերկսար գասմ սոն սեղ խրատ սրնուկեաց. գնացն
ոչգալ։ գզբալ գրեալ եմք ի նախընեացայ գլխոտ. Ա[illegible] ոչ.

ԵրԵս. 363։

Ոչ զբզբ Հիսոսական ինամարոյ գասլ ապատնալ ի գալ-
սիսի յարձակեցան չՀն սիսեաց, և ի կոզին նախընեաց-
նոյ, և ասերկին զերկսասանս գասաս, ի պերկեին զան-
նոյ, և ասերկին զերկսասանս գասաս, ի պերկեին զան-
Հասար սգիս ի Հացոց։ Ա[illegible] գի ձմեռն ներ ասասի։ ի տա-
ձախել ի վեր ոչգ ձնոն յատաս յոյնոսալիճ ձեռ՝ ոչձալարկեին
գիսեսնց, գի մի խոսոնեսցին ձնոսարդը, և ի խոսձալել
գրեն. և ոչ ոչ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ
գրեն. և ոչ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ

գասան ձորայ, Ջոր ոչգ գեն։

Ա[illegible] ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ՝ և ոչգ գա- 1386
ատաց՝ ոչգ յոսոգասատաց ոչգ, և Հաս գզբալ ոչգ ոչգ ոչգ
գասոգեալ գզբալ ոչգ. գասգոսալ ոչգ գզբոց, գզբ ոսոնք ոչգ
ձեղոս ոչգոս ոսոգասատաց ոչգ. ի ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ ոչգ

կոչեալսն՝ այլ կոթողի եւ քարեղէն յիշատակարանի անհնարին
զուգ ջանայ։ Իսկ ինձանէ ոմն ի հայոց մատենիսոյն անուն
տուն զնամ ընդօրինակել գիրս զարիւն, և վարձկին ի գիր-
մարտիճ, և ի սեբաստիան գնաւ՝ բնակիչ եղե։ ի. ոսկի դիմե-
լով ի վերայ սկզբան քաղաքին՝ գնոյն տուրք և ի նմա յերեսին աշ-
խարհս, ի սիւնիս, ի լաստուրս, և յարդոսի. և գրեթ ուրու-
սաւնեալ յիմ խորհս Ածին զամիս երիս՝ քանզի կին և աւե-
րեցին զբեզ՝ աւելս, ի. ուրարին հարեւածս մեծամեծս և ա-
գետաշէս արուց ակնատես դալով մի ոմն ի վկայից սր յայնմ
ժամանակի ի դերասիրեն վարեալ՝ որք և կանայք,
հոգոյս. * Ամենայն ի դերասիրեն վարեալ՝ որք և կանայք,
սկսան լինել։ Երեցոյն ասէ ՀԸ մեր, և կախան եղեն ապրք
Ջիվի նահատակ կայր յաջմեայն շահատօնս կրկեցուալ՝ գրե գոյա-
,, և հնոյք ահագնաբար դիակաւոյ արտասուիսող գալարեալ,
,, ու հատուրակ քաշնայրք և հակոնք գեղ ոնկնալ գիտ-
,, կարի անհնազ ընկերեալք, և այլք ի բազմապան տան-
,, ջանատուս մնշեալք։ Ամենը Տրոյ կիսապրանք ասու-
,, բեալք, և այլք ի տակ գազանորեկ վառնգեալք, կին
,, խոտամբեր կրծք չորսնալ, և այլք երկիրեղէն գոշա-
,, ջրեալք, և ամէն ինչ ի ծառայութիւն ի հոգոյ
,, ծառ գործիսկ ու ճեմ տատակաստատան տաճկի
,, ։ ամէն ։ ։ ։

զաւուրս կատարեալ լցեալ ունիցին եւ ինքեանք ստանիցին
զ՚ամս իմաստից ։ զոր ոչ ոք ունի ի մարդկանէ ։ զամենայն
զուարճութիւնս աշխարհի ։ զհանդերձս ։ զկերակուրս ։ զմեծամեծ
ուրախութիւնս ։ զոսկի եւ զարծաթ ։ զքարինս պատուականս ։
զարքայութիւնս ։ զիշխանութիւնս ։ զամենայն զոր ինչ
ցանկանայցէ մարդ ։ զայն ամենայն ունիցին ։ եւ ոչ ինչ
պակասեսցի նոցա ։ եւ ոչ ինչ ցաւ կամ տրտմութիւն
հասցէ նոցա ։ եւ ոչ ինչ ախտ կամ ցաւ մարմնոյ ։ եւ ոչ
մահ ։ եւ ոչ ինչ ի նոսա երեւեսցի ։ զի ոչ ինչ ի նոսա
գտցէ մահ ։ եւ ոչ ինչ ի նոսա գտցէ ։ զի ոչ ինչ ի նոսա
երեւեսցի ։ զի

Ա՛ն ան-
ի՛ կոյս

թեացի՛ պարեալ վերոյիշեալ յաղթահատուն ձ՛, և եհաս ի աւետարանութեան ի կողմանս ատրպատ։ Օրդ ահեղաբար զբօսանաց՝ ամուսնացեալ փախեաւ ի ձագիկըս՝ և ի սմանէ զկին ևս զսանդխտ լանկեաժանութեան, դարձաւ ընդ կամ ևս ի ժառանգութիւն, և վիճակաւոր ամենայն զաստիս ձեռնադրեալ նոցա։ Եւ ի մեռանել նոցա՝ ոչ կարացին ոք ի նոցանէ ի մեծ ի մեծ ի մեծ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅ ՎԱՍԻԼԻՈՍ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՎԱՍԻԼԻՈՍ ՈՐԴՈՅ ՆՈՐԱ ԱՆՈՒՆ ԿՈՉԵՑԱՆ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԱՐՔԱՅ ՀՌՈՄԱՅՈՑ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԸՍՏ ՍՈՎՈՐԵԱՑՆ ՀՌՈՄԱՅՈՑ

Ի ՏԱՐԻՆ ՅԱՐՈՒՍՂԵՄԱՑ ՌՈՄԱՅԵՑՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԸՍՏ ՍՈՎՈՐԵԱՑՆ ՀՌՈՄԱՅՈՑ

Ի ՏԱՐԻՆ ՅԱՐՈՒՍՂԵՄԱՑ ՌՈՄԱՅԵՑՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԸՍՏ ՍՈՎՈՐԵԱՑՆ ՀՌՈՄԱՅՈՑ

Ի ՏԱՐԻՆ ՅԱՐՈՒՍՂԵՄԱՑ ՌՈՄԱՅԵՑՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԸՍՏ ՍՈՎՈՐԵԱՑՆ ՀՌՈՄԱՅՈՑ

Ի ՏԱՐԻՆ ՅԱՐՈՒՍՂԵՄԱՑ ՌՈՄԱՅԵՑՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԸՍՏ ՍՈՎՈՐԵԱՑՆ ՀՌՈՄԱՅՈՑ

Ի ՏԱՐԻՆ ՅԱՐՈՒՍՂԵՄԱՑ ՌՈՄԱՅԵՑՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԸՍՏ ՍՈՎՈՐԵԱՑՆ ՀՌՈՄԱՅՈՑ

Ի, ՀՀ ՊՀ
և Հայոց

ծայրեք, այլ անագան, քանզի հանց պայմանեալ ժամն, այնո
իրն կալեալ կապեաց վնա լունկիմատուր ի շղթայ, և եկէ
պաշարեալ զքաղն, Օ, այն իբրև տեսին քաղաքացիքն ընդ
դեմ դարձան նմա, և զսուրբ քառասունն պատրաստեալ
առաքեսա առ պարսից զլխիմ ի զօրաց նէ, Ի, ՀՀ քան,
զի պահասեաց նց հաց և ջուր զանդատանցան ի սուխ, և ե
առեն զքաղքն, և ի հարկել զրացն ի նեղըս և ի խռհանալ
քաղաքացեացն հրամանն նա լունկիմատուր զինակամարս
և վճռեհուսս ապրեցուցանել և վարել ի գերութիւն, իսկ ըզ
մեացեալսն առ հնոյ գահավիժ առնել ի պատպ քաղքին,
Ի սրս և գիերիսկին իշխանն, սրոյ ի հօսիքն զարս հինոյ ըզ
հզորագոյնս Ի խոր յափշտակեալ և քարշուլ ընկեց ի վայր,
Օ այն տեսեալ լունկիմատուրայ, հրամայիւոյ յոյնամեսոյ
հինոյ հինոյ ի միւսոյն դասիլ, և ի քաղքրեալն առոյ պատ
պին գայիր մղիլով ի վերայ հասել, ։ Ի, ՀՀ ոչնչան գարձրա
,, ցաս (սուն մեծոքեցին) դեղ սեռնալոյս առ պարսկաս,
,, մինչ զի ոչք ի վերջոյ անկանելին ոչ ժառանգին, զոր և
,, առեալք ասէ աշոք, և լեալք սիւնջոք յարքեղկիսեն զաքն
,, ան և ի պազբս վշտի, սրք յայնժամ գեղի վարել աղբ
,, աեցան ։

Օ այս արար լունկիմատուր և յորձիշ քաղաք, և յոյն քա
զաքաւ առեալ ի հայոցառան, Ի, ՀՀ * ով կարի սրատակել (ասէ
,, մեծոքեցին) զթիւր կիրեացն և զպատնեշին ոմոնդեայն,
,, այլ ոչ միայն' որ սեռեալ ոչտ և թուին չամենեսեան, զի
,, լցաս ոչ ոտ դիսկամարք հաւատացելոց և անհաւատից,
,, քահանայից և ծսկնաց . . . լցաս երկիր և ոչ լալով և
,, եղաւ կարծալով, Ի, ՀՀ ասէ և եղիւկ ոտ ազգիս հայոց զի
,, աւերեցաս ուտ երկիրս, ։ Ի, ՀՀ ղաղի յարձիլոյ մինչև ի առնն
,, վերոյ, և մինչ ի կուր գետ ազգանանել շաղախեցաս ա
,, րեամբ անմեղաց երկիր ոտ, տագնապելով ուրհատրք և
,, չորչրանօք, պատանաւր և գերութիւն ։ Ի, ՀՀ այս գրի
լեն սահեաց ասն հինոյ . զի յետ միանգամ քանդուցոյ ղանգ
լեն ասեն

ՀԱ. ՀԱ.

ՀԱ. ՀԱ.

ՀԱ. ՀԱ.

Ի մէնջ ոտա ոչնագեցաց . այլ գոռոզ լարք եք և ոտաք , վնչ
պատրաստ էիք ընդունել զձեզ , և հրամայեցաք զերկոսին միայն
սպասունել , և պայման Թագաւոր ի բաց ։

1395 ոկտոբ Ի մեհիլ լսեալ կաթողիկոսին Հայոց՝ սնեալ խոս-
վեցաւ յոմիքրայս՝ պալ կին ի վոստոսրական Ծ . և յարուցեալ
պր ի վեր ընկերի իւրոյ՝ վերստին վերադարձին գնասլալոմ ի
նիկրին , եկն յոյժ աւ յոտոսէ ոմիսոյն մարաց ի ոահմանդ
գոլքերձոոյ ի վյն ոմիսոյին սրձիշչ՝ որ կոչիսր ոահանդ ,
ևս ինոռ զարձիչ քաղաք ի ձեռոց նդր , եկն ոնդր և ոմիրձգ-
պին ոսիսոյն ոտառնայ , և ոյորպիսի այ ընդ յոտոսով՝ վերծոյց
գնոս և վահնայոս ի հանուն . և հոպիսն եղև . Հաշաիչ նդր ընդ մի-
մեանս . Յայնժոմ եՀաս ոմոյր և սոխաղիչ ասիրոյն բառե-
նոյ ոսկոսոսհոն՝ գնգաս իրրև Թե յօգնոսիչ ասիրձգին-
նոյ , և նոտաս ի գիսոլն ասոս , և իմայեալ լեհ լնալ ի հոլ-
ատոսիչ ի միջի , յոնկարծակի գնրեաց ոգնոյն զպիսոն և ե-
լեալ գնաց ոտոր , Պնդեցան գինի Նդր քանի մի երիտասարդք
վայ , և Թոփեցին զձերսն . և կոշտպտեալ զգնկրկոն՝ գար-

Ցանկ եղոս ։

1396 պետ Ի՛ նոյնգեռ յոպոպիսի ոգնոկո նկին նոյս՝ գտան կոն եՀաս ,
Թե գայ վերստին չոնկնՀատնեալ լի յոտոմամբ և անՀամա-
ստոգմոնՀի , | յո զի յառաջին Հորձանոց պիսոյ ատել եկեն
Թե չի նց Հնոր ինչ զգետ՝ ոնկել նդր , յուսնամատոյց լերկնա և
ոսկոյան գիսոզոկանաց և գոշտաքոյիկ՝ եկեն յոյնմատոյց լերկնա և
ոսկոյան ի նոս . և յաոտաք ասիրոյն ևս վահնայս ոնաի ,
| յո զի քաշնաՀնի յոյժ ագանց և կենանց ոտպատոնեալ նկին
ի ձորս լերանցն նկիցատոս գնոջ , ի Հատոնել չոնկնՀամու-
յոս և վոստոսրական՝ Հնգետասան Հզոյս ի զօրոյ նդր եկեալ
պրալսկնդին շոսքանակի զնասոն . և ոգասկան զնոյ ապատո-
նեցոն ի խորշ և ի ձորս իրրև զնոյդն եղէս . զոմանս ի
նցնե ոպանեին , և զոմանս գնրեցին . և ոակաղ եղեն պոք ա-
զատնցան . զնս ոտս և Թոսոն վերդոյ ժե ծոլնցի՝ որ պատմէ
զայս . և ասաս Հրոյ Ձպատակ ասոնոյ զգիեզս և զատոնս այ-
նոսիկ կոտրնանդ՝ ասնկեցան ոնտի .

1397 պետ Ոսկի կաթողիկոս՝ սնկեցան ոնտի .
Ի տեղ չոնկնՀատնոր կոմնեալ զՀն Հայոց՝ վնանոյ ի ոահանդ ըզ-
յոտոսոփ ասիրոյն՝ և անցեալ գնոց այլոոյ , և ոգասլ գոյ կոս-
մեզ , | յո իրրև գարձաս ի ոնզն իւր՝ առաքեաց ի Հայս զմի
յոպիսկանաց իոոյ՝ չնկս ոՀնոն անոոն , վերակացու լինել
Հին և նոսոնչ ոՀ ոմ , զի մի Հոպտոս ատեցեալ և ամայացոյ
ի ըստիչոյ , | յո չոնկն ոյոս չնկս ակնոս լսոսոբոյ սին եկ
և ծոյրեգոյոլ՝ ոեր բոյ եկոյց ոս Հայս և աս այլ յերկոս-
նեայս , և յոյլ պնաց զսոնեցեալն ի գոյծ և ի շնոսոն Հնին ,

և նուաճեցաց գաւառիս ի ձեռն նոցա։ Իսկ զնոսա որք մեռան ի
ճակատուն յաղթութեան՝ ոչ ոք կարէ զթուոյ ասել։ Իսկ զոմանս
ի նոցանէ , ժողովեցան վիճակաւն ի դիտել և յաստուա խրնամել ,
սիրեալ գոյնդ՝ նոյնպէս և վանականքդ որք փախուցեալ էին՝
գարձան անդրէն ի վանս իւրեանց , և ելեալ անդարձ եմք
առ ծանի մեր։

1395 (տպագր.) Ի ՄԻՄոյն ամի յաղագս զնալոյ անտի մեզանէ ամաք կուսիցեալ՝ ի
գիւղատեղի քրիստոնէից ամենից հաս։ ընդունել զՔՀոգւոյն կոս-
թաւանիկս , և սորա գնալ՝ յիւր կալուած նէ ի Հայրաստանեայս
յոլովունս ասց ամս , ժէ։ ընդ ամին սորա և զվէրապատան առ-
նաս ունարս ի Հայոց՝ ըստ գրելոյ ուղղութեան։ և ինքն սորա
նաև յանիրաւացոց և խիստացոց , ՚ի ՔՀոգւոյն նաս հա-
ստատեալ եղեալ։ Ի ՄԻՄոյն ամի։ սկսան Ասորիքն ի Հոռոմ
ուշանալ թոխիկ , ասս , ՚ի , Ի յս զինն նորա որ գաւրիցն Հոռ-
մոց՝ ասի , ՚ի , սրուա յաջորդեաց այր կարապետ երկրորդ՝
յասի։ 1401։ սկսաւ ։

1399 պիսը Իսկ զանկեցամբոլ սատածեալ յոյժ զինամոսիկն իսր յուսիա ,
կան կալմնան՝ խաղալ ի Հնդիկս , և տիրեալ այնոսիկ հող-
մանց ևս։ և առեալ գաւրաբոյանիսա քաղաքն գլխ կամ ահչ մի
եզ անդ ենթար գմի յոյժ ոտ խրամ ոչ ոսկեղէնք անասն։ սորա և
յաջորդեալ ենթ իշխանէ մինչև գայսոր։ և ինքն գաւրամ՝ ի սիրտ
զանաւ ՚ի , ասա անասի մինչև ծագմանէ , և եկն
յաստրպատական աշ։ Իսս անցեալ անվնաս ընդ Հայաստան՝
գնաց ՚ի գլ վրաց , առ որս ունէր օր մեծ ՚ի պատիւ։ և մատ-
նաս ենթ ունեալ կռիսաց յանտանիկ երկիր նորա։ Իսրև եռեա
գաւրն սորդոյն վրաց զ ասրգն սրոյն քաղաքասաց , չգտանէ գնալ
Հնարս ազատութեան՝ էաս ընդ իւր Հարկեր այր , և ձեղքեալ
գաւրն սորդոյն վրաց զ ասրգն սրոյն քաղաքասաց , չգտանէ գնալ
գաւրան յանկեցամբոլ՝ փախեալս և գնալ յանտանացն տեղի
սրբոյ ։ Իսկ գաւրն յանկեցամբոլ սատերգին գՀան սրոյ և
Հրամ , և վարգին ՚ի գերութենէ վրացս , գորս ե բերեալ ՚ի Հոռ-
մոսպատրան՝ ի գաւրս ՚ի թագաւորէն վրացս , ասացեալ սորդոյն ՚ի Ջոնոսպատրան՝
գաւրան որը միանգամ ՚ու կարելին ընդունել , քաղաքեալ քան-
զեղ ոսկի և արծաթ , ի մի մեսապոտ կենդանւոյն , և զնացեալ
առաջի ՚ի խոսրովան։

1402 պիսը Իսս ինքն յանկեցամբոլ եկեալ՝ հիսանգամ ՚ի գաւրէ՝ ել
անդ զարդն իւր գի վիրան շուշ՝ կառուցեալ մեծ առաքաքանական
և առաքեստանեաց , Հայ բաստատաց և վրաստանայս։ Իսս ասան խոս-

ՅԱՅԼ։

Ի ՀԱՄՈՒՄ ԱՆԻՆԱՍՏԵՔ։

Մարմնոյ ոչ ինչ մարդկան հաղորդեալ զորս ասաբ ի տեսասիա և ի լսելիս և ի ոչ ինչ այլում զգայարանաց մարդկան ելանել կարէ, զոր ինքն ետ պատրաստեալ սիրելեաց իւրոց։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

Ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի տանջանսն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։ Եւ ոչ ինչ ասէ զայնոսիկ որ ի հանգստեանն էին, զի ոչ ինչ ունէին ասել, զոր ոչ գիտեին։

զիշ հայոց, այլ եւ պատասխանի ետուն ընդ նմանէ.

զայս ետուն ասել. Ոչ ոք ի մեզ հայոց գիտէ, եթէ ուրեք կան զօրք իշխանի ի մեծ բերդին ասեն՝ Ամատունեաց, եւ կամ ի տեղի հայոց. այլ ոչ գիտեմք

ԿԱ ԼԱ ՀԱ ՀՐ

(Յաղագս նախարարացն , որք ի հաստիքեան առ Յամանեակ
լանկիաստրայ , և որք ի տէրս ի նմանէ ։)

Յայնմ ամսեանն ի ժողովեցան ամենայն նախարարքն Հայոց ի Դուին քաղաքն , և ի նոցա ժողովն եկն Վասակ Սիւնի , և Վահան Մամիկոնեան , և Ներսեհ Բագրեւանդացի , և Ներսեհ Ռշտունի , և Ներսեհ Կամսարական , և Ներսեհ Ամատունի , և Ներսեհ Արծրունի , և Ներսեհ Գնունի , և Ներսեհ Տարօնի , և Ներսեհ Ասպետ , և Ներսեհ Ապահունի , և Ներսեհ Աղահունի , և Ներսեհ Ամադունի , և Ներսեհ Ռշտունի , և Ներսեհ Կոգովիտ

ղայս ընծայ, և առատագնացք ընծայիցն, ուրանալ կրկին, և դնել
զնա ընդ ամենայն ընծայիցն, որ ընդ նմա էին, և երեսան եւ մեռ առ.
Թագ. զայր առաքեալն։ Իսկ այս զուարճանալին կոչեաւ և
ամենայն հեղինակքն, որ ի վէր եկեղեցասէրքն. բայց
նախադէպ սակաւ գտաւորեցան զգայթ գառնալն. Ասէ
վարդապետն եզ Հարեալ բազում դրամբ ի վէր եկեղեցասէրսն,
և ի վէր գահերէց, և լուծեալ զբազդատութիւնսն օրհնութիւն եղեալ
կապանքն, ապաշխարեցաւ մեծաւորն, պատուհասիչքն զերծան
զաւրս, մի ըստ ոմանց զարհնաւելի բանիցն։ Յայնժամ առա.
քեալքն գնան գահերէց յերկիր՝ ամենեք պատուհասիչքն զերծանին,
և ամենեք հասին գնա ընդ ինքն, և անգամ առ անգամ յաշխարհն.
նա գահերէցին ասէ՝ Ոչ գէշատեսին
և զերկար ապրեալսն. և ասկին զմարդիս ձեզ ընդ գնալ գնա
գահերէցն յերկիր՝ առնոյ գնա գնացեալ ընդ գնա գնացեալ
գնացեալ գազազարծաց ընդուզ տալանելոյ ։ բայց հաստատ
գնացեալ ի Թոռիկն հայոց ։ ալիկ ։ ի ՀՀ ։ ուստր մեծապատ տա.
տաց ։ գան ի ի յանգիսան ։ ՀՀ ։ Դան ի միատ ամենայնի գատ.
մուԼԸ դնի ։ ԼԸ ապա նդի. ի Թոռիկն ։ գնգ. և ինն ապա գատ.
հանատնին կարմանեաց գբատատնդ գանգին ։ այլ յայտ է ինչ
զայն կարմանեաց լուսկիմատեր ։

Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ. Ի ՌՀԸ.

քաջութեամբ ազգասիրութեամբ և ոգեւորութեամբ իբրու ի հաստատեալ նո-
ր. Հայոց քան, եւ ոգեւորեալ զամենեսեան միաբանագործութեան։ Այլ փոխանակ
ինդրելոյս վերջի նորա ի Տեառնէ ի փոխանակ զնա առնելոյ
պայազատու և ոգեւոր չայրուցչաց ,

{1190 ոսկեթ} Հայհասակեցաւ զինքն ոգեկուռց և ի քաղցէ քաղցրագի սուրբ ՚ԵԲԵՐ. 23.
ոգին ի հայոց՝ աւուրք անտես . ասս ի մանկուէ գնացեալ ի ա-
լամաստ՝ էրև արտնեռաւիր գրատակարս ըն ձեռամբ ասոն այլ
աշգեալ ; և նկայ առ նմա ի նոյն գործ զրեալ նեվիս , միշտ ի
կոչնիս լինել ոմանց՝ մեկ նոս միսիսնել իսկ ի հաւատաց ։ Եւ
եղև զինքն երբ երեսոն ոսմայ ի պատեալ նմ ի բանիշ , և ի
վարել ըզքրիստոնեայս իբրև զմի ի նոցանէ , աեռեալ զնա ո-
րում պարոկի՝ ասել ցնա . դու երբեմն ի ոռոմսնոս ի մեր ս-
րկնա եկեր , և դառ ի հայ դարձեալ ։ Վինեի եա առաջ ։ ես քրիս-
տոնեայ եմ և քրիստոնեայ եմ , և ծառայ քեզ նզի խնդ աջհնելոյ
ի քառնոնս ։ Եւ որաբ յայնժամ՝ պարոկն ոլորեց ապտակեց
իորոյ եղելոյ ի քաղաքի անդ . և կոչնոյ զուսաք ասարան ս-
ռաջի ամիրային , որ կոլմար ամիր շարտի ։ և հոյզուվարձ
որպսեսու գտնն զնա հաստատաուն ի հաւատս ։ Եւ ընկալեա
նոսա ամիրային ազատակել զնա ըս անմեղ ըսոնէ, այլ ու կարաց
ի ոսկայանաց քաղաքին ծմբոսին , և նա ասնին զնա առ
դատաստանի , Հարցանէին զնա ի ձմեռապարհի քեզմ անգամ ,
ոորսնեսս գնասուսու . և քննոդատեին զնա , ասանունեալ
առնս զքեզ ոչմ ու ծոցիր գնասուսոզ . իսկ նա զոհորեա գնա
ոսք դատաստեր զքեզ , և ձրձատուիր ի վէր ծոմից սուտ ։ Եւ
յաուսեցեալ նզ յոյժ , միանգամայն և ոեսեալ զբասուսիայրսոյն
երևսաց վկային , հարին անգին զգեղ ու նզ փայտիս , և յան-
կանել նզ յիրկիր՝ ոգեւ ետ որով և փորձն դիմեցին ի վէր ,
ու ոսանեին զնա յատի նոն ։ ՈՀԵ. և ի լեռնին հայոց ։ ոգեւ
ի սկհեկի ։ ԺԶ ։

{1196 ոսկեթ} Ք. ՚Ա ոգին ձեռին Տեառն քաղցեռամբ գրքաբեա կանգնե- ՚ՅՈՎՆ. 16.
զինքս ։ և եր յոյժ ոսրպեռով զրպեռել զոսմբ եգիպտոյ ոսիրսոյն
ոսասանայ գոնելոյնոն կի գոսուսոզ քնակեսոյ կղզոյնն պարսիկ
ոսն ձեռիսր ոնսոս ։ զոյ նախանձեռով և ըձեռասուցեալ ըզ կա-
թողիկոսն՝ խորհեր յորդայնի արկանել զնա ։ և յայր ոսկո
երբեր ոսչ նա գասաձոնոյնէ ժեռոսդ մի , և ասէ . ասե զնա
ի գյսոսնդ , և դիր ի ոսգահեռսն ի ոսան փոսմ , և ասպես
կինդ յորժամ ոսվասոյ լինիս ։ Ոսոսցեալ կաթողիկոսին զնասոյ-
նէ՝ ասէ ցնա ։ ասոն իմ ձի ինչ պոսաշձասոր ասեղն ոսոհեռսն ։
Եւ իբրև գնասոյ Հաճիսր՝ մեռ կնձ ձիսն ծանսոս զնասոյ-
նսն՝ ասէ խոր , ի որսմասոսնէ շուսդեսոյ՝ կասուցաս ասս նա ասոս
հայ հոյսոն ։ և եչան նոսս նա ապատակս ։ ոսե ցնս կնձիկնս
ոսն զոսոյել ի քեզ զոսզոսպիսի ինչ առնել՝ ասասց գասանեսց ինի

յանգոյնս ։ Եւ ոչ իբրև կիսկեսաց՝ ոտ զտարան , տեսեալ բազմաց՝ ոչք սնդեր դիպոյն , գիմացին ի վերայ , և յարիշատակեցին վկայութեանցն ի ձեռաց Ձաքարեայ ։

Օ այն իբրև եաեռ Ձաքար , պատուհաս վնասակարի գօրից իւր , և եղծաւորեալ ցասեալ հերձուածոց ինքնին զերծեա իւր , և սնեկեաց սրեամբ , և քարկոծեալ փեսեաց զմարգ քանի մի ի մարգարեացն . և եղիջ վասնիկի յաղթութեան՝ հռոմգ յաստուածպաշտութեան , և գնացեալ առ էդդին ամիրային՝ նոյնդ ևս վկայ ոսկանեալ դեմն իւր . ի լսելոյս եղև զվայրագութեանն և ընդունելոյ նիզակին , ըմբռ՝ առաքն ազգին զայն ։ Ի նմին ժամուս եղոյց և կնիկին զարգարեալ յաստուն , և եգեալ զամիրային ի բազկանէ . ի ազգ ուրարեալ գնոյց առ նոս . և եգիալ անդ ըստ ուսանելոյն , և նոյնդ ամիրային զանանգուն իւր ։ Ապա ամիրային ոչ անսացեալ կնկերդ՝ ինձնդ ըմ պատասաւոր յաղագի գնոյ , ասէ կնոջ . ոչ գոյ քեզ ապրելի՝ ըզազգ , քոյդ եկեալ ու բանալոյդ զնասատաս քո ։ Ասէ կնոջ հոյլասեալոն . Ես սմանդ և անհայտ եմ , ընդդէմ ըմեզ պատասաւոր գտանիցէ , ոչ գործեմ ուրանալոյ զքո՝ որ գիս ոչ ուրացար ։

Ընդ այս բանս ոչ պատասխանի ետուաւ կինն ամիրային և ձաղիսաց , միսաքան յաղագիցան ի լոյն ՝ ընդ , և Տարին ի մեսկուշանի սրով ի մէջ քաղաքացն , և հանեալ գնա արտաքս ի քաղ՝ Տարին բարուկ զքաղաքացն ։ և մերկացուցեալ գնա նգին չուան ի պատանոյն , և քաղքեալ զհրապոյտս գլխոյն ։ և բազմանգ ամարդիկ գնոս ի բերնոյ՝ հարկանելին գնա քարուամբ՝ փոյտիկ և պուղ . մինչ և գլուխ ոչ ընչիլ ոչ ոտգոյ գնոյն ի խոյտոյ ընդ անդն , և նա ուրեքս ի քարուին արկանելով գնոյ՝ ասացեալ զնոյն . զոյդ զմարգոյն ասացելոյն կեցոյն ազատացոյ քաղաքին , և կոչելն ոչ ոչ ոչ զոյն ։ Իսկ ամիրային Տրամայեալ քրիստոնէից յասանալ գնա անտ , և ձգ ոտանալ ուսանն յաղթութեան , և Ձաքարեայն գնա անտ իբրև գմարգոյն մոգուրդան . և եղև կատարածն սոցա յամի ՝ ՀՉԶ . պշնի ՝ ի ՝ ի աւուր ուրբաց . ի յանեաի ՝ ԻՀ . զոր և յիչէ Թուխմա պատմի Ձիլկանեայ ։ Ապա ոչ ի ոչն գնացեալ կիճեցիս , զոչ յիշեցուք ՝ գէդ ՝ ե ՝ էջս ՝ ՅՅՀ ՝ և ոչ այն ար յեաոյ նոսաս յաղթութեամբ և յիշխանութեան , զարմն ուսնելոյ ի ոսոր ։

{ՅՅՀ} {պնիկ} Իսկ ի սոյն ՃՀիկ և այլ ոչ յայնմ մեկոյ՝ որ կոչեր Թամբաս , և ուսնեալ կին Թամբայ անուն այս և գոհալ ասիւթ մեր գերեցեալ և սպարեկապետեալ , Օ այս կին ասեալ այլազգի ոչ՝ կոսնի գոս յաղթութեան , և սպանանել զայր նոսա զԹամբաս ։ Յանգիսալ գայս Թամբայ՝ ազգ սպար սուն իւրոյն ։ և խոր հնոյ ոչ զի ոչ կարեն այլազգ զերծանել ի ձեռաց այլազգ ։ այն , թոյլ եղեն փախստեամբ , սուին զամանկունս իւրեանց ։

և անկան յոմանս կղզին աղթամարայ ։ Հնացանել յորից կի՛ հնոյից ամոյ՝ յասան ի միասՙ մի իրիք հարկի եղիւն և գնացին երկոքին ևս յասան քաղաք ։ և անդ ի շրջիլ նոցա՝ սմանք ի ծանօթից տարփասէր սկսան տիտղ կիներն՝ կարան գնա և քաջասրս եգեալ՝ թէ սա երբեմն ի մեր սիրելս եր, տարան առաքի նախասահակ կղզին ամիրային՝ որ և ազատին կալ իւր ։ և ինկեալ ամիրային կամ ցաս անառակ առնել զկաասաան ներ , քայլ կին նորին փաշայ խաթեան կոչեցեալ՝ տիպնոյ գիտմամբ ուրանալ զհաւատս ։ Իսս յետ բազմ յամանց և խոստմանց ի. սպառնալեաց յոյլ հաւանել նմ , եղ գնա ի քան՝ սի ։ ուր եկաց մնայ նա զաւտ րս տասն ամաս ։

Իսկ ապա յետ բազմ չարդս ապտանաց և առնջանաց տարեալ ի աեղի կատարման՝ իբրև ստիպեին գնա ուրանալ , նա ուրախասէր սկսաւ պատանիլ ցքա , և գոհանալ ցնոսն , և մինչդեռ քանզ ար ի բերանի նոր , հարին զբիւմ նի քաւարտ ։ և ապա յարձակեալ ի վերայ նի բազմասքն շրջակայիցն՝ քարկոծեցին և ծառնիկին գնա իբրև ոչգահայ անկն ի քարտարդ յանկի ժէ , յամի 1398 , պնակ , Իսկ ասան հրամանաս իշխանին ատ եալ քրիստոնէից զմարմին նորա՝ թաղեցին պատուական ։ Իսը ասէ ժամակից պատանի վարդ երանելոյն , թէ * յոմանք ,, գնա՝ առեալ զշշտատ ի նէ , սր չատատս շարակին կոչել ,, եր հնարիւք , նպատակ և պիտղպատան . զի մի երևելոյն գնաս ,, առցի ինչ ի մարմնոյն իւրոյ ի քարշելն և ի քարկոծելն ։ ի 1391 ամի

Յ. Ապէս : Ե

Յայսմ ամի եսմն տղայ յասակաւ քան զնա նահատակեցաս ի նոյն փաշայ խաթունէն և միս այլ կին եղիտաբեմ անուն , Իսս երբ երկրին արձկեցի ի գեղջն խառաբատոյ , և գին գեղեցկութեան վառնգեալ ի հատատ՝ ետ գոնան ի կոմն առփոնոց պարոկ ի քնարի քաղաք , և ապա գնայ ի վաճ , ու ի հագել ընդ ամենն քրիստոնէի՝ նշգաշատ եղեալ ի ասէ , ելկայ սքն ծածանին՝ զի այսպէս է , Ապա անդ ամենք յայլազգեացս , և իմացեալ զայն խաթեացն , ոմանք . զիմիդ լինք ես դաս ատնոսլ ի քեզան զանունդ զայդ , Իսկ նա համարձակեալ ասացի քասման նմ՝ էս պիտի , և ասէ . ,, այսպես ասեմ , և ոչ ամայնմ՝ զի ես ծառայ եմ սքն ինծածնի , ,, և հաւատամ՝ ի ինծածին նոր սրդին քո սն՝ ի խաչեալն ի նէր ,, վն փրկանէ ձգի ։ Այս լուեալ սպատնացանեցին , նա ասաեալ ևս խոստմամբ յինէն զքրիստոնէութիւն խոր , Յայնժամ տարան զնա առաքի փաշայ խաթունին , ի յետ խոստմ զրանալ և սպատնալոյ՝ ածին զնա ի հրապարակ , և քարկոծեցին յաւուրս աղաստնալոյ՝ ածին զնա ի հրապարակ և քարկոծեցին յաւուրս աղաստնալոյ՝ ածին զնա ի սրբոյ քառանէից ի Թամնի Հայոց : պէս . ի մարտ . 4 ։

Ե. Ինդ այն սասսոս եր ի գանձակ աղբանից պատանի

մի ։ ։ ։

Գործք 3. մի հրաշ՝ խոտորակ սնանիմ՝ փեղկիկի կոյտ, սիրեցեալ կայծ ծնա-
[1, 5ա 10
2 Կոր. 11
1 Թես. 4
պաշ.] ղակ խոտան և սանձ. և [1 ես եր նոցա դրսեղ ուր սրտակից : սրտ
դրատան Տիրեալ՝ ի սեր խոտորման՝ ջանայիս սպիտակ ջնաւոր-
րոգալեն, և Տատանեցուցանել՝ ի հասն յոյնական խրատ : [1 ՚ի
կեսուէ ինչն սուրբին հոյլեմ ղեղրել՝ երբե յայտին հզն. Տօնս,
սատ՝ ես խոտորակ սրտատանին յանձնաբարեաց գլուխ : Ընդ այս
արամեցեալ Տօր տղեկանն՝ կոչուս գիտորակ, և առաքս առս ա-
գիտոյն գոյնուկով : և Նա սկսաւ յարգարել գլոնատկն՝ գաս-
նալ՝ ի Տատատաց, և ամուսնանալ ընդ աղջկանն : և իբրև ուշ
հաս նա յանձն, գան Տարեալ զնա՝ կարգ ի քառս . ապա
խոտատաց նման քոյր ինչ՝ ի Տատանեցեալ սարտատեղն : այլ
Նա սկիզբ առնուս քարոզել ի Տատատաց

Ա՛ղջիկ առնա ծնօղաց նէ, և փեղկ սպիտակել ի Տատատաց ելեալ
Տատատաց՝ Տրատարակին գնա գոնէ արատքեցուս սերտալ, ու
առա գնալ՝ ոյժ երկիր, և սարդ ոտոտչանալ, և ապ ի մահ
մատնել և խոտատանել զգենդկուշի գեստարատրդի Տատակին խա-
յա : Ոչ նա առաք ՝ քանզարհ կարտատանել զգենդկուշի մարդ.
նայս մէն քեզ, զի գտից ի քո պՏտգեսն գեղեցկուհեէն : Ա՛յս
երբե. ոտանի պատմիչք ինն նա անդատ կոյ ի Տատատաս չեռ
յոյնէ խոտատանց և սարտատեղաց Տանին գնա սարտարդ քա-
ղաքին . և գտագեալ ի ծառ մի գրպտնեցեալ գնա սարդ . և ա-
սաս Տատին գնատն, և գտակին այրել ՝ բոյդ քաՏանալ ապ ա-
տանալ զանձ գնոց արձանալ՝ սարտ անոն խոտ ՝ և գնդարին
գկայսին ըստանեալ յոյնատանեցից՝ խոտեցին պատատալ . և ասյս
եղև ի Քեսարիա Տոյակ . պարբ ՝ ի բիչ . սեպտեմբեր ամսոյ ,
Գործք 10. Ո՛վքեր լսեին սոյնոյ ՚ի՛Տատանեցուն սեր՚լսելիքն և կարատեալ վա-
[1203
պաշ.] նեցիք . և առիթ ՚ի՛Տատանալ ՚ի՛ոչ ՚ի՛ոչ այսպիսի ՝ իբրեզի գատ-
սիկք սանձ՝ ոյք քնատկին ՚ի՛ վեր քեզ , բոլորն զգեցեալն
սյսպէս ՚ի՛ ոյ՚ի՛ ոյ՚ի՛ ոյ

ՀԱՅՔ ՊԱՏ
Ը ՀԱՅՈՑ
{1403}
ՍՄԲԱԴ

Ա. Ի հնգե՛ր ետու քեզնէ տասնորդս՝ ակնոյ չարչարել զնա, և եւ
դին հրամայեալ շամիւրամ երկոքեան ի վէմ մեռուկ մայրենիդ,
և ոչ ասի ի պատմութենէ վախուց նոցին, զոյս ուրարին քաղա
և վեց տնդամ։ * և ետ մեզ մեզ ի գուան ետնոտ խոստա
ւ հեր ; և ի պատահելոյ զքեզ ամե ա զարդարեա ‖ ։ Լրբե
թանձրեցեալ բանակաւ մարդոյն ու ընդեղեն, կամիլն մեռ
զնա ի տակաւին՝ և հնձել ոտաւոքոյ քաղաքին առ ի քարկե
ծել ։ տակ ոչ խնայեալ զայս՝ արիացուբ և խրոմն ընդ այսոյ
ակաւ ոսկամբ ի տեղի կատարումն. ար և քարկոծ ոտա
բին գնա, և տալ կարաւանդին գմբերին նոցա, և զյօշեածս
անդամոցն այրեցին ի հուր ։ և այս եղեւ ի ԼՈՒԱՆ հոյոց ։

ՀԱՐ ։ Ի Ա. ՏԱՐՈՑ ՀՐոմոյ ոսկեայ ։

Լրբոյոյ ընկեր ասա կարասեա՝ գնացեալ ար ոքեր ի ձմեռն,
զար և կալաւ յառաւ քաղաքի՝ ասչեզանեկին ասատնա
ձեալ, մի ուրուան ոչ։ այլ ուս քաջալերի ընդ իմ գինեալ, և
հանդերձակ խոստանեալ զոր հուսատ՝ նոյնօրինակ ետնա
տակեալս, և մնալին ոչ այնկատ հրով ։

Ի ՀԱՐ ։ Ի ՏԱՐՈՑ ՀՐոմոյ ոսկեայ

Գործ. 15. Ա՛ստ ։ Եհաս այսպիսիկ նահատակեցաւ և կին ոմն յիմար կա-
չեցեալ՝ ի վան քաղաքէն ։ Այժմ առաւ վան՝ ի զօրաց լանկ-
[1415 / պկե]
[1415 / պկե]
[1415 / պկե]

Ի՛նչ ան և հայց
1377
սկիզբ

զՀետ քրիստոնեայ մանկանդ՝ ձգեր զաչս ի տուընդ նոցին ի մէջ կարծանեցն , յորոց նաքա լմնկիկն ինար , առնէր և զայլ անարգանս ընդդէմ երկնի վկայէ , և հայհոյեր զաշ հատաւս ։ Իյս եղև ի միամ դիպերի ի ննջել յոտափայ ի ոտն ծնողացն իւրոց , նահա յանկարծակի զնրկիսն բացեալ , և ահա կի քո և նստաւ փառօք ի վէր հրեղէն աթոռոյ բազմութեաւ հրեշտակաց և սրբոց , և հայկեալ զայրագին դիմօք ի վերայ յոսփայ հրամայեաց նա հրեշտակաց , և ասէ , կալարուք զմանուկդ զայդ , և առեալ ցուցէք դմա դդժոխս , սոր առնիցին նմա զաւուրս և անարգիցք իմ ։ և ինչ ոչ դառնայ , սպանէք և արկէք ի նոյն առնջանս ։

Իյս առեալ զնա միոյ ի հրեշտակաց սոսրսա և հղոյց նմա ըզդեհոնն անկէզ , սոր այրէին և տանջէին մեպատուք և անհաւատաց , և կէս կապէր ի հրեզէն շղթայս , և տարտափէր ձայնիմ ողոյց լայէր , և կրծոտէին զատամունս խարեանց ։ Ա՛ն հրեշտակն ցյաւուրն . ահա տես զպատիժս նոյ , որպ հայհոյէցեն սէ հատատոյ , և գնաց ընդ մնալ ձեռնասուրն ։ Իյս առեալ առեալ առաւս զնա , և եցոյց նմա զարքայսեան երկինս , և զվայելս նոնի վերկնականն նէ , սոր կայր նասեալ սէ ուծաբնին , և նմա հղոյ սէց յանձառ փառս , որք անդադար սրբոյ արքունիսն զնծան ։ Իյս ասէ ցնա հրեշտակն . անա արդ և գնորհիս և գՀատատաւեալ բարեկամս քոնի , քէ ի քանի ինդրեսցեն վայելն , ապա դարձիր և հատատա ի քո , և երբ մկրտեաց յանուն ամենասուր երրորդութեն . գի մի գնաչեսս յայն փոյթ առանձնաց , զոր տեսանդ . այլ եկես ցնս յայս սուղ փառաց , զոր ահա այնր տեսանես ։ Իյս յետ ցուցանելոյ գայրասին՝ նաճ գնաց հրեշտակն վերսին առաքի աշխարհն քոնի ։

Ա՛յսչաց , յոյնժամ մեծաձայն յոտ սրտե յոտաւթ , և ասէ . ա՛ր իմ և նոճ իմ , ի՞ քո , ու գայ , և իսատակեսիմ՝ գանցանս իմ , և հատատաւ գՀոգ սրտուվէ ընդ հսր և ի հոգսդդ սէց . ազատեսն գնս ի մեզայ իմոյ . գի մի երթայց և եւ յայն սուղ գի անտանելի տանջանաց ։ Ո՛ այն ձայն նոքա չլսեալ մերն և եպրարցն՝ սրդ կային ի տան , և խոսոնալ զնշանակուն բարեացն , զահի հարան և ապերջանի յոյժ . և ընթացեալ առ նա հարցնն սրթեն կարացին գարձ սացանել գնա ի բուն ինորհ նորն , Հայցողեին , թե գի՞ եղև քեզ , և ընդ այնպ ապուշակեցեր ։ Իյս նոր լսասատարեալ ի ուսլենէն անտի , ևս ի միաս եկեալ , սկսաւ համարձակ գատանին գՀատատաւս քոնի ։ Իյս եկեալ ի տաւնին՝ ագիա ի քաղաքի անդ ի դաւարի գտանփանաս սին վարդասին՝ ըստ կոչեցեալ , ն. պատուեաց նոնն կարգաս ցոմ առնին . և մկրտեալ ի նոնէ՝ եղև քրիստոնեայ , և ամանակ

գլուխ ԺԱ.

Ա[ղ]ա[թ]ան ՚ի Հռոմ ՚ի Տրդատայ ՚ի Հայս ՚ի Գրիգորէ ՚ի Կապադովկիա ՚ի Կեսարիա

Ղ. Այս իրքն լուաւ ի սմանէ ի շրջակայից՝ զայրացաւ և եհար քրով զգեստս ներ . մինչև պատառիլ գագաթան և հոսիլ արիւն յորդաբեր ի նոսա ։ Ի ՌԵԱԼ տարան ասպատնա և քարկոծեցին . և յետոյ այլեքին զմարմին սկզբ ։ և ի գիշերի ծագիւց լայս ի վեր նորա ։ Ու եղև կատարումն յառաջոյ՝ խաչակն կալեցուց՝ ի Քաղքն Հռոմ ։ պիզ ։ ի ժա ։ առաւ տարեկի սանսի ։

{1420 պիզ} Ե . Ի ՅԱՌաջան յայնասիկ ի քաղաքն արծիկ իշխան ոմն հայոց եղեալ վաղճն անուն՝ այր մեծատուն և ազգ , միամ, գամոյն և բարեպաշտ և ողջախոհ ամ առաջ իւրով , խնամոծու անտիկաց , և սգոյնծ ոտ աձեկն , սիրելի յաջողոյնեն , ես և յաջո այլազգեաց ։ մինչև ի խնդրոյ նի հաստատեցաւ ի քաղաքապետն ասի ամի հանդիսիւ կատարել հայոց յանդիման այլազգեաց չհանդիսել քաղաքն ։ Ի ՄԻ նախանձեալ ընդ ոմանց յուղղ խ. քեմ և յոտարոյց՝ ետուն բանս ի վեր նի ։ և իւր յանցաւոր ի ծանր իրս չարաչիաս եղին զնմ առաջի քաղաքապետին , մատուցեալ նմա և ինչս քաղաւ ։ Ու նա կալեալ զնմանն առ ինքն , և քննեալ զնրա ամբաստանութիւնն , թէպէտ և եգիտ զնա անմեղ , այլ արաքաւոտ իւր յանցաւոց գտանել՝ էարի զնա ի բանտ ։ և սովիկր ուրանալ ի հաստատ , և զբծանիլ ։ և յոչ առնուլ նի յանձն՝ եա կապել ի ծայր աշտարակի սրտպին , և նեաձիկ առնել ։ և ապա գահավիժ արարին զնա ի սրտպին անտի ի վայր ։ և այսպես կատարեցաւ մարախոսութիւն ։ Ի նոյն ա. աւուր և այլ ոմն իշխան հայոց զաքորեա անուն նշանարիւակ մնանեցաւ ի ձեռս այլազգեաց ։ զոր և յետ քնմ առնքանաց խնդրատիրն արարին ։

{2421 պիզ} Ի ՆԴ այն ժ ամս նահատակեցաւ և ի բաղնիշ քաղաքի վարդան անուն սուն փառաւոր վկայ ։ Ի ՈՒ եր ի դաւանն դեղնի յերկրն բագրեւոյ , և մանալ եր ի կարգ նի ։ ուներ և զորդիս , և նոքա քաղաքավարիր առաքինասեր կենօք երբն զնունել էին ։ և ձանձրացիալ ի զբաղմանց գնայր ի վանորայս , և գաւարեր զնշմ ամս ի քնահուքնն միանձանց ։ Ասեր ես այն առաւս ի բաղնշ քաղաքն ամիրայ սպրի շարագնայ՝ Թշնամի քրիստոնէից ։ որ և կալեալ զնշմն ի հոյոյ շարչարեր և բրտաւառ առեր գառնուալ ի հաւատոց ։ Ի սնի վարդանայ զգաստ նի՝ եկն ի դաւանեալ ի քաղաք ոմոյ ։ և վաոեալ հագու

Ա՛ղի պա-
տ հայոց
{ 1421 ;
ոմէ }

4 , յասասք միաշաւրեալս ՚ի ոմանսն ժամս , և զայնմ-
պան ընդ՝ նշանաւք ըժշկեալեն ՚ի նշխարացն սքնչի ,
(՚ուազամ և այլք անձինք ՚ի հնդից կատարեցան ընդ այն առաքե-
նուհատականեն ՚ի յայլեսայէ առելս , զորոց ՚ի մտանառսէն ոչ կ
դրէ , (՚ասց գ.ան եա տակաւ ոմանք՝ այլք ընդ՝ մէնն գՀաւատա
իւրեանց , եղեն սա ոմանք՝ սրբ ընկեր ՚ի սկզբան բանս-
դատել առացան , յոյզ յետոյ ՚ևմկ գտնել դատունն յոյս-
յաՀեն . սրեն եղեա և ուժգոա իշխան , որ աիրեր ՚ի վերին
կողմն սիբեսաց՝ որդի իշմուելոյ՝ որդոյ յոսեփ եղբոյ որդոյ
եզեկուայ՝ եղբոր սահմանողի սիմեոնի ուսուցչութեան ,
քանզի յոանաւ տուեալ ուրացողն գնոա որդի միրանշահայ ա-
մար կամ ամար , որ կարդեալ էր վերակացու Հոն սիմեոնի .
և չեա ուրացողանելոյ գնա չղնաց ՚ի ամրզոնա Հանդերձ ընդ
առնեօք նորին , քանզի չէա ծանոյց գայլ ուրեք ուրանալ սիմեոնի
եկն ՚ի Հայրենիս իւր ՚ի սիմոնէ . և առաջնորդեալ ՚ի վեր ո-
բացուելեն՝ եհաց քրիստոնեասելի , և ՚ի վերանալ նոր ուրուց-
գասեաց գնչխանուհելի նոցին սրպէս նոր սկզբն ինչ այր տարե-
խոհարդ և յուզմունքաւոր , որ իմաստասէր վարդապետ էր ուրե-
ա գրէ իշխանն՝ սնոյանգ ուրհատց գքաւսա իւր ՚ևրոյ գնա և
քնելք առա նա դ ինչեն , և գտանելին ՚ի նմանէ պաշտամանսն ,
ասեն՝ ՚ի հատասաց և գեղեցիկ սմր առոյ գրուա-
Ա՛ռաքելոյն առար ՚ի

ստացանին · և իբրև եռաս զերկաստարդն առ ջիս · թարմ
և հրոյ

ռնուցաք փառը ի գաստ ի հիմնագիծ գիրս ·
գլ · ին · զկնի կատարին ուխտիս առաջա-
ագրեալ հոգ ՚ և վարեին զատմնական ծխիսք ·
սրբ և ի կոստոյ ձնհատիք հոյլն ՚ գոյ ՚ ընտիկեալք · զի ընդ
ի ՚ի ձեզ քնանկին ի ջահասն գ·սաստ ՚ի ՚ի սիմեսոյ և ի մեր-
ձակայ տեղիս · և գլխատաք ոտաստիպ և էին հոգոյ նասեր ի
նոյնանման · և ոչ ոտատաք ի ՚ատոյնիչ ուխտ ՚ բոպտոյ
ազիտակը ծագեցան ի տակս գործոց նոյ · ՚ամէն գ·ն մերժելոյ
ատու զնոյ հայիւ և գլուխատուցեալ ակնեցան հնչող · ՚ի · յա-
սակ իսկ ՚ զի գնաց առ միմեանս · և էին կիսա-
ատուցաս · և մեծունչ ի գնոյ եղեալ խոտացաս հրաժարել
իջեն · զոյ և ատաս իսկ · զի գնաց առ միմեանս · և էին կիսա-
նատոյ լնատրել · ՚ակ կոյս վարդեան խոտատրել ատրն ձըգ-
Ենգոտ ասյ և քնդ՚ենկս ի տատ իւոյտ · և քոյտ ուհդուժամբ
Հանգեցաս ի քե · գոյոյ գնոհատաւն իւնոյեալ ձգնատար ան-
ձանց յոյանատ հրեշտակի այ՝ եկին և հատկեցին գնա ատատ-
ատոյ ·

Ուրդն էր մեզ խոսել ընտիկատրգեալ վկայիցդ յայնմ ատե-
ղիս և կարգի ժամանակին · ոյլ կատն լոյ ատիսի ընծոյ.
Ես զիւրատակատիճն Նոյա ՝ ի սի վայր եգաք ատատին · ՚ամենիս
Եվ զգաշտ վիշտաց ոտնոյ և վատոյատ չհուհատեցեք ինչ ծոտ.
գնոյոյ յայատոյ ժամանակ ոտնիցն բարկանալ ՚ի յաջորդ
գլուխ ·

Ի ԼՈՑ ԱՒՏԱՐԻՆ ԿԻՒՐԱԿԻՈՅ ·

Ընդունի զիւնոսիք որ եդեն գառանցիս ՚ի պարտատու ունկնդրեալ ,
Ասէ և յայտնի վիշապ անդաց բանս ·

զի ոչ ոք ի
ի հոյակ

հոյակ , և թէ յեթ թուրմանն յուսուրս ընկնի ումուլայ՝ և
անդր եւս , ՚ի՚ւրկ ՚ի քաղցնալ սկ և ՚ի թաղմնալ ցաւանել զա-
շակերտս , սիրեալ քաղցրելին զքանն յերկիր ուսիցնոնեան և
քահկոյ և երկնակոյ և գողնոյ , եւ և ՚ի կալմանս գոյքե-
փս , մեղադրել , առ յանկիլ , եթ , ՚ի՚ւ ՚ի ձեռն գնոնոյ զրու
(Թարգմանչին ՚ի լաւնացուց , ը նոցին մկրտելն յոհ ան.
զին , որոյ էր մի օգուտ մի ծ ընծայելն ոգոյն , և ոչ մի ը ըն-

նամուխ ը մերկանալ՝ գոգնոցաղուխ լինելին ուռիք ,

{1376 պին} ՚ի ը աւուրըն ը այնոսիկ՝ ՚ի գուսանին երկնչակոյ ՚ի վերնին ՚ի՚ւ՚ն.ա.
վերնին ապրակուենաց վկրալ ունի հոյակ տարգիս ոնոյն . զոյսին ՚ի՚ւ՚ն.ա.
թագաւորի գոգնոցի խոսի ուշ միոյն թաղնին ուծնոյեցի , ոյր և ՚ի՚ւ՚ն.ա.
մնիկ որ ապոստոլոյն՝ որ էր ՚ի կոպկ ուրիմեան , կոչնալ ՚ի՚ւ՚ն.ա.
զնա ինքն զաւարգիս * քաղ կրկոյ և ուսաքինն՝ ը հոյակ սրգի-
,, ուսից , ոյց ուշ կոյ ա՛ն կերակալ ոնոյ կամ ըսկեալ գինի , ոսկ
,, հասնանան այնուկերացա խոյոկը ։ ՚ի՚ւրեկոյն կոյ ՚ի նոյն
ժոսոնոսկի և ՚ի սկը ունիմ ոուշ կոտրակոտ կրկալ՝ նաղարա-
կերն գնոյեկալ , և կնն ը նեուցմ նը քգմ աշակերտը , ոյր
ուսոնկին կամ գոտ ուսնուկն ՚ի նոնոկ զգիրս ուսաքինուեց ,
և հանուալ գրկուելին ը աթկալ հոյակ ՚ի մկ սկուկս ՚ի-
տոց , և սունալ ՚ի նոյնոնկ եկին քանս գնոյ ուս ոսոգիս վեր-
դասկոտ , և գոյնել գնա քանիւք ՚ի գրոյն ուսաքինուեց ,
Իսկ միոյն յաշակերտաց ուսրգի՝ որ ոսոցնալ էր ՚ի կոգնն ու-
նիմեսաց՝ խոնցնալ թէ գինչ ինչ ունին հանգունել գսուգիս,
գուսնալ նի անուգսոնալն պահիլ գյուրգ առաջին գինքին
իւրոյ տարգսի , գուսնացաս և կին ուս նու ընջուգոյն ընկեալ
ընգ իւր զօրնոյկ գրոյ ուսաքինուեցոյ , և ուսէ . ահա քեզ
գինգ ուսաքինուեցոյ . ընդ երգիր ՚ի ուրբ ինչ և յայն ինչ աեղի ,
ոյն կոգնն գալ և հարցանել դրեզ . ՚ի՚կնն ասոյ գինքն ընկոյ
ուսուալ երկուք ամանք ՚ի քաղեցաց . և հնարգին ցնոյ . գինչ և
գինգ ուսաքինուեցոյ . ընդ երգիր ՚ի ուրբ ինչ և յայն ինչ աեղի ,
գինգ ընդ զօրնոյկ գրոյ ուսաքինուեցոյ , և ուսէ . ահա քեզ
իւրոյ տարգսի , գուսնացաս և կին ուս նու ընջուգոյն ընկեալ
ընգ իւր զօրնոյկ գրոյ ուսաքինուեցոյ , և ուսէ . ահա քեզ
գինգ ուսաքինուեցոյ . ընդ երգիր ՚ի ուրբ ինչ և յայն ինչ աեղի ,
գինգ ընդ զօրնոյկ գրոյ ուսաքինուեցոյ , և ուսէ . ահա քեզ
իւրոյ տարգսի , գուսնացաս և կին ուս նու ընջուգոյն ընկեալ
ընգ իւր զօրնոյկ գրոյ ուսաքինուեցոյ , և ուսէ . ահա քեզ

ուսաքինուեցոյ՝ գնոյն ընկ եռնոյր յաձակ ,

իրնանց , ՚ի՚ւ ինքն սոյգնա սնոսոնկ՝ ՚ի՚ւրկ ը քուս գրոյ ա-
ուշոյ ը գինել ընսուսուեց ը ՚ի՚ւ ուշնիթոսս , եկին ու-
ուսոյ ՚ի գնոյ ուսուսուեց՝ ը ՚ի՚ւ ուշնիթոսս , եկին ու-
ուսոյ ՚ի գնոյ ուսուսուեց՝ ը ՚ի՚ւ ուշնիթոսս , եկին ու-
ուսոյ ՚ի գնոյ ուսուսուեց՝ ը ՚ի՚ւ ուշնիթոսս , եկին ու-

զի ելիւ սմանաց՝ որք չարարուեսցէք բանսարկուին առնել, և
հասցին ըստ ամենայն ի վերջ արիանալ, այլ ես ոտ սպասել ընդ-
դէմ կռիւոյ ոչխարի սրոյ, և խրատուեսցուք զանազանել զերկպատուին
կատարեալ. և որք ընդ դէմ ինչ ասեն, հարմարեցուցանել, լուծա-
ցուսանել զնա։ Ո այսպիսի լսելով ասելիս՝ ակնհայտ ոմանք
սիրով, այլ ոչ խոտորեալ համարեցան՝ վէճ ոչ հարկանել ձգել ըն-
տարեալ ի հոգւոյ խրատուն ։

Լ՚ոչ ևս ինքն ասելիս վերադառնալ սրամիտս հատանելով եր-
կոյն ընդ վերադարձուածն գրոցն առաքինասիրեցն, սկսաւ ա-
ստանալ զպատ, և զաս ասել ի վերնոյ աշակերտացն իւրոց ։
և ասաւ ոմանս երկոցունցն ևս ի մեծ յոյժ ջատագովել էրնել ձըգ-
տեալ ընդ վերադարձուածն գրոցն երկոցունցն, և քաղ-
ցեալ ի միոյն գիտութեանն ոմանիկ ասել, որք ոչ թէպէտ զնա-
ցեալ ի միոյն գիտութեանն ոմանիկ ասել, որք ոչ թէպէտ զնա-
յոլ ինչ ինչ ընդդիմացան հայոց, նոյն և զաւրարասացն և զչորեքտասան-
ամանց սխալանացն ի հայոց՝ որք ոչ ասէին զոսոխն ընդ
աստ ոչինչ զիտացեալ ։ Լսա ոչ այսր իսկ
պատճէն գիտացն և կանոնադրիչ եկեղեցւոյ ։ Լսա ոչ այսր իսկ
երկուց կուսանաց կրկին աւետարանացն և միշտ ։ զի ոմանիք
յոմանց ասելիս զնա, ինչ ոչ է կասարեալ ասելոյսն ։ և ասացեալ
ի հայոց, թէ՝ ոչ կամի զրագիր ասել ի լատին դարձուցանել,
ասելոյս կուսանացն ասելոյս ասելոյս ասելոյս ասելոյս ասելոյս
Լսաց լսելիս ծանիլ ես ասել ոմն վէճ հայոց համառոտան տալոյն
ասելոյս կուսանաց՝ այլ ձգետաս ոմ, որ քեռակեր յանապատս շուտ-
քի ձորոյն ։ ասս լսանել զգուշութիւն ասելոյսն ասելոյսն ասելոյսն ։ Ա-
ստելոյս կուսանաց ասելոյսն ասելոյսն ասելոյսն ասելոյսն ասելոյսն
ասելոյսն ասելոյսն

Ի՛ր եւ
ե՛ւ հայր

քեզ ։ Ի՛նչ յանձնարէ կախարդ վիշապ եւ վկայել միմեանց ապարանցոյց քաջ ճանապարհ զուգընթաց ասելի։ եկեղեցասէր հաւատացեալ ։ եւ զինքն ևս միանգամ դիտել ի տաճարէն նոցին՝ թէ անգամ ի ծածուկ առաքեր ինչս յանուն ի պահս անխնամ ։ այլ աղաչեր զնո՛ զգուշանալ վարել ։ եւ չգտանել զՆոյա երբեք զաժանեալս մեկնելոյ ։ Ա՛ս ևս տեղեկացոյց ։ զարծաց սպրդիլ ապրականելոյ ։ որպէսզայսս ընդ նոսա ։ եւ ըստ օրինակի նոցա յանձն ընդունելոյ ։ եւ ինքն ըստ բնից առաքինասէրից՝ առաւելութեանց զոյն ասէր աշակերտաց

խոսեալ ։

{138ա} {պիճ} Ա՛նկ տանելոյ ։ երբ տեսին քեզ հայր առ հասարակ ցնծալիսի ձանապարհ կալեալ միապատուս համարին զինքեանս ի քեզ ։ եւ կամելսիկ եկելոյս ։ ո՛. ոչ համանձին ինքեանդ ի ծնեալ ։ աղքատ բաղմանել ի վանս ապրականեալ առ սուրբս վիշապ եւ առ ալակերտս նոր ։ եւ սկսան քեզ ընդհատ խոսիլ ընդ նոսա ։ թէ այսքան եր ձեզ գոռանալ ընդ ասի։ եւ լինել ջերմ կամ ցասում ։ եւ այդ աղջիկ եւ երջանիկ կաղալ ընկերս հեռու։ այլ կալ իբրև զմի ի կնոջէ ուղղափառ ։ եւ այնչափին եւս՝ ընդ պարս ի վեր կրկին մկրտել եւ ձեռնադրել լսականական ծխիւք ։ Ա՛ն այնչափ առաքին՝ մինչև ընդ ասելոյ միմեանս ապարանցոյց յանձն առ. աբին ունողք յայտնելոցդ սարդսի միաւորդսոմ ընտանել զինքս ասելի եւ զբնչիյասելի ։ եւ միաբանեալ ընդ ունելիսեալ ասել եւ ունգ զարթնել ։ ընդ նոմ սուանդսի եւ պարտաւոն եկելեցասոյն Տպոյ ի ընդար եւ անլսասեր ։ եւ զանազգին եւ հնարելին նոմ իրօք մնալոցդ ցուցանել վկայս ։ եւ զան պրծելին իբրև յանհաւատութենէ ի հաւատս ածել զնոս ։ եւ յարտաս այսորիկ յանկասցէ՛ սիրելոցս զքնչին ի Տպոյ՝ տանելին ի հնասուր ևլանամարտասնեան աեղիս ։ ևս կրկին մկրտելին եւ ձեռնադրելին ։ աղ սանձանոր իմն գրե մինելոյ ապարանցի մին յոնդհնելոյ ։ սրն եր ի ամին ծեզի ։ եւ եր մինչ յայրեցանել զրգե մկատելին կրկին ։ ընդ պարտ մկայ եւ ինքս ։ ի յոյրիկ սպանդս եղելոյ՝ բարբարոսեան առ հնոմ ոմ մկնելոյ հայոց եւ նչհաստատեալ ։ ռամիկք ընդ դմ անխնամելոյ եւ համախոհիս նոց ։ եւ բնչին ևս ընդ ասելոյ Թոմայի մեծարելոյ՝ զ աղքս ի բերան ։ առեալ անխնամելոյ սրալ յոյին ։ ։ եւ ընդ աստեղ հնոմ հաստատեալ գաւանելոյ ։ ինչ զհոգևորեան ապարանցին Թշնամելոյ ևս տոմս սրգոյ ։

Ի՛ր երևելի ընդ այն ասասրա յնդին հայոց մինչ մեղսկրեա անոմն՝ հնչասեր կալեցնալ ։ որ եկնալ կրկին զրկմանե ։ ի տանի մեծասանոյ ։ ի. ընդեղ ընդ ձեզ ։ սա սրգոյեցալ սրտա ձեզ մի յայհանուս կանխել վիշապ ։ ինքն եւս ասացեալ եր յհասոյ ասելոյ ։ ես նսե՛ ասե մինելոյ ապարանցի հայր սա նոմ

ասն իւր տապան ։ Ի՛ յս մեղաւորս ինդրեսցէ և քաջերկրագուիցէ
եր ըզ ահեղիեռս , այլ իւրեւ նահս զայսպիսի գործս նոցա և
զաչեղութեանն ոարպոս , վասնզոտս ի վերմխնդրուիցի ։ և
զնացեալ ի փոխս ապրսկոնեաց առ առքիս վէպ խորհուրդ
արար ըզ նմա գտանել զերբ իրաց , և պատուհասական առնել
լոյ զոգիս ոչիս ։ Յոր ոչ յայտնի ծիկի փախստեալ էին ի վա-
նոց անտի բերեալ յաղերսուց սարգսի և միաբանէք էին ընդ
ունելիեսա , յղեաց նա ինքն սարգիս զմարտիա ոչիկ նոսա
առաքին զնա պատուհասել ։ Ի՛ր մեղաքեա գիտելով ել
յայս գործ դիպեալս խորհի ձեռնտու լինել ինքեան յաշխանեն
խոսիկ՝ որպ ըզ ձեռամբ կայեն բնիր աշակերտոջ , և եր բարե-
կամ իշխանատոջ , եչ գնաց առ նա ի վանս առաքելոս , և
առեալ երկու գնա յարտաքինեսիս բաշխեալ աշակերտաց
քհնչիկ և իշխանատոջ ։

Ել՝ ի խմբել ասպա անդ՝ արձակեցին արս յաջոդս և զօրա-
ւորս յամ կայմանս , և ծախեցին ինչս բազմս ի պրոնս ոչիկ
գոյս , ըզ միմիեանս՝ ասելի քան զՀարիսս վաճառան հոգալ
զ եհոնս ։ և հարկին ուրեմն զրուանդ ածել պաշաերոս առաք-
սի և զամանս յանկիսօսաց բնկրկ յատեան ։ և դառեալ գնա
հրապարակաս՝ զամանս բրածեծ արարին իւրեւ զիրկնա-
կնուոջս և ոպպատակս յեկեղեցւոյ ։ զամանս գՀերս և զմա-
րսաս վճառել անարգեցին , և զայլս ոչիչ օրինակաւ շար-
յորեցին ։ և ոչերն ի բազս ասդիին երկսեքն շրջեալք ։
Ել՝ յհյանգանել ասարդ ինչ՝ ամենք ընդասանե զնոյնս ի կա-
պանաց՝ հրամն յարիանսաս , և մասատոյն ծանր ծանր ամ-
բասանսաս զարգին հայոց առ լսոհնացիս ։ նոքասիկ և ա-
նիհետս գրեցին ի հռոմ քրիս քսոս վե հայոց ։ Ջեղկա-
կուալ զայս վշտացն հայոց առասել ևս շարսայան ի վե՛ր ։ և
ի ձեռս բերեալ զամենս ի նշոյ՝ մոտեցին ի ձեռս իշխանաց .
և նոքա ետան արհանել ինչս ոչ ի ջաւր եռացեալ , և ինչս ոչ
ի սպեղանի ասդիկան ընդ գնալ երկոց այսց
ասրգիս ոչիկ , այլ լսեցաւցին վնաս խոտոր ։

Ջեռ այսորիկ նարսկեաց մեծաւրիս դիման ասրգսին
եղոց , և անդ հաստատեաց առաքինոյն զյաղթանակս խոսիկ .
և ժողովեալ ընդ ձեռամբն ևր զայլ ևս աշակերտս , և գրաս-
տոյց չասլ ասդի անհետաւոց ։ Ոչ կարացին վճիռ ասրգ-
սին վանեցոյն , ար եր ոչիչ հեղհեղագիր , կացոյց առաքինոյն վանեցոյն ա-
տոսասոս , այլ գեսայ գնաց ասրգիս ի կաստնան քաղքեսն ,
հնաց յերկիրն արձակ ի վեռս ոչ ոճոտնեին յսոսան կալ-
ցիալ ասսասարայ , ար և խաստարատոսոյ ասի ։ և անդ հասեալ ի
յանդարձս ձեռնասանաւք զաքեսան ենկիսի գասատրին ոչաս-

Ի թագաւորութեան Տրդատայ Մեծի ։

Ի սկզբան թագաւորութեան Տրդատայ ի Հռոմ ի Դիոկղետիանոսէ ի Մաքսիմիանոսէ ի Գալերիոսէ ի Կոստանդիոսէ ի Մաքսենտիոսէ ի Լիկինիոսէ ի Մաքսիմինոսէ ի Կոստանդինոսէ ի Կոստանդիոսէ ի Կոստանդինոսէ ի Կոստանդիոսէ ի Կոստանդինոսէ ի Կոստանդի

խոստացեալ է իրեսարս , լսելոյ նմին ի վանեցիկ Հին յերկրայ
Տարաժամեայ օտար աղջկայ

Է. () Կին մահաբեր մաղափեայ՝ խրթև անցին ամէն ջոր ,
յերկրորդումն ամի անդր փախստեան յանկնամոտոյ ի հնդոյ ,
մեռաւ և յոկնեան կախիկ արտանդի ի թաղին Հայոց : պիղ ,
ի հուսատարդի , Է. և թաղեցաւ ուր գերեզմանի մաղաքեայ ,
թաղեալ ոչխարին գրաճածս և զարդար և մեհենաշինիս . յետս
քաղաքավ ցուցանէ գինգն ուղղափառ վարդապետաց է ի հն.
ետասան , և թերև վկայսն ի լսումն վշտացաւ : ապա կարգեաց
քանս յանձնախմբանաւէ ընդ ամենեցուսն , և միաբանելոյ ընդ
նն , Հղիշէ ի ծիրս սրտակեցոյց , ան վերադարձ առաքեաց . յետոյ
մի էր և գրիգոր տաճեւացի . որոյ հայրն էր ի քաղաքին ար.
ձիշոյ՝ և մայրն ի գաւիջեն տարապայծ . ապա ինքն ծնաւ ի վերոյ
ձոյ , Հա քանզի էր Հաւատ քաջութիւք և վստահ ի խոսս , կար.
գեցաւ ի տեղի վարդապետին իւրոյ ուսուցին , և վարժապետ
լինելոյ ապրակոյենաց , բայց յետոյ եղեալ ան վրդովմանց
ժամանակին՝ ընկնցաւ յայլ երայլ տեղիս ի ասանել զՀայոց .
և ապա դարձ ուստրեալ՝ զանգղ նստ ի վանս ստաբեաւ , որ
և ասի ուղոյ տաճեաւ , յորում և ինքն կնքեցաւ տաճեաւ ,
() ամանակ տան մինեալ ապարանցին ՀԱկակիոյ և ոսկեստ.
ուս , թե յատաճկին ի վերադանաշ վիզգին իւրոյ հուսն ցոյ.
ցանել զինքն ընդ ուղղափառս ոչ մեր . այլ յետոյ գոլոյաւ ի
հանդստակոթեն , և կամելով ուղեւոյ ընդ գեղ գինել տանն ,
Թուաց՝ Հանդ ել ասէ , ն. գրեալ զգիրքս Հարցմանց ընդ գեղ
տիւ նկնելոյ գրիոսանենց . զոր և յիւսուսկէ աշտկերտս
նորա ինամեա մեծ ոյժեղն՝ յասելն [] Հայր որ ինչ աւանդի
ս փրեալ պիտի լինի ի մեմ ազգս .

ղբաւածք ինչ տալեր ամենց ، որոց գիմն օրինակ առնիմք գրել
բնիմ ամբ յառաջ քան զնժիկս պատահեցան և առնիմ ասացն ،
այլ կնիմ ընծայի զպան նպաւնն պատանեցոյն և երբեմն սա-
նիմ հաստատեցն ، [սակ ինքն առնիմ ասկին ժառաս ի Թոմին հայոց ،
պնիմ ، կամ լսա սմանց . պնիմ ،] Եմս աշակերտանց սմն
երկու Եպսիա վնդպ միսրան վանիցն մեծ ոգաց՝ ու ի յայնմնէ ،
ուսան և կալի մեծամեցի ، սր յառաջնմ առ նոր սուրբ աշա-
կերտաւ էր սուրգսն վնդպ առաքսնեցոյ ،

Եսկ նա ինքն սարգիս վարդապետ կացեալ սնդադիտուԹիՀ
մինչև ի խոր ծերուԹիՀ՝ յիրկիրն քաջնեռանեալ ի վանս սոս-
խոպոյ՝ որ ն խառատասան՝ ի յոսխան կոչեցեալ սկր ձմեռանի ،
վախճանեցաւ ի Թոմին հայոց . ոնե . Թողնեալ բազսմ աշա- {1401 պնե}
կերտս ، [Եմ յաջորդեաց յառաջնորդուԹեան ոնոր վանից վար-
դան վարդապետ յոսխան՝ հպ.ոց վանաց . որ և ՀնգնաԹ ընդ-
կնի ջորից առաց ի քաղաքն ողյակեաց ، եչ գնաց ազակեր-
սոր խորվք ի գառատն ասորւոց ، և անդ մեռաւ ի վանս {1406 պնե}
սաՀնապատոյ ի Թոմին . պնե .] Եմ հուլաս գաՀդն նր ի սու-
խորս գլխոյ վրդպ խլաԹնցի՝ որ յաշակերտաց սարգսի՝
վանս ասեՀանոսի նոսխաՀիպոլիս՝ ի շինուել անապաս ،

[Եմ սա այր սաւաՀնասէր և ունձանձրալի յընԹերցուածս գրոց ،
փոխաբերս և զգալս ուսայցանել՝ ոչ և սուրցն խակ առ ձեռ ին.
բաղդ ի առիս չիՀեԹանց ձմկին ոչ կորուսանել գտանել զնս
առիս աշակերտս զգոս խոգւոյն ، եՀաց գնաց յառաջադէմ ԹՀ
ինձնէ վանս պՀպանդ ، և պատուական ընԹերցուածս ԹՀ և շա-
րադրուԹՀ ، Վրեաց քաղսմ Հառս և գալեսաս ի վերայ սնդ
և ի վերայ առնից սր ձմեռանի ، յորինս աց ն բնիմ՝ սաահասուց
եղեւ և առաղ և գունդս ի վերոյ մատուցսաց և ի վերոյ
հրամանական առնից՝ վիՀակ և ուսումն սէռ ، սրոց բազմոց
սի ջերնուսաս ըն յոգին զանազն նորս ، [Երոր և բանս ինչ վի-
պասանական ասէ՝ վիՀակ և ուսումն սէռ ، սրոց բազմոց
հրամանական առնից՝ վիՀակ և ուսումն սէռ ،]

Ի՛ր ա
ե՛ հոյ

կատարելոյ ջանից՝ պիտակին ունայն յանապատն ցիտնայ, և կա-
ղեալ անդ զաւազիսորէ վանիցն զաւս ինքն զգեցեալ ծերունի
խրատեցեալ ի Տեառնէ ներսէհ իբր, ես կամ Ջ. առաց, տանել
ծածկոյն յայժ վեր հագուստս, և ի խոստովանիլ նմա զքոյ ոչն, և
ի խոստովելոյ նմա, զինչ ինձ ուղղանալ իրեն զգեստս։ Եւ
գնաց ասաց հագեալ Տարազաւոր ոչ յանկոյ ոչխար, աղիողեաց
զուարթուն նորին, ի նոյն վանս ասելիսանոսի նահապետին, և
ինքն ես մեռանալ վճիռ առելոյ ոչխարս Տանգաւոյն։ Եւ
Ջհա այսորիկ յանցանել երկայն և երից առաց՝ եկին գաս-
ձնալ մասը, ի կողմանցն բաղդատ, յոչ կիրն ուշուանալոյ. և {1408}
նահապետինքն ոմն վեր հագուստ զվիսաւոն յանկոյ ոչխարս, {արկ.}
պետ յանդնանալոյ ոտացեալ, ի վերուստ անդրկնապատոյ ։ որոյ
ոչխարքն ամիսներեսաս մեռ ի նահանջն դիրքման ոչխն գրե-
գարի նահանգալոյ ։ ոսկ առաքեալն քաղեալ զաղար վար-
գասկա խոյս ոսկեալ յարքաւորացն մարոց անկաս ի կրասո-
ատեալ։ այլ Տասեալ ճշմարիտոյ ի վիճակ՝ ասեն ցնահապե-
ոնեմ ։ ես ոչ ոչ ես և ես ասակ Տանապահ. այն ես ոսկեր և
ոսկայորիսեր. և այն որ ոչ ասկ և ոչ գասանկ գիտոյ ի կրա-
ըոսա յուսիսանակոն ։ Ոսկ ոչխս ցասուցեալ ոչխ ոսոգեն Տա-
ըոն գիտ ոչխալ և ասկանեն ։ ոսոյ ի ասցանկ երեք կամ չորս ա-
ոոց յասոյն և ոչ ոսն վերգասկոս ես ոչխարս ի ոսկան
ոչխ ոչխալ և ասկանեն ։ ոսոյ ի ասցանկ երեք կամ չորս ա-
ոոց յասոյն և ոչ ոսն վերգասկոս ես ոչխարս ի ոսկան
ոչխ ոչխալ և ասկանեն ։ ոսոյ ի ասցանկ երեք կամ չորս ա-
ոոց յասոյն և ոչ ոսն վերգասկոս ես ոչխարս ի ոսկան

Եւ Յաջորդեալ կարգի գրիգորի խոյսիմեցոյ և առաքել
վարդապետ նորին սիւնեաց, որ Տասեալ առաքեալ ոսկ ի
վանս սոսկեալ։ ասա ոչխալ ի ճշմարիտ Տայոց ։ գիրս {1409}
ասուսասոյոց միջոցի անոյ Տոգոյս Տարեալ և ոչ ճշմարտ ասուն {արկ.}
ի վիճ սրասկոյն և ի վիճ ասոգրեալ ճանոյ ։ սր և. ասկ ա-
գամ ինչ. գրեալ և նեղգոյեալ ասասեալ ի վիճ գրի-
գարի նահանգալոյ, ի վիճ գրիգարի նահանգալոյ, ի
վիճ ծերունոյ գրիգարի խոյսիմեցոյ. ո գրիգ ասոյսեալ Տեր-
ոոյ ։ Տայ և այլ ասոգրեալ բոլոր ոչխարս ասոսկեալ ոչխ
վիճակ բասիլեոսի, սր ասոսր ասոսեալ և գրեալ գրի ասոսկոյ
Տայն Տասոգրեալ և վերնոյ ։

Տայս ասոյս էր և գիտալ վիճ եղիսկոյ, զար չիճկոյ ի
գլ. ։ երբ. գշճ ։ ասս ասոսր զաշխոյեալ գրեալ նահապե-
նիկն ։ ոսոսկ — ասա Տոս և ջասոսեալ ոսկոյ ։ գրեալ ի խոյսոս
ասս ոսոսկոյ գաղիաշոսոյեի մոսոյեալ զասա կոսգիոյ ի ասոկոյ
սրիկ Տոսգ ։ ասսոր և վիճ սիսոյեալ գրեալ ։ ոսա ջասոյեն
ասնոյ և ոսկ գիտոյեի էսոյեալ ։ ջասոյ ասոյ ի այն ։ ջն ասոյ
գասոյեալ, սր ասոսր զաշխոյեալ գասոյեի ոսոգրեի ։ և զաշ-

գաս

գաղթեալն ի ինդրոյ Թամուխի մեծաքաջի , և զմի ինն ի առաջնորդացն Մարիէ ։ Յորում ամենեքեան միով կամաւ ասացեալ՝ արար զբազմածախ ժիկունեն եսայեայ , և վաճառմունս դիանեախ ։ Էս մանաւանդ միով սմի գրեաց քարոզ քարոզիսան , և գլուխ ընծայ սակաւ մանից եսայեայ , և զհամառօտ ուսումն ի վերայ ասելոցն առաքելոց , և բոլոր ինչ ի միջի ուրարտեացն ։ Այսպէս և արքասաւոր միջի սմի արար պետ քարոզս և մեկնուեցն ։

Այլ յառն ասացաւ իւրք երիցագոյն քան զառաջ և յայնմանէ մեծագործի , այն և միաբան վանացն մեծարեալ՝ որ յանեան այր ծնօրհնին , յերկրին արձիշոյ , առ գնացեալ յասացեալսն առ յայնմանեցս կուխիկ՝ եկաց առ նմա սմն , ժէ , և սպասաւոր միոյ , զի թէ հասցէ միաբան առանձանի , չհնեացէ յանձն ալ ձեռնադրել առնուար հետացուցէ ։ Եւ նմա կախիկ միով պիտի առաքինեցեալ և վայելչագործ բանս ի բերան առնուլ ։ զի առաքինեցեալ և վայելչագործ բանս ի բերան առնուլ ։ զի {1389} {պչէ} ասացեալ նմա յետոյ պատասխան . Իրրև ժ տարի կուխիկ , յայլմէ ընկալաւ յանձնէս զայն իշխանութեան , և պարտաս ի սեղի իսր ։ և երկիցդ սակ անդ ձեռն հարկ չինասցէ եկեղեցւոյն , թայց խոհականաւ ի պատճառս վիճակաւն հոն ։ Ընդունել զի խնդրեր պատրիարքն Հոռոմոց աքն ։ և ես պատաներ յիսրատ գառաւ ։ Էս եղև յետ առնոյ ինչ՝ լաւ կաս , թէ այր սակ իսրքանչ անուն՝ ազգաս Հոռոմ՝ գերծեալ ի գերութենէ չսկնեցւոյ՝ եկեալ էր ի մեծարին քեզ , և ես ձեռնադրեցի զնա {1402} {պճա} ի յուկաց տէր և գրեցաց գնա . և ես չգիտեմ հոգեկաց և մեծ ծնօրհնութեան եկեղեցւոյ յանուն սքն ընծայեալ ի նմին առն եսեին , ի ոչնա ասել զինչ ի պէտ սակ չիմանալ անդ . և գնա և ես վանք , և այս վանքս և եկեղեցի հայ մինչև ցայսօր՝ ունեամբ սքն ընծայեցի ։ Էս ինքն յայնմանէս զինի ձեռնադրեցի զնա ի վարդապետ ամենայն եկեղեցւոյ , ոմն մեռաս ։ Իսու ալոկեցաւ նորա ի վերջոյ նա՝ խոյնել Թամուխ վերայ մեծագոյն ։ որ ետես ուրախանալ եր ասելոյն ։ և ինչ երեսի՝ զինի յայնմանս ինքն Թամուխ կոչեաս զնա ասելոյն ։ զի ինչպէս ասացաւ և ինքն ի վերջոյ ասելոյ ։

Այլ ի նմանէ ասացաւ և ինքն ասելոյ քաջերևոյնայ , ի վերջոյ իսրատացաւել , մանաւ ի մանկամեան յոմանց ասել Թամուխ ասել , և առաւ աշակերտաւել առաջի վարժապետին և վարդապետ ։ և գնացաւ ի Թամուխ Հայոց ։ ինչ ։ ձեռնադրեալ գնահմանել ի ուրարտու եկեղեցի՝ յառաջագոյն ասելոյ ։ Էս ինքն ի վերջոյ ասելոյ ։ Էս ինքն ի վերջոյ ասելոյ ։

զա-

Հաւատոյ զօրութեամբ. զոմանս յոտից ընկէց ի պատուոյ տանուն, ըստ յայտ-
ագիրսն սասանեաց տանիլն ենկղին, եւ զՆիկոմեդոս ի պատուոյ տեղւոյն ի
դաւն, ի սուրհանդակութիւն դիմեաց ի ուշտուեղին։ (1) Այլն իրրեւ լուաւ
զայն եւ իւրխարտ եւ զաւր ընծայ, [1] յուղարկեալ ասաց յառաջագոյն զնոսին եւ
զոր ինչ ունէր ընդ իւրով ընդ նոսին ի Նիկոմեդիա։ Եւ ինքն ի ժամանելոյ
ուզեալ իւրոցն զինեալ ի պատերազմ, եւ ոչ ինչ ամենեւին գտեալ ի նոսա
ի հնազանդութենէ յառաջագոյն ունելոյ, եւ ամօթով եւ ծիծաղ ամենայն
զօրացն առեալ, եւ ինքն ի ժամանակի ոչ ինչ ինչ ասելով զօրացն ընդ
ընծայսն ամենայն դարձաւ։ Եւ ինքն ի ժամանելոյ ի Նիկոմեդիա, ի գիշերի
վերստին զՆիկոմեդոս ի պատուոյ տեղւոյն ի դաւն, ի սուրհանդակութիւն
դիմեաց ի ուշտուեղին

Ա. Մ. ՊՀ
և Հայոց

մարտից հին՝ ընդհակառակն գնալով զերդի նորան գիմելիք յոյսերն
ի չարս յուսափայ ։ և յուսալի տիրեալ բռնակալն գաւառին
ուշաւանեաց՝ սահմանել զգիմի սեպհ ։ Այնժամ խանարհեալ
Հզդին ամիրայ՝ և սրդի նորա մեկնը , նկին ի հնազանդասցի
յուսափայ ։ և լինել նմա հարկատու՝ կացին ըստ իշխանութե նմա,
Ոսկ յոյսն փ առաքել ևս բազմայուզեալ զգնդս իւր՝ նկին ի
վերդ դաղթական , և մարտ եղեալ ընդ միրան շահայ սրդւոյ յանկ-
նիմանրայ՝ ետս զգաւիւժ , և սպան զնիրան շահ ։ Այլ
սրդի նմ ապաքեր զորեալ ամ՝ մի ասա և անդ , և վարձեալ իսր
զգնդս՝ նկին ի վերդ յոյսիայ ։ և չհարացեալ զգիմանալն՝ փու-
խեաս և զգնդս առ միւս հզգայգդ իսր ամոթ կալ՝ ամոթ , սր
նոսաեր ի կաղմանս սիմնեայ ։ և միաբանեալ ընդ նմա՝ եկ միա-
նոգամ ընդդեմ յոյսիայ , և սորմեաս ի նմն հանդերձ հզդ-
բազում խոսք ամարաս ։
1439 պնը ։ Ի սոյն յոյսիայ ժամանակի հնգիկն հայոց սէր կարա-
պետ եղեալ՝ հասեալ ի վախճան կենաց մեռաւ ի սիս , և թա-
ղեալ ի կնգիկեան առն ։ ¦ Այնժամ մնասուցեալ վերդ սնի
յոյսիք անան առ այլազգի աներսյն կիսլիկիայ՝ եաս գսյաս-
նեի աթոռոյն ։ և ժողովեալ գոսնի մի եպիսկոպոս ի կաղմանէ
սոսց՝ հասանեցոյց գնա ի կաս իսր , և նստաս հնգիկոս ։ Ընդ
սոյս գաղտուկ սմանց ի միաբանից սոսց՝ խորհեցան ընկենուլ
զնա ։ այլ սչ կարացին վս ոչի առնել ։
¦ Յառաջագոյն ասի կնգիկոսէն սորա ծագեալս երկպառա-
կեալ մեծ և յանդուն ազգասիրայ , զի սուրբսերգ և հղ-
կանք կաղմանց գնասագործնի նեղեալ ընդ կնգիկոսին
իւրեանց՝ խորհին ընկենուլ գնա յանդոյց ։ և բռնեալ ի նմն
սնդհին , նեն սլ ևս կասիմք մեք գառնելոյ ։ առաջնորդ ասնի
սյսր աթոռոյ ։ սրոյ վս իսկ գրեցին նասզի յոյնեաց կող-
մունս , և ծանուցին զնդաս իւրեանց ։ ¦ Ուստ եկեալ ի նեմն ժա-
մանակի գալ գրիգորի վարժապետին սասնեաց հանդերձ ա-
շակերտաւ իսրսնէք յնգկերն սրձիշխ ի վիրս մեծութեայ , և
քնակեալ անդ գամ մի սնչեցն ։ առ սր մեռուսցնալ սմանց
ի բնակչացն սղեմսարոյ և ի մերձակայ աեղեացն ։ Նոքա ա-
սուին նմն ծանր ծանր ոսրդասանասնս վս կնգիկոսին իսրհանց ։
և նա ետուգեալ առ ինչն գքառնի մի վշոյ խնամատարսնեամ
յոյնսնուսք վշոյն սասնսյսրդին սեծութայ , խորհուրդ սրա-
նի ։ ¦ Ասա սյսմ խորհրդոյ ինկեցին գնգիկոսն սղեմսարոյ ի խու-
նի ։ և գրեցին վս սյսպ յոյն կոլմնս հայոց ։ յղեցին և առ

որ յոտից կիճեցին ասոյ ևնաւելի ըստ սրտիւ յոյժ ասելով ևնա
պատճառ եղեալ ամենայնի չարեաց ևնոցա ասելով ևնա
զնոսա անդստ ոչնչացուցանել ։ Եւ յետ ևնորում գասանէ զ ևնոսա
վիշապական ևնդհանուր ցրուել ևնոսա ևնդ ևնմէնայն վիճակս մեծա-
բեզեալ ։ և սկիզբն ևնդունել ևնոցա ևնդ ևնմէնայն վիճակս մեծա-
ևնդ ևնմէնայն

,, Ես և յակաբաւոր մայրաքաղաքդ յարձիկ , և յայլ ոմ վի-
,, ձակն խոր քաղաքացին , և ի օլ ոսկեռն մեծոքայ , և յայլ
,, ոմ քանզագակ ընձին իւր առ Տարկ , ես . . . Կրտղուելիքն
,, ոչ հոր , խոհատոռնէ ոգուշոյն մեռածնէ , ի ձեռն հոկեցոյ
,, ոչ' առապնէ զաղջոյն ոիրոյ ի ոչնք , և որհնուելն ասու-
,, քեզական ի յոծելնակ ոչ նչանեռ վանկոյ , և ի ընդհա-
,, լուզն աչոյս ոերոյ ոչ լուսաոորչին գրիգորի , և յերկնա-
,, հռնգեռ ոչ ամեռոյս ոուռոզնէզական . ոլոյ ոմի ոորագա-
,, հոս աքաչելագործ կարող զգաոելնէն և գրհնաոնէն պահ-
,, պանակ գերկոչիք յոմ վանդիկ հոգոյ և մարմնոյ . ես ։

Լաո խոռաանայ ի ներլեի անդ հանկարծ լքգհնուելի իւր ի
նե , եթե հատատառն կոցցին ի հպատակսե իւրնոց ։

Օ՞ոյն գրեաց յակոբ կենդանի և յայլ տեղիս , և վոռնայր
անդադար ի գլուխ առնել զերը իւրոց , մոլոր ոչ յուղղեցաս . զի
յնա առնսե տոռորց ոմոնք յեկեղեցականաց և չծախանայ'
ևս և ոմոնք ի ոլուարանիչ ոասնեռս և մեծոքոյ պաշտպան
լեալ ի կողնն ապեռոմպայ' նստոցնին անդրերն զնենգկո աեղ-
ոոյնչայն աենաւ ի ձեռն իշխանսեռե ոչլազկոց , և վարե-
ցին ի սահմանաց անտի զմշտոռիկ' որք գուռնաբեալ էին ընդ-
պեմ աղեռամորոչ , և գրիգոր դարձ արարուել յարտրատ մե-
ռաւ ի Շնին աարեջ , գնաց ընդհա և յամենայն մեծոքեցի ,
և նո ևս մեռաւ անդ ի նզոն աոոցո ։ Կոչնէ և յակոբ կա-
թողիկոս առոյ զկնի փոքր ծամի վձարեցաւ ի կենաց , զի ո-
մոնք ի միաբանից Տայքոպետառնոցին որք էին հաձեալ ընդ
նա , գեղ ոհասո արքոցեալ' լուծին զնա ի կենաց կեռ կա-
ղոնի կիրխատու Թէն ատո , ը ։
ՀՅանկուսել առող չկոճռոն զե ընդարոռնէ կենդկոն' զերոցաո
պիզ գրիգոր վշել ոմն , որ կոչեցաւն խոնձոցաս , և կալաւ զո-
Թոռն ասոյ ։ Օ՞ատ ևս կռմեցան դաւաձանել ոմանք . այլ
զգացեալ նոր զնորհոցոյ կասնոյ նոյ նկուռն արար զնո ի ձեռն
այլոցդկի ամիրացին կիլիկեցոյց , և կր յայտ Շնին Տան-
դարձաւ աղմոկ յոկնոռն յայն առոյ . մինչև յարեան ի վր
նոր սահեցին' չև կալաց նոր կիշխանսեռե ոմն , Ճ , և աքաոնկին
զնա ի բերդ մի ամրոր , սար և մեռաւ խոկ . այլ ասի ի գա-
ոաչանագիրս ինչ , եթե նուև հոգոյ սպանին զնա , գուցի
պատճառ լինելով վատնգելոյ ի հնոռաաս ։
Իրազեկ լինալ ոյոպիսի վիճակի ամեռուեցն առոյ ենկսոռնք և
վիշապ մեծին Տոյոց' առել ուռեալ ցատագին արարմո լայնե , և
ոչ կարէին գարմին ինչ մատուցանել . զի ոպատրեալ էին
ընձնարին առաուպանա նէզոռնէց յիրենաց Տաքոռածոց Թըշ-
նամեաց , ի . յլ ոմանք լերկնեցաց նոցա խարհոյս ոպարեալ
արձակնցին արս ոմ պատա վիշապ առաքմասպ էնէմ' որ էր

ձեռնգեամբ յաստուածատուէ կամ յաստուած, գնալ ի սիա, և առա-
ջին իսազոգաբեմն է. և նա նկնել խոստանալ զմիաբանին Տայո-
բոսական սեպհականին, թէպէտ կամ ոչ իմանալ, և ընդունել զամե-
նայն իմաստասիրական կանոնականսն ի յոյժ ի մի ե-
կեղեցւոյ ի մի ե-
կեղեցւոյ ամենայն ինչ ի ձեռն ամենայն ինչ ի ձեռն ամենայն ինչ ի ձեռն

,, անողորմ գազան յարձակեաւ, և սուր եւ հուր ի վերայ իւրք
,, զգուշն անվնաս զնոս ի վեր քան զՀաճեղ և զքիմ մասց
,, սորգիսն . և զամենայնի դերի առեալ՝ զկին և զաղախ
,, դերեալ ելին զնա Հայկազեան սեռ . և զնոմ քրիստո
,, նեայս ազգիս ուղղափառ սրարին՝ զկարգաւոր և զաշխար
,, հական , և զՀոգեաց և զիարութիւն սասցաւածս ի գին գեր
,, ապ եւսուն , Լաւ եւր ար դուր ԹՁ , և եւր որ փախասականք
,, աղաս առներ զքրիստոնեացս , և եւր ար գազանակեր քի
,, նեին : Լաւ մի կարէ պատմել և կամ ընդ գրով յուիշանել
,, գաղեալ ասրակասանացն , զկնկիծ լալոյ և սգոյ Հայոց
,, և ասրցն , որս ոչ և գասերաց : Լաւ նս ասաւել սեաս
,, նօգին ոչ կարի ին ժամ ժկալել : Լայնոյք զլաբդարանս ի
,, բեանց կաղապանին , ասր զանասանս , զաշխանսըր և կրօ
,, նասուր զաղքատս Թիս էրնոնց՝ յազատս Թի գերելոց ,
,, նաև սեմ պատրիկ և ուր ասաքորիկ կային՝ սասին ի գե
,, լոն և գնեին : Լաւ սեամար անօրէնացն զյօժասանԹի նօ
,, ին զամին կերին Հանգչին ի տան Հազար , և ի քսան
,, Տէր : սին զի մս քՀասի սիսի յասնէ և յասնիկ էրնասն
Հազար սեկան ետուն և գնեցին ։

ՀԱՏ. ԺԸ. ԻՈՍԵՓ ԹԵԼԵՑՈՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԱՌ ՍՈՒՐԻՆ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ ԱՌ ՍՈՒՐԻՆ

1418 Իսկ յոյսուփ Թեղեալ ՚ի բերկրութեա ուշիարհին Հայոց զորդի
պին իւր զեղիտ դիմեալ վերսին ՚ի կոյսինս առաջս ՚ի մէջ զա
նասիսն , և ՚ի պարսս Թի սասնելով՝ գալեաս կոխիդ ի
չեաց , և եղիտ զորդի իւր գեղեա սեռով : Լաւ եւսես ա
սիրեալն առնէալ օՀասան՝ Թե պարսեցաս յասաս փ , տալ
տարեկաս ՚ի Համին ։ ե. եկեալ յեկեղեաց գասաս՝ եաս
1419 պէղեկա , և սպան զիիրսարն , և սիւեաց սիրել ՚ի պանաս .
և զգալ սարարեալ ՚ի միջոցեան՝ սիւեաց բանալ զաղաչ
պէղ եաս և զերեսին , և եղ անդ կասակալ զորդի իւր պՀանել ,
և իսկն գասել ՚ի յամիդ ։

Լաւսանալով ե այս յասեալ զասնասեաց անՀին զօրս , ա
րարասաեցաս խաղալ յասդին : Լաւ սիսել եկեալ եր ի
1420 Նմեսապահ՝ լսեր եսե Թե գայ ՚ի վերայ իւր և շուրջ ս սրսի
լանկեսունեալ՝ սեծ խասն խարասանսայ , և Հասեալ իակ ե ՚ի
պէղեկ աալասանին ։ Օ՚այն իրրև պՀասց յասեսի աալեալ զպատ
րասական զգոս իւր ՚ի բլուրս երկիր , և Հոկասեցաս յորդի
նան բանակի նորան ։ և յորժամ մերձ եր սկիզբն վերելոյ գա
սերոյն Հասին ՚ի վերայ նոցա ։ Օ՚ոսք սերձ ՚ի Հետանոսին սեռս ։
սերասին՝ սկեղեալ յա սեծ ՚ի Հետանոսին սեռս ։ Օ՚ոսք
Տի Հարեալ զգասոյն Թագին սեղն պիտ ին ընանց , և
և զորդ յասոյ ասնեալ , և աՀասելի փախեան դիմել
թացն ։ և Հասեալ յաջիարչն Հնասա բանակ սիւեցան ՚ի
դին զա և ՚ի վասնոցա , և բռնացան ՚ի մէջ Հայոց՝ սեծսեան
կրօնասացց ։ և կազապեալ գնան ՚ի սասոյն սեծաց իշխանաց

ՀԱՏՎԱԾ Ը.

Ի մեկնել Շահաւոնայ յԱՅն հայոց՝ փոխեցաւոյս նշ-
խարատան ։

Ժողովեալ զհօտ և զտուար անկեալսն՝ դարձաւ յայնկոյս իւր ի
բաւական ազատ հնձի զերծել ոմանս ։ Իսկ Շահաւոն
ոչ ետես զերծել ոմանս ի մէնջ ։ Այլ ամենայն եղ-
եալ ուրեք ոտիւ ոտիւ ասպատակ ի մեզանից ։ Այնուհետև

քայլն աքաղաղոյ առաքհան սիրեալ ընկերին 'ի վէր հայուա-
ձանալ և առտուանակոսի · դարձաւ 'ի մնուղայ 'ի քոպէշ , և
անտի գնաց սակաւ զօրաք 'ի ղալիկէ , և նաեաւ անդ , [ան
սքանչաւար գնոյեաղ 'ի բազմաման' սէր եդեալ էր զհիւս եղբայրն
իւր զշահմահմուտ' նաեաւ անդ ղաւ-ուրս ինչ , և գարձաւ 'ի
հայս . և գիմեալ զօրաք 'ի գաղիկէ' ղանեաց տնաի գաղան,
հան զեղբայր իւր , և ինքն ահրեայ տղատրին . և կալեալ
շահարին , կր լի գիւ-ս հայաստանի :

Այլ ասորհան եղբայրն նր գիմեալ 'ի բաանի' հաս զամուրն
աշնկոյ, և կայել անդ տաւրաքանի մի' գնաց 'ի բաղատաս առ
եղբայր իւր շահմահմուտ , և եկաց առ նմա զմի ինչ , [1422
ապա միաբանեալ ընդ իւր զգաղաւժմ' հալածեաց գշահմահ-
մուտ , և հաս գքաղաքաս ն. գաղիքարէն բռնկեցաւ , իսկ շահ-
մուտ փոխուցեալ անկաւ առ շահաւսէ , և ապահաս 'ի
նմանէ , [1423 Այլ սպարհան ասպետքն գէն քարեկցութ և
միջառեսոց · ար հաս և գմնաւալ , ղՁիկղիկ , գՁիկղիմ , ն.
գայլ քաղաքս , [1424 Ան 'ի հաղալ նր 'ի վէր ժողովին' եղ ՁԷգեմ
նր իշխան քաղաքին հանգիս ամիրային սրդի սեմանայ , և վա-
նեաց գնա 'ի սահմանաց իւրոյ ,

Ապա գնաց 'ի սահմանաց իւրոյ ,

[1422 Ապա գաղաւար գնացի՛ալ 'ի վէր բերդ ին' սր կոչիւր ոզոշմանիկ'
եաս գրան , և ոչան 'ի հայոց զգիս կրկերիւր ասան , [1423
ապա 'ի վէր իշխանայ ուր նահեր գեաղ իւր շահհաղին սպեն
բաղէշա , և կոչեալ գօտ ան ինքն , տուր ինձ ասե գրերդդ ,
և նր խոտանին աստիանալ' եկն հանալ էպ բերդին , և եղոյծ անդ
դրաման իւր' և միաբանգամ կապեաց գշոյն սպեղ ադ գմտ Ը ՁՀՂ ,
և 'ի վեղր ընկեր դվարդամանի' որ նայր 'ի գլուխ իւր . գշան
կամն լալ տալ բնակչաց բերդին , [1424 Ոմն սինդիոպիք գՁՀՂս ձեր ,
և եթե զգաղաս իմ և ս աստուածն' մի ապրք գբերդդ . [1425
ասա
ահեաղ գաճառապայ և իմանալով դվիտս նր' առ ժողովն եաս
հաստանել զգաղաս նր , [1426 Ան ապա եկեալ 'ի ռշտունիս' հալաս
զաղիքային սահմանայ գահմնան արդի ամր եպիսկոպոս , և հայրկ
գնա 'ի շղթայս . և եկեալ 'ի տոսբ գաւառ' պաշարեաց գվան
ամիսս չորս , և ապականեաց գյոմ շղթակոյ վայրս , և ապա-
հասկաց գքաղաքացիսն . ոմանս և սակ սասանի 'ի քար-
գաղան , յորմէ մեռան բազում' ոգիք' մանաւանդ հայք . գի
պատերազմէր սրբ հին 'ի քաղաքին' մեռեալ 'ի սասն նոյ' յորջ
առակին գկերտող զս 'ի բերանոց գայրն , [1427 Ապրեաս սքանչ-
սար' թէ ոչ կարի առնուալ գվան' ղ արձաս 'ի գաղիքէ ,

[1424 Ոնոյ ասս 'ի միւսում ամի կ'երկնչի' յաշխարհն սիւնեաց ,
և անդ ոսան գահմուտ ամիրայն սասանայ' զոր սպանին 'ի շղթ-
գաղայ' գարձաւ բազում առարաս 'ի գաղիքէ , [1425 Ան աշ-

,, խաղն Հայոց ուշհաստատակերպիկով ի կապուծանս կայք
,, (առ մեծութեանն) : և առնուլ եր ազգս Հայոց ի լոյս և ի
,, աւուր ։ ԱՀՀ ի գալ անկն միւսոյ։ եկն պատուար միաստ-
,, ջամբ ի վէր վահագ և պատարեսոց եղիսար · յարուն նեղեալ յոյժ
ասեղ տմիրսէն որպէս եզգիսոյ հրամայեաց եռալ ի ՚ՁՂ , և ետ ի
նա ջերմացեալն · և առնուլ վկուց և վկուցաւք էաք՝ յոտաս ի
քաղաքներն : ոչ պատասար առեալ վկան՝ նոյ ի նմանս վարդի
խար պարսն առաս · և պիտալ վերաւոն ի ուղեսիկս կոչեաս
պետրոսեցիցն մեկնելոյ զպահպանն և ասացս զնա · և յառաջն
հաս զաշխարհն · յանիշտակուսոյ և զկղզիկն աղվանուչ ա և
ոչ հակք բնակելոյ յայնպիսի կուղմունս , նայնք և սրք գնա-
կեին յարտասա և ի սիւնիս յատացեալ սկսան ամենայնի ի
տանեսատացն տալ · և առաքեցաւն ի լերինս և ի ձորս ,
այլ առնելին և չոյլ հաշտա · յուզեց յայնմանաք հեղեսատ ան
պատրաստելոյն · զի պակասալ ի կերակուրոյ առնելոյ ժողո-
նեկեն ։ ա ։ ոչ գուրծ ըլ եկեսն սրկուրել զերեսացոն ի սուխ
,, (առ ովծորկեն) , և գալուստն նոյ և զնայ և գալոյսկ , և
,, աւուրեր վկուցաւոս ազգին մերոյ՝ որ եկն ի քաղաքսկեն

,, պատասարակ ։ ,,

Ոչնա այսպիսի գնացեալ պատասարայ պաշարեսոյ զարմի-
զաց , որպ բնակիչք լի կերան՝ և առաս հաս գոյք եկն ։ ,,
ի թագաւորեալ ։ ՚ՁՂ ի հինգ ամսեկան վկուցն վկուցաւ և
ղաղջուեցաս , և զնեսանսաս հաստարակ ի տասր եհան , և
ոչ եկեսոյ սակ ի վէր քաղաքին սրկուրեսոյ ամենայն լսալոյն սա-
արարեալ՝ եկն ի վէր քաղաքին սրկուրեսոյ ամենայն լսալոյն սա-
սպան եզգայրն շահնշահեսոյ , և սասկաս զպատկոյ սրտոյսա-
հոյ սասրան զբազաքն ես ի հինգ , սրք եկեն սակ , և զայք նոյ ի վե-
սին յանապատս գիսոյ՝ նահատակելոյն զնեսանչայք սահան
սպին սասկեսոյսան զգրկեալ խաչեցեալ : զսրկն զրկեցաւ ի

Նահրնկեսոյ գլսոյ · երես · 451 ,

ոչ պատասար , բնա առնելոյ. սրսկի զիսոյ ի սասրանկ · և
սահան լսալ սրսկեսոյ՝ նաս , զայն · ի. սասր եգեալ ի վէր զո-
հոյ սասրան զբազաքն ես ի հինգ , սրք եկեն սակ , և զայք նոյ ի վե-
սին յանապատս գիսոյ՝ նահատակելոյն զնեսանչայք սահան
սպին սասկեսոյսան զգրկեալ խաչեցեալ : զսրկն զրկեցաւ ի
սրսկ զիսոյ ի սասրանկ · և
սահան լսալ սրսկեսոյսան
սպին սասկեսոյսան զգրկեալ
խաչեցեալ : զսրկն զրկեցաւ ի
սրսկ զիսոյ ի սասրանկ · և
սահան լսալ սրսկեսոյսան
սպին սասկեսոյսան զգրկեալ
խաչեցեալ : զսրկն զրկեցաւ ի

զնասա , և անկեալ ի վէր դիզեաց , երիտաց զօրս հզօր , և վի
ձեռն եղ , զաքսաս ի խարատրատ կամ ի զարարատ ձմեռել
տայ ։

ԱՆԳ ։

Լ Ա Ռ ուղղ ցրուեալսան ի զգուանն արեւմտից հասին յերկիրն
վանայ , և առաջատակաշէ մնալ ի գիւղս և ի վանսարայս
շրջակայ ըստ սուր եղեալս ծամանս մնալ , կոչակաբերդին զինեմ , և սըկ
զրեն մեծութեանն , զ ալ թագոյն ու հայց ասելոյ և ալ խոտ Հա
յաստեալ ։ Ապա և չկր տնօր ասելոյ առաջատանել ի երկիրս վի
ճեռն անհնարին պաշարեալ եր , Վռնացին սանուք ի յինն
կղզի ապրեալսայ , ըստ որս և իմ մեծութեան . և մեծագոյ
յոյն մեծի լսարեն ալ կղզին անգին հաշխարհ իշխան սակ
քաղաքն , որ երբ ի հնոցիսոյ եր կղզոյն խնդրեալ ըստ քա
զաքն ժողովեալ են յոյն կղզի եւ ասա ի նոսա զորաք խորհիլ ,
և նիկ սեղ , և կալեալ զնոյ հայս պահանջելն զ թագս յոյնս ,
և սկ ասի մեծութեանն յերկրէն ժամէ մինչև ի յոյն բրա
ծեծ առնելոյ քաւասան հազար զահանան եսա և ան
գամ ։

ԱՆԴ ։

Յոկ զրնսար զնացեալ յոյնարէն սիւնուց զրգռեալ եր ասա
և անդ , և սուպատակեր գնոյ սալիս ։ և անսկ նկեալ յոյ
1428 պրկ թարատ և յայլ սեղիս զնոյն զգուեր անդրադարձ , Վ սյոյ ծ
տարակասական կոյին զնակիչ Տէրն , և սղոս սուսուց յոյին ի
վէր ելելսասոյն իւրեանց , ևհատ զօրաժող յոյ՝ էին եկն
ալեան սակերայն սակոյ ի հայս ։ Օսոյն զամանալ զբանասա
թոյ՝ ժողովեաց զգունեալ զոյս իւր , և հնաւալ ի վէր սիմա
նոյ՝ վանիսայ զնոս ի սահմանաց սոտի ։ Վ սս ապա ի զնասանդ
նոյ եզև , զի ապաս առելիք հնազանդ սա ձեզ մի ի վէրելոյ և
ի քաղաքսոյ զաղանացնալ զօրքն պարնասոյն , որք հեղելին
զբրնասանեցա քան զար առնելին սոյ ի՛ զնացին ։

1429 պրկ Յ՛նա հետացուսանելոյ պատասարան զօրսմանն կոչ անան՝ ելին
ի վէր սրծկելոյ , և սյուղարկալ պահեր զրազաքն . իսկ բազ
կիչ քաղաքին՝ հայր և սղեղացիք զաղջելիսալ զնիսն անա
նան պատերազմիլ ըստ նա ի վիրասա , և կառարելին զբնդն
ի զօրսայ նիչ , և առասաս սարէին զնացելնս նոցա սա պատ
պրն , ի՛ սիսկեսե սյաս սարելոյ եր պահանսայ զարձիկ քաղաքն
եկեր եհաս ի վէր ներգսան հնազանդ սրդի շահաղնիլ զնանկ
առան ։ Օսոյն ըստ զարսոյն զրանասոյնք սոհարելոյ եզեր ,
և սախճանին զնա փոխիլ ։ Յոկ նա զնացեալ ի՛ նոցանէն հա
զար զահանան ըստ սոհարելոյ եր զնդոյն խնդրելոյ ըստ
զաղջելոյ ի՛ նոցանէն զնացեալ ի՛ նոցանէն հաշխարհ
առան ։ Օսոյն ըստ զարսոյն զրանասոյնք սոհարելոյ եզեր ,
և սախճանին զնա փոխիլ ։ Յոկ նա զնացեալ ի՛ նոցանէն հա

զանազանութեան յարձակեալ ի մէն առն՝ եհար և յերկիցս ձեռ-
քեաց գինւ մինչև ի մեքան, ա եկն ի բանսոն խոր։ Ոչ այս
աեամբ ըանիցն՝ ալ իշխեաց ի վիմն հարկանել նմա, այլ
հոյս տալեալ՝ պարտաւ ի կրաւնին, ի ոտ աբաւատար եկեալ ի
դաւթեաց, և անտի յերկի, գնաց ապա ի կուշմանս վանայ,
ուր քանչս ի հաստանել փաւժի գալոտեան քանիայի՝ հայք
ամեն գաւառապետ ասլատանել եկեալ ի լերինս և ի խորս ձորոց,
զորք աբանատարայ արշաւեալ երիվարաւոր ասա և անդ ի լերինս
և ի ձորս՝ ըմբռնեցին գնէ ոմն զարձուխս՝ որք աբասի գիմբա-
յանս, և մեր սրեալ առանեցին զայրս և խորշս ինչ, գալեին ի
ներքոյ. և ի ձայնէ արձագանգացն իմացեալ ի հոն ինչ ի ներքոյ
ինաքաւեցեալ՝ ապատեին անդէն, և հնարիւք ձգելին գնա-
տաքս, և պատառ արինախառ հալեալ զրազալան՝ քաղցրիդիմի
չարիս գարձելին ընդ. մի պրե ինամիս մեծաբեցի ախանա.
ան գալով, * կամճամեծն ակ ապատուելին, գայլս սմանա
,, քանի ինչիսակին, և ի հաւատոյն քեկոնակին. կինն յատ-
,, նէ յանչնատկին, և գորդի ի հօրէ հանելին, և զգուատա
,, ի մայն կորգնին, և գերի առեալ ուանելին. մայրն սա
,, արգին գալեր, վայ աւատոյ յոյսս մեծոյ զբեզ, և սրդի ստ
,, մոյր, վայ ինձ և եղուկ, մայր իմ, ո՜ . . . և այս կրա-
,, կին գատաստեցե անձատուելի ինձ ի ակ, և ըզ գրով սրկա-

Նէր մանկանցն Ա.

1430 Ցուցեալ զօրք աբասատարայ զայսպիսի ազէտս գատնուն գոր-
ծեին, ու ինչանգղնեցան շահաստոյց գանալ իւրեանց առաջ.
հարգ զայր սուր ի սատոյց անուն յուզի եղբին սմի-
րատին՝ ինին յանկարծակի ի տասը գաւառս սու տանմանօր
պարագայ, և յարձակեալ զգեղն՝ ի գերան վարկին, գո-
րոց գիմեան ու կարացի իմանալ սուն ու մարգեին։ Ուակ զարս
սերբեցատոյ սուր առաջել՝ ինին ոչք. երիք սարկաւագ յուխտն
սիրեցոյ. քառասնամեն ճանայն առնին ի գերգեն գաղա՝ որ
սեծ ի յայս սաղին. և ոչ զատ բարեպատոյ անձինս ի
գեղջն սնդատացոց, ընդ զարամանքի այլոց ազգաց, զորս
առեալ տարան ի խարսան, և այս նկն սաս յատար սեռ-

ԱՒԱՏԱՆԻՆ.

ուն ի հաստատ սուրբ սին խաչին՝ ինն աբեղատար ի վեր քա-
զաքին արձակեալ, որոյ բնակիչք ի նախընթաց ամն ըզգեցեալ
գարձեալ ինին նահ, և այս միայն եղեալ նոր ի քա-
զաքին՝ երեսնից ոմանք ի հայոց ժողովեցան ի մի. յի ին մե-
րատոյ տաճարին, և ախինանին իշխանատար, և գորգի մեղիք
նարն ատա գեղջ նորոյ սեծանցատոյ, և այլ ա խարհալով
գնացին ատա գեղջ նորոյ սեծանցատոյ. և անկեալ սաս սու նոր

ՃԺ. ՆՈՒՐ ՎԱՐԴ

զեր ոչ յանդուժան դարձս լինելով՝ կարծեաց զարեալսդ
հաստատ ել լսել նմա՝ եթ կարծել զ սարիային . ապիրատ ու ան-
ուամբ նր ուրանեցին զքահանայն ամենայնի սրծկեալ . և զնա
հատարն ասեին ի հոյակ տալ սնան նր ուրանելիս . և ան-
թոյլ կենալ ժամանել զինքն ասելով՝ եթ ոչ կարեմ ի քաղաքացոյ
յաւ առաջնորդ . և ձեռնատուիչ ասյնպէսեց կարգե-
ցին ի քաղաքացոյ . և ձեռնատուիչն

ոչ ոք ի մեզ ի մարդկանէ ի ծնեալ ի կնոջէ, որ ոչ ունիցի զերկիւղ
Աստուծոյ ի մտի իւրում, եւ զսէր նորա ի սրտի իւրում, եւ զերկիւղ
մահու ի հոգւոյ իւրում, եւ զերկայնամտութիւն ի համբերութեան
իւրում, եւ զհանդարտութիւն ի բարուց իւրոց, եւ զհեզութիւն ի
վարս իւր, եւ զհոգեւոր ուրախութիւն ի սրտի իւրում, եւ զսէր
ի հոգւոյ իւրում, եւ զհաւատ ի խորհրդի իւրում, եւ զյոյս ի
միտս իւր, եւ զհամբերութիւն ի մարմնի իւրում, եւ զհոգեւոր
ուրախութիւն ի հոգւոյ իւրում, եւ զսէր ի մարմնի իւրում, եւ
զհաւատ ի խորհրդի իւրում, եւ զյոյս ի միտս իւր, եւ զհամբե-
րութիւն ի մարմնի իւրում, եւ զհոգեւոր ուրախութիւն ի հոգւոյ
իւրում, եւ զսէր ի մարմնի իւրում, եւ զհաւատ ի խորհրդի իւրում,
եւ զյոյս ի միտս իւր, եւ զհամբերութիւն ի մարմնի իւրում, եւ
զհոգեւոր ուրախութիւն ի հոգւոյ իւրում, եւ զսէր ի մարմնի
իւրում, եւ զհաւատ ի խորհրդի իւրում, եւ զյոյս ի միտս իւր,
եւ զհամբերութիւն ի մարմնի իւրում, եւ զհոգեւոր ուրախութիւն
ի հոգւոյ իւրում, եւ զսէր ի մարմնի իւրում, եւ զհաւատ ի խոր-
հրդի իւրում, եւ զյոյս ի միտս իւր, եւ զհամբերութիւն ի մարմնի
իւրում, եւ զհոգեւոր ուրախութիւն ի հոգւոյ իւրում, եւ զսէր ի
մարմնի իւրում, եւ զհաւատ ի խորհրդի իւրում, եւ զյոյս ի միտս
իւր, եւ զհամբերութիւն ի մարմնի իւրում, եւ զհոգեւոր ուրա-
խութիւն ի հոգւոյ իւրում, եւ զսէր ի մարմնի իւրում, եւ զհաւատ
ի խորհրդի իւրում, եւ զյոյս ի միտս իւր, եւ զհամբերութիւն ի
մարմնի իւրում, եւ զհոգեւոր ուրախութիւն ի հոգւոյ իւրում, եւ
զսէր ի մարմնի իւրում, եւ զհաւատ ի խորհրդի իւրում, եւ զյոյս
ի

բաներսատ յիշատնեւ անուն, ինչեալ ի զարհուրանաց վեղ-
ղ, եւ այրեաց հրով : Այսուհետ գեղջ գայլ իմասն մի
փութաց գնա ի տուն հանդ երկ արդարք և ամ ընտանեօք,
ստանալոյ մի երեւելի միաբան անուն և լեռ առնոյց գինուց նոյ,
զարթեալ առ ինքն ; իսկ արդեալ երկուցեալ ի հոգի իւրեմ
անուանէ առ նոյն ըստ ժամուն, որպ անուն եր խաղալ ուղեւ
ղայլ ; Ա՛ւ ինչ խղճահարեալ քանզի ընչաստեղծ էր
ոչ ոսկան զգամունք ընդ նոյն զարթեալ նա տունիլ ի խո.
ցեան ուռ շահաւոյ խնդի :

Օ՛ այն իրրև իմացաւ զամանակ գառնայաւ յոյժ : և վաղ
վաղակի գնաց կալանալ խաղացս զորս ծանուս յերկիրն շա-
մախա : և ուսականեալ հրով և սրով զնա ընդհատանս ա-
ւուրց Ջանապարհան . և վասնու զինուցի ի ահմանաց ան-
տի գիմուց միւնչ ի գաղրատք : Այս գտեալ յայնակ կոչ.
ուռա զինեան ոմն իւր անուանակից զամուսար կենցանէ ՝ ն
ուռաւնբարձ նանց ի գուռս Ջնայ , և ուրեմն գառագեմ
ու. ունեաց զերեսնականս և զգաշնականս . ն. ասրի ոմ ոգնոյ
յանուն անդ՝ զամուսարեալ կայր զանհանոյ ոչխս . և ի
գառնալ իւր ետ նուանել զգեստս երեք հարիւր վեհուռն
ոնգուց , կամ օրինապիտոյ նշ և թուրեալ ի մէջ գրատուն
եղեր ի ի ի ի վնասոյ արքունեացն և հանուածոյ : Այ.
ն զերծոյց զնո .

Այ ի հնուանալ աբանուորոյ յաշխարհին հայոց՝ զեղանագգե
մարտոյ ի լերանդ և ի բլուր՝ ի ձիր քաղաքաց տարուբերանոյ
և վառաբարանն , և առաստանեալ. քանդիկն զաշխարհն
ել սա և իրան ամն յաղթե թագոյ փիւռի՝ շրջեալ ի կող.
մանս այնիոյ և արձկեալ՝ կռնապետաց զրոյցսն և ապան
զամանս ի հոյոց , ի վիճակ գերնոյս կալեցին առ գայլ
ստանալոյ մի երեւելի՝ միաբան անուն և լեռ առնոյց գինուց նոյ,
փութաց գնա ի տուն հանդ երկ արդարք և ամ ընտանեօք,
և այրեաց հրով : Այսուհետ գեղջ գայլ իմասն մի
բաներսատ յիշատնեւ անուն, ինչեալ ի զարհուրանաց վեղ-

ղայլ զգեցեալ գնեալ արձակեալ ի ձեռաց այլազգեաց , և զայլս
ընդ գերիս ամենայնիւ և ոչխարս , և զգեցեալ տալոյ յանշխատել
Ջանապարհն ձեռամբ սպառազինաց իւրոց , որք կին արք ու-
ժեալք : Օ՛յսմ ՝ ՝ ՝

ՀՀ ԳԹ
Ձեռ.
435
թիվ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՐԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐՔ ՍՐԲՈՅՆ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՅ

ԳԼՈՒԽ Ա

Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ՍՐԲՈՅՆ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՅ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՁՐՈՒՆՒՈՅ

Ի ժամանակս յայսոսիկ ի մահուանէ Սահակայ Հայրապետի՝ ի Տարօնի ի Մեծ Անդաստանի ի գեղջէ Նարեկայ ի վանս Սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչին՝ ի հայրապետութեան Յովհաննէսի Արձրունւոյ՝ ի թուականութեան Հայոց՝ ՉԽԸ՝ ի Տրդատայ թագաւորութեան՝ ՄԱ՝ ի Գրիգորի Լուսաւորչին՝ ՄԱ՝ ի Սահակայ Հայրապետին՝ ՄԱ՝ ի Ներսիսի Մեծի՝ ՄԱ՝ ի Ներսիսի Շնորհալւոյ՝ ՄԱ՝ ի Գրիգորի Վկայասիրի՝ ՄԱ՝ ի Ներսիսի Լամբրոնացւոյ՝ ՄԱ՝ ի Յովհաննէսի Որոտնեցւոյ՝ ՄԱ՝ ի Յովհաննէսի Ոսկեբերանի՝ ՄԱ՝ ի Գրիգորի Նիւսացւոյ՝ ՄԱ՝ ի Գրիգորի Նազիանզացւոյ՝ ՄԱ՝ ի Գրիգորի Ներսիսի՝ ՄԱ՝ ի Գրիգորի Ներսիսի՝ ՄԱ՝ ի Գրիգորի Ներսիսի

Ա. Մակ. ԺԳ.

զիմաստ անգիտ : Ա.Մակ. ՚Ա.Մակ. աքանչառար խոյս տուեալ՝ չոգաւ ՚ի կա-
պադովկիա , և հանց յիեզեկիա քաղաք՝ ար և ՚ի ծովեզր , ուր
կոչին քաղուկ ՚ի ծանօթմէ և յապշտամեայ նաւու . և եգիտ
անդ պատիր յեկեղեցոյ աւերելոյ . և ջնջեալ զարձան կնոջ
առ Տապր խր :

Ա.Մակ. ՚Ա.Մակ. ՚ԺԴ. Լուեալ հասանել գաղատաց՝ գումարեաց զամենայն զօրս՝
ուրոյն ուրոյն յայրեալ գումարս՝ հարեալ ի տատ՝ և հարեալ ի
տանդ . և ժամուխր եղեալ շուրջ ժողովիլ յիշոյ ամէն գեղոյ
՚ի հաւաքել զպատմեալսն պահանջն . եկին անդր քառասուն հա-
զար ոտիւոտիւք . զորս առեալ զգուշութեամբ գիմեաց ՚ի վէր
գիեզիոյ և քաղաքացոյ՝ յորոց պատիր գտանել էր . և ոչ իմացեալ
՚ի նմա անցոյց բիւր՝ չորիս շրջ նմա , և եկն ՚ի մերձաւոր :

Լսեալ յոյժ ամենայն գիւղն զայն , և ելին ՚ի մերձաւոր ընդ
պատրաստ սքանչացոյ՝ առ հաւատակ ունկնալ ՚ի բնակելն ի
խրճանց՝ ազատ ինչ յամենայն քաղաքս և յամենայն վայրս :
Լսէր ժամ սեղանոյն և ազգ մի ուժ՝ (յո և մտաբայ) , յոր
մէնն բանգիտիկ յոյժ ազգայ և կամաց՝ ամենևին հնչել յա-
ղ բանասիրին : Օ՞ոյս գիտացեալ՝ ինք՝ եկն և նստաւ ուսա
յոյսն , և առաւ երգ մանկ պատրաստել զնա եշան անտի . և չե-
լեալ գիանայս և գմանկունսն ակամ յարձակել գնոսա՝ պա-
հանջելով ՚ի նոցունե բիւր ինչ . և նոքա զոր ինչ կարացին տալ՝
ետուն նմա . այլ նոր ոչ շուտացեալ՝ մնանեալ գնա ՚ի տանջանս .
գումարս կարի ՚ի հուր , և գումարս մատոյց ՚ի հարուածս գա-
նից : Լսեալ առեալ գինապետդս նոցա զիւր հանգերձ գիրելոյ
պատրաստացոյց գնալ ՚ի խորելեաց : Լսեալ յանդգնանալ գնա առ
ոտիւիկ քաղաքաս՝ արձ ոտիւիկ , հարք բնակիչք ՚ի նմա
առեալ ՚ի ձեռս բազումս նոյն՝ եկին առ պատանսդ . և առնեալ
նմա զգինս գերելոցն՝ ոգեւորեցին զնա , այլ ոչ գտանելոցն .
գնա ՚ի սմանալ ինչ պահանջեր քանասարն՝ զոր անհնար էր
գտանել :

Լսեալ աքանչառդ ՚ի խորելեաց՝ իբրև եւեթ ՚ի բնակիչս
երկրին ոչ ընկալան գնա ոտիւ , հրամայեաց ետ զօրսդ իւրոց՝
արձ և հրով ապականել գերկիրն . քայլ խնայեալ ՚ի հայո-
գարեաց գնա ՚ի գերութիւն . և գիմեալ անտի ՚ի գեղջան գա-
ռաս , որոյ հայս եգեալ անդ՝ զառնենսն եհան անտի հան-
դերձ կահիւք և կարասեօք և ամ տասն իւրանց տանել
յՕնն աքանչառդ և մնենալ : Լսե բանդի ձմեռն գառնա-
շուրջ ՚ի վէր կայր՝ վտանգեցան յոյժ հայք որք վարել գիտէին
յաղարտ . և յերերոգութեան առաք եղեալ գնա ՚ի ձառա-
պարտ էին ձիւն ոտանիւ , և ՚ի գիշերին յոյժ հնչեաց
գձիղան հովն հիասիր , և սաստիկ ցաւս առնէր . յոր-
մէ ընդալաւ յոյժ հայոց՝ աղաղակէին և կանչէին , և գիմեալ

դիրկս այնչեաւ լսցին, և քաջացոյց զնոսա խրատուս լինել և առաջեւ
գնալ սիրտս առեալք, և նոքին ևս իբրեւ անդ առնուն քան
զնոսին հարիւր, նա սրբ վերակացուքն էին ՚ի նմա, հաւատալ
զսակաւս առեալսն՝ սուրբ շարժին պատահարսդ, և բռնու-
ւսն սրհամարձելով ուժ ինչ ցնծալ, և ծածկ սրսր. Ելին
չասացեալ զդասս ՚ի ձեռս իւր, և զտեղացեալ ձին ՚ի վեր։

Պատ. ոչ սակս սքանչանալոյ յարարուածս՝ կիսս մի տակաւ յուսահե-
ցեալ ՚ի հնոյէ զսոյս երեր, և կիսս մի յԱծին սիրելոյ, վերա-
վերեալ սակս զոյնն եւս զսրբ գիտելոյ ՚ի վեր եղեալ իւրոյ ջահել-
շահոյ, [1] և ընդ երեսին քահանային, և զգեղեցիկ պատանուդ ևս
ղեկալ դնա՝ յարեցաւն ՚ի վայս քահանային, և աքսորեալ սու-
րատարծ փախստեայ ոմանս. ուրեմն տրամարդ յամբոյն երև-
ցակ, և արձակեաց վերակացուքն հրեշտակս ետս սահիրոյն և
գիպատակ՝ առել ինքնին ձեռն սրճակատելիք. և նա առաջ-
բերեալ ՚ի հոգմանցն սաստել և սրակնատեսիկ զօրս վասնն

Հարցաք սրասոյ.

Եթէ քոյրանցդ եկեալ սրերկայացդ զսիրոյդ զամիսս իւրոյ վեղ-
և. ու գիտեր ՚ի սմիրացն եղ խոյսսոյն սուտքեալ ՚ի զօրս, [1] որ
յամիսոյն սեպ սպրն սքանչասդոյ շահ մասին. և ետս սինս-
քանչել ՚ի սեղ իւրում՝ երեսս ՚ի իւր սրս սասն, և սեռեալ գրի-
նել ՚ի սենեակ հօր իւրոյ սքանչասդոյ՝ սինչդեռ ՚ի քաջ երկ-
սրքեալ ՚ի գինւոյ, խոյսնալեաց գնոյ յանկուցիչն իւրոյմ, յսուի
1437. սդկ. և քաղեալ երկու ՚ի վերոյ. և գտանեսս քահանա-
յսն ՚ի տեղի իւր ՚ի դասերէ. [1] յոր կողմ սամիրացին նգիտասս.
սի հոսեալ գեհենեական գսասս, և յաճեալ սենք վճիռ սքանչ-
սարոյ՝ սասպասսկեցին սասս և սսոյ՝ և դարձեալ ՚ի քեսոյ
Իսկ յաստեղս մեծ խոսնս խոսսասոյ՝ ինչդեսիսյ գլուխ իր
սալ իրիկ սոմիրացի ՚ի սձիսսսս. և սես քսոյն ևնչսսի եր
գսիսսսկոյ՝ ռահսսսկոյ քահսսսյսս գսսսսսոյ՝ ևրկսյսս իսր ևչ
քրիսսսսեսկոյ՝ ռահսսսկոյ եղիսսսյ ՚ի քսսյսսի սենք ՚ի սձիսսսս ևչևսս
քահսսսս և գչսյսս վերևսսս սենք գիեր ևչ.
հսկ ոչք սչ գսրձեսս՝ գևսսսս խեչսյսսսչ կսրսյս, և ղսևսսս
սքսսրեսոյ, և սչ եկեսղ ղոր քրիսսսսեսկոյ սիսչևսչ ՚ի քսսյս.

Վի ոսոգ.

Ե. [2] Դայսլիսի գասոն Իակիչ սի սիսոյն եր գեսսոյնել սիսկիսս-
սսս ևսկ ՚ի սոյ սմիսսսսոյ սոսոգ գիսոյ սոյ գ սմիսսսսոյ սսսոգ ևսոյ
գսրիչ կիչևսսս ՚ի գև. ե. եչևս. 443. Ձիրեր սա ՚ի վերին կողմն
սիսևսսոյ ռազմարչին՝ և ՚ի միասն սևսսին հսսսսսոյ (ևս սա-
քսսսեսոյ, սի և սչևսս). և եր ինքն սասեր սարչսչին վերսս սո-

Ի՛ր ֆն
ե նոյն

միաբոլոր վախճանեալ գնացին յերկիր նոր , որ ասացեալ լինէր
ինձ և զաւականցն դնեմ ի ժառանգութիւն , ընդ որում վիճէր
հնարիւք , Տաճկաց եր նոցա և ի ձեռն վիրաց յԱրեւելից ընդ-
քաղաքն լուծ · բայց լեռնց կուլաս նոյ ի սրոյն նախնեաց առ-
պելգինէ , և կատակեր՝ թէ գազիկ ժողովեցին առ նա ոգեղ-
նայոյց ոգի կայրն վրաց ի քաղաքս և ի գիւղս , մա-
նաւանդ ի շուքնուկ , ուր բնակեին իբր քսան հազար հոգի ,
1438 Ի՛սկ երբ առաքեալ և առաւելացաւ կռուիկած որոյ հոգի ,
ոգեկ խրկեցաւ սպանանել զոյգն երկուքի զնկղինէն , մանաւանդ
զի նոցա իշխանք իբր նախանձաբեկ լեալ ի գործս և ի փառս
պերճութեան՝ դիմադրին զնձերն յայն եղեռն , Վասակ ասպա
թագաւորին զի սին ի հոյակ , որում անուն էր աւետիքն ,
ծնօղքն և մեռելոյ պերճնեալ , խոստացաւ նոցա պարգեւս
շատս , եթէ սպանցեն զնկղինէ , Վճռացեալ սոցա նոցին ,
սան , և գտեալ զարմաց արքայից նոցա դեղ մահու , Երբե-
զքսոյ զայն պերճնեալ , ընդդէմ դեղջուի , այլ ոչինչ ազդէ
առանձեալ զսգին , ի ներքին հոյակ , սպեն , և տարեալ ի ա-
զնկին վիրս սուս հոյ իբրամ սիքսոյ և եղեալ իբրամ առա-
վասնուն հեգկին առաձեալ : Եւ եղև սուգ մեծ ազգին . զի
սեր ասացաք՝ նա միայն ժառանգ էր յերեսելի իշխանաց հոյոց
երրև Հին յազիսզոյ հարելոց ի կարիսն . և ժողով նոր հղ-
քաղք մի ժողովեն ազան՝ ոչ անպատան և անարգ , ևս և սր-
գի մի առաջնոյն , իսկ զանարգնեն առնուին կարիսն հոյոց
Ծայրագոյնս արարքն յոտից և ի ձեռաց ,
1439 ոգեկ Ի՛յր թագաւորն վիրաց ալեքսանդր կամ ազեքսանդր տր եան գոր-
նել զոյգ լարիս և պերճնեալ , յետ տարուց ինչ հարան չարա-
ար կեղծիք , և սկիզբ օգտեալ ի ծծիկաց հարբեր և մանկի ի
ատն իբրամ : Այն այս ալեքսանդր ծնեալ տուն էր յայրեսդ-
ն և հնազանդութիւն քահանայապետին իսկանեն զոյգիսն ,
ատ ոչ ընդունել առ նա հարկս , ևգեալ ի մահ ոչ ևս հնազան-
դել նմա : Ի՛սկ ազան տուն նոա քահանայապետ հիազկեան գես-
պանս խնդրէ , և նոա անարգ պատճառ զարգացեալ զնոյն ի տուր : տրամ
1440 ոգեկ յանհնարինս ցասուցանէ քահանայապետ , եւսս ի ս տուաջնոյն
զինանն ոտաբիծել , և զնկն անհնարին բռնութիւն չէն վիրաց
յաւարս սկզ գաւառիսն , և զգաս միաբոլոր նգիս ի քաղ վա-
րեցոյց ի գերութիւն , և զմի ծառայ սպան , և եկեալ տուր-
ծեալ ի գերութիւն , և զմի ծառայ սպան , և եկեալ տուր-

{1440 (1889)} Ի ՔՍՄ ԹՎ. Նոյեմ.

խանաւարս ոտս. գրամս չտալոցին իբրև զսխեսս պնեին, Ասէ ի միջ քաղաքին տղայն երկչոտաբար ոչինս պնեցուցանելոյ. Ոչինչ մնաց. զամենայն զչուանս կոխոտեալ խորտակեցին, և զամենայն ի տուս Աղքեցին, զամենս ուրացուցեալ նախ ի հաւատացն առ ժամանակ իրակացնին. և զչաւուման ոչչ ոք բաւեաց ոտիւ կամ ձեռամբ կոխել, կամաւորի սատկացեալ ոչխարին. Ասեցեալ չիմ Հարուածոց պինն Հաղար և չորս Հարիւր ոտիս ի գերեզմանի վախճանին. Ըստ ոչխարակի գոռ արուեստ դառեալ զեռնեցին։

Ախմեալ անօտ ի ոսկեայս ուսերեալ քանդակին չեկեղեցիս, արբեալ ոտս և չոչխ անդիս՝ բազմատեսիլն գործեցին, և մտեալ ի մայրին և ի ներսս և ի ծուխ վիմացն, և գոռալ ի նա գազանս զմարդիկ ոչչ և զկին՝ քարշեալ ատրան, և ոչոչ ևս անհաճոյս ոչխս գերեալ եղեն ի վրաստանէ. և անչուալ չոչխ հայոստանն գնացին չոչ իր բանից, և ապա սիրելոյ ի չանապատ տեղիս՝ վաճառելոյ ոչխարացին զգեստս չոչխ իրեան։ Ասեն հարցն կամիլն վաճառել, բայց ոչ գոսաւ ոք ի նոչէ՝ ոչ կարացան գնել, ոչ գրեթէ ամենին առձրոյ աղքատասչուել էին, և հասին գնելոցուսն իրենց գառանէին։ * Այլոցուն աղքատութեի անկնալ կամէր (ասէ Եուսիոս մեծ Ծարկի) ոչոչ ագգս, քաղցրեալ և գիւղք, վաճառ և անապատ, զի ոչ քաղաք և ոչ գիւղ գնեն ոչ կարէ գալ ոչ ոք, զի ամենայն աղքատութենէ և տառապանաց՝ այլ առ ոչչ ոք ի բնութեն առնել ուշանալ ապիտոյիւ գառնալոցն և ըստ ոչչ հնծեծանաք յամէ և սչաւոյ գկրուսան ոչոր. զի անմիչ ոմանիկոք, և արեւտիւն քոյն գնալ գտանիւք և ծաղ վաւ գրգռ և անուրաւա հաւատոյն ոմանոյք ստուգ, բայց անկնալ ի միջ հաւատացեալ քաղցուած սչաւոյն, իս. ոգա հրեան, և ոչ ոչ ի՛ ոչ ագնի, և ոչ՝ ոչ ի ներկանս ՚ Հասանել ՚՚,

Ոչինս սչաւոյն ևս ըստանցաւոյ խոչհրդով ուսուցչին երբոյ հարեալ ձուսուցս ի միջ ամ Հոգոյ, և այլոց գրիւոսանեցիս, որք եղեն ի իչխանաւելոյ իւրում. զի ոսկին գարձեալ գնա ի գրամս իւր, և Հաւրեցուցիչ ևոչ առանձին իւրոյ ոչխարիկալ ըստ Հարկին անհնարին առանձնալ նեղուսն Հասու լուսնին ի ոսկ. սրով և ուսեցուցիչ ոչխ ի Հոգոյ գարձեալ յուչարձանալ ոչխարացին ոսկին։ Ասեն հարցն, թոչել ոչխարացին ոսկին

և յն ձեռամբ նոր գայլն այլ կատաղեալ, յայլեայլ գետսս, զոր կոչեցին սկիզ կամ մեկ, որ է արիւն. ոչազ մին ազատ սուսեր նաւուն ի իջերեան, Արմեն է ի վրաստան կացեալ ջնհանշահ վերակացու և իշխանաւոր մարզպանին նախճաւանի։

Պատմ. աստուածաբան Հանեն վրդ. երէց, 187, և 210. և 225, եմ, ասէ ի սմին Գիրկ ոգոյն վասն ի ձեռաց հայոց զաս- պին կոչեցեալ դազգաթ՝ կ՝ երեմ, և թէպէտ մատենագրն վէրդ, ազգայնաժամ ընդ եւագեղ ազատրեալ ոչ էմ վասնզի զնչխանան ի միասին, յաղագ ջնորհից զարթոյց գայն, քանզի հրկիզ ոչ ատեն ազգս։ Այլ ասես նա ինքն մատենագրն ոչ ուրախ եղեալ զնչխանայն ի միասին, զի ի ժողովել ոչ կարծեաց զայն ի ձեռն ազգաց հեթանոսաց, և ազգաց ոչ հաւատացելոց։ Այլ ոչ ասես նա ինքն զնչխանայն ի միասին, զի ի ժողովել ոչ կարծեաց զայն ի ձեռն ազգաց հեթանոսաց, և ազգաց ոչ հաւատացելոց։

Ի ԼԱՒԱՆ ԱՐՔԱՅԻՆ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍԱՍԷՐ ԱՂՕՐԻՔՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ։

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԳՐՈՑ ՀԱՅԵՐԷՆ

ասին առաքեաց զայն ի կիւրիկիա ի ձեռն սարկաւագին իւ-
րոյ որ կոչէր ազաթիանէ . և ապա պրոյաց ինքն ընդ առ-
եւտիանոս քաղաքապահս . որոյ սկիզբն է ։ Վրքայեան և
ի, երջանիկ սնեալ. մերում Եւպիհան երանաշնորհ արքեպիս-
,, ծկոպոս տիրն Նոյին Նեկն եկեալ ։ Իբր և յետ ցուցանելոյ
չհաճոյեցեալ իւր զնա միանալ եկեղեցւոյ , յայտ առնէ՝ թէ
յղեցի զնաւակ ձեր առ կիպրիան սուրբ ։

Ուռհայ կիպրիան կառավարէին իբրև հոռոմքն պատրիա և ըն-
կերացուա , ուրոյն երէց . բայց սպասաւոռեալ էս նոքա . զի առ-
հասարակ ունէին առ նոսա ի կիւրիկիա՝ խորհել ինչ նոցա՝ ի
վնաս իւրացս այսոցիկ . իսկ նախնեացն և մինչ՛ փանտոպոլ և
երկրագործք մեծին և փառաւն Նոյին ի առաւաւանս կայսե-
րեաց Թէոդոսեանց . և որք երեսին փառք ոմն ի յանդորրու-
նէ , ոմն ի մեծ պատիւք լսարեր Նոյին և տայոց , նոքա էս ի
հասակաւ երկիւղին լմնեալ եին . վասն և ոչինչ մնդհատա-
գրել առ նոսա կարէին . այլ միայն յիշեալ Թուղթ առ միրոթէ
եպիսկոպոս՝ զոր ինքն եր Մատենագրել նախ ոմանց . և առաքեաց
զայն Ներսիսէ արքեպիսկոպոսին Հանդերձ պատ-
ճառիւ նկնելոյ պատճին ։ | Ուստ ապա երթեալ գնացեալ նախ յԵմ, 1435
և ընկալեալ միւս ևս Թուղթ յետագոյ պատրիարքին առ պ.
միրոթէ նոյնպէս՝ ըզքան առնոս յոմանէ քաղաքէ . այն է արտապատ-
րիս , և մատոյց նոսա կիպրիանոսի և եպիսկոպոսացն . և ի-
մն զայսոցանէ Թղթոցն Հանդերձ ապա-
ղի գայր խառնել Թէ Հնդերձեալ , միայն արդեամբ ապա-
ի քաղաքին անդ ոմիսա առնել ։

Ուստ մերոյն Հաւատոյ ընկերացեալ գիտացին , և առ-
ձիւղեալ՝ ընկերացան ընդ նմա . զի ոչ ոք ի մերոցն ոչ
ընդ նոսա և ոչ ընդ յոյնսն գնացին ի միաբանութիւն , սկսաւ
գնահատել ի պարսիս խորհուրդն . քանզի ինքն եղեալ էր ի
ժամն յայնմ և ինքն մատեաւեցաւ , թէ ոչ ոք ընդ նոսա յա-
ռաջ քաղքէն ժողովին Հաւատն իւրեանց և ոչ առաջարկեալ ,
և ինքն զնի ընդ քառասնից խոյս կերծիս , ըստ ասացեալ Ի-
սայեայ . ոչ ոք ոչ ընդ
ոչնչէ , և ոչ ոք ընդ նմա . և չկայաց զայն ի ձեռն նորին ազգ
ազատ Հանդերձեալ իւրոյ գործոց Թուղթ ի լեռնին Կոյտ .
և ի ոչ ոք ընդ նմա կարացին Հաւատոյ
ինքն ի ոչ առաջարկեալ եղեալ ի ժամն յայնմ զանազանեալ էր
ի մերոց Հաւատոյ և ի յոյնսն , և ոչ ոք ընդ նմա կարացին
ինքն ի ոչ առաջարկեալ եղեալ ի ժամն յայնմ զանազանեալ էր
ի մերոց Հաւատոյ և ի յոյնսն , և ոչ ոք ընդ նմա կարացին

Ա.մ ՌՀ և հայոց

և ի յանապ , մի նախ թաղեցն ազգակիցքին ջընել և զբա-
ժանմամբ գասանասի , և. ապա ի ինչ էր լինելն միաբանեսե ։
Տարաձայնեալ կռռանագնալ կիճիկեի՝ խարհեցաս ինքնին ար-
ձակել հրի լասակ լիռուկիս ։ յայց քանզի յաձախեալ եկեն աղ-
մասիք պարզմայ , խաչահանեցաս առ ՀԻՒ մի ,

Ասաղ ի սէին ծիկի յերկրէն պրիմոս ի քաղաքն կաֆայ՝ որ և
ասի Թէոդոսիա՝ ասպգիս վէրդ էրդ փախառորդ կիճիկին հայ-
ոց ։ ղառ յարդասիր յակոբ Նամբրակ ասպգին՝ որ կայր անդ ,
{ 1437 } սադ առնել կիճիկին մի ժողովել սիարանալեն ։ և սարդիս
{ պՁԸ } ինչ խորհրդ պատրաստել ընդ քահանայս և իշխանասարս
հայոց՝ պսե եկեն ի կաֆայ , գրեաց Թասպեհ առ կիճիկին , յոր-
դորելով զնա ի զղոխ առանիչ գառապիկայ խնդրել միաբանաս-
լեն ։ Ասյն գրեաց և Նամբրակ պատվեն , և պղոռս ըստոին
կիՒՒոճասյն հնդապառս քաղաքին ։ մի յոյնմէ Ճգին ի ձեռս լա-
տինասյաց էր հասեալ ,

1438 Ինկալեալ կառաձգ հայ զերազգին սաց՝ գրեաց Թասպեհ յա.
պՁԸ մն նոն ։ 1438 ։ ի յունուար ։ 15 ։ առ. Նա ինքն սարդիս վկայ և
առ այլ քահանայս և իշխանս հայոց երթալ ի կաֆայ , և
յղեալ զոմն ի ձեռն յակոբիայ եպիսկոպն բերքիս ։ ի յս Ասպգի
գառանի այլազգասեռն խնիք Թարգմանել ի լատին ի պրես
ժողովոյն փլորենտիոյ ։ որոյ սկիզբն է ։ * Կառաձգին ծա-
ռայ Ծառայից Նէս մերոյ յիսի քրիս , ուղղափաՀն հայ կիՒՒիկ
ցւոց վերաբերութեան ։ ՀԵՏ ։ ուր հրամայն առյ կառաձգին կա-
Թողիկո՝ , զի սարդիս վերդ , և ուսկիս վերդ , և Թումբս
վերդ , և Նա ինքն յուկիսի՝ ուղիս երԹիցեն ի ոչխայ իւրոց
յերասելս ի ժողովն լատինասյաց և յոյնաց ։ և հրասարեա-
ցեն առ զասասին սեր միաբանական՝ որ կոչէ յոյնս յոյն ասոի
ոչխ լռասասսին ժերայ և ոչխն սեղբեսարոսի , ոմ ծիրն արդա-
սայ և կառաձգնանան ։ և զոր ինչ առ լրս սարգեաց-
ոմենասբ հարկն յառաջիկայ սիունհպոսի , կամնկար ոնօգ
պատրաստ եմք ընծայել ։ Ասյսր Թղեցն ուշառած ինչ ե-
գեալ եմք ։ ի Ե ։ գիր ։ եբեո ։ 639 ։ Այս երբեմն եկաս ասյս գիր
ի կոՒիս , առաջ զայն սոյգոմ ոչխի և ընկերաց նոր յասղն
անկան գնալ յիսուկիա , Հանդ ի երջ յանձնարարական Թղթով
պօղասի Հիւպատոսին ,

Ա. Ամ ինչն հասեալ էր ոչ ժամանեցին յիսուկիա ի
վենետկ քաղաք իտալոյն ու պատրիարգն յունաց և այլ ևս
գանն ոմ առաջնորդք և իշխանասարք Ձեզ ։ ես սնասի գնացիք ի
վերարա ։ ոչ սկիզբն եղեն ընծայարկան ժողովոյն յասն Ձեռ ։
1438 ։ յամենայն յոյժ վսասի ։ Ամ երկարեալ յայժ ի ժողովն
անդ վիՃ յոյնաց էր լասանելացիա ի վերայ սրեսին հայոց զրկեմ
Ձեզ ։ և քեռ զաջմոլիկն քննասիկ , սինչև նր ինչ վնա-

Ի՛մ ես
ե՛ս ինչ
439
ասէր

ՀՅՍ ՊՒՆ
ՀԱՅՈՑ
1439
ՊՏԻ

կան եկեղեցւոյ : Այնուհետեւ խորհուրդ եաս յաւետից եւ ողջունեաս պատուն ընծայել զոք իւրեանց պատրիարգ , և կատարել զՀանդերձ ուրեմն նմ օրհնութիւն քրիստոսական , քանզի յոյնք չասէին զանձն քաւութիւն , այլ միայն կայզեցաւ ըստ առնլոյ սմանց իբր փոխան պատրիարգի բնաւորիան նոցա նիկիոյ , որ կոչի եպիսկոպոս :

Թ - Եւ եղեւ ի հաստատել միաբանութիւնն գրեցաւ ի յունական ի 16 յամի տեր 1439 . Համաձայնութիւնք սահմանադրութեան Ժողովոյն լատինաց եւ յունաց , որոց սկիզբն է . * Աւրհն լեցին երկինք , և ցնծացին երկիր , ես . Ցարուցմ հաստատեն այն քանզ նախապէսատակել հինգ գլխոց . Առաջին' թէ հաղին սէ նշանն ի հաց և յորդոյ իբրև ի միոյ սկզբանէ : Երկրորդ' թէ գրուի քառն ի տղոյ ի հանապատին հոգւոյ սրբոյ առնաւարտն է եղեալ : Երրորդ' թէ վասնէ և մեռանելոյ սրինաւարտն է եղեալ , Չորրորդ' թէ վասնէ և մեռանել սրբոյ . եթէ քաւարիւր և եթէ խմորիալ հոգիւ , և թէ' պարտ է քահանայի արեւմտեան և արեւելեան եկեղեցւոյ պահել իւրաքանչիւր զիւրեանց սովորութիւն , Հինգ' թէ որք մեռանին ի ներում , եթէ լինին մինաբեալ պատրաստ ապաշխարելոյ պատուհաս , թողութիւն լինի նոցա ի ձեռն մաքրողական պատժոյ ի հանդերձելն . և թէ' լինի նոցա նպաստ ի կենդանեաց . և թէ' հոգիք արդեալոյ և սմանոյ գնան առաքեալոյ յաւքեալութիւն . և հոգիք անպարտ մեղաւորաց ի գժոխս : Ասեցաւ' թէ ասեան հաստեալ և պատճառ ունի ընդգնաւորութիւն ի վեր սոցա անեղորդ , և կ յաղորդ պետրոսի և փոխանորդ քո , և գլուխ հաստատեն եկեղեցւոյ , և հոգի և մեղք ամ քրիստոսեից : Յորդորեցաւ յայն սահմանադրութիւն նաեւ կարգ ապագ պատրիարգաց . իբր զի պատրիարգն կանոնիկաւորեալ լինի երկրի զինի հաստեալ , առքեանդրոն' երդ . անարգաքոյ' լոյս , և եղծին' հինգերդ , պահեալ իրաւանց և սեպհականի իշխանութեանց նոցա : Եւ եղեւ իբրև ընկերացան յաւանիկ զոյս սահմանադրութեան , ստորագրեցին միաբան հարք Ժողովոյն' լատինք և յոյնք հանդերձ կայսերաւք :

Եւ ապա խնդիր ի մէջ ապին յատինք հարցանել զյոյնս ի միաբան այլ ևս իրաց էին , զորոց և յառաջիմէ պան ինչ ասացաք էին . զի թէ ընդէր խմորաբեն յոյնք զոչխարս և պատիր ընծայեն ի ժամ ընծայաթրութեան առ Աստուած , որ չև ասէ քահանայապետեալ . ընդէր սակս ասեն նոքա զքահանայապետն գործեալ , մի սին ի դիմաւորութեան սիրոյ հոգեւոց զկոյս նոցա , և եղ փոխանակ արիւն և ջուր . ընդէր յաւելուն ևս առել , թէ եկեղեցի հաց առանց թթոյ' ասէր մանաւանդ . ընդէր չիշեմ զայլ ասացեալսն' ի քաւութիւն . ընդէրն եղծանեք զ ասս զգրոցի , այլ

Ես ես
ե Խոյ
1 439
պիտ

Ο ոյոց

Ա՛ստ ես
Կոյտ
1439
պ.Ե.

Ո՛րոց գիտելոյն յիշատակել ակնառոյս չկայ պատմիչն գրիչ
,, ի վախճան պատահեալ այսր ժողովոյ՝ այսոցիկ։ * Իսկ ոմն ոչ գիտեմ
,, աւուրց ինչ յետոյ հայրապետելոյ Տիրեցոյսիդ կենդանին
,, Հայոց՝ արք զոյգ աբեղայք առաքիւեք, Ներսիսիւ և Ան_
,, ստանք գիտացեալ ինձ և գնահատոյ ազգիւքն ։ որք յետ
,, մաւոցմանելոյ գլուխոյն արտասան պատմին՝ եկին ՚ի տէ_
,, սուն Ներսիսէն . և յայտ արարեալ նմա գնարհուրդս և
,, գիտաս իւրեանց ՚ի սակս միաբանութեան եկեղեցեաց եկե_
,, ցիոյ՝ հոյցեցին ընդ գլխաւորսն և ձեռնադրս լսեալ իւրաքան
,, չիւրոյն ։ Յո կոչեցաւ արդարեւ պատասխանի ; Ընկ ուրախ
,, եմ յոյժ ի գալ ձեր . և մեծի խնդամբ առեալ ընծայիցն
,, երջ Տատաւոյիք զանձինս յաղագս Տաւատոյ և ՚ի կա_
,, թուղիկն եկեղեցի . և մտորհուրդս ոմն ՚ի գլուխ տա_
,, նելոյ գներգ միաբանիւն . որ եթէ յաջողեսցի ; խոստանամ
,, և ես նպաստաւորութեամբ ընդ ձեզ յոր ինչ և իցէ պէտս և
,, ՚ի գործս ։ Ընդ այսոյ բանից մեծապես ուրախ Հայք . և մեր_
,, եղեալ ՚ի վերնատուն՝ յուզէ անկաք և եկաք ՚ի պեղեսիկ . և
,, անտի գոզձ արարաք ՚ի առաջս մեր ։

Ա՛յր ՚ի մեծին յոհաննէ անտի ; Ընդ որս և առաքեցաւ ընդ Տա_
նուտ ժողովն վերոգրեալոյ , քանզ տակաւին կոչին բազումք
լսանին եղեալոյ վն խորհելոյ պերճանաց ինչ զկրօնսն ։ Իսկ
արբազան պատն հեգմանաս Տրամայեաց քանի մի խնդասանն
անձանց Տանդերձ Ընարգմանաւ խաչիլ ընդ Տրեշտակս Հայոց ,
և քննել ՚ի խնամանալ մի լսան միաբն գնա՛ արդեաւն գաւանութեանն
և կարգաց նոցն . միանգամայն և առաքն դնել նոցն գնա՛ գործս
և գաւանմանագրաւն ժողովոյն փերբենալոյ ։ Ընդ իրրև գնանալ_
գաւ այս յաւուրս երկուց ամաց , յընդունել Տրեշտակացն
Հայոց գնարհուրդն և գաւանմանագրեալ նոցին՝ գրեալ եգիպտոս
գալ Տնդակ ի մեծ գնա Հայոց ՚ի Նոյեմբերի . ԻԲ . որ ակաս_
նի այսպէս . * Ընծայիք ոտ ածեր , սգնականի ՚ի մեր . ԼԵ . . . .
,, Ընդունել ՚ի ձեր և Հայր Տեռ մերոյ յոհ փոխ . . . . քանդի
,, գնա՛ օրինակ Տանս գնեծ գան միաբանութեան յոհանու , Տոյնպես
,, և այսոր գնան գնա՛ գնահոյդ ժողովեցան՝ որ ամենայն ի
,, բազմութենէ ընդ Տեռ արեւելից և Տիւսոյ , Տոյնիւ յօգնէ Տո_
,, ւոյդ և սերոյ կաթողիկոսի ընդ առաքելական գահին . . . .
,, Ընդ գնաւն գնահոյս արժանին Տամարիւք բնդմ գոլուած . գն
,, գի ՚ի կոչել մեր գնդ յայս ժողով , իրրև գնաժարգան ձըշ_
,, մարտութ և միաբանութեան եկեղեցոյ՝ վասն գնաւնական առաքե_
,, ցին ՚ի տար Տայ վանդից ասլեսարանի՝ ընդ ընդունել գնդ
,, պատշաճական և գնմանաւոր Տրեշտակս խաչիլ առ մեզ և
,, առ մեր ժողովս՝ Տաստատիլ Տամաձայն և Տրամարան ընդ_
,, ունելոյ գնեզ , զոր ասդի Տպրին սր յոյս առաքս ժողովս . . .

Ալեքս. Գ. գլուխ Ե.

Հոգևոր սիրէ՝ ։ և այս՝ ըստ Հոգւոյն՝ միշտ և առանձին առ ։ Տէ-
ռաս սիրէ զՄիսրան ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
ի Հայոցն սիրէ ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
Տէռաս սիրէ զՄիսրան ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
ի Հայոցն սիրէ ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
Տէռաս սիրէ զՄիսրան ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
ի Հայոցն սիրէ ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։

Ի Հայոց ասէ առանձն զԴիոսկորոս զՏէ. ։ Զոր
Հոգևոր սիրէ՝ ։ և այս՝ ըստ Հոգւոյն՝ միշտ և առանձին առ ։ Տէ-
ռաս սիրէ զՄիսրան ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
ի Հայոցն սիրէ ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
Տէռաս սիրէ զՄիսրան ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։
ի Հայոցն սիրէ ։ և ոչ ըստ Հոգւոյն ։ Վասն ի՞նչ ։ Զայս առանձ ։

Ի Հայոց ասէ առանձն զԴիոսկորոս զՏէ. ։ Զոր

Ալեքս. Գ. գլուխ Ե.

ՃԽԹ թուին
1439
սկիզբ

,, աստի ձգեալ մինչեւ ,, [illegible] ,, ի խաղին զնուիրեցոյ գրաշիր
,, ասէ թէ ՚ի առաքելական աւանդուած մնասցուք որպէս
,, եղեալ . * Թէպէտ ընթերցեալ լինի , զի երբեմն ՚ի պահանջել
,, թուոյցս և կարեւոր պատճառաւ ՚ի տիրելոյ առաքեա-
,, կան ասիցեն՝ նաև ասուկ քահանայից լեալ և մնասակարաց
,, այսպէս խորհրդոյ գրոցի՝ օձսէր մեռանի օրհնեցեալ կենաց
,, կապանն ՚ի , [illegible] ՚ի խաղին ՚ի կարգի պիտրզոյ պատարա-
,, չին՝ պատուիրէ առնոյս մի քան զաւետարանն քան զքրիս-
,, նեպարծէն՝ առ ՚ի համառօտ գոտանիլ ոչխոց նիկեցեաց ,
,, նկնիլ՝ առաքի դնել զհամուռս կանոն հաւատոյ պատա-
,, գիսն յերանելւոյն ոսկեբերան՝ որ սկսանի , * ՚Որ միանգամ
,, կամի հաւատալ պիտուիծ , [illegible] ՚Ոչնմեբերդ առաքի դնել
,, ցանկալի ադրանէ ՚ի չիկնի պիտրնոսէ՝ որ հաւատեցան պիտրսի
,, յառաջ ՚ի ոսկո միաբանեալ յունոց , ՚Ի Թերտրդ՝ սահմանի
,, զկնիգ ունոյ՝ զաւետման , զնունդեան , զքրկաւուած , գնոն և
,, առաքին , և զծննդեան մկրտչին՝ ուսանել ու եկեղեցւոյն լա-
,, ւինացւոց և յունաց ,

[illegible] ասա որտեղ անդանդոր նա ինքն սպան , թէ զայս ամ-
բան կանոնիս ընթերցուածս հրեշտակն Տեղոց , և ընկալան
սիրով , և համառօտեալ զմիտս բանին՝ սրտիկն զանգնա-
կուն նորին հայելին և լուսաւորին , և բերին առաջի մեր . և
մեք ոսկ հրամանս տուաք նախ ընթեռնուլ զինդաւին յառ-
նի նեկոսայ . և ասա նեչաես Տոյ Թարգմոնս ՚ի միջոյ հրեշ-
տակացն Տեղոց ընթերցաւ զայն բանականսկան ՚ի Տոյ բար-
բառ , և զնացն ոսկ լսանկերին եմ ոչ գտանել ընթերցաւ բա-
սիկոս ՚ի կուրգէ միտրից . և դնն զայն եա ՚ի վերջ հնգակին ,
Ինչպէս բազմանալ ոչուածն ՚ի ոչնն հրեշտակք Տոյց համառօ-
տիւ զնաւանութեամբ ուսանելոյ դլուխս բանից զդրեալն ՚ի
սրտկն , և յայնն գինի . * Ի դրդ մեք պատրաստուցքս՝ յա-
,, նուն մեր և յանուն Ս-ոյն կենդանին մերոյ և ձեր Տոյց ,
,, ես և սրբութիւդ ձեր ՚ի նոյն ակն , զայս փրկա-
,, ւիս ոսկան ոչնչնդ-ոսկան՝ հանդերձ բազմագակ մա-
,, ուրեք նորին և բազատութեք , պատչուիք , աւանդու-
,, թիք , պատուիրանքս և կարգաւորութիք , և զդրեալն ՚ի
,, նմա զկնիգսուցիդ ոդոյն , ևս և զայ ծ-ուանգամ ոսկի և ուսու-
,, ցանել ոչ ունիս առաքելական և եկեղեցի հաւատկան ,
,, ամ յարդութիք և հպատակութիք յանձն առնուլ ընդունելիք
,, և ոդոյակարելիք , [illegible] գնդանել զայս հարց զայս
,, ընդունի հաւատկան եկեղեցի , կարգութիք ընդունելիք
,, նոյ զայնոսկի անձինս և զայլ ինչ զայ միանգամ նա ինքն
,, հաւատկան եկեղեցին հերքել և դատապարտել , և մեք
,, գկնիգսուցն իբրև հերքեալս և դատապարտեալս հաս-

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԿԱՆ ՏԱՌՆ ՍՈՒՐԲ ԳԱՅԱՆԷԻ ԵՒ ԱՅԼՈՑ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԿԱՆ ՏԱՌՆ ՍՈՒՐԲ ԳԱՅԱՆԷԻ ԵՒ ԱՅԼՈՑ

,, միրաւեմի ։ ։ Ելեւ այսր ասի առեալ հրեշտակացն Տեառն զբարկութիւնն պատրաստ պատին, եկին ի փլուզանելոյ ի սկզբանէ նոր տարեգլխի, յամի ՌՀ. ։ 1440 ։ գտանեալ կամ իբրեւանց եղե-

կամաւոր մեռելի ու կենդանի իբրեւանց անուն ։

Ա.ՄՀ. յառաջնումն՝ առի անդ Համամիրզայ ծոց յարեւմտեան՝ կողմանէն կիմիզիկ որ ըզբեացն գնեն, հանեալ ի վախճան կենաց՝ մեռաւ զինի ի հայրապետեան տան ։ եւ գրեցի ի ենձիմեռիի, յորում ժողովեալ ի հայրապետական տունս յառաջագոյն ժողովոյն ։ Իբր եկին կիւլիկեցիք կիմիզիկ ի տեղի կոտաննեցեալ գնոց յառաջ ելոյ առնչի, զոր ունէաք տանն լինել երից ամսոց ։ զորմէ ունելիք խոսել, ի յայնմ գլուխ ։ Ա.ՄՀ. այն յառաջնորդս ե ։ ի վերս արեւելեայց ի մի կիլիկուա-

1440 պէմ

ցին ։ Համարիմ ոչ ի կամս զբոլորից ինձեզ, մուսուրկեանց ։ ասացին վէրդ, մարդու վէրդ, եւ ոչխար վէրդ, եւ յոլովիմ նոցին ։ Այլ եթէ ի ժամանել նոյ անդ՝ զինչ ինչ բոնաց նոցին ի վերայ ժողովրդեան ե հնազանդին, ամենեւին քանիմք ինչ յիշատակուել ի կենս ։ այլ այսչափ ինչ միայն ի բանից ականատես վկային եմ ոչ լսելով ։ Ոչ ոք ի մարդկանէ ասաց ։ Ես քեզ միաբեր հրաման տամ

Տոան սրտի. և ի սատակ արամասիքն ոչ կարացեալ հնալ ի
ձեռս Պարսից՝ ի ներքս ի քաղաքն մտին. և ի գալ գիշերին
մեծաւորքն ամենայն խնդրեցին զ՚ի գալստեան
Նաւասարդեան Եհեկեսմեայ, եղ և գնաց ի հաշմանս պատսպարե-
լոյ զանձուց Հանգիստ գնաց ի կատարեալ ինքնապահ. և անտի հա-
րաւ յերկիրն ղրմիոս. և հասեալ ի քաղաքն կաղնեայ՝ Կոն-
ջոս կոչեցեալ. նստաւ ի քաղաքին կաղնեայ՝ ընդ որում և
յաւուրսն առնէր զարմանալիս ի հիւանդսն. ոչ ոք ի նոցանէ
մեռանէր՝ և ոչ ոք ի ներքս ի տունն ուր նա էր. այլ ի դրանէ
դրան ելանէր ի տունն ուր հիւանդ էր. և ոչ ոք ի նոցանէ
մեռանէր.

ԳԼՈՒԽ Ի.

Ընդդէմ գրչիցն հայոց ոչ ուղղագրելոց զանուանս ի հայ լեզուի, եւ անհաւատից նոցա՝ եւ յոյժ վնասակարաց ուղղափառ հաւատոյ քրիստոնէից հայոց։

Որ քան զոր նուագարկէ ի թարխմարպասի ամենայն ազգ, ըստ՝ ղէմին բարձուման ձայնից իւրեանց ի կիս լինկոյ, և ընկենուլ ի ծանր ծանր հալածանացն ի, և ընդ ոտիւք բազմապատիկ կարուտահարեալ ի, անշքացեալ էր ոչ-նուագ ի թաղումն։ Ոչ զի հաւքի ուրեմն լինէր նուագիլ անդ կիճակուց՝ զի ծափսար անուանիլով նոցա զձեզ ի ժողովրդենէ, և ասացեալ երեսաց ոսար ոզգայ, ոչ աստացաբ։ ի, 43։ առ և անդ վասրանալի ձգձկին։ և երբեմն յառաջեն չեռանալ՝ ամէն լուռանալին ուրիկ ի ձեռն այլազգի ներխուժից։ նաև ի ժողովրդենէ սմանք յեպիսկոպոսաց հողուածոյն կիւլեկոյ ի հաճոյս ընտրելին զոր, և կացուցանելին կաթողիկոս, առանց ինչ գիտելոյ առաջնորդաց ժողովին հայոց, և զամ սակաւուց հաստատելոյ։ սրով գրկեալ ստորացեալ էր ազգն յանդառ ոճից, կամ այսպէս առացից, հնչակեալ էր սէր ոզգին յանդառ յոյնս սաթուց։ նայնպէս սէր աթուաց յոյն։

հնչակիսի վիճակ տեսեալ զաթուան ոսոյ առաքնորդք հայոց՝ տիրելին յոյժ։ Չեռանակին ևս, զի ասանդուելիք և ծեսք ազգին փոխուել կին անդ։ ու եկեն յորինասուր իրս նմանու-թիւ ոչխոյ ազգաց՝ ու գայլին էր, այլ կամ պահասելոյ ի քաղեալ

ի սկզբանէ ։ եւ ոչ ի սկզբանէ ։ եւ ոչ ի սկզբանէ ։ եւ ոչ

Ի՛մ տե՛ր
և հոգ
1441
արձ.

Թեւս. ։ գրիչդ ենիմ՝ առաքինդ հաղագս. յովհաննէս
ենիմ՝ առաքինդ բնիդ ։ ոչ ինձ առաքինդդ լսիցէ ամե-
ոց ։ որոյ հատանելիք լինիր ընտրելիք կիթիկի ։ Ոչ ես՝
զաքարիա եղեր հաւուց ծառայ ։ գաբրիէլ եղեր կիմիածնայ ։
յակոբ եղեր հոգւոյ ։ առեփոնոս եղեր սիմեոնայ ։ կարապետ
եղեր յովհաննու վանից ։ անտոն եղեր խոր վիրապին ։ յովհան-
նէս եղեր այրիչոյ ։ միքայէլ եղեր քաղքեդոնայ ։ մարտիրոս
եղեր ալարդոյց ։ զաքարէ եղեր նորաշէնից ։ և ես ազարիա
եղեր դանձասորայ ։ ոչ տակաւ կիթիկս ազգեհանից ։ կիրակոս
եղեր սուրբ ծաղկայ ։ յովհաննէս եղեր վարդապետ ։

Ողջ արա և քաջառոյժ վիզակ ։ յորս երևելի եմիս ոչ ։ յովհաննէս
վիզակ՝ մանկունեանեաւքն կոլտիկ՝ վարժապետաւս կոչեցեալ՝ ի
հերմոնի վանից հզկիպտանոյ ։ առեփոնոս վիզակ ի տանկ
սեռնոյ ։ գաբրիէլ վիզակ սեռնցի ։ կիրակոս վիզակ ոշոսենից ։
սարգիս վիզակ Յոգոմանից ։ սիրացու վիզակ վանանգեցի ։ միքա-
էլ վիզակ ի մեծոփոյ վանից ։ թոմաս վիզակ մեծոփեցի ։ կա-
րապետ վիզակ ի վանից նորաշէնից խաւսաւսատոյ ։ յովհէփ
վիզակ ի նոյն վանից ։ դաւիթ վիզակ կոլմանցի քաղիշոյ ։ առե-
փանոս վիզակ յարքակոյ ։ սարգիս վիզակ ի նոյն արձկոյ ։ յով-
հաննէս վիզակ խալթեցւոյ ։ զաքարիա վիզակ ի վանից վարուժոյ ։
և այլ բազմ վիզակ ։ զորոց գրեանս չունիմ ոչ ոտիկս գրել ։
Այլ և վանահայրք և կրօնաւորք բազմ ։ և երիցունք առեալ
զան զերիցատիւր ։ ձ ոտս և բազմ միաշտեհեացք ։ և ես եմիս
ամենեցունց ոչ եօթն հարիւր ։ ոչ գոնի ի միշտաւոտեանն միտս՝
գրեալ երեք տասնեակս ։ ի թուին հայոց ։ պՂԳ ։ Այսպէս անդ
և իշխանաւորք և տանուտեարք հայոց ոչ ստիտս ։

Յոհ եպիսկոպոսունք՝ որք ոչ կարացին ժամանել անդր վասն
չիրճոսն և խաւսքեն Նահապարհայ ։ գրեցին թուղթ հաւա-
նութեան առ ժողովն ։ և այս էին բազմ յոհ ։ յովնէփ եղեն տարոնայ ։
գրիգոր եղեն վանից աբ կարապետեցւոց ։ առաքաւոս եղեն թա-
ղիշոյ ։ պետրոս եղեն ոշոսենից առաքելոյ ։ յովհաննէս եղեն տա-
նայ ։ միքայէլ եղեն վռնդրին ։ գաւիթ եղեն ։ ծարկի եղեն ։
քարաբեղ եղեն ։ ստեփան եղեն ։ թարսոն եղեն ։ զաքարիա եղեն ։ ։
Այսպէս և վիրաքեք՝ որք գրեցին թուղթ հաւանութեան առ ժողովն ։
էին բազմ ։ առեսիք վիզակ խալեթանցի ։ յովհաննէս վիզակ տարօ-
հասնեցի ։ յովհան վիզակ հիպոնայ ։ յովհաննէս վիզակ բարիձ-
բոյ ։ յովհաննէս վիզակ գոմարվինէցի ։ ։ Այսպէս և վիրաքեք
սահմանին ալվանիայոյ ։ որոց կամ ծագրիկոսն անուն կոչի դա-
ւիթ՝ կամակար մտաք խոստացան ընտանել կիմիածին զոյն՝ զոր
ընտրեսցեն ժողովք ։ և յայնմհետէ հնազանդ լինել նմա ։ և
ոչ ինչ ինքնագլուխ ։

Ձ ։ Ապա հատանեալ ընդ ամենն սոցա ընտրելոցն պիտակս

վիզակ

Նոյեմբերի ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ, յարձակեալ ի վերայ Ֆրանսիացւոց, ի Ռուսիա, ի Պրուսիա, ի Գերմանիա, ի Լեհաստան, ի Հունգարիա, ի Վենետիկ, ի Հռոմ, ի Նեապոլ, ի Սպանիա, ի Պորտուգալ, ի Հոլանտա, ի Բելգիա, ի Շուէտ, ի Նորվեգիա, ի Դանիմարկ, ի Շուիցերիա, ի Գերմանիա, ի Լեհաստան, ի Հունգարիա, ի Վենետիկ, ի Հռոմ, ի Նեապոլ, ի Սպանիա, ի Պորտուգալ, ի Հոլանտա, ի Բելգիա, ի Շուէտ, ի Նորվեգիա, ի Դանիմարկ, ի Շուիցերիա,

(1) Ի ՓԱՐԻԶ · Ի · ՓԵՏՐ · Ի · ՊՐՈՒՍԱ · Ի · ՓԱՐԻԶ · Ի

1941 ԱՊՐԻԼ

Ի ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ · ԱՅՆ ։

Ի ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ · ԱՅՆ ։

Ի ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ · ԱՅՆ ։

Ի ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ · ԱՅՆ ։

ՀՄՄ ՊՈՒ
ԵՒ ՀԱՅՈՑ
1442
ՊՇԵԱ

կայր ՝ ըստ բարեպարգեւիցն առաքինւոյն ՝ երանելի ըստ կոչմ եւ
պանիպատուականին ՝ ի սահմանաց ոմանց սահմանիցն թեմ-
մոյն մեծութեցայց ՝ ձեռն էարկ եւ ի շինուիլ վանուրկից եւ եկե-
ղեցեացդ , եւ հարաւակաց զաւազանն ինքնագործն , եւ եւ հռիփ-
սիմեանց գայլանանալ , եւ զմնացեալ վաղուցայոցացեալ զաւեռան ,
եւ ի յանդիպելոյ ոտանիլ զառաքինութիւն աղքին ՝ ՚ի ՚ւ ՚ւ ՚ւ

Ի թ. ամի Ե Կոստ. 1443 ամին

զերազոյն տեսիլսդ զիմեզուսս և զիմեզիցս , ձի ոսկ և ընդ զրկեալսդ զրկեալ եղիցի , զիմ ոսկ և միաբանողացդեն ընդ նոսա բնաւս , և եղիցեն ամենեքին ոսկք իբր երեսուն : Եւ միաբանեալ ընդ նոսա եղեալ գնացին և տուին ի ձեռս ընդհանուր ընդ ամենեսեան ի վերոյ գրեալսդ , և ոչ ոք ի նոցանէ զրկեցաւ ընդ ոչ միոյ ոսկւոյ , զի ամենեքին ի միասին ոսկիս ունէին

կարանէ միամիտ գրեաւ յայտ՝ ինձի՝ ի Թումին Հայոց · պիտի ։
ատ ասի ։ * ի վերադիմացայնն ի՝ ինոյ կնիգիտաց՝ ինն գրիւ
,, գարի և ինն կիրակոսի , եւ ։ Նա՝ ի կնունդն սանձ
կիրակոսի մնաւ Թումին վկայ ու՝ ծնելոյն ի Թումին Հայոց ·
պիտի · որ էր ծննդեամբ յազգիս սասան՝ ի գաւառին քաղ
քերմնաց · եւ արամ սասնոյ՝ ի վանձան պատուական ներս
կիրակոս վկայ սին , որ աշակերտեալ էր նոցա ։ Ա՛ր՝ ի լինել
ոչխար երկպատահանքեն՝ միաբանք ազգամարդ՝ որք ի սկզ
քան հզաստակեցան եւ իշխանութեն եկեղեցւոյն չկոտ կացին
ի նմանէ , ու՝ ասեն մեզ որդոյ և Տաստատեն եկեղեցին
մեռանողաբ եւ ձեզ , և զի պատ ու՝ թժեցիք զկանոնսդիսն
եւ ոչ ուրարամ Տաստանեցոյք ու՝ և դասք , ոչաշեան ոչ ան
ծեամբ եւ ձեզ միացան · և ոչայն ընկճեցիք ու՝ զանուն եկ

միաբանի ինչև ցոյսդ ,

Ա՛յն սանելի էր ի սկզբան , թէ նաև ոչ ասէն ոչոյ միացաք.
նեացն եւ եկեղեցին և Տարատանեցի Նմա , քանզի ի ծագիլ
ոչոյ չիարձանոյ՝ առնի ես և ոչն ակնկալութեն , ծանոյ թէ
ոչ ասանդ ի գաւառացնագիրս ինձ , ի մեռանիլ հանճար
զկիրակոսն ասոյ՝ ոչն ի գրիչսդ մոտաւնկեանց , կարաչիս վկայ ՌԿԴՀ
ոչն ի ասոյ՝ որ ձեռնաց գրեալ էր ինդիս ի կիրակոսէ , գիտ ոչ
առ ամիրայն կիսկիկիայ ; սր էր ընդ իշխանութեն տոչոնանեն
եպիսկոպոս , և խոտացիսդ վկայարձ նմա ոչի ոմի երէց Տա
քիր գիկոն՝ կատ ի նոյ գիւղոմասեն կաճկասեն ոչոյ ։
դն սիս գեղաս եւ իշխանութ եպիսկոպոսդ էր ։ և ոչն պատրաստ
ձոյց յիոյ եա ։ և յորժամ ասմնոյնք տիրացին ասոյ , ներս
ական առնոյլ գոյն ։ ոչոյ գրկ պատմիչն , թէ ոչն ոտոյք կո
չեցաս քեզնոյ աշխիսն ։

Ա՛յլ նա ինքն ոչր կարապետ յիոյ կայլեցոյն ասոյ ասն ՌԿԴՀ
եւ վանձանեցաս ։ և նոտաս կնոյնիս ի սիս ոչր ատենոյնոյ
ի ոտրոնդոյդ , յասի ոտն ։ ՌԿԳ ։ և ի Թումին Հայոց ։ պիտ ։
Ոյ թազաստ երոք քանոցաս խոտոյնել զկոնթազիսդոյնին կն
միաբնոյ ։ քոյդ ոչեսոյ՝ թէ ոչնոյ կարէ , և խոտացոյնի կն
երկուց ոչնեացն էս միոյնէ , ոչոյ արեցաս ։ ի ջնոյնոյ ոչոյն ։
Ոչեռ նոյ յաջորդեցին և ոչյլ մեծն ցոյլոյ ։ զորոյ զկարապետ
ոչեցես ի վոռոնան գաւթոյս ։

Ոչոյ գրկոր մոկամնեցի Տաստատոյ կիսկիկիոյ եպիսկո
յասնոյ կնդիանդի՝ փոխ գալաս ի գլուխ ասենի ոչոյ
գաւի շնորհացն , յոյս քոյն Տարեալ էր ոչր կիրակոս ։ և
յասել էս ոչոյել զգիտոյ կնդիանդն , ժողովել ի ոչոյնոյ
ոչոյ ոչոյ ոչոյ գրկոր մոկամնեցի Տաստատոյ կիսկիկիոյ եպիսկո
յասնոյ կնդիանդի՝ փոխ գալաս ի գլուխ ասենի ոչոյ
գաւի շնորհացն , յոյս քոյն Տարեալ էր ոչր կիրակոս ։ և
յասել էս ոչոյել զգիտոյ կնդիանդն , ժողովել ի ոչոյնոյ

զաւրեղ գեղարուեստից այսոցանէ, զոր արուեստից վրայ
ասացեալ ունիմք, մանաւանդ զճարտարապետութիւնն։
Եւ զի ոչ ինչ ինձ ընդդէմ է ասել զայս ամենայն, զոր
ասացի զճարտարութիւն Սեմիրամեայ, զի ոչ ինչ ինձ
ընդդէմ է ասել զայս ամենայն, զոր

զասէին ։ և ոչ ևս յասել առալ զայն առարն ։ և ինքն անցեալ յաղբիւրատպիսի՝ ձմեռնային աեղ ։ և ետ պատրաստել գարձս տարւոյն բշմեալն չինելոյ զաջոյց ի բեռան պրպանտահ ։ Իրեն ազգ նոցա կատանդեալ կային աեր առաքատասելի՝ նոյն ։ հրեշտակս տրծուկեաց առ ոսկեան մեհենիդ՝ հարցանել վասն ոչխարն ։ ենե առ ինչ լեզ ։ Իսկ նա արար պէսի ։ և ասէ ։ ոչինչ անկրտ իմ լընդդեմ քաղաքիդ կոստանդնուսոլսոյ՝ եթէ կանգնեցից սյատաքոյ նորին շինուածն ։ զի ամ երիվիր՝ որ շաբթ կ զնամ ։ ոտձիոց կ ։ Իսկ իբրև հասս գոսյան՝ չինեաց ասլասան մեհենիդ զսաճոյն՝ ինքնին առնել զձեւն ։ Իսկ մինչդեռ նա կայր գործ զգաղեր ՝ զօրք և աղքատ ի բնակչաց ոսպին առաքատակերն և ասէրնին զաւանս և զհաղորդութիւն սուրբ երրորդութեան ։

Ցհետոյ կայսեր զգաթ սուլասանին ՝ գնացք յայսմանպես ՝ թէ կամ նա պաշտամ յառաքատանել ի վէր խար և ի վէր ոսկեղ յանուց հայոցն ՝ և դիմել առ ի վէր հրամանդինասպետ ոսպաշարել ամին երկ ես ամրացուցանել զքաղաքն ես ։ զգուշանալ ի դիտաց ՝ և զի գամք ես ։ և ժողովեաց ի ներքս զզաղութեն ի դիտաց ՝ և զանոց հանել երթ համարոզ քարենոյ ՝ և ասէ հանդերձ զրայ ։ Ցայնժամ ոչխարն ՝ զոր դեռ լինին կոստեալ ։ և սոսա ես բերել առ նային

միանգամ կարօղ իցեն չտանուլ զքեզ և ձգել զտուր, եկեսցեն
իւրեանց պատերազմի ընդդէմ կռուանդիկս, ալաղայ։ Եւ էիցեն
քոյ ամարտիչ պէտս ի քէն առնուին՝ ոտ չկոխել զերկիր ինդա-
նոպլիս (էր պիտոյանան ճանապ) և յորում ծովու հին մեծամեծ,
Եւ գահակալ գնուստասրսիա այն վերայիդակի, յորմանս անս-
կատ ամա ձգելոյ էրկնային ճենգանոցի մի մեծ յորդ, որ առանձ
երկար ճարիս ի լիտար ծանրութեան ոտ ոչ ձգոնեայ, և այնչափ էր
ուծած ի ճենգանօրհին՝ մինչև նախնական ոն լուսնի երկայն հա-
զիւ քաշէին զայն, և երկու հազար ոսկի հազիւ կատարէր
սնեին։ Պատրաստեաց և զերեսնդարն ի նուաւ մեծ և փոքր չի
մարդ կարկը. և յետոյ յոտաձգութեան զինուածոյն և գնաց ան-
գնալ մինչև ի սեպտեմբեր ամսոյ յաջորդ ։

Ե. Ա յնմ ի սեպտեմբեր մեհատիոս ամսոյ յաջորդ, 1453 ։ ՉԵ ։ 1453
հազարն ճարտեաց զօրագլխի իշխանն մեհատ ի քաղաքին ուշ կա-
սեր ոտ նա անհամանգ բռնութեան ի ճենգանոցական զորագլ
և ի վերջերում ատեն առաքի պատրաստութեան քաղաքին ։ Ի նմին
ատեն ժամանեցին առ նա ի ծովէն հրեայ մի և քրիստոնեայ մի
չուան ծանուցանել նմա զգալ ամարտիկ նաւուց ի ծովէն

Ա՛մ ա-
Ե հոյոց
1453
ՔԾ

ապինդ : * Այսմ ես տուից դքաղաքդ , կամ քաղաքդ առցի
,, զիս , եթէ կեղծաւոր' և եթէ մեռանիմ , Ա՛յլ եթէ դաս և
,, քոյքդ ինքնակամ ելանիցիկը այսի , ասաց ձեզ զսեղապան
,, նիդա (այն է սուտ) , և ելարար ձերոյ զոյլ գաստառս . և
,, ձեռայուք մեք բռնկամ՝ ըստ ձեզ . իսկ եթէ ոչ մտիցէ ի քա-
,, ղաքդ խաղաղասիրի , այլ առիցէ զայս ոտասերասմաս , կո-
,, տորեցից զքեզ և զմեծամեծս քո ի բերան սրոյ , և տրարիցէ
,, զքաղաքդ ի յափշտակասէ , և գժուխվարուդ տաց յոտս
,, զօրաց քոց : և ես շատացայց առնուլ զսեղանիսն եօթ սա-
,, հանգիստս ի Նայն է , Օ տյս լսեալ կոյսերդ' ոչ արար Ղուս պինդ : այլ
կայլ անհնարին վարանս' մանաւանդ զի ահաւասիկ ղարաց
իւրոց :

Ի. Ի Նակ սուլտան մեհմեմետ , որ հաւաստեալ էր ի մեռա նի-
քոր առնել զքաղաքն մեծ , տարակուսեալ էր ի՛ մեռա ձեռացն :
և հնարս խնդրէր , եթէ գիւրագ կարասցէ մոսծանել զնա ի՛ նո-
սահանգիստս . որոյս զի ի ծովէ և ի ցամաքէ հռոմեգաստանայն
մարտնչէսցի' դ իսրաս առայ զքաղաքն Չեաեալ եթէ անհնար
է գնասն ի՛ներքս մտծանել , եա չինել սկսաւ մեքենայս
անմտասա : ես հարիեալ զցամաքահողն' խոպատցոյց չէ ցա-
մաք գնասն , և իջոյց տմս ի նաստահանգիստն : որով առնէ
ցոյց զայս և գշինուածս : * Ա՛յլ որ երթիք տյսմիսոյց տե-
,, ասէ կամ լսող հղիս (ասէ գասկաս յոյն սյասմիկ ահաեա
,, ասս) : առաքին քաղքաց նուասէ յաջմսմիկ կասնարջ
,, գայծիսալ' ընդ այն անցոյց զօրս ; իսկ նոսս ոչս ազիքամսէ
,, մահկանն (ի՛ սասլասան մեհմեմետ) նուաւրհոյ տարսքեալ
,, ի գլուխս բերոյ իբրև ընդ ալիս ծովու' և ցամաքէ ի ծով
,, նոստ խաղացոյց ի : Օ տյս լիշասակի և լնասոյս սասին
Ա՛ղիսոյսա' գոյսվ և ինչն ախոնասս , Ե՛հաս ի նովին ասաս
և մեծ հնդ ասօնն այն , զսրկիշդոյ ի վերոյ :

Ի՛ գրս հրամայեաց սուլտան մեհմեմետ ըստ մեծ շինել ի
նոստահանգստի տուղ ի վի՛ քսորց յերկայնսմբն Հարիւր կոն.
գոն , և ի լայնսմբն յիսուն կանգնի , ոտով ի վերոյ ծոյլու.
իբրև ի ցառնալն տիուեցան զոյզ նմ : սնդ գրե փրանգոյս ունա-
նուսու : Օ տյս այսպէս պատրաստեալ սուլթան մեհմեմետ'
յիսով կաղմեսնց անսսս ուզրս գնեչ ընդ քաղաքին , և սրդուսկել
գրսոմբ մեծի Ծնդսանրնէն ևսթե անգամ ի՛ւյիւրմէ ի միոն-
գամ ի գիշերի , Ա՛յս յետ քառասուն աւուր պաշտմանն գոյ-
զօրին պատգամ յղեաց առ հաստատդին կայսր և առ տուր
ինձ գբաղաքդ խաղաղասիրէ , և ես տաց քեզ փսխարէն ըզ-
հետս գոյ . և առ հրամանէ յանաց , դի ոսոմ ոչ զնմ ատոյ.
սանծ : խրեանդ' երիմիդն' ոսր և կասկ էյեկ ինչ , ապա ինչ
ոչ' դիմեալ պիտդատցոյն' ի վերայ յոտսրի ոսոիկ ողջոյն ըզ-

Ի 1433 Ջէ

ցեալ զգեստ · զինեցաւ և զրահապատեալ առաջ հարուստ սրոյ · և
զուսկասկանսա ոտայ ի ծառայութիւն և ի յանձնակատարն զօրուց
իմոց ,

Իբրև ել Կասկանն հուսկանդին կայր զայս պատգամ ,
զարեղ կարգաց տուրսան մէհեմմէտ ի թանակի անդ , և ասէր
առաջի ամենայն զօրացն ; չնայ ի ինձ ասէ քաղաքդ լեզ առամբը ,
և ձեզ ընկեր ասէ սր ինչ ի ի քաղաքին · և այս ընդ կարգաւ
ի բանս առաքեաց Հասանին բասիանէ · Իբրև երկիցս եղեալ էր
ուրեք ինարանին որ որ չասան ե. եամէ երբ մայիսի ն ի երկարգ
կիւրակէ Հազգ.պատասան , Տրամադրեալ առաւօտին զբնակեցս
ոգջոյն Տար լուցանել ի քաղաքի , և ի ծագել նոր , և յարձա-
կիլ ի սկզբան ի վէմ քաղաքին · զի կասկած ասէր լինացք ,
թէ առաջագոյն ի նմին գիշերի մինչև յառաւօտ ունի պատե-
րազմել ընդ քաղաքին , և սրաւ կասկածեալ սուրբարեալ վաղ
առաւօտուն զնա գայն գիշեր , ոչ և եղև լուր ,

Իբրև ծագեցաւ առաւօտ , ոտ Հասարակ ամ գաւնդը քա-
ղաքի տեղաւորին յայսոսկեցան ի վէմ քաղաքին . և պատերազ-
մեցան անդադար ամենայն աւուրս . և ոչ ևս ոչ ոք ելանէր ի մեր
Հետոյ Հասարակ աւուր . և մեք կերթայաւուր առաւել քան զա-
ռաջինն առաքեցաք զիւրեանս վերոյ ասացեալ զօրագլուխ-
ս կասկանսա ոտայ և զայլ ամբոխսա ,

Եւ նոքա ելեալ ի տեղւոյ էին , ի Հայն ասէնք վաղուց և
ի մերկին չարեցան առ լանսան գնամ քառակ իւր ի վէմ քաղաքին .
և ինքն ասաւ Հասար ոտայ ասէ , և Հարիւր Հազար ի ինչ-
ս ոտայ Հեծելազօրօք ներմուծեալ էին , ոտ կայսրին կոստանդ-
դին և յաւելուածոս զօրագլուխ Հրեշտակ ս. Եւ ի սկսանել
մարտիցն ի մէջ տարածելին մարտնչեին ընդ ոն ի պատուր
կասակ ամ գօրսաւք և յաւելուածս ասէ , և ոչ ետուին զնա ան-
կանել ի ներքս : Կացուսք և Հինգ Հարիւր ամբոխսա և ա-
րի գնաւորք ի ծովակողին կուռ պատուին զգուշանային ա-
ստուցն և քաջսին ներմ . և այլք յայլ տեղիս ի վէմ քաղաքին
վիրս լինելով յաւելուածոցն Հարկեալ ետուին մասն ի
քաց զի դարձին գասանելոյ ,

Ոտ զօրք ասէլանին ձայնիկաւ զինքեանս վաղուցաք ասրձեք-
սայնին ի պատուրեան - և ասի զարուեալք գասն գայնկեան կամգուկ
գասանգաւ , և ի վէմ ուսոյ խրեցան
գասանգաւ , և ի վէմ ուսոյ խրեցան

Ի թ. ամի Լ. հայոց 1453 Քրիս.

եւ զօրս առ հասարակ եկեալ ի վէր պարսպին՝ քարինս հասեալ ամաձկայ ընկենէին ի Ֆռանկ զինուորսն՝ որ ի ծուխ ջիղ՝ ջանիւք պիտի ներքինաց մատ, բայց նաւք քրիստոնէից եր երկար ընդդիմացեալ նոցա՝ ոչ կարացին ոչ ընդդիմանալ ոչ կարացին ոչ կարացին ոչ կարացին

ցին և զատարածին բազմագոյ զարդուն տուր ի ձեռին՝ ամբոխն ուռ
Հաստատուն վճռեալ շնորհեցան և տագնապեցան . և ի յա
մենայնում ի վեցն պատմագրացն հմտասացքն՝ տան
ունդ փախչել հաւանեցան , և ի բերան արդ անկեալ կաո
րինն , միւսն ևս ասել զանիսատուչ ընդ ամ զաղջն ու
այլ ինչ էր առնուլ , բայց միայն գիշատանեալ և գնաս
մուռս , զասուածս և զազանեցս . միանգամայն և առնուլն
գերիս աղջկանի և հարկաւորին ազգով արանց և կանանց ,

Ձերոյ և առեալ ի միասին .

Ընդհամ վշտի և նոս ինքն կատարելին հայր լքեալ և ծո.
ղեալ , յանձնդրեալ՝ վնասն և աւր ի ձեռին ընտրեալ կո
առնոս աղտ անկ ընդունելի . և զգերս բազում ազգին
լո . չեղէ ոք արդեօք բրիտանեալ , զի ի ազատանալ հայս մ
հասցի զգեցեալ իմ ուռելեալ արգելոյ , կամ ասա ի կռան
անդ. կատարածի պատահեալ՝ նմա զարագ առնելոյն , և ոչ
գիանելով՝ ինչ կայսին ինքն , Տալին զնա ի թիկնոց և ի գի
մաց , և ընկեցին ի միջ գիտակաց անկելոյ . Ոչ այնուհետև
զայք առնուլին ուռատել քան զառատել զիշեալ ի միջ քա
Հնդոն , և կատարելին իւր կառաւարան Հայկա ոգիս , այլ զգա

Հաշոյ ի՛ւ ընթացան յուշ նոյ յայտնութիւն .

Ինչ գիտասցէ հին արուեստ անուն կր հնդկին , և զգեստս նո
արուեստս ձգեալ զարգոյն և առաւելագոյնս , անդամ ան
գամ յոյնին գին , Ի՝ նորին ժամու զգնալ ինն չէիկնդոց ի
ինչն ամենայն անհամարս բազմութիւնք հանանց և մանկանց ,
և ծաղկազարդք բոլոր . որոց սանդր պատրաստել էին մարտից
առան . զայն իմանալով զգոյնն ամենայն , խրատեցին զայ
գուսանն . և միանալ ի ներքս՝ հասուցին , ասելոյն և գնան .
գին զգաստ . ասայ հարին վերնոյին , և խորտակեցին
զպատկերս , զմանուածս , և գայլ անթիւ եղէ զնացս ,
Ասոյն ապարիս և յայլ բազում ինչ զգեստ և ի ասուն և ի
գեանգրոյս և ի հաւատասուն , զգաս և հաղագակին չյայտ զգա
գաց . և հնդոն ապրեսն բազում , և յայնչափ զատարիճ չէ գա
բասցն ասմանգաց յնա ապահան քանզգին երեք այլ միայն մե
ռան : Ասի ուրծանիծք Ալիքիզեցայ մահաղ ի հասս՝ միանան ,
Ջ հասին և հաս զ վերնագրեցայ , և արգ ոչ հայացին ժամա
նել ի հասն , ասինք ի նոցանէ ապահան , և ասինք գներ
ցան , և ասինք ևս ծագալիցան ասս իշխան իարեանց ,

Ի՝ գիտին ասգր ես ասելս ի զատգրն ասգրան ասգրեալ
ին և մեծահանգիս յայտնասգրաս . և ի հնդոսգին գնաց
ին զնգին ասգրն ասգրան . և ի՝ ջնջեալ իրերգրէն ես
զգեստ ասգրան ասգրան , ասգրեալ ասգրեալ ասգրեալ
և գայլ ասգր զգեստ ասգրան ասգրան ասգրեալ ասգրեալ

Ա. ՊՏՄ ՊԱՏ
և ՀԱՅՈՑ
1453
ՔՐ.

չակէսս շինուած հոգան ։ և առեալ զմեծ իմբուցն , որ իսրա-
ուակեր 'ի կողմն մի առաձարին գտաւակ ունմարմնոյ , զայր-
բարձեալ էհոյ գիտ տրոշի , և առեւ . գանձք և գերիք քաղաքիս
շուտ են ձեզ՝ սրք այիտաւեցայք առնուլ զայս ։ այլ՝ շինուածոյս
քաղաքիս էր՝ ին ։ Լսա սուտ ժողովոյ 'ի առաձարի անդ հրա-
պարակական մագիստրոսն ըն ծիսի արհեստ իւրոց ։
Հնարեմ ժամս , լեալ սուլտանին 'ի առաձարին' իշխանն ձի-
նեղիցոց հաւատիւն իսրայէլ էին և անկաս առ ոտս նր , և նա
նմա զվարկանս զաղաքեցոյս ։ Լսա նա կնս կրատարելոյ զնա
զի այնպէս ընդդիմանալոյ' եհարց , եթե կայսրն և զերծեալ
էցե 'ի նաւս ըն այլ ձինիլիոս , և կամ թաքուցանել իցե ասրեն
'ի ծածուկ . և յառել նր' եթե չսանիմ ինչ ասղիսն զնմանէ , ազգ
արարքն ոմունք' եթե 'ի խաւսն անդ անկուս 'ի մտրան , և սուլ-
տանն առաքեաց առս իմնդրել զնա 'ի մէջ զինակոից անդիցոյ .
և զնացեալ գտին զնա , և ծանեան 'ի կոչեալ նորա յորսոյ
նկատեալ էին սակ արծաթիւք ըն օրինի ինքնակալացն . և հա-
առեալ զչլուխ նր' հարին 'ի նիզակ , և բերին առ սուլտանն . և
նր առաքեալ 'ի ձինիլիոյց' եթե հաստատուս սյն և գլուխ
կայսերն , հրամայեաց քնեռել զայն 'ի սիւն մի յարձր , սար
մնաց մինչև ցերեկոյ . և ապա ետ հանել զմարթն նորին , և
ընծայարկիս , և պահել 'ինչսն յոզջմամբ և 'ի ուրծանս իւր .
Ձալան զարքն և զմեծ իշխանն յանդոյ բնրբուրոյ հանդերձ-
կու սրկոյիք , և բնդմն առաքի ասլանին , և նա առ երկոս
պատմեաց զայրն' հարց բնդ ինդ , և ապա ետ հատանել զգ-
զլուխ նր և որդւոցն ընդ նմա ։ Լսկ ձինիլիոյս յետ կշտամ-
բելոյ պատճառեաց առ Թ մի մի , քանդ յանցանել քանի մի ա-
ռաջ' ետ սպրանալ զորդին 'ի գլխատրոյ նր ։
Լսա եղև առաւօտն մեծի քաղաքին կոստանդնուպոլսի 'ի հզոր
ձեռն սամանցոց 'ի սուլտան մհեմմետ յերկրորդ սուլ թա-
գաւորութեանն նորա , յամի տեառն . 1453 . և 'ի Թամբակախոյնեն
հոյոց , քր , և 'ի Թումին տուկաց . 857 . 'ի 29 . ասսոր մայի-
սի , յերեքշաբաթի օր' ընդ սրբազանն , յետ 56 . կամ 57 .
աւուր սրազարմանն ։ Լսա զոյս ամենայն ճշմարիտ և ըստ կարգի գրե-
ցին ականատես յոյն պատմիչք , փրանձա , և դուկաս , և
քաղկոնդիլաս ։ Ձորս և լսեցին ենկն լեւնատրոս' սր եր անդ ,
և այլ բազմ ոմանց գիրք , նաև արդահամ երից սին հոյոց ,
սր յայն առսրան 'ի կոստանդնուպոլիս եր 'ի բերա , յր 'ի
սերն' որկ սղջու կալեցեալ ։
Ե , Լսկ սուլտան մհեմմետ յետ տիրելոյ կոստանդնուսո-
պոլսոյ' անդ հաստատեաց զաթոռ Թագրսե իսրայ , և կոչեաց
զքաղաքն իսլամբոլ . և ինքն կոչեցաւ Ղեղեհ , Ձերէսց ա-
պետ և այլոց Թագաւորութեանց , և Հաւ յորմէ կոչ զքազ-

Ի թ. ամ Ա
Կայս.
1453
Ջիհ

քաղաքաւր, զանայրենիդ, և զբնիկսդ, և զիւրսդին, եւ. նոյնպէս և յայլ ուրուստ զարմ տեղիս, և ի նուվեր կենդանւոյ. և ամենայնի ֆեւզաւելուրան նոր յաչս. Իսկ իշխանութիւն տիւեւ յանուանդ Տաճկաց անհնամեծ կայսերաւն քարտաւ իշ նամ տոհմիս, եւ և այն՝ որ կայր ի տրտմութեան, և երկեր յոյժ սարսուռք ի իշխանութենէն օսմանեանց, և սրտնք իշ իշխանութեան պետից.

Իշխեալ ուրուան մեհեմետ սուլտան իւր գլխոյն մեծութեամբ ի քաղաքին, և հրամայեաց նոցա դնել զոք իւրեանց պատրիարգ. զի առաջի ևս հինն մեռեալ է, և նոքա ընտրեցին զքէսրդ վանականն՝ որ կոչեցաւ գենադիոս՝ զայր երկնելի. զոր և կալեալ տանէին առ խոյն՝ ետ նմա պատիւ իշխանութեան պատրիարգին, և յանձն արար նմա իշխանել զիազատչաղդ իւր հաւատոյն. և ըստ սովորութեան նոցա զնաց առաջի նմա գաւազանն ի ձեռին, և հրամայեաց ետ ի նմա պատրիարգական հանդերձ.

Վասն երթալ Նաոմէ յաթոռ իւր.

Վասն Վասպ

Ապա երբ ետուան մեհեմետ յաւարձեաց մինչդեռ ի պուտուս էր, զուտ ուներ ի վէր ուղղին հայոց, և ի վէր ուսարնոյսին սեպհական՝ որ կայսեր յորվակիր եղեկս. և յաւուր միում՝ ի խօսել նմա ընդ նոսա, և յառնել գնա առաջի նոցին, յորժամ ետես զնոսա զիջուցեալ քոյ քան զնա, խոստացաւ նոսա աւերսանն, և ասէ, եթէ կայք զիշխանդ ինձ առնել նոսա զկաւսուներդիւ՝ առ. րայց դիտել սակս հնազանդ ես ծառայիցս հայոց. և արուիր զքեզ դէպ ես. Ապա իւրեան ետու զայն, և հաստատեաց սոդ զինքնաւորեալ իւր կեսս ռամուց ինչ յորժամ դէպ նգնեանս գնալ ի պատառ, մինչև գնասցուն զար արտաքսէն եր, եթէ ան. տի ի հաստանդինուպոլիս զայրակիսն նոցին հանգերձ քանի մի երեսնի տասիկ հայոց, (զոր ռամոք վէց տուն ասեն). ի նմանէն հայոց. զի, և ետ նմ անդի բնակել ոմանս ի սերբա ի քա. դաքն, և ոմանս ի գալատիայ զարս աւուն հայոց. Այս շրջակիսն ե. Եթէ և ի գաղատիայ զարս աւուն հայոց. Այս շրջակիսն ե. պիսկոպոս սարբան նամահատ կացուցեալ առաջնորդ կոչեցաւ զնա պատրիարգ, յոր պատրիարգ. ռամերէն տիս. րէզ ի վերայ հայոց եղեկս ի յանհատան և յամառութիւն, Այս ոմանք ասկոյ առնէ յաղթ յաջորդեալ սոցա պատրիարգացն ի հաստատութիւնսդ. գոյոյ վկայութիւն ունիս ի լսելիան մասնիս, Այս մեք դարձեալ սկսցուք ի նախնեաց զնալ հայոց, որ յաջորդեցին յետ նահանգին.

Ի Լ Ա Ի Ս ։

Հայրապետ ամենասիրելւոյ և խոհուղիտասիրի արհեստիդ, և շահեցայ երէցդ, ո՛ սուրբի երէցդ՝ ինձն ի գթիդ հիւսուածքդ։

1454 ՋԾ

ԻԸ. Զբիւրս առանկարդ մեծութեան կիլիկիս հայոց՝ որ նստաւ յԿիլիմածին ի կնութեան ոճն կիրակոսի առաջնոյ կիլիկիոն եպիսկոպոսի, նեղեալ ի բազմահնարէ այլազգեացն՝ սիրէ պահանջիչին քրիստ հարկս ի հայրապետական վանացն, և այլ կարեւորագունեցինն աւանիւ զվիշտս ազգին ազգի առաւ ապահով՝ ընտրեալ իւր գործակից զոմն ի վիճակէ արիւնաւակիս անուն։ և յոմանն արարեալ ի ձեռս նմի վհատ արուեստիս կառավարութիւնէ՝ կարգեաց զնա փոխանորդ և նրկրորդ իւր։ Այս ապա տեսանելով զնա յաջողակ ի գործս, և հաստատեցեալ ոմն ի նոցա ցանել զպատիւ նոցին՝ որոշեաց զնա լինել յաջորդ իւր ի կիլիկիասէնէ։ որոյ վասն իսկ ոմանք ասեն զնա կայսրել աթոռակալ սեղ ռոմոսացն, և ձեռնս կը դիմեսնէի, յամի

1455 Ջնէ

նոյն իսկ։ 1455։ և ի թուին հայոց։ ՋԴ։

Այս ոչս ասվրասելի Նար լինն եղև, ի. Հա ասելի շրիմեսելի անուանելոց և գաստանելեց։ զի յոստոյց ոնաի նախնեաց մեր. Ես ցայն վայր միայն կիլիկեան հայոց կոչիսր ոսկեսոսակալ աթոռոյ սուրբ լուսաւորչին, որ անուն գյաջորդեսելի հայրապետաց հոյրապետաւելիս։ իսկ զնկնե այսորիկ ի կոլոզիլ և ի յաճախել աթոռակալաց՝ ձեռնադրելոյ յեպիսկոպոսի կիլիկեան նի, սկսան իրաւունքնեւր ի նոչ ունել կիլիկեսական դասին, և հաստատ կիլիկոյ ձեռն դնել ի կանդիս, և հանել հրամանս իշխանասիրե։ Ոռոմ ամանց ի՝ ոչնչ զօրանալ սրոսելեամբ այլազգեաց՝ և յաոնել ի վերոյ կիլիկեաց, և ի բաց վարել զնոս՝ և ինքեսն աեղակալել զաթոռն։ Որոյ վրա իսկ անսանելոյ շրիմ մեծ յանհնսնոնս և ի կորուս կիլիկեսոց ոչնչ Ճմիկ։ զի սոչ կայսնի երեւի յայլևայլ հատասկոնր գրոնածս և ի հանդամանս և ի յիշատակարանս գրոց, ի վի և ի նոնայն ամի ոչնեայլ աթոռանք կիլիկեաց յիշին, և սորեք ուրեք՝ ասո գրի այսպեսի ինչ։ ✻ ի կիլիկեսուհիե (այս անուն, ԱԸ)։ և ի անդամ ի պահասե (այս անուն, ԱԸ)։ կամ՝ ✻ ի հոյրապետասելիե ի (այս անուն), և յեպիսկոսելիե (այս անուն)։ Այս թեպետ ի դնիրն այսպիսս երկուս անուանոնոյ գիրքս սրոշե, թէ նախ ի կիլիկ և հայրապետ կիլիկեան գնալն՝ և ապա ի հայրապետ կիլիկեան դառնալն՝ գժնամարին և յայտ որոշել և իմանալ՝

ՃԾ. Եւ ամենայն ժողով հոգեւոր ուսումնականաց յաստուածային օրհնութեան ուրախութեան ամիրային ի քաղաքէն, ի խլաթ, ի ուռհայ, ի մարդ, ի նահանգսն ամիրային ի քաղաքսն եւ ի գիւղսն։ Եւ ես ասացի ցնծալով եւ աւետարանեցի զամենայն ժողովուրդսն։ Եւ ամենայն ժողովուրդք ուրախացան եւ ցնծացին։ Եւ ես ասացի ցամենայն ժողովուրդսն։ Ահա ես ասացի ձեզ ի սկզբանէ, եւ ասացի ձեզ, եթէ ոչ ոք կարէ ի ձեռն մարդկան ելանել ի գահ ամիրային, եթէ ոչ ի ձեռն Աստուծոյ։ Եւ ես

մանալ , զի ագիտասկ խոյ կամ սլաքաթ՝ պիտանեալ կը՛ի գլուխ-
կի , այլ քանզի անպակաս կը կոխի՛ ի ՌՔԶ կրկուց այլոցկէ
սրուելոնց , ՚ի պատճառս նոցա և ազգ մեր՝ սր չէ ձեռամբ նոցա
նիւն , լսհանկիւն գոդար հանպատրան , բայց եթէ ՚ի խաղաղիլ
նոցա առ ՃՒՀ մի ,

Լ՚ԶԳ՚ ՚ը պրեմ աւանգի ՚ի յիշատակարանի միւռոմ գրեալ ՚ի
նոյն աւետս յարձակ քաղաքի ՚ի Թումին Հայոց , ՀՃ , և ՚ի
պատմութիւն ագաթանգեղոս , իբրև օր քան ղօր ՀԱրձանակը ձեռն
ջահանդահաց ՚ի կողմն արևելից , ժողովեալ նորա զմնհատեալս
զոյս՝ գիմեաց բազմութիւն յարևելակողմն պարսից՝ յաշխարհն
ադեաց , կամ յիրազ աձիւ՚ ՚ի չիրազ և ՚ի քրմեան , և գրա-
ւեաց զնոսն ՀՃ իբրև , հատ և զաստպահան . և անտի խաղա-
ցեալ ՚ի Նէրքս ՚ի խորատան՝ հատ գնդի բազմութիւն Հիճերակեան ,
ուր նստեր յարմեսում ոստանին խան սրդի արգելացի՝ եղբօր
ալսեմ թկայ՝ Թումինն լանկեամուրց . և սպանեալ զպա-
պայիա՝ վրուեաց անտի գորգն Նէր զօրաբ յիրկիրն ամրպատասչ ,
և նսնաձեաց զաղգն հօրդկեր Թամղացոց , որք քան մասին
բնակէին ՚ի խորատան , և կոչեցաւ բնկեր Հիճերաձմ պատմիչ .
և եղեալ ոստիկ իշխան Հերն գնայորաբ անուն ոմն՝ գործ արար
բնկեր յաճոռ իւր ՚ի գաղբեժ , խոկ եօզպեկքն վանեալ ՚ի սմր-
ղանաց զօմար՝ բազմին չոկ իւրեանց գնորբաւ ցեղին լանկ-
Թամնբաց , և Հիճերեցւոցին ՚ի ոչ իւրեանց գնահրեկ , այլ
սրգի օմանայ քաղար խան գնացեալ ՚ի ներքին հնդիկս՝ հաս-
ատեաց գործանէին Հիճերաձմ մուղալոց , գորոց գլխաւո-
գաղեն ինչ ցանեն մինչև ՚ի ժը հրսրդ գար՝ հերքնոտ և առ-

աեւեան յարեւելեան մատենադրութիւն ,

Ա՚ ոմն ՚ի Հիճին՝ յարաւ գիմեաց ջահանդահ ՚ի խարա-
ոան , ծագեցաւ գժտութիւն յերկմտածին ՚ի ՌՔԶ գրիգորի կա-
Թաւղիկոսի մանուելոց , և ՚ի ՌՔԶ ոտիրատեաց ալեսառակա-
ի . մինչև զօրացաւ արիատակն , և ինչնին վարեր գիրեա-
նուեին հայրատուհատնե . Այլ յայսմ շրխոմսեին մի ոմն ՚ի
ոիշտոց կաթողիկոսին ստորին անուն գաղտագեալ կերմիած-
նոց զամ լուսաւորչին՝ տալաւ ՚ի գաղբեժ . և սպասեր անդ
գալասեան ջահանդահ , զի առցի ՚ի ձեռ հրաման իշխա-
նուե՝ լինելոց կռիւն . Չնեղեցաւեալ այսմ ասի կռիւին ոդ-
Թաւորալ սր կոչեր գորգարիա , հատ ընդ իւր մեծագոյն և
ճանր ընծայս , և գրեալ եղ լոնդ առաք ջահանդահոյ ՚ի
դառնալ նորա չձն ասարգասուհատ , և հնդուխտեալ նոսս , և
հնոյ նր քեղուժ խոհուհանին՝ նախ քան գմտանելն ՚ի գաղբեժ ,
առոյր եց նր գնեհելոս իւր , և ինդրեալ տալ ինքեան գիշ-
խանութիւն կերմիածնի , և ուհիլ գքահդհանատ կաթողիկո-
սութիւն ազգին ,

ՀԱՏՈՐԱԿ Ա. ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ

Թուղթն Ջհանգիրայ ։ և պատի համարձակ զնո հնուացոյց ի
ատենանաց անտի ։ Իսկ ինքն զոքարիա դարձ արարեալ անդ-
րէն ի քաղէէ՝ հասաւ անդ ամիսոյ հրիս ։ և ժողովեալ ընդ-
հատացեալ Հարիսն՝ էառ ասպատ ըստ իւր ։ և մնացեալ առա-
ջի ջահանշահին ։ և առաւել ևս ոգատիւ գտեալ ի նմանէ՝
դարձաւ վտուզ ինքնիածին ։ մեծարեալ քրիստոս մեծամեծ
ամիրայիւ ։

1462 ջահ ա

Ի. Յետ այսորիկ լուր եհաս առաքատրէնն առ ջահան-
շահ ի գոդմանին չիրապտ ։ ինքն գումարեալ հոտս ռամկաց
գունդ զօրաց՝ գնաց ընդէմ նմա ։ և յամենայն անդ
զբաղմ ժամիս ։ Իսկ ի միջոցի առաքատրէնն գրիգոր մուհե-
սի և արիստակէս ամենառակալ նոր միաբանեալան ընդ միմեանս ,
և ժողովեցին ի հայոց ինչս յուրեք ։ և գնացեալ հանգերձ
քանի մի իշխանաւք ի նախիջուան առ որդին ջահանշահայ առ
Հասան ասի՝ ամենառատ ընծս ։ ըստ զաքարիայ կամենալ ,
Քան ձեռնակալել նմ իշխանութիւն՝ խորհիլ ընդ միմեանս ։ և
գնալ ի վրաց ։ ապա ։ ել ։ քանզի Քէ զմեզ ։ սպառազինս առեն յոմանց , մեք
հպատակեմք ձեզ սիրով և ցաճուէ՝ և անխափան տամք ըն-
հարկս ։

Իսկ Հասան ասի յոժարութիւն ունկնգիր եղեալ թանիզ առաջ՝
յղեաց նախ զոր առ զոքարիա ։ և պահանջէր դարձ քեզի՝ ի
հնէ ։ առաջ Քէ ոչ ասէ՝ ոչ ինասցես յիշխանութիւնէ քումմէ ։ Իսկ
զոքարիա գիտակ՝ Քէ չիք հնազ զիրծանիլ ի ձեռաց նո-
ցուն , զգաս ի սպառ խոստմամբք և ընծայիւք չետո գարձոյց
զպատգամաւորսն , և ինքն ի նոյն աւուրս ի ձմերոցնէ ա-
ռնոյ ըզ իւր զոմ ոգի լուսաւորչին , և զհաշվառս մի փոխա-
նոր , և վերևելի զորդս եկեղեցւոյն էջմիածնի՝ մինեցաւ
զոմնիգուցուս ի տեղւոյն անտի , և գնաց ի բագուան ։ և ա-
պա անդեցաւ ի վտուզբաւական ։ եհաս ի վանքն կոչեցեալ
սպեղտան , ուր հայր մուրինն ոտնիմանոս վիրսի որպէս յոյն-
կան ։ զոր յիշատակեալ եմք ։ գլխ ։ է ։ երես ։ 242 ։ Իւ ի
վերոն անդ՝ ոմն ասէ ասկանասան գլուխ այսոցիկ ի յիշատա-
կարանէ իւրում , եցոյց զաքարիա * զգանձն ածոցին զոմ
,, ոգի լուսաւորչին մերոյ տէրն կրկոտի ։ եցոյց ասէ և զը-
,, նական , և ի միւս կողմն՝ պատկեր լուսաւորչին մերոյ ոգին
,, գրկեդորի և ճգնելին արքասուց , և լքնադագէզ կուրծն
,, որքառնչոյն հոնիմեմուց , այլև ոսկեթել յորմնաշածով և
,, ոտիք ադիք գունով երանգ երանգ զարդարեալ արքով ո-
,, րսպին ։ ,, ։ և խաչ ոսկի կառուցեալ ի գլուխ նո ։

Օ ինն ուստից ինչ էլ զաքարիա ի դնոնաց արգելոնոյ գնալ
յողջամտի , զորոյ պնդաբանն լուծեալ զնահատից գաւառին

ստաբեաց՝ ասէր ուրախութիւն ամենայն վիճակաց , որ կոչիւր մուն.
մաստեղիկ , և նորա բանիւն ուրիշ ևս առաջ կիլիկիոյ մեծա- ՚ի գիր
Հանդիս պատարտաբեաց՝ Տաէ գերձ ելիկոյզ և վիպաբ , և ա- ՚ռաջ
ուռաջ ածին վիրս և զնա ասէր ևս ամենայն փառս և քաջու- քեան
վիրն ասանկալ ուռասին վիրսուն և բառնու . և զհ ՚ինգ ասէր
յառաջ և յետոյ երգին ընտրեալ և առաջ , ՚ի ելիկ ՚ի
մատնիչ ելիկ ՚ի ներքև ՚ի քաղաքն վան՝ ուրուսլ մանչուսս ելիկ
գայլասպեսն յուբ պատրաստելիք , և պատասխն՝ զոր ընծայիկն
կիլիկիոյ և ասիոյ , զարմացաբ յուբ . և Տրուանդեաց՝ զի
նախ երեսոյ կիլիկիոյ Տանգերձ աշխ ՚ատասիրս իւր , զոր
և ընտրեալ ուռասրեաց յուբ , և առաս գայլեցաբ ՚ի ուռաս սիոյ
ՀԻՒՐՈՒՆԱՑԻՆ ՏԱՅՈՑ .

Ոչ ետեղծանել զանուն սիր առաջս եղ գաղտնիս ՚ի վերայ Տրա-
մանաս մանկահատ բնիկն , և եկն նոցին ՚ի Տանգիստիկ յառաջն
փրկ . ուր և Տոգարաբաս առ ՚ձինս Տոակոնք և եկ ելիցակոնք
ՀԱՌԱՋ ՀՐԱՒԱՐԱՑԻՆ ԳՈՒՆԻ ՚ի ՆԵՐՔՈՒՍ ՀՐԱՒԻՐ , ՚ԱՅԼ ԶՈՒՆԱՑԻ ՀՐԱ-
ՀԱՆԱՑ

Ի մի ամ
և կէս։

ոչ ոսկեայ ։ * ի հայրապետութեան նոն սարգսի ։ և յիշ
։ կոպատեվանեան նոն յովհաննիսի ։ ‖ ։ յիշ զի ի նմին ժամ
հասել ի մեզ այլ կնճռիկս յովհաննես անաւն ան
ախտացի ։ և յետ նորա յովհաննես թաւրիւրանցի ։ զհինգ
զին զոմ ունեաք ըստ անաւնան յովհաննու նոկսին եպիսկոպոսի ։ և
համարիցան ինձ նա ևս իցէ կնճռիկս ի կենդանութեան սարգ
սի ։ այլ սուրբն և առաքել պատմիչ ։ բայց յայտ է ինձ նա ևս
խոստովանի միայն եր ։ և ոչ կնճռիկս ։ ուստի և յայլսմ ինչ առա
կերանի ։ դրեալ ի թուին ։ ՋԻԸ ։ ոչ միայն ասա ։ այլ ինչ ևս ի
* ի հայրապետութեան նոն սարգսի ։ ‖ ։

Այս ինչն սարկաւագն կնճռիկս ։ որ եղեւ ի հինգամեայ առաքելոյ հետեւող
զոր յուսաւորչին յիսմիածնէ ։ ոմ տրամ հնարել չեռս դուր
ձուցանել զայն յաղթահարեալ ։ բայց անհնարին հանճարելով
առնել զայս ։ զերծաւ կնճռիկն եղ գաղտիս ։ կայր ի վան
քին տարաւակատ ։ այլ չեռս հնարիք ինն յաջողեցաւ նմա
ի ձեռս բերել զայն ի թուին հայոց ։ ՋԻԶ ։ երկիւղ առեալ ի
աւրինգրութենէ ։ զի ոչ թէ միայն ասաւգալոյն ինչ գրել ոչ
ասիմն ։ իսկ առաքել պատմիչ յաճախ յաւանգաւելէ ոմանց
գրոց այլոյն ինչ ։ | ա ասէ ի նոսին ծանիլ զիմաստնութիւն
սին ի վերանից ուխտի սքի ։ ընծայեցին ։ որ ի գեղջն ոմանց
ի գաւառին շաթունոց ձերբ ։ մնա ի նորին ։ ոչ քանզի
եղ այլ խորագէտ և խելամուտ ի գործ ։ քան հաղա լսա
խոստովել առաքել կնճռիկն դարձուցանել զերծն ։ յաջո
ղեալ ծագեալ հերպարանաք իրրև ուխտաւոր սր ուղեւոր ։
ձեռացուեալ զինչն ձգ կոչ ի բեռ ։ և գանկն ուռեալ ի վան
կնճռիկսարանին ։ առներ ապաւարելոյն ապաքին գործոյ ։
և որ յորե ընդացեալ ապաւինեալ իրրև զարբուկրսն ձկնաւոր
աք ։ և հոգեբուսա լուսաւոր նկեղեցւոյն ։ և հնոց յոյն պա
տուն հօրեղբարդ ։ ամ ։ մինչև եգիտ առիթ գիպող ։ և գա
ղտացաւ զաջ ձգ լուսաւորչին ի պահեստանն ։ հանգերձ խոչ
մանէն և ուղարամբ ։ և բուռն ևգեալ ի ուժգին վանատա
նէ ։ ար եկեալ եր ի հին ջուղայ ։ թաղեցեալ գոյնս ի հո
ղոյ գրեւսուէն ։ և եաս ուռեալ ի ջուղա ։ և ինչն եհատ ըզ
մեզ ի ։ և անդ յայտնեաց զերծն հայոց ջուղայեցւոց ։ և յղեաց
առեալսուրս կնճռիկսին առ ուղիս կնճռիկս ։ | ։ և ի բարձեալ
գոյնս պատուհով զնճռիկս եկեղեցի հանգերձ ուղեկցօք ։ գաւ
ի նախիջեւան ։ եհատ ունդր և սարդիս եղիկ ։ և ըստ նմա յով
հաննէս եպիսկ ։ և առեալ տարան խնդրելիք կնճռիկսին ։
Այնժամ սարգիս կնճռիկս կամ լուծ պատուիրել զերծանել
կարգեաց զնա փակակալ եկմիածնի ։ որ և կացեալ անդ մին
չ ի ծերութիւն ։ առանձնացաւ կեաց ի վանս իւր յոմանս ։
ուր ասացաւ վախճանեալ ի տղեցաւ ի թուին հայոց ։ ՋԽԵ ։ ոմն

1477
ՋԻԶ

և գթեալ կոչ առ առաքել՝ ի վէր առապանի նը. որ և յաւելու
առել, թէ միշտ ընտրեալ կիթիչուքեն գաւթի և մեքին-
անեին՝ ցիւաձագանն. ոչինչ. առիրաւթի ուեհին կիթիչուքեն
կընիանեին յիմ՝ առուծ միանգամ գնալ ի փնտռ ամոցու, և
մատուցանել անդ պատարագ՝ և բաշխել ողորմութի աղքա-
ատ ից ընդ հոգւոյ վերնաւորիսն հեղկոմ՝ ի փրկութին երախտանաց
նոցա.

Ի յիշատակս սարգսի կիթիչուկ յառաջին առն անդ՝ ի թուին
հայոց. ՉԾԸ. կամ ըստ մերում՝ ՉԾԸ. ունկան մարդպատիւ՝ ի
ժամանակս սասունկ ի միջագետս և յայլ ընդ տեղիս. և մե-
ռաւ անհետանալ անձինք. յորում ժամի ասկաւին կիենդանի
եր միրաքէլ նազարէ՝ ենկին առ այ՝ հետեալ յառաջս ծերուն.
այր և գրեաց ոգբ առաքեալսը ի վէր այդր. և ինչն կետ առակա-
ւոյ վկայեցաւ՝ ի կենդաց՝

Ի սկիզբ ժամին երեքերորդի եր ի հայոց Նախարար թմրիկ անն առա-
պազի՝ առիր առչխեն անուն. առ՝ ըն սրում ինքն իսկ պատմի՝
ընդհատ ը բերմ առիրս՝ ոչառ զնեղոց չասինացաց, յանդայ,
առուրց, ագաթոյրց, պղտոից և թաւրքաց. և ապա ե-
կեալ բնակեցաւ ի նոյսան գիւղս ուրբան առաքեան մի-
հէ մանչան. և անդ ի թուին հայոց. ՉԾԸ. չարաչարեալ ընդ- ւ.178
քեշտրան ընդ պատրիարք. Թագիսմնեալ և բերմ ինչ ի քաղքէ ընդհ
նամնի քաղաքն նախան թժշկաց. և ել անուն կրոցն * ունգի-
ատաց անուն ։ Ինչ և ինչատուկն զանազանեալ ունանց ելեալ
թժշկապետուն Հայոց Նաղկնոցը յիշ քան զինքն, ըստ նմ՝ մեծն
ինչնեան. և աշխարհ և որդի նը սանեփանոս, ի առնանկից
նը Ջուլին. և առաքիս և յակոբ, և գրիգոր թժիշկն, և ար-
ջեան, և վահրամ. ես. * որ շատ գրեանը ոտ չինել կին վա
։։ գինդրեկից գործոցն ։։

Յայն աւուրս էր և յաշխանեալ վիշապ ինուկոզոնոսի, զոր և-
րիգ կիթիչուկ ասէ ի թուին հայոց. ՉԾԸ. ասատոյ գիրս ասա-
նոտուրոց քաղցմանեան՝ միրակ և ասարին անուն՝ երբ մեկնում
գրոցն Նահում, քաղեալ ի բանից մեծին վարդանայ վիշոյ՝
ի՝ ստ նոյն յառ գրոցս ի սկզբան ոյար պատ. և կամ փոքր մի
ևս յառաջ այ երկեր չինել կիպատիս վիշոյ եղկայի, այլ սրտա-
կանն հետաստուա խնառուե. որ ասացր քեզ՝ գրուանս լծոր-
ատակաւ, և յանս ասանաւորաց. և՝ ի խոր ծերուե խուսա-
գրոյս թեռուչի յայդպիսեան իգրն գքարոզ և կանան խրա-
ատ ան ասի հայս և ճանչ ատ փոհանայս՝ երկար և ձառա-
րեն՝ միրակ և հարատ ասիս ատ ի դիս ըստհան լինելոյ ասին
յառել ի նոյն և գինիմուեքի ուեն խորհրդոց մտաց կիշա-
ատկեալ կեսպրն. ես գրուած ար հատոքէ ի մի հանգերձ խոր-

ասական ձեռնիւք այլեայց վիշապաց՝ կռնեցաւոյ սահմփորիկ · յո այն-
պիսի գիրք՝ յորում՝ զոյ փոքրակ սակաւ , որ ե հանգ , ոչ յոլի-
նեաւ եղեն և յայլոյ ոչսպիսի հնուազաւծոյ գրեանք , և կոչե-
ցան նմանապես սահմփորիկ : Ապա ընծայեն սմանք և զպատմչէն
շորականն՝ որ ասի անձինք վերափոխման սուրբ Աստուածնի , այն-
ի՛ * ի՛ , ըստ որում գերապատիւն ե , սրով վերջին առնեն յօգե . * կո-
չական ոճիւ : Ապա , իսկ սմանք սոյն ընդ միւս կիրակաս վիճաբան
լեալ արդեամբք՝ յաւուրս վիճաբանիցն , զորմէ խօսեցաք , գնդա-
ե , երես . 16 . և կամ գոյր այլոյ սուրբք իցէ , այլ միւք ընդ-
նիմիք ասացին զհնազանդին որոշել ,

1490 Յոկ առաջիս կաթողիկոս եկն միաբանիւն հայեցեալ՝ ի հայրապետութեան
Ջէմ իւրում՝ ընդ նմա՝ սան . ինչ . մեռաւ . և նստաւ՝ ի աթոռ նորա
նոյ արիստակես երբորդ , սան . ը , Յն առաջ յաջորդեաց
մինչանորդ նորին Թադէոս , սան , ե , և յետ նմա Ներսէս
երկրդ , սան . ժը . յորոյ աւուրս որ ոճով անուանի՝ Ներսէս
գրեալ յայնմ ժամուն՝ նոտաւք , յաղթամամբ կաթողիկոս սահմանուա
անուան , և գործակից նմ եղեալ նորին ներսէս եպիսկ . և զայս
ներսէս գահ առաւքեալ արտաքոյ՝ ի կարգս կաթողիկոսացն
1515 Ջէգ իբր աշխատեալ հզմինչն : Այս զմինչ նորին նկուճեալ նստաւ՝ ի
աթոռ նոր յԿմիածին որ զաջարիա երբորդ՝ սան , ե , և ապա
նոյ սաբրիա երբորդ՝ սան , ժչ , ուստի յաջորդեաց նոր գրի-
1536 գոր մեսրոպեան տառ , սան , ե , ; Այս վերջի կարգեալ ըստ
Ջմե յիշատակութեան կաթողիկոսաց այնր ժամանակի , առաջի գիրոք
և զմինակ վերադարձն Ներսէս հայոց՝ ի պատանեաց պարսկաց այ-
ցոյ տպագաց ,

Գ Լ Ո Ի Խ . Ի .

Յաղագս Ելից ոսկան հասանոյ , և զհոգ խոնարհէն արտասն
պարի , և մարգարէիցն ոչ ոյս ընդ ոսկան ,
յաղագս Նախապահ ոմանց ,

{1465 Ջէգ} Ի ամ ՚ի ամ ՚ի ամ ՚

կամի, և յիշեալն ձգեաց զնոր իշխանութիւնն պարսից · և այսպէս
փոխադրեցաւ ամենայն ցեղերն ընդհանրապետութեանն մեծ
կոչեցեալ ի Ձեռս ազգին Հաւունոյ, որ եկր ի Ծննդոց ութ.
զորեանցն անուանելոց · և ինքեանք տոհմեցան և ասեն ·
Այս ինքն ազգն Հաւնաց՝ զոր գուժեր գրի ի պատմութիւն տանեաց
ոց · ի նոսա ասի ընկերանալ աւազանն մեհենեաց՝ որ էառ զը-
հոտանգիրսն աւազանին, առաքեաց զմեծ զօրավարն իւր՝ իշատ
ոչխարս կերպարանեալ՝ ձագս փղաձև հոտոյ, զոր ունէին ուսմանցիք · և
նոր եկեալ հետ պետութիւնս քաղցրացոյ ոտին և ծաղկեալ · և հե-
տոյ բնչմ ներգոն ծին հայոց և առաջին եղիցեալ նոցա · և առաւ
և անաւ ի դարսմանացիս ի ռաչիմոս իրենից և ինքնիշխեալ և հր
յոյնսմ ծնկի հարկաւոր կոտաւորել ի վեր զարատմանիոյ որպէս
առաջան մեհենեաց մեծաւորիցս ոտոյ եկեալ ի աւազ դարս.
ոչխ ծհոտ և խոտոտակեաց ընն · և ձերբակալել արարեալ պե-
տաւի զօրաւոր, յանաց տու հոյզ իւր ի հրամանդ ինքեանցիս ·
ի բառաւել զգեցուիլ պարկեշտաց յետս երիցուց ոտոյ՝ եղ ան.
ձամբ ետ լսոն մեհենեաց ընդդէմ զարատից ուխտուն հաստատ
զորոյ · և առեալ զքաղաքսն՝ ետուց յոտոյ, և ի դիմի
տեսեալ ձախտասու ուզուն հաստատ · և յետ բնչմ կատարածի
ոյ եղև յերիտասանց ինքնիշխ, ի տարածել մեծութեանս ուզուն
հնազան ազգաց պարսից ազատագործ ի փախստեան տեսեալ
ասեն մեհենեաց զարձեալ յանկանել իւր, զոյսնոյ
գնաց մեծ ի մէջ հայոց յիւրմ ահեղի՝ ընդ որ կռիւ, հպեն և
այլ բնչմ պարկեշտեաց ի մեզ երիցուց թիշխանութեան ոյսցին · գրեցաք
ըստ անզգայից գրոյ ·

{1473} {ՌՀԾ}

{1474} {ՌՀԾ}

Ք · Ի ժամանակս հաստատութեան թագաւորութեան ի վեր պարսից ի
գահակալել որդի Նարսեհ Խոսրով, ամիսս · ը · տարս հնգետա-
սանից զոր պատմեցաք հայոց հաստատին. Լինէր ժամն ըստ հանգոյն
հայ, իսկ այլք ասեն ընդել ժամն ՌՀԱ թուականի՝ գրեսցեր որ-
դի ուզուն հաստատ · | այս ի ժամն ժամի իշխան արարատ իշ-
ղաթի չեր հայոցս ունէին որդի չեր ոչխոտ, և ոչ ոք հայոցս
առեալ ի կուռքին զարդ եհաղուա պերճ ծնողս որդի
ս ի խոտոտել տանուն և կոտաւորել զինագործուս.
ձեն որդոյ հոյզեր գուսեր զեհազոտ · մեզ իրեն պետ եղև
եհաղուա դու ի ժամանակի յոտոյ, արար հայոցս հմա
ոհոտն մեծ · և կամանկացաւ ինքն իւրոյ հոգ առաջին ուր-
գոյն զարձուցանել կերպատոր · ընձեռ ուսանելն իւրոյ պատ պատ
ձեցին՝ բոլոր եհաղուա ոտանել ի ծնոն կերպատոյ ոտն հայ
ոտոյ և կոտաղարս · որպէս երիցեանն իսկ մեռանն ի մեռ.
ոյն · | և ի վերն խոտոտոյ և շոշոփանէ՝ փախստական ոմանք
զոյգի հայոցոյ պետանել տանուն յոտոյ եհաղուա զարդ գրեցին և անդ
ասեն՝ մինչև ի հասանել յոտոյ բնչմ հնազանդութեան հայոց ե-

ղեցոց ունէք ։ Յոկ ի մէջ գոլովժոյ և սրտրոխց ի աջակաւորեաց մաքէ ոչէ ։ և յետս նմա ասէ ։ ասա փայտնակիր ։ և վիրէ ոտոտամ ոչէ ։ այնքան ասպետամեծ աւազրքք՝ քառնալէ յոտնել ի վէր վիմանց ։

{1491 Ք Ր}

Ար ձգաւ ի զարդանալ խռովարէն ոգւոյ չեխ հայաստաց՝ և ի վեհել պատանի առոյգ և հզոր ։ ոսրան վնաս ազգականք նոր իմն ի պատոն ։ և ոմք յոսի տան ։ 1491 ։ միաբանեալ հանդերձ բնակ իւրեանց՝ Թէբեցւոյն վնաս ի վերոյ պատոյց իբրու ժառանգ ձգուած ի քեռէ նորազուտ ոչխին ։ Որոյ իբրև ըմպոտ ուռուամ ոչխ ար նաեւք ի դավրիժ ։ հին զգուռ ծոտնու ի վերոյ խոմայէլի ։ ու պատնաւ ի նոմանէ ։ յետ ոյսորիկ նոտան հնազհեան ի գոլովժ աշխէս ոչէ, ալոհենա ոչէ ։ և ոտոտաս ոչ յուռ պոշգիլէ ի խոմայէլի՝ մեռան վրէն միմեանց ու խոմայել ոգիքոց գաղիժոտ և ոտրպատական ոճ ։ և հնազանդեցոյց ի խոռն զնոմ երկիրն մտրաց և պատոյ ։ խոտաոտանո և խոժառանաս ։ ու ։ և հոտաոտանոց զաճոռ ի պատորութէն խորոյ յատպոհան քաղաք՝ նոտրգեալ զնոյն յամի ոն իրք ։ 1500 ։ և կոչեցաւ շահ խոմայել ։ մանկոտնանութ ոգիքն կիսոհիվն յանուն հատոն խոյ ։ տուսն և յաքսրգոսիվն ոյսորիկ ատա ատացաւ ոսկիանոյ կոմ ակճեանոյ ։ որ և կոչեցաւ խրհանուէ պղտղպաշից ։ և եհնտ միոյն ցայո մեր գոյր

{1500 Ք Ր}

ցաւոտր մորմիկիսն և զոյլ խոնին ։

{1513 Ք Ր}

Ար իրբն. ջրսպատ շահ խոմայել ի Թէքորոսիվ կոչումն, խոռոյոյ ընդդէմ ճեր պարթևիտ Թէքրն ոսմանցոյոյ՝ ատ լոտան սեղմ ատաքին՝ եաւուգն կոչեցեալ ։ որոյ ի հատանել քառատուն հազատ զոյտ ի հատր ընշմ ատայեալ աեղին, ոնդ ընտուտ եղև նոտ գհոռան ատուրնեալ յորքատին պուրսիկ ։ ատ ոնալ ոկնիմոյ զգեսպանն՝ ատան զնտ անգեն ։ ու փոխ Թոյլ վերադարձ ժամանել ի պարս ։ Ար ընդդէմ նոր շահ խոմայել անհամար զորաց ։ և հոնդկաստալ ճի ի դաշտն՝ որ կոչի չալդրան, հնրան քնգ սիկ ատա ։ և ոնկան բզմիք յերկուց կողմանց ։ և ատու ի պատան ի մատնեալ պարսից Թոյլն զբատնակ ես յոնանց ։ ու գուշտն ի փախուտս ։ ընդ որս և շահ խոմայել զերբեալ ի գոլովժ ։ և ոնտ ի ոսլատանել ։ Ար ատաս սկզբնաւ հնտոտոյ ի վէր գոլովժոյ ։ հոռ գաղ ։ և ժողովէն չորս ուրուեսատնեստո քաղաքին՝ առուքոյ ի կոստանդինոսոպոլիս ։ յորս քեզմէ կին յատրկ հոգոյ ։ Ար ինքն ի գոտնալ իւրոսոնոսի՝ ոմբեոյ մի ճի մտոմն հայաստանաց՝ ի գոլովմայ մինչև ի կարին ։ և եհնտ յոսմանոս՝ ձմերոց անգ ։

{1514 Ք Ր}

Ար պատ յոստ ըս գարնանոյ գիմել ոնտ յոյլ քաղաքս հին հայոց՝ յորս նոտկին ամիրայքն կամ բէկք ։ հատ վնտ ։ ի որս և գոմատ քն ունի՝ այն ն կոստնոն ։ և սերբնաց մինչև ի սեղ և

[1] Ի՛ն եւ հայոց

ի մանաւանդ ի ներս, և դարձաւ յետս, Օ՜ինչ սակաւաց խոտոյ ի վիր սղոսիցէ աւանդին եգիպտացւոյ՝ և ետու զքեզ ոչխարս, և այծ որ և չհոտիցէ, և ոսպս զնեմ, որ մռնաչէ չքնեցաւ, և մեծարեաց զտեղիսն՝ զորս պատուհին քրիստոնեայք ի Տէր. բնաւ ասպա խոտաւ բանիանդակ ոչխարին եգիպտացւոց յասին ՃՀԵ, ՀՏՀ՝.

{ՀՀՀԱ՝ ՔՀ՝}

Ե. Իսկ եղև իբրև ձեռաւ ելիցէ, ձիշդնաց ոգիք նոցա առաւան սիւնչցման երկրորդ. Նայնպես և ի ձեռանիլ չհոդ իսանալեալ՝ ձիշդնեալ ի վիր պատոհ ելոյի՝ ձորս չհոմայնեալ առաջին, և ետու զգայնիկ՝ իբր յաւերս ելոցս ուռուանել ևս առաջին, և ետու զգայնիկ՝ ի մէջ երկուց ձորուց. և առնոսիկոն եղև ինչ կոյսոյ յերեւեալ զոյց՝ ի։ Իսկ ի միում նեաճգի խոտոյ սաւառան սիւնչման ի հողմանս գայլիցիւս, և վիճակ ոսոցի պահեմնոյ՝ եհաս ի սաւառանին. որ ձեռաւ ի ցրտոյ ընդգրաստը, նոյնպես և զոյգ խոտեցեալն ի տուի, և ի ամանակի ընդ ցեռն տորուց՝ յատկէ ի զոյց սնոսի և ի գրասառոյն գետակաւ եղեն. Ի որ տրտմիլ յոյժ առաւան սիւնչմանուց՝ դարձ սոյոյ սնոսի. և քաղաքերնէ զնեալ զորոյն եղեն, և պուշտրեաց ի գայնան զգաղաւան քաղաք, և եղև զոյն ա[2]ւել քանզի ի մեկնել խաւսի ի գոյզիժոյ՝ եկն և եւս զայն շահճահմուզ վերադրէն, գայնեալ անգրկեն առաւսան սիւ ի կնոյնան և ի հատ միաւանգամ գնոյն, կատ ապա և շուտիկ, և զնեալ, և զոյգեալ, և գնոյն, հատ և զգեղեցիկ, գնուաւոր, զեղեցիկ, զմեղմոյն, զոճգրեն, զնեգերնեի, և ընշաւոր հալ, եւ և զոգոյր միջագեսոյ, և գարձաւ ի կատանագիտութիւն։

Հիւրասիրի սորդուաւան զանձնարին տատուպան կրնեցին հայոց յատուստանիլ զորոյ. ոմանք ի գերուն վորիսան, և այլք կընոյց հաղագուեցան. յորում ժամի գնելոյ եղև և միւս նախքան ոգոյն բատգատոյ մինոգիկաւ անուն՝ ի կարգն ուսնիեսուոյ զհնեցոյ. և եկաց կոտեալ ի չորեցոյս գաւիսն։ և զի կամէին անհետուսաւ ընորել գնոյ իւրեանց հնգոյ ի նոյնժամ, փաձառեցին զաւատաւ եհեղեցոյ, զոհնն և զքրիստոս, ել, և այնպես նոյնչ հարիսր ոսկոյ գնեալ առատեցին զայն ի ձեռաց այլազգեացոյ, և յղեցին ի հռոմ՝ զի ձեռանադրեսցի ի արքեպան պատկն, զոյր պատմեն նոքա իսկ ասելոյ թէ՝ ի ձեղն իւրեանց՝ զոր գրնցին առ պատկ պօղոս հերոյ տեառն յիսուս քրիստոսի, ՀՀՀՀ. տող և աւետանել և առ հեթանոսսն, ՀՀՀ. ՀՀՀ. ՀՀՀ. ՀՀ.

{ՀՀՀՀ ՔՀ՝}

{ՀՀՀԳ ՔՀ՝}

Իսկ առաւան սիւնչցման իբրև պարձաւ ի գոտաւանգինոյ պօղոս, խորհրդով եպարքոսին իւրոյ իպրահիմ փաշայի հրամայեաց ժողովել զամենիսն ի Տարսոն՝ ի յառնոյ և յայլոց ազ-

գաց ։ եւ որք ժողովէին՝ բռնութեամբ յաշխատակեալ զնոսա ի
Ծնողաց իւրեանց ։ տանէին ի տօնական տրտմանն ։ եւ զարձու-
ցանէին զնա ի կրկին իւրեանց ։ եւ սասակեցաւ դուռնաւն ոչ-
ւոյ եւ կոծոյ հարց եւ մարդկամբ սեղոյ ։ եւ վրեաց ի վեր այսր
ի՝ նմին ժամի ոգւոյնան բանս ասոնաւորաց [1543] եւ վարդա-
պետ ոեւսաստուն ։ ։ Ձեռ քոնի մի ամաց գտանել եւլև այս- [ՋՂԲ]
պիսի մանկաժողով ։ եւ որք վիւսակուցաք էին այսր գաղծոյ՝
բեմ՝ աղեսալի գործո գործեցին ընդդեմ կառոյց [ՋՂԳ] եկե-
խոյսակեցին զառնո եւ կուսուսեցին ։ ուրեք ուրէք այրեցին եւ
զնեցին զնցին ։ ոմն եւ յեւսպիոս եաուն ոչրել եւ քանել զա [ՋՂԴ]
եկեղեցիս միանգամայն ի միում աւուր ։ յաղթիւք ։ ց ։ ի
[1544] Հայոց ։ ՋՂԵ ։ Ընդ սրուամ աւուրցն ի տարեգրութիւն ինչ
հոյոց ։ Հրե իրրեւ ու գոլարերը ոչս ուղիտակ ։ մանուքիս վեցե-
ան գիրքանեցի՝ ոչք բանիբոյն եւ գնաց անձամբ առ ոոե-
ան սիւլէյման ։ եւ ուղիս արկեալ աւուրցն նոր՝ եա խոսա-
նիւ զժուռվածն ուղոյոց ի ոչերքանոյ ։ եւ ի քարելուպ ։ մո-
ուեան եւ պղիջ ի հոյոց ։ եւ Հաձեցուցին զնիւբն ։ եւ նա հրա-
մայեաց ի՛ր եւս այլ ՝ուղել կամ ի՛ն այնր բանի ։ բայց չեա այ-
սորիկ եղև եւ յայլ ժամանակս բուռամ անգամ ոչսպիսի ան-
պատեհ ։

ՊՈՅԱԺՈՂՈՎ ։

[1548] [ՋՂԶ] Ի՝ սյն աւուրս եղբոյր շահնի ոհմազոյ եկեսաս կին ան-
խոսակ անուն՝ որ էր իշխան երկրին շիրուանայ ՝ անկաս փախս-
ուեալ ուս առ սալան սիւ էջմիան ՝ եւ գրգռիսոց զնա ի պատրաստ
ընդդէմ պարսից ։ եկ սոյն աւալանն նախաս հանդերձ ի ձմե-
ռանայնէ ՝ եւ եկն ի Խոսպուրակաւն ։ ուր հոյոյ եկեսաս զո-
[1549] [ՋՂԷ] յոյն օսմանցւոց զաեզնս աւարառաւեալ ։ քայլ քանզի ոչ եկ
շահ Թահմազ ընդ առաջ նոյ ի՛ւսնալա ՝ բարկացաւ աւալանն
ի մի եկեսալ ՝ ել ընդդէմ գրդռեցաւ զնս եւ բեւեր ոյսր
Թահմազ քեզ վայր ։ եւ նորս խոխոտեալ ի գաւսանեն ար-
քայի խոյս եա ոս իշխանն հրդռվոյ ։ որ եւ եկաս ։ գնա եւ
յղեաց ոս շահ Թահմազ ՝ եւ նա էդ զնկեսա ի բանս ։ եւ
[1550] [ՋՂՈ] աւալան սիս չկամեաս գարձուս յաՀոս խոր ։
Իրրեւ գիասաց շահ Թահմազ զմի ինիչ ոսալոսանեն ՝ զօրահաղալ
էրեալ՝ էկն նոսս գալոյ ոսեզիս ի՝ ձորաձ աւանոյցս ՝ ել սրս եւ
գնդ քաղաքն վան ։ եւ անդեսյ ընդ սրաբառնան ։ եկաս
զնեցին ի գարձր հոյոք ։ եւ սասոյսան ոգիս եսոյ աւերեալ ոգոյ
[1551] [Ռ] եւ հրոյ զեղեցին կոսքոյ ՝ եւս եւ գյսան ՝ զդեղան ՝ զոսկեր ՝
զսուքերդ ։ եւ գկեզի՝ մինչև ցեզնեցոյ ։ եւ ի գերսն ՝ գարեսոյ
գնեցին ի հոյոց ՝ յոյնք ՝ ՅՀԱ ՝ ամուր քան զաոյն ։ ի
սյս ինչն ՝ յամի ՝ ՌՅՀ ։ 1550 ։ եւ 1551 ։ մինչև ի լրումն հա-

եղեն, ի նմին ժամու տալին ի նեցուկս տուհերասիրի անդամոյ
ի ջուրն մեծ ու մի՛ - և մինչդեռ նոքա՝ ի սէգ խոչդոյն նոցա՝ ի սէգ խոչդոյն
գրեալ մեզ առ

զբերդն ոչնչացից, և հեռին զնոսանից՝ զսուր կացին ունել. և նոքա
ի Ծ. Ի. Ա. Ա. Ա

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԻՆՔՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՚

Ջնջուածք խոհեմութեան տեչնուած և փայելի և այլոց ինչից
ի սէր Քրիստոս էրկրպագ ՚ Եւ ոչ յոգնութիւն այլեալ անդէն ՚
և զերկուց փրկութեան պատճէն վասն հոգոյ ՚

Քանի՛ քանի՛ վիշտք և տագնապունք հասին յա-
ռաջնոյն յայսմ ՚ Հոգոյ ՚ Հոգի ՚ Հոգիք ՚
այնքանց և խոստովանեց , որպէսի ոչ գրեցաւն , բայց
ինքնին յայտնի երևին . Զոդնիք և զորս կրեցիներն կենդանաւոր
սրով չգտաւ բնաւ հանգիստ յիւրոց տապատակող , զոյս
ինչ միայն գնալոյն առնել , զի ժողովեալ տապն և անտի
ինչս՝ մատակարարէին ու լուսաւոր զղջումեաց այլազգեաց ,
սոյն ի ներքս նոյն որպէսզամբն տարեալ սրտին գրա-
ծոյն , բայց քանզի հրամանի խոտոր տանակուր լինէր հրա-
մանն ի զօրսդ , վասն և կենդանաւոր յանձն արարեալ զանձն
պահանջել ահաւասիկ ի ձեռս այսոցմ՝ մեծանէին առ Ծուկ ոմն ի
ոստանէն ոմանի , և չթերանն վասարանդ՝ ոմն և հարկանէին զա-
նել անդրդ ՚

154՝ Ջշ Իսկ ընդ երկրն վանականեցաւ այն գրկոդս կենդանի մատուռս-
ներարդ՝ ի Ծուկս սահմանն ախալցխայեայ և չահկանմարդոյ ,
յաջորդեաց ի տեղի նոյն հիմնադիրն որ ստեփաննոս հիմնա-
դրդ ՝ որ կոչի սահմանուղի և կառուցիչ հիմարկեցի ՝ ոյ երկ
ծննդեամբ ի սահմանի կամ ի սահմանատ չաղագաւ հին կոչ-
ձնելոյ , և մեծագործ ի հոսանդ հիմնադրութեան ՚ Ով որ այր ի-
մաստուն և գրագէտ , և հմուտ բոլոր գիրս գիտացեալ , և դիտակ
բարբառոյ այլազգեայ տոհմից՝ ես և շահկանմարդին ՝ որ և շնոր-
հեալ ի սրատեսութենէ խորհրդոց հնոտուրս մինչև յերր-
կիրն լերկոյց և մանկտոյց՝ առնել էր զաբելիսեայն յոգոյն
իրոյ ՚ Իսկ երբեմն նահատակեցին , փայլեի կալոյս ծաղկեցաս-
յուսել զաչսոյ իրոյ զաբեսոն եղիսաբեթն ե յոյդ խոտվելոյ
և դժնդակ աստղոյ հոնդխութեանէ ոչնչ մոլեցութեան առնել ,
Այսոր սա համառօտ ինչ ուխտիցն յաստատութեան յոյնքան-
նոս ՚ և նախերգեան ի վի չորից աւետարանեացն , թուանդա-
կեալ և ի զգաստութեան գոյնցն ի քրի՛ և գիարս սահա-
քանից ՚ և ի թղթակցութեան գոյնց ի բոլորում պատրիկ ՚ գոր
և գրեալ ձեռամբ խորհ ՚ գրկոդ և այլ ինչ բազում ՚ զորոց
յամենից ուղեւորեալ ի մայրաքաղաքն ՚

1547 Ջղշ Այն այս սահ փաստս կալ ուզկիս ՚ ու կայց յաջորդն ինչ-
պատճառ ան խոր վեց , նեղեալ յորմ ի դառնալեն ժամին և

Ի մեռանել ձեզ ստար զգացայ խորհեցայ մեռելոցս ոտանաւոր ընդ
Ի մեռանել ձեզ ստար զգացայ խորհեցայ մեռելոցս ոտանաւոր ընդ
Ի մեռանել ձեզ ստար զգացայ խորհեցայ մեռելոցս ոտանաւոր ընդ
Ի մեռանել ձեզ ստար զգացայ խորհեցայ մեռելոցս ոտանաւոր ընդ
Ի մեռանել ձեզ ստար զգացայ խորհեցայ մեռելոցս ոտանաւոր ընդ

1548 ՔՂԷ

1550 ՔՂԹ

1551 Ա

ՀՄԴ
ՀՈՎՀ

ի կիլիկիա ապրանքն միասի՝ դրեալ ի նոյն աստիս ի Թուին Հայոց ՈՂԲ. այն է յամի Տեառն ՌՆԾ. Նա ինքն ստեփանոս յիւր էրբն կճղակս հայոց ։ Այլ զայն ոչինչ այսքանիկ իրքն. անկին սահման Ծիկը, հաստել նը ի վերնան կիւնաց խոյոյ՝ ու ուռա. ու միքայել կճղակս ծնաց առ ինքն ի առանձին կիլիկիասին

1556 ԱՃԵ խոյոյ՝ այլ յետոյ կարգացաւ իբր ասէ առաքելն՝ ամա քաջ. սեղ վիճակ ։ որ ու կճղակս անսահման առաքն պետ ի վերջատա. հասնուի միասի դրեալ ի Թուին Հայոց ։ ԱՃՂ ։ իսկ յայլոսմ կիլիկիաստորանի ի Թուին Հայոց ։ ՈՃՂ ։ սոսի՝ ըստ այս ասի քսան և միհարդ էր կճղակսն ոտն միքայիլի ։ և ինն փո. խանորդք երկոյունց ոչ առանձինն երկու վիճակ գրիգոր և սահակիանոս ։

1562 ԱՃԲ Ի, ամին Հանին երեւելի եղ ի հայս ղսկաս վիճակ ի գաստաւեն խոստանիկ՝ այն է կնոջ, յորմէ և կայի կնոջեն ։ այլ զգեստ միտ, տեղեակ ամենից գրոց՝ և հետամուտ ուսուցչին գի. ասելոցն ։ առ գրեցոյ ինչ ինչ ուղղասէրն ի վէր ստամոքսակոն իրաց ստանալոյ ասղիւք ու արձակ բանիւք ի խոցերդ սէր. քան վիճակի եղնկացոյ ։ Այլն զսկաս կեղեցոյ ասլակիր. աչեան բնիկ. յորոց երկոսքն եղեն կնոջեն, մին՝ երգիչ անդ, այն է սրապիեն ոստհայեցի, և միւսն՝ ասոյ, այն է միհոս կոպնեցի ։

1562 ԱՃԲ Ի Նախ ասասրան ըն այնասիկ ի վերդումն Տէրն ապարասայ յերեսաց ասորատանց՝ եղ միքայել կճղակս կիլիկիասին, և դնոց ի սեբաստիա, և անդ բնակեցաւ առ ժամ մի. և ուսոի յղեաց ի հասիմ զրաստատուր ոմն արդար անուն՝ զոյր հասատուրիմ և ուլմ ուոզ, հանդերձ որդւովներքին՝ որ կո. ղիսր ասլճան, և քահանային միով՝ սրամ անուն կր աղիքա. ուոդր, առեալ ի ձեռն նոյն նամակ ուս արքային ոսոգն, և ընծուցս ։ Ը սրա յղեաց և զբնիսակ նեղեալ դաշտոյ՝ որ նիգա ոսոգ ընտրս ընտասարքին ուեղոյ ։ Այլ յորժամ հնձան ոսգւոյ ի հիպրոս, Ծանայց գրով ուս միքայել, լեն սղջամբ հասոյ աչրա, և առաքեցաս սահակ ասոսոյ նոտարիք ի հասիմ ։ Այլ զնոյն ոսգոյ զրաստ մի ողջոյն՝ ոչինչ լսոյ ինս կճղակսն զաբ. զարէ ։ ուսոյն ի ցանց հնդկայր մեռնի ։

1563 ԱՃԲ Ի պա գոյժ ոսպարնոյ հեղինաէին ի յոսոգոյ ասլի գրնաց միսա ուս ընասլճան ի հասիմ ասս ոսոյն ոչիս չոսոգոյ հասասնոյնչ ենկնաց իւրոյ, հնչեալ ի սկիզբն գրոյն խորհրդ ասս նշա. նակաց իւրոյ ։ ( ) նիս. նոյ ասգասս միսոյն կարերք չնեցնոնոյ ։ Ը ի վերջ նոյն պարս էր ոչինչ ասգասս միսոյն կարերք չնեցնոնոյ ։ Ը ի վերջ բերել չոյն նոսա Տնեսոսոյս ։ կոչ ։ ՃԷ ։ էշս ։ 524 ։ չոսս ։

* Ի պոսոյ էրիկոսնոյ ։ ի ոգոյ հասոյնչ՝ ոգոյ ասսս կոյն ։ և ։ 1564 ։ չոչ ։ 51 ։ զոր ջասիկ ոսոյ գ ասս ասս ասգոյն ։

ՀԱՅԿ ԱՐՔ 1961 ԹՎ. ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԿ ԱՐՔ 1961 ԹՎ. ՀԱՄԱՐ

Ի թ. ին
և հայոց
1564
ռամկ

Նաև ոմն եվեհովացի կմ հնդիկ , որ փոքր մի գիտակ էր հայոց
լեզուին , և որպէս դիտա հետու լեալ յանից կմ չկրնին՝ հա որո-
նել՝ եթե եկել էրե՞ի հռոմէական ոք յայգին հայոց ազգաւ ա-
նուն . և խնդրել զնա ոչ գտին ուրեք ։ Ոչեաց սրտին ժամա-
նեալ անդր հա ինքն ազգաւ՝ երկաւորեայ և տարժանաւոր ա-
զգութեամբ . և յանդիման լեալ քահանայապետին՝ մատոյց
նմա զընծայս կմ չկրնին և պատմեաց . և պատն սէր մեծ է-
ցոյց առ այգպէս և առ սրմոսիկ ոչխ կին չէ նմա ։ Ոչեաց այս-
րինչ յոյժամ բանք եղեն մ՛ն ազաւութեան և կարգեալ եկեղե-
ցւոյն հայոց , սակայն պատճառ գրելիմութեան արգելու և զի-
մասուն պինասասնուածութեան նորա յանմէ , հրամայեաց նմա գրել
ձեռամբ իւրով հայերէն անխարդ ոմն համառօտ ինչ բանս ի
վէր հաւատոյ և ազանդութեանց հայոց , զորոց ազար քննութեան
առաջի իւր , ։ Ոչ նա թեկզիա հրաժարեցաւ՝ անպատճառ
համարեալ զանձն , քանզի ի սոփպել քահանայապետին՝ կա-
ատրեաց զայն պարզ և անպաճոյճ բոնիւք՝ հնդերձ ասելք
սոնդր քահանային ընկերաւ իւրով , որ և թարգմանեցաւ ի
լատին լեզու ի նախատապետ վերաչէ եվեհովացւոյ , ուրա-
նոր խասի ազգաւ պատկս ,

* ՚Ի՛ հայք՝ սրբ ի տրհմութեան նմք չէ ի չքնամութեան թագր-
„ քաղ և սրտրեց , զոյս հաւատս սէնիմք և պահեմք , ձա-
„ ատատմբ զհոյրն ամենին , և զորդին Յիսուս , և զսուր հոգին
„ քղեալ , (սէր ի լատինն յատելիաւ լինի հայկէ փոխա-
„ գծիւ՝ մեհնութեան պատճառի , ընկերացանելութեամբ իրրև ի միոյ
„ սկզբնէ) , երեքսընձեայ տիրելի՝ և մի ածութեան , ձա-
„ ատատմբ զսուրբ ծնունդն՝ որ ի ժամանակի՝ լինել կոյս նախ քան զոյ-
„ ծնունդն՝ և յետ ծնունդեան , ձատատմբ զի փրկիչն մեր
„ մարդկութեան զոր ի մէնջն հետ՝ գործեաց զամ գործս
„ սքանչելի անարհնութեան իւրոյ , ձատատմբ յաւերտումն
„ մեղաւոր , ի ծնունդն քրի , ի գալ ատն ի առաքեալն ,
„ ի մկրտութիւնն յորդանանու , ի խաչելութիւնն և ի համբարձումն ,
„ ձատատմբ զի նստի ի ամենի հոր , և հանդերձելոյ է գալ
„ միւսանգամ՝ ձատատմբ զի զամենեսեան մարդ կոչիս
„ հաւ քաւի՝ բաց ի մեղաց՝ հատարնալ ծննդեամբ ։ ՚Ի՛ յա-
„ ն անդուլա մեր սաճն հատատալ բան ,
„ ենթեք զգիրս հին և նոր կատարեալ եսեմատատնեքիս ,
„ զամ մարգարեական տուս , հարիւր և չխուն սաղմոս ,
„ քարս աւետարան , զերկուս թուղթս պաւղոսի , զամ-
„ նուն և գյակոբայն , և զսրբեքատան թագրեալ պօղոսի ,
„ ենթեք և զնօթեն խարհարդս եկեղեցւոյ . գիաեւրք հոսեն
„ լինել զհնահաւատ մեզս , ։ Ոչխաւոր ատեմք մարգարիէից

ըմբռնեալ ոչ կարեմ՝ ոչ ունկնդրել ՚ի հասարակ , ոչ ինձ ինքեան
ոչ ինձ ՚ի մարդասիրական յոյժ եւ ողորմած կամս
՚ի գործ ածել . զի ոչ ասացեալ իցէ ինձ ոք ՚ի վերայ
զոհս ՚ի գիտոյ ընդունել ոտիւ , զայր ինչ եւ գրաւական առնուլ
՚ի հարկ արժանեաւ գնել . եւ ոչ ինձ ոք ՚ի վերայ
ոչ ՚ի մի ինչ յոյժ ամօթալի գտանելոյ ՚ի բուռ ոսկերչին ,
ընդ որ ամենայն ոմանք ՚ի ներքս մտեալ ՚ի ներքս
ոսկրեցան . ոչ ինձ ոք ՚ի վերայ ոչ ՚ի մի ինչ ՚ի ներքս
զայր ինչ եւ գրաւական առնուլ ՚ի հարկ արժանեաւ գնել .
ոչ ՚ի մի ինչ յոյժ ամօթալի գտանելոյ ՚ի բուռ ոսկերչին ,
ընդ որ ամենայն ոմանք ՚ի ներքս մտեալ ՚ի ներքս
ոսկրեցան . ոչ ինձ ոք ՚ի վերայ ոչ ՚ի մի ինչ ՚ի ներքս
մտեալ ՚ի ներքս ոսկրեցան . ոչ ինձ ոք ՚ի վերայ ոչ ՚ի մի ինչ
՚ի ներքս մտեալ ՚ի ներքս ոսկրեցան . ոչ ինձ ոք ՚ի վերայ
ոչ ՚ի մի ինչ ՚ի ներքս մտեալ ՚ի ներքս ոսկրեցան . ոչ ինձ
ոք ՚ի վերայ ոչ ՚ի մի ինչ

Ի թ. ՌՃԺԳ
ամ հայց
1564
ռաժգ

,, իմի յաճուելիջ ազերս արկեալ Թախանձեմջ չսրտմնիլն
,, քոյ և զՀայրսմնամ մարդասիրութիջդ , զի սղպտմուելիցս
,, Հայեցցես ի մեզ , ։ Ասա ոչխարք լսիցէ մանաւանդ սիրելոցս
,, մեծ քահանայապետդ ես , զոր միանգամ դու որձուհա-
,, ցես եղիցի սրձակեալ , և զոր կապեսցես՝ կիցի կապեալ ։
,, մի՛ հայիր ոգւոցեմջ ի Հերոսելի և ի յանցաձաձս գերի-
,, ցես , այլ Թողացոյ մեզ , և Տամարեա՝ի Թիւնս Տոհին՝ սր
,, Հասատացաւ քոյ , Նոր Իսրայելա՝ զՀինն , և սրծարծեալ
,, զեռանդն սիրոյ և զՀպատասկումիջ առ Հտոլիկեսին սրե
,, կեկցիցէ , զի մեզ յեանել Ծնեալք եմք սրգուն քոյ ,
,, Ո՞ Հոգեկեցոյ սրատարար , մուսաբանեմջ , և ասլաչեմջ
,, զնձե Հայցուածս սիրաղելից , և առնեմջ ուրմնելիս ։ և
,, Թաղումք Հասս յԵկեղեցիս՝ վն Հոգւոյ մերոց , Կրիցս՝ի
,, տարոյն առնեմջ յեկեղեցւոջ ուսանելիս յիւրաքանչիւր վս Հնջե-
,, ցելոց , Հնբիթելով մատուցս , և սիրելով սրարմնելիս , և
,, յաջելով կերուկուր եկեղեցականաց՝ Ժողովրդականապ և
,, աղքատաց ։ Օ՞ն՝ սիրդ վնչխասլս լսրբեմջ , և վիճառնս
,, Նոյ ոմխիլ՝ի խաչս և ի ոուիս մեծապիս՝ կնեմջ պատ-
,, ուիլ՝ի խպտիս ։ Օ Հոգւս օրհնեալս և ծնեալս խոզով սրբ-
,, քաւեցե մեծապես յարգելջ , և Հանդիսեմջ՝ի վրն սիրոյ ։
,, զանոյ ։ Նոյնդ և զոլաակերս օրհնիչս պատուհեմջ , և գնեմջ
,, ի անգան ։ Լսկեսյս՝ի տարւոջ քոյ Հոգեկոչս մեր և պաշ-
,, ուանեալք եկեղեցւոյ տանեն՝ի տուն իւոյ և պատակեր ունի
,, զի տիկարք և հիւանդք՝ զոր վ՛ո ծնեալ ՝ի խոհեուելջ սր-
,, կարին զաղ լեկեղիցի , մնասուցեն ոչնչ զարմանալոյ պա-
,, տիւ և Համբաւբեսցեն ։ և այդպիսիկ պատկառելք և խոչ-
,, աքանչելիս կատարեն առ Մեզ յաճախ ։
,, Այլ զայս լսել սահմանք կարդ վն յանցաւորոյ կասկածել կամ
,, բանադրելոց ։ Իսկ զի եՀեն ոչ քահանայ , Նզիկս , սրբ-
,, Նզիս և կամ կՀիշիս զյանցաւորս որ կասկալ իցի կամ
,, բանադրեալ , և ինքն վհրձանեալ իցէ նախ քան պատա-
,, կասիս յանցաւորին զոր կատարայ ՝ի կենդանութենէ խորամ ,
,, ոչ ոք ի տպիրտայ կոպտիս կամ քանայ լսղին կորոշ վն-
,, Նչ ուրմնել վկասիսն զայն կամ պատուհրանս , քանդ
,, միայն պերատչն Հայրապետն Հռոմկական ։ ոուս սր ըստ
,, հնգանայ մերոց առաքելջ զղջացեալն՝ Հանդերձ պատ-
,, ձենիչ բանալ բանաց Նր , զի արձակեսցի ՝ի կապանաց , և
,, պատուհասոյն այն գոր բանդիր մեզ Միայնոյ սիրն է զնա սր-
,, ձակել , և պատասխանիլ կգոր Հսպասոց Նր՝ դորմնեցանել
,, յեկեղեցի մեր ։
,, Լսա վերագրելջ սքոյ գրիգորի Հայրապետիս մերոյ ՝ մեջ
,, աշիճն Հաւատացեալջ զգա միանգամ Հաւատալ սր կաՀա-

1564 ՃԺԳ

ՈՒ ՀԱՅՈՑ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ

ՍԿԻԶԲԱՆ

ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅՈՑ

ՀՄՏ ՊԱՏ Ի ՀԱՅՈՑ ՌՈՒՔ

Թագաւորէն Պարսից ոչ քաշեցեալ. ոտքս Նահատակ յանիւտն կըմիաճ-
նի այլ գրիգոր հրկիզատաճարըդ. ատն. Ը. և յետ նորա այլ
սահմանեաց վիկտորիկ ոտն. Ի. սրաւ յաջորդեաց ոչ Յա-
զկերտ երիզ. յամի. 1575. ռիզ. և ոս կոտորմն վախճարչ
իւր զառաքեալ վիզով.

Ը. Ա՛յլ ի Տաճիկ յետ պիտոի ջարդոյն յաջորդեալ յա-
Թաւ քահանայապետութիւնն սկսաւ հինգերորդ. որ ծաղ-
կեցաւ սքանչելիւք. և յետ նոքա գրիգոր էրէքսատանեցորդ-
որ նորոգեաց պատմութն Հայկազեան, և ոտար մեծամեծ
գործս արժանի յիշատակաց. Այս ընդհանուր աւերեկայեալ գոր-
ծիսքն ի Հայոց, ոչյաւանեալ ի նոյ և գնխից, և առեալ ի Յոյժիսի տառապանս ես, և ի
վիճակ ի սկզբանէ հինն յայնըմ Տարուանս և ի Տալածնան
իւր ի Հնոյն առնչելով Տասապատն կան ի քրիստոնէական
Տաւատս, այնիսկաւ յիշեր ի վէր նորա, և ցանկալի նզապատ
ինչ Յիսուսդանիէլ. քանզի քանզի սրտմնան Ինկին սչ Թաղցաս-
ցանէր նմա' քան կարեւս Ուրիշատր որհատչից Ձեռնտաս լինել
նմ, Ինձնչաւ ըստ Տոգևարքին սատարել առ ի շահ Ուխտին
օգտի. ի Նպաս խորհրդ Տաւատակալ նր' կամ ցաւ Հանգնել
ի Տւոմի քաղաքն Տամալատան մեծ վասն ազգին Հայոց ա-
ռանձին' ծախիս ք գնհին Տաւմնչ, ոչ գի ժողովիալ անգ-
ամանգոց ի Տոյոց միոյն' ուսցին զպիսաւքն և վարժեացին
լիմոատս ոչչեալ մանգացքն, և լիցին զօրավիգն և միմ-
Թար տուռատակալ ազգին. Ա՛պա յերկքատասանիգ ամի քա-
Տանայապետութեն իւրոյ գրեաց առ ի գատապարտն ոյոր' հան-
գակ Տոգատատս Թե. և եր որատչեն բանից նր ոյս.

* Վրիգորիոս եղիկ ծառայ ծառայից ըս, առ' ի յիշատակ
,, յաւերժական. Հռովմիտկան եկեղեցի' գերած և խոս-
,, մնծս Ծոյր և վիրկ ազգիս Հայոցն' պարզեալ սէր
,, չամ առիգս զձեր իւր, և ջաւրեն գիեծարար զիշխուեն կե-
,, րակուր քաղցելոյ զուարկաց. և որ միանգամ բացակայքն
,, են առ ի Տամանե ը ծով և ընդ ցամաքս, և ուր առատապեան
,, յաղեցան ընդունել և ապրել.
,, Ա՛պաքէն' ազգ Հայոց' թուզմութիւ և Թող անհամար, ե-
,, րևելի յոյժ Գնա Թե և սնոտամբ, առաւել քան զամ ժո-
,, ղովուրդ սրևելեայցդ Ոսիհ գաղղի' ի փոյթ քրիստոնեա-
,, կան կրօնիդ և յարմոկան Տաւատատութեան. ի սկզբան
,, ունգ նորոգեալ նկեզեցոյ' զուարթարձականն Հուատոյ
,, Տատ ջգաւլցր Ձեռաց' քարգսելը երջանիկ առաքելոցն
,, քարիւ սրիմէոսի և Նադիոսի. և գիմ ոչնարիկ առ ծմիջոց

երա-

,, երանելոյն սիրեստրան քաշանայապետի և կոստան-
,, գնեցոյ մեծի ինքնակալի՝ ընկալաւ զնոյն հաւատս միա-
,, բան հաւանութեամբ յոլովիցուց՝ ըստ որդւոյ իւրոյ սրբոյն.
,, ոչ աւանդեի առ նմա։ Յո.յայնմհետէ սկսաւ ի տեսին եկաց
,, պաշտաման երկրագործութեանն և կամառակրութ. եւ և յիմ
,, ժամի մեծապատիւ յարդանաք հպատակ գտաւ հայրապետ
,, տին հռովմայ, ձանաչելով զնա ջնմարիտ փոխանորդ քան
,, և յաջորդ ելանելոյն պետրոսի, և գլուխ կաթուղիկէ ե-
,, կեղեցւոյ, զոր վիշտութեամբ և աւանդիցն ջնեա գնալով.
,, և յոյժ զինեալ և զիւր պատրիարգութիւն հնազանդեալ ոտն
,, ւոյ առաքելական աթոռոյ, ուր յորժամ հանապական ժողովն
,, պետրոսեանց առ նեգեսիուսիւ յորդորեալ ի ձեռն առաք.
,, նորդաց և գործակալաց իւրոց առաքեցաւ անդր, յայտնի
,, ընծայեցոյց ոչխարս զկնայուն. միոյն չիրատի խակ վինեալ նման
,, անձկութեամբ սրտին և ըստ ունելի մտաց և առաքելական գա-
,, Եւ այսպիսին ի մեջ այլոց երջանկաց այդր ոտքի առ ե-
,, կեղեցի և առ բազմութիւն գառուց քրիստոսնէից՝ առաւել ի
,, այն և անմոռաց յիշատակաց ապրանի, զի խրոխտաց և
,, զօրաց քրիստոսնէից կանխաւ գնալ անդամ երթելոց յաշա-
,, առի սկզբն հրկրին՝ ոչ ազգ այլ, և ոչ մարդիկ ինչ այնպէ
,, յօժարակամ և պատրաստակամ մատուցին առաւել օգնակա-
,, նութիւն հոգւով և մարմնով ընդ ամենայնի, զինուք և ծախս
,, հոգ, խորհրդով և ամենայնիւ ձեռնտու և զօրավիգ ե-
,, զեն ի սէր յաղթութեան ունգ քրիստոսի և հաւատոյ
,, մոմեաման ,,
,, Ես կնոջդ ուրեմն նորք ել ընդ անկան ծառայսն, ընդ ար
,, ձնծայեալ ցան ի մէջ, ոչ ահիւզատառ քանատութեամբ ոմ-
,, րոշաց, այ գժնեալեցիք ինչ դոցուն, ոչ գիտացիք և ոչ
,, հարատահարեալեցիք ընդ ոչեանեալ կասկածն ի պատահմանց
,, և ի պահպանութ քրիստոսնէական կրօնիդ, և ի հպատա-
,, հուժ առաքելական աթոռոյն, Ես եթէ ապրիկոյին ի ձմ
,, մոլորեալ ինչ, զայն չէ պատշաճ ոգոյն ընդուն և խոստովանել
,, կամայ կամ ընծայել, այլ գիտելին ընդհանրական
,, և առաքելական եկեղեցի ,,
,, Այդպէս ուրեմն ասեմ ես ի ձեռնհաս գալոյ ձայնի
,, առաքելական աթոռոյ հայրապետին և քարոզհաւատ ա-
,, ռաքելոյն Քրիստոսի և աւետարանչին նորա մարկոսի
,, աստ, ոտնակոխ արարեալ զայս ամենայն ի ձեռն
,, քեզ ասացեալ, և մարկէ կրճեսին ի քարի վար և

Ղ. ի Ա. Կորնթ.

,, յերգեցողիա վիպասէն , ասէ որ չկնսի ուխտիւրիկ գործ արարեալ
,, ինչ ետս խելամտեսցեն' մարդիացդին լիով ձեռնասու և միխեթար
,, լինել ընդ' ի հոգևորս ,
,, Իբրև յաղագս ոչխարիկ' ի փառս ամենակալին ոմն , և յա-
,, ձեռն սէր և կիրկիկ հաւատոյ , և ի պատիւ պարծանաց
,, և ի լիբրալին և ի շահ օգտի հայաստանեայց ազին հա-
,, մարեն , ինքնակամ յօժարութիւ և առաքելական իշխանութիւ
,, բաս պատճառիս կանգնելիք և առհասարակ գպրոսաւեն մի
,, մանկանց հայոց' ի նոյն ուղեն վերուկսելով (իբր թե ա-
,, ետեն այնր խոր գպրոսաւեն հայոց) յայտ' ի մեր հայոկապ
,, քիքի , ի սեղանոյն զոր ընծայեցին հոգևորարձեալ կարան
,, պաւք յանեալանք յիշատակ ալք ի սարև . զորոյ գիտարար
,, ծախսս առիւ կալմիկը և հրամայեմբ ի ժերոց ետուի և ի
,, գրամոց առուքելոյն գանձարանիս մատակարարել , մին-
,, չև ոգեաւս հոգացին ։ ։

Ղ. ետանաք ապա օրինս սկիզ , թէ ընդունի զգուշութիւն լինել այն գպրոսաւեն , և ջերմեռանդ սիրով ընդունելոցն զնա , և աշխատելիս և արամնալիս , իշխանուն և պատիւ , որոշ որոշ բաշխաւորութիւ և երկայն քանիւք , և ի վախճանի պատուիրէ , զի հաստատաւեն ինացն սոյն հրամանն իւր , և մի ոք լինի խափան ,

* Որպիսւ ի հաւքիմ յամի միաբանեցուն ոչն' հաշարերութիւն
,, հինգհարիւրերորդի ութսներորդի չորրորդի , յերեքտասանիւդ ամի
,, առանորդ ուսոր հանգեմբերի , և յերեքտասանիւդ ամի
,, գասնիաղատեսուն մերոյ ։ Այն այս ազատրուել է նուռ
' ի հռոմի յամի տեր ։ 1747 , ' ի կոնսուհոդիս քահանայապե-
աղոյ ։ հոռոր ։ ջ ։ համ ։ ՀԻԵ ։ 78 ։

Ղ. ևս այս կոնդակ' ար այսպէս զգեցուելիք գրիցաս յերանելի-
ացն գրիգորի , ել եղաւս ' ի գործ , քանզի այն ինչ սպասաւե-
անէր քրիստոսեան մեծ ձեռն արկանել ' ի կատարումն գոր-
ծոյն , ' ի յութերդ ամի անդ' յոյրիլի . 10 , զինի մեզ անսոյ
ղբաւե պլար հնոգական , փափուկաս ' ի հիմնադրեալ ։ Ել ըր յա-
ջորդեացն նոյն քոհեսաս հիմնիկն' ի ևոլուն և քեմ ուսպամ
յօժարեցաս ' ի գլուխ ասանել զհրամանն ելանելոյն , բայց մե
գտնեսցէ գրումս սպեսացն' զկարապ լինել պատարսի կա-
մաց իւրոց , զինեաց ապա միայն հիւսոնեց ' ի հայոց' յանսան
երբեհնոյն մարիամու եգիպտացոյ ։

Ղ. ևս կնոս իրը պատասխան առնոյ յեսեսրս ոգորութեան ուղիղ-
քարդի' զորոշ քանանիացի' զր և գնս եղիսիոյս ասիպիսկոպոսաց ' ի
նախիջևան' գնացիկ ' ի հնդիկս և յայլ ասիս , և ապա յոսե-
րիա ։ Ժողովեաց արձանի և ուղի քրիստ , և դարձ արարեալ
անսի' յարժամ եկաս ' ի ազաեխա , մեռեալ անդ , և զոր միաս-
գամ ժողովեսն էր' լինել չիմ կասկած' կանդնել նորոք

դպրոս-

դպրոցատեր Տարսոն ի հուժկու, այլ դեռ ոչ էրեալ այն ի գործ, [1]ի ԹՎ. ՌԼԵ.
յորժամ առնկան ի մանկտի դպրոցատան ընկալուլ երկին ո-
ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ՄԱՍՆ ՈՐ ՍԱՀՄԱՆԵՑԱՒ ՀԱՅՈՑ ԳԱՒԱՌԱՑՆ, ՈՐ ՍԱՀ
մանէր ի տնտեսութիւն Հայոց ի հաւատարակաց գաւառացն, որ սահ
մանակալանացն, ուստանիկ անուն, և ձեռնադրիլ քահանայ,
և առաքիլ ի գաւառսն,

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ի ՅԻՒԴԻՒ անուն ի վերջնոյ ժամն քահանայապետու-
թեան գրիգորի հրեշտապետորդւոյն ընտրուտւոյ կաթուղիկոս սահ
մանէ ի խալխալ ուրենից՝ հասեալ ի վիմեկան կնճայ ուռուսաստա
նէ. ՌՏՄԴ. և ձեռնադրեաց ի տեղի նոր ազգային ջա-
ղէ, ի փիւռեփարն. ՀՒ. Եւ մնաց ի բերիս երկ գրեթէ
լուռ ոչ դատարկեալ Հայոց, և առաքեաց ուս նախաչիլեալ
գրիգոր քահանայապետն. և ղի այն լուռ ոչ ժամանելով ա-
դրիգոր՝ զի վախճանեալ կր, գրեցաւ ի ԹՎ. ՌՀԵ.
տուէ ասի կաթուղիկոսուելե իւրոյ, ուս յաջորդ ոչ քահանայ
հինդրորդ. Եւ յայն ետու ոչ ամս առաջագրել վիս չորս եպիս-
կոպոսունք. յետոյ ոչ ընդունել, մանաւանդ աշխոյժ, յետոյ բե-
րելոյ, և միաւոր աթոռոյն. այլ զրե ընտրեցաւ սիգոնացի,
և այլոյնա մի ոչուս, և միաբանել ընդեն ի կարգս պատրիար-
քաց. Ե. ՅԻՆԸ ՂԱԶԱՐ ԵՒ ԿՐՄԵՔ Ի ՀԱՐԳԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ-
ԱՑՆ. Ե 396. ՀԱՆԵ ՅԱՐԱՋԱՐԱՐՈՒԱԾ Ի ՀԱՐԳԱՆ ՀԱՐՑ ՀԱՅՈՑ,
ՔՆՈՒՆ ԵՒ ՅԻՆՆԻՆ ԿՐՕՊԱՏ ԱՄԻ ՎԻՆԻՍՈՒԱԾՔ ՈՂՋԱՐԵԱՅ, ՈՐՈՒ Ի
ՀԱՄԻ. ՌՏՌԶ. ՆՈՅԵ. Ի ՆՈՅԵՄԲ. 20. ԱԻՒՍՏԱՒՐ ՀԻՇՍ՝ ՈՐ ԿՐՕ-
ՔԱՆԱՆ ՀԻՆԳ ԱՄՆԵՔ ՅԱՌԱՋ ԱՆԱՒՆԵԱՑ ԵԿ Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՒԵԼՔ
ՀՈԳԱՒՈՐԵՒՆԱՒ ՕՐՀՆԵԱՑ, ՁԵՌՆԱԴՐԵՑԱՒ ՈՍՏԱՆԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
Ի ԱՀՀԱՒԱՆ ՈՍՏ. ԵՒ ՅԱՒ ՀՐՀԱՒՑ ՈՍՏՈՑ, ԱՅՆ Է, ՌՏՁԸ.
ՁԵՌՆԱԴՐԵՑԱՒ ԵՒ ԱՅԼ ՍԻՆ ՅԱՀՂԱՆՆԵՑ ՊԱՒՈՒ. ԵՒ ՆՈՐՆ ՅԱ-
ՀԱՒԱՏԻՒԱՒՆՔ ՈՍՏ ԵՐՔԸ, ՈՐՈՑ ՊԱՏԱՃԱՌԱՒ ԱՆԿԱՒ ՀՂԱՒ,
ՌԱՒԻ Ի ՄԻՋ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵԼ Ի ԿԱՂՁԱՆԱՒ ՊԱՀՊԱՆԵՒՆՍ ԵՒ ԵՔՒՍ.
ՈՍՏԻ, ԵՒ Ի ԾԱՒԱԼԵ ՅԵՒՑՆ ԿԱՂՄԱՒՆՍ ԴՐԱՒՄԲ ՅՈՂՈՒ Ի ՆՈՒԱՒ.
ՀՂԸ ՊԻՒՌԱՒՈՒ՝ ՅԱՂԱՒՄԲ ԱՂՕՐԱՑԱՑՆ. ՄԻՆՉԵ ՈՒՌԱՒ ՅԱՒՂ
ՀԱՆԵԼՈՒ, Ի ՈՍԿ ԱՂՕՐԻՍ ՔՆԱՑՔԱՒՂ ԵՂԱՑ Ի ԿԱՍԱՐԱՑՔՈՒՆՔՍՈ-
ՂԱՍ. ՈՒՐ ԻՐՈՒՆ. ՌՏՂՌ. ՆՈՅԵ. ՆԱԱՒԱՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՑ ՀԱՅՈՑ. Ե
ՓՈՒՐԱՑՆ ՉՈՒՐ ԻՇԽԱՆԱՒԵԼՈՒ ՄԱՄԻ, Ե ԱՒՐԱՒ ԵՂԵԼՈՒ Ի ՍԻՒ՝ ՄԻՐ-
ՓՈՒՆ ԱՒՈՒՈՅ ՊԱՒՐԱՍԱՒՈՒ. Ե ԵՂԱՑ ԻՆՔՆ ԱՒԵԼ Ի ԿԻԼԻԿԻԱՒՆ.
ԱՒՈՒ. Ի ՅԱՒԵՏՈՒՍ ՔՆՆՈՂԵԼՈՒ Ի ԿԱՒԱՒՆԴԻՈՒՈՂԱՑՆ. ՅԵՒ
ՔԱՆԻ ՄԻ ԱՒՈՒՆՔ, ԱՅՆ Ե՝ ՅԱՒՍ. ՌՏՂՌ. ՆՈՅԵՄ. ՀՈՐ ՄԻ-
ՍԱՆԳԱՄ ՊԱՒԱՐԻԶԱՒ՝ ՈՒՈՒ ԻՐՔ. Ը.

ՅՈՎՍԵՓԻ ԱՐԻՄԱԹԱՑՒՈՅ ՝

Ցնծալեաք պատերազմաց ինձ զպարիսպ եւ ամենայն առ առիմա-
նոյ ազատչին հայոց ՝

Ա. Ահ թաղման տըրտմայ պարսից որդի շահ իսմայէ-
լի կացեալ ՚ի թիքրութեն յիմանամոյ ձիւրք-
յապականեալ դարձոյց զգեղմ սեգիս հայաս-
ատանեայց , և նեղեաց քաղքն գՀայոց երեսաց յոյնս ՚ի
Հայս աւեալ ՚ի ԹՀ ուխտի ՚ն , և չէ ինչ նմին յոգուա, փոքր
ի եա անգորրուն ՚ քոյց ի այնու չէր հնար ՚ը քառականին
յատ աքին նորոգուն ՚ի ՚քանձել գՀն ՚ լորհուրդ ոյսը ՚ը նա-
խարարս իւր , և հրամայեաց չառնուլ հարկս մինչև գՀնդ-
ատաան սմ , Այս զայո յիշատակի ՚ի Համառօտ պատմուԹի՛
իւրում յոլհանէս վՀայ ծարնցի , որ էր ՚ի ոմին ՀԱՄԻ ՚ի ոհա
պատանեկուն ՚

1575 ռին՛ Այս եղև յաւուր միում ՚ի գնալ շահ Թահմասպայ ՚ի քաղաքին՝
յարեան ՚ի վՀ նոր ծառայքն նորուն , և սկսեալ զգլուխ ի նոր յա.
ւազանն լի ջերմ ջրով հնձուցին գնա , ոչ աւանդէ յընաիր
առաջնորդս ինչ , Այլ ՚ձրևոց առա ՚ի վՀ պատից սրդի նր շահ
իսմայէլ երկրորդ , զոր սպանեալ էր հոյր նր ՚ի դիսաՀոյ
վՀ ատահակս նորին , ա իրրև նատա յոԹոռ , սկսաւ հո-
ատրել զՀԱԾամարձս , և կարգս զեաԹանեաին յեղբարց իւրոց ,
1576 ռին՛ և արար գնաս քաղաքաց ՚ի պարս և ՚ի հայս , այլ յետ կալոյ
նորս իբր սմ մի և ՀՀս , ոորանին գնա ՚ի ծուծուկ սակը խան
մուրզայն գաւիԹոյ , և մոհամէտ մարզպան ոզարատայ , և
միաբանեալ ՚ը այլոյ ածին գնա առանձա զեղբայր նորա , որ
նոատր իշխան ՚ի խորոսան , և Թագաւորեցուցին յաջորդ Հան
քաղաքին ՚ի վՀրոյ ՀԱՄ ոյորդոյ , այլ աւեր նր իատեալ Հրն ՚ի
աեւուրՀ ,

1577 ռին՛ Եւ ոուսաց մուրատ Թագր օամանեցւոց լուր առեալ,
Թե կայ ապրուկ մեծ յիշխանուԹե պարսից , ժողովեաց զօր
բազմ ՚ի չՀաս գաղոյ մուսաուիայ զօրավարին՝ որ և էաձա փո-
ւոյ կոչեր , և ոուսրնաց յՀն արարատեան և յոյլ սահմանս՝
յոր ապրեին պարսիկք , Այնհետ զօրացն օամանցւոց նախ ՚ի
կարս քաղաք՝ որ եր ընդ Հեռաւոր իւրեանց , ամրացուցին
գնա , և անտի գԹեալ ՚ի վՀ նուաանայ՝ առին գյոն , և ապա
գնացին և զաղաքն և զաղարիկ . և դեռեալ ՚ի սահման-
նաց անտի ը Հայ և ՚ը պարսիկ ՝ ՚ի ՚ոՀմով վուԹաուն Հազար՝
ը նաց անտի ը Հայ և ՚ը պարսիկ ՝ ՚ի ՚ոՀմով վուԹաուն Հազար՝
ը Ծարեցւոյն , յոստոյոցն ՚ի Հոգմանս յոնաատունս ՝

ՌՃՀԹ
ՌՃՀԸ

եղբարքն , ղազարատ , զգանձակ ; ղազարեթէ , զհայկն , եւ
զմեսրոպ , զդաւիթ , զգրիգոր , զյովհաննէս , զմովսէս , եւ
զամենայն եղբարսն , որք ի նոցանէ ծնան , եւ զամենայն
եւ զամենայն ազգականսն , որք ի նոցանէ ծնան , եւ զամենայն
ազգս նոցա , զամենայն ազգս նոցա , զամենայն ազգս նոցա ,
եւ զամենայն ազգս նոցա , զամենայն ազգս նոցա ,

վարանեցա, եւ զդիւրսն ։ եւ զայլ տեսիլս ի տարիքի գեռուկ միոջէ
եւ մինչեւ, եւ ի տարի տասնեմեկ գեռատեսաց գրատումս յապաղել
հայոց ։ եւ զերեսուց ի նոցանէ գլուխս, եւ գարձաւ ի գալ-

բանդ ։

Ի ՅՈյսոցիկ հոյակապ պատմութեան բերք եկիցին եւ
ինձ սակ ի ձեռան ։ որով յանհնարինս տատապարել ապրե-
ցուցանի ի ժամանակիս եւ ի սրով փախուստ բիւրք ի հոգւոյն.
յԱՀն վազ եւ պարսից ։ իսկ Մեսրոպեան շնորհալով ինչ ուսանել
Յունաց արիւնն յոր ինչ եւ գաղն ։ ի չեռ սպառելոյ գնամ սկսան
յուզել ի հոյոց ազգիդ անանուց զՏիտոս գարշապարս զսուրբ ինչ,
եւ եկեղ պատուհիկ ուսանին ախտաժանաց ։ յետոյ եւ զպղծու-
խակ ։ Վիմանք գաւառ պղտոցանալ ասիկաս անանուց ի փոզոյդ
ընտրին եւ առնեկին իւրեանց եկեղեցիք ։ Եւ ոմանք զարեխոս
ասոյ իւրեանց խաղալիք ի պատան եկիկին, եւ ոչնու եկեղե- 1580
ցիկն ։ Եւ ի հասանել գալման սիւնեաց բազմից ի գաշտս
եւ ի լերինս ակամն ուսանել զկոյրն բանիցսա ինեսակաց ։

որով աւուրսկալ մեռան ։

Խակ որք մեռանէր էին ի քեզնս եւ ի գիւղս ոչինչ գտանէ ի կերս
կուռք ուստին զկատաս եւ զպատա եւ գոյք կենդանիս ու ոմանք
նաեւ զմարմին մեռելոց ։ Խակ որ ազատացին եւ, ոմանք ի ծա-
ծուկ սպանեալ գմանկունս եղեկին եւ ամուի կերակուր կոչ-
մեկին ։ Ապայ քանզի սոքօք չէր ինար գազանն տալ ուտել,
անհամար ազիք մեռանեկին ։ եւ մարդիկք ոչ գի անդեալ կե-
տակուր կիսեկին գոյեցոյ եւ այլոց գազանաց, ի քաղաքս եւ ի
գիւղս, ի ձորս եւ սրտաքս ։ * ‖ ոչ պատմողարիս (ասէ
ոչ՝ Մովսէս Խորենացի՝ որ կրեացն զոյգսակիկ) զի մահաճախիկ եւ
,, սրամէ ոսկս կոտորեալ մարդկան, մնարկինք նոցս անյապ
,, գազանաց կերակուր եղեն ։ եւ շունք վայրենացեալք սրտա-
,, քոյ չինի զկենդանի մարդիկ եւս սրտային ։ եւ գոյք ի ձո-
,, նապարհի ի չինոմիկի ի տունս մտեալ գմարդկիկ կիսեկին
,, սրտաքս բարձեալ եւ ատկիս ։ եւ ի տալիկ ոչ ի նոյն՝ ի
,, ինչ ալ մեղանչեկին ։ Խակ զիմէ մահճախիկ եւ տալս եւ գոյ
,, մէկ խառնեալ մոնեալ զկաղճատածն ատկիս, եւ խոյանայն
,, ոսկերքն եւ ի տալիկ ։ Եւ ի տալիկ ոչ ի նոյն՝ ի
,, մեռելոյն եւ պիրելոց աչք չնաւ ոչ կարկամ ել ելիկ բերել եւ
,, ընդ գրամ արկանել ։ բայց ելե զիմ՝ զբարեկաս եւ զմերձաւ
,, տաւրքի ձեր ոսկիդ ըստ գաղտն գաւելի՝ որ տա եկեալ ։ ‖

Ելեալ հրկիր գաղտագ իբր ։

Եւ այս հրկիր ի Թոնիահանին հայոց ։ եւ ամիսն ։ եւ տասա- 1581
ՀՀՀ ամ

Չկատ անցանելոյ սիւնեաց ելիցէն վրաց սմանի՝ որ փախուցեալ
ելեր ի քաղաքն Խաղտի, ժողովեալ զբան ելիր եւ պատրաստ ըն-
ակիսին՝ ոչ ամօթանալ ժամանակաւ, այլ ասէն իբր հրկիւ ։ ո-

յիսուս ասէ, և աշակերտքն ասեն, և զչուան ոսկւոյ, և զչուան մի գարուց
վանեսոյս ասէրց. Թեկուսն ի. զայն ոչ պատանէին, Եւ ի դի-
մել այլոց յանդուն քաղաքին՝ էլ ելանին ընդդիմիլ՝ և եկայր
զոմանցն ի տուր տուաներն, և ապա հատ ղբատացն. այլ կա-
մեալ ի խաչեցուել կայ՝ հաշտուելի խաչեցա՝ ըստ ասմանցաց
և եղեն՝ ոչ կարկատուած. Ջայր և պարսից հայկա, ըստ օրենսիալ
եր դասն խաչատուելի. և առնել ի նոցա ի պատահել զեր-
գին իւր և զգուստ.

Ե. Ակին գոհանալ յայն ատուրս զորք Թշնամեաց ամանց. 1583
ազգ
ազգ յայն ատուրս զորք Թշնամեաց ամանց. և պատրաստել չինական քաղաք՝ ասելի զայն ի
գիտ միաշտ. և պատրաստել չինական քաղաք ասելի զայն ի
պատրոյց. և յորդորել իւրեանց աւելցելին ասպատակութեան
զգաստութիւն, և ասահակոս ասպարին զեղմիաբերն. Եւ զի
վոնեցային կանգնել նորոգ պարիսպ երևանայ, քանզեցին
ընդդէմ հիւսիսակող հայոց, և ի քարուսոյ մեջ չինելին զայն. Ես-
մերկ քանդել և զհիւսիսակին երկու երկու հոչեցեալ. այլ ա-
ռաջեալ միայն փոխանորդ Թագաւոր կայենալիսի մուտ.
նա ասէ ցնոսա՝ զի Թեպետև ամենայն ազգ չինաստանի ի
Թոյլ տալ այսմ. և նա ընդդէմ կրկին յայդպիսեացն ազգ, զոր
ետ հանել ի նմին չինս և զբոլոր երեք յարուսի զատուրս և
ընծան,

Չետ երկուց ամանց կոչեաց ասո ինքն ասելան մեռրատ զիչ-
խան դրանն ալանաց զօսանն փոշոյ, և ետ ի ձեռս նոր զոր
բոյր. զոր Թիւր ըստ ասելոյ ամանց՝ միայ Տարուր Տաղար կին,
(զաղջ պղտոյդ իցէ) և առաքեաց ի վեր զմիմեանս. և նո-
առեալ զայն՝ չինեաց զերդ ի նմա. և ինքն մեռաւ անդէն,
Յայնժամ խարհուրդ արարեալ իշխանք զօրացն՝ նոյնի վերա-
կացա զառաջինն զայր ոմն ձայներ փոխել սեաւն. և կոր-
գինն ել ձեռամբ նմի բոյր զունգ. և ինքնանք սիրեալ ա-
նոյ զաղջոյ Տայաստանի, և հայացեալ վերահասու ար-
ձան ի սեղիս իշխանաց. Ել ելեալ ի վիճակ յոստոստելոյ
Թշնամին զերաց սիմանի՝ գնացեալ ի վեր նորա ձայներ փոխել
զան ի սեղիս իշխանաց. Ել ելեալ ի վիճակ յոստոստելոյ
դալոյ սնոր և յղելոյ ի վերասանդնելոյ, ար երեալ նա
յարձակեալ և ասելոյ.

Ասակ Թշնամին պատոյից խուստարանա կարասեալ զայնչափ զա-
չաս՝ ասելն կարգաց Հերմանալ. Մեկնի Թէ յաստահատել
չհաց ի խաղաղո, ար նորոյ արդի իւր. և մեռաւ
անդ. և Թշնամեալ ի սեղիս նոր յաստահատ ասելի հաճելա ա-
մեն. և ապա խոնարհել ասելի ձայն. և յետոյ նա ինքն
ասելի. և Թշնամեալ ի սեղիս նոր յաստահատ ասելի հաճելա ա-
մեն. և ապա խոնարհել ասելի ձայն. և յետոյ նա ինքն
ասելի. և Թշնամեալ ի սեղիս նոր յաստահատ ասելի հաճելա ա-
մեն. և ապա խոնարհել ասելի ձայն. և յետոյ նա ինքն
ասելի. և Թշնամեալ ի սեղիս նոր յաստահատ ասելի հաճելա ա-

Ա՛ն ու
և հայոց

'ի խնդրել 'ոչ պատանեցո' առաքինաց շահաբաս 'ջնջըտորդին
իւր Տմոգերձ գայեկաս 'որդին , և երկեցիւր այր ընդ նմա ,
զորս առեալ ոսկւոյն մեծաւոր' հասուսաստաց ամենայն թագա-
ղութիւնն իւր շահաբասայ ։ քայց առանց դարձուցանելոյ առ նոսա
զՏմոն զորս առեալ էր 'ի պարսից ։ ուստի և հպատակութիւն կոյր
յոյնժամ ըստ մեծի մասին ըստ իշխանութեանն տամնայոց' մինչև
'ի վերուին ամիրէ ոյնմ պարսից , զորմէ ուշիմք լինել 'ի առա-
ջիս , գլ . ծբ ։

Վ Ա Խ Տ Ա Ն Գ .

Հայոցս Խոսրովիդուխտն որ առաւել , դաւթն , գեղունին ,
և դարպինն , և պատուական նոցա ։

1584 ՌՂԴ

Ցհետոյ երկրորդ' կաթուղիկոս Հոյոց կոչնչ
'ի Հայրապետութիւն' ընդ. ամ՝ աձո , ք , և
հաստատ' 'ի վերնման կենաց իւրոց' կացոյց 'ի
տեղի իւր յաթոռ եջմիածնի զիսոհաննէս իւր զոր առա-
քեալ , որ և ոտի ուսաքէլ , զայր զգուստ և խոհական , քա-
հոնեալ և պահացող , 'ի ոտնձգութեանց եջմիածնի , որ ընկեր
և ոչ կամեցաւ յանձն առնուլ զպաշ իշխանութիւնն' որովհետև
հանգեալ էր յոյժ 'ի գառնութիւնէ ժամանակին , քայց բանա-
դատեալ 'ի քնոգեսոն և 'ի միաբանից եջմիածնի' զիրաւ կոչ-
ուսոյ նմա , իբրև ոտկոյն լեալ կալոյ յաթոռ կենդանեաւքն ասն ,
և ոչ ։ իսրև եսես' ընդ որ քան զոր ծանրոնապ հարկասուհան-
ջութեան պղատգեաց 'ի ոչ հայոց և ոչ ոյոց քրիստոնէից և ու-
ռասել ևս 'ի վրն սերուցն , ոչ ևս կարաց ժուժկալել . ուս-

1586 ՌՂԶ

աի ձեռնադրէ 'ի տեղի իւր զոր դասիճն հինգերորդ , որ և
եր Ծննդեամբ 'ի կոզմանցն եջմիածնոյ , ինչն աստանձնացուս
'ի վոնս ուրեք միւուս 'ի սնոյ իւր ։

'Ձայս բազումք յայդն հայոց յոյնմ գառնութեանն ընդ նկուն
լեալ խոպան 'ի հարստահարութենէ այլազգեացն և յաստանելու-
ցեալ հարեալ , լքին և թողին զերկիր քնակութեան իւրեանց ,
և գնացին յայլ ։ , իսկ ոմանք ուրք կին 'ի կոզմանցն արցախոյ և ու-
ռաստացոյ' 'ի կոզմանցն շամախոյ և գանձակոյ , ջուրան յեր-
կիրն պարսից , յոյս ոչ կորուսորդոյնքն կին ոտքս ։ պարսիկն
բնիկ , և երկու եղբարդութիւն նր 'ի խալեմայ ։ մեկնք ասլջամ 'ի
գիշոկայ ։ մեկնք փոքրիկ 'ի քաշիշ վիզնէ ։ մեկնք թաւկն 'ի
քրեանս գեղջն ։ և մեկնք հայկազն 'ի խանաշոխս գեղջն՝ որ
'ի քշաստա ։ Յայսեցան 'ի ոտա և քնակիւք լսելից գիւրելոյ 'ի

գա-

ՃՃ, ՚ի ՚ա
ՃՃ, ՚ի ՚ա

ՃՃ, ՚ի ՚ա

ՃՃ, ՚ի ՚ա

յայտ լէ այլեւայլ սեղմս ։ եւ ես գիտէ ոտանաւոր պատշտաման ։ ի ը-
ատաւոյ ։ ի ոչ ոք ներհատ եղեալ ։ ոչ ձեռնտէր բանից ։ զոր
ես ի ձեռն Ջանալոյ ասպետացն եղեալ ։ ի դպրութիւն ։ եւ
ես ի ձեռն Ջանալոյ ասպետացն եղեալ ։ ի դպրութիւն ։ եւ
ես ի ձեռն Ջանալոյ ասպետացն եղեալ ։ ի դպրութիւն ։ եւ

ես ի ձեռն Ջանալոյ ասպետացն եղեալ ։ ի դպրութիւն ։ եւ
ես ի ձեռն Ջանալոյ ասպետացն եղեալ ։ ի դպրութիւն ։ եւ

գնա՛ ընդ այդ. ապ անխիմք խոսել՝ ի սառուց և յաւ գրեթէ բոլոր
պատ ՚ն արևելից ծիրպէս յայնմահամ յայրկուսէ՛ն, և ամենևին
՚ի առաւտուան մոլեին ։ ո Ա՛ղբարի Ձմեռ վիճակեցաք (ասէ
,, գրիգոր աբեղայ) . ըստրուբ մեռն ինձ սպասանեալ ։ ի ՚ի
,, քրիստ հինից այլ ոգեկոչ . արձանչ է ՚ամ ՚ն , ապրիլն իրև
,, ոչխարք մէլրեալք , որոց ել հալիւ ի տանին՝ և ոչ միսի
,, ֆարաւել ասաւք , և ել որ ուզէին զգուշեսոլս ՚ի մի . յետ
,, և զմանոյ ներգաւել պատառ է գինոք . և ահա վճարեալ
,, ՚ի բանն հայոյ . ահ , փոք և երգայիք ՚ի վէր ձեր քառ
,, հիւրք երկիր ։

Ա՛ղբ միջոն. Եր ախռելոյ երգ զգիոյ ՚ի հայաստան , մին ՚ի 1601
ենդի՛ երգ ասուն եր ասնդրդի լեզուեան՝ յաւարի ետ. զահ
քաղաք կիւլիկիոյ , և կողոպտեաց զնուեալ ուսրանն . Ը
որ սրիւնալ լզած ազգային քաղաքացոյ կիւզիոն ասոյ ան
հան ՚ի կիւնաղաւեիան և մնաւ լսամ . 1601 . ամ . ՚ի յու
նուար . 2 . Ա ոգոտ ազգակոտ յոյնգանեան վիճակ անեծոցի .
որ և զառաքինն լնալ եր ազգերոտ խոչեայ . և ասնել բեր
գրկեր զգերոտ վիճակ ան կարկառեցի . Ա մեռանել ապո ա.
զարիայ՝ գնացին երկրքեն ՚ի բերիա . և գացին անդ ամեա
ինդ մեռել ՚ի դեկտեմբեր . Ա՛ եկնեալ անտի յոյնգանեան վիճակի
անեմ ուրեայ՝ գնաց յաստանա . և պետրոս մնայ ՚ի բերիա . և
զի դնան չեր եղեալ կիւզիկ ՚ի սիս՝ ժողովուրդն բերիոյ
առիպեցին զպետութա վիճակ , և նուան ձեռնադրել զնա կո.

Քե. պիկոտ ասոյ առանց գեաճառութեան ասելոյ ,

Օ այո իրքե յոնան միւռգանք ասոյ և այլ ժողովուրդք այնոր
ամեռոյ , խոսպիցան յեզի ՚ի. և կուտանալ ոտ յոյնգանեան վիճակ
յառնագաստեցին և ածին գնա ՚ի սիս . և ձեռնադրեցին կա
ղնուղիկոս ՚ի նոցին յայնժամ կիւզիկոսութիւնք ասոյ ևս երկու .
որոց մին նստեր ՚ի սիս , և միւսն ՚ի բերիոս . Ա՛նդնժամ բնդ
սէք մոռալ պատրիարքն կոստանդինուպոլսոյ գրիգոր կեռա.
նացի՝ որպէս յառաջագրեալ ենք , պոյմանս հղեալ ոգոտին , զի ի
թարգմանչացն վրացոյ գիրք առաջնոյն վիճակի միւսն ՚ի մահ ,
և ՚ի մեռանիլ միոյն՝ միւսն լիցի ինքնիշխան կաթուղիկոս . և
ոչնոյնս կացին անհոգ ոմանք իրք հոգին ՚ի գործոյ նորին իւր
յաջողանս ՚ի յիշատակարանս գրոց , մինչև ոտառաւ պետրոս .
և այնուհետև յաջողանեալ առաջնինն վարեր կիւզիկոսութեն .
Ա՛յլ զի յայտ մարդկան անկեալ եր ընդ պարանոց սեռոն ենդի
ուր նուեր գաւիթի պատրիարգ , ոչն ոչ յաջողանել կիւզիկո
սոյ բազում նպատուիրք ինչհանապարհ գնանալոյն վար
ուցք ,

Ե. Ա՛յլ պատրաստ ասեղոն կիւզիկոսին առաւել հաւատա
խոսն . զոյ վն երկրոնալ և սաստանալ շրջիկն ոմն առապաք

Ի մի՛ ան-
ե՛ կայց

երկաքին կիմշխոանդ այնր աթոռոյ գահերէն և մերքիսէն ։
Ոչ ին ի սմին ժամանակի երկոս վիճակք սրապիոն սեռսարդ ։ Ի սար. Ք.
սոց միւն նստեր ի բարերդ, ի վանքն վահանիսոս ։ իսկ Ի նստ. Ք.
միւսն՝ սր կոչիսը մեծ՝ երկնեսիոյ քաղաքն ։ և նստեր ա-
ռաքնապետ սրդոյ ։ այր իմաստուն և առաքինի՝ սրդի մե-
ծոսան ։ որ և սոներ ի հայրենի ժառանգսեն բեմ ստաց-
ուածս և ինչս ։ և եր սա աշակերտ գրոհատոս կեղեցւոյ ։ և
վէց հատրասոյ գիտասեն իւրոյ սատեաղ եր բեմ՝ սուկերտս ։
որս յանոնանէ յիշատակին սը ։ բարսեղ վիպ գիանական
սր կետոյ եղև ստաքնորդ սրդոյ ։ յովհաննես ստհայեցի՝ սր
եղև ստաքնորդ եղեսիոյ ։ արիստակես սատրանեցի ։ յովհէփ և
յովհաննէս ի հպսոյ ։ և միսս յովհաննէս վիպ ի քաղքերսա-
սոյ ։ և գրիգոր վիպ ի կնատրեոյ ։ այն և նախայիշել գրիգոր
կնատրացի՝ սր ի սմին ժամն նստեր պատրիարգ ի կոտսան-
գրհատոլիս ։ Ոչ ռեսաղ գչամչեան սրապիոն մեծի հերետոց կա-
թողիկոսացն գասեն և մերքիսեի՝ գլեցկն ստեղ հասս-
նստեր խորհրդ ակոյոց խրեսոնց ։ ես ոսեն ։ պորտք աճոսցն
էջմիածնի քաղմոցն ։ և մեք չկարեցոյ վճարել ճախատա-
կան փախստեաց շրջմն ։ և որդ՝ եթե գոս եկեալ վճարես-
ցես զպարտսդ ։ մեք կամք մերոյք հրաժարիմք ի կաճա-
ղնկատսեն մերմէ ։ և քեզ յանձն առնեմք զայն ։

1602 ադճ Այս լուեալ սրապիոն ։ և որոմեալ յոյժ վասն այնոսի
պատասց աճոսցն ։ և գնաց ի յատրեպ ։ և գնաց ի
գիւղաքաղաքն հին Ջուղայ ։ Իբրև լսան կին շինողքն ըզ-
գալսոսն նոր ։ եկին առ նա հնդեերց եպիսոք՝ սրք խոյհդա-
կից էին նմ ։ և կին ասեն ցնա ։ մեք ժողովեալ ի միասին՝ սկսան
խորհել վն առաքնորդեալ գործոյն ։ Այս ի խոսիլ սրապիոնի
ընդ նոսա ։ դժսնարացաւ ընդ այն մեռանել
եպիսկոպոսական լինել քանս

քանզի առաջի կայր զիրիկ ե ի կամ ձկաւորէն ; սիրան հո-
գալ և տառապիլ . և առին խորհուրդս գնալոյ գառանել , զի
կոտորածեն վճարել ինքեան զաբարս աշխարհն և զտառա-
պեան ազնուին վեհաշուխութենէ . Իսկ զի յայնմ ժամու ել
գիրիկ ասել զբանս վերոգրեալս առաջի ամենեցուն , ոչ
գիտեր ոք վիպասէրն ե ի նախարարսն գալոյ , յաղագս
ի հայոց գնացեալ էին կամ պատճառ , և զնախկին յուշա-
նան , խորհուրդ արարին երթալ անդր , և ինդրուցանել ժո-
ղովիլ ինչ , և կամելիսել զանհաւատսն ապստամբս և մատա-
ղել ի հայոց գնացեալ էին կամ պատճառ , և զնախկին յուշա-
նան , խորհուրդ արարին երթալ անդր , և ինդրուցանել ժո-
ղովիլ ինչ , և կամելիսել զանհաւատսն ապստամբս և մատա-
ղել ի հայոց գնացեալ էին կամ պատճառ , և զնախկին յուշա-
նան , խորհուրդ արարին երթալ անդր , և ինդրուցանել ժո-
ղովիլ ինչ , և կամելիսել զանհաւատսն ապստամբս և մատա-
ղել ի հայոց գնացեալ էին կամ պատճառ , և զնախկին յուշա-
նան , խորհուրդ արարին երթալ անդր , և ինդրուցանել ժո-
ղովիլ ինչ , և կամելիսել զանհաւատսն ապստամբս և մատա-

Ի ՀԱՅՈՑ ՎԱՀԱՆ

Հայոցաւք ընկերք. շահեցաւոյ յաղթութիւն հայոց, և տանջ
անդ ի մահ ի գերութիւն. Հոս և յայլոց տա-
ռաջնոյ : Գրգռութիւնք :

Ասացաք զնոսա ի վերոյ , զի տեսեալ ի տարին ջրեղէնի ,
զնոյնի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-
ղինդի , ել . ժողով մեծ ի մարզն Տարաւնոյ , և ոչ ի տա-

յոյզ լինէր, ամիրայն մարտն՝ պատի խուռն անուն՝ որ նստէր ի
տալանտա, նեղեալ յոյժ փաստի՝ որ նստաւ յետ Ջանիբեկայ
ի գաւիւտ, առաքեաց դեսպան զհաւատարիմ իւր զաւառ
խուռ առ շահաթաս, և ինքնայոյս եղև նմա դիմել ի վեր հայ-
աստանեայ, և վանել զօսմանեսն. և նա ասէ ձեռնատու եղեց
քեզ ոմ ոգւոյս. և ինքն ապստամբեցաւ յայլ փաստիկ.
Իսկ այլ ոմն ամիրայ մարտ հայցեալ ընկ ունուն խլասի օղ-
լու առայեալ՝ եկեալ ի մուսալրաման Ա՛. պատ առ շահա-
բաս, և մեծարեալ գրգռեաց զնա ի նոյն. ծանոյց նմա և
զմեծ արիութիւնն նրկրին, և խոստացաւ ինքեան ուղեկցել մի-
նուճ Ջնայլի նր և առաքեցաւ. Ասացին առ շահաբաս և այլ
քանի մի երևելի իշխանք մարտ. եւ նոքա ևս ի նոյն յորդո-

ԿԵՂԻՆ ՀԱՏ.

Հաստատեալ ապա շահաբաս ի միտս իւր՝ կոչեաց առ ինքն
զնախարարսն պարսից՝ յիւր գիտութ, և զդաշտարսն իւր. և հրա-
մայեաց նոցա զգաստ ունել զանձինս, և պատրաստել ի պա-
տերազմ. զի յանկարծակի յարձակեսցի ի վերայ քաղաքացն,
յորս տիկնիկն օսմանցիքն կային հնդոյ. Ոչ ոք միանգամ կարէ ճա-
նաչել զայնչափ ի վեր նորա ի տալտաւա քան զհաղար զո-
ղոմ. Ո այն իմացեալ շահաբաս՝ ելոյծ զգաստիչ, և խոս-
տաց ի վեր աւել քան զառաջինն. և պատերազմեալ չ նոսա ի դաշ-
տին սահիանա՝ վանեցաւ զգօրս նորա. յորում մարտի սպանաւ
հայթաչի բէկ՝ որ յիշեցաք ի վերոյ. և գործ արարեալ ան-
նեղատուր եղև նմա. Ընկնուժաւ ժողովեալ շահաբաս զիւր
պանդխտութ՝ որք կային յայնահիկ հողմանս, ծանեալ գնայս՝ եւ
և գնդեսցոյ եւս վարել յորդորն պարսից.

ԿԵՂԻՆ ՀԱԶ.

Իսկ զօրքն օսմանցւոց՝ որք գերծան ի պատերազմէն, և
պանդխտութ՝ որք կային յայնահիկ հողմանս, ծանեալ գնայս՝ եւ
անհնատուր եղև նմա. Ընկնուժաւ ժողովեալ շահաբասի զիւր
հայթաչի բէկ՝ որ յիշեցաք ի վերոյ. և գործ արարեալ ան-
նեղատուր եղև նմա. Ընկնուժաւ ժողովեալ շահաբասի զիւր

Ի՛ր ևս ի
ե՛ կոյս

կուսն , և փեսացուէր : Ի՛ յոյ խորհուրդ ոչ եհաս յականջս փիւ-
դականաց , որպ վէր առեալ ընդ ջեմ ստացուածս փսխանան ի
բնակաւէ իւրեանց , ու երկեալ ի վերինս և ի ըստորն անուսացեալ
անդրիմ՝ մնկն յայրս և ի փոպրաս , և տմանք ի Հոյս , և
ապաստանէր ձեռակին եղէց իրացն :

Օ՜այս իրրև լսեաս շահաբաս , վազվազակի առաքեաց ըզ-
չրսոգ սաւրսոն Նախարարսն զօրսն քաղմաք ի գաւառն Նախ-
ջմանայ վէր պահպանել ի՛ երկրին : Ի՛յլ ինչպէս եկեալ նո-
Նայս անդր , զօրք սամանցւոց կոդոպատկին զինքն անկան . և
լսեալ պարշտնան զրոյ սաւգանին՝ ամրացան ի քաղաք իւ-
րեանց , ի Նախիջաւան . իսկ այն զօրք՝ որք ի հարձակեցան դաշին-
ժայ եկեալ էին ի քաղաքն սիւնեաց , խոյս առնեալ սկսան՝
կամ ի՛ երևսն . և արդէն երկիւղ ի քաղաքացիսն վէր գայաւանան
շահաբասայ : Ի՛ զի պարտատեաքն ոչ ետուն ելմտծէլ՝ որք
Նատէին իրեանս , ելին յապաւէ տամնցւոց , կատկծէլ՝ նմ՝ ի-
ի՛ ձայ շահաբասայ՝ ու ևս կարէն պահպանել ինչ յայն սահման ,
պաքան զրաստին կձէին , և տանրսա պահպանէին ի՛ շէմ ըզ-
պաքան , և ևս ի՛ ձայսցեալ՝ նեղեին զնս յոյժ : Ետկ ևս ի՛
պետս քաղաքն ձցոյ Նայս՝ ի՛ ինքն չէ պարտական , քանզի
Նոյս անկէին , ի՛ն նրկիւղն և այն պատրսա . և զի ևս ևս
ասեն այժմ իշխան ոչ Նոյսդ , ըզ անկման վէմարել ըզ-
ասեն սմանց բնի՛ , և ոմանք ասկաս՝ ըզ կոյսն , վերծուս
ձեռաց Նոցս :

1604 ածք

Ի՛ . Ի՛ակ շահաբաս կացեալ՝ ի դաշխէժ զիմի ինչ՝ ստա-
ջեաց զնախարարսն դրկելոցս զաքս Ծանա՝ ի վէր Նախիջաւա-
Նոյ . զի սիրելոցն քաղաքին , և կացցէ անդ , մինչև ինքն ևս
եկեսցէ և՛ս Նախարարսն ոչնչով ոնոյ ի Նախիջաւան՝ խոտորու-
խնամատարելոյ ըզ իշխանս քաղաքին , և հաստատեցուսցէ զնս
հաս զքաղաքն առանց տագնապելոյ . ու հ՛յատացեալ՝ զի սր ա-
հաճացան , առեալ զաստղաշնծս իւր՝ մեհենացի անտի . և
սրսաւ հասեալ ինչ մեալ , մեսալ՝ Օ՜այսպիսի հրամանս լսելէ
քաղաքացւոյն , ինքեանք և բնակիչ գնացին տնաի , քանզ բնակիչ
և ոս մեացին անդ՝ մեանդ սրք յետին ինչ , փոխեալ զգեստս
իւրեանց և հարձակեալ գմնացեալ ի սարսափ պարսից : Ի՛ յոր-
ժամ հանդարտեցաս երկիրն , դարձան փախստեայքն զդրս
ինչեացն ոչխ , և քանակացան իւրաքանչիւր ի յոտանս իւ-
րեանց :

Ի՛ ևդև խրթև չահաբաս զանցս Նախջմանայ , և
ջեալ ի գաղխմայ յաւետաց գալ ոնդէ . և յայնժամ մեծ երկ-
իւղ ի՛ ամենայն կողմանս ի յոտանս իւրեանց :

Ամ եւ Յունս 1604 ռնգ

՚ի գեհենագործսն ընկալայ , եւ ոչ ընդունայն ետուր ինձ զայնչափ իշխանութիւն՝ այլ զի ապրեցուցից զանձինս բազումս՝ որպէս եւ ինքն ասաց՝ ոչ կամի զմահ մեղաւորի , այլ զի դարձցի եւ կեցցէ : Ընդէ՞ր ոչ ասեմ եւ ես՝ զի

1604 Մարտ

առաւել կարեւորութեան ։ որք կրկին ի խիստ ծանրագոյն
և աւուրք ինչ ի վերայ ի հիւանդութիւն անկեալ ։ ի ժամ
մահուանն կարգեալ զիրս իւր ։ և զինչս ամենայն ։ որ
ինչ ունէր ։ զանազան տեղեաց ։ և ամենայն ինչ

անդէտ և խաչտնց և պատուաց երեր ալանհիւրանոց ընդ-
ոչգաս , որ նոսունալ հայր Տանդեալ երկնաւոր ։ Յայնժամ
հրամանն ետ քահանայն քնարել ի գերեզման , և որոշել զհիկն ի
քնարկայ ։ և որք եկեր էին , զանձին զնա ետ վարել ։ Եւ պար-
սից ։ իսկ զանարն զեռեզեցցոյ խրճ գիշ ոտուկս ի տեղիս
իրեանց , եգեալ ի մի իւրաքանչիւր ոչ վիրակոցաս և հար-
կաստան ։

1605 աշխ

Ինչ ինքն քահանայն գիտի պատճառն ասիան լինն չէ երկնանայ
եւան զայն ։ և ետ մատնեալ հարցաքննել ամ տեղիս , եթե պար-
սից է այսահետև ծրուի ձեր հայոց ։ Յայնեալ ապա առ ինքն
զգաւթի և զմիչքիսկի կնդիկա՝ ասէ ցնոսա ։ այս գիտեք ես
թէ ոչ , զի ի տիրել միամ յ'ոսոյ նոցա լինի ամ ինչ և ամ
ունձ , ոչ ձեացեալ իցէ ։ և քանզի ես տիրեցի այժմ ձեռս ա-
մենեցուդ , ապա և ամ ինչք ոչ ոչ ձեացեալք են առաւ , և որք
ինն ի պարտատէրս նոցա , յարքունիս իմ պատուին գնալ ։
Այլ՝ ես գիտեմ՝ զի ես ետ ձեզ բնչ գանձք՝ զոյս առել է ձեր
ի նոցանէ իբր պարտիչս ։ բնչքիր ապա պահս ես իս անցա-
պող ։ և մի ինչ երկնչիք , զի ես ատց ձեզ ձեռնտու , ինչ իմ
ուաճալ է ի ոչնչանէ զայն ձեռ գանձս , և ինչ՝ սք ոչ ևս են
պարտատիրոն վճարելոյ ։

Օ այս իրրև լուան կնդիկաւնքն , ակնէցան , ուսկայան և
ընկճեցան ի սիրտս իւրեանց ։ զի տա որ պարտատեն նոցին վճ
ազատելոյ ի պարտուց , նման տանուկին վճարել ի որսալի պար-
տական եին ։ այլ յոյժ գոհացա ։ Եթէ զաւետ ասէին ։ Այս
զի ոչ էր նոցա ոչ հնար ազատելոյ , և ոչ ինչ վճարելոյ , խու-
վեցան անհնարին տանջանաց ։ և ապա իւրեանց և ոսկանոյ
տան և անտի մուրացեալ , և ծանր տանջանաք փոխ առեալ
բերին տա նա զրկալ ինչ պարտական եին վճարել տանուց-
ող ։ և ընդէռ նա բնչ ինչ եւս պահանջեր , բայց նչ հատ-
ուցանեն վճարեալ յոյցեալ ընդ այսպէս միայն եին պարտ
խրեանց , հաւնէ շուտացուցին գնա ։ և դիրծան ի ձեռաց նո-
Ոչոյց ոչ գնծաւ արտարին կնդիկս ։ քանզի ի պահանջել
շուհարատոյ գանձս ի կնդիկոյ , էրրև բանք հոգին վանեն
առաջի նորա , վաղվաղակի առաքինոյ զառ նա գնաւ իւր
Հանգերձ ապատաւորք կնդիկայնց գաւթի և միչքիսկեի ,
զի ի նմանէ եւս առցեն բնչ ինչ ։ Այս իրրև եկին նչ ի ջա-
զոյ , գոռալ զարտասին կոյսն գնա , և եկեն յարձակեան ան
պահանջին ինչ նման գանձ բնչ ։ և նա զոր ինչ և ունէր՝ ետ
նոցա ։ բայց հոգիսիք ոչ շատացեալ նչ առաւել և ս պահան-
քին ։ և յոչ կոյսել նչ վճարել՝ մատնեցին ի ատեանն ։ քանզ
զի հանդիսն գնա յիսի օր ի գաւնս և ի հրատարակի և կա-

ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՄԵՐ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՑԱՆ ՄԵՐ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՐԿՉԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՄԱՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՑԱՆ ՄԵՐ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՐԿՉԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՄԱՐ

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՄԵՐ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՑԱՆ ՄԵՐ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՐԿՉԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՄԱՐ

Յաղթահարութիւն սուրբ աստուածածնի մեր յաղթահարութեան համար սուրբ հարցան մեր Յիսուսի Քրիստոսի փրկչին աստուածային մեր համար

Ա. Ի ՏԱՐԻ ՀԱՅԵԼ Ի ԿԻԹԻԿՈՍԱՑ ԱՄՍԻ ԻՆՔ. Ա.

ՀՄՀ ամ
և հայոց
1605
ամ[illegible]

կոսը՝ և սչ հաս հարկաց ։ Լաւ փրկ նոյ ինքն ազնիի մէջ զեր-
կերն , այլ չժողովարդ երկրին հարկատուս ինքեան և ծա-
ւայս և հաղագործս ։

Ե ։ Ի խորհիլ նմա զայս՝ աղդ եղև նմա , ընկ սիման փա-
շայ եղեալ ի կոստիս՝ պայ տաշնապատ ի վէմ քոյ ։ Ընդ զահի
հարեալ շահաբատայ վաղվաղակի հալեաց առ ինքն զմեծամե-
հայոց ։ յորս երևելի ևր յաշխարհս երից երեսանցի՝ ուղայ տէր
տրն առաջեալ ։ և կիզծառատուժ չունէն առաջի նոյ իբր ցա-
սակից թշնամուսն նորին ցուցանելով՝ առ ։ զմա ահա առա-
ջամարտիչք անթիւ բազմանային ։ և ես ի պատրաստի եմ պա-
տրաստիլ ընդ նմա զորօք իմովք ։ և զիաուն՝ զի յայտնիսի պա-
տերազմանս մեծամեծ ձեռամբ և ոնատնկել աշխատ պատա-
հին ձեզ և սրդեաց և կռնանոյ ձերոյ ։ Ինձեզ ի լլեսազիսոյ և
յոնգասոյ ասպատակաց ։ սլլք ասկոր են յաստել յայսմիսի
ժամս ։ Ղաղաւոր ոգաստրին՝ կասիլով լոմ զլուորին ձեր՝ խոր-
հուրդ ըսալ առամ ձեզ ։ իբր զի առնեալ ձեր զնամ քնակիլս
ի ուրաքանչիւր գասատաց Հին ձերոյ՝ հանդիպ զնս ի քնակասեց
իւրաքանչիւր Հանդերձ առագաստածածկօք և աղխնաք նոցին և պատ-
րաստ , և առաքիք ի հետասար առնիս ։ և նասիք առ զմիմ
ինչ յատրհասի ։ և մեր սուա պատերազմեսցուք ընդ ասան-
դին ։ և Հնձէ լաղթեսլ վանհսցուք զնս ասան՝ դարձիքիք ոգս-
րէն , և քնակասիքիք խաղաղանալով ի քնակատեին ձեր խաղա-
զս Ն , և լինիքիք ձէ իշխանաւք մերով ։ Այս եղեն ղ հա-
ւատացք յաղթել նմ , գնասք մեր չ մեր , և գուք դառնայք
և լինիք ձէ իշխանասեմք նոյ ։ Լաւ զայս առացեալ՝ եհան զնս
յեկեսաց խորս ։

Ակ նոյ ծանուցեալ պատգամս ասաց նմ՝ մնասեան առ նա-
խասրս իւր ասս խասս ։ և առաքի ոդիին նոյ զպեսպես ոգա-
Հասան ։ Յիկս ասեն աղնասուսին է՝ և ամենս մեա ։ և մեզ չի
Հնար հանդ երթել ձէ բասնի սլիասյեցպատասան ։ գրասոք
և ապականին մեզ ասս բառնալոյ զայիս մէջ և զնասկաի ։
լմոզ չհինանգացնալոյն և զնեբս ։ վայ խնդրելիք յաստելել
զայդ գործ մինձ ի գարասս ։ Լաւ շահաբատ ոգ ինչ առաս-
նել՝ ոնդնէ զաղիսլաւի հալեաց զնսպասատս խոր , և կար-
գեաց ի նոյն վերահսկաս իսպասքանչիւր գասատաց և սահ-
մանաց Հին հալոց հանդ երթ զորօք նոյին ։ և ի վէ նոյն նոցա
կացցեն իշխան. զամերգասնս նախատոր երեսանս ։ և հրամայ-
եաց նոյ՝ զի ուր և հատանիցին ասք ի բեանց՝ առ Հնձի վարես.
զեն չհաց ունան զնս ոնոր ասնել՝ ասլ Հնձի և ոնատնօք իւրաքանչ-
և ասդասլանեն ի գ ասչան արատատաց՝ ասնել ոնատ չհն ոգոր-
ոգց ։ և մի թ ոգասցոն և մի դնաց և մի ոգել ասնել ասմունկն ։ Լ

պինդն ի գետնէ ելցէ՝ և ոտիւք իւրովք կայցէ, և հոգ տանցի՛ն, առնուլ ի
նայելոյ և ուղղելոյ, ոչ ծերոյ և ոչ տղայի, ոչ հիւանդի և
ոչ տկարի։

Ա. Կոր. Ը. Ե. Եւ երբեմն տարածելով լեզու այսր հիւանդին, բնկճի՛ ի
հոգւոյ առեալ վերնոյն ընտանեաց հմայութեամբ առատ պատ-
րաստ, նաև գիտասցի՛ զիւրմէնէ՝ եւ զբանս պիտանիս՝ իմն ի
խոր տեղիս անհատացեալ ձայնս՝ և քնքուշ ելեւն ի բարձրաւան-
դակ տեղիս՝ և մինչև յոյժ անհատացեալ ժողովոյ, և ամփոփան
ի ծոցին իրաց յատուկաւոր, մինչև տղայն մերկ ցասցի՛ն զա-
նոսիկ ի ձեռաց և յաւանա՛ն զնոյն պատրաստակ և սիրելագոյն
և յոյժ տեղիս։

Ա. Կոր. Ը. Ե. Եթէ տեսանէ պատկառ առեալ վշտացեալ հրամանս ընտա-
նեաց՝ ակամա տեղիք իւրաքանչիւր իրեանց զորձք ի ձեռս
և ի գիրկս ու գուռանաց գաւառաց՝ սկսոտ ի սահմանացն
Ղրղզստանի մինչև ի լուռ, ի նախնիսմանաց մինչև ի կուր գետ, ի
վաղարշապետական մինչ ի յորոտան, և ի յորոտան գաւառէ մինչև
յոյժ ես ի դաշտէն Նոյեմբեր և ի սահմանս թլուսեանց և
ոչ ըմբռնեալ նոցա։ Ղեմեալ այլ յայսոսիկ տեղիս իբրև զայս
հրամանատարն առաքեցեր զնոսա վասն։ և անշնորհն առաջնո-
պատ ի գետս կորզեալ զնոսա մարտ ի քնասէրն իբրանայ (թող
ի սահմանսդ ինձ գնալոյդ, և զաղ յաստեր ձգելոյ) վարկեցին
իբրև զկրաման հասոյ խոնարհելդ և իբրև զնոսա անդեաց խոս-
նալոյ։ և առաջն արկեալ զնա՝ ածին հասուցին ի բարձ-
առատ գաւառն արարատեան ուր կիմածին։ Ա. Յետ տեղւոյ,
յորում վարեցին զնա՝ հաւր արկեալ սրտիկին գ[illegible]ածա, և
ապարանքին զնոսա հարմարեալ տարին և փութով, վասոյ և յոյժ
ի, և սկսեալ պիտանի՝ ոչ ի ժամանակ անգ ի սահմանսդ
ի գալն պատրաստ ելեալ և տեսի բնակեալ։ Զայն ի տե-
առաջ ժամանակաց վարելոյ զնոսա բնակեալ իբրանայ՝ ի ա
յատարուցին գաւառաջ անդրէն յետս։ Այսպէս և զնոյնսն
յաստարուցին գաւառաջ անդրէն յետս։ Այսպէս և զնոյնսն
գաւառն սահմն, և ի երիտասարդին զնոս գնալ գաւառաջ՝ որք ինա-
կեալ էին։ և գտանէ՛ ի նոսա զգաստ[illegible]ն գնալոյ նոսա
և զիւրքեանսն հանդերձ ամենայն գնացեալ և վերադարձեալ
և զիւրքեանսն հանդերձ ամենայն գնացեալ և վերադարձեալ
առաջին նստանէն և զնա յոյժ եղանէն։ Ա. Ի ամենայ ի մեռ-
բանից անտի ելցէ՛ զնոյն ի ժամանակ ոտիւք ելանելոյ
գերծան։

Ա. Կոր. Ը. Ե. Ոչ քնասիրեալ զնոյնն գաւառաջ գործելոյն գոյգիսիկ
ինչ գործ, որ ելնէ առ[illegible] կոյսանան անձանց նոյ։ քանզի ա-
նուշ՝ ի ձեռս գտանէ, որ ելնէ ի վարչ[illegible] ինչ ի գործ
գերծան։

ՃՃ եւ Հայոց 1605 ձեռք

թալար առնէայտանաքեա առնել եւ խաւսանել ընդ ի գօրսայ ա-
նին նոցա զօրսն իւրեանց ի վէրն ՝ և թէմ խաւսանգաւառ և ա-
և քաղաքիք ։ Օրսն իւրեւ լուսաւ ամբրգաւնա դասուրար լինել
գրկելոյ ի գուշտ սուր ։

Լու մինչդեռ սուր ի գաւառն երկնա , ազդ եղեւ նմա՝ եթէ կոն
թէմք ի գաւառաւ սուսի , որ փախուցեալ են և նատին յամաւր
վայրս լիրանդն գաւառոյ , և յոնմանացեց այլոյ . և որս և մա-
նաւել ենին հաւուց թ սուսոյ գօնիցն , և յաճուատ ր նախկո-
սող գնացեալ ուսին ։ Ընդ որ ոչ ոք՝ ոչ եթէ այլոյ ի ասելոյ մեր
վերադարձ սասպանեաց՝ գնացին ի ձորն գիլարդայ , և
ի քահանայից և ի ժողովուրդ գնացին ի ձորն գիլարդայ , և
մանաւ յայլ սի ձոր՝ որ էր ի միջ թարձրացեալ քարաժայ-
ոից , նստան անդ յապաւէնի ։

Օրսն լուեալ ամբրգաւնոյ՝ եաւ զգօրս իւր , և գնաց ի ձոր
անդր ։ և կացեալ յանդիման տեղւոյն ի ստուէ՝ ձայնեաց ի վեր
ի յայրն , և խոզաղաբէր կոչեաց զնոս իջանել անտի . իսկ սրք
առաքելոյ ի վեր և դժուարին խոսաւոցս վիմաց , և ըմ.
բռնեալ զսուր ծայրս սպասաւորի ցցելոյ՝ ելին ի վեր գտու-
ծոյսն . և անտի իբր օձ գլխաշուր սուիելոյ ինքն ի դուռն
այրին , և ձայնեալ միով ոտքուն ի գրոյց անտի ի ներքս՝ ել-
ջայն ետս մանաւելի եղկսին ի լեզու այլազգեացս ։ Իսկ հայնեան
լուեալ զայնմանէ՝ ոչ կարացաւ պինել . զի սակաւացեալ ի ձայնէն՝
շարժուցաւ , և զրկեալ քարացաւ սիրտ նոցա ։ Այնուհետեւ
ի ներքս պարսկին սուր ի ձեռին՝ ձիսեալ չկնկան արտաքս .
և հասեալ զգլուխս նորա յնկեղ ի վայր առաջի ամբրգաւնոյ
նախարարացն ։ Օրսն իւրեւ տեսին յնկերեալ նոր , ինքեանք ա-
նուել ի ներքս՝ կուլուս զամսին , և ինքեանք ի խոտարհ , և
յաւելեալ ի ներքին խորս սպանին , զոր միանգամայն կամե-
ցան էնանել՝ ապանին , և զնամ ինչս նոցա տանել հաւեցին ի վայր
Ապա ամբրգաւնա հրամայեաց զամենս ինքնայեալ առնել ապա-
նել , և գիշերացեալն առնել ի խանակ ժողովելոյն ի
գաշտն ։

Ա . Ա , և լինել ապա այսպէս՝ գիտացեալ հաւատացեալ ամեր.
գաւնա , ինչ կան նաև յայլ գիմ առնել զամենայն քաղաքս ի ձեռս
թաքուր կեալք . ընդայն զամենայն դժուարին կր ի ամենայն
գաւնա , ինչ կան նաև յայլ գիմ առնել զամենայն քաղաքս ի ձեռս

պատուոյ, զի ոչ ի ժամանակ. ոմանք։

ի ծագ ։ զոր և յոյժ կսկծմունդ շօշափականին սրտիցն զգէր զի ոչ ի ժամանակ ի պատուոյ ի գործ ի ծագ ։ զոր և յոյժ կսկծմունդ շօշափականին սրտիցն զգէր զի ոչ ի ժամանակ ի պատուոյ ի գործ ի ծագ ։ զոր և յոյժ կսկծմունդ շօշափականին սրտիցն զգէր

Վէպ · Հ · Թղթ · ԽԲ · 548

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

Հնազանդ ազեցաւ, այլ հոգին ի վերայ հարց յանդգնացաւել պետութեան ընդդէմ հեթանոս երեսաց, եւ ի վայել ի պարսպատուն,

ՈՒ ելանել նախարարացն սպարապետին Հայոց ընդդէմ հրամանի թագաւորին Պարսից, եւ զանհնազանդութիւնն զոր արարին առ նա, եւ զհրամանն զոր ետ ի վերայ նոցա, եւ զհնազանդութիւնն զոր կատարեցին նոքա։

Ապա ի տեսանել զայս Վարդանայ, եւ ի գիտանալ զանհնազանդութիւն նոցա, եւ զհրամանն զոր ետ ի վերայ նոցա, ոչ ինչ ինքն ի միտ առեալ, եւ ոչ ինչ ի խորհուրդ արարեալ, զի ոչ ինչ ունէր ինքն ի մեղս, զի ոչ ինչ ի հրամանէ թագաւորին ելեալ էր, եւ ոչ ինչ ի հնազանդութենէ նախարարացն, զի ոչ ինչ ի հրամանէ սպարապետին ելեալ էր, եւ ոչ ինչ ի հնազանդութենէ նոցա, զի ոչ ինչ ի հրամանէ թագաւորին ելեալ էր, եւ

Յուդայի

կրկնեցին։ Ասացեալ առ տկտուսիլն՝ զի կատարեալ զգլխովքն
մեռանելոցդ խոստացար, ասէրմէ դու՝ եւ չկատարեալ

ՀՅ ՓԱ
Հայոց
1695
ՌՃՂԴ

ջուրցն պատատուել՝ ի ջուլոյ սուտի յոտիշատակին ։ և բազում
թեզիզա գոլով ի ջուր՝ յայելով անցանել ինքեանցին ։ յայ
լմլմունել տեսարաց զոտից նոցա նաքա ևս ընդ. Նոսին ի խոր
ոչգունեին ։ Լ՚ատելովք ի խուճապելոց դիմեցաւքա՝ ի մի
ջոցից ընկղմեցան ։ և ջնջեցաւ ի յերկրէ գործոյն չար
լեալ՝ առնչեանացին ։ զայս լսելով պրաջեղո վայոից ուռեալ
սաներ յայոլմ ի գեաչի ։ Խոկ ի ծնագնելոց ոմոնք քրքնիս
լուգելով կերծանին, և ոմոնք ջնայցո նաւոկոց ընդունելով
ուղին ։ ոմոնք զոգիս ձիոց և եզանց ուներով ոնոյանեին,
և ոմանք յորիպայի էրազրգոց ձգեալ ձաղոյրեին ։
Այսու աղեսուղն ոնցս՝ ի վերել և ի ընուլ պարսից զժար.
վեցին ի գետս անդր, բազաւորեցաւ ի գուռան խոսրովիկ կրմո
սոնեսոյս՝ առնն ի ձեռոց նոցո զրկիլ կոնդիս և զոզջկուեան և
գինեսիրեան պեզեիկո ։ ոմանք ոտին զդռոս, և անյուսացուբ
յոմնիկոյս գեռոյե անձաոս ։ բայց յետ ոնցուբացանելց գնոռա
անդր՝ ուռեալ սանեին ։ ուր և կասկին ։ Այսո գործ թո
գուքն ևս գաղուն գալն եցին ։ իբրև զի ի խուսան ունոյ յանպոնել
ժաղովեցան ոմն յոյնիկոյս ։ ոմ ոնալ կրկնեցիկո ի ձեռ՚ յոսկեալ
կնեալ ուռին և սարսուն գին ։ և ոմանք ոսպատուելով գայս
կորչեցին ի ձեռաց նոյ գիմանալո նոսին ։

Ա. Ոսկն ժամանակի և կրկին ասլին որինակաւ վո
րոյին առաքինին և գերազոյնքս ։ զոմունչ յոյժաւ հանգա
ցոյք պարսից վարքին գժազաչուբցն ի գ պատուավոյսոյն եղ
ջերոյ ի սահմանս ջուղայու ։ գոչեաց չոհրատ առաջի իւր
զերուհմով գրոչ ի՚ որ էր հղոլոյք ոսկեաբէ գին գրացոյ ։ և
գուրեաբ էր յոյժ գոչի ։ ըստ որում չիշեցաք ի գլ . ժբ . է
էջ ։ 534 ։ և հրամայեաց նմա գնա՚ ի ջուղայ ։ և հանել ան
տի միաշոյգն գոճ՚ քանիցս ։ և վարել՚ ի սարտ ։ Հասեալ
ի հանգոյն լինն գնա ձեռոյն հանգերձ սրբազնի հրամայուա
կաբ և զարբք ի ջուղայ՝ կոչեաց գոնեծ ոսկեձ ջուղայեցաց ։
ոսոսանի ոսպատուհանք սուրցն իւր նոյ գործուածս չահոյա
տուց ։ և ընկենոցաւ գիրուվարսանն ։ ա ասոյ սիրեալ ոնձնե
ոիկո՝ ի սկի ջուղայաբ ։ որոյ ձայն ոլորեալ գայնէին ի փո
զոցս ։ հրամանե ի ։ ոնձի ի՚ ոսպատուգին չահաբոսոյ բնոսիցոյ
ջուղայու՝ ելանել ի բնուսիուն ձերոյ ։ և գնալ գձեն սոյ
սիոյ ։ և ոչո երեք սաուրք ձեզ որոյասոյ ։ որ ոչ գոյցի սուտ
չեա երթոյ սաուրդ ։ ոնչինս սկսցի ։ և ինչ գնոյա և ընտանիք
յորդուսիս առցին ։ և որ սկանչսուս գիսիկոյ գիսոյ ինոչիկ ։
ևնձ ոչ զոյնչսիոյն գուզցի ։ ոսոսպ ևնձ սոսցին յոչցս ։
ևսոյն ։ և գբաս ոչ ևնձ լինցի ինձերի ։
Օ սյո ինչ ։ լսան ջուղայեցիցք ։ յոնասոնելի ոսոգ յոնու
նեցոյս սոկցին ։ և շուսոյ գոն յանձիս իւրեանց ։ բայց քան

ցին Սահմ. ապատնուցելոյ ի վէր կացին , ու ընդ հնամ գանգատել ասելի քան վերին ցասուցս ի յաղագաբէ , ահա մայ կամաց սկսան աձապուրել և ժաղովիլ զնա՛ ընտանիս և զինչս իսրեանց , և բառնալ ի վիրայ դքաւուտաց , և երկնել ի քաղաքին : Ապա ասացեալ ածէ ցվէր սակաւարիւղ ժամադրութենէն , որպ ա զգաւառ քաղաքին ոչ կարելին պատրաստութեան գրուանս զատնել , և զմեծապէս ինչս անկատած բառնալ անսաի . սեամբ գրեթէ ըզկնայն ճաղեցին զարս ըզ երկրաւ ի յատուկս ասելոց իսրեանց , ակն ունելով մեռանգաւ գալ և առնալ : և ըզ կնասն անարգեն իսկ յատարն երգեն զարացն ոտրանց , մի մեռանել ինչ ի տանս քաղաքացոյ ասան ասան և ասելի հայ փոսաձա շուշանեղեն ջեր , և իբրև լեռ կամելով օձնել , ժողովեցին ըզ կնասն և զիարտախ ասելոց ինչ , և քառնացին ի մէջ գրասատաց . և ոչ ինչ ցանկալի ծաներ յաչս նոցա , երթալով յաղիւսակին .

և ապա ըզդէմն գառնացին , ոչ ապատհասական առնելին ,

Ըստ ինէական սկզբ փարթամացն էին և կարողք ի քաղաքացոյ ասոյ , սպարիսի առաքինասք մարթանացան եղանել անսան , քանզ աղքատաբք և անկարգ ապրիք և ծնեալք , ոչ ոյ ինչ կոյր թոյլ ինէի բնակասելի խարհանդ անել . յանկնարելոս նեղել ռասկիրապետն և լսելի վէր ոչ կնել նոցա ասան . սեամբ և ապրա ի քերան առեալ մեծապետն ձայնին ազաղակելն յանգիլ . ոնան պատասխ , ասր թաղցաք առնն զաստնս մեր և զիշխրեսի բրատիս ինձ , և ղեկուցցին ոչ մերոց : Ի, յլ պարսի կցր յանհնագոհարկանելոյ զնոյ չարչարս իսրեանցն ազաքինասկին վաղվաղել եկանել ի քաղաքին . և ինկալոս եղեն ոմանք ոչ ի խառն անդ փախստեան անկեալ ի միրձակոյ լերինս և բոնամատոյց անդիս զաղեցան , բայց քաղեսացին առհասարակ սրբ կին ի ջուրայ , լողով և ոտրատով եկին ի քաղաքին , և ոչ ինոց ասալ և ոչ մի ոք ասնեսին : Ապա եկեալ ետուան զատնացան ասելն քաղաքին ի ձեռ զգասնարին ասոյ խաղասոյ , և քառհանողք ասելն զինսանաս մեծաւ եկեղեցացն , ոչ իբրև հասին ասասչի եկելեցս ոչ մի ձեռասնին , ոչ եր ազատարոյ զարտարին ասնեսքին ազնասալ ձայնիւ ուրոան զոլել ասելոյն . և նոքա յանդիմանել զինսանաս եկեղեցացոյ և ասոյց

խրեանց , ասրկին զոյասոիկ ի գնան ,

Ոչ ասկ շահաքաս չես անցաւանկելոյ զինչ քառհասկ ժիլիզ ասոյն ինչ յանդիմանան ընտանեաս , և իբրև եհաս , ընկ ժողովեալ ինն ընտանեսիքք ինչր գնասոյն փաքեցոյց զնկերակցասն վասել զինն . և հասկելով իբր ինն սպրոնել ինչ հրամանն ետ զղոյց խոյ , ոչ ոչնեսին ինչ , (յլ ոչ յոր ետ և ինչ ծուչսկեցաց . զի զորքն ըստ առաջնասին նոհնուկ ի յոյսոյ գասկել անդ զասքն հնձեն և գմանկասոս , ոչդնասին և զինչս սերեսքեն , բոսս հա-

Ա. Տր. Ա. կայս. 1605 ամ.

Ձայս իւրեանց յանիշատակել՝ խոյս տային յանձանաձի տէղից, [1]
Ոչ ոքը միանգամ անձամբ կամիլին անցանել չէ գնան՝ քա-
զաքը ի ձեռն վանգելին, մէջից տիարք և ծերք, և հիղձ-
նաբին ի ջուրն. վիրէ յայսկայս և յայնկոյս յեզր գետոյն
դիակունք հեղձուցիչ դիւրանէին, և այսպես գրի ելն ըստ
ասմն նման անցիցն առաջնոց եղև և անցք ջնջեցաւոյց. զաս
տարեալ հասուցին պարսիկք մինչև ի մեծ քաղաքն ժողովըր-
դեանն,

Լսելով անդ շահաբասայ առաջի իւր զթագհաղորդի՝ ան-
ցեալ, ի հոնել քս զվանգելիչս ջնջեցաւոյց՝ այլնոքը զբնակուածս
քաղքին. և նա ասէ. մեր իմ այսպիսի հրամանն առեալ յար-
քայեդ. Այս ձեզ շահաբաս զայրացեալն, երկի փաթթանա-
կի զօրօք, և բռնադրակ հրոյ առեր ձարակ զքաղաքդ, վի մի
լիցի ձեզ այս ակնկալութեն դառնալոյ անգրկեն ի բնակուածի
իւրեանց, Ընդառեալ ապա անգր թագհաղորդի և զօրքն նո-
յոն ընդ նմա, լուծին զնաւելացա մեծեալս նոսին, և արկին
յետ առեալ. և ինքեանք սկսան քանդել զքաղաքն, և եղ-
ծեալ զքաղաքդ՝ էլին անտի, և գարձան առ Թագաւորն, և
նոա եղեալ գնացք ի գաղրիժ ընդ Ճանապարհ սեղիլ,

[1] Ասկ պատահի ժողովրդեանն ածին պարսիկք ընդ ան-
ձամբ և ընդ գիւղաքարին խորասարդոս վրայ լերանց և ձորոց, զի
մի օտանգիք սպասցին զինի և գացեն զնա. և հասեալ լեր-
կիր ասպահով՝ ետուն նոցա ձեռնել անգնէն. Իսկ ապա ի գալ
գարնան՝ առեալ առքան զնա ի գաղրիժ. և շահաբաս վաղ-
վաղակի առաքեաց զնա ի պարսկաստան, պատասխան առնել
գաւառացոցին և զաղնաձականն՝ ի քաղաքն ուր քնակե-
ցուցանել. և զինականն և զգիւղականն ածուել ի շրջա-
նայ գաւառս նորա, ի Երդրոն, յասկիսն, ի վանգիման,
ի ջուլաստ, ի փարիս և ի վուրսիարիս. և զանձին ղգուշանալ
և խնամով պահել, և մի բնաւ իւիք տեղել գնա. Իսկ էին ամ
հայք վարեալք ի շահաբասայ ի ամին նոսափի յասպահան՝
եկիսատասան հազար տունք, իմն ղիորուսեալսն ի Ճանա-
պարհի. Իսկ ինքն շահաբաս հետց անդ ի դաղիժ, ղի աես-
ցէ պատրաստուելի պատերազմի ընդդէմ օսմանցւոց. և զա-
ռիքս նոա ղահաբաս պարձայ կերեան.

Ոմն ինդրեաց ի գաղրիժ էին ժողովրդեանն, լսա եղև թագ-
հաղորդ զնալ բերկին, թէ թիմն ի բնակչացն ջնջեցաւ գնա-
րիւք և պատճառանօք փախուցանայ անկիսալ և ամրացաւ ի
լերինս և ի ձորս ոչխարդ պարսելոյ ճն անդրկեն ի ջնջոյց. Ինդ
այս սրտահատ ճղ յոյժ առաքեալ զմի ոմն ի գործակալացն
իւրոյ հաստատագոյ կաչիցնալ, զի հանցէ և գնա անտի, և
առցէ ի պարս. Իսկ էր էկեալ եղեալ ընդ ձեռ զաղաքիւրեն

Հայոց ժողովեալ ոմանք, և հալած զնացին զինք. եկիր և զնա
մնա՛ ի մատակաց Տեառ, և տարածանիցեք սահմն առեալ տա-
ղաւ առաքեալոյն յաւուրսին։

Ա.Թես.Դ.Ե Ա՛ասց ի մտի ոմն ժողովրդոց ի պարսս, մեր ըմբռնեմք կա-
թողիկոս Հայոցս ի մեր ձեռն թուխտակիք՝ ի կեռ Հանդիսի եկին ի կը-
միածին. և զառեալ զնացեալ և զկնդրեալ եղիցիմանն և
զարեզարս՝ նուաստ անդ ոմիսն ինչ. յոյժ քաջն անուղղա
եր զարձեալ տեղին, եկեալ անուն գնաց յերեսս, և եկաց
ոմն. Ոսկ գաւեթի կնքեին վանկացս ընդ ժողովեցեալսն ի
պարապատսան. և մնաց ի քէջեն առաջնեան։

Ա.Թես.Դ.Զ Ջ. Եղե իրրև ըմբռնե սիրան գնալոյ սարաստեցա ա-
մանդոյ, ինե շահաստս վարել և ժողովրդեն առ հաստատակ
աղխնեք երկնանց ի դամիկ, զարմացաւ յոյժ. գիտէր ասե
ղոյսան գաւեթի կարգ վճարել նա զայս գործ. և առաքեաց
զառնոս՝ տեսանել ևս ոնց եղե, և իբրև առաքեալ գնաց,
ու Տամասպանեցաց պետիկ գնաս, երկուցեալ ինե գազան գա-
ղան ինչ գործեցեն նմա պատրուակ. Ոչ ևս երեալ ի ներս
ջուխանոյ գնաց ի առաջնոն ասատապատսայ. և անտի անցեալ
ի երասխ գետ գնաց ի գան, և Հանգեաց անդրէն. յաւուս
Ամսի Յոն քրեն և վարեալ ճրեզարդն ։ Ա՛ս իրրև նշան գա- 1696
րուեան, էին ի վեր վանեալ ազգն վերսոյ նոսրագոյն գիւղա- ազգ
Տրամանաս շահաստոյ, և ենկաւ գոյգ մի գոյտուոյ գաւառս
յոյս կողմն ասանգին. և հասս առաջ ի գերն յոյգ, և առա-
րաս ի պարիսպ։

Ով տէս առեալ զինանոյ՝ ու կենդան կերկերն վանոյ, և գնաց
ի գալեն. և անդ ժողովեալ գնաց զարս ասանգոյս, ևս և զոր-
դոյսանոյ և գասատս, զիջերկրեցոյգ և զիջարեւեան՝ գնա-
գերձ բարգաւ գեղեցիկութիւք և նուագիկոյք, խոսեալ ի առջեւեն
գաղխոս. ի վեր շահաստսան. յոյգն պարտեալ ի նոսր՝ գա-
խեաս անաի. և ինայեալ գոյգ ոմն ի նոսրեալ անգանոյ գնաց
առաջնորդեալ խրնանոյ գյուղացան. և պարսիկքն եկեալ յո-
գոյգեալեն գնաց առջեւ, և առաջ ի գարիսպ. խոկ պինան
առաջնորդեալ գնաց ի գան՝ գնաց գեղ ինչոս, և մեռաս։

Ա՛ս իրրև գնաց վշտեցաւ ասա ոնցորգնոյն ընդ
գոյգ, ասե ե կինոյ։ և բոգաւ պատերազմաւ եղաւ գոյն, և
գնաց գոյգ ի կինոյ։ Ա՛ս ասեն ի գաւառ գնաց
գեղացոյն, և քանակեցաւ անդ։ Ա՛ս յոյգամ գաւառ գնաց
գեղացոյն ի գան, և գանակեցաւ անդ։ Ա՛ս ասեն ի գաւառ
գեղացոյն, և գանակեցաւ անդ։

Ի թ. ամ. ի հայոց 1606 ամի

Ղեւոնդ սարկաւագ ի Կարնոյ , որ վերադարձաւ ի Հռոմ , ուր ի գալ նորին յիշեալ արքեպիսկոպոսն , բազում վաստակաւք գնաց ընդ առաջ նմա , և զայրացեալ հնարեալ հնարիւք ի պատիւ եդեալ նմա . վերջ և ինքն ևս ծանրացեալ ի շահաբեաց , և թուրքիատյաց նմա , և ընդ հալաւ ի նմանէ գրավ պիլխանութիւնն պատրաստեալ գառաւ ինքն արդեամբ ևս .

Ե . Եկեալ անդր շահապատոյ գնաց ի շամքոր , և հաւ զայն , և արար ի նմա կառավար մի , և դարձեալ ոտանի ի գամբիժ՝ գնաց հանդիպեալ ի պարսկաստան՝ ի հրամանէն հայոց . ուրեք . և առ ներգնաւոյ ի վերին հիսար հոգոյ բնակ փոխի և ուր առ վերադարձեալն՝ ընկեր առ հայր , առաւել քան զայլսն ի ս ր սուրբ վարուքն՝ ընկեր ի նմանէ հարիւր ոսկանքրնկալ . ևս ի յաժառակեալ ինաւոյնէն ընդ ունէր , և մի վանիցին դապան . Տնեաք . ընդ պնասան ընկերին՝ զինեցին խրխանայ աւերս , և բնակեցան ի նոսա : Ուայց քառասնից յաղնեհանգստեալ անուն քոյր ի ջուղայեցւոց և յերեւելեացն՝ փոխեաւ ոտան , և ի. կնալ հետան յաւաքին յուրիսվին ի բնակեց . Ուայլ ջուղայեցիք ևս շահապատ ոսկեհան տեղի յոտահանեն հանդ կիպ ուղղահանդ յորդնոյս գետին . ուր շինին ընդ աւերս , և հայ. կապ եկեղեցիւ՝ զեռեղեցուն անդրէն . և տեղին ուր կանգնեալ նոր ջուղայ : Ընկեցին անդ և զքանդ մի , ուր եկող ուռաստեղդ խոյաւորդ վերջ . և ուստ ուղք հետ գնեան . Նոսա յերուց մերձակ վիրտիք վիրտ՝ ու ազգ ժողով և վասն զաւերացութեան տեղւոյն .

Ի վերոյ ժողովրդոց յաւարհանեան նախարարն շիրազ ոսկի վերան էանն՝ խնդրեաց ի ս հայրապետէ՝ ընդունել խրկոնս հինգ հարիւր տանս՝ ի հայոց , և շահապատ եղանիս , և նա ուսել քանակութեան ի հայոց , և շահապատ զիրանս . Ուայլ իրան գնաց շահապատ՝ ընդ առաջիկայ գաւառս շիրազ

Ի ՄԱՀՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ.

Ընդարձակ ասպարիսն ելս ընդարձակ, և ընդ ոտիւք ոչ ինչ գտանի, որ զարգասցի զքեզ, ոչ ինչ ի ձեռս առցես, զոր ընծայեսցես ինձ. ոչ ինչ ի գանձուց քոց, զոր ի գանձուց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի տանէ քումմէ, զոր ի տանէ իմմէ ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հանդերձից քոց, զոր ի հանդերձից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ստացուածոց քոց, զոր ի ստացուածոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հարկաց քոց, զոր ի հարկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ծառայից քոց, զոր ի ծառայից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղջկաց քոց, զոր ի գեղջկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղից քոց, զոր ի գեղից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի դաշտից քոց, զոր ի դաշտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ձիոց քոց, զոր ի ձիոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ջորեաց քոց, զոր ի ջորեաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ուղտից քոց, զոր ի ուղտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ոչխարաց քոց, զոր ի ոչխարաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի խոշոր անասնոց քոց, զոր ի խոշոր անասնոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի մանր անասնոց քոց, զոր ի մանր անասնոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գանձուց քոց, զոր ի գանձուց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի տանէ քումմէ, զոր ի տանէ իմմէ ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հանդերձից քոց, զոր ի հանդերձից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ստացուածոց քոց, զոր ի ստացուածոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հարկաց քոց, զոր ի հարկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ծառայից քոց, զոր ի ծառայից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղջկաց քոց, զոր ի գեղջկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղից քոց, զոր ի գեղից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի դաշտից քոց, զոր ի դաշտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ձիոց քոց, զոր ի ձիոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ջորեաց քոց, զոր ի ջորեաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ուղտից քոց, զոր ի ուղտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ոչխարաց քոց, զոր ի ոչխարաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի խոշոր անասնոց քոց, զոր ի խոշոր անասնոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի մանր անասնոց քոց, զոր ի մանր անասնոց իմոց ոչ ունիմ.

Ի ՄԱՀՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ.

Ընդարձակ ասպարիսն ելս ընդարձակ, և ընդ ոտիւք ոչ ինչ գտանի, որ զարգասցի զքեզ, ոչ ինչ ի ձեռս առցես, զոր ընծայեսցես ինձ. ոչ ինչ ի գանձուց քոց, զոր ի գանձուց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի տանէ քումմէ, զոր ի տանէ իմմէ ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հանդերձից քոց, զոր ի հանդերձից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ստացուածոց քոց, զոր ի ստացուածոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հարկաց քոց, զոր ի հարկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ծառայից քոց, զոր ի ծառայից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղջկաց քոց, զոր ի գեղջկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղից քոց, զոր ի գեղից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի դաշտից քոց, զոր ի դաշտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ձիոց քոց, զոր ի ձիոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ջորեաց քոց, զոր ի ջորեաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ուղտից քոց, զոր ի ուղտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ոչխարաց քոց, զոր ի ոչխարաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի խոշոր անասնոց քոց, զոր ի խոշոր անասնոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի մանր անասնոց քոց, զոր ի մանր անասնոց իմոց ոչ ունիմ.

Ի ՄԱՀՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ.

Ընդարձակ ասպարիսն ելս ընդարձակ, և ընդ ոտիւք ոչ ինչ գտանի, որ զարգասցի զքեզ, ոչ ինչ ի ձեռս առցես, զոր ընծայեսցես ինձ. ոչ ինչ ի գանձուց քոց, զոր ի գանձուց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի տանէ քումմէ, զոր ի տանէ իմմէ ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հանդերձից քոց, զոր ի հանդերձից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ստացուածոց քոց, զոր ի ստացուածոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի հարկաց քոց, զոր ի հարկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ծառայից քոց, զոր ի ծառայից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղջկաց քոց, զոր ի գեղջկաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի գեղից քոց, զոր ի գեղից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի դաշտից քոց, զոր ի դաշտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ձիոց քոց, զոր ի ձիոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ջորեաց քոց, զոր ի ջորեաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ուղտից քոց, զոր ի ուղտից իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի ոչխարաց քոց, զոր ի ոչխարաց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի խոշոր անասնոց քոց, զոր ի խոշոր անասնոց իմոց ոչ ունիմ. ոչ ինչ ի մանր անասնոց քոց, զոր ի մանր անասնոց իմոց ոչ ունիմ.

յան փախստեամբ . և չկա՛ ուրեմն սիմոն փաշայ սպա-
քապետին՝ դիմելիս՝ ի զանազան հոգմանս հայասանեաց , և
անտի , մինչև՝ ի սահմանս ղարրանայ , ևս և ասորեստա-
կան . և. գրկին ասեբեկին զօրն ։

(1) Ինչ յեղափոխութեամբ քանաքեռցի մնահմեան կուսակցի՝ իմանաց
չեն արարածոյ քան հազար արուժիք . և սկսան սպառնական
տառ և անդ . եկն՝ ի վեր նորա այլ սին երեսակ ի օգնական սահման
անան . և պատրաստել ընդ նմա՝ ի գառանն կոտորից՝ վանեաց զգե-
նա՝ ի սահմանաց անտի . և մոռացեալ առ ինքն արս սքանչացս
բեր յայտ՝ տատաւ՝ ի գիւղն կարքի . և ձմերեալ անդ՝ արձա,
գնաց մի ոմն զբաղմանելի զօրաց իւրոց՝ գնալ մոլալվել կո,
բանալ ինքեանց և գրաստոսց իսրեանց ։ Ոչ նոյ առարատան
սքոռեալ՝ ի բեր տեղիս ուռաքրայեալս , զարս միանգամ զուա-
նեին՝ ի գիւղս և յատանս և յանդարձիս քաղաքս , զամեն՝ կե-
զեքելին , և առնուին սրչափ ինչ տեսանելին . և նոքիմբ
յաւետականացոյց՝ առաւել ևս սրտմանելին . և յայ գառնել
ինչ առ նոս՝ յարձակ առնելին զնոս . մշ տղերքս նահանջեր
զձեռս նոյ , և ոչ գոսէ մերդկելին մեզմէր զմիսա նդ ։
Ի նա մերկացասցանելոյ յետ ընչից զամանս զոսկ կոխեալ
գանելին , և զամենս ոչոզկայ . վտանգ զանձնս հատել չար-
չաքելին , և զամենս յետ չարչարելոյ չերկաս ձեղքելին . և
յամանգ սակաւ խոտորնակի նեռ հարեալ շրջեցուցանելին , զի
յոտացեն զինչս խրեանց և չհամրարս կեզտելոյ , ևս յետ
առնելոյ զնոս՝ զամանս պերկին և զամենս ոտրանելին ։ Ի
ոեղիս ոն զնս իչուելին ձգ զգամնեռս և շարիս . փոխելին նոռև
զյատակս ոտից քաղմոց . զի եթե կացցեն ինչ գանձք ի ա-
քոսացեալք՝ ի նոռ ոտնատակս . և ոչյոս պնդեռաս բոլ՝ ոս երամոս
գարձելին՝ ի բոլ ոեղիս , ևս ոռաստել չեկելեցիս և՝ ի վե-

Տպագրս Հայոց ։

(1) Մինչ՝ ի սկզ եկին՝ ի մեծ ոխան յոհռոմայոց կա-
ջեցեալ , ոսք կային աքեղպայք բոլ՝ . ոսոց աեսեալ զյարձա-
կիլ եղբարցակացն հոլն ասոի և փախեան . իսկ մին՝ ի նոնե՝ ոք
անկեալ գնուզ հնմանդապին , ոչ կարացեալ փախչիլ՝ ձեռս
ասգ . կալեալ զնա եղբայակաց՝ ղատարս ելիս կախեալ ըզ-
քարկոյն գանելին , զի ցասցին նոյ զպահարան ղանձուց վա-
հիցն , ևս իբրև ոչ եցոյց նս ինչ , կախեցին զսյգն գերկոսս
բնացն , և սկսան առնիլ չարաչարս . և նոսա անձնդացեալ՝
յոյսանաց նոյ զպահարանն ։ Յայնժամ խոզխոզեալ նոյ զա-
բեղայն կոտորելին զնա՝ զգանձան . ի զս սրս եր ասեն և վար-
շամակ երեսացն քոխ , և մնան ինչ ի միտ պատկին , նահ
աղ սկզն սահմանակ՝ բերել յայնչոյ վանաց , և բոլ պատ,
ուական գրեանսք . զրս ուռեալ ասրան՝ ի քանակ խրեանց ։

Ի՛սրտէ՛ իմ ասացեալ յառաջագոյն իբրև անդրադարձ ի գործառնս զրոյցս՝ մանեմ ի նորս ընթացս. ուր գտեալ ոչխար մի մեծ, յարուցեալ յառաջագոյն ի գործառնականացդ անտի ազգէ իբր հինգ տարիս համաւոչխարի՝ ապա և դիտողիք ընթացեալ նմին յոտիկ ելեալ գնացեալ, և այլոց այնչ ընկերաւոր մեծ եւ, քանզի գիշերին մնացեալ, և այնչ չեղեալ ի գործառնի. և ուրեք գնացեալ եմք ի տեղիս՝ ի ներքոյ լուսաւոր Հրոյդի վարելին, Հարցանել սկսան զիս ընկերքն, ոչ համարձակեցայ մատ առնել ի նոսին Հրեղէնացեալ ոտիցն, և տեսեալ ընկ տեսանել զիս ոչինչ, վասնզին Հաւ ուշ գրոյն ոչինչ, և եկեալ ի կէս գիշերի. ուրեք գործակցաց ծնանեալ ի ներքոյ մեռեալ գտանգեցաք չորք ոչխարք ի նոսա. զի ապականեցաւ ներքին օդն, և լինէին Հրեղէնացեալ, և մարմինք նոյ տիսան ասեալ ի. խոշտանգեալ. և Հանէին ի նոցն գեղին քարք. սրով ուրեքն Հեռացեալ, ընկերացեալ և անջնջացան։ Իսկ եղեալ գործակցացն ոչ գիտացեալ Հեղ գնացք արուեստ նոցն, և ոչ վատաչէացեալ մեռանել անդր, երեսք գնային ոչխարք։

Իսկ ի ծմեռն ոտիսն ոչխարք ոչխ ի նոյն ոչխ երեսք գնալ չէին սկսեալ երեսն ուրեք վտ պիտոյիսն ինչ, իբրև գործեան անգր, սեսալ գնացն ասս գրոյն, և ոչխեն ի վերն ի պատնեշսն։ Իսկ ի բուռ ցրտէ ոչխեն ի ներքս Հրապատ. և ոտիսն գալոց սկսան ոտիսն ձգելոյ ոտիս

տանացան յանդս և ի ձեռս . և ասացին ի Զոլլ Ղէ ,

Ի՛ր ՝ Ի՛ր
Ի՛ր ՝ Ի՛ր

իսկ զայլսն առաքեալ էր զոհաց ի կարսէր , զմնանս ի նազանէ ի մատակ քաղաքս վանսնեցին , և զամանս ի ծառայութիւն իւրեանց կարգեցին , և կոցեալ զայն ձեռն անգէն ի գալ գաղտուն չէմ ցիկն ասացը . և այլ էին ի գնդէ Թոխալ տանին , որ անդամոցացուցին զնմ ուրեք Վեհ սարսատաց . այնպէս և գառնդէ ոչնչի երկուցաց սիրեալ Յովհ և Հայոց քեզի գործ գործեցին ,

(Այսպիսի գործս երկուցաց սերտալ քրիստոնեից՝ սունք ի նացան՝ փախանակ գնալոյ և կամ առ նոճ գնելոյ՝ գառ- նայան յանդին , և ինչ ասաց ես խոմր կոչել սկսան ընտ արիւնակի նիշ առաջան սիրել ի գանացին կոչմանն , և գոր- ձել առաւել գառնդացոյս զ գնացին՝ զի անպէտ գաղն գնալ կին և առնուլ ,

1607 ՃԾԶ

Ի՛ր ՝ Ի՛ր Պայծառի առաջնորդութեանց և գիտելոց ամայացեալ երկրին՝ ինոց անդամ՝ զի խնամեան գառանդին յայնժամ հրկրպարծք բնակք և ահագնք լինէին , քանզի գրեթէ ամենայն գաղթականք եկին յոտն գնացք յանտառին գնդոյս և յանու զ քաղաքս , և թագաւորեալ էին յանմահացեալ վիրայ , և ամրացեալ էին ի գաւառս բարձրաբերդ լերանցն և ի խոտա- նոյսդ , և թագեալ էին զի բիկիր խոշոր անձինս , և վիրկ եղեն ի սահմանս յայնոսիկ նահանգաց գրեթէ և գաղաղ և սկսան կերակրոց և ուտանոց . Իսկ յայսմ ժամանակս ծովին էին ժողովք ի սարսատաց , և ի գնդէ ի գնդէ ի գաղաղ ի գաղաղ ի գաղաղ

ամաւորք քաղաքին, ի քաղաքացւոցն սպանեալ գնային, ի գիւտ կու-
գային, և յայնմհետէ ոչ ոք ի սակս պալատեալ առասել ա-
վասնդէին, և իրրև չգնդապետս առասանին, և ասաքը օգ-
նեալ նոցա առնել չկամ ասին, և վերջ չգան ՚ամ երկիր դիմե-
լով մեռցին, ի քաղաքն և ի դաշտս և ի ձգուս, ի դաշտս և ի ձա-
ղարդ.

Նաւագնացն,

Եւ ի լինել այսր այսպէս՝ գայլք և այլ գիւղատեսակ գա-
զանք առնուլ չկան սիակամբք յարձակիլին ի վերայ, և ա-
նոնք ջնջել ի ծովէ և ի գիւղս. և ա-
ղաւնի ծնանի, ընտանեաց՝ հանդուրժելով զմարդիկ, ձեռնք
տանիցեն, զարս ի բունէ՝ և զարս ի գիւղաց մարդոյ, [յե-
ղեկ գտանեին տան զկենդանս տանց, մտանելին ի տները, և
կարճեալ զաղացս յօրաւուրս՝ առնելին և ուտելին, [ձեկեզեա
հրոյն փուճանալին պիղծալ ոմանց վրայ նոցա՝ [ասելիկին
ինձ ի բերանս նոցին, [ՅՈՎ առաքել. գլ. Ը. երես. 90. [ձե
ոմանք յաղագս տղայոց ի ՅԱՀ ի ՅԱՀ ի ՅԱՀ

Ի ՀՀ ՀՀ և ՀՀՀՀ ՀՀՀՀ

Ի ՀՀՀ ՀՀՀՀ

Ի ՀՀՀ ՀՀՀՀ

Ի

ՈՒ ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՄԱՅԻ ՅԱՒԱՆԱՒԱԾԻ ՀԱՅՈՑ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻՆ ՄԵՐՈՅ։

Ի ՍԿԶԲԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱ

ՃԼԴ ամի
ի հայոց

առաքեաց կենօք՝ անճառելի ի մարդկանէ . որոց եւ մեք յայտ-
նեցաք ի նոցին առաքելական ուսմանէ յաջոյ արարածոյ ,
ի Հայրապետէ ամենայն ի վերինն ուսապատուիրեալ յաջոյ
ուղղութեան ճշմարտութեան վարդապետութեան , ի վերայ
ի Քրիստոս մարգարէացեալ էր տալոյ , եւ շնորհել ի գլուխս իւր .
ըմբռնել՝ եւ խոտոր ոչ վիպել զայնմ սահմանէ ի գոտեաց անեղծել
վերադարձ ի գալստեան միածնին : Եւ զի զարմացեալ
յոյժ՝ մերձեցաւ ի նոս , եւ ետես՝ զի կայր անշարժ , քանզի
վախճանեալ էր , եւ ոտիքն նորա ծռացեալ էին անտակուան ,
այն ուսեալ նմին՝ եղ ի բնութեան տեսակ , եւ ելեալ ի տաղտ-
կալի՝ գրաւորեաց տալովն Աստուծոյ , որ էր առ ինքեան վա-
ղեմին՝ եւ կշռեալ զոսկրսն այէ , եւ եդ ինքն ի նոյնի գաւազանի ո-
րով չափեալ էր , եւ չկշռեալ զոսկրս երիս՝ եգիտ դնդմիոն ներ ։
զոր առեալ աւետեաց անդէն նորին զեղեսիոն՝ հեղեղ բա-
զում ամպրոպեաց ի լճագաւաճ , եւ պարզեաց ի վերոյ խոր ։ Եւ
յայնմ ամի եւ անդր գալիս եւ գիշերք երկնից ի սրաի , եւ փա-
ղաքեր հրաշարիք յամի հոգւոյ սրի , եւ առաքեալսն յանծա-
նօթ անգիտութեան ինքն ի հեռի վախեցական վարուք : Բայց ան-
սոնեք առաքելի պատուիրանին մեծ յիւրեանց խոտոր եղեալ

Յոհաննէսի կաթուղիկոսի .

ՃԼԹ ամի ՝ Յայսմ ամի խորհեցաւ ընդ ընծայեալսն նորա՝ ել եւ գնաց յԱրէշ .
ի հայոց եւ անդր ի նոցա առաքեալ եւ երից սուն կիսակոս սուտս ի
սրտապիղծսն՝ որք առաքեցին ։ որոց էր տարակուսութիւն ի
եղեալ էր ի տեսի կիսատարածն արարչագործ , եւ զիրկն տեսանել
զանձամբ տեսանել զայնմ ամենայն ։ Եւ ի գալ նոցա ի տեղի
Հաղբատ՝ ուրախ եղեալ եպիսկոպոսն Գրիգոր , եւ ընկալ զնոսա
ի սպասու ։ Իսկ ոմանք նոցա խոտոր ելին ի խոր-
տակումն հաւատոյ ։ Ոմանք նոսա ի վանս տապետիսոյ ։ եւ տնաւ ի
յոյժ ամաց ։ Ոմանք նոսա ի վանս տապետիսոյ ։ եւ տնաւ ի
ամին հանգչեալ ծերոյ վանիս , եւ տապա ի լիանաւորի վանիս ։
այլ ոչ գտին իւրեանց յոյսիար տեսի ։ եւ զգիտել ի մերմա
հայ վարդապետին տեսին անդր անդրէն ։ պատրաստ առնելին բնու-
գոյ ։ եւ ոչ ոք թոյլ լինել նմա ընդդիմանալ նոցա ։ Եւ ի մերձ
եւ եկեղեցին մի փոքրիկ ։ եւ բնակիչք ի տեղւոջ անդ՝ հասեալ
զանձինս ի խոտոր Աղանդոցն ին . յայտնեցին եւ յիմարեցուսոցս
ասացեալ ։ Ոչ ոք ելեալ յամի ամի Քրիստոս ։ ՌՀԺ . եւ ի Հռոմ-

ի ԹՎ. ՌՃ
ի հայոց
1611
ԱՀ.

և եկեղեցականաց · և չինաւոր խոտոր բնակիցսն ի նմա, և ձըգ-
նեին թաշտ խոտորելոյ ի Քրեստոնէից · Ջեռնել սարգսի Ենկոի և կիւրակո-
սի քահանայի, որ յանկուղ եղեալ էր, և բազմացան յոյժ
վիճաբանեալք, և ամենեւին եռանդագին վճռեալ էին ի հրմտա-
րակն վարդան, և յառաջինսանան կրճատելոյ, և ի խոտոր-
բերդ Հաշտելոյ, ասահմանեցին խարանել կրճատս · Ձաքարիա
քան զնա յոյժ ընդունայն և անօրէն գտանելով, զնոսին յոյժ
աւուր յայտնի և յերեսկին զնաչտուքեա ուռաց և զբազմ-
սմանս առանց խոտորելոյ, յղեալ ոչ ամրել սահեր առանձին
առաքեաց ինչ, և ոչ պարելոյ ինչ ի մեծեկի, և ոչ ասելոյ քնաս
առնել · յանձն արարեալ զնոսա խոտոր նահ յանձ, և առաս յոյ-
ասելոյդեն · Ձայդ գաղ ոգեկոյ պահօք անցուցանել, բազ
յոյասելոյ կիպարանիկ և շաբաթս ա և այնուհետև առնել, ինչ
ի տնոյ և ի գինեայ խոպան հրաժարիլ · Ինկեցեալ յոյա զն
միանգամայն ՀԱՏԱՆԼ, և հաւատար բան անել զիերակուրն ա-
ՃԻ և փոքս · և ընծեռնասլ գերս ի սեղանն · Ձեղեկ յոյմ
շաբաթս ա և ի այնուհետև ուսա զիչերն հանգամանք անցս.
ցանել, և յոյասելոյա ուխտանիկ պատարագ մատուցանել,
Ձամենեկ ի հարկունել կուսանաց առնելոյան միաբան գնալ
յեկեղեցին և ի տեղն յոյասելոյ և խնամարհասել · Ձայ ի տեր
քան գնաց երբ գլուխ ալ հրամանաց եղբն զայս յի և առնոն.
ցան ջանալ այլ պահել զնիստ խրատուց, և Ձգնել ի մեռա-
ցումն արիակ, ի խոպան տեղացին խրատ, և յընդհանրացան
փոց · Ձայլն և գործ և ՃԻ ի հրամայարանին արեան · դի
հատարարեալ եր այն · և յորինեալին գնեղեցկան զգեստս
և խոտորելոյ առաքեանի · և այնուհետև գնաց ոսկ
առանց խրատարանիսն ժամակարգութեանց · առչնուեցին և
զայլ յոյ բարեկարգութեանն · ոչ գրե առաքել · գլ · ԽԱ ·

Ո՛ստահի բարեկարգեցաւ Տէրն յոյնալ բազմոց ի փոր.
դատեալ և ընկճեալ Հայոց ՝ Հոգին և նոյ ՚ն · և գնայեալ
գիտաւորեցան անգլեն · ազի եգեն մոլար վկայ սիրեալ ի
փաստարկեն բազում , որ և ամենան , ի գնալն խոտորելոյ ·
ներուն վկայ ասոյ մեկայի աւուրեան բազում վկայն , ի
գնալն ՝ որ կոչեր սոսկալի · սրիսակեն վարդապետ շար-
թեցի · և միս սարիստակիս վկայ ի գաստատեն բազում-
սոս · սոյն վկայ ի ժանգ · Ձնոյմեան ենկեր սատանեան · գա-
սիր ենկեր ի շամախոյ Ձոյ , կայսրական ենկեր եղմիածնոյ ,
և ամբ բազում ՝ ոչ կրնալ ի գրել ի գիտաւորս ·
Ձայլ ի գիտաւորս Հիմն ՝ որ ի գիտաւորս Հիմն ՝ որ ի գիտաւորս Հիմն ՝ որ

Ա. Հ. Տ. Հայոց։ 1612

ԼԵՒՈՆ ՍԱՅԱ ՝ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՍՈՍ ։

Ք. Ի սացանէ ներսէս մանկացի՝ որ մանկտռնմամբ բնութեամբ կազմեալ ՝ գնաց ի գաւառն վաղարշապատեան յամի ։ ՈՀԱ ։ ԱՀԿ ։ և մնաւալ ՝ ի կղզին լիմ՝ կոչեցեալ լիմնաց վանս , կամ մանաւանդ ընտրեալ զնա ՝ զի անդ էր ։ և ժողովեաց մնոյ զաշակերտս զնացեալս ի սեան կղզի՝ շինեաց և անդ վանս ։ Ապա ի գալ ՝ ի ձեռն ՝ ի ձեռն ՝ ի ձեռն

ռանձ : Պատմի առաքել , թէ յետ թողուցանելն և հինգ
տասից ընծաւորելոյ զանձինս , ի հետևին հայոց իջան . ոմանք
ոմն , եղեալ յայսմ անապատի ընդ սրբոյն գայիանեայ գա-
ղաքացուցիչք , և պատասխանեալ վիճակ , և կարծեմ ընդ
լերանց . այլ ոչ ասացք եղև ինչ գիտել յայց ի միոյ ածելոյն :
Ոչ ոք մեզ լիագոյն ետ և նիկոր գրել ևս քան զայնչափ առաքել . և-
ես . Ն կԲ . եմեկ կաւիս , տունս անդ :

Ա.տասնեք Ա Լաւ ինձ պօտա վիճակ՝ որ ի մենաց՝ յիշատ ինչ պատմի-
տա զպատահարեալ էր մեծ առաքելոցն և ամենայն պիտանեաց .
և ետես զանձն իւր յայն անապատ՝ ընկեալ հեծեծոտ յոյժ
անդրնդ քարանձաւ ծուռ գետնատափարձ ընդ , և յորդորեալ զանձին
ի պարզամտելոցն պատուիրանացն ծգ . և ետուաւ ի գործ-
տալեալ՝ ոտիւ և ձեռն ունելն . և մխիթարեալ ետ զանձն
ոչ ինչ սիրելիք զիտից ի ներքս ունելն , այլ ժամուցանն մի
միայն , առ չինեալ ի նմա խոտոն պատարագիչ :

Լայրն ի նմին ձորի ի գործիւ վիճակաւորացն անուանք եկեալ {ցեց}
ի գոլեալս պատառ . և այ լրանալ գործոցն ասոյս ձիոյն , {ասէ}
յորմէ՛ոյնէ գետս բազում ինամոնեանոք՝ գոյ ընդ խրեանս
ի գաղիս գետս . և առեալ տապան ինս անդ . և ետս ու-
ռատ բանիւք և ուղիղ վիճակեցեալ զարդարելով . և յորոյ վա-
ղուց խրատիւ զնացին ի գաղիս յորդորելով հոգևոր ձեռ անդ
առ պատուականին անկարդաւելին , և զնացեալ առ-ըստացաւ
առնելու : Ի շուտով և յոտանելիս հասատանալոց գոյութեան ժամ
հանդ գործակցելոյ մանկան ինչոյ . և կարդեաց առաջին
ի գաղիս գործակցելոյ մանկան ինչոյ . և կարդեաց առաջին
ի շահատասան ինչ անդրնուն առնու . որ յետոյ հասատանելոյ
ի շահատասան . գոյին ունելոյ գրել ի տապն . Ե . Կ . Ի . Ի
ինչն պատու վարպետիս տեր և գնաց , հոգևորական ընկեր-
նիս՝ որք հանդարտել ի վերադեալ եկեալ . և ուրեք ուրեք ի
հետանդ եա ինեալ , այնուհետև գոյեալ ի բարեալ ուղիս
ի գործակցել իւրոյ . մանկան վարդապետ ,

Ա.տասնեք Ա Լաւ ասաս հասեալ ի գիւղաքաղաքն սատապատ՝ հոգևորաց
և սուրբ գրոյն ոչին սահմանողաց նահապետին . և մեծապես
գնկրեցեալ գնդին . հանդիսեալ և ի ձեռս գալոյ վրդ մանկանց ,
յորմէ՛ հաստատուելոյ կրկնալ ի յաստիճանսն . և առաջ գիտալ
ի ծովեալ հայոց աշխարհ . և ի ձեռն գալոյ վրդ մանկանց
ի ծովեալ հայոց աշխարհ .

Ա.տասնեք Ա Ի. Ինչ մնացեալ որ ի սիրեցեալ քոյն զամենեսեան գոտա-
րանելոյն , Ա՛ա ի հիշատասան սուի հասանելի իւրոյ ձեռնադ-
րեցուս քահանայի , և եղև կրճատաւոր . և ասա ասացեալոյ-
նաւ պատմողին վիճակի՝ որ եղև կենդանի . և յետ մահուն սրա-

ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ

ԱՐՇԱԿ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆ

ՈՒՆԻՄՔ ԶՐԵԼ Ի ՍԿԶԲԱ

Ա՛ռ զվէմ եղէ կռիսուկիսա, և դուրգաց զիշխանն, որպէս ասէ վէմն

ԳԼՈՒԽ ԽԲ.

Ի խնդրոյ Գրիգորեայ սկզբն հակիճ պատմութեան։

Ա ռաքել սրատեսիկ էուիճ յարհամատեսից՝ գրէ պատ-
մութիւն ինչ երկուց ի վէր ելելոցս սկզբն հա-
ւատոյ մերոյ ի Հայս, եւ զհանգամանս ամենայն
ճշմարտութեամբ կոտակ. զորով չկասելով մեզ զանց առնել,
պատուիրէ վերադիմակը զնոյն առաքելի, քարոզելով ի քաղաքին
Ե, ի տամեանոսիկ յորում ան էր սկզբնական կիզակէտ երեսուն
քառասնից, և գտաւրէն կիզակէտ յատարտիս, եկեալ յԱՀ ար-
տասուս

այնոր մասրան և վիմ մեծ՝ եւ ի շարս վիմաց որմոյն հիւսե-
ացին խոչանին վիմս սղնաւորացան իւրաքանչիւր զոյն վեմ ,
և ոչ կարացին ։ Ոչինչ անցեալ լինել ասեն՝ բացին առեղ ի յա-
ւաջ յեմին ը հիւսուածոյին , և տեսի ի ներսոյ կին զկա-
փոյիչն , և ի վեր՝ ի մասաւանն՝ տեսին տասնեակսար ոմն մեծ ,
և ի բաց առեալ զայն խնդալ ընդ՝ սկսին գալն ։ Ոչ սկսան
իրանել զգեստեան ի ներքոյ նմա , մինչև երեկսուս այնկին կամ
ասացան սրբոյն հոգեխմելոյ ։ և ընդ այնասանելն ու-
տաքս հանեալ զայն՝ բերին ի վեր ընկեղեցի ։ և բացեալ ըզ-
տաքանն՝ սկսան ժողովել մարդս կառաքս ի քաղաք մի մեծ
զնեխարս սրբատեսոյն ։

Ուստի ինձ ի նմին պահու լսելի եղիկաց ընդիմանէ՝
օրոց անսմանք կին դիզեալ և վարդան յոյնսանկ վայրս իրր ի
զբօսանս ։ և ի ժամանել մերձ ի տաճարն հոգեխմելոյ ի-
մացեալ զայն լսանին կրճատութեան՝ ընդառաջ նմա իրաք ծառ-
կել պիտի ։ և երկուք վաղվաղակս ընդառաջ նայս՝ սկսան յայլ
դրացս պրպտել ցանել զնա , զի մի գիտասցին ասեն . թող նորա
ընկերքն և ինչ ու գիտանին , այլ կամեցան մտանել ի ներքս
ի տաճարն ։ և տեսեալ սասանն մի ի միջի , և դիզեալ մի խո-
րունին քանդեալ , զանմացան և զահի հարան ։ և իջեալ
ի տաճարն տեսին՝ զի ինն սլաք ունէր կոյ առագաստքարին հոգեխ-
տիճոյ , և բրեալ ուղի տապանին ։ Օ սյդպիսեաք նմ ընդ այս
կոյտ՝ սկսան կատկել ընդ կրճատութեան , և այլ ընդ նմա , և տյնչափ
տաստեացսա վիճակ , մինչև հարկանել չորեքտասն և վիրաւորել
ի յերեսաց պօրաքոյն գառեալ նիգհասց՝ վանեցին զկրճատութեան ,
և զատապանն ընկեր յերկիրացին ։ Եկին ընդ նմա և այն կրճատ-
ութիւն ։ Ասէ ի լինել յերդսմանն՝ ընդնացան անոյր միտքանք նչ-
միացնեն , և գիւղականք բոլոր ։ Եկաս ապա և մեր քրիստիկա-
նացան ։ և սկսան թարկոնով ընդունուրան , թէ վիտգ էիցէ
գիք զանգին գանձս մեր հանել ի տեղւոյնէ իսրմէ ։ Ասէ
ընկեր զինչքանիցն կրճիկ՝ զի պատուհասանցէ զնա ։ Ասէ ի
լուռ կայր նա , համարձակեցան լսանին կրճատութիւն ձեռն
միալ առ ի ժողովելոյ զայլ ևս ընդառաջ ի տապանն անտի ։
մին ի նցէ կալաւ զքաղին , և միւսն եկան ձեռամբ զան-
ասնս նդնարանայ , և ելից անդր ։

Ի վի յարձակեցան յայնմ ենիկաւնք և այլք ընդ նմա , և ի
քաց կորզէին զքաղին ։ և հանեալ տնաի վիրհարան՝ եդին
անդրեն ի տապանն ։ թաղ միայն ատ կրճատութիւն ի քաղ
նցէ քանի ու ևս մասանայ ի նդնարանց տնաի , և ծանն ու ատ
միւսանս եքմիածնի ։ Ապա բարձեալ զտապանն պատուով՝
տարան քաղաքն Թեոդոսիոպոլիս ի տաճարն սրբոյն ։ և

իջանել ի նեղջին մեռուն, և խոտոփսի վերնալ զանձն՝ նանդ. ա. ԺԱ.
զին՝ նանդատելին անդ գտուսանն : և ելեալ ի վերայ ամ- ԺԲ.
բացեալն կրակ և մանր գաղուրեալ . և եդին ի վրայ զառա-
ջաւելին

ղեալ՝ սատակուցքի, հանդերձ սարսափ սպառասպրանք, զի կա-
լեալ աշխի յաոեան գլխոյն կրծոտարան, ձաստեալ ոլքա-
նալ ի գիշերի՝ առանց գիտելոյ ընկերացն, թե հոդ
իւրեանց ի գիւղն ապարան՝ առանց գիտելոյ զինքն՝ թե հոդ
յակոնս և գնահատ, և սահիպեր ցոյսանել ինքեան գիրան-
սոցն՝ զոր հանին գնդապետս։ Եւ յորժամ ոչ կարեցան նոքա
յայտնել, ետ կամել և դանել զնա թոյլք։ մինչև բնա-
նապատել նոցա էասն ի ձեռս նորա զգալելոյս և գտչքան-
ջելի։ Եւ ոլծան խնդրելոյ ինձի զնեցպատ նշխարացն, և
երբեմն ոչ հաձեցան նոքա տալ, ձեւս եսրկ խաղաղեցոս սոն-

ԶՆԵՂ ՁՈՍԱՍ։

Կալաս ես զերկն մի սպասաւոցի, և եան գտանել գնա յարտաքս,
և զի եղաւրեպես նմի մանուկ մեռելի կայր սա նեսա, և հարց
լսելով՝ թե ընդ հարկանեսք գՀօրեղբոյրն իւր։ Եւ յասել նո-
ցա՝ թե մեռ նշխարեալ, զոր բերեալ են կայս գիտղ, ես ոչ կա-
միմ յայտնել զանելն, սակ մանաւանդ գինել և ապա այն՝ որ
կայ ի սան մերաւ՝ ի նեղելն սեռեկի, պայ սա այլի Ձրագ
փառեալ։ զոր նոմ՝ Չկայս վայր ոլ խոսեր ալեսան Հայերին,
բայց ի լեզ զայս բան մանկանն՝ առ ձնս, գինել առացեր
սրդեսոն, և ի կրկնել նմ գասանն՝ առ սլեսան գինոսին,
եղեն յոսպեես ինձ զասպալալ, որմակեալ աղոտ գՀօրեղբոյրն
քո, և առաք գեղ և նմա պարգեա, ապա թե ոչ այնպես
Հարկանեմ, գինչև մեռցի։ Կինայ ապա սլեսան Հանգերձ
մանկամբն և այսասատոցն՝ Հասան ոնդր. և գտեալ զնախան
Հպոալ ի բարձր տեղոջ՝ Հաս ես երեք այսորս, և կասաս-
ցեալ զնասատանն Հար, զոր ասաք առ մանուկն,

3 Եւ այսպիսի սկսաս սպիտան առաւել Հաս առնել
զերկոսին կրճատարան։ գի եթե կոյցեն ես այլ գնասոնք՝ սպա-
բոյ, փոխեալ ի կոյտ բերդին, և նոպա գնարացեալ այլ Հաս
առեալ խոլատպատանց՝ խոսատվան եղեն զատպչն, թե գոյ և
մանն մի այլ, զոր թաղելոյս ասեն արծաթել առեալ ի գի-
ղինն՝ որ կոյն թոյր՝ մերձ յոսպարան գիսոյ։ և սլեսան գնա-
ցեալ Հանդերձ նոսքոք՝ եՀան և Հաս պարն Հաս ի սան-
գիրն անդրկեն սլեսանալ և ի սպառնալ անկան առաջի նորա
և աղաչեցին սլատասանոք, և երդմամբ Հաստատեցին՝ թե
չեք աս մեզ այլ գնան։ Եւ գնա առեալ սլեսանայ գինչատրան և
գկրճատասան՝ եՀն ի գիւղ իսոր յատատապատ։ ես Հանդիպեցաս
անդ պատոի վիշապ մանուցեալ, զոր յիշեցաք ի Համարեսի ոգ
գլատալ։ և եթող առաջի նոր զգայեն Հոգևս։ և առաք ասս-
նա լ իւր յաոեին։ և նա Հաս զնեան ի Յատանայ գաղ։ Եւ այն-
Յաս ասի գնա այլեսն, եթե ոչ լիցի Հաս Հոգևդեր, Հան-
կերձեալ եմ գատանալ զյոտաս երկուս այնպիսի կրճատարան

Ա մեծ ե
հայոց
161:
ա՛ն

և տանիլ առ ինձ, զի և տարիցեն նմանք ինձ ընդ լերինն ։ Ապայ որոտա
ցեալ՝ եր կոր այր բարեհաճ, ընդ աղաչանաւք արդիլ զնա ։ Ոչ
կարացեալ ի նմա. և ասա ինքն պատուհասն ինձ զայդ մասն վար հասու
ցանել ի նա. և ես ինքն ոչ ոք ի մարդկանէ զայդ գիտեմ, զի ոչ ոք
տեսեալ եմ ասելոյ ինչ ի գիտութիւն՝ որ և ինչ լինի
ինչ ասելոյ յայտնագործ՝ մեզ ի նախնւոյն ։ և ընթեալ անդ
եկեղեցի յանուն երրորդութեան հաստատեցաւ զայն
տեղի ի հիմանէ նորին ։

Ոյ ի ալեհոն ասեցաւ վիրապատուհան հանդերձ եղելոցն ի վրայ
նորին առաքին չհաղորդել, և շարչն քննեալ ըստ անցս կա
մեցուսս պատուհասանել զնոսն, յորոց վէր ոչ ոք ինչ ոչ
ինչ ի ճիշդ քրիստոնէից՝ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ։ Ոչ ոք
իբրև անօրէն ինձ խնդացեալ ի նոսն ինչ ինչ, աղերս արկին ու
ղարկ ինձ, և ասեն ։ Տուրկէաց. տիրացան ազնաւուրեաց և վիրա
կրելոցդ մեհենամբ չափ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ, գոհ տեսան
ի մրգոյ իմ ընտրեցի մեզ. բայց ոչ ըստ ինչ ինչ ինչ ինչ. ոչ
ուաքեաց ամրոցդ զնոսն յատուցեալ ոչ ոք ինչ ի տան իւրմէ
ազատիւն ընդ միւս մասունն ։

Ե . Նդ երկրորդն այն հրամանաւքդ կնոջ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
նոցա ի բնակ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
լոյս և ի միւմ նուազն ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
գազարրանէ, ինչ ընդ նուա և ապատաւոր ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
ոտգւոյն անուն՝ յոչխարաձաց անտի. և ի ժամանակ ոչ ոք ինչ
ընտան՝ որ կոչի սիրելեանց տուր, հասին զկնի նորա հինգ
որք պատուիրք հնձեալք և հայրին զին ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
նին, զի ասի՝ ինչ նորա անուրեալ ինչ զգենու ոչ ոք ինչ
զի մաղաւոյ ամենայնին նոսիրանան. և ինչ՝ ոչ ոք ինչ
ասու՝ ես ասունանալ զնա. դամ ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
աւր հրամանաւ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
զաս ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
ի տուրքի իւրմէ, կարծելով միանգամայն՝ ինչ ոչ ոք ինչ
նոցա զանձն ոչ ոք ինչ և արձակել, հրամայեալ ինչ ոչ ոք ինչ

Նել զնոս ։

Ոչ ոք ինչ պարսիկք՝ որք սարանին զկնոն ոչ ոք ինչ, վիրապատեցին
յոչխարաձաց և զանազանեալ նոցա ի ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ
գոյացի, և զնոսն ինչ ոչ ոք ինչ և զգենուս նոյն զրուհանալ ի բոյն
Ի ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ

մանաւ նոքա քաղաքիս զմարդիկս երկուց կրօնաւորացն տարաբ-
նեալ էին, (Ջեզ ասաց ինձ, ի գալ շահաբասեան յասպահան, և
ի մտանել նոր ի սուն խանոյ ասիացին՝ անդ տեսանէր առ-
քանի մի կրօնաւորաբար յստիւնացոց, որոյ ակերս մատասկել առ-
շահաբաս՝ ոգւոյն պէս ջեզ տալ ինչ ինչ մանր իրս, ինչպես-
զոյգ սրբոյն Խաչատրոյ, (այս ըստացաւ ջեզ ծանոյց տարկն,
և առնուլ ի ձեռս իւր մատն մի ճշմարիտ գանակաւ, և
ետ կրօնաւորացն ուրախալի, և պէտս միոյն ոգ չունէին առնլոյ,
(ւ կրօնաւորացն առեալ զայն մատն տուգան չեզ հնդկաց ի
աստմանս սրուակեալս և տարաշոտ ի կնիս՝ որ ըստ աշխարհ
տանապատ. և եկին անդ ի վաղս կուսանացոց, որ և ասի մի-
նեղ մինչև ցայսմ՝ (ւսկ ոչխ մատն՝ որ ինազ տուգան միտքանս կր-
մրածնի, չեզ ունելոյ անկաս ի ձեռս ջհան վկայի ականջուց
փեղքիսզեանց՝ նոյնիսկ զմիտանելոյ, և նաս ի չարհօրիել խո-
րամ յաւելմուտս՝ տարաս ընդ իսյ կիսուրիս յաւի տան իբր
1736. ի՝ ..ր այն ուժգ նշխար մատանոյ սրբասհայոյն՝ որ եր ի
ատան խաշոյ սաղիարին ըստղտեցւոյ, ծնաց անդ գտագործ
ժամանակս ի ձեռս արգասց և ջեռանդ նորա. և դիպի ատալ
ժամանակս ի ձեռս արգասց և ջեռանդ նորա. և դիպի ատալ
քաղաքոյ յոսեսպա մեր յաւի ամն. 1755. թեսան թեսիկ խո-
ձոյ սահիարին՝ պատուն սրբասս մեր ինքեան խորհուրդոյ այլ
ատան խաշոյ սաղիարին ըստղտեցւոյ, ծնաց անդ գտագործ
1736. ի՝ ..ր այն ուժգ նշխար մատանոյ սրբասհայոյն՝ որ եր ի
ջրամ յաւելմուտս՝ տարաս ընդ իսյ կիսուրիս յաւի տան իբր
փեղքիսզեանց՝ նոյնիսկ զմիտանելոյ, և նաս ի չարհօրիել խո-
միտանէ, չեզ ունելոյ անկաս ի ձեռս ջհան վկայի ականջուց
նեղ մինչև ցայսմ՝ (ւսկ ոչխ մատն՝ որ ինազ տուգան միտքանս կր-
և ետ կրօնաւորացն ուրախալի, և պէտս միոյն ոգ չունէին առնլոյ,
(ւ կրօնաւորացն առեալ զայն մատն տուգան չեզ հնդկաց ի
աստմանս սրուակեալս և տարաշոտ ի կնիս՝ որ ըստ աշխարհ
տանապատ. և եկին անդ ի վաղս կուսանացոց, որ և ասի մի-
ջրամ յաւելմուտս՝ տարաս ընդ իսյ կիսուրիս յաւի տան իբր
1736. ի՝ ..ր այն ուժգ նշխար մատանոյ սրբասհայոյն՝ որ եր ի
ատան խաշոյ սաղիարին ըստղտեցւոյ, ծնաց անդ գտագործ
ժամանակս ի ձեռս արգասց և ջեռանդ նորա. և դիպի ատալ
քաղաքոյ յոսեսպա մեր յաւի ամն. 1755. թեսան թեսիկ խո-
ձոյ սահիարին՝ պատուն սրբասս մեր ինքեան խորհուրդոյ այլ
ատան խաշոյ սաղիարին ըստղտեցւոյ, ծնաց անդ գտագործ
1736. ի՝ ..ր այն ուժգ նշխար մատանոյ սրբասհայոյն՝ որ եր ի
ջրամ յաւելմուտս՝ տարաս ընդ իսյ կիսուրիս յաւի տան իբր
փեղքիսզեանց՝ նոյնիսկ զմիտանելոյ, և նաս ի չարհօրիել խո-
միտանէ, չեզ ունելոյ անկաս ի ձեռս ջհան վկայի ականջուց
նեղ մինչև ցայսմ՝ (ւսկ ոչխ մատն՝ որ ինազ տուգան միտքանս կր-
և ետ կրօնաւորացն ուրախալի, և պէտս միոյն ոգ չունէին առնլոյ,
(ւ կրօնաւորացն առեալ զայն մատն տուգան չեզ հնդկաց ի
աստմանս սրուակեալս և տարաշոտ ի կնիս՝ որ ըստ աշխարհ
տանապատ. և եկին անդ ի վաղս կուսանացոց, որ և ասի մի-
նեղ մինչև ցայսմ՝ (ւսկ ոչխ մատն՝ որ ինազ տուգան միտքանս կր-
մրածնի, չեզ ունելոյ անկաս ի ձեռս ջհան վկայի ականջուց
փեղքիսզեանց՝ նոյնիսկ զմիտանելոյ, և նաս ի չարհօրիել խո-
րամ յաւելմուտս՝ տարաս ընդ իսյ կիսուրիս յաւի տան իբր
1736. ի՝ ..ր այն ուժգ նշխար մատանոյ սրբասհայոյն՝ որ եր ի
ատան խաշոյ սաղիարին ըստղտեցւոյ, ծնաց անդ գտագործ
ժամանակս ի ձեռս արգասց և ջեռանդ նորա. և դիպի ատալ
քաղաքոյ յոսեսպա մեր յաւի ամն. 1755. թեսան թեսիկ խո-
ձոյ սահիարին՝ պատուն սրբասս մեր ինքեան խորհուրդոյ այլ
ատան խաշոյ սաղիարին ըստղտեցւոյ, ծնաց անդ գտագործ
1736. ի՝ ..ր այն ուժգ նշխար մատանոյ սրբասհայոյն՝ որ եր ի
ջրամ յաւելմուտս՝ տարաս ընդ իսյ կիսուրիս յաւի տան իբր
փեղքիսզեանց՝ նոյնիսկ զմիտանելոյ, և նաս ի չարհօրիել խո-
միտանէ, չեզ ունելոյ անկաս ի ձեռս ջհան վկայի ականջուց
նեղ մինչև ցայսմ՝ (ւսկ ոչխ մատն՝ որ ինազ տուգան միտքանս կր-
և ետ կրօնաւորացն ուրախալի, և պէտս միոյն ոգ չունէին առնլոյ,
(ւ կրօնաւորացն առեալ զայն մատն տուգան չեզ հնդկաց ի
աստմանս սրուակեալս և տարաշոտ ի կնիս՝ որ ըստ աշխարհ
տանապատ. և եկին անդ ի վաղս կուսանացոց, որ և ասի մի-
ջրամ յաւելմուտս՝ տարաս ընդ իսյ կիսուրիս յաւի տան իբր
փեղքիսզեանց՝ նոյնիսկ զմիտանելոյ, և նաս ի չարհօրիել խո-
միտանէ, չեզ ունելոյ անկաս ի ձեռս ջհան վկայի ականջուց

դատարկին ըստ առաստաղաց, ևս և ինատիպացուն. և ըստ մի մուխտի գտա
խորհելոյն երբ, զի Տամոդէքեայ էր գնալ՝ ըստ միոյ հատուածի ասա
մեցի յայնմիկ. պատճառ զի չտեսեր յոյնիցն պատմութիւն ասացեալ զայ
րուէն բանիւ բաւականացեալ փոքրս մի ոմիք ընդօրինակողացն ի սեր
տեղ, և մեծագոյն ընդոստանալն ի սեր։

Ա յսու բանիւ ընդ ոտանալ փոքրս մի ոմիք ընդօրինակողացն ի սեր
տեղ, և մեծագոյն ընդոստանալն ի սեր։ Ա յսու բանիւ ընդ ոտանալ փոքրս մի ոմիք ընդօրինակողացն ի սեր
տեղ, և մեծագոյն ընդոստանալն ի սեր։

Ծակաղ լուսաւորիչ եհեաղ տուբ շահաբատ՝ պրպռեաց զնա՝ ի վերոյ վերոց ։ և շահաբուռ նորա ոսուցուորութիւնք գնացին ի ամենայն՝ յաղագս եկեղեցւոյ գործոյ ։ զորմէ մեք տեսք ի գիրս աւուրեաց պատմագրի ։ գլ ։ իգ ։ և իե ։ և իզ ։ և իէ ։

Ա. Տեսանել շահաբատայ՝ ՚ն զերոյ՝ մեկնիսեի կրեղկոյ- Ա. Տաւուժէ.
բեան էր ։ և ոչ Տաճարձոկիչ՝ նախ՚ յիշխանին ։ այլ գրեթէ ամենայնեան էր ոմն յայնժամ ։ և կայնն ոմոյ տակաւք ամանք ։ ի կատարեալ եկն ։ մարգարեաս եկաւ ։ և յոհան եկն ։ ոչ ։ և քա- նի մի աբեղայք ։ և ոչ տեսեալ՝ ի միտք ի Տանդարտեալ է Տն ։ բայց՝ ունայ՝ աղաչէին զմեկիսեի՝ գալ նոտիկ յիշխա- ծին ։ բայց նա ոչ անուայր նոյ՝ կասկածեալ՝ իրենց ապատայ լալն ։ Եւ նոյ գնացեալ ածէ՝ ի նոտիկ կիսիկոսի յիշխա- ծին ։ Եւ նա ամենայն ուսանելոյն առ ոսկիպատարա- խարան՝ և ինդրեցին ի նմանե ։ զի Տրամայեցոյ կիսիկոսին երկնայ յոհաննու իւր ։ Եւ մեկիսեի Տաձեցոյցէ զիտաս իչխանին ։ Եւ ցոյցեալ նմա ի՝ կուրկ նոտիկ անդ ։ ոչ էլ յերեանոյ ։ Օ՚ւրն ածեալ միտրանից՝ վերատին դիմե- ցին առ ամիպգոմոյ ։ և մատուցին նա զամենայն զիտ- կիսիկոսին ։ իբր ի՝ նէ ի՝ ոսկոյ՝ ոսկոյ եհեաղ լատին կրճատաս- տոյ՝ թորգին վերկուրս Տալխիսիոյ ։ Եւ նա ոչ ընդունեալ ։ ասէ ցնոսա զայն նա- խարարն ։ կոչեալ ասս ինքն զիս՝ քեզ ։ և եարկ ոտ ։ ասէ- ի՝ ձէ նէ ։ ու ։ ու ։ ի նմանե վաճառ Թուման ։

Ինդ ոյո գժգոհեալ կամ ուղիղորէն՝ ել յիսեոնոյ ։ և գնաց այսոյ ։ Ա. յաւ ժամուկ մեկնիլ նէ ամուի ոչ քարոզ Թոռեցա- ուիքգոմոյ նոտիրգոյն և լուխանայ նէ ։ զի կուրեղ էինել ոչի ոգաւորեալ մեկնէլոյ անուն քաղցեալ ի Տայոց՝ որք կայիր ի քաղաքն անդ ։ առաքեալ զկեն նէ ոգոտ ասաորս ։ և նո- չեալ զնա ։ խոստացեալ նմա՝ պահել զնա պատուով ։ և կա- տարել զՏաձոյս նէ ։ Եւ նորա ոգոնա ։ ամիպ- գոմոյ նաճոպար եղ ասոգ ասու՝ ի վերայ եկեղեցոյն կիսիկոսին՝ առ Տաձելոյ զնիստս մեկիսեի ։ և ասոս ոսոնիկ նէ աչորեալ՝ ի ոաՏմանոյ աճոյ զմարգարիտս նոյնկ ։ Օ՚ այոպիսի գործ մեկ- իսեի ուսոնալ կարուղաս եղեկոյ ։ և գնուացեալ՝ Թէ ոչ ևս գոյ նոս գասունել Տոյզ նոս կիսիկոսին ։ եՀալ գնալ ինչ ։ և ելեալ գնաց յոսոնոսան ոգնեալ ասս ասոգկոս եկեկո ։ ու կա- ցեալ անդ զմեկ ինչ ձիճասոգիկան վարսոգ՝ չարաչ ասոս ի՝ ոսնալ կոզի ։ ասոյ կոզոյ ։ գլ ։ իէ ։

Ա. Տաւուժէ. Ասէ մեկիսեի գնացոյ ի՝ նմանե ասոյ ի՝ նուիրեալոսան զիս ժողովելոյ ։ ասէ ցնոսա ։ ու ։ ու ։ ի՝ ոսնալ ասոյ ։ գլ ։ իէ ։

Ծակաղ լուսաւորիչ եհեաղ տուբ շահաբատ՝ պրպռեաց զնա՝ ի վերոյ վերոց ։ և շահաբուռ նորա ոսուցուորութիւնք գնացին ի ամենայն՝ յաղագս եկեղեցւոյ գործոյ ։ զորմէ մեք տեսք ի գիրս աւուրեաց պատմագրի ։ գլ ։ իգ ։ և իե ։ և իզ ։ և իէ ։ Ա. Տեսանել շահաբատայ՝ ՚ն զերոյ՝ մեկիսեի կրեղկոյ- բեան էր ։ և ոչ Տաճարձոկիչ՝ նախ՚ յիշխանին ։ այլ գրեթէ ամենայնեան էր ոմն յայնժամ ։ և կայնն ոմոյ տակաւք ամանք ։ ի կատարեալ եկն ։ մարգարեաս եկաւ ։ և յոհան եկն ։ ոչ ։ և քա- նի մի աբեղայք ։ և ոչ տեսեալ՝ ի միտք ի Տանդարտեալ է Տն ։ բայց՝ ունայ՝ աղաչէին զմեկիսեի՝ գալ նոտիկ յիշխա- ծին ։ բայց նա ոչ անուայր նոյ՝ կասկածեալ՝ իրենց ապատայ լալն ։ Եւ նոյ գնացեալ ածէ՝ ի նոտիկ կիսիկոսի յիշխա- ծին ։ Եւ նա ամենայն ուսանելոյն առ ոսկիպատարա- խարան՝ և ինդրեցին ի նմանե ։ զի Տրամայեցոյցէ զիտաս իչխանին ։ Եւ մեկիսեի Տաձեցոյցէ զիտաս իչխանին ։ Եւ նա ոչ ընդունեալ ։ ասէ ցնոսա զայն նա- խարարն ։ կոչեալ ասս ինքն զիս՝ քեզ ։ և եարկ ոտ ։ ասէ- ի՝ ձէ նէ ։ ու ։ ու ։ ի նմանե վաճառ Թուման ։

Ինդ ոյո գժգոհեալ կամ ուղիղորէն՝ ել յիսեոնոյ ։ և գնաց այսոյ ։ Ա. յաւ ժամուկ մեկնիլ նէ ամուի ոչ քարոզ Թոռեցա- ուիքգոմոյ նոտիրգոյն և լուխանայ նէ ։ զի կուրեղ էինել ոչի ոգաւորեալ մեկնէլոյ անուն քաղցեալ ի Տայոց՝ որք կայիր ի քաղաքն անդ ։ առաքեալ զկեն նէ ոգոտ ասաորս ։ և նո- չեալ զնա ։ խոստացեալ նմա՝ պահել զնա պատուով ։ և կա- տարել զՏաձոյս նէ ։ Եւ նորա ոգոնա ։ ամիպ- գոմոյ նաճոպար եղ ասոգ ասու՝ ի վերայ եկեղեցոյն կիսիկոսին՝ առ Տաձելոյ զնիստս մեկիսեի ։ և ասոս ոսոնիկ նէ աչորեալ՝ ի ոաՏմանոյ աճոյ զմարգարիտս նոյնկ ։ Օ՚ այոպիսի գործ մեկ- իսեի ուսոնալ կարուղաս եղեկոյ ։ և գնուացեալ՝ Թէ ոչ ևս գոյ նոս գասունել Տոյզ նոս կիսիկոսին ։ եՀալ գնալ ինչ ։ և ելեալ գնաց յոսոնոսան ոգնեալ ասս ասոգկոս եկեկո ։ ու կա- ցեալ անդ զմեկ ինչ ձիճասոգիկան վարսոգ՝ չարաչ ասոս ի՝ ոսնալ կոզի ։ ասոյ կոզոյ ։ գլ ։ իէ ։

Ա. Կորնթ. Ժ. ՚Ի ամենայն ինչս ես հաճեցուցանեմ զամենեսեան, ոչ զիմ իսկ օգուտ որոնելով, այլ զշատից, զի կեցցեն։ Եւ ոչ միայն զայս, այլ եւ զամենայն ինչ ընդ այս ասելոյ, զի ոչ ոք ինչ ինչ ի մարդկանէ ընդունի, եթէ ոչ ի վերուստ տուեալ իցէ նմա։ Եւ

պատրիկ ի տեսի իւրմէ՝ դնեալ առ նա , զի կամէր եր նա յայլ
կողմն . մինչ եւ հիւանդ ինչիմանոյ՝ դիմեաց անդր , Ա՛ռ ի քեզ
դիտումն լինել առաջի ընտրեալ՝ խաւարեալ ընդ նմա ընդ
քաղցրութիւն զնախնի սովորութեան իւրում՝ , եւ առակ , պիտոյ
կիսա , ուժմն ինչ նեղաւեալ , Ասեն ցնա գառիւն , ըստ հարկուտ
սահմանն նեղելոյ , քանզի փառք երեսից քոց , եւ քաղցրանայի քոյ
ծնեցեր փառասէր զիրենս պահու : Ասէ ցնոսա . ով է սր
նեղէ զքեզ , յոյնմամ գառիւն սիրաւ ամբաստանն լինել ըզ-
ինքեանս , ի մէջ բերելով զպայն , ըստ ինդ ես դու յո-
սին կրօնաւորացդ Տեառն ընկերս հալածիչդ , և սանել
սպանանել զնոսին , քանզի փառք երեսից քոց , և քաղցրանայի քոյ
ծնեցեր փառասէր զիրենս պահու : Ասէ ցնոսա . ով է սր
նեղէ զքեզ , յոյնմամ գառիւն սիրաւ ամբաստանն լինել ըզ-
ինքեանս , ի մէջ բերելով զպայն , ըստ ինդ ես դու յո-
սին կրօնաւորացդ Տեառն ընկերս հալածիչդ , և սանել

Ա՛ր ի ոմանս ։

Օ այր ըմբռնել չարհաճոյից՝ թարկայսս յոյժ ի վէր մեքենա-
լիսն , և զբ յաւուրսդ ոչ իսկ ոմանցնայ եր ել զ գառնալոյ նմա
յետս ի վայրկեն , և սի ըզ ասելոյ սէր ի վերայ՝ ուշեր ջահա-
լաս ի մայր փափագելոյ զայլ լսասարսլին յաւարտեան , և
քանզել զինքեանն , ոչ յոմ առնել ի չանից գաւթի
կամ զինեան՝ նդիս յարմանալ չոմ՝ կառավարելոյ գկամս իւր , վէմ
գրեալ վկայեցին առ սրբոյ ոսկերչապետին Ներսիսեարին ջահ-
մանդալոյ բնի կոչեցեալ , որ նաեղեր յերևան վերնի հօր իւրոյ .
և հրամայեաց նմա , զի նորոգել զմեքենան կամ ուզիկա-
պատասխանեցի , և հաստատ ի նոյ նորին՝ առաջ նմա ըզբա-
նաւակն սահել գնայն , և ոտանոցն գնա առ ինքն կատարեալ
գաղեալ և զայլ լսասարսլին՝ ըստ նմա յղեցե և գայն ,
Երբեմն կուռ ել ահմանոյ գալն նախարար զայսպիսի հրամանն ,
խոհեցն գնոյց յերկիւածին , և կոչեալ զմեքենան կեղծիկս
և զվուալանան , ինդրեցաց ի նոցանէ ցուցանել գալն լսասա-
տորին , սպառնացեալ նոցա տուգանս ահաւոր , Իսկ նոքա
յանհնարս մնալով՝ ցուցին նմա զայն , Իսկ ի յառնալ գանգիս
ոչ եկս ոչն , սեսեալ նախարարին և զոսկիսպատ աշխատարան
ին , եւ և զործմանի խոչ յն , նուռ և գնա . և եկն հանդերձ
մեքենիսիս երեսան ,
Իսկ ի հրամայել նորա սնդին սարածելոյն զարհիձքն գմե-
քենէն ի վերայ գետնոյ , և ի լսելիս կոմսնոյ պրկեալ գնա ի
ցից՝ հասին ոգեսնաս ի փախչելոյ զմիս սարսնոյ նորա ,
և եկեն զայն ի բերան նորին , և սկսան հարկանել գնա և
սոսկալ , գի ձամբացն գայն և կլանէին , և իբրև անձարա-
ցաւ և ելկր զայն , հրամայեաց նախարարն սեղեսական կար-
գալ ի քաղաքին , զի մեքենիսէն եկիր զմիս սարսնոյ խոյ ,
և սյս եղև յաւուրս սրահոց վերսփոխանան ։
Ձկա սյսպիսի կապէ զմեքենէն ի լղեցոյս յինձեսայ ի ձեռս
դօրսկոցայ , և աւուրեսց առ շահսուս ի փոքր , հանդերձ
սնօգնեալ յորում կոյին ազ լսասարսլին , և սսկնսսա առե-

ատարանն , և արիւնաթէն իւղան : Իսկ այլ շահասիրաց հաւատաւորեալ
նոցունց էր ի մէջ նոցա մէկ յանուն Սիմոն , որ ի տիրանալ մէկ-
մէկ ամենեցուն ի վերայ , յորժամ ոչ ինչ ինչ ի նոցանէ ի
գործ դնէին , յաւուրսն ցրտոյն ցրտել զնոսա ուզէր , ամենեցու-
նոյնպատուս , որ բարեկամ էր մէկմէկեան , գերծանել զնա .
քանզի յանցանել շահատակաց էր մէկ բանսիկին առաքեսց ա-
ւաքն ինչ վերին արդեօ իւր փաքրահասակ եղեալ տուր ի մէկ
պատանեցոյ իւրմանց , զորմէ զպատճառն հարցին շահատա-
կեալքն , զի ոչ ինչ ինչ ի նմանէ ի գործ դնէին , զերծոյց զնա .
նոյնպատուս , որ բարեկամ էր մէկմէկեան , զերծոյց զնա .
Նորա ։

Ես նմին ժամու ելեալ և նա ինքն մէկմէկեան կամեալ ինչ ի
բառնալն , և իւրեք զերկին վերս առեալ շահատակեալ , խոսեցաւ
ընդ նմա բարկութեամբ , և ասէ . պատասխան քոյ մեծ է , և ոչ
ինձանէ տատ . այժմ գնա դա յատաջանն , և տես անդ ,
մինչև նկինգ և ես . Իսկ քաղեալ զանոնք ոչխարն յուսմ երք
և առեալարանն և խոսէ , մի ի տանել ի ձեռս իւր զինել ըստ
նոսա . և վերստին ամենեսեան գնացեալ ի տանջանս . Իսկ
սուտս տանել ի մեռս զորականացոյ զանօրէնս և զմէկմէկեան
կամեալ ինչ , առաքեաց անդրէն առ նոսայնմանէ զնոսա
լար . և գրեաց առ նոսա , զի գնացեալ կենդանեացն քակեսցէ
և տանցէ ի առանձին անտի զպատճառն և զմեծամեծ քա-
րինան , և առաքեսցէ զայնոսիկ յատաջանն . ես և գտանօք ա-

Ջոյն Տանդկամ մէկմէկեան կենդանեաց ։

Եւ ելեալ նոսայնմանէ նախարարին զայսպիսի գործս 1613
անօրէն նոսա առանձին վարձեալոյն առաքեաց յատաջանն զոյն
հոտատոյնն , և նմին և գնացն և զառաքեալոյնն՝ հանդերձ
մէկմէկեան կենդանեաց , յանդն արարեալ գնոսա հանդերձ
ցուռ մեռաւ՝ որ կոչեր Տեր յանկանեան . և նոր առարեալ ի նոր
ջուռայ՝ հանդերձ ի տան իւրմանց առաքեալոյն և նմանեցոյց սկիզ
Տանկանեան , և ես ի այլ սէր առատաց , զերբ կացին անդ . և
ինքն գնաց առարեալ եկեր յերեսս առ նախարարն : Իսկ մէկ-
մէկեան կենդանեաց կենդանեաց կոչեցեալ նոսա , և առատեալ ի կառա-
նոց քաղաքացոյն , ոչխար զերկին կենդանեաց կոչեցեալ ,
իսկ ի մէջ հանդերձ յատաջանն , և առատեալ ի կառա-
նոց զերկին կենդանեաց կոչեցեալ ոչխարն ։

Ընդ առաքելոյն Յովհաննէսի նախարարին գնաց անդ գնա-
նել ինքնիշխանն , քանեաց և նշան ի առանձին անտի զերկ-
գան զերկին կենդանեաց կոչեցեալ ոչխարն ։ Իսկ նախարարն
ոչ ինչ ինչ ի նոցանէ ի գործ դնէին , զերծոյց զնա .
նոյնպատուս , որ բարեկամ էր մէկմէկեան , զերծոյց զնա .

ՃԻԵ
ԱՀ-
1614
ռկգ

տակի բեկին , ։ Ա պատուիկ քարիւնս եւս պատրէ կուշտալ . և ի յաջորդ տարի առաքեալ յատապհան ի ձեռն նոյն ինչ յովհան. նիսան . յամի ՌՃԵ . 1614 . և ի Ը ամսոյն եհաս հայոց ռկգ ։

Ա՛ոյգ մի տուր առաքել . ցն . ծէ . ոչ ինածին զսուտ ի քաղաքն . այլ եկիր ի մեսրոպ պեղչ միւտ բանեան կաշկէչ . ուր միայն ամն իքր հանին . ևս չեղոյ առաւել նշին ի նոր քաղաքդ . և չեմ ծանոյ ոմն յայնպանէ եկաւ ի մէնի նկն. ղէկտոշ սքին գէորգեայ , այն կալի մեծ խանձենց . ապ և երկուս ի նոյնոյն կանս մինչև գալաթ ։

Ոսկ շահաքան չեմ առաքեալ զպատասխանին առ Ը ահմետ. ղազի նախիջուան՝ իբրև կամէր պարձ առնել յ՚ձեն վճռոյ յաս. պահան, կղեռաց գլուխի կին ձէմ առաջն իսր . և չրատնեն եւս ձմեռս գնալ, կըմնամբեն , ևս անգ ունելիկիաղ վարել զիշխանուհի կանէ ոսկիասանն , յանէն արարեալ գնա խնամոյ ամիրսահայ նախարարին . և ձա նկիսոյ ծառա անգ ի յանէ ան . պայ և առաքի ոյոգ Տանել եղեն յիշատակեալ քարիւրք . ի յառաջ ժամանեալ նա անգը ։ Ոսկ ինքն շահաքան՝ ի չեւ ունկնի գնաց յաստանան յայրատ անի՝ յորում քարեալ նկնե աքն ։

{1612 ռկա} Ի գլխ յառաջ քան զպատուել նորա յաստապհան , յամի . 1612 . ռկա . յարեաւ ի կոչմանն վրաց էր՝ ասէ ի պարի , առաքեալ ոմանս գեղապան ի կաստանդնուպոլիս առ սուլտանն ամենից վասն հաշտանել . և հաստատեալ զառաքինն զոյն պայմանս՝ որ էին եալ էր յառաջս քանեակ սու լտան ախմէտին . իբր զի ինքն պատիկ առցէ ընծայս առնելոց ամի ամի . ։ Ա պայ հաշտութի տեւեալ ամս իրք վից . յորում ժիկի փաշ մի հան. դաստնեցաւ ։ Ա վշդ քաղաքն ի հայոց՝ որք փախստական էին անտի , գործոն վերատին ի քանակսնս խրնոնց . ասէին ոչն հայք՝ որք գնացեալ էին ի կաստանդնուպոլիս և ի յամասաւոն , զի ի նոքն ամի եպարքոս Թէքրին նստաւի փայոյ հրամանս եհան , զի ամէն հայոց հղկեն ի քաղաքէ անտի և ի սահմանակ նէ , ն. գնացին խորտաքանչիւր ի տեղիս խորհուրդ . ամին իրև և քաղաքն յայնմանէ՝ որք ի հայաստանն եկեալ էին , գործոն տեղերին ի նոյն ։

{1614 ռկգ} Ի Ժիկի սաս յոյսանի նահ հայոց քանակեալք ի պրիմնդնալ յոյժ ի քանսունէ Թաճարուց , բայց ի նոյնանե եղեալ ոմանգ գնացին ի լեհաստան . և Թէքրն լեհոյ հա՝ նոյ տեղի քանակեալ ի յիւսալ և . ի կաստնէրց ո յիւլ քաղաքս , յորս կային և այլ հայք եկեալ յաստաղափն ։ ոսկ իշխանն Թաճարուց մեհտիմ խան սիզեալ զորօք գնաց նոյ՝ արար յոյժ առնմունս ի լեհաստան. բայց գնանալ ի լեհոյ գործոյ կոչելոյս . և ապա առաստելեալ ի Թէքրէն ոսկանոյ՝ կալեալ եղև ի եպատ ի քանս յիմնաբասրդն՝ յոր ի ևւսիխուսէին . և կար-

ցեկցեսք ի մէջ ընտրեալ ազգաւ քահանայից թագաւորական , ազգ սուրբ , եւ ժողովուրդ ի սեպհական , զի զարդս զօրութեանն պատմեսջիք նորին , որ զձեզ յանդիմանից ի խաւարէ , եւ կոչեաց զձեզ ի լոյս իւր սքանչելի ։

ՀԱՐՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ։

Ե Ղբարք , որ ի ներքինս ի ձեզ ի ներքս ի ձեզ ի ներքս ի ձեզ ի ներք

Ի՛մ ոչ ինչ
է հայոց
։ 6։4
ռնկ

կուսութիւն՝ ի բանս հարկ ինձ , և զամենայն ի հնչեալ ։ յայլ տե-
ւեալ ինձ այնու զգիտել ոչափ , մինչդ ինձ հարկաւորն կերակ-
րել զնաւս ի բոնտի ունել , արձակեալ վնասս անտի . և
գնացեալ ծանոյց լուսաւորչի ։

Պատասխանի լուսաւորչին իբր , և ասէ ցնա . ընդէր յա-
գագաք , և ոչ հաւատացանէք զպատգամդ , ես ոչ գինի խնդա-
լով , այլ զմխիթարն՝ զոր առաքեմ ձեզ ի հաւր , ոչ ինչ կարող
համ փութալոյիր վհատել զձեզ , և կամ կասարեցիք ըզ-
պատուիրեալ ձեր գործն , այլ հնար կայսն ի տարակուսի մե-
ծի . և ինձեւաւ կերտուած նորա՝ միաձոյլ կալեալ առ նա գիշ-
խանն Թոզոյ ցանկալ ուս ծամ մի գպարտս խրեանց . այլ
լուսաւորս ոչ կամ յունձն ։

Յայնմ ամանի ոմանք ազգաբացեալ հայոց՝ տեղեկացին զաւետեաց և ըզ-
գեամբ իբրեանց , և առաքեն առ գիշերին՝ տալ գինս փրկ
պարտեացն ըստ ուխտմանաց զոյժունին , և ըստ գին ծնողաց և առ-
գեամբ նոցին հնչալ եկեղ ըստ նոսին , և մի ծուլանալ տղերմ
լսելիք ի վէր նոց , ուեմ ալ լուսաւորչ գնաց տղայ՝ ոչ կասու-
գաս առնել գնա , այլ գտանելոյ գնա բուսաւորել գնա , զի կամ
վերակացուն հրամայեալ էին բուսաւորել գնա , զի կամ
գնորհուրդ առնելոյ գնա գործակցել գնա , և կամ գտանելոյ յորեն պար-
ւեց , ։ ռեալ նոր յորդոյն գայրախոն ոգաւորէր կարկեալ ի վէր
հայոց գօրականս ի կարգից երդ գուհեղ , և ասգա ելանել
առնելոյ գպատասխանեն յանկեալ ազգի ազգի լսելագործոց .
և հգև ուռուել փութ նոր գնոնել գնոյս ի հաւատոց քան թե
ազատել ի զարտուղ ։ ։ Յայսմիկ ժամանակի ուարկաւանաց
հաւեալ հայոց՝ ելան ընդել զոյգուիչ և գնատանեալ խրեանց
ի փլատս քաղաքին , գասուեր ուսեալ Տնտրս օգնեան՝ կամ
փոխառուիչ և կամ ընդունելիք . այլ ոչ էր ոմն ազգեր ,
ոչ յերեսաստեան և ոչ ի ջաւղեցւոց ։

Եւ Պապին յայնմ ժամ ի քաղքն ասպնջական եղեալ ընդ վանորայք
լսուեալ , հետեր ևս լսելի եղեալ ի միում ի վանացն ,
և էր նա ոչդ երեսի և յոյժ ցաւալ տարեալ և ընկղմեալ խոց .
և ասէր ցաշակերտսն իւր , ։ Ո՛ւր ասեն գնացեալ
և ասէին ասացուածոն քան թաւանախ , ։ Ո՛ւր ասեն գնացեալ
հայոց՝ խնդրելոյ օգնութիւն , և նոքին լսասնասցուց ասելով
ցեալ՝ նմա ունկն ոչդ անգին չեղեալ գաւետ ևս ոչ
գաշակերտսն ի զարտուղ և քաջալերեալ զնա՝ ասելով , մի երկ-
չիր . եւ ոտ ձեղ գնա՝ ոչդ ասնիմ , ։ ի փս , այլ յաղթ-
սեսցես վրայ նոյ . և գոյգ ասեալ զաշակերտսն այնու գնացեալ
ասեալ ի վէր նոյ , ասեալ ի վէր նոյ , ասեալ ի վէր նոյ ։

Ի՛ր ասեալ հայոց գաշակերտսն գայնոսիկ ասեալ ի վէր նոյ ։
երկու հարիւր յիսուն Թուական , երկու հարիւր յոսկեղինդ ,
և յիսուն ութ տարի ։

ՀԱՅՔ ԵՒ ՊԱՐՍԻՔ ՀԱՇՏԵՑԱՆ ԶԻՐԱՐ ՄԻՄԱՆՑ ՎԱՍՆ ՔՐԻՍՏՈՍԵԱՆ ՀԱՒԱՏՈՅ։

Ի ՍՈՒՐՄԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ ՀԱՅՈՑ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՀԱՅՈՑ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ՍԱՀԱԿԱՆ ՈՒ ՄԱՄԲՐԷ ՈՐԴՈՅՆ ՍՄԲԱՏ ՈՒ ԳԱԳԻԿ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՔ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԱՆՇԱՀ ՈՒ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ՏԻՐԱՆ Ո

Ի թվ. ՈՒԽԳ
հարց.
1614
ռ.Ք.գ.

բազմապատիկ առաքեանդ նմանել, Այս ինս ինքն զյոխսիփ
կախեալ զկախչայր՝ ընդ ընչաւոր պանդխին բլոր, և թաղէցին
զնգնդապանս ոտիոյ նորան. և յարեան ընդ ամենեսին գնամարա-
ձին նոր, միշտ անդադար՝ ուս, ի մեռել իրրն զմեռեալ,
Օրդան ոտմ սրտմտել դահճապետն ընդ հոյս, և տեսեալ թէ
պինչ շարին, սկսան բռնադի ընդվանել զբազաժուժ, և առ-
նալ զաւազանսն ի քերանոյ նոցա, Այս ընկերքս քաղաքացի՝
նոցի կոչեցան խաղանդալով ընդ միասին՝ զերծան ի գործոյ
ոնոյ ընդ ընչաւոր ընդ, բայց ոչ ապրեցան յուրացոյնէ, զի
զրեթէ ամենին սահմանակ հասան բռնաբեր դիպուածոյ,
Նշանաժամ գնացեալ զանձնոցն ոտ շահագործ՝ ասէախ ինոյն
ոտանէն. յանկարծ և ժողովուրդ խոր ոտին զարձան ի նրմա
ձեր, և ընդ ոտեղեան՝ Որբն լսեալ զայս շահագործ, զամա-
նոցս չանձն խոր, և հրամայեալ ընդ ընդ զիմ զարտաս նոյ,
և տալ ևս խոստացեալ ոտն երիք ընդ ոտին, Իսկ ոչինս ձա-
նապարհեալ նոքա ոչ ընդ ընդ զերծանել ի ձեռաց դահ-
ճացն, և ի սպասաց խրճանց,

Ջ. Եթէ վնասեցից շահագործ զայսօրիկ գործս բռնա-
նաւարի ի վէր յանձինս և ի վէր ժողովրդեան նոյ, հրամայ-
նայ ամենի և զմարտս հաղաբարձու, Այս իրրև ոտին զնա-
ոանդի շահագործ, էլկոսյեալ հարա ի ասրուենդեանցն, և
ոտ զկոցեալ ի խոստումնոյն՝ անդին ոչ բայց զերծանել իւր,
և ի յորդորել զնոս շահագործ զոյժացոյնել և զժողովրդ-
խոր՝ ասաց, Ոնդա ամենեքին գնարաս զառնան, եմե գործ-
յի բազաստաց շահագործ նոյ. զի ամենին ի բերան նոր հայիր,
Օրդա իրրև լսեան շահագործ, հրամայեալ բարձրել զնա ի
վազմէն, և բերել ոտացի խոր. զի ընդկա նոր օրն,
Որդան առաքեալքս ոտա հարցան ի քաղաքին, և ինոս չոր-
դանեցա բազաստաց զանձնոցն, զոյլ հնարս չգտեալ նոցա
ի ոչ ատեան ազգիցն՝ ժողովեցան զամենին ի
տան ազգիցն, ոտ էր ի Թաղի նոյ. և յորդորեցաց զնոս յնդ
ոտալիլ, և աղաչեալ և խնդրուածս բալ հոյցել շահագոր-
ծոյ ի նոյ, Այս ոտրս խաղաղարարեցեալ զնոս ոտալոյ ոտ-
ատրոյ, և հաղորդեցոյց ընդ ընդ ոտ. և ապաքէն գա-
լոտնոյ զինուորացն, Այս ընդ ընդել ոտ ասացաւ՝ հասին անդր
զնեռնոյսդ, և կալեալ ոտրոն զնա չատեան ոտ ընդ
ընդոյ, Այս նոյ ի յորդորելոյ զբազաստաց ոտանալ յօրինա
խոր՝ ասէ. եմե չատանեալ ինոսցես ի քրիստոնէից, ոտա-
նեցից զքեզ ոտխծաց, զոյս և ոտ ընդ ոտնելի անդ ի գա-
ոաղ զնէ, Պիտի ես քաղաստաց, և ասէ, Ես կամօք իսոյ
ձեզ գ ոտանալ ի կրօնս ձեր, իսկ եմե գոս կամիցես բռնա-
նեզ գ ոտանալ ի կրօնս ձեր, ես գործ ընդ ընդ. զի օրի-

ա[ռ]ա[քե]լ[ո]ւթ[ե]ան ս[ուրբ] հ[ա]յ[ր]ա[պե]տ[ա]կ[ա]ն ս[ուրբ] ա[թո]ռ[ո]յ ս[ո]ւրբ ե[կե]ղ[ե]ց[ո]ւ ա[ռ]ա[ջ]ն[ո]րդ ե[ւ] ա[ռ]ա[ջ]ն[ո]րդ ա[մե]ն[ա]ց

զմեզ ասյր : զի վատրանդի արտը վաճառ ի քրիստ տէր մերմէ և
ի հայրենի ժառանգութենէ , և ոտա պատգիաւեցոյց յօտա-
րութեան առաքատրիաւ կերոք :

Իսկ ոչո ման իբրատերիայրի որովհետեցոտ սիրա շահատա-
սաց : քայց ինչ ոչ յայտնեաց : և ակնեալ անտի գտցուպէն
դիմեալ գտեղն էտա ի մեռանելոց վայրս : Ալ ի ժուլիոս առ
նտա ծառայից նորուն՝ եամս չտհատաս , զի գայր և անցաներ
առ նոսոք երեց գեղջն այնորիկ , որ կոչիւր տէր աշխոս :
Ձայնեաց առ նտա և ասէ : ո իղեր այդ գոռ : և նտա ասէ : Հայ
եմ : Ալ ոչ շահն : և կիր մէն այդ ցտակ երկոցնեալ է մտրոսոք :
պինդ նտա քաշհանուքն , երկոց եմ գերեզ : Ալ շահատաս ասէ :
Ակ դարձիր յիմ օրհնս : և առաւել պատմ գացոս չկենն :
Ալ նտա ասէ , ես այդ չկատան եմ , և ցանդուն ծառայ քոյ՝
Ճերացնեալ առտրեզ : և ոչ կարէմ կատարել զառաքելիսն
որսաս ձեզ :

Հնազանդ առտնելեալ շահատասոյ ի ենտրիկն պատմատալ ի
խոր՝ կատ. ի ձեռայ միոյ ի ծառայից իւրոց զմտրձն , և տր-
ձակեալ զձեռն իւր քարկոտելի՝ եհար ի պատառեաց զգլխոյ
երիցան : և յանկանել նորա կիսամահ յերկիր՝ նոյն ժամուին
նտա Թլփատել զանչնացեալն : Ալ Թողեալ զնա այնպես՝
գնաց ի տեղի քահանայի խորոյ : ի հրամանն նտա եղարբսոյին
իւրոյմ և այլոյ իղիանաց՝ շրջիլ զօրականօք յերկոսին գա-
տառն ի փարիս և ի փոքրասիի , և բռնադատել յոտրս-
պատելի զնոտ քրիստոնեայս՝ որ անդ՝ զտատիտս և զեկեղեցս
կանս : և որք ոչն յանձն առնոցուն , սպառոյ Թլփատել : և
զայս պատարիր առնեալ՝ շարս խիզն յոտրսհան :

Ալ եղև ի ուրանալ հռոմոսոյ ոյոր գաւն հրամանի՝ զուգի
հարեալ հոյոց քնակիսոյ յայնոսիկ կողմանս , ցրուեցան և
անկան ի լերինս և յանմատոյթս անդրս : և կրկին ուտ-
նագ մեծ յերեսաց ոտոյ և ցրտոյ սաստ և ծարաւոյ : և
բիւրք զնացին ի հետոտ քաղաքս՝ փոխեալ զամոն և զըս-
գեցա իսրեանց : Իսկ լսխոնք պարսից զրոս միանգամ ի ձեռս
բերին ի հոյոց՝ ի պիտոն փոտոյիչ բռնոսեցին և տանջանոք
Թլփատոյին զանչնին : և կամկին գալ առան յոտանն փահ-
րան : իսկ գինոսոյ աեղոյն նորին անուն հոյ լսխոնք
յոտրտեցոց զիարս զինել պատրաստ ընդ դէմ պատոյ : և ի
չտնոսոյ ձեզ նմա՝ ինքնին միոյսակ սոսոք ածել զձեզ և ա-
ղեզն ի ձեռին՝ եմն և նոսոս ի ըլտոսի մի յանդս ձնոյն հի : և
ի ժամանել մեզ պատոյ՝ եղ ընդ դէմ , և փոխեցոյց զնս
յոտ և կասեցոյց յիոս : և ոչ եձոյ ձեզ տեսանել ի փոհրան՝
[illegible] պատրիկը գլխոսիս մի ինձ ասէ՝ և անդ կացէք ի ձեռն
[illegible] զատեցոյց , Թէ ոտր [illegible] ասեն նոսրիզոնոյ , Հասին գինքերայն

ՀԱՏ · Ը · ԳԼՈՒԽ · ԻԲ ·

Ի հայր

որ սուրբ եւ ոչ հնազանդեցաւն առաջ ոտքերն հրամուեաց, ապացոյց ի գանձ Քրիստի հաղորդ լինելոյ, ոչ առանց հինգ հարիւր ոսկի գահիճն, և կատարեաց զիրաւացեալ իւրն գործ զանձատաւոյ խորհրդ խոստովանութեան կոչեցեալ, և նա շէ-
քոտ գործք. ի փորձս և ի փաւրիլմի՝ ուրհանքիր առիթս
գՏրամայեալ գրուանս, Ուրհ գրիչդ և ընկերք նր ի այլ եւս
հայր բնակ վիճակս հրկոյղ, և յայտ ընդեղ ; քան ոչ ելոյ վճռու-
ցին գՏաղտ թուականս, և խրճեալք անհան ի յիւրեան անձն
կու լան ; բայց ոչաւ ամիս գոհանային զնոյ, զի վո հաւատոյ
աղաւաւուցան ։

Ի յլ ան ինքն գրիչդ յետ բաղում գործոց բանուշտաբեր
ամբառանական՝ նրն ոսպնոտրոտուց առաքն չհնարեցաւ ։
քանզի թշնամիք նր՝ ոչք հին ի ոտրոխ, առանձ զնոյ յայ-
գ և իրեանց՝ ընկերին գմարմին նր յանգ գլուխն, և հնկեր
ուս ինայիք շարախաւ եղեն ոտ ոտրուք, քեզ նր հոգ ասա-
նեալ գոյն. և շհնարաւ մանեցայ գնա ի ձիւս գտուսու-
րի ։ Ի բերև ունուրա գաւուն ի գրվոյ ունաի, ասէ գնա
գասաւորն. ուրացիր գՔրիստ քոյ, և արձակիցիմ ։ ուրա
ինէ՝ ոչ ժամ սպասանել գրեղ ։ Ի՝ ոչ գրիչդ գՔրիստ գլուխ
և համարձակ բանիւք գասունեալ գքն նա, և ցուցիչ ըզ-
հաւատուածքն ուրաց իւրոց ի նր հաւատաց յանձն եւոտ մե-
ռանիլ ի սերն քոյ ։ զոր ի. տարեալ ոտանին ի հրապարակն,
և ծագեցաց անդ լոյս քերկնից ի նմ մարմնոյ նր ։ լուս ոտաւ
վնասկ ուտարել լուծել ի բնէ ականատեանց ։

Վ Ա Ր Ք Ա Պ Ե Տ Ի Ն ։

Հայոցք գասաւորաց գասոյ Քրիստոսիկոսի ։ և գնացառ գնր-
ուեն ։ Ալ և յայտնի նահատակութեան անդրեաս
գանանայի ։ և վարեցոյ պլնա հոգոյ ի
վարդապետ ։

1616 ԱՀԵ ։ աւրիճ կամ ղիկոս կայսեր գԹեմ ինչ կերպիա-
նոս Տիրն անուն յանհնարելիս գործոս ։ և ոչ ուր
գնաց ոչ ոք ի մահ ընդ նմա ։ միայն մի ոչ ինչ ոչ գաւուելի՝ տեղ ան ։ ոչ
գնաց՝ զրկեր յոսկանոյ գնա խոստովան ։ մի ոչ նա-
գնաց՝ զրկեր յոսկանոյ գնա խոստովան ։ մի ոչ նա-

Ոսկան Քահ. Պետրոսեան

զմեզ յամենայնի. Մինչդեռ մի ոմն ինքն մերթեւեռ հանապազ դժնդակեալ ի ցաւոց ստամոքսոյ, և ամենայն կերակուր փոքր ինչ ածեալ ի նմա՝ ի վայր դառնայր, և ցաւագներ զինքն և ծառայիցն. Ոչ զլինելոյն, ոչ առնելոց և յատակին յուսամ՝ առաւել ցերեկան. արարչական առատութեան տեսութեամբ ընդունելով զամենայն՝ ի մեծ ուրախութիւն և ի գոհութիւն Աստուծոյ։ Ոչ ոք զանձին կենդանի և ոչ իսկ ուներ ինչ ուսեալ, թէ ի կեր զընծայեալ մատուցանել էր. վայ և աւրհնեալ հանձն ընդ ամենայնի եղեալ, այնուհետեւ ընտրեալ ի Հոգւոյն Սրբոյ ընդ ամենայնի։

Ձայ լինելոյ գաւթին յայտ նախատարին և ծնկեցոյց զնոյն։

Ինչպէս յայտնեալ առաւելապէս էր նա ի քրիստոնէութեան, և այլ առաւելագոյնք ի մէջ նոր և ի մէջ աստուածային, մանաւանդ ի՝ ի վերայ ազգին որք կային ընդ ի հոգւոյսան։ Եւ ամենայն իրեն՝ անհնարեցաւ շտապուտ յուսալոյ զնաւորեալ ընծայել առ Քրիստոս ամենեցուն, ապրուհետ առնելոյ տէրութեան զգալմունս ոգեկան զգալոյ զնաւորեալ ի վերայ զնաւորելոյ իւրոյ ի հոգւոյսան՝ վերանալ ընդան զայսմանէ։ Երկնալ նմա ի կորս՝ և սահմանելոյ նմա զգալոյ, զնաւոյ ի մէջ իրեանց ազգ նոցա. ներ ամիրդանալ նախատուտ։ Իսկ իրրև լսեան միաբանք վերածնեալ զգալոյ ամենայնի՝ առ որին մեհենական ի հայրապետականսն, և ի թագաւորական յանձնառէ տեսին։ Ընդ այս փախեան և գաւթի կիմնեան։ Իսկ ամենայնի մեծ ոմն, անի ունէին ի քաղաքին Երուսաղէմ՝ կուրծունեանն տանի կոչին արքայական էին, և մեծաւ ի ոյժ ի ներքս կառնեան ընդ գրա ղարանն, որ ինն ի քաղաքին, և հիմարեալ յայլեալ ազգ՝ ազգ երկին անան և փախեան, և կամենան յայլեալ անգին. և զարա ոչ գիտեմ յորդոյ ազգէ էր։

Ղարա ոչ գիտեմ փայլ գարձեալ ի կառավարիչ ոմն,

Արտակարեալ ուրեքեան ի մէջ փախստեան ոչ ընկեալ զնա յիշ խանեալ, և կամենալ նոցա զարա զնա ի ձեռն ինչ ազգ ի ոչ ոք զարձեալ յարդել Տէրոյ, և առաքեալ զնա ի մէջ ազգ. ան էր զարձեալ ի զինն ի զինն ի ձեռն ազգ ի ոչ ոք զարձեալ ազգ, ըստ ոչ ոք զարձեալ

Ի թ. Հայոց

վայոց ձորոյ, և յոտնակնցաւ անտ,

Ի ԲՐԱԼ լուաւ դաւիթ կիրակոս՝ թէ անդ է շահրաման, գնաց առ նա ծածուկ յամիրզ սէտայ նախարարին, և յայտ արար, նմա զսուտասպան իւր, Կամենայ. ի բանից նիւ շահն, թէ սպիրդունս նախարար մի սկսայ ես լբսիսէթին անհնամ լծոզեալ և զդաւիթ. վասն բարկացաւ յոյժ, և ի ան ա_ծեր յամիրզայ նախարարին, դաւրկաւթի իւր փարդին ի մէջ մէլքիսէթ կիրակոսի. ՁԵՀԴ ի գիտաց ես, թէ դա ա_ռանց իւրոյ հրամանի վասրե սիլհանաչի կիրակոսէ՞ ի տոհմ ծնոս առաջնոյդ, Կաղաղ գա այսորիկ առաքեսցաց զմի ի ծառայից իւրոյ յատաջհան, ոտնիլ զմէլքիսէթ, և ՀԵՐ գնա_ցուղ անդ, կալուս զնա, և ծանր կապանօք ոտ շահն ի վայրս ձոր, Իսկ շահն ոչ վայրանեաց ևս ի միում իւր, ի հպատ պա_տերազմի, յանհոգս լինալ զնաման՝ ելեալ ՁԵՀԴ կապանս, և Ի կապանս ի կոպասեն, և միւսն ի վարանս,

Չեսեալ դաւիթ՝ թէ շահն ոտոսես ազատ զմէլքիսէթ, և չուանն ինչ ՀԻ, ոչ զկրսնն և ոչ զնամակ, զհասոյ յանձն իւր, եկեալ եւիսրաձիկն յոյժ գարծաք լուր, գոյսե վատոզ ևս Կատակ կենդանի իւրոց. ոմին իրի ոտատկեալ առ շահաբաս՝ խնդրեալ ի նմանէ հրաման գնալոյ յատաջհան, Կրաժարեալ միանգամայն և յիշխանաւթենէ անտի կիրակոսէ՞, և շահն հրամայեալ գնալ առնել նմա ի պարգև զկիւղն քանդկան ի ջրաղաս գառատի, զի Կառնէր նորին գործ զգաստանան ալիսոյից իւրոց, և դա ևս ի գնացէլ յատաջհան՝ քանակեալ անդ ի լուաւթէ, իսկ մէլքիսէթ ՁԵՀԴ ի քանակն ի կապանս

1617 ՀՂԵ

ՀՂԵՄԱՅԻՍ

ԶԵՏ այսորիկ չսէհնալ շահաբասայ ի նախճուանայ Ի_ասել. Եկն ի գիւղ զաքաղաքն ապուլիս, և մէլքիսէթի կիրկիս Ի նա, ա_ռաչել ուսաբէլի իւր քրիշ և մոանկր շահաբաս, գայլն քա_ղաքացիք Ի առաջ նիր երգօք և նուէրս պատուոյ՝ զարդարէ_լ ի հանդերձս պայծառս. Նայնոյ և հիսդ ցակաւք շուրջառաք և շահակաբ՝ մոտ գիւղնոյ և խաչվառաք, ծնծղայիւք և զանգակօք, և այնպես ածէին զնա յիրէվան պատարատոհալ նման, Ի_ոյ, և սմին նուաճել ի մոտանել ՆԻՐ յատաւելիս՝ կոյսին ի հանդիսի և սմանէ ի մոտանել զպատուոն Հայոց՝ զգեցեալ պատկիս և բարձեալ գՀրազատնս. և եր վերակայս և ուսուցիչ նիր գե_ղեցկաձայն և նուագասէն՝ անգրեր ս. քահանայ հարեալ ի պո_ղոս վիշապն, ի մոտիսին, ՁԵ սրուա յիշեցաւ Ի_ոյ, ի_ոյ ՁԵ

Ի թ. ՓԻ Հայոց 1617 ռիվ.

ունեցուցանել զնոր անդրանիկս Լիկաոն խոր, հրամանս եղև սպա-
նանել զնա, և ի տանել զնա դահձաց ի տեղի նահատակու-
[illegible] ընդհանապարհս սպասեալ էր, և յորժամ կատեցան ա-
կաղցուցանել զնա, [illegible] զպատճառն ի քանց եհան
յոտնձեկ պշնդերձս նոր, և ասէ ցդահիճն. կատարեցիք արդ
զպատուիրեալ ձերդ, [illegible] ոչ ունիցուք ինչ
նեին զգաթն, և խոտոտ տային նմա խնայել ի ծակտիճեին
հատակ նոր. և խոստանային պատգաս ընդն ի դիմաց ա-
քսայլ. և յոչ ոմեան նմին' մերկեալ զտունքս շալակս ցանկին
ի վեր դէմս նորին' ասէ. ի ահ արկանելոյ ի հաս, [illegible] նա-
հատակն ոմնոմանս կայր լաղջէս, և ասէ խոյակնկեր ըզ-
դեմս խոր, [illegible] ասացեալ ոմոյ և ծնողաց նմ, և նոր ևս քաջալերս
ասելիս նոմս ել-ասնել խնդասելի վի քոյ,

Հասակ կնոյ ոմեսակ պատճառ գհասատատել մեռեալ երանելի-
սոյն' պատահեալ սրով զպատճառն նոյ, և. ի պատ վայել եկեղ-
ցոյ զնահատեն, [illegible] ակն անդրկաս ընդնոյ միով ձեռամբ խաչակնիքեր
զնոր, և միաս ձեռամբն ուղղիլ զտեղիս խոր' ի վայր, [illegible] ակե-
ցին ապա գատճիճն զպճղունս ատից նոր իւրև զսիւթարն, և կա-
խեցին պարտիս' ի բարձանդ գկնիկացդ. ապ եկաց կենդա-
նի մինչև ցերեկ-ս. ի տառանել արեւուն' ասանկեաց գհոգին,
Օ, որպ գմարմինն առնուլ գատճառ' ընկէցին ի քաջ' վիճակ
կնոյսեր գաղտնագ և ծածկոց, այլ հայր բարին զոյն ան-
ուն, և ապագոն [illegible] ի խցանոյն անհանգուստ
եկելոցսոյ, [illegible] եղև կատարած սորա' ի ՌՀԲ հայոց,
ռիվ, ի ժ, աւուր այլ ամոյ, այն կ յամի տեն, 1617, ի
նոյեմբերի, 18,

[illegible] այսորիկ երրև բանք եղեն առաջի շահաստոյ վի մա-
հան անգրեի քհոյ' ասէ յարքայ մի ունի յիշխանաց նոր շահ-
առելիկ անուն, եթէ սնդրեաս եւեց սրժանել եղև պատ-
ճառ, և ասասեն պատս եր պատուհասել զդիւանատոր իրասել
նոր, այն կ ունիցեր այն' ասասցին, և միշտ օրինացն քրիստո-
նէից. որպ զնակատ ի կ ի վտանգ առեալ եւ. և գարձուկից նոր
պաշտս, Օ, ոչս լսեսուլ շահաստասոյ' ասասցեաց միմանս եր.
[illegible] ասիլ զնա, և նոր գնացեալ հալսն գմոկեսս վիճակ և ըզ-
պօգուտ իշխանս, և եղեն անասրս ինչեսկնս իրրև զչուան ե-
ղանոյ ի պատանսյս նոր, և շղթայեալ սաս նոյին. և ոչնսկս բե-
րեր զերկասեանն ասասցին արքայիս' Յայժմ գարիս քեզ իսո-
անցնուլ զ նա յսհատասոյ' եւ ասացանս ի վեր նոր հինգ հա-
յիսս քան սներ' խակ նոր և սյլ հոգիք' որս անդն կային միշտասդ
կսակեալ գհեծամեծս պատիժ' իրոք բերկիր. [illegible] ել-ենեալացուցանել
պատասդատս ատեանն. մինչև հարկն սպանին իշխացին չ-
բոլ հարիսր քաղքս.

Ա.Մ. ԽԲ. 1 Կոչ. ՀՀ. 1 ՀՀ.

լերին առաջ երկրային վարչականաց յորդորեան ի սաստիկ առնել
Տեսոյ ընդդէմ զաղգամոլիցն. և ինքեամբ ապ[ա]տասխանել հին
յայտ Տեսոյ, քանզի քանիցն բուին օրինակաւ երկուց աղեղոցի
վիշապաց և քարտուղիցն նոյ յինեալ հինն ամենեքեան, յոտար-
համ կազմուածոցին զանձինս ի փութոյ սիրատիպ իւրեանց տալոյ
և կամաց, և այնուամ ինչ եռաւն նոյ, մինչև ալ միոյն վճա-
րել նոցա զարժանացն, այլև յուռեղածոցիցն դարձեալ ու-
զեալ զրաշեամ գերկու և զամենարիսակս և զարտաստա-
սեալ ինչ նախ քան զնոյն հարցումն, և ապա ընդհանուր ձեղալոյն
հումեցոյն զինդ հինգ ամսոյ ըստ[ե]ղծմանն իւրեանց ։

Ի Ասորեստան շահաստան ուր պանդխտեցին կենդանիք՝
զոր ասեմք ես իւր ի հուսոյն և երկինեք յարեալ ի վեր նոր. հո-
գեայ զնոս առաքեի իւր, խօսեցաւ ընդ նմա բարկութիւն, և ասէ.
մարդս մատնեցայ ես ես զքեզ, եկեք մեր միտորդ. ընդ վախ-
ճան ամենեցունց նախատաբար ։ և այժմ իսկ հասեալ ես ոչ-
գեզ, և ասացից ի շարժն նոր շարժեմ զքեզ զկենդանի. այլ
եկեք համաձայնեցարուք ։ և զայս ասացեալ մերժեցաւ զնոյն
յաստեան իշխանն ։ Եւ ինքն շահաստան եկեալ յաւուրսն
յաւուրց քանիսիսն ։ և եկին ի սեղան՝ ար կուտեր ղանդն ։ և
մերքիսեդեկ և ուսն ի սեղան՝ իրանեալ ի ղեկեսա ։

Ա՛նդ ի գուռն նանիսայ մերքիսեդեկ ։ և յոտին ասուս.
տան եղեալ մասուցն հրկիզեա քաւեցի առաջնոյս աւո շարշա-
քան ։ և ծանուցց նոյա զկնի իւր ։ ուսանիմ ասէ յանդերձել
աւետաւորս ։ ինոյնիսկ յայնժամ՝ ասէ զերս գնացոյս զգոր մեր
հրամայեաց ուզեմ գուշել զնա ։ և կամ ասդանոնել ։
իսկ շարչարանս ազգս պինդ ի ձեռն ծառայից իւրոց ։ մ[ե]ղ ասէ.
նանիմ, և ոչ թուլամ գբեզ ։ այլ այդպես ինդրեալ գաղեսա
առանձինս ։ զի երամ ուեղոյս և զերծեալ ի տառապանաց ոչ.
ոք, և կամ ասցես գիրեզ հարիւր թուականաւ՝ զոր գրտուիցէ
ի քեզ, և ասես ոչ գիտեմ ։ Եւ ինքն ի յանեալ զոր գրտուիցէ
ասդ երկինեք անձամբ ի հոգոյ, իսկայն հաղար, իսկայն ասէ
թաւուամ, և միքայէլ, և մեզիսդ հոգիսդ, և այլք։ և ոմ ի
քանիսի գիմեալ առ ասէ՝ աղաչեմ զիս առաքեացն ։ և ինչ ես
ասէն պինդ, և ասեն ։ չեք թեզ այլոյոյ գնասդ վերադարձ
թոյլ եղեն վերադրել զայսմանեալ ասդ առաքեացդ ։ զնա
արդ և ուրուագասեա զերկրորդն, և ասէ ։

Ի սրանալ ասդս և առանձնանալ մերքիսեդեկ, և գասդ-
գեալ ի առաւաւտեան շղթայիցն՝ գնասդեր և ասացիր ։ և
հնդաւ ազատեալ ես գասդեր ։ զի ոչ գասդնդեցան ասդ գրասդն
հարդիր վերադրել ։ վն զի յոտներ ինչ, և ոչ ինքնագրեալ ես ա-

զսա ի ձեռս տալոյ ։ ապա խրատեցաւ ի միտս իւր՝ զի մի՛ ոք ի մարդկանէ զիմացեալ ինչ իրացն ասասցէ ։ այլ ի կամ ընդունելութենէ ևս հատուսցէ ընկէց ոմն աղաւել , այլ ի կամ ընդունելութենէ ևս հատուսցէ զի մի՛ ոք ի մարդկանէ զիմացեալ ինչ իրացն ասասցէ ։ ապա խրատեցաւ ի միտս իւր՝ զսա ի ձեռս տալոյ

ասասցէ խոսկոնելոյ յոյ ։ ի՛ սա մեռանելոյ վ ըսպէս Թեսղէ ասէլնասոյ ոսա շոհնարսա խոսասցաս ոսմ՝ սոսղ յա-

Թեսղ ասէլնասոյ ոսա շոհնարսա խոսասցաս ոսմ՝ սոսղ յա- Թեսղ ասէլնասոյ ոսա շոհնարսա խոսասցաս ոսմ՝ սոսղ յա-

ՎԱՐԴ · Ե · ԳԼՈՒԽ · ԽԲ · ՀԱՅԿ · ՀԱՅՔ · ՀԱՅՈՑ · ՀԱՅՈՒՄ · ՀԱՅՈՎ · ՀԱՅՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՎ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՄ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՑ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆ · ՀԱՅՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔՈՒՆՔ

Ի մի գիր
Հայոց
ռակ

ղեալ. և եր ի սարակուսն։ Այս պի յոյնսն ի ոմիկ համբառ բա-
րեբուսեմբ մանկան վշտի հաշակեալ էր յանմ ուսելոս ի մէջ
հոգոյ, խորհեցաս մեղքիսեմ ձեռամբ նը մեռանօրհնեք առ-
նել. զի այնու պատճառաւ ժողովրդոյն բնիկ յիշմիանին, և
տոյգին առ թալոլս. որովք կարասոյն պատճել պատճան առ
ի վճռասանն պարտուց խորոց։ Այս իբրև ազգ արար գիտ ժող
ասեն ; զնա հրաժարեցաս և ասէ ։ վնորդ մարխ է ինձ զայդ
առնել, զի չեմ ես նիկս, այլ սակ վիզ սը ։ Յոյգ քանզի
մեղքիսեմ ածիւ կանչը, զի նա կատարեսցի գՀանդես սրհ-
նաւն մեռանին, բանատատեալ զնա ձեռնադրեաց եկիս յա-
սար ասաք երկաչաքաթա ի վանս անդ սիրն անանիայ ա-
ռաքեալն, որ եր ի կալին մի քաղաքին երեսանս ի մէջ ոս-

պետանիայց ։

Այս իբրև եղ համբաւ ի ականս սէրգիս՝ ընկ մովսես վարդա-
պետ՝ ձեռնադրեալ է նիկս, և Տանդերձեալ ի մեռանօրհնեք
առնել, ժողովեցան բազումք յերմիանին յՀոսկանաց ս յե-
կեղեցականաց, ասև յոլովք ի ջոսղայեցոց՝ սրբ եկեալ էին
յերեսան ի պատճառս վաճառականաց. և յեա արհասե մե-
ռանին յոստս, ասաք հինգշաբաթա՝ առնեալ ինչ ինչ՝ գնա-
ցին խոսքանդիրը ի տեղիս խոյեանց ։ Ա՛ւր մեղքիսեմ կա-
թողիկոս տեսեալ էին ոչ կարաց այնչափ ինչ ժողովել ի-
կեղեցի անտի, ընդունեցաս ի վարանս ատրպատի, և պաշա-
րեցաս ի հինգ թաղամասն սպաշ ։ ե. անկաս ի յոստահատուի.
և ի բաց թողուլ զդրսաւոր կենդանեաւն՝ ձեռն նարկ գործել
զոր ինչ ոչ արժան ։ Այս ետես կարծելով լեռ յարհնաւթե
անդ մեռանին բնիկ ինչ ետուն մսխեսի ժողովրդոյ, հնարե-
ցաս ընդեմ նը զայսպիսի ինչ ։ երեկոյին ուարշակ մի պայ-
ատոյ հարիւր թուսանի դրեալ ի դրանց մուխի, և ելհան
ի դատաստան առաջի ամիպատանոյ նախարարին, և պահան-
ջեր զայն ի մսխիսի ։ Իսկ մեղքս խոսքոյս յատնին անդ,
և ասէ ։ զինչ եմ տասնեակ զայդ պիսի մարդակ, և մը գիտեմ արդ
և զրանատոգ ։ Ա՛ւր որք կին ի կալին մեղքիսեմի՝ զարդ պնա-
կան ։ և ի խոսքի քաղմոյ յերկոսց կալմանց՝ երկաբեցաս
զնոսն ամիսս երկու ։ քանզի ամերգատնա՝ նախարարք գասցի ա-
նէին երկու ։ քանզի ամերգատնա՝ նախարարք գասցի ա-
նէին երկու ։ քանզի ամերգատնա՝ նախարարք գասցի ա-
նէին երկու ։ քանզի ամերգատնա՝ նախարարք գասցի ա-
նէին երկու ։ քանզի ամերգատնա՝ նախարարք գասցի ա-

Ա՛ր ֆն
Ե՛ դայոց

պլուխք ։ Ա՛յլ ոմք ևս ասկսա օգտեալ՝ զայնմաւ ոմանս ի
նոսիմաստս , և առաւ վիրաւորին յատակագոյն . և յետ ձգելոյ-
պահեցե նմին ելին հարիւրհոնդս և ծնգբ նիցե և զին-
ուշպք նայեն . և զար միանգամ ժողովիցե մեկտեսցի , հազիւ
կարելի նոքիմբք զպարտար կերտիլոյ մատուցանել նոյ . և ընդ
հնար չասել . զի ի՞նչ բռնական հրամանաւ պահանջիցին նք ։

1621 Ղ՝ մահանալ ասա ի՞նձ ակնկռնաւ ի՞նչ հայոց չասն . ԱՀ . ես-
ռէտ պղտուց հարկացն չերեք հարիւր ի՞ռուման . և մեկ-
սիսի մահաբոյժ ուսդնասելով՝ խոստաս յառաջատեսցաւ ի
հնարից զայն վճռելոյ . և պատրաստ ի յարգնդիմի վա-
ռուժանց օգտոյ՝ ուսապէց ի՞ռուքի աղաչանաց առ շահնորհս .
ուրեն հարիւր ի՞ռուման ծախեալ եմ ասե ի վիր հարկահան
վերակացուեացդ և ծռչիկ նոյ . և չսնեմ ոչմի կարողութի-
այլ ևս կերակրելոյ զնս , և ուսաքի է ինձ վճռել նոսա զբաղ
հարկացն ։ Ոսկ շահատուս սպառ պիտանին . ոչ ի՞ռուցուածից
չեզ և ոչ իսկ գրասի՞ մի ի հարկաց անտի ։ Ոչրեք յանհնա-
լինս եմնուս մեկտեսեմ , եկ յառաջահանայ , և հարկահանք
նոյ ի՞նչ նոսա . և եկն յերեսան և կնքիածին . և շրջեալ սպա և
ասդ գանն ողջոյն , որպսի ինչ եգիս՝ զոհմսոկ ևս ծախեաց
ի պետս նոյ . և ոչ ինոց նոսա՝ ոչ յայս գտանելոյ ինչ , և ոչ

հնար իմիջոյ ։

1622 Ջ ։ Ա՛պա այնուհետև յոտաւելուլ պատաոյն միևնոյն ցյս-
ուսկ քեզ հարիւր ի՞ռուման՝ առաւելեալ և նա ի յոտաղասուլեն՝
զպղտեաց զպահանջսն և զինուսպս նոսա՝ բռնաբարել և
հարատահսել զժողովուրդ երկրին չամ ոչդս . ապա ի՞նչ
ոչ ասե՝ ոչ միայն ոչ կարեմ վճռել ինչ վն հարկին , այլև ոչ
իսկ կերակրել զնեզ . և եթե կամիք ազատանել զնս , ապա-
նեք , և ես զերծայց ի վերայ խնդ ։

Ա՛յս միջոցի հաս նոյ յաղախն վերանս էր , եկն ուս նոա հրամանի
ի չահաբաժ , զի ի հարկաց անտի զար վճարելոյ էր յոտ-
ունիս , առցե չորից այնպսիկ հարկահանից զաղտեկան ար-
քունի ի՞ռուկ նոսա . ՚ք՚ն՝ նոլեկ ։ Ղ՝ գոչ ոյոր հրամանի՝
զաղտնապան հարկապահանից , և սկսան անտանել տագ-
նապանս հարկապահանից , և ոչ ոսան անտանել տագ-
նապաս նեղել զոհ՝ լքեալ ինչ՝ ի՞նչ ոչ՝ նոնչ անխիղ ,
ձեռն արկին ի ժողովուրդն , և առաւ պեղպանեին , մանա-
նաղ ի՞նչ խեղդ էին զնս վճարել պատ ոս կամ ուղիկսն և ին-
քեանց . և յոտս կոտրին չինել ձեռնհաս , կոտրսկին զնս
ոչ ի՞նչ այն իցե հրամանն ի՞ռուրս . և կնքեալ առնուին
պրսկ ինչ պառնէին առ նոս ։ Ա՛յ չատկս ոյսպսիկ ժողո-
վուրդ հայոց անդնալ՝ ի մեծասի ծ առպանս և՝ ի հնդսաս
քեին սերսեցին խոստս զմեչկսի՞ն , և՝ ի բոց կոպեն ի՞
ոսկ . քայլ հարկահանդս ոչ ի՞ռպս ին պատ , և ոչ առպին նոսա

և

եւ ոչ ժամ մի զատար հանգուստ[ա]ւ ։

Լ[ուծ]ումն ԺԲ

Լսէր խրթին բանիցն ամենախելացին Մելքիսեդեկի ի ժողովրդէ շքեղացուն ի ժողովրդենէն , զհնոյ առ այլազգի վարուառատ ։ Ե ծանոյ առակաւոր նման ի ներքս դրուատ , և ծանրախոս գոյն ի սիրտս պատճառացն ։ և ելոյծ յառեղտէ մէն վէմարուեստ ընդհարին , որ մնաց եր գետնոյ ի մէջ հանգուցեալ ։ արուեստ և գիտելոյ բարեբերացն պատրաստ Մելքիսեդեկի յերկուց գլխոց եւս ի հարկաց և ի պատուոց վէշտասնից ։

Տեսեալ սուրբ Մելքիսեդեկ[ի] զի ոչ եւս ի համա ՀՀետ ըղձոյն Տոհրկի վէմարել , և ոչ իսկ ինաց ի ձեռն զհարկաւորեալսն ներսակրել , և ոչդ իւր Տաստիկն մերժեաց զնա , խորհեցաւ առաջ վիպաբանելոյ իւր այլազուն : Ասէ զի ոմն առաջոյ ի վերոյ երեսեր եր յայտնաւոր մեծաձա վիպակ սիրոյ արուեստին և իմաստասէր , երեսուց մելքիսեդեկի կերևաւն՝ ուր զառակեր ժողովս , աշակերտաց զնա յանձն առնուլ զվիպելոյն : ասէա ասոկ զոգա հայոց ի փոքրկոյց միջոյն ի միտասիկա դարձուցեալ զնոսա վիպել , և հաճեալ նոքա ըզ քեզ : և ես ծերացեալ եմ , զիսկե վիպեա , և հաճեալ ես ըզ քեզ : և ես ծերացեալ եմ , և հարկին տկարութեան բառնալոյ ի վէմ իմ : և ուրդ առայ զնոյն զբեղուն վիպասացն և վիպաշէնուն հայոց , և ուրդ առայ ըզ նոսա ընտանութեամբ քաջ անդ ի գիրսն , և ինձ տայ ի միայն գոյուր. սոյն սիրասցեմբ ի միաւորն ի վանահրից հայոց , զի առաջ նուանիլ վիպասացից զիմացանէ ի հնոյ յոյն : [1] Ա[ստ]ղ մանկտա ամէն հրաշ ։

Ժամուցանէ զ[ա]ռա բնաւ յոյժ զկնի ձիոյս ինձ ։

Իզուն փիլոսոփ զայս առհասկ ենդկա ի զգայութիւն մերկութեան ի տուէ դնա ուռանեցին . եթէ գոռ կամիս հրաժարիլ ի կամեցուածոյ զիկուռեցիկ , ընդր խոնարհ պարզ առաջ գոյն , և ոչ ընդ ։ Ոչ ամաքեն ես . մի ժառանգ քոյ և արդի քոյ : Ապաշխարէ ընդ այր մերկանալեն և հանգերձիցն ընդ մատաղ . զնա գիտիցեն ես , և ձեռնապրեալ զնա կամեցուածոյ . և ես

եթէ հաձոյ իցէ տիրուն ձ , ինչ բեմ՝ զի սմա ընդհեռաց ըն-
կնձիկաւելին հայոց ։

1624 Այս եղև իբրև հաս սահակ զկամաւորին ի մելքի-
սեթեկ , և հաստատեցաս իշխանութեանն 'ուր յամիրգուանոյ նա-
խարարէն , հարկապահանջքն քաղեալ զմելքիսեկի՝ ժողո-
վեցան առ սահակ , առ նմա կային և ընդ նմա շրջէին , որպէս
առնէին ընդ մելքիսեկի , և ընդ նմա գնացին առ շահաբաս ։
Եւ մելքիսեկի կնձիկն էնդիկտ և վերծաւ 'ի տարիսանից ,
քոյր ոչ գիւրաւ 'ի տոկոսառաս պարտառուց , քանզի ու-
զէին տալ նոցա առ նա՝ նեղելին զնա յայժ , և սահմանիկին ըզ-
պարտն , և զայնր ամի սոկոսին ։ Սակ մելքիսեկի ոչ սա-
նեղով ինչ զնաւ հատուցանել կայր 'ի տարակուսի , և ապա
անձնատացեալ , զոր ինչ միանգամ նկատ յինքնիշխին 'ի սէր ա-
նօթոյ ընդ որս և պատ սէգն արիսատկեսոյ պրուսոյ գրիգորի
լսատասորին , և զաջ սէգն սահմանասի տղայոց վանուց , ա-
ռեալ երեր առ այլազգիս , և 'ի գրասի եկեալ զայնսակի
հատ 'ի ՆՀԿ. պատրաստ դրամն , և եա վերադառնալ պարտա-
ւորեալ ։ Այս գիտացեալ՝ եթէ տյնսհետե. ոչ ևս գոյ նմա կնար
զերծանելոյ 'ի նոր պարտատարց անսի 'ի լրանալ ժամանա-
կին դրմանելոյ , և թէ գտցէ հասկ յեռոյ յաչ վերադրել պր-
քասնի հորքայնն 'ի սահակայ՝ պատասխան ինչ կրեալ՝ ինքն 'ի
շահատասոյ , խորհեցաս և եդ 'ի մտի ձողալրել զնմանն
փոխառեամբ ։
Այսպա յառաջ միամ 'ի մերձենալ երեկոյի եկեալ կնքմիոճնկ
միամ տպատասոյան՝ պատձառելով յերեսաս գնալ , երբև ի-
հաս 'ի կէս ձանապարհին գարձոյց զերիվար իւր , և գնաց
ուխտ առնոյ յիթառիաձոր յերկիր ոտնաթաց յոյիկոյս հրատ-
գեալ , և անդի 'ի կաղզուանս , և ոչա 'ի կարնի , և անդի
'ի կոսանդնուպոլիս ։ Եւ զի անդ ոչ ընկալան զնա ժողո-
վրդոց տնդրձ տնդրձան և վշտաց , նոյ և գնաց յերկիրն պոլանիոյ ոչն
և լհետոսան , 'ի քաղաքն լեհոպոլիս՝ որ և իսկ , զի կոյին անդ
իբր հազար ասնուց հայոց , որք և ընկալան զնա պատա-
ռանօք , և ցուցին նմա իրաւ բազում ։ Այսոր կացեալ անդրէն
'ի լեռնային զաւ մի ձեռնադրեաց նոյ նոյն ընդհար կոստաց նո-
յինն զնկեկաս ունն Հոռոմոյ , դարձ սէնիէ խոսիլ 'ի գլ. իբ.
և ինքն գնացեալ 'ի կաւեհիդ , յետ քանի մի առնոց վախճա-
նեցաւ անդրէն յամի տեառն , 1628 , և 'ի թաղեն հայոց , ուխ ,
յատար ասնի յատրասեքեն զդպրութ . կոչեալ 'ի կնձիկաւելին
ընդ նոսի ոչիչ 'ի կնձիկաւելին ոտնհոյ տուն , ըստ ։ Այս ոտ
ինքն մելքիսեկի Մինուձոս 'ի յետին ոտտնաւանդ կոյսեին հայ-
ոց , գրեալ յամի , 1622 , ուչո , Թաղեի խոնարհութեան տա-
սնգաքանն պատի գրիգոր Տղոյ Նոտասանեանցդ , և 'ի միւսում

Ա՛մ տե
Հայոց
1625
ռ՚ՃՀԴ

առնս ի ամիրպռնայ նախարարքին , և ժամանեալ նորա յայ-
գեռատնս մերձ յանապատն հրաւանաւ ի վանս առանիայ առա-
քելոյն՝ որ ընակեր մովսէս մերձ ի վանս առին անդէն ։ Ջե-
սեալ մովսէսն զպատուական իշխանացն՝ ի ընառաջ նմ ։ և յա-
ջեալ պռաւին մեծ՝ մատոյց առ նա յընծայ մանն ասխատու-
ցիսաչս՝ զնօթեն ամիրգռնայ նախարարին , և զնօթեն թայլե-
գասպայ ։ Եյս զի լեր նորա տեսանել զաչսոիսի ոպիսակ մամ՝
զատմանս յոյժ ։ և թայլնդուր ամիրափեալ զիւր բաժինն ի
մատոյց առաջի նէր զպնախիկ զսպիտակացնալ մանն ։ Եյս նէր
զարմացեալ և հաճեալ յոյժ՝ եհարց , թէ ուստի գտեալ էիցէ
ջնոյն ։ և թայլնդուր պատմեալ նմ , թէ ես մովսէս վիզեցա ։
և գալեալ զնա առաջի նորա ։ զոր և արդեալ խոկ ձնոաչէր ։
1626 Ընդհակառակ հրամայեաց շնհաբաս կոչել առ ինքն վաղվաղակի
ռ՚ՃՀԵ զմովսէս վիզեպ ։ և ի գալ նորա անդր՝ եհարց զնա վն ար-
հեստի ապիտակաւորէ մոմին ։ և ի պինել մովսէսի զոր.
գի՝ հաւանեալ շահին զ ընարհալն քանս նէր սերնեալ զնա ։
և առ ժամանն առաքեաց զնա յաթոսահան առ յարտնէկ քա-
զաքաւոր՝ հոմանեալ թղթով , յորում պատուիրեր նմա ։
զաքաւոր՝ հոմանեալ թղթով , յորում պատուիրեր նմա ։
զի ոտացե մովսէսի վիզոյն հարիսր լիսր մամ վն սոխատկացուս-
ցանելոյ , և վերիս սպս նս վն ուսուցանելոյ նորա գոյն ար-
հեստ ։ Ընդացեալ մովսէսի յաթոսահան՝ սկսաւ գործել և կա-
տարել զհրամայեալն ի թղթէրն , աշխատեալ ի նոյն գո-
ծիս ուրն ։
Ա՛մ ուրն ։ Ոսկ առաւօտ կոչեցուցին յեղ ոնինելոց ի տաճա-
նացն քրիստոսոյ՝ գնացի նոսա յաթոսահան՝ ժողովել ինչս ի
հայոց եղելոց անդ ։ Ա՛մ նորա լընկալան զնս , և սչ եասն
նամս ինչ ։ Ա՛ս սչ այնչափ ժամայն , զի ես յարուցին ի վեր նորա
գտաւրեցի կերակուր , սր դեռևս կենդանի էր , և նստեր ի քով-
ղայ ։ գրգռեցին զնս և առեն ։ մեք սչ կամիմք՝ զի տաճակ
վաքեսցե զիշխանասլեր կերակուրն , այլ՝ դու ։ գնա սրդ
առ շահաբաս , և ան՝ ի նմէ զիշխանասլեր նէր ։ և եթէ ծուխդ
ինչ պիտոյացոյցին , պատրաստ եմք վճարել ։
Հաձեալ և հաւանեալ դասլեր և բանս ժողովրդեանն՝ եկ
յաթոսահանայ , և անկաւ ի ձեռն գնալ ի բաղատաս , սր
նստեալ էր ցայն ժամ շահաբաս ։ Որ այն իբրև իմացաս առ-

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՒՍՏ. ԽԱ.

ՀԱՅՔ ԵՒ ՊԱՐՍԻՔ

ՀԱՅՔ ԵՒ ՊԱՐՍԻՔ

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՒՍՏ. ԽԱ. 109

Ը. Ի Ս
և Հայոց

բանիս սեղմութիւն ։

Իբրև լուաւ զայս սահակ կաթողիկոս, շփաթեցաւ, և տագնապեցաւ յոյժ, զի սչ ևս կարեր ուրացեալս իւրեանց ի վերայ կոչել մեծին, և չկարէր ևս առաւել ժամանել դիտմամբ ինձեզ ի յուրել ժողովեանն հայոց ի մանկտու։ Այլ եւ վատվատակեր և դանդաղ ի վարդապետս, և մատուցեալ առ սանեհադիսկս շահաբազոյ և ասէ. այլ մեծամեծս հարկաւ առնուլ ի քոյ լուիր փակուսալեցի ի մանկան ։ Իսկ նաքո նոսուն սկսեալ, գոռ վարեալ զկաթողիկոսեցի քոյ, և դա զփակուսալեցի իւր ։ և այսոր ինձ ոչ հասանէ չուլ ։ Ապա հասուցեալ սահակայ զայս խրատս նոսա, և ի վարդապետսն, և նոքա ի դաւիթ, և անտի ի նոյ ։ Ինչ նոսա եկին և պահանջողք տարեկան հարկիսն, և սկսան ելանել ի նոսէ ։ Կայեալ սահակայ փոքր ինչ ժամ ի սահմանս խոյայ՝ առաքեսեր ի միտս իւր, թէն պէս ասասցէ ։ քանզի հայր ոչ հայհոյեն յերեսս նոր, և սկսեալ սակայն նոսա ։ և ոմանք նոցմանէ ինասամբ իւրեանց անկան ընդ խրիսոսեցեալ պոլոց ։ յի մեսկան ։ և պատրաստ հարկացն քաղցեալ էր յոյժ ։ զոր ալնոր իւրեանց կարէր վճարել ։ և տագնապ հարհանիցն զսրտնդիզ նեղեալ պնա ։ սրտիք յանհնարինս վհատեալ պնալ իրացն գտանել անհարաժեշտ ։

Ի. Ինչ գիտ նա յայսոսիսի խորհուրդ թշնամեացն, ոմանք յառաջին քարեկամաց նորա, ոլք նսասեցին յերկուս, յի են մանուկ նոսին ևս խորհրդատոյ, սկրաիլ ենին հասուցեալսոյ, և սլլը, սեռեալ ևն սահակ կաթողիկոս նսասել կոյ ի սահմանս խոյայ, և ոչ գոյ ։ գրեցին առ նա նշուցիկս ։ և յոսոսոյնը բանիւք քաջալերեալ զնա հրատիրեցին գալ յերկան, յոսասացեալ նմա օգնել սրտիւ ևս ձեռնհաս իսլեն ։ Այս առեալ ոչաւ սահակայ՝ եկն յերկան հանդերձ հարիւրհանոքն ։ և սկսաւ շրջիլ ասս և անդ յայր կողմանս գաւառին ։ և փափաղեալ նոսա գտանելոյ ի հայոց՝ եկեալ սնալուգանս ։ զի սոքին խորհեալ էին ի նմանէ ։ Որով և ի նոսէզիլ պատրեց հարկահանացն՝ նոքա ևս սկսան նմանել զնա՝ սահանգելով զայաշար դերակրոց իւրեանց ։ և սակաւիկս յոյժ ։ զի վասնոյ զձնորեցն նա և զհարկսն սր հասեալ էր ցկին հարիւր հազարն ։

1628 ոչ։ Հայոսիսի աղէս սարտկսան պաշարեալ սահակայ ։ և յայմ ժամանակ վկասեալ և յրեալ ոչ իշիք կարող գտանել հնարս ազատութեան, բայց եթէ փախստեան ։ և սակայն յայն ևս չէր ձեռնհաս ։ զի հարկահանք կասկածեալ զնախստեանն նր՝ և սլ ժամ ըստ ի քոյ կոյին ի նմանէ ։ Այլ քանզի յաւսրեալ յայսոսիսէ հասեալ էր սոն ջարդիչնոց ։ յորում ժամիս վճռ օրհնելոյ էր հանգիսիւ զքարս դնացն սուրբ նախարարացն նրևանայ՝ զի այնպես էր պատուիրեալ նր ։ սակայն պատճա-

ա. Ի 1618 ամի ՚ի Մարտ ամսեանն ՚ի Կոստանդնուպաւլիս ՚ի Պատրիարքութիւն ՚ի տեղի Կիւրեղի ՚ի Լուկարեայ ՚ի Կրետացւոց ՚ի Ղազարեայ ՚ի Կոստանդնուպաւլսեցւոց ՚ի Կիւրեղ

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Յաղագս խաղաղութեան հռչակի, և փրկանաց նորա, և հաստատութեան սահմանաց և ոչնչի։

1618 ԱՍԱՑ. Ընդոծ հայոց բնակչացն յաստիահան և ի լքուղայ, ի թիւ ինհազարաց տանց, ոտահակ կիթիղիա և ոստարկ կայ ազան, և ի ժողովրդեանն, գլխեցին տա քնակիչս ի ծին և փոքուն հայոց յարդարելով ինն ընտրել ի կիթիղիատեղի գնա ինքն գմիվեր. դորոյ զշնորհաբաշխն վիշտուխն և դոքանչելի քաղաքս ախտուխն բեմ անգամ առեալ էին ընդ մեծ և յիմ տարն յօժարագիա եղեն ի նայն միաբանութիւն. ոչ տարածեալ էր յիմ տեղիս համբաւ բարի անուանն նորա։ Ընդ այնուհետև հաստանելին յիջմիածին առ մամբեր յերկեալ ազգին քաղուած Թուղքք ի կողմանց կողմանց հին հոյոց և պարսից և վրաց, ևս և ի յունաստանէ և յոյլոց տեղեաց, զի չանձն առցէ նա զիթիղիտուին վե օգտի ժողովրդեան։

Ասէ մովսէս վիշտ Թերիտեա բեմ իրաք ընդդէմ եկաց ի ակընդ լուան, և ոչ կամէր առնուլ յանձն, քանզ ասիպետ ի թագաւորէն աղգին միանգամայն և ի քեմ գորովանաց որդեաւին զոր ունէր ի վե եջմիածնի, հարկեցաւ ընդունիլ զայն իշխանութիւնն։ Ընդ ի ժողովիլ անդր քեմ եպիսկոպոս և վիշտոպոս, 1629 ածաւ կիթիղիտ մեծաւլուք հանդիսիւբ յամի ՌՃ. 1629. և ի Թուին հայոց, ՈՀԸ. ի յունվարի. 23։

Ոչնոյն ատուր չաւ ապատրեալ չահաբատոյ ի զաղբինոյ, և եկեալ յաշրաւ քաղաքն վահրամատուր՝ մնուաւ անդ ի յունվարի. 29։ Ընդ զի նա ոտնձգեալ էր գորդիս իւր, և զամանու կուպատգացնալ, զի մի իշխանքն նէ ապատամբեալ ի ՆԷ Թագաւորեցուցանէն զմի ի նոցանէ, ի մեռանիլ նորուն Թագրեցայ ի յունվարի. 19. Քոռն ՆԷ իսանալ ի ազգականն հատուկն, որ և կալեցաւ շահնէքի յանուն Տէր իւրոյ՝ անգրունիկ որդուէյ շահաբատոյ։ Յամիժամ մատուցեալ հայոց առ նոր ապքան խնդրեցին ի ՆԷ հրամայրատակ հատուատուրեն վե իշխանութիւն մուխեն, և վաղվաղակի գրեցին յիջմիածին առ մովսէս վիշտ՝ փութալ հաստատել յատուհան, զի Թերևս հնար լինի ընդունել ի նոյն Թագրեցն ազատութեն տարեկան հարկին, որ հատուել էր յայնժամ՝ ի հաղար Թուման։

Եւ իբրև եհաս անդր մովսէս, պատրաստանգին հայք քաղուած

Ի, ՚ի ՚ի
և ՚ի ՚ի:
1613
ՈՒՆԴ

պրոսին եւ մեծամեծ նուիրեր , և ողջունեալ ընդունելի և առաքեալ
գնաց ոսկեայ ընծայիւք լուսոյ Հարեալ Հեռու. Եւ
մանկի առնել ի ճակ ընդունել ոգեշատուիկ առաքանարան Հարց.
հայոց . և այնուհետև զնդեան , եկեղեցիին ի ծանրագնիկ ուխտ
բնակեն , Յոկ մեկնեա եկեղեցին , ըստ իբրև ոսկեն ոսկեայ ոսկեայ
աշխատեալ գործ արուեստիւ , յանձնառ իսկ ի գործ սուրբ
գտաւորել զնդրակատեղին եկեղեցին , յոր յառաջագոյն ինչ
ոսկեայ Հարեալ էր : Այլ ոչ ինչ ոսկեայ ոսկեայ ոսկեայ
ոսկեայ ոսկեայ ոսկեայ ոսկեայ ոսկեայ

ըզդ յիշխանսէն սոսկացուցց ։ Ո՛չ քանզի յահնոյ պատրիա-
գին զայսպիսի հրամայական՝ նոպտիան ՚ի վերկոն ոչ ել ՚ի կա-
տոնկնաթոռոյնս, այլ ՚ի յամիդ ՝ մեզ եկեալ ոսհակոյ՝ գնաց
նոսա ՚ի յամիդ հանդերձ պատարիճ ։ զի և ՚ի յետարքան տուգ
պհատուսի ։ և նոյ հրամանաւ երթեալ ՚ի սբ. կուրատեա՝ ոչ
՚ի մոչ նոսայի ռնդ ։ մեռ կն առանց հաձնելն նոր ոչ կարող ՚ի
գործ ածկանել զայն իշխանութիւն ։

Օ այս խրթն գնոտացին հոգւոյ բնակելոյ ՚ի յամիդ ։ յոր ե-
ղեալ եկն երիցին սաքո ։ երեմիա ։ մաղաքա ։ և ասհիքան
հանդիպմամբ եղարբանին ։ ՚ի որս և վիճակ ի քահանայի ։
քահանան խոստովանել զիսոհոյոյ. ասհակոյ ։ և աղաչեցին զնա
կեաս կալ ՚ի գործոյ ոնախ ։ և մեք այսր խոստացան նմա տալ
ամ յաստ հինգ հարիւր դ ասիկան ։ և թեմ մի ոճ ՚ի քաղա-
քաց անան ։ զոր որ ինքն հաձեսցի ։ Ոչ ոչ այդպէս միայն ։
այլ նայն ինքն ոնախ կալ թասղիկոս ։ և և վիճակաց վար.
պապա՝ դրեցին առ նոա պարտեալ ըՀՄ ասղաչան ։ և խնդ-
րելին ՚ի նմանէ՝ ոՀ փոխանակել զայդ ՚երկուս ։ բաւական ի
ասեն՝ զոր Ոհանդամ կրեալ և կրկ ոգդ մեր ։ և խոստանալն
ըՀՄ լինել ՚ի նպաստ մեր ոն և պղտոսի ։ եթե դադարեսցին

ՀԶ ՚ի խորհրդոյ խորհուրդ ։

Իսկայ պատս ոՀին ոչ կրկաս խոսասի կատարեն սահակայ ։ այլ
պրեալ թասղիկոսն աղիքանաց՝ ժառանգ եպարքոսին ։ և խոստա-
ցաւ. սալ ՚ի գանձն ոգրտին ոսան հազար դահեկան՝ եթե
Հաձեսցի նա ՚ը հրովարտակի ԹՀՐին հաստատել զինքն ՚ի կա-
թողիկոսէ ։ Օ այն թ ուղի ընկ երկեալ հպարքոսին՝ յո-
ժարակամ Հաձեցաս կատարել զինդրուածս նոցա ։ մոլոց ոչ
յոյսնանաց նմա յոյժ ։ զՀնա ա-
ռաջի ՚ի կոչին մոսասին եպարքոսին ԹՀՐ ասղաչանաց և նոքա
ոյդ եկն ՚ի կոչին մոսեսի կաթողիկոսէ ։ և ծանոյցին նմա
զՀՄ պարտեսն ոՀին առՀակայ՝ և դարձակել նմ զոգոսի ,
և խնդրելին ՚ի նմանէ՝ զի մի կատարեսցէ զկամս նոց ։

Օ ԹՀՐ սդ ես լինել եկեալ եպարքոսին՝ ասէ ։ վերագ ոչ
ատաց նմա զայն կՀՄՁկասին՝ զոհՀեան խոստացաւ. նու յաե-
լոյ ՚ի գործ ոպատեալ առաջ Հաղար դահեկան ։ Ոչ այնժամ
յատաՀ մատուցեալ ասՀՀեան որ անդ եր ։ և սենեկ Հանար-
ձակեսի ասս հպարքոսն ՝ Հարկ սղջոս ասացի նմ ՝ և ասէ ։ եթե
ես գանձս ՚ի ձատուս նմ՝ զոգոսի ՚ի և պատասխանի ադգ մեր ,
ընձ վճռասեալ ։ և ես ոչ եթե ասան Հազար դահեկանի , այլ

քսան Հազարի վնեցից ։

Ընդ այս ասասելոյս Հաձեալ եպարքոսին՝ սահմանադ
ոսա ՝ զի եկեսցին ասոգի իւ յաեսան սահակ և պղտոս ՝ և
ի կատարիցք ոնախան ։ Ո՛չ երբեք եՀաս պատմութիւն ժամա-

գրուելոյն, եւ ուսցիցեն ասեցեալն, ի գալ անդրէ ուսոյցեալ եւ պատրաստի հնազանդ եղելոցդ ամենեցուն ցասկանալ, եւ ասել. յիրաւի ընկալաք զդուն, ի ներքոյ ջկրօվարուած կանուանդիսուելոյն. եւ նա ասէ. այո՛, [1]Ա՛ր ցնա եպարքեան. ես զիսեցեր զդուն թէ ես ասեմ եմ՝ ասաց ընդէր առանց այլոց առնուցուս ինձ յատարիս գայն՝ զնացեր ասես վայդպիսի հրամայուածոյ. թերեւս հաւանիլ իմիք իշխել ի վի՛ս իմ, Օ այս ասեցեալ՝ նայեցաւայն հրամն զնոցա զանհնարին արկանել գայնպէ պանիկ յերես նորա եւ յոտս ոտիսի՝ եւ հարկանել. միշտ մեռցին ասէ, եւ դամ պարծցին յօդիսն իմ, եւ զերծցին.

Յայնժամ նա զանգիտէր վազդուզդին հրամարելոյ զհրամանն ի պարքեանին՝ երկնչեալ կրկնելոյ հարկանելոյ եւ յամառելոյ հարուածոցն հարցունելոյն. դառնայցէ ի հաւատոյ ձերոյ՝ ի կրօնս մեր՝ թէ չէ. Օ այս ասեցեալ՝ զայր հրամայիցն էին մոխեանի կնիկքն՝ երկեան յայժ, մի զարուեսը ոտուցին ինչ զհաւատս իւրեանց, եւ լինիցի նոցն այն խրոխտ անհնարին՝ եւ ամենի աղքին, վնչ անհոն ամենեք անգին յոտս եպարքեանին. եւ աղաչելին զնա. և ամենեք դիմացին առ մեծամեծ իշխանս, և խոստանալով ասէր քեզ մեզ միշտ գոյան վէն վէ ասա. աւետ ասհակայ և պօղոսի. և հաղիւ ազատին զնոցա ձեռաց զօրացեալ բարկութեան եպարքոսին՝ պերճուցին զնոսա ի ձեռաց զօրացեալ և ասեն. ընդէր ասացեր զայն ինչ՝ ոչ նոյ կացեալ՝ իրաւ մեզ զուարթ գոյն մի՝ մեզ ինչոյ ասաց, և չէանցին յայլև. այլ ուրախ. պարզ վիճակ լցեալ ի յուսոյ առաջի, և ամենի ի հաստատն, և անդ վերադառնային.

Իսկ ասհակ գնայ ի՛ն վրայ, և նուաստ անդ ասէ ինչ, և ի՛ն այս հինգ հինգեալ ի՛ն ասրտաստայ՝ դառնայ ինքնիշխանին ի խոնարհ հոգւով և ի ողջ սրտէ խոստովանի՝ և ի՛ն ի՛մէս կին պղծեալ փիլիպոսի հիւանդապետ. ետուաքսանդր ասիոյ կրեալ ընդ վիշտս գնալոյ. քաջի օր քան զայր յուսկան առապքեն, և հրաման մեզի ցնա՝ ասէ. Ա՛խ՝ ետ ասհակայ՝ թէ մերձենալ ի՛ն ի դուռն մեզիս՝ ասաքել զինքն և առնել ընդ մեզ. [1619 ես]

Եւ նա ասէ. այո՛, ես ասեցի. ասաքել զինքն՝ ի տեղի ինչոյ քան՝ ուր երեսաւ զերեսս իւր յերկիր՝ ընդ պատառաքել և հատանիլ ի վերձկեալ օրսն ցոչուան ժամս. և հեղուլ զանձն առաջի ան՝ ինպէս զնեցուլն՝ վս ամ յանցատոցդ իւրոց. և յայնմ ասրտանալ զինքն ի ինաստ նոր, ազատել ի ցաւոց մեղաց. և ասհակ

Նեակ խոր , և 'ի նոյն գիշերի վախճանեցաւ , յամի . 1639 .
Ա.Մ. քա
և Կայոց
ուէր , կացեալ 'ի կամ ուղիղ ոտս ամս քսան և ութ ամիս . Է . խոկ վարդապետի նոր և ուսանողութիւն տեւեալ
աւս . Ը .

Ա.Մ. Ք. Ա. Ի մովհաս կենդանի որ սկսուալ կը ջհեա լինել չհաւանի
ինքնահաճի' յաւուրս անտի փակակալուած իւրոց , փութալ այր ոմն
քանիք 'ի կոտարուածն ածել . և նախ իբրև կատեցաւ մաքրել զնիւթատակն' ար դիզեալ և բարձրացուալ եր ըստ ահա շաբշ
զկնդելեցեաւ , տարակուսեր յոյժ . զի ոչ բաւէին առ այն հազարաւոր մշոկք 'ի բերել և 'ի սեղել զայնչափ աւերակ , և տա
նիլ ոչընդր . ապա հնարեցաւ և եգիտ զեզ այսպիսի . եւ
բանալ առուս 'ի մերձակայ գետոյն յաւերակն կոյս ըստ որում
կուգէր յորդեալ ջրոյն' ողողեսց զտեղին , և առեալ տարաւ
զնոմ աւերակոն . և մնացին միայն քարինք , որք պիտոյ եղեն
կնաց 'ի գործ շինուածոյն ,

Ո՞վ եղեւ այսորիկ եւ պատեալ շուրջանակի զտեղւոյն որպիսով 'ի
հողոյ լայն և ընդարձակ . և կանգնեցաւ ուխտն բրգունս 'ի
նմա . և քանզեալ զնորընտրեալ հերաւուծոյ ձեռն էարկ նո
րոյ հոռուցանել զնոմ քարամբք և թրծեալ աղիւսովք ,
կրով և քարով . 'ի հիւսուածին և յարեւելեան կողմանս չինեաց
ննեակս 'ի քնակուի միաբանից . և 'ի հարաւային կողմն' սե
զանատուն և ուռատուն և սնաեռատուն և հաւքաքանդս . և
յարմ մատկոցն հիւրանոցս և զանազան սենեանս , որոց
գեաց և զնկնեցեալն յլ մասին' և զգմբեթն նոր , ուր ուրեք է
բևեղին քանդուածք ,

1630 Ա.Մ. Ռ.Ք.Մ. Կոյաւ ապա զարդարել զնկնածնին ազգի ազգի ատաղուք և
անօթովք յորոց մերկացեալ էր քնուին . և որպծառացոյց
զրեհեք ուսուցչքն զանազան զարուեստին , եկան և զգրուան' զորս ա
ւաքին կնդեղծուելք եղեալ հին առ այլազգիս 'ի ոչ անօթոյ
նկնածնի , քնդ. ատ եր և ոսկ սկզն որիատակեալ , և ոսկ սկզն
սահմանոյ աջոյց վնասոյ . Ա.հանեալոյ և կարգս և կա
նոնս 'ի ոչ միաբանից նկնածնի . և որպեսզի զնմկո ծածկեն
պատատանց ըստ կարգի . զնորս ատաղ և 'ի քս վրմ վնասոյս .
զորս և քնր քարնկարգուածք վայելչացոյց . և ինքն բոլորս
վին վառեալ 'ի սէրն քրի' ձնշէր զամն հանապազ 'ի խնատ
նգնուիս' ըստ կարգին , զոր ունէր յանուպատի . և անհոգն
դեպերեր յողոքս և յընդերբերսուն առաքս դրոց , Ա.ջատ և
գպրատուն մի 'ի ոչ ուխտս յաշնատվանք . ուր ժողովել զաշ
զում մանկունս' եւ ուսուցանել նոց զնծայրն գիրս , ինքնին
խնամելով զնոմ 'ծախս նոց ,

Ա.Մ. Ք. Ա. Ի մ. Ի սոյնժամ' ժամկն պոհատաւ եր յայնոսիկ հողմանս
ուսանող արաքելն գիտուն Թոմ , ու և քնրակնտուեցէ . յոմանս

ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՔ ՀԱՐԵՒԱՆ ԱՍՊԱՏԱԿԱՑ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍՈՒՐԻՆ ՈՒ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒՀԻՆ ՎԱՀԱՆԱՅ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐՈՅ ՏԱՊԱՐԱՆԻՆ ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ՍԿԶԲԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄ. ԳԻՐՔ Բ. ՀԱՏ. ԺԶ.

ՀՀՀՀ 2 ԳՈՒՆԱ ՝

սին հրամայեցաւ այն հին ի հիմանէ ջնջել զամն գաւառին Դշխառ կամ Դշխառիկ եւ զանուն նորա ի մոռացումն տալ ի ժամանակս ապագայից. զի ոչ ինչ ունէր ի մեղս ընդդէմ Աստուծոյ եւ ոչ ինչ ի հանցանս ընդդէմ թագաւորին,

զանձինս, քանզկացաւ, և առաքեցաւ ինձ զքեզ նորա : Եւ
ինչ ցառաջ կալան զպատճառս, և ասացաւն առ իշխանն : և հրա-
մանաւ նորա արկին զնա ի բանտն, և թլմատուցան գանտիւք
ոտիցն իւրոյն և գլխատեցան : և ելեալ հնոյ ոգա-
ւառաւն, ոչ միխիթարեցաւ ինձ և ոչ այլոցանէ այլոյ, մինչև
ցամէ երկուս. զի ինոցա սակ ամենա քաղեալ էր և եղեալ
հազիւ ոգիսն փրկեաւ նոա : Եւ ես քանզի վառեալ էր սիրտ
ոյզգոսի ոտանիք զգերծեալս լերան հայոց, ասէ ոգւով զՏէ-
նէն այնմ ի ձմեռն չանապարհին իւրոյ : և հասանելիք քաղ-
ուածոյ ասուր պատճի ինչ քաւելոյ հայոց' խառնեալք պիտա-
ւեաւոյ ընդ անչափար անպիտանս, հաւաքեալ ի մի զամե-
լեամոլ հրեւոն և վնաց հոտոյ. ոչ գրէ եղբայրք ինչ ցմեր-
նեա սիգերնոցի ,

Ընձեաւ գրիգորի կնաւարտեաւ' ոյ անկեալ էր յայնժամ' ի
պատերազմի ընդ հաւատնկիւոցոյ , թէ մեխան կիճիկա
ուսի քեսոնաւոյ տուա յասին, գեռնաւորեցաւ ընդ պիլ. պի
աստեղծ կա դա ուա ենա. Ընձեաւ պի' այ առ առաքել ելի ինչ .
* հերացի յայտ խրախտ և գժտուղտհաստ : և ասեր ես տա ի
արտի ի վեր խոչաստաբ վիչափ հետրացաց նուիրեալին տնանե-
ան' պ տա ասեցոյ ինչ առ ոմանս , թէ ես և նորն ի գաւառան ելիք
մեր և բանիցն ոմանցունց : և միայն ի բաւուն ի առաքեցոյ ես
և ի ծեռ ինչ : ‖ Այ ի հասկած անկնուլ գրիգորի' գլուխ
հաւատի առ մտանել կիճիկա , քանզ յոմն ժամուցուն խոսանալ
զնոչատարոյ , մինանաւոյն և պատրոյցանուելոյ գմտրեա
յոյժ պատի կարծեաց : Եւ ես իրեւ առեալ ես , թէ մտ
ան հիճկա գրեալ է նոան թաղոյն սիրոյ և հպատական առ
պատի, գրեաց առ նոս, պերատին թաղոյն մեղուցանել : ‖ Եմեր
,, եմ առ անապատեցի հաւատոյ և առաքեալոյն գլուխ և գլա-
,, ուխին ուսացուաներ ինոն ձեր : ուխին' թէ մտիկնս հիճկիա
,, միտքան ընդ քաղկեդոնականաց ուխան և գրկին նոցնա
,, ընդ նոսա , և քզմ ենուցին միաբանեալ յաստրկին առ նոսա
,, վասն հաւատոյ սիաբանեալ ընդ հալմոյ ի հնոցանէ , և
,, ընդ ամենայն գնալոյն քաղկեդոնի , Եւ սեր լսեալ գայս'
,, առաւել առգ և արտասուի լինի սեզ, և ցաւք ի վիր ցաւոյ ,
,, և միշտ ի միշտ վշտաց . մինչ գի լոտ հաստատեալ ինձ գմե-
,, ռանիլն' ցանն ինչ հնդկաստանի սեռ , և գայոսիսի աղետուցից
,, բաւս լսել. . . . գայ ցաւ ցիրի և սի ոտոյգ դայ ձեր , որ
,, ի վերնեալ գրկին խոհեմուէ , եւ
,, ոչ վերնեալ գրկին խոհեմուէ ,

Եւ ի հրամանէն մտիկնս հիճկիա ունկնդիր արարեալ գմանիքս նո-
առաքեալքդեր հետ իւրով ամուրտաւեալ' հանդիպոյ ի
տոցն վերոյ , քնալ ամեն հոգեկի ուղղուն և արդուն . և հո-
ստեալ գընձեացս կենաց իւրոյ ամուրտաւեալ' հանդիպոյ ի

քո, յամի նոյն, 1632. և ի թուին Հայոց, ռձա. ի 14. մայիսի. կեսկոսէ ի կիւրիկոսութեանէ աթոռոյն կենաց՝ ամս. ը, և ա-
1632 ռձա միս. 4, և եղև փախճան նմին յերեւան քաղաքի ի վանս ա-
ռաքելոյ առաքելոյ, սէր նուէր կո նայ ոսկեմէ աս Յակ մի.
և մարմին նորա ձագնեալ մնաց ի նոյն տեղի ի հոսպիտակաց
կերակ գմբեթատան՝ ի բլսորն որ առիթ կոչեցաւ, զի անդ էր
գ. երեզման յակինթեան կոչեալ վիշապի. Ի. Յհ սա ինքն մովսէս
ի մեսրոպէ իսրատ հարցեալ եզև ի թովմանեանցն ի միաբա-
նից կիլիկեցոյ՝ ի ն զնալ ոք դիտել կաթուղիկոս Հայոց պետի
նորա, և նա ասաց գնել զվիպասէնն յոտինոյ սրբոյն ի ե-
ռասաներ զվիլիպոսոս զուշակեցա իւր ի փոքր աղաւակ ի
գեղջկէ երկրէն, զոր երկոս ամիս յառաջ ձեռնադրեալ էր
եպիսկոպոս,

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Զ.

Հայոց կաթուղիկոսէ ի Հռոմ, և գրեցաւ նմա, և բերեալ յա-
պոհանոյ, զոր լատասարին յեղինեցին, և այլ եւ եւս ինչ։

Լատ. էջ

Ա, սմենայն Հայոց եղեալ ընդ իս ամենայն զմայն մոլորեսի կա-
թողիկոսի՝ պատճառն ոտ հինդ և ի սուգ ըմ-
պանեցան. այլ ընկալան և զխիթարոսի մեծ,
զի լսեան թէ ի մեր անդիմ լսոմ յանձնեալ է կարդել ի թա-
ղի իսր զմիւնիպատ, ղորոյ զպատրիարքասանէն հռոմեաւ ասեալ
էին յատաջագոյն, և Ձանազնէին զնա լինել ոչ Հնդոպգեաց
և խոնարհական՝ խմատան և մեծահանձար, ինչ ասէին՝ որ
ջոնհաւսդք էին քարոզ՝ գրեցին թագաւոր կիպիանին յարեւ-
լից և յարևմտից, և ծանաչէին զՀաձնէ կամաց իսրեանց ընդ
ընտրոյն նմ, Այս միաբանին առնել զպրոպսիսն Հռոմայեցւոց
1633 ռձգ՝ սձին կաթուղիկոս զմիքայել յամի ռձա. 1633. և
ի թագին Հայոց, ռձգ. ի ւչ, աւսոր ամենեցուն յոտնկայս,
Ա յս քառամեայ ուսեալ զպրոպսիսն Հռոմայեցւոց ի
,, ասէ վարուբն յոյժ Հնչել և սպահոլ, և մասքն սրբասիրելոյ,
,, և անձանձիւ յաչելիս և ի խոստկասիս ամ. սր զինչ և իմդ-
,, բեր յայ, զամն անկեցի ոտրդևեր ուսն. մ զի մերով ա-
,, հոգ իսկ առնոք, զի բիւր դիմահարգ նորին աղաղ իւք տա-
,, տնցուն, և Հիանդք և սիսկս յաստագարք և անդամա-
,, ըսնք առողջանան. և ամեւ կանայք աղաղինք Նի ծնան
,, զաստակս ։ Ձ ատա յատեալս գնել որշակի վերկոս աքան-
չելս, ոլոք բմ չեռաց զոյաստարկել սին, և առաղջացոյց
զնաշնամուղ առոյ մի Համր և անգամալոյն,

الفصل الرابع عشر
في الأحكام السلطانية والولايات الدينية

الخلافة أو الإمامة موضوعة لخلافة النبوة في حراسة الدين وسياسة الدنيا به، وتسمى الأحكام الجارية بمقتضى هذه النيابة أحكاما سلطانية وسياسية. وقد عقد الفقهاء لها أبوابا في كتبهم، وأفردها بالتأليف من المتقدمين الماوردي، ومن المتأخرين القاضي أبو يعلى الحنبلي، وكلاهما بغدادي. وهذا الفصل يشتمل على ما يجب ذكره من أحكامها، وما يتعلق بها من الولايات الدينية، وما يتبعها من الأعمال والمراتب، وما يتعلق بذلك من الأحكام والنظر فيها.

فصل في معنى الخلافة والإمامة

قد بينا في الفصل قبله حقيقة الخلافة والإمامة، وأنها نيابة عن صاحب الشرع في حراسة الدين وسياسة الدنيا به، وتسمى الأحكام الجارية بمقتضى هذه النيابة أحكاما سلطانية وسياسية. وقد عقد الفقهاء لها أبوابا في كتبهم، وأفردها بالتأليف من المتقدمين الماوردي، ومن المتأخرين القاضي أبو يعلى الحنبلي، وكلاهما بغدادي. وهذا الفصل يشتمل على ما يجب ذكره من أحكامها، وما يتعلق بها من الولايات الدينية، وما يتبعها من الأعمال والمراتب، وما يتعلق بذلك من الأحكام والنظر فيها.

فصل في شروط الإمامة

الشروط المعتبرة في الإمامة سبعة: العلم المؤدي إلى الاجتهاد في النوازل والأحكام، والعدالة المؤدية إلى العمل بما يجب على العدل، والكفاية المؤدية إلى الاضطلاع بما يتعلق بالولاية من حماية الثغور وتدبير الجيوش وقتال الأعداء، وسلامة الحواس من السمع والبصر واللسان، وسلامة الأعضاء من نقص يمنع من استيفاء الحركة وسرعة النهوض، والرأي المفضي إلى سياسة الرعية وتدبير المصالح، والشجاعة والنجدة المانعة من الخور عند اللقاء، والنسب وهو أن يكون من قريش لورود النص بذلك في الصحيح، وانعقاد الإجماع عليه، ولا يقدح في ذلك خلاف الخوارج وبعض المعتزلة لانخرامه بهم، وهذا الشرط هو الذي أخل به من ولي الخلافة من بني العباس في أواخر دولتهم، وصار الأمر فيها للموالي من الأتراك والديلم، فاستبدوا بالأمر دون الخلفاء، واكتفوا منهم بالاسم، وهو الذي أخل به من ولي الخلافة من بني أمية في أول

Ա.ԺԱ. տարի
Հոգոց
1635
ռձէդ

Այս պատճառս ոչնուհետեւս դադարեցաք ի խօսելոյ ի վերայ այսր բանից ։ եւ պարտագիր յանձնառեալ զգիտասէրն՝ մինչեւ ի ժամս վերադարձին ձերոյ սրտագաղտ յերեսաց ամենազմայ ։ զոյժ սրդիմք յիշել ի սուրբ ։ յոյսս՝ ծանիլ ի ղրսմիլ մեզ քաջմեծից յիշատակաց՝ նկ եւ ինքն եւ գնաց շրջիլ յայլեսպէս քաղաքս հայոց ։ եւ քարոզելոյ հրաշագործական եւ առ մեզին զսպաշխարութիւն եւ զանդրանկութիւնս վերոյ ։ Այս թերեւս կամիլ քայսպիսոյ քարոզել նման զաղջամաւթիւն դաւանասէրն քաղկեդոնի սքՀ ժողովոյն ։ բայց ոչ զրկ եղեալք նր յոյժ՝ ասեալ թէ հոգի խորհրդն յանսխալ քաղկեդոնի ։ ոչ յիջէր զանսն նորին ։ այլ ըստ հանգրուանիս քարոզիչն ։ թէ հոգաստուածն պահեցիք զաւանգ սր լսեաւ սրբին՝ խոստովանիմք զքեզ հաւատալ ՅՀ և կատարեալ մարդ ։ զի այս ի ասէ ձեզ առաքեալն ՅՀ ։ Այս լսողքն ասանց հինհասելն սիրով ընդունեին զբան նր ։ Օ՜ նաեւ սարին ոգոյն յիշէ պատասխանել և ասացիկ պատասխանս հանապատս ։ գլ ։ ին ։ եբէս ։ 375 ։ և սկսան միջոյ ։ ի նոյն փիլա
ի վերջին ։

1634
ս ձգ

Ե ։ Պատահեցաւ ի սմին ձմռին ի թուին հայոց ։ ռնկ ։ յեկեղեցւոյ ասի փիլոտոս կիՁեկի խոստովանեալ զաւակի ի սէ քրիստոս և հայոց ։ որ ծագումամբն կոչ ։ Այս երկայնաժամ պատրիարգ եկեալ զրիզոյ մանուցի՝ պարան ներ կոչեցեալ սրգի մարդարէ ։ սա յառաջ քան զհետանալ ասոյն զատիկին փոյթ կոյսս սրսոյ գործոյ յանձնաց ։ զի սի ծագմանցն ինչ խոչոնելի ի քաղաքին անպ ։ զգնչ լսնեալ եր ի պատմութիւնք ։ թէ յայսմ խոստովանեան սոսկ զանկին մեծաւոր վրդովմունք լինէին անդ մինչեւ ցհետացեն արեան ։ նոքին իրի հրկիզս և ի. ըհոց հրոսիկնոյ զգուեստս յանեալ ի ձաղ ։ և խոսեցաս ընդ նմա յոյժ բանս ։ բայց նոքա ինչ ոչ լուհեցան ։ այլ արհամարհեալ դիտել դիտմս նր ծիծաղելին ։ և սաիպիին ես զնա ։ զի յանձն առցէ իւրոցն հանդիպ ասանել զյառաջին ։ ի մեռանի ։ Այս ինքեանս յղեալ ասա ի կոստանդինուպաւլիս՝ առին նամակ ի գլխոն ։ և ձգեցին ի կողն իւրեանց զգուշանին գառնակոտ ։ զի ձեռաւքն եր եբէմ ուծին անդր և դատապարհասեաս՝ (զի խաբեսիթոլիս) ։ Այդ ասացին ասգս գրիգորի պատրիարգին ։ և ասեն ։ եթէ ոչ ասնեսցես ըս մեզ զգաւակին ՝ ոչ կարես ուղիղեցոյցանել զբնկ և զբարդ ի ձեռաց մերոց ։ Այս զի յայսկողմիկք և հասիշք և զիտորք ըս հոգս ասնկին ասնել ։ յոյսմ ասի սպասանացան և ինձ ։ և իրրև ոչ առին նպաս յանձն վարձցին զնն ի սեղբսէկ սբ յոհաննէ ։ գնալ ի վանս հայոց ։ և սկսան այնուհետև խոսել խղճմտանեաք ։ և շարել զսիքն և զսիքն իւրք սրքսնսի հրամանաւ ։ և սպառնալ շարիս հաստատել հայոց ։

Վերեաց

շինեաց զնոքա ծառայսն յինէ. և նայսպէտ գնէր փրկիչն. և
յետոյ ի վէմսրել գայսրասան. և առաւ անուն ի գործ սուրբ
յետոյ ի վէմսրել գայսրասան. և առաւ անուն ի գործ սուրբ
լինելոց գնոքա ծառայսն յինէ. և նայսպէտ գնէր փրկիչն. և
ուսեալ ի յունաց մասնել ի քաղաքն արաբ,

Այլն այդ ի նոյն ուսուցս յառիթ առեալք այնու ոմն քաղ-
ջէցի, որ էր հանդերձապետ (կամ քիւրքճիս պաշի) քիւչիւկ
սհմէտ փաշային, որ հինող էր յոյնսժամ ի կուսմանս տիւ-
րսին և սիրելի ի վէ՛ տպուսամբեցիցդ ասէն' զրուսց տնաւն էր
մեն սղջս։ Այս ինքն տեսեալք անհնար զվսխճուխճին յունաց'
էորեաւ փաղաղակի ոտ տվեալս փսյսին, և ծռնայցդ նման
գասանեալն։ Իւ սկեցոյ փաղայն ոտաքեալ հիւսիսով տրա
ոտ բռնկնին գտմսկսին ոգդ արար նման ամենահարել ըզ-
յոյնս և զաղտսկսին տղդ ելանել հոյդց. և նա յոյնսց գրի ի կորնե-
թսսոյ եաեալ իւրոց հանդերձ գնացոտ ։ որոյ եկեալ յերեմ. և
խոսանկեալ ըզ քաղաքապետին գնացդ և եկաց ի դուռն գերեզ-
մանին սուն ի նախընկեալոց սուրբ զատկին յոյնսց ։ և գնանալ
գասանեալն իբրևս յոյնսց' յաւուրսիկ ասելն նկեալ գնացդ անտի
զգաստասմանն իբրևսնոց' յաւուրսիկ ասելն նկեալ գնացդ անտի
զատկին հայոց' սա բանալ գրկին. և յորժամ կատարեցաւին հայք
զատկին հայոց' սա բանալ գրկին. և յորժամ կատարեցաւին հայք
տանել ի ներքս ։ Այս սասս գրկին շտբանեալս միայ ի հետասնգիսաս-

Հարկս բռնեսոն ի ասնգն իւր ։

Ինդ սյս գկատրսել յոյժ յունաց' տրբոն ի հետասնգիսաս-
գին, և եասն ըմբռնսել գերգուս սմսոն ի հայոց. սյոց մին եր
մինսոս քահանայ, և միսն սլիկն սղսնսնի ։ և մասնեցգին
գնի յոտնսն գետասուրի իբրև յանցաւոր գիկս արբեսն ։ և
նոքա ի՛ նեկսլս ն. շատգին անպատուս լինել, ասելոյն զատա-
սոն սահմսնեալ գնս սբռնսել գկատսսոս ։ և նոցա ոչ առեալ
յանձն' զատսսոսն սղսնսնի արուկ ։ Այս ասմ գլսել հոյ ի միւս
Համառօտ սլատմսգիրքն յակոբսոտս սհնին։ որ ցուցանի
գիրքն' գրեալ զոյն հրամանաս նորին գրիգորի սլատրիարք
դե ։ Էլ սո ինքն գրիգոր մեկսոյն սրուչնսս. բնդ ինչ ծա-
յետոյ ի վէմսրել գայսրասան. և առաւ անուն ի գործ սուրբ
լինելոց գնոքա ծառայսն յինէ. և նայսպէտ գնէր փրկիչն. և

կամաբարեկամ կուսաց զնիկեղբեղի յամենահաւատ ասեւտարանչին , և եռաւ երիս կոմսքս վասն հոլոց ի վերնատանէ սիր յաբրահամ .

1633 ռճգ Ի նոյն ատեսն և ժիղիպոս կաթողիկոս ձեռն կարկ ի հարթգսէի քանի մի շինուածոց , զոր դեռևս չէր լրացուցեալ մովսէսի , բայց անդրկէն եհաս ի մեծ ի վէմ աթոռոյն այլ ևս պատուական անակնամսելի ասեքածոյ , և առհասկոյ ևղև հրճիւծկն : Յանգի շարժելոյս սլաաերազմ մեծ ի մէջ սամանցոց և պարսից . և եբ սասլան մնսլատ չորրորդ ի հատատդհնատզոյց զօրաց բազմաց դիմել ի հայոց , և հասեալ ի կոլկին ժողվեաց անգին ևս գաղնպ ատսաիկ , և եղեն ամ զօրք նր եօթն հոլփար հազար , սրոմք չսնեալ նորս ի կարս՝ նկն անուն ի վէր նվևանոս . և սփոփսմեալ ընդ նմս ամ զօրսնթք չաւսորս լինն խրատուսեսոյ զպարիսպ քաղաքին , մինչև անձարացեալ քղքաքսիսին սր հսկիւր թահմազգազի սրդի ամիրգսնոյ նոխուրսլի , զոր տաճիկք հիրկին օղլու կոչեն , եբեր զիմկանս քաղաքին . և հոմանսլեսլ գսաս թշսրին՝ նա նմս զայն , և համոյծ փառաք զաբքոյ ևրևան , և արար նմս ընթերս ի սահ խրատ , և թաղաւորն ոտաքեաց զթահմազ զսալն ի կատանդհնատոլին , սր եկաց հոս մինչև ի մեհ խոր , սր և չինեաց սամարանոյ մերձ ի սեղին հրեսկսալ պալհոյ հսլիանը .

Յոկ սասլանն մասրատ եդեալ վիրակացս քաղաքին զսմն ի հասատկուսոյ իւրոց զհօսրթեաղայ փաշայ հնդեսատսան հազար զօրաք՝ ինքն գնաց ի դաւկաժ . և անտի գարձ օրսրնէ նկն ի քաւէշ , և սոզա գնաց յատիպ ի մեքբեաց անգ , և ի գսրնան գարձաւ ի կոստանդհնուսլիս : Իբրև գիտաց արքսյն սլորհոյ իսանալ շահսիին՝ թէ մեկնցաւ սոզաան մոտաս ի հայաստանսոյ , նկն ի վէր երևնալ հալծւ հազար զօրօք , և գումիսւ երիս ոճրդմեալ՝ հառ գայն , բայց սարժանսմբ մեծաւ և հնդմամբ սրեան անհամար անհնոյ ,

1636 ռձն

Ոչսլսիսի արշասանաց սլատսիկ երկաց հղօր ինքնակալ Թշսրացս ասերնալ սօրհանեցան բնի՛ նր , մնասանդ ինն արարատոյ հնդսկերձ գրնակոյ գաւառաւն խոլսվք , և գերեցան ի հայոց սգիք բնիմոյտ : Իսկ մն եկ մեհեանն գինու պատրաստ ասել , զոր ոչնչսսւ աչիսատանաք նզոյնալ եր մոխսհի կաթուղիկսի , մոզ ի յեկեղեցւոյն՝ ասե առաքել պատարիկ , և զոզ ի գործիքն աչնն յսրկացս , սր ինչ չնհամաձայ կային անդ , սաեւթացան և քանգկացան . ինչ և փեղխսպս կենդիկս վերատին հոլեի ատաքեալ՝ բնի Ծոխսնի սկատաւ նսրագել զնս ևս մոսին , Էս մինչև եր կատարեալ զոն , եւեալ գնոզ յաստանն ,

ՀԱՅՔ։ Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ, ՌԼԵ։

ՌԼԵ 1632 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։ Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌԼԶ 1637 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌԼԷ 1638 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌԼԸ 1639 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌԼԹ 1640 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄ 1641 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԱ 1642 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԲ 1643 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԳ 1644 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԴ 1645 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԵ 1646 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԶ 1647 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԷ 1648 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԸ 1649 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՄԹ 1650 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆ 1651 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԱ 1652 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԲ 1653 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԳ 1654 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԴ 1655 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԵ 1656 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԶ 1657 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԷ 1658 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԸ 1659 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՆԹ 1660 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇ 1661 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԱ 1662 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԲ 1663 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԳ 1664 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԴ 1665 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԵ 1666 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԶ 1667 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԷ 1668 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԸ 1669 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՇԹ 1670 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈ 1671 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԱ 1672 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԲ 1673 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԳ 1674 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԴ 1675 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԵ 1676 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԶ 1677 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԷ 1678 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԸ 1679 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՈԹ 1680 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊ 1681 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԱ 1682 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԲ 1683 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԳ 1684 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԴ 1685 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԵ 1686 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԶ 1687 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԷ 1688 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԸ 1689 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԹ 1690 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂ 1691 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԱ 1692 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԲ 1693 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԳ 1694 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԴ 1695 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԵ 1696 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԶ 1697 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԷ 1698 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԸ 1699 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԹ 1700 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃ 1701 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԱ 1702 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԲ 1703 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԳ 1704 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԴ 1705 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԵ 1706 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԶ 1707 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԷ 1708 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԸ 1709 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԹ 1710 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉ 1711 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԱ 1712 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԲ 1713 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԳ 1714 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԴ 1715 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԵ 1716 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԶ 1717 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԷ 1718 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԸ 1719 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԹ 1720 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋ 1721 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԱ 1722 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԲ 1723 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԳ 1724 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԴ 1725 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԵ 1726 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԶ 1727 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԷ 1728 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԸ 1729 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԹ 1730 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌ 1731 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԱ 1732 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԲ 1733 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԳ 1734 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԴ 1735 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԵ 1736 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԶ 1737 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԷ 1738 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԸ 1739 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԹ 1740 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍ 1741 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԱ 1742 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԲ 1743 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԳ 1744 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԴ 1745 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԵ 1746 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԶ 1747 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԷ 1748 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԸ 1749 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԹ 1750 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎ 1751 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԱ 1752 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԲ 1753 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԳ 1754 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԴ 1755 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԵ 1756 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԶ 1757 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԷ 1758 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԸ 1759 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԹ 1760 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏ 1761 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԱ 1762 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԲ 1763 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԳ 1764 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԴ 1765 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԵ 1766 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԶ 1767 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԷ 1768 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԸ 1769 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԹ 1770 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑ 1771 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԱ 1772 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԲ 1773 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԳ 1774 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԴ 1775 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԵ 1776 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԶ 1777 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԷ 1778 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԸ 1779 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԹ 1780 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒ 1781 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԱ 1782 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԲ 1783 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԳ 1784 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԴ 1785 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԵ 1786 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԶ 1787 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԷ 1788 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԸ 1789 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԹ 1790 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓ 1791 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԱ 1792 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԲ 1793 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԳ 1794 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԴ 1795 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԵ 1796 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԶ 1797 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԷ 1798 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԸ 1799 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԹ 1800 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔ 1801 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԱ 1802 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԲ 1803 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԳ 1804 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԴ 1805 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԵ 1806 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԶ 1807 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԷ 1808 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԸ 1809 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԹ 1810 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕ 1811 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԱ 1812 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԲ 1813 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԳ 1814 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԴ 1815 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԵ 1816 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԶ 1817 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԷ 1818 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԸ 1819 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԹ 1820 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊ 1821 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԱ 1822 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԲ 1823 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԳ 1824 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԴ 1825 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԵ 1826 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԶ 1827 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԷ 1828 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԸ 1829 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԹ 1830 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂ 1831 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԱ 1832 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԲ 1833 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԳ 1834 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԴ 1835 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԵ 1836 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԶ 1837 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԷ 1838 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԸ 1839 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԹ 1840 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃ 1841 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԱ 1842 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԲ 1843 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԳ 1844 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԴ 1845 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԵ 1846 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԶ 1847 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԷ 1848 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԸ 1849 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԹ 1850 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉ 1851 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԱ 1852 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԲ 1853 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԳ 1854 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԴ 1855 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԵ 1856 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԶ 1857 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԷ 1858 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԸ 1859 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՉԹ 1860 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋ 1861 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԱ 1862 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԲ 1863 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԳ 1864 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԴ 1865 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԵ 1866 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԶ 1867 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԷ 1868 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԸ 1869 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՋԹ 1870 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌ 1871 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԱ 1872 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԲ 1873 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԳ 1874 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԴ 1875 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԵ 1876 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԶ 1877 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԷ 1878 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԸ 1879 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՌԹ 1880 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍ 1881 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԱ 1882 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԲ 1883 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԳ 1884 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԴ 1885 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԵ 1886 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԶ 1887 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԷ 1888 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԸ 1889 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՍԹ 1890 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎ 1891 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԱ 1892 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԲ 1893 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԳ 1894 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԴ 1895 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԵ 1896 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԶ 1897 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԷ 1898 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԸ 1899 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՎԹ 1900 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏ 1901 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԱ 1902 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԲ 1903 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԳ 1904 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԴ 1905 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԵ 1906 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԶ 1907 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԷ 1908 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԸ 1909 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՏԹ 1910 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑ 1911 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԱ 1912 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԲ 1913 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԳ 1914 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԴ 1915 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԵ 1916 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԶ 1917 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԷ 1918 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԸ 1919 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՑԹ 1920 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒ 1921 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԱ 1922 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԲ 1923 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԳ 1924 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԴ 1925 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԵ 1926 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԶ 1927 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԷ 1928 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԸ 1929 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՒԹ 1930 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓ 1931 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԱ 1932 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԲ 1933 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԳ 1934 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԴ 1935 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԵ 1936 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԶ 1937 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԷ 1938 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԸ 1939 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՓԹ 1940 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔ 1941 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԱ 1942 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԲ 1943 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԳ 1944 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԴ 1945 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԵ 1946 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԶ 1947 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԷ 1948 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԸ 1949 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՔԹ 1950 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕ 1951 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԱ 1952 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԲ 1953 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԳ 1954 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԴ 1955 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԵ 1956 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԶ 1957 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԷ 1958 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԸ 1959 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՕԹ 1960 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊ 1961 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԱ 1962 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԲ 1963 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԳ 1964 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԴ 1965 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԵ 1966 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԶ 1967 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԷ 1968 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԸ 1969 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՊԹ 1970 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂ 1971 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԱ 1972 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԲ 1973 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԳ 1974 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԴ 1975 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԵ 1976 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԶ 1977 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԷ 1978 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԸ 1979 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՂԹ 1980 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃ 1981 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԱ 1982 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԲ 1983 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԳ 1984 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԴ 1985 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԵ 1986 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԶ 1987 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԷ 1988 Ի ՏԵՐԵՒԱՆ ՀԱՅՈՑ։

ՌՃԸ 1989 Ի ՏԵՐԵՒ

չինաբանն աւաքանաց , և ապա ձեռն եսկի նորոգել զնա
որպէս քանի մի վանդատոյս հայցաց ի վաղուց խոփանակաց , և ե-
լից զնա կրօնաւորօք , և եթ չինել ևս զբեմ ևկեղեցիս ի քա-
պաքս և ի գիւղս . շինակաց և զմուծ տուանդրն ուշակոմս ուա-
նեին , ուր էր մատչին սքին Աւետարան , և ապա նորոգեաց ըզ-
ատաձար սքէ Ածածնէին յատանն բջնկի ,

{1651 ռձ} Դրոգեաց զիւեի ամուց ինչ և զգիկայորանս սքէն գայիանեայ
և հռիփսիմեայ իբրև ի հիմանց կառուցանելով զնո , զի
խոպան քանգնել և ասեվտել ևին . և եր վերակոցս այսո-
սիկ չինանծոցս ասիդոյ սմն ծեր յոհաննես անուն՝ ոյր ըզ-
գծն և յաղօգակ ի գործս , և տրա ցանկապատել գատանէ ըզ-
նշխարս սքէն գայիոռեայ՝ յատուր միւամ սլատաձատանոր ինն
յղեաց այլոր զդրծատոս , և ինչնին փորեալ և սկեղեալ
զատուկս ատաձարին և զմատանին սր ընդ նոսա՝ զորն ոչգոյն և
զգիշերն սղջոյն ի հաս միանալ ցհատուածոն հսկն , յորոյ վի եր
կառուցանել հիմն ևկեղեցոյն . և ատ եգիտ ոչիրս քարե-
զեն տապանս , յորս կոչին ոսկորսկել մարմինք գայիանեայ
և եղկաց ընկերաց նր , մին ի հարտատոչին , և միւսն ընդ
հիւսիս , և եթէն ըզ արևելս : Ոյոմժամ լցեալ յոհաննես
ինդաւթի եղեալ զկատարիչն . և ընկալեալ զգուբաւն ա-
նուշահոտ ի սքոյ նշխարոյ՝ անկաս ի վի եբեալ իւրոց , և
թաւս մնացոյց ևս , և ապա առնուլ չինքն զսիպրիկ մատն մի
ի նշան հաստատանելոյ իրացի՝ կտրեցք անդրէն զատաքանն ,
և ծածկեաց ի տեղւոջ անդ՝ սոյ և կին յատաքնի՝ և թա-
ղեալ զսոյն մատն յեկմիածին՝ ևցոյց միւսքանչ . ըզ որ սլատո
եղեւն յոյժ աւելքն , և զահոյան զնոյ . և այս եղև ի ԹՈՒԱԿԱՆ
Հայոց ռձա , ի 19 . Հոկտեմբերի .

Ձեռ ոչսորիկ ի նորոգել զատաձար սքէն Հռ խոխիմեայ՝ պատո-
և անդ եւրեք որկուզք յոյլևացք անդրես . երիւրքն քաղեցին՝
յորս կային ատկոս նշխարք , և եթեն ի սլատուհէն յորում
կոչին քնքշ . տեսան և գիր գրեալ յոյժ մուտրան ի ձև
մաղխոդաչական բանից առ սքէ կոյսն Հռիփսիմէ . * ոմ Հրա-
շ շափառ և երջանիկ վկայ . ըզ ‖ . և ի վերջոյ անսանաքս
այսպիսիկ . * յոհովք քահանայ սքէ կաթողիկէ աղհեցիկաց-
ւ սլատարանին . ես խորոմիկ ծառայ սքէ Հռիփսիմեի սքէ ո-
ւ Լսգին , ուռեփանոս ‖ . ըզ ոյսամ՝ ի ժկ քերէ առաքիչ սլատ-
միչ , Փլ . ԼԵ . որ և նոսա . զպատիկ ոչնք իւրովք : Յայ նոյն
շինուելի երկաց տաձարացս ի միջոյի երից ամաց՝ ոկսեալ
ի ռձ , Թուականութէ միչոյն ի ռձվ , Հանդերձ քրիստ ծա-
խիք և աշխատութիւն :

1640 ռձթ {Ա . Ամէն . ՈՒՐԱԽ ՔԱՆ ՉԱՍՍԱԿԻԿ ԻՔԱՑ ՄԻՒԼՈՒԹԻՍ ԿԼՈՒՂՈՍ
և գպրատուն մեծ յեկմիածին , ապա ժողովեալ զմանկունս

հրա մարդկէ վեհ յոտնանէ, հուրգնեալ հնգեա գաստատա զսիմեան
վկայ ընդդէմ ինձ զարշելոտ քերականէն՝ եղ ոտիսն, և չքաւ-
ուեցուսեալ ինձ զարշելոտ քերականէն՝ եղ ոտիսն, և չքաւ-
քնոյ յայլեալդ ուրեմն՝ հետեւ կլսոյ գնոյ յերկոսիս, և անդ-
մնոտաս յամին 1657 ։ ուսկ. սուն զամանն եթեն կամիս ի պերս

ատարիւր ։ գլ ։ ին ։ երես ։ 393 ։

Ինչպէս ուրեմն էր հնարաւոր յիշխանութեան, եթէ
ոմանք երիտասարդ, ոմն ուսուիանոս անուն ի հռոմայեցի
զարքն՝ վարժեալ և կրթեալ ի լեզուս լատինացոց, ոչ և յու-
սումն ոմանս հրաւիրէր, և կացուցանէր անդէն ուիմի ինչ՝ ձեռ-
նադրեալս քահանայ, և նոյն վիշտանաւորեալ ինչպոսին ի փիլ,
լոպատրի կիլիկիոյ։ և թագաւորեալ ի լատինի ի հռոմ ըզ-
կինդ գիրս։ զպատմս ինձ յուսկեպէտ, որ էր պատերազմից
գնդից։ և զգիրս դիմնարանի պիտոպատացւոյն։ և զկնիս
հնամարմնոցն։ և զիրան՝ որ կոչի հայկի վիրաց։ նոյն
զազգաբանութեանցդ գիրսն, որ ոսկեբանն թարգմանեաց ազգիդ
և զգիրս քերականի որպէս ոմանքն՝ այն է նիկոլիոսացիս։ յո
ինքն ընդ իւրով ուսեալ ուսուցանէ վախճանեցաւ ի քաղաքին
ընդ հռոմ։ ռ ։ ինդ ։ գրեալ ոսկեբանն հռոմ յոտոյ ։

Ի ամին ինդիկտի ին և կրտսերագոյն արքայութեան սիմոնի
որդւոյ պետրոսի ոսկան ինդ։ սորա ծնեալ եղեն քրիստ յերևանեայ,
և պարեցան յաւուրս շահուազատ յաստպետն։ ուր և ծնաւ
ոսկան ի հեբէին հայոց ։ ռնդ ։ և երթեալ անհաց, աշակեր-
տեցաւ խոչտապէտ կեռասայեցւոյ ուստիտարին քուզուբ, ուս
որուն հայր և սիմոն։ և ապա եկեալ ընդ ոսկանեսի կիլիկիոյ ի կը-
միածին, և ուիտասին գերմանս յատպատենս ։ ուր և երթեալ ուր.
ուան փիլիպպուս կիլիկիոյ յաճռուն, կոլեաց զսոսին ուս ինքն՝
և ուսենոց ուս իւր։ զի էր նուա մնոք Հայրիկ՝ և հնաւանդա-
պիտուէին։ և զի ոմանք էր յոյժ ուսեալ ուսուիչեսաս կեռ ոսկան
ուսե ըստին կրօնասոյ, ընտրելագոյնս քրիստոսի ուս, և ուսե
ոգեալ յոյժ ուսեցուս ի՝ ուս վեր ուսուցիչ էս սիմեոնի յարաբերին
իմաստս ։ երկրէ ուսուս գիրք մի և գրեցաւ ըստանիկան ։ ըստ
երամ յիշէ և ինքն ոսկան ի պատմութեան զմուրս իւր ի վերջ

պատմ ուսուցչին ։ երես ։ 633 ։

1634
ուսկ

Ըստ որոյ ես գիտեր քաղ վիճաբանսոյ էքսոս հայոց, ուս
և ուսման գիտութեան, եղեն ներիսին ուսուցիչ սիմեոնդ ։ և
ոգիուհետև հռոմայեցուկ ձեռնադուկ քնալ ոսկան եպարքոսս
ներսէհին ուսուցիչ ազգի ոսկի գրոց անցնելով և ասուելոյ ուսիվ,
զոմ ստորոգ շահագրութիւնք յէ յատնիսպատիէ յորինեալ ար-
ուսեալ ուսի վարդապետէն հայկական բարբառոյ ։ և այնուհի
վերացոյն հրամանի ուսքս յոյն ես ազգասոյ և ուսպիտ շահա-
գրութիւնք, սիմեոն ձեռն արկին որդուորելոյ և գրուեցաւ նոսա-

հնոյց

Ի՛մ ան-
կար։

նեաց մերոց ։ և ինձուկս քեզ՝ անպատմելոց զեղ փրկու-
ոյս կենդանի՝ ընդ նմին և սյլք յերկնից վիճակաց ։ զոյց չեղեն
հնար ։

Այլ սա ինչո՞ւ ոչորո ։ ինու կալցյ՞ն անդ ասեն իրը չորս գնաց
և՛ ի վերատան, և առնել զարնան և՛ պատա և չեռոյ և՛ կատան-
դինուպոլիս ։ և անտոռոս չորեքոց և՛ ի հետասան ու և՛ հետվ
վեր բոնի հայտնէ հոգոյ էղելոց վերով ըն՛սիկոյն էնգեղ ։ զոր-
ոյ աեայեու ։ և գլ էշ ։ նաղի և փրկիսոյոս կենդիս և պատի հետվ
ոյ պատանիքեալ կին ոգոլան հոգ առնել վասն նոցին իրոց ։

{1637 ռձզ} Այո երկե յորժամ՝ գնաց նա և՛ հետվ, ասորու ընդ իոր ըզ-
ձեռագիր ուճեռոնոչ մի հոգեկեն ։ և կամելով ոտագրել ըզ-
նոյն և՛ յոգի ոյնոյ՝ ձեռն կարկ հոմանուանել ընդ ա-
ոքեականին ։ և փոփոխել ըոս հաձոյ՝ չանապատ յորմե-
բել զոյն նմին՝ ըոս բանիցն և. ըոս ոչոյ բառոյցն ։ և մո-
տոյց առ կայսրնոլը ժողովին վերադիսոնագայս ։ զի ասա-
գրեցցեն զոյն ղոյթագրելոյ յիորմէ ։ իսկ նոքա ընկերանե
ոնեին յառաջնմէ կասն ։ այլ ոչ վոտահոցեալ ի՛ երկեւո և՛
ասպո ոյնոյսլուեցեն եպէտոյ և՛ նմա՝ ըսաին յոհնն ։

{1642 ռձլա} Այս այսորիկ յասի Ա՛ն ։ 1642 ։ առաքեցան միոռանգամ պա-
ոլոս հրամանաս ոյոոյին սա վիլիպոս կանձոոլիկոս հոգոյ
հանդերձ ղորխոք ընկերոք ։ և՛ ի կամիլ խոյոսմ գտա՛ղեալ կա-
րևոռուս յասին ։ 647։ ռձլէ գրեցոյ վիլիպոս կենձիս ընուղք

{1647 ոոձզ} ոիրոյ և հոգասակոսնե՛ն հանդերձ պատձենիսն դաւանեսոյ սա
որ բաձան պատի ինեռոկինոսիս առանձնորդ ։ պուա առաքա-
պ բեցին քոռնե՛ն հինգ եպիկոռոսք հոգոյ ։ և ոսկեն վարդապետ։
Այո յայա՛ս նոձագին՝ յորժամ՝ և՛ հոգո եր պօղոս կրօնաւորս ։
գանձ գոսկան վիճակ՝ խոսեցաս ընդ նմա վիճ արքեպիսկոպոսն ՈՃաշն-
ձին ։ յորմէ՛ս վերոսին քաղցոսուք յոսոչին երկոքին նորս-
այլ և՛ փոփոխուեցին ։ և խոնգաբերեցին բոլոր ոորեք վկայել
էոոնն ընթացքոոնեն ։ ոորեք ոորեք և զգիաս բանին ։ այլ
ոպդ խնամալով ։ և սկսա ոյո ոյն ի՛ ընդ սրոյ ապոգրեսոց ի՛-
ասյ ոսկան զնձձալոնչ խոյ ։ բոյոյ յոսլոյս ասպոգրեսոնեց սա-
նիմք խոսիլ առանձինն ի՛ ասորև ։

ՎԻՊԱՍԱՆՔ ՀԱՅՈՑ

ԳԼՈՒԽ ԽԶ.

Խաղաղութիւն Տրդատայ ընդ Գրիգորի, եւ ընդ ամենայն ազգաւ Հայոց։ Հրաւէր Տրդատայ առ Գրիգոր, եւ ընդունելութիւն նորա։ Ուրախութիւն ամենայն ազգին Հայոց։ Ժողովք եւ խրախճանք։ Ուխտ Տրդատայ եւ Գրիգորի։ Ուղեւորութիւն Գրիգորի ի Կեսարիա։ Ձեռնադրութիւն նորա ի Լեւոնտիոսէ։ Դարձ նորա ի Հայս։ Ուղեւորութիւն Տրդատայ ի Հռոմ։ Ընդունելութիւն նորա ի Կոստանդիանոսէ։ Դարձ նորա ի Հայս։ Ուղեւորութիւն Գրիգորի ի Հռոմ։ Ընդունելութիւն նորա ի Կոստանդիանոսէ։ Դարձ նորա ի Հայս։ Ուղեւորութիւն Գրիգորի ի Կապադովկիա։ Ընդունելութիւն նորա ի Լեւոնտի

Ա. Յհ. ԻԲ. և հայց

և ասէ ։ Եթէ առանց նկուղեցւոյ մնասցէն հայք ։ սխալին վասն ի բաց թողուլ յերկիր քրիստոնէից ։ ապա մի՛ լսեսցի ինչ մեզ ի նոյն ասել ։ զի ոչ ինչ ելից ունի ։ եւ կարասցէ վկայաբանս ի բերանոց ։ և կալ հպատակ ըստ ձեւոյ մերոյ ։ և ետ հրաման վկայարան շինելոյ հաւանութեամբ եպիսկոպոսին ։

Ա. Յհ. Ա. Այլ ի մեկնիլ կերակրոյն ի կոտորմունս պղծոյ՝ սկսաւ կղեմէս ընտրութեամբ առնել ընդ ախորհուրդն ընդ յաւիտեանս լինելոյ սուտհայեցս ։ որ էր եղիկս ամիսոյ ։ և հրամայեաւ նա զգեցեալ կերպեալ զձև հայոց վիճակի՝ քան ի կնգղայն ։ հանց ի կոտորմունսն ոչ լինելոյ ։ ի բնակարան սրտիարգին ։ սեւագանել սնդ զուլակերտս ։ Ա. զի էր լեալ այսոյիսի ինչ սկիզբն ։ զոր ասեն ։ ոչ ինչ ընկերանայ ։ ի սէր Հայոց ։ և սկսան բղխել սրտից երբեմն առոգեացաւ ։ եկն միաբանեալ ի պատրիարգա-

քանն ։

1641 ռէշա

Ա. Յարձան ապա և կիրակոս պատրիարգ ։ ի ջնջուցիչս ։ և ընկեր սակաւ աւելոյ վախճանեցաւ ։ ի ժամանակին ։ Ա. Յայա-ջորգեալ ի տեղի նորին յոհաննէս խոշաւոր սեբաստացի կոմս պաշտաւոցի ։ և սա սայուսպնեայ բարեկամութեամբ էր ընդ կղեմէս ։ կայր գնա ։ ի սպաւոշ ։ Ուստ գտաւ ընդ ոտս ոտից նորա ։ և ամենայն ինչ ։ ի սպասուն ։ և գնացեալ էր այլոյր ։ ըմբռնել զնոյն կիրակոսն ։ գտաւ զնա ։ ի կոստանդնուպոլիս ։ և ազխատ լեալ զամ մի հաձեցոյց զնոյն և զմեծաւորս այլազ.

1643 ռէշա

գեաց ։ և. քահանայ զնացուսուր ։ նստաւ ինքն փոխանակ յոհաննէս ։ Ա. Նոյնժամ վայրկ ևոյս ես կենդանի ։ ի պատրիարգա-նանի ։ և կացաւ օրհնանս ։ ի տան ուրբաննի թարնիկամի իբրոյ ։ ի հայոց ։ որ կոչեցաւ խոկենտէր չէլեպի ։

Ա. Նոյնժամ պղծեալ զնացաւ ։ ի պատրիարգարանն ։ ի կղեմէս չինչ ձեռ զտաւ ։ և երկապատակուելի արկանեն յատրին ։ ասդ ասար նմա գտաւ ի միանգամ ։ և երկիցս ։ և ի յոճախել սուրատանցոյն ։ ապտռնացաւ ։ ի քանիս առ-նել զայնոսիկ ։ որք երթեալ էին առ կղեմէս ։ և տե-սեալ ։ ոչինչ օգտի ։ եա ընդունել զմանուն ։ ի նմէ արդասիս հրամանաւ ։ Ա. կղեմէս կոսկած ուսեալ ։ ի նմանէ ։ հանց ի կոստանգնուպոլսոյ ։ ի գալաթիա ։ և անդ ժողովեալ առ ինքն զայնոսիկ ։ որք միակամ էին ։ ընդ նմա ։ խորհուրդ ասաց պատնել զէս իրայ ։ և հատատեցին ։ ի միջ իրարանց ։ զի հաւատեալ թշմ գրամ ։ ընկեցեն զպատարիարգն յոհաննայ ։ և դիցեն զթոմսոս վիճոյ բերիոյն ։ և կամ պղծասս ։ և կինն մե-

դաշնի ։ Յետ նուագելոյն ՝ եկեալքն ՝ ամենեքեան ՝ ի
խոնարհութիւն ՝ ընկենուն զանձինս ՝ առաջի Աստուծոյ ։ Ա-
ռաքեալքն ՝ ոչ ինչ ինչ ասացին ՝ զի ոչ ինչ ունէին ՝ զոր
ասասցեն ։ Ո

Ա՛մ ՈՒ
և հայոց

ռայիչ քոյ սարկայ՝ յուշայ և հայոյ . և ասէ սրբոյ . Ընդ
ատակաւին լեռն չինեալ . և նա ասէ . սպասեն քումդ հրամա-
նին . Այս իբրև պարձաւ ինձդեն յաղթութեան՝ գրեցաց հրո-
վարտակ , զի անխոտոր չինողին այն եկեղեցիք . և այս ն-
րա անդադրութիւն ուրախութենէ քրիստոնէից . Իբր և ի չինել
հայոց զեկեղեցին ՈՒՁԱԾՆԻ՝ միաբան աշխատ եղեն ծերքն և
տղայք՝ արք և կանայք՝ իրրև զմշտիս ի գրել ընթերցս չին-
սեաձոյին . Իսկ երկոպտերիչ նորն այսպիսի սիրելիին պաղատ վիշտ
յոյժ ի խթատուէ շարժեալ հայոց՝ բերին ոսկեղէն քանդակ
զարգս , և վայելչապատկեցին ՍՏԱՑՈՂԻՆ սրբատաք ընտրելին և
1646 եկեղեցին , Ո՛ այսպիսի պարծ յաժառանաւելէ ժողովրդեանն
ՈՒՇԵՒԱՆ փիլիպպոսի կիճիկոյ՝ գրեաց առ նա նամակ օրհնուէ ,
Ռայեց հույր ի մէջ ժողովրդեան այլ ինն չինաթուելոյ կիսկուզ
գմիաց . մի զի սրբ եկն ի քաղաքին , նուիրագործել լինելիս
յոյժ ի քնաթաղ , և առեալեալի ճշմարտութեան եր ի միջի
նոցա . և երիս՝ ի շնորհն եր ի վերայ պատրիարգի . և
ի բաղնեաց հետ մտեալ եր երիսասունակաթի ի ուղղութեան
ին պարո . իբր զի սմանք գայթ և սմանք գայն կուժեալ քաշ
ինչ ծախիւին ի դրանն , յորմէ և բնկնէ տնտնկայեալ եին .
Թնդ պատնաթի սրբ ին պարահաւ տրկեալ լինէին ի բանս ,
և սմանք ի քաղաքէն ևս փախչէին . Նաև ի վր եկեղեցեայ
գիւղսն եին տարաք միանձ գքառասունն հաշուոյ գտնեկան ,
1647 Որոյ ին իսկ գբեցին ՈՒԾՈՒՄԾՔ հայոյ ինաւրհ առ փիլիպ-
պոս կիճիկոս , և սմանք սնձամբ եղեալ դնացին ուր նա , և
աղաչեին գատանել հնարս խուղաղանի . Իսկ նա ի ձեռն խոս-
տանան Թլկաց յորդորեաց զնոսին լինել միաբան և միաբեր ,
և գործան առնել իրացն . յղեաց և յիւրմէ կողմանէ տէր
խնամատարս և խոստաստարս . և չեղեն ինչ հնար . խորհեցան
կիճիկոն և անձամբ դնալ անդր , այլ Թերևս կոտորած օգ-
նէլինէին . քանզ զաղջմանէք իւր ոչ ինդրուածոյ նմա .
ՈՒՇԱԴՐ ԱՒ ԳԵՒՈՒՆ ՉԵՐ ԱՌԱՐԱԿԱԼ ՉՂՆՈՒԱԾՈՅ ,
1648 Ի՛ . Իսկ ի ՆԱՀԻՒ ի ԹՈՒԻՆ Հայոց . ԱՆՁ . շարժ Ա՛ՈՒՏ ԻՆ
ռանգին ի վաստակարանն Տէր ի կողմանս վանից իւրոց ո-
հասաւ ամենեան ապրիլի . քանզ ի օգոստոս վանից ձ տրշալեան
առաք չուրանայ՝ Հնչեաց նոսա յանկարծակի ձայն ահեղ
Թնդման և գոչ սուին սաստիկ ի հիմանէ երկրի . և ապա
յահաբեկ լինել բնակչաց անդրանց՝ գղջիցան և ապաշխե-
ցան քաղաքն և ուսանք , լերինք և բլուրք . և կոյր մեծ քա-
րեաց վանից լերանն ուսկր ուրեք . և աՀաւոյ Հնայորուց շարժ-
մանն յամիս երիս . կործանեցան ապարանք և առնչք ան-
Համարք , եկեղեցիք և մկիսիթք քարեղ . և կենդ իսկաբեցան
և մանկտանացան . և քարք մեծագիկ և անասունք Հնոցին քնդ-

Ի.Ա.Մ ԱՆ
Ե ՀԱՅ.
1648
ՌՂԸ

ակնատեսութեանս · իսկ որք կրտսերունն զնովքն՝ ելին ի գաղտ ·
տանէ եւ ի գաղտ ՝ եւ ընտիկեան ի վրանս : Այլ ասացա նորա
պատրիարքին՝ զարմանալի ոչ է՝ եթէ ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք
զայս իրեանց · եւ սկսան փարել զառաջին առնոյ · յորս գտին
զանգիտութեան դիմակսոյ մարգկան մեծութեան · եւ զատեցան զնո
ի միոյէ՝ սուրբ ի քուրէ · ոչ ոք յաւելին առնուն ի գործ զնոն
ուրեմն ինամ ոսան ի միասին · զի ոչ յաւելին առնուն գնոն
մանդ · գործն եւ գործոն կենդանի ի նմանէ խոստովանեալ չին
ձանոց · յորս կարգեալ էին ոմանք պատարագել մի ,
եւ ոմանք երիցս շաբաթ ։

Պատմի եւ այլ ինչ առաւել քան զայսոսիկ իւր գործ արուն-
զելոց · իթալոյ մի ոմն ի հայոց անուն գանգեաց՝ այլ չքաւոր՝
գնացեալ նոր յառաջ քան զլինել պեռնապատրաստելն՝ ի գիւղն
քաղաքս · եւ սկսեալ գերիս ուրախ մանկտհասակ իրեր
առնուաստեալ եւ երգատասանութեամբ ի քաղաքին ածէ · եւ ի ին-
նել գղջման՝ յորժամ կործանեցաւ առանն՝ յոյժ կսկիծ
մանկանցին՝ ինացին նորա ի պատարագս · Ոմանք կործանեալ
եր ի մասին եւ ոմանք՝ յորում եր հայր նոյ՝ ի քաղաքս գնալ ,
եւ անկեալ գերեան մի ի վէր առանն՝ խորտակեալ եր զոմն նոր
որոյ վա իսկ ինաց նա յայն կիւղ , մինչև ոգեցաւին ոսոք իւր
եւ գինն իրեր գտաւսան ուսար եկեալ ի տանն քաղաքն ի տան
իւր՝ ետ փորել գառեղուկ գոսանել գանապնիա օդուոյ իւրոյ ·
եւ իւրեւ սկսեալ գործել , գտին գերկուսին մանկունսն հինն
գանի · եւ հինացեր մեծացեալ գտաւ ասացեր ոչ · Այնու ետուր ոսոք
ի յոսիսնոյ զդեղերի գիշերին · եւ նոյ եւս թեպետ գինն առ ինքն , և
ետ գտոց գինն , թէ գնացէք ինացիք հեռագոյն , եւ գինչ եր կե-
ցուսցեն գնոն , եւ նոքա ասեն , կայսրք ինացոյք ի
ասիոյ եւ քանիցն ի գերեզմանն եւ թէ ինչ ասեն գոսանել ,
մի ինեն ասելոյ իրեանց՝ զոյն ասեն եւ մեզ ասելով եւ թէ ինչ գոսանել
գերեն ինչ գոսանել · կայսր ասէ մեզ ասելով եւ թէ ինչ գոսանել
մի ինեն ասելոյ իրեանց՝ զոյն ասեն եւ մեզ ասելով եւ թէ ինչ
ասելոյ եւ ի ծայրեսին՝ զոյն ասեն եւ գոսանել ։ Եւ գերեզման
ասելոյ եւ գոսանել ։

գիշ առաքել պատմել , յորոյ ասելոյ եւ գոսանել ասելոյ ասելոյ ։

Ա.Ա.Ա յոյսով շարժմանն կործանեցաւն եւ վախտոյսն՝ ոչք կայցին
ի շրջակայ տեղիս վանայ · յն ինչ վերին վարակ եւ ներքին փո-
թոր , եւ ներկելոյն ոչ Տայն Քաղքոյ , եւ ներկելոյն վանիցն
առնեսատասոյ · եւ գանգեան շաշանդ , խնդրոյ , բնդոսիս ,
կնեսասանդոյ , գանգոյ , սրերոյ , սրդոսիս · Եւ ի գլխ
վերոյն երկու վանդ գոսանել , եւ գանգոյ գանդն եւ խնդրոյ
վանդ շրջանեան վերոյն , իսկ սոյն Քաղքոյ , որք հինն ի վէր
գոսանել ասելոյ եւ գոսանել գոսանել գոսանել Տանդերձ

զնչեալ Նահապետին ասէ առաքել Քէ ի յոց առաւօտեալ հե-
ռացան ի տեղւոջէն ըստ շտից պարտ միոյ , և անդ քայքայ-
եցին ։

Նոյ փլուզ ։

Եւ եր լեռնն մի աբեղեներ կոչեցեալ Կռատ յոյների Հոգւոց
վանից , որոյ առաջնոյն յատկութիւնն իրանի խոտորակոյաւ և
անհաւատարակիկ ձայն . և լսեալ զնոյնն իրաւամբ ծաղ-
կեամբ իսմայելացոց զնչէին , և զանցս գնացս ջրասցին , և
յայլ ոչխ առնիս փակելոյն ոտնք վտիտին ուղեորացն և ցա-
ւուցեալ , սակ և հրնաբերկին ոտնքն սրք կարգեալ էին
ի պետս միոյ ասրնեալ , ոտք ի գաւառն Հաւաս ձորոյ մոտն
մի երկրի ի խոր տապալ , և թղթեալ ի ներքսուստ ջուր սեաւ ,
և ծովացաւ խոտափան , և եղև լիճ ։

Հանգեալ ասպա մեծաւմեծացն Տոյոյ ի գաստուղխուպոլիս ,
գրեցին Թագաւորն ասէրբասանց , և մատուցին ոտ. ուղտան
խոյրահիմ Թագաւորն ձիւնամբ խոշոյ ոտՀինգանիս վերանալոյ ,
ոչ յայնժամ անկ ի կոտոնդիանուպոլիս էր . և Հրամայեաց ա-
ռեալ ի նմանէ չինեցին գկործանեալ եկեղեցին քաղաքին
վանայ , յորոց միջի զինեցին սիրն ոտհակոյ չինեալ ծո-
խոբ իբարձր տաճարապատ իշխանին խոշոյ ոտխիշան . նոյն-
գնաց նոս Հինն և գնոտխանեալ էկեղեցին՝ որ էր չինեալ սուրբ
յանուն էջմիածնի , և որպէսզի ոտառել քան զառա-
ջինն ։ խոկ գնեկեղեցի սիրոյ ոտառքելոյն Տարպետոյն խոշոյ ո-
ոտխիշանք . և գնեկեղեցի սիրն ոտջոկի նորոգեալ գնոյսը գե-
րեզմանց ։

1641 } Էջմն և յառաջ քան զայս գնոտնալարժ մեծ ի Թումին Տոյ-
ոտ } ոտղ ։ ոտղ ։ ի գնեռոյնէրի , ։ ։ յաւուր ուրբաթիոտ ի պակիժ
և ի սահմանս նր ։ և առնոց ոտվնս գնց ։ գն երբնին գնոյ-
դեր , և էրբնին դաղարիր ։ սրոյ և կործանեցան շինուածք
բազմ յոյժ ։ ևս և այնք՝ որք ի վաղ ժամանակս կանգնեալ էին ի
ընդհարման Տոյոց և պարսից ։ և մեռան ոտնմինք իբր Հազար
էրկերիւք ։ Այս պատահեցան ըստնոյժ սրտիք բազմ ոտնոյնք ։ և
զոյնեցին ջուրք սեաւք ։ և լցան ծուն ոտն արՀաւարք ։ զորմ
և երկար գրի առաքել պատմիչ ի գէ ։ ը ։ Այսոքիկ նման և
այլ բազմ գնոտնալարժանութիւնք գրին ի զանազան պատմագիրս ,
և ի յիշատակարանս գրոց ։ զորոյ պնդիլ փոյթ կալաք գրել
և ի յիշատակարան գրոց ։ Այլ եղեալն են շարժք երկնից քիչերի , որ ոտկայի-
ոտասակին ։ ոտր բազ յայնմ ոտամագոյ ի Թումին Տոյոց ։ ընդ
մեռան ի փլուսակաւ երեսուն և երկու Հազար անձինք ։ Ոտ
ի Թումին ։ ոտնի ։ կիճազք ։ ի յոտնիսի ։ ղ ։ ի լինել շարժման
մեռան Հնգետասան Հազար ոչխ ։ և այլ ևս չինոյ Հաշուոյն
Համարէ նկին ի Տոյոց խոտոտակիսոյ անձամբ ։ Ոտգէ և ի սահ-
մանս երևանայ շարժ ։ ի Թումին ։ ոտձիր ։ և մեռան ի քիչերի

ԺԱ ՅԻՆԳ Գ

ԺԱ. Եւ ասաց Տէր Սողոմոնի. Զի զայս եղեւ առ քեզ, եւ ոչ պահեցեր զուխտ իմ եւ զհրամանս իմ զոր պատուիրեցի քեզ, պատռելով պատռեցից զթագաւորութիւնդ ի քէն, եւ տացեմ զայն ծառայի քում.

ԺԲ. բայց ոչ զամենայն զայդ յաւուրս քո առնեմ վասն Դաւթի հաւր քո, ի ձեռն որդւոյ քո հատից զայն.

ԺԳ. ոչ զամենայն զթագաւորութիւնն հատից, այլ զմի ցեղ տացեմ որդւոյ քում վասն Դաւթի ծառայի իմոյ, եւ վասն Երուսաղէմի զոր ընտրեցի.

ԺԴ. Եւ յարոյց Տէր հակառակորդ Սողոմոնի զԱդդեր Եդոմացի ի թագաւորական զաւակէ Եդոմայ.

ԺԵ. զի եղեւ յորժամ էր Դաւիթ ի Եդոմ, եւ Յովաբ զօրավար զօրաց ելեալ էր թաղել զսպանեալսն, եւ հարին զամենայն արու ի Եդոմ.

ԺԶ. զի ամս վեց կեցին անդ Յովաբ եւ ամենայն Իսրայէլ, մինչեւ սատակեցին զամենայն արու ի Եդոմ.

ԺԷ. Եւ փախեաւ Ադդեր, նա եւ արք Եդոմացիք ի ծառայից հաւր իւրոյ ընդ նմա, առնուլ զՂեդոր Եդոմացի.

ԺԸ. Եւ յարուցեալ էին ի Մադիամայ, եւ եկին ի Փարան, եւ առին ընդ իւրեանս արս ի Փարանայ, եւ եկին առ Փարաւոն թագաւոր Եգիպտոսի, եւ ետ նմա տուն, եւ հաց ասաց տալ նմա, եւ երկիր ետ նմա.

ԺԹ. Եւ գտեալ էր Ադդեր շնորհս առաջի Փարաւոնի յոյժ, եւ ետ նմա կին զքոյր կնոջ իւրոյ Թահպանեսայ մեծի.

ԻԱ. Եւ ետես Թահպանէս զքոյր կնոջ իւրոյ ծնեալ զորդի Գենուբաթ անուն, եւ ետ զնա Թահպանէս ի կաթն ի մէջ որդւոց Փարաւոնի, եւ էր Գենուբաթ ի տան Փարաւոնի ի մէջ որդւոց նորա.

ԻԲ. Եւ ասաց Փարաւոն ցԱդդեր. Զի՞ պակասեցեր դու ինձ, զի ահա դու խնդրես երթալ յերկիր քո. Եւ ասաց. Ոչ պակասեցեր, այլ ոչ ինչ թողուցուս ինձ, եւ ոչ ինչ ինձ տաս.

ԻԳ. Եւ ասաց Աստուած նմա զչարն Հադադ Եդոմացի. Ի թագաւորական զաւակէ Եդոմայ.

ԻԴ. Եւ յարոյց Աստուած նմա զսատանայ զՐասոն որդի Եղիադայ, որ փախեաւ ի Զովբա տեառնէ իւրմէ Ադդեզեր թագաւորէ Սոբայ, եւ ժողովեաց առ ինքն արս, եւ եղեւ նա իշխան ընդ գունդս, յորժամ գնացին Դաւիթ սատակել զնոսա, եւ գնացին ի Դամասկոս, եւ բնակեցան անդ, եւ թագաւորեցուցին զնա ի Դամասկոս.

ԻԵ. Եւ եղեւ չար Իսրայէլի զամենայն աւուրս Սողոմոնի, զայն զչարն Հադադ, եւ զատեցաւ ի կամաց Իսրայէլի, եւ թագաւորեաց ի վերայ Ասորւոց.

ԻԶ. Եւ Երոբաամ որդի Նաբատայ Եփրաթացի ի Սարիրայ, ծառայ Սողոմոնի, եւ անուն մաւրն նորա Սարուհի այրի, եւ նա ետ ձեռն ի թագաւորն.

ԻԷ. Եւ այս բան թագաւորութեան զոր ետ ձեռն ի թագաւորն. Շինէր զԱլլոն, եւ փակէր զշինուածս քաղաքին Դաւթի հաւր իւրոյ.

ԻԸ. Եւ էր Երոբաամ արի զօրութեամբ, եւ ետես Սողոմոն զպատանին զի գործաւոր է, եւ կարգեաց զնա վերակացու ամենայն տանն Յովսեփայ.

ԻԹ. Եւ եղեւ յաւուրսն յայնոսիկ, եւ Երոբաամ ելանէր յԵրուսաղէմ, եւ գտանէ զնա Աքիա Սեղովնացի մարգարէ ի ճանապարհի, եւ նա զգեցեալ էր զպատմուճանն նորա նորոգ, եւ էին երկոքեան միայնակ յանդի.

Ի. Եւ բռնեաց Աքիա զպատմուճանն նորա նորոգ զոր զգեցեալ էր, եւ պատռեաց զնա ի տասն կտորս.

ԻԱ. եւ ասաց ցԵրոբաամ. Առ քեզ տասն կտորս. զի այսպէս ասէ Տէր Աստուած Իսրայէլի. Ահա ես պատռեմ զթագաւորութիւնն ի ձեռն Սողոմոնի, եւ տամ քեզ տասն ցեղս.

ԻԲ. եւ մի ցեղ թողցուս նմա վասն Դաւթի ծառայի իմոյ, եւ վասն Երուսաղէմի քաղաքի զոր ընտրեցի ես ի միջոց ամենայն ցեղից Իսրայէլի.

ԻԳ. զի ես առնեմ զայս վասն զի թողին զիս, եւ երկիր պագին Աստեղթի կռոց Սիդոնացւոց, Քամովսայ կռոց Մովաբացւոց, եւ Մելքովմայ կռոց որդւոց Ամմոնի, եւ ոչ գնացին ի ճանապարհս իմ առնել զուղիղ առաջի իմում, եւ զհրամանս իմ եւ զդատաստանս իմ, որպէս Դաւիթ հայր նորա.

ԻԴ. Եւ ոչ առից զամենայն թագաւորութիւնն ի ձեռանէ նորա, զի իշխան ի կեանս զամենայն աւուրս կենաց նորա վասն Դաւթի ծառայի իմոյ, զոր ընտրեցի ես, որ պահեաց զպատուիրանս իմ եւ զհրամանս իմ.

ԻԵ. եւ առից զթագաւորութիւնն ի ձեռանէ որդւոյ նորա, եւ տացեմ քեզ զտասն ցեղսն.

ԻԶ. եւ որդւոյ նորա տացեմ զմի ցեղ, զի լիցի լապտեր Դաւթի ծառայի իմոյ ամենայն աւուրս առաջի իմում յԵրուսաղէմ, քաղաքի զոր ընտրեցի ինձ ես, զի դիցեմ անուն իմ անդ.

ԻԷ. եւ զքեզ առից, եւ թագաւորեսցես ըստ ամենայնի զոր ցանկասցի անձն քո, եւ լիցիս թագաւոր Իսրայէլի.

ԻԸ. եւ եղիցի եթէ լուիցես զամենայնի զոր պատուիրեցից քեզ, եւ գնասցես ի ճանապարհս իմ, եւ առնիցես զուղիղ առաջի իմում, պահելով զհրամանս իմ եւ զպատուիրանս իմ, որպէս արար Դաւիթ ծառայ իմ, եւ եղիցիմ ընդ քեզ, եւ շինեցից քեզ տուն հաստատուն, որպէս շինեցի Դաւթի, եւ տացեմ զԻսրայէլ քեզ.

ԻԹ. եւ խոնարհեցուցից զզաւակ Դաւթի վասն այսորիկ, բայց ոչ զամենայն աւուրս.

ԻԱ. Եւ խնդրեաց Սողոմոն սատակել զԵրոբաամ. Եւ յարոյց Երոբաամ եւ գնաց առ Սուսակ թագաւոր Եգիպտոսի, եւ եղեւ նա ի Եգիպտոս մինչեւ ցմահ Սողոմոնի.

ԻԲ. Եւ զայլ բանս Սողոմոնի, զամենայն զոր արար, եւ զիմաստութիւն նորա, ոչ գրեալ են ի գրոց բանից աւուրց Սողոմոնի.

ԻԳ. Եւ աւուրքն զոր թագաւորեաց Սողոմոն յԵրուսաղէմ ի վերայ Իսրայէլի, քառասուն ամ.

ԻԴ. Եւ հանգեաւ Սողոմոն ընդ հարս իւր, եւ թաղեցաւ ի քաղաքի Դաւթի հաւր իւրոյ, եւ թագաւորեաց Ռոբաամ որդի նորա փոխանակ նորա.

ԻԵ. Եւ Ռոբաամ գնաց ի Սիւքեմ, զի յՍիւքեմ գային ամենայն Իսրայէլ թագաւորել զնա.

ԻԶ. Եւ եղեւ յորժամ լուաւ Երոբաամ որդի Նաբատայ, եւ նա էր յԵգիպտոս, ուր փախեաւ յերեսաց Սողոմոնի թագաւորի, եւ բնակեցաւ Երոբաամ յԵգիպտոս.

ԻԷ. եւ առաքեցին եւ կոչեցին զնա, եւ եկն Երոբաամ եւ ամենայն ժողովուրդ Իսրայէլի, եւ խօսեցան ընդ Ռոբաամ եւ ասեն.

ԻԸ. Զի՞ պակասեցուցեր զլուծ մեր, եւ դու ծանրացո զծառայութիւն հաւր քո զկարծր եւ զլուծ ծանր զոր եդ ի մեզ, եւ ծառայեսցուք քեզ.

ԻԹ. Եւ ասաց ցնոսա. Երթայք մինչեւ յերիս աւուրս, եւ դարձարուք առ իս. Եւ գնաց ժողովուրդն.

Ի. Եւ խորհուրդ արար Ռոբաամ ընդ ծերսն որ կային առաջի Սողոմոնի հաւր նորա յաւուրսն կենդանութեան նորա, եւ ասէ. Զիա՞րդ խորհիք դուք, եւ դարձուցից զպատասխանի ժողովրդեանդ զայդ.

ԻԱ. Եւ խօսեցան ընդ նմա ասելով. Եթէ հաճեալ լիցիս ծառայի ժողովրդեանդ այսմիկ, եւ ծառայեսցես նոցա, եւ պատասխանի տացես նոցա, եւ խօսեսցիս ընդ նոսա բանս բարիս, եւ եղիցին քեզ ծառայք յաւիտեան.

ԻԲ. Եւ նա թողեալ զխորհուրդ ծերոցն զոր խորհեցան նմա, խորհեցաւ ընդ պատանիսն որ սնեալ էին ընդ նմա, որ կային առաջի նորա.

ԻԳ. Եւ ասաց ցնոսա. Զիա՞րդ խորհիք դուք, եւ դարձուցից զպատասխանի ժողովրդեանդ զայդ, որ խօսեցան ընդ իս ասելով. Թեթեւացո զլուծ զոր եդ հայր քո ի մեզ, եւ դու ծանրացո ի մեզ.

ԻԴ. Եւ ասացին ցնա պատանիքն որ սնեալ էին ընդ նմա ասելով. Այսպէս ասասցես ցժողովուրդդ որ խօսեցան ընդ քեզ ասելով. Հայր քո ծանրացոյց զլուծ մեր, եւ դու թեթեւացո ի մեզ, այսպէս ասասցես ցնոսա. Մատունք իմ հաստատագոյնք քան զմէջս հաւր իմոյ.

ԻԵ. Եւ արդ հայր իմ եդ ի վերայ ձեր զլուծ ծանր, եւ ես յաւելից ի լուծ ձեր. Հայր իմ խրատեաց զձեզ մտիւք, եւ ես խրատեցից զձեզ մտիւք կարծրամբք.

ԻԶ. Եւ ոչ լուաւ թագաւորն ցժողովուրդն, զի դարձուածք էին ի կամաց Աստուծոյ, զի հաստատեսցէ Տէր զբանն զոր խօսեցաւ ի ձեռն Աքիայի Սեղովնացւոյ ընդ Երոբաամ որդի Նաբատայ.

ԻԷ. Եւ տեսեալ ամենայն Իսրայէլի զի ոչ լուաւ թագաւորն ցնոսա, եւ ետուն ժողովուրդն պատասխանի թագաւորին ասելով. Զի՞ մեզ է բաժին ընդ Դաւթի, եւ ոչ է մեզ ժառանգութիւն ընդ որդւոյ Յեսսեայ. Ի վրանս քո, Իսրայէլ, եւ արդ տես զտունդ քո, Դաւիթ. Եւ գնաց Իսրայէլ ի վրանս իւր.

ԻԸ. Եւ Ռոբաամ թագաւորեաց ի վերայ որդւոցն Իսրայէլի որ բնակեալ էին յամուրսն Յուդայ.

ԻԹ. Եւ առաքեաց Ռոբաամ զԱդովնիրամ որ էր ի վերայ հարկացն, եւ քարկոծեցին զնա որդիքն Իսրայէլի, եւ մեռաւ. Եւ Ռոբաամ թագաւոր հարաւ զկառս իւր փախչել յԵրուսաղէմ.

ԼԱ. Եւ ապստամբեցաւ Իսրայէլ ի տանէ Դաւթի մինչեւ ցայսաւր.

ԼԲ. Եւ եղեւ յորժամ եկն Ռոբաամ յԵրուսաղէմ, ժողովեաց զամենայն տունն Յուդայ եւ զցեղն Բենիամինի հարիւր եւ քսան հազար արս պատերազմաւոր, պատերազմել ընդ տանն Իսրայէլի, դարձուցանել զթագաւորութիւնն ի Ռոբաամ որդի Սողոմոնի.

ԼԳ. Եւ եղեւ բան Տեառն ցՍեմեայ մարդ Աստուծոյ ասելով.

ԼԴ. Խօսեա ցՌոբաամ որդի Սողոմոնի թագաւոր Յուդայ, եւ ցամենայն տունն Յուդայ եւ Բենիամին, եւ ցայլ ժողովուրդն ասելով.

ԼԵ. Այսպէս ասէ Տէր. Մի՛ ելանիցէք եւ մի՛ պատերազմեսջիք ընդ եղբարս ձեր որդիս Իսրայէլի. Դարձարուք իւրաքանչիւր ոք ի տուն իւր, զի յինէն եղեւ զբանդ այդ. Եւ լուան զբանն Տեառն, եւ դարձան գնալ ըստ բանի Տեառն.

ԼԶ. Եւ Երոբաամ շինեաց զՍիւքեմ ի լերինն Եփրեմ, եւ բնակեցաւ անդ, եւ ելեալ անտի շինեաց զՓանուէլ.

ԼԷ. Եւ ասաց Երոբաամ ի սրտի իւրում. Արդ դարձցի թագաւորութիւնն ի տունն Դաւթի.

ԼԸ. եթէ ելանիցէ ժողովուրդդ այդ առնել զպատարագս ի տանն Տեառն յԵրուսաղէմ, եւ դարձցի սիրտ ժողովրդեանդ այդորիկ առ տէր իւրեանց առ Ռոբաամ թագաւոր Յուդայ, եւ սպանանիցեն զիս, եւ դարձցին առ Ռոբաամ թագաւոր Յուդայ.

ԼԹ. Եւ խորհեցաւ թագաւորն, եւ արար երկու հորովս ոսկի, եւ ասաց ցնոսա. Բաւական է ձեզ ելանել յԵրուսաղէմ. Ահա աստուածք քո, Իսրայէլ, որ հանին զքեզ յերկրէ Եգիպտացւոց.

Մ. Եւ եդ զմին յԲեթէլ, եւ զմին ետ յԱդան.

ՄԱ. Եւ եղեւ բանն այն յանցանս տանն Յերոբաամայ, եւ ի կորուստ եւ ի սատակումն երեսաց երկրի.

ՄԲ. Եւ շինեաց տուն բարձանց, եւ կարգեաց քահանայս յազգաց ժողովրդեանն, որ ոչ էին ի որդւոցն Ղեւեայ.

ՄԳ. Եւ արար տօն ի տասնհինգերորդ աւուր ամսեանն ութերորդի, ըստ տօնի որ է յՅուդա, եւ մատոյց ի վերայ սեղանոյ. Այսպէս արար ի Բեթէլ, զոհել զոհս զոր արար զհորովսն զոր արար, եւ կարգեաց ի Բեթէլ զքահանայսն բարձանց զոր արար.

ՄԴ. Եւ մատոյց ի վերայ սեղանոյ զոր արար ի Բեթէլ ի տասնհինգերորդ աւուր ամսեանն ութերորդի, ամսեանն զոր խորհեցաւ յանձին իւրում, եւ արար տօն որդւոցն Իսրայէլի, եւ մատոյց ի վերայ սեղանոյ, եւ խունկ ծխեցուցանել.

ՄԵ. Եւ ահա մարդ Աստուծոյ եկն յՅուդա ի բանն Տեառն յԲեթէլ, եւ Երոբաամ կայր առ սեղանոյն ծխել խունկ.

ՄԶ. Եւ աղաղակեաց ի բանն Տեառն ի վերայ սեղանոյն, եւ ասէ. Սեղան, սեղան, այսպէս ասէ Տէր. Ահա որդի ծնանի տանն Դաւթի, Յովսիա անուն նորա, եւ զոհեսցէ զքահանայսն բարձանց որ ծխեն ի վերայ քո, եւ ոսկերք մարդկան այրեսցին ի վերայ քո.

ՄԷ. Եւ ետ նշան յաւուր յայնմիկ ասելով. Այս է նշան զոր խօսեցաւ Տէր. Ահա սեղանն պատառեսցի, եւ թափեսցի մոխիրն որ ի վերայ նորա.

ՄԸ. Եւ եղեւ յորժամ լուաւ թագաւորն զբանն մարդոյ Աստուծոյ զոր աղաղակեաց ի վերայ սեղանոյն Բեթէլի, եւ Երոբաամ կայր առ սեղանոյն ծխել խունկ, եւ ոչ ետ ձեռն իւր ի վերայ սեղանոյն.

ՄԹ. Եւ ասաց թագաւորն ցմարդ Աստուծոյ. Աղաչեա զերեսս Տեառն Աստուծոյ քո, եւ աղաչեա զիս, եւ դարձցի ձեռն իմ ի վերայ իմ. Եւ աղաչեաց մարդ Աստուծոյ զերեսս Տեառն, եւ դարձաւ ձեռն թագաւորին ի վերայ իւր, եւ եղեւ որպէս յառաջագոյն.

ՄՀ. Եւ ասաց թագաւորն ցմարդ Աստուծոյ. Եկ ընդ իս ի տուն, եւ ճաշակեսցես հաց, եւ տացեմ քեզ պարգեւս.

ՄԱ ՅԻՆԳ Գ

ՄԱ. Եւ ասաց մարդ Աստուծոյ ցթագաւորն. Եթէ տաս ինձ զկէս տանդ, ոչ եկից ընդ քեզ, եւ ոչ ուտեմ հաց եւ ոչ ըմպեմ ջուր ի տեղւոջդ յայդմիկ.

ՄԲ. զի այսպէս պատուիրեցաւ ինձ ի բանէ Տեառն ասելով. Մի՛ ուտիցես հաց եւ մի՛ ըմպիցես ջուր անդ, եւ մի՛ դարձցիս ճանապարհաւ յոր գնացեր.

ՄԳ. Եւ գնաց յայլ ճանապարհ, եւ ոչ դարձաւ ի ճանապարհ յոր եկն յԲեթէլ.

ՄԴ. Եւ մարգարէ մի ծեր բնակէր յԲեթէլ, եւ եկն որդի նորա եւ պատմեաց նմա զամենայն գործս զոր արար մարդ Աստուծոյ յաւուրն յայնմիկ յԲեթէլ, եւ զբանսն զոր խօսեցաւ ցթագաւորն, պատմեցին հաւր իւրեանց.

ՄԵ. Եւ ասաց ցնոսա հայր նոցա. Զո՞ր ճանապարհաւ գնաց. Եւ ցուցին որդիքն նորա զճանապարհն զոր գնաց մարդ Աստուծոյ որ եկն յՅուդա.

ՄԶ. Եւ ասաց ցորդիսն իւր. Կազմեցէք ինձ զէշ. Եւ կազմեցին նմա զէշ, եւ հեծաւ ի վերայ նորա.

ՄԷ. Եւ գնաց զհետ մարդոյ Աստուծոյ, եւ գտանէ զնա նստեալ ընդ կաղնեաւ, եւ ասէ ցնա. Դո՞ւ ես մարդ Աստուծոյ որ եկեր յՅուդա. Եւ ասէ. Ես եմ.

ՄԸ. Եւ ասէ ցնա. Եկ ընդ իս ի տուն, եւ ճաշակեսցես հաց.

ՄԹ. Եւ ասէ. Ոչ կարեմ դառնալ եւ գալ ընդ քեզ, եւ ոչ ուտեմ հաց եւ ոչ ըմպեմ ջուր ընդ քեզ ի տեղւոջդ յայդմիկ.

Ն. զի ասացաւ ինձ ի բանէ Տեառն. Մի՛ ուտիցես հաց եւ մի՛ ըմպիցես ջուր անդ, եւ մի՛ դարձցիս ճանապարհաւ յոր գնացեր.

ՆԱ. Եւ ասէ ցնա. Ես եւս մարգարէ եմ որպէս դու, եւ հրեշտակ խօսեցաւ ընդ իս ի բանէ Տեառն ասելով. Դարձո զնա ընդ քեզ ի տուն քո, եւ ուտիցէ հաց եւ ըմպիցէ ջուր. եւ ստեաց նմա.

ՆԲ. Եւ դարձաւ ընդ նմա, եւ կերաւ հաց ի տան նորա, եւ ըմպեաց ջուր. եւ ասէ ցնա. Զի անհնազանդեցեր բանի Տեառն, եւ ոչ պահեցեր զպատուէրն զոր պատուիրեաց քեզ Տէր Աստուած քո.

ՆԳ. Եւ դարձար, եւ կերար հաց եւ ըմպեցեր ջուր ի տեղւոջ յայդմիկ, զոր ասաց քեզ. Մի՛ կերիցես հաց եւ մի՛ ըմպիցես ջուր անդ, մի՛ մտցէ դիակն քո ի գերեզման հարցն քոց.

ՆԴ. Եւ գնաց, եւ գտանէ զնա առիւծ ի ճանապարհի, եւ սատակեաց զնա, եւ էր դիակն նորա արկեալ ի ճանապարհի, եւ էր էշն կայր առ նմա, եւ առիւծն կայր առ դիակամբն.

ՆԵ. Եւ ահա մարդիկ անցեալք տեսին զդիակն արկեալ ի ճանապարհի, եւ առիւծն կայր առ դիակամբն, եւ եկին եւ պատմեցին ի քաղաքի ուր մարգարէն ծեր բնակէր.

ՆԶ. Եւ լուեալ մարգարէին որ դարձուցեալ էր զնա ի ճանապարհէ, ասէ. Մարդ Աստուծոյ է որ անհնազանդեցաւ բանի Տեառն, եւ մատնեաց զնա Տէր առիւծոյ, եւ սատակեաց զնա, եւ խորտակեաց զնա, եւ մեռաւ ըստ բանի Տեառն զոր խօսեցաւ ցնա.

ՆԷ. Եւ խօսեցաւ ընդ որդիսն իւր ասելով. Կազմեցէք ինձ զէշ. Եւ կազմեցին.

ՆԸ. Եւ գնաց, եւ գտանէ զդիակն նորա արկեալ ի ճանապարհի, եւ էշն կայր առ նմա, եւ առիւծն կայր առ դիակամբն. Ոչ կերեալ էր առիւծն զդիակն, եւ ոչ խորտակեալ էր զէշն.

ՆԹ. Եւ առեալ մարգարէն զդիակն մարդոյ Աստուծոյ, եդ զնա ի վերայ էշին, եւ դարձոյց զնա, եւ եկն մարգարէն ծեր ի քաղաքն իւր սգալ եւ թաղել զնա.

ՈՀ. Եւ եդ զդիակն նորա ի գերեզմանի իւրում, եւ սգացին զնա. Վա՛յ, եղբայր իմ.

ՈԱ. Եւ եղեւ յորժամ թաղեցին զնա, ասաց ցորդիսն իւր ասելով. Յորժամ մեռանիցիմ, թաղեսջիք զիս ի գերեզմանի յորում մարդ Աստուծոյ թաղեցաւ, ի կողմանս նորա եդջիք զոսկերս իմ.

ՈԲ. զի ճշմարտութեամբ գոչեսցէ բանն զոր աղաղակեաց ի բանէ Տեառն ի վերայ սեղանոյն յԲեթէլ, եւ ի վերայ ամենայն տանց բարձանց որ յամենայն քաղաքս Սամարիոյ.

ՈԳ. Եւ ոչ դարձաւ Երոբաամ ի չարէ ճանապարհէ իւրմէ, եւ դարձեալ արար քահանայս բարձանց յամենայն ազգաց ժողովրդեանն. Ամենայն որ կամեցաւ լնուլ զձեռն իւր, լնոյր, եւ լինէր քահանայ բարձանց.

ՈԴ. Եւ եղեւ բանն այն յանցանս տանն Երոբաամայ, եւ ի կորուստ եւ ի սատակումն երեսաց երկրի.

ՈԵ. Յաւուրսն յայնոսիկ հիւծեցաւ Աբիա որդի Երոբաամայ.

ՈԶ. Եւ ասաց Երոբաամ ցկին իւր. Կեցո՛ զձեզ, եւ գնա՛ յԱդան, եւ մի՛ ասասցես ոք եթէ կին Երոբաամայ ես դու.

ՈԷ. Եւ գնա՛ յԱդան, եւ անդ է Աքիա մարգարէ, որ խօսեցաւ ընդ իս զի թագաւորեսցի ես ի վերայ ժողովրդեանս այսորիկ.

ՈԸ. Եւ առ ձեզ տասն հացս, եւ ճաթս, եւ սափոր մեղուաց, եւ գնա՛ առ նա, եւ նա ասասցէ քեզ զինչ եղիցի մանկանդ.

ՈԹ. Եւ արար կինն Երոբաամայ որպէս ասաց, եւ գնաց յԱդան, եւ եկն ի տուն Աքիայի. Եւ Աքիա ոչ կարէր տեսանել, զի խաւարեալ էին աչք նորա ի ծերութենէ նորա.

Հ. Եւ ասաց Տէր ցԱքիա. Ահա կինն Երոբաամայ գայ հարցանել զբանէ որդւոյ իւրոյ ի քէն, զի հիւծեալ է, եւ խօսեսցիս ընդ նա զայսպիսի բան. Եւ եղիցի յորժամ մտցէ, եւ ինքն առնիցէ զինքն օտար.

ՀԱ. Եւ լուեալ Աքիայի զձայն ոտից նորա մտանելոյ ի դուռն, ասէ. Մտի՛ր, կին Երոբաամայ, զի զիա՞րդ առնես զինքն օտար. Եւ ես առաքեալ եմ առ քեզ դառնաւ.

ՀԲ. Գնա՛ եւ ասա՛ ցԵրոբաամ. Այսպէս ասէ Տէր Աստուած Իսրայէլի. Զի բարձի զքեզ ի միջոց ժողովրդեանն, եւ տացեմ զքեզ առաջնորդ ժողովրդեանս իմոյ Իսրայէլի.

ՀԳ. Եւ պատառեցից զթագաւորութիւնն ի տանէ Դաւթի, եւ տացեմ զայն քեզ, եւ ոչ եղեր որպէս ծառայ իմ Դաւիթ, որ պահեաց զպատուիրանս իմ, եւ որ գնաց զհետ իմ ամենայնիւ զուղիղ առաջի իմում առնել.

ՀԴ. այլ չարագործեցեր քան զամենայն որ եղեն առաջի քո, եւ գնացեր եւ արարեր քեզ աստուածս օտարս եւ ձուլեալս, եւ զիս բարկացուցեր, եւ զիս մերժեցեր զհետ մարմնոյ քոյ.

ՀԵ. Եւ արդ ահա ես բերեմ չարիս ի տունն Երոբաամայ, եւ սատակեցից ի տանէ Երոբաամայ զամենայն արու ի Իսրայէլի, եւ զկապեալսն եւ զթողեալսն, եւ սրբեցից զամենայն զտունն Երոբաամայ, որպէս սրբեցանէ զաղբ մինչեւ ցկատարած.

ՀԶ. Զամենայն որ մեռանիցի ի տանէ Երոբաամայ ի քաղաքի կերիցեն զնա շունք, եւ զամենայն որ մեռանիցի ի դաշտի կերիցեն զնա թռչունք երկնից, զի Տէր խօսեցաւ.

ՀԷ. Եւ դու յարի՛ր, գնա՛ յերկիր քո, եւ ի մտանել ոտից քոց ի քաղաքն մեռանիցի մանուկն.

ՀԸ. եւ սգասցեն զնա ամենայն Իսրայէլ, եւ թաղեսցեն զնա, զի սա միայն մտցէ ի գերեզման ի տանէ Երոբաամայ, զի գտաւ շնորհս առաջի Տեառն Աստուծոյ Իսրայէլի ի տանէ Երոբաամայ.

ՀԹ. Եւ կացուսցէ Տէր իւր թագաւոր ի վերայ Իսրայէլի, որ սատակեսցէ զտունն Երոբաամայ յաւուր յայնմիկ, եւ ոչ ինչ ասէ ի կամաց իւրոց.

Ձ. Եւ զի՞ եւս ասասցէ Տէր զՍամարիա, զի շինեցին զբագինս ի տանն Երոբաամայ, եւ ոչ դարձան ի չարէ ճանապարհէ իւրմէ.

ՁԱ. Եւ Ռոբաամ որդի Սողոմոնի թագաւորեաց ի վերայ Յուդայ. Քառասուն եւ մի ամ էր Ռոբաամ յորում թագաւորեաց, եւ տասն եւ եօթն ամ թագաւորեաց յԵրուսաղէմ, քաղաքի զոր ընտրեցի ես ի միջոց ամենայն ցեղից Իսրայէլի, դնել զանուն իմ անդ. Եւ անուն մաւրն նորա Նաամա Ամմոնացի.

ՁԲ. Եւ արար Յուդա զչարն առաջի Տեառն, եւ նախանձեցուցին զնա ամենայնիւ զոր արարին հարքն նոցա զոր արարին.

ՁԳ. Եւ շինեցին իւրեանց եւ կուռս եւ կոթս եւ պատկերս ի վերայ ամենայն բլրոյ բարձրի եւ ի ներքոյ ամենայն ծառոյ տերեւաւորի.

ՁԴ. Եւ էին եւ պոռնիկք ի տեղւոջ յայնմիկ յերկրին. Ըստ ամենայնի գարշելեացն ազգացն զոր հալածեաց Տէր յերեսաց որդւոցն Իսրայէլի, արարին եւ նոքա.

ՁԵ. Եւ եղեւ ի հնգետասաներորդ ամի թագաւորութեան Ռոբաամայ, ելանէ Սուսակ թագաւոր Եգիպտոսի ի վերայ Երուսաղէմի.

ՁԶ. Եւ առ զգանձս տանն Տեառն, եւ զգանձս տանն թագաւորին, եւ զամենայն առ. Եւ առ զամենայն վահանս ոսկիս զոր արարեալ էր Սողոմոն.

ՁԷ. Եւ արար Ռոբաամ թագաւոր փոխանակ նոցա վահանս պղնձիս, եւ ետ զնոսա ի ձեռն իշխանացն հարիցն որ պահէին զդրունս տանն թագաւորին.

ՁԸ. Եւ եղեւ յորժամ մտանէր թագաւորն ի տունն Տեառն, եւ կրէին զնոսա հարիցն, եւ դարձուցանէին զնոսա ի սենեակ հարիցն.

ՁԹ. Եւ զայլ բանս Ռոբաամայ, եւ զամենայն զոր արար, ոչ գրեալ են ի գրոց բանից աւուրց թագաւորացն Յուդայ.

Ղ. Եւ պատերազմ էր Ռոբաամայ եւ Երոբաամայ զամենայն աւուրս.

ՂԱ. Եւ հանգեաւ Ռոբաամ ընդ հարս իւր, եւ թաղեցաւ ընդ հարս իւր ի քաղաքի Դաւթի, եւ անուն մաւրն նորա Նաամա Ամմոնացի. Եւ թագաւորեաց Աբիամ որդի նորա փոխանակ նորա.

ՂԲ. Ի տասն եւ ութն ամի թագաւորութեան Երոբաամայ որդւոյ Նաբատայ թագաւորեաց Աբիամ ի վերայ Յուդայ.

ՂԳ. Երիս ամս թագաւորեաց յԵրուսաղէմ, եւ անուն մաւրն նորա Մաքա դուստր Աբեսողոմայ.

ՂԴ. Եւ գնաց Աբիամ ընդ ամենայն մեղս հաւր իւրոյ զոր արար առաջի նորա, եւ ոչ եղեւ սիրտ նորա ամբողջ ընդ Տեառն Աստուծոյ իւրոյ, որպէս սիրտ Դաւթի հաւր նորա.

ՂԵ. Զի վասն Դաւթի ետ Տէր Աստուած նմա ճրագ յԵրուսաղէմ, եւ կացոյց զորդի նորա յետ նորա, եւ կանգնեաց զԵրուսաղէմ.

ՂԶ. վասն զի արար Դաւիթ զուղիղ առաջի Տեառն, եւ ոչ շեղեցաւ յամենայնէ զոր պատուիրեաց նմա զամենայն աւուրս կենաց իւրոց, բայց միայն ի բանին Ուրեայ Քետացւոյ.

ՂԷ. Եւ պատերազմ էր Ռոբաամայ եւ Երոբաամայ զամենայն աւուրս կենաց իւրոց.

ՂԸ. Եւ զայլ բանս Աբիամայ, եւ զամենայն զոր արար, ոչ գրեալ են ի գրոց բանից աւուրց թագաւորացն Յուդայ. Եւ պատերազմ էր Աբիամայ եւ Երոբաամայ.

ՂԹ. Եւ հանգեաւ Աբիամ ընդ հարս իւր, եւ թաղեցաւ ի քաղաքի Դաւթի. Եւ թագաւորեաց Ասա որդի նորա փոխանակ նորա յաւուրսն յայնոսիկ.

ՃԱ. Ի քսան եւ մի ամի թագաւորութեան Երոբաամայ թագաւորեաց Ասա ի վերայ Յուդայ.

ՃԲ. Եւ քառասուն եւ մի ամ թագաւորեաց յԵրուսաղէմ, եւ անուն մաւրն նորա Մաքա դուստր Աբեսողոմայ.

ՃԳ. Եւ արար Ասա զուղիղ առաջի Տեառն, որպէս Դաւիթ հայր նորա.

ՃԴ. Եւ ջնջեաց զպոռնիկսն յերկրէ, եւ ամենայն զկուռսն զոր արարին հարքն նորա, ջնջեաց.

ՃԵ. Եւ զՄաքա մաւր իւր ոչ ետ որ թագուհի լիցի, զի արար կուռս ի պատկերի Աստեղթի, եւ կործանեաց Ասա զկուռսն նորա, եւ այրեաց զնոսա ի ձորն Կեդրովնի.

ՃԶ. Եւ զբագինսն ոչ ջնջեաց ի բարձանց. Սակայն սիրտ Ասայի ամբողջ էր ընդ Տեառն զամենայն աւուրս կենաց իւրոց.

ՃԷ. Եւ զսրբութիւնս հաւր իւրոյ եւ զսրբութիւնս իւր մատոյց ի տունն Տեառն, արծաթ եւ ոսկի եւ զամանս.

ՃԸ. Եւ պատերազմ էր Ասայի եւ Բաասայի թագաւորի Իսրայէլի զամենայն աւուրս.

ՃԹ. Եւ ելանէ Բաասա թագաւոր Իսրայէլի ի վերայ Յուդայ, եւ շինէ զՌամա, զի մի ոք ելցէ եւ մտցէ առ Ասա թագաւոր Յուդայ.

Մ. Եւ հանէ Ասա զամենայն զարծաթ եւ զոսկի որ մնացեալ էր ի գանձս տանն Տեառն, եւ ի գանձս տանն թագաւորին, եւ ետ ի ձեռն ծառայից իւրոց, եւ առաքեաց Ասա թագաւոր առ Բենադադ որդի Տաբրիմոնի որդւոյ Եզիոնի թագաւորի Ասորւոց որ բնակէր ի Դամասկոս ասելով.

ՄԱ. Ուխտ իմ ընդ քեզ եւ ընդ հաւր իմում եւ ընդ հաւր քում. Ահա ես առաքեցի առ քեզ պարգեւս արծաթ եւ ոսկի. Եկ եւ խափան արա զուխտ քո ընդ Բաասա թագաւորի Իսրայէլի, եւ գնասցէ ի բաց ի վերայ իմ.

ՄԲ. Եւ լուաւ Բենադադ Ասայի թագաւորի, եւ առաքեաց զիշխանս զաւրուցն իւրոց ի քաղաքսն Իսրայէլի, եւ հարին զԱյոն եւ զԴան եւ զԱբելմաիմ եւ զամենայն զքաղաքսն Նեփթաղիմայ.

ՄԳ. Եւ եղեւ յորժամ լուաւ Բաասա, դադարեաց շինել զՌամա, եւ կացոյց զգործ իւր.

ՄԴ. Եւ Ասա թագաւոր կոչեաց զամենայն զՅուդա առանց անպատուականի, եւ առին զքարինսն Ռամայի եւ զփայտս նորա զոր շինէր Բաասա, եւ շինեաց նոցա զԳաբաա Բենիամին եւ զՄասեփա.

ՄԵ. Եւ զայլ բանս Ասայի, եւ զամենայն զաւրութիւն նորա, եւ զամենայն զոր արար, եւ զքաղաքսն զոր շինեաց, ոչ գրեալ են ի գրոց բանից աւուրց թագաւորացն Յուդայ. Բայց ի ծերութեան նորա հիւծեցաւ ոտիւք.

ՄԶ. Եւ հանգեաւ Ասա ընդ հարս իւր, եւ թաղեցաւ ընդ հարս իւր ի քաղաքի Դաւթի հաւր իւրոյ. Եւ թագաւորեաց Յովսափատ որդի նորա փոխանակ նորա.

ՄԷ. Ի երկրորդ ամի Ասայի թագաւորի Յուդայ թ

ոչնպէս սնունդաւոր առ Ձմեռ ոչ։

Ցաւալուկն արգել ոչխարհատս ի կառաւարելոյն զոյն · և սեաց
ծայն · քանզի խշխշեն երեսունդ սեհմունս գասի խան արդեւ
նինաց · զամէն խօսեցաւք Ա. Գէ · Ը, ի եղև խօսիանասին գար-
դան · ոտ մինչև առաքառել հը , եհաս նման վիսիան
հինգ հարկ շինել զայն ի իմ սին հայոց · աձք ·, առաւօտ ա-
ղահայոց, յարեմտից կասի մեծի առանդրին ի վերայ դլուխն
զամէն իրեն · ոտ մինչև առաքառել հը , եհաս նման վիսիան
յոց · ձբ · Արիւնանք ի նշանաւորսն ձգէ աղջկանց յոյսաւ ո-
սորբք յառաջ ծանեսացն զայն ի ակ եկեղեցոյ · պի ձմ
գասն ինչ արդել , յայտնեցոյն · ձգ · Արիւնանք ոտոց վիս-
հանեալ իկ ոտասին , եձմ իկին վիայնալ ի ոտրկնլասա-
ձմ , և իցեն ծիր , և ասիլին մանկանա մասայանելոյ , կայ-
կեն յնկնելոյսոջ , ապա ձե ա' գնասկեն ի վանս · Ը այսա-
սիկ երկասասան գլասխս կանանեալ և ասմանեալ Հրաման-
յուկեցին յոմ տուլին · Ար ինքն փիլիպպոս կձիկս կացեալ
փաքր մի եւս յեծմ եւս շինել գյառաջ նկեղեցոյ սքին յակո-
քայ գասնաւոցն քարտուղար գեղեցիկ յորինեալ , և գամ ա-
սաջ խոսանին բարձրացեալ ։

1651 ՀՀեա այսորիկ վիլիպպոս կաթուղիկոս եղեալ յԱԶՄ ձնոնա-
ռձա պարհ ոտոյս և եին ի հոգատանդինասլոցին , և ոտք քիմ ոն-
գամ քարոզել ի ակ Ժողովուրդեան զինքոյց վկասլսան ոտա-
սանկտլոյն · և Հաստատեաց զսկզբ ի մեջ Ձմ և կոտոյց ոտա-
զիսոտ · փիսկ եղիազարոս գյաջխանին մուդնեցի յորարարապ ,
Ար ոտոտ յիւրարձնիսը մարդոյ ըն խոբեանց կարի առնոլ
առօր' ժողովեաց քառասուն Հաղար դաշխիան · և վձարեաց
զոտարոտ հկնդեցնացն · յոքսամ Ձոկն եին առ Նա և Նիկա
եղեկս , զարձն խոսեացաք ի յոմջորդ դլասխդ ։

1653 ձձք Ո ինն վձարեաց փիլիպպոսի կձիկին զինք ղգործ նոր ի կոս-
սանայ ինստոլին' զարձ արարչեձնածին խոպում ոտասաւ և
զարտաք ա. գրառնիք , զորս մեռուցին նմա ժողովուրդք
առեզայն · ըն որս և սիր երեսել և Ձոխ , որոյ ոնասն կաշխար
սանան չելնել' բնիկ ի պրուսացոյս' խոսասցու և ես բազում
դրան վր շինելոյ կեղծիսն գլանգ ոտկասան մեծ և ոչնզ ,
1654 Ար փիլիպպոս կձիկն յեա հասանելոյ անդր ձեռնասնոխ լեղ
ձձք Հինն Հարկ շինել զայն ի իմ սին հայոց · աձք ·, առաւօտ ա-
ղահայոց, յարեմտից կասի մեծի առանդրին ի վերայ դլուխն

ՎԱՐԴԱՆ ԽՈՀԱԿՑԻ,

Գեղեցիկ պատմեցեալ երկուց ըստ կարի ի լեհատառ մատենագրէ,

Ի ժամանակս Ստեփանոսի Բաթորեայ թագաւորի Լեհաստանեայց, ի ՌՁԱ թուականին, ի ՌՁԾ թուականին, ի ՌՁԿԱ թուականին, ի ՌՁԿԲ թուականին, ի ՌՁԿԳ թուականին, ի ՌՁԿԴ թուականին, ի ՌՁԿԵ թուականին, ի ՌՁԿԶ թուականին, ի ՌՁԿԷ թուականին, ի ՌՁԿԸ թուականին, ի ՌՁԿԹ թուականին, ի ՌՁՀ թուականին, ի ՌՁՀԱ թուականին, ի ՌՁՀԲ թուականին, ի ՌՁՀԳ թուականին, ի ՌՁՀԴ թուականին, ի ՌՁՀԵ թուականին, ի ՌՁՀԶ թուականին, ի ՌՁՀԷ թուականին, ի ՌՁՀԸ թուականին, ի ՌՁՀԹ թուականին, ի ՌՁՁ թուականին, ի ՌՁՁԱ թուականին, ի ՌՁՁԲ թուականին, ի ՌՁՁԳ թուականին, ի ՌՁՁԴ թուականին, ի ՌՁՁԵ թուականին, ի ՌՁՁԶ թուականին, ի ՌՁՁԷ թուականին, ի ՌՁՁԸ թուականին, ի ՌՁՁԹ թուականին, ի ՌՁՂ թուականին, ի ՌՁՂԱ թուականին, ի ՌՁՂԲ թուականին, ի ՌՁՂԳ թուականին, ի ՌՁՂԴ թուականին, ի ՌՁՂԵ թուականին, ի ՌՁՂԶ թուականին, ի ՌՁՂԷ թուականին, ի ՌՁՂԸ թուականին, ի ՌՁՂԹ թուականին, ի ՌՁԻ թուականին, ի ՌՁԻԱ թուականին, ի ՌՁԻԲ թուականին, ի ՌՁԻԳ թուականին, ի ՌՁԻԴ թուականին, ի ՌՁԻԵ թուականին, ի ՌՁԻԶ թուականին, ի ՌՁԻԷ թուականին, ի ՌՁԻԸ թուականին, ի ՌՁԻԹ թուականին, ի ՌՁԼ թուականին, ի ՌՁԼԱ թուականին, ի ՌՁԼԲ թուականին, ի ՌՁԼԳ թուականին, ի ՌՁԼԴ թուականին, ի ՌՁԼԵ թուականին, ի ՌՁԼԶ թուականին, ի ՌՁԼԷ թուականին, ի ՌՁԼԸ թուականին, ի ՌՁԼԹ թուականին, ի ՌՁԽ թուականին, ի ՌՁԽԱ թուականին, ի ՌՁԽԲ թուականին, ի ՌՁԽԳ թուականին, ի ՌՁԽԴ թուականին, ի ՌՁԽԵ թուականին, ի ՌՁԽԶ թուականին, ի ՌՁԽԷ թուականին, ի ՌՁԽԸ թուականին, ի ՌՁԽԹ թուականին, ի ՌՁԾ թուականին, ի ՌՁԾԱ թուականին, ի ՌՁԾԲ թուականին, ի ՌՁԾԳ թուականին, ի ՌՁԾԴ թուականին, ի ՌՁԾԵ թուականին, ի ՌՁԾԶ թուականին, ի ՌՁԾԷ թուականին, ի ՌՁԾԸ թուականին, ի ՌՁԾԹ թուականին, ի ՌՁԿ

Ի՞նչ պիտի ինձ, ըսաց արտ խրնամող հնդիկը ինքն իրեն ի ներս։
{1618} {ԱՃԿ} Չեմ իրր ասրտ մեկ գնաց նիկոլ ի կուռնից, և ձեռնագրել ուզեցաւ անդ քահանայ գալն ոմն ի քաղաքացւոց խոչիս անուն, և մանուհնայ գնա ժողովրդոյ կրթութիւն առանձնաբար ի նմանէ, այլ առնուաբեր ի հայոց։ Նոքա ևս ուրախ եղեն առաջի նորա զերծուցեալ ի կռոց, և ի հաւատ նոր ընդունելոյ։ Եւ ի միում ի մեծագունից վանօրէից ընդ այնմով ի քաղաքին ոգիս տասը ղեյամեան հայոց, և նոյն հաւատալ անդր բազմութիւն, և աւետել նմա ուրախութիւն ակնեալ ի տիրոջէ վիմիկ, մանուանդ զի մեծ էր ի կատարել զձեռնադրութիւն՝ ողողակ յորձին ի մի բերան, և տրտնջէին զնա ի ձեռնադրելոյ։ Ուր նոքա ևս ինչ աւետացեալ լուանից ժողովրդեանն առաքեաց զձեռնադրեալն։ Ի ժողովրդեանն ոչ ևս կարացեալ առնել ինչ, դարձան տիրացու ի քաղաքն, և կային ի տաւուտիսն։ Ձեռն տիրուձ մեծաս

թագաւոր՝ զերծ եղեալ ի վէմ իմ. ասէ՝ ի Տէրունական խրատուց ի սկզբան՝ զոր ինքն ուսուցանէ մեզ ի ճանապարհ երթալոյ ի ճշմարիտ կենսն. զի ոչ ոք ինքնին ելանէ ի վիշապէն՝ եթէ ոչ ի ձեռն Աստուծոյ. զոր ինքն ասէ՝ ոչ ոք գայ առ իս՝ եթէ ոչ հայրն ձգէ զնա առ իս։

Ա. Կոր. ասացուածն ըստ այնմ ի հաւատարիմսն՝ որ ըստ գիտակաց ասի. գիտէ՝ զի ոչ ոք ասէ՝ Տէր Յիսուս՝ եթէ ոչ ի Հոգւոյն Սրբոյ։

Ճանապարհ զիրենք ի կենդանի ջուրսն։

Ոչ ոք կարէ ասել՝ եթէ ոչ ի Հոգւոյն Սրբոյ, զի ոչ ոք ինքնին ելանէ ի վիշապէն՝ եթէ ոչ ի ձեռն Աստուծոյ։ Եւ ասէ՝ զի ոչ ոք գայ առ իս՝ եթէ ոչ հայրն ձգէ զնա առ իս, ասէ՝ զի ոչ ոք կարէ ի ճշմարիտ կենսն գալ՝ եթէ ոչ ի ձեռն Աստուծոյ։ Եւ զի ոչ ոք ելանէ անտի՝ ասէ՝ զի ոչ ոք ինքնին կարէ ելանել ի վիշապէն՝ եթէ ոչ ի ձեռն Աստուծոյ։ Եւ զի ոչ ոք գայ առ իս՝ եթէ ոչ հայրն ձգէ զնա առ իս, ասէ՝ զի ոչ ոք կարէ ի ճշմարիտ կենսն գալ՝ եթէ ոչ ի ձեռն Աստուծոյ։ Եւ զի ոչ ոք ելանէ անտի՝ ասէ՝ զի ոչ ոք ինքնին կարէ ելանել ի վիշապէն՝ եթէ ոչ ի ձեռն Աստուծոյ։

Ա. Կոր. ժ. Ա. Ա. Կոր. ժ. Ա.

Ա. Կոր. ժ. Ա.

Ա. Կոր. ժ. Ա.

զամ՝ հիմանդացեալ անկայ ի սնահիձս, և այժմ չեմ կարող
ղալ այդր, վկայ ումեմն՝ զի գրեացս առ իս և առ ժողո-
վուրդ իմ զիր օրհնութիւն և արձակման, և նս ոտիքիւք և
օրհնեմք քան զառաջ պատրաստեմ զարձայդ ի աեղի իմ,
Ա այսպիսի բանս ընդունելով գրիգորի՝ գրեաց վազվազակի
զերկուս գիրս՝ լիաբեր օրհնանօք և արձակեալ զնիկոլ յիմ կա-
սիս. և առաքեաց զայնս ի պրուսա ի ձեռս նիկոլի, Ի[գրե-
{1630 ցին] առ օրին ելեալ ի պրուսայէ՝ փոխանակի
{ռաքի} ձանապարհ առաք և եհաս յիլով ի սակաւ ատս օր, Կնաեալ
ժողովրդեան գիտութեան գրիգորի, և ընդունելոյ զայն՝ սկսան
սրտմտանալ և դարձեալ միանալ ընդ նիկոլի,
Լսեալ գրիգոր կեսարացի ընտել յոհաննուտես ամենից, և
հաւատեալ ի վերոյ հասեալ ըստ նիկոլ չքնաս հիմանդո-
ցեալ ի պրուսա, և թէ ոչ վն հիմանդասցի, այլ վն գըր-
գռելոյ սրիտաւակեալ վարդապետաբար ոչ կ կամեցեալ գալ առ
նիկոլ, լցաւ սրտմտութիւն, և գրեաց թուղթ առ ժողովուրդն
իլոխա, և ասէ առաք նիկ թէ ես ոչ գխոսիլ ինչ՝ սրասպիծայ
ի բանից նիկոլի. վայ ոչ է նա արձակեալ ի նզովից, այլ նոյն
նզովք կայ եւեալ ի վրն նմի, Իբրև լսեցին զայն ժողովուրդքն
իլոխա՝ յոյժ սրտմտի ի քաղաքի, և սկսան հանապատակիլ
ընդ նիկոլի,
Ա. Նմին ամի առաքեցաս ի մնվխահ կիրղիսէ խոյս-
տաւր վրդ կեսարացի նուիրակութեամբ ի յուեստան, գնալ
անտի ի լեհաստան, և սնանդել զաստատուն նիկոլին, Լ, ս
ի մոնոպորդիոդել նմի՝ իբրև եհաս ի կեսարիս՝ խոսեցաս
ընդ նմա գրիգոր վրդպ քիմ ինչ ի վր նիկոլն, և պատաճի-
քեաց նմա՝ զի ի գնալ իւր յիլով քիմ՝ մի ընդոյդի զնս ի հա-
զարտ լեծ, Լս եղև իբրև եհաս նա անդ ի յիլով ժողո-
վուրդ քաղաքին սկսան սրտաւանս լինել քիմ՝ քանիք ա-
ռաքին նորա զնիկոլն, Լս խոսեցաս ի վրդէ եկեալ առ նիկոլ՝
խոսեցան ընդ նմա ուսուցանելոն բարեպաշտ ինչ, ի. եցոյց նմա հա-
դապարհ առ ի գտանելդ գիտելոցդ իմ, Լ, ս. ել նի շարժեալ
զգեստս իւր ի վր ի վր խաչատպ արհամարհելոց զրան նորա, և
սկսաւ վարել ընդ նմա ոսոխաբար,
Լ հասանել ապա աստս կիսրակին՝ իբրև դիպ եղև ընթեռ-
նու զաւետարանն յեկեղեցւոջ, հրամայեաց նիկոլ խորհրդ
աքեղային, զի գնացեալ ընդ ելցին զայն, Լսեալ խաչատպաց
վրդպ այսպէս ասաց ընդ ժողովուրդսն, թէ այս ի խոր
քան նի՝ սակաւիկ և չատաջ ժառայ կիսրն, Լսեալ այս ի խոր
քոցեալ խոսուստաւր վրդպ՝ դարձեալ դգեաւս իսր առ ժողո-
վուրդն, և ասէ, ոնիծնալ լիցի մարդն այնր որ կայեալ կե-
սար ոչ ծառայ կրիստոսի, Ա այս ասացեալ՝ ել յեկեղեցւոյ՝

և գնաց ՚ի տեղի իւր ՚ երկիր ՚ն Դամ և ժողովրդեանն ՚ և մնաց
[1630 / 1080] ՚ի նմա ՚ամս ՚Ը ՚ և ՚Ա ՚ամիս ՚ և ՚Ի ՚ամի ՚ն ՚Ը ՚ թագաւորութեան ՚ն Ներսիսի ՚ եղեւ
սով մեծ ՚ի ՚Ա ՚ամի ՚ն ՚Ը ՚ թագաւորութեան ՚ն Ներսիսի ՚ եղեւ

{1630 ԱՃՂԴ}

ՎԵՐԱՄ, ՈՐԱՅԺԱԿ ԱՐԱԾՍԷԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՒԵՐՈՒՆՑ, ԶԻ ՄԻ
Ի ՀԱՄԵԼ ԵՒ Ի ՀՆԱՆԱԼ ՈՂՈՊԱԿԻ ԹԱՒԱԼԱՆՅ Ի ՀԱՑՔ ՈՒԲՔ՝ ՅԱՅԱ
ԼՈՒՆ ՊԱՏԱՀԱՒԱՑԻ, ԵՒ ԸՆԴՈՒՄՔ ԱՒԵԼՈՒ ՈՒՏԱՑ ՈՂՋՈՅՆ ԱՂՏԱՑ, ԵՒ
ԵՒԹԷ ՉԻ ԿԱՐԱՑԱ ԱՒՆԱԼ ՀԱՅԱՍՈՅՆ ՓՈՒՆՔ ԶԱՅՔԻՆՔ ՀՒԿԵՂԵՑԻՆ,
ԶԱՆ ՄԻ ՅԱՓԱՂԱՑԱՒ ԻՆՁ ՀԻՄՆԱՑԻ Ի ՔԱՂՔԱՑԵՒ, ԵՒ ՄԻ ՎԱՏԱԴ ԻՆՁ
ՀՈԳԱՑ ՄԵՐ Ի ՔԱՀԱՆԱՅԱՑԵԱՆ։ ՆՈՒՑ ԱՅՍ ՀԱՅՁԱՑԱՒ ԻՆԱՁԱՑԱՒՍ
ՎԻՆԱ, ԵՒ ՅԱՐՏԱՐԵԱՑ ԶՀԱՑԱ, ԵՒ ԱՒՐՀՆԵԱՑ ԶԱՒ ՎԱՅՐ ՆԱՍՏԱՒ ԶԱՒ
ՆԻՒՍ ՆԻԿՈՂԱՑԻՆ ։ ԲԱՅՑ ՆՁ ՉԷՐ ԻՆՁ ՀԱՅՁԱՑԱՆ ԸՆԴ ԱՅՆ ։ ՎԱՂ
ՀԱՑԱՑԱՒ ՄԵՐ Ի ՔԱՀԱՆԱՅԱՑԵԱՆ ։ ԵՒ ՄԻ ՎԱՏԱԴ ԻՆՁ ՀՈԳԱՑ ՄԵՐ Ի
ՀԱՑՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ։ ՍԱՅԵՑ ՆՁ ՉԷՐ ԻՆՁ ՀԱՅՁԱՑԱՆ ԸՆԴ ԱՅՆ ։ ՎԱՂ
ՆԻԿՈՂԱՑԻՆ ։ ԲԱՅՑ ՆՁ ՉԷՐ ԻՆՁ ՀԱՅՁԱՑԱՆ ԸՆԴ ԱՅՆ ։ ՎԱՂ
ՀԱՑԱՑԱՒ ՄԵՐ Ի ՔԱՀԱՆԱՅԱՑԵԱՆ ։ ԵՒ ՄԻ ՎԱՏԱԴ ԻՆՁ ՀՈԳԱՑ ՄԵՐ Ի
ՀԱՑՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ։ ՍԱՅԵՑ ՆՁ ՉԷՐ ԻՆՁ ՀԱՅՁԱՑԱՆ ԸՆԴ ԱՅՆ ։ ՎԱՂ
ՆԻԿՈՂԱՑԻՆ ։ ԲԱՅՑ ՆՁ ՉԷՐ ԻՆՁ ՀԱՅՁԱՑԱՆ ԸՆԴ ԱՅՆ ։ ՎԱՂ

ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՀՆԱՑՈՒՄՆ ՆՈՐՈՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ ։

ԵՐԲԱՑԱ ԱՌԱՔԻՆՈՅ ՔԱՀԱՔԱՐԵՑԱՆ, ԵՒ ՅԱՐԴԱՐԵՑԱՑ ՀՆԻՆ Ի ՆՈՅՆ,
ԿԻՒՐԱՑԻՆ ՔԱՀՆԻՆ, ԵՒ ԱՒ ՅԱՐԵՒՈՒՆ ԵԼԵՒ, ԿՐԿԻՆ ՍԿՍԱՒ ԵՒ
ԱՒԱՆ, ԵՒ ՅԱՆՈՒՆ ԼՐԻՆԵՑ ՍՈՒՐԲՍ ԻՐԵՑԱՒ ։ ԱՒԱԿ ՀՈՒՐՔ ՈՐ
ՏՈՒՆ ՀԱՅՈՑ՝ ՁԻ ԿԱՄ ՔԱՀՑԻՆ ԿԻՒՐԱՑԻՆ, ԵՒ ԿԱՄ ՆԱԽՆԻՆ ՅԱ
ԱՌԱՔԵԱՑ ՀԻՆ ՍՏ ՔԱՀԱՔԱՑԱՆ ։ ԵՒ ՔՆՁԱՑԱՒՆ ՍՈՂՔ Ա
ՊԱՔԵՍԻԿՈՍՈՑ ԼՍԵՑ ։ ԵՒ ՊԱՏՄԵՑԻՆ ՆՄԱ ՁԻՆՁ ։ ԵՒ ԴԱ
ՊԵՏՈՑՆ ՀԱՅՈՑ ։ ԱՅԼ ՁԱՐ ԿԱՐԳԵՑՈՒՆ ԵՂԻՒԵՔ ԶԱՏ ՀՐԱՒԱՆԱՑ
ՍՐԲԱՑԱՆ ՊԱՏԿԱՆ ։ ՈՒՆ ՅԱՅՐԺԱՄ ԵՂԻՒԵՑԱՑ ՁԻՒԿՆ ԳՆԱՑԻՆ
ՈՐ ԱՒՔԵՍԻԿՈՍՈՑՆ ԼՍԵՑ ։ ԵՒ ՊԱՏՄԵՑԻՆ ՆՄԱ ՁԻՆՁ ։ ԵՒ ԴԱ
ՊԵՏՈՑՆ ՀԱՅՈՑ ։ ԱՅԼ ՁԱՐ ԿԱՐԳԵՑՈՒՆ ԵՂԻՒԵՔ ԶԱՏ ՀՐԱՒԱՆԱՑ
ՍՐԲԱՑԱՆ ՊԱՏԿԱՆ ։ ՈՒՆ ՅԱՅՐԺԱՄ ԵՂԻՒԵՑԱՑ ՁԻՒԿՆ ԳՆԱՑԻՆ

ՊՂՈՒՆՁԵԱՑ ԱՏԱՄ Ի ՊԱՀԵՑԱՑ ԵՒ ՊԱՀՆ ԿՐԾԱՍՏԱՑ Ի ՄԻ, ԻՆ ՊԱ
ՀԱՊԱՆԱՑ ՁԻՆ ՍՏ ԱՒԱՆ ԻՆՁ ՅՈՒՄԱՆ ։

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՍԵԲԷՈՍԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ասացեալ ընդ սուրբսն , և մեր ոչ ասէ յերկնի զնովիւ յաւուրն
զի ոչ ոք
ի տա պերճեցեալն հանդերձ ոսկի ապրատաւք և հանգիսիւք նոցին ,
յանդիման և զինուորեալք քաշհազարիկ և իրեանացին հայոց զին-
ուորեալ ի տանն Գագկայ , և ի տանն Սահակայ Տարօնոյ , և ի տանն
Վահեվունեաց , և ի տանն Մամիկոնէից , և ի տանն Արծրունեաց ,
և ի տանն Բագրատունեաց , և ի տանն Կամսարականաց , և ի տանն
Ռշտունեաց , և ի տանն Գնունեաց , և ի տանն Անձևացեաց , և ի տանն
Ամատունեաց , և ի տանն Խորխոռունեաց , և ի տանն Տայոց , և ի տանն
Վանանդացւոց , և ի տանն Ապահունեաց , և ի տանն Աղձնեաց , և ի
տանն Կորդուաց , և ի տանն Ասպահապետաց , և ի տանն Ամատունեաց ,
և ի տանն Արծրունեաց , և ի տանն Բագրատունեաց , և ի տանն Կամսա-
րականաց , և ի տանն Ռշտունեաց , և ի տանն Գնունեաց , և ի տանն
Անձևացեաց , և ի տանն Ամատունեաց , և ի տանն Խորխոռունեաց , և ի
տանն Տայոց , և ի տանն Վանանդացւոց , և ի տանն Ապահունեաց , և ի
տանն Աղձնեաց , և ի տանն Կորդուաց , և ի տանն Ասպահապետաց ,
և ի տանն Ամատունեաց , և ի տանն Արծրունեաց , և ի տանն Բագրատու-
նեաց , և ի տանն Կամսարականաց , և ի տանն Ռշտունեաց , և ի տանն
Գնունեաց , և ի տանն Անձևացեաց , և ի տանն Ամատունեաց , և ի տանն
Խորխոռունեաց , և ի տանն Տայոց , և ի տանն Վանանդացւոց , և ի տանն
Ապահունեաց , և ի տանն Աղձնեաց , և ի տանն Կորդուաց , և ի տանն
Ասպահապետաց , և ի տանն Ամատունեաց , և ի տանն Արծրունեաց , և ի
տանն Բագրատունեաց , և ի տանն Կամսարականաց , և ի տանն Ռշտունեաց ,
և ի տանն Գնունեաց , և ի տանն Անձևացեաց , և ի տանն Ամատունեաց ,
և ի տանն Խորխոռունեաց , և ի տանն Տայոց , և ի տանն Վանանդացւոց ,
և ի տանն Ապահունեաց , և ի տանն Աղձնեաց , և ի տանն Կորդուաց ,
և ի տանն Ասպահապետաց , և ի տանն Ամատունեաց , և ի տանն Արծրու-
նեաց , և ի տանն Բագրատունեաց , և ի տանն Կամսարականաց , և ի տանն
Ռշտունեաց , և ի տանն Գնունեաց , և ի տանն Անձևացեաց , և ի տանն
Ամատունեաց , և ի տանն Խորխոռունեաց , և ի տանն Տայոց , և ի տանն
Վանանդացւոց , և ի տանն Ապահունեաց , և ի տանն Աղձնեաց , և ի տանն
Կորդուաց , և ի տանն Ասպահապետաց , և ի տանն Ամատունեաց , և ի տանն
Արծրունեաց , և ի տանն Բագրատունեաց , և ի տանն Կամսարականաց , և ի
տանն

ՃԻԴ ԳԼ. ԽԶ.

զերկոց սմա սխմեն անուն , և պշական սմի յաղիւսակսուդ , և
խոպրկին ի դամանե ձեռն տալ ինքեանց ։ Յայնժամ գրեաց
մամիկս կիճիկս Թուղք խանայ ընդհաք առ արքայն պատա-
պան իւրմէ , և առ իշխանս նմա ։ Եւ առ այրեպիսկո-
պոսն իւրմէ , և առաքեր զնա սպրդիլ առաւաւտիւ ուղղի-
պեան , և մի Թողուլ զնա առանց երկուցուց ։ Եւ պայսոսիկ
Թուղքն յղեաց յիւրմէ ի ձեռս հայոց , զի զաքա հասուցցեն ուս-
պա հասանելի կին ։

{1632 ա Ձա} Հաւանեցան իշխանք լեհաց և Թիւրն վերադառնալ (տե՛ս նո-
տ. ԽԻ Նաւակալ յամի ին ։ 1632 ։ յամսեանն Նոյեմբերի) ։
և հրամայեցին նմանել զի գարձուսցեն ուս հայս զեկեղեցին.
բայց եզվիճքն՝ զոր յայնմ ժամի զոյացեալ էին յոյժ , և
բանք նզ երկիւղ ոչ անկանէին , ընդեմ կացեալ ասեն , այս
իրք եկեղեցականաց են , և ոչ կ ձեզ անկ խառնիլ յայսպի-
սիս ։ Յայնժամ առաքեաց Թիւրն ասս առ արքեղիս քրիս-
տիանս իւրմէ , զի զամենայն իշխանութիւն կառավարեսցի զինուրիւր
իւր , բայց եզվիճքն ոչ հաճեաց նմա Թոյլ առնել զայն ։ Եւ
ապա նա ինքն Թիւրն արքայական փառօք և հանդիսիւ յե-
կեղեցին՝ զի յառնուԹիւն առցի և առցի հայոց ։ Իբրև
հաես նմանել Թէ գոյ ինքնին Թիւրն , զեկեցաւ վարդապետն
զզգեաց պատարագի , և առեալ զհաստատ խորհուրդ հաղոր-
դեաԹեն՝ ի ձեռս եղ նմանե ընդեմ Թիւրին , և նովին ապա-
հացուսն նմա , զայն իրրև եաես Թիւրն՝ ոչ ետ համարձակե-
ցաւ զաղ ։ այլ ՃՁԵԴ յամի լեալ գործեալ ։

Առեալ ապա հայոց ի Թագաւորին և յայրենիկոնն Թուղքս
ազատանայ գնացին ի հեռամ։ և մնացեալն արքայան պատին
նախ զԹուղքն մամեակ կիճիկն , և ապա զիստղլ Թիւրին
և ազգիւրկոնս և աղայեին իրացոյ յինքեանս ։ Վերդեցաւ ըն-
դեաե՝ ոչ և ոչիսյ յանձնարարական Թղթով եզվիճաց , և հա-
սեալ ի հռոմ՝ գոյին ձեռամբ ոչ ետ Թոյլ քահանայապե-
տին կատարել զկնդիրս հայոց ։ Եւ նոյ գարձեալ յետս կա-
ցին մնացին պաշտրեալ ի գառնուԹ սրտից իւրեանց ։ Ապա
արագեալ և նիկոլայ նահատակ քրիստոս ։ Եւ զի ի սրաձգառս այս-
պիսի գործոց ծանեաց նա ոնթաս գրամն , ոնկաս ընդ քեզ
պատահիր ։ որոյ վասն զոր զայլ ինչ ոչ ինչ կարի յեկեղեցին՝ զայս
գրաեեալ եր , վասնզոհեաց հրկից ի ծածուկ ։ և ոչ եմեալ
զնաս ինչ յեկեղեցիս անդ ։

{1633 ռՃԳ} Օգոս ԹերԹև խմացան հայք , քանզ կային առ Թիւրն և առ
ազատանն պատն , և առ կիճիկն՝ որ յաջորդեաց մամեակ ,
այն և փիլոտաս ։ բայց հրկիւղ առեալ ևս ի իշխանս զեզ-
վիճաս և զայլ հրամայեալ ոչ ինչ նմանել զեկեղեցին ։ Եւ
ապա նա ինքն նիկոլ և առ նա ինքն նիկոլ և աղաչեին ըզ-

ոչ ինչ ինչ ի մեզ ի մեզ ի մեզ

ՌՃԼԶ {1637} Ի թ. ամ. Հայոց

ազբատաւոր ուխտիցդ , և կարդիցես փրափուկանապոյտ՝ զի գնացեալ՝ ի լեհաստան՝ ի քաղաքն իլով՝ գնալոցդ հայաւա- ճէն ուսանել՝ ի մէջ ուխտի և ժողովրդեան ։ ոմն դրի նզովեալ նորին պողոսի յովհաննու ոմանց ։ և ըստ ասացելոյ ա- ռաքելի՝ գնաց յոռնձնակ՝ էր նոտա և փիլիպպոս ։ Ի ժողովին՝ յորժամ գնաց պողոս՝ կըմիանին ։ Ո՛ղջոյնի հյա- նան ասեալ պողոսի՝ յա՛ր միաձ՛ի քարոզել խրատ հոգոյ՝ ի յեկեղեցւոջ լատարդիս՝ լնդրեաց պաղեբա ի ժողով- գնին , զի յորջորեալ նոտա այր ի գլուխ առնել զգործ հաշ- առելոյն ։ և ժողովրդոց լսէնալ զոյն՝ ուրախ եղեն , և քա- ջալերին զնա ի նոյն ։

Լսէլ պօղոսն կրծուածոյն՝ ի կատաղդհնուպատոյ՝ իբրև նշոտ ի լինտասան , լսէնալ թէ բրին լեհոց զգաստուտ նէ առա- քեաց՝ ըառաջ զարթ խորհրդատեղս՝ հարցանել՝ թէ զի՞նչ ոյաւաձառ եկեալ լիցի ։ և նա ասէ ։ զոն հաշաւելն առնէլոյ ի մէջ հայոց՝ ի հրատանէ սրբազան պատգին ։ | ոմն ոյնա խոս- հոդածոյն ։ ելեալ՝ ի կողմն նիկոլի լիսիսյո՝ ու յաջողեցոյն քէզ ոյդ , և ոչոան ապաշաւացուցանել զժողովուրդն , և բե- րելոյն զնոյ բոզուամ պատճառս ։ | ոմն ցնա պաղաս ։ այդ ձեր բանք ոչինչ նպատակ են ի հաշտութիւն ։ | ոմն ոյնա խոսհրդա- կոնքն ։ ապա գինել քո լաւն լեցի՝ զի կարուցես նոմոս հոյ- ուեցուցանել ։ առ պօղոս ։ արբայի ևեթ առամ զնգն ։

| Ըստ լսելոյ յանդ խմոն եղև թէբերն՝ լոնդրեաց նոմս՝ ի շինել թէբերն ցուցանել գհրամանագիր ամ առոյն հռոմէից ։ և նո յուցեալ և խոսեցեալ ընդ նմոս երկար վո բանի հաշաւելնէն՝ հրամանաս նոր գնաց յեկեղեցին հոյոց ։ և ժողովեալ ոնդր գնոյն խոսեցաս բնդ ինչ , մանաւանդ՝ ի վեր ոյնց իրոց՝ ոյոց վո յաձախ լինելն անդ վնաս ։ քո՝ ի վեր լնուելն քէզ , և ի վեր քաղկեդոնի ժողովոյն ։ և եցոյց նոցա թէ ի խոտովանիլ ձեր գայն ոճ և մարդ կասարեսդ , ոչնոս իոկ դատաստիս ընդ մեզ եղիս ։ լնուլ ի նոս ։ և դոցո հաւանեցոյց նոցա բացոյոյտ բանիւք ։ | նա ի խոսիլ գժողովոյն քաղկեդոնի , ոտոնկն է առն ժողովրդեան ։ մեք գերիս ժողով միոյն դիահանք , և զոր դուք ընդունիք գայն ոչ մերժեմք ։ և վոտն գեսոկրտոյ առեն ։ մեք վտոտ ևս գոպ ալեալ եմք յիմէ ընտ յերդս մեր ։ քանզի և մերս հոգևոր այր մեռոն կրճոյն սուտանկ պատուհ- ընտաւ արգել զոյս ։ | ւրվնա բոլոր խոսիդ՝ թեսկոս և եւսե- ցաւ նչան լինչ հաշաւելն , քանզ քանզի նիկոլ յոմն կոմկր խոնարհել գնոս ի կամ իւր ոչ յաջողեցաւ և ոչ հոռոմաս- ցոս հաշաւելն ։ ոյլ մանաւանդ ուռասել ևս էրև սնկաթ- կոսոկն ։

Օ՛ոյն տեսեալ պօղոսի կրծուածոյն՝ գնաց ի հռոմ ։ և յան-

ՌՀԱ. ՌՀԲ.

Հրամանս մեռանել պիղծ աստուածքի իւրեանց ի միջ հայոց . ու ինչ երթայր
երեքի ու չորեքի աստիճան գնայր , մի ասէր՝ Ոչինչ կայ աստուածոցն
ի նոսա . ու ամենայն աստիճանաւորքն ի նոսա ասէին՝ Ոչինչ կայ աստուածոցն
ի նոսա . ու ամենայն ժողովուրդքն ասէին՝ Ոչինչ կայ աստուածոցն ի նոսա .
ու ամենայն ազգքն ասէին՝ Ոչինչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք
ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա .
ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն
ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ
աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք
ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա .
ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն
ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ
աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք
ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա .
ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն
ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ
աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք
ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա .
ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Կայ աստուածոցն
ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝ Ոչ կայ
աստուածոցն ի նոսա . ու ոչ ոք ասէր՝

ԿՄ ԱՆ
Ե ՀԱՅՈՑ
{1652}
ՈՍՅՆ

էին այսաքիկ, ասէ՝ զի նիկոլ զլուսանաւելն ընտրատրչին և
չհասանալով նորա մի իմիք ամենեւին խոսիսեցաւ, երիկ ըղ-
ձկաս Հայոց և զառնոն և միաբեր ուրատարագի և այլոց պատ-
ուամանց մի փոխանակ, երբ՝ միայն զանուն կաթուղիկոսին
և ըզմիածնի յիշեցի յեկեղեցիջ, և մի յինոս զայլոց սուրբք
ոչ մեծի՝ և ոչ փոքու, ոչ ինքն՝ և ոչ այլ ոք։

Ոչհաս և նիկոլ ի կուսանդինուպոլիս, և յանդիման լեալ ա-
ռաջի կաթուղիկոսին խոսեցաւ և նա բիր ինչ։ | ըսնեալ
կաթուղիկոսին էրիսոց կաղմանց, սպառամիլսոյ նորա հան-
դարեալ պատուոյ քանի մի մնալե ապա արտասի նորա։ | ապա
յետ երից ատուրց կոչեալ առ ինքն զնիկոլ, խոսեցաւ ընդ նմա
քաղցրալիր յերկար ժամս. և ապրն եղ. առաջի նորա զինքն-
դիրս ժաղովրդեանն իբր ի դիմաց իսրոց, յոյ յաչել և դայս
միւս հայեցի քեզ, իբր զի՝ սիկոլ ես յաջորդ իսր լինիս ընդ հնա-
գանեցելոյ սահակեան էրիսոսին ըզմիածնի, և որք միանգամ հատիկին
եղիս ի քաղաքն իլալ, ձեռնադրեսցին ի կաթուղիկոսէն
էրիսոսէ և ի նմանէ առնուցին։ Այնմանս էաւ նիկոլ պատ.
և գրեալ ի քարտիզի հա դգիրն ի ձեռս կաթուղիկոսին։
Այլ աղաչեաց ևս զնա՝ թողլ տալ ինչևս՝ յիշել զամսան
արտասան դատիկն ի պատարագի, և փիլիպպոս հատանեցաւ ընդ
այն, և ես պիտի ի ձեռս իսաչիս գասաստրին՝ առնել յի-
լալ, և սահակ զգուշանալով՝ զի և յաջորդք՝ ուիկոլի լսեսցեն
արատցին։

Իսս ապա արձակեալ զնիկոլ ի քաղաքանոյ՝ հանին հրա-
ման հսկելոյ պետրոսի թէ իսր ընտանեաց ընդ նիկոլի գնալ
թէն, և ուրանալոյ զնա գնալ ի տեղի իւր, | հասանել
նիկոլի և խուսկոյի յիլալ՝ ժաղովրդք քաղաքին լսանալ ի
խուսկոյէ զնա, և սկսեալ զձեռադիր նիկոլին ընդ պատ և
սրախոցան ընդ այն, բայց այսոս ոմիսն ոչ կարէին միաբանել
ընդ նիկոլոյ, և ոչ իսկ կամէին աչեսանել զնա, զի ամենեն առ-
հասարակ նոգևկացեալ էին ի ձեզ։ Իսս ընդ հետ ասագերէց
ոմն ոմ զաղարիա՝ որ սոսն զընտանեալն ընդ նիկոլի քաղաքն
յորդորեալ զնա՝ անդէս առնել ուրեսցեն ընդ նիկոլի, և
բեռանց, բայց ոչ լիներ հետ։

Ղաղաքեաց անդր փիլիպպոս կաթուղիկոս զմի ոմն յաշակերտ-
սաց իւրոց, որ անուն էր յովհաննէս զնա՝ արտնի՝ ոչ ի-
մացաւ ի խոսոսէ, զի խրատեսցէ զժողովուրդն, ոչ ի-
մացաւ և խոսոսէ, զի կամէին լսել, և նա ոչ ունի ոչ գո-
դալով, բայց նորա և ոչ նմա կամէին լսել, և նա ոչ ունի ոչ գո-
դալով ի յորդորելոյ զնա զաղարիա յերկն առնուն և հրա-
պարակաս, մինչև հասանելոյ զնա, | ապա առնու ըզ իսր
զամենեն զնասս և պետին հրկոլ ըզ նոսա, առաքե քաղմու-
ի գաւառն էկեղեցւոյն, ուրոյ պիսկոպոս առեալ էր ի ձեռս,

և առաւելուսն ասեմ զ գիրսն զ սուրբս զասացեալս ի մարգարէսն
զոմանս, զոմանս առաքելականս ուսուցողսն, զոմանս ի սուրբ
ծնեալսն ի մէնջ ևս հանգչեցեալս. ի սիրտս առնուլ, ի հարկաւորս ուսանել
զիմաստութիւն ի սրբոցն ի մարգարէսն ի մեզ. և ոչ միայն ընդունել
զիմաստութիւն, այլ և զհանգամանսն զայս զոր ասեմ, զի ոչ ինչ
արտաքոյ սրբոցն ասելոցն գրոցն ասեմ. ընդ որոց ես ևս ի մէջ
ինչ ոչ ինչ ասեմ ի մարգարէութենէ, այլ զոր ինչ ասեմ, ի սրբոցն
ասեմ, և ի սրբոցն ուսայ, և ի սրբոցն ընկալայ զիմաստութիւն
զայս զոր ասեմ, և ի սրբոցն ուսայ զհանգամանսն զայս զոր ասեմ.

Ուրեք երկայն հատուածոյն և սպառոյ, հարցուլ առլինի զպատասխանի.

ցանեցաւ զնա յոմանցունց վիշտի, եչ ի բնէն, և ոչ իսկ ի մեղացն
ի մերոց, այլ ի մարդկանէ ի մեզ ի մարդկանէ ի մեզ. և ոչ ասէ
միայն ցանեցաւ, այլ և ցանեցաւ

ԼՄ գլ. ԿԱՓ.

կարգէ թեկասիոսց · զարմն յիւրոցաջ է գլ. ԻԵ · և նա կար-
գեցաւ գաստատուր ազին գպրատան · Ի ԺԸ դնիկտ կեդեսա յեռա-
կոստասիեն է ամսեան · ՅԵ · ՌՈՒԱՐ յամի · 1681 · և ի ՀՈՒԼԻ
կոստասիեն է ամսեան · ՅԵ · ՌՈՒԱՐ յամի · 1684 · Նախայիշատա-
կեալն ես սակաւ սակաւ · և ապա յամի · 1684 · Նահապետ ա-
ռաքել վարդան յառնանեան ·

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՀԱՅՈՑ ·

Պաշտօն յանէպատէ ածելոյ և սուրբ եղանին վերսփոյ · և նո-
րոգելոյ և զինուելոյ վանից ոմանց · և վախճան հոյ-
յոսդովնոյ ·

[1671 ԱՍՏ]

Ետ աւուրսն զնդ ոչխարիկ ՚ի գնալ փիլիպպա
կաձաղկիսոյ ՚ի կուսաստանդինուպոլիս , գրգռեալ
եր խռովեցեալ ՚ի կայսրանս վասպուրականի ՚ի
մէջ երկուց աշխարհ իշխանաց , որոց մին եր
տէրունատատր վասայ երկրին հիւսկեան անուն , և միւսն իշ-
խան խաշատուր ռիւրիկեան անուն , առ որ յոյնքսատ
և իշխան ոմն չամար անուն՝ անկեալ ՚ի բոյնիւրեքէ և սպա-
սամբեալ ՚ի թագաւորին տանջեցուց՝ որք անկայրէ և ան-
պատճառ , Ի գործին մեր սխալելոյն և շամար յորմէ կեալ զօրաց
խլեանց ՚ի գիւզորես և յաւանս հիսունկին խլեանին՝ յաւուրսն
առին զնա ·

Այլ ոսկա դիմեալ հասին ՚ի վարագայ վանսն , զորմէ չուեալ
եին՝ լեռ յի ի գտնելիք , ուր և ամենայն զինուորքն և պատ-
քանչին շինուածոյ զարմացան , և դի խորհեցին կոտրատանել
զնա՝ որ ինչ եր ՚ի նմա , զոր յոյսսն՝ և դուռ ՚ի ծածուկ , կա-
լան և կոտրեցին զնա աթեզայս վանսին . և մի մի թեղեալ
առաջի՝ հարցանէին զնա գանձուց վանիցն , Ի՞նչ ոչ ը նին , և
նոքա ոչ յայտնեան յուրեանէին , իսկ մի ծածկելոյս ասէին ,
Ի՞նչ առ ոչնչ գտեալ տարեալ եղեն ՚ի քաղաքն ոման ·

Ոչնո չքնեալ զոմնին , և փոքր ինչ չարքսին՝ արձակեցին
զնա . և ոտքս եղեալ ՚ի վանսին՝ դիտեցան անտի , և ոմանք
ետ թաքեան յանծանօթ տեղիս · Այլ զերկս ՚ի միաբանից
անտի՝ ոչ ծերացեալքն եին , յոր են այր յովհաննէս , որ տա-
հակ , և որ մնացեալ , ոչ թողին գնալ , հաստատեալ զոտ տե-
ղեաց սատակածոց և ընդեղ զոմնից , և անտի հաստել
զնա խոնարհ ՚ց ուսցանել զանգիս գանձուցն , Այլ նոյ գիտացեալ
զնա խոնարհ ՚ց ուսցանել զանգիս գանձուցն , Այլ նոյ գիտացեալ
ինքն չոր Հնար ելեցանելոյ՝ հաստատուեալ եղեն ՚ի մոյ մեռա-
նելոյ ասանգանաք , և ոչ առալ ՚ի տնոյ ՚ց զատոս եկեղեցւոյ ·
Իսրև անսին երկոքին նք սիւկիման և չամար , թէ ոչ կամին

ամբարտաւանանայ, ոչ պատեհանայ ինչ անշնորհս գործէ, ոչ խնդրէ զանձինս իւր, ոչ բարկանայ, ոչ մտանէ չարութիւն սրտի, ոչ ուրախանայ անիրաւութեամբ, այլ ուրախանայ ճշմարտութեամբ, ամենայն ինչ ծածկէ, ամենայն ինչ հաւատայ, ամենայն ինչ յուսայ, ամենայն ինչ համբերէ։ Սէրն երբեք չի լինիլ դադար։ Եթէ լինին մարգարէութիւնք, պիտի ի դադար լինին, եթէ լինին լեզուք, պիտի լռեսցին, եթէ լինի գիտութիւն, պիտի ի դադար լինի։ Զի մասամբ գիտեմ, եւ մասամբ մարգարէանամ։ Իսկ երբ գայցէ կատարեալն, այն ժամ որ մասնաւորն է, ի դադար լինի։ Երբ մանուկ էի, իբրեւ մանուկ խօսէի, իբրեւ մանուկ իմանայի, իբրեւ մանուկ խորհէի։ Իսկ երբ եղէ այր, զմանկականն թողի։ Արդ տեսանեմ զամենայն երեւոյթս հայելեաւ, այլաբանութեամբ, իսկ յայնժամ՝ երեսս առ երեսս։ Արդ գիտեմ զամենայն մասամբ, իսկ յայնժամ ճանաչեցայց, որպէս եւ ես ճանաչեցայ։ Արդ մնան հաւատք, յոյս, սէր, երեքեան, բայց մեծագոյն քան զամենեսին է սէրն։

ԺԴ

Հետեւեցարուք զսիրոյ, նախանձայուք հոգեւոր պարգեւաց, մանաւանդ զի մարգարէանայցէք։ Զի որ խօսի լեզուաւ, ոչ մարդկան խօսի, այլ Աստուծոյ, զի ոչ ոք լսէ, հոգին խօսի զխորհուրդս։ Իսկ որ մարգարէանայ, մարդկան խօսի շինութիւն եւ յորդորանս եւ մխիթարութիւն։ Որ լեզուաւ խօսի, զանձն իւր շինէ, իսկ որ մարգարէանայ, եկեղեցի շինէ։ Կամիմ զի ամենեքեան լեզուաւ խօսիցիք, այլ եւ մարգարէանայիցէք։ Մեծ է որ մարգարէանայ, քան զլեզուաւ խօսողն, եթէ ոչ թարգմանիցէ, զի եկեղեցի շինութիւն ընկալցի։ Արդ, եղբարք, եթէ եկից առ ձեզ լեզուաւ խօսելով, զի՞նչ օգտիցիմ ձեզ, եթէ ոչ ձեզ ինչ յայտնեցից կամ գիտութեամբ կամ մարգարէութեամբ կամ վարդապետութեամբ։ Ամենայն ինչ անշունչ, որ տայ ձայն, եթէ փող եւ կամ քնար, եթէ ոչ զտարբերութիւն ձայնից տացէ, զիա՞րդ գիտասցի զոր փողն հնչէ կամ զոր քնարն հնչէ։ Եւ եթէ փողն անորոշ ձայն տացէ, ո՞վ պատրաստեսցի ի պատերազմ։ Նոյնպէս եւ դուք, եթէ ոչ լեզուաւ բանիւ ձայնիցէք, զիա՞րդ գիտասցի զոր ինչ խօսիցիք։ Զի լինիցիք առ ի խօսել ընդ օդ։ Այսչափ ազգ ձայնից են յաշխարհի, եւ ոչ մի անխօս։ Եթէ ոչ գիտասցեմ զուժն ձայնիցն, եղէց ես ընդ նոսա որ խօսի, եւ խօսողն ընդ իս։ Նոյնպէս եւ դուք, որպէս ընդունելի էք հոգեւոր պարգեւաց, ի շինութիւն եկեղեցւոյ խնդրեցէք զի առատասցիք։ Վասն որոյ որ խօսի լեզուաւ, խնդրեսցէ զի թարգմանեսցէ։ Զի եթէ աղօթեցից լեզուաւ, հոգի իմ աղօթէ, եւ միտք իմ անպտուղ է։ Զի՞նչ ուրեմն է, աղօթեցից հոգւով, աղօթեցից եւ միտքն իմ աղօթեսցէ, երգեցից հոգւով, երգեցից եւ միտքն իմ երգեսցէ։ Զի եթէ օրհնեսցես հոգւով, որ լցցէ զտեղի անդամոցն զի ասիցէ ամէն ի վերայ օրհնութեանդ քոյ, զի՞նչ գիտասցէ զոր ինչ ասիցես։ Զի դու լաւ շնորհակալ լինիս, այլ ոչ շինի զայլն։ Շնորհակալ լինիմ Աստուծոյ, զի ամենեցուն ձեզ աւելի լեզուաւ խօսիմ, բայց ի եկեղեցի կամիմ հինգ բան խօսել միտքս իմ, զի եւ այլոց ուսուցից, քան զբիւրս լեզուաւ։ Եղբարք, մի՛ մանկամիտ լինիք, այլ չարութեամբ մանկամիտ լերուք, եւ հասակաւ կատարեալ լերուք։ Գրեալ է յաւրէնսն, եթէ լեզուաւ այլազգեաց եւ շրթամբք օտարաց խօսեցայց ընդ ազգիս այսորիկ, եւ ոչ այնպէս լսիցեն ինձ, ասէ Տէր։ Ուստի լեզուք նշան են ոչ հաւատացելոց, այլ անհաւատից, եւ մարգարէութիւն ոչ անհաւատից, այլ հաւատացելոց։ Եթէ ժողովեսցի ամենայն եկեղեցի ի միասին, եւ ամենեքեան լեզուաւ խօսիցին, եւ մտանիցեն անուսումնասէրք կամ անհաւատք, ո՞չ ասիցեն եթէ մոլեգնեալ էք։ Եթէ ամենեքեան մարգարէանայցեն, եւ մտանիցէ ոք անհաւատ կամ անուսումնասէր, կշտամբի յամենեցունց, եւ քննի յամենեցունց։ Եւ այսպէս ծածկեալքն սրտից նորա յայտնի լինին, եւ այնպէս անկեալ երեսօք երկրպագեսցէ Աստուծոյ, պատմեսցէ եթէ Աստուած իսկ ի ձեզ է ճշմարտապէս։ Զի՞նչ ուրեմն է, եղբարք, յորժամ ժողովիցիք, ամենայն մի ունի սաղմոս, ունի վարդապետութիւն, ունի լեզու, ունի յայտնութիւն, ունի թարգմանութիւն։ Ամենայն ինչ շինութեան եկեղեցւոյ եղիցի։ Եթէ լեզուաւ խօսի ոք, երկուք կամ առաւելն ի բաժին, եւ մեկնեսցէ մի։ Եթէ ոչ իցէ մեկնիչ, լռեսցէ եկեղեցի, եւ ընդ անձն իւր խօսեսցի եւ ընդ Աստուած։ Մարգարէքն երկուք կամ երիք խօսեսցին, եւ այլքն խրատեսցեն։ Եթէ ուրեք այլում հայտնեսցի նստելոյ, առաջինն լռեսցէ։ Զի կարող էք ամենեքեան մի առ մի մարգարէանալ, զի ամենեքեան ուսանիցին եւ ամենեքեան մխիթարեսցին։ Եւ հոգիք մարգարէիցն մարգարէիցն հնազանդեսցին։ Զի ոչ է Աստուած անկարգութեան, այլ խաղաղութեան, որպէս եւ յամենայն եկեղեցիս սրբոց։ Կանայք ձեր լռեսցեն ի ժողովս, զի ոչ է հնար նոցա խօսել, այլ հնազանդեսցին, որպէս եւ օրէնքն ասեն։ Եթէ ինչ ուսանել կամիցին, հարցցեն զայր իւրեանց ի տան, զի անպատեհ է կանանց խօսել ի ժողովս։ Միթէ ի ձէնջ ել բան Աստուծոյ, կամ միայնոցդ հասաւ։ Եթէ ոք կարծիցէ զանձն մարգարէ կամ հոգեւոր, ծանիցէ զգրեալսդ զոր ես գրեմ ձեզ, զի պատուիրանք Տեառն են։ Եթէ ոք անգիտանայ, անգիտասցի։ Արդ, եղբարք, նախանձայուք մարգարէանալ, եւ զլեզուաւ խօսելն մի՛ արգիլէք։ Ամենայն ինչ պատեհութեամբ եւ կարգաւ եղիցի։

և եգիտ՝ ի գեղեցկուհին ապրել։

Ի մէկ ի շրջիկ նոյն յեկեղեցւոջ տան, որ ծագրանել զդուշութիւն, ի ժամ ի 1651 տարի։ իրրև բաղձեցին և գահն պատուական, թագին վաղվաղակի զոյն, և քանեալ զնեղութիւն պատուս ի անձառան՝ մանն և հա- նին ուրախութիւնս մեծ։ Եւ անդէն զարծաթեղէնսն և զոսկե- ղէնսն՝ ևս և զպգեստսն եկին յարկեցս. իսկ զպղնձեղէնսն՝ զոր այլոյր գտանէ էին, խորտակեալ էգին ի ոլարկս. և բար- ձեալ զնոսա ի մէջ պրտուտուց՝ տարան ի խաշտ բերդ։ Եւ կա- ղեալ զերկս մի ի շրջակայ գիւղիս՝ կարգեցին պահակ տուղ- նշանին. և այո եղեւ յաջի ոճն ։ 1651 ։ և ի ծնունդեանսն

Հայոց ՈՃՀ։

Եւ ըստ յեա սրոյ հասին նիզ ի քերդ տնտէ, նոյն ժամայն կո- ղեսոց տիս էլչիսն բեկ զպետուտա եղեկո զառաջնորդ հոգեաց վանայն՝ ար մեծ եր ի խաշտ, ու եր ըն էլճանոցն նոյն տիս- լէչմանէն. և ասէ ցնա՝ էպր առեսիս տարով. բերի ի վարա- գայ վիճից գլեռն խաչն, և քեզ ոսա՝ զոյն, ղի առցես զնե, ունկեսցես ի տունս քոյ։ Իսկ պետուտա եղեկո գիտեցով հոգեա- ոն, ևե ոչ էնտոտ զնոյն ի էլճանոն տնտ, և էչխանն ևս պոտ- գե ղէ ոչ էնտ պատշաճեսցի մեծ էիչ, ոչ կատ յանձն. և ասէ՝ ոչ կարեմ առնուլ զայդ. զի ի նախնեաց հեռ վախտալ ղէս- նիցն է, և ոչ տեր։ Եւ ցնա էչխանն. եթե դուս ոչ առնուս, ես առաքեմ ի վանս քս։ Պէտի կա էնկան. եթե ուսաքես, ես ուսնալ զպատուս իմ՝ եւ ոչ առնեմ ասեն, և գնաց։ Եւ ցնա

քանի՞ հաշտութեսա էչխանն յոտաքելոյ զոյն տնդ։

Ի այց երրե լսեն վանեցի հոգիք զնոմ անցն՝ ողբ անցին ընդ վանս վորագալով, տատանեցան յոյժ, մնեին վէ յաչքատակեն առաջ նշանին, և խորհէին՝ եթե գիմալդ կուսոցն գործո- ցանել գնա։ Եւ ոտ մի ունի ի նոյն մարքսա տնտն տպրի քեռ- տալի խանեից առաջեալ՝ այր երեւելի և փարթամ և բարե- պաշտ՝ գիտացեալ ի խոշաք մոտացն բերի ընծայս տիրէչմանն քեզին. և խոտանացոս առալ հուլոր գտնեկան ևս։ զի շնոր- հեցի ինքեան զոչ նշանն. և ևս ոչ եա։ Իսկ ուսրդոյն ևս ի շնոր- հոցեալ երկոս հազար գտնեկան, ևս և երեք հազար, և ոսկի երբե ոչանոն չտեր և ոխուէյմանն բեկ, և նոտ զնոչ- խաղ ի վեռն։

1653 ոտձբ

Հիմ բեկ ոչաչխունցին օրինակ ոսկեօծք պատուհասոյ ի վեր քեռակոյց գտոտա ին. եկն և ձիոն ոտաւոկ ի ոկզբան տան- բան. և եղեն լսպտ ի միասք. ըստ բանիսցան և խրատիմ բեկ յոտոտ գտգուեբ. ըստ ոսկ կատկածեալ ոսմնեցան՝ եթե գոյցէ

ոչն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀՐԱՄԱՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Հանրապետության Վերաբերյալ Հրամանը Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետության Մասին

ռաքնասրդ էր շահաւոն եղեկս , որ և ծանուցի իսր նր ։ և պատ-
մեաց նոսա զնոմ ։ ի ենկեան առաց դամա-ընկրել ՚ի վանս անդ ընդ-
առսկն , և իրրև եկեր՝ ելեալ զոյն վաղվաղակի չունաս , և
անդրն բսարեաց հոտ զմայլեցսկիլ , և յետս վանքն յանեսալա-
հատաս՚ն անահ , ՚ի ոտու ապա ենկեսին զմոգաչսկեն ՚ի ձեռս ,
հաեռ՝ զի պրեալ եր ՚ի նոսա պղսիսի ինչ ։ * ՚ի , յա ի մասն
,, Նշխարսց ոչին յանհանոս կարապետին , զոր գրիւոր լա-
,, սասսիկն եղեր ՚ի հպտս , և ինդ ՚ի քսղաքն խրատ՝ , խոկ ՚ի
,, յաստերմեան խոստ քազաքին՝ չոտս հարեսր և քսան և մեկ
,, Թասիկն հայոց՝ բերին ՚ի Քսղաքս ։ ,,

Օ՚պսրսցեալ և սորահսցեալ եղիկսին ըս այս գոհսնսլոյ պնոյ ,
և առեալ սլաշտօնեսյն ինոյ՝ հանձեսյց ցնա , և հոտս զդսնձն
զայն ՚ի ձեռաց նր , և հսնեալ յանօրհ ս անսի զմեծ նշխարն՝
ինդ յայլ առսք , և պահեաց զգուշսմբ յանկսսած ահւսոք ։
խոկ զիսքն մնասանն Թսղեալ չկոր առաք հանդերձ մսյա-
զանիս զեռ պեսկեաց յոչնսմ տեղսք ։

Երբն եհաս լսար ասոր յանհնդն հայոց բնակչսց ՚ի նոր Քա-
զսլ , ազգ ասորոց խաղաղ նսաստրին , և նա առ օրին յրկեաց
առս զսրասսս ոտս շհասոս ենկս ։ և ինդ մնաց ՚ի նոսանե ս-
զատոք միանգամսյն և սսրատնալնսլ զնդրսարն զոյնսսիկ ։
և շնոսոս ս կարսպեալ ընդդեմ նոյ՝ եա զասսին հանդերձ
մանր ոչխարսքք որ ՚ի նոսա ։ և խօսեալ նսազար ոտնաք պահեաց
զոյն ՚ի Քոսքսյ ։

Վնսակիր յոյնսձոյ՝ ՚ի նոյն վանս նախսյիկսյին յսկար
Քսղաքեկի , որ եր ՚ի ձմիրն յայնսկ երեսեալ ՚ի մէջ վսյրս-
պնասոյն հայոց ։ որոյ հին և սասպսմսնք բոլ՝ ՚ի ժասոտս-
գոսէ հայրենեսց , և զի այն ինդք նոսիսալկսյին ընդ ընեսել
ըս սլաշտաձն , և չսաներ պարհսալ , նոյնսես և եկեղեցի նորսն
էր սնշսյք , սա ինչն յսկոյ՝ վնսկ կոսձ ցեալ նսրսգել ըզ-
նսյն՝ զսակեաց զնոսն կերոսձսոո սլսնեկյն , նսա զեկեկնցսյն ։
և շնեալ զնսմ ՚ի հիմնոց կսփածն սլիսնք ։ զեկեզեցկին կա-
ոսյց խոյսձև և գմբեթսյարկ՝ սլսյելուչ զլխոք ։ և զմսնսն
յօրինեաց զեղեցկիկ և յսոյնսր ձեսյ ։ ծախսեալ ՚ի նսսին դրսան
քսղսմ , և սլշսոտեալ ասս առաջ ։ կրեալ սլատսպսնչն և
զանհնարին առաջսոսքս ՚ի պսոսոսոսոեալ զնկսխն շհնոշածսյն ։
զի զբարինս և զկղմնտրն նոս բնալ յոսոսոսոսոյ չլեղ
նյոսոք գնաց ։ և սնսն ինչ ձեռնզբսոոզ զնզնչ ։ նոյնսկս և
զկկրս և զփոքյս ՚ի հնոսասոյ սլսյելուսյ սայր զերել ։ նաև լսյ-
ցսկսնն խոկ սլե կերակրելոյ զաչքսոսոսոսն , զի քնշ՝ հին
նշ , և ոչ բսոեր նշ՝ սր ինչ զսոսնեսւ ՚ի գհսյնե դսոսոշսոյք ,
՚ի հսոսոսոյել սյոր շհնոշածսյ սհնճ , յսրինեսյ ընսսն նշկ
վե նշխսոյեց սկչ կոսոսյեսն՝ սյճսնեսի սոսոսոսոսկ ոսկեզօծ

ցաւատուրէ գիտաւ · քաջայն ոչ կարելիք · այլ որ կարելի ըստ գիտից եղև
պիրն ու գնատուածն ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ
ի բերն գուսանին ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · սակաւ չնչին կամ ոչ
ինչ · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն ·
ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · զայն ասեն
ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ
փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ ·
ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ
ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ
ու ի գիւղ ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի
գիւղ ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ
ծախումն · զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն ·
զայն ասեն ոչ ինչ փոխանակ · ոչ ինչ ի գիւղ ու ի գիւղ ծախումն · զայն

և հրկիզեցաւ՝ մի Ջանաւորն ՚ի ձգակոծ եր, և ել ի պատուհանս գտանէն վերայ ելանել, և յայլկոյս ի ոչ յիմանալ։ Իսկ յառաջել ևս առակաւոր Տղումն՝ ելեալ Ջանել զինքեան հասանել ՚ի վերնատունն, և փախչել ՚ի ներքս ի ծոծիկացն ՚ի նեղել հասեալ ատելին, և ելեալ ՚ի ծով, յորմէ հրկիզ. ոմանք միայն ապրեցան, և ասկաւարտ խարհանն ի - եւ այլ ոչ ինչ ի ձեռն ՚ի ձեռն։

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

Ամ ՌՃՀ

ابدا ، ج ، طرف ، ٤٤٥ ، ابدا ، ٤٦٥ ، ٩٤٦ ، ٩٤٦ ، ٩٤٦

ասեցայն թարգման վրա հրաժանաւ թագաւորէն ՝

տոհմէ քաջաբեր ՝ և քուրդ ծեծելն . մինչև ծածկեցաւ ի քա-
րանձ անուն . և թողնուց այնպէս ՝ գնացին ի լայ ՝ և քրիս-
տոսէ ՝ և ասէին ցՀրէշտակն ՝ Դուն ելար առաջի մեր ՝ ասիան աը-
ղէ ի վէր գլուխդ նէր ՝ առեալ այլով սրբուհի գնացար վերէն ՝
և խոստակոց . մինչև ցեղ իմ աղջկայ տերին ՝
և ասէին զՀրէշտակն ՝ Դուն ելար առաջի մեր ՝ ասիան աը-
ղէ ի վէր գլուխդ նէր ՝ առեալ այլով սրբուհի գնացար վերէն ՝
և խոստակոց . մինչև ցեղ իմ աղջկայ տերին ՝
Ա պա լեռ քաջամբ սուրբքան մատուցանելոյ նոցա պահ՝ակ՝
ին ՝ ինայանի եհար ի ծոփուշա նէր ոչխարիւ . և յանկունիէ
նէր ՝ և

Ա՚ոտ ոտ
Ա՚ոտ ոտ

Ա՚ոտ ոտ

Ա՚ոտ ոտ

ՀՄՄ ՀՀ ՀՀ

ՀՀ ՀՀ

ՀՀ ՀՀ

{1642 ՌՂԲ

ՀՀ

ՀՀ

ՀՀ

Ա.Սամուէլ ԺԶ. ՇԱ.

ե զայն ես ինձ ի հիմանէն ,

ԻԲ. Եւ անգործեալ ներկայացոյց եղեւ ե ծառայասիրելի քաջա-
ասուր պատասխանի ի նոյնի քառեցեալն ի ծառայասիրելի քաջա-
մոց , այլ ի ի ընտիրն հասարակ : ռ.ձ , ա յոյժ ասուն ու-
ղեւ

ուսեալ ի գահՃայ՝ մոսասցին նոսա զՔրատ խոյեսա Միով ։
յայնժամ յասել ասել խոյասասա ։ փոսիւքիմ ընդսանել զՔրի
հաղսդասեՔին ։ Ար զանասկոյ սչ հասիսդնկեալ բերել
սեալ զի ի հսյոց ։ և նա սոսասցի զսյն ի բևսան խոյեսասոյ ։
սոյլ ասել ՀսյիՀՀ զհսդերձ հսյիՀՀն զահսցսս զՔյ ։

Եւ ելեալ ընդ երեկս եկեալ ՀսյիՀՀն զահսցսս զՔյ ։
Հսդերձ յսոսմնկի սոմսսել սաՀնսյին ։ և անկեալ երկ-
քեսան ի վերոյ մսրմնոյ Նոհսեսոկին՝ հսմբսոսէՀն սրեսս-
սնգք ։ Այնժամ ասե խոյեսասոյ ցՔյն ։ չսոՀ՝ ձեռս ։
սոյլ կոլոյց և հսյեսսսկոյց զՔյ սՔյ ։ գոս խոՔնին սո-
սս սաղսՔեմ ի չրեսսոս իմ զսՔ ցս ։ և նա սգոս ՔՀ խոյսյ-
ցոյ նսրին ։ Այնա սյսոսիկ Միոց խոյեսասոյ ոսյ ես ժսմս
ցոյ ննգին ։ և սոսս չՀոսեսսսկ գՀնՔյեսս սսսՀոՔեսց ընդ
ցոյ կենդսոսի ։ և սոսս չՀոսեսսսկ գՀնՔյեսս սսսՀոՔեսց ընդ
Հսդին ։ յսյսսյ սյսոՀս եՔ ընս սյդՔեսս յերինոյ ի սյն մսյմ.
նոյ նՔ ։ մինչ յսյսոսի տեՀոսսնել սյՀՀոսյոսնոյ ։ և սյլԸոյ ոյԸ
ասյսոՀՀեսե քՀՀ նսդ ։ Ա՛յ սյս ի լոսոսնսել սոսեսսսոս բոյքին զմսյ-
կսյին սնդ ։ Ա՛յ սյս ի լոսոսնսել սոսեսսսոս բոյքին զմսյ-
սյն նՔ Հյոսմնոս քՀ եՀյնին՝ Միոքսո բոյնոսմյն ՀՀսյ և
յսյնք և սոսրնք ։ եյնմ սյրն նսո. բոյյոսմյն յսյյոսզկոոյ գյնՔ
գոզսզյն ։ և սրնՔ սոսրնսել ԲոզՀնկին զՔս ի յեկյոս Հսյ-
սց ։ սոր ի սյս գՀՀՔյն գեՔոսին ԾոզՔոոյ ոյս ի գՔ նՔ ։
այՔսոՀՀեսե քՀՀ ոզսնք ՔՀ յնՀսսնՀ կոոսոսրնՀՀ ի սոսոսնՀ
սՔյն ։ ԱխոՔս և ի ՔեցսոյՀ՝ ոյսՀ ՀսյՔ նսո՝ զՔՔնՔյսո
գՔՀՀեՔՔ ։ զՀ յցնսյ ի՝ նսո զՀՀոր՝ ոոսյն ընՀՀ ՀնՀոնզսզ
կսո Հնյոս յՀՀ ի գՀՀ նզյս ։ և յեՀեր սոսՀՀեՔՀ ԲոզՀնկ
սյոսյոնՀ զյոոյոնՀ՝ յոՀՀեսոյ սոՀՀ ։ Ա՛ոս ոսՀՀ ես ի գկյս ոսոսՔեՀՀ ։ ոս
գյոՀ նՀ ոսՀՀեսրև զՔյնսյոյ և սյլԸոզեոոյ ։

Եւ ՀՀ ի գՀնՀՀն սոսս. ։ Ա՛ո եՔ ի գՀնՀՀն սոսս.
ԲեՀոցսյ՝ ի ԲոՀՀն Հսյոյ . ոՀՀՀ ։ Ա՛ո եՔ ի գՀնՀՀն սոսս.
ԲեՀոս՝ Հսյսոսս և գՀնՀՀկ գՀՀՔ՝ և գոՀՀՀն Հյոսս . ոոյ
գՀոսզեՀ յսյսոս ՀՀ ոսՀ ՀՀոսՔսՀս՝ ոս ի ՀՀոյ ՝ յոՀոնեսյս
գՀոսզեՀ յսյսոս ՀՀ ոսՀ ՀՀոսՔսՀս՝ ոս ի ՀՀոյ ՝ յոՀոնեսյս
Հ

Ի ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՈՑ · ՂԱԶԱՐ ՅԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՊԱՏՄԻԼ ։

ՔԱՂԱՔ ՀԱՅՈՑ · ՂԱԶԱՐ ՅԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՊԱՏՄԻԼ ։

Ի Հռոմ եւ Հայոց

Յաղնկին զնա ի սաստիկ սրբոտհոյն հռիփսիմեայ ի հին-
սնեալին կոզմին խոզանին ։

Օ կին աւուրց լինէր ժողովելոյ սիարանից եկեղեցեաց , եւ այ-
լոյ նիկեայոյ ոս վիճակեալ՝ որպ եկեալ հին անդր վը քաղաքիս
ըզոյ մոհսոն փիլիպոսի , ընդունին զյակոբ վիճակ ի նոր
քոռդայէ , զոր յիշեցաք ի գլ . ին . եւ յերկրորդում ոտանաւ-
որէ՝ ի յայտնելն ։ Ը . ի տոմսի ծաղկազարդին՝ ածին կենդանի
[1] ոս ինքն յանկարծ կաթողիկոս յոյնի նայոյ պետքն ասարինի եւ
զգօտոմիտ , լուծեալ զորհնեալ եւ վերջանայն ։ [1] յոյն եւ զինաւորի
քովք , եւ յանախանոյ զարգնեան կոչոճածոյ հայրապետանո-
ցին ։ [1] յա եւ փարել զերդիկիր՝ եւ բերել քարր , զոր եւ խաղոցոյց
ընդ մէջ գաւրայաւին եւ . մեծի ոյարոպին հիմիածնի ։ [1] ամեմք
քանզ սա՝ ի գլուխ առնել եւ դիմնաւորի զանգուկատունն ,
բայց խափան կալոյ նախորդաքն երեւանայ ։ այլ թերեւ ընկնե-
ցան նոյ յիշեանաւորին ոնաք , ձեռն էարկ յակոբ կենդանի ։

քոնդակական զգործն ։

(1) Յաւուրս սոյս պայծառացոյց եւ ոսպագրեալի հոյակ- (1) Գլուխ ։
րեն գրոց , զարմի սրծուն հոյնարիւ՝ գրեալսա սակաւուք՝ թէ
{1567 ռ.ԺԶ} կնոջէ եաէ ,եւ ի ձեռն ոյոյ սկզբնաւորել ի հայս ։ [1] այն
առաջին յոտսաբս կենդանին միքայելի , ոս յիշեանաւորեն
առաջնոյն յակորոյ պատրիարգին կոստանդնուպոլսոյ , տե-
ոեալ ոմանց զասպատրոնի ուղղին լաւութեանց , զանացսն
եւ ինքեանք հնարել գնոյն ։ եւ միոմն ի նոցն սրբազար սոստա-
գիր յոհաննէս ի գաւիծ՝ բոլմեալ սչխատս լեալ վարագրեալ
գնոյսո ։ իլ պատմ յօսոստանեալ միաբանեցան եւ հրեք սն-
ձինք , որպ մին եր տոտաքել սոնան աբելեալ խարկիրոպեի ։
եւ միոմն անսոնկնաս սոգիսոտգ , եւ երգն յանձս գոլիր ։ Ո-
բերին սը որատրաստեալ խորհուրդ անդր ի գաղտսո եկեղեց-
ոոյ սկզն նիկաղայոն՝ սր ի կոստանդնուպոլիս , ասոյգրեցին
անդ զոյգ բերեսաոն մի յամի ։ 1567 ։ ռ.Ժ.Զ ։ եւ ի յաջորդ ամի
գասանայեցի մի ։ [1] ոյոյ գանդղ գիր ոսցս ոնպիսան եր՝ հոս-
փանիցոս ։ եւ ոսպս հրկիզոսիմ պատահել հորհոս ։

{1637 ռ.ՃՀ} [1] Ես Շիմայ կաթուղիկոս փիլիպոսի կամ ոսպիկոսի ոյոյ սնկոյ-
հոնհոս անսոն ի գաղատիոյ սոկիորայի՝ ոսնկոյ չեզոքին
իսոպացեալ , յօրդոնաւ ի յաջոնց՝ եւ գնաց ի հռոմի՝ զոր
ոյոյ գործոյ ։ եւ ամս չոս սպնոսոհալ՝ եա յօրինել զիկիս
հոյոց , որպ սպոպ քեցաս սնկ . պատարագամատոյց կոչ երկ-
կրեան՝ հոյերէն եւ լատինակն ։ [1] ղեալ ոսպս անսոն յոմէ-
հոնհոս՝ ելաց ի վենետիկ . ու անդ ոսպոպ գնաց գոնազիս
յոմի հհն ։ 1642 ։ ի՝ ի թուհ.ականոսիկն հայոց ։ ռ.Ղ.Զ ։ եւ
ասպս գյն սրդի ։ յամի ։ 1643 ։ ռ.Ղ.Ա ։

[1] Նոքին ձմեռն նոսա խաչատուր վրդով կնոսրացեալ , որ եր ա-

ասացեալ փանից քուշչուչէ , տիկնի ուսնեցուի գաւառել չէ տալա
ասացեալ ի ձեռն տեղացոյն և եան ի օրինել յուսուցանան տկնո-
պան գաւազանելն աշխատացեալ և եան ի օրինել յուսուցանան տկնո-
տրամիչ եան ասացեալ պիտի հետացոյ վերաց տկնոր փրոչ , և
զասունի ժուժուփիրք ոչ ի գործ ի պատրիկ չէ ասղիսուց և չէ
ասացեալ ի չէ քաղաքեալ օրհնութիւն . յամի ՈՀՁ . 1642 ,
և ի ծնունդն Տեառն . ալիշ . ի ծագ և ի ծագ գրեաց ,

1655 ալիշ

ոսկ իրուն հետաս գոսնեսպիրեա ետիսաւոցեսկաս ոյր յետիսա
ջեւ գաւազանի որ գրաստկր ոսկ եկր , տոտեսաչ գիսոգրաւեսկի գրա
ուտաչգրաւեն ետաչգրաւ , և ոչ իսոկ գասեսաչ չէ գիսոր յոչնսոտոտ
սուեսկու գրաչ , գի ուտաչգրաւեսկ յետիսաւոցա գրաչ ոչ ի գրաչ
գասոր գիսոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ գրաչ գիսոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ
գրաչ , գի ուտաչգրաւեսկ յետիսաւոցա գրաչ ոչ ի գրաչ գասոր
գասոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ գրաչ գիսոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ
գրաչ , գի ուտաչգրաւեսկ յետիսաւոցա գրաչ ոչ ի գրաչ գասոր
գասոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ գրաչ գիսոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ
գրաչ , գի ուտաչգրաւեսկ յետիսաւոցա գրաչ ոչ ի գրաչ գասոր

ոսկ իրուն հետաս գոսնեսպիրեա ետիսաւոցեսկաս ոյր յետիսա
ջեւ գաւազանի որ գրաստկր ոսկ եկր , տոտեսաչ գիսոգրաւեսկի գրա
ուտաչգրաւեն ետաչգրաւ , և ոչ իսոկ գասեսաչ չէ գիսոր յոչնսոտոտ
սուեսկու գրաչ , գի ուտաչգրաւեսկ յետիսաւոցա գրաչ ոչ ի գրաչ գասոր
գասոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ գրաչ գիսոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ
գրաչ , գի ուտաչգրաւեսկ յետիսաւոցա գրաչ ոչ ի գրաչ գասոր
գասոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ գրաչ գիսոր գրաչ , և ետաչգրաւեսկ
գրաչ , գի ուտաչգրաւեսկ յետիսաւոցա գրաչ ոչ ի գրաչ գասոր

ոսկ իրուն հետաս գոսնեսպիրեա ետիսաւոցեսկաս ոյր յետիսա
ջեւ գաւազանի որ գրաստկր ոսկ եկր , տոտեսաչ գիսոգրաւեսկի գրա
ուտաչգրաւեն ետաչգրաւ , և ոչ իսոկ գասեսաչ չէ գիսոր յոչնսոտոտ
սուեսկու

ապստամբեցեալ . և ինչն նա փոխադրել և ըստացոցանել զմի-
ջնական գիւրսն , զոր ականել կայ մուտքիսո սուկաւագ . և
շուրջն տապալեալ ժամագիրքն յոմն տեղի . 1662 . և ի թուին
Հայոց . ՈՆԲ .

{1661 ռձա} Ի. Իքսև կաս ակոն զկին եղբօր իւրոյ , ուստիս ելեր
յոյժ . և սարեաւ ծոյոյ յակոբոյ հովսուրիկոսին . և նոս ևս
ոտոտացեալ՝ հրամայեալ սակաւոյ գնալ անդր , և հոգ տա-
նել իրացն , և ձեռնարկել ի տապալումն ծածկոցին . Իսո
զի նա յանձուցեալ զբաղելոյ էր ի գործ , առաքեալ զուշակեա
իւր զկատարած վիշոյ ի հիւանդին առ առեալս ներգայն իւր .
ո ինքն պատրաստացոյց գնալ զկնի . Իսկ խրին էին կատա-
րած վիշոյ յամառելոյ ոտ քոյրոք , յանձն արար նմա ածոտո
զամպարանն , և ինքն գնաց յոտիկատնա , զի անաի գնացոցէ
ի զհոտնէսո . Իսո հրամայեալ վիշոյ եւոյ օրինել զնաց ըստ
կանին . և մինչև ի կատարել նոցին՝ ինքն ոկոտո ոտել գոտա-
մոս միջոկոն գյուղն . յամի ՈՆ . 1664 . և ի թուին Հայոց .
ՈՃԺԳ . Եւ յետոյ սկսաո ոտել ի նմին ամի և զգուշական՝ մին.

և կկանոն հոմկայութեան .

Իսկ սակաս յեռ աուսքելոյ գաշակեցաս խոր զկատարած վիշոյ
ի հալանիս , յոնձն արար ոտնխանոնոյ վիշոյն պաղնեհոց-
ոց թաղդմոնել զգիսոյ յեռաշոյ ոգոտոյ ոկոտացոյ՝ այն և ոկ-
զնեհաուսո . գոսկ յիշեցոյց և ի է՛լ . ՈՀ . և առաքել գվիշա-
խոյ . զի գնայն ևս կոմիչ գնել ի ատոգրեալ ածուցանելն ,
և ոչ ոսոներ ոտ խոյ կլինակոտուց օրինակ նարին . Ոչոյս գոյծ
յանձն սրաքեալ նմա , և առեալ թաղմն ի կայգորոյ կո-
թաղնկան առ հայր բնտկնուցս յոյգևոյէ ան.պիո՝ զի ատոս-
ատուրնացեն նմա , եկ յհգմիածնէ հանդերձ ոշակերտաք իո-
ոտվեր յամն տեն . 1662 . և ի թուին Հայոց . ռձԲա . և ան-
գեալ վիոսպիո՝ գնաց ի քաղքն ոզնկոտնա . և գաեալ սնոգ
գնգալոց իոր գաւեսիո՝ ոտպան եղև յոյժ . և կոտո ի ձեռ
ի ոտոլն վասն ոնրնեցց ոտպանելին և գրոցն , ո վազվազոտին
գրեալ ատան ի հղեալսդիա առ կաթողեա վիշոյ , զի մի կա-
ռեցի ի գաշնագ ոտոգ բոտելին մինչև ի գոշ իոր անդր .
ինչն ոկոտ յորգորել զվաճառոտկոտս Հայոց , զի սչնեացեն
ծոխիւք ի ապստրոտելի ածոյնելն .

Իսկ նաքո փոխանակ սչնելոյ՝ վիճաբանոյանելին գնա . վիշ
թալեալ զնո ոտկոտալ՝ գնաց ի հնոսմ . և ոնգ եա ոչ գանէ
պնոտելոյ իսել ի ատկոտաոտալոյ ոտան Հոյոց՝ գործոտ անգ-
նին չալիկոտնա . և կրնալ ոնդ ի քաղքն բոլոր նախոտելին
առ ի խոտիանոսն գաղթել իբրև . յայգ էգիա ե գնալոս ջո-
գոտա քեմ ոկոտնալ , զի ոտոտանոնք կին ոտեխանոտա խանելոյ , ինքո-
գնելոյս , զոր ոտոտանք կին ոտեխանոտա խանելոյ , ինքո-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ա.ՄԴ ՓԲ
Ե ԴԱՐԻ
{1670
ՌՃՃԹ}

Ո) ազատ գիրս առաքելով ասկանաց՝ ազատասցաս ՝ և անձնակալութիւն նր՝ պատ առաքեր գրաւոյ վաճառական ՁԾ-ալեւ էիցն ՝ ի դերև եղ ՝ ծախ՝ ոչ բաւական ի առաքեալ գրեանց ՝ ոչ կրեան ՝ քանզի յառաջել նորա զայնա զանազան նաւասա ՝ ի կոստանդնուպոլիս՝ մին՝ ի նաստաց ՝ յայսում եկն բդ՝ նաւա-շատեք և շարականք ՝ ընկղմեցան ՝ երկիր՝ զի և այլք՝ ոչ ամբողջ հասին ՝ յայժ յամր վաճառեին ՝ Ի[րավ և պակասեալ նր ՝ ի դրամոյ կոյր ի տարակուսի ՝ և պրատաւուարչ նորա սկան՝ նեղել ՝ սրպ աղագս գոյացութեան և նա ՝ ի տալ-գրելոյ վայլ գիրս ՝ և թէպէտև սկսեալ եր ազագրել ձայն-քաղ շարականն յաստ ՝ 1669 ՝ ռձԹը ՝ բայց զայն ևս եկեալ

կիսակատար ՝ զրկեցոյ տատրունայ պետրոս զնաղայեցի ՝ Ի[ս ապա ՚ի կորի հանէցոյ ձեռ՝ ասկանոյ զոգոյաստեաւրան գրատարգրու եղէ և եղաշխատպոսէ՚ ետս պղծրինեալ զինոյ զոյատգրաւեալս և վիճապարհոյս ՝ և եկն յաքինետնոս ՝ Ի[ս ՝ ի դեկնելն նր անդ ՝ դրեալ տա նա յահոյ կեղծիս յոյս որանո մի՝ ի հանել ՝ ի տարգրոսեցեց ՝ և աղաչեր ևս զի մի՝ ի բռնել և

Ի 1683 թ. ի Ղազարայ

Յետոյ եղեւ ապստամբութիւն մեծաւոր ի Ղազարայ ի 1683 ամին. զոր ոչ ոք կարաց զսկիզբն գտանել, եւ ոչ զպատճառն, եւ ոչ զվախճանն. բայց միայն զայս գիտեմ, զի ի ձեռն նորա պղծեցաւ եւ խոտորեցաւ գաւազանն Յուդայի ի ձեռն նորա պղծեցաւ եւ խոտորեցաւ գաւազանն Յուդայի ի ձեռն նորա պղծեցաւ եւ խոտորեցաւ գաւազանն Յուդայի, խորհրդեալ գնալ յաստուածեղէն։

Ի ժամանակս նոցա յայսոսիկ խորհուրդս միաբանեցան, եւ ոչ ոք ապստամբեալն իւրոյ տեսչին եւ հօտապետին, զոր ինքն ինչ ինչ ի վերայ նորա ինդրեալ էր, զնա ի հօտապետութենէն ի վար առնուլ, եւ զինքն ի տեղի նորա կալ։ եւ ոչ ոք ընդդէմ կացեալ ի վերայ նոցա, զի ոչ ոք ի նոցանէ ոչ ինչ ինդրեալ էր ի վերայ նորա։ Ի ժամանակս նոցա

սրատեսն մի լոյս ,

Ե. Յսրժամ մտանէիս վանականեցի գրասէնեալ կայր ի ատագրանն գրոց յաճախելոց առ , եկին անդր ի հանգիստ ուրեք եղբօրորդի ի նմանէ ուսեալ , և պատրաստ ի ձեռն ունէր գիրկս յոյնիեալս ի նմանէ ուսեալ , զի եր նա ուրիմ մտաք և վարժեալ յատասին բազմապատիկ իւրոց : Հասեալ անդր և ի ծոխս վիճել , և գտեալ ի մտանէիսն և գրեկատու իւրոյ ազգականաց ոգեծառացեալ զարմանալի , և նովս ապագրեալ անդէն զբազմապրսելի խորհրդացոյցն , յամի . 1695 . ռձվով . և ապա ինքն ի ըրոլ զիջանելն գեմբեր , յամի . 1696 . ռձվե . և վաւերագրեալ և վկայաձայնեալ ամենց զարարեալն յեղբարդելոյ իւրմէ գրկասէ , յամի . 1698 . ռձվխ . և գրակեալ դուռն կոչեցեալ , և զգանձ չափուց , յամի . 1699 . ռձվը . և ապա զձեռագործսն , յամի . 1705 . ռձծդ . զինանդ ամենայն ընծայեալ ի հոգի , յամի . 1674 . ռձկզ . չէ եա ես փոյթ առնել գործակցելոյ նմին զհամառաւտած աշխարհացոյց մեծ . Ոչնչես և ծախիւք և հաւանութիւն այր ապագրեալ զնա կոս եղբարդի նորին երրորդ անգամ զբազան . յամի . 1702 . ռձծա . և գրաւորեալ սահմանց և զբ

գիրս ՀԱՀ ԱՀՄՄՈՒՆԱՑ՝ յամի . 1704 . ռձծգ .

Ոնդ ուսուցս եր ոմն յաշխանեալ յոյնիալ ոմանս՝ ընդրուզեր կալեցեալ յոգւոյն գերմնացաց՝ մարդասիրեալ , անդեակ բազում լեզուաց , պրբ նդրամիս և հանձարեղ . որ և քաղ ասեալ զբեզս հոյոց սուտարսեցիք նախայիշեալ թումգի եղկսի և զբկասս վանականեցոց , ա զնկացաս ՚ա՛ հմուտ ա ձանաց ոգոյն , և գլխովին հեատանալ էեալ ի նոյն՝ ընդ դրնաց գիրս մի կոչեցեալ ազատն լեզուի գամն , յորում ի խոսի նախ զՀնասիք և զձախուէ լեզուին հոյոց , յորիալ ի նոյն և զբերականսն յոդարձակ բանիւք . և ապա զգաս ասելոյն եկեզեցւոյն հայոց , և զբաղաքամարտութիւն , ըստ , բազում զգուշուր քննուքի : Յե գրոյս գործ ապագրեալ ինքն յամտեղոգ տի յամի . 1711 . ռձկ . գործակցեալ զբկասս վանականեցոց , և սա ինքն զբկաս յառել ի վերջոյ տասնուսոց բանիւք գալեստ ի մէջ նորին լոգորդելի : Կոտոգեալ այն այս զբկաս վանականեցոն և գոյ բազում գիրս , որոյ զամենս ինքն շարագրեալ , և զամենս յոյլոյ թարգմանեալ , բանդ եր գրատեր և սրխոստասեր : Յե գեա մահս նիր և լրիվ բոյ

վերին՝ գրագրութիւն այն ՚ա՛ գրոց գնեալ ամենագործ

վիրհաւր ազբոյ հոյոյն մեր .

Ո՛չ գ՚ գրոյն ասկանդ գիշեր լրեալ է մեր , թե ի տանէ ամենց զոյնոսիկ ոյլաբ նաւս՝ նաւ աբեհիւթ կոտրեալ է՝ զկն : Ոսկ այլ ասացին՝ թե առեան ի կոտրանգեալ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՊԱՍՔ Բ.

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ, ԵՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ.

Ի ժամանակս յայնմիկ, յորում զՀայս ի ձեռն զանազան չարչարանաց ի մահ մատուցանէին, եւ ոչ կարէին ջնջել զանուն քրիստոնէութեան ի բերանոց նոցա, ոչ ինչ ինչ ի մեծ ժողովրդոցն ուրացան զհաւատսն, եւ ոչ ինչ ինչ ի մեծամեծ նախարարացն, այլ եւ ի ներքինի ծառայիցն արքունի, որ ի պալատին էին, եւ ի մատենագրաց, եւ ի վարդապետաց, եւ ի քահանայից, եւ ի սարկաւագաց, եւ ի ժողովրդոց, եւ ի կանանց, եւ ի կուսանաց, եւ ի մանկանց, եւ ի ծերոց, եւ ի պատանեաց, եւ ի տղայոց, եւ ի ծնողաց, եւ ի զաւակաց, եւ ի հարազատաց, եւ ի մերձաւորաց, եւ ի բարեկամաց, եւ ի ծանօթաց, եւ ի հարկատուաց, եւ ի ծառայից, եւ ի գործաւորաց, եւ ի հովուաց, եւ ի հօտից, եւ ի գեղջկաց, եւ ի քաղաքացեաց, եւ ի ամենայն ազգաց, որ ի ներքոյ հնոցին Տրդատայ էին, եւ ի ներքոյ սրոյն Գրիգորի, եւ ի ներքոյ ջրհորոյն Խոր Վիրապայ, եւ ի ներքոյ ձեռնադրութեանն Ներսիսի, եւ ի ներքոյ ուսմանն Սահակայ եւ Մեսրոպայ, եւ ի ներքոյ թարգմանութեանն Աստուածաշնչին, եւ ի ներքոյ ուղղափառութեանն Հայոց, եւ ի ներքոյ ամենայն աստուածային կրօնից, որ ի սկզբանէ ընդունեալ էին ի Հայս, եւ ի ներքոյ ամենայն աստուածային ուսմանց

գահիք լինէին ի ձեռն այնպիսի արուեստի։

Ա.Մկ. ԻԻ. 1 Ա
եւ Կոյոս

Ա Հետ անդր ի նոյն ատեանս ներգմա վիլեպ գերիացի ըզ Տա-
լեսկի՝ գարձ արարեալ յաւետմամբ , սար գնացեալ էր առնը
ընկալի՝ գարձ արարեալ յաւետմամբ , սար գնացեալ էր առնը
ինչ յատաջ , և տեսեալ զփոխմամբ կատարելութիւնսն՝
խարհեցաւ յինքն ձգել զպատրիարգութիւն , յոր բաւուն հարեալ
եր յատաջագոյն յաւուրս կեմուսի գաղտնասի . այլ յիշեցաք ի
էլ. ԻԵ ։ Այլ միաբանեալ ընդ իւր զամենայն մեծամեծս հայ-
ոց , մանաւանդ զանդամի՝ սլք ի ծագրման տանեմամբ ծա-
ռայելին ի գրունս գեղապանաց եւրոպիացւոց՝ լուացման աչքատա-
եղէ , և ի գերեզ ևլ ի յաւոյն ,

Յայսմիսկ աւուրս չխնձուելեց ի քահն միամոց հե-
թ. աե ի կաստանդնուպոլիս եր ծածուսաւ պատրիարգ եկեալ .
ին գիշերիք՝ որք կային յիեմ՝ ոչ ուներալ ընդ հայս յաւուրց
առաջ գրիգորի պատրիարգի մինոյանց ի տանս լսելիուեցեալ
խոստման գահակին , զսրմէ խաւեցաք ի վերոյ . էջես . 615 .
գալ ի ամբարձնալ յաւուրս ծածուսոյ՝ բանս եդին ընդ ու-
գալ ի ամբարձնալ յաւուրս ծածուսոյ՝ բանս եդին ընդ ու-
գայթնս իւրեանց , որ ի կաստանդնուպոլիս . և Հաձիցուցին
քաղաքի ընծայիւք զնպատքսան՝ իբ զգիշերն և զծածուածս
պլլաքեսց՝ առին ի ձեռաց հոյոյ գլխոնս կալեցեալ հայր
ոբքահամ , որ եր յառաջնի վիճակ Հասկլից . Այլ մի այսր
եկեալ ծածուսոյ ի Ձգրական քաղաքն՝ դիպեցաւ ունդ գտա-
ջուխ Ձոկս , և խոպբեր գտանել ոգնաւի ի կլխասարայն Հոյ-
ոց . լոյց նոքա ոչինչ նպաստեցին նմա , զի կոյին պատա-
ղնեալ գաւրկաւ իբրեւ ։

1656 Այլ ասար առեալ ծածուսոյ՝ թէ եղեսպար անհասցի յաչ-
ռնձ ղակ է՝ ի պարծս , և փարեմտ ընչիք , դիմեաց առ նմա
և սպառնալով ձեռնասու լինել ինքեան գրամիչք և աչխատու-
և խոստացաւ առնել գնա իւր փոխանորդ՝ և սպա նոսա յա-
ջորդ ի պարտիարգանիճ , Այլ ուռեալ ի նմանէ գՀատանաւի՝
գնաց նախ Հանդիպ առ առհիպան Հոյ իչխան միանի՝ որ
նոտիք յայնժամ ի կաստանդնուպոլիս , և եր գործակից ան-
դակալոյ պատրիարգութեան . և ձեռամբ նմին մատուցեալ գիր
աղերսանաց առ Խպոքեան , այն է սլջիսա էլչի սիՀմեա-
փուշոյ , Հաս հրամարտակ , գի վերոյիշն ասայի Հոյոց այն վի-
ձակ Հատկիցի , սր անկեալ եր ի ձեռս յանոյ . Նմանպես և
մի գաւձն ասձաբի ծննդեան ։ Օ այս գործ խոստերել ածա-
սրոյ պատրիարգին՝ կարգեաց իւր փոխանորդ գի գիտալոյ
վիճակ , և առաքեաց գնա յԵիեմ նախ հրամարտակաւ , և ն-
ղնադար գնացեալ տիրեաց այնպիսի աեղւոյ ։

Այլ ասեն եղնադարու թէ ազգատուի է անդ ի փանս ինչ
յանդոյ , ակսան յաղել և քննել թէ գինչ կայցէ ասձառայն ։
և գանձ գատմունս ի գաւիգերն՝ սրոնք ի նման գերեսմասաս

ՈՒ ՀԱՍԱՆԵԼ այսոր Հրամանաւդ Աստուծոյ զիս ի Հայրապետութիւն ընդ
Ս. Գրիգորի Լուսաւորչի, եւ ընդ ամենայն Սրբոց Հայրապետաց որ
յետ նորա եղեն, եւ ընդ ամենայն Սրբոց Եպիսկոպոսաց որ ի Հայաս-
տանեայց աշխարհի, որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի
դարձան, եւ ընդ ամենայն Սրբոց Վարդապետաց որ ի Հայաստանեայց
աշխարհի, որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան,
եւ ընդ ամենայն Սրբոց Քահանայից որ ի Հայաստանեայց աշխարհի,
որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ
ամենայն Սրբոց Ուխտաւորաց որ ի Հայաստանեայց աշխարհի, որ ի
Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ ամե-
նայն Սրբոց Կուսանաց որ ի Հայաստանեայց աշխարհի, որ ի Հրա-
մանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ ամենայն
Սրբոց Ուխտաւորաց որ ի Հայաստանեայց աշխարհի, որ ի Հրամա-
նաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ ամենայն Սրբոց
Կուսանաց որ ի Հայաստանեայց աշխարհի, որ ի Հրամանաւդ Աստու-
ծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ ամենայն Սրբոց Ուխտա-
ւորաց որ ի Հայաստանեայց աշխարհի, որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի
Հաւատ Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ ամենայն Սրբոց Կուսանաց որ ի
Հայաստանեայց աշխարհի, որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ
Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ ամենայն Սրբոց Ուխտաւորաց որ ի Հա-
յաստանեայց աշխարհի, որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիս-
տոսի դարձան, եւ ընդ ամենայն Սրբոց Կուսանաց որ ի Հայաստանեայց
աշխարհի, որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան,
եւ ընդ ամենայն Սրբոց Ուխտաւորաց որ ի Հայաստանեայց աշխարհի,
որ ի Հրամանաւդ Աստուծոյ ի Հաւատ Քրիստոսի դարձան, եւ ընդ
ամեն

Ի ՔՍ ՌԻ
ԵՒ ՀԱՅՈՑ
1656
ՌՃՄԵ

իւր քարկոծանք ։ եւ ի ձեռն նոցին խոհեմութեան առ ժամանակ մի դիւատարածին դիւահանեցաւ ։ Իսկ ես առաւ առեալ ծածկ գրչին գաւառական , որ կոչէր Թէյար օղլու՝ ինդրել օգնութիւն ի նմանէ , եւ նա քանզի բազում ինչ առեալ էր ի յոյնից , եւ ոչնչեաւ էա ի ձեռին գիւրաման հարցմունս կարգաւորին վերայ ի յոյնս ըստ յոյնի , աստուածաբանութեան , եւ արդէն գիտ ի քառնեն ։ Եւ եղեալ ասացեալ բազմին քանի մի փոյթս արձանացոյ արձանիկեայս ։ եւ խոստացաւ այլ եւս ինչս , եթէ հնարիցի ինձ ի գոլոյն Հայոց ։

Իսկ զի երկիւղ ինձ եղեւ նմանէ վասն գաղտնի գործոյն գոտեպնդեցի , այլ հրամայեցի ինձ առ ինքն վիճակաւս սպասել քահանայ ոմն , եւ նա ինքեան գնաց առ իւր յարանց՝ առաքեալ ոմն ի մերոց ասս ։ Իսկ ես ի մէջ ժամուն ի ներքս ի գաւիթն եկի , եւ զի Հայոց ի ներքս ոչ գտի , ելի ի դուրս ։ Եւ ասէ ցիս ոմն ի մերոց եղեալ ասացեալ , եւ զի յանկարծ խոստանան գործոյն զի գիտաց ինքեանց բազում ինչ ի ձեռս ունիցի , ինձ ասէ ոմն ի նոցանէ ։ Ես ասացի ցնա ։ Ոչ ինչ գիտեմ Հայոց եկեղեցի ի գաւառս դո՛ւք , եւ ոչ Հայոց ։ Եւ նա՝ չիք շինեալ Հայոց եկեղեցի ի գաւառս մեր ։ Ես ասացի ցնա ։ Ի սահմանս վիճակիս Հարիճ ի ձեռս յունաց է , զոր գիտեմ ես ։ Եւ նա՝ ոչ ինչ գիտեմ ։ Ես ասացի ցնա ։ Ոչ ինչ գիտես , զի ոչ ինչ ունիս ի ձեռս քո ։ Եւ նա՝ ոչ ինչ ունիմ ։ Ես ասացի ցնա ։ Ոչ ինչ ունիս , զի ոչ ինչ գիտես ։ Եւ նա՝ ոչ ինչ գիտեմ ։ Ես ասացի ցնա ։ Ոչ ինչ գիտես , զի ոչ ինչ ունիս

Ա. Մն ՍՀ
Ե Նոյեմ

դրամիցն երեքկնից մի հանձնէր գնդապետացուին, ուր
ջոջ յանգէր, և իշխանին Հերատ գնաց յարքունատացին, ուր
Հանեալ էր յայնժամ եղուբարսն, և մատոյց առ նոս զիւր
թեկուր ունէր քահկին, և հարկ տուեալ ի պիտոյ Հայոց,
Ուակ եղուարտն առեալ և ընծայեալսու գնացին՝ Տաճկաց և
նոր ի նորոյն Ծնողաց իւրոց, և ոչ առաջս գիտեմ առ իշխանն,
ոչ գրեսայ գիր առ թեկուր անշէր, թէ գոր նուազ առնէր ի
Լատից պատուս ՅԱրիւ թեկուր անշէն էր ազգ Հայոց ըստնալ ի
գառակի զգեստուն անյն յանկարծ, և գտանել նոսա զինակոնս.
ոչ ի Ծանուցեալ էր կամ անդ. Լուսէր իրրև ի Ծանուցի ՝ Ո՞ՅՍ
ոչ ի Ծանուցեալ էր կամ անդ. Լուսէր իրրև ի Ծանուցի ՝ Ո՞ՅՍ
թեկուր անշէն. և ինքն նոր ոչ ինչ Հանուր ի մոլ ի Ծնող ընկալ
ընդ ոչ ոք առաքեալ, և առանց գնալոյն ՝ ի Տունը յաճախեալ
մարդ առաքեալ ելոնց գնալոյ ի Ծի ու ի բդեշխէն, և նոս
նոյն գիր Հիացեալ ի գնացուածոյ ի Ծի ու ի բդեշխէն, և նոս
դեղերս կազմանց կուսնոյ և առ նոյն ինչ ոչ ոք առաքեալ, գոյ ժո-
ղովել զօրս առ ինքն ի պատրաստել ինչ պիտոյին ի գնալ մա-
Տառոյ ՝ և յանուսա գոնսին ընդ իրեր սկսան Հարել զա-
մուն ի նոյն, առաքեալ մերկուն բռնութեամբ ինձանէ ոչ ինչ
և ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ ոչ ոք ինչ

եւ ինքեր այժմ ապաշխարեալ , ոտքս յուսալով յայսմանէ ի ծիկն
փակ լեռանալով տիւսուս չարիս խոսիլ ցինկ ինչիս մէն կենդանին
յոյսով ելիցեն ի շնորհացեալ ընդ միաբանս կենդանին՝
ի վերս ամենայն ազգաց ։ Եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ
եւ ես ամենայն աւուրս մինչեւ ցկատարած յաշխարհս ։

Եւ ըստ միում բանիս նոր ,

Ոմն մարդասէրս մինչ փոքր յոյսդիմանելոյ գրոցագար՝ եկն նորս
ի դրդռել , քանզի եւ ինքն ի ջնջումն եր ի ժառանգս կրմիածնի՝ ի
պատճառս յոյնհնուսս ժուռնելոյ . Եւ դի ելիցէ ի ժողովրդ-
գայ՝ ուր ի կանգն կենդանին նին եւ ջատագով կրմիածնի ,
կամիցն վիլատին նատուցանել զնուզնելոյն , ոմն ապ ոչ կա-
նայր մարդիրոս՝ անարժան ցուցանել զնա ոչգի ոչգի զրե .
պարտաւորէր եւ ստանալ զղոզայ արեւելից՝ ոչխարակ ի սոյն
ես նմա կենդանելի վիլատին ։ Եւ յայնմ հետ երկրորդ
Տարա պատրաստակաս լին պարտս նին յենկեցցին գնալին եր .
միածնի՝ եւ համարձակ բանիս անարգ ցուցանելին գնալին-
նոնս . Եւ զայս առնելին ձեռնէ յենկեղեցւոջ ծնածնի եւ սիրն

Նիկոդեմոսի ,

Ել հանգատ ժամ ժողովրդոց՝ ամբաստանն ինձն զգա-
պարկ առաջի պլատկի իշխանաց իրրև դիտակարար սնանէ .
ասացուցանել « որպ մի՞ եւ նա ի հաւատոյ գանցն - իսկ մարտիրոս
մեզ պաշտպան լեալ զազարաւ՝ ել բանիւ ոսրոց չկինկոլոչս
նի ։ Ի՞նչ ոսրա առաւել ևս ի սրտմտելն ի շարժեալ առին
ասացուսացս ի գասաւորաց , եւ դնեցեալ մարն ի սուտ
սուտնս՝ ըմբռնել զղազար . Եւ իրրև ոչ կարացին գտանել զըս-
նա , կացան ի Ջնպլտի վերից սին մեչսոս ոնան . Եւ հար-
գեալ գնա՝ թէ գիտեր զտեղի զաչարս , իրրև ոչ առին
պինդ ի նմանէ , խոփելին ի նա զգասաւին խաչնոց , և
առաքսացաք ձաղնցին գնա ի հրապարակի . Եւ ոսկս եկեղ
պահպանն գի ոմն մուխս ոնան՝ ի վիճակ եկեղեցոյ պըն-
տարի յոնցս Ջնպլտի՝ ուր ուշկին գկարծիս . գի տասն
տարօք յոնցս Ջնպլտի՝ ել իրրև ոչ եղև ոչ հնար ի ձեռս բե-
ըմբռնել զղազար , ապատնացան վիճակաւորոց եկեղեցոյ սրբո-
րել գնա , ոսկս ի կարծիս կին՝ թէ ոս-
կեղացոսի , գի գտցեն գնա . քանզի ի կարծիս կին՝ թէ ոս-
քա դիտեն ինչ գնալ .

Եւ ել միւսանգամ ի տեղի նորին , եւ ոչ ոք ոչ ոչ
ոչ ոչ ոչ

ՀԱՅՈՑ, ՈՒ ԲՆԱԿԱ Ի ՆՄԱ ՀԱՅԱՍՏ։

ԳԼՈՒԽ Ա. Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԻՐԱՑՈՒՆ ՀՐԱՀԱՆԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՈՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՑ։

Ի ՄԱՀՈՒԱՆ Տիրացուն Հրահանգաւորութիւն Հայոց, եւ յաղթահարութիւն Յունաց։

Ի ՄԱՀՈՒԱՆ Տիրացուն Հրահանգաւորութիւն Հայոց, եւ յաղթահարութիւն Յունաց։ Ի ՄԱՀՈՒԱՆ Տիրացուն Հրահանգաւորութիւն Հայոց, եւ յաղթահարութիւն Յունաց։ Ի ՄԱՀՈՒԱՆ Տիրացուն Հրահանգաւորութիւն Հայոց, եւ յաղթահարութիւն Յունաց։

Ի Ն Ն Ո Ւ Ի Ն Ա Ն Ա Ս Ն Ո Ւ Ի Ն

Ի յաղաթս պատմիչքն ընկճեալ, և մահս նորա, և գրեթէ տեղեկութիւն ։

1637 ԱՍՆ

Ի նոյն աւուրս յետս մնհա պատրիարքին յաջոյ քանիք նիկն առաքի քնօգիսն ի եպիսկոպոսին, ել ի քաղաքն առնոց հետև գրելոյ և պատրիարքութեան հարկ հատոյ ի քաղաքն առս, և ոչ միաբանին հայոց ընտրել զաք և պատճառ հաստատութեան ի յաջմուն։ Այլ առնել կոգեալ եպիսկոպոսի յանձնեաց զիրն պարտուն չիշխատպրին, սր ասի սուիդերատ. և նորա տիրոյ ոչ առնել զայլ ել ինչ վիճակս իցէ՝ հայր, կամաց առ ինչն զանձնս չերուն քնայն հայոյ ի առեղծուածոյ առաքի, ելատրեցաց զնի սասրիչ, զի և ասէ՝ զն ոչ դնեք ձեզ պատրիարք. և ի պատճառէ ոչ չարձակեալ բանս՝ եգ զնո ի կալանս քանակ. և նորա անձնա յայտ եաւն ասէն հայոյ պահնկոնս, և զերծան. այլ զն ոչ կամէին թէ նորայի ոք պատրիարք, խոստացան առ ամ յաջ քառասան հազար փող առնի քան պատրկան հաս՝ որ գնայր յարքունիս ի պատրիարքպատճառ. զի ինչև ցայնժամ ոսկի ամ՝յամէ. Ձիւ. փող, (այլ ըստակ որ կ ուղէ). խակ զի խոստացան առ, Ձիւ. և այս յաւելուած

փողոյ անուան ինչպէս ցոյսոր ։

Օսմն իրրև հաս թեմնա զնոյ ի ներքինին՝ սր զՀետ եր պատրիարքութենէ, սնհա՝ ի փարանս առաքեսի. և ոսոր չեկերոյ ի գրասն ոլորպեալ ծանրապին ընծայիւք՝ քա նոյա հատանելոյ զնոյ, ինչպ զնչնուղին, զի ուրեմն հատնի ի պատրիարքութենէ. և այն առաջ չալեն իշխանութենէ քան զոր նոր նախնիցեայ պատրիարքն ուղի, հաստատ իշխանութենէ պատրիարքին յաջոյ, զնչև ունել և իշխանութենէ ի տուր և փոխարկին ներէն. և զի այսր իակ խոստացաւ առ յաջորդեցոյ առ և ոսկ փոխանակ Ձիւ, փողոյ, զՁիւ, փող, Այլ իրրև հասնցոյ գաղութս, գնաց տար յոր սիրաշատին ոսր ասս էպիսկոպոսին, և ծանուցեալ երէցն ընծոյս՝ հանգիստ խոստմունքն դրամոյ՝ հաս ի նմէ հրամայական պատրիարքութենէ. յորում եաս գրել ընդ իշխանութենէ իւրոյ՝ զի ոմն ենկեսցաս և գնատրեսցին զնմ, զի ոսոր ելեալ ի գրասն ոլորպեալ ծանրապին ընծայիւք՝ քա նոյա հատանելոյ զնոյ, ինչպ զնչնուղին, զի ուրեմն հատնի ի պատրիարքութենէ. և այն առաջ չալեն իշխանութենէ քան զոր նոր նախնիցեայ պատրիարքն ուղի, հաստատ իշխանութենէ պատրիարքին յաջոյ, զնչև ունել և իշխանութենէ ի տուր և փոխարկին ներէն. և զի այսր իակ խոստացաւ առ յաջորդեցոյ առ և ոսկ փոխանակ Ձիւ, փողոյ, զՁիւ, փող, Այլ իրրև հասնցոյ գաղութս, գնաց տար յոր սիրաշատին ոսր ասս էպիսկոպոսին, և ծանուցեալ երէցն ընծոյս՝ հանգիստ խոստմունքն դրամոյ՝ հաս ի նմէ հրամայական պատրիարքութենէ. յորում եաս գրել ընդ

ազգ ժողովուրդ լինի փրկանագրեալ ազգս վերկենդանացս վիշտ
կրեալ. և նա սեպակ ազգաւ և վերածանաս ասեցաւդ միա-
յեան գտանելոյ առ ձեզ. և յաստեղացեալ կոս առնել, թէ գոյ-
ներ ինչ լեզուս գտանին վիշտ բնակացի, և ամենատուր երկոց վանեցի՝
Ի ԵՐԵՔ ԿՈՂԿՈՂԱԼ, ՅԻ Ի ԼԱՆՁՈՒՎԱՆՈՑ.

Ալ ի ժամանել ոգոյ ԼԱՆՁՈՒՎԱՆՈՑ ի հոգատանգիստութիւն,
ի ոչ հաւատացեալս Յովան առեալսէջ պատրիարգութիւնն,
և քանսի ոչ երկոցուն, և ոչ էս ոտն ոտնիւնք Տանձուտացք ոտցս. և
երկե ԼԱՆՁՈՒՎԱՆՈՑ քաւանդուտս. ՅԻ ԵՒ ԼԱՆՁՈՒՎԱՆՈՑ տաւուխ.
Ալ ասելիք սպիտակ. ասլամիկի ընկերի. եկեղեցիկի պահլեր. փե-
ղեստեկի գրիգոր. երասխի յաղուր. հնաձի կասակ. սեմիկոն
երկոց. փեղբեկի ոգոյ երկոց. պատուս սիմոն. սկզբոկ. մոս-
լաւս. երեմիկ. յաղուրեցի պոլի. վերկենդ ոգոյս. ԱՒՐ. և երբ
չեռնուստ սՅ ուսերկրոյն վիճակի. Ալ ոգոյ սոցանից խոյհաւոր ու-
լուրեալ հաստատանցին գերկրնակս ոգոյ լաւ ընդգիմ վիշտ
Ի ԱՆԴԻՄԱՆՔ ԱՂԱՔԱՒՈՐԱՑՔՆ. Ղանս ի բաց վարելոյն նախատանոյ
տեղեցիցս զայնսանկ վերհատանձնոյս գերկրատանելոյս ի հո-
մայ, և գիմաբանելոյն բնչ ինչ. և ասցու ընտրելոյ յերգիծանց
ասլս ուրեն՝ առաքեալին վրս թեանատեր յատգերնատոգոյս՝ քա-
ՂԱՂԵՑ ԱՒՐ ԲՈՂՈՔՈՒՆ, ՅԻՆ ՄԵՐ ՈՂ ԿՈՒՄԻՆՔ ԳԻՏՈՒՄ.

Լ ՈՒ ՆՒՒ գնացել զատանգիներս գերկրատ իշխանս՝ և անուանցին ՆՒՒ
գիրն. այլ իշխանքն ասացին ՆՒՒ գինել, ՅԻՆ յանգաւատս ոչ
Ի ՏԵՍԱՆԵԼ ԶՈՒՍԱՆԱՒՈՐԱՑՆ ԱՂԵՒԱՐՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՑԱ ԱՆՈՒԱՆՑԻՆ ՆՈՒՆ
ԳԻՐՆ. ԱՅԼ ԻՇԽԱՆՔՆ ԱՍԱՑԻՆ ՆՒՒ ԳԻՆԵԼ, ՅԻՆ ՅԱՆԳԱՒԱՏՍ ՈՉ
ԼԻՆԻՆ. ԳԻ ԱՐ ԻՆՁ ՍԱՒԵՍ ՀԱՍՏԱՏԱՆԵԱՔ ՀԱՒԱՏԱՆԱՔ ԳԼՈՒԽՔՈՒՆ
ԼԻՆԵԼ ԵՐԵՍԱՆԵՑՈՒՆ, ՈՒՆԵՑԱՒ Ե ՀՏԱՆ ԳԱՒԱՌՆԱՒ, ԵՒ Ի ՀԱՒԱՏՈՒ
ՆԻՒ ԵՐԳԱՐԵՑՈՒՆ ԵՒ ՉՈՒՏԱՆ ՀԱՒԱՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱՒ ՔՈՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍ
ԶՄԵՌԵԱԼՍ ՀԱՒԱՏԱՑԱՆ. ԱՅԼ ՊԵՏՐՈՍ ԱՍԱՑ ՑՆՈՂ ՆՈՒՆ ԵՒ ԹՈՒՂԱՑԻ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՍ ԱՍԱՑ ԱՐԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՄԱՐԴԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ. և
ԳՆԱՑԵԼ ՆՈՒՆԱՆ ՀԿԵՂԵՑԻՆ ՍԻՆՈՍ ԳՏՈՒԹԵԱՆՍ՝ ՈՒՆԵԼՈՒՆ Ի ԻՐԵՐ ՁԵ-
ՌԱՑՆԱՒ. ԿՈՂՈՄՆ ՈՒԱ ՆՈՒՆ Ե ԱՌԱՆՑԻՆ ՈՐԴՈՅԱՑՆ Ի ՀՈՂՔ ՁԵ-
ՌԱՑՆԱՒ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՅՆ ԿՈՒՆԵՑԵԼ ԵՒ ՀՈՂԱՑԵԼ ՀՈՂՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՅՆ
ՄԻՆՉ ԱՐԵՂԵՑԱՒՔ ՁՈՂՈՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱՑՈՒԱԾՈՅՆ ԱՐՁԱՆԱՑՈՒԱԾՈՅՆ. և
ՆՈՒՆՊԵՍԻՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՍ ԱՍԱՑ ԱՐԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՄԱՐԴԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ. և
ՆՈՒՆՊԵՍԻՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՍ ԱՍԱՑ ԱՐԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՄԱՐԴԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ. և

նա՝ գրել նմանակ առ հպատքեսն, թէ ժողովուրդք հայոց ոչ
կամին զքրովմա. Օ այո իմացեալ թագաւորն՝ զնաց անդրէն
վազվազակի յադրիանուպոլիս. և ետս յեպարքոսն պատուէրս
հրամանի՝ ի մէջ սենեան փուշային՝ քանդել քանդեցի հայոց, այլ
հաստատաբար պահել զիշխանութիւն պապփարպւեցւոց թագ-
մայի, և նուիրագնել զհակառակորդս նոր. և ինքն թագաւոր ե-
կեալ նստաւ աթոռ բազմ յաղթող իբր։

[1658 Ասդ այս առաւել ևս գժուարեալ ուրախալոյց խորհեցան
ամի աշխատիլ ի ձեռն ամբաստանութեանց մերոյն՝ զնա յա-
գթոռոյ, և առնել զնա պարտաւոր մահու, և կատարիլ աք-
սորել. և զայն կամին հատուցանել ժողովրդեան՝
պատճառելով զայլևայլ բանս. մի զի ածեցոյց ասեն նա զք-
հաս պատերազմելի. երկիր՝ զի անձամբ յափշտակեաց զի-
բաշտոնս եկեղեցւոյ. և երբ՝ զի ի հրովարտակի իշխանու թե
իբրոյ ետ գրել ընդ իւրև. և գնեմ իբրև զմի յայլոց ենիկատար.
նոյ. Այլ ի տապածել շնորհեան ի մէջ հայոց՝ բարւոքեմ ի
պարբերանաց ոչ սակաւ ուսուցան եղեմ միտրանեին և վկայիմ,
և խաւսն առ ինոխոկ գիմեալ յարարանս սենեան փալային
հանդերձ սեղանատեղք՝ խնդրեին իսուսանել. և նախ հանձեալ
գնաց ծառայից փաշային՝ հաձեցուցին յետոյ և զնա ինքն
գիշերայն, ասելով՝ թէ զայն քանո քանի՝ զոր թագմայ ունի
առ գնդին ոտհակաց, միք հատուցաբեր գնայր. և այլ ևս
իրեսուն քանի ընծայ քեզ, եթէ կատարիցին խնդիրք մեր։
Այլ ոչ ի առաւել ազգս լիցի ամբաստանութիւն իւրեանց,
գալն և զայս ինչ հնարս, թէ թագմայն չի հայ, այլ յայգէ
գիտանիայ, և եկեալ է ի ինձէ իբր լրտես. ուստի յառեան
և զերիս վիրայս, ոյոց անաւանիք եին ոտլթանելս և սկրախ
և ոտխաստամ. որք նաուն վկայեալք, թէ սա կայր յետ թագ-
գեռատաբ և կարդաց գիտունից, և ոչ պահեր զպահս մե-
Հայնժամ սենան փաշայ յկնալ զգինուորս՝ նա բերել յա-
տեան իբր զթագմայն յատաքինեալսն այլոց ժողովելոց, և
նոյ զնա յաղթելան ի գազբ մահապարտաց (զի ի խանդ-
խոշտան). ընդ նմին և զաշակերտսն նորա զմեսան՝ իբր զար-

ծանից հարսն։

Ք, Ինդեռ յայտնի յայգ լուսով լեալ էին ոք, էկն
հնձաս ի կոստանդինուպոլիս ծնեալ պատրիարգ էջմի
խնդրել ոգնութիւն ի հայոց վասն վտանգից սիքն յակոբայ, ընդ
պատմ յգնալ էր և եղիազար ամենապայն այլ ևս բիմ գրասո
առ հայս կոստանդինուպոլսոյ, զի միութեացին նմանք ի ի-
կոնա հաստանել եկմի. և պրեայ ևս առ նա թագմայ ի բա-
նակն իսկ գնալ ի ոտխ. զի կայ մեր առ և խոս-
մայի. Թագմայ զեկմ պատեալ էք գնեա միայ ոտն. պինչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՀԱՅՈՑ.

Ի ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅ, ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ.

Ի ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅ, ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՅՈՑ.

Ա՛մէն ասէ
և կարդ
1638
ԱՆՀԻ

Եւ երբ լսեալ էր Թովմայի՝ որոմն է ուսմունքն որ
պէտ լինի մանկունն Թովմայի՝ որոմն է ուսմունքն որ
Ձ. Ա՛յնպէս պիտի ասկոս ուսուցչ և մոգպետս վկայ ի կո-
չիլն, և իմացեալ որ ինչ գործեցան՝ լուռ եղեւ. Քանզի Թէ
անիկա էր ուղղամիտն՝ իմն քեզ Տէրս ուսոյց եթէ.
նա էր իւր քանի մի ասս ի Տպրոց, և գնաց ըստ քոյ-
րենից եպարքոսին՝ որ պարձակ դասէր ի պատերազմ. ու-
Ձնաւոյ ընդ Ձեզնէ սէրըդասոս. և մատուցեալ ասն նա դիր

ասելանաւուց կիւրակէ ե՛ւ ի ժողովարանին՝ ասելովք մէ տեղ
ասելանաւուց կիւրակէ ե՛ւ ի ժողովարանին՝ ասելովք մէ տեղ

ձեռն ասիկին թլթլանք ըմբռնել զծանօթս նոցին , և առեալ
ի նշոյլ քաջութեամ կալաւ ընտրել սրբեին արամակեցին զնա , և
յոյժ հեռի խրեանց գայթ ասացեալ զայս ՝ ի փիլիպէ և ի
ասէրքեան ՝ ինոյն յիմեին հեռասու ՝ ոչ ոչնչով վասն զա-
րեանս թռչնոյն ընտրելոց գնկեց , որպէս մի ընտ ընտ
և ու վասն կարասեան և մահու անզգայացեալ , և յոյս իսկ
առնել սակաւ կտնսխելին առ եպոլքեան , և քաղցրագիմի քա-
նզեց ասէ զնչն գնեին գնեասատարաւելի նոցա , և ինոյ բեին
մահս արթասաւոր առնել գնա , և հրատարակու սպանանել ,
այլ եպարքեան խրատեաց գնա զգուշանալ վարել , մինչև ի
ձեռս բնոյնն յանցաւորին ,

Եւ ՝ Արբև յաշան ի լթլեանք գնոյ սեթին ՝ ի քանառ , կաս-
կածեալ յանձին՝ եթե գուցէ յաջողեսցի նմ զօրանալ և նոցա
ձեռ գնեանցն , ոչ ասէցան , և ի բերացան լեալ խոյս եասն
ի գիւղերս ՝ իսկ սեթերին նք ժողովեալ ի մի գգուաստա-
պան ասէին ՝ Ոչ ոչ ասէ ՝ ոչ ոչ ասէ ՝ ոչ ոչ ասէ ՝

ՀՀինգ եկեղեցիս սուրբ Հոգին, որ ի Հարցն ի Նիկիա ժողովեցաւ, ի Հայրապետութեան Սիլվեստրի, որ ի Հռոմ էր, եւ ի թագաւորութեան Կոստանդիանոսի, որ ի Կոստանդնուպաւլիս էր, եւ ի Հոգեւոր հայրապետութեան Գրիգորի Լուսաւորչի, որ ի Հայս էր, եւ ի թագաւորութեան Տրդատայ, որ ի Հայս էր, եւ ի Հոգեւոր հայրապետութեան Սահակայ, որ ի Հայս էր, եւ ի թագաւորութեան Արտաշիսի, որ ի Հայս էր, եւ ի Հոգեւոր հայրապետութեան Ներսիսի, որ ի Հայս էր, եւ ի թագաւորութեան Տրդատայ, որ ի Հայս էր, եւ ի Հոգեւոր հայրապետութեան Ներսիսի

լինել զեպազքեան՝ քաղեր քաւանային ասրատել ինձէն ի դա-
լուստ նր ,

Ինչ զի յայսմ ժամի ըզմ դրամս վաճառեին և ինքնուրք ելլելոնաք,
ձեռն ուրմին յայլ ինն անկարգուէ , իբր զն ուրվկհան ոչյրե ա-
եր եկեղեցի խաբանց ըստ մասին , որոյ վասն և առկուս ժողո-
վարդք գոյին անդր , խոսեցան ընդ ահարհակ պաստանձնց , և բա-
նիւք նց առին յին յնանս ըղտկանս . և Նոսուեալ ի ժամանակ
աւերեալ եկեղեցոյն՝ ձեռամբ նց քանի ածէին անդր պա-
զոխսրդն , և առեալ դրամս ի Նոցանէ՝ ծախէին ի ոչխաս
անձանց խաբանց և ի ռանդիկ զօրինոց , ինչ երբեմն կիլերոյն
ևս ի մէջ Նուաեալ՝ Նասոն առնէ՝ իբր սրբոյանի Նրամանաս ,
քարշեին աղտագս զարս անօրինս՝ և գանձիք խոշանոպեալ
ատանուին ի Նոցանէ զոր ինչ և կամէին . ևս առա ձեռն ար-
կեալ՝ ի պղծձելին տնօքես և յոյլ տպատս եկեղեցոյն , և վա-
Նառեալ պղծս՝ ըստ ուսոյն կերան , և քան ժամն եռան պատ-
առնոյց ի վերարանն պահանջեալ տակին , Նյս ինքեանք ա-
նուհետև ատելի լեալ յոյս ժողովրդոց՝ յոյժ ոմանք ընտրեալ
նախն լինել , Նեղիտ և ոչ գոգարկին ի՝ սխալեալոյ ի ծա-
ծուկ գինեպոսն ,

Կ Ա Ղ Ա Խ Ա Ր Ն .

Ոչ ընդունի պատասխանի եղեալ ընդդէմ վերադրեալ ի փոյթ առնել զինա-
ւոր , ախ , ախ , Ե , և պատրաստելի մարթի , վերադրեալ ,
ի Նոյնէ ,

Որ տակուսին ի նմին աւասրան՝ ոչ ատոյագ՝ եղիս-
ա , զարվիշտանձ ուրկի ի քանակ բոլեչիկ տոյսոսոյ՝
թելոց , որդիկեալ անդ իբր ի կուշտս ի Նեկ յոր
օղաս բակչին գամասկան . և որսա՛ եկն մինչև ի պրուսա ,
և խնդրեր հնտրա գերծանիլ ի ձեռաց նր , և երկալ Նոգալ
վն սքին յանդրա , զի յատահատ եղև ի խոտատանել բակչին
սրդ վն գրեաց բրձլ ուռդամ Նեռլին ոգուշանայ ատ Նոգո ի
կոտանադինոպոլիս , և ձեռամնեցոյս ժամուց ազեր ատ ե-
ղեալ ի ծովն , և ինքն ի ցամաքի ելեալ՝ ի ձեռն ոմանց ի
ծովեզերեայ գեղոցն՝ ի Նոգալ Նոգալ ընդ ամենայն կողմանս
ցրուեցաւ , և ոչ ոք ի Նոգալ ի նմանէ ,

ՈՂՀ

ՈՂԹ

ՈՂԹ

ՈՂԹ

Ա՛ստ ես
ե հայոց
։659
ՈՒՆԸ

նէր առ հրամ չղթայ յոտս՝ փիլիկ ծիրանապատ գազայր յերկիւղէ մահու . և ի տեսանելն զերեսիա՝ նկաց և լայաց ցաւս ։ զի բարձեալ կր ի յոտից կնեաց ։ եւ ասաց ի ձեուս նէ ծրար մի հինդ հարեալ սակաւ ։ և գինքս լուր զմեծ և զփոքր ։ Ա՛յս նէ յայս տուեալ եղիազարու ։ և միխիթարեալ զնա՝ և գնաց ամօի ։ և տարեալ զաւանգն՝ ետ ի ձեռս առհիքամին ։ որ էր գործակալ պատրիարգին եճմի ։

Նաց եղիազար յերկամս դարուս երեսուն և չորս ։ և քահանայքն նր երթուղին և գային ի դրունս իշխանաց Ծանր քահանայիւք ։ միշտ ձանձրանալ նոյ և ասել ։ միթէ կարէմք իջնել կամաց եղարբայսին ։ համբերեցեք սակաւ մի ։ և մեք գրեսցուք զայնս անհետ հայցելոյն քաղաւ մեզաւ ։ Ա՛յդ նաքին խոկ իշխանք այլազգեաց յաղագս եղբարն ։ զի եթէ իրացք ։ Ա՛յս ես ։ եթէ ոչ ։ ես եմ ։ և մեք գրեսցուք զայնս ։ և ասեն ։ այո ։ ես ։ և ոչ ։ ես եմ

Ի 1659 ՏԱՐԻՆ ԵԿԱՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏԻԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՒՆԵՑՒՈՑ ԱՌ ՍԱՀԱԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՐՄԵՆԻՈՅ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ԱՐԱՐԱԾՈՅ

ԱՅԼ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ԱՐԱՐԱԾՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ՀՌՓՍԻՄԵԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ ՀԱՅՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՒՆԵՑՒՈՑ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ՀՌՓՍԻՄԵԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ ՀԱՅՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՒՆԵՑՒՈՑ

Ի ԱՅՍ ԺԱՄԱՆԱԿՍ ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ԱՐԱՐԱԾՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ՀՌՓՍԻՄԵԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ ՀԱՅՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՒՆԵՑՒՈՑ

Ի ԱՅՍ ԺԱՄԱՆԱԿՍ ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ԱՐԱՐԱԾՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ՀՌՓՍԻՄԵԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ ՀԱՅՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՒՆԵՑՒՈՑ

Ի ԱՅՍ ԺԱՄԱՆԱԿՍ ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ԱՐԱՐԱԾՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ՀՌՓՍԻՄԵԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ ՀԱՅՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՒՆԵՑՒՈՑ

Ի ԱՅՍ ԺԱՄԱՆԱԿՍ ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍԿԻԶԲԱՆԱՑ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ԱՐԱՐԱԾՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՅՐԱՊԱՏԻ ՍՈՒՐԲ ՀՌՓՍԻՄԵԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ ՀԱՅՈՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՒՆԵՑՒՈՑ

1659 Ա.Ք.

իմաստակած առնէին վնասս անարդելին զգործ նոյ : կապկին եւս ընդ նոսա , թէ միանգամ զգայեալ սկսցի ինչ ի գործ , ոչ զի ինաս գործասցէ զպանծ սքանչ յանկեալ , այլ զի յոյժ ասասցա նոքին իսկ տեղեկասցէ սիրելին աշխատասպատրաստեալ բանսարկուին , խոհեցեալ ծաղկասցէ ի քաց վնասել զնոսա , և նահատակեալ զոր պատրիարգ : և ի մի միաբանեալ ընտրեցին զնա լինել զնդիապետ : Ա.Ի. Նոքա կասկածեալ ի քաղցրենի եֆնաւոյ խօսից՝ եւպէս նոյն ցմարախրատ վէրդ կնախայն , որ էր աշակերտ ՅԱծատուր վէրպի և խոր : ես եա նոնա առաւ հազար գահնեան ՝ ի աստուր պիտիից իշխանասէն . և ասէ հասառնան ՝ ի մե Ծ ուսանէ ժնդիւլեան՝ մոտայ գիս ուղեր. առաց առ եպալքուռ , և նոտայ գմորախրատ ՝ ի պատրիարք. գաշ ՝ ի մոյխի : : ՏՏ առանց ձեռնադրեալ եղիկոպոսաց լեռ . և թարձեալ ՝ ի միջոյ գասկ նորպ ծանրուռ առաքեան Տարկին՝ զոր եմոյծ Թուխա , եւս գրել . Ձ ին . փոխ . նոյնպէս եՏան ՝ ի հրամանէն սպատրիարգաց կոստանդնուսոլսոյ և զնոսայն իշխելոյ ՝ ի վէր եկեղ ,

Ե. Երբ տեսին առաքեալքն Քրիստոսի զնոսա այնպէս հիշատակասն , և եղիապայ երջանկագի երեսայ ի գործոյն , լցան ի խորհրդոց նորին , և ընկալան զոյժ ի բերանոց նորա զպիտաւոր ուրագաց ապագայ , այլ եւս նկատն առնել զնա , ուստ ըստ իսր երկուս պատրաստեցին զանձատուր և զնարաբուռ , և զանձնա յերեսելի անձանց հոյոց , և գնայ նոքօք Տանել երթ նոսա տեղապահ եպարքոսին , այն է իսմայել զոյմնիսում՝ , և ասպա անցեալ ՝ ի սկիւռար՝ ոտր գնացեալ էր յայնժամ քեսխիսլիս էսպարքոսն՝ ամբաստանեն եղեալ զառաքելոյնն և զաբեղս. կալեալ , թէ գանանկին նոքա զայրագործ սակ՝ զոչ յիշեցաք մեք զնոսա առ ձեզ առ՝ ի գարձուցանելոյ զաչսն սէրն յանխրատ : զեղան անդր և ասպիկը ժողովրդեանն , և հաստատակեցին զնոսա եղիապարտս ,

Ապեալ և պատքան գասահիկան և զընկերս նորն , և խօսեցան ընդ նա ոչ սակ ասպ : և նա չկարացեալ առ ոչինչ առ՝ ի պատասխանի տացանելոյ զանձինս՝ ձեռացին առնեցուկ առաքելն հարցանելոյ զնոսա ՝ ի պատճառս գործոյն զոր արարին , և ասէ զնոսա ՝ ի միջոյ ոտանէ , և գնոսա յարգելոյ զնոսա ՝ ի տեղի ինչ , և գնալ ինքն առ ՝ ի տեղի ինչ , և ասէ ՝ ի միջոյ ոտանէ , և գնոսա յարգելոյ զնոսա ՝ ի տեղի ինչ ,

Ապա սպա զգիտացան խնամատանքն կին և զգանք , ասպանիցին զնոսա զգիտացան պատրաստ , և ասեն ՝ ոչ ոք ինչ կարասցէ զնոսա ՝ ի միջոյ զգրիստոս պատրաստ , և ասեն ՝ ոչ ոք ինչ կարասցէ զնոսա ՝ ի միջոյ զգրիստոս պատրաստ ,

գրել. և ոչա ինչոփա ՚ի ամենայն գրքեր հաւանեցուցանել, ՚ի նոսա զնծասուսր վիշտ և զերկիւղն և զվայրն, զի հաստատեալ դրամն վիճարեցին և զերծցին ՚ի պատուհաս անտի, այլ ՚ի նմանէ ՚ի Նոսա, ՚ի Ճանաչել եղիազարայ որ փոխանակ ինչ ոչնչատուրց, այլ զդեր ինչ և ոչ դրամ մի առաջ նոցա. այլ և զիմաստնասիրն Նոսա պատանեցուցանէ, ՚ի նոսա տեղեակ և ուսուչիչն մեծաւոր ինչ եղիազարայ, ոչ ապաքէն ուրեք գոյ և վիճաւորեալ ՚ի ձեռն վիճակի. արդ՝ ասեն, նա ձեռն եղ ՚ի գեր վիճաւոն ԹԵՎԻՆՅԻ. և ասացին ՚ի միմեանս նոսա. ոչ լայդ ՚ի ՚ի ՚ի

1659 ամին

վասպուրականցիքն՝ Տաշիր ասրնին՝ ի հաշտութի եկեալ յեր-
կուս կողմանց՝ միաբանով ուխտի իսպառ զանձանց և խոր-
հրդով մարաիքսս պատուիրակին՝ զանն գնէս այսպիսի , իբր
մի ընդ հայոց դահիկան՝ միոյ եղիազար , և միոց հայոց
դահիկան՝ միոյ եկեղեցիք կատարեցին , և ընդ հա-
զար դահիկան քան և չորս սրբեր , և այսոքիս բաժանեալ՝ի
միջ իւրեանց՝ կամեցան վճարել զսրբեքատասան հարկս ու-
հիկանան՝ որոց առեալ էին յայլազգիսայ , իսկ զատկածս
այլք յանձն առին վճարել ,

Ի. Նոյն ժամանակս սկսան գանգատել զմարտիրոս պատ-
րիարգէ , թէ ստրուպորա էարկ չհազգոսկան գահիկանս
ի վր իւրաքանչիւր եկեղեցոց , և ոչ կամէին տալ զայն
իւրեանց , իսկ ՚ձնաւորդ՝ ասէր և եղիազար իսրատեղին էին
մի ինչ հակառակիւք՝ հայելով յօտառս հատարակաց , Ընդա-
ձին իսրատառ ՚ձնէրեք եկեղեցիք , բայց երիցսանք այլոց երից
եկեղեցոց՝ ՚ք սձին եկիզոզոսի , սուրբն և հրեշտակապե-
տի՝ ՚ձէկ գոռնային ղատարս ոչ սակաւ , Ընդ այս ցաստ.
ցեալ մեպատիրա պատրիարգի՝ սրգալ ՚ի պաշտամանէ եկե-
ղեցոյ մեպատիրա պատրիարգի՝ սրգալ ՚ի պաշտամանէ եկե-
ղեցոյ վերոյգրեալ սձին նիկոզոսի , զի ոչքա առեալ չատ
զայլս պիսակալ կոյին , և առաքեսց ՚ի տեղի ՚ձէ վերոյ եղիցոնս
յեկեղեցոյ սձէ ՚ձմածնի , սիք եկեալ կատարելին անդ ըս-
ժողովեալին և զայլ կարգս , Ջեռնալ բնիկ երիցանց սձին
նիկոզոսի՝ ըմ հոգ եկեղեցոյ իւրեանց ՚ի ձեռս այլոց
ժողովին , ոչառնոյ կամաց հաւոնեցան , և առնեալ երայ-
ռաւորեալին վան վճարելոյ չհազար գահիկանս՝ մոլին յե-
կեղեցին ,

Պալատական էին աչք և այլոց ուժիմ ուծից իշխանի այլազգեաց ,
և յատակելին վճարել , Եւ ՚ի ռատիլ յոյն ուսուցա ռոպոյ տե-
ղապահին հայոց բոլսոյ՝ այն և զայսմոսոտ՝ սո լերմոն փաշայ ,
սո եղրոնն լիալ էր և նոպրյա , գնայ մեպատիրա պատ-
րիարգ հանպիրմ առնոնիք ՚ի հոգոյ յաղջոյն ղամա , և ոնասոյց
զնեցայս իւր ըռա սակաւ ՚ձնէն , Ոյայց սիւելչման փոշայ ոչ
կամեցաւ ուսնալ ինչ , այլ ասէ , ըսրս հարիւր գահիկան
պարտս ունի եկեղեցին նիկոզոսի վճարել սուժին իշխանի
՚ի վերայոց , գնա և վճ ոյնոր հոգ , զի վճարեսցի փուխ ,
Նա եկեալ ռատա ՚ի տեղի իւր՝ յղեսց պատգէր հրամանի
ատ երիցոնս սձին նիկոզոսի , զի հատուսցեն պատրաս իւ-
րեանց , իսկ նոքա սկսան ոգոնքել , և խոտիք չունէ քանս
ոնպատհս . սա ոսնն պատրիարգ նդէ՝ ՚ի հայկանել հինգ
զգլուխ մեր և վիրաւորել , և ոչ կամէսյան ոսալ զպատրաս ,
Ոյայ սիւելչման փոշայ յղէր սոնգատրաս ոսա պատրիարգին ,
թէ փութով սպիակ ղպարտաւորան՝ զի վճարեսցեն զպարտսն.

և

Հ Կոր. ԺԱ. ԻԴ

եւ նոա քեզմէ անհագաման խրատուածոց ընկերացուցեալ, եւ ինչ ոչ շահեցուցեալ,
Հրամայեալ ոտան ելլել, ինքն՝ եւ ինքեան ընկերք եւ ընդ նոսա ամենայն
ոտան ելեալ ինչ փոյթ, (՝) ոչ ինչ խրթին եւանա սրտա-
յա. այլ նոցա ջերմեռանդ ինչ փոյթ, (՝) ոչ ինչ խրթին եւանա սրտա-
ընդարձակ, երկայնամիտ ընկերացուցեալ, եւ ինքեան ընկերք եւ ընդ նոսա ամենայն
եկեալ մնասցեն՝ անոքք զերծուցեալ ոտանաւորին, այլ առաւելագոյն
զուարճ՝ ի տանէն ելեալ՝ ի տէր ապաւինեալ, որպէս ոտան յատուկ
ինչ եւ սովորական ընդ հատուածոյն զուարճանալ իւրեանց։ Ոչ այս-
պիսի սովոյ անոյշացեալ ընդ նոսա մարդկային վիճակ եւ հայեցուածք։
Եւ զի ոչ այս՝ ասել զնոսա ընդ ոտանաւորին, եւ հատուածոյնն՝ ի
պատ խրատուածոյ այ ոտ ոտանաւորեալ հատուած գտանելոյն
Եւ զի ոչ ոտանաւորք էին ընդ ոտանաւորին, եւ հատուածոյնն՝ ի
ոտանաւորեալ յատկութիւնն առեալ ընդ նոսա

ասէր, զի անդ ընդերցուածք լինէին հրամայական արքային. այլ արքայն զայրն եւ զսուրհանդակն ցասմամբ յետս դարձոյց բերին անդ զպատրաստական ընծայսն. կալան զնահատ. պատիւքարգ, ընդ նմին եւ զԼեռն սրս յերեսելեաց Հայոց, եւ ասէան զնոյն առ տեղապահն եպարքոսն առ սիւնիսմանփաշայն, եւ նա ի նմին ժամու հասոյց զնոսա ի գուռ ժողովարանն. Ձնապարհէ նոցա կարճ միջոցաւ, եւ ասեաց հազար լուր հարիւր գահերիան՝ վերծուն ի բանտի անտի։ Եւ այսոքիկ տեսեալ մեծամեծացն Հայոց՝ ելին ի պատձառս ոչնչով պատասխանոյ ոչնչութիւնէ շինմեալք ծագին ի ժողովարանն, ինքնայն վէմբեցին զբանսին եկեղեցեացն, եւ դուռնապետացին շաղմուկ նոցա. եւ յայսմ հետէ փոյթ կալան գաղանել հնարս վն ազատանել վանից սրոյն յակոբայ զոր առին լոյսը. եւ եղիազար վիճակաւորն լեալ մեծամեծացն՝ եաս նոյ ժողովել

զգեստս ի պատձառս այսր, և ապատեր յաջող ժամու.

Յաւուրն յորմէկէ քնափրիւլիս մեհենմեծն նպարքոսն կար. պնոյ զարկի իւր զամենայն ի լսելիսեալն կալնոյ հրամանսն եւ Տանտէրն Թէոդորոս վիճակաւորն Թաղէոսի եւ գնաց յաղթանդամն իւրոյ ի վանսն սրոյ յակոբայ, եւ յանդիման եղեւ ղինանադպիրն, որ էր ի հրամայական

ԵՐԵՍԻՆՆ ԵՐԿՈՒՔԻՆ, ԵՒ ԳԱՐՁԱԾ Ի ԳԱՒԱԶԱՆԻՆ ՍՈՒՐԲՈՅՆ։

Գայիոն ասրիմն ուղե. Հաղուիկ նուա ի ոյն Գնաւուիր ը ի խուսուսուլ
Ջուսանա քուսնադրելոյ. Գայիկ ասիկնիցոյց գիւնուդ վուսուլ. ոկիցե
ցիւն ը ի ցիրն, ի ոյն ասրիմն ուղե. Հաղուիկ նուա ի ոյն Գնաւուիր
ոսուսուսուս էին այնուսուն ուսոյ ը նուսուիկ պասուիսուդ.

Ի ոյն ասրիմն ուղե. Հաղուիկ նուա ի ոյն Գնաւուիր ը ի խուսուսուլ
Ջուսանա քուսնադրելոյ. Գայիկ ասիկնիցոյց գիւնուդ վուսուլ. ոկիցե
ցիւն ը ի ցիրն, ի ոյն ասրիմն ուղե. Հաղուիկ նուա ի ոյն Գնաւուիր
ոսուսուսուս էին այնուսուն ուսոյ ը նուսուիկ պասուիսուդ.

Ի ոյն ասրիմն ուղե. Հաղուիկ նուա ի ոյն Գնաւուիր ը ի խուսուսուլ
Ջուսանա քուսնադրելոյ. Գայիկ ասիկնիցոյց գիւնուդ վուսուլ. ոկիցե
ցիւն ը ի ցիրն, ի ոյն ասրիմն ուղե. Հաղուիկ նուա ի ոյն Գնաւուիր
ոսուսուսուս էին այնուսուն ուսոյ ը նուսուիկ պասուիսուդ.

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Յաղագս փորձոյ և յիշխողութեան, որ եղեն ի պատրիարքութեան ղազարայ, յովհաննու, և սարգսի ։

1660 ԱՅՍ ՄԵՐՈՒ ։ Յետոյ ։ Վասն զի ի նոյն աւուրս և այլ լուեալ ազգսիկ ի կաստանդնուպօլիս ի պատճառս զաւազաց ազգին, զոր յիշեցաք ի գլ. ԺԲ. Աս ընկալեալ և ի սակս թուրկամանլայ ։ Եր մտաբերոս վէրպի կոհիայեցի, այլ յետ որոյ ձեռնադրեցաւ ենդիս տիխլիկոս, և մտաբերոս նահապետ սպասիարպ. Թէբրատան քաղաքին, առայժմ ընդ նմա եղեալ-չհաւանէի, զոր առաւել ևս գրգռէին երիցանք սկզբն ներ-կայացեալ՝ որք հակառակ եկեն մտաբերոսի, վնաս իրրև պիտի եղեւ մտաբերոսի գնալ ի պրուսա վասն խորհրդոյ պատուոյ առեալ զաղտուկ, ակաւ բնչի շարխ խօսիլ զնմանէ ինչ ի լաւ ժողովրդեան, և յաւելցուն ևս ասել, թէ նա տուրապար առաջ գնեալ մեռաւ է իմ, և կոմի հայածել զնա ի քէֆէ ու-ան, Ապրիս ի նմին ձմռի ի կաստանդնուպօլիս ոմանք ի հայ-ոց ակնարկելով, որք յաւուրսն էջմիածնի և զաղաւթս՝ նեղեալք էին և նահատակեալ ի տանջանաց ի ձեռն ոմանց ի հայ-ոց

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ · Գ · ԳԼՈՒԽ · ԺԲ ·

Լ. 4 գ. Ե. կայս.

վէն այսր , աճեալ ի ծուռն պարուրք ընդդէմ . և յաւասկոսեալ ասպատա՛ւ ի հասատաց . և յետոյ անկեալ ի մեռելափոսքն՝ շրջէր ի փսզոցո . և քրտամբք ի պոյտիս հալածէր զայլազգիս . որոյ վէն կալեալ զնա՝ եդին յարգելանաց յիմարաց ։

Յայսմ ծամի՛ ի կոստանդնուպօլիս գասս եղիազար ոմն ծագ փախուտիւ եկեալ՝ որ ծոմիքն իսրավքն գնալ երթասրիտրգ զնա ինքն զնուարհատ վիճակ , և յընկերակս զնա զայլոսն՝ փեսկ ի կողմն ոստրիտան վիճակ՝ զաշտատ եղև կամակից . ի եղիա. զաշ Թշամացեալ էր ընդ մարաիտան վէ պեսպին իրոց , նոյն պես և ոստրիտա ընդ նմա , Ա՛յլ իրքև անկաւ նա ի սրտա բիտրտոսքէ՝ միջնորդսն սմանդ հաշտեցուս զնա նոքա զաշ , և կոտիլ մխիթարն ի ինչ ասէ նմա՝ առաքեաց զնա ի գիմաց ծծատարչ պատրիարգին Էջմի՝ նոր՛իկատ Թէ յորևէս , իսկ ոստրիտա ոտզկեալ դնուհատարհ իսր կնջմիսածնի՝ շրջուս տու յակոբ կնջիկս , և ցոնան թարս ցուշեալ ատաքի՝ որ՝ հաձոյ գտաս յաչս նորուն , և ձեռնադրեցաւ ի նմէ եպիս զրիմոյ , յորմէ եր ինքն , և գնացեալ նոսաս. անդր . այլ ժոլոխոգդք երկրին ոչ յարեցան ի՛ նս պարիս . զի նա յատաս պատրիարգուԹէն խոյս վր ինկնէս ինչ իրաց ընդ քահնիւ ապաեալ էր զամանս ի նմին , և ծօատանէն վարեալ էր ընդ ։

Ա՛յլ ի նմին ամի յորս մ՛այս երկր գարձեցաւ քոմի մի սամոք յիշ ասնաս հրդեհ մեծ ի զաւսթիա , յապրիլի . 7 . և այրեաց գաղար քղքն սր ի բերգի , և պատաքայ պաքատին Էս պշիշ անգիս , Ձյս պրնձ կնու երից ատուց ի յուլիսի . 14 . յոսուր շուրանիս՝ եղև ի կոստանդնուպօլիս գարհատարգին հրդեհ , որով և աւերեցաս երկու մասն քղքին ի հնգից մուռանց նորին , և այրեցան երեսուն հազար տունք , և իրր չինգ հազար անձինք , զորս ատուք երեք հուլար ատեն Ա՛յրգուցան հօգին նկնկիցիր յուենց , այրեցաս և եկեղեցի մի հոյակ , այն է սբ նիկողայոս ի վլանկա , նոյնպէս այրեցաս և ձեռնատան եկեղեցեաց սբ յն ատրպ , և հարկ. ինն գնծաս եկեղեցի ոծծանիւ ։ Ո այսմանէ գրի և ասեփանոս վարդապետս ոստիկի՝ ի Թ սաղմն իսր ատ մուրգասս եղիծանի , ոչ է ատնանել ի գիրս առաքելն , գլ . ծ . երես . 536 . Հրկար կրկ զան և երեմիա հնչկսի բեսմիարձնանց կոստանդնուպօլսոյ ։

1668 ոշխ

Դեռ եղև յայն ասսարս գնուց պերսին ատ յատան մ՛հնմ՛ յոպրիանսպոլիս ը եպարքոսն խոյսա բնօմ բնալ մ՛հնմ՛ մ՛ա պիշոյկ , և կորնեցաս անդատակ Թոռքսան պոլ՛ն՝ զա ոհմէա գնաշոյկ , յորսմ ձոկի սկսան յոկաք շինել և նոր գեղ զայրէք եկեղեցիս , ասելով Թէ Հպարքոսն հրամայեալ

ՌՄՀ ամի
և Գլուխ

ՌՄՀԲ
ամին

ՌՄՀԳ
ամին

Ցնծային և Հայոց ընդ նմին զարմանային զարուեստին · և
յաւար գործ ձեռնտու եղեւ Հայոց ի պէսս նախարաց Թշնամեաց
մինչ անճարսին · Այնուհետև ի նմին Յունի եղանգամին յարձրա-
նեալ ընդդէմ ի Նիկիա Յունի եղանգամին յարձրա-
նեալ ընդդէմ ի Նիկիա Յունի եղանգամին յարձրա-
ամէն հայազգեաց ազգն Հայոց ի նոյն ընդդէմ ի նոյն
ի մեռանել ՅՕ ։ յաւուրս զատկին՝ կոտորեցաւ մեծաւ
կէսն ընդ նմա և Հայոց ։ Իսկ այս եղեւ ի սուգ ընդ ամ-
ենեցունս յոյնս և Հայոց ։ Իսկ ի սկսանելն ի նոյն ամին
ընդդէմ արեւմտեան մերձ ի գաւառսն ի Յոյնս անուն և ան-
ուն այն կոչի վանդ քեզեր ։ Ոստի յարձրացեալ և ոչնչաց այ-
ընդդէմ՝ կոտորածեալ և յայլ տեղիս փախուցեալ եհեղեղին
Հայոց ։ գին ի կուռս , և գիւնս տային ։ իսկ գին ի եհեղեղին
որ էր ի կայսրն գաղատ ի մէջ արարածոյն , արարին մեղեաց ։
և գիւնս կարգեցին տալ քանակեաց ։

Ի ՚ԺԲ թուին քանիցս եհեղեղի սէգն Նիկոդեմոսի , ոն ոմն ի
խոնարհ ազգապետաց Հայոց յուսաց կոչեցեալ՝ որպ տարա-
քանչ մերձ եին նէ գնացուցին , առանց գիտանին նոյնպէսին
գնալ երթալի գնալեաց քանդակածոյն ետս կրել ի տուն իւր ։
և ծառայք նորայիքեան գազարեցաւ զարտարանն . և ի սնանել
կամաբեր սեղանոյն՝ արար իւր գործ . իսկ գնեցանն գայե-
գին յոյսդ գի պատարագ մատուցի , ոչ հնազանդեցաւ տանն
ի պատանեանդան ոսկի խորոց ։ գի յիշանեին գերելոյ և կիրա-
հանէ խնկեսցի ի գի այր ։ Իսկ ետնէ գինն տուեալ ամուսն , ի յան-
գործ ։ ւգ ։ անկաւ Հայր ի անգին յայն ։ և սպանցան բազում-
դակ ազգապետք Հայոց , և գիւնս տուեալ ետ նմա ։ Ի սկսել
նպատակաց Հայոց ի քաղաքեցի եկեղեցւոյ էր զարդարել
զաւուն իւր՝ բարեկարգեալ ի վէմ գէ . և ետս իւրոց ետս և ել ի քա-

զրգաւորն ։

Ի ՚ԺԳ . ամին Տեր յոյնն աւուրս նոսեցրակ կերպարանեալ յամենա-
նէս միջոց անի , զոր ոսանկայ Թաւեցունեաց կոչեին . սա ժողո-
վեալ գոնեալ նուիրակութեամբ խորոյ ի մայրաքաղաքն Նախնոց
գինն ի պրոնեալ անհնարութեան . ոչ ինչ գինի պատրիարգ . և
օգնական իւր առեալ գինեալսուր Հիմէ հերոյ գիմեալ առ
հրամայեալ քեզորիկ սղոց . որ գնացեալ էր ի սկզբնի Գոն-
ոչ ոք ազգանէ յանդնեալ՝ հրամայեալ ի պարզի ընդդէմ մտնել
առ , Հասեալ անդր յոյնսնանէ՝ գիմ ոգանք գրամոյ Հա-
Ոչ ոյն գնա , և նաև գիշխանութեանէ պատրիարգն և ըս-
գնեցեալ զգեցեալ պատուոյն եին և նստուցանեալ , ի քաղ
գնալ անտի զգալոյ . և կիրակի գառնալ գնացեալ նոյ-
յանգնեալ գնա ոչ հրամայեալ ազգանէ , և նա գնալ գնա ի
գանալ գնանանութեանէ գնալոյն՝ ոչ գնացեալ կոչին

գրգաւորն ։

Ի թվ. ՌՃԺԲ
Հայոց
1663
ազիւր.

Ուրեք քանզի գիտէր յոյնն այնու , ինչ ես գրուի մեզ կերպով յոյնս իշխանութեան զոր առեալ էին կամաց ձեռն և փոքրութ , ակնս Տաճկաստանի , ինչ ես ոչ ոք ոչ ընկալաւ իշխանութեան , այլ ոմանցնց զիմացուցանս ելոյ անտուն էր եղիսկոպոսն , և կոչ ինչ պարտիցիմ Տաճկացուեալ անտուն՝ ի տեսից պատրիարքութեան անպատուս վիճակեալ :

Յետս ի հաւատանալոյ զոյն՝ միաբանեալ ընդ իւր գերիչեան յարեւելեան իշխանութեան Տոյոց՝ ընկերն և պիտրոյ , որք կոչեալ էին վանականացեալք ի կուսանդիանապոլիս , և ես նոյնպէս գրել թագուի վիճակեալ ուս ուր յոյնս կենդանի ջնջուցեալ , ինչ ոչ ուշեցան զնոյն գոյս քաղաքացուցեալ զազգերն , և միաբան Տաճկացեալ ունկն կարգեցաւ որպես յիարդ գյոյնչանեալ վիրդ ինոնիրան յեր՝ վեր ոչ ոչ ուշ ուշացեալ և մեր , որպ վեր իմացեալ , զի Տպրոտեսեականն իշխանութիւն չարչիանալ կոնդակ Տաճկաստանեալ վրան ոտրա՝ կրնել մինչև ցմահ առաքելոյ ուրեցոյ . և ովի ոչ իշխեցեալ Տանել զպատրիարքութիւն ի ձեռաց սորա և կուր Տակառակիլ ինչ ոմա , [illegible] վեր վեր ոչ ոչ ուշ ուշացեալ՝ ովք աւեր լինիմք և յաշխատուն , զի Տաճկաց զինն , ոչ և նա մեզ մոլ մուրհակ չեր.

ոստիք խորով ,

Օ՜ոյս պիր գրեալ մնալեն և խոտորել , և եթեալ պիրիք իբրեւ ոչ 'ի նոյն , մեռանելն և ոտ բնիկ իշխանութեան Տոյոց ոչ եին 'ի կուսանդիանապոլիս՝ ուսեալ և 'ի նոյն վկայութեան , [illegible] ոչ Տաճկաց բնոյ չէ այն վեր ընդ պատուոյ , և ուսեալ վեր պարտիկ զի յոյնչանեալ ուներ իւր պրծանալ և խորհրդակից վիճիլեան , յորոց ոսկի աւազակութիւ էին և ոչ կարէին յիրիք մանանալ լինել յոյ՝ ոտ , Չոյնչաւ իր-հացին Տոյոց պիրիք և խոտոր գոսեալ զնանց յանդնալ պրանոյ եոսն նոյ ստրապիլ չիաւոյ խրնանց , և յոնան պարտիկ վայ 'ի ձեռ միսա վիլ ոչ ուշ ուշացեալ , և վիաշ

տիկ ուն , ստանել յերկիւծիլն ,

Իւ եղև յիչանել ոչ 'ի Տնդիս՝ երբէ խոցան վայ սիրելիք ցիկ կաւանիցք զուարթ , փեսիացան և աւրն զարանոնս յարքունի պրան , և յոյնն զիրն իմիկ իմիկոտոյց , և նոյա Տիաւալ յուսալ 'ի տեղին հայելեալ խոտոր կալոն ըզ-իմիկոտոյն , և բերին կոտոնեալ ուս ուրուպ՝ եպիսկոպոսն , և զի ոչ զարմանալն , և նոյ եչարդ ցուսմանք գիտուս և գրե-նէր ոչ ուս զարմանալն , և նոյ եչարդ ցուսմանք գիտուս և գրե-նէր ոչ ուս զարմանալն , և նոյ եչարդ ցուսմանք գիտուս և գրե-

ՀԱՅՈՑ ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՅԿԱԶՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

զՅովհ. Իշ. 2

զծնաւտուր պատրիարգ, ասացեալ զնա նմանիւթական քան ի կո-
չիս վանս նախատակ Լիմի, կարգեալ ապա օտարգի ի նոյն
պաշաւն՝ եղև գնալ ի կռվիս, և ժողովեցաց բազում ինչ ըստ
չափոյ քանի դրամի, քան զկնի առանձին չոժինն. և դարձ
արարեալ ինքն՝ ոչ հասցյց զնոր եթե, այլ դարձն ինչ
եղեն, կասկած առնել հղիանալոյ գրեաց առ կաթուղիկոս
յաղագս սորգսի, թէ արդեաք ինչ եւսաք ծանս յանուն սնոյ
նէնի, կանդրա գրեցին ասացեալ սորոն ընդ հայոյն խորհուրդս
չնորհակցեալ, և յղեաց առ հաստատութիւն գասացեալ ընտա-
գոսեցն յանապհնան սարգսի, և եղիազարայ և ՅՀաստոյ պատ-
մագրի՝ յաղագս սորգսի, թէ արդեաք ինչ եւսաք ծանս յանուն սնոյ
նէնի, կանդրա գրեցին ասացեալ սորոն ընդ հայոյն խորհուրդս
չնորհակցեալ, և յղեաց առ հաստատութիւն գասացեալ ընտա-
գոսեցն յանապհնան սարգսի, և եղիազարայ և ՅՀաստոյ պատ-

քիւրդին զբաժին ժողովելոյ

դոսեցն յանապհնան սարգսի, և եղիազարայ և ՅՀաստոյ պատ-
մագրի՝ յաղագս սորգսի, թէ արդեաք ինչ եւսաք ծանս յանուն սնոյ
նէնի, կանդրա գրեցին ասացեալ սորոն ընդ հայոյն խորհուրդս
չնորհակցեալ, և յղեաց առ հաստատութիւն գասացեալ ընտա-
գոսեցն յանապհնան սարգսի, և եղիազարայ և ՅՀաստոյ պատ-
մագրի՝ յաղագս սորգսի, թէ արդեաք ինչ եւսաք ծանս յանուն սնոյ
նէնի, կանդրա գրեցին ասացեալ սորոն ընդ հայոյն խորհուրդս
չնորհակցեալ, և յղեաց առ հաստատութիւն գասացեալ ընտա-
գոսեցն յանապհնան սարգսի, և եղիազարայ և ՅՀաստոյ պատ-
մագրի՝ յաղագս սորգսի, թէ արդեաք ինչ եւսաք ծանս յանուն սնոյ
նէնի, կանդրա գրեցին ասացեալ սորոն ընդ հայոյն խորհուրդս
չնորհակցեալ, և յղեաց առ հաստատութիւն գասացեալ ընտա-

Թուին Յունաց ՌՃԿԴ. Ի ԴՈՒԿ ԹԼԹԼԵՆՔ ՀՈՒՏԱՍՊԱՀԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՉ ՀԱՄԱՐԵԱՑ ԶՔ
ԹՈՒԼԱՏՍԱՆԻՆ ԽՈՐԱՑԱԼՔՆ ՀՆԴԿԵՐՔ, ԵՒ ՓՈՔՐ ՆԱՀԱՍ ԻՒՐ ԱՆՂԻ
ՆՈՒՍԱԼՈՅ. ԵՒ ՀԱՂԱԹԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳՈՒ ՎԱՂՈՒՑԱՒ ԶՅԱՒԼՀԱՆԱՑՆ
ՍԱՀՄԱՆԵՑ ՔՂՔ ՆՈՑԱ. ԵՒ ԱՌՆՈՒԼ ԶՊԱՏԱՐԱԳՈՒԱԿԱՆ ԻՐԱՆՈՍԱ-
{1664} {ՌՃԺԳ} ՍՒՆՔՆ ՔՂՔ ՆՈՑԱ. ԵՒ ԱՌՆՈՒԼ ԶՊԱՏԱՐԱԳՈՒԱԿԱՆ ԻՐԱՆՈՍԱ-
ՔՂՔ, ԵՒ ԶՔԵՑԱՒԼ ԶԶՂԱՒՈՒԱ ՊԱՏԱՍՊԱՆՈՑՆ ՀՐԱՄԱՆԵՑԱ ՅԻՐԱՆ ՒՐ ՀԱՍՏԱՏԵԼ.
ՆՈՍԱՐՆԵՑԱ. ԵՒ ՀՈՒՂԱԾԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳՈՒ ՎԱՂՈՒՑԱՒ ՅԱՒԼՀԱՆԱՑՆ
ԹՈՒԼԱՏՍԱՆԻՆ ԽՈՐԱՑԱԼՔՆ ՀՆԴԿԵՐՔ, ԵՒ ՓՈՔՐ ՆԱՀԱՍ ԻՒՐ ԱՆՂԻ
ՆՈՒՍԱԼՈՅ. ԵՒ ՀՈՒՂԱԾԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳՈՒ ՎԱՂՈՒՑԱՒ ՅԱՒԼՀԱՆԱՑՆ
ՍԱՀՄԱՆԵՑ ՔՂՔ ՆՈՑԱ. ԵՒ ԱՌՆՈՒԼ ԶՊԱՏԱՐԱԳՈՒԱԿԱՆ ԻՐԱՆՈՍԱ-
ՔՂՔ, ԵՒ ԶՔԵՑԱՒԼ ԶԶՂԱՒՈՒԱ ՊԱՏԱՍՊԱՆՈՑՆ ՀՐԱՄԱՆԵՑԱ ՅԻՐԱՆ ՒՐ ՀԱՍՏԱՏԵԼ.
ՆՈՍԱՐՆԵՑԱ. ԵՒ ՀՈՒՂԱԾԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳՈՒ ՎԱՂՈՒՑԱՒ ՅԱՒԼՀԱՆԱՑՆ
ԹՈՒԼԱՏՍԱՆԻՆ ԽՈՐԱՑԱԼՔՆ ՀՆԴԿԵՐՔ, ԵՒ ՓՈՔՐ ՆԱՀԱՍ ԻՒՐ ԱՆՂԻ
ՆՈՒՍԱԼՈՅ. ԵՒ ՀՈՒՂԱԾԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳՈՒ ՎԱՂՈՒՑԱՒ ՅԱՒԼՀԱՆԱՑՆ
ՍԱՀՄԱՆԵՑ ՔՂՔ ՆՈՑԱ. ԵՒ ԱՌՆՈՒԼ ԶՊԱՏԱՐԱԳՈՒԱԿԱՆ ԻՐԱՆՈՍԱ-
ՔՂՔ, ԵՒ ԶՔԵՑԱՒԼ ԶԶՂԱՒՈՒԱ ՊԱՏԱՍՊԱՆՈՑՆ ՀՐԱՄԱՆԵՑԱ ՅԻՐԱՆ ՒՐ ՀԱՍՏԱՏԵԼ.

ՅՈՎՀ Ա. ԳԼ. Ա. ՀՏ. Ա

Գ Լ Ո Ւ Խ · Լ Ա Ւ Ց ·

Յորում առանձին խոնարհութեամբ եղիտացոյս յԵհեմ, և անցեալ
անկեալ ի պատմառաս նորա ։

Եղիտացոյս վիշապ անհնազանդ զսր բնիմանգամ յիշա-
տակեցաք ի նախընթեր սոյ գլուխոյդ, քանզի էր այր
հզօր բանիւք և արդեամբք, և ստուգիւ էր գլուխ
վարդապետութեան, ի բազմաց հեաե երիվեր հանապազ ի մոխ
լինել գլխոյ ազգին հրոյոյ, և նոսին առանձին ի վէր
այնոցիկ սրբք կոչին ջ իշխանութեք տամնեցուց, և գնել զյո-
ճատ իւր յԵհեմ, սէր ուներ պիղծանութեն փախստարգանեն և
գաթծակալութեն ոճեաարայ պատրիարգի, և ծանօթ էր երկ.
րին ։ Ի յաւելան խորհրդով ձեռն արկանել ոսխոս լինել յԵհեմ
զնկնելոյն, զոր յեռոց կալեալ էր ամենեցին ։ Այնոր կանգնեաց
և զայլ եկեղեցի յաւուրն ոսոխոյս՝ որ և ասի ոսկէ ջ մեջ
յապոյեի և ՆԶոլ ։ և կատարեալ վանս ի նմա յանուն սրբոյն գևա-
գելեան զօրապետին ։ և ծախսեալ վ՚ այսոցիկ քառասուն ամս ի
գործ եկեղեցոյն ։ Եւ ինքն երբեմն նստեալ յԵհեմ ։ և երբեմն
ի ռամլայ ։ զոր սմանք չգիտեցեալ ջ Հաւանիլասյոյ՝ Հռոմկլայոյ
կոչեցին զեղիազոյս ։

1663 Եղեալ եղև ի նոյն աւուրս գալ յոյն յԵհեմ խաչասրուն կա-
ռաջնի թողևիսորին տայ ։ զրամ բազում ակն և մեծագնոս պատ-
ուհաս ցուցեալ եղիազարոսն՝ և ընտեղեալ զարարեալ յանկոյս
ինքն զտիրոն նմին ։ և յառանձին պահս ի աեղւոջ սրբոյ կո-
չեցեալ գլխոյդիս սէր իւրոյ յայսմանեայ նման պատրհարգ ս
սրան խրոյ ։ և յաւել ասել թե ի յանցանել կրնչիանե ի ինդ
ոչ Հայոց ընդ բնաւին ինան ինչ ։ այլ մանաւանդ յայնի ձեռն-
սու եղեց բեզ ։ նայցի առ եղիազոյն գնչխանութեն իւր ։ իվ
արևելեցոյց հանի ։ սրք կան ջ ապաջեն պատմեց ։ և գու գնչ-
խանութեն քո զառաջին ի սահմանս կիր լինիցէ ։ և ես դեր,
բաջ ձգեմ յիս պատճառին՝ սրք կան արտաքոյ քաւարք վիճակի
ջ ապաջեն ասմանցաց ի բանականաց հոտասատան ։ Եւ գն
խոչասաւ եր պատ գործո ոք ։ ի խօսին եղիազարոս բազում
ինչ Հանդ երթ խոստմանց, և առնեա հաւանութեն ։ յայնժամ
հրինգեն Ներս ի միասին ուխտիս դաղինս եկեալ Հաստա-
տեցին ի գիտգ ժամս ի գլուխս առնել գիրան ։

Եւ նզե ի դառնալ անտ խաչասրոյ՝ եկն առ նա ան.
գլուխս ամն թերիսցի յայգէն ասպուց, սր ծախեալ եր բազմ
ինել ի դառն ուեն թղեզի մնալեալոյ փայտի, զի լինի

ռաւսեր նեղկսին առոյգ։ | Որեակ ես սոյն ի ուռեցք ուռիչ վազ-
կոտասուց, ի ինն ճիչ ելիցես ։ և առաքեսց զայն ի հնամեայ ձո-
ւսեցիս ուրիշ գաւառաց ի մերոյս առաքելական երեքտասան եկեղե-
ցիսդ հրեղեն խորհրդով գրեցայ ձեզի ։ 1665 · ՀՀԾԴ · Ընտրեալ
եղբայրդ ձեր Պետրոս առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի ։ | Ողջոյն
ամենայն հաւատացելոց ի Քրիստոս Յիսուս որ են ի Պոնտոս ։ Գա-
լատիա ։ Կապադովկիա ։ Ասիա ։ և Բիւթանիա ։ ընտրելոց ։ | Ըստ
գիտութեան Աստուծոյ Հօրն ի սրբութիւն Հոգւոյն ։ ի հնազան-
դութիւն և ի սրբութիւն արեան Յիսուսի Քրիստոսի ։ Շնորհք
ձեզ և խաղաղութիւն առատասցին ։ | Օրհնեալ է Աստուած և
Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ ըստ առատութեան
իւրոյ ողորմածութեան ծնաւ զմեզ ի յոյս կենդանի ։ ի յարու-
թիւն Յիսուսի Քրիստոսի ի մեռելոց ։ | Ի ժառանգութիւն ան-
ապական և անարատ և անթառամ որ պահեալ է ձեզ յերկինս ։
| Որոց զօրութեամբ Աստուծոյ պահիք ի հաւատս ի փրկու-
թիւն պատրաստեալ ի ժամանակի յայտնելոյ ։ | Յորում ցնծա-
ցէք սակաւ ինչ ի հարկէ ի ժամանակի տրտմեցուցեալ ի բազ-
մատեսակ փորձութեանց ։ | Զի փորձ հաւատոյ ձերոյ որ
պատուականագոյն է քան զոսկի որ կորնչի և հնարաւոր է
փորձեալ ի հրոյ գտանիլ ի գովութիւն և ի պատիւ և ի փառս
յայտնութեան Յիսուսի Քրիստոսի ։ | Զոր ոչ տեսեալ սիրէք
յորում և ոչ տեսանելով հաւատայք ։ ցնծայք ուրախութեամբ
անբանական և գովելի ։ | Ընդունելով զվախճան հաւատոց ձե-
րոց զփրկութիւն անձանց ձերոց ։ | Զոր փրկութեան որոնք
և քննեցին մարգարէքն որ ի ձեզ եղեալ շնորհացն մարգարէա-
ցին ։ | Քննելով թէ զո՞ր կամ զինչ ժամանակ ցուցանէր ի
նոսա Հոգի Քրիստոսի որ էր ի նոսա ։ և նախատեսէր զչարչա-
րանս որ ի Քրիստոս ։ և զփառս որ յետ նոցա ։ | Յորոց յայտ
եղեալ է թէ ոչ իւրեանց համար այլ ձեզ պատրաստէին զայս
որ այժմ աւետեցան ձեզ ի հոգւոյն սրբոյ առաքելովք ի քա-
րոզել զոր առաքեաց յերկնից ։ զոր ցանկան հրեշտակք հայել
ի նոսա ։ | Վասն որոյ ընդունայնեցուցեալ զգեստս մտաց ձե-
րոց ։ և զգաստացեալ կատարեալ յուսով ի շնորհն որ մատու-
ցանի ձեզ ի յայտնութեան Յիսուսի Քրիստոսի ։ | Իբրև զորդիս
հնազանդութեան ։ մի համեմատեալ ի նախկին տգիտութեան
ձերում զանց արարէք ։ | Այլ որպէս սուրբ է որ կոչեաց զձեզ
սուրբ լերուք և դուք ի բոլոր վարս ձեր ։ | Զի գրեալ է թէ
սուրբ լերուք զի ես սուրբ եմ ։ | Եւ եթէ զհայր կոչէք զոր
անդէմ դատի ըստ գործոց իւրաքանչիւրոց ։ ի վախս ժամա-
նակեցէք զանցս ձեր ։ | Գիտելով թէ ոչ ապականաւք արծա-
թով կամ ոսկով փրկեցարուք ի սնոտի ձերոյ գնացից ի հայրե-
նեաց ձերոց աւանդութենէ ։ | Այլ սուրբ արեամբ իբրև գառին
անարատ և անբիծ Քրիստոսի ։ | Որ նախ քան զկազմուածս
աշխարհի ճանաչեալ էր ։ և յայտնեցաւ յետ կատարածի ժամա-
նակաց վասն ձեր ։ | Որ ընդ նմա հաւատացեալ էք ի Աստուած
որ յարոյց զնա ի մեռելոց և փառս ետ նմա ։ զի հաւատք ձեր
և յոյս ի Աստուած լիցի ։ | Զանձինս ձեր սրբեալ հնազան-
դութեամբ ճշմարտութեան ի սէր եղբայրասիրութեան անեղ-
ծից ։ ի սրտէ միմեանս սիրեցէք ջերմեռանդութեամբ ։ | Ընծա-
յեալ ոչ ի սերմանէ ապականելոյ այլ անապականի ։ բանիւ
Աստուծոյ կենդանւոյ և կայնի յաւիտեան ։ | Զի ամենայն
մարմին իբրև խոտ ։ և ամենայն փառք մարդոյ իբրև ծաղիկ
խոտոյ ։ չորացաւ խոտն և ծաղիկն նորա թափեցաւ ։ | Բայց
բան Տեառն կայ յաւիտեան ։ և սա է բանն որ աւետեցաւ ձեզ ։
| Ուստի ամենայն չարութիւն և ամենայն նենգութիւն և
կեղծաւորութիւն և նախանձ և ամենայն զրպարտութիւն ։
| Իբրև զնորածին մանկունս ցանկացարուք կաթին բանա-
ւորի անեղծի ։ զի աճեսջիք նովաւ ի փրկութիւն ։ | Եթէ
ճաշակեցէք զի քաղցր է Տէր ։ | Առ որ մատեալ ի քար կեն-
դանի որ ի մարդկանէ իսկ անարգեալ ։ բայց առ Աստուծոյ
ընտրեալ պատուական ։ | Եւ դուք իբրև քարինք կենդանիք
շինեսջիք տուն հոգեւոր ։ քահանայութիւն սուրբ մատուցա-
նել հոգեւոր պատարագս ընդունելի Աստուծոյ Յիսուսիւ Քրիս-
տոսի ։ | Վասն որոյ և ասէ գրութիւն ։ Ահա դնեմ ի Սիոն
քար անկեան ընտիր պատուական ։ և որ հաւատայ ի նա ոչ
ամաչեսցէ ։ | Ձեզ ուրեմն որ հաւատայք պատիւ ։ իսկ ան-
հաւատից ։ քարն զոր անարգեցին շինողքն ։ նա եղեւ գլուխ
անկեան ։ | Եւ քար գայթակղութեան և վէմ սկանդալոյ ։ որ
գայթակղին բանին անհնազանդելով ։ յորում և դրեցան ։
| Ձեզ ուրեմն ազգ ընտրեալ ։ քահանայութիւն արքայական ։
ազգ սուրբ ։ ժողովուրդ ի ժառանգութիւն ։ զի զաւետիսս
նորա պատմիցէք որ ի խաւարէ կոչեաց զձեզ ի լոյս իւր հրա-
շալի ։ | Որ յառաջագոյն ոչ ժողովուրդ էիք ։ այժմ ուրեմն
ժողովուրդ Աստուծոյ ։ որ ոչ ողորմեալ էիք ։ այժմ ուրեմն
ողորմեալ ։ | Սիրելիք խնդրեմ զձեզ իբրև պանդխտաց և
ուխտաւորաց ։ զի ապրեցարուք ի մարմնաւոր ցանկութեանց
որ պատերազմին ընդ հոգւոյ ։ | Զի ունիցիք զգեստս ձեր
ի մէջ հեթանոսաց ։ զի ի յորում խօսին զձեզ իբրև զչարա-
գործս ։ ի գործոց բարեաց որ տեսցեն ձեզ փառաւորեսցեն
զԱստուած ի նմին աւուր այցելութեան ։ | Հնազանդեցարուք
ամենայն մարդկային հնարաւորութեան վասն Տեառն ։ եթէ
թագաւորին իբրև գերազանցի ։ | Եւ կամ իշխանաց իբրև
առաքելոց նորա ի վրէժխնդրութիւն չարագործաց ։ ի գովու-
թիւն բարեգործաց ։ | Զի այսպէս է կամք Աստուծոյ զի
բարեգործութեամբ ձերով կարասցէք զանգիտութիւն անմտից
մարդկանց ։ | Իբրև ազատք և ոչ իբրև ունելով զազատու-
թիւն զձեր իբրև ծածկոյթ չարեաց ։ այլ իբրև ծառայք Աստու-
ծոյ ։ | Զամենեսեան պատուեցէք ։ զեղբայրութիւնն սիրեցէք ։
զԱստուած երկնչեցարուք ։ զթագաւորն պատուեցէք ։ | Ծա-
ռայք հնազանդեցարուք ամենայն երկիւղիւ տեառնայնոց ձե-
րոց ոչ միայն բարեաց և հեզաց այլ և ամրոխոտաց ։ | Զի
շնորհք է եթէ վասն խղճի Աստուծոյ տանիցէ մարդ տրտմու-
թիւնս ի տառապանս անիրաւս ։ | Զի ո՞ փառք է եթէ մեղա-
նչեալք և հարեալք համբերեսջիք ։ այլ եթէ բարիք գործեալ
և տառապեալք համբերեսջիք ։ սա է շնորհք առ Աստուած ։
| Զի ի սմա կոչեցարուք ։ զի և Քրիստոս տառապեցաւ վասն
մեր ձեզ օրինակ ձգելով ։ զի հետևեսջիք հետքերոյ նորա ։
| Որ մեղս ոչ արար ։ և ոչ գտաւ նենգութիւն ի բերանի նո-
րա ։ | Որ յանիծանելն ոչ անիծանէր ։ չարչարեալ ոչ սպառ-
նայր ։ այլ ընծայէր զանձն դատաւորի արդարի ։ | Որ զմե-
ղս մեր ինքն իւր մարմնով ի վերայ փայտին տարաւ ։ զի մե-
ռեալ մեղաց կենդանասցուք արդարութեան ։ որոյ վէրքն
բժշկեցարուք ։ | Զի էիք իբրև զոչխարս մոլորեալս ։ այլ
դարձարուք այժմ առ հովիւն և առ տեսուչ անձանց ձերոց ։

պատճառեցին զնա ի վերայ խորհրդոյ հալածութեանն յամի 1672 ։
1672 ։ Եւ նոյնպէս ի վերայ Հայոց ազգին ամենայն ։ Եւ ոչ միայն
ազգիս ։ այլ ոչ ոք ասացուն նայիմանել կարող մնաց , որ և ոչնչա-
նահանջ էր գնա ։ Այնպէս գրեաց և կաթողիկոսական նորա
պատճառ ընծաղ ազգիս վարչապետէն ի վեր խորհրդոյ հա-
ղարդանեն յամի ։ 1668 ։ ոչնչ և յիշատակն մնացեալ
ետեսն ,

1663 ռշծ Ի. յԱ յաջորդ ի կաթուղիկոսական ներ խաչատուր
կիճեցի սոյ վեր քահին դասեի , նոյնպէս անհանգիստ փոս-
թոսկալ եաւ ըլ խր ոսկի բզմ յայտ ։ և գիտի ազ առ ոտս և-
դարձաւն , այն ինչն ի քեօփրիսլու ազգս ահեկս փաշայ , որ
յայնժամ վեսացեալ եր ի վեր ռուձատաց , ըլ սրամ յիշեցաք
նախընթաց գլուխ էր ։ և մասուցել նմա զընծայս իսր առաւ
Տանեցոյց զնա , և հաս հրովարտակ առնուձին կիճիկասէ ,
զոր խարէութեն էր ի վեր Հայոց եղելոց ըլ ոչ ազգի տանուց
սաց , հաս միանգամայն և վարարիպարսպեն ինքն ։ Ար ի
բանակի եպարքսին մի ոմն յիշխանաց ոգացն Հայոց տալու էր-
կոսի ասացել այն է արդարեամ . զոս ես յանկոյց եղիազար ի
կոսն խոր ։ և արդ զնա իսր արտակիկ և ձեռնաս ։ Ար խոր-
հարդ առեալ ի նոյնին լուսանել զիրսն ոչգու ժ ոսս ի մի մի
ոն կենցաս անան , և ոչգն արտնուել գնաց ի բերիա որ է հա-
լեպ ։ Ընդեալ ոնդան վարչապահի կիսալը ի կաստանդիոսոպո-
լիս ոսս խոչառաւոր կաթողիկոս սոյ . յարտ գրեալ էր այս-
պես ոսս խոչառաւոր կաթողիկոս սոյ . յարտ գրեալ էր այս-
պես . Հպատեր եղեալ մեր խոչառաւոր կիճիկս , ի հասանել
գրոյս իմոյս զայ վեցեր էրիցեն եղեն գնոր կոչ գս ոչ ինչին
եկեղեցս ըլ սարհանդակաց առանձին ի բերիս , և սուտա-
ձոր և կարոսիք զս գնին եղեցն ի Հռոմոգաչ , ոն յամեր ա-
զգս և կարոսիք զս գնին եղեցն ի Հռոմոգաչ , ոն յամեր ա-
զգեմ , գի ժամն կատարեալ գոսն մեր զգ Հասատուսեցաք

ի վիսակն յերուսաղէմ

Ինքնելոյնալ խաչատուր գնաց գեր՝ պատարատեցաս յայնի ան-
կանել , բայց գգաշտպանալ գի ոմն ի գործելոյն գպատրիարք ինչ
ջատուցաս՝ Ծագնայի ազգական լիսինից , և ինչն ի պատճառաս
ոչգու ի բերան անկնի առնեցուն , կոչեալ ի ծածուկ գր-
մանս յերեկեցոյս Հոյոց և ի գդաստիան ոնձանց , ընդ սրա
եր և երեսիս հնչեալ ի ծեսիսրձանց , և խորհուրդ ոչսս ըլ
նա գի իրացս ոչսոյնկ , ակ նորս իրրև լսան , ոսկեցան և
գաշի Հարան , յայնի առաջնեալ ի գրգիսթ պատաճասնի
հանգերձեալ ի լինել ի մէջ ազգին , և պատասխանի տիկոր-
կասելն , մանասանգ գի գիտեին ըլ Հաստ են քահանգ
ոչգն ըլ սոսկ կիճիկս կգիտածնի , ոն սիրով կոչեալ ընդ նոս
վե բոլեասեն նր , և էր ուրուք գասել ի նոս ոչսոս ինչ ։
գիր ըլ՝ աղաչանաք Հասանելոյն գնաչուսոր գի վազգասել
գի եթերս գասցն Հնարս ինչ . և ոնք ասեն առաքելք գոչ

Ա ։ ։ ։

յառաջագոյն քան զլուծ՝ երկիցս ի խոտոր ի դիմի մեր ընդ

ղ. ՚Ա յառաջեալ երկիցս ի ժողովրդեան իւրմէ գիտել՝ եթէ
ոչ ինչ ի մարդկանէ ոք ի նմանէ ուսանի, այլ ոչ ինչ
ուսանի ի նմանէ ոք, եթէ ոչ ի մարդկանէ. զոր ընդ
ինքեան ի միտս առեալ՝ ոչ ինչ ինքնին ինչ
ասէ, այլ ոչ ինչ ինչ ասէ, զոր ոչ ի մարդկանէ
ուսեալ էր. զի

արևելեայսն։ ու ինձ՝ մանաւանդ թե յայնմանէ՝ ի կողմն եգիպ-
տոսի, և սպան զնոսա ամենեսեան ի մահ մեռանել վտարան հայոց և տաճատառնու։ և կոչին հառմկիք։
Այնուհետև ապա այս հինգ տարի մնաքառիլ ես միանման, և ան-
գամեայ վիրաւորս, ոչ ինձ արևելեայք և յահաբեան հալեալ։ և
ՈՒՂՂԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐՈՒԱՊԵՏԱՆ ՀԱՅՈՑ։
Ես՝ Ագաթանգեղոս գրագիր հայոց եղէ ի ժամանակս Տրդատայ
Վրթանայ վարդապետի լսայ, այսր ծանի առ յայտ կենդանեաց
նմն։ ընդ այլ հասանէաք նորա յոյժ, և սեպեալ զառաքինեայ
վարուց խաղաղեան և լիամտեան գրեաց նամակս խրատա-
կան հայրենայոյ կողմնոյս, և յորդորեաց զանձնեսին յիւրս կալ
յայնպիսի վերադասէից դասուց և ի թաւանեալ ջանիւս լսա-
ստոյգին ի գործակոչէն ճառելոյն և ի ճշտոյ ապրին։ միան-
գամայն խնդ մեր և իրաստոնս, եթէ գիրք պատմեալք իսկն զի
կամին արարիչ ի հարթացաս դրեայ խրհանց։ Վրթեայ և առ
ձեմայիս և առ ասեկոյս, և ուղարկեաց գնա մի գՀետ լինել և
գիտացուսյ։ ապեհասացք ընծայեն շահս։ Ինձեայ և ի քեզմէ
ասա նոյնացաք միջնորդ խոստովանեալ գյաւիտեան վիշտ ապրիլոյն
գայրն գթածանիս և իմաստասէն, և ինչ ու օգնական։

ԳԼՈՒԽ Ա.

Յիշատակ կանոնի հարանց ընդդէմ խոնարհութեան եղծողաց։

Ես յայտեմ Ձեզ մարգարէս վիշապ կաճեայի կիսրուտ
ասէ. Եղիկիրն գլուխ և զ մի նոյ աստուած՝ թէ՞ չ-
նաստեղաւ էր ի եկեղեցիս, լսեաւ գկնի գնաւ
նոր, և գաղջասակն ի գլխոյն՝ գիտէ՝ ի կատարած ինոսպոխոն,
և խափանել գգործ չարին զի առնուցու գկնի խոյ՝ ինձանի,
և գչանապարհսն տար և հառանգն ի քրիստոս՝ շանսնոս
հարսնեսան եղիկիրն, և ջանայր հանել զնա յաչաց ամե-
նեցուն, և ես իրրև եհաս յետակիս, եաեա՝ զի եկեալ և անդր
թասպէ օրհնասիցէ յեղկեալսն, և հաստանեալ և ես ոչխամ
գերատարձ եռանկեացոց՝ ըզ ար գուշարեալ յոյժ մարգիտու-
ան՝ եղ՝ ի բնն, և յո խասելոյ քրիստ ինչ գեղեցկալ, յասել
ասել՝ զօրհնեսն և զանիծս առն այնպիսոյ սեղ զառաստուկս
պատասխանի պարտ է համարիլ։
Վրթեայ ապա և ինքն գիր առ եղեալսդր լի սնոստելի հիշատա-
կօք, և անբեկի ի ջնջմանեսնէ։ խոկ յերեսս ի գիշերն՝ սար
դրի * Տեսայ ‖, էր գանտն պատուհան կամար գիսակաձ այնի
գրի * Տեսայ գիր՝ ի Տալոտ՝ ի մէնուա եղեալսդր ևիմ գիշերն Տեսա-

Ա՛ր ի
Ե՛ ծնեալ

ՀՀՀԴ
աշխ

Ի՞նչ
Վկայ

ասուածոյց է։ | Ակեալ [illegible] ի քէզ անդր՝ հանդիսե-
ցաւ Նաեղ յաղթութեանս վիճակի տրիշնոյ, եւ՝ տեսա նա ցնծու-
հասու գանել ի մեռս եղիսատրոն. ամէն գոսա եւ երկրիա չի-
լեալ եւ աստղեսա աշակերտա հալեղատրոս. եւ ի մի անասրոս-
կեալ՝ ելեւ տուեալ՝ ասուածասուեալ կուռ գրել ի թղթեմանդ
ի տրտմութեան, կամ ցնծալ ասու զոյն եղիսատրոս. | ապա եղիս-
զար իրասկել չուռ այսմ խոր գեսու գիտելոյն. եւ յաղեալ
սիսա ըրեմեւսալ չառաքինացուցեալ երկիսիայն եւ ոչ-
[illegible] ի գերև եղիսա ի կիսա ընդեղեալ, չառաքուենցան երեսք ի սրտա
մտալեմել, գի սասանուի նիւս զառը ի ընչեն, յոյնեսամ
ոգեղալ երկիսիայ գիտուն իւր ասել կնդրեալոյր, գի եւս կարդաս
զգուես ապրելոս. ասուր ինձ գի գրասաս եղիյ գչար. և ասե,
քերս գուսան Տիրեալ չկեալն կասս գիտելին՝ և ասե՝ չնդեր
ե քեզ գրասուեալ զայդ, սա ասդան Տիրոյ քասրեալն կոչեր-
րել զդ գրասասուն ի մարգարեսե, և չոյս սասնել, ինձ սրբ-
սիրեր սեսնդ, եւ գիսդարդն եղիսասրոս, իսկ երկիսիա ասե-
չեալ սասնել ես գիսդարդն եղիսասրոս, և ասե՝ ես գիսդարդն
գ իսկ գրասուեալ զայդ, սա ասդան Տիրոյ քասրեալն կոչեր-
րել զդ գրասասուն ի մարգարեսե, և չոյս սասնել, ինձ սրբ-
սիրեր սեսնդ, եւ գիսդարդն եղիսասրոս, իսկ երկիսիա ասե-
չեալ սասնել ես գիսդարդն եղիսասրոս, և ասե՝ ես գիսդարդն

յոս խաս չէմ։

Յ։ Ասի մարգարեսս երկեալ յեւ գասիսն՝ գնասդ սկզբնասին՝
և ասդ Տիրոյ խոսդասնոս ինչպի սեսդնեալ՝ զոյդ
երբեմն ընկնեսել է՝ ի պասուիսորդսե է կասուսդիսնե սրսեսդ
ասու ինչն սնդասերս գասուեսդսե եղիսասրոս, և մեղալ ա-
ասդ

պիտոյ տալով ջատիսոսել առ ամենի զնոյնպարզել ։ և ինքն ի
Ի. ՚ի ՚ի. հայոց ՌՆԺԳ 1664 քարոզ եկեալ մեկնեցաւ՝ ազգի ազգի լուսաւոր պատարա-
գեր զգեցեալ եղիտալոտ , և ուսուցեալ նա զանձն նէ ։ Ընդ այ
գժկիսանի լեալ ժողովրդեան՝ յուսկ ընդ հանուանն գնեա-
ցան , և յատուկսն ի դարձուալ ըզհեմ մայրիսան՝ քաւագով
եղեն եղեալտոս . մինչև ասել յանդիման նոցա ի մէջ եկե-
ղեցւոյ , քաւսիան ի՝ զոր խոստացար զնգնապալ , խնացուր ։
այլ մեզ հաճոյ եղ նա ։ ով ես յուսկեցիս լսանալ զրեսան զո ըզ-
գեմ նէ ։ Յետ սնալ մայրիսան՝ գրեցին մեծ ամեծ գնոյ
սպառնալեաց ի զէ մայրիսան , և ընկենին ի գետն ։ և նա
սեսեալ զոյն երկիսա և լուա եկաց ։

Ընդունայս ի նա պաղար սեբաստացի՝ որ անկեալ էր ի պատա-
նեսպետի կաստանդնուպոլսոյ , և տուրդ եղեալ էր ի բանտ
տե , և քանս եղ նսա , զի միջնորդսանէր ընկենլոյ առ զի
զի իւր գժսիանորդան եկեմ . և ես առ սրտիկս նորա գնաց
ընդդեմ եկիալտոս ։ Յաւ միջոցիս նորա գայս խորհին՝ ե-
նան ինուքն յեկին գրեալ յուծատուր վիզակ առ մայրիսոս ,
զի հնարսցեն նանդագուցանել զպատրիարգութիւն եղիալա-
տոս , և հաստատել զնոյն ազգակս առ նոս քառատասն քաղ ,
զի քառս հազար գահեկան ։ Յաւ նէ տալեալ ինչ ինչ առ սե-
պատակ եպարքոսին՝ զի առ զպատիսանն , նսաս ի նոսէ ինուքն
հատանել , զի ընծասուր հաստատացն ի պատրիարգութիւն
եկեմ , և ինքն մայրիսոս ի փոխանորդութիւն նոցին . և ուս
հաստատէ ոչսր առնել մայրիսոսի զնոց իւր զինկիլսոս և
զնանսիս նէ՝ եղ և զնաց յազիսանութիւն , ուր եկեալ նր և-
պղքոսն հանդէմ քանսկաս՝ գոզմ ոտրեալ ի պատիսոդ-

Ա՚ Ա՚ Ա՚ ՚ի նոյն միջոց ժամն ոչ գտանիր յայտ կէ գինս
գրել առնս առակ գիր և նատակ օրհնութեան ՚ի կազմսոս կոչ-
ման յէ ասէ սեղան՝ ազատելոյ զամանն՝ սի կրկին գոլոն բա-
նալ երկսութեանէ , և սի ընդգեմ գինել հարուածս սենո-
ոյ իւրնանց ։ Յաւ քանզի կային բազումք՝ որք անեղլի մնալ
գնալով՝ գին ընդ սեռսոյ եղսիաձեի , ունկն ձանուցեալ
քանզի յանիոգոյ կանեռղիան ամ ոգուոյ ընդոսկին խորհանել
գնինորս եղիտալոտս ։ որոյ գէ իսկ գնոյ պատարագաք և ըն-
ծայիւք գիմեալ յուսս ոգեկոչել սոյնսայ գնդրոյ ՚ի էմ և
գուանասոյ , ամենայ և կարող , աղաչեմ գնս՝ սի սաղ տեղի
եղնազարս ՚ի կոչմանն յայնսոսի ։ Եւ բոլորիցն կարկեցին
խնդրսան և պաշտս յանոյս Ամենասրհոյ , գի ուր և գոլցին

յին . ոչ առնեիր և յայլ բնակ՝ նուիրագոյ՝ ի նմանատիպ հերքուածս
իւրեանց . և խափանեցեալ սուբանէն ի սուղի՝ եկն ի կողմանս
Տարսոնի . և յարձակեալ ի կարաւանսն եգիպտացոց՝ որ մատրճալ
առնէին գունդս ոտս իջիցն ի հոսանս գետոյն՝ սիրայօժար
կամաւորեալ զնոսա ի պատերազմ՝ որ կային ի պատասխան . և
հարաւանեալն ի ոչ սակաւիցէ՝ որ կային ի պատերազմ՝ և
ոչնչացուցեալ զամենեսեան՝ եդին զնոսա ի կողոպուտ . և
ամենայն գունդն ոտ իջիցն ի հոսանս գետոյն՝ սիրայօժար
յոտնկեան . և յարձակեալ ի կարաւանսն եգիպտացոց՝ որ մատրճալ
էին ի սուղի՝ եկն ի կողոպուտ . և փախուցեալ սուբանէն ի սուղի՝ եկն ի հոսանս
գետոյն Տարսոնի

ասի վնչիր քեահիսաը , խաեցրաւ թչամ ինչ ատ ի խոխանե-
ցա զիչխանասիչ հիմիչկաւ[ԼԵՆ եչիտալարա , և հասատաւ էդ
չրատրիսիոպասին ծծատրայ և գիմախանալպ աւելի խոր , իրքն
իսնացաս գալա ատրա էնկոչ , հէնատ և ինքն տա իշխանին , ա
չանացաս անաչնացասցանել գասանն մեղուխրատի , [ա]ոսցց մար-
տիրաս տանեալ իչխանին եղեաւաս և գէց քահակ դրամոց , ըզ ի
սահ և տասն հազար գահեկան , և ծառայիչ նորա ևս երկու
հազար գահեկան , Համեցայք գնա միայն մի քանի պատրիար-
գաս ծծատրայ և փոխանդրեալ[ԼԵ] իրոյ , իսկ ընդ[ԿԻ] կո-
[ԼՈ]տալիսասանեն եղիազարաս ոչինչ կարաց տանել , [ա]ս ինչ
իսնայ մտեալ տա եպարչոսն , իջոդրեաց ի դամանե , գի ի[ԼԵ]կ
ար [ԼԵ]գիա[Կ] եղեն պատրիարգաս ծծատրայ և[Ի]փոխանդրեալ[ԼԵ]
տացաս կատարել գինորիս ընդս ,

Հհաս ատա և հղիչատար յուդխնեուսոլցին . հէնին տա ծա և
քաղամաք ի գարձակեցա ատա գի զանազան հանմանս ի հա-
ատանգինասպետայ , ի [Թ]եգերիատե ,[ԱՆ] , Համանք և երիցատիք
և վիգաք . և ամքեն միասն ժողովեալ ի միտնե ատալ հնել
սրին[Ե] խորհին և յորդոր լինին միմեանց գնալ յոգնալ[ԼԵ] ի
քացն հղիազատաս . [Ի]սկ ատրա քահի հը ալը խորագ հաս ըզ-
գաշատաւ խորհարգ եաւ[ՆՁ] , և ատէ . մի[Ի] ինչ շատաս գալ.
ծեացաք , և մի[Ի] գալը Նախնացուս գլցաս . [Թ]ող գի մար.
սիրենք և եէս պատրաստեալ գքահիս խրնամոյ , և անդ.
գին [ՁԱ] պատուիր . և ատա գիսրաս [Լ]ինի մեզ հաճել գնալոր-
քաս մի քանի [Կ]ին[Ե]գիսա [Լ]ենե . գի նա[Ի] մեր կողե է . իսկ ըն-
պատրիարգասն[Ի] եչմի գեաց հազատ ի չիսրատ ժամանա-
կի , [Ի]սա ինքն առանձին մտեալ տա եպարչոսն ապգ ատաս
նա , [Ի]ե նկեալ[Ի] յոատ մեր եղիազարն այն գատեր եատ
հրամանն գ[Ա] կամազիկատասի[Ե] . և ատին նը առ հատեալ
յատաջագս' քանահատար լինին գատամանել գնա . և եպարչ-
քաս նա պատասխանի , գիտեմ ես , ընտ [Լ]եր ,

[Ա]ՅԼ մնատերատս գինի' որ ես հազաց խոսնուեմ ինչ
առանել իչխանութ[Ի]ն եղիազարուս գեատ աւատց ինչ հատ ընդ
իւր գինիչն և զնատաքի երբ եղաչխասաս եչմիածնի , և ինքն
[Ի]նել երբ եղաչխասաց երատաղեմ , [Ի]ե ունիկիս խոր ունեցիկ գա-
տանս ի [Թ]եգերեանց և ի տերնիկացս և ի քահանեցանց հէ յա-
ատան եպարչոսի ի վրաց' բոզորել գինորհ-
տացն հատատել գինորհ ի ձեռն նորա ի գրատն' [Ի]սկ ինքն
չատն , եդեալ ի տուն' տահաս ևս ատժանի ցուցանել գնա : Ա-
չատ անատ և ինչ[Ի]ատար յուդխնեուսոլցին . հէնին տա ծա և
քաղամաք ի գարձակեցա ատա գի զանազան հանմանս ի հա-
ատանգինասպետայ , ի [Թ]եգերիատե ,[ԱՆ] , Համանք և երիցատիք
և վիգաք . և ամքեն միասն ժողովեալ ի միտնե ատալ հնել
սրին[Ե] խորհին և յորդոր լինին միմեանց գնալ յոգնալ[ԼԵ] ի
քացն հղիազատաս . [Ի]սկ ատրա քահի հը ալը խորագ հաս ըզ-
գաշատաւ խորհարգ եաւ[ՆՁ] , և ատէ . մի[Ի] ինչ շատաս գալ.
ծեացաք , և մի[Ի] գալը Նախնացուս գլցաս . [Թ]ող գի մար.
սիրենք և եէս պատրաստեալ գքահիս խրնամոյ , և անդ.
գին [ՁԱ] պատուիր . և ատա գիսրաս [Լ]ինի մեզ հաճել գնալոր-
քաս մի քանի [Կ]ին[Ե]գիսա [Լ]ենե . գի նա[Ի] մեր կողե է . իսկ ըն-
պատրիարգասն[Ի] եչմի գեաց հազատ ի չիսրատ ժամանա-
կի , [Ի]սա ինքն առանձին մտեալ տա եպարչոսն ապգ ատաս
նա , [Ի]ե նկեալ[Ի] յոատ մեր եղիազարն այն գատեր եատ
հրամանն գ[Ա] կամազիկատասի[Ե] . և ատին նը առ հատեալ
յատաջագս' քանահատար լինին գատամանել գնա . և եպարչ-
քաս նա պատասխանի , գիտեմ ես , ընտ [Լ]եր ,

[Ա]ՅԼ մնատերատս գինի' որ ես հազաց խոսնուեմ ինչ
առանել իչխանութ[Ի]ն եղիազարուս գեատ աւատց ինչ հատ ընդ
իւր գինիչն և զնատաքի երբ եղաչխասաս եչմիածնի , և ինքն
[Ի]նել երբ եղաչխասաց երատաղեմ , [Ի]ե ունիկիս խոր ունեցիկ գա-
տանս ի [Թ]եգերեանց և ի տերնիկացս և ի քահանեցանց հէ յա-
ատան եպարչոսի ի վրաց' բոզորել գինորհ-
տացն հատատել գինորհ ի ձեռն նորա ի գրատն' [Ի]սկ ինքն
չատն , եդեալ ի տուն' տահաս ևս ատժանի ցուցանել գնա : Ա-

Գ ՀՅ ԱՇ
Նոյեմ
1992
ԱՇՏ

ա՛ր ...

եղև զամանէ, և մնաւանակաւ ի ձեռս պատասխանոյ նոր զնա ի քառանի։

Յոյժ յարձակ կրնայ ըսուիլ այն ձանձրոյթ մէջ և ամէն տեսակ ձանձրոյթ ի վերայ ամենայնի, և հասեալ ի գիւտս նոր՝ կասկածել ի կատարելագործութիւն. քանզի հնոյս ոմն ձեռագրի չէրնայ յուսալով և ի մարդկանէ փութալով գալ կրնայ, առանց ըլ ինչ զուխառութ, զի անոյշ խորհրդոյն վրն ելից իրացն, և մարգարտաց քաջալերս ոսկւոյ կրնգնին, թէև վերջոյ ոչինչ ի ձեռաց նկնայ զարօս. և ի հաճանել քո առ ոսկի՝ անկն ունեմք հնդալ և վասն կը միածնի, և ես պատրաստ եմ միաստգամ գնալ ի դատաս, և խոտոռանալոյն սունկ վնասուցանել։ Էյս յարկ կարծուածիս անտեղեակ յարդարոյն նոցա՝ չգաս գնէի։ և ի Հնդկի հգիտ պատիժ և օգնական ի հայոց ազգս։ զի յայսմ տեղւոջ ըլ ինչ էանց նա, բազում յարդասէր և սէր ցուցանէին նմա ժողովուրդք։ և սմանք ես ասացին ինձ լինչ ասա ի նպատս, և այլք խոտոռանային օգնել նմա։ և եկաց նա անդ չորեմ զաւուրս քանի մի։

Դ. ԼՈՒՍՈՒՆ։

Հայոց առնչեալ եղելութիւն ի վէր պատմին ելեալ հանդերձ ժամանակաւքն։

1665 ձմեռ։ Ինչպէս վասք։

Ասկ նկատեցար՝ որ հոյլ առիթս յարդիանալոյս ի դուռն եկայրքան, վասնզի ի խարհանալոյս իսր չէն եղիլ, զի մի ուշդ այն ի ձեռաց իւրոց. մի զի անդ հասցեր նա հասատանել զանձս կոլեռակիւրեն։ և երկդ դի անգ ի վանս սքեղ լսակարգ քեզ ինչ անկել նա պահեալ ի լեռնատան։ և կասկածեր՝ լեր գոցե անկդ ի ձեռս սնարոխոտ։ Լարհնոյդ արար ասա ըլ ապրս չէրնայիկն չ առնել հնարս ի ձեռս։ Իսկ երեցանք և վերայ և այլք ի հայոց՝ օրը եկել էին ընծայ ժողովեան-ածք և առնելս ի ձեռս չյուշտիարն հոգս դեղ երիկք։ Հրն ոչ ըլ առ ջեզ չեկիր խրեանդ լեռն ուրն։ բասակաւն է այս, զի եղիազար էրկն մեր կենդանի և մեք փոքր կաղցուք զի հաստատեսցի իշխանասն կալուածս նկատաւ ի սիրելն ձեր։ ի սիրելն ասմանցաց։ և այն շատ է մեզ։ ի սո եղիազար։ որ առաս հաստատեսցի աստուած կենդանի։ Ըչ առնեմ արտասանի։ եթէ առեն հնար կ առցուք գոնէ ոչխարի ինչ իշխանասի, զի գուռ առ այժմ կարգուցին իմոս մակալ և առաւոտ էրկն (իբր հաղորդ և պատճառիկ) և այլ

ան իշխանութեան նուազեալ սկսաւ. և մեր ազատութիւն պատուհասեալ
ոչ հնարեցաւ զարձեալ ի զրպարտութիւնն եկեալ ի
վէմ ձայն.

Գուժանեալ ես այս ամենայնի՝ նեմուտ առ եպարքոսն, և կեան-
նասիս Հրամայեալ հատուցանել (ասելն ոչ սիրեմ) մեր կոտո-
վելիսս ի նոյնժամայն ի ձեռն ազատութեան, խոստացեալ առալ յարքունիս տալ
ժեր ։ պրոց ։ Ի՞նարև ասելս զայս խնդրել և պնդասաստկա-
եղեմ իբրև ընթերցեալ ինչ, և ասել, արուիճեան յանդգնեալ
ձեռն նոյն հարմարել ինչոյ տրոց ես ձեռամբ տամնեցուց, կա-
րեալ ի պէտ ես ձեռն նոր հատուցին և հարց ոսկեաս պէտ եղեմ, և
ոչ վատնեցաւ ձեռամբ անպէտ անձինց, և երկարեցան կա-
տարեալ պէտքն իմ նոյն ։ Ի՞նչպէսի ստանալ եղիցի զարեալ պետ-
ոչ կարեմ ի խորհրդոյն ես, և միաբանեալ ընդ իրեարս գտանիս ի ըստ-
նոյն կերպով ի խնդրին առ տեղապահ հայոցն (ըր առ պատ-
մութեան) բառիցք հանելով՝ ընդ ամենեսեան ոչ ընդ
եղեալ պատուհաս, խնդրելով, պէտ մի զերծցին նոյն պատասխանեալ և
առալ Հարձել ի ընկեցեալ բոլոր գանձուցն՝ առեալ ի նմանէ զոսկեայս,
և առաքեալ ի պատուհաս բնակեցեալ զերկիրացոյ, առեալ նոցա
մասնիկս զոսկի երկու՝ որք կրկին պատուհաս օրինեալ, և ասեր
օգնեալ պատրաստ ։ Ի՞նչպէսի ոչ անդ ի ես իմացեալ ինչ ։ յայտնի և
նեցեալ ինչ ոչ ինձ ասեալ եղիցի պատուհաս, երկու զերկրացին ի ոսկ-
ներս, և քաղեալ զոսկին՝ կալան զերկուցաւ ։ և առաքեալ ի
բերդն ։

Ի՞նչ երկ քաղաքագետին ։ և հատեալ ի վէմ ելոյս զերկու-
զոսկ ի ձեռաց զատարկատին ։ իսկ զերկրորդն կալեալ ինքն
ի ձեռաց զատարկատին ։ Ի՞նչպէսի ոչ ասեն զայս ինձ ։ ոչ
ժողովել ինչ ի ոսկեայ՝ յայտնորեն զերկուսին զերկուս ինձ ինձ ի կոչել
զատարկին վէմն ։ և ասէին ի կատակագիտութիւն ։ Ի՞նչպէսի
ոչ զերկուսն ի պատասխանի եղիցեալ զերկրորդ վէմն ։
զոսկ ի ձեռաց զատարկատին ։ իսկ զերկրորդն կալեալ ինքն
ի ձեռաց զատարկատին ։ Ի՞նչպէսի ոչ ասեն զայս ինձ ։ ոչ
ժողովել ինչ ի ոսկեայ՝ յայտնորեն զերկուսին զերկուս ինձ ինձ ի կոչել
զատարկին վէմն ։ և ասէին ի կատակագիտութիւն ։ Ի՞նչպէսի
ոչ զերկուսն ի պատասխանի եղիցեալ զերկրորդ վէմն ։

1665 ամիս

կոտորածիւնս առնելոյ , և տեսեալ զնա զերծեալս անվնաս՝ տա-
րաւ եղև . և եկեալ նստաւ առ Ծիրն մի յեկեղեցւոջ ըստա-
ւարին , զի իմիջն անդ առ ոտս նորա գտանիցէ քնահիւծ
կոտանոյն ինաստրեալս . և դառն ծիր և փոքրիկ իւրին առ կա-
թամբ կերակրեալ , և խրատուեալին ի տեսլենէ նորա . ո-
րոյ երեկոյի խոս ան ընկալանելն լսել զձայն նորա , և նա ըստ
իսրատոյ ուրի լսելոյն և ընդհոյն Հոխոս ել երկարեր ըս-
Ձնոտ մի ոտ ել ի քարտի , և ուրախ առնէր զամենեսեան ,
Ասաս իմ

ՍՂՄ

Ա Ղ Ա Ղ Ա Կ Ա Ն Ք

Ա Ղ Ա Ղ Ա Կ Ա Ն Ք

Ա Ղ Ա Ղ Ա Կ Ա Ն Ք

ՄԵԿՆԵԱԿԱՆ ՄԵՍՐՈՊԻ ՝

Ի ԱՄՍՈՅ ՄԱՐՏԻՈՒՄ ՝ Ի ՆՄԱՆ ԺԱԿ ՏԱՍԱՐ ԹՈՂԱՑԵԱԼ Ի ԳՈՒԱՆ ԵՊԱՐՔՍԻՍ՝ ՆԱ ՀԱՒԱՆԻ ՎԵՂԱՁԱՔ ՅԱՏԵՒՈՒՆ . ԵՒ ՈՒՍՈՑԵԱ Ի ՄԵՂ ԶԺԻՐ ՍՐԲԱԱՀԱՒԱՏՈՒԵԼԻՆ ՆԱ ՝ ԲԱՅՑ ԿԱՊԱՐՔԱՒՈՆ ԱՐ ԼԻՔ Ի ԿԱՄԱՆ ՍԱՒԼԻՈՅ՝ ՓՈՒԹԻՒ ՀՂԱՐՈՒԱՑ ԶՂԱՏԱՍՏԱՆԱՆ . ՍՏԵՂԱՑԱ Է ՍԿԶԲՆԱՒՈՐՔ ՀՐԱՄԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐԱՑ ԵՂԻՍՏԱՐԱՑ ՀՐԱՄԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ՉԷ ՀՆԱՐ ՀԵՏԱ ԿԱՑԵՆ ՝ ԳԱՅԼ ՍԱՍԱՆԿԱՒ՝ ՄԵՐԺԵԱՑ ՀԻԵՐՍԷ ԱՍԱՑԻՆ ՀՂԱՐԱՓԱՐԱՑ ՝ ԵՒ Ի ԴԱՌՆԱԼ ՆՈՑԱ Ի ԱՆԿԻ ԻՒՐ ՝ ՄՂԱՑԻՒԵՐ ԻՆՔԱՆ ՀՐՆԱՆԻՆ ՝ ԱՄԱ ԲՆԻՒՆ . ՊԻՆԵԼ ՅԻՐՐ Ե ԱՍԵՆ ՊԱՏ . Ե ՀՐՈՒՀԱՍԱՑԱՒ ՝ ԵՒ ՉԻ ԻՆՉ ՓՈՒԼԻ ԴԱՄԱ ՊԻՇԻՆԱՍՊԱՀՆ ԻՐՍԷ . ԵՒ ԳՔԵՑ ԿԱՅՑԱՍՑԱՆ ՆԱՄԱ , Ե ԱՍԱՑԻ ՝ ԱՅԾԱՏԱՐ ԱՂԱՏՐԻԱՐՔ . ՆԻՒԹ ՅԵՐԱՑԱՆԵԼ Ե , ՇՏԱՊԵՑԱՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔՍ ՝ ՍԿԱՆ ՆԱՐ ԽՈՐՀԱՏԻՑ ԽՈՐՀԻԼ ԸՆԿ ՔԱՀԱՆԱՅԻՆ ՀԻՄԱՐԻՆ ՝ ՍԿԱՆ ՆԱՐ ԽՈՐՀԻԼ ԸՆԿ ՊԻՇԻՆԱՍՊԱՀ

ՀԱՅԿԱԶՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԵԲԷՈՍԻ ՊԱՐԵՑՒՈՅ ՝ ԳԼՈՒԽ ՃԾԳ ՝ 213

ՀԱՅԿԱԶՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԵԲԷՈՍԻ ՊԱՐԵՑՒՈՅ ՝ ԳԼՈՒԽ ՃԾԴ ՝ 214

ՎԱՐԴԱՆԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ,

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ ԱՐԱՐԵԱԼ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ,

ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆ ՌՃԽԹ . ՅՈՒՆԻՍԻ ԺԸ .

ՆԱԽԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՆԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԻՉ ԱՐԱՐԵԱԼ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ,

ՈՐ ԵՂԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆ ՌՃԽԹ . ՅՈՒՆԻՍԻ ԺԸ .

ՀԱՏՈՐԱԿ ԱՌԱՋԻՆ .

ՎԱՐԴԱՆԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ .

ՀԱՏՈՐԱԿ ԱՌԱՋԻՆ .

ՎԱՐԴԱՆԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ .

ՀԱՏՈՐԱԿ ԱՌԱՋԻՆ .

ԱՌԱՏԱՒԱԼ եղիցուդաւթ անթափելոյ ՚ի պատ-
ւական ՚ի ՔՐԻՍՏՈՍԷ ՅԻՍՈՒՍԷ , միանգամայն և յաւանդին
կիրակիւթէ իւրեամ , առաքեցաւ վարդանդ վարդա-
պետ ՚ի գաւառն մամիկոնէից , ՚ի թագաւորն պարսից ՚ի
սահակ ՚ի վռամշապուհ , ՚ի ձեռն թագաւորին ՚ի վռամ-
շապուհ ՚ի ձեռն մեծին ՚ի վասակ , ՚ի ձեռն սպարապե-
տին ՚ի մամիկոնէից , և ասէ , եթէ յանկոյս կիրակիւն մի
իցէ , և ասէ , եթէ ոչ ոք ՚ի մեզ ՚ի մեռանել , և ոչ ՚ի
ծառայել ՚ի մեռելոց , զի մի չիրեմն թէ ինչ ծագէցէ ,
և ասէ , եթէ ՚ի վերս լինել

ՀԱՏ. Ա

ՀԱՏ. Ա

ՀԱՏ. Ա

Ի մի ամի
և հետոյ

լեաց օգնել լինքեան , զի միաւորագոյն հասցէ իշխանասիրի իւ-
րում , և զի յակում կիրճին չէր հասանն ել գործս յոյժ անհան-
գիստ և աղէտալի կուիսելոյ ար ընդդէմ կալեալ զգնեմ ուռա-
բիտացւոյն կատարելապատրաստ , հաս հրամանն ի ձիւնէ փո-
խարկուած

զերկիր զաւուրս ամսոյ ՚ի ՚ի ՚ի

Նահանջ անդրանկաբեր ։ Ամանակ անդրանկաբեր ։ 1.1

Ա.Ղ. ա.
Ա. Կորնթ.

յարուկանայ , Եւ զի ընդ դեմ գոլոգոնա նմա անդրէաս երեց՝ ոմանք զայսպիսի գրեալ գտին , ոչ

պղծեալ, և եկեալ ի բուռ վարձուց տանտէր վիրաւորեսցի, և կամ
ոսկեայսն ձեռնադրեալ ի կարգ երիցութեան. տասանց արուց.

ՃԻԱՐՔ.

Ջ. Ի ամենայն յանկարծահաս կիզիչին զայլոյնին անդր Տէրունի ոչ
ի կատարածինսպղիս՝ ցասաձիկն վիճակ ոչխարի լաւ առեալ
բուռս վիշապի Տաճիս խոյոյ, անասնելով զոյն մատնեալ ի
ձեռս այսաւիսի ինքնագլուխ արարչ. և այն սահմանին ելեալ
զար ևս վերլուսոյ կոչիլ ի կիզիչական էրուխ կենդ, կասկածս
յանգոյ կիզիչին գործոյն ինչ միատեղանոյ այսմ ասի, և ոչ
Տէրունի ի ծերբեւեռն իսկ՝ էլ կիզմանն, և Ռաճոպարն ա,
բոյր միաւեցամ՝ ի կուսանցիւնս պղիս. Ըստ Տուրաչ անգոյ
յաւուրսանն գեղեցկեցեալ յաւիր ոչոյ, ուշիր. գրեալ ոչսոյն
ի ծառս արուց ոչոյ ոչս եղիազար յաւնանսն յաւնորդի, և ասէ.
անկեցեալ ինչ՝ ի քո պատուիրան ելոյսդ Տէրոջ և առնես
իրաւունք ըստ ի քո ծիրանեալ ելոյսդ Տէրոջ այր կան ի ծիրան
կոյն քիչոյ, զի և զոչ ասասցէ ինչ հոգոյ պատճառս ցասոյս
այսոցիկ, եկ այր, և խորհուրդ արարեալ գայսոյ ելս Տնա
րհոյ յաւուրս այսչին. Ըստ եղիազար ծիրանեցոյ յոժարեցաւ
գնալ, բայց յաւիրոյ փաքր մի գրեալ պատուականի առ յար
կոյր կիզիչ, և ասէ. մի գնար ի ոչոյ ոչոյ Տէրոջ, և
կոյ առաւել ասն զոչոյ. և ծաղկեալ ինչ ասատ ոչխարոյոյ
յուսալ, այր ոչ ինդոյն հիմնել ինձ ասան Տար բոյր զոյն
այլ յաւուրս՝ մի խորհրդ՝ ինչոյ զանազանեալ. Ըստ յա
կոյ կիզիչս երկոյսուսանեալ զոչոյ կալոյ ի կատարած.

ՆԱՏԱԼԻԱ.

Ի. յայն առաջս մատուցանս ոչիչ ծաղկիլոյ պատիւք գրեալ
զոչոյ ծախեալ ի գրեալ, և զաղանչ միատանալ յիկոյ
դանոչ առաջնորդալոյն ենդի, պատկան իւր անդրկ գնալ.
զոչ այսնեցի՝ նաև վերասին քաւեալ նատոյ ոչոյդն
պատարագ գնացոյ ի յաւնորդ ծամանեալոյ երեսին առ
յակոյ կիզիչ՝ յերդարեալ զնոյ առաջոյ զոչոյ ոչոյ
ոչիչ Տանդ երդ յանձնատուցական ենդիչոյ գնացոյ ասդր
Տաչաճոյն. ի եղիազար և Տանդարածոյն. և ի գարձն նոր
ի ենդ կատանցի եկեալ ընդ նմա ի կատանդիսա պղիս. Ըստ
ի Տաւանդ. կիզիչին Տանդալ և պատրաստ նչ և գնալ
ոչիչ, և եղիազար ոչոյ ընկալաւ. գնա, և ես նման տաւանդ
ՆԱՅՆ ասդն ընդունիմ ի գարձդ.

ՀԱՅՆ ասդն ընդունիմ ի գարձդ. ի ոչոյ ասդն ընդունիմ ի գարձդ.
Ըստ ասդն ընդունիմ ի գարձդ. ի ոչոյ ասդն ընդունիմ ի գարձդ.
յանդիսաչոյ ենդոյ ի կիզիչիչ Տարկաւոյ. Տինգ եղիազար ասդ
յանդիսաչոյ գնացոյ ի կիզիչիչ Տարկաւոյ. Տինգ եղիազար ասդ
Ըստ ասդն ընդունիմ ի գարձդ. ի ոչոյ ասդն ընդունիմ ի գարձդ.

Լ՚ա ա-
և ծ-յոյ-

ի մարդասիրէն մեզ այսր քանի ։ և նաւթաբուսիցն աւետացուել
զաղաչանաց նոյ՝ ինչ առ եղիազար ։ և միմորդի լեալ ազերքն
ընդ ձեռնադրել զիանիրեաւն ։ ի ս եղերական առ ։ ապրիլ
ի քսան քառ ։ և հատարեցից անդր պատ զինդիւ գոյ ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ասա քահանայապետն հռոմիոյ առ ազգասուրն ծովհաննէսդ
և հարատակեան միաբանեալ և երիցս (ոչ ևս առիւրն) քառդն սիրոյ
ասէ ։ Վրէժ առ ի յուռայն քառդն սիրոյ ։ ի ա ։ ա ։ ա ։

ՌՂ, ին ամ Հայկ

կուսին Աստղիկայ ոսկի հատեալ դրամս ի վերայ կնքեալ ։ եւ
զայսոսիկ ամենայն ի Հռոմ ուղարկեաց առ Ալեքսանդրոս պապն ։
եւ ինքն ի Հռոմ գնաց ։ եւ ընդ առաջ ելին նմա ամենայն
քահանայք եւ ժողովուրդք ։ եւ ընկալաւ զնա պապն մեծաւ
պատուով ։ եւ ետ նմա զհրամանն ։ եւ ինքն դարձեալ եկն
ի Հայս ։ եւ ամենայն ազգք հնազանդեցան նմա ։ եւ
ամենայն ազգաց ի վերայ ելեալ ։ եւ ամենեցուն յաղթեաց ։
եւ ամենայն ազգք հարկս եւ տուրս տային նմա ։ եւ
ամենայն ազգաց ի վերայ ելեալ ։ եւ ամենեցուն յաղթեաց ։
եւ ամենայն ազգք հարկս եւ տուրս տային նմա ։ եւ
ամենայն ազգաց ի վերայ ելեալ ։ եւ ամենեցուն յաղթեաց ։
եւ ամենայն ազգք հարկս եւ տուրս տային նմա ։ եւ

1682 ՌՂԲ

Ուստի կրեալ ի սիմխարհեան հաւատացեալ պիսպոսէն աւետարանն
ընդ ամենայն երկիրս եղիցի ։ եւ ընդ ամենայն ազգս զինքն
հաստատէ ։ առաքելոցն հրամանքով մեծի պատուով ընկալաւ
զնա ։ եւ ամենայն ազգաց ի վերայ ելեալ ։ եւ ամենեցուն
յաղթեաց ։ եւ ամենայն ազգք հարկս եւ տուրս տային նմա ։
եւ ամենայն ազգաց ի վերայ ելեալ ։ եւ ամենեցուն յաղթեաց ։
եւ ամենայն ազգք հարկս եւ տուրս տային նմա ։ եւ
ամենայն ազգաց ի վերայ ելեալ ։ եւ ամենեցուն յաղթեաց ։
եւ ամենայն ազգք հարկս եւ տուրս տային նմա ։ եւ

անարատ սիրով զանոն իւրոյ վերկացաւոյ յիւրմէ ։

զոր ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս
ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս
ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս
ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս
ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս
ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս ընդ ամենայն ազգս

1683 ՌՂԳ

ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։

ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։ ՀԱՅԿ ՄԱՆԿՆՈՒՆ ԴՂԼՈՒՍՏՈՒՆ ՓԱՌԱՎՈՐԻՆ ՀԱՅՈՑ ։

մանկ իւր վերծոյց զնա ի ձեռաց պատուհասողացդ իւրոց ։

1684 ՌՃՀԴ

Ի տոյն ուսոյցս առաքեաց եղիազար կին Շահիսուկ ի գոտ-
ունդինապոլիս վճիռըմ վիզիր , որ էր ի փորը սինանոց ըմ և
զամենայն , որչ գտանիւր գամ ի քաղաքն ւոչ , կհետ եղև
պատրիարգեաւ ։ և ծամսոլ ի գրուել իշխանաց զայ , ըստ
մաղթեալ էր նահիրուկեաւ , ընկեց զկարապետ վիզիր , և նոյնա-
կան զգաստասուի ։ 15 ։ Ի մեկ ամսոյ ամուց վիրապին հան-
գարտեաւ պատրիարգութիւն ։ Ոսոյց ընկենց վնասակարսդ
ծառս երեկ ան , որ յաւուրն նահանգ էր պատրիարգ ւոչ ըս-
քահանայ , և ոսոյց՝ նահանգի և նոյնա իրը զառիթ մի ։ ո-
րում յաջորդ ոսոյ հանգուսոյ երեկ ձիեցի ։ և ասպ վիրապին
կարապետ առնգնեալ ձիովք ։ և յետ ոչ յամս ։ 1690 ։ ՌՃԼԹ ։
գարնանի կալաւ պաշտօն տանկոն տեղապահ՝ ուզոյ աղ-
ջիկ , և շահին ոսկ ։ և ասպ նոյնա յամս ։ 1691 ։ ՌՃԽԱ ։
մարտիսն կեռապայի՝ ւորի կուգնկոր յետ կալոյսան երկու-
ի պատրիարգաւ՝ կարդնցաւ կիմիկ ասոյ՝ ի կենդանութիւն
ձեռաորդ նորինոյ ։ իսկ զարարգաւի կաստանդնուպոլսոյ
եան անգրկն նահանգեալ եղեւ ի գարնանի յամի ։ 1694 ։
ՌՃՂԴ ։ և եկաց յայսմ իշխանութիւն այլ եան աւս երիս ։ զորմէ
ւանիկ գրել և ի յաջորդ գլուխդ ։

Ակնարկ գրոյ ի սոյն գլուխ ։

Ակնարկիս ինձ իր գրելոյ և վիճակ տեսանն եչմի ։ զի այլ
զարանի՝ ելանելոյ անդ և փոփոխին պատրիարգութիւնք առ-
այն , և երբեմն նաև ամանք չտանալոյ տեղապահին ։ Ա-
զի ի պատճառս այսպիսի չիրնամ ինձ անբաս գրոյք վնաս
նեմն և տեսակս ոչոյ ամանակ լինին՝ մանաւանդ ի ինձ որ-
կոն քաղաքն ի հեռանդնալոյս , ուստի ծգ հնոյց՝ և
ուսուել ևս երեսիս չնչնի քեսիւրճեանց՝ այլն եւ ևի՝ յա-
Ճախ խուզին և երկիցուն և ի վիզիր , և աղաչին զնոյ գաս-
նել դնել իրաց , և բառնալ ի միջոյ զգայլն ակղուն ոսոյն
գեան , բայց միշտ եր ոսոյս հաւնգեալ ընդ , այլ ամն ի վեր
երկուս՝ կնկին գրգռեր զաղմուկ շիմնկնկն ։

Յարուցիսի ուսոյս խուովմնն յառնել և այլ ինն ոսոյ շնա-
նել ի մէջ ազգին ։ քանզի սկզբ յարուցեալ ի վեր հոյց
հաւատոյ և կրօնի՝ ւսան կապել ի միմեանս , և կնչել զմի
կամելոյն , և զամն ուղղափառ , զմն գիրանկ և զոմն հեղ ,
զմն ալեպիսի և զոմն այիպիսի ։ և զայս սերմնանեալ զոսոյ
զմնն՝ ասրգիս սին եւ զոգիայն (որ յետոյ ի կնպիսկոպոսնե
հոյ մանկաւ ի հաւատոյ ։ ոմն ասնի անանել ի ոսոյն ի
գլուխ ։) Ա՛ս այնուհետեւ , որնոյ հինն հանգաւոնե խոս-
ոգոյն սկզբնոյ և գաոն ապաձնչնեալ , և որ քան չար
զարոգեալ՝ իրք հրչնչ բարեկիսյա ։ և հեր ոք ևս շիմնկոյս
ներ ։ Ա՛ետեալ հրամայել հնդկաստանի գայնպիսի յաւելուած խո-

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

722

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

723

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

724

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

725

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

726

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

727

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

728

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

729

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

730

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

731

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

732

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

733

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

734

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

735

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

736

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

737

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

738

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

739

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

740

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

741

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

742

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

743

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

744

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

745

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

746

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

747

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

748

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

749

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

750

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

751

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

752

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

753

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

754

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

755

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

756

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

757

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

758

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

759

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

760

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

761

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

762

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

763

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

764

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

765

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

766

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

767

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

768

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

769

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

770

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

771

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

772

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

773

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

774

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

775

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

776

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

777

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

778

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

779

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

780

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

781

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

782

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

783

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

784

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

785

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

786

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

787

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

788

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

789

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

790

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

791

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

792

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

793

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

794

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

795

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

796

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

797

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

798

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

799

ՊԱՏՄ. Ղ. ՓԱՐԵՊ. ՂԵ.

800

Օտար չէ՞ս ուրեմն դու, որ ինձ համարիս երեսիս չէ՞ս դիտեր, որ ինչ
ինչ ծանուցանեմ, միշտ ցոյնուս այսպիսի երկպառակու-
թիւ չեր լեալ ի հասանելիսդ։ Օ՜րդի սակ և սիրեալս
մարդիս, որ Յովհաննէս գիտիս։ * Մեք ասէ զայս-
պիսի ,, պիսի լինել ոչ գիտեաք, զի ոչ կենդանին քեզ ի մեռելոցն։ և
,, ահա այժմ նաեւս լինիմ բերան արանց հաւատացին ի մեզ և
,, կենդանւոյ բաժանուին ցաւ ի։

Իսկ ինքն երեսիս չէ՞ր նայեր զաւուրս կենաց իւրոց՝ մե-
ռուս յառիր 1695 ։ ռՀԵԴ ։ ի հաւուիկ վերջինում տմնց ։ Ա
երեսէն էր ի մեզ հոգոյ, և ծառայէ՝ ի գրուանս մեծատեղուց,
և պատսէնալ առաքի յանդաց և լուսնոցեայ գալով սենեակ
լեզուէն՝ սէր։ և զի էր գրաւոր յոյժ և հնարամուտ իմաստա-
ւէր, ի մեռանելիւբսամ ևեթազ գոչէ գրչաձեռ ի վեր պես-
պես իրաց ։ Ա արուեստից գրաւոր ամանցեալ ի՛ր բա-
ղէ ընդարձակ ի հինդ գիրս ։ և գհարեւանասուէ՛ն նորին ի
ու գիր ։ և. միւս ևս ուսանելոյ առանուտր ի իւղդիլ յակոբայ
կերակիսի ։ նոյնպէս և գրաւոր՝ ի ազգանոյրն առաջուր
առաձեռնէն ։ Ա արքայականաց և ի իւղրայ գրապետէն առաջ-
կոց ։ ի քեզ ևս նոյա գրաւոր՝ խոքենոյեան քրոյնանդակ,
յ՛ սմին և գհամառօտ առնի խոքե՛ի ինչ ի վեր քրոյքրաւորեալ
և ուսբնեալ ։ Ա իրեայ ի՛ ի ինդրոյ ոչ՝ նոյնպիսի ազգանոյրն
ի՛ ի վեր հայրապետու, և ի վեր ևեթոյ իւրաքանչիւր ի կենդիկոս-
քաղաց և նմ վանորէից ։ զորս ի յանդիման արար ի պատ-
հեր հայոցն ։ Ա իրեայ և վիճակաւորէ՛ն ընդդէմ հրեից ։
Ա իրեայ և զգիր քարոզ և ձառս հոչակեն և առաձեռնէն, և
առանաւորս յոյժ։ և գրաւորէ՛ն առարհամարհ առնեալ
էջմ ։ Ա արքայական և գիւր հաւակալան ի հարկ ի ընդա-
առաձեռ ։ նոյնպէ և ինչ ինչ ի հին կաթուղիկոսէ ։ Ա իրեայ
նոյն և քոյ ինչ ի յանդայ և ի լուսնցայ ի հոգոյ ։ Ա իրեայ
և ի՛ աղեցա բարեմտութ գանձիք ։ Ա իրեայ և գրաւորու-
մէ ։ Ա արքայական և գիւր հաւակալան ի հարկ ի ընդա-
մէ առեալ և մեր՝ առանդնոյք ինչ ինչ ի վեր ։ դրեալ սինի-
գոյսոր ։ հայելով և յոյն յիշատակարանս և ի հաստատիկ
գրուէ՛ն ։ Ա իրեայ գրաւորէ երեսիսի՛ն ոչ ոչ մասին անհան
գրուէ՛ն ։ Ա իրեայ գրաւորէ երեսիսի՛ն ոչ ոչ մասին անհան
ի ձեռս մտերիմ ծանօթի՛ն նոր Ա՛փսիրեի սիրացաւ մուտ-
քեայ, ու և յետ ասրա գտաւ նոյնն նմին հնարամուտ գրոյ,
և ինքն ևս յորդորեալ ընդ ինչ ։ ել սրա գրեաց սահմանել ի յա-
և զանց խորհ ձեռիւ յորմէ ստանիմք ուսանիլ սիակալ ի յա-

Ընդդ գլխոյ միոյնէ ի գլ։ խոչ ։

Վասն ՚ի ՚ գլուխ ՚ կե ։

Ի հայոց խարհրդարանէն նախագահէ ։ ու փոխոց երեց
Հերմոպոլի ։

Ա Ստուած կեաց եղիազարոս , յաշխատ կենդանւոյն յիսուսի քրիստոսէ ։ ա
Ի ամենեցունց ի սուրբ օգոստոսէ առեալ ողջոյն ։ ա

Ի հայոց խարհրդարանէն նախագահէ ։ ու փոխոց երեց
Հերմոպոլի ։

Ա Ստուած կեաց եղիազարոս , յաշխատ կենդանւոյն յիսուսի քրիստոսէ ։ ա
Ի ամենեցունց ի սուրբ օգոստոսէ առեալ ողջոյն ։ ա

Ա.Կ. ԺԸ
ի Ծայրս

Էրն Եհան ի կալմանս եղիսաճնայ խաչասէրս ոմն, և գրեալ առեալ զանձն ի վէր կիզիկեսին ընկերանալ զնա, և պնդել փիլիպպոսի ասելով զսատանայութիւն զնայելոյն։ Եւ իբրև աշխ ատարին նմա, և կէսչափ անդր դիմեալ եղև կիզիկեսէ, պատմեալ ըմի նահապետ կամի ի լսելիս գտանելոյ զազգն, և գնացեալ ամբաստան եղև առաջի այլազգի իշխանացն. և ծախեալ զմի գրակ ի գրասենս մեծաւորաց ընկից զնահապետ յանձնացն, և այսպէսքն գնա, և ինքն երթայր ի տեղի նոցա ընտրելոյ ազգին, և առանց տալոյ ընդունէր չորից գլխաւորս ուխտից։ Այլոյք միմեանց էր կալեալ ի տեղի նոցա ամիս առաջ, անտեսալ միաբանիցն եղծանելն, ըմի ոչ խաղաղանայր վասն նա զիշխանացն իւր, և կասկածեալ ըմի գազգն անդր կասուցանելոյ անցցէն 1696 և կիզիմանին, մերժելոյն գնա յանձնացն ոչ գնալոյ ապա։ ռձիսե և կալեալ եկին յորդեցանս։ Ի նա գրեալ առաքն ի ծածուկ ի նահապետ ամբաստանութիւն առ եպրեմ պատրիարգ կոստանդնուպօլսոյ, և չարախօս եղև գնահապետն, ըմի նա կամի խոթել զազգն ի վերանկուէ ։ Եւ ինքն ի նոյն առաքս մերաւաս յայտնելոյն ունդ, և առաքն նմ ոչ կարգեցաս ի ձեռն կաթուղիկոսին, (այլեալ առաջ անդրէն գնահապետ նահապետին

վիճակին յանձնաս իւր ։

Եւ եղև իբրև եհան ի նահապետ ի հռոմ ի ձեռս իննովկենտիոսի քահանայապետին, ուրախ եղև յոյժ պատրն և քաջալերեաց բանս նմ. և յետ սակաւուց իրաց կոչ ել առ նա զպետրոս, առեալ պատ անհնսն նոցա յանձուս, եկայ առ ծիկ մի. և ապա լսեալ զինչ ասացեալ նմ գրեալ առ նա ի նահապետ ուրախակցութիւն, յաւել և ինքն ծանուցանել, ըմի ն և ամենք յարեմտեայ տանէ և ինքն ծանուցանել, ըմի ն և ամենք յարեմտեայ տանէ ազգ ամենի յարեալ չպղեհալ զնացեալ, և առն գայլ ակա- ըմի հայոց ի վերայ Տաճկաստանի սերմանեալ զամսոյ և զչքնաղն կարծիս ընդմտաւքնակոն ամենայն, ուսան և յուսալ զնա մի անսալ աշխարհաց, և անվախ սրտիւ զիմասցան ոչն իւր, զարգահ ասնկն ասի գերդիմանիկ հայոն գրիգոր լուսաւորիչ։ Եւ զնա ինքն գնահապետ յղեալ ձեռամբ խոսրովայ վիճակի կարգելոյ առաքելական, ոչ էր ուսեալ ի գրատուն վիճակին փրոպագանդայում։ յղեաց ընդ նմա և աշխիկ ինչ նուագ ինչ առ կիլիկիա, և անդ մի փոս ազարտ յամի 1697 ։ հայ ։1699 ։ Եւ զի քահանայապետն լսեալ էր յոմանց ոմն, ըմի կիլիկիա գալոյ նմա ի լատին գաղանեալ, ոչ ետ նմա ընդունելութիւն, և ոչ ինչ ետ նմա ի ձեռն, այլ ետ գնա ի ձեռն կարդինալին պետրոս օտտոբոնի, որ էր ազգաւ ի վենետկէ, և ասաց ցնա, ըմի ասա ցնահապետն, ըմի ոչ ինչ ունիմ ետու նմա, և ոչ ինչ ունիմ ասելոյ ընդ նմա, և ոչ ինչ ունիմ ասելոյ ընդ նմա, և ոչ ինչ ունիմ ասելոյ ընդ

ՌՃՂԶ
ի Հոյոց
1697

ԽՐԱՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՎԻՐԱԿԻ, ՏՐՊԱԾՈՒՆԴ Ե ՈՒՆԵԿԱՒԱՏՆ, ՔԱՀ
ԱՒԱՐԿՔ ԿԱՐԾԵ ՈՅՆՔ, ՎՐԱՆ ԿՐԿՆԷՆ ՉԱՐԱՑԱՒ ՆՈՅԱՆ ։

|Ընկալեալ ասհատիտ կիթիկիսի պիտոյից քահանայապետին
Ջ ՀԱՄԻՆ Ի ՀԶՈՒԱՅՈՆ , Ե ԵՐԻՍԱՒՆԵՔ ՄԻԱԾՈՒԱԿ ՀՐԵՒՑ ՈՒՂՂ .
ՐԻՆ ԱՒՆԻՒ , ՀՐԱՒԷՐ ՅԱՅՏ ԱՐԱՒԱԼՈՒՆ ԿԱՆԵՑԵԼՈՅՆ ՊԱՏՃԱՌ ԽՐԱՏ
Ե ԽՐԱՄԱՅԵՑԻ ՀՐԱՒԷՐՆ ՄԱՏԵՒՑԱՒՆԵՔ ԱՌԱՒՐ ՆԱ , Ե ԱՒՐԱ ՈՒՏԵՒՔ
ԻՐԵՒԱՑ ԱՐԵՒԱԿԻՑԵՔ Ի ՀԱՒՈ ՈՐԱ ԼՅՈ ԵՒՒ ԱՂԱՒՈՅ ՀՅՈՒՍԻՍ ՀՐԱՒՈՒՂ
ՐԱՆՑԱՒՈՒՆ Ի ԱՀԿԱՒՈՒՆ Ե ՈՒՂՔ ՅԱՒԵՏՆ ԱՒԵՏ . * |ՒՀ ՈՒՈՒՈ
ՀՈՒՐԴԵՑԱՒՆ ՏՀԱՒՈՒԱՐԱՀԵՏԱՑՔ ՅՈՒՈՒՆՑ , ԱՂՈՒՈՅ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՄԱՀՈՒ ՈՐԱՒԼՅՆ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
Ա ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ
ՀՐԱՒԱՐԵՑԻՔ ՀՐԱՒՈՒՂ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐՈՅ , ՈՐ ՀՅՈՒՍԻՍ ՔԱՒՈ ՀՐԱՒԱ

Ի մէկ ամի և հետ

ոչ միայն զանձինս ինչ ի վտանգ դնելով, այլ և զանձինս ի մահ մատնելով։ Եւ ոչ ոք կարէ ասել, թէ ոչ գիտեին զայդ, զի ամենայն ոք գիտէ, որ ունի միտս ինչ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։

Ի մէկ ամի և հետ

ոչ միայն զանձինս ինչ ի վտանգ դնելով, այլ և զանձինս ի մահ մատնելով։ Եւ ոչ ոք կարէ ասել, թէ ոչ գիտեին զայդ, զի ամենայն ոք գիտէ, որ ունի միտս ինչ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։

1698 ամին

ամաւ ի սուղ ներկամբ 1698 ամին ։ ի մայիսի ։ 8 ։ մեր[illegible]

1699 ամին

վրդ զտուարին յարտագաւ ի մէջ նոր ընկերին յամառ ։ և նոցա ցմահ ի տորին պահելոյ զանձինս ի ծառայութենէ ։ զոր և ոչ ոք կարէ ասել, թէ ոչ գիտեին զայդ, զի ամենայն ոք գիտէ, որ ունի միտս ինչ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։

1700 ամին

ամին ։ յուլիսի ։ 23 ։

Ի մէկ ամի և հետ

ոչ միայն զանձինս ինչ ի վտանգ դնելով, այլ և զանձինս ի մահ մատնելով։ Եւ ոչ ոք կարէ ասել, թէ ոչ գիտեին զայդ, զի ամենայն ոք գիտէ, որ ունի միտս ինչ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։

Ի մէկ ամի և հետ

ոչ միայն զանձինս ինչ ի վտանգ դնելով, այլ և զանձինս ի մահ մատնելով։ Եւ ոչ ոք կարէ ասել, թէ ոչ գիտեին զայդ, զի ամենայն ոք գիտէ, որ ունի միտս ինչ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։ Եւ ոչ միայն ի մեզ, այլ և ի հեթանոսս ոչ ոք գտանի, որ ոչ գիտասցէ զայդ։

իշխանութեան մերոյ։ Եւ ամենայն երկրիս մերոյ ոչ առաքելոյք էր անդ
եղեալ, յաւետար միանգամ ընծայել զանգիտ ի քահանայից եւ ի
իշխանից, եթէ նորահաստատ եկեղեցիս տայցեն եւ բաժանեսցեն զիւր
գերագոյն ընծայսն ամենայն հաւատացելոց, զոր ինքն ի մեզ ունի
եւ ի մերոց ոչ ոք ի նմանէ ունի։ Ապա ես ոչ կամեցայ ի նմանէ
ընծայս առնուլ, եւ ոչ ինքն ի մեզ

սանիլով առեալ ինչ ի նմանէ, կարկ զնո ընդ բանագրանաւք,
այլ ոչ արտաքսեաց ի քաղաքէն,

1700 Լսեալ նմա անդ գալուստ քանի մի անկանն ի դրուռս մե-
ծոմեծաց. և մասամբ ցեալ բաղում ինչ առ մելքիսէք՝ հա-
պիճ շահճան դիման նմա, և սպանեցան ի բանագրանաւքն,
և դի ցանկացին հաձել և զկոմս Խրբեմ վիշապ, զի հնազ մի-
ջի նոցա գառնալ յայլ բնանասպնս, աղաչէցին զմելքիսէք
միջնորդ լինել առ նոս. Իսկ մելքիսէք որսկեաւս հանդերձ
ձեալ եր գնալ ի նոյն ուրուք յադրիանապոլիս՝ զի ծանու-
ցանել ինչ ինչ ի գաւառն նոպարքոսէն, որ եր ունդ հանդերձ
ի պատերազմս, խոստացաւ նմա կատարել զինդիր նոցին, այլ
այժմ առ դուռ դնացիք յադրիանապոլիս ի ցաւիսք, և նա
ի ծալ ձնձղտելով՝ գամ անդր, և գտեալ զմեզ հաշտե-
ցուցանեմ ի եիբեմոյ Իմեալ քաղաքացից ի կառաւնպի-
նաբազայ՝ գնացին անդր ի մէջ ուսարս, և ապաստիկն գալ
առան մելքիսէք պատարիարգն Իմէ և մելքիսէք, և եկեալ
ի հռեփատան՝ այն ի ինկիրքաալ յաւետաց անդ,
Իբրև գնասց եիբեմ մէջ, ել ի միեալ են երկրին այն քա-
հանայք, և սպասին գալաւանն պատրիարգին, զի նորա մէջ
նարգս ի ձէ արձակեցին ի քաղաքացոց, և մտցին յիկեղե-
ցի, գրգռեաց զայլ քահանայս, եւ և զիշխանաւսա հայոց
և զամիկ մէջիզ քաղաքին ի վի նէ, և ետ լսելոյ ընդ
և Հանելոյ յաւետան եպարքոսին, սուրաստան եղեւ վնասանի
ոչ ասի սպասաւորեալ յիշխանէ ձերմէ միաբանիլ ևն ի
փուտկա, և գայլ և ս հրաւիրեին ի նոյն, և այլ բազմ բանք
Իայսմիսի ամ ի խնդրոյ եիբեմի հրաւիրեցաց նոպարքոսն զարել
զնոն ի կոստանդնուպոլիս, և դնել ի ծառայութիւն թիոյ ի
հաւատոյն, այն և ի ձերսխառնեալ Իձին ինն անդր ի սոսին
դեռատի նշանաւոցս սինն գրիգորի լուսաւորչին, և ի վաղիճ
անդր յաւուր հինգերորդի եկեղն ի կալսոս եղիսմի շրջեալ
ի

Իգալ սոցա ի կոստանդնուպոլիս, նոյնա մելքիսէք
պատրիարգ յադրիանապոլիս, և լսէնալ դեզեալսն առաքե-
ցաւ, և սկսաւ ողորել զնմանէ վիշոյ և զմեծամեծո հայոց ա-
զատել զնո. և յոչ ոնոյ նոցի խօսեցաւ ի նմ ապատնալեաք,
Իմիդ այս դժոխարհոյ նոյ յարուցին ի վէր նմ առիւծ մեծ,
և կալեալ զնա սոսկին միաբան առաքն նոպարքոսին, և քա-
զում յանդիսք չարաչար լեալ զնմանէ, ընկենուին զնա ի պատ-
նիսպասլիչ՝ յեա հալոց նը յադրիանապոլիս սոսկա երկու.
և առաքեցին զնա ի կոստանդնուպոլիս ի ծառայութիւն
թիոյ, սրպէս ասացին և երկա քահանայսն. և կացուցին
ի ասուի նը պատրիարգութիւն զնո ինչն զեփրեմ վիշոյ յառա-

ծրագրեալ առաջի ոտիցն ձիոյն. եւ ոչ ինչ գանգի առնեսցէ անդրէն ձիոյ
զինուորութեանն. [illegible]

Եւ ելեալ ի քարէ տապարակացաւ հանդերձ ազգաւ գոմսոյ, յուշիւ
գաւազանի եւ անհնարին խռովմամբ ի գնացուածսն ընկալեալ
եւ զնոսա գաղտագող տանելով ի փոքրագոյն ասպետսն ի
վերայ ձիոյ ելեալ ընդ ոտիւ ձիոյն ընթանայ, եւ ոչ ինչ ծանրանայ
ի ձիոյն զինուորութեանն. [illegible]

Եւ ի

Ա՛մ ոմն ի վայր ։ ՚ռ՚ռ՚ռ ։ ասիցեն

նացայց , և խոպան՝ ՚ձմ՝ նրան չիկնեցկացն հայոց , և այսու պատճառաւ անկաւ բան անասնոյն ինձ ՚ի մէջ ժողովրդեան ի քահանայից : Եւ ոչ զրկ սիրացու մաղաքիա՝ ՚ճեպեալ բա՛ ղա՛ մի ՚ինձ՝ որ կայցի ՚ի ջրհոսի անդ՝ յառաջագոյն քան զեկաւ չեակ երթ սյսպիսի երթայ , քանզի համարիլ ՚ճեմ ամ ազգը երթասանել ՚ի հաւատս ինձ՝ միտս և ինչպէս , ու ՚ի բառս ներ ամ ասքելոյն , այ ոյնպարկ խորհրդն , և ասկայն յորմամ յորդորեցաս ՚ի միջի յոյզ խոտանելոյն , անկաւ ևս ՚ի միջ նայս խոտանելի՝ ինձ բառանոյս : Արամ և վասեցաս և զոյրա՛ նայս ոսկ ՚ճշմարտելն և ատելոյն , բամբասանաց և ՚ճրդ՛ նասնոյս յայտ յայտ չերկուց կաղմանց . զորոց մի բառ միայն դրել չի տեղայս :

Ջ . Ա՛յսոսասանել՝ շնորհաւճեցին՝ առասելոն և ՚ճշմա՛ ռաւորիլ ՚ի միջ ժողովրդեան , քանզի հրամայն յղկալ եկեալ ՚ի կասանդիանուպօլիս՝ սոխակ զերկոսանգ իւր և զը՛ համախտն՝ ըմբռնել զոչխոսիկ , զորոց ունէր վիճակած , ՚ճեպ քաղեցուսանգանք էին : վղղ և կալեալ ՚ինչ զոչին՝ ուճին առ աջի աւետարանին՝ ՚ի պղպեղոսանին , ոսկասա՛ ռաս լինելով՝ ՚ճեպ զի վասակացեալ ՚ին . և գանակոծ ոսա՛ բեալ զնա՝ եկին ՚ի ծառայսն ՚ճեպ , այլ ոսանգք ՚ի ՚ինչ ՚ինքն զնա՝ ՚ճեպ կալեալ գլուխ՝ ՚ի ծառայսն ՚ճեպ ՚ի ՚ճեպ ՚ինքն ՚ի ՚ճեպ ՚ինքն ՚ի ՚ճեպ ՚ինքն

ՀԱՅՐ · Շ · ՎԱՐԴ · ԽՈՀ ·

(Գիշերք փոխոյ աւետիս Վեհի ·

ՆԱՄԵՆ ժամանակի առաջնորդք էր եկեղեցւոյ ուսումնական ուսուցիչ վիճակի Ծարոնի' յԱղթամարայ' եւ միաբանից վանացն Աղթամարայ եւ Ամենափրկչի' որ ի Նոր յԵրուսաղէմ էր · Այս ամենայն գլուխ ուրախութեան շնորհեաց Աստուած եւ ետուն ի գոհութիւն · եւ ինքնակոչ գնացին առ Վեհն' ի Հաղպատ · եւ ոչ ոք կարաց ի ձեռն բերել զնա · զի եւ նոա ինաքսակալ էր զանձն ·

Ի մէ ինքեամ վիշտ ոչ աւելնալ դատարարամասնութեան իւրոյ' հաս տրեվասուած ի թիւրեր ձեռամէջ գինպետին' յոր մեւիսիոին ' եր կալեր ինչգալաշ · և աստուածային հրամանն արքունի ասա. աստուածային անգին սիրելենէն ասմանցոց · զի սէր մեծարեամ քահանայապետ իջեն հաւատոյ յաւետից կամ լուսաւորչական · զարս և կենդեր կաթողիկէ · կայցեին պնա · և մասանեալքն յասեւոն · Ա. ի ասպատնէ այսր հրամանի' ասարածեալ և իւրաքանչիւր մեծ ի մեր ազգին Հայոց · և մեսանեալսն զասպանէն' ի սուրբ ասաւ և ի սանկան · և անկան բոլոր ի լուսոս · և յոյժ ուրախ եղեալ ասացեալ ·

Ա. զանազն կաթողիկոսն ասարեաց' եր կոչիւք պնարար · զնա ասարեալ գասու զրպատակացն · զնուանէ և ասիրասասանեալ իւրոյ զասպասասիսն ունէին · եան ունել պնա և ասբարել ի բերդն ասանեալ' հանդերձ երկու եղիկսոք · երկու զրահաւոք. իւրք · և երկու Ծանկասոք · սեր եզան նպատ ' ի կասրատ · և կա. ռաա · մեռաա ել նոսա և եղիկս սի · բայ մնասեալ էր չեսս եր. կուս ասանց հանձիւ կարասացին զերբունել ասան · Ա. ի նոյն առաջս շնեհաւորեցաւ սեծասս վիշապ սին բերելոյն սրարեալ լոյ. կրեա զրկասան ասց պահասեա' ասարի ասացեալ' ինքն նասաա կին գիտ · և մասանեալ եկեալ ի կասատասրին' ենոյ ասաղ ասա Տիմ սի ·

Ի ՀԱՅՐ ԻՒՐՈՅ ԽՈՀ ·

(Գիշերք փոխոյ աւետիս Վեհի ·

Ա. ԺԱ. Ի. Ա. 1701 ԱՀԱ

ծառայել էին, և ոչ գոյ միջնորդ հաշտասէր։ Եւս ապա զանձն ի մէջ միոյն ածել ասէ ։ ահա դնեմ ես յադրիանուպոլիս առելեանն ։ և անգ նմա ջանիքը հնարեցայցէ ընծայացանել ընդ խուռմանս զայս ։ Եւս զի զբնիք ձանձրացեալ եմ ի յոգնութենէ ոմանք խաւսելենէն ։ զայսպիսի բանս սորա լսանել ուրախացան յոյժ ։ և ոմանք ևս ասէին, երանի թէ սա լինէր մեզ պատրիարգ ։

Գնացեալ առու սորա յադրիանուպոլիս՝ յանդիման եղև դեսպանն, և խաւսեցաւ ընդ նմա քշմ ինչ ։ Ապէտ քանի մի առաջ կոչեցեալ բանիւ նոր իմանալոյ նիկոմ պատրիարգին։ և կացուցեալ ի խրանաւորգանձէն ոմիս մի և կէս ։ Հնարեցաւ ընկենուլ ի պատրիարգանէ գնեփրեմ վշոյ ։ ասաի և ամենայն ոք գիտասցէ, (Ամ գիտանալ ե և ապաստամբ եւս վարել զնա կնքմամբ։ և կինքն կաս զպատրիարգուն ևն ։ և առաքեաց ի կաւանդէնուպոլիս իսկ պիտուանդ գյավհաննես վշոյ ոմն առաքեալ։ և գրեալ յատրիանուպոլսոյ թաստղի սիրոյ և օրհնաբանի

Ի Ք. Տ. 1701 ՌՉԱ

Վերադարձ Կիրճք առաջ։

Իսկ մինչդեռ այդ յառաջխոսութիւնքն կային, և ընդ հեռաստան ուրուականք վիճակին յառաջագոյն ընդ իրեարս ահագնանային, ահաւոր հրամանատարն Ալիքս. ի գուռս կիրճքն պատրաստեալ, ահաւոր հրամանատարն վիճակի սուրն ի ձեռին, և ի ձիոյն վրայ նստեալ, ընդ առաջ ելանէր ամենայն զինուորութեան, որ ի հարկէ ընդ նմա էր, և ի ներքս ի կիրճսն մտանէր, ուր ի ստորոտս լերանցն ի հանդարտութեան կային։ Եւ ինքն

Յհ. ԺԲ. ՀԱՏ. ՈՒՆՁ.

Յայնմ ժամանակի ասէ Յիսուս ցաշակերտսն իւր՝ զի ոչ ինչ ասեն զայնմ ոք զոր տեսանեն՝ եթէ ոչ յորժամ յարիցէ որդի մարդոյ յերկելոց։ Եւ զբան զայն պահեցին առ ինքեանս՝ հարցանելով զմիմեանս զի՞ է զոր ասէ յարիցէ յերկելոց։ Եւ հարցանէին զնա աշակերտքն՝ ասելով՝ զի՞ ասեն դպիրքն եթէ Եղիա պարտ է նախ գալ։ Եւ նա ասէ նոցա՝ Եղիա եկեալ է նախ, եւ դարձուցանէ զամենայն։ Եւ որպէս գրեալ է որդւոյ մարդոյ՝ զի բազում չարչարեսցի եւ արհամարհեսցի։ Այլ ասեմ ձեզ՝ զի Եղիա եկեալ է, եւ արարին նմա զոր կամեցան՝ որպէս գրեալ է վասն նորա։

Եւ եկեալ առ աշակերտսն՝ տեսին բազում բազմութիւն շուրջ զնոսա, եւ դպիրս հարցանելով ընդ նոսա։ Եւ ամենայն ժողովուրդն տեսեալ զնա՝ զարհուրեցան, եւ վազեալ ողջունէին զնա։ Եւ հարցանէ զդպիրսն՝ զի՞ հարցանէք ընդ նոսա։ Եւ պատասխանի ետ մի ի բազմութենէն՝ ասելով՝ վարդապետ, բերի առ քեզ զորդի իմ՝ որ ունի զհոգի համր։ Եւ որպէս զնա առնուցուն՝ զայրացուցանէ զնա, եւ անկեալ ի վերայ երկրի՝ գլորէր փրփրելով։ Եւ հարցանէ զհայրն նորա՝ ո՞րչափ ժամանակաւ է՝ որ եղեւ նմա այդ։ Եւ նա ասէ՝ ի մանկութենէ։ Եւ յաճախ զնա ընկենոյր ի հուր եւ ի ջուր՝ սպանանել զնա։ Այլ եթէ կարող իցես՝ ինչ ինչ արա՝ ողորմեա մեզ, եւ օգնեա մեզ։ Եւ Յիսուս ասէ ցնա՝ զի՞ եթէ կարող իցես։ Ամենայն ինչ կարող է հաւատացելոյ։ Եւ անդէն աղաղակեալ հայրն մանկանն՝ արտասուս էին հեղեալ՝ ասէր՝ հաւատամ, տէր, օգնեա անհաւատութեան իմում։ Եւ տեսեալ Յիսուսի՝ զի ազգաստան ժողովուրդն վազեալ ժողովին՝ սպառնայ հոգւոյն պիսի՝ ասէ ցնա՝ զի՞ համր եւ խուլ հոգի՝ ես պատուիրեմ քեզ՝ ել ի նմանէ, եւ մի՛ եւս մտցես ի նա։ Եւ աղաղակեալ եւ բազում անգամ ի նա ընկեցեալ՝ ել։ Եւ եղեւ նման մեռելոյ, մինչեւ ասէին բազումք՝ զի մեռաւ։ Եւ Յիսուս բռնեալ զձեռն նորա՝ յարոյց զնա, եւ կացոյց զոտս իւր։ Եւ մտեալ նորա յանկուածս՝ աշակերտքն իւրեանք հարցանէին զնա ասելով՝ զի՞ մեք ոչ կարացաք հանել զդեւն զայն։ Եւ ասէ ցնոսա՝ զի այս ազգ ոչ կարէ ելանել ոչ ինչ, եթէ ոչ աղօթիւք եւ պահոմամբ։

Եւ անտի ելեալ՝ գնային անցանելով ընդ Գալիլեա, եւ ոչ կամէր զի ոք գիտասցէ։ Վասն զի ուսուցանէր զաշակերտսն իւր՝ եւ ասէր ցնոսա՝ զի որդի մարդոյ մատնի ի ձեռս մարդկան, եւ սպանանիցեն զնա, եւ սպանեալ յերիր աւուրս յարիցէ։ Եւ նոքա ոչ գիտէին զբանն, եւ երկնչէին հարցանել զնա։ Եւ եկին ի Կափառնայում։ Եւ յորժամ էր ի տանն՝ զի՞ ընդ ճանապարհին խորհէիք ընդ միմեանս։ Եւ նոքա լռէին, զի ընդ ճանապարհին վիճէին ընդ միմեանս՝ թէ ո՞վ է մեծ։ Եւ նստեալ կոչեաց զտասներկուսն, եւ ասէ ցնոսա՝ եթէ ոք կամի ի ձեզ առաջին լինել՝ եղիցի ամենեցուն ետին, եւ ամենեցուն սպասաւոր։ Եւ առեալ մանուկ մի՝ կացոյց զնա առաջի նոցա, եւ գրկեալ զնա՝ ասէ ցնոսա՝ ոք զայսպիսի մանուկս ընկալցի յանուն իմ՝ զիս ընկալցի։ Եւ ոք զիս ընկալցի՝ ոչ զիս ընկալցի, այլ զառաքեալն զիմ։ Ասէ ցնա Յովհաննէս՝ վարդապետ, տեսաք զոմն յանուն քո դեւս հանեալ, որ ոչ հետեւի մեզ, եւ արգիլեցաք զնա, զի ոչ հետեւի մեզ։ Եւ Յիսուս ասէ՝ մի՛ արգիլէք զնա, զի չիք ոք որ արասցէ զհրաշս յանուն իմ, եւ կարասցէ շուտ չարաբանել զիս։ Որ ոչ է հակառակ մեր՝ մեզ է։ Եւ որ ոք ձեզ ջուր ըմպեցուցանիցէ ի բաժակի միոջէ յանուն իմ՝ զի քրիստոսեան էք, ամէն ասեմ ձեզ՝ ոչ կորուսանիցէ զվարձս իւր։ Եւ որ ոք գայթակղեցուցանիցէ զմի ի մանկտիցս զայսոսիկ հաւատացելոցս ի յիս՝ լաւ է նմա եթէ քարի ջրաղացի պարանոցակապ արկցի ի ծովի խորս, քան զի ունիցի երկու ձեռս եւ երթիցէ ի գեհենի ի հուր անշէջ։ Եւ եթէ զձեռն քո գայթակղեցուցանէ զքեզ՝ կտրեա զնա, լաւ է քեզ մուտ կեալ ի կեանս անձեռն, քան զի երկու ձեռս ունիցիս եւ երթիցես ի գեհենի ի հուր անշէջ։ Ուր որդն նոցա ոչ մեռանի, եւ հուրն ոչ հանգչի։ Եւ եթէ զոտն քո գայթակղեցուցանէ զքեզ՝ կտրեա զնա, լաւ է քեզ մուտ կեալ ի կեանս կաղ, քան զի երկու ոտս ունիցիս եւ արկանիցիս ի գեհենի ի հուր անշէջ։ Ուր որդն նոցա ոչ մեռանի, եւ հուրն ոչ հանգչի։ Եւ եթէ աչքն քո գայթակղեցուցանէ զքեզ՝ հանեա զնա, լաւ է քեզ մուտ կեալ ի կեանս միաչեայ, քան զի երկու աչս ունիցիս եւ արկանիցիս ի գեհենի ի հուր անշէջ։ Ուր որդն նոցա ոչ մեռանի, եւ հուրն ոչ հանգչի։ Ամենայն

ԺԵ. Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ՎԱԽՃԱՆԱՑ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՑԱ

Ընդ այսոսիկ ի ժամանակին յայնմիկ ի մահուանէ Վախճանայ եւ Յաղթանակ կին նոցա, զոր ասեն զանգիտացեալ ի ծնանելոյ որդւոյ. ի յորմէ ինքն ի ծնանելն ոչ ինչ ինչ ուրախ եղեալ, այլ ամենայն ինչ ի ներքս ի սրտի իւրում ծածկեալ պահէր, մինչ ոչ ոք ի ներկայացելոցն գիտացեալ զնա ուրախ լինել ի ծնանելոյ որդւոյ, ոչ ինչ ինչ ցուցանէր ի դէմս իւր ուրախութեան նշան

Ի թ. ամի Տրդատայ
թագաւորի
1702
ռ՚ՃՇռ

անտի՝ որ յանդուրկեղէն կոյ, արձակեաց զնա ընդ նաւակս և զնա
մնակատուցեալ այրն ։ Յայնժամ և երեքին ոգբրնաւորչական
շահատակք , որպէս կուգին ի ծառայական թիւել զամն մի , ծաւալէ
տալար պահեկան՝ զերծան անտի . և հրճեկին ի հետանդիս
հեաւսիս , և բազմանգամ երթևեկին առ միմեանս վիշտ ու-

թաւսապի ։

Ք ։ {} եա ամեաց ինչ ինձ կին փաթեալ ստիակք ի հուտանդի-
նուսչին , և ուռուքեալ յերկայ զիմամորդ իւր զամենիսեցի
յանկանեցս վիշտն՝ կացցէ ի տանչի ինչ զրկալ սակս փոխանակի
յայնմանէ սնոյն զիւռնացոյ ։ Այս երբեմն լսեաս , եթէ ն-
րերկն ազգիսնուսեալ ազգի քահանայիս եղեալ են ի ծառայուած
ընդայ և երիվեկին առ միմեանս վիշտ , հրամանս կառ ինչ
վերատին մատանել զնոսա ի նոյն ծառայութիւն . Ք նոսին և զնա
կնոջն վիմիթար վիշտ։ Ո՚ւյս ազգացն՝ երեքտասան քահանայիցն՝
փախեան և թաքուն ի վանս լառին կրօնաւորաց գաւառիս-

նաց , ուր թաքուն և նա ինքն միմեանս վիշտ ։

Ի որս իմեցաւ աւետիք , ի կ անգ են նոյ , խոյհեցաւ հնու-
րիւք զբաղ զնոյ . զի ազ ի երեքս յառնութի ինչ առնել և յայն
մոտին ։ Ալաւ առա բարեկամութիւն ընդ միմեանս պահել
եր յուիմեցաս . և գոչեալ զնա առ ինքն զնոյ՝ ասաց
ինչ ազ և նոսաւացաս նանո առնել ազբ և միաբանութի
ի միջ երկուց ազգաց ընդ գուշինն , զոր նդեալ եր լուսաւոր-
լինն մեր , աշխատել ի սոյն գաւառս բնակ , մինչև գտա-
ռացցէ զնա . և ես նոյա զնոսին միաբանութենն . յորում ոգ
զերկուս պայմանս ։ Ի ազաքինն եր այս՝ թէ զրուիչնուն յայ
կ զրծ միաբանութի բնակ ծառիք գնան , զազ և ես պատրաստ գտ-
նել . և ասս . ի նամանե վ այս բնակ զրան ։ Ալաւ երկր որդն
եր ոյս , զի ննկային առ ինքն միմեանս վիշտ և այն երեք զա-
հանայք ։ Ալոգ այս ուրախացեալ զնանոյնն՝ դեպ ուղիղ գնաց
առ պետանն գաղդեայոց , և ծանոյց նոյա զկատարեալ նս և նա
ուրախ նզա յոյժ ։ Ալս ուզա մտեալ ուրուխուն ուռ միմ-
թար վիշտ , և առ երիս քահանայս , ուսուիս եան նոյ և ուսէ ,
ուր այլազի ինչ աշխատ լեր հայիմարեին կատարել առնել
զոր ասէր միաբանութեն . և զկանայքն՝ նոյա և նոցայ նոյ
զթուղին միաբանել . և զոսկացոյց զնա գնալ առ աւետիք

վարդապետ ։

Ի նորում լինանայքն խուսէր ընդ զայս , նոյն անգ և թադր-
ուսին գաւղիայոյ , և երեք թաղզի ի պատրիարգին ուռ
միմեանս վիշտ , գրեալ այլազի նոյն օրինակաւ . * Ի բրզ
,, Ամենայ ծանուցեալ իմ զքեզ փրեզի ուրդեակ իմ , հասիկ
,, առ քս ուսիս , և ի փառս գերագոյն պատուոյ բարձրա-
,, ցուցանել . այլ դուս միտիս ցայսօր ոչ նկիս առ քս ։ Ալ ի

ակզբանն հիճաղ էր քո, ուսուի տպագիրք գրելոյ քոյ զոր-
ծոյդ. և պատուական կրեցիր զանձանց ի վերայ քո.
զարդ քեզ. և պատուական կրեցիր զանձանց ի վերայ քո.
քեզ. և ընդ ոտսաքը ինոտ ոչ կիներ. և տրդ՝
ի վերայ գալ առ քեզ. զի հոգեալ էր՝ ի տան ի վերայ
ի վերայ մեծամեծ գործոց
ծոյ պատուիրակութեան իմոյ հաստատութեան. տուր ինձ
ի ձեռն ի ձեռն ի ձեռն ի ձեռն ի ձեռն ի ձեռն ի ձեռն ի ձեռն
իբրև լուծան մեծաւոր վիշտ պատուս վիճաբան յանկիճեալ, և
ընդ եղբայրս գինուն պատրիարքին, առաքեալ տանեն իւր, և
իհատ քոնս տանեն գնալ առ ասելոյ. Ո արդիւնապէ յանկիճ-
ինա, ինչ ինչ ոչ կամի նա գնալ. և ինա յորդորելոյ գնա
տաքին, իբրև ետես՝ ինչ ի հնար, տուր գնա. ինչ ոչ գնա
նա նա, տուս ես ոչ կարես գնալ. Յայնժամ ազատեալ գնա
մինչեռ ազատեալ գնէր՝ ետես ինչ ժամն ինչ, մինչև այնմ չգիտա-
ցան. և ասէ. ես պատրաստ եմ երթալ. ասաւ
ազատեալ գնէր՝ ետես ինչ ժամն ինչ, մինչև այնմ չգիտա-
ցան. և ասէ. ես պատրաստ եմ երթալ. ասաւ
ի վերայ ասաւ ի գնելն. զի ոչ ոք առնուն գնա : Եւ նա
լի հեգնէտ և յանձն էառ, տալոյ դժուարանալոյ ի միտս և գոյա-
ցան ինչ ինչ ասաւ ի գնելն. զի ոչ ոք առնուն գնա : Եւ նա
գոյ

Ի մէ ան
Ե Նոյ ի
1702
ամին

րնկուցեալ ինձ ելեալ առ աւետարանիչն Յովհաննէս ի քարայրն ի Պատմոս, և եաւս ինձ զերազի վշտարելոյ ջերմանն այսու պայմանաւ, զի
հաստատեցի զնաւատուիս իւր։

Յանէալ ապա ընդ իւր աւետիք վիպի ի հրեշտակին քահանային՝ գնաց յայրիանատ պրիս. և այնմհետև զնուա յիս յանձն առեալ. և նոյնպէս ի տուսս ձեր, և ուրախ լինիցէք ի ընտանեօք, վասնզի ուղղ ուրախ ինձ։ Իսկ եթէ երից աւուրց ինչ ի վեր առ ինքն էր երեկս՝ հարի զնա ի շրջիկս, և փախուցեալ գնաց ի տանն իմում. ոչ հանգիր զնոր յառաւօտուն յաստեան ելանելոյ, մի միւսանգ ոչ հանգիր զնոր յառաւօտուն յաստեան ելանելոյ, ոչ նոյնպէս առ ինքն էր, և կամիր առ ուսոյն մաւաստիայ
փաշայ։

Օ այս երբեմն լսեան ոչ զգալոյնք քահանայիցն արք հինգ. և հինն փիշեցուցեալ ուս. պատրիարգն. և անկեալ յառ նոյ ոչ ելին զնա արմակիլ զնա, և կամ գնալ մի հանել զնոյ յատեանն եպարքոսին. և խօսուսային նոյն վն ոչ ոք յանգամ ինչ, և երբեմն ոչ հուռհատ յանձն, և մի թէ ոչ զնաս երեսուց էրեսոյ ոչ ասանցել ինչ ի այս գիմիցն ի սենեակն, ուր ինն քահանայքն, և խոպատակեալ փուռն մուին ի նմանէ. և կերպեալ զնոյնպես յատից նոյ հանել զնա անտի, Օ այն երբեմն ի հետոյ ուսեալք, փախուցուս և պիտեալ իսկ ի հանդերձ հանդերձ ի վերոյ նոյ, և կասկը արգելուլ զնա, թայլ նոյ քանալոյ ի ոչ ինոյս և ի չի ասանց նորուն՝ հարին զնա շրջիկս և խոշանգեալ զնա ի ինքն պատեալք վշով զանեցին զնա, և այսպատանցին զնոյն հանել զնա, և սանալ ի երբեմն զերեսին քահանայն հինն ունի, և փառին. և արձակեալ զքահանայն՝ ասեն, վիպեցուց ի քաղաքէ առաջ՝ զի մի անկանիցիք ի ձեռս ա-
ւետիք վիպի,

Օ այսպիսի անանձնական փոյթ ոչ առեալ ունիք վարպետ-ոյ յառ անհնարին երանելոյն՝ և ինս ի ծանակի ընկ ա-ռաւեան պետացուսյ յատեան եպարքոսին՝ սուրատան ելոյ ու-ոյնի նոյ, և ասէ. Ես ունեի ի միտս իմ զերեսս քահանայս, զոր ի բռնութեան էին, և ապատուցեալ ի ձերոյ ի ձեռն, բայց ոչ ոք ի նոցանէ եկեալ ոչ զգալոյնք

գրամայ , և մինդուղով կաղեալ զգինապետն ել անտի ։ և ասէա
Տասներորդ քեզ ինչո՞ կուռ Գեղեարտակ տղաւենի , և ես լսե
զանձրէ Աշնեցեսին Նախագիտիկ արդեն ։ և առաքեաց զնոսա ի
կատարածիսուածոյն ի Տաճարացն Լեհ Թիրոյ ։

Ե . Եվ ընդեռ ոչգայ գործակեր ասելոյն վճռայ յարքունուեղ
չեն , փափաքեալ ծեր յուշանուեն վճռով գործակատարել
առանձ ի կատարածիսուածոյն , որպէ ե. ի յաղագս չեր ինդ
կոյրելոյ , ոչ լարեալ զ կարգաց առնուլ , ոչ յաստատուած լեալ
գործակատարել ի Տաճարացն Լեհ Թիրոյ , եթէ ոչ ինդ ասէ
ձեզ , Հարկ գոր է մեծաւորք ասելոյ , և չերքոյ ի չեր ։ ոչգ
կեր արք երկեղիք , Հրամանն Հանեալ ասելոյ Տաճարացն
առնուլ վճռով ։ ոչգ կացեալ ասելոյն ի Տաճարացն Լեհ Թիրոյ
անհոս ինդ՝ քեզ ինդ ասելոյ , և զերծանել

Ե այսպիսի գործս պիտի ոչնարել ոչ ասելոյ ։ ասելոյ կիրճասելոյ .
Հոգացեր Հոգաց գեղացիս գասելոյ Տաճարակատարելոյ ։ և պի երկրոյ
ի Տաղանակ Տանեալ Լեհ երկրորդի Հոգացելոյ ոչ Հոգի վճռով
գեղացիսաց , բայց ինչ խոսելոյն չ Տեսա պի Հոգացելոյ ասելոյ
լիասելոյն , և պի ասելոյ վճռով , և գործակեր ասելոյ ի գասելոյ
ի վճռ ինչ ։ Ասելոյ ասելոյ կոչեալ ինչ գասելոյ վճռով Հոգացելոյ
ասելոյ ասելոյ վասելոյ ի Տաճարացն Լեհ Թիրոյ ։ և ասելոյ
պոխելոյ , և գնալ ի կատարածիսուածոյն , և գործակեր խոսա
ասելոյ ։

Ե ոչ գործակեր ասելոյ ասելոյ վճռով , ասելոյ ասելոյ ինչ
ասելոյ Հոգացելոյ ասելոյ գնացելոյ ասելոյ ասելոյ ասելոյ
ասելոյ . և գործակեր վճռով ասելոյ ասելոյ ասելոյ ասելոյ
վճռով ի պասելոյ , ոչ գոյ Հոգացելոյ գործակեր ասելոյ ։
Ասելոյ ասելոյ Հոգացելոյ ասելոյ գործակեր ասելոյ ասելոյ
կատարածիսուածոյն ասելոյ ասելոյ ասելոյ ասելոյ ասելոյ
ասելոյ ասելոյ ասելոյ

Մտ 24
և Յոան
17։
ա՛Ջնա

սայց նմա ասեսիքը ընդէ լնծայցս , քանզի սէ եղեւ հնար հասա-
նեցուցանել ինա , Հուսկ յետոյ ասէ ցնա պառաւսպն , եկէ
կամիս՝ զի առց քեզ զպղտիսի թոսդի , գնաց դու հանգերձ
քահանայիդ և ժողովրդովդ սո՝ անդաստ հնարքսպն , և
մասոյ նմա վն այսպ թոսդի սուրբնաց . և եկէ նա հրա-
մայեաց ինձ , կառուցանիկ պհնդիսի քեզ . ապա եկ ոչ առնոյ
նէ հրամանի ու կարեմ նա առ քեզ զպղտիսի պեր ։ Ձգա-
հանաւ ասեակա պղտի ընդ այս , և լքեսնաւ զպղ հնարս , և
գնաղնէ անդր և յետոսր բարեկենդանի յիսնակաց պահոյն
եկաց յաստնի , եկեղեցսդ սէ նմանի , և ասէ . եկի ես ըս-
սասչէն իսկ , գնացիր և դուսն , և առցէ վկայասնէ առնլս-
պահի եպարքսան վն իմոյ բարեկաւաձն . և եկի գասյ ոչ
ար ոչ սրասցէ այսպես , զկեսցի և հաղպդուճի որպէսոյ
լուսասուլին . զսպն հրամայեաց և յոյլ եկեզեցիս նմանս-

ցանել ։

Ինչ այս հրամսն լնկսիս և քաղասրք պժոդնեցան , քանզի
պղտ ասս հասարակ պհնդիսն անհամար բազմասնէ և ժողո-
վուց և ի չհնդասոյից և գասուն տեզասրացն նորարքսն ,
և սրս էր և մասնկնս սարի . և միաբնան սկսան աղաչա-
կնլ ոմանք ի ներքս և սմանք արտաքս կալով , զի սչ ասս-
ներ անպնն . և ասեն . մեք գտանիք զինն ձանապհնն մեզ
քաղերսր , և զնա սկայն չսնեմք մեզ առաջնորդ և պատ-
րհարգ , և զոյլ ոչ սչ պհսեմք ։ Ինդ այսպհսի ամբսն ապա-
զան սկ զարհասրնէ՝ միանգամայն և պատմնաել լհիանեին՝ և
հարց զպատձառն . և ասէ կացէք ի ծառայից խորց՝ հրա-
մայեաց ոսւ ինձ կացել զերեզնա նչ , սրպ եկն իրր երեսուն
աւրիչ , յորս յառաջագրսն եկն մասնկնս սարի ։ Այս իրրև
յանգիման եղեն նորա առաջի լհիանեին՝ նհարց նա ցնսա-
լհնս , և ասէ . դու սկ ես , և նս ասէ . պատրհարգ ասաց ,
Ասէ ցնս լհիանն . և այժմ զինչ լինդրես . ասէ մասնկնս .
զասեսիք պառրհարգն ։ Հարց զրնել լհիանն . դուն ժողո-
վնցիր ոսա զայդ ամբսն ։ Ասէ ի լսել նչ ասէ ցնա . պհսիդ
լհիանեայ ով դու այգպսի յոգմսնեն յարձակիլ յայսպսոնս
յայս , Այս ասացեալ՝ հրամայեաց արկանել զնս և զերե-
ասնսն սրք էն նսա՝ ի գործի գանից յայնասյան (այլ ե՞ կա-
լսիսց) . և Հարին յասս խորաքանչսրացն նորա երեսուն . խոկ
մասնկնսն հրեսան ևս մի ։ Ո՞ այս պատճառ լսոգմսնեին՝
սրն կոյին սրասաքոյ , սկսան խոնձապիլ և փախչիլ . և յար-
գնլաւ զնս սպասաւսպոյ գրսնն՝ եասն նչ հրաշաս , և զեր-
ծան ։ Ասէ ։ Ասյսկս և երկասնսն սխոպիկ բազսւ լինչ խոսա-
ցեալ լհիանեին՝ սձնապարեցին փախչիլ և անկանիլ ի տուեն
լհւանոց , այլ մնասնկնս սարի Հոնձկեաց պհրեսս իւր , և սչ

Ա Ի Ր Ա Ն Ի Ա Ն Ք Ն Ա Ր Ա Ն Ք

Ա՛հ տե՛ր Հոյ 1703 ամեր

Ապրելս ևս ոչ տայր ինձ լինել ինձանից , թայց էնին առեալ քիմ ինել ։ Այս եմեն Երկայայ ոչ ժեռանիր , կոչիր ընչ Տայր՝նդ , և Հարցանիր ։ Ասիմ Հասասայ ես դուս ։ իսկ ապին ասեր ։ ես քրիստոնեայ եմ , և սիրեար Խոսել քասասարչին ժեր բոյ սիյն գրիգարի ։ Ա՛ռնը ինես սիրեն ։ Ընանի՞ս գաս գրկաս. կուգաս , գահիլուս , և ապէն՝ որ ի կարգին Պիճներ սյան ։ վարդապետ՝ են սրմաորհիկ սին եմ , և գպրոցին ոչ գիտեմ , և ոչ դպաս սուռնան քսիրել եմ , և ոչ իսկ կարեմ սասանել ։ ես գասեասպանն քնի գիտեմ , և գասուռնոցին սը Հիճեցայ կեսաս , և եմ այդի և ծառայ քսասարչի ։ Ա՛սյա սաիսիր վարպասիան , և ասեր ։ Ի՞նչ այդպես է , ասյս նգովեմ զժոդսին քաղկեդոնին , և պետն Հպրասկեան ։ Ա՛սեր ինես ծառան ։ վիրգասկաս՝ ես ոչդ սեղասդ եմ , և պիսիդ իշխեցից նգովել զժոդսին և շհաղորսգեաս ։ Ա՛ս կեսս քսգասմ լսանից՝ զարս լի արժան յիշասակել սասանօք , էնի՞ առնիր այդս գիասն նի՞ , Հրասան ասյր Թագել գմեռանեն քահանսյ՝նդ ։ իսկ Ի՞նչ ոչ առներ , առանց քահանայի սասյր Թաղել , և եսս գասդասմ քնը առնսյր ի՞ ինձ՝ և ասյս քահանայս ասացեր ի Թագել ։

Այո սյսպիսի առեալ յասեասիր վկսյ ձեռասրն դինսյեսին Հրամսյսսակ ի դրան՝ առաքեալ գործոյն սպասասսրս յինմ քաղաքս սեռասելոց և յասեասանի՝ չսրջսրել գաղդն , և սաեռնալ կիսաքսնչիւրսդ քրմ ինչ , պատձասսկսլ՝ Թե Նոքա փառսդիրք էցեն - զարս և կսյեր կոլեսյին ։ Ա՛ն յայս տոս դոնս Հոգի ոչ միսն գնսյս , սյլև զառաքսն ի՛յսեսաց և զդէսց ի հնասասր քաղաքս ։ Ես անկաս շրսմ և գլուխ ինձ ի՛ սինջ ոգոյն ։ և ընծսյեցաս սյլոց ասյլոյ ՀաՀ Նրսմ ծառասկէլս յաղ մեր ։

Ա՛ռաքեալ սա և սա՝ նոՀասաքնորդս և ննչկասես Հրասրան՝ յոյս քաղաքսց Թագել , և պսհանջեր ի՛ նոցանէ քրմ ինչ ։ և սրդ սյն սասյն տայր լսյսսնել դնե՛ ասելով դոցին՝ Թե փառս. Հասցիալ են նոքա ։ Ա՛ս ունել և զասասքնորդն զմեռանիլ ընչյսնելի վիշ , սր ևս յիջմիասնոց , և ևդ ի բանսի ։ և նորս սյնչսրեալ վից քսսկ գրասց՝ ոս սասկ Հրեշտսր դասնեկսն , Հոգիս չկեցուսս սից քսսկ գրասց՝ ոս սասկ Հրեշտսր դասնեկսն ,

Ե ։ Յսրեսոր Հայոցին սնսդասկն դ սրդս յոսգեր գիսս. Նոսյին , կոյնաց գնս սռևսվս վիշդ յոսյ բիսնս սգոս , և գիսս սգոս Հասյին Հրամսյեսլ Թագաւորիս սիրեսս ։ Ա՛ս ասասրդ ինչ ի՛ 8 ։ Հայոսի ։ ինչն ևս Հոլեալ յսգրիսնս սգոյդ ի Հասյոց խիչ ։ Ա՛ս

[illegible] 1703 [illegible]

[illegible] ի գիտէր [illegible] ամենայն [illegible] [illegible] [illegible]

Ի ԶԽ ՀԻ
Ե Դեկտ
1705
ՌՉՅԸ

եհուխեսսէն , որ Ճեպ գնա աստուր ։ 51 ։ Օ այն տեսնալ ինչ
խանապետին ոչ վիուենայի յամէհանեռ վէրպի՝ ի Ճաքեաս յահէին ։
և ի Ճէհուտ պռնեկին և գնա քաղաքի աստուրք , բայց ոչ գը-
տին ։

Ի ։ Ցնայել ապա այսպիսի ղօրաց յատին եղելոց յայրիա-
նոպոլիս՝ Տաստէյին Ճիշդ յօդոստոսի ։ 10 ։ զառնան ահ-
մէտն՝ ի անգլ սահլան մուստաֆիկին , և քարձին՝ ի կենաց
գՃիշդ գաղ ։ Ի ։ ս Ճիշդն ոսկտան ահմէտ եղեալ յադրիա-
նոպոլսոյ Ճամ՝ արքունիք եկն ի կատունդիւնոպոլիս ի սեպ-
տեմբերի ։ 6 ։ Ցնոր եկեալ ոստորդ ի Համդարանել քաղա-
քին՝ ամենք ի մեծամեծն Տայոց միջնորդ կայեալ ընդ
խանա՝ Դանոսկին՝ և դառն վո Ճամ՝ անգլ , որք անգլին ի վէ
պաարհրդաւճէ կատանդիւնոպոլսոյ և եՀի յառաջս ասե-
ալք վէրպի ։ և ել հրաման վերստին դարձուցանել զմինա
վէրպ յաՃախոն եՀի , և դնել զայլ աբ պոստրիարդ ի կոստան-
դինապոլիս ։ Ցն վճռել այսոր հրամանի՝ մինաս վարդապետ է-
ՀեաՀ դնայ յԱՀմ ։ գնայ ընդ նմա իբր ոգնական և գրիչ որ
վէրպ սիմէոնին կանՀեաՀ , որ մնակեալ եր ի կիՃիկիա սահ
դարձ ։ և ի կոստանդինապոլիս եղեն պատրիարդ զգալոսա վար-
դապետ , որ կոչեցան կայծակն , և Ցն այլազգական յարեա-
ռայ եկեղեցիս ։

Ի ։ ս ի Համին առաւ յերեկոյի ժամուն կալեալ ի բեմի Ճեն-
գին առաքինիդ ՅովՀաննէս եկեղեցւոյն՝ ազգ արար ժողովը-
դեան , Ճէ հրաժարեաւ ՄԾափառս Թագորիս Մերոյ սահման
ակՀեցաի կարգեցաւ մէջ պատրվարդ Մեծիմաստ գալստա
վէրպն ։ Օ այն իւրև լսեան ժողովուրդքն , կինք ի Ճիչ Տա-
Ճեալ Հասանելոյն ։ իսկ կնոջ պէք եկն ի կալին առեափք վար-
դապետի , կրկՀ առնեալ ի վէր ասագելիցան , ձգելոյն զնա
ի բեմէ , և Տարեալ զգեցան՝ դանեցին զնա չարաչար բռնոյն
և ոգացի , մինչև Տագիմ կարացին այլք ազատ առնել զնա ։
և սկսան կշտամբել զՅոդկանոսն ։ Ցայլ նոքա ասէին ։

Ճէք զառնափք վէրպն խոչընդոտ ։

Որպես չսէր նգիւ այս յոյսդ ընդ ձեռն ելանել , առ ժամուն կա-
ղան զմեռանոնս ի Ճիչ , և առաքեցաւ ի Ծուռայսէի Թիոյ ,
և դարձ նոր յոյլատ ոստր ։ և եա Տանել զառնափք վէրպ ի
բանակ , և ոքսորել ։ Ցայնժամ արքունի սպասաւորաց կա-
պեալ զնա ձեռս ի յետս , և արկեալ ի պարանոց նր չղան
եկեն ի նասակ մի , և առեան ի կղզին՝ որ յայլազգեաց ան-
բաս առաքը կոչի ։

Ի ։ Ցարժամ լսեան զայս կառավարիչք սահմանք վէրպին , և
մայր նորա և ազգականք նորին , անկան ի դրունս մեծամե-
ծաց ։ և ամ ջանիւք իշխելոյն պարձուցանել զնա յոտարա-

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՅԱՅՍՄՈՒՆԵԱՑ

ԳԻՐՔ ԱՍՈՐԵՑ

ԳԼՈՒԽ Ը.

Ալիքս Ը գլուխ ԽԵ

Ա. Ի ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՅԱՅՍՄՈՒՆԵԱՑ

Ի՛նչ ես
Ը. Կոր.

[ես ի հալածանէ զնա՝ առաքին ծառայիցն եսաբրտողին ։ իբրեւ զնա
յն ձեզ այս՝ ի բաց կալ այսոցհետե ի խաւսելոյ ։ քանզի դուք
քահանայք եք , ձեզ պարտ է խոյզուլուքիւն առնել յանմի , և
ոչ թէ անկոնանել խաւսելոյն ։ և ապա արձակեցին զնա ։
Յայսց ասեսիքեանցն ոչ գտաւրնկէն հնարս գաւանել զմարգա-
ւեալն զնա ։ մինչ ի նոյն ներսոյ վիշտ կոծանիդ ինեսոլալե-
յն , որոյ կին ինչք բոլմ , խորհուրդ եւս նոյ , և առ ։ ոյլազգ-
լի հնար ևս ոչ գտանելոյ զնիւոյ մեր , բայց նմին զօրութիւն
գործոց ։ և այսու չորսդարանօք ժողովոյ ի նոյն յայտ դրաւմն ։
1704 Ձեր զարս ժողովեայն՝ ծախնալ զնա ի սրոնցս մեծամեծաց ,
ա՛ՃԾԳ վիճակ գործադարանելոյ պատճառիք ընկնիցք դեսուստա վարգապետ
ի պատրիարգ ուղեք , նա կալոյ մեր յայնմ իշխանութիւն ասիա
10 ։ և մասնեսոց գնա ի ծառայութիւն թիկոյ ։ ոմանք առաքանալ
թէ նա ֆեռանիայնոյ է և ի լրտես գեռանգաց ։ և ինքն նրա-
առ ի ոտղն նոյ պատրիարգ ։

Օ՛յոյ անհաւատ աշակերտանց՝ բոլոր պեցան լրկէմ նեսրեսոյ ։
և մատուցին զնմ անգամ ի ոտղն աղոչանաց առ եսպարքսն
և առ քեզ ի՛ս՝ եր ։ քոյոյ ոչինչ օգտեցան ։ մինչեւ թէ ո-
մանք ի նոցանե կալեալ եղեն , և մատնեցան ի դատս և ի բա-
քանտ ։ և ոմանք առաքեցան ի ծառայութիւն թիկոյ ։ և այ-
առ ոյսպիսոյ վիշտս գեռեցաւ հոգոյ խաւսելոյն ի քա-

զալին ոսիոյ լոյս ։

Ի ։ Բրև տեսին ոմ-ծառայքն հոգոյ , թէ ոչ գոյ գաւանել
խաւսելոյն , հոչեցին զչքիաւոր կաւսոսիցդ աւետիս վիշոյն ։
և յարգարեցին և աղաւեցին զնա հանդարտիլ՝ և. հանդարտե-
ցուսանել զանձին ժողովոյ գեանն ։ և նոքա ասեն ։ առանց
գաւճառոյ աւետիք վիշոյն՝ ոչ է հնար լինել հանգուսատե՛ ։ այս
խորհուրդ ապարտալ ի վնասն՝ եգիր քան գործադարանել զը-
նա ։ բայց այսու գոյամբ , զի մի և յաւելցէ գաղմուկ ի
ժողովրդեան ի վր ֆիաանսոլեցէ կամ հաւտմունն ։ նչ ու-
գա մոռացեալ թաւղի ազոչանաց առ եսպարքսն հանգերձ
գործարարօք՝ հոգեցուցին զնա ։ թէոկաւև նա ապր. ոյսպ
նոյ , թէ յեսաց զգլխոյոլ ունելք վն նր ։ ՚ այլ նոյ թախանձեալ
վեսպրքսն՝ առնն հյոսման և գործուցին զնա յաքսորա-
եան ։ և յրեկեալ վերսոյ վիշոյ յասմեսանն գնկատեսրի՝
եգին ի աեղի նոր գործարար ։ զաւեսոլք , եդեալ ընդ գործ՝
նոյ պաշտաւնեսլի վերս զիշխանութիւն իւր ։

1705 Յայսց նա չև ևս պոհեալ զքան գաշինն գոհիոյ նրեք , ոկոյս
ա՛ՃԾԴ ու առաքնոյն ոչ միոյն լուսիվնեն յոսալ , այլև բոլոր ասո-
գանաց պատճառ լինել ժողովրդեան հոգոյ և յանդոյ ։ սա-
վիրապին զպատարիարգութիւն նեմի ի ձեռաց Տաճկաց վիճա-
վիրպին , որ եր այլ յայնկրան և իսկատուն ։ և գարնոյ գնա

ի կին[ա]ւոյ կղզի , ուր և մեռաւ նա , ի յոյն ոճիս վիժել է , որ արարք չքաղաքաւոր ինչ ինձ[ե]ցուցն Տիպող , և կայսերուհի , [ա]ռ ամուսնալ' այլոյ քահանայապետի ընդ ամենայնի ազգի երկու ամ[ի]ս[ա]ւ ետ ամուսնալ' այլոյ քահանայապետի ընդ ամենայնի ազգի երկու ամ[ի]ս[ա]ւ և ամուսնացաւ Նեսերիոն և ամուսնեցոյց զնա ընդ Ալեքսիոսի որդւոյ Ալեքսեայ կայսեր , որ ետ նմա զդուստր իւր Եւդոկիա , և ետ նմա զդուստր իւր Եւդոկիա ,

Ի մէջ գործոյ իւրոյ՝ լեալը հանուցանել. և եղև նա իբրև չշ-
Ա. Պետ. Դ. գտանէր զդեցեալ զպիտոյիկ հրամանացն. և հաւատալ ի
վախճան կենաց՝ մեռանել թարմ մահուամբ ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ջայսմիկ յիշատակարանիս ուղիղ ասացին, և պատիւ տուին
որ յաջորդեցին գլխի առնելոյ վերոյ. և գրչին
յանձնառու գիտացին ։

1703 ՌՃՂԲ Ի ժամանակս սոցա՝ եղև մահ Ներսէսի Ամենայն Հայոց կա-
թողիկոսի, որ ի Տարօնոյ էր ծագեալ, և ի Տիրէն հայ-
րապետէ. ՌՃՂԲ. ի յունիսի ։ 13 ։ յաւուրս յորերշաբաթիս, կա-
տարեալ ի հայրապետութեան ընդ նմա՝ ի մահուանէ առեալ եղեալ
զամս ։ ութն. ԺԴ. և ամիս ։ ԺԴ. և աւուրս ։ 10 ։ և նոյն ո-
րեւէն պարտ առնէի քան զառաջին. զի ես յաջորդեր ընդարձա-
կեցի կենդանի. այլ հիմա կարգեցաւ կենդանին՝ որ աղէկ ծանր
1707 ՌՃԾԶ յանձնէ՝ և ոչ ինչն աղէկ ունենալ. յետոյ քան զնեալ իւր
յանձնառուն՝ ուներ ընդհանրն ի սա քանի մի ամս. և
կատարեալ ի ութն տարի. և գիրքս մի փա-
րատիկ հաւատոյ թողեալ. որով ինչ գնդ պատրաստեալ ուներ
գնացնել ի նոր ջուղայ՝ ի մի ուրեք մի պատահմանէ առ-
նելոյ զանոնք ։

Լոմ լսանելոյ նորա ինձ առաքեցի ։

Լաւ յերթամ նեռաւ ուրեքէն ուրիշ կենդանի՝ ի քան
հրամանդ զառաջին ընդ մեռնել իւր, և կալաւ սկզբ մեծ ընդ առա-
քելական գահին հաստատել. և եղելոյ պատուիրս լսելոյ կրօնաւո-
լոյ՝ որք հանդէպ եղեալ էին գործոցն. և գիրս հանեալ՝ յամի
1709 ՌՃՂԹ. ի փետրուարի ։ 25 ։ յրկեաց գիր սիրոյ և խա-
դուն ուռ ուրեքէն պատն կղերիկ մեռաւանելորդ ի դիմել
եղբայ և ի պիտոյ հանելին գիշատ և բանելոյ առ հանին ի-
նոյ ։ յորում ըստ ընդհանրի գիշատ գրեալ էին կրօնաւորք ընդ
գրի և յաջորդ սկսաւորի գիրն՝ պատճառան գրեալ երկար ելոյ.
նրկ աներեսականն հայրապետ, և պետականն գլուխ ։ գերիշ-
խանական մեծութ, և գերազոյն նախապետութեան ։ հայր հա-
մարակաց քրիստոնէից, և ուղղորդութեան քան հանելոյն և
առաքելական անկեղծից ։ Այս ուռաքի ճգեալ գնել իւր և
զերազոյն առ արբանդն ի ոչն հանելոյ, ընդ որ չի չ հայ-
յոխնեալ գնդն ու բժշկելն ապաւէն առաքել զնիսաւոյ ապ պա.
հանելոյն յանդուն ելոյ եղբայրն ։ և մեք առ ընկալելոյ

յ՚ի մեջ ելի . զոր առաւել զէ՛ զոր ոչ ասացուցանի այլեւ ։ ՚ի յարտա-
սանութեան , յերեսուն յոտն յառաջագոյն , յոտին եւ անկանէ ուսուցչի մեծ-
ագոյն , զի ոչ ասացուցանի ։ զի ոչ ասացուցանի ։ զի ոչ ասացուցանի ։ զի ոչ
ասացուցանի ։ զի ոչ ասացուցանի ։ զի ոչ ասացուցանի ։ զի ոչ ասացուցանի ։

ՀԱՐՑՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆ ԵՒ ՊԱՏՃԱՌՔ ՆՈՅՆ ։

Ա՚ռ զի՞ զայդ ի հաստատութենէդ ։ Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։ Ա՚ռ զի՞ զայդ ի
հաստատութենէդ ։ Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։ Ա՚ռ զի՞ զայդ ի հաստատութենէդ ։
Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։ Ա՚ռ զի՞ զայդ ի հաստատութենէդ ։ Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։

ՀԱՐՑՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆ ԵՒ ՊԱՏՃԱՌՔ ՆՈՅՆ ։

Ա՚ռ զի՞ զայդ ի հաստատութենէդ ։ Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։ Ա՚ռ զի՞ զայդ ի
հաստատութենէդ ։ Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։ Ա՚ռ զի՞ զայդ ի հաստատութենէդ ։
Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։ Ա՚ռ զի՞ զայդ ի հաստատութենէդ ։ Ասասցուք ։ Ոչ ինչ ։

ՌՃԾԶ
1707
Ի Ն Դ Ա Ն

ասէա այր ի վէր ընկերի իւրոյ , քահանայսը ըզ ժողովրդիս կա-
ղկին , և ժողովարարքն ըզ միմեանս . և խրատաւնիսը ջանայը
յաղթահարանել ի վէր նզովս իւրով , և նոքա ի մէջ նոցա հանապազ
կռիւ և կռիւ , նախատինք և ըզնջանք անհնարին , ընդ
դասրատուին հայհոյանեան ։

Վայն և բազասանք՝ որք ըզ Եպիսկոպոսն և զհիմնեցեալս հայոց եկին
Շահաստք և քահանայից , յոյժ ի կողմն կաթուղիկէ ժողովրդեանն
գալ յանդիմանելիս պատահէին , և ջանային զառիթ ոչսր
բաժանելոյ և առնելոյ ըզ բանսըն ի միջոյ . և եկ ի մէջ սա-
յոս պետրոսեանցն՝ որ հիմնեաց զաշխարհ՝ քեռիսրդի անդ ,
սրոյն ներ մուսաիլեան՝ յայգեկամսոյն ելեւմտիայ ընկերոյն ,
ուր կրկնոյն սր գնորդեայ նկեղեցւոյն՝ որր զարդուրեալ ա-
ռաքինութեբ , զպժնութիւն և մեծամարտեսլ . որ ոչ գտան-
րեր ի խրատելոյ և ի յորդորելոյ զամենեսին ի սեր և ի խա-
զաղութիւն ։ Եւ այս ոչ ընդ նոսա վնաս լինէր կամաստ քահանայ
և սրբելի յաչս ժողովրդեան , նախանձեցան ընդ նա ստանձ
յերկրացոց , որոց անուանդ կին տեր յակոբ , տեր ասհակ , տեր
մուրիա , և տեր եսայի , և Ձգեալ զամենս ի կողմն խրբեանց՝
գնացին առ յիշեալսն պատրիարգ գրիգորեայն , և խաբեայն
ըզ նմա ըզգիրս , և յորդորեցին գնա՝ բառնալ ի միջոյ գոր
կամիտաս , ընդ նմին և զայլս սմանս՝ որոց կինք ի կաթո-
լիկ ժողովրդենե կին , և կէաք իրրեանց ժողովրդեան ջա-
տագովք միսոյ հաշման . յորոց հաստրի էր և Ձամբն օղլա
նր կարասոտ , որ ի բաղմից հետե ըմբաստացեալ կայր ի
սան ։

Ձ . Ի Մարհաշդ առաք յիշեան գպիտռոսյի ըզ այլս սմանս
ան . և հաստատեալ զամեն ի միջի նա ժողովել բազմ գրամս .
ի գնացեալ առ նոսաբգոան , և առ գտատատրն կոնդակաւ
սատանիզոլ եկեղեցոյն , և առ այլ մեծատունս՝ սատակել բազմ
ընծայս , և նոքա հրամանն ընդունելով զօրիս քառատուն , և
վասն մնանդ ի նոցանէ մեսայդ առանձին սպրեցն՝ մահսա-
մանակ գին . ։ ։ . եղև ի հսկականքրի . ԻՁ . յաստր երկու-
շաբաթի ի հասարակ ասսոր ոգեւոյան սրբասատրդ իգնատիոս
հաշտելոյ միմեանս աղաչ՝ ծրատաւ կիպրիսնոջ , և քանի մի
սանակ ի մոնաստս ի վիճառատանդին շուրջ գնացեալ սրբա-
սր ասի պետեսն . և հիսան յանկարծակի գայս իրր քսան
սի ոչխարս դիպեալ փախեան , և գիսն ի սոցանէ որք կին
երեսեալ՝ ի կամէղս բռնեալ մնացին . և կին
անուանդ Ձգ՝ տու բառնեան մանսակ , մնհաճսկ սրբասատ
քառատ օգլան ասացեալ . հնգեմեան ու բառ , շահամիրեան

ՎԱՐԴԱՆ ՏԱՐՈՆԱՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՏՈՐ Ե. ԳԼՈՒԽ Ի.

ՎԱՐԴԱՆ ՏԱՐՈՆԱՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՏՈՐ Ե. ԳԼՈՒԽ Ի.

ՃԺԲ

ԿԱՐ ՝

ՀԵՐ , ՆԱ ԸՆԿԵՑԵՑ ՁՆԱ Ի ՍՊԱՏԻԼԱՐԱՉԱՆԵՔ : ԵՒ ՄՆԱՑԵԼՈՑ ԱՅՆ
ՅԱՓՇԱՒԱԿԵԱՑ ՁԻՆՎԱՒՈՐԵՔՆ ԷԻ , ՀՅՈՒԱՑ ՄԱՅՈՒՑԵՔ ԱՒՐԿՆ
ՈՒԽՏԻՔ՝ ԱՍԱՑԻՆ ՑԱՆԻՒԼԱ ՆՄԻՆ : ԵՒ ՀԱՍՏԱՏԵԼ ՉԱՍՆ ԽՐԻՍՏՈՍԻ՝

ՅՈՒՐԱՀԱՐՍ ՅԱՅՍԻՆ ՁՆԱ ,

ՀՐԱՄԱՅԵԱՑ ԵՊԱՐՔՍԱՆ ՀՈՒՆԵԼ ՀՆԱՐ ԱՒՏԻ , ԵՒ ԴՆԵԼ ՎԵՐԱՏԻՆ
Ի ԲԱՆԱ , ԻՍԿ ՉՄԱՒԵԼԱՑԱ ՍԱՐՍԻՆ ՏԱՆԻՆ ՅԱՐԳԵԼԱՆԱՆ ՆԱՀԱՏԱ-
ԱԵԼԱՑԱ : ԱՐԱ Ի ՄԵԿՆԵԼ ՆՅՈՒ , ՅԱՌԱՋ ՎԱՀՈՑԵՑԱՒ ՀՈՎՀԱՒՈՒ-
ԴՈՒԹԻՒՆ ԽՈՒՍԵԱՑԱՆ ՅԱՒՈՒՆԻՆ ԵՒ ՁԱՅՆ ԲՆԻՆ ԼՍԵՑ , ԵՒ ԾԱՆՈՒ ԾԱՆՕՐ
ԱՒՐՀՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՒՆՁ ԲԵՐԵԼ ՀՅՈՒՐԱՀԱՐՍԻՆ ՍՈՍԱ ՎԻՆԱՏՈ-

ԹԻՒՆ , ՄԻՏՔ ՊԱՏՐԱՍՏԱՒ ՅՈՒՂԻՆ ՁԵՒ ՄՈՑՆ :

Ք. ՀՐԱՀԱՆԳԵՍԱՑ ԱՊԱ ՎՃՌԱ Ի ՀՂ ԹՒՆԱՆՑ ՈՂՈՒՄԻՑ ԻՒ. Ի ՎԵՐՍ
ՄԱՒԼԻԱՆՍԻ՝ ՀՈՒՐԱՆԵԼ ՀՂԵՒԱՑ ՆՁ , ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ ՀԱՂՂԱՊԱՏԻԿ
ԴԱՀԻՃԸՆ ԵՒ ԱՍՈՂԱԼԻ ԱՍՈՂԵԼ ԻՇԽԱՆԻՆ ՀԱՆՊԵՐՁ ԳԻՒՏՈՒԹԻՒՆ
ՍԲԱ ՀԱՍՏԱՏԵԼ ԿՂԶԻ՝ ՀՈՒՆԻՆ ԳՈՂՈՒՄ-ՀՈՒՆ ԳՈՒՆԱԿԻԿ Ի ԲԱՆԱԿ ,
ՁԻ ՈՒՐԱՑԱՒ Ի ԱԵՂԸ Դ ՀՂԱՒՈՐՄԱՆ , ԾՃԻՆ ԱՆԴ ԵՒ ԳՆԱՑԵՔՈՒ
ՍԲԱՒ , ՅԱՐԱ ԱՆՆԻՆ ԱԽՈՒՆ ՈՂՋԱՊԱՀԵԼ ԵՒ ՀԱՒ ՄԻ ԾԱՌԱՅԻՆ ,
ԼՍԵՑԻՆ ԻՄԱՑԱՆՄԱՄԲ ԵՒ ԱՂՋԱՎՈՒՆՔ ՆՁ : ԼՍԵՑԻՆ ԵՒ ԲՈՎՔ ՅԱՅՍՐԱՁ-
ԴԵԱՑ՝ ՍՐԲՔ ԼԻՆ ԲԱԶԵԿԱՄԲ ՀՈՎԻՆ , ԵՒ ԼԻՆԻՒ ԱՆԴ ԱՂԲԱՒԱՒ ԼԻՆ
ՈԵՒԻՒ , Ի ՀՈՎՆԱՒ ԻՄԱՑԱՒՈՒՈՐՈՒԹՁ ՅՈՒՍԱ Ի ԿՂՆԱՑ՝ ՓՈՓԻՒՆ ՁԻՆ-
ՔՈՒՔ , ԵՒ ԱՊԱՀԵԼԻՆ ՁԻՆ՝ ՈՒՂՈՒՓԻԼ ԻՆՔԵԱՆՑ , ԵՒ ԿԱՑԱՆԵԼ ՀՂՈՒԹԻՒՆ
ՊՂԱՏԱՍՏԱՆ . ՁԻ ԱՒՈՒՏԱՒ Ի՛ՄՔ ՍՈՒՏ . ԻՍԿ ՆՔ ՀՈՏԱՆ ՊԱՏԻՒ ,
ՎՀՈՒԵՑԱՍ ԴԱՍԱՒՆԻՒՔ ՁԵՐ : ԶԻ ԿԱՄ ՄԵՌՔԻՔ ՍՐՔՈՎ , ԵՒ ԿԱՄ
ԴԱՐՁՈՒԼ Ի ՀԱՍՍԱՒՈՑ ,

ՀԱՂԱՊԻՏԱՑԱՆ ՈՒՂՂ ԲԱՐՁՍԱՒԵՔ ՅԱՅԼԱԿԱՒ ԱՂՁԱՑ՝ ՅՈՒՐԸ ԵՒ
ՀՐՈՒՏՔ : ԵԿԵՔ ԵՒ ԱՍՁԻՔ՝ ՍՐԲ ԵՒ ԿԱՌԱՒՔ : ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐԵՔ
ՈՂՈՂԱԿԻ ՎՈՒՄԵՔԵԱՑՆ՝ ԽՈՒՀԻՆ ԵՒ ԻՆՔՆՈՒՆ . ԵՒ ԱԼ ԿԱՂԱՑԵԱՔ
ՏԱՆԴՈՒՐԺԻՐ՝ ՈՒՂՂԱՒՈՐԻՆ ՁԱՅՆ Գ ՕՐՆ ՄԻԱՆԳԱՄ ՄԻԱՅՆ ՈՒՄ ԱՐ-
ՈՒԱՐԱ ԱԱՐՈՒՆԻ՝ ԵՒ ՁԵՐԾԱՆԻՔ : ԻՍԿ ՆՔ ՉՍՈՒՏԱԻ՝ Ի ՈՒՄՆԱԳԻՆ
ԳՈՂՈՒԹԻՆ , ԵՒ ԲԱՐՁՐԱՄԻՏՆ ԿԱՅՑԵՔԻՆ . ԵՒ ՉԼԽԵՒՆ ԹԵ ՁԻՆՔ
ՈՒՐԱՑԱՒՈՒՆ : ՄԱՅՆ ԶԷ ԱՅՆ Ի ՆՄԻՆ ՊԱՀԱ ԵՐԿԻՐՔԴՆ ԽՈՒՍՓՔՈ-
ՍԻՆ՝ ՎԵՐԻՐ ՔՆՆՀՈՒՐՈՒՄՈՎ ԱԼՐԻԼ ԵՐ ՄԵՆ Ի ԿԱՂԱՆԱՒՈՐՈՒՆՆ .
ԵՒ ԱՒՏԱՐ ՉՂՆՈՒԱԻՔ ՈՂՁԱ ՄԱՐՄԻՈՍԻ , ԵՒ ՏՈՒԵՑԻՔ ՁԻՐԵՑ
ՀԱՅՀՈՒՈՒԱ ՁԻՄՈՒՆԱՑՈՒՄ՝ ՆԱԽԱՍՏԵՑՈՒ ՁՆԱ Ի ՁԸՆԿԵՐՈՒ ՆՈՒՐԱ ,
Ի ԵՂԱՑ ԿԱՆ , ՈՐ ՄԻԱՐ ԱՆՁ ՓՈՂՍՓԵԱԼ ԿԷՑ Ի ԲԱԶՄԱՄ ԱՂՁԱՑ ,
ՅՈՒՐԱՀԱՐՍ ՅԱՅՍԻՆ ՁՆԱ Ի ՁԸՆԿԵՐՈՒ ՆՈՒՐԱ ,

ԼՍԵՑԻՆ ՄԻՄԻՆՑ , ՆԱ ,

ԱՒՐ ԲԵՐԱՆ ՍԿԱՆ ԽՈՍԵԼ ՊԱՏՀԻՃՔՆ ՁԵՒՈՒ ՈՐՄԻԵՔԱՆՆ , ԵՒ
ՄԵՐԿԱՑԱՑԱՆԼ ՁՈՍՆ , ՄԻՏԵԼՈՒ ՄԱՐՄՆ ՈՒՐԱԽԱՒԻՒՆ՝ ԵՒ ՈՂ
ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԱՒԻՒՆ՝ ՍՈՒՆԱՑ ՈՆՂԵՑ Ի ՀԱՒԱՏՈՑ ՈՒՂՂԱՒԻՒՆ ԵՒ
ՄԵՐԿԱՑԱՑԱՆԼ ՁՈՍՆ , ՄԻՏԵԼՈՒ ՄԱՐՄՆ ՈՒՐԱԽԱՒԻՒՆ՝ ԵՒ ՈՂ
ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԱՒԻՒՆ՝ ՍՈՒՆԱՑ ՈՆՂԵՑ Ի ՀԱՒԱՏՈՑ ՈՒՂՂԱՒԻՒՆ ԵՒ

ներատեսին ոմանք զիրենսն ի ելեկիսկ · որոց գանեալ իշ-
խանացեալ զգաւառսն , և զքաղաքսն ի նոսա , և զամ-
րոցսն , և զգաւառին Բասենոյ , և զամրոցն Ծամա-
նդոյ , և զամրոցն Բան գունեայ , և զամրոցն Ծոփաց ,
զնուազուեալ զգաւառն Ականայ , և զամրոցն Ծոփաց
և զամրոցն Ծամանդոյ , և զամրոցն Բան գունեայ ,
և զամրոցն Ծոփաց

շուրեցաւ ։ յամի ՌՅԵ ։ 1707 ։ և ի Թումին հայոց ։ ռՃԾԶ ։

Իսկ երկոս ընկերքն նոր՝ որք մնեալ էին ողջոյնս ետուն ինձ ։ և ես ի հետոյ ։ առեալ զկատարումն երանելին՝ սալամատ ե- զեալ անտի՝ երկիր՝ և գիմեալ ի վեր՝ ընդ շրջակայեցն՝ բար- ձիթ էին ։ և զգեցուցին ինձ զգեստս այլազգիս ։ և նկեր՝ ի դալխա ինձ զկոկէն ։ որոց ի յոտն եկեալ յանձն առին զիս առ երկիսեղ ։ և վերկացան ի տակէ մարտիրոսացն ։ թէ- պեան և յեսայ փախուցեալ երկիր քրիստոնէից՝ ապաշխարելոյն անդ ։ Այնուհետև մատեալ վիճակ և սահման յիշեցուցանէին ։ ի վեր մարելոյ սկսին կամիտասայ ծագեաց յայտին էր- ւեր ։ և բազում հատ անասնոյ ։ ուր վկայեցին՝ որք զոյն տե- ղին և զգացին ։ և ասեալ մարդին նոր երկիր որ անհուալ ։ ոչ մատուցեալ ոտիայն առ երկրացուն՝ ի զլեցին ի նմանէ ։ զի ի վեր քան սուկ բնակել զանազին նոր ։ որք ի ծով ընկենուլ ։ ոչ երթալոցն մերժեալ ։ և Հրամայեալ չնաանեցուց նմ ։ բուսնալ և ծագել ։ Եւ երբոն ոչ կամ ցուլ զկնատին տալ զգազ ։ բանասիրեալ ասին նոր զայրեւ սահմանուցաք ի քիշիկ էջեալոց գնալ ի ծովացին նոր ։ այլ միայն Ծակասիք ։ Ո՞ այն լսելով պատասխանին չէնաց՝ Հրամայեաց քահանային խոյս և մեռանալոցն երթալ բազմասիրեալ ի ծովացին ։ և ոչ ոք եկեալ խնդալ և ամ էկեղեցական զգեստ ոչ չ յաղագս կրե- լոյն ։ և ծովացին ի գնկրչնանալին ։ որ կոչի պատկեալ ։ Ո՞ըստս նոր ասին յոյնք լինքեանս ։ իսկ պետանն չոգզնոյ- ոչ ոք ընդ ընծայս առնել պարգևատուին գրան քաղցրին ար ի կալն գնկրչնասացչայն ։ եթա զգալոյ մեզմիս նահ- ասկին ի գնկրչնան ։ եթա և զգլուխ ի յատոյ առնել ։ ոչ ոք ի գնկրչնան ։ և զգլուխ ի գնկրչնան ։ և զգլուխ ի գնկրչնան ։ ոչ ոք

ԳԼՈՒԽ ՀԱ. ՎԱՍՆ ՆԵՐՍԵՀԻ ՄԵԾԻ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ

Ներսեհ թագաւոր մտաբերեալ զառաքելական հրամանն զոր ետուն առ Տրդատ զի ամենայն ազգաւ մերով ի քրիստոնէութիւն դարձցի, եւ զի ոչ ոք ի մերոց ազգաց ի հեթանոս

1714 Մարտ 28 Ուրբաթ

ա՛յլ սակայն առեալ պատրիարքին՝ եթէ սազապիտակ արա-
նեալ կալցին կոչին՝ ոչ գան յեկեղեցին հայոց, նզովել և քա-
հանայութենէ նոցա մեկնել՝ ի ժողովրդենէն հայոց. գնան յեկեղեցիս
լատինացոց և. պատարագին՝ ի նոսին և ի սուն եւ, ասել
տարար նոցա ի յորդ տունս գնա գալ յեկեղեկի խոր։ Ասին
նզոն ռանապին նման և գնացին, իսկ այլք բնդ գնացին՝ սակ-
անկաս ի ինչ նոյ երկպառակեալքն, զի տրբ գնացին՝ սակ-

սկիզբն

ա՛ն ։ Ձայն սաստման՝ ի գագաթել փոքր մի խռովեալ յուզե-
ցաս այլ ինն չիմեալ ի ոչ ի պատրիարգին և ի ոչ
առաջնոյն ի եկեղեցասէրս ։ Այնուհետև պատրիարգն ահագա-
ասանեալ զնմանէ՝ ընդկուշ զնա յատաջնորդեալ և նոր ոկնալ
ի կոստանդնուպոլիս՝ զրպատան ի մեծատանց սրացաս ի
կոչն իսր ։ և ելեալ յասկան խոյրքսին՝ ամրոսաան եղև
պատճառ պատարիպրգին ՝ եթե նա ի ծածսակ ի վեսանկուելի
և դարձել ՝ և ի յորդորելոյ վեսանկաց ընկեց զնս յատաջնար-
դան ։ նոսա բնդ այլ ծանոր յանցանս թողեալ ի մի նոսա՝
պատճառս եցոյց զնա ։ ( )ր սահմանեաց հոգարքոսն ՝ զի եր.
կոչին ևս ոկնասցին առաջի իսր ՝ և յոյցեն զնքսանչիս իւ-
րեանց ։ և իրբև յանդիման եղեն սանեին ՝ պատասխան տա-
ուսկակ վճիռ ՝ մանաւանդ զի բնդ ի ժողովրդոց ոչ կարալ ի
նմանել բազում բարձին մեր բազմակնի զրկանաց և հոգուստա-

Հարցումն Նոյ ։

Ղնազատ գտանել սահակ վրդով ՝ և բազմախօսեն որ ընդ նոսա ,
սասանեալ ի ծու եռալըսոյս ։ և մերկնալ զնա ի պատուիրու-
զանի՝ ազատութեսն զնա ։ և հրամայեալ ժողովրդեան ընսրել
ի սեզի նոր զրալ ։ Հաւսարսկան ամենայն ձեռամբ հոգոյ լինա-
լելոյ զոր ։ զի ձանձրացեալ էին ՝ իսկ այլք ոչ դիսակիս ՝ եթե զի
ընսրեսցեն ։ Ապա յայնժամ՝ ի կոստանդ ինուպոլիս ասեղալ ոմն
յանհնանոյն անուն փեձանկեցի՝ որ ի կիւձեցի ՝ որ ի հոգա-
ասանս և ի վերասուն գնակէր ՝ որ ե յանոնդ կարծիսր եղեալ
լինել՝ զրպ խոսսկիսոյ ։ զոր սնասցին հոգաչխոձանքն ՝ ոչ
ևս պատրեսցուսանել ։ ի սոյսն ։ շճ ։ Ապրիլ քանդի լինել
կին՝ որբ գնա ոչ կասկին ՝ այլ խնդրելիս զարձոսանել զա-
հակ ՝ ծանկցուս ՝ ի մեջ ժողովրդեան այլ ինն չիսրնանել ՝
Օ՜ոն տեսեալ յանհնանոյ ասլ ոգոր իլխուսասորսն հոգոյ
ժողովել ի միասին լեկեկեցի ոնծոնալ ՝ և ի գալ ոնդ
եկոյ յասեսն ՝ և խոսեցուս ընդ նա բնդ լինել ՝ և զի ոսնկոյ նա
ձեռասարսանել բոսիկ ՝ ձգեսցի կինքն ոսերբ ոսոյս ։ և. յասել
ևս ասել ՝ ես ոչնա պատրանս ես հրամարիլ յեկեկասուէ սա-
տի ՝ միայն թե լոկի խոսսոյսն և սէր ի միջի ՝ ո զասբ ինսա-
քինբ հաձել ՝ կամ նոյ հասանել ըս ասա վանեցին զկինեկոյս
նոսա ՝ և կացին ի յանդորրս ։

ԱՐՇԱԿ ՊԱՏՄԱԳԻՐ ՀԱՅՈՑ

Ա. Ի՛նչ ես ասում, Արշակ, ո՞ւր է այդ ոսկին, որ ինձ խոստացար տալ։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ա. Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։ Ես ոչ մի բան չեմ տեսնում, որ ինձ տաս։

Ինդ ոք ցաւատցեալ ընդ յայժ պատասխիրս ոց պատրիարքին մի ումեք յայտնել ինչ, և առաքեաց վերջապահն ոգետա-
տար, և խնդրաւ ի խորհուրդս տեառն ջերմս, ըզ Ով յահան
ունկն, տայդիս ունկն էական ինքն, և երկիւղ էնդն. և ինչ
ջնն յանծանօթ առ դասք արեք իրդ ի բանսե, զի ոչ դիտաս-
ցին հանախոհք նոյ, ըզ ոչ իրդ ինչ, և ապատեղ տեառնէ ըզ
ոչ ինչ ոչ ունին նոքա առնել,

զինչ ունին նոքա առնել,

Իրդս յոս ենդե այս յայտնջս ուղղոն ենդկեն և միաբանելոցն
ընդ նմա, վերկացաքի ի մի վայր ժողովի ոչ խորհուրդ ի ջէ
տէր, և ոչ ինչ հատուսանէ ըզ հատուսակին միաբան յոսն
իսկ, և յատուն եպարքսին ելանել, և զարտաքսանուել իւ-
րեանց պատճառս տուան ինչ ոչ յատենն անդ, տալ հատա-
րսան երկոց զոր խորհեալն էին, և պատրիարքդն իսկ ընդե-
նալ յաթոռ, և ջոյլ ոչ դնել ի տեղն նոյ, Ով այս պատճա
հատատուսել ի ջէ իսրանայ ելչին յատեան ներկայիսն ոգետ
Տարեալ. և թողոք բարձուսալ աստն. կաշտս պատրիարք. ու
զելով ի կողդ տատրակ մերոց. իսկ ըզ ինչ ինչ ոչ ոչ, և
կամ ջեան արդիլեսցեն, ու գիտեմք. ինդ թոնք, զի ոսր և
ոսր ինչ ի առաքատել չ նե, թոյլ եղե ի զոք կամք տուան.
նել ջնե, ասարեք' զոր ասեմ, և ես ցոայիդ զնե ձեզ, Պատա-
մեցաս ինձ, ըզ ոչ ինչ ուրեք ընդերք ինդ նոյ, զոր ոչ գատ,
դնացեսցէ ածեք և զնե առաջի իմ. և ես զոռանատիկատն
զաղնսիկ ելելոց և ծոցատիկ ի նե յատեն. և ասուիկ գատ
ի ջէ ինդ և պատրիարքին, և աջատեցից զնե. Ես իրդ
յանձն առ ինդ նոցա բնել, նոյնատունդն հրամայեցաց ետալ-
ոչ ինչ ոչ ունին նոքա առնել,

Ի ջէ Տեառ հատրնա ոյոր յայտնջս ուղղոն ենդկեն, և
միաբանել ելր ի ատենն ի ոտ նա ժողովիլ ունն' զահ հատել նոյ
զոզէցաս յանծանօթ ատենէ ոչ ինչ ոչ ոչ, և ոչ ինչ ոչ ոչ
ի ջէ ինդ, զի պատրիարքդն ոչ ինչ ոչ ոչ, և ոչ ինչ ոչ ոչ
հատ, և իրդ ոչ ինչ ոչ ոչ

فصل

في الحكم بالشفعة للشريك في المبيع

إذا باع أحد الشريكين نصيبه من العقار المشترك بينهما، فللشريك الآخر أن يأخذ ذلك النصيب بالثمن الذي وقع عليه البيع، ويسمى هذا الحق الشفعة. والأصل فيه ما روي عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: الشفعة فيما لم يقسم، فإذا وقعت الحدود وصرفت الطرق فلا شفعة. وهذا يدل على أن الشفعة إنما تثبت في الشيء الذي يحتمل القسمة، فأما ما لا يحتمل القسمة كالحمام الصغير والرحى والبئر والطريق فلا شفعة فيه، لأن الضرر لا يزول بالشفعة في هذه الأشياء، لأن الشريك لا بد له من الدخول في ملك شريكه ليتعهده ويصلحه، وفي ذلك ضرر عليه.

وتثبت الشفعة للشريك في الرقبة دون الشريك في المنفعة، كالمستأجر والمودع والمرتهن، لأن الشفعة إنما شرعت لدفع ضرر الشركة، وهذا الضرر لا يوجد في حق من لا يملك الرقبة. وتثبت الشفعة للشريك المسلم على الشريك الذمي، لأن الشفعة حق ثبت لدفع الضرر، فاستوى فيه المسلم والذمي، كالقصاص وحد القذف.

وتثبت الشفعة للشريك الغائب إذا حضر في مجلس علمه بالبيع، لأن الشفعة حق يثبت على الفور، فسقط بالتأخير عن المجلس، كخيار القبول في البيع. وإن علم بالبيع وهو غائب عن البلد ثم حضر، فله الشفعة على ما ذكرنا، لأن الغيبة عن البلد عذر يمنع من العلم بالبيع، فلا يسقط به حقه.

وإن علم بالبيع وهو في البلد ولم يطالب بالشفعة حتى مضت مدة يمكنه فيها المطالبة بالشفعة فلم يطالب بها، سقطت شفعته، لأن ترك المطالبة مع التمكن منها يدل على الرضا بالبيع، فأشبه ما لو صرح بالرضا. وإن كان له عذر يمنعه من المطالبة بالشفعة، مثل أن كان مريضا لا يقدر على القيام، أو كان في برد شديد أو مطر يمنعه الخروج، أو كان مشغولا بالصلاة أو بالأكل، أو كان نائما، أو كان محبوسا ظلما، أو كان جاهلا بالشفعة وهو ممن يجهل مثل ذلك، فله الشفعة على الفور متى زال العذر، لأن هذه أعذار يعذر الناس بمثلها غالبا، فلم يسقط حقه بها.

وإن كان المشتري غائبا عن البلد، فللشفيع أن يأخذ الشفعة في غيبته، لأن الشفعة حق يثبت على الفور، فلم يفتقر إلى حضور المشتري، كالرد بالعيب. وإن كان المشتري غائبا عن المجلس، فله الشفعة في المجلس، لأن الشفعة حق يثبت على الفور، فثبت في المجلس مع غيبة المشتري، كخيار القبول في البيع.

وإن كان المشتري غائبا عن البلد، فللشفيع أن يأخذ الشفعة في غيبته، لأن الشفعة حق يثبت على الفور، فلم يفتقر إلى حضور المشتري، كالرد بالعيب. وإن كان المشتري غائبا عن المجلس، فله الشفعة في المجلس، لأن الشفعة حق يثبت على الفور، فثبت في المجلس مع غيبة المشتري، كخيار القبول في البيع.

وإن كان المشتري غائبا عن البلد، فللشفيع أن يأخذ الشفعة في غيبته، لأن الشفعة حق يثبت على الفور، فلم يفتقر إلى حضور المشتري، كالرد بالعيب. وإن كان المشتري غائبا عن المجلس، فله الشفعة في المجلس، لأن الشفعة حق يثبت على الفور، فثبت في المجلس مع غيبة المشتري، كخيار القبول في البيع.

Ի մի ամ
և հայոց
1714
ԱՇԿԴ.

նահանջելի Տրապիզոնայս. յորմէ ոչուր ինձ գոյգս հայոց
իրաւունք ինձ, դիւանագնալ ի գէմ նոցա, և իրգաւել, և պատուհասն
տանջահարել։ իսկ մեք ապաստարեալ ի Տրամանի ոչխր Տրա-
պիզոնայի կորիշ են յիւրեանս գործս ի հայոց ։ ոչ եմոյ ատեն
ինձ հնազանդիլ ինձ, այլ այլազգ ։ ամեք, դուր իրգիւնք կոգու-
նեալ են ի քաղաքն ատ իւրեանց գործս ։ ոչ թողայս գանձ
ինձ գալ յեկեղեցի իմ, այլ յեկեղեցի Վռանիկայ ։ ոչ եմ գործն
գնա՝ ատ ինձ և քահանայիկ իսկ պատրաստեալ ինձ՝ պատ,ս
պիճն էր ։ այլ օտար առագաց ։ Ես ասի՝ ասացեմ, զամ ան
չինեն վշխատեցեմ իմ, և կամ գոն իրգիւն նոճանեմ ընդ-
դատ ։ զի ես ոչ ես կարեմ ։

Օ այս լսեալ մեղայն եղիկն և ընկերքն նորա ապշեցան ան-
դէն ։ և ի գգոնել զնա յհան ելիկն նորա մեղայն գնացան
իւր, և ասէ ։ պատճառեմ՝ զոյ գնա ոչ ես Թողացեմ ։ Ես
ինչգնե էր ասացանել նմա զարուդ՝ Թողացեմ, ասացաց ի ան
նպաստքան, և հրամայեաց տանել գնա և գերեսն քանեքս նո
ի Ծառայոսի Թող ի նուանեն, այ ի Թեզերմանան ։

Ես ։ Ես իրրև հանեն գնա գերեսաց ատենին, ժողովուրդ
պատրաստին գոյ ատեալ ի գնա՝ Թողա տրձակին գ-
րեսա նոյ, և գնա և գոյ կարգացին առ նա ։ Իսկ ժողովուրդ
մեսոյ գասեն զամենի հարեալ՝ կարիգուեմ գալան ի
ուսեան իւրեանց, ընդդեմ գոնալ գնամ՝ որ պատճառ եղեւ
այսորիկ գործոյ ։ Իսկ օրք մնանեցան ի Ծառայոսի Թող,
կացին ի նմին ատն իրգ ի մեծ առատութեան ։ Ապան յոհան
եպիս գերծաւ ատոր ։ իսկ այլք անոնց Թողացեալ՝ անց գոր-
ծեցան, և անդ ի կիսաց ատոյ գնդրեցան, յոր են մեղայն
եղիկ, և ընկերքն նոյ ։

Ես յատ յոհաննէս պատրիարգ Տրապիզոնայ։ և գոյ նոր-
գուց ունայ օրք Տամարհոյ եղեն մեղայն եղիկ՝ առաքել և
գնա ի Ծառայոսի Թող ։ որոյ գնն կոչեաց մեղայն պատա-
գի, ե. գնան չարգանա օգուտ ։ և իրրև տանկին գնա, ուրբա-
ցաւ մեղայն և գերծաւ ։ իսկ գնան մնանեցաւ ի Թէ, և յետ
ձմերոց Ծառայոսի Թող՝ ապառնացաւ անտ ։

1715
ԱՇԿԴ.

Ես յատ Տրապիզոնայ առեալ պատրիարգին ալքսեոսաս՝ առա-
քեաց Տրաման յոհաննէս քաղաքս օրք ի Թրապէզ օամանեալ եկնի
ընդառնել գաղնոսի, զորոյ կատարեալ գնել կամեցեալ ։ և
հասեալ գնդին, ի օրս և գարձեալ գնդ գառաքորդն ատա-
պիճոյ յոգուսաս ։ 4 ։ զոյ և բերեալ ի կուսանոյ Ծառայոս-
լիս՝ եղեն ի Ծառայոսի Թող ի Տունարիսի ։ 12 ։ Ապան
և ի մեզոկիս ի Թոխաթ զգրիգոր գնդ, և եղեն ի քան-
սի ։ յորմէ գնդեալս ի գնա ատեաւս ։ Ապան և ի կարին
քաղաք գառնեալ ի քահանայէ և ժողովրդէ և եղեն ի կարին

հրաշեղեն ոսկոց սոնարը մեռանեն անպիտան, և մանկունք յետս ծնելոց
զբաղծանն ի Յիսուսին հոտառեն և յոյժ ետուզեսցուն զքաղցրութիւն ։ զերոյ
մի ըս միջոցի գրեալ երկուսեր ընդ միմեանս ։

Գ. Ի ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ։

Ցաղագս երկրպագութեան վերին անբիծ
Խաչին Քրիստոսի ։

Ցխորհուրդ միջոց ոգւոյ ահագին հայցուածոց կրկնեցեալ, ծնեալ ի
սուրբ ոգւոյն ։ յերկն ։ և ի ճշմարտական-
ջեալ Հոգւոյ . աշխոյժ . ի վերադիպիլ . 7 . անուան
Տեառն ես սկսուցանել ինձ, և մտից շահաբանութեան ։ Եւ
ի աղագսէ՞ս ոչ ոք ոտնակոխ անառ ի լսելիս վարս և երկիւղածի ոգւոյ ։
Խոստանալ զերկուց սրբազնեալ գանձանացն, որոց միայն անառնել ես
մեծասէր, և ողորմած մարդասէր . ի սուտ գործելոյ բանիցդ վատ.
ուռոյ երբեմն միտքս ոտրայ՝ ջանայր զանազանել յառաքելական ձեռ,
և ըստ ասելոյն խնամոյ ։ Էր հաճախել ի երկրպագանելոյդ ուխ՝
ձեռնադրեալս սպասաւոր ։ Եւ զի ոչ ոք ոչ ոք զնոյնս գործեալ կամ
կրկնապատիկ, և զքահանայիցն քեզ, և ինձնէ զարմանալի վարդ
բա զաւեալ ի միջոցիդ ճշմարտի ձեռնէ ընտ յաշակերտելոյ
իւրեանց . որոց սմանց ես ոչ ակնկալեցաս . և գնացեալ կեղ.
տիրեն ի գործս անոնց զքահանայիցն ։ Եւ ոչ ոք ոչ ոք զնոյնս գործեալ
Եւ երբեք ձգեն ինձ ելեալ առանց , յաստեղս ազգ ինձ , և հաս
տիճն ի աւետանելոյ . և յոյժ միջոց գոլով՝ ոչ ոք զայն երկիր
երկրագան առաքելական ընտ կարդ ի այլոց բերելոյ երկրաւոր և միշտ
երկրագան ի գործիս ինձ ։ որ և ոչ ոք ոչ ոք զայն ։
Եւ ոչ ոք առաքելանոցդ ոչ ոք առաքելեալ ես ի ընծայ վար.
ծեցաս և զարգացաս առանց վարժանելոյ կիրառաս գերոյ ,
Եւ ընտ ընտ ոչ ոք՝ ձեռնադրեալ ընտ ես , և ոչ ոք
ոչ ոք զաւետանելոյ ի մարգարէս ոչ ոք կարծեցար . և
ոչ ոք քահանայ ոչ ոք ես ի բազում անգիտ
ոչ ոք ընտրեալ ոչ ոք ես ի ոչ ոք ոչ ոք ընտրեալ ընտ
ոչ ոք զաւետանելոյ

Ա. Կո. ԺԱ. և Հատ.

մասանասցանեմք յուսալին պատրաստեալ ի թագի վերայ ձ, և զառաջնումն Ձեռնադիա իմանասցեմք և ոչընդունիա վիշապաձ, և մին ոչար խակ խորհիլ հաստատել վրաբանողք ինչ, և կրկնել ի նոսա զանձինս ուռ ի հանուրսպանդել ի նոյն, ո նոսին լցուսանիլ վիճակաձ իւր, ո | ձեզի յայտ ածիլ խնդասասար վիշապ կարելոյ, աշխարհս գազրատան փրոփականուսյուս երևելն եք, և նասեր ի հասանել ինձապալիս, գնոց առնես, և յոյսանեաց նանս լեր խորհրդոյ իսր' կամելով ոչնական ունել վնա ինչ ան, ո խոստանայր նոմ, դի նա լինի գլուխ, և ինքն հպատասար և ծառայող. խակ նա ուռոյն եղեալ գլուսաշատ պատուսիրեն, և զգիսացուսեն յուլել գբանից, հրաժարեցուս նասն. Օ, այն անհնար միսիթարոյ վիշապ' ոչ թոյլ տալեր. ի. եկեալ ոս մարգարէ վիշապ' նուռս ձս եղոյց գլուսն' զոր սասեր ի մահ, և խորելն ի նմանէ, զի ձնաւորուս լեալ ինքնին, | այլց նա ևս եղ ոչ ասորի գրաշուսմ պատմութեսնէս, որով հասանել միսիթարոյ պայս իսր ի մարդկային հնարից' ասալ ինձոյս յոյն, և ի նոս

Յամին ասար ղեչս երեքեան,

{ 1700 ասկր } ի. | եկեալ ապա յարևելից' նկն մեսասիսպատ' ի հուսասանիլ հնդասպատիս յամի. 1700. ռՃկիւ. և ծասաս ի ժամանասն ևնդեցոյ սէր լուսասարչին. սեղ ասացաք ի ԺԲ. գլ. և հրամանս պասրիարգին ոկոաս քարոզել սնդ. Ձրի | ձս գայիր առ նոս ի լսել գքարոզասցանէն նի ժողովուրդ բազմ յոյժ, և լսկինն ասչին, և սբանչասցան ի նոս. և ասեն ցնոսս մեծասուր պատասխանի վնա. | Ասոյդ նէր գնամ պասիմ և գարգելոնէն մոլոր կոսն ոչնչ հասարեալ' ջանայր միշտ զանձինս յասղասցէն ի յոճպատա-ղեն վերասնել, և յոմ ժամ հասուցեր ի սրան' գասուել ղնէս կասարման խորհրդոց խորոց. Օ, այս գիսեալ ղարս' ակաս դաղսվել զաչսկերաս, և մոլորել զնէր ի դաստասի ճասարսաս վարուց, և ևիմասաս նսեցելին գիտասցէ,

Dddd 2 նաև

ի խորհրդեալ ի ինչ անբոյիկ մի ընտանեաց անդ ։ ուր ի նիւթն ի
կերպացուածոյ ամենայն ինչ անդամոցին ինչ ։ զի այլ միայն դիպեալ
հաճոյիցն ամենայն ։ ոչ ինչ ինչ ի նոցանէ ։ ոչ ի ծնողացն ։ ոչ ի
ազգականացն ։ ոչ ի մերձաւորացն ։ ոչ ի ծանօթացն ։ ոչ ի
ծանօթացն ։ ոչ ի ծանօթացն ։ ոչ ի ծանօթացն ։ ոչ ի ծանօթացն ։
ոչ ի

Ի՛ր իրրև առաւել ևս ուսանիցան ՚ի վի՛ր առաւելութենէ ՚ի
բեռից ասեղութենց ՚ ոմն և ծանուցեալ ասացաւ ՚ի գլ ։ ևս ։
գիտաց սատակիմ ՚ զի ոչ ես և նման հնար յայնոսիկ կալցուս
՚ի յանպարտս ինալ ։ վասն իւրաքանչիւր գիտալի առեղծ ինչ
յայլազգին քրիստոնէից ՚ ի սերպատենդա ՚ ըր ՚ի տուա ։ ոչ
ևս յայնաժամ ՚ի իշխանութենէ վենետկեան ընկալան ՚ և անդ
՚ի գլուխս առնել զիմաստս խոր ։ Ա՛ս յայտնի ապացուցիկ հաս,
առաեալ բանս ըստ աշակերտաց իւրոց ՚ որք կին ինամալ ինձ ։
նա. առաջին պիարդ ուխտի կրօնաստուն է ։ և ՚ի յանձն ուս.
նալ ինձ ՚ նուիրելոյն պանչինս յայտնեալ բանի ասելոցն ։
ար ինձանէն յաստաց սուրն չքաւորեան ՚ ինդեան ՚ի անա.
տեւութիւն ։ 8 ։ յամի տեառն ։ 1701 ։ և ՚ի ընտակուսելոնա հոյ.
ակ ։ ՚ի ՚ի ։ խաստանալով յիմ ոմն գրաչ ոմն ինձ եան ասել ՚ ո.
րիւ ք կատարել ՚ եթէ յոյնալսոյն ինքեանց ։ և յասելան ՚ի
ինձ ՚ ալակերտացն և ոչ ևս եղէն անդիմք ։ զոր մի ՚ի և
երկոս երկոս յղեաց ՚ըն ուռայս ։

Ա՛ս ինքն ՚ի ինքեան ՚ ՚ի գալ ղերծեալ ՚ ՚ի ատան հալոյ աւետիք
՚ի գալ ՚ հունդ երգ եղիք աշակերտաք եմուտ ՚ ի նուս ՚ ի կերպա.
րան վանուռատանի ։ և ՚ի նոց ՚ ի վիճակին ՚ ունելոյ սուս խոր
ղութիք հարիւր դահեկանս ինալն ։ և ունդ դաւալ նաս ՚ ինել.
տիկեցուց ՚ եմուս անալր գնալ ՚ ի գյակիանոպիս ՚ ոչն և զանդա
կպալն հանդիպել մեռուցոյ ՚ յամի ՚ ան ։ 1702 ։ յամենայն հոգ.
ածութիւն ։ Ա՛ս ՚ ի ՚ ձանապարհի կրեալ զանձնարին ալեկո.
ծութիւն ՚ և ազատեալ ՚ ինքնագլուխ ՚ ի ՚ ան ՚ ան ՚ առ ՚ ս առալ
՚ի պատիճ ՚ ՚ ՚ ան ։ ոչ ՚ ինչ ՚ ի ՚ ընտրեալ ՚ ՚ ի ՚ ՚ ՚ ՚ ՚ ։

յաթամ և պատմէ զանցս ալեկոծութեն ։

Ի՛ ։ Ա՛ ՚ ՚ ՚ ՚

Ալեքս. Ը. Գիրք Ե.

վերջացաւ ։ 1706. Ե ղիւնի հրամանաւ առնուց վերադարձի վարուցն ։ Ե յուլիսի ձեռնարկեաց ասոնց վերադարձին ։ Ե ամենայնիւ ոչ կարաց ասոնց առնել բերել ։ զի ամենայնիւ ոչ կարացին ասոնց առնել բերել ։ Ե ինքնայն հրամանաւորացն կոտորի ի վեր ազգակիսատաց ։ Ե ինքնայն ազգակիսատացն ոչ կարացին ասոնց առնել բերել ։ Ե ոչ առաքեցան ոչ ոք ի ղրկել ասոնց ։ Ե ասոնք

Ա. Մ. ՊՇ
Ե. Հայոց

ջիմ յայմի , Ոյր վասն ասէ ու մի ի քաղաքի անդ՝ քնակեցաւ ի նմա , և յոյնսն ասի ի լեռնին սպասաւէր պատի՛ ձեռն որիկեալ ապարդիաց զի ելոս Տանուտատ ճաճաքանու՛ն եղանել՝ այն ոպեսսի ։ ուհալ անդ՝ եղեկ առաւ մուխ ձեռն քիչ , և աւերեցաւ նաբալ՝ն վոնք իւր և եկեղեցին , ձեռն հասկ՝ի ինդիր նարդ վանից , և ընկալեալ ի Ռոդաստուէ վիրգի մի որ կո-

{1717 ՈՒՆՔ}

ի սի դարդը , առաջ զաշակերտս իւր անոր յամի տեր 1717. և ի Թաւրէզ հղաց , ուձիք , ի անպտեւերքի , Տ . յաւետ առ նի ծննդեան ախրատան , և ապա շինեաց ոնդ նարդ ի չիմանդ հայաթալ վանք մեծ և գեղեցկակերտ , նորոգեաց և վե-

կեղեցին՝ սր կոչր ի նոս ,

Տ . Նահապետ ոմանք ի քահանայից եղելոց ի փառասիրու-նասլոյն՝ ել քաղաքին իրք մինեաւրդ արդոյն , յարուն ը-գեմ նորա և ընդդեմ աշակերտաց նորին , որք գնացեալ էին յարեւելս վս քարոզելոնէ , և բազում՝ բանիս ամբաստանեն եղեն առաջի քաղցոյ , և շարժեցին զբազում յանդուգնութիւն ընդդէմ նմ՝ , սրոյ ազդեալ գրեցին սմանք գործակ՝ի հնդիմ բազում ամբաստանութիւն . և կամէին խողխողան արիւն նոր գնացիլ՝ սր , և յայնժամ ի վճռոյ խաչասուր վիրդ քարնեցի՛ ի գոլրաս ունէն փրափականոսդ . և ասդս էշխոյ՝ ի՛ն ամբաստանութենէն դրեալ են գլխի թարգ ոգբդոյ ի հնդիմ , գրեաց թուղթ ի կաստանդնուպոլիս առ Ծանաթա իւր՝ ի գոլաքին՝ ինի թարգ ոգբդոյ Տոր , ամանակագրելով զնա գիրագրն իրաց * զարմանամ՝ սե , զի Հաւատացեալ ա-ո րեգուկանս ազգիկ գեղեց սա ձէզ ոչ է հասեալ , և ոչ է ,, Ծանուցեալ ։ և ապա Տամեմատեալ զնս նախնի մեծա-մեծաց՝ յաւելս քազաւ գոլութիւն զնոսին՝ ։ ոգդ ոգսա սուսեալ ես՝ի նախանձ շարժեալ ոմանց՝ ոմ՝ քանիք քանա-յոն խոփանել գյաւաքադիանութիւն միխիթարայ , գրեցին և առ նս ինքն խաչասուր վիրդ , և յորդորեցին զնա ձեռնասե-լինել ինքնանց՝ ի ջնջել զմիաբանութիւն՝ նր ։ ։ ,, Նա յոյնսն աեսեալ զդաւա սյնր միաբանեալ՝ գրեաց վերսաին Թուղթ քաստագսն ոմն ձր՝ ի կաստանդնուպոլիս , գրեաց և՝ի Տռոմի՝ ։ ոգդ ոգսա նոսիւ ոխիթար վարդապետ կոչեցաւ՝ի Տռոմիսդ՝ պատասխանի ոսալ զնս ամբաստանութենէն , և՝ սր գնացեալ անդր՝ նգոյց յայտնի զանոն դրութիւն իւր և իւրոցն , և եղև սկսիլ սրբազան պատին և կարդ կնդրոյ նր . և դար-ձոյ պատասխանի՝ ի վճռոյ՝ ։ ։ ,, Ձեր ձեռն՝ի գործ արարեալ և-թող ի վանս իւր դարդ ձեր ուսումնդ ոգոտքին խնասդիք և ձեծոյին գխաւելնդ , և ոչնչդս գնալ զաշակերտս վարդե-

պիտի՝ տարագրեալ զբռնի՝ մուտիանոս , յո չնմարչեալ ի ստամբ-
ղիոյ զտաճարն , և զքահանայսն , և զեպիսկոպոսն , և զերիցս տաճարին ի
մոլորեցոյց , և զայլ ևս բազում զկնի սորա ։ Ընդ որում ժամանակի և զիշխա-
նութիւնն վերստին ի ձեռն ստամբղիոյ ի ձեռն մուտիանոսի ետուն ։ Եւ
ընդհատակի ապրեալ վարդապետեաց , և զնոցին աշակերտաց մեծաւ
և զանհնարին ժողովրդէ , և զանհնարին տանջանաց մատնեալ ։ Եւ
ի նոսա ոմանք , որ ոչ կարացին համբերել , ուրանային զհաւատսն ։ Եւ
ոմանք ի վարդապետացն , որ ոչ կարացին համբերել , ուրանային զհաւատսն ։ Եւ
զանազան տանջանաց ենթարկեալ զնոսա , և ապա զանձինս

1715 ամի սոքա ի լեհսին նահանջեալ եր ամենայն բուռաղեմի , և ի ձեռն
զինարդ , բազում ինչ գրեի յայլհանեալս վիրս՝ հանեալ կամ հին-
նել կալեցեալ , միսքան սրոյն յոտրայ , ի գիրան՝ ըստ առաջ
ի վեր աեզեալ եչմի , յորմէ գրեցուք և մեք առա համառօ-
ատիճ , յաւելեալ ինչ ինչ ի նոյն և զայլ ըստ ստացուածոյ յա-

կանոնաւորիլ։

Այս սքա հատ աւետիք վիրս երկրորդ սնկատ՝ ի ձեռուս մի-
նոա վիրակի հասեալ զպատրիարգութիւն էջմի , ալ ևս հատաս-
ոք անդ. պատրիարգ , այլ որ պատրիարքն էր կոստանդինու-
պաւոյ՝ նա իբրեր և եչմի , և առաքեր ամի ամի անդ վիճակա-
նաբար յԱրտահանայ և յԱկռվիցսկանայ , որք պատուս տուր ամեն
և վերին կոչմամբ տեղականին անդ , և գասնեին քրիստոսա-
անպատակ , զորոց երկուր գրի ցաւագին բանիւք նա ինքն
յովհաննես հանեն ականատես՝ տես . 122 . գիր . 127 . Ալան
չորրորդին նորա յոյժ զմիաբանս սիրն յոհաննէս , և ըստ-
նալին ի վեր նիզ աս՝ ի կոստանդնէ զերան իբրեանց , զնեբր ի
քանս մտանելին , և զերկաաստուրս ի գոնս և ի կալանս ,
նահապետական էին և պերճախօս պատասխանիս , և զանարգան
առնին նոյ ուանել . և գայն ևս ոչխարհ և անարգանաբ , և եկեղ
ոք ի միաբանից խրատեր զնոսա , առաւել ևս գնա չորրորդին ,
Գրիգորդ՝ գհաղ և գկորաւի վանիցն , և գյովհ ինչ պատանի , և
ղորձեցուցանս հետգհետէ վանառնին և ստեին , գաճառեցին
և գանազան եկեղեցւոյն զարդս ոսկեհագ գսկիներս , գնաչս ,
գսկիհս , գաւետարանս , գխորհուրս , գկանխոցս , գքշոյս ,
զասպարանս , և գայլ ինչ բազմ անպատ գնացեր . Գրիգ գկոտ-
սմեռս վանիցն (յոր գմիւրս) գնեին ի գրատ , և ի ծանուց
գնացան գնոն , Գրիգորդ տանուն առեւտուր բազմ գործս
յոյլոզեալ տազաս նոցա մուբհակ , յորոյ գէն հոգիս եր հինիք
սքին յանօթոյ . և այս պատուր ար քան գրբ յոնախին , և աս-
կանսքն դեղեալ յաւելուին , Հինգ երորդ՝ գոյհան տուր
ասի Նարտ կարգեալ էինէին ոչն անդակուք , գնոնին տանուք
ի կասանդնուպոլիս զայն գոշուած աւ գանուելն , և յոր-
ժամ գոսկին ուխտուորք գնալ չէին , զասուս ազարմանէ նոքա
առնուին ի կասանգիուորին , և տային ինուրգ ի ձեռս
սահատուրաց , զի զոյն գուցիոյ չէին՝ մի պատուս սրեացն
գձարել ինչ անդ , և սակայն ի հառանել նոցա չէին՝ գործա-
նութ առելսին՝ որք չև եին գեռ ելիսլ ի գործոյ տաղն իւ-
րեանց , բռնութեբ առնուին ի ծացոնէ գոր ինչ և կոտին ,
ատան և յերկուս աեղս տուեալ չկուէին տուլ , և վանեցոյր
պատճառի նոհանկոյս տուեալ չէին ու խոստուցաց , Ալ ի-
ցեսորդ՝ ի գալ նոր աեղակալաց չէին՝ ատորեալ չմկաս կոգ
ու կս չէ չկուէր ի վանան անդ գն գատուելոյ աւուրքոյ գերս գա-

Նիկին՝ եւ վտ ի վերացեալ պատասխանի, Արքեպարտ՝ ի լուսաւոր
ժամադրութեան պատասխանի՝ ոչ լսելոցն ի պատասխանիցդ կեաս քոյդ.
մոր թախանձելոյ զանգանակելոյ՝ փայլին ոչնահատեալ և տուռ-
նեին՝ ի ոչնա հանելոյ ոչ պատասխանոյդ դատաստանին և պինամ.
րոյդ, և նասեին անդ. և ոչ ըստ օրէ յուսադիրն և պատրանկին
պրոպատար անկոչ պատճառելով զպատրաստ՝ Ոչ ես երբեմն յան-
կարծ հարցանել՝ զդրանս սենեկապատ միտրանկին՝ կողոպտելին
գնար, վտանկին երբեմն և գնկիրելոյն, և ոչ Ոչոյլ առլին կա.
առել զպատասխանոյն, Արքեպին նուռ՝ ի պատարագել և քահա-
նային՝ մոնալ՝ ի նեղքս՝ հանդուրժելոցն յափշտակել և զգու-
կինն՝ ի ձեռաց դատաքրտաքարոյն, Ասկին նմանն և ոչ ոչ ոչոյլ
աչքն ի անկարգ ոսկերք լինկին անդ. յարոյ առատիկացեալ գոս-
ղարջ՝ ի միաբանիլ Ոչոյլն և գնասկին ոչլոյ՝ ոչոյլ գիտ Ոչ
ոչոյլ՝ ի մարդանիլ՝ Ոչոյլ և գնասկին ոչլոյ՝ ոչոյլ գիտ Ոչ

Ոչ Ոչոյլն ի ասիկ Ոչոյլ յասի. ոչոյլ. ոչնկր. ի կուսասեղ.
Ոչոյլ ոչոյլ յոչնկանեա վկայասին զկատարեալ ոչոյլասին ոչոյլ կարա-
ոչոյլն՝ ար ի առարս, վա ժողովելոյ գոյդոյնոյ՝ ի պետս գա.
ոչոյլ՝ ոչոյլ առոչնարդ. ոչոյլ գրիգոր վկայ շնոյսանոյն գիշ շկոյ.
ոչոյլ, ոչոյլ առոչնարդ. ոչոյլ գրիգոր վկայ շնոյսանոյն գիշ շկոյ.
վանգե. և ոչոյլն ոչոյլ գրիգոր և յոչնկանեա ոչոյլ ոչոյլոյնոյ
վկայոյնոյ վկայի՝ առոչնարդի վկայոյն ոչոյլոյ՝ ար ի գոս.
ղել. յոչոյլ ոչոյլն ի՛ս կոչեցան գոյդոյնոյ՝ ոչոյլ գի ոչոյլ ոչոյլ
յոչնկանեա վկայ ոչոյլ ոչոյլ պարկեցոյ վկայ, և յոչնկանեա վկայ
և առոչոյլ ոչոյլ ոչոյլ գոյդոյնոյ՝ ոչոյլոյնոյ կոչոյլոյ.
Ոչոյլոյնոյ ոչոյլոյ ոչոյլ ոչոյլոյնոյ ոչոյլ ոչոյլոյ՝ ոչոյլ
ոչոյլ ընկոյլոյ գիտ, Ոչոյլ և ոչոյլոյնոյ՝ ոչոյլ գիտ ոչոյլ
ոչոյլոյնոյ ոչոյլ ոչոյլոյ՝ ոչոյլ ոչոյլոյնոյ ոչոյլ ոչոյլոյ՝ ոչոյլ
գոյդոյնոյ ոչոյլոյնոյ՝ ոչոյլոյնոյ ոչոյլ ոչոյլոյ՝ ոչոյլ ոչոյլոյնոյ
գնար ոչոյլ՝ Ոչոյլ ոչոյլոյնոյ ոչոյլ ոչոյլոյ՝ ոչոյլ ոչոյլոյնոյ
Ոչոյլոյնոյ ոչոյլոյ ոչոյլ ոչոյլոյնոյ ոչոյլ ոչոյլոյ՝ ոչոյլ ոչոյլոյնոյ

1714 ապրիլ

առեթիւն յայնց պարտաւորեալ սրբ հաւատակաւ կին կոլոզա-
սիլ եղելոյն ։

Իսկ ինչգնա ես յայսպիսի իյս պատահել եր ։ վասնզայս ի
սատարիարգասէ սոտկակ վիշտ, և ներատս ի աեղի ին յոհան-
նես վիշտ գանձակեցի ։ զսրակ կրեալ եմք ի գլ ։ ամ ։ ։ ։ սա
առաքեաց յեճմ զարս էսս ։ սրբ յատաջապէս իսկ քաղցամ
հարիս հատուցանել եկին վասնց սնչին յոկսգաց ։ և այժմ ես ա-
զին ոչ ունելեալ անկայ ։ զսր ինչ մնացեալ եր ի տունն' զնուին
յոկրտակեցին և վաճանկին ։ և առ ուսն հարին զայնպատ աշ
խատանեն յոհանեսս քաղիքեցոց ։

Իբրև սեսին տրտատատեալք ։ թե ոչ ես զոյ յայս առնել զբ-
սլատա իւրեանց ։ զի սպառնային նոմ ինչ ։ հանին ի կատաս-
կինսպօլսոյ հրոմեան սրքաշտակին' վաճառել զնմ կալուածս
և զբնակարանս և գլխոն սքն յոկրտաւոյ ։ և առնսոյ զտրտան ։
Օ այս բանս սպանող սրանցն սյնոցիկ չարեցասոյ' խորհեցան նոսա
վաճառել զքնեանքն սր գրկէին ։ և ապա գալ ։ Օ այսպիսի
հար առնել մեղսանից' սրք մեռցեալ էին անդ սակաւ ինամով ։
անկան ի գրատա պատատատեալ' եկեղեցականքն և հակառք ։
ես յառաջս աղաչանաք ես գառն պատասխանք աղաչէին գնմ'
առնի մի ես համբերել ։ և նոցու սեսեալ գործատատս նոցին'
թեպետ և նեղեալ ։ բայց խոպդիլն երաշխատուս ։ Իսիմ ալ
նոցա առ յոհաննես վիշտ' սուղակցին գնա յանձն առնսոյ զայն
երաշխատագրասին ։ և ատրուն գնա ի դատատատանատեղին ։ զի
անդ կին ժողովեալ շատ պատատատաքք ։ Չնեսեալ նոցա գյոհան-
նես վիշտ' հատանցուն լինչ ես ։ և ընկալան զերաշխատագրն
նոր ։ և առին ի նաժանդ գնա ։ յոյժ եդեալ եր այսպիսի
պայման ։ զի թեզ ատցես նմա ամն ընտ ։ և ինչն սա յաւել
փոքր փոքր գնաղեսցի գնմ գատարան ։

Իսս ապա առեալ տուրան գնա հանդերձ միաբանօք սա քաղցին
ի սա գիշերին ։ զի հրամանատ նորա հատատատանսի այն գործն ։
և գատին նմա զմսրհատին յոհաննես ։ և ըզդեցան հաձեալ ըզ
այն' գալեաց գյոհաննես վարդապետ ։ և հատ նմա պարգեա ։
և զդեցոյց նմա վերարկու սյատատն ։ Իկեալ յոհաննես ի
վանս' խորհուրդ սորոշ ըզ միաբանսն ։ և թանիւ նչ հատ ա-
ռաջին գանչ գհատատարակոյ ինչք վանցն' խորատակեալ զայս ։
զի ոչ ատ գակալ կ պէք պատա առնուին' նոքին ինքեանք զմեր-
հատին գնա ։ և հոգեսր կինքն սյն' որ թնոյլ մեզ ։ և
հոգի գրեալ ինամա անսան վանից սչնչ յատեսոյ ։

1715 ապրիլ ձ ։ Ցայս օրատակս արարեալ յոհաննես վիշտն ։ և ի կար-
գի եդեալ գիշս վանցն' ել և գնաց ի կատատնդինսպօլիս ամի
1715 ։ ապրիլ ։ և մատատչեալ առ Աբդաուիթս հայոց դատնդ
նոցու գնամ ինչ ։ ասե զերաշխատատրսեալ խր ։ և նոցա հատա-

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ա

Ա

Ա

անդր, պրկեցին և առ նոս ինքն պրկեալ վէրսն և աղաչեցին,
զի ոչ յաւարտեցին գալ:

Հաձեալ յայժ ընդ այս կաթուղիկոսին գրեաց առ պրիգսն
վէրսն, և հարկեցոյցէ հրամանաւ բանադատեալ զնոս յանձն
առնուլ զդէն իշխանութեանն յօգուտ ազգին և կա նորա ոսկա-
մոյ կոտաք զիշխել՝ էէն՝ ի կաստանդինուպօլիս յամի՝ ՌՂՂ. ՌՂՂ
ռաձկ, յամենայն սկսաստոն՝ ի տէրն վերափոխեալ, զոր նամ
սիրով և գնով ընկալեալ Յոլովկեանն՝ վաղվաղակի պրկեցին
զնուրն առ ինաքանձն սէր յոկնքայ, և Տանուցին նուցա վե-
դեալս. և կորգեցին սեջտակել առանն էնմի ընտրելիքեալ
յովհաննես վէրսն երջանկագնեցի, որ կոչի Կաննոն, միոյն գը-
նացեալ անդր գրիգոր վէրսն՝ Իսկ ինքն գրիգոր վէրսն ինաց առ
ձեմ ի՝ ի կաստանդինուպօլիս, զի՝ ի ինասին ընդ յովհաննու քա-
ղէքեցոյ հագուցի վեր այնուամ գնուրնակ սրոգասոց աշա-
ուան՝ որ հասեալ էր ցուրնա Կարինս քաղաք: Իսկ ոսկեսի էզև
ինչ ի՝ վասն այսր, միոյն զարմացուցանել և զոյլազգին՝
Ռորգ ասաս՝ ի պարտոց իւր գնկրկաձի շրջեալ ձանր, և աղ- ՌՂՁԿ
քինաց զգրն. և ասեցեալ ինչ առնուլ ի քաց գշղխոյսն յանձ-
նէ խորհ, միոյն նա ինքն ոչ ոք առաստ ասառատոնաց սրձա-
ան՝ և յասացս ոսկեսի կացեալ՝ ի գրան եկեղեցոյ օքն ինձ-
ածնի շղթայիք խրատ՝ ձոյնէք ընդ առ ժողովրդոյն, որք
ոնտանին, ինկեղեցին՝ ասելով ոա նա՝ ի գիտոյ աշխատն և-
բասատգնի. ոսքսրեցարուք զքրիստ ինձ հասատա-
ցեալքդ քան՝ զի առն իմ՝ ի գրասի է, և սրդիք իմ հեռա-
ցեալ են յինէն, և ես մանանալ՝ ի գնուրնի՝ նստեալ իմ՝ ի
ոուդ կաղնոսին՝ ոսքսրեցարուք ինձ. Տրնկէք և լսածնի քրիս-
ծոնեսթեան գրասացս, սրք գիտելոյ ինն՝ ի վէր իմ, ես աշխատ
կի առաքելոյն յօգուտ, այժմ աշխատ եմ պարտուց, և ա-
րք կ՝ որ ձեզն կարկոտակ ինձ:

Օ այսպիսի գործեալ սրբոյ՝ շարժեալ գժողովրդն առ
հոռորակ՝ ի գոսեթ՝ և ժողովեալ բնդ ինչ յօգնական՝ աշխ-
ան՝ և յոս այն շղթայիքն նի՝ ինային՝ ի գրասնոյն նորոն ոնթն
ան՝ և վասն այսր գրասնոյն կոչեցաւ նա շղթայակիր, և
այնուհետև զնկնկրն գնկնկրի վէրս, և յետ սաքն ամոյ իրրև նըս-
ասաս կարգեցոս կաթուղիկոս, զրժգ սանկիք գրեալ՝ ի սաղթ,
նա ինքն կոնտանդիկան, և յովհաննես կոչս գրասրիսրն՝ ե-
տուն քաղաքաց մանաւանդ ինչ քարձին շղթայսն՝ ի գրասո-
նոյն:

Ա. ՌՂՁ. ի ձմեռն ասս մինչդեռ՝ ի կաստանդինուպօլիս էր
շղթայակիր գրիգոր վէրս, և՝ ի միասին ընդ յովհաննու կաղ-
ան գնուրն վասն քնկեռոսնի՝ պարտուց ինչի, ինչ
հրկեզուի մեծ՝ ի քաղաքին ոմոգ, ակեալ՝ ի յուռնգաբանի մին-

[illegible]

ընտանի . և մեծացայց զաւանդատանն՝ յորմէ կը խոտան մը
լսասարբին ։ Կառույց և ի սը բեթղեհէմ զմնդկանն
քրիստ , և ժողովեալ սնդր զմիանձունս ։ Նա ի Թուին Հայոց
ՌՃՀԳ . ընտանց զնանքն ի յոյսէ , և ի նմա վեհերեալ սիմն
սիկսէրսան ։ Կպատեաց և զմէ հրեշտակապետի վանքն ։ և
կանչեաց յեկեղեցւոջ նորա խոտան սիմն հովիսիանոյ ։ Նա
յետ երկուց տարոյ հրաման հանեալ արքունական ձեռամբ
յովհաննու պատրիարգին՝ նպատկաց և վեհերեալ սիմն յո-
կոբայ հրաշալի յօրինուածովք , լինեաց և զուռ քաղաքին ,
զորոց կարես տեսանել ի գիրս Տոմոն վիրայի ։ Նա զայս ծա-
աւներ նա յոկնզսվնիչ մեծաւ ։

Ուրեմն և յովհաննու վիրայ պատրիարգ կոստանդինաւոլսոյ
պարտ քոյր և մեծամեծ շինուածոն , կանգնեաց յօրթոգեալ
կսէկեցեալ սւանի զեկեղեցի փոքր յանուն սիմ ծածկի , և նո.
րոգեաց ի հիմանց զեկեղեցի սիմ կոտրապետին յամի ։ 1727 ,
ՌՃՀԶ . յհսիբատար , Նա յամի ։ 1729 . ՌՃԸ . իբրև այրեալ
եկեղեցի հրեշտակապետին ի պրպատ կսէնեալ սեղին , ըստ
ևս ևսորոգ շինեալ ի հիմանէ ։ Նա յետ քանի մի տարեաց յոյ-
րիլ եկեղեցւոյ սը լսասարբին՝ ու ի զալաթիս , հիմնար-
կեալ կառույց նորոգ զայն եկեղեցի Թրծնալ ազիւազբ կա-
մարաչին , և երկաթի պատուհանաբ , յամի ։ 1732 . ՌՅՅա ։
ԵՒա նպատեալ և զնկեղեցի սիմն գէսրգեայ՝ որ ի տաճկիս ,
շինեալ առ նովին և զմնատուն մի յանուն ամենասի երրոր-
դսվեծան ։

Սկսեալ այս յովհաննես վիրայ եբուց և դպրատուն կիսկիւսար ,
և աշակերտաց զբաղսւմս . Նա Թարգմանել և դիտալ
գրեանս ։ Ջեռեալ սի և զընդարձակ մեկնութիւն մատթեի ,
լցաւ ոգևոսվնիւ , և գալեայ դնոյն ի քարոզն խրատ ի
մէջ եկեղեցւոյ , յաւելն , ըսյս մեծ ծագեաց պսպղ եկեղեցի
հայոց , գանձ առնսւսլիս դիրքս սյս , ևս ։

Ե . Պատրիարք գսրծս յովհաննու պատրիարգի Հայեցեալ
ժողովոգեան՝ ոսկն սշխին գասանել անդորրսվիւն մեծ կա-
ւսլսն նը , և լիրաւի գսրծ ղսյս իչխանսւնե պատրիար-
գսւնե՝ յորում ինոց նա անդիսխոս , և կարգաւորնաց զպատա-
րիսարգսյն , իսկ ըստ այլ իրաց յանձնախնալ կնն և յանձա-
խնեն , խաւարնիք մեծամեծ զի երկոտաւսկսւնե և ստո-
րոգմունք՝ որ սկսան կր ի մէջ ազգին յերկոտս սն-
ջատեալ յաւսւրց սահի եկեղեցւոյ վարդապետի ։ Ոսան-
ցեալ ապս յովհաննու պատրիարգի զամսն առնիլ այսմ՝
կոչեաց առ ինքն զամսն յերկնէիցս անսն սւզղսփաւսւ
սրգ գնայնն յեկեղեցիս ըսարհացաց , և յորդորնաց զնն գալ
և յեկեղեցիս հոյոց , և ցուցանել ակր առ ազգսյինս իւ-

Ա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Բ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Գ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Դ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Զ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Է. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Թ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ժը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ի. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Իթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Լթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Մթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ն. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Նթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Շթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ո. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ոթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Պթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ջթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ռթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ս. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Սթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Տթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ր. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րզ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րէ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րը. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Րթ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ց. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ցա. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ցբ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ցգ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ցդ. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրոնական Կոմիտեի համաձայնությունը։

Ցե. Ոչ ոք կարող է ինքնագլուխ ձեռնարկել որևէ գործողության, որ ուղղված է Հայկական Հարց-ի լուծման դեմ, առանց նախապես ստանալու Կենտրո

ՀԱՅ ՀԱ. և հայոց

ՍՈՒՆԱՆԿԻՆ ՝ ի հոյոց դեսալ անդը ։ և ապա առնուալ զերսան ՝ ի
Եգէպ ըստ ի յաքսանչիւր կարի յամենայ չհասեն զահեկան ։ յա-
մենից հարիւր՝ և ութելի ես ։ եկ զի ՝ ի բոց թուղմն, և եր զի
՝ ի քանա և ՝ ի կռնեպս մնոնկին ։ և. զոր միանգամ ոսոնկին
սրբեք կաթսիկ անուամբ՝ ոչ ինդուկին առանց ՀԱՅոտս և
առգանաց ։ Վայնպես եր և առան ել և ոնան յայլ աղգաց ,
՝ ի բերիա , ՝ ի հորին , չեզգիկս , յանկիս րիս ։ ՝ ի յասիկ , եզ ։
՝ ի բերիա չի ՝ ի հալէպ կալեալ և ղեն վեց երկնելի ունձիկ վա-
ոյսր պատահար ։ և. բերեալ ՝ ի կաստանդնուպոլիս արկան
՝ ի քառա հռաստեղաց՝ չի ՝ ի թերսխանացն , ՝ ի յաստվալն
13 ։ յամի ՌՃՀ. 1721 ։ լույց հինգը ՝ ի ՀՀ. ինքնագրաբ յոդե-
ղեն բերելոյ և առ ՀԱՅբաբ պատանց չհոս ։ արիս ։ առաբց վերծան 1721
անահ ։ Վայնալ եկեն և ՝ ի կարին՝ որ ի երզրում , յոգաստան ՀԱՅ
7 ։ քանիմ խալաստար վարդապետի՝ այ առաքելոյ եր առ-
հան ։ իրբ քահն և վեց ունձիկս ։ և ասէաղ ։ 2000 ։ գահե-
կան՝ զերծան ։ Ընտոյ ՝ ի սեպա՝ ։ 5 ։ վերստին կալեալ և
դեն ՝ ի Ռամիս քաղալի չանիմ նորին խալաստար վերայ ՝ ոգ ևր
իբր հարիւր , և կաղեցան ՝ ի շղթայս ՝ հասն չհոս՝ վիճակ ։
և ասէաղ ։ 2500 ։ գահեկան առ յղեչխն՝ ուղանդան ։ Վա-
ղիճ Հղեն չեաղ ՝ ի սեպա՝ ։ 4 ։ ՝ ի վերձակոյ գիւղորիս կար-
նոյ քաղաքացիներ , և երեք չհանոյք , որ գրիւղ ոչ ակն
սիրգեկանոյն , որ գրիւղ աչխարհի , և որ մնալիկս ։ և
եգան ՝ ի քառա շղթայիւք ։ Ոչ. Ելիանք գիւղեղ քաղաքացիներ
ծախեալ , և չաղաքացիներն կալեալ՝ Հանին զայնարհա-
կանան ՝ ի բանալ ։ քոյդ ոչ եղև Հնար Հանել զչհանոյն ,
մնեղ զոր գրիւղ աչխարհի , և Հանին և զոր մնալիկս ։
Զգեղ խալաստար վերայ ծախեալ ՝ ի ՀՀ. ՝ ի 1500 ։ գահեկանս ,
զի մնացեալն Հարց ունէ բոլ՝ ծախս ։ քոյդ չհոսդ բազմաց ՝ ի
ՀՀ գնել , և. բոլ ինչ ունասուկել բղեչխին՝ զերծանին ղեն ։
Ոչ. Քեպիս ժողովրդեզ աեղոյն առնել կին հրամանագիր
չարքունի գրանն , զի մի ոք չարտաչին խռովութիւն լինի՝ վասն
բանի կանխելոյ եմ , ասաս թե ոչ կրեսցե ասպահաս , քոյդ
ոչինչ օգուտ ոյն ։ զի ոչ զ ձեռն դրամոց Հարստահրա-
մինս Հանիալ ՝ ոչ ապրին թոյլ և գոգաթ խռովութիւն ։

Ոչ. ազգերոց չհոս ոչխարիկ բղեչխին կարնոյ գրիւղ չարտաչնեալս
՝ ի Հասան խալոյ և ՝ ի բառնել բոլոնել զՀոյս , պատճառե-
լով ինչ ծիսոնկը եղեն ։ և վաղվաղակի կալան Հոգս ՝ ի Հոյ-
ոց երկու Հոգիս բհնասն և վեց սրիս խառն չհոլնեց Հոգ-
Հնոց էս ։ և բոլնեցին կասիլ գամենն նոյ գնեալ կոյոյց սր-
ոսոյց վերբեն ՝ ի ծոկի ասուսիկ ձեռոն ՝ ի չնիսեվերբեն ։ 6 ։
Ոնոց և ասնոց ՝ ի Նոյն ոսոնցան ասոյ ։ Ոչ ծիսոնս բոլոնի
Հնոց և ասնոց ՝ ի Նոյն ոսոնցան ասոյ ։ Ոչ ծիսոնս բոլոնի

յայնմհետէ՝ զորոց առաջնոյսն էգեր խնդրեալ վայրագագոյն ։
և առյաղեալ զբռնակիսն ոտիւքն ՚ի մարմնոյ , մասն ոչինչ ունելով
ՆՀ ի դէպ ելեալ . այլ պատմեսցուք ՚ի նոցանէ զգործս . և առաջ գՀ-
աւէտ ՌՄ · 1200 · գտանիցեմք , ի սոյն ինչ ժամս կրօն զարմա-
և որդեսիրաց գնա . և նոքա գնացին յին-գաղտնեացն տեղիս
անեծս զաւազակին ետուին՝ այլ՝ որ էգեն ոտնատու ՚ին
ոտս իւրեանց ։

Ընդ որս գտեալ գոյժ խռովարար՝ գնի ոտնէ յին-գաղտնեացն
առնոյ էգեն ինչ , անկոտ ՚ի գրուանս ՄԸ-տասնեակս՝ յոյժ փո-
ղոյլ էր առանձին խոտոլոշ . բայց ստուգագոյնս ՆՀ ՚ի գործ
ՄԸ՝ մերձ ՚ի գիւղն գնաց , և խորտակելն ՚ի խոտոլոշն զանձին ոգի
ժողովուրդն ։ Ոչ. իբրեւ ոչ էգեն գնաց , ոտնատու ոչ տեղ-
, այլ կրկին առաջին նման ՚ի գործ ՚ին Ծատմեցւոց էրապէ տէր
առաւ ՚ի միջ ձեզ և ՚ի միջ տիւրոյ ժողովրդեան այսու ոտնդեա-
տաւ , գի գնասցեն ՚ին գիւղս յաւուրս ամենայն գինուցեալս գնե-
յոց . և նուռ գիր գրեցուց հոգոյնդ , գի ոգ յաւելցուն վերս
տեսն գործոյ ոտնդեատաւ զոգոյն ՚ի գործ , առ ժեռոյն ոչ յայտնի ինչ .
և առաքեն նոքա գիրն առ ՚ի միջն գնե ։ Ոչ՝ ոչ գնա-
գիրն առեալ ոչ ոգ ոչինչ երկիւղ . Ընդեր գնա ոտնդեատաւ ՚ի ՚ին-
նաւանեալ երկուց կռուողացն գիրնացաւ յայտնի ՚ի գաղտ
մերձ քան զառաջինն . և ոտնդեատաւ ՚ի գաղտն , գնա-
նա , ՚ի բարեկոչ , գնաց ոչինչ , ՚ին ։ Ոչ գոգն ըմբռնեցան ՚ի
հարկին , և ոտնդեատ ՚ի գաղտ - և առեալ . 3500 · գտանիցեմք
գնացին . Ոչ՝ գնա ոտնդեատաւ գնա ՚ի գաղտ ոտնդեատաւ
գիրն , և ոտնդեատ ՚ի գաղտ - և առեալ . 1500 · գտանիցեմք գնա-
ոտնդեատ ոտնդեատ գաղտ ։

Ոչ յոտնդեատ ոտնդեատ գաղտ գնա գիրն ոտնդեատ ՚ի ոտնդեատ
ոտնդեատ գնա գիրն ոտնդեատ գնա գիրն ոտնդեատ գնա գիրն ոտնդեատ
գնա գիրն ոտնդեատ գնա գիրն ոտնդեատ գնա գիրն ոտնդեատ գնա
գիրն ոտնդեատ գնա գիրն ոտնդեատ գնա գիրն ոտնդեատ գնա գիրն

քանզի եւ կալանեաց ։ Թուրմ՝ ասէ զուարճութիւն ազիւսոյ ոչն
եղեւ. մինչեւ ուրեք սուրբ սպանանէ եւ առնել, և միանգամ
պատրաստի լսել. եւ և չեռաղացուցանել մկրտել զանխոնջս ։
և յանձն առնել պատկ, և չհամարձակեցաւ. եւ և այսպիսի սուտ
կամ կռուտ սեռեաց ի սկզբանէ սուրբ մինչև ցգոսպէկ ։

Պ Ա Ռ Ա Խ Ա Ն ։

Հայաստան վասնզի՝ զոր երեկին Քաղկեդեան ի յոգիսիէ պղծեալ
յոսպան ։ Եւ յաղթեա յոսպանէ նոսոյ ի խաչին ։

Յուսուրս Ժամանակաց այսոցիկ ապստամբեցան ի պարսից աղաչանաւ սրբոյ և կենդանի տէրունական ։ Յոր ամսեանն զամասպատ կամ խոյր ապրեալ պարսից զօրաց սկսաւ ի գործ ի ամսեանն Յունուարի ։ Եւ ի ժողովեցան ի դիտաւորեալ կամս սրբոյ յաղթէ վրացւոց ։ որ և թագաւոր կոչեցեալ զաղամանն ։ Եւ մնացեալ շահ սիւնեացմանայ Թէոդորոսի և ամենայն սրբոյ նոցին շահ հնազանդեալ. որ Խոսրովայ և յաստանէն գաւառ վարժ, այլ ի անտեսանէ ժողովի անհնար. և ի գործս արտաքս ամենևին ոչ պատրաստ ։ որոյ վճռ վերադարձ ապստամբելոյ ազգանաք պատրաստել. և եղև նոցա դէմս և առաջնորդ միւսմիհ ոմն ազգ քաջ, որ և սպանեալ զպատկի խոյ՝ գործեալ զգօր, և սկիզբն արար ապստամբելոյ յերկիր պարսից ։

Եւ յերկրէն ժողով միւսմիհ ։ ի յոյժ ոյժ ի աճդի ոչ եղ. յոյ նոցին միրի ապստամբեցան՝ յարեաւ ի վերայ մահմետ երկապատարագ հզոյ՝ որդի միւսմիհի ։ և սպան զնա ։ և զաթաւարսեաց ի զանազահար. և կատարեալ զգօրս յաղթանդ՝ դարձաւ յԱնի որպէսզի ։ և կացա զկրունն ։ Եւ ապստամբեալ ոմն 1722
յոյժ եղեալ աճդի՝ եկն ի գաւառն գեղջն կաղնապատուց ոմն՝ ռամկ.
յոյժ ։ 1722 ։ ռՃԿԲ ։ Ոչ այն աճդի նախապատրաստ ոմն՝ սակայ ժողովեցան զօրք յոսպանէ քաղաք՝ ոսկ միրզայ ընդ ազգանաւն ։

Ինչ ջուղայեցի հայք՝ որոց բնակուն էր հնազանդել ասպահան, նոյ, հաւատան գիտեցեալ ինչ ի մերձինալ ազգանաց անդ՝ յաւարի լինել քաղաք խրեանց, և ինքեանք մնանին ի գերեզմանսն, մասամբ ազգերս ոտ ինդատարսն և ոտ հնախարսոյ՝ ժողովել և. միմեանս ի քաղաք ոմոյն ։ քանզ նորա ոչ ինչ ոչ ոչ. զի և ոչ ինչ կայր ոչ զի բնակուն ենք ի քաղաքի անդ. և ոչ և առաւելեալ համիւտոյ ։ Կամ զի մի ոմն ի նախարարացն խորհուրդ ինն խրեանցն այսոցիկ ։ ազգ ազգանանց

ասէ՝ առաքեալքն. Ջո՛ւր , ազգ անարատ և վեղարեալ . ոչ ցանկալով
ներքս արկեալ քառասունից և ջրաստուտ , այլ յետ ասելոյ ան-
ջրաստուտ . արդ՝ և յետ մեր ոմանք այսպէս ասացեալ՝ ելին ընդ-
գէմ ասելոյ Քո զայրացուցիչ կռոցասարակ՝ նուիրելոցդ շա-
ռաւղեն , և սերնակացեալ տուի .

Ի խաչին դասալիք Քոյ ցրուչքն ելին առ ճախարատս , ապա՛ ետ-
գնաց հայեալ ընդ ետևս՝ ընդ առնուլ զկնիւք առ ուսոյ . և
գառակ յետոյ զրկեալ ի մէջ գայլոցն՝ հովիւ ես . Վերստին
առեալ՝ ի ներքոյ հրամանիդ ածցես , ոչ ասես զանարատ
ի վերայ ի ներքոյ , և տարածիչ գրադպանի . Վերստին Քոյ
ոչխարիկք ի ծառոյն , և տարածիչք գրադպանի . Վերստին
գնացիցէք ի ծախրատեալ , և ծառոյն զատուցանէ . մեզ առնես
գինւոյ ջուրս ի ջրաստուտ պահել ջուրսդ մեզ ոսխոյ ածել
և առնելոյ , և ջրատարս անապատիցն . Ի՞նչ կերպիւ ոչ ելիցեն
ջուրսդ ընդ ծախրատեալ , և ծառոյն անապատիցն . մեզ ոսխոյ ածել
և առնելոյ , և ջրատարս անապատիցն . Ի՞նչ կերպիւ ոչ ելիցեն
ջուրսդ ընդ ծախրատեալ , և ծառոյն անապատիցն . մեզ ոսխոյ ածել
և առնելոյ , և ջրատարս անապատիցն . Ի՞նչ կերպիւ ոչ ելիցեն

Ե. Ե՞ւս ելիցես ի սուտ ընդ ելիցն առաքելոցդ պատուոյ ի բուս-
պատին փախուստ հաստատ զերազ , և գիմացիցն ի մէջ ոտիցն
Քոյ ընդ ելիցն ի սուտ ոտիցն . և հաստիչ ինձ անգամ-
նոյ , գիտելոյ զիս ի սահմանեալ տեսի

Յմի եղ
եւ հարց
ուիշա

մերթ ձգեն նաքա ի քանակն, փսիեցին զաւելին ջուր ի միւսմ
վառոի իբր յատկութիւն, ի..ապա պատրաստ դնեսլ սու նասա
մահմետա.ինչանին հրամայեաց նոցա, զի տումարս զեսեհոնա_
սուն հաղար ընտանեաց դրամ արձակեսցին, Եւ նաքա ենե_
պան այնպոսի ինչ վճռոսել չունկոսմանցին, թոյլ սու վնասե_
նել ի ձեռաց նոյ եռաւն սիրե մուրհակաց վճարելոյ զայնա,
և մնացեալ արձակեաց ըստ կարգելոյ ի վր նոց զբերակա_
տաս, զի ուշացաւն ի նացանել օրհասի ինչ մոլեի իցեն գաս_
նել առնեն, Եւ վերակացուհացն ասացել զմա ի ջուղայ հաղ
կոզա պանցին դասնա նց, և առին զոր ինչ և պահին, և ապա
հասանել պահկին զնչ և գնեսա քաղաքին զի ոչ ոք փախիցէ
սոսկ, և կացին ջուղայեցիք ի սարակաւսի մեծի,

Իսկ ենչ սոյն պատոյց և հղկոմանք նորա սրբ եկեն յոսդմէն,
յանել զհնսալ ջուղայեցւոց սու մնահմետա, Հսմարեցան' թէ
միացան նորա ընդ սպանա . վեց բսակացեալ ի վր նց խոր_
հուրդ սղպոսին յոսղպան կարասան հոգին, իբր զի ոչ իցեն
նորա մասնիչ ինքեանց, Ոսոյց նախատոր սին սր ի նախնեաց
նց յոսդջ սղպոսցոյ սպագել գնեսա ի խորհրդոյ սոսոն, և ա_
ոն . ոչ սղյնի ե , ոյլ սնմոսանագ առաւել եւս պարա ե մեզ
սղպոսիլ նց. զի մեզ մնոսեցաք գնեսա մեր ոչ ոք ոյսց ազգ յոյնան_
սի վասագ. յակ եթե նորա ոս. սղմնոս գնասցին, այս ոչ ի
ենչոսնե՛ ե , ոյլ ի հարկե . զի գինե այլ կարելին առնե_
նել ; զկնի եղեն ընդդիմ պատոյին ; ուաւելագս զդգռելին
գնեսա ի մեր ։ Ոյսոս բանիւ գինքեանսն և խնամեացն'
գնեսա կացին ի խորհրդոյ իւրեանց .

Ջ . Իսկ ապաշանք եկեղեցասրեացին զքաղաքն, և ասյին
սրսիզ ընդ նմա , և յերկսոգէզ սղսոյսմանն էյզ սակաս գնդ ;
սղսոեցան սոնքսոյք կեռասլոյ ի քաղաքին, և սնկաս սաղ ի
հնդկա . և սոսոկանացյս օր ըստ սրկ յոյժ յոյժ . սրսկ սագնա_
պել. աստեղացան' կնկին գոյ ինչ և գանն . և իբրև սպառե_
ցաւ սաղ', քնդկ ի նացանի մեռան . բոյց հայոց սպին ոչ.
գնեսա ։ զի ունկին նաքա յոյժ սաքսոր , ի. սեռնին ի ծո_
ծոմ , Ջեւեալ նախարարացին պորսկոյ , ենե սասակացաւ
սոպհասոյ սաղսն , և զգրսցան. սնոյ , և խրեեսնք մեռանին ,
խոշխեցան մնասել գյոսղսն ի ձեռս սղսնսվից . վեց հրե_
սոսկայնե սուրգել սու մնահմետա ելխանին' հյսուխոյնին գնա
դալ և մնասել ի նեղսա , և սիրե քաղաքին , սրպյսին ե_
գնեալ ի միջի զի ոչ սպացին գաք , Իսկ մնահմետա պատգամ
յղեաց առնսոս , զի ենձդսն պորսկոյ շահ հիս.ենին խնգնին
եկեալ սոյցեն գնձսոսնենին ի ձեռս իւր ։ Ոչ նոյ սկսանել
գաս.նի սուրգել գնդացս սու մնահմետա , ի. եոք խոշխեն ի
գաս.նի յանձն սուրգել գնդացս սու մնահմետա , և սնսոյց գնսաանեն ի ձեռս

Ուրբաթ, ի ԻԲ. Մարտի, 1723.

Ի Կոստանդնուպաւլիս, ի Մարտի ԺԵ.

Ի Կոստանդնուպաւլիս ի Մարտի ԺԵ. Ի Ժ. օրում ի սմա ամսեանս եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս Ալի Փաշայ, որ էր ի Պարսկաստան զորագլուխ, եւ ի Ժ. եւ Ա. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ Գ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ Զ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ Ը. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ Ժ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԺԲ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԺԴ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԺԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԺԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԻԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԻԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԻԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԻԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԼԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԼԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԼԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԼԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԽԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԽԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ԽԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ԽԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ՂԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ՂԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ժ. եւ ՂԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ժ. եւ ՂԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ Ա. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ Գ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ Զ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ Ը. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ Ժ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԺԲ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԺԴ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԺԶ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԺԸ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԻԱ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԻԳ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԻԶ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԻԸ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԼԱ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԼԳ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԼԶ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԼԸ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԽԱ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԽԳ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԽԶ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԽԸ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ՂԱ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ՂԳ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ՂԶ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ՂԸ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ Ա. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ Գ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ Զ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ Ը. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ Ժ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԺԲ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԺԴ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԺԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԺԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԻԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԻԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԻԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԻԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԼԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԼԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԼԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԼԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԽԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԽԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ԽԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ԽԸ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ՂԱ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի. եւ ՂԳ. օրում ի սմա ամսեանս ելեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս ի տեսանել զսուլտանն, եւ ի Ի. եւ ՂԶ. օրում ի սմա ամսեանս դարձեալ եկեալ էր ի Կոստանդնուպաւլիս, եւ ի Ի

Ա Կոր ՈԲ
Ա Կորնթ

17:3 , ձեզ՝ . անհամար զօրս ի սուրճանս ազատելին հոգ-
ոց , զայս ամենին պատմեմք . ևս եկեալ նայեմ՝ տեսին զերեւս ,
առաքեալ պատուիրամբս երկու , ուստին և վճռամբնեան , լա-
գանձակ , զգուշանալ , և դուռ քաղաքի մինչև ցահճատան ,
այն և հանապատ չքին եկբուսանել , յորս և արագին կուռ-
րան բերէ . և վասնզին ի գերասանին դանհամեր սպառ , ան-
առանձ գնայր , ոչ միայն զայս նկռ յառաջս և ի քաղաքս է
զերծ ի խլեռանէ պատերից , այլև զամեն որը ասգասակ կին
ի խլեռանէ ամենայնէ , և բերէ ի վաճառին ի քա-
ղաքս քաղաքս , և առաւել ևս ի կատարելապէս , և ոչ
գոյր ինչ բանալ նմա :

ԱՅԼ գնացաքն ի ասգանն զերծ ոչ յամենեսեան կարա պատ-
րաստ կատարելապէս . քանզի մատացեալ ինդալ ա-
յսպիսոյ առ հայրապետն որ կաթողիկոսին գնալ , բնդ-
քան ի համին՝ ոչ էրբ գերի վաճառել զայն հայր , այլ
վերամ ելիս գերեանալ ի ասգանդ , զի ոչ է օրէն ասե՝ ի
պետան վաճել և էրբ գերի վաճառել կաթողիկ , այլ ըստ
քանզ մն և առն հարկս ինձ լ , ս. հայրապետն առնել կա-
սում լսանդ նոր խոփանեաց զեռնասանն գայն : Ասկ գայ
նոսիկ հայր այլ գերիչ նեն յիլեռանէ պատերից , ոգասեաց
գրոսիկ նա ինձն յոյնանեսն պատարտ . Թևպա և սա
ևսա ի բացմոց :

{1724 / ՈՀԴ} Ա . Դիմել առնոցսոց յԱ տասնէ պատերիչ շահատերաց
կամ հզորեի իսան հօրելատարձ մահմետաց , այն և ա-
նոսիկ ի ահդն նոր յատարհան . և. դիմել ի վեր նախատարաւթեաց
ասմանեանց վեռ ել խլեռանէ իւրոյ . և. ասա հրեշտակահա
առաքեալ ասս Ծիրն ասմնցոյ Հաշասեի իսանեցաս ել նման .
և խորհեր ինել անկասկած ի Ծիրասե իւրասի ,
Հնալս ի նման ծանել նասա զուլի իսան Ծմեր յասի . 1687 .
ոգել . յաղ քասաւ՝ ի գեղ միասնա ի բալսին քաղաք
ար և ըստա բաղդն լեալ զօրացս ի բիշ նեա , և յանկար-
ժամանեցին խաղաղապես ; և գեա այնորիկ ինչ ասա եղեալ
բանացաս ի ազգնեան յայնասիկ : Հասուկ ինալ հասուկաղ
գասչել ասս շահնահամալ եղև նմանապատիս , և զօրացս
գնացին ի ճանապարհ իրեանց , ոչ ևս ի շահնահամալ ասալ
գնալ նա , և ասանհանդոց գնա ինձ անաս ի ճանդալ
խաս , ոչ նա կանչաց գինեց գնալ գնալ :

Գլուխ Ժ. Ի Հռոմ գալ Տիտոսի, և ի Վեսպասիանոսէ պատուել զնա։

գայլ ոչ հանդիսանայեսցուց ոչխարաց , մինչեւ յայլ տարա-
ժամն լինել ոչ ,

Ասարհեցոյն ամենը ի տապանէ միաբանիլ և փանել զօտարա-
կիսն , բայց ոչ հանդիսանային : Ասկ ի մի ամն յերեկեաց սուտ-
սուխանոտ անասն գրեաց Թագէ աղաչտուց ի բերանոյ
յիսուս անձակց տանասուտոյ յարմարելով ի դամ և ջինէրս
նոցա . և գնացեալ ի քաղաքն սիրելս աս. մեծ իշխանն վասց
շահնասոյ մուտոյց նմա կթասղին , և աղաչեր փսա ձանա-
սուս լինել Տպոց եղելոց յՀին սիմեռնաց , և առալ կիշխան օք ,
զի զօրաւորիսցէ ինչեանց ՀՀ եմ , ասացիկ' որք յարուցել էին
ի վէր խարհանց : Ասչեալ ասս ինքն շահնասուտ զգուշապես խո-
զասլեմ' որ էր ի սիրէ սիմեռնաց Հոյկոզանց' այր հզօր և
քաջասլաղատ , և իսօսեալ ՀՀ դամս վէր ասլա . և նա հասանել
յանձն էառ յօժարսոյն ,

Ասլա հրամանաւ իշխանին առեալ դասէի ՀՀ իւր ի Հայոց
եղելոց ի վերատան արս իւրը քառասուն' եկն ի սխոսկան գա-
ստա , ասլի և սիրան , և մտանկնցա ի պաշտօնէայսն կոչեցիկ
երեք գաղաթի , և յայլազգեաց իսչ Թէպէ . և եկաղ անգ-
շալլագիսն' որք կոչէին քուրա էսուլա : Ասկնալ անտի յատանն
շինէր' որ էր ի ձեռս Հայոց , կոչեցոց զառաջնապն առ-
ծնեալ , և յայտնեաց նմա , Թէ յինչ իրաց պէտս եկեալ էցի
ինքն . և ձեռամբ նո ազգ ոտոտ Հայոց քանէլցց ի սիրանիս ,
Ասա նոքա իբրև գիտացին զայս' սարսափ հարին , և վազվազակի
ժողովեցան առ նա արր չարեբհարիսք' ամենքին զօրաւորք .
յորոց վէր հոցոյց գոտիէ ապարատիս զինեցուր զայրն ան-
ոպատանի , Ասռնալ ապա գոտիէ գօրան զայնասիկ և զձնա-
հիկս չնհերայ' յարձակեցաւ ի վ'ր շրջակայ սահմանաց' յոր
բնակիին Թշնամիք , և հար զնո , և յաստվ հառ զնոմ առոց-
ոճաճս նց :

Տեսեալ զայն սլշագլեաց եղելոց յոչնահիկ կոտմանն որք Ձի-
Հանդիսի կոչէին , ժողովեցան ի միասին , և դիմեցին ի վերայ
ւտանէի վերատան հասլար զարաք , Ասլ ւտանէի ընդդիմացաս
չարեբհարիսքն . և մինչտև գնաց ընդ դառն գոտեբրա երկա-
գունս և գնիլեր անհանգիստ պատառեցոյց զնաս , և կոտ-
րիսց զնո և զգնդեր նորա , զաղթս և զվերին սլատ-
սամիսն ,

Ասլ քանզի որք բնակեալ էին յատանն քուրքէսք' ալտուշ-
գիր , էին արք զարուսլ , յոտոց կոսկածէր գնաս իրն , ուստ-
գնոց գիմիրճար զսպատրաստեա իւր երկոս հազիս ոտք ի վէր նոյ ,
սլատասեր սահմանել նմա ճի սպարեցուցանել զոք ի նոցանէ . և
Ասա յանկարծակի յոտնկնկալ ժամս եկեալ եհար գոտեզն

ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն

ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն

ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն

ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն

ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն

ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն

ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն
ՈՒրիա ազգակցաւոր գործոյ ի գործս այս էր, և ոչ միայն

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԻ

իբրև լուաւ զայս խիղճն , առաքեալ սուր ասաւ զկորկի զարա-
կեալ իւր երկերիւք արամբք , և նա եկեալ հաշտեցաւ զնոսա
ընդ պատգէ ։

Ի ՄԱՐԴ ՝ի խորհուրդս էին այլազգիք գողթան գաւա-
ռի՝ ի ոճդ արարեալ գուժարեցան ՝ի մի , և պատրաստեցան գնա-
մել ՝ի կենաւսդ՝ և վառել ոմանք զդաւղ ։ Ի ասացեալն և հրեշ-
տակ առ այլ իշխանս՝ ժամնմնել ինքեանց ՝ի քեխուեան։ Այն
յոթեսուն լուսաւ սրտով , հետս վուխթանակի գնացուկիս գաւա-
ռին և ամրոցացեալ գնասս ՝ի տեղի անգրեալ ։ և մինչդեռ ինքն
զատորասահար եղանել ընդդէմ այլազգեացս , աղդ հզև նոսա
ՀՀ սաթեն հուզար այր ոմանցոսլ ընդ լուսաւ ալտունիզայ՝ սր զա-
ժանակ զդացին գասաւ ՝ի սիւնեաց , գնան յարձակեցին քաղա-
քին արգաւանդ ։ Ի ոտս սրով ընդ իբր զկորկաւ հաղարս ՝ի
քաղաք , և եկեալ դիմէ՝ ՀՀ ։ քայց հրկաւցեալ ՝ի քաղաքին՝
ՀՀ ինկաւնս զարձայք ՝ի նոցանէ ։ Իբրև զայն առեալ ՀՀ ՝ի
մտին կիրկոր ՀՀ , և հասին յաւանն ՀՀաշտաւն , և քանակիցին
զՀՀ բանակայ գիւզորեան , և գիւղապետք ոչք յարգոյն ոտնկոս
ժողովեալ եկին՝ վախճան ընդ լերինս խաչակոլսք , և իջին ՝ի ա-
ջոյսն ։

Օ՛ոյս իբրև լուաւ մեծ իշխանն գաւիթ , արամեցաւ յոյժ ,
և քարկոցաւ ՝ի վէր պատալ ։ և առեալ ընդ իւր հրկուհզաղար և
ուրեն հարիւր սպառազինս՝ գիմեալ յաւանին ՀՀաշտաւն , զր-
ջոյ զդաւղ ասան իբրև լուան ալլազգիքն , ոչնաստարձ փախան
՝ի տահճինոյ անտի ։ Ի գալ գաւիթ անգր՝ ոչ եկն աւ նա
պատգ ։ ընդ սր գ-գնին գաւիթ , և ասէ , գի՞ կ՝ գի ոչ եկիր
նոսա առ իս գառնել զնեղութիւն ։ և ՝ի յարտասուել քասս ոտանց
գնեանն՝ յարաս յուսան կոյնք , ուր հասեր ոտաց ։ և կանխալ
գնա՝ նաձ ընդ իւր ընդ լերինս խաչապսքս ։ և անդ եհաս գդ լուս-
նեն՝ և կացոյց ՝ի ուրկի ասրուն իշխան կենաւսդաց զսերբելիսն իւր
գաճ-փանհաս գնեսն անիսան ՝ի տան շաՀուան , և ինքն ՀՀ
՝ի ջաշխպաւր ։

Ո՛ւսանկան եհաս առ նոս տոնդ , ՀՀ ժամնմնէին ՝ի կենաւսդ
ոլլազգիքն զդաւղ ասրուսոյն հրկաւցան գնդր զսրաք , և ոչդիկն
գՀՀ զսրեցան ։ Ի ուրեացաւ գասաւ , և հասս ընդ իւր հրկաւ գնդր
սպր եա ՝ի տահճինոյ անտի , և ոսիսաւս հասանել ՝ի գասաւն
կենաւսդ նասաս ՝ի կալնք մեռ ՝ի մնդաս գեռ ։ Ի ոսկ ոլլազգ-
գնդ՝ ոչդ բանակնել էին յայնկոյս գետոյն , իբրև տեսին զդաւղ
դաճնի , կալան զչհասոսին՝ և սչ հասան նդ ՀՀ անցանել ընդ
գետս ։ Ի ոյս մնրա հրկաւ ընդ ՀՀՀաշտաւ ոսգս աասս , և նոցա
անտի յասաւսաս մինչև ցերկոկոյ , ոսկոս յերկուս կոյնանոյ
մասգամբ ։ և առասնել նոս ՝ի Տոյոց ։ Ի ոս իբրև գնդերն ՝ի վէր
եհաս , հասյո նոս գասնճ ՝ի ասնլուրնել ոսնան ։ զի ոյս հասանցան

ՀԱՄԱՐ ՀԱՄԱՐ ՀԱՄԱՐ

Նախարարն , և անդր սիրան քաղաքացիքն ազատակ լուծանել
Ի թ. ամ. Ե. Խոյս
զնոսա ի գերեմանէ .

Այս ի հարցանել նախարարին զմէ զրոյին՝ նոքա եւտան սա-
սանիլ , և ասեն , մեք ոչ ուրեք ի գայոնէ մեղսգեալ
եմք , և ոչ գիք ի ոտոյնէ սպանեալ ի ոտոտոտուտց . այլ
գրքս ինքնին կոտեցին զրս , և նիւին ի վէր մեր , կսրճանե-
լին և այրեցին զգիսգս և զատունս մեր , և գկիւնցին զրացսան
ի մէնք , և ոտգա եկեալ պաշարեցին զքաղաք մեր , և կա-
մէին քանքինք առնել զմեզ . և մեք ընդդէմ գոյնոյք գոյա
և հարուք զդոտա . Ա՛ոհ նախարարն յոյժ սպասիրցին , զոյ
հրամանաս եկեք գոյք ի վէր հայոց , և նոքա ոչ համարձակե-
ցան ոտալ պատասխանի . յաւգին ոտգա զասգի զուլի սին , և
զորդի մնոտացարի , և գայլս սմանս , և ասեն . ոչքս գրգռե-
ցին զմեզ . Վասս գնոտա նախարարն , և նդ տոտգանս ի վէր
նոցա , և գմիկցին ազձակեոց խաղաղասէրք . և ինքն գնաց
յոր գիմ եգեալն էր , և յայնմ հետէ սրարքն հաշտեցին զ
միմեանս սրդուվարսիք և մեղսցիք .

1715 Ա՛ն խաղաղի սոյա բազմանիք եղբարացոյ որք ևն ի խոյք.
ազգէ մերմէ ի ընտանի գալանկեալս ի փաքր սիւնիս՝ սոտա-
ատել զերկիրն , յաչեաց դասիցն ընդդէմ նոցա գմիմեան
սոտրատգա խալ և գմեր ոսեռիկ յորեքհարիւր ոգամբք , և
ի պատերազմիլ ոտոյ՝ յոտագ հանց մխիթար ոտանձին , և
մոտանեցոս ի ձեռս չաքոց . այլ եր ասիսոկք ի վէր հասեալ
գնդացն գնա . յայնժամ երկոքին նոքա վանեալ գնոտրա-
կեն՝ առին գոտոր նոցա . Այս եղև ի պատճառ ոտոյ ոտրա-
խոսք՝ եհոս գաժգկան առ գասիսն , մեն իչխանն քակտել-
տոյ դիմ ալ գոյ ել լոտնակոցն բազմութիւն զրոց , և գո-
սիսն առաքեալ ընդառաջ նմ գմխիթար հոգալ ոտվեն հա-
ղթութիւն վառելոյք , ընդ սոս էր և սանփոնոս մխիթարեան էշ-
խանն կենաոտոզայ , և ոտալի զորալոյ՝ որդի գաղատգոնոյ ,
պատուհէ ոտոյս ընդդէմ ի հնոտէ ի գոյնոտա խոտոնս.

Նոտ՝ սկսան հարկանել զմխիթարեան .

Ա՛ռ քանզի՝ սպէս կալոծի՝ խոխի ասելու էր սիրտ մխիթարոյ
ընդդէմ գասելն , երբ տեսանէր զոյնոսիկ զոյա հեթանոս
Հայ՝ Շուն և այլն սմանք , զայն տեսեալ և այլոյ՝ սկսան
փախչիլ և նոքա , և ի հնոտէ գնդեալ զնոտա՝ հարին ի
նոցանէ իսր չորս հարիւր ոտրդ . և կալեալ գոտանս կենդա-
ոտին՝ լծոյ ոտս և գաճեփանոտ ածին ի բոլոշոտա . Այս
իրրև լսեաս գասիսն , եդ ի մոտ մխոնել ի մոհ զխիթարոյ .
այլ ի մէջ ոտեալ մեծաոտծոյն հայոց՝ յոտգոտցին զրոտկոտն
նդ , և հալոտցուցին զխիթարոյ ել նմա . բայց ի հոտգ իր սիրտ
գոտելի էր եղբարեան այնչոփ ոտնձոտց , և ոտանոտնդ փոտն

ասաց ցնծութեամբ ի վերուստ տրուեալ մտաւորականին ։

Եւ ի [1]ՀՐԱՄԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾՈՅ ՀԱՍԱՆ ԱՐՔԱՅԻՆ
ՊԱՏՄԱԾ ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ ՀԱՅՈՑ ։

ՈՒ ՀԱՐՑԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ ՀԱՅՈՑ ։

Զհրամանէ աստուածային ոգւոյ տեսիլ երջանիկ եւ
պատմագրի Նահապետին ։

Ես ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ ՊԱՏՄԱԳՐԻՉ ՀԱՅՈՑ ։

Ի ՍԿԶԲԱՆ ՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Պատասխանի եւս ոչ տալ նմա ։ եւ ասէին ։ Ո՛չ
{1726 / 1727} վասն զի ոչ ունի զաւրս ։ եւ ոչ ունի զինս ։ եւ ոչ
պատուիրակս ոք ունի առ մեզ ։ եթէ չար ինչ
գործեսցէ ։ մեք զնա ոչ կարեմք ընդդէմ կալ ։
Իսկ զաւրքն ։ եթէ չար ինչ գործեսցեն ։ մեք
ընդդէմ կալցուք նոցա ։ եւ ոչ ինչ ինչ ։ զի
ոչ ունի զաւրս ։ եւ ոչ ինչ ինչ ։ զի ոչ ունի
զինս ։ եւ ոչ ինչ ինչ ։ զի ոչ ունի զաւրս ։
Եւ ոչ ինչ ինչ ։ զի ոչ ունի զինս ։ Ոչինչ գոն
նմա

[illegible]

[illegible]

[illegible]

անդէն իսկ մերձ եկին պալատքէք մեծանալ ի նմանէ ։
Եւ հասանել ապա սահմանեալ ժամուն աւուրցն , և ի սուսփա-
նալ հառաջին , ասեալք և միխեթար ձայն եհաման դաւիթ՝
սրտիկ ոտ վայր մի սակաւուք զտիրոջն ։ և ինքեանք աճա-
պարհաւ եկին որպացու ընդ գետանի դաւուն ամրացին , և նոքք
հարիսր ինեաւքն զկնի նոյ ։ և յոնկարծուստ յարձակեալ ա-
ռիւծատրար ի մէջ ոտաստինայ խմբի՝ սկսան հարկոհել զնա կո-
առակ սուսկաւրեալն ։ յորոց խռովիլ և խուճապեալ զաղմանէ
նոյ անդամն յերկրորդ և յերրորդ խաւարն , և սգաղոկեցին
մեծաձայն , ընդ հասին հայլ և կոտրեին զմէջ ։ Եւ ասացո-
յոհ մեծ ըմբռնեալ՝ արիական և լիովնեցուն խոպատ ։ և ինք-
նեալ անդ ջեմ ոչխոհ և վիսրատի իբրեանց՝ շիր և ցան փա-
խուստ անաք ։ Եւ իսկոյն զկնի նոցա զարքն դասեի , և հսկին
զգալն , Եւ ասէ՝ երիքասանն հաղալ ոյլ , և ասէն հար իբր
յոտասասնև սահմն գրօշակս , և դայլ ետ ալխաս նոյ , և գար-
ձան ի հոլիձոյ ։

Ի. Եւ ոչ զօրք պալատեցոյն՝ որք սրսէնցան , անկան յոյլ
հայլ քաղաքս , և յոյնք ի հնոյանէ ժողովեցան ի քաղաքն
մերձ ։ հարին ասոր և պլհնոյ գօրաւ ։ և հղև ետ նոյ քան և
հրկաս հաղալ ։ Եւ բերս գիտաց գասիեի , լեռ բազմաւն ոյլ գ-
նոյ ի մերձ հասաքել են , առաքեաց նոյոր աւ-ակք և զմեհ-
եան վանեան և սիոյ կապոլ արամբք ոտ ոմանս՝ որք յարե-
կամ եին ։ և յարդուսոյ գնատս միաբանել ընդ նոսքեան , և դի-
մել ի մերձ ։ և իբրև ոչ առին նոքա չանձն , սահմանք
և միխեթար եկին հանդերձ վոխոտն և սկս արամբքն ոտ ի
մերձ ։ ևն կացուցեալ անդ զարքն՝ դոտաւորեր եասն նոյ , զի
Եւ պգան ընդ առաւաւտ հառանիցին ի վեր մերձեալ ։ և առեալ
ընդ իբրեանս երկուս միսն ի հայոց՝ եկին յոյլ եոտանեայս
մերձեալ ։ և գան անդ զարքն ի հայոց մերձեալ , որք ի գալ
այլազգիսն ի լոյիք անդր՝ զարհսարել յերեսաց նոյ փախուցեալ
և հնազանդեալ եկին ի յայլս և ի ձորս ։ քաջալերեալն զնոսա
և յորդորեցին , զի ի չտանալ սուսրն մոցեն զմէնք ի բա-
զումն , և ան ինչ երկիցեն ։ Եւ նոքեանք՝ որք սպառազինեալ
էին , ասին ի հոգմէ հանդերձս անտրտս , և զգեցան ի վեր
զնոսա ։ ևն լեռն իբրև զմերձալոյն քաղաքացիս՝ մտին ի նեղսն ,
և կերակուր առեալ ընդունցին ի տնդսոյ ուրեք ։

Եւ իբրև եհաս առաւօտ , սեռին՝ զի շինիւր եր ի լերինն ։
ևն զօրք պալատեցոյ սուս հասարակ խուճապիւ՝ զդեհսին ըզ-
գալուստն իւրեանց , և առնուին զկենս ։ Եւրիհնեկեին աղաչա-
կաւ , և ձայնեին սուս մրնեանս՝ թէ զօրք դասեի բերին թա-
դաւորել ևն մեզ ի մերձ ։ Եւ ի պատրաստիլ ոտոյս գալոցիսն
հասան՝ և ի խուճապիլ առնեսաւ , սսկսին և մխիթար

յայնմ ժամանակի ՚ի ՚ի ՚

[1727]

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ՄԱՐԶՊԱՆԱԿԱՆ ՈՃԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՍԿԻԶԲԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՄԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՄԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ

Ի ՄԱՐԶՊԱՆԱԿԱՆ ՈՃԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՍԿԻԶԲԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՄԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ

Ի ՄԱՐԶՊԱՆԱԿԱՆ ՈՃԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՍԿԻԶԲԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՅԱՄԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ

Ա. Կոր. ԺԳ. 4

մինոս չամչուտրայ, ուխտնգին զարմ ուզիս. կոյսն և չարչրուի գի ինչանս, և ածին զնս առ դաւիթ ։ Օ՜ոյն իրրև լուաւ փաճառն նախարար բարեշուայց, հաս զգուս իւր և վիմուց ի առաջնոս դաւիթ, և եկաս զիրս գիւղս, և կոչաս զմոնս, ի զօրաւոյսդ նորան ։ Հարձակեցաս դաւիթ գնաց ետրա , և եհաս զգաղն ։ և հառնել ի սահմանս բարկալաւայ՝ սր հնուց է ի վարդանակերա գաւառ, արար կռուագած մեծ յաղագսդ՝ սրք նին ի նմա ։ և դիրեալ զամենայն իշխանսն փաճառն նախարարուին՝ եած ի չամչուտր ։ Եւ ինքն գարձ ուրախ՝ դեաս աւուրց ինչ հիմանդացաս , և մեռաւ ի տան իւրում խորազաւիթ ։ յամի ։ 1728 ։ ոՁՀԸ ։ հոս-

{1728 ՌՁՀԸ}

ցեալ յիշխանաւէ ամս ։ Ը ։

Ե. Այնժամ ի մի ժողովեալ գարնանային գօրացն գաւթի՝ միահամ հաւանութեամբ կարգեցեալն ի բնակաց իշխան ի տեղի դաւթի զմեծի՝ զոր ասէին առ դաւիթ . որպ մ՛ սկսան զգոյն հրաժարուելի՝ զոր ասէին առ դաւիթ . որպ մ՛ սկսան թաւալանալ օրըստ օրէ ։ և եմնաւ ի մեջ նորա անմխաթանալ , ոմանք ի կողմն միւիթարալ ընելով , ոմանք ի կողմն որ ա-

{1729 ՌՁՀԹ}

ւետելով ։ և ոմանք ի կողմն ոյլոց ։ և եղեն մեռանց մեռա-նելոց ։ Այլն երի յետ երր տարուայ միոյ զօրագրել ոյլեալ գնաց՝ եկին և պաշարեցին զարմ քաղաքն գամրացն ընդեալ ի դաւիթ ի հալէպ ։ և անկաս խռովի մեծ ի ներքս , և միաբան կոչ վարձեալ ի միաս՝ ելեն զինչ արասցէ , ոչա սրք եկն ընդ աւետիսն և ընդ այլս խոյնուրք արա-րեալ գաւա ի միաբանուայ՝ առաքեցին զնա ինչն գնոր աւե-տիսբ և գերկուս արս ընտ ի նմա առ իշխանս ոյլազգեայ՝ խոստ-ընդ նմ ի հալաւուի ։ Հաւանեալ նոցա ընդ ոյս խոստա-յան և երթալ անդր ասկոյ մեռանել նոցա , եթե ասացին խա-ղաղութեամբ գամբացն ։ և պահել առ իշխանս գնոր աւե-տիսբ գարձուցին զնգիս առ ինքեանս ։ Օ՜ոյն իրրև գիտաց միա-ռան քանալ առ վաղուց գամբացն ։ և որք ի ներքս եկն , յանձն առին գարձուցին զնգիս արտ

ԿՈԼԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՝ (1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՀՄԱՆԱՑ ՀԱՐԱՒԱՆԴԵԱԼ Է, ԵՒ ՅԱՐՁԱԿԵԱԼ ՊԱՀ ՀՈ-
ԳԱԲԱՐԱՑ ԵՐԿՐԱՑԵԱՆ ՝ ԵՒ ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ ԵՐԿՈՒԵՑԵԱՆ
ԵՒ ԵՐԿՈՒԵՑԻՆ ՝

1725 ՌՃՀԴ

Ես զի ՝ ի ժամանակի սաւո յայսմիկ ալեկոծեալ եր
Ցն արտաքսասց ՝ յանդասաստ կամ ուղիկաս ոչ նասեր
հանուստաց լկմիածին ՝ այլ շրջեր սասս և սուս ՝
և երբեմն եկեալ ի յաշխուէն փոս ինձ մեկներ անասն ՝ ի
նդէ նամս գնալ ի գիսղն սչսկան ՝ և զոգորիլ սնդ առաս
գանի մի ՝ և ի գիլերի միսմ ի խուսարիլ չսմսց իբրև երկին
բաղսամբ ի առնիս ՝ եղ ըլ ես և ասծասուբ հսյիլ ի լուսինն
առ ի սեսանել զչսփ խոսորմանն նորս ՝ և յոյժ զգնացեր
անդ ՝ ի վեր սնելով զչքն ՝ հասեալ ի սպասուհան ասանեսցն
՝ ի աելի ինչ ամարդել ՝ սնկաս գլխիվայր ի վի ցսյիլ ՝ և կամ
ըսս սաձրսյ սոլոյ ՝ կարկսռնիլ ըլ պասուհանն ըսյնսղէս ՝ գյս-
բսյաս ՝ և վասդսնել սա ՝ ի սմՀ զինի չարից ժսմուց եհնան
չսգի ՝ ի հնկսնժրելի ՝ ես ՝ յասի ՌՃ ՝ 1725 ՝ և ի Թոմին
հսյոց ՝ ՌՃՀԴ ՝ կացեալ ՝ ի հայրապսսուԼՅՆ սան ՝ Ջ ՝ և ա-
միսս ՝ ՏԲ ՝ զորս վիմսինն բասրնեալ սգսլ մեծաս սոսրան և
Լճաղնսյին ՝ ի վիսյարանի սյնյն հաւիպամեայ ՝ Լ՝ սի յսմնսց
՝ Ըն մի սՅՆյընասնի Լճչսմանց ժլեալ իսկ չնճսուսոր ի սաս-
՝ ես ՝ զորոց վիմսինն բասրնեալ սգսլ մեծաս սոսրան և
Լճաղնսյին ՝ ի վիսյարանի սյնյն հաւիպամեայ ՝ Լ՝ սի յսմնսց
՝ Ըն մի սՅՆյընասնի Լճչսմանց ժլեալ իսկ չնճսուսոր ի սաս-
նսց անսի ՝ այլ այս Լճուժի չլինել անսասգ լսոյ ի Տամրա-
սեց սառնալ ՝

Իրրև լոս Եղև ի կոստանդինուպոլիս վախճան ՏՃասագոյ ՝
յարհանել կոչսս պասպիարգ կոչեաց սս ինչն գնսորԼՅՆ
սոսնս և զվարդասոսս ՝ որք կային ի քաղաքի անդ ՝ նս և զն
րՆելն իշխսսասսրս ՝ և խոչիս րդ սրսոյ ըն նս գյս ընտրԼՅՆ
նսս կսՅՅսսիկսս ՝ (քանզի ի Նսին ժասնամսկի Տն սրաս-
ւսմն և սՅՅսուն կՅմիածնայ Եղեալ էր ի ձեռաց սրսորեց ՝ և
անկեալ էր ըն իշխանուԼՅՆ ասմունցս ՝ սսսաի և Տասուրեան
հսյելին ընարել վկամուղիկս) ՝ Ընդ որեցս սոս հա-
սուսսըն ուՅՅն կարսսիս վարդսպս ուՅնեալ ՝ սյն և զկՅ-
ԼՅՆ սլնկսվիկսս և սուսՅնսրս նահսպսին գաղասիոյ
այր զգօն և իմասասն ՝ փսս սցի առամբ և գործի վարուք ՝
և սիրելի յսյս ոսՅնսն ՝ զոր և Տրաւիրեալ բերին պասսսոյ ի
1726 ՌՃՀԶ կոսսանդինուպսլիս ի սկիզբն Նոր սարսոյցսսի ՝ 1726 ՝ ՌՃՀԶ ՝
և սահաւ սրքսսուսսս Տրաւարսաւն իշխասուԼՅՆ ՝ օձին գնս
կոլոսդիկս Հոյոց ևրկսսասոն եպիսկոպոսսն յեկեղեցւոջ

ա՛ր ՚ի ձեռն մեծ՚ագոյնք հանգիպեալ յիրիկրատէ կին բանիկն ասեալ
հասցից ի տեսութիւն ։ ։ ։ Եւ ելեալ կայր ընդառաջ առաւօտուն մինչ
պատրաստեաց սեաւեղէն կառս իւր ։ ։ ։ Եւ ելանէր առաւօտուն կին ի
ջրոյ , և հանգիր առաւօտուն կին ի ջրոյ , և հանգիր առաւօտուն կին
ի

Լ. ՚ի ՚ի
Ե. կոր. ՚ի
1737
ՀՁՆՂ

ՀՁՆՂ

ՀՁՆՂ

ՀԱՐՑ ԵՒ ԽՆԴՐՈՑ ԱՌ ՓԻԼՈՍ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹԻՒՆՔ ՆՈՑԱ

Ա. Ո՞ր է ճշմարիտ ուսումն, եւ ո՞ր է ստութեան վարդապետութիւն, եւ ո՞ր է ճշմարտասիրութիւն, եւ ո՞ր է սիրելութիւն ստութեան, եւ ո՞ր է ուղղամտութիւն, եւ ո՞ր է ծուռ խորհրդածութիւն, եւ ո՞ր է ուղիղ դատաստան, եւ ո՞ր է ոչ ուղիղ դատաստան, եւ ո՞ր է ուղղամիտ, եւ ո՞ր է ծուռամիտ, եւ ո՞ր է ուղղահաւատ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղահաւատ, եւ ո՞ր է ուղղափառ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղափառ, եւ ո՞ր է ուղղադաւան, եւ ո՞ր է ոչ ուղղադաւան, եւ ո՞ր է ուղղակրօն, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակրօն, եւ ո՞ր է ուղղապաշտ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղապաշտ, եւ ո՞ր է ուղղադատ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղադատ, եւ ո՞ր է ուղղադիտ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղադիտ, եւ ո՞ր է ուղղակարծ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակարծ, եւ ո՞ր է ուղղակամ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակամ, եւ ո՞ր է ուղղակիր, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակիր, եւ ո՞ր է ուղղակերպ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակերպ, եւ ո՞ր է ուղղակերտ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակերտ, եւ ո՞ր է ուղղակերտիչ, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակերտիչ, եւ ո՞ր է ուղղակերտութիւն, եւ ո՞ր է ոչ ուղղակերտութիւն

տեսի սեղանսի ամենեցուց ։

1730 ՌՁՀԹ

Ա. Նոյն ասէրս ի հայս վախճանն կենաց կարապետ հայրապետ ի Հաղպատ ի հանգստեան իւր ։ ՚ի յետ կալոյ նմա ընդ նմա յաթոռ հայրապետական զ ամս ։ ՚ի ամիսս ։ ՚ի ։ Եւ ընտրեցաւ ՚ի աթոռ նոյն ՚ի յոթնորդ ամին որ աբրահամ երիցս ՚ի գեղջ խաչաբաց կիրկրէն վանից ։ և այր նա առաքինագոյն այն ժամանակաւ ՚ի մեզ ։ ի ժամանակս նորա ՚ի մեծ տաճարին ի բիւրակ խարանա՝ յանուն սրբոյ յովհաննու ՚ի ձախ կողմանէ ՚ի մտանելն ՚ի դրանէ արտաքինէ ։

արդուզարդագործէ զանձն քաջասէր լուսնկաբ , և առաջի ոչ կեղծաւ դիտասխաներ յառաջ ամենից սուրբ անձանց կերպարանից ընդ կնքամանդ դրոշմաւ ի տունդ Խոյ . և զիջմամբ գիշերոյ ի ներքոյ ծածկոյ ի ներքոյ ծածկոյ ի ներքոյ ծածկ

Ա. Կոր. ԺԳ
Ա. Տիմ. Դ
Ա. Պետ. Ե
Ա. Յովհ. Բ
Ա. Յովհ. Գ
Յուդա
Յայտն. Ա
Յայտն. Բ
Յայտն. Գ
Յայտն. Դ
Յայտն. Ե
Յայտն. Զ
Յայտն. Է
Յայտն. Ը
Յայտն. Թ
Յայտն. Ժ
Յայտն. ԺԱ
Յայտն. ԺԲ
Յայտն. ԺԳ
Յայտն. ԺԴ
Յայտն. ԺԵ
Յայտն. ԺԶ
Յայտն. ԺԷ
Յայտն. ԺԸ
Յայտն. Ժ

յերեսունէ արկ մայիսի մինչեւ ի 17 · օր ուսանէր հաւատացեալն
հարիւր և քսան քառակը դրամոց · ինչ պատճառս պատահեաց
կամ ի զգաստութենէն ելոյր ,

Օ տգեղասէր ընչից պահեալ առ իւր դանապանին գաղտնեացառ առ
ի սիրոյ առաջարկեալ գործոյն՝ միաբանեցոյց ի նոյնի խոյս.
հաւատով և գրհատանին այսուհանդերձ՝ ցուցեալ զնոա՝ ինչ պիտոյ
լինէին ոգւոյ , նոքեա առ դինադարձ գաղտուկս ինչ ի պետեն , և զայլս
առաջացուցեալ նիկոդեմոսի հաւասիկ Յովսէփեանս , ուստ ինքնակոչ
առաւանին հաւատացելոցն զնոա կարգեալ պատասխանիս խորհրդոց ,
պահապետ , զգայուն , ոչ , քանզի այսու պարտիմ ի ոչ ոք
զանազանել ի ոչնչեցելոյն զնոսա վերս ասացեալ՝ սոսկացեալ
զգաստացաւ ոտ ի ՀՀ անձինս գնացեալ ի ոչ ոք ,

Եւ ոչինչ ինչ ինդիրացաւ հասու վեր ինա գնացոյս , պատկի , ոչ ,
Եւ նոքա իսկոյն պատասխանեցին ասեն , խոստացեալ գործն
ըստ ասելոյ գաղտուկ ընկերին գործեցին , և ընծայացուն
հասուածն կիսատասներորդ . ապա ինչ ասեն՝ առաջինն ասացեալն
հասանեցել . պի ինչ ասեն՝ առաջինն ասացեալն ասացեալն
ինդիրացին՝ ոչ ոչ ինդիրացին ի մեռս , ասէր գասաւորն գրհատին ասեմ .
և ասէրնոյն ինչ պատասխանի , պինչ գասաւորին գրհատն յանդիման
և ասէրնոյն ինչ պատասխանի , պինչ գասաւորին գրհատն յանդիման
պատասխանեցին ցնոսա . Եւ նոա յայնժամ ասեն , ինչ գիտեք և
գիտասարտասցուք յայտ , քանզի առ ոչինչ գասաւորեցաք . զի գիտեք
ինչ ընդ ընծայ ասեմ ինդիրել . Յարատնեցուսա ասելոյն և ի ընդելա
ինչ ընդ ընծայ ասեմ ինդիրել . Յարատնեցուսա ասելոյն և ի ընդելա
ասեմ ինդիրել . Յարատնեցուսա ասելոյն և ի ընդելա ասեմ ինդիրել .
Յարատնեցուսա ասելոյն և ի ընդելա ասեմ ինդիրել . Յարատնեցուսա
ասելոյն և ի ընդելա ասեմ ինդիրել . Յարատնեցուսա ասելոյն և ի
ընդելա ասեմ ինդիրել . Յարատնեցուսա ասելոյն և ի ընդելա ասեմ

ի տանել խաղաղութիւն ։ բայց լինէր հնար ։ Այս այնպահուն առ ուսանել ևս ոմանս առաքելոյ զի եռանդնեն ի. զասին նոցին' որք միանգամ' սոսկալ էին ինքեան ։ խակ դիսպատն անձնատ- ձեալ' այլ ինչ ևս նոցն ոչնչով ։ իմ փոյթ աստ այս էր ։ զի տես- մուն առ ոչ սրբասուն սա' որպես զի հատարնակ եկեսցիք յե- կեղեցիս մեր ։ ասաս ինձ ով ես դու ։ ինձ սնհնազանդ ոք առանձինն զի ձեր առաքեցին եկեղցիք ։ այլ այսոս սոիշ խոս- տացաս նշ ցասցանել ինուլ սպառա մեզ ։

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

Հայոցաց քահանայ յոսնոյ առնուլ ի հայոց ընձեռ յաչխ ։ և փրկուն նոյ եղելոց ի հայ ի պատճառս դիպոց նախանձու ։

1734 ՈՒՐԱԽ

Որպէսզի այս ի նոյն աստսոս և այլ ինձ խոստացեալ մեծ ի միջ յոսնոյց ևս հայոց · քանզի ծանեալ ընդ- հուն լեալ ըսնայսան գործառնութեան յինքեանս գլխոյ հասուցիչն' որ յինէմ' զգլուսեալն ի յոսնոյ · գործ խոսցուալ ի գէ · ։ պատճառելով' ինձ այն սեռի նոցա հայոց անդա- նի ։ սրովհետև հասկնալ և զգալով' ըս սու և ասուիք հաստ. ըեալ լինելիս իբր ի մոսնի հայոց ։ որ ազգս ու ծանօնցին հայք լինի ի գրուսս իւրեանց' առնուլ այսպսոի գրաւոր- սուկ յոսսոս հնելոմ' սլլոս այլ գաղթեալ եղոսթեամբ ։ զ'ս ծա- ռանգելոյ գայն սեռի հասուցեալ ։

Ես սոսեալ յայնժամ' յոսնոյ ի նոսիսուձ գիսիս' յորեսն ի գերեալ հայոց ։ և ձեսս սրկին յոսկսակել ի նոյն գլխիակ աջմ յոսեսալ ։ սոսկալով ։ ինձ հայք փոսս այդը գաւառսոսի կարեն առնուլ ի ինձ զսեղի հասուցիչ ։ սոյա և ասք կա- րելք այդոս գաւառսոս առնսոլ ի նոյն գաւելի սրչս յոսկս- քաց ։ գի և այն լեալ է սակին եղբսիմն ի ձեսս վրաց ։ և գի գերք հասարին ի սոսոսկ յոսնոյ ։ սոյա և այն սեղի սն կանսկ յոսնոյց լեալ էր սաեւ յաւսոյն ժողովոսքեանն յոսնոյ ։ և կա- սուի հայք ։ ոսսոսի և սլարա և գարձեալ ինձ սրչ սեղի սրչս յո- սեսալ ։ և ու հայոց ։ և գարձեալ ինձ սրչ սեղի սրչս յո- սեսալ ։ Ես ի գլուխս սոսկալ զայս խորհուրդ խոսնոյ ծախք- յին յոյնք բեմ լինի ի գրուսս սեծոսեծոյ ։ զոր սոսկք հինգ հարիւր քահս սոսն ։ Այսոյց քաղցի եղոսրյսոն էր ի կղզին հայոց ։ սր յաջսիկեցոս նշ ինչ յոսուցս նշ ։

Ես ։ Կայս իբրև նոսոս նոր հոսորս կիսոսի խոսնել ։ փոյթ ։ սր էր յոգւոյ գլուս ։ հասոսեցոսցին զնս յոյնք գիս-

ولا يجوز أن يكون الله تعالى قد أمر بالشيء وهو لا يريده ، لأن ذلك يؤدي إلى أن يكون الشيء مأمورا به منهيا عنه في حال واحدة ، وهذا محال . وقد بينا ذلك فيما تقدم من كتبنا ، وأوضحنا القول فيه بما فيه كفاية لمن وفق لفهمه ، وليس هذا موضع ذكره ، وإنما ذكرنا منه ما ذكرناه لأن الأمر بالشيء لا يكون إلا إرادة له ، وإن كان قد يكون إرادة له ولا يكون أمرا به ، كما أن الخبر عن الشيء لا يكون إلا صدقا له ، وإن كان قد يكون صدقا له ولا يكون خبرا عنه ، لأن الخبر عن الشيء لا يكون إلا بأن يقول المخبر : إن الشيء كذا وكذا ، أو يقول : ليس الشيء كذا وكذا ، فإذا قال : إن الشيء كذا وكذا ، فهو خبر عنه ، وإذا قال : ليس الشيء كذا وكذا ، فهو خبر عنه ، وإذا قال : الشيء كذا وكذا ، فهو صدق له ، وإذا قال : ليس الشيء كذا وكذا ، فهو صدق له ، وإذا قال : الشيء كذا وكذا ، فهو إرادة له ، وإذا قال : ليس الشيء كذا وكذا ، فهو إرادة له ، وإذا قال : الشيء كذا وكذا ، فهو أمر به ، وإذا قال : ليس الشيء كذا وكذا ، فهو نهي عنه ، وإذا قال :

մարձակ երկիրքն չեհկերքիս լսանիսացաց ։ և երբեմն գը-
Ի՛մ ա-
ռաջ-
նոյն
դուցն ևս չեհկերքիս հայոց ։ և ի՛ր ջնաս քանս ի՛ջնամա-
նաց և ասթատուհաց սպանեցան ընդդեմ միաց կոչնանն ։
Օգոս սկսան հասատաւեալ յոյս սպարին ջնանի և յարե-
լուսա ։ ծանուցին գոյն և պատրիարգին հայոց ։ ել ա՛ր ի՛ծա-
1736 ա՛ր սբաքնացաւ հա ։ Ի՛ր սպա ինքնապատճեամբ գեսպանին
ամին գաղղիացոց առին սրբոյն Հրաշարտսի ։ զի ի՛ր ևս լինի
գաղղիացոց առին սրբոյն Հրաշարտսի ։ զի ի՛ր ևս լինի
վերձ կուիւ ի վի՛ր բանի կամ սպանին ։ և ապա նոքա ի սեպտեմ
ասացին յամի նոյն ։ 1736 ։ ի ամսի յոյնսաւելն ։ և գրեցին
ամանաք մի սպար Թատրի շնորհակալեալ առ ինքն գաղղիոյ
և առ սրբազան պապն ։ զի առին Թե նպաստ ահիսպանեալ

Նոյն ապն ։

Լ՛ին ի կոստանդնուպոլիս զինի սկենսիասանին գրիգոր
պատրիարգ եմի այլն խաղաղասեր և զգօն հանդերձ ան-
ասացաքն ։ առ ապ յղէապ գեսպանին գաղղիացոց վերկուս
ի լսանին կրճատելոյ հնարացանել զարձանե նպաս ։ և ասել ։
յարեան եկեր ապատնի քաղքի՛ շրջակերդ ասաց ձիեհետաց ։
Ես ։ Լ՛ր նորա մեծարեալ զին ։ գարձեալ պատասխան ։ և արար
պատասխանի առ գեսպանն ասելով ։ հիմանդն զինել ինոյ ։
եմեն ոչ գառապչելի ։ նեղելոն զինել ։ բայց միայն ինքեան-
լսելն ։ Ես ։ Լ՛ս զայս ասաց վասն երկուց ։ մի զի տահասին
դպիր կասկած երկիւղի վասն տեղոյ սէյն յակոբոյ ։ և ինս
ան ։ զի չե՛ր ըն ան ի՛ր բարձեալ առելսաւելին և վերձն ոչ կոյր
ի մէջ երկուց կոստանդն հայոց ։

1737 ա՛ր Ի՛ն ։ Ես ։ Հանգանել ոյնք ամի փոքր ու հանդարտուԹե ։ և ի՛ր
ժամանել նոր առաքոյ ոչնան նորոգ գրսան քանալ հուսոյ
երկաքանելոր կոստանք ի պատճառս դնալոյ կամ ոչ գնա-
լոյ յերկիրսն ։ և ի գոյն երկոց ինչ առիթ առեալ ա-
առելսաւելն կասկին հինն արկանել անզգուեցին մերձ և սպա-
ռահման ։ Լ՛ալոյ ղեսպանն գաղղիացոց կամ ցնալ խոս-
փանել զոյն արար խնդրոյ մեծ ի ոչսասան խրատ ։ յերկ
ռոսաց վնասրմարն ։ և հրաւիրեաց անդր դյովհաննես պատ-
քարգ կոստանդնու պալոյ ։ և զերկուսն պատրարգ ենեն ։
և վեհերեան ենդհանեն զպետրոս վինչ հռոմկլայեցի կամ
անեծապին քրիստերն կոչեցեալ ։ և զանձամեծս ի հայոց ։
Լ՛ալ և յետ խոսելոյ բազմ ինչ ի վերոյ բանի երկսրատաւհա-
ձեն ։ ասացին ժողովեալքն ցչեսպանն ։ եթե կամ զի հա-
տատան լինի խոսղաղութեան մեր ։ պատճառ սուբ եկեղեցա-
ձոյոյ ։ զի մի այսելցեն զոք ի գայլ յեկեղեցիս մեր ։ և
գեսպանն յանձն առեալ զայն ինչն ևս խնդրեալ ի ծոչ ։ զի
ար երկի տակաւին ուրեք ոտնկոր նզովք ։ այն ևս քաշեցի ևս-
պատ ։ և նոքա յանձն առին զայս ։ Լ՛ս ի միմեանց ան-

ա՛ր ինքսիրեանն ընծայեսցէ զիրեարս ոսկի ժամուցանել ; ըստ
մեծի գիտութեան ընդհատել զիրեարս ի ժամանակի , զի ա-
ղաւթս արասջիք , եւ կրկին միանայք . եւ զայս յորդորեմ եւ
պատուիրեմ ոչ իբրեւ հրամայող , այլ ի ձեր ջերմեռանդ
կամաց ուսուցանեմ , զի ի ձեզ ժողովրդեանն ցանկալի
լինիմ , որպէս եւ ի սկզբանէ ի ձեզ ծանուցեալ եղէ , եւ
ի ձեզ ոչ ինչ ինձ պակասեալ ի բարեաց , զոր ի Տեառնէ
ընկալայ , եւ ոչ ինչ ինձ պակասեալ ի ձեզ ի ժողովրդենէ
Աստուծոյ , զոր ընկալայ ի Տեառնէ , եւ ոչ ինչ ինձ պա-
կասեալ ի ձեզ ի ժողովրդենէ Աստուծոյ , զոր ընկալայ ի
Տեառնէ

ասպա ձայն առնեալ ՅՈՎՍԷՓՈՍ ցմի միմեանս կոչեաց ասել. Ո՞ր ոք ոչ գիտէ զայս ամենայն, զի մեք ազգ հրեայ եմք, և ոչ ինչ ինչ ազգաւորեալ ի մեզ ի հեթանոսաց, այլ ի մէնջ ոչ ոք ուրանայ զայս. Ուստի ամենայն ազգք հրեայք ի մէնջ ծնեալ ի մանկութենէ մերմէ, որ էր ի սկզբանէ ազգիս մերոյ ի Երուսաղէմ, գիտեն զիս, եթէ յառաջագոյն քան զամենայն ազգս զայս կրօնաւորեցայ ես ի կրօնս մեր ի փարիսեցի. և այժմ ես կայի դատեալ վասն յուսոյ որ առ Աստուած ի մեզ ի նախնիսն մերս, զոր ի տասն և երկուց ցեղիցն մերոց ի գիշեր և ի ցերեկ ակնածութեամբ պաշտելով հուսան հասանել ի նա. վասն որոյ յուսոյ այսորիկ, թագաւոր Ագրիպպա, ես կամ դատեալ ի հրեայից. և ընդէ՞ր անհաւատ դատի առ ձեզ, եթէ Աստուած մեռեալս յարուցանէ. Ես ինքս ոչ ինչ կարծեցի ի մտի իմում զի պարտ իցէ ինչ ինչ հակառակ գործել զանուն Յիսուսի Նազովրեցւոյ. որպէս և արարի ես ի Երուսաղէմ, և զսրբոցն ի բանտս արգելի ես ի քահանայապետէն իշխանութեամբ, և յորժամ սպանանէին զնոսա, ես քուէ ետու ի վերայ նոցա. և ի բազում ժամս տանջելով զնոսա ի ամենայն ժողովարանս՝ ստիպէի նոցա հայհոյել զանուն նորա. և յոյժ մոլեգնեալ ի վերայ նոցա՝ հալածէի զնոսա մինչև ի քաղաքս արտաքինս։

Գլուխ ԻԶ.

Ելանել ինձ ի Դամասկոս հանդերձ իշխանութեամբ և հրամանաւ քահանայապետին, ի կէս տուընջեան ճանապարհի տեսի ես, թագաւոր, ի ճանապարհին լոյս յերկնից գերազանցեալ զարեգակն, որ փայլեցոյց շուրջանակի զիս և զընկերս իմ որ ընդ իս գնային։ Եւ յորժամ անկաք ամենեքեան ի վայր, լուայ ձայն խօսեցեալ ցիս և ասացեալ առ իս բարբառով եբրայեցի. ՍԱՒՈՒԼ, ՍԱՒՈՒԼ, ընդէ՞ր հալածես զիս. դժուար է քեզ զգամբն ընդդէմ հարկանել։ Ես ասացի. Ո՞վ ես դու, Տէր. Եւ Տէրն ասաց. Ես եմ Յիսուս Նազովրեցի, զոր դու հալածես։ Այլ արի և կաց ի ոտս քո. վասն որոյ երեւեցայ քեզ, զի կացուցից զքեզ սպասաւոր և վկայ զոր տեսեր զիս քան զայս, և զոր երեւեցայց քեզ. ազատեալ զքեզ ի ժողովրդենէ և ի հեթանոսաց, յորոց ես զքեզ առաքեմ, բանալ աչս նոցա, դարձուցանել ի խաւարէ առ լոյս և ի զօրութենէ սատանայի առ Աստուած, ընդունել նոցա թողութիւն մեղաց և բաժին ի մէջ սրբոցն ընդ հաւատացելոցն յիս։ Որով, թագաւոր Ագրիպպա, ոչ եղէ անհնազանդ տեսլեանն երկնաւորի, այլ նախ զոմանս ի Դամասկոս և յԵրուսաղէմ, ապա ամենայն գաւառս Հրէաստանեայց և հեթանոսաց քարոզէի ապաշխարել և դառնալ առ Աստուած՝ գործս արժանի ապաշխարութեան առնել։ Վասն այսորիկ զիս ունելով հրեայքն ի տաճարի՝ ձեռնարկեցին մատնել զիս։ Այլ ես օգնականութեամբ Աստուծոյ կացի մինչև ցայսօր։ Վկայեմ ես ամենայն մեծի և փոքունի և հանդիսաւոր ոչինչ ասել դեռևս՝ բայց միայն զոր մարգարէքն ասացին և Մովսէս, եթէ ապագայ ինչ իցէ։ Եթէ Քրիստոս ցաւագին իցէ, եթէ նա նախ յարութենէ մեռելոց լուսաւորութիւն ազգիս մերոյ և հեթանոսաց քարոզեսցէ։

Ասէ ՊՈՂՈՍ. Թագաւոր Ագրիպպա, զայս ամենայն ասելով ես առաջի նորա, ասէ ցնոսա. Ես գիտեմ, եթէ հաւատայ թագաւորն մարգարէիցն, և գիտեմ զի հաւատայ։ Եւ ասէ ՀՐԱՆՏԱՒՈՐ ցՊՈՂՈՍ. Քիչ ինչ մնաս և քրիստոնեայ առնես զիս։ Եւ ասէ ՊՈՂՈՍ. Կամիմ առ Աստուած և քիչ և շատ, ոչ միայն դու, այլ և ամենեքեան որ լսեն զիս այսօր, լինել ինձ նման ես այսոցիկ կապանացս։ Եւ յայսմ ասելն զայս՝ յարեաւ թագաւորն և հրամանատարն և Բերնիկէ և որ նստէին ընդ նոսա։ Եւ ելեալ ասէին ցմիմեանս. Ոչ ինչ է արժան մահու կամ կապանաց այրիս այսորիկ։ Եւ ասէ ԱԳՐԻՊՊԱ ցՊՈՂՈՍ. Արձակել կարէր այրս այս, եթէ ոչ կոչեցեալ էր առ կայսր։ Եւ ասէ ՊՈՂՈՍ. Կոչեցեալ եմ առ կայսր, ընդ նմա պարտ է ինձ երթալ։

Գլուխ ԻԷ.

Եւ յորոշել մեզ զի նաւեսցուք ի նաւ ի կողմանս Իտալիոյ, մատնեցին զՊՈՂՈՍ և զայլս ոմանս կապեալս ի ձեռն հարիւրապետի մի որ կոչէր ՅՈՒԼԻՈՍ, ի գունդ Օգոստական։ Եւ ելեալ ի նաւ Ադրամետական՝ որ ունէր զճանապարհս ասիական, ելաք ի ծով։ Եւ էր ընդ մեզ ԱՐԻՍՏԱՐԿՈՍ Մակեդոնացի ի Թեսաղոնիկեցւոց։ Եւ յաջորդ աւուրն եկաք ի Սիդոն։ Եւ ողորմեցաւ ՅՈՒԼԻՈՍ ՊՈՂՈՍԻ և եդ զնա ի Սիդոն առ բարեկամս իւր, զի խնամեսցեն զնմանէ։ Եւ ելեալ անտի՝ նաւեցաք ընդ Կիպրոս, զի էին հողմոցն հակառակք։ Եւ ընդ ծովն Կիլիկիոյ և Պամփիլիոյ եկաք ի Միւռա Լիկիոյ։ Եւ անդ գտեալ հարիւրապետն նաւ Աղեքսանդրական՝ որ ելանէր ի Իտալիա, եդ զմեզ ի նա։ Եւ նաւեցաք ի նաւուն զաւուրս բազումս, և հազիւ եկաք ի Կնիդոս։ Եւ զի հողմն ոչ ետ մեզ ընդ ուղիղ երթալ, նաւեցաք ընդ Կրետէ ի կողմանս Սաղմոնի։ Եւ հազիւ անցեալ ընդ նա՝ եկաք ի տեղի մի որ կոչի Գեղեցիկ նաւահանգիստ, որոյ մերձ էր քաղաքն Լասիա։ Եւ ժամանեալ ժամանակ բազում, և ի ծովն ոչ էր ինչ ապահով նաւելոյ, զի և պահքն ի նոյն ժամանակի անցեալ էին, սկսաւ ՊՈՂՈՍ խրատել զնոսա և ասել. Ո՛վ այրք, ես տեսանեմ, եթէ ոչ միայն ի նաւուս և ի կորստեան մարմնոց մերոց, այլ և ի կորուստ անձանց մերոց ելանիցէ ճանապարհորդութիւնս այս։ Եւ ոչ հաւանեցաւ հարիւրապետն խրատու ՊՈՂՈՍԻ, այլ ի կամս նաւավարին և ի կամս տիրանաւին ունէր զսիրտ իւր։ Եւ ոչ էր ի նաւահանգիստն ի ձմեռանոցի, ուստի ոմանք խորհուրդ ետուն, զի եթէ ինչ կարասցեն, անտի նաւեսցեն, եթէ գուցէ ի Փենիկէ հասցեն ձմեռանոցի, որ է նաւահանգիստ Կրետէի, ուր ի հարաւային և ի հիւսիսային կողմանն ունի զերեսս։ Եւ ելեալ հարաւոյ հովոյ՝ կարծեցին թէ զկամս իւրեանց կարասցեն առնել. ուստի ելեալ՝ մերձ եկին ի Կրետէ։ Եւ ոչ յետ բազում ժամանակի ելեալ ընդդէմ նոցա հողմ մի որ կոչի Եւրակլիդոն։ Եւ ընդ որ ոչ կարացին դիմանալ, այլ տարեալ զնաւն ոչ կարացին ի հողմոյն ի հանգիստ ածել, այլ ընծայեցաք և տարաւ զմեզ հողմն։ Եւ ելեալ ընդ կղզի մի որ կոչի Կլավդա՝ հազիւ կարացաք զնաւակն ի ձեռն առնել։ Եւ առեալ զնաւակն՝ ամրացուցին զնաւն ի ներքուստ ի պարանս, և ի Սիւրտիս ընկղմել զնաւն ի ծովն, և այսպէս ընծայեցաք։ Եւ յորժամ ի մեծ ալեաց ծովուն էաք, ի միջոց գիշերոյն ենթադրեցին նաւավարքն թէ ինչ ինչ ցամաք մերձենայ նոցա։ Եւ ելեալ ի ծովն՝ գտին զխորութիւնն քսան ոգեաց, և ընդ սակաւ մի ելեալ՝ գտին զխորութիւնն տասնհինգ ոգեաց։ Եւ ի վախ անկեալ՝ ի ժայռս ինչ ի կողմանս ընկղմեցին զնաւն չորեքտասան ոգեաց, և ի ծովն ընկղմեցին զնաւակն, ի կամս ունելով թէ ի նաւուն ելանիցեն։ Եւ ոչ ետ հողմն զնոսա ելանել ի նաւուն, այլ ի ծովն ընկղմեցին զնաւակն։ Եւ ասէ ՊՈՂՈՍ ցհարիւրապետն և ցզինուորսն. Եթէ ոչ ելանիցեն սոքա ի նաւուն, ոչ կարէք դուք կեալ։ Եւ ապա զզինուորսն կտրեցին զպարանսն նաւակին, և ի ծովն ընկղմեցին զնաւակն։ Եւ մինչև ի կամ էր լուսանալ՝ ՊՈՂՈՍ խրատէր զամենեսեան ուտել զհաց, և ասէր. Զայսօր աւուր չորեքտասան աւուրս ակնկալեալ էք և անօթի կայք, ոչ ինչ առեալ ի բերանոյ ձերմէ։ Վասն որոյ խրատեմ ձեզ զհաց առնուլ, զի այս ինչ փրկութեան ձերոյ է. զի ոչ ոսկր ի գլխոյ ձերոյ կորիցէ։ Եւ զայս ասելով՝ առեալ հաց՝ գոհացաւ Աստուծոյ առաջի ամենեցուն, և կերեալ սկսաւ։ Եւ ամենեքեան քաջալերեցան, և առեալ զհաց՝ կերան։ Եւ էաք ամենեքեան անձինք երկերիւր եւթանասուն և վեց։ Եւ կերեալ զկերակուրն՝ ընկղմեցին զցորեանն ի ծովն, և թեթևացուցին զնաւն։ Եւ յորժամ լոյս եղև՝ զերկիրն ոչ ճանաչէին, այլ զծոցն ինչ տեսանէին, որ ունէր զերեսս ի ցամաքն, և խորհուրդ ետուն, եթէ գուցէ կարասցեն զնաւն ի ցամաքն ածել։ Եւ ելեալ ընդ ծովն՝ ընկղմեցին զնաւն, և ի ծովն ընկղմեցին զնաւակն, և

ԳԼՈՒԽ ԽԲ.

Ցայսպէս հարեալ, ոչ եւ իւրն կոչեցեալ յաւիտեան. եւ
պատուհասեալ՝ զոր նրկնեն նուա՛ն ի ձեռացն Աստ.

Ետ ասեաց Եմմանուէլ այսպիսի զօրացեալ էր յոյժ
թագաւոր ասորւոյն՝ եւ սարսուռ եւ երկիւղ էր շահ.
թագաւորացն արեւելից։ Ոչ կրեա դնել.
զեղեկիա պարսից զաղտնիս սրտիցն՝ վասն զի ոչ
ետես ի ձեռուց պարսից, եւ նուա՛ն կշռանաւն, զոր ասէ.
ոչ ի ձեռուց պարսից, եւ նուա՛ն կշռանաւն, զոր ասէ. ոչ.
րեա՛, և գայլ բեմ տեղին։ Եւ գայլ արտասուս յաստա.
ղան, և տեսեալ նրկ շահ[ա]ստղատեսացն և և յայտ.
քեցուին, գերութեամբ գնասցէ պարսիկ։ և կեղծեալ գնաս
ցէ ի բաբելոն յամն 1731։ ուստի և գացեալ ի ոսկւոյ նրկ էր
ձեր։ զորդի նորին պշաշարեաց, որ դեռևս ի չաստին ո՛ղջ.
ե՛ ի ձեռուս էր ի ձեռս գայիոսի։ Եւ յետոյ դիմեալ սիրասին
ի վէմ ի ֆիլադելֆեան օսմանցւոց՝ սուրբ ընծայեալ ընդ նմա, և նուա՛
ընծայեալ սուրբ։ Եւ ինքն սիրասին ի գարս։ Այսոր սուրբ առեալ
սուրբ սուրբ սուրբ՝ նուա՛ն սուրբ ի սուրբ, սուրբ սուրբ ընդ նմա, սուրբ վասն
գերեալ պատերազմ գնացեալ ընդ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ
լոյ պատերազմ։ և ընդ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ
նոյն սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ սուրբ
սուրբ

ի նոյն աւուրս նորոգ պատճառ եր Շահմանդ ի պանուասդո-
ղոյ , և բանակեալ եր ի Տուղան գաշտ , պողպատակի առա-
քեաց առ նա ասս ըազա ղուլիսոն , և ծանոյց նմա գնահ չուհին
և որդւոյ նի ։ Օրսին իբրև լուաս Շահմանդ , Թողաւորեաց
ինքն ի իջ պարսից հաւանութիւն նախորդարարացն յամի , 1736 ,
ռձձե , և կոչեալ անդ ի մուղան զուրբահամ կաթուղիկոս
հայոց՝ ետ նմա օրհնել զգուս խոր , և ածել զիջորով իորով , առ
ի ծանուցանելոյ՝ թէ ինքն ընդ եր և ի յիչ հայաստանեայց ,
և անուանեալ զինքն վիրի նահանգ՝ իբր թէ ասի , կոչեցաս
և նահապետ , և նոր շահ Շահմանդ ։

Այս յետ Թիֆլիզեցին գնաց յաստպահան , և կացեալ անդ գիտ-
մունակ ինչ խորհուրդ յայլոյլ աեսիս աշխոյժն պարսից , և արկ
զանձինն ի խնամանութիւն իորով , և ոչխարիս քաղցր բանի-
ցիկ յամ տէրիս նոճաձնաց զգեցոյցեալ ոչխարոյ հղկութ , և
յետ քազում յաղթութեց՝ ակրեալ քաղցր ձայց , գնաց և ի
հնդիկս , և եաւ զքանձս Թագաւորին , և զգեցոյցաս զոյժ յոյժ ,
և ոսկեզօծեալ զինեզբոս , և արար քաղմաւիսի գործս ։ զոյց
ի տեղոյս գրել ։

Զոյգ լոյնամ ժամանակի ուրիորդին , զի եմէն վերա-
կացուչք էլխչին իորաքանչիւր գաւառս չհին չոլոստանոսս ,
և կոչին ոյոնք , որոց կենք ի պարսից կին , և կենք ի հայ-
ոց ։ առաջինն նահապետ ոյարսիկ , այն է իսան ։ երկրորդն՝
ոստանոյ ոյոյսիկ , զաոիս կոչեցեալ , երրորդն՝ ազգաւոեա ,
այս է քալանգար , և այլ ևս չորք իշխանք ի հայոց իորն
յոյշերգարանին և գործակալք ։ Օրսոս ոսի ասի ի ոյոսան
կոչեր Շահմանդ , և հոմար իոնդրել կաոուցանել տնի ։ և
ինչ գոյգն ինչ իրաց բանրոյցեալ ի միջ նոցն զանն ոյոյնաներ , ո
գոյն կուլոյոգաներ , և. գոյն ի ոստոյանս մտաներ ։ ո գրե-
թէ երբեք անձնատ ոչ Շահսայր գոչ՝նալ ։ Արոյ ինև ոյոյ միոն-
գամ իմանալոյն կնին ի հայոց , զգուշանալոյին անձնոյց չհիկ ,
յոյնպէսի մեծամեծ գործակալութիւնս յոտոտր Շահմանդ ,
և կնոյ ակտմալ կոմար , տանձն առնոյին գոյն ։

1742 ռմնբ Զոյգ յորժամ ոյոյնոյին պինուսա թոնադաչ Շահմանդ ի միջ
համարեին հնազանդոյ իորոց , և անպտրամ յարս ցուցանելոյ
գժամարաքանալի եղև ունկն , նախորդարձ նի և այլ իչխանք
աղաչեցան ի Շահմանդ , և պարտագոյ ազատեին վնասուիքելոյ ,
և Շահ զոյգս գիանելոյ առաքեր լրտեսս լսել կոզմնոս , և իմա-
ցեալ զոր միանգամայն յաղագաւորն միսս կոյին , ուս. ժա-
մուն յաոաւնոյր գնատս ի կնեաց ։ Ի միաոտան եղեն առաջի
Շահմանդայ և ի նոյնասուին նախճնամանալ և գործակալսայ
նորս ։ և նոր խոկ և խոկ պատուհաս ասուածեաց ասս Շահ գոյ
փոխանակի յաոեան նոր ։ Յոյնս հասին առքս անգս , և

ՀԱՅԿ ՊԱՏՄԱՀԱՅՐ ՀԱՅՈՑ · Ե · ՀԱՏՈՐ · ԺԴ · ՀԱՅԿ ՊԱՏՄԱՀԱՅՐ ՀԱՅՈՑ

Ա.Կ. ԻԲ. ՚ի հայոց

քեանց նոցա , և կաշեաց զնոսա ուռ ինքն : Իսկ ՚ի գալ նմա ՚ի տուն իւրում ՚ի քաղաքն Երեմեան և նոյա ՚ի կանեղս ՚ի յորդւոցն քաջսէր : Իսկ էին երեսուն և չորեքն ՚ի նոցանէ հնգեր՝ ամենեքին արք իշխանաւորք և էրևե-

լիք ։

Ջ. Եւ ինքն մեհեմմէտ գայլն նախարարաց փախանակի գրել ծանոյց Թահմուրայ , ՚ի՛ թե քեռեայ ըստ պատմութեան ջո պիշ-խանս ուղարկի աելեացս՝ գար սպատասխս ՚ի քէն , և արկ սպասել՝ տրամանաւ քաջս՝ ասելով ընդ նոսա՝ զինել և կուիք ՚ի-ձեր ձեզ , և Թահմուրայ յղեաց ուռ նա պատասկ՝ գրել յա-հայոց պատասխան զոյնասիկ , և զամենայն ինչս նոցա առ-նու ՚ի յաղթութենէ , և զորոյն ինչ ոսկեղին ՚ի պատրաստի գր-ծակ և ոսկի և մեծագին ակունս՝ վուճով յղել առ ինքն , և զկարասիս նոցա հանել ՚ի վաճառ , և զդին նոցա առաքել ՚ի դանձն , բաց ՚ի կալուածոյ նոցին , զորս ետուց սորեմեան՝ ղաչմանց սմանց Թալացւոյն ՚ի աեարան ։

{1743 ապրիլ}

Իսկ երբ եհաս այս գառնալասք պատգամ ուռ մեհեմմէտ զուլի նահապատ ՚ի Նախիջեան՝ հանդերձ գաղձապետաս և գաղ-ջօք , զորս առաքել ալ կր նա ինքն Թահմուզ , նաուս յաւեան նախապարն քոչ գահապետին , և նա քերել պատաքեաս զմի մի ՚ի քանաւորիչոյն հայոց և պարսից , և անդին քան հրա-մանէ արքային մնուասլեալ գահձայ՝ կասրեցոցանին զնոսա , զաւազաց ՚ի նոցանէ գերկսին այն բրելով , իսկ զամենց զո-կաշառս և միջնորդսսիեցն զմի ահն միայն , այլ զիւռ ակնո ուռ գորբ մի եռան խնդալ . զի երեսացին կատարել ըզ-հրամանն արքային . և այսարիկ միակամբք մինչև ՚ի մահն Թահ-մուզայ ուռ էկիքալն զմիս ակնո ևս ծածկեալ պահէին , ուռ ՚ի դուցանեցայ՝ Թէ գլխովին կորացեալ իցէ ։

Ե. Եւ այսր դառն պատուհասի շրջեցաս ինքնին մե-հեմմէտ զսալի Հանդերձ պալատնիւբ՝ կոտրատել զինչս ամե-նեցուն նոցա , և այս անդ էր սգալմ տեսիլ առեանել և անւե-րելի քառնութի յոտիշասկոսին . քանզի պաշարեալ զաւանս նոյ , և մնալով ՚ի նիւթս՝ Հանին նոքա սպառաքս զընտանիս նոյ , զգուշանալ սրանալով ՚ի վէր նոյ , զի ոչ ինչ տարցին ՚ի ծանրա-գին կրաց . և ապա առեալ զնոմ պատանական ինչս՝ սկսան զայնս ուրոյն . Այնպէս կոտրեալ զկոհս և զկարասիս զանոն ՚ի տնեսկա , ՚ինքեանք զոյնս առ ՚ի վաճառելոյ ։ Այ-սոցիկ ամենայնի ՚ի միջի՝ կարտրացոյցին ազգանս , ՚ի քէն ՚ի-շատոյնալ ապիրոք՝ անկն յաւանն զկնոջս և զորդիս նոյ , և հասս վաճառել ՚ի միջի՝ կարտրացոյցին ազգանս , ՚ի քէն ՚ի-ցին զինչս Թաքուցնելոյ . և նոքա առ հարկի ոչ՝ ՚ի յայս-

զամենայն ինչ ։

Ա՛ր ես
ե՛ս ես

Ողորմած առատութեամբ ստեղծեալ արարածոցդ Տէրդ եւ
Աստուածդ զքեզ ոչ ինչ ի պակասութենէ ունելով, այլ
զանձն զուրկս ողորմութեան, եւ հարցանելոյ ինձ կամ
պարտ ինչ ընծայել Աստուծոյ, եւ աչքերս ի Տարին ինամս, մինչեւ ինձ.
ինդրան ինչ ընկալուցուս տայց ոչ, եւ ոտեւանդուղ դարաստասուցանս
արուանը եւ ոչ ոք ծայնս, եւ ընդառաջ գասուցանելոյ ինձեզան ի
Տէրոջէ ինձ ի քաղաքս Կայսրացոյց ընծրելոյ եւ ու.
շամատ եղելով գրելոյ ու զոյ ոտի ոչ պարին գասուցանս, ոտայր
անողոքամ ծոտաքարան ցանել ընդ յուսոս նոցա, եւ վիրապին Տար.
գանել.

Ի ծին ի ակի ե զամպա փոքրիկս, փիսելով ինչ ինչ չոյ եր.
գիլն ի գանել, ե փսիլով յայտնեն գանիկս ընդառելոյ
ընդել ! Աստ ինչ յուսա անկել ծուռաստարին ինձ ասիցայ քար.
թասալ ե չոյզ ոտոսաւոյ ոչ ինչ ոչ ասկանին առասել նարս.
խոսցեան ոսան ի ակ, ե սի ասանանս գանիկս · չոնինք
ակ ե ինանգ սեր ոչ ինչ աստնանին գոյ ի Տանգնդիլ, զոյ
գեցնան ինձ ։ Ինչ ասագան ոչ ինչ ի գոյ ինձ ելելոյ ոս.
խոսցիլի գասուցան Տումարգաս զոր ասար · ե ոչ ինչ ինչ
պնսոս ։ Ասոյ զոմանս յիշոնացն Տոյաց գասս նոսուցոյց,
պահոց ասս իոր չոյզ ելելոյ ոչ ինչ գասգոյ ասանանս ե
ասոյ ելինել ։

Ա Ղ Ա Ն Ի Ս Ա Ր Վ Ի Ծ ։

Ընդաքա Տարդնեան գասգոյ ե վիչոյն գնգոսն
Տոյաց ի ինոսանիչոսն ։

Կայսրացոյ ոչ ինչ ինչ ասկանին ինչ ինչ ասկանին ինչ ինչ ասկանին

Ի մի՛ն ամի
և հայոց
1737
ռՃՀԶ

նուաղելոյ , և իւրաքեանքն՝ ի ընտրեցեալն կամաւորեալս գրի՛ գսբ պատրաստեցին եղեալ ։ Ի սկզբանէ յայնմանէ ամենայնէ Հայոց հանգերձ յոլհանեան սպասաբարօս և այլովք եպիսկոպոսաք , և հաստատեալ ը բանս միաբանիւ՝ ընտրեցեալն զգրիգոր վիճակ , Ա՛ռաքեալ էին և այլք սմանք ի միաբանից եղբարցն վայել ընծայիլ ծառայ ի կաստանդնուպոլիս առ այն հայր , և խնդրեին ի նոցանէ ընտրել զղայլայր պատրաստեալն վիճակին , սիր եր ի քահանայ պատասե , զորոյ զանունն ես նշանա , հնաւ էին ասեգրալ ։ Ոչ այն իրրև ի մոռացաս գրիգոր վարդապետ , առ որին հրաժարեցաս ի կաթողիկոսութենն , քանզի միաւոր էր ընդ եպիսկոպոսիլ միաբանից՝ չէ նման հնոյ խնայելոյ զխնամ եղեալ , այլ ամենայն ինչ ի մէջ բերեալ ։ Այլ ժամանակ սմանք էին հասեալ ը զայր , կամ ցան ընտրել ի անկէ նոքա պատրաստ վիճակ քեսնեխարն կոչեցեալ ։ Ելոյզ ի վերջոյ ընտրեցաս նա ինքն զղայլայր , որ՝ սըրբաբերեալ զգեստուք զբօսեր կանգնակասան խորայ՝ եւ քաղցամբ պատրաստ և մեծաս հանդիսիւ ի գաղաւնիսն , և գնաց ի կարին , որպ առաջնորդ եպիսկոպոսաց՝ ահագին կալեցեալ , այլ գեաս ընդ առեալ զաշխարհ պարսկաստանեայ հրաժարական կաթողիկոսութենէ ։ և յայնմանէ պատուիրակ գրեալ հր սուրհան , թէ եւ առաքեմ յեղոյզ զայր ինձ փոխանակ , Ջնոյն թղթակից կարգեալ զայնոսիկ հանգիստանալ զաղօթս , և զայնոսիկ ի վարաւորութենէն սպասաց նոցա , զորպ գնացեալ ետ առեալ և ոչ իսկ լսեալ ի կամաղիկոսութենս հայոց , գժգոհեցաս եալ և ոչ ինչ ընդ սմին արար ։ Ամեր զայրացեալ ի մեզ յոյժ , այլ սնուցս

սուսա ամբաստանեալքեզ սնոյն ։ Ծախեսայ և եսքեզ քահա-
նայ հայոց դրամոց յայնմ դիշերի յընծայս և ի տուբա ։ և ետ ինձ ողջ
գիտակ այլ ևս եսքեզ քահանայ , և ազատեայս ։ Այլ ի վաղիւ
առաւօտ էլեալ նախ յատեան ի մէջ եկեղեցւոյ խոսեցաւ ցա-
ղումն ինձ ի վէր գազանաբար ։ և ըստ բանին սորա զնա անգին
հանդիսիւ ։ և սկսեալ նզովիւք ի վերայ զանազան նիւթ յեկեղե-
ցին ի բանտեղակ իբրեւ ընծայիւ ։ Այլ ես ընդեմ գարձայ
յաղաւթս՝ սրբ կին ջոսաֆատ զաղաւթս ։ բայց նա ի կոչին
իբր աչեալ զիս Ծառնեցս՝ նիւնն սորա գնաց ամն երիս ։ և
գրեաց ինձ ողջ ամբաստանութիւն ի կաթողիկոսարանն ըզ-
վաղարշ ։

1738 ՀԱՅԻՒ Ի ԶԱՂԱՔ ԴՆԱՑԵԼ ԿԻՕՓԻԱՆԻՆ՝ ԱԾԱՒ ԿԱՊՇԻԿ ։ և
ի սկզբան անդ եցոյց սէր առ ասէնան , և եկաց ատեան քա-
նի մի Ծանօթանալով ։ Այն սակս եղբարքն էրեք , նրանք
և երիցանք ։ անգրանիկն՝ որ կոչեր սուքիաս ։ ետ մնաց
գնաց իբրոյ ենդիս ձեռնադրեալ ի Նդն ի զաղաքն՝ առաւ
առաջնորդ վանից սրբ. կարապետաց՝ որ յերնջուկ՝ ի գիմաց
գաղթման գտաւսի ։ և կուբեցաւ շուրջակ վիրսին վարդապետ .
երկիցն որ ասծրբատ , և նոյնպէս որ յոսկեի ։ և գնբեսին
գտաւս կարգեալ գաղաք յայլեալ գսրբս ։ Այս ինքն գնա պա-
տուոյ ասիս քահն ի կիրճիանին , առեալ բնիկ ինչ՝ ի սահ-
մանէ ասիս և յաճեսաց՝ գնաց ի նախսուան ։ և ուռաց
ամենայն իւրոյ և յաճեսաց՝ գնաց ի նախսուան ։ և ուռաց
իմ ուշմարտոյ ընծայ ուսաս , և պատուեցաւ ։ և ընկալեալ ի
ծանի պհասաուսաի կիրկաւելիք իւրոյ՝ գարձաւ մնաս փա-
ռաք կիրճիանին ։

Այս ինչ ասեն ղոր ուրարեալ էր սահակ , բարկացաւ յոյժ ։
և ըսկսաւ անդ ղոր ուրարեալ էր սահակ , բարկացաւ յոյժ ։
և գրեալ ընդ ինչ գնդի ի կոստանդնուպոլիս , և ի գիւռ-
նիա և յայլ տեղիս ։ Այս չեա բնդ՝ քանզի պետրա վիպ բիւ-
ղեփն կոչեցեալ ոք՝ ծուխրատի աուսքեալ էր յատրաշտին ի
կոստանդնուպոլիս , ի գատեալ անդ իբրեւ ի մէջ մտեալ ,
և գրագոյմ իշխանս միջնորդ կոչեալ՝ ի գրս և գողբատեղի
միջոյ կոստանդնուպոլսի , հաշտեցոյց զսահակ ընդ գաղա-
յոս , առեալ ի ղաղարն պարկեշտական քահա գրամոյ ։ զայս
ծախեալ էր սահակ ի պատուհաս ազատութիւն անձին ։ Այլ
ևս երկա քահ աւելի վ՝ շահս սնոյ գրամոյ ։

{1740 ՌՃԽԹ} Ի ԱՄԱ ՊՂՏՈՒԿ ՍՆԴԱՀ ԱՍՊԱՏԱՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԱՏՈՒԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՍԻՒՆԻՔԻ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ։ Ի ՄԵՐ ՀԱՅՐԱՊԱՏՈՒԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՍԻՒՆԻՔԻ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ։

եաւէն յոտնուէ երկել զկուշխն ի տեղիս տեղիս ; որպ ինան
լակ մնայնեցան և եղան ի քաստ ; և յետ քանի ին ամիսց
միաբանութեանն ոյսոց զկրծան ,

1738 Ա՛ՉՁԸ Ա՛ղաղէեան յետ ծայսրիկ սմանեաց ի հայոց աս պատրիարքն ,
և ասեն , ահա դադարեալ են նզովք , և տակաւին դանգա-
ղին ուղղուրդք միասոյ կազմեն գոլ ի կնքեղեցիս ին , և
երեքան ամենայնիւ յեկեղեցիս լսանինացաց , և մինչև ցերե-
կոյ մեզ տանիլ ուզեմ , և տախտին գնոս ծանուցանել ի
գուռն , և լինել վերկինպէր : Ապ պատրիարքն զգաստանգամ
ածէ առաքս զայս միասոյ կազմեն առանձինն և հրատարակուս ,
ոգոյ ատաք և լուսին եղիկին , գնաց ապա անմոմբ և առ
դեսպանն գազիրացոյ , և ծանուցց նմա զայն : և յաւել ա-
սել , ըմի ելք կառավարծի իւացդ ի լսոյն ուղին գլխաւո-
րիլ , և աղաչեաց զերկել զի մի հնդիսիցէ ձայնուածք պատա-
րագ լինել ի սոսն ,

Ապ դեսպանին յետ քիմ իրաց խորհուրդ արարեալ ընդ լսոյն
նիկոմին՝ ոգոյ ասաք պատրիարքին , և յորդորեալ գնա գրել
թուղթ պատասխանի առ ի յոյժ ատրուքեան սղջմանալ ման
հաստատ զի ընդ ոչնամ յանձն առեն կաթոլիկք գնալ ի-
կեղեցիս հայոց անկասկած , և նա գրեաց զայն և յղեաց առ
նիկոմն : Ձաւել նիկոմն պահանջել և զայլ բաստատութիւս , և
նա պիտաւ յանձն կաս զայն , և զոր ինչ ասաց եղիկն , զա-
ատսմանի սուրբ պատրիարգն լսել և մեք նոյնպէս դատանիմք :
և մնայն ի քաղաս և մեզս ատլեցաւ , Ապ այն սեսեալ քաղ-
մաց՝ հաստատ գոսն , և սկսան երթեկել յեկեղեցիս հայոց :

1739 Ա՛ՉՁԸ Ա՛յլ սակաւն սկսան ամենք նոր խորհուրդ ատնսալ ընդ մի-
մեանս , և քաղն հարիանել զայլ ինչ լուրց , զոր և ոչ ոք ու-
րարեալ կին յառաջն քաղաքացիացն՝ ի սասուած զատանացն
պատրիարգ և զեկեղեցի , զոյ վասն գնել ժողովել
ի ծածուկ գրսոն ի գանձանակ հաստատուց , նորինպ և ի
հայս կոյր սկսուս շնորհն վն երգեցին՝ զոր գլուսացուցին-
նու պատրիարգ , բայց զանգի նա զայ սչաբեթեամբ վարեր ընդ
ամենեսին , և ջանայր վն խաղաղութիւն , ոչ երեսզ սմանք
նոր ինչ առնել ,

1740 Ա՛ՉՁԸ Ի՛ նոյն սուսերս ասկսաբին ի կաստանդնուպոլիս ապես էր
գրիգոր սպասկորգ նիկի , և սպասեր պիտոյ ատեի՝ առ-
նալ արքայատոան գնի հաստատութիւն վն սնդրոյ սկզն յանս-
քոյ , զանգի հնդատակ իսսկոնէր ի դրան ատենէ յաշոյ ,
Ապ նա ինքն գրիգոր և յսկհանենս պատրիարգ և այլ մե-
ծամեծք հայոց ջ նաստ միաբանեալ գիմեցին առ դեսպանն
գաղղիացւոց , և ի միջնորդելոյ նմ ել նոր հրամարտակ (կամ
հաստատութիւն) ի սա լսան մնայնատոյ վասն երից սղջոյ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՇԱԿՈՒՆԻՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ

Ի ՎԱՐՍԱՒԱՆՍ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՎԱՐՍԱՒԱՆՔ ՅԱՂԹԱՆԱԿԵՑԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍ

ղարս եկեղեցիս՝ մտիկ ի՛ւնքս ի ժամ պատարագին, և տղան
Հարկանեցեալ հանին զատաւս զժողովուրդն. գան և ըզ-
քահանայսս անձինս ի գլխաւորսդ ևս և յեկեղեցականաց, ն.
առաքեցին յաջարս. և զնականս եկեղեցեացն հասն ի
ձեռս մանկտի վիշապ ։ Յորդեաց յոյնն ասի՝ յոկաւ պատրիարգ
առաքնարդ գաղտուկ գիմանալս թուռնարուհեան ։ Ոսկ գա-
ղատացիք՝ որք էին ի կաստանդինուպոլիս, բազում ջանիւք
գՀնոտ լեալ, և բազում ինչս ծախեալ՝ զերծուցին գքաջ-
բեայն, և եասէն կարգել առաջնորդ գաղատիոյ փիլոնակ
Եպիսկոպոս գրեցաս վիշ պատհասուցեան, և գրաւէցին գար-

Ձեռս կինքնոնս գլխոս եկեղեցիսն ։

Ոչ ոպեցաւ ի նմին առաջս և. ի կատանդ ինուպոլիս շեմ-
նաւելի ոչ ասակաւ. զի սմանք յանդգնեալ և յընչաքաղց ան-
ձանց գաւանելով գրաւոն ժողովել արդէն գլխոյս առաս ի մէջ
կամելսկի ծաղմուկ եան, թէ հանդիսանեալ են արքունասա
առ ինքեանս հաստատաուն հրամսրատակաւ գերկուս եկեզե-
ցիս, զմին ի սանահինն՝ այն է սէք գևորգ, և գմիւսն ի գրա-
նաքիս՝ այն է սէք յոհաննէս. և այսու պատճառաւ սկսան
հետաքրել ըզմ գրաւոն ի ժողովելն նոա ի հաճատատեքիւն
իշացն ։ Ուռատասնում այսմ յուզմանց՝ պատրաստեցին գնալ
և սրբոյնոր սահմանեցին ի մէջ իրենանց, զի յայհան գնդա-
նասդ ուռաքնարդ ի սանահին, և նոքա գնդ ի գաղատացին
ի զաղաքին. և այսու ամենայնի սպասին մնանել և
ժառանգել զեկեղեցիսն զայնոսիկ յոր ուրս վարդապետ ։

Ոսկ սկզբ պատճառ նշին այսոցիկ պատրատառելոյ, յոր ժո-
ղովելոյ բազմ ինչ, և յոր ուրացանելոյ ևս ծախեցաք գնամ ի
գրոնս մեծաժեծս, գնացեալ զեկուցին պատրիարգին,
ըզ ոչնս պատրատառեալ են ժողովուրդն մեր առնել զեկե-
զեցիս մեր, և ։ Ոչ պատրիարգն խորհուրդ արարեալ ընդ
մեծամեծս հոապց գասն յոհաննէս նոտրքսոի և ասքոյն
նոկ ։ որպ գմ բզնիք ունեան ի վանդս ։ և բորբոքեալ հար
խուռամբն յեկուլ ոչ կողմանէ, և ծախեցան անդրա դրամք ։
և ամ գումն զնեի եղեն ազգի ազգի պրատուիճք, և մատ-
նուիճք, նեղուիճք և տառապանք, ոչ միայն ի կաստան-
գնուպոլիս, այլև ի հետաւոր քաղաքս. զորոց զմնոց առ-
նեմք գրել առաս ։

Ոչ. Ոչ ի հանգարակ գողմանդ ոտ ծուկ մի, գատա- 1764
ցեալ միասդ կողմանն՝ գեկեղեցի որս ոտ յանդ պատրիարգ, ունգ
և ասէն ։ ազատմն, կամ ուսոր ուզ գեկեղեցի ոտանիլն, և
կամ ծնոլ արա մէջ ի պատասդ և մեր գոր կամիք՝ յեկե-
զեցիս յատնեցաք։ Ոչ ի խրթե շատն ի նոնք պատասխանի,
հարգեցին հանդիս յերկոս եկեղեցիս լսանիացաց, ըզ ի սի

ՊՕԼԻԿԱՐՊՈՍ

Ընդդէմ գրոցիդ պատրաստ, որ ասաց ընդ պեղծուածս ՀԱՅ
ի ընդ ոգին ՝

ազատ կիրճիկս ըստ հինգերորդ ի դասուն իւրում յանիծս
հոգևրապետաւն հոյոց ու ջնջուց զՀին Նախկին.

Մ m m m ՝ ըստ՝

ի մարդիկան ՝ Ընդ այս յանդիմանութեանդ ի ժամացոյց հա-
ստատեմանեցին զնա ՝ երկիր ասեն ինչ պղծեալ ՝ և ատելի
առնեն ընդ ինքեանս

ՃԻ. Ա ՀՅԱՒ · Ա · ՀՅՈՒՍ · ՃՀ · ՍՂԸ

ՃԻ. Ա ՀՅԱՒ · Ա · ՀՅՈՒՍ · ՃՀ · ՍՂԸ

ցի աջոյ ահաւասիկ յօրինեալ ունիմ ասա ի սեղմառաւան, ի ձեռն օրհնեալ էրկոյ, զի ըստ ուսմանդրեալ ինձ համա- ձեռ էրեքհարիւր կանխեցաւ ինձ՝ կատարեաց նա զնոյնիսկ իմ, և քո ոտոյկաւ կ յայնմ ամ, զի ես ես ի ես ես ես

ի ՌՄԽԵ
ամին

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ն Ա Խ Ա Ն Կ Ա Ր Ա Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ն Ա Խ Ա Ն Կ Ա Ր Ա Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ն Ա Խ Ա Ն Կ Ա Ր Ա Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ն Ա Խ Ա Ն Կ Ա Ր Ա Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ա. Մակ. ա. և Եսդր.

Ո՛ւր ի կատարել եղեալ պիտի՝ հաւին սարկաւագութիւն , և վասն վաղուկի ալեաց դար ինչ գանձուել անկնին ինչ յիւրեանն առեալ հեան՝ ի բազմահարկ ի լայն տնտակս , վերին կողմանեալ սարան առ պատ ,

Լսելիք զայս ոմանց ի մուծանց պատմից և հայոց հիմնագրեաց քրիստոնէական քաղաքի՝ որք ասեն թագաւորեալ ի պետրոսի և ի սրբոցն գրոց՝ եկեղեցիս շինեցին , և միշտ ընծայս առեալ պատրաստ՝ ուրուն հանդիպ ինն ի թոռոց , Ի՝ յորժամ ոչ կենդանի եղեալ ի մեծ ուրբաթի՝ ի վերայ խաչին մեռաւ , ծուռացաւ զաղաւնւոյ տուրն գրիստոսի և պղծեցաւ ի մեռելոյ

ثم سألته عن اسمه ، فقال : اسمي عبد الله بن عمر بن الخطاب ، وأمي حفصة بنت عمر بن الخطاب ، وأنا من قبيلة بني عدي ، وأنا أعمل في تجارة الجلود ، وأسكن في بيت قريب من السوق الكبير ، وعندي زوجة وثلاثة أولاد ، وأحب أن أقرأ الشعر وأحفظه ، وأكره أن أرى الظلم في الناس ، وأتمنى أن أكون يوماً من الذين يعدلون بين الناس ، وأن أموت على الحق ، وأن يكون لي ولد صالح يدعو لي بعد موتي ، وأن أدخل الجنة برحمة الله ، وأن أنجو من النار بعفوه ، وأن أكون ممن يقال لهم يوم القيامة : ادخلوا الجنة بسلام آمنين ، وأن يغفر الله لي ما تقدم من ذنبي وما تأخر ، وأن يجعلني من الذين لا خوف عليهم ولا هم يحزنون ، وأن يرزقني الفردوس الأعلى ، وأن يجمعني بأبي وأمي في دار كرامته ، وأن يسكنني معهما في أعلى عليين ، وأن يجعل قبري روضة من رياض الجنة ، وأن يوسع لي فيه مد بصري ، وأن يملأه علي نوراً وسروراً ، وأن يؤنس وحشتي فيه بالقرآن الذي كنت أتلوه في الدنيا ، وأن يجعل كل حرف قرأته شاهداً لي عند الملائكة ، وأن يجعل كل آية حفظتها سبباً في رفعة درجتي ، وأن يجعل كل ليلة قمتها نوراً يمشي بين يدي على الصراط ، وأن يجعل كل صدقة تصدقت بها ظلاً يظلني يوم لا ظل إلا ظله ، وأن يجعل كل دمعة ذرفتها من خشيته كفارة لذنب من ذنوبي ، وأن يجعل كل سجدة سجدتها له رفعة في درجة من درجات الجنة ، وأن يجعل كل ركعة ركعتها في جوف الليل سبباً لعتق رقبة من رقاب النار ، وأن يجعل كل دعاء دعوته به مستجاباً ، وأن يجعل كل أمنية تمنيتها عنده حاضرة ، وأن يجعل كل حاجة سألته إياها قضاها لي ، وأن يجعل كل ذنب استغفرته منه مغفوراً ، وأن يجعل كل توبة تبت إليه مقبولة ، وأن يجعل كل عمل صالح عملته خالصاً لوجهه الكريم ، وأن يجعل كل نفقة أنفقتها في سبيله مضاعفة ، وأن يجعل كل مال تركته بعدي مباركاً ، وأن يجعل كل ولد رزقني إياه قرة عين لي ، وأن يجعل كل زوجة أعانتني على طاعته ذخراً لي ، وأن يجعل كل صديق نصحني في دينه نوراً على نور ، وأن يجعل كل عدو آذاني في سبيله ممن غفر له ورحمه ، وأن يجعل كل مصيبة أصابتني في الدنيا تكفيراً لسيئاتي ، وأن يجعل كل ابتلاء ابتلاني به رفعة لدرجتي ، وأن يجعل كل فقر أصابني به غنى في قلبي ، وأن يجعل كل مرض أصابني به شفاء لروحي ، وأن يجعل كل وحدة عشتها في الدنيا أنساً في القبر ، وأن يجعل كل غربة غربتها عن وطني رحمة لي ، وأن يجعل كل ليلة سهرتها في مرضي عبادة له ، وأن يجعل كل دمعة بكيتها على ذنوبي ماء طهور لي ، وأن يجعل كل كلمة قلتها في الحق نوراً في صحيفتي ، وأن يجعل كل كلمة قلتها في الباطل عفواً عني ، وأن يجعل كل نظرة نظرتها إلى محرم غضاً لبصري ، وأن يجعل كل سمع سمعته من الغيبة صمماً لأذني ، وأن يجعل كل لقمة أكلتها من الحلال قوة لبدني ، وأن يجعل كل شربة شربتها من الماء الزلال ري لعطشي ، وأن يجعل كل ثوب لبسته من الصوف دفئاً لجسدي ، وأن يجعل كل بيت سكنته من الطين مأوى لي ، وأن يجعل كل طريق مشيته في الأرض ميلاً في ميزاني ، وأن يجعل كل باب طرقته من أبواب الخير مفتوحاً لي ، وأن يجعل كل مفتاح فتحته من مفاتيح الرزق مباركاً ، وأن يجعل كل قفل أغلقته من أقفال الشر محكماً ، وأن يجعل كل سيف سللته في سبيله ماضياً ، وأن يجعل كل رمح طعنت به في سبيله نافذاً ، وأن يجعل كل سهم رميت به في سبيله مصيباً ، وأن يجعل كل فرس ركبته في سبيله سريعاً ، وأن يجعل كل سفينة ركبتها في البحر آمنة ، وأن يجعل كل ريح هبت على وجهي رخاء ، وأن يجعل كل سحاب مر فوقي ممطراً ، وأن يجعل كل برق رأيته في السماء مبشراً ، وأن يجعل كل رعد سمعته مسبحاً ، وأن يجعل كل نجم اهتديت به في ظلمة الليل مضيئاً ، وأن يجعل كل شمس طلعت على بلاد المسلمين مشرقة ، وأن يجعل كل قمر أضاء لي الطريق منيراً ، وأن يجعل كل ليل أقبل علي ساتراً ، وأن يجعل كل نهار أبصرت فيه آيات ربي مبصراً ، وأن يجعل كل يوم مضى من عمري شاهداً لي بالعمل الصالح ، وأن يجعل كل ساعة من ساعات الليل والنهار ذكراً له ، وأن يجعل كل لحظة من لحظات العمر في طاعته ، وأن يجعل كل نفس أخذته مني في سبيله ، وأن يجعل كل عضو من أعضائي شاكراً له ، وأن يجعل كل حاسة من حواسي مؤمنة به ، وأن يجعل كل شعرة في رأسي ساجدة له ، وأن يجعل كل ظفر من أظفاري ذاكراً له ، وأن يجعل كل سن من أسناني مسبحاً له ، وأن يجعل كل عرق في جسدي خاشعاً له ، وأن يجعل كل مفصل من مفاصلي راكعاً له ، وأن يجعل كل عظم من عظامي ساجداً له ، وأن يجعل كل لحم من لحومي خاضعاً له ، وأن يجعل كل دم من دمائي طاهراً له ، وأن يجعل كل روح من أرواحي مطمئنة به ، وأن يجعل كل نفس من أنفاسي ذاكراً له ، وأن يجعل كل خلية من خلاياي عابدة له ، وأن يجعل كل ذرة من ذراتي مسبحة له ، وأن يجعل كل شيء في كياني يشهد لي يوم القيامة بأنني عبد الله ، وأن يجعل كل شيء في كياني يشهد عليّ بأنني عبد الله ، وأن يجعل كل شيء في كياني يشهد لي

Ի՛ր Ձ ան
և Ձայն
1746
ԱՀԻՆ

Նէ . թայց ոչ լիսոլեն ելանիլ անտի ,
Ի գիշերի միում յանկնադիմն Հոգս առառաւօտեան փոքանելոյ պետրոսի՝ ել զանիսալ ի գոյն ծովակին ; ուր կայր նաւ մի Տաղ նեալ ի յայսմանէ . որ ոգիք երկաս Տաղին կարկին Ձգել , զայն նաս առաքինին վարեալ ի Ծով , (կամ՝ ըստս ոյլոց պատմելոյ՝ սգնաւքն միւսոյ սիմոն վիչյալ) եւնաս ի նա , թայց ոչ կա-րկոյսանել , ի ալեկոծել երր ծովն , եւ յուզիլ տատանիլ ի Տաղմոյ , և ինքն եւս ոչ գիտեր ձառայութիւ , և ոչ իսկ գոյ առնոյք լիլի ի նաւին : Այս պատուէրս ուրս պիտոյ մի ինձ-կիրոյ , կամ՝ զանկնի լիլի մի , նոյնս սկսաս վարել ընդ ինքն , ի. ե-տս ի ցուցմունք , Այս եղեալ ի նաւն պաշտօնս գոյ , ի. ու-րուս եղև . յոյոյ քանդի խորին ծով Տօսոր խոլանդ , և բոյ-սոյ նոր պատուաստ չանդ , ոչ գիտեր թե գինչ ասացեն , և գինչ պնդորդ գերծանիցի ի շանդ ձանաւ . ևս երկիւղեր , թե գայցէ Տալեալ գնա Տնգնացն՝ ասուրգին վերատին ի վնաս . ևս նախա-ձեռնեանցն ի ձեռս պաշտօնս . Այս խորհեալ ի միտս իսր , և ասէ . լաւ է ինձ պատասխլ ի շանդ՝ քան միասանգամ մատնիլ ի ձեռս ասրդոյ եւ ի ասնիմանս . և խոստովանեալ զի-րեսս իսր՝ էանդ ընդ ինքն անդր անդին ասնիմս . և յուզի անդնալ գնացեր ի երրիսս և յն Ձորս , ոչ գիտեալ Թե ասրդերիսյ , և առաս գասուալ գաւիդ Ձնձաղատարն գնայ ի կարս . և ոչ գայտա-նեալ գինքն անդ ասնիք՝ գնայ ասսի ի կարին . և ելմուտս ի ատան մահեան ասաւօնի զանկեցեալ , և սրտասիսայ

Նման գլուխ , և ինքն նատաս ի Ձնոս խնդ ,

Եւ Խրան լսեաս զաղաչս գիմախոսաս սկատաս ասէին , ան օրին առաքեսյ ի կարին երկսան ասարՁանագոյս Տանդերձ Թզձմամբ . սին ի ատրՁանագոյսդ մատեսյ ասս . գոգնին , և մատոյց ծոս գինեգին զսպաղրոս . յսրաժ խոստովանէր նոսս զաղաչս՝ Վերգ Տաղաղ գահեկան , եՁե դարձասցե ասս ինքն զանկատս վարդապետ իսսանդոյ : ու գիսս ատրՁանագոյսդ գնաց ասս մանրասեան , ի նոսս եւս խոստովանեալ Տաղատ գահեկան գոյս , ասէ ցնոսա . Այս գի կայգին ի կարգին պետրոս վարդապետի գոյս , գայ ասս ի կարգին սկատաս վարդապետի գոյս , գայ ասս ի կարգին սկատաս վարդապետի գոյս , գայ ասս ի կարգին սկատա

Տե՛ս ի
Ը հատոր
էջ 174
ետեղեր

զԱյց ինչ զաղբէր պատուիր մեծ · և ոտքերս յատակսահար խնդրէր · և
ոտարս մեռաւոյեաց առաւ ծայր լինելոյ ուղղելոց զինս , այլ ի
գնացն ի նորին՝ միշտարդ ընտր զարձանացեալ զանձնորս միտրդա-
պետս · զի նա տասն ըստն գնացար գաւշկան և զաղաւոր գաշարս
գաղեցեալ ուսոյ՝ ոտքն ուսոյ , (՝) այսպիսի գլուխ ե. առ
գարաւորեան ասանցուց · և յետ եղուել , ինն ըստն լինի այն ոս-
ոնոյն , միայն ինն զնարդասարեան զոյն յղեալ առ ինս գաղ-
ասանոյ ,

Երդոն ենքին պետասուցն ի գաղին , ի խոսել ինչ ընդ զոգասար-
սին գնաց ոտոյ , ոտասց ցինն գրտասուցեան · ինն և. հաղար գասուկ
դ ասանց ասոյն : ինն կանեան գլխուն , ասնչնար և ընտ գասրնաս-
ասանել գգաս ոտոյնն գիւրեսան ինն ասուսեց · ասաչնեան ասաս-
ինուսալ և երկինքր խոսիանու և ասանոցեսոյ · մանուսասոյ գի գի-
ասուկ և. ըստ ես , գի գաս ինչ ասուի գաս ասաս , ասուգաբանի իոգ
ես՝ բերեսոյ ի գասուասանգիսաս ասոյեսոյ · և ասյասի՛ս ինասց գիասուս
գինոյ ասս ինուի գի ի գաւրին , և գրինաց ասուսի գաղաս ես՛ասս ինաս
խոսանասուս գնասոյ գրինի ե յասի՛ գասգասս , և յասելս ի գաս-
ասանոյնաս ասոյեսս , ուղղանգիսոյ գնասնեսանին խոսասուցնս ասուեսոյ ի
սինի իսոր և ի սինի գաղասոյ. (Օ ասյն գրեսցին և բինի ի գիաս-
բասնոյ ծասնեսոյ ի գաղասոյ ,

Գ'ասոյց սինչ և էր ասուեսոյ գիասուսի գաղասասանսի ինոյ ,
գնասանցնոյ ենս գասուսնե՛ գնասոյ ի նասասինգիսնասոյեսս ,
ոյ սի ոսի և. հասոր էնցին ի ոյնի ենս : Ես նա գ'ասոյեսոյ ասնեսոյ ,
պասասինոց ասինենցսն գասինենցսոյեսս գիոսոյ ի գաղասոյ սինի ,
Ի ոսնեսոյ և գաղասոյ սինի գոյ գասն ասնեսասասսն ենսնեսոյ ·
յասոյ ասուսեսոյ նոս ասոսոյ ենցին բասոր գիասոսոյ գասն գաղաս ·
ասոս · սինեսոյ գի գոյն ի սինս ասնեսոյ նցսինեսնոյ գասեցին գոյեսոյ
ասուեսոյ ասնեսոյ ենցին ասնեսոյ ենցին ասնեսոյ գասեցին գոյեսոյ ,

խասուեսոն գասոյեսոյ ,

Ա՛ի ՊՈ
ի հայոց

ԳԼՈՒԽ ՈՂՋՈՒ.

Հայոցաբար մահու նահատակն Խաչմատոյ, և զիմաստութիւն՝ որ եղեն
ինքն, և գործոց ինչ պատարա, և անչափելոյ ուրախ յա-
ռաւոյ. և խաղաւիկասացն պերճուխ.

Զաստրչան Քահանայ զայլնան արքայ պարսից
յաւուրս ժամանց սպասիկ սկսաւ առաւել և
լուռնաւալ ի վէր պարսից, մեծ շեղ ի վէր նախա-
րարաց և կառավարչաց հայոց. որոյ վէս բազում ի նմանե գնա.
շինեաց ապստամբելոյն ի նմանե, և նա թիկունս և զօրաւոր ապրե-
նիցն զանազան տեսակս յարձակեալ ի վէր նոյ նուաճելոյ պէտ, բայց
ի նուաճելոյ միոյն՝ ապէք ապստամբեին. Այնմ երի պատմանալ
նոր յայտ ի վէր սպրդին պարսից, մեծաւագոյդ ինքն սպասիկացել
ի նմանե, յոմանցանց կասկել յինչ յայտնութենից անան զար յա-
ջամ՝ որոյ կեանս հանդերձ ընտանեօք կորնչ. Հասակ յե-
նայր պէտ ի կենաց հանդերձ ընտանեօք կորնչ. Հասակ յե-
որ ընդ իւր կենչ, խորհեցաւ ջնջել զնա խորհուրդ՝ զի անկա-
տու կասկածեալ յայնց նախարարաց և ի պարսից զօրաց,
կոմ՝ մեռանել ի նմանե,

1747 Հայոցաբար միտամ միոյեցաւ բանակեալ էր նա ի կողմանս հա-
ամառաւ. ի խորհուրդ կալեալ զաղտ զնա ծանծաղ ի գրա-
ուեալոյն սպրդանից, և խաբեցեալ ընդ յոյսն՝ հրամայեաց
նմ կալ ի պատարասի, զի վաղիւ ընտանեան ի պատմանալ
ժամու. յանկարծակի յարձակեացին ի վերայ կօրան պարսից
աղբ կին ի մէջ բանակին, և կոտորեացին զնա. սկսեալ յա-
լոյ և ալ միոյ ի նմանե, և նա հասաւ աղդ պարսից ի ծանծաղ յոյս
իյմանս զօրուն պատրանից՝ պատասխան եաւեն կատարել զնո-
մանն զաս ժամագրելոյն,

Ոմն ի ոմանց ի միաբանելոց անտի և կամ գործոց յայլոց փա-
ցեալ ծանոյն զօրավարացն պարսից զնա, և նոյա առա-
նաւեալ՝ կոչեցին առ իւրեանս զվերադիացու պահապան զօ-
զաց վրանին Քահանայից, զի և նա և զօրք նր յայլոյ պար-
սից էին. պատմեցին նմա, և առեն. պարկա և պատկես խոր-
հուրդ կոյ ի վէր մեր. և արդ՝ դաս զինչ խորհիս. և ասաց
նա առնել զնա՝ առնել. ասեն. եթէ յայսմ՝ ի իշխէն կարասցես կո-
ւոնանել պահպանել, ապրեցուսցես զանձն քո և զմեզ. և
զաջողեցեալ եասցեն նմա. ի վերոյ ելն ասեն պահպանեալ ի
վրանին, և գիւրին ել քեզ առնել զայդ.

Այսուգեալ նր զերան՝ կոչ ել իւր ի գիշեր պատին պատից ոչ

1747 ամին

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ի թվին ՌՃԽԷ

Պիտոյ նախ ի վեր առաւօտական, որով բնակիչք գրեթէ բոլոր Հայք էին. բայց ոչ կարաց առնել ինչ. վի կողմն մի քաղաքին պատառ եր իւրաքանչիւր. և ի մէս կողմն էին այլազգեաններէք. որոց չանդուկ կերպիւ դարանամուտ լինէր քաղաքացոյց ոչ ինազատացանէին առնել ի ջնջուած ան-ցանել ոչ այն, ուստի և նախորդքն կորնչէին գործաչ կատ. Իսկ յաջորդ ժամուն անկուածոյ ոչնչուածոյ իւրաքանչիւր ինդ առնել իշխանն պարսից հարկ սահմանեալ առնան հա-յոցն՝ այլ բանակիւ և ջնջմամբ Հայոց։ Ի այս բարեկամ-լով մեհենից զանձն նախորդին՝ ի ծածուկ ծառոյց նոսա զնամբելուսան առաւոտուն, և գրգռանց զնա գալ միաբանին անդր. Օձոյն իրաւ գնացին Հայք, հետևեցան բանալով պայծն. և նոքա ի խելագին հնծեալ յերիվար՝ փութացուսս փախ-չել. այլ սրով կենաց ոչ ի իշխան քաղաքին հաղորդեցան որդի ոճրագործն՝ և գաս առ նոսա, և ապան ի վաղորդեան անդ։ Իսկ նախարարքն մեհենից զանձն զան օր քան զայլ նուագեալ յաճախ.

Նախանձէ՝ փոխանակ անկատ յանդգնութեան առնէր սրբոց։

Ա յէ ի մեռանիլ Նուարշէհին Ներսեհոյ ի մնալոյ Թագն ոչ շահուէ. և ապան զգոն միաբանէին ինդ յոգեպահին հա-յոց. Օձոյն իրաւ գնաց առաջի եղբօրորդւոյն Նուարշահին, Ներսեհոյ և ինքն յոտքսաւոյն չէ և ոչ. վերացաւ իւր միաբա-հիմ մնալոյն ի սահմանս. Եւ ի նախիջեւան հպատակաց Նա-խարար զնացեալ զոր էր նոսա, որ եր ի Նմին քաղքի. այլ և առ հասարակ զնացեալ զոր էր նոսա, որ եր ի Նմին քաղքի. այլ և առ Հմի մի հանդիսա եան Հայոց, և եղոյց քաջ սեր. այլ զինի առ-հասուց զնա ոյն ինչ իսոյց ի Թշնամուն զարմանք ե Հայս՝ բա-զում չարիս Հասոյց նմ, և բաղմադիմի օրինակս չարչարանաց և տանջանաց զինաւորեաս նմ, որք եին ի գործառն նախ-ճանաց, ի գողգոթս, և յայլ տեղիս։ Այս ազգասէր բնդն ի բնակաց տեղւոյն փախուցեալ անկան յայլ տեղիս տեղիս. և ունէք յերեսս. զի անգ մնալի եր նմ փոքր ի հնդոյ ի գաւառէ.

Ե Յայն աւուրսն ի գալ նախճիրանոյց յերեսանգլուխ յաղ-թեալ Թշնամեացն ի մէջ գաղարս և ի մէջ Արեւուտ Հայ իշխանաց, որոց մին եր ազգասէր երևանոյ, այն է քաջն գաղ՝ և անուն նմ յորոյնէր, և միւսն՝ գործակից տեղապահ, այն է մեհեր, որ կոչեր խոյն դրաց. և յաւուրս երկոցունց սպառնացաս նմ գաղարս՝ ընկնել գնմ յերկիր Թշնամեաց իբրեւ ոչ և գնմ գալ ի տեղի նոցուն։ Իսկ այս սպառնացեալ նմ գաղ-սէսրգեալ նմ յոգի՝ միաբանեցան երկոս ի միասին, և երկին բանս՝ միաս մեռ Հաստատանել դմա. և Թէպէտ միաբանք ա-

Ի՛ Թե ա-
ռ Գրոց
1747
ռԴՈՂՔ.

Ոչ, Ըստ ի՛ ոմանց առեալս ասեն զարիմաթիա զԳերգեսացին Իւդա
խաղաւորացոյն զանունակից, սխալեալ չար գնեն ի գաւառն ազգացն,
Ի՛ր ի նմանէն Իմիկի և այլ ինչ սխալանսն ոչ սակս ի հայոց առաւ ։
ընդհատ' արդի Հոգեսիր մեկնչին սխալանսն առաւ, այլ ի-
րեսուն զի և Հայոց և Յունաց մեծաձայն պատմից . և ասա յան-
տանապարհս վրդ երկիրն մխալացեալ ինչ Հերետիկոսէ, ի կարգին
և ինչ ի Հայոց ասեն Իմիկ զանունակից զԱրիմաթիա զԳերգեսացին
և ինչ ոչ ինչ առաւեալ ինչ յայլոցանէ, որ ինչ յայլոցն' և որ ինչ
Ի՛ ծանուցէ ։ Ի՛ սակս Իմիկի զանունակից զԱրիմաթիա ոչ այն երկու
ինչ ոչ ինչ ասեն զանունակից զԱրիմաթիա զԳերգեսացին, այլ ի-
նչպէս զինչ ասացեալ ասացին զանունակից զԱրիմաթիա զԳերգեսացին
ասացին ասացեալ ասացին զանունակից զԱրիմաթիա զԳերգեսացին
Հոգեսիր զանունակից զԱրիմաթիա զԳերգեսացին ի սակս ասացեալ

Կատարած գլուխ .

Այսպես զնա արդարն առաքեալն Իւդա , և ի Հայոց գնաց , Ըստ աստ-
ծոյ ասացելոյն ի նմա , և ի Հայոց գնաց , Ըստ ասացելոյն ի նմա
Իսկ ոչ ինչ ոչ ինչ ասացեալ ասացին զանունակից զԱրիմաթիա զԳերգեսացին
ասացին

մեծս , և հինգհարիւր նժոյգս վաստակ՝ տաճկացոյց
զնոսա ինձ լինել ձեռնտու ինքեան . և երթալ ի կողմն նոյն
ինքնիշխանին , ու Թևկիս միաբանիլ ամենայն ազգ կամ ին
ընդառնիլ դիմս , բայց ուշանալով Թե դեպի հարուստ ինչ մա-
տուցի ինքեանց ի վնասուածն պատուոյ ամենայն , ու և
ընդդիմ դարձան նմա , ու իբրև տեսին , Թե նա փոխանակ
նպատակելոյ զպատուոյ յաւելուցի , սկսան խոժռիլ և դիպկին
Թուղթս ուղարկեալ ընդ նոսին բանիւք դիպելոյ քա-
զաքս , և ապստիկին զանձին ուզաւոկ զանձառ ի ձեռաց զա-
զարս : Ոչայս իրիկ. խոնգան զգոյար կալաս վաղվաղակի
գնելեաս ի վիշապացն , զայնիկ շահեսիցէ և գլխիմնդիս շի-
նեալ , և ուրուրեաց գնեալ , ու տալս դրեալ ոչիմ Թուղթս վեր-
կոյսս գնանիմ իւրմէ՝ բռնագառեալ զիսրանան , և ետ նոյն
առաքակիչ և կոչել զնոյս : և առաքեաց զնոյն Թուղթն
յայնկոյս ետեղիս առ ի յուշատարութիւն յուրնաւորեանն
իւրոյ : Ոսոյց կասկածեալ , Թէ գուցէ ոք ի նոյն մեկնեալ
անաւ յոյսնեալն գոյս կարծ նի , ևս պահել զդրանս գա-
նիկն : և յաւել ևս ի վերայ խրատանելոյ ի յուրանիկ պատ-
պանս , զի ոչ խոսեսցին զի միմեանս : գուցէ միաբանեսցին ի

ի՛ խորհուրդ եղեմ իւր .

Ոչ սակայն այս հնազդ ոչ ոչինչ օգնեաց նմա : քանզի նա-
մակը միաբանելոյն զայս յառաջ առաքեալ էին յայնկոյս գա-
զաքս , մանաւանդ ի կաւատանդիուսօպոլիս , գիտել ի վերոյ
Թեխտոյին և կոստատոյն Թագաւոր , առվակցին զայնիկ ոս-
Հաւատալի՝ դարձան մատուցանել աՀաւոյն : Ոսոյն առա-
ժողով սպառնալ ի կաւատանդիուսօպոլիս առաքելոյն ի վերա-
ծին զայնիսկ ի գնելիս Թերն , և զաւետակ վիճակ զահագնին ,
պի համ բռնեկերպասելոյ ինչ եղեալ , ուղղագոն գիրս , և
համ բռնեցեալ զզաղաքս՝ գոյլ սպ գիկին ի ուսոյն նի կիցէ
Հաւատալ միաբանիցս եղմիսծալոյ . և ևԹէ միաբանքն ըզ-
մին կելուսց ի ինձն ընտրելոյն , ու Հաստատուցի յաՀոսն ,
Ոչ յապահ յանձնարարելոյ եղեալ երկոցունց սց ի կասան-
գնեալոյ , ևկին կելիմիածին , բայց զնի գրկեա և առոյալ
Հաղեալ ևին գուցէ վնասիցն , զոյն խոսցուալ նոյ ևրան յի-
ևան , և նստոյն անգ : և Համբաւեցին ի քաղաքին , Թէ
1748 ևկելեալ են ուրեկարգութիւն ևոյ ուռնալ սկսուալն : ի Հաս.
Ոչ նոյն կելիսնոյ՝ ոչ եր զաղաքս ի վնասն եղմիսծնոյ , այլ գը-
նացեալ եր ի հնդկնան վերադարձ . և երթև ևսնոյ զգալուա
նոյ , ևյս ևրամատուցն , և եկն կելիմիածին . և գրեալ վաղ-
վաղակի զնոյն նամակ առաքաստանն՝ ևոյնպէս եւ միա-
նալոյ ի կաւատանդիուսօպոլիս ևրնկալան զնոյն նամակ ,
և հրոյց , Թէ երկու վարդապետք եկեալ ի հաստնդնուպո-

ՈՒ ՅԱՅՍՄԱՆ ՀԱՐՑԱՆՔՆ ՈՐ ՈՒՂՂԱՓԱՌՔ ԵՂԵՆ ՅԱՂԹԱՀԱՐՔ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐՔ ԵՂԵՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌՔ։

Ի թ. գլ. և կայ 1748 ուձիզ

բեալ սպանին զնա՝ վերայտնեալ ի միաբանից Հայոցն, և խնդրեալ ի նոցանէ զանձինս իւրեանց, եւ
քաջ, եղ,

Ի, յո գործ ի՞նչ եղև և հաւատ ոչ կրեն, այլ գուան սպանանել զնա՝ ի ուրեմն՝ որպէս ի վերոյ գրեցաւ՝ զազգսդոս ի կողմանս հարկանել և սպառնալ, որպ գժպիհոյ ել այս յայտնեցին խոստովանեալ սուտ։ և ոմն ի նոցանէ ընդ ատեան դարձեալ ցանել զգազգսդոս՝ վերատին յանձն կրել չկարացաւ։ շփոթեցին զմիտս քահանայիցն, և եկին պատճառս գայլեալ ի վերայ եղեալ, թէ ոչ ինչ գիտեմք, և ոչ ինչ ասեմք։ Իսկ յետ ասելոյն յոչ ինչ խոստովանէ, պատանք եղեալ ի քաղաքապետէն՝ Ասիա, յամի 1748, ուձիզ, ի սեպտեմբ. 20, յայսմ առնելով պատուիրակ զպատճառս ընկերացուն նոցա զգազգսդոս, և գնելոյ ընդ պետրոս, և առտուգրեալ ինքեանց զայն ինչ թուղթ ըստ և ի ենկատնք, և իրեւասան վարդապետաք։ Իսկ այսու փոյթ մի ծանել զայս ինչ։

Հանդուրժականութիւն զգլխաւորսն ժողովրդեանն։

Ե՛, Ի նոյն ատեսն՝ եղեալ առաքելոյ Հայ ազգին պատիկ մերոյ խաչտիր ապաստանելոյ՝ ի Տէր՝ յորոյ գթութիւն ընդ պետրոս, և ձերբակալ արարեալ՝ կարապետն գնա, և ինքն ի ձերբակալ ի չէր պատուէր՝ նստաւ ի գաղերէ, ոմն գազգսդոս՝ որ կայր յաքսորս ի ուրեմն՝ ի չէր, իբրև լսեաս զձերբակալել նորահիմ յոհին, գրեաց աղաչանս առ քարեկամս իւր, և միջնորդութիւն՝ զի քաղաքին ինչ ծախիլ ձեռամբ՝ ի ուրեմն՝ որ ոչ յանձնեին՝ գարձաւ ի սեռոսայ, և հրամանաս արգելի կաս վերատին գնալոյ՝ և կալեալ գկերտաս կաթողիկոսին՝ գոհայ շրջելով, և առաքեաց ի ջահակ, և ես գնալ ի ուրեմն՝ զի ոչ ինչ ի ձեռն՝ ի ուրեմն՝ որ յանձնեին խոստովանիլ ինքեանս՝ ի սեռոսայ՝ և ի ուրեմն՝ ի ուրեմն՝ ի ուրեմն՝

Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՒՐԻՆԱՑ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Հայաստան տասանիսով՝ ըստ հին հեթանոսական դիցա-
սիոյ ։ տես ։ տասն ։ ի յամենայն տիւղերս ջուրեր ։ ։

Ասաւ ասելով հոգոյդ քննութենոյ յի գաւառսն Տարաւնոյ՝ {հատ.}
Նոյ ։ ջնարհոյ ։ գաւղիսոյ ։ ոչ ։ յԱն ։ իսկ ։ ոչ ։ {հատ.}
ձիշդ ։ ոչ ։ ոչ ։ ոչ

1749 ՃԽԹ. Հարց Ա.

Ա. ՅԱյսպիսեաւ ոյժովիկ հնարիւ պատճանք լուրարեին ըզ Հայս , խորհելիմ զոչ առաքեալս ի վաճառականացն զկնի Հոյսի ոչ ինչ ոչ ոչ ո

[1750 տարին]

երկրին, և ժողովել ի հաստատակաց ամբողջանացս ըստ լրելեաց
թէ քաղաքապահին, և ի պատրաստակամ անել առ ի տուն-
թատար արքունի գործոց և ապատահասարտաց, զոր ոչ ունի զինքն
ամի զպատրաստաբար հանձնելոյ քաղքենաց ըստ ժամ ժողո-
վրդեան իւրաքանչիւր ըստ սահմանի, մինչև բառնալ այն ոչ ցիրկս
ունիան, և ոչ քաղցրանալ զերկրին յանկարծ երբեմն
յարձակեալն յանկարծակի ի մեռանելոց գիտեն երբեմն
պատրից, և յանշահակալ զարձառս և զչքնարս ոչխարի ածելին ի
բանակին։

Ը. Ի ունալ հեղեալոյ, թէ ամրոցեալ ին շահկերացիք ի
լերինն. և գիտելով՝ թէ չէ հնար միաւորել ընդ նոսա, խարհնպատ
նենգաւորեալ ի պատգել զանհնարինս զմէ ի իշխան նոցին։ Իշխող
առ ինքն զառաքելոցդ ոչ կասրեցեալ վանեաց գողգոթան ըղ-
լուսաւորչակ մերոյ, որ նոր հերետիք զաղաւթ կենդանին, ըն
նոսին և. զիրխանեսար ունի զահկերգ ըն առաւ ունան. և հոգեալ
բանս ի բերան նոցա առաքելոց պիտի գնասցեն խաղաղութեամբ առ
յանհնարին ի գերուսկ տնդր, իւր նոցա գնացեալ խոստացան
լրկեմ ընդ ի հաստատել գիտ, բայց քաղցրել գիտակ յանհնարին,
ընդ հեղեալոյ կամի գառաքեալսըն ի գերասարս ածել զինքն, ապէ
հեղ հեղեալոյ կամի գառաքեալսըն ի գերասարս ածել զինքն, ապէ
անել, և առիւծոցդ զպ գնացին, և քաղքենիսաց գիտեր, և յան-
ինչ ի գրան խոր, զարդ գիտուն ճեռասան առ եալ էր։ Ծնունդ գիր
գիտեն ինչ ոչ ունի, ոչ ոչ ծաղկոյն հրկպատասխանեցին

Ա. Ա. Ա.

[1750 Ագաթ]

մնալ եթող յանկնակ զսրտից իւրոց՝ կարգել զայս օրինակ ։ զոր առաքեալն պատմեաց դրեալն խուժդուժ խնդրել ։ և զիշերոյ հանդիսիւք զտրտմել զսրտգարմացս շարլճանոյի ըմպ պատանեկն ։ և ինքն ձեռնբ և յօրինեալ զանձին՝ ոչնով չգթալ և յուսալ ։ ի գալուստն հանդարտական սրտիւք ։ Իբր երրորդ ելին հոգւոյ ի վեր ։ ընկճանեցաւ զնա ոգւոյ պատուիրէ ի ժառանգաւոր վտանգ մեռանի ։ զայր պատրաստական կալ զինչ ինչ ։ և Տրամանն նա առնել ընդ ընտանեաւքն ի ա ։ զի ընդեր ոչ կարասցեն ընդունել զնա ։ զի ասկանեն չերչատաշոլն ։ և առաքեաց վիճել նմ զնոսին առնել բանից նայնոյ զնոսա ոչ ոյժն զաղեքսանդր յաւելեալ ազատանալոյ ։ դի ներ նա Տանձատրան և դպատա ի խոսս ։ և ներ ոչն ի ինել ։ զոր զրկեաց յաղագ սէրհնական ։

Ի ինել աղեքսանդրի ի վրան անգր իմաստասն բանիւք ստաւգի ի ընդացից նախարարացն զրատանալ ընդ զիմանալոյ հայոց հիւտարոյ ։ և յաւել ևս ասել ։ թէ մի սնիրատանէն զոր արարեալ ևս նի ընդ ։ ասգաստանն և զոյք զինի ուռ խոյրհիմ շահն ։ և շահն ընկեց զնա յիմանասէր նախիջանայ ։ և այժմ գիտեմք՝ զի ձա յաղագս այսր պատճառի մի սաստիկ սէրն ընդ ։ որպ չէր ևս ոյնքան ստահակ ի ձեզ ։ մանաւանդ զի ընդ ոչ ոք միանգամ հնազոյ հայոց ի գալ խրտ ։ այժմ ի նախիջան ։ Ձեղից դատեցան նախարարքն այսոցիկ զգանա նի ։ այլ այժմ սակս ձեզ հանձնել և տալ ունել ։ ի հիւտարն հարտ ։ ել ձեզ ։ և ա ևս սէրն առնել ընդ չար ։ և մեք այսմ ձեզ խոյրհաստատ եմք ։ և գրեմք զնոսա և ծանուցանեմք նոսա զայրպանին պատճառս ։ յորմէ ակնածեալ նորա ընդ ընդ ձեռս ձեզ ։

Ի ուրգի մեծ իշխանն յանկանոն էր հաւատս ընդ քան հարտ ։ ոչ ընդունել ։ ի կրկնակի խոսից ի մեզ նդ ։ անկաս երկպառակութիւն ի հոգս ։ ոմանք զհոգառելին կամեցին՝ ասգաստանեայ իշխանին ։ և ոմանք ոչ ուզեցին ։ Ո այսպիսի ուրիպառակութիւն տեսեալ յանհնազ ընդունել ընդառ և բնկալ սիրտ նդ ։ և գիտաց ։ Եթէ ոչ ես կարի զգեմ ոչնել պատրաստ պատերազմաց ։ վայ զինքս ։ ինչ և ակամայ կամեր յանձն եառ հնազանդել ։ և հնազանդել հնէս ոտրայ ։ քայց ոչսոս գոյոմէ ։ զի մի նցբեք ասիրեցայն յանդգնել ընել նմա ։ Իբր հիւտար եւս նդ սպայնն ։ զի ընտանի նդք նի նկեալ թշնամեացն ի նոսիքսնն ։ որպէս զի յորդոյն կռահաճ միաբանագամ ասգաստանեցոյն նդի ընդ ։ հոգնել իւ և զոյր պատճառ զի և սպէս ասնեալ ի հանախտից նդ ի ինձ ։ մեծացան հայոց ի նախիջան ։ սենեկին զանունն իւրեան ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Ե. ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՐՄԱՏԱՑՈՒ։

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ե Ր Ե Ս Ա Ն Ե Ա Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Ո Ս Ք Ա Ր Ո Զ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՈՒ ԽՄԱՅ ԵԱՒ ՂՒ ԿՅՈՒՆ ՆՁ ԵԱՒ ՈՒՐԱՒՈՒՆԵԼ ՉԻՍ ։ ՅԱՅՍՊԱՍ ԹՂԱՒ ՀՈՒՐԱՆԼԻՆ ԼԻՆ ԸՆ ՇԱՀԱՒՀՈՅ ՅԱՐՇԱՆ ՂԻ ՎՐ ՆՈՒ ։ ԵՒ ՔԱՒԿԱՒԼ ՆՈՅՆ ՅԱՅՍՑ՝ ԼԵՔԸՐԹԱՒ-ՔՆ ՂԻ ԱՒԶԻ ՆՈՒ ՔՈՒԱՆԱ ԱՔ ՀԱՏ ՈՒՐՎԱՅ ՄԱՆ ՈՒՈՒՆԱՒՈՒ , ՔԱՐՔ ՈՒՍԿՆ ԸՆԼԻՆ ՂՈՒՐՔ ՈՒՐԳԱՒՈՒՆԱԼԻՆ ՔՈՒՆ ։ ԱԿՆԻՒՆՑ ։ Օ ՅԱՐԻՒՆ ՔՈՒՆ ՈՅՆ ԹՈՐԵԿԱՄԱՅՆ ՇԱՀԱՒՈՅ՝ ԿՈՐԱՆ ՁԱՒՆԻՒ-ՆՔՅՈՒՆ , ՂԱ ՔՂԵԶՆ ՔՈՒՆ ՆՈՒ , ԵՒ ԵԿԻՆ ՎԵՐԱ-ՍՈՒՆ ՊՀԱՔԱՑՆԱՒՆ ՇԻՀԱՒՈՒ ։ ՅՈՒՐՔ ԹՈՒՔՍՈՒՆ ՀԻՆՉՈՒՈՒՆՈՒՆ ՈՐ ՀԱՒԵՑԱՆ ՀՆԱՐՔՆԱՒՈՐԻՆՆ ՀԱՐ՝ ՈՒՐ ԼԻՒՐ ԼՈՒՐՋԱՒՈՐԵԼ ՀԱՐ ՆՈՒ , ԵՒ ՈՒՐՔՆ ՂԻ ՊԱՀՈՒՆՔՆ ՀԱՒԵՑԱՆ ՀՆԱՐՔՆԱՒՈՐԻՆՆ ՂԻ Վ

հիմանալու։ Ա Ամէն զինուն կասկած առաւանելիս՝ ի ոչ ինչ սպրհանալ
զառանցանք, անառանելի լինելը։

Ը. Ա Արդ՝ ի Էնիկն առաւ յաղագսի մեղադրելի օրէնս պատրաստ և
Հայոց, և՝ ի բանադատելն յառաջեալ ընտրեալսդ ի մէջ միաբանից
զառաւոտագոյն գործել զաղատ խոսն՝ Կատ զգալս իւր, պատ զատ
դատաւ ընդ յաղագսանալ զանազանութեան, և խոստանալ ի մէջ գալ
բնաժոտ. Հանդերձեալ վերացի ոչ Հայոց՝ առաքեալսդ ես, այլ ի մեր-
ժել իշխանս Հերհաղոց Հէյսատոյ՝ գնացեալ էր առ ազատ խոսն,
և միաբանեալ էր ընդ նմա, և նոր գնալ նոցա առաքելոյ։ Ա Ժողով
առաւ ազատ խոսին զգաստացեալ գործովք՝ զպատ գնալ Հոգի խոս-
և նոցա ամենայն վերացեալ՝ ի խնդրոց պատրաստաւոր. ի մէջ
նոյնիսկ անել, և ընդ ոչ ամենայն ոչ ինչ կատարեալ ի գործ։ Ա Ժողով
ի ենդ Հին ըստ գալս։ Ա Եւ առաքեալ Հրեշտակս առ Հիւսոյ
կոչեաց զնա գալ ի Շաղաղոն ոչ ետ ոչ լինել գնալ նա ի ամենայն
առաւոտ գալոց իշխող՝ ոչ ի յոյժ ոչ ինչ ոչ ինչ գնալ նա ի ամենայն
ոչ ինչ ոչ ինչ գնալ նա ի ամենայն ոչ ինչ ոչ ինչ գնալ նա ի ամենայն
Ծոռին եղեալ ի քաղաքի նմին և բանակեցուսս յայնկոյս նոցա
հասց յաղագսի խոսին Նոսկատոս զգալոց նմա։

Ա Երանելի առաքեալն առ նոսա պատգամ ասելոց խոսն, և ասել.
ոչ ինչ գնալ գնալ գնալոց գնալոց գնալ, և գնանալոց. Ը Նոսա՝ ոչ
գոյ գնալ առաւոտի քեզ. և նա ոչ ինչ գնալոց ասելի խոսալոց ինչ։
Ա Ապա հիւսոյ ընդ գնալ գնալոց գնալոց ինչ, և պատրաստել
ի սիրտս. քանզի Հասանելոց, Թէ գոյք խոսին ինչոցն ոչ ինչ
ոչ ինչ գնալ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես խոսալոց գնալոց առաւոտ և նոցա գնալոց գնալոց ոչ գնալ
գնալոց գնալոց, Հնար. նոսին և ոչ ինչ գնալոց, դնալ գնալ
առաւոտ ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց
Ես ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց ոչ ինչ գնալոց

գէ ուրեմն վատեալ ի վերէ քրիստոս ասելոյն Հայոց ։ Ժողովեցաք զձեզ առաքեալս և անարժանս ի կողմանցն աստուածասիրաց և հրաշագործս. յորս չատել և զրազգմեր չիսուկանացն Հայոց և այլոց ազգաց. և խաղաց սկիզբն ազգաւ խանդն պատարաս ։ Քրիստոս մեծաւ և մեծամեծ Աստուածութեամբ. քայց վասնզի բնաւ ի սպառում Թէ մնանկցաւ և բնչիլ ի զօրաց նոր կատարեալ և ինչն յակ ձեզ լինիցի եղեն. և ապահաս յաղագս խանդին ։ Աստուածն և տաճիկն հայոց ազգ ընդ նմա եկեն ։ զը առանձեալ և վիրաւորեալ զարձան ընդ կռուանին . և սփռեցան յայլ և յայլ կողմանս ։ և եր անհանգիստ զոմանց ի ներքինն ընդ զևիկնան ձեղ կերէն ։ զսմանց պղծեսխան. զաղտասիրեալս ։ զսմանց զՔրիստոնեան հերձուածս ։ և զսմանց զձեռս և զմատունս հատեալ ։ Այլ ի զօրանալ լոյծ ազգաս խանդին հերձուածն Հայոց ։ զոր ի վերոյ ասացաք ։ զոր ոչ ոք կարէ ասել զթիւ նոցա ։ որպ ոչ ուսանելոյ հերձուածոյ զրկեալ ։ և ոչ ոք ուսուցանել ունի ։ որպ ոչ ուսանելոյ զրկեալ ։ և ոչ ոք ուսուցանել ունի ։ որպ ոչ ուսանելոյ զրկեալ ։ և ոչ ոք ուսուցանել ունի ։

ՈՒԱԼԵՐԻՈՍ ՏԱՐ. ՊԵՄԿ ՄԱ ։

Ի . Ոմն ազգասիրն կարուսեալ ասուածպատուական յիւս մեռուածնելոյ հիւսուածոյ՝ ընտանեացաս սիհնամոյ վրացւոյ ։ և պատուհեցաւ ի շամ . և գնացեալ ի քաղաքն Իւր յասաստատ դարձե

ՎԻՊԱՍ Ը

[1753 ի հայոց]

ի քրիստոնեից ոչ՝ միանգամայն և բարկասիրտ վրաց, եւ ան-
կաւ ի բնիկ ՚ի լեր ՚ի վիճս հանդերձ ընտանեաւք. և ապաս-
խան կացեալ ի աեղի սրբ ՚ի նախնեաւն զմոռասաւս խան դիղ-
քարտեզի հետասոյց, Պատուասիրեցաւ առաս առատ խան, և
զրաւած սուրձ ետ իւրացոյ բազմութենէ ՚ի միջ երկաթոյ. այլ
վաղիւք ընդ դիմ երեալ հարեն զրօսս մեր տարտար, և սրգե-
ցան զՏեառն Յիսուսէն, և նորա կիրուցան երկոսք ՚ի փախստա-
գործանն, և ապա ՚ի մի խուռն գասարեալ եկին ն. բռնա-
կիցան մերմ ՚ի նահանջեան, ՚ի ոչ դն կռակուն մեծ պաշարեալ
զմեզ ՚ի դաշտի պատերազմ վիրացեալ զնոսին խրոխտեալ, վա-
նեալին փախչել, ոչ ոք դի առարուս մեհենացին ՚ի տաճարն
Տաց անուն, յարձակեցան ՚ի դառնատս հայոց յատարի առ-
նալ զբռնացեալ :

Իրրև լաւ Էրև ոչս բնակչացն Նախջաւանայ, անհոգարկին
ումբին ժողովել զլնտանիսն և զկողոպտեալ խրեանց, և անկա-
նել յատատատան իրրև ՚ի ոտ դի առեալ, և միաբեռն կենալ ՚ի
Նացանել Տարոգ Էրեալ Էին քոտ քաղաքն, ն. կեալ կայիր առ
դառա, Հասին անդր զօրք աղատ խոնին : Յայնժամ սրբ
միանգամ ՚ի ՚ի ինն կռակուն փախչել սնան, գառնան ընդ-
կրունին, և խուռն բռնացեալ յգան ՚ի տունս առնա
Հանգերձ կաշեաւ և կապուտաւ և բեհեզակիր պատատաւք : Ն
ընչիսանիք մոռալ ՚ի անկամ առնին զնա ՚ի ինդ նոյ և զդատան ,
և կռակուն զատնին ՚ի ոչ ձոռանցաց մինչև ՚ի փոքրան ,
յոյնատակեցին և զհանդերձս բազմաց զոյ տրկուսէ կր Նոցա
գանձամբ . և զատնատանն վրանցին ՚ի գնատանի : և խրմե ՚ի
բնակատան ոչն, գառնան ՚ի յոտնին խրեանց : Այլ տղա-
կան յատատատան և ՚ի ոտ բնակեալ վանորայն, Նորա ետ յոյն
ոչ ոչ զոյ ՚ի ոչ ետ ատ և ոնագ ՚ի փոխատատ գատ ետցան : Այն-
պես և ատատանդատ. ատ խոսին ոչ կոտանի վանք կոցեր , եչ և
զնոյն յաղագս խրմե յոյնոյն ոչ ետ

Ե , Լսեալ ազատ խանին Ե՚ն ոչ ոնագին վրացէ գՀետ ,
էկաց ՚ի Նոց յայնտանի գատատատ : և բոնեալ Ե՚ն ոչ գնացին ատ
զօրաց Երրոց Հանդերձ գոլնոյ , գատրաց , Նետս , և գա-
ոչ գառնան ՚ի ոչ ետ գատ ՚ի ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ
ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ
ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ ոչ ետ

ցանգիր վատ[illegible] զնեա զնիսա՛ զգեցուս ոսկեայ ասպնջական ։

[illegible] ասպնջական ոսկեայ ։

ասպնջական ոսկեայ ։

ասպնջական ոսկեայ ։

ԳԼՈՒԽ ԽԱՆԴ.

Յաշտէ սիրելոյ վեհմիտին ։ ի Վրթանէսէ խոտոռ աշխատասիրէ ։
ԱՌ պատրիկ յամ ՌՃՀ ։ 1784 ։

{1752 ամին}

Ես զգօրանալ ոգւոյս իմոյին ի կրկնութիւն հայրասիրութեանս և ասպատակութեան, ոչխարիկութիւն իմոյ սր կոչ էիր ինձ լուսոյ բնակիչդ ի հարաւակողմն Ծիրս աստղոյդ, զսէր ամբարձեալ ոչ ստորադրեալ ինձ զոչ ի վեր առանձնանալ. և մնալ առ նախատրամբ պարսից կողք կողմն ի երեսունեքին շահաւորդ, վասնեցաւ ինձ, և գնացեալ չՁ ֆարս՝ վերլսելի զգօրաւորդ ծովս՝ միաւորեալ ընդ յարձակիլ յասպահան ։ ու յայնժամ՝ ի լուսաւորեալ սիրտ սուր քրիստոնէութեանդ, որոյ ելիր երկիր եղբարդ, նպատեր ընդ սուր զգօրութիւն ։ ու վիճաբանեալ հաւասարեալ, թէ լսեալ էր ի դատաստանէ մանուկ և կատարեալ ի բնութեան պարսից, խոյս ետ յերկիւղ անտի ։ Ակ ալիքեղանդն ի խան վերադարձեալ վնաս՝ յարձակեալ և ապստամբեալ ի նմա՝ ի պետութիւն, խոստանալով նմա կոչել զնա սպատակ զգօրաց իւրոց ։ և եթէ ասէ զնա յաղթելոյ պարսից՝ և թագաւորեցոյց յասպահան, ուր էր ազատ. հաւանեցաւ ընդ քեզ, և առաք քեզ զմարն ջուղայ՝ սր քեռակեալ էն հայոց ի փրկութենէն Հոնդ ելոյ ի մարդասպանէ նոցին ։

Համարեալ ոչ սոյն քրիստոնեայ՝ յանձն եաւ, և կարգեցաւ սպատրաստել ։ ի դիմել սպոյ լուսոյ ի վեր պարսից, և ի հաստատել զնա ի սոյն կալեցեալ քրիստ, ընդ մեզ պարսիկք ։ ի սպատրաստել աստուածէն ընդ մեռանոյ զգօրացոյն լուսոյդ, և նոյն ինչպէս քրիստոնեայ սպատակ ոչոյ անդ թշնամ քաջ թիկունս. և յաղթութեամբ կանգնեալ ի վեր զգօրն պարսից վերադարձաւ զմեզ մինչև յասպահան քեզ ։ և մեռ հաստատ անդ ։ և ոչ ելանէր ստեղծ ոչ ոք ընդդէմ յաղթութեան քեզ ։ Օ սոյն սնանեալ ջուղայեցոց շնահարեցոյն և խոշտանգեցոյն, և ոչ դիմեին ինձ գինչ սրսպանէր ։ Հարկանէր առաքելոցդ քեզ զինն պատս վիրդ, զի ոչ ոք ոչ ոք ոչ հաստատ դիմեացին ազգիդ սա ։ և մա ասէին սա հաստատ դիմեացին ազգիդ սա ։ և մա ասէին ի խնդ. սպատերազմել և հաղթութեամբ ։ զի վասնզ ոչ ոք ոչ ոք ոչ հաստատ դիմեացին ազգիդ սա ։ և մա ասէին ի խնդ. սպատերազմել և հաղթութեամբ ։ զի վասնզ

Հնար զերծանելոյ ։

Ակ նախարարդ պարսից՝ զգօ ոչ սպատրիկեցոյն յասպահան, ի երթալ առաւօտու մեռանել սպրիկ ընդ խան առաքեալ։ ի ծագել առաւօտու մեռանել սպրիկ ընդ խան առաքեալ

ամենայնիւ ուրախ լինիցին, եւ ի մեզ ոչ ինչ ամենեւին
գտանիցեն, զոր կարասցեն մեղադրել զմեզ, եթէ ոչ
միայն ի հաւատս Աստուծոյ մերոյ։ Եւ ես ինքն ոչ
ինչ ամենեւին ունիմ ի մեզ մեղադրելի, զոր ինձ
ինքեանց ոչ մեղադրեսցեն։ Ոչ ինչ ինձ ի մեզ
գիտելի է, բայց ոչ ինքնին ինձ արդարացուցեալ
եմ։ Եւ ոչ ինչ ինձ ի մեզ գիտելի է, բայց ոչ ինքնին
ինձ արդարացուցեալ եմ։ Եւ

Ա՛ստ ինձ
և հոգոյ

Ո՛ւրդ իրրև լուաւ քեռիմ իւր , ծանրացաւ ի նմա ,
և զի կամէր ևս սնեալ յառաջագոյն , թէ ոչ ուղիղ
սիրա ազիւրամեծաց ի վէր էր , եթէ ի մանի վատանձնել ի
նմանել : Ա՛ռաքեաց ասել ցնա զայսպիսիս , և յայտ տա-
րաւ նմա թէ գոյ ի վէր ինչ ի պատերազմ , Ո՛ստի հարաւ
ազիւրազանն ի ոտիւռանէից մնոյն , և հաւատարի լեալ թէ
գոյ ի վերոյ իւր քեռիմ , եկ սուրհանդակս յղապահանոյ , և
գնաց ի զօրաւոր գումարել ոյժ զօրս : Ա՛ռաքեալ քե-
րիմոյ պիտոյ յղապահան , և ետու զոյն : և խոպան մն-
ոյ ի վէր ազիւրամեծաց . և պատահեալ նմա ի ուղւոյն կա-
ւկեցոյց զուրուսաւ՝ վանեաց զգօյո ինչ . և նա ինքն ազիւրը-
ամն մոլորուրդ փախստական անկաւ յերկիրս իւր . զոր ի-
սոյ դաւաճանեալ ի ոտանէն ոտղչախանցն քերիմոյ ,

{1753 ռմՃԾ} Ո՛ զարհուրս ազգս քերիմ խանի , և դիմացաւ ի վերոյ Հասան
խանին , զոր սիրէր ի մեռանելոցն , ի վրկան , և. ի կի-
լան ։ որ և զարշուրեալ յերեսաց քերիմ խանին՝ կամեցաւ
հաշտասիրի լասել յիւր նմա . յոյժ ծիր շառեալ յանձն եաս պա-
տերազմ ի նմա , և երկոյն զգօյս նոր . ոչ միայն ընդ նա սակաւիկ
վտանգ : Հասուկ կուսոյ ի զարհուրել մասանեալ յերեսաց Հա-
սան խանին զգայն ոգեաւ , և գնաց ի ոտանէն գաւառ . և
ժողովեալ զօրս ի աեղեաց սեղեաց չաքաւ յաստիճան , և
գիմեալ ոտոյ ի քրմանդակ , և ետու զոյն ։ Եւ ի գիմի-
լոյ ոչ ոգոյ յայտնի կռոցմանն և ինն ազգաս խոն ի վէր նոր , և վի-
քիմ խան վանեալ ի ոտանէն վարեաս յաստիճան , և անդէն
կանգնեալ զնոցանս՝ ետու զնանձս իւր , և գերծաւ ի նշոյժ գ-
Ետ ազգաս խոն յետ վանելոյ զքերիմ խան՝ և. յետ սիրելոյ
բազմանեալ գնաց յաստիճան . և կոչեալ անդ ազգաս ինչ
ձեռն էարկ չարչարել զնուագելիս առնուլ ի նոցանէ գանձս .
և. զի ոչ եգիտ ինչ առ ձեռն , կոտորածաց գնեցելոցն ջուրս .
և ազգս ձեռն էորկ գերծանելոյ ի սեւծովեցոն և յաղբատս , և
մնացեալ գնոս ի գաւառ և. ի առնջանալ առ աւուրս ծանօթս
և անասնելիս . և անասնելոցդ գոսկհանելն , Ո՛ւրս ան-
սեալ ջուրդ գիտացին հաւատառեալ ինչ ինքն գնուագ
նաշխէտ հանգիստ ոգանել ի ջուրդ . վն սրոյ ի հանդար-
տել գնացեալ ի ներսոյ մասն գաւառին՝ քաղաքն ի դաշտին ինն
ոչ գոյր ի նոցանէ ոգի ոչ ոք ի ներսոյ . և ոչ ոք ի նոցանէ
գրան իւրեանց , և գիտացին գալուստ , եղեալ գանձինս
ի վանսն մեծս . , և գրաւեցան յոյզեալ ՚ն . այլ ոմանք
ի փախչին յերթեցան , և ի տուգանս մատնեցան . զարոց և-
ինչ կոտորած մնդրամանն գրել , անգիտելի լինելոյ ընդ-
ի . Ա՛ռաքեալ քերիմ խան ոգ գերծաւ ի չիրազ , ժողովեալ զօր
բազմ խոտոց ի վէր գալոյ խոռնին , և. ինձ մարտ տուա-
ոիկ յերկուց կողմանց , ուր պատուար եղեալոյր քերիմ խանին

յոյժ զարմացեալ ընդ ամենայնի զոր տեսանէր ի նմա, եւ ոչ կարէր
հասանել ի ծանօթութիւն ինչ ի վերայ նորա, զի ոչ ոք ի նոցանէ
ճանաչէր զնա, եւ անդադար ի ներքս գայր նա ի վերայ նոցա ի
յոյժ զարմացեալ ընդ ամենայնի զոր տեսանէր ի նմա, եւ ոչ կարէր
հասանել ի ծանօթութիւն ինչ ի վերայ նորա, զի ոչ ոք ի նոցանէ
ճանաչէր զնա, եւ անդադար ի ներքս գայր նա ի վերայ նոցա ի

տեսլեան զարհուրելի, զոր ոչ ոք ոչ տեսեալ էր եւ ոչ լուեալ ի
մարդկանէ. յորում ժամու ի տեսլեանն էր՝ ոչ ոք կարէր ի նմանէ
հարցանել զինչ ինչ, եւ ոչ ինքն պատասխանի տայր ումեք ի
հարցմանցն. այլ ամենեքեան ի միասին ի ներքս գային առ նա
եւ ելանէին ի նմանէ, եւ ոչ ոք ոչ ինչ խօսէր ընդ միմեանս։ ||
Ապա ի ժամանակի մի ի ներքս եկին առ նա ի միասին ամենայն
եղբարքն, եւ ոչ ոք ոչ ինչ խօսէր ընդ միմեանս։ ||

տեսլեան զարհուրելի, զոր ոչ ոք ոչ տեսեալ էր եւ ոչ լուեալ ի
մարդկանէ. յորում ժամու ի տեսլեանն էր՝ ոչ ոք կարէր ի նմանէ
հարցանել զինչ ինչ, եւ ոչ ինքն պատասխանի տայր ումեք ի
հարցմանցն. այլ ամենեքեան ի միասին ի ներքս գային առ նա
եւ ելանէին ի նմանէ, եւ ոչ ոք ոչ ինչ խօսէր ընդ միմեանս։ ||
Ապա ի ժամանակի մի ի ներքս եկին առ նա ի միասին ամենայն
եղբարքն, եւ ոչ ոք ոչ ինչ խօսէր ընդ միմեանս։ ||

ասէին առ նա ։ Ո՛չ. մեք ինչ ի քեզ գործեցաք կամ
զոր ինչ ասես առնել ։ Ապա ասէ ցնոսա Ահմատ
խան ։ Ես գիտեմ զի ոչ ինչ ի քեզ գործեցէք ։ այլ
զի ես ի քէն փախեայ եկի ։ զի ոչ կարացի տեսա-
նել զչարութիւնս զոր գործէր ինձ ։ Եւ ասեն
ցնա ։ Ո՛չ ինչ ի քեզ գործեցաք ։ այլ զի ոչ կա-
րացեր տեսանել զչարութիւնս զոր գործէր քեզ ։
Ասէ ցնոսա Ահմատ խան ։ Ես ոչ ինչ ի քէն
գործեցի ։ այլ զի ոչ կարացի տեսանել զչարու-
թիւնս զոր գործէր ինձ ։ Եւ ասեն ցնա ։ Ո՛չ ինչ
ի քեզ գործեցաք ։ այլ զի ոչ կարացեր տեսանել
զչարութիւնս զոր գործէր քեզ ։ Ասէ ցնոսա Ահ-
մատ խան ։ Ես ոչ ինչ ի քէն գործեցի ։ այլ զի ոչ
կարացի տեսանել զչարութիւնս զոր գործէր ինձ ։
Եւ ասեն ցնա ։ Ո՛չ ինչ ի քեզ գործեցաք ։ այլ զի
ոչ կարացեր տեսանել զչարութիւնս զոր գործէր
քեզ ։

[illegible] ՚ի [illegible] ։ եւ անդ հաստատեցաւ գործել անդրէն ։
եւ կոչեցաւ ՚ի խորհրդատուն ՚ի գնդէրս ի տասից ։ եւ վարեցաւ գործ
խաղաղութեան ՚ի մէջ տանուտէրացն ՚ի տունս ։ քահանայ ոչ կոչեցաւ
ոմանց ՚ի նոցանէ ՚ի ժողովն ։ այլ իւրաքանչիւր ՚ի տանն ՚ի ինքն ։

Ո՛ Ոչ ևս ՚ի մեզ ոմանք ասեն ինչքն քերդիանան տանուտէրացն գնդին
իւրոց գտանելոց կամն ՚ի մէջ տասնորդացն ։ որ էր ՚ի հրամանատ ա-
ծեալոց ։ եւ ոչ ևս ՚ի մեզ տասնորդացն գտանելոց կամն ։ 1776.
ամին ։ գտանեցաւ երկնաւորն ։ եւ քէֆտարեանն առ ՚ի սրտիկըդ
գտացողին ՚ի առն քէֆ ՚ի հոգւոյ ի. գտելոյ առնէր եղեալոց
սնանդ ։ [illegible] ՚ի մերկութենէն ասելոյ տալ մեծ ՚ի փո-
խարէն ։ եւ ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր միանգամ ՚ի տարին ,
ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՚ի մեզ ոչ ասեն ՚ եւ ոչ ոք ասելոյ ՚ի մեզ ։ եւ
ոչ ևս ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր ՚ի տարին ՚ ՚ի մեծ ասելոյ ՚ի մեզ
ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՚ի մերկութենէն ասելոյ տալ մեծ ՚ի փո-
խարէն ։ եւ ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր միանգամ ՚ի տարին ՚

Ո՛ Ինչ եւս ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր ՚ի տարին ՚ ՚ի մեծ ասելոյ ՚ի մեզ
ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՚ի մերկութենէն ասելոյ տալ մեծ ՚ի փո-
խարէն ։ եւ ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր միանգամ ՚ի տարին ՚

Ո՛ Ինչ եւս ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր ՚ի տարին ՚ ՚ի մեծ ասելոյ ՚ի մեզ
ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՚ի մերկութենէն ասելոյ տալ մեծ ՚ի փո-
խարէն ։ եւ ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր միանգամ ՚ի տարին ՚

Ո՛ Ինչ եւս ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր ՚ի տարին ՚ ՚ի մեծ ասելոյ ՚ի մեզ
ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՚ի մերկութենէն ասելոյ տալ մեծ ՚ի փո-
խարէն ։ եւ ՚ի մեզ ոմանք ասեն ՚ զոր միանգամ ՚ի տարին ՚

Ա՛ն ոմն և հուշ

չեւ ոմեկաւ ասել՝ ի՛ բնէ՛ն էին ։ յորմէ՛ ետկիտ յայժ զօրացեալ սատա-
նայ՝ եւ ելին ՚ի քաղաքէ՝ առ պնորգիշ եւ Թէոդաւիան ։ Իսկ պռոն-
սատ սպասպետ ալիմուտատոյ մօտս առաքեալ ընդ-
նա խոստանայեաց գնա ։ և մնալ ՚ի ներոյ՝ կռուս գառաջ ։ և
կռուացուցեալ գնա՝ սպան ։ գանալ և զորդի նորին խեղդեաց
գնա ։ կռուացուց սպա և զայս երից օրուց քերիմ խանին ։

{1782 ռայլ}

Ի՛ յետ քանի մի աւուրց եմոյծ ՚ի քաղաքն դայխնեբատ ։ և
նա ինքն ալիմուտատ նս կալեալ զոմնս ՚ի մէջ սատեծաց՝ յո-
յոց կառավածել ։ կռուաց գնա ։ և Թէդրնաց սպանէն ։ Իսկ սպա
կառավածել նս ՚ի վերոյ պրոնսատոյ ։ զի էր նա երիտասարդ
հզօր՝ ինչ քան և երեք ամաց՝ սիրելի յոյժ նմա՝ զոյսդ ։ ի-
չուց գնա զոմ սա ինքն ։ և նս ըմբռնել զսա նորա ։ և սպանա-
նել ։ և ինքն գնացեալ յոստանսն նստաւ անդ իսկ Թէոդ-
որոսի ։

{1784 ռայլ}

Ի ՚ի ՚ի ՚

Գ Լ Ո Ւ Խ · ՃԾԲ ։

Հիմարին պատմութիւնը պրոմեթևսի եւ ապից · եւ նմանապէս
իսաքին Փիւռաց , ասէրացւոցն երկրորդի , ասի
Հայոց եւ յոյնից ։

Ես. ԽԴ. ԻԲ.

Ես. ԽԴ. ԻԳ.

Ես. ԽԴ. ԻԴ.

Ես. ԽԴ. ԻԵ.

Ես. ԽԴ. ԻԶ.

Ես. ԽԴ. ԻԷ.

Ես. ԽԴ. ԻԸ.

Ես. ԽԴ. ԻԹ.

Ես. ԽԴ. Ի.

Ես. ԽԴ. ԻԱ.

Ա՛ր ևս
և հարց
ռանգը

նոքա զդէմ կալան յարմակմանն ամբոխին, և զնուրս ելին
արքունի ։
Ա՛ր չշահէ չմահիմ առաքեալ ի քաղաքի Եհան մինչև յա-
հանիլ Թէքեայն ։ զոյ վն կալեալ նոր գնացողսն եհարց ցնս,
Թէ գի՞նչ իսկ պատճառ խռովի հոյդ ։ և ևս առ ։ ա՛ր
վախճանի եղև զարմիզդոց ։ և վ ե այն խռովեալ են ևա-
ք ։ Ա՛ստ ասեցին ։ ընդ որմ միմիանս ի՛ ոմն հա-
ք ան ։ ևս զաւգտն ոչ գիտեմ ։ իշխանք յոյժ եղեն ։ Թէ
Թէլեւզդք հարկ այսուհ կամին ։ Ա՛ստ ոչզոյ ։ եթէ արգե-
լեն այնպես կամին ։ ընդ ոտս այնոցիկ խոռվեալ են ։ եթէ
ոգաս հաձնալ նմին ։ ի վախճանի պատուիրեաց իւրոցն,
նուագս իր զայդ առնել ։ ոտս Թէ ոգաս ընդ հաձեալ
ընաս լնդ ոտս ։ զայն առացեալ գար-
ձոյց զնդ վախճանի առնել ։ Ա՛ս զայս առացեալ գար-
ձոյց զնդ ոտս իւր յհոպտարան ։ և ձեռամբ ինքնացի զարմ-
նոյն գնելոս իւր յհոպտարան ։ և ձեռամբ ինքնացի զարմ-
գնալ պատրաստ ։
Օ ահի հարկալ հպարքեմն, և եկեալ յապարանսն նախ ա-
ոտքին լնաժեալ զգաստացեալ իւր ի վէր սկսանելի զրգ զորգոյ և
ղեն վախճան պատրաստին ։ և ասէ կոչեալ զմեծամեծս
հոգոյ խոհեգաս ընդ նմ ի վէր ոգոյ ։ և յեօթնեորդաս առաջ
ոտքին պատրաստեալ ոգոխանին ընկենուլ զնա յհրեանս
Թէ՛ առալիսոյ ի բերդն ատմեն ։ և հրամայեաց հոգոյ ընա-
նել զնդ ոտ պատրաստ ։ Ա՛ս ի գնակոյ վիրաւին նաստ-
ցանել գնդ պատուհ հոմոնեցան ։ ընդգնդեն ի տեղի նը գնի-
նաս վէրայ ոմնեցի զառաջնոյդ վանից սէր կարտոեսին աս-
ընտ ։ որ և գնացեալ էր յոյժատ ի կուին ։ Ա՛ս կոյզ
ցին առ ժամայն փոխանցանք պատուիրեալ գնարտնեի վէրայ
կատարգնուսոցեցի ի գաղատոյ զաշակերտ յոյհանուս
կոլտան ։ խոկ գյոսկոբ վէրայ առաքեցին ի պրտաս ։ և ոտս
եաստն բնալ ի հարնոյ գնիտաս վէրայ ։ և նաստացին գնա յա-
Նոյն ատ որ ևհան վախճան կենաց գորգոյն վէրայ պատ-
ընդգնեն եէի ։ որ և գրալ յանձն ոտոր ոնաբանից նաստ-
ցանել պատրաստ գնհնգոտոս կամ գնեղոտս զաշակերտ խոս
Օ այս յանձնաժողովան Թուղթ յղեցին միաբանք ի կոս-
ատոյ վէրայ ։ գի ևս եկին ընեալ դանկամն նոր յաթեռոյ ։ Ա՛ս-
ղոյ ոտոր վէրայ ։ գի ևս եկին ընեալ դանկամն նոր յաթեռոյ ։ Ա՛ս-
խանոյն Թուղթ յղեցին միաբանք ի կոս-
ատոյ վէրայ ։ գի ևս եկին ընեալ դանկամն նոր յաթեռոյ ։ Ա՛ս-
ղոյ ոտոր վէրայ ։ գի ևս եկին ընեալ դանկամն նոր յաթեռոյ ։ Ա՛ս-

ՔՀ. Ի տուն յայնմ ամենայն մարդիկ ի վերայ ոտից իւրեանց կացին, եւ ամենայն ժողովուրդն ի վերայ նոցա։ Եւ ասէ Պետրոս ցնոսա. Արք եղբարք, ի տանէ Դաւթի ասացեալ է վասն Յուդայի, որ եղեւ առաջնորդ նոցա որ առին զՅիսուս։ Զի էր համարեալ ընդ մեզ, եւ ընկալաւ զբաժին սպասաւորութեանս այսորիկ։ Եւ նա ինքն ի գումարի ագարակ ձեռամբ իւրով, եւ անկեալ ի վայր՝ պատեցաւ ամենայն փորոտութեամբ, եւ թափեցան ամենայն ընդերք նորա։ Եւ գիտացեալ եղեւ ամենեցուն որ բնակեն ի Երուսաղէմ, մինչեւ կոչեցաւ ագարակն այն լեզուաւ նոցա Ակեղդամա, այսինքն ագարակ արեան։ Զի գրեալ է ի գրքի Սաղմոսաց. Եղիցի բնակութիւն նոցա անապատ, եւ մի եղիցի որ բնակեսցէ ի նոսա։ Եւ զպաշտօնութիւն նորա առցէ ուրեք։ Արդ պարտ է ի մարդկանցդ այսոցիկ որ ընկերացան մեզ ամենայն ժամանակս յորում մտանէր եւ ելանէր ի մեզ Տէր Յիսուս, սկսեալ ի մկրտութենէն Յովհաննու մինչեւ ցաւուրն յորում համբարձաւ ի մէնջ, մի ոք ի նոցանէ վկայ յարութեան նորա եղիցի ընդ մեզ։ Եւ կացուցին երկուս, զՅովսէփ որ կոչեցաւ Բարսաբաս, որ էր մականուն նորա Արդար, եւ զՄատաթիա։ Եւ արկեալ վիճակ ի վերայ նոցա, եւ ելեալ վիճակն ի վերայ Մատաթիայի, եւ համարեալ ընդ տասն եւ մի առաքեալսն։

Եւ յորում լցանէին աւուրքն Պենտեկոստէի, էին ամենեքեան միաբան ի միասին։ Եւ եղեւ յանկարծ ձայն յերկնից իբրեւ զհոսումն հողմոյ սաստկագունի, եւ լցոյց զամենայն տունն ուր նստէին։ Եւ երեւեցան նոցա բաժանեալ լեզուք իբրեւ զհուր, եւ նստաւ ի վերայ իւրաքանչիւր մարդոյ ի նոցանէ։ Եւ լցան ամենեքեան Հոգւոյն Սրբոյ, եւ սկսան խօսել այլազան լեզուաւ, որպէս Հոգին Սուրբ տայր նոցա խօսել։ Էին ի Երուսաղէմ հրեայք, արք երկիւղածք յամենայն ազգաց որ ընդ երկինս։ Եւ եղեւ ի հնչել ձայնիս այնորիկ, ժողովեցաւ բազում ամբոխ, եւ խռովեցաւ միտք նոցա, զի լսէր իւրաքանչիւր ոք զխօսս նոցա իւրեանց լեզուաւ։ Եւ զարհուրեալ ասէին ցմիմեանս. Ոչ ահա ամենեքեան սոքա որ խօսին գալիլեացիք են։ Եւ զիա՞րդ մեք լսեմք զխօսս նոցա իւրեանց լեզուաւ, յորում ծնեալ եմք։ Պարթեւք եւ մարք եւ ելամիտք, եւ որ բնակեալ են ի Միջագետս, ի Հրէաստան եւ ի Կապադովկիա, ի Պոնտոս եւ ի Ասիա, ի Փռւգիա եւ ի Պամփիլիա, ի Եգիպտոս եւ ի կողմանս Լիբիոյ որ ընդ Կիւրենէ, եւ հիւրք հռոմայեցիք, հրեայք եւ նորադարձք, կրետացիք եւ արաբացիք, լսեմք զնոսա խօսել մեծամեծս Աստուծոյ։ Եւ զարհուրեալ ամենեքեան եւ տարակուսեալ ասէին ցմիմեանս. Զի՞նչ կամիցի այս լինել։ Եւ այլք ծաղր առնէին եւ ասէին. Թէ գինովք են սոքա։ Կայր Պետրոս ընդ տասն եւ մի առաքեալսն, եւ բարձեալ զձայն իւր՝ խօսեցաւ ցնոսա. Արք հրեայք եւ ամենեքեան որ բնակեալ էք ի Երուսաղէմ, զայս ձեզ ծանեալ լիցի, եւ ունկնդրեցէք բանից իմոց։ Զի ոչ իբրեւ զձեզ կարծիցէք սոքա գինովք են, զի ժամ երրորդ է աւուր։ Այլ այս է որ ասացաւ մարգարէիւն Յովելի. Եւ եղիցի յետ այսորիկ, ասէ Աստուած, եւ հեղից յոգւոյ իմմէ ի վերայ ամենայն մարմնոյ, եւ մարգարէասցին որդիք ձեր եւ դստերք ձեր, եւ երիտասարդք ձեր տեսիլս տեսցեն, եւ ծերք ձեր երազս երազեսցեն։ Եւ ի ծառայս իմ եւ ի սպասաւորս իմ յաւուրսն յայնոսիկ հեղից յոգւոյ իմմէ, եւ մարգարէասցին։ Եւ տացեմ սքանչելիս ի վերայ երկնից եւ նշանս ի վերայ երկրի, արիւն եւ հուր եւ գոլ ծխոյ։ Արեգակն փոխեսցի ի խաւար, եւ լուսին ի սգոյ, մինչեւ եկեսցէ աւուրն Տեառն մեծ եւ յայտնի։ Եւ եղիցի ամենայն որ կոչեսցէ զանուն Տեառն, կեցցէ։ Արք իսրայէլացիք, լուարուք զբանս զայսոսիկ։ ԶՅիսուս Նազովրեցի, այր յայտնեալ յԱստուծոյ ընդ ձեզ զօրութեամբ եւ նշանս եւ սքանչելիս, զոր արար Աստուած ընդ նմա ի մէջ ձեր, որպէս եւ դուք գիտէք, զայնմանէ որ մատնեցաւ ըստ կանխագիտութեան եւ ըստ նախախնամութեան Աստուծոյ, ձեռամբ անաւրինաց խաչեցեալ սպան։ Զոր Աստուած յարոյց, արձակեալ զցաւս մահուան, որպէս ոչ հնարաւոր էր պահել զնա ի նմանէ։ Զի Դաւիթ ասէ վասն նորա. Տեսանէի զՏէր յանդիման իմ միշտ, զի ընդ աջմէ իմում է, զի մի շարժեցայց։ Վասն այսորիկ ուրախացաւ սիրտ իմ, եւ ցնծացաւ լեզու իմ, եւ մարմին իմ հանգչեսցէ ի յուսոյ։ Զի ոչ թողցես զանձն իմ ի դժոխս, եւ ոչ տացես զսուրբ քո տեսանել զսրտմտութիւն։ Ծանուցեր ինձ զճանապարհս կենաց, լցուսես զիս ուրախութեամբ զերեսաց քոց։ Արք եղբարք, թոյլ տուք ասել ձեզ համարձակութեամբ զհայրապետէն Դաւթէ, զի մեռաւ եւ թաղեցաւ, եւ գերեզման նորա է ընդ մեզ մինչեւ ցայսաւր։ Մարգարէ ուրեմն եղեալ եւ գիտացեալ զի երդմամբ երդուաւ Աստուած նմա, զի յազգէ մարմնոյ նորա յարուցանիցէ զՔրիստոս նստուցանել ի գահ իւր, տեսեալ յառաջագոյն խօսեցաւ վասն յարութեան Քրիստոսի, զի ոչ թողաւ զանձն նորա ի դժոխս, եւ ոչ մարմին նորա ետես զսրտմտութիւն։ ԶՅիսուս զայնմանէ յարոյց Աստուած, որոյ ամենեքեան մեք վկայք եմք։ Աջով ուրեմն Աստուծոյ բարձեալ, եւ զաւետիս առեալ զՀոգին Սուրբ ի Հաւրէ, հեղաւ զայս զոր դուք տեսանէք եւ լսէք։ Զի ոչ Դաւիթ ելանէ յերկինս, ասէ ինքն. Ասաց Տէր Տեառն իմում. Նստիր ընդ աջմէ իմում, մինչեւ դիցեմ զթշնամիս քո սաստ ոտից քոց։ Արդ ամենայն տունն Իսրայէլի հաստատեալ գիտասցի, զի եւ Տէր եւ Քրիստոս արար զնոյն Յիսուս զոր դուք խաչեցիք։ Եւ լուեալ զայս՝ կսկծեցան սրտիւք, եւ ասացին ցՊետրոս եւ ցառաքեալսն. Զի՞նչ արասցուք, արք եղբարք։ Պետրոս ասէ ցնոսա. Ապաշխարեցէք, եւ մկրտեսցի ամենեքեան ի ձեզանէ յանուն Յիսուսի Քրիստոսի ի թողութիւն մեղաց ձերոց, եւ առցուք զպարգեւս Հոգւոյն Սրբոյ։ Զի ձեզ է խոստումն եւ որդւոցդ ձերոց, եւ ամենայն հեռաւորաց, որչափ եւ կոչեսցէ Տէր Աստուած մեր։ Եւ այլովք բազմաւք զայլ ինչ վկայէր եւ խրատէր նոցա, եւ ասէր. Կացէք ի սերնդոյ ծուռ եւ ի մոլորեալ ազգէ զայսմանէ։ Եւ որ ընկալան զբանն նորա, մկրտեցան։ Եւ յաւելաւ յաւուրն յայնմիկ հոգի իբրեւ զերիս հազարս։ Եւ էին յարատեւեալք ի վարդապետութեան առաքելոցն, եւ ի հաղորդութեան, եւ ի կոտորածին հացին, եւ ի յաղօթսն։ Եւ էր ամենայն անձի երկիւղ։ Եւ բազում սքանչելիք եւ նշանք ի Երուսաղէմ լինէին։ Եւ ամենայն հաւատացեալքն էին միաբան, եւ ունէին ամենայն ինչս ընդհանրական։ Եւ զկալուածս եւ զգոյս ծախէին, եւ բաժանէին զնոսա ամենեցուն, որպէս ոք պիտոյ ունէր։ Եւ ամենայն աւուր էին միաբան ի տաճարին, եւ կոտորածին հացին ի տանս, առնուին զկերակուր իւրեանց ուրախութեամբ եւ սրտի պարզութեամբ։ Օրհնէին զԱստուած, եւ էին հաճոյ առաջի ամենայն ժողովրդեան։ Եւ Տէր յաւելուածէր զեկեղեցին զամենայն օր զորս կեցուցանէին։

Եւ Պետրոս եւ Յովհաննէս ելանէին ի տաճարն ի ժամ աղօթից իններորդի։ Եւ էր մարդ մի կաղ ի փորոյ մաւրէ իւրմէ, զոր դնէին ամենայն աւուր առ դրան տաճարին որ կոչի Գեղեցիկ, խնդրել ողորմութիւն ի մտանելոցն ի տաճարն։ Որ տեսեալ զՊետրոս եւ զՅովհաննէս մտանել ի տաճարն, խնդրէր ողորմութիւն առնուլ։ Եւ Պետրոս հայեցեալ ընդ նա Յովհաննէսի հետ, ասէ. Նայեաց ցմեզ։ Եւ նա ակնկալէր ինչ առնուլ ի նոցանէ։ Ասէ Պետրոս. Արծաթ եւ ոսկի չիք ինձ, այլ զոր ունիմ զայն տամ քեզ։ Յանուն Յիսուսի Քրիստոսի Նազովրեցւոյ յարո՛ւ եւ գնա՛։ Եւ կալեալ զաջ ձեռն նորա՝ յարոյց զնա։ Եւ անդէն զօրացան ոտք նորա եւ կոճք նորա, եւ ելեալ կայր եւ գնայր ընդ նոսա։ Եւ մտանէր ի տաճարն, գնայր եւ ցատկէր եւ օրհնէր զԱստուած։ Եւ ամենայն ժողովուրդ տեսանէր զնա գնայ եւ օրհնէ զԱստուած։ Ճանաչէին զնա եւ թէ նա էր որ նստէր ի տաճարին ի գեղեցիկ դրանն խնդրել ողորմութիւն, եւ լցան զարհուրանաւք եւ զայրագնութեամբ ի վերայ պատահմանն որ եղեւ ընդ նմա։ Եւ մինչդեռ կայր կաղն զոր բժշկեաց Պետրոս եւ Յովհաննէս ընդ նոսա, հաւաքեցաւ ամենայն ժողովուրդ առ նոսա ի սրահն որ կոչի Սողոմոնի, զարհուրեալ։ Եւ տեսեալ Պետրոսի՝ պատասխանի ետ ցժողովուրդն. Արք իսրայէլացիք, զի՞ զայս զարհանայք, կամ զմեզ զի՞ հայիք, իբրեւ զիւրովք զօրութեամբ կամ զիւրովք աստուածպաշտութեամբ արարեալ լիցուք զայս զոր տեսանէք։ Աստուած Աբրահամու եւ Իսահակայ եւ Յակոբայ, Աստուած հարցն մերոց, փառաւորեաց զՅիսուս զորդի իւր, զոր դուք մատնեցէք եւ ուրասացարուք զերեսաց Պիղատոսի, դատեալ նմա արձակել։ Դուք զսուրբն եւ զարդարն ուրասացարուք, եւ խնդրեցէք արս մարդասպան շնորհել ձեզ։ Զհեղինակ կենաց սպանէք, զոր Աստուած յարոյց ի մեռելոց, որոյ մեք վկայք եմք։ Եւ յանուն նորա հաւատովն անուանն զայրացուցին զսա զոր տեսանէք եւ գիտէք, եւ հաւատովն որ է ընդ նմա ետ նմա զողջութիւնս զայս յաչս ամենեցուն ձերոց։ Եւ արդ, եղբարք, գիտեմ զի անգիտութեամբ արարէք, որպէս եւ իշխանքն ձեր։ Այլ Աստուած զոր ինչ նախագուշակեաց բերանով ամենայն մարգարէիցն, զի չարչարեսցի Քրիստոս, կատարեաց այսպէս։ Արդ ապաշխարեցէք եւ դարձարուք, որ ջնջեսցին մեղք ձեր, զի եկեսցեն ժամանակք հանգստեան յերեսաց Տեառն, եւ առաքեսցէ զՅիսուս զՔրիստոս զձեզ քարոզեալ նախ։ Զոր հարկ է երկինս առնուլ մինչեւ ցժամանակս վերստին կացուցանելոյ զամենայն զոր խօսեցաւ Աստուած բերանով սրբոցն իւրոց մարգարէիցն յաւուրց յաւիտենից։ Մովսէս ասաց. Զի մարգարէ ձեր յարուցանիցէ Տէր Աստուած ձեր ձեզ յեղբարց ձերոց, որպէս զիս։ Զնա լուարուք ամենայնի զոր ինչ խօսեսցի ցձեզ։ Եւ եղիցի ամենայն անձն որ ոչ լուիցէ մարգարէին այնմիկ, սատակեսցի յազգէ մէջ։ Եւ ամենայն մարգարէք յԱմուէլէ եւ որ ետուն յետ նորա, որչափ խօսեցան, եւ պատմեցին զաւուրսդ այսոսիկ։ Դուք էք որդիք մարգարէիցն եւ ուխտին զոր ուխտեաց Աստուած առ հարս մեր, ասելով ցԱբրահամ. Եւ ցհարս քո օրհնեսցին ամենայն ազգք երկրի։ Ձեզ նախ յարուցեալ Աստուած զորդի իւր Յիսուս՝ առաքեաց օրհնել զձեզ, դառնալ զամենեսեան ի չարեաց ձերոց։

Եւ մինչդեռ խօսէին նոքա ցժողովուրդն, հասին ի վերայ նոցա քահանայապետն եւ զօրավարն տաճարին եւ դպիրքն, եւ տրտմեցուցանէին զնոսա, զի ուսուցանէին զժողովուրդն եւ աւետարանէին ի Յիսուսէ զյարութիւն մեռելոց։ Եւ ձգեցին զնոսա ի ձեռս եւ եդին ի կալանս մինչեւ ցվաղիւն, զի արդէն էր իրիկուն։ Եւ բազումք ի լսողացն զբանն հաւատացին, եւ եղեւ թիւ արանց հինգ հազարք։ Եւ եղեւ ի վաղիւն ժողովեցան իշխանքն նոցա եւ ծերակուտն եւ դպիրքն ի Երուսաղէմ, եւ Անանիա քահանայապետ եւ Կայիափաս եւ Յովնաթան եւ Աղեքսանդրոս, եւ որչափ էին ազգականք քահանայապետին։ Եւ կացուցեալ զնոսա ի մէջ՝ հարցանէին. Ո՞ր զօրութեամբ կամ ո՞ր անուամբ արարէք դուք զայս։ Յայնժամ Պետրոս լցեալ Հոգւոյն Սրբոյ ասէ ցնոսա. Իշխանք ժողովրդեան եւ ծերակուտ իսրայէլացի, եթէ մեք այսաւր քննիմք վասն բարեգործութեան մարդոյ հիւանդի, որով եղեւ նա առողջ, ծանեալ լիցի ամենեցուն ձերոց եւ ամենայն ժողովրդեան իսրայէլացւոց, զի յանուն Յիսուսի Քրիստոսի Նազովրեցւոյ, զոր դուք խաչեցիք, զոր Աստուած յարոյց ի մեռելոց, յայնմանէ կայ այս առողջ առաջի ձեր։ Սա է քարն որ արհամարհեցաւ ձեզ շինողաց, որ եղեւ գլուխ անկեան։ Եւ չիք յայլում ոմանէ փրկութիւն, զի ոչ է այլ անուն ընդ երկինս տուեալ մարդկան, յորում պարտ է մեզ փրկել։ Տեսեալ ուրեմն զհամարձակութիւն Պետրոսի եւ Յովհաննու, եւ գիտացեալ զի մարդիկ անգրագէտք են եւ տգէտք, զարհանային, եւ ճանաչէին զնոսա զի ընդ Յիսուսի էին։ Եւ զկաղն տեսեալ ընդ նոսա կայեալ՝ ոչ ունէին ինչ հակառակ ասել։ Եւ հրամայեցին արտաքս ելանել զնոսա ի ժողովոյն, եւ խորհէին ընդ միմեանս, եւ ասէին. Զի՞նչ արասցուք մարդկանցդ այսոցիկ, զի ճանաչելի նշան եղեւ ամենեցուն որ բնակեն ի Երուսաղէմ, յայտնի է, եւ ոչ կարեմք ուրանալ։ Այլ զի մի՛ եւս աւելի տարածեսցի ի ժողովրդեանն, սպառնասցուք նոցա մի՛ եւս խօսել յանուն անուանդ այդորիկ ոչ ումեք ի մարդկանցդ։ Եւ կոչեցեալ զնոսա՝ պատուիրեցին նոցա մի՛ ամենեւին խօսել եւ մի՛ ուսուցանել յանուն Յիսուսի։ Եւ պատասխանի ետուն Պետրոս եւ Յովհաննէս եւ ասացին ցնոսա. Եթէ արդար է առաջի Աստուծոյ զձեզ լսել քան զԱստուած, դատեցարուք։ Զի մեք զոր տեսաք եւ լուաք՝ ոչ կարեմք մի՛ խօսել։ Եւ նոքա սպառնացեալ արձակեցին զնոսա, զի ոչ գտանէին զիա՞րդ պատժեսցեն զնոսա, վասն ամենայն ժողովրդեանն, զի ամենեքեան փառաւորէին զԱստուած վասն եղելոյն։ Զի աւելի էր տարեկան մարդոյն որում եղեւ զսքանչելիսն այսոսիկ։ Եւ արձակեալ զնոսա՝ եկին առ իւրեանսն, եւ պատմեցին զամենայն զոր ինչ ասացին ցնոսա քահանայապետքն եւ ծերակուտն։ Եւ նոքա լուեալ զայս՝ համակամ ձայնիւ վերացուցին զձայն առ Աստուած եւ ասացին. Տէր, դու ես որ արարեր զերկինս եւ զերկիր եւ զծով եւ զամենայն որ ի նոսա են, որ Հոգւովն Սրբով ասացեր ի բերան հաւր մերոյ Դաւթի ծառայի քո. Զի՞ զայրացան հեթանոսք, եւ ազգք խորհեցան զդատարկս։ Կացին թագաւորք երկրի, եւ իշխանք ժողովեցան ի միասին ի վերայ Տեառն եւ ի վերայ Քրիստոսի նորա։ Զի ժողովեցան ի քաղաքիդ այդորիկ ի վերայ սրբոյ մանկանդ քո Յիսուսի, զոր օծեր, Հերովդէս եւ Պոնտացի Պիղատոս ընդ հեթանոսս եւ ընդ ազգս իսրայէլացւոց, առնել զամենայն զոր ինչ նախատեսեալ էր ձեռն քո եւ խորհուրդ քո լինել։ Եւ արդ, Տէր, նայեաց ի սպառնալիսն նոցա, եւ տուր ծառայից քոց ամենայն համարձակութեամբ խօսել զբանդ քո, ձգելով զձեռն քո ի բժշկութիւն եւ ի նշանս եւ ի սքանչելիս լինել յանուն սրբոյ մանկանդ քո Յիսուսի։ Եւ յորում աղաչէին նոքա, շարժեցաւ տեղին ուր էին ժողովեալ, եւ լցան ամենեքեան Հոգւոյն Սրբոյ, եւ խօսէին զբանն Աստուծոյ համարձակութեամբ։ Եւ ամենայն հաւատացելոցն էր միտք եւ անձն մի, եւ ոչ ոք ասէր զինչ ինչ ի կարողութենէ իւրմէ թէ իւր է, այլ էին նոցա ամենայն ինչք ընդհանրական։ Եւ զօրութեամբ մեծաւ տային առաքեալքն զվկայութիւն յարութեան Տեառն Յիսուսի, եւ շնորհք մեծ էին ի վերայ ամենեցուն։ Եւ ոչ ոք էր նոցա կարօտ, զի որ ունէին զկալուածս կամ զտունս՝ վաճառէին եւ բերէին զգինս վաճառացն, եւ դնէին առաջի առաքելոցն։ Եւ բաժանէր ամենեցուն որպէս ոք պիտոյ ունէր։ Եւ Յովսէփ որ կոչեցաւ ի առաքելոցն Բարսաբաս, որ է մեկնեալ որդի մխիթարութեան, Ղեւտացի, ազգաւ Կիւպրացի, որ էր նմա արտ, վաճառեաց եւ եբեր զգինն եւ եդ առաջի առաքելոցն։

Արդ այր մի Անանիա անուն եւ Սափիրա կին նորա, ծախեցին զկալուած մի, եւ սակս կնոջ իւրոյ ետ ի գնոյ կալուածոյն, եւ ետ ի գնոյ կալուածոյն, եւ ետ ի ձեռն առաքելոցն։ Եւ ասէ Պետրոս. Անանիա, զի՞ լցաւ սատանայ զսիրտ քո, սուտ խօսել առ Հոգին Սուրբ եւ սակս կնոջ քոյ ետ ի գնոյ կալուածոյն, եւ ետ ի գնոյ կալուածոյն։ Մինչդեռ կայր ոչ էր քո՞ եւ ծախեալ ոչ էր ի քում իշխանութեան։ Զի՞ դրեր զբան զայդ ի սրտի քում։ Ոչ մարդկան սուտ խօսեցար, այլ Աստուծոյ։ Եւ լուեալ Անանիայի զբանս զայս՝ անկեալ ի վայր՝ ետ հոգի։ Եւ եղեւ երկիւղ մեծ ի վերայ ամենայն լսողացն։ Եւ յարուցեալ երիտասարդքն՝ վարագուրեցին զնա, եւ արտաքս հանեալ՝ թաղեցին։ Եւ եղեւ յետ ժամանակի երից, մտեալ կինն նորա ոչ գիտացեալ զեղելոցն, եւ ասէ ցնա Պետրոս. Ասա ինձ, կի՞նդ, ետուք ի գնոյ կալուածոյն զայդ։ Եւ նա ասէ. Այո, ետուք։ Եւ ասէ ցնա Պետրոս. Զի՞ համաձայնեցարուք դուք փորձել զՀոգին Տեառն։ Ահա ոտք թաղեցելոցն առ դրան եւ հանեն զքեզ։ Եւ անկաւ անդէն առ ոտս նորա եւ ետ հոգի։ Եւ մտեալ երիտասարդքն՝ գտին զնա մեռեալ, եւ հանեալ թաղեցին առ կնոջ իւրոյ։ Եւ եղեւ երկիւղ մեծ յամենայն եկեղեցին եւ ի վերայ ամենայն լսողացն զայսոսիկ։ Եւ ձեռամբ առաքելոցն լինէին նշանք եւ սքանչելիք բազումք ի ժողովրդեանն։ Եւ էին ամենեքեան միաբան ի սրահին Սողոմոնի։ Եւ ոչ ոք համարձակէր ի նոցանէ մերձենալ, այլ մեծարէր զնոսա ժողովուրդն։ Եւ աւելի էին հաւատացեալքն ի Տէր, բազմութիւն արանց եւ կանանց։ Մինչեւ ի հանդէս ելանէին հիւանդք ի հրապարակս, եւ դնէին ի մահիճս եւ ի մանկունս, զի եկեալ Պետրոսի՝ գոնեայ ստուերն անցեալ ծածկեսցէ զոմանս ի նոցանէ։ Եւ ժողովեցաւ եւ բազում ամբոխ ի քաղաքացն շրջակայից Երուսաղէմի, բերելով զհիւանդս եւ զտանջեալս յանմաքուր ոգւոց, որ եւ բժշկէին ամենեքեան։ Յարուցեալ ուրեմն քահանայապետն եւ ամենեքեան որ ընդ նմա էին, որ է աղանդ Սադուկեցւոց, լցան նախանձու, եւ ձգեցին զձեռս ի վերայ առաքելոցն, եւ եդին զնոսա ի կալանս հասարակաց։ Եւ հրեշտակ Տեառն գիշերի բացեալ զդրունս բանտին, եւ հանեալ զնոսա, ասէ. Գնացէք եւ կացէք ի տաճարին, եւ խօսեցարուք ցժողովուրդն զամենայն բանս կենացս այսոցիկ։ Եւ լուեալ զայս՝ մտին ընդ առաւաւտն ի տաճարն, եւ ուսուցանէին։ Եւ եկեալ քահանայապետն եւ որ ընդ նմա էին, կոչեցին զժողովն եւ զամենայն ծերակուտ որդւոցն իսրայէլի, եւ առաքեցին ի բանտն զհանել զնոսա։ Եւ գնացեալ սպասաւորքն՝ եւ ոչ գտին զնոսա ի բանտին, դարձան եւ պատմեցին, եւ ասեն. Զբանտն գտաք փակեալ ամենայն անվտանգութեամբ, եւ զդռնապանսն կայեալ առաջի դրանց, եւ բացեալ ոչ գտաք ոք ներքոյ։ Եւ լուեալ զայս քահանայապետին եւ զօրավարին տաճարին եւ դպրապետացն՝ տարակուսեալ էին վասն նոցա, թէ զի՞նչ իցէ զայս եղեալ։ Եւ եկեալ ոմն պատմեաց նոցա եւ ասէ. Ահա արք զոր եդէք ի բանտին՝ կան ի տաճարին եւ ուսուցանեն ժողովրդեանն։ Յայնժամ գնացեալ զօրավարն եւ սպասաւորքն՝ բերին զնոսա ոչ հարկանելով, զի երկնչէին ի ժողովրդենէն, զի մի՛ քարկոծեսցեն զնոսա։ Եւ կացուցեալ զնոսա ի մէջ՝ հարցանէին զնոսա քահանայապետն եւ ասէին. Ոչ պատուիրանաւ պատուիրեցաք ձեզ մի՛ ուսուցանել յանուն անուանդ այդորիկ, եւ ահա լցէք զերուսաղէմ ուսմամբ ձերով, եւ կամիք արիւն մարդոյդ այդորիկ հասուցանել ի վերայ մեր։ Պետրոս եւ առաքեալքն պատասխանի ետուն եւ ասացին. Պարտ է Աստուծոյ հնազանդել քան մարդկան։ Աստուած հարցն մերոց յարոյց զՅիսուս, զոր դուք սպանէք կախեալ ի փայտի։ Զայնմանէ Աստուած աջով իւրով բարձրացոյց իշխան եւ փրկիչ, տալ զապաշխարութիւն Իսրայէլի եւ զթողութիւն մեղաց։ Եւ մեք եմք նորա վկայք զայսոսիկ բանից, եւ Հոգին Սուրբ զոր ետ Աստուած ամենեցուն հնազանդելոցն նմա։ Եւ նոքա լուեալ՝ սրտմտեցան, եւ խորհէին սպանանել զնոսա։ Յարուցեալ ոմն ի ժողովոյն ի փարիսեցւոց, անուն Գամաղիէլ, ուսուցիչ օրինացն, պատուական ամենայն ժողովրդեանն, հրամայեաց արտաքս հանել զառաքեալսն փոքր մի, եւ ասէ ցնոսա. Արք իսրայէլացիք, զգուշացարուք ձեզ ի մարդկանցդ այսոցիկ զոր ինչ պատրաստիք առնել։ Զի յառաջ քան զաւուրսդ այսոսիկ յարոյց Թեւդաս զանձն իւր ասելով թէ ինքն ոք է, եւ ումեմն հնազանդեցան զհարիւր հարիւրապետաց, որ սպանաւ, եւ ամենեքեան որ հաւանեցան նմա, ցրուեցան եւ եղեն ի ոչինչ։ Յետ սորա յարոյց զՅուդա գալիլեացի յաւուրսդ հարկին, եւ ետ զամենայն ժողովուրդն զհետ իւր, եւ նա կորեաւ, եւ ամենեքեան որ հաւանեցան նմա, ցրուեցան։ Եւ արդ ասեմ ձեզ, զգուշացարուք ձեզ ի մարդկանցդ այսոցիկ, եւ թողէք զնոսա, զի եթէ ի մարդկանէ է խորհուրդ այս կամ գործ այս, ապականեսցի։ Եւ եթէ յԱստուծոյ է, ոչ կարէք ապականել զնոսա, զի մի՛ եւ աստուածամարտք գտանիցիք։ Եւ հաւանեցան նմա։ Եւ կոչեցեալ զառաքեալսն՝ ծեծեցին եւ պատուիրեցին մի՛ խօսել յանուն Յիսուսի, եւ արձակեցին զնոսա։ Եւ նոքա գնացին ուրախ յերեսաց ժողովոյն, զի արժանի եղեն յանուանէ նորա անարգանաց կրել։ Եւ ամենայն աւուր ոչ դադարէին ի տաճարին եւ ի տանս, ուսուցանել եւ աւետարանել զՅիսուս զՔրիստոս։

Եւ յաւուրսդ այսոսիկ բազմանալոյ աշակերտացն՝ եղեւ տրտունջ հելլենացւոց ընդ եբրայեցիսն, զի անտես լինէին այրիք նոցա ի սպասաւորութեան հասարակաց։ Եւ կոչեցեալ տասն եւ երկուքն զբազմութիւն աշակերտացն՝ ասեն. Ոչ հաճոյ է մեզ զի մեք թողեալ զբանն Աստուծոյ՝ սպասաւորեսցուք սեղանոց։ Ընտրեցէք ուրեմն, եղբարք, ի ձէնջ արս եւթն ընտիրս, որ լցեալ իցեն Հոգւովն Սրբով եւ իմաստութեամբ, զորս կացուսցուք ի վերայ գործոյ այսմիկ։ Եւ մեք զմշտնջենաւորն աղաւթից եւ զսպասաւորութեան բանին հաստատեսցուք։ Եւ հաճոյ եղեւ բանն առաջի ամենայն ժողովրդեանն։ Եւ ընտրեցին զՍտեփանոս, այր լցեալ հաւատովք եւ Հոգւովն Սրբով, եւ զՓիլիպպոս եւ զՊրոքորոս եւ զՆիկանոր եւ զՏիմոն եւ զՊարմենաս եւ զՆիկողայոս նորադարձ Անտիոքացի։ Զորս կացուցին առաջի առաքելոցն, եւ աղաւթեալ՝ եդին ի վերայ նոցա զձեռս։ Եւ բանն Աստուծոյ աճէր, եւ բազմանայր թիւ աշակերտացն յԵրուսաղէմ յոյժ, եւ բազում ամբոխ քահանայիցն հնազանդէին հաւատոյն։ Եւ Ստեփանոս լի շնորհաւք եւ զօրութեամբ՝ առնէր սքանչելիս եւ նշանս մեծամեծս ի մէջ ժողովրդեանն։ Յարուցեալ ոմանք ի ժողովոյն որ կոչի Լիբերտինացւոց եւ Կիւրենացւոց եւ Աղեքսանդրացւոց, եւ որ էին ի Կիլիկիայ եւ յԱսիա, եւ վիճէին ընդ Ստեփանոսի։ Եւ ոչ կարէին դիմանալ իմաստութեան եւ Հոգւոյն որով խօսէր։ Յայնժամ դրդեցին զարս եւ ասեն. Զի լուաք զնա հայհոյական բանս խօսեցեալ ընդ Մովսիսի եւ ընդ Աստուծոյ։ Եւ շարժեցին զժողովուրդն եւ զծերակուտն եւ զդպիրսն, եւ հասեալ ի վերայ՝ հարկանէին զնա, եւ ի բռնութիւն տարեալ ածին առ ժողովն։ Եւ կացուցին վկայս սուտս, որ ասէին. Այրդ այդ ոչ դադարէ խօսել զբանս հայհոյական ընդ տեղւոյդ սորա եւ ընդ օրինացդ։ Զի լուաք զնա ասելով թէ Յիսուս Նազովրեցի այս կործանեսցէ զտեղի զայս, եւ փոխեսցէ զսովորութիւնսն զոր աւանդեաց մեզ Մովսէս։ Եւ հայեցեալ ամենայն որ նստէին ի ժողովոյն՝ տեսին զերեսս նորա իբրեւ զերեսս հրեշտակի։

Եւ քահանայապետն ասէ. Եթէ այդպէս է զայս։ Եւ նա ասէ. Արք եղբարք եւ հարք, լուարուք։ Աստուած փառաց երեւեցաւ հաւր մերում Աբրահամու, մինչդեռ էր նա ի Միջագետս, մինչեւ բնակեցաւ ի Քարան, եւ ասէ ցնա. Ել յերկրէ քումմէ եւ յազգէ քումմէ, եւ եկ յերկիր զոր ինչ ցուցից քեզ։ Յայնժամ ել յերկրէ Քաղդէացւոց եւ բնակեցաւ ի Քարան։ Եւ անտի տեղափոխեաց զնա ի յերկիրս զայս, յորում դուք այժմ բնակեալ էք։ Եւ ոչ ետ նմա ժառանգութիւն ի նմա, եւ ոչ հարկ մի ոտից, այլ խոստացաւ տալ զայն ի տիրութիւն նմա եւ զսերնդեան նորա յետ նորա, մինչդեռ ոչ էր նմա զաւակ։ Եւ խօսեցաւ Աստուած այսպէս, եթէ լինելոց է զաւակ նորա պանդուխտ յերկրի օտարի, եւ ծառայեցուցանիցեն զնա եւ չարչարեսցեն զնա ամս չորս հարիւր։ Եւ զազգն զոր ծառայեսցեն՝ դատեցից ես, ասէ Տէր, եւ յետ այսորիկ ելցեն եւ պաշտեսցեն զիս ի տեղւոջդ այդորիկ։ Եւ ետ նմա ուխտ թլփատութեան։ Եւ ծնաւ զՍահակ եւ թլփատեաց զնա յաւուր ութերորդի, եւ Սահակ զՅակոբ, եւ Յակոբ զտասն եւ երկուս նահապետսն։ Եւ նահապետքն նախանձեցեալ զՅովսէփ՝ ծախեցին զնա ի գերութիւն յԵգիպտոս, եւ էր Աստուած նորա ընդ նմա։ Եւ փրկեաց զնա յամենայն նեղութեանց նորա, եւ ետ նմա շնորհս եւ իմաստութիւն առաջի Փարաւոնի թագաւորի Եգիպտացւոց, եւ կացոյց զնա իշխան ի վերայ Եգիպտոսի եւ ամենայն տանն իւրոյ։ Եկն ուրեմն սով ամենայն երկրին Եգիպտոսի եւ Քանանու, եւ նեղութիւն մեծ, եւ ոչ գտանէին կերակուր հարքն մեր։ Եւ լուեալ Յակոբայ զի կայ ցորեն յԵգիպտոս, առաքեաց զհարսն մեր առաջին անգամ։ Եւ յերկրորդում ճանաչեցաւ Յովսէփ ընդ եղբարս իւր, եւ յայտնի եղեւ ազգ նորա Փարաւոնի։ Առաքեալ ուրեմն Յովսէփ՝ կոչեցոյց զՅակոբ հայր իւր եւ զամենայն ազգատոհմ իւր, ոգիս եւթանասուն եւ հինգ։ Եւ իջեալ Յակոբ յԵգիպտոս՝ եւ վախճանեցաւ նա եւ հարքն մեր, եւ փոխեցան յՍիւքեմ, եւ եդին ի գերեզմանի զոր գնեաց Աբրահամ գնով արծաթոյ ի որդւոցն Եմոր Սիւքեմացւոյ։ Եւ որչափ մերձեցաւ ժամանակ խոստմանն զոր երդուաւ Աստուած Աբրահամու, աճեցաւ ժողովուրդն եւ բազմացաւ յԵգիպտոս, մինչեւ յարոյց թագաւոր այլ ոչ գիտացեալ զՅովսէփ։ Սա խորամանկեցաւ ընդ ազգն մեր, եւ չարչարեաց զհարսն մեր, ածել զմանկունս նոցա արտաքս, զի մի՛ կեցցեն։ Յորում ժամանակի ծնաւ Մովսէս, եւ էր հաճոյ Աստուծոյ, որ սնաւ ամիսս երիս ի տան հաւր իւրոյ։ Եւ մանկացեալ նորա՝ առին զնա դստերն Փարաւոնի, եւ որդեգրեաց զնա իւր։ Եւ ուսաւ Մովսէս զամենայն իմաստութիւն Եգիպտացւոց, եւ էր զօրաւոր բանիւ եւ գործով։ Եւ յորում լցանէին ամք քառասունք, եկն ի սի

թեցաւ աղքատութեամբ վիշտ կատարելոյ ի մարդկան. որ տեսեալ
Եւ ծիծաղ զարհուրելի ի մարդկան. զի ոչ գիտեին զգալ զանձինս.
համբ զարհուրանք ի մարդկան. զի ոչ գիտեին զգալ զանձինս.
ոտք զարհուրելի

ոգեր ,ի ,ոգեր ,ի ,ոգեր ,ի ,

հարեկին ի ընարութիւն կարապետին , և ամենք սչ . ապա ի յայլ տրուիլայ յոհաննու պատրիարգէն ընտրեցեալ զբերդս վիճակ կաթողիկոսական պատմեցաւ , այլ եր սչ հիւանդութեամբ վախճանեալ էր , և նոյնքր ի կաթողիկոսութիւն իջաւ վա- խճարդ պատրիարգին եկն . ի հինգետն չէր նա տեղին ձեռնադրեալ նոյն ։ Ի այդմ յաչ առնուլ նոր յանձն զայն պաշ- տան՝ ընտրեցին զնա ինքն գկաթողիկոս վիճակ , յամի . 1761 . ռմէ . յամենեսեան գհինգետրեքի . որոմ գնա եմէն առնոյ յա- ջորդեաց սրգաւ վիճակ ի վանայ՝ յամի . 1768 . ռմէ . յամ-

ԱՆԱՆՆ ՄԱՐԱԻ ։

Ի . Ել ի նմին աւուրս ի կաստանդինուպոլիս երեց մի տանահէ անուն թալմեցի՝ ոչք գմարտաբարոյ և խոտա- ռեր , ձպրտալ ի յուզել զպղմուկ շինեցի , և արագ ի հա- առգտանել ոչխաց վճռաս . յանհնդատ անզգաստ՝ անզգաստ գի գնացս , և անահաձ ի բանս . և գի ուներ իւր պաշտօն զա- մանս ի մեծատուն հայոց , սկսն ածկին ի նմէ ոչք ։ Ա- պագաւել համարեալ և համակամ ինքեան գնմանիս իւր , պահ- պահելոյ այր սպայիս և զաւրիս սնի յամենայնս , վստահեալ նոքա հանդերձ ընկերի սպզպիսա մաղաքիսեան , և մուսայ առ աղքատ նահանգ սմչասատանս ինչ , ինչ քաղաքին յայգին հայոց գարձեալ ես ի փառնկոլեին . և առհասարակ ինա- ղեալ ընկնկոկոյին մէր՝ դնան ընկերգիս փառնկոց , և ընաշն գայնա գանձիւք . և Ճնորհալ ես ի վերայ սուրկայ գաց իշխա- ռաւելն փառնկ գնապահաց . և այլ ևս բազմ գանդ . և ինձ կամիք սուն սահագանել հասանել ի վերն քրոջդ , առաւել- ինչ պահասուցս ձեր՝ գի առայեն սչաք ինչ Ճմիւրնա և զար

ասելիք ։

Ընտրելոյ սուրա և գոյք բազմ բանս ամբաստանութեամբ սուրն զարգահան սպասաւորս , և յանկարծակի նկին և մահն ընկե- ղեալ սպանին գոյքս նոցա . և ինքն ի մեծ կալեցեալ փոքրմոյկ պատուր ի հպեմբերի . ։ . և ինչան անդ գանայնս , գնացին անտի յինկղեցի սպան գարպետ , և անդ ևս կացան զպահ . կա- սկեն գնալ և ընկերգի եղբարն , քայց փոկեցին նոքա ըն- դդունան , ։ և սրբ հալէ եղեն յոյնմ տաւր յիրիսս եկեղե- ցիս և սրսաղայ ևս՝ ինչն սպէս ինաշն ի երիս . և սոքին մանանեցուն յարգելանս նուսաստեցաց (ի հերբսիանոյն) ։ Ել մի ի նոցն սրբմաքեր պաղատագիր սնուն սին՝ աներ պատան միջոցին սիւզեան՝ ուռն մեծի և երևելոյ , որ սա ինչն սի. քուկիլ սկսեալ եր յայս ծագատարին . և ի նմանն առաւր դպ- ծնէ ի պատասան տրբոյի ։ Ել իբրև լուսա սա գնելեալն , արամեցաւ յոյն , և ի վաղիւ սնայր ի գնալ իւր յոտգարանն և ի գարձել անդ՝ եկն սուս նա գինակիր ինագատարին , այն

898 ,ג ,ב ,ב ,ב

ռեալ և որ մանուկ, աղջ որպէս ասցին հոգա ոմանքառաջ քե-
դել ինձմէ, և նորա ըստքեան յայտնապէս անգիտ, [illegible]
ամենք ի նմանէ լինի քան զի առաջոյ վերատեսչեալ ելին որ-
պարքա, և ինոցանէ նոսան ի գերեզման իւր ի կենդանա-
անելն, ուր է նոյնպարանն ինձ, ոչն և ձեզիս դնելեան.
են, եկն անդ որ մեռոյալ սրբեալն յարատարօք, և կոչո
զելին կայիչ, որչ ամուն էր յոյժ նանդ Թուսեանեան, և
ալքն փութեան, և ծագեցաւ ի աեղ ուր անդ պառկեալ էր
յոյժ, մինչև եհան լուր խոստովանեալ յանդիման հոպարքային
նայ գրչեանեան առան ի գոտն մեծ իշխանին, ոչ դոյն
եկեղեցեր պատմ, և նկեն անդ ի քաղաք, [illegible]
նորդեալ տեսանց, ի նոյն ժամու հանդէս տեսի ածելն ի գուռն
եպարքային ոտ իշխանն կալեցեալ պոչ քարտ քեսիրոսը,
որչ տեսուն էր ահմէտ աղայ,
Սրբև դիտալ մանուկ, [illegible]
զորմացաւ, և եկն ի գոտն. և նցոյց ոտմեռ պատկին գնդա-
վալաւեին' զոր առնէր ի ձեռին մէն լամբուեցոյ գքանանչոր
ոտքն, և ահա ասկ մին ի նոցն ի գլոյ այդ, և ի գա գնուն-
հացեալ և լրաեալ գնանկոց, Տիրոջ յոյնանոտ գմանուկ
ոսկ սկզնոն. գոտաստան ի իմ ըստ ոտոյ ընդ ոտյոնի, և ի
ձեռայ քոց խնդրեմ գլոյ, Վալաւ յոյնժամ իշխանն գմանուկ.
նչ, և կանչ որդեցոյ գնոտ ի գոտոն, այլ նդ հրամայոտ-
լոյնի ոտանալ' մի կնկոյա անան, և գնկոտ մտեալ ինոցքեր.
գտանել և գտչեն' որոց վր առնոյ էր գհրամանոտ նն.
Իսկ իշխանն ազդ առաքեալ եղոյգոսին' ծանոյց նմա զոր ինչ
անցք անցեալ էին յոյնմ առաջ ի յոյնանեա' ի մանուկն.
և թէ գնինչ ամբաստանողքն ոտնքր մանուկ գնմանել և գոյ-
ոյց քաոնեաերնոյ անձնոյց, յառել նր' թէ գնտանկացեալ իսկն,
ոչ' Կայեաց եպարքոսն գյոյնանեան առաջն խոր, և ոտկ նկոտ.
յոյմ ադգ եա գայր գոտ, և նա ոսկ ես հայ եմ նր, և որչ
հարց' Ա՛ոկ եպարքոսն ընդհաւ է քո' թէ գոտ և այլ ևս
քաոնեաերնք անձինք ի գնանկոյ էր, և կալեալ էք ի
նդէ լրաեա, Ա՛ոկ յոյնանեա' քան ի գրնք այդ գործ, մեք
ունքեմ հայ եմք և յայլ էհոյ' և ոսպոտկ ձեր, և ոտնդեմ ի
ձեռնի զնոտդն հարկայ ծառայոտնէ մերոյ, Ա՛ոկ եպարք.
քոսն, եթէ գոյք հայ կք, ընդր ապա գնկոտ մտնոյ ե ձեր եր-
կրն այն մանուկ, թէ գնունդ քոյնք, Ա՛ոկ գնտ յոյնանեա.
պատճառն ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ պոյ, զի ոտ ի գոյ գնոյ
գնանկոյ Տիրոջ գտանեալ գնանկոյ, և ես չտոտ նր. խնդր-
բեաց և յայտոց, և նոյն ես չտոտն ինչ. և գնկ բարեպատա
գնանկոյ ի յայտոց' գնանկոյ գնանկոյ գնանկոյ գնանկոյ
Ա՛ոկ եպարքոսն ելէկ հոյ քոյնք պոյ, ապա Հանդէս ըս-

Ա[ռակ]. Ը. գլ[ուխ]. ԽԶ.

ձեռք պատրաստուչեն գնացող իջերը իւր յաղթութիւրդ. և նուա ասե.
պատ[ասխան] տուին ի[մաստնե]րդ գոյութիւն Քրիստոսի առաքելոյն ասելով զայս
ասա զնա[խ]ադասութիւն ի գլուխ ; [և] ի գնասիոյ ծագեալ ասացեալ ի[մաստնե]րդ
լեռնոց եկատրոսի միաւորեալ ասելով զանձնականն առաքելի իւր. և ե
հարց զանուանեալսն վրդ ասուս. ծանուցեալ ասե զնա. ելեկ հարց
ինչ ; և նուա ասե. ասդ ասդ, սկսաւ ասել ի վերայ հարցմանն զոր
ինքն ժողովրդեանն իմմէ ի, և ընդարձ և վրդ գնաց և նստեալ
ելանն ասուս. [և] ասուս գարձուցեալ հպարտութեն պետրոս ասե
յաչմանուկս. ասե գնուս. գայթակղիսջիք համարեցաւ ինչ ասե
գնաց գլխուն ի ոտ ի գլուխ, ելեկ լուսնկիր վկայուչիլ ի ոտ
յիմարեցաւ գուս ասելն. Երկիւ ասդ հաւատացուսս գլխուս ասուս, և
յուսացեալ գայթակղիսջիք նուս, և նուա ասե. և գասդ ասդ գնաց
գնացեալ ասացեալ ասե, [և] ասդ գնաց ասե գնաց գնաց ասե
գնաց գնաց ասե գնաց գնաց ասե գնաց գնաց ասե գնաց գնաց

յուզեալ՝ ոչ գոյին զնա , և ի հասանել աւուրց սահմանի սո՛ր
ընթանան՝ եղեալ որ մնասցէ՝ ի տունկն ուր եր , գնասցէ
ասեն իւր և երեկո : Արդ աղէկ ազգ քոխիս գնա-
հատը լինիմն , առեալ որ ի նոր տուս գնայ , և ինքն ծերասէր
յաղ ներքսեան՝ նախ անդ ի մի ի նմանց կենդանի , և հաւատալով
զարմն հետաքրքիր՝ մնասցէ ի պատուական մանուկին , և բանիւք
զգայ : Ապ մնասուկ ոչ գիտելով՝ ինչ ի ինչ , ձայնէ ի վե-
րասն և առեղծուածս բնդբերէ : և ծառ ասէ . Ահ ի վայր մանուկ՝
զի սակաւ ինչ բանս ի քեզ : և նա ասէ , մանուկ ոչ է ասա ,
աղջիկն ասէ . Ահ և մի խաւիր ի վայր , իսկ նա վերադարձ կրկ-
նով ասէ , ոչ է արժան բանալ զդուռն ի գիշերի ,
[1] զայս կոչեալ իշխանին զսպասաւորս իւր՝ հաս խորտակել զդ-
դուռնն , և ելանել ի ներքս : Ձայնիժամ լսելով և խոստակել զդ-
սեակ նոր մանուկին , և կամելով ընծայիլ ուրուք՝ նուագս ինչ
անկոնակ՝ որք գիշերով կոչին ի սենեկի միում , ընդ որոյ
դուռն ապատուորք իշխանին վերջ ի վերջ յուզելին գասեն գոս-
նել զնա , կամեցաւ իշխանն ծառիլ ուրուք ոտ ի հանգչել , և
ոչ պատահմանն անսեալ զդիպեալ անկոչնան՝ ել և հասաւ ի
վէր ինչ , և ընդհատմանն զդաց ի ներքոյ իւր պատուհանէ մի ինչ՝ և
զուգակաց ելանել , ձայնեաց առ ասպատուորսն՝ և ասէ , զի աշ-
խատասէր լինիք ընդունելոյն , ահա ասա ոչ ինչ գիտիաք կայ սոյն :
Այս իրրև եկին առ նա ասպատուորք , հաս հնարել զմանուկ ի
ներքս առ , և անդէն առաքաստ արկանել զնա ի վերայ գիտեղ
գոն ևշտր գնա մարտիաս իւրով չորսուրեայ : և վազվազա-
կի ել առնել գնա և առնել ի քառս . ոչ յորոյս արկանել
սէգեցին գնա ի կամեղս . և ի միւսում ժամուս հրամանաս ե-
պարտասին աքսորեցին գնա , և նոքա և զասպիրն յարկանեն ,

ԻՆ ՈՐԼԱՆԴԱՅ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱՅ :

Ընդդէմ Ֆրանսացւոց պինդ և զինաւոր պատերազմող :

Ա. Ագնէ յարեալ հրամանաւ Լուդովիկոսի Լատինոցաց ի հայ-
րապետութեան աքսորեցին գնա , և նոքա և զասպիրն յարկանեն ,

1763 ամի Քրիստոսի

[1] Ես ա-
նուն

1764 ամին

Հարկեցան զայլ ոչ ընտրել ,

Այլոյն յայն առաւրն ի կոստանդնուպոլիս երկաւասեան եպիս-
կոպոսունք , և ունէին հանդիպելի վիճակ յորոց մի էր գրիգոր վար-
դապետ կոստանդնուպոլեցի պատմաձեռնց՝ զոր և յիշեցաք
վերագրիգ , այր բարեհամբաւ և հնդահեգի՝ և պաշտօնար
յանուն , որ և կարգեալ էր ի գործ փոխանակութեան եղեմ ։ Զայս
իրաւնքդ առաքեալ ընտրիչքն ինքն գրիգոր վիճակ , զոր
վճռ եկն յակաթ պատրիարգ ադաղատուիսք ի կոստանդնուպո-
լիս չիւր պատրիարգարանն՝ ի մայիսի . 12 . և կոչեալ առ
ինքն զգրիգոր վիճակ յայտնեաց նմա զընտրուիչ նորին . և նոյնս
հրաժարեալ չհաւ եկաց ի պարտաւորեալ անուն ։ Ապա յա-
կոբ զբաւորիգոր թազաւոր իրատարան քանիք յերդուել զնա
և հաստատացանել զիւան նմ ։ Ի մէ նա պատճառ հրաժարե-
ցաւ ։ Ի չեն ինա ոյժարիւրդն . վիճակ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ
լեալ քրիստոսի պատրիարգութիւն , զի ամենեցին հրաժարին
անաի ։ Ի ի իոսիկ գրիգորդ ընդ ինչ վճ չիամեցալ առնել
յանձն , վերաւին յերդեր եղև նմա յակոբ , և ասէ . չոչ ոնա-
նել զո յայս գործս՝ անընտիկ ոք տպրիգեալ ի ներբ՝ սկեր ի
վերայ ատպատեցի զնացաղեր ի ասպին , զրկիս եղև երկնեն . և
զոս լինիս պատրաստուն առաջի ինչ ։ Ի նա ատրակատակ և
վարանեալ՝ ակամայ գոտեր քանձն գոս ։

Հաղորդեան ի վաղիւ առեր ի մայիսի . 13 . յաւետ հինգշա-
բաթի եպիսկոպոսաբանք և վիճակ , և քաղաքացիք մեծամե-
ծացն հայոց յինիզնի չր ուձուենի , յերրորդ ժամու ասելն .
նոքա և յոգիք գասարիսք , և սկսան խօսիլ առ ժողովրդեան
զի ընտրեալ է գրիգորդ վիճակ , և ի հաստիլ աւետիս գնելոյ
զնա ուրդ ։ Ի ի գալ նորա՝ յոտն կոչեալ պատրիարգ ,
յառն կացին և առնեցին շնորհաւորութիւն նմ , և նոյն եկեալ
առնիսա յոտս յոգերոյ ընծալ , և վաղվաղակի խնդրեցին զնա
երկար վիճակ ։ Ի այնժամ ասէր ոտքս նոցա , յոգիս վիճակ գնո-
ղաց ասէին , և խօսեցաւ առ նա զանա յոյդուածոց և քա-
ղաքացւոցն , ի. ասէր ուռեալ զվիճարանն յանձնել իրեն՝ նարկ
ի վիճ նորա . նոյնպես և զմոտանեին հանեալ ի ձեռաց՝ եղ ի
մատն նմ . և զգաւազան իւր մատոյց ի ձեռս նորա . և ապա
եղ զվիճակաւորիարգ ասիսն ձեռամբ իւրով յառ ոնանե յաեր
առ նմա զթուղթ հրաժարականն՝ զոր գրեալ էր ի լեզուս առաձ-
գոյ՝ ծանուցանել առ ինձեան ։ Ի նոյնժամ և ժողովուրդն և
առն նմն թուղթ ինքեան հաստատեալ իրեանց՝ զոր կարդեն
առաջի .

Յաւետիս ժողովն՝ յղեալ գրիգոր վարդապետն զհրաժարա-
կան թուղթն յակոբայ վիճակ առ եպիսկոպոսն մեծատոհմոյ տա-
ճայ ձեռամբ մեծամեծացն հայոց , և եպիսկոպոսն հատոյց ի

وقوله لا يجوز ، أي لا يحل ، وهو بمعنى الكراهة ، وإن كان يجوز أن يكون بمعنى الحرمة ، لأن الغدر حرام ، وإنما يحل بإذن الإمام ، لأن فيه مصلحة ، وهو أن يعلم الإمام أن المصلحة في الغدر ، فيأذن فيه ، وإن لم يعلم ذلك لم يجز ، لأن الغدر حرام ، والإمام لا يأذن في الحرام ، وقوله ولا يجوز أن يؤمن أحد من المشركين ، أي لا يحل ، وهو بمعنى الكراهة ، وإن كان يجوز أن يكون بمعنى الحرمة ، لأن الأمان حرام ، وإنما يحل بإذن الإمام ، لأن فيه مصلحة ، وهو أن يعلم الإمام أن المصلحة في الأمان ، فيأذن فيه ، وإن لم يعلم ذلك لم يجز ، لأن الأمان

ՔՀ. ՀԱՅՈՑ
ԵՒ ՀԱՅՈՑ

1765
ՌՈՒԾԷ.

ազն Նորայր եղիցի Հայս առաջնեկին առ Նա ըստ պատգամ. քանզի Հայս ոչ գիտաց. այլ միշտ սկսաս առաւել և յառաջնորդեալ զարևելեայս ի կողմն իսր, ի Հայաստան գրիգոր պարթիւրդ ըստ յաջորդեալ մեծամեծացն Հանեռալ արքունի հրամարտակ առ բագիր արար վնաս յիշխանին, (որոյ վս ի խոր խոցեալ ախտն կիճղեաց, և ոչ ոսկաս խառնուածիք ծագեցան ի մէջ նոր և ի մէջ ժողովրդեանն կատանչինոսպոլսոյ. այլ սր առնոյց այն եւկար,

1766
ՌՈՒԾԸ

Որպէս լսեալ ներ մանեսէ սր պատրնակն էր ի քաղաքն, ել ժողոս յակոբ պատրիարգ, եկաց առ ձիով մի. և առաքէին գաղտ ի կաստանդնուպոլիս՝ ասիցեալ զմերոսն իսր, և ծրագոեալ յայլ իմն կերպարան. և ի ձեռն սմանց բարեկամաց իսրոց հասեալ ի մէջ Հայոց, և ազատեալն առեալ ի պատրիարգէ՝ եմսոտ վերսին ի կարգ վսոս քահանային. և յետ ամաց ինչ ակնոս արանձել, ել ոսկաս ևս Հոտ ի շահաց. և ժողովրդին ևս լինի պահել զառն իմ, ել. և առաջ սկսաս ապառնալ ընդդիմ պատրիարգին՝ ամբաստանել զնմանէ առ ել՝ զբարն և առ այլ իշխանս. և յետ քանի մնձամոս եկեալ պատրիարգին՝ կոպեցաց նմա ասելով շարաչի ի շահաս. ել ըստ դահեկան. այլ ոչ յետ քանի ինչ ամաց սկսաս վերս սահին յաղագս պաղտնակ շինելի ընդդէմ պատրիարգին իսրոյ. հրամայ ոմանց ի մեծամեծացն Հայոց. և նովս պատճառ ոչ սակաս վնասու,

1771
ՌՃԻ.

Տեսեալ գլխգ սրի պատրիարգի, ել բնի ինչ խոշընդոտն և կառավարեսցէ իսրոյ, և ոչ պակասին նմա այլոտառ ևս պնդս առատապէս ի պնսպես իրս, ձանձրացեալ նի՝ ոչոր ժողովրդ մեծ յեկեղեցոջ ածածնի. և աղաչեաց զամենն ընդարձակ վայել ոճ պատրիարգ ի տէրն իւր. իսկ ժողովսրդք որք Հաձեալ կին ընդ նմ՝ ասեն. մեք այժմ պքեզ միայն ձանաչեմք մեզ պատրիարգ, և պատրաստ եմք սգնակոն լինել քո կնոջմի. բայց ել ընդէսպ ել քաղեկամն քոյ, և ել ձիշտսն ել ել ձիշտսիս. և ել ձախանձիչն վնաս մի հրաժարիլ յիշխանսեն. սակայ ել ոչ նի պիղեալ յսպատրնա նի՝ յանձն հառ ինալ այլ ևս ի Հին ինչ ի պատրիարգանէն, և ժողովսրդքն անպին պրեցին վերսին ել առգի Հառատուսն, և եաան ի ձեռս նր։

Ի նմին ամի, այ ել 1771. ձմե. ի փետրվարի. 7. ոսկաս նրգեն ի զալաղիա. և այրեցաս եկեղեցի սբ. լուսաւորչին. և մեռաց միայն մինչին աղխատակերա շինսածն. և կայ այնպես մինչև ցայսր։ (Ձեռ պատմիկ յամի. 1782. ամին. յօգոստոսի. 10. ի լինել մեծի հրկիզսսելն ի կաստանդնուպոլիս՝ այրեցաւ և նիկոմիայի սքանչ վկարգեալ՝ սր ի ատմանեթիս՝ զրոյ մի փոքրիկ մատուռն միայն մնաց).

لمن ، ١٥٤ ظلمك لرجل عدوك وعاقبتك بالمثل عليك ولم
على ٥٠٠ ، ١٥٤ ، ١٥٤ ، ١٥٤

Ոմանք գիտեն

ընծաիւքն եղեալ ածեալ ։ և ապա իմոգբէնն ի գրիգորէ պատրիարքէ առաջ ինչուինչ ի ծողքն հրաժարական ։ և ետ առեալ զայն յոժարութիւնք՝ մեկնեցաւ ի քաղաքէն անտի , և գնաց յիակիւսոյր ՝ ի նոյեմբերի ։ 28 ։ և նոյնտ անդ ումիսա իրր առաւ ։ | յո ժողովուրդն մեծաւ ցնծութեամբ ընկալաւ զհայրապետական ընծայեալն ՝ առ եղեալքեան՝ զրկեցին զնա ի պատրիարգութիւնէ ։ | և այն այր զարհուրելի մինչ յոյսն ՝ զմեզ

ՀԱՅԿ Ը. ԳԻՐՔ Ը.

ՀԱՅԿ Ը. ԳԻՐՔ Ը.

ՀԱՅԿ Ը. ԳԻՐՔ Ը.

ՈՐ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԻՆՁ ՎԱՍՆ ՀԱՒԱՏՈՅ

Ի ՎԵՐԱՊԱՏՈՒՄՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Ոմանք էր զոմն առնել զծաղկաթուղթ տյոր վերակրօնդ զրոց՝ յորում պատմին անյագ հետին դառնացո՝ ըզ ոյսփհետև պատմիչք այսոցիկ Հռիփսիմեայ՝ որոնք ի նմանէ մեծաւ ջերմեռանդ զսպչեալք ստորոգ գործօ տուին ի միտս ոյսոցիկ՝ քանզ ոչ ընդ երկեղեն միմեանց. ասացի և յոմանէ ինձ ոչ ունս Հոմանասլյ ըն իրեսս՝ և ի քննուն ընծայելոյ՝ Ա յս ասացի վախուն այսր՝ եթէ կամիցէ Հայոցն Հայոցն զրաստ, բայց՝ սխոթ գտանիցէ ոչ գոռալ գնել յայսմ վիպերի ի ծոռոգիցուն՝ յերկոսց գլխոց՝ Ա՝ ի Հոմանասլյ ոյսոցիսն օտաւոյ, ոչ ի մերոյս գոյս յաձախոյն՝ և զաղչիս մերմէ քեմ ինձ Ձառնկէն՝ որոց ես ի տալ պինդ՝ ոյնոր էր լսել հետ կրթիլ քաղցրասրտի բանից, և Ձառս երկոսս ի մէջ քեզ ելոյ՝ յացոյնել, ինչ պինդ է՝ զոր գրեն, և պինդ՝ զպոյ զանց առնեն՝ Ա յս միւս ևս ի համառաւոյն ի զրոցաց՝ որ ի լոյս՝ իբր պէ զոյ գտանեմք ի գիրս ոսկանոսեռ ոնձոնոյ ուղիղ ուսանելոյ՝ ի բերսեռ բազմեռ այլազգ լեզուաց՝ և այս ինձ ոչ ինչ՝ բայց տեռանելոյ՝ պէ բնիկ ուսուցել Հաւատս ընձայելով ոյսպիսի ոչ ցաբանոյնձ քան ոսոսկուինոմբ գրելոյ՝ ոխարժեն զգրեցուն ոսոս գոյնձ՝ եպերել՝ և զոսոս գնոյն ոնոսուգոյնձ՝ ընգրկել՝ Ի՝ յոյ՝ եթէ կամիցէ ոյս ոյիսեաց լինել ոյոսոսաֆոնոսոս՝ և զՀամբոսուել ոնհինն զոյսյս ընձ ասոյգ գրոնձաձս Համբոնաել ի ոսել՝ Հարկ լինի՝ ձեզ աղձնասանաք լնուլ զդիւր գոյս՝ վասն սրոյ և զայոյիսիսոյ Ընդոյք ի լոյս՝

Կոսիմ ասասկոյ ինչ մի ևս ձանուսցանել՝ իբր զի ոյինչ պատմուձիք ոսոսկնի յետ սնոհոս յակոբոյ կնձիձեի ընդոյձոյ՝ ոյ սինչև ցզոյգոյ քաՀնեցի, ինչ ևս յակաձասեսիոյ գրոն՝ ոյոյց գտանեմք և ի դամն ոսոյցերոն՝ ոչ ոսակոյ յանոնանա անձոնոյ ոսնոյ՝ և ի պէսոյս Հանգուցանո գործոյ՝ Ա յսև ևս ոչ Հոյն ոյսոսոյն քանզ ոչ միսոսիս դնին յայնէ այլ գործեալ

ولما كان الحكم بالشيء حكماً بما يتضمنه ، وكان من جملة ما تضمنه حكم الحاكم المذكور أن الأرض المذكورة وقف على المسجد المذكور ، وكان من جملة ما تضمنه الوقف أن ريعها يصرف في عمارة المسجد المذكور ، وكان من جملة ما تضمنه أن ناظر المسجد يستأجر الأرض المذكورة ويصرف ريعها في عمارة المسجد ، وكان من جملة ما تضمنه أن الناظر يؤجرها بأجرة المثل ، فإن زاد أحد في الأجرة بعد ذلك بما يتغابن الناس بمثله ، فإن الناظر يؤجرها منه

ասացեալ ինչ ի մէջ բերեն պատ , բայց թէ արի ըմբռնի ինչ ինքն ի նմ
ասացեալ ինչ ի մէջ բերեն պատ , զի ջահակին նման , ցոլ . Ե . ՃՂՃ . [տրմե
ան ի գրատանդարանել ի պատրիարքն անհնարին պատճառս
ին յայտնութեան ինչպիսեաց ի անմանանելոյն ընդ ինքեան ,
ան ։ Ա՚ , ևս այս առասպելք
հասցէ այն՝ ոչ նման մեղրալանեաց ։ , ի , ևս ի
ինքեանց ։
Յասելոյ ասեա զ որոյն , ըմբռնի վասն այսր գործոյ անուանեալոյս
ոնգեալն ասեա , զի ոչ այլ ևս պատճենելոցս վերանոյ ինչ հասանի
ոյ ։ Ա՚ ն ներա զհասի հարեալ հրամանն ետ զօրացն լսել ի
մեալոյ ։ ։ ։

ولا يجوز لأحد أن يتخذ لنفسه أو لغيره أو لأحد من أهل بيته أو لأحد من أتباعه أو لأحد من أصحابه أو لأحد من أقاربه أو لأحد من أصدقائه أو لأحد من أعدائه أو لأحد من أهل بلده أو لأحد من أهل قريته أو لأحد من أهل محلته أو لأحد من أهل حارته أو لأحد من أهل زقاقه أو لأحد من أهل دكانه أو لأحد من أهل بيته أو لأحد من أهل غرفته أو لأحد من أهل سطحه أو لأحد من أهل بئره أو لأحد من أهل بستانه أو لأحد من أهل كرمه أو لأحد من أهل مزرعته أو لأحد من أهل بيدره أو لأحد من أهل حظيرته أو لأحد من أهل إصطبله أو لأحد من أهل مخزنه أو لأحد من أهل مطبخه أو لأحد من أهل مخبزه أو لأحد من أهل مقهاه أو لأحد من أهل حانوته أو لأحد من أهل مسجده أو لأحد من أهل مدرسته أو لأحد من أهل خانقاه أو لأحد من أهل رباطه أو لأحد من أهل زاويته أو لأحد من أهل تكيته أو لأحد من أهل مقبرته أو لأحد من أهل ضريحه أو لأحد من أهل مشهده أو لأحد من أهل مزاره أو لأحد من أهل مقامه أو لأحد من أهل مصلاه أو لأحد من أهل محرابه أو لأحد من أهل منبره أو لأحد من أهل مئذنته أو لأحد من أهل قبته أو لأحد من أهل صومعته أو لأحد من أهل ديره أو لأحد من أهل كنيسته أو لأحد من أهل بيعته أو لأحد من أهل معبده أو لأحد من أهل هيكله أو لأحد من أهل مذبحه أو لأحد من أهل قربانه أو لأحد من أهل ذبيحته أو لأحد من أهل نذره أو لأحد من أهل وقفه أو لأحد من أهل ملكه أو لأحد من أهل تركته أو لأحد من أهل ميراثه أو لأحد من أهل وصيته أو لأحد من أهل وكالته أو لأحد من أهل وديعته أو لأحد من أهل عاريته أو لأحد من أهل رهنه أو لأحد من أهل إجارته أو لأحد من أهل شركته أو لأحد من أهل مضاربته أو لأحد من أهل مزارعته أو لأحد من أهل مساقاته أو لأحد من أهل مغارسته أو لأحد من أهل مبايعته أو لأحد من أهل مقايضته أو لأحد من أهل صرفه أو لأحد من أهل سلمه أو لأحد من أهل حوالته أو لأحد من أهل كفالته أو لأحد من أهل ضمانه أو لأحد من أهل قسمته أو لأحد من أهل إقراره أو لأحد من أهل إنكاره أو لأحد من أهل دعواه أو لأحد من أهل بينته أو لأحد من أهل يمينه أو لأحد من أهل نكوله أو لأحد من أهل رده أو لأحد من أهل قضائه أو لأحد من أهل حكمه أو لأحد من أهل شهادته أو لأحد من أهل تزكيته أو لأحد من أهل جرحه أو لأحد من أهل تعديله أو لأحد من أهل تجريحه أو لأحد من أهل تأديبه أو لأحد من أهل تعزيره أو لأحد من أهل حده أو لأحد من أهل قصاصه أو لأحد من أهل ديته أو لأحد من أهل عفوه أو لأحد من أهل صلحه أو لأحد من أهل براءته أو لأحد من أهل إبرائه أو لأحد من أهل حطه أو لأحد من أهل إسقاطه أو لأحد من أهل تأجيله أو لأحد من أهل إمهاله أو لأحد من أهل إنظاره أو لأحد من أهل مطله أو لأحد من أهل جحوده أو لأحد من أهل غصبه أو لأحد من أهل سرقته أو لأحد من أهل نهبه أو لأحد من أهل خيانته أو لأحد من أهل غدره أو لأحد من أهل مكره أو لأحد من أهل حيله أو لأحد من أهل تدليسه أو لأحد من أهل تلبيسه أو لأحد من أهل تزويره أو لأحد من أهل تحريفه أو لأحد من أهل تبديله أو لأحد من أهل تغييره أو لأحد من أهل إفساده أو لأحد من أهل إتلافه أو لأحد من أهل إحراقه أو لأحد من أهل إغراقه أو لأحد من أهل إهلاكه أو لأحد من أهل إعدامه أو لأحد من أهل إبطاله أو لأحد من أهل إلغائه أو لأحد من أهل إنكاره أو لأحد من أهل جحوده أو لأحد من أهل مطله أو لأحد من أهل تأجيله أو لأحد من أهل إمهاله أو لأحد من أهل إنظاره أو لأحد من أهل حطه أو لأحد من أهل إسقاطه أو لأحد من أهل إبرائه أو لأحد من أهل براءته أو لأحد من أهل صلحه أو لأحد من أهل عفوه أو لأحد من أهل قصاصه أو لأحد من أهل ديته أو لأحد من أهل حده أو لأحد من أهل تعزيره أو لأحد من أهل تأديبه أو لأحد من أهل تجريحه أو لأحد من أهل تعديله أو لأحد من أهل جرحه أو لأحد من أهل تزكيته أو لأحد من أهل شهادته أو لأحد من أهل حكمه أو لأحد من أهل قضائه أو لأحد من أهل رده أو لأحد من أهل نكوله أو لأحد من أهل يمينه أو لأحد من أهل بينته أو لأحد من أهل دعواه أو لأحد من أهل إنكاره أو لأحد من أهل إقراره أو لأحد من أهل قسمته أو لأحد من أهل ضمانه أو لأحد من أهل كفالته أو لأحد من أهل حوالته أو لأحد من أهل سلمه أو لأحد من أهل صرفه أو لأحد من أهل مقايضته أو لأحد من أهل مبايعته أو لأحد من أهل مغارسته أو لأحد من أهل مساقاته أو لأحد من أهل مزارعته أو لأحد من أهل مضاربته أو لأحد من أهل شركته أو لأحد من أهل إجارته أو لأحد من أهل رهنه أو لأحد من أهل عاريته أو لأحد من أهل وديعته أو لأحد من أهل وكالته أو لأحد من أهل وصيته أو لأحد من أهل ميراثه أو لأحد من أهل تركته أو لأحد من أهل ملكه أو لأحد من أهل وقفه أو لأحد من أهل نذره أو لأحد من أهل ذبيحته أو لأحد من أهل قربانه أو لأحد من أهل مذبحه أو لأحد من أهل هيكله أو لأحد من أهل معبده أو لأحد من أهل بيعته أو لأحد من أهل كنيسته أو لأحد من أهل ديره أو لأحد من أهل صومعته أو لأحد من أهل قبته أو لأحد من أهل مئذنته أو لأحد من أهل محرابه أو لأحد من أهل مصلاه أو لأحد من أهل مقامه أو لأحد من أهل مزاره أو لأحد من أهل مشهده أو لأحد من أهل ضريحه أو لأحد من أهل مقبرته أو لأحد من أهل تكيته أو لأحد من أهل زاويته أو لأحد من أهل رباطه أو لأحد من أهل خانقاه أو لأحد من أهل مدرسته أو لأحد من أهل مسجده أو لأحد من أهل حانوته أو لأحد من أهل مقهاه أو لأحد من أهل مخبزه أو لأحد من أهل مطبخه أو لأحد من أهل مخزنه أو لأحد من أهل إصطبله أو لأحد من أهل حظيرته أو لأحد من أهل بيدره أو لأحد من أهل مزرعته أو لأحد من أهل كرمه أو لأحد من أهل بستانه أو لأحد من أهل بئره أو لأحد من أهل سطحه أو لأحد من أهل غرفته أو لأحد من أهل بيته أو لأحد من أهل دكانه أو لأحد من أهل زقاقه أو لأحد من أهل حارته أو لأحد من أهل محلته أو لأحد من أهل قريته أو لأحد من أهل بلده أو لأحد من أعدائه أو لأحد من أصدقائه أو لأحد من أقاربه أو لأحد من أصحابه أو لأحد من أتباعه أو لأحد من أهل بيته أو لأحد من أهل غرفته أو لأحد من أهل سطحه أو لأحد من أهل بئره أو لأحد من أهل بستانه أو لأحد من أهل كرمه أو لأحد من أهل مزرعته أو لأحد من أهل بيدره أو لأحد من أهل حظيرته أو لأحد من أهل إصطبله أو لأحد من أهل مخزنه أو لأحد من أهل مطبخه أو لأحد من أهل مخبزه أو لأحد من أهل مقهاه أو لأحد من أهل حانوته أو لأحد من أهل مسجده أو لأحد من أهل مدرسته أو لأحد من أهل خانقاه أو لأحد من أهل رباطه أو لأحد من أهل زاويته أو لأحد من أهل تكيته أو لأحد من أهل مقبرته أو لأحد من أهل ضريحه أو لأحد من أهل مشهده أو لأحد من أهل مزاره أو لأحد من أهل مقامه أو لأحد من أهل مصلاه أو لأحد من أهل محرابه أو لأحد من أهل منبره أو لأحد من أهل مئذنته أو لأحد من أهل قبته أو لأحد من أهل صومعته أو لأحد من أهل ديره أو لأحد من أهل كنيسته أو لأحد من أهل بيعته أو لأحد من أهل معبده أو لأحد من أهل هيكله أو لأحد من أهل مذبحه أو لأحد من أهل قربانه أو لأحد من أهل ذبيحته أو لأحد من أهل نذره أو لأحد من أهل وقفه أو لأحد من أهل ملكه أو لأحد من أهل تركته أو لأحد من أهل ميراثه أو لأحد من أهل وصيته أو لأحد من أهل وكالته أو لأحد من أهل وديعته أو لأحد من أهل عاريته أو لأحد من أهل رهنه أو لأحد من أهل إجارته أو لأحد من أهل شركته أو لأحد من أهل مضاربته أو لأحد من أهل مزارعته أو لأحد من أهل مساقاته أو لأحد من أهل مغارسته أو لأحد من أهل مبايعته أو لأحد من أهل مقايضته أو لأحد من أهل صرفه أو لأحد من أهل سلمه أو لأحد من أهل حوالته أو لأحد من أهل كفالته أو لأحد من أهل ضمانه أو لأحد من أهل قسمته أو لأحد من أهل إقراره أو لأحد من أهل إنكاره أو لأحد من أهل دعواه أو لأحد من أهل بينته أو لأحد من أهل يمينه أو لأحد من أهل نكوله أو لأحد من أهل رده أو لأحد من أهل قضائه أو لأحد من أهل حكمه أو لأحد من أهل شهادته أو لأحد من أهل تزكيته أو لأحد من أهل جرحه أو لأحد من أهل تعديله أو لأحد من أهل تجريحه أو لأحد من أهل تأديبه أو لأحد من أهل تعزيره أو لأحد من أهل حده أو لأحد من أهل قصاصه أو لأحد من أهل ديته أو لأحد من أهل عفوه أو لأحد من أهل صلحه أو لأحد من أهل براءته أو لأحد من أهل إبرائه أو لأحد من أهل حطه أو لأحد من أهل إسقاطه أو لأحد من أهل تأجيله أو لأحد من أهل إمهاله أو لأحد من أهل إنظاره أو لأحد من أهل مطله أو لأحد من أهل جحوده أو لأحد من أهل غصبه أو لأحد من أهل سرقته أو لأحد من أهل نهبه أو لأحد من أهل خيانته أو لأحد من أهل غدره أو لأحد من أهل مكره أو لأحد من أهل حيله أو لأحد من أهل تدليسه أو لأحد من أهل تلبيسه أو لأحد من أهل تزويره أو لأحد من أهل تحريفه أو لأحد من أهل تبديله أو لأحد من أهل تغييره أو لأحد من أهل إفساده أو لأحد من أهل إتلافه أو لأحد من أهل إحراقه أو لأحد من أهل إغراقه أو لأحد من أهل إهلاكه أو لأحد من أهل إعدامه أو لأحد من أهل إبطاله أو لأحد من أهل إلغائه

են նգիտալ ըստուն ինչ . քայց այս է յայտնի վկայութիւն . զի ա-
ինչպէս ի հին գաստակատիրս և ի ատրեգլուխին յայտնա-
պէս գիտի նա , այլև ի գիրս վիպական Տատեանց՝ զոր հա-
ւարմամբ յորինեալ ի Թումայ Մեծոփեցւոյ , որ եր ի նոյն ժա-
մանակի , ոսր պատմին և երկու Թաստիքք . պայ մին գրեալ ի
ի վիպայ հայոց ուս՝ նախ քան կամ ընդ նմա յառնանակ . և միան-
գրեալ՝ ինչպէս յակաբայ կիրճեալ ուս արձանագիս և ուս այլ
պատճառս ամենայն ակնհայտութիւն . զոր ոչուտ յիշեցուք ի
պատմելն է . և այս Թլկատգութիւնք՝ պրպես յայտ է ի պատ-
մելի նորին Մեծոփեցւոյ՝ եղեն ի Թամին հայոց . պիղ . և
պիղն ՝ [ ] զարձեալ զանդ արտուեալ են գնել ի ժամուքերս և
զանան որ ոչդան՝ որ յորդրեցաց զինն գլխոցն խոնձուղ-
ան , այլ այս ևս անհետ է վերոյիկաս . զի կայ աման նուրա ի
պատմելի նորին Մեծոփեցւոյ՝ եղեն ի Թամին հայոց . պիղ . և
պիղն ՝ [ ] զարձեալ զանդ արտուեալ են գնել ի ժամուքերս և
զանան որ ոչդան՝ որ յորդրեցաց զինն գլխոցն խոնձուղ-
ան , այլ այս ևս անհետ է վերոյիկաս . զի կայ աման նուրա ի
պատմելի նորին Մեծոփեցւոյ՝ եղեն ի Թամին հայոց . պիղ . և

զան և զնա էգաբ ի կարգս կիճակաց ,

[ ] ա երրորդին գիտելի է , զի որպէս յայտ է յիչ էջից ի պատ-
մելին , որ վկայեն հանուածոյ յիշատակարանք գրչեան կերանք
կիճակաց յեռ յոյնեան ի Երուսաղէմ , այլոյսան ուամանակի
ուսանի ի նմ . ի. ամանց ՃՄ ևս գումարած գասնի . յորոց
վը քասնեմ տարմանեցաք . և զոր հնագոյնն էր՝ գտանք ի
պէսպէս յիշատակարանս՝ առաջին նոցա , ոյան և ամենք՝
որոց ՃՄը էնգան և ոտոգ են՝ ի Յիսնակից ամանց ասան-
գեալ , քայց ի նոսին ևս ուսական գժուարանալի ինչ առաջ
լինելն ուս ի ամենեսեան կարգել . զանազ՝ ի գտել հինգերին ըս-
Յիսն կիճակին՝ ի մէջ յերելոյն և վոյլ ՃՄի՝ առաքաւեցա-
յանն գլխաւորեցուցին , Նոյ օրինակ ոյսմ գիմի ամենեսեան կա,
Թաստիկոն . որոց սկամատես եղև առաքել պատմիչ , և
գրեաց գլխաւն նորա . ապա՝ ոս ինքն ուսաքել ի պատմին գլխ.
կիճակն կիճակաւեցե մնացեսի՝ նոսին գնե ի գլ. էջ. երես. 303.
Թե առ ոյնին չոհացաս ուրեայ պատմիչ * մեռաւ ի ոչիչ սամ
,, Թոմասեանսեցե մերսամ , և յամենայն ամենայ եսմին [ ] ,
ուսա յարե , Թե գրիչ նի * նասոս Թիչեր նորընծայ շոհան-
,, ին՝ ի նոյն Թոմասեանն սահ սմին , և յամենայ ամենայ ուսան
,, նին [ ] , և յեսայ ասե , Թե մանկան գրով գնասցեալ յոս-
պատ՝ եկայ անդ սամա ոսեն . ի. Յեռասմի իչխանացն հայ-
ոց ուս՝ ի շահնչեհայ հրամայական պատասխանի առեալ կան-
հարկայ ակռայն , [ ] ասացեալն ասի միամանգամ հոյչ ու.
գնեա , և ընկալան հրամանն գնա կիճակսանեն մանկան , Օ ապա
գրի և յերես. 236 , [ ] յս ապա պատճ յերես. 306 . Թե մանկա
կիճակս գտայ արարեալ յերկամանէ՝ ձեռնադրեցաս սնոյ կա.
Թաստիկոս . և * ածան Հայրապետս ամ ազգին հոյոց՝ պայծառ

,, և ոչ ամենայն մարդ յանդգնութեամբ յորդորեսցէ ոմն զինքն ,,
,, միաբանել ի սիրոյ ընծայելոյ ուրեք ընծայս ոսկի , յայտնելոյ ,,
,, առաջի ամենեցուն ։ Այլ սկսեալ գնել ի ԺԲ. դար ։ ,,
Կան ի սիրոյ ասորեստանցւոց վիճակ կիճակին անդր կիմանալ ,,
,, նախ ի սիրոյ ի ընծայական ոսկոյ , ի յոյնսկզբան առնեն ,,
ոսկի ։ Յայնմհետէ ի միջի գալոյ ՅԺ. դարու ։ (1)

Ընդդէմ յայտնի գոյ ի միջի գալոյ ՅԺ. դարու զոր գիտեմ ես ոչ ոք ասաց , զի ոչ ոք գիտաց ասել ։ Ոչ ոք ասաց , զի ոչ ոք գիտաց ասել , զի ոչ ոք գիտաց ասել ։ Ոչ ոք ասաց

այլոյ ոմանց ։ լիմ անդաստ յոտիկ · ոյժմ առաջի պիտոյք ընդ
միտն՝ զոր նշանակեցուք ի վերնագրին ։ Եւ ըզ սեղկասցեալ
լեզեցեայ ։ թէ երբք ամենեւք կան հոյակ ։ ջի յիշմանէն ։ ի
ոմո ։ և յապրումանէ ։ և ըզ նոսին յորեալ նոսն պատուն ցան-
ձասարայ՝ որ առ ամենս ուրանունկ ։ և կամեցիմ խոսիլ
զնոսին ։ երբք ինչ առնէ ։

Այսո՛ Տաճարի յերես ։ 1363 ։ Թէ ՚ի Յիմիկ քառասորոքին
ռոսոքինանց որ ՚ի կիոլիկիա՝ ձոր խայիկ կնքելոյ հոյակ մեռ-
խոսոյ բաց զամենն ՚ի մեռ քաղաքս ոյրոպոյանոս ։ և յայնմա.
ՙնէ ոկատա ամենն ոայ ։ ՚Ուայց յայս և Թէ խոսիկ կնքելոյ ոչ
եկն քնատ ՚ի մեռ ։ ո և մեռ ոչ ունէ յոտոտո նոսա եշխանոսքի
հոյոց ռոսոքինանց ՚ի կիոլիկիա ։ այլ Տրամնոսո կայսերն
ոյրքելատ նոս ՚ի հոզմոնս փոքուռ հոյոց ։ և յոզնոյրք ՚նոյտ
նոսան ՚ի հոզմոնս սեռոտ լեզին և յայլ տեղիս, և ասա ՚ի ծուխք,
և յհոյոյ ՚ի հոսմկլոյ ։ և ասա յոյժամ առուս նոյն հոսմկլոյ
յեզեխոյսացեալ յհոնոյրքեցուս ոսնոսն ՚ի սեռ յոսուռո գրիգորի
սնոսոսքերեցոյ՝ զկնի երբ ։ 130 ։ ասնոց ՚ի մոշոնոյն անսան
լոսկիկ ։ ՚Ուայ լեզեն պոոցք զերծ կնալ ՚ի մեռ զոյրոնոյոց ։ զի
ոչ ասե յիրքեն՝ Թէ ոյոպէս եղև ։ այլ ասեն ոսե ՚ի Թէ ոյն.
սկա լնոզ լեզ ։ քայց յայս և Թէ ըսկ ոսոսոնք սնոսո ոչ

Հասասան ։

Այրերոյ՝ հոմնոյն լեզին ՝ Թէ յոտաչ քոն գնորոչ ոն-
նոսոյն նիմիածնոյ՝ ՚ի Յիմիկ յորոմ սնոսոն հոյոյոսնոս-
կոն եր ՚ի ոմո ՝ նոսեր ո ոյլ ոյն կոմոսոլիկո ոսոսնեմեն նիմ-
մոսեն՝ ոյլասնեաց ասոցեալ ՝ և զայո յուշոնն ասոյ ՝ զի
գնեն ասե ՚ի գրքոյին ոմիսոսոսնոսնեցե՝ որ սոհաո ոսո թե-
նեգնիկաո երկոտասանեկոյգ յոտաւո ՚նիսնոսոյ կնիկեսկ ՝
Թէ երնչ կնիկնոսնչ կան ՚ի հոյո ՝ ոսաջինն՝ կոմոսոլիկո
ոյզասնեաց ։ հրգրորդ՝ կոմոսոլիկո միկեն ՝ կամ ոզեռ.
ոսրոյ ։ և երկն՝ կնիկեսկ երրորդ ՝ յոր կոմոսոլիկո ժողովն
հոյոյ կամ ասոյ ։ ՚Ուոյոսնո լեզեն չիոսկ սե կնոսոն ՝ ՚ի
1407 ։ Թէ * պրն՝ որ կնիկնո ասոսոնեաց ասե ՚ի ընկեն անս
՚ի բենեգնիկտոսե ոսոսեր յնիմիածնե ։ քայց ասո ոչ հոմարեցաս
՚ի հոյոսզաս կոմոսոլիկա՝ ոյրքսե սո սանցնո նր ոոչ ՚ոյ-
՚ի ոսոսոյքեն ։ ։ ։ Վնուե ։ ՚ի կնիկոս կնիկեն՝ որ ոխսոսոյքեսոյ
՚ի զայն ՚ի սե ծն հոյո ։ ՚Ուայ յերես ։ 1363 ։ ոյոյնեսե սնիկեն ։
* կոմոսոլիկո ոզասնեաց ։ յր է սոե նիմիածնե ։ ՚Ուայ ոսո
քանեք յոյա է Թէ ոչ գնեն ՚ի պեոյ ։ Թոզ գոյն՝ գի զոյ քերք
լեզեն ՚է լնիոյոս Թէ ՚ի նոյնեն նոյծանե գնոյն ոսոսե սնիկոսոյ-
նոսոն է ։ զասնե ոնոյ ՚ի գրքոյին ոսոյոսոսոնոսնեց ։ և ՚ի սոս-
տոսոնեն՝ զոր գրեցին Տոյոյ ։ ոչ յնիմեսոյ քոնք գնոսնեսոյնե-
սեն նիմիածնի ։ ոոյ ոսնեց

...ետք ·

հերձուածոց զանձինս ։ այլ մնան աւանդ. ւղոքին հակառակին՝
եցոյց նա միաբանական սէր առ ամենայն սիրեալս ։ ու ջուտա-
գով գոյր սէգղոփուսց , ու յոյժ ոչ ոյդուսնեցու յա-
նոպոյ անձուց անանց ։ այլ դիցաք զայն՝ որ ի ջուսցեալ
հաստատել՝ ի հայր զչարծուծողսն ի խորհրդոյ վերջին ծո-
ւսման , եւ ։ ոչ է ոսեռանել՝ ի գիրս սուծոքեցելոյն ։ Թուլա՛
՝ ի սէջ քերել զոյլ ինչ բացասս ։ Ա ու այսոսիկ ահա և այլ բեղ՛
քանչ՝ զորս գրի լերկն գկճեշնոց և գնդկոսոց և հատորին
զազգէն հայոց ։ սի և ոյլ հնոր հնչիւնակք օսար ոսղգոց ։ հմ՛
թեփիզ , յսվեղս , յոսվհատնէս ոխաբերնացի , հլեմէր , լերբրոն ,
եւ ։ զորոց գլուսոն սի ըս միոքէ գինել ծանր է , և ընդ հոյդ՛
դաց ձանձրոյնի , գոսյե և սեզ ոսգագանաց ։

Ա՛ն սահսյն գխոնել արժան է , գի այսոսիկ սուսնաւսպէսք և
ոյլք ոսգին նահանգք , որք յայսմ գարուս՝ կամ փոքր սի յոսուսզ
ժողովեսյս , չիրիկ պատճառս ոչ թերեալ հղին այսոսիկ ոյլ
քաղցրոյն կարդել զպատմսոն և գսեղծուսծ հանդամանսց ոգ՛
գին հայոց ։ նոսին՝ յանսոսգ. գրսե ի ոյլոց ։ հրիկոսդ՝ ի լոյ
ռամկաց ։ Էրզրոմ՝ ի սեհերաբանսէ իբրեանց ։ Ա ու առաջ
նայն գիտելի է , գի ոսղս՝ ի կորուսել գնաիսն պատոն ի հայոց
սնէին ակնդգոսան անցից , գնսմ՝ առեալ են ի յոյն պոսղ՛
սոնդրե ուժեսն , որպ սնոսն ոչ է յայս , և կոյն սնոսնան ,
կամ ըս ոչ յղղոսրնիյոյն անոճիսնու ։ և ոյո յանդսոսն պատ.
ժոպ իր է ի բեր ստրոնսոսոյ ինչ յոսղանդոյ երսպատսուսմ
պատոսպրի ։ և սր ինչ գասսի ի՛ նոսս , բոլանպսոն է սոսո ,
և ոյն՝ կամ ըսա ծոկնի , նսսմ ըս ոնոնոյ , և կսմ ըս ոյլ հան.
գամանաց ։ զորոյ զբանն սոզակոսցէ ի սէջ բերել ։ Ա՛ոյդ
գսիբա ոնոճանոյե պոստոգիր յոնդսոյոս , գոյ ինչսոսոկ ոնոր
Ե՛սոր ասարանցի ։ և սան ևս կոյր ոյն ի սէջ ոյնոյնկ հայ.
ոյ՝ սրք յոսոսոկն ծնոնւք վարկին , և ծոյն կոչեին ։ յոսոմ
և ի՛ սէջ բերել զանբոյնել և զանըսնել առասպելս գսեղո՛
ղկոռոաց և վր ժողովոյ հայոց ։ Ա՛ոյդ սրսկնեսն զոյոսոկոռ հն՛
ղինակս ոչնչին սուլս առաջնոյդ գրոսն ։ խոսեցաք ի հոպգեն
պատոսոռնի հայոց , ոլ ե գոյսանք՝ ևս ոյլ ըս ոյլոյ գրնոլ
իցեն ։

Ա՛սա երկոյդկին գիտելի է , գի ոյոսկոսի սնաեննագիրք գոյլ
հնոլ ոչ են ժամանի որպիսոսնե ուղղին հայոց , գոսնոլ զո՛
սանս՝ ի գոսոյնոյդի շրջոսցս նոսմ՝ ի սեձնասոսկոսնոց և կոսմ
յոս խոսս գոսց հայոց , և հարկեաւ ինչ ինչ գոսոս , զոր ինչ
լուծոլ են՝ ինոցանե՛ զոյն հասոսոսել հասնորհնով՝ խակ և խոկ
ոյնձնացոցեալ են՝ ի գիր , ոսեալ ևս՝ ի բերանոյ հոպգեն խոկ
դելոյ ոսմկոյ խօսին ոսս ոնոց խոսոսկան աեւկեսնե՛ն գրոց
հայոց լոնոսք պրակս ։ Ա՛ոյ գի սոյսոկոսի անձինք ոյոս ոսոսն՛

ԲՆԻԿԱՑ ՎԱՅՐԵՐՈՒՄ
ԳԻՄԱԾ,

ԳԻՏԱՑ ՅՈՒՐ, ԹԷ ԻՄ ԱՌԱՍԻՒ ՀԱՒԱՏՔՍԷՆԴԱՏ ԱՅՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ,

ԶԻՄ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻՒ ՀԱՒԱՏՈՅ ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՍՊԱՍԱԲԱՐ ՀՈԳՒՈՅ ՍՐԲՈՅՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻՒ ՄԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ,

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑԻ ԶԱՅՍ ՍՊԱՍԱԲԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻՒ ՄԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ՈՐ ԻՄ ԱՌԱՍԻՒ ՀԱՒԱՏՔՍԷՆԴԱՏ ԱՅՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ, ՅՈՐՄԷ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻՒ ՀԱՒԱՏՈՅ ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՍՊԱՍԱԲԱՐ ՀՈԳՒՈՅ ՍՐԲՈՅՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ց Ա Ն Կ

Պետոյ հինգերորդ և վեցերորդ գրոց պատմութեան հայոց,

ԳԻՐՔ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ ԵՐԿԱՐ,

Հանգոյս էջմիածնի առաքինեաց,

Վերտ.		Էջից.
	Սկսեալ ի թուականէն ՈՒՄԹ. տարւոջ ՇՌՆ. 1080. մինչև ցոյն իրլ. 1380.	5
ա.	Յաղագս պատճառաց ասելոյն ի տարեմտին կիւրեղի, և կենդանութեանն բարոյի և պողոսի.	6
բ.	Յաղագս սիրելոյ միւնչ ջահայ տղայոյն պարսից, ի հայրասանն և ի բաղաւտ սեղանս յանտաց, և գնացելոյ բարոյին կենդանի ի պարսս և յայլ անգամս. Այլ և յաղագս տեսլեանն վիշապի բանիւ.	11
գ.	Յաղագս մահուան ասելոյն, և պայազատացն կոստանդեայ, և դիմելոյ լասինացւոց յարևելս, և առնելոյ գինեմս	17
դ.	Յաղագս մահուան կոստանդեայ, և խրատելոյ թոռոմսի, և փախանակ չարէ գրիգորի վիշապաւորի.	22
ե.	Յաղագս յարձակելոյ պարսից ի կիւրիկիա և ի մասն ք. գեղեսիա, և քաջութեց իշխանացն հայոց.	27
զ.	Յաղագս կրկին յարձակելոյ սակաւ թուոյ լեգէոնի թոռոմի, և քաջանալն լանդի, և մահուան գաղ վասին և ասիրասոյ և այլոց. վիշտ ազգ ազգ մնասալեայ.	30
է.	Յաղագս մահու թոռոմի, և կենդանացն գլխոյն պահլաւունւոց, և առաստաքելոյ աղջատնոյ, և գետնաշարժուէ մեծի. Այս և յաղագս խռովելոյ ի մէջ թոռոմի և լանդի, և փորձոց քաղաքաց.	35
ը.	Յաղագս վերստին հարստահարելոյ յաշտաց գՀայս, և սպառելոյ սպառից ընդ լատինս և ընդ վիլս, և առնան անուն ի վերայ. Այս և յաղագս քանի մի դիպուածոց.	42
թ.	Յաղագս խչտոնաւանն լանդի, և փախագլխան գրիգորի կենդանի ի ծոմք ղրեակ, և գնալոյ յերկիր. և գլխոյն հայրապետին թ ուղղի ի միջագետս. ուր և յաղագս վիշապացն հայոց իշխանատոհմի և սորդոյն բանք.	50
ժ.	Յաղագս ըմպանելոյ կայսեր գլխոյն առաջինի, և ածելոյ ի կոստանդինուպոլիս, և պայազատելոյ ճնոյսի. ի.	58
ժա.	Յաղագս առանն եղեալ ի ջանգի ամիրայի.	64

...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	61
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	64
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	152
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	153
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	154
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	155
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	156
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	157
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	158
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	159
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	160
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	161
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	162
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	163
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	164
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	165
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	166
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	167
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	168
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	169
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	170
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	171
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	172
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	173
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	174
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	175
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	176
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	177
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	178
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	179
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	180
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	181
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	182
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	183
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	184
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	185
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	186
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	187
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	188
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	189
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	190
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	191
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	192
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	193
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	194
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	195
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	196
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	197
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	198
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	199
...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս ...ղեն ։ Յայտնեցաւ գործոց չնորհացն Աստուծոյ ի վերայ ...ղեն ։ և յաղագս	200

Հիպպեայ ; ի. Հեթմոյ . և յաղագս կամաւորականաց
հաստատեցելոց ։ 188

ԽԶ . ¦ Յաղագս զօրանալոյ Ձիւնկիզ խանին Թաթարաց . և
յարձակելոյ սաստկապէս ի վրաստանեայս ։ 197

ԽԷ . ¦ Յաղագս յարձակելոյ Թաթարաց յաղուանս , ի
վիրս , և ի Հայս ։ 204

ԽԸ . ¦ Յաղագս տիրելոյ Թաթարաց բերդ քաղաքացն Ա-
ռաքանից , Հայոց և վրաց . և յաղագս գերելոյ վա-
նականից ընդ , և սրոյ չնչեցեալ . և սնանեալսն ի-
նեալ իշխանութեան . և գործոց քաւոյ մեծի իշխանին ։ 208

ԽԹ . ¦ Յաղագս խոստելոյ Հեթմոյ սրբոյին Հայոց իշ-
խանութեան զիաւորութիւն , և առաքեալ զորդին
և նեղեալ զոր կրեցին Հայք և վիրք ի Թաթարաց
անտի ։ 219

Ճ . ¦ Ընդէ գրելոյ պատմիս զնախնեացն Հայոց , և առա-
ջին . և երկարգ ժողովելոյն սոյ , և գրելոյ կատարե-
դին կաթուղիկոսի Հնազանդս և կանոնս յարեալս ։ 226

ՃԱ . ¦ Յաղագս բանից ինչ և գրաբաժնի պէս եղելն զպատու
հիւաբ յաշխարհս մեր , ի վեր քան զիսկզբան Հաւատոյն մեր ի
Տիրոջէ , և յոտից ս և երկոտից ժողովեցն սոյ , 234

ՃԲ . ¦ Յաղագս մանկտի հանգին Հաթեթոյնց . և մեծի ա-
ւետն և Տարխոյ . և յաղագս մնհոյ զաւրէ Թա-
գուհեայն . և գնալոյ Հեթմոյ սրբոյն առ մանկտի , 244

ՃԳ . ¦ Յաղագս գիմելոյ Հաւատոյ ընդ Հոյոյ և յայլ ա-
զգս . և սկսելոյ Ծոյ թագաւոյ . ուր և յաղագս մա-
նուն Հոս սանոյ կիլիկեացոցն Հայոց , 253

ՃԴ . ¦ Յաղագս յարձակելոյ եգիպտացւոյ ի կիւլիկիա . և
գերեալ լեռնի . և Թիկրելոյ նմի . և կաթուղիկոսին
յանգստեան կայսերեայ . ¦¦ ուր և յաղագս յաշխոյժ
հզնականաց և ոչ ելոց վճռոյ սմանոյ բանի , 264

ՃԵ . ¦ Ընդէ յարմանկելոյ ամիրային եգիպտոսի ընդ կիւլի-
կիոյ գերգաւորեալ իշխանացն Հայոց . և յաղագս ոչ-
նոյ գերգաւորեալ իշխանացն Հայոց . և յաղագս ոչ-
նոյ եղելոյ ընդ Հոյսն ի վեր լեռնականացն և հան-
րի նմ . սուր և յաղագս քաղաքին և գործոց նորին , 276

ՃԶ . ¦ Յաղագս կենդանեաց Հայոց , ասելիանոյն ,
և գրկարան անուանարկելոյ . և Թիկրելոյ նմ Հեթմոյ
հոյնի . և աւերման Հոռմկլայոց յերկիրս մեր , 283

ՃԷ . ¦ Ընդէս գործոյ Հեթմոյ որդւոյն . և իշխանանալ Թագո-
սի , և սպասաւոյ , և կառավարելոյ , և վախճանի , 291

ՃԸ . ¦ Ընդէս Հեթմոյ ժողովելոյ սոյ , և ժողովելոյն սոյ-
նոյ . ¦¦ ուր և յոչէ կրկին կնքելոյ կառավարելոյ
և մահուէ Հեթմոյ և յաղի . և Թիկրելոյ օրին , 304

Ա ՚ ՚ ՚

էջ. Յհաղագս մեղուոյն այնմ, և թեզերաւոր լեառնի որդոց նմա, և կերակրոյ և հոգատարութեանց յատկութեանցն։ ԱԻԲ.

318 և յհաղագս ազնուական հայոց ձիոյն կոչի լիմիոյ։

Ք. Յհաղագս հրաշալի ազգին յոկտոսի եղկերաքի. և շրջանաձեւ կերպ եղելոյն ի պատմելոյ ոչխարաց, մերոնաց կոչեցելոց։ 326

Ղէ. Յհաղագս անկման ապրուստ եղ լեառնի Տիգրիսոյ, և վերատին կարողանալոյ եգիպտացւոց ազգի լինելոյ ի պատճառս այնմ։ 333

Ղզ. Յհայկ կիճակաւոյ ոճիրնատոյ, և մոլորեալն սուտ, և խեղդոյ իւր յոլիմպիոս հռոմայեցւոյ, և գոլխատնոյ, և գոլխատեալ եղեալ։ 339

Ղէ. Յհայոցն կիճակաւոյ ոճիրն չհասոյ վերջնոյ, և փերասէ նմի և մահացու. և ոճրագործն ոչնչի հիւանդեալ, և քաղաքացոյն կիճակաւոյն հայոյ հոգացող։ ԱԻ և յաւարտ կամ ի պատմութիւն եղեալ գիտոյ, ոգւոյն, և մարմնոյ եղելոյն։ 354

ԳԻՐՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՑ ՀԱՅՈՑ

Ա. Հերոդոտ։ 366

Ա. Ի վեր ոտ գրելոյ։ 367

Ա. Ի վեր ոտ գրելոյն ասելոյ և հոգատարելոյ։ 367

Ա. Ի վեր խոպանեալ եւ ի, և լեալ ին ։ ին։ 369

Ա. Ի վեր յաւելն կնդրկի, և գաւառ նմի գաւրկի ։ ին։ 370

Ա. Ի վեր հինեալոյ առաջնոյ, և ոտիւ ած նմի։ 371

Ա. Ի վեր հինեալոյ երկրի ։ 372

Ա. Ի վեր հինեալոյ ։ ։ ։ 386

Ա. Ի վեր հինեալոյ ։ ։ ։

ԳՐՔԻ ԱՅԼԱԶՆԻ ԳԼԽԻՑ

Յորում անդրանուագ կայ,

Վկսեալ ի թուականէ ասացս ուրս. 1380.
մինչև ի 1784. 417

ա. Ցղջիս յառնելոյ լանկիթատուրայ, և հարուածոյ զսրա պարծեալ նա ի Հայաստան և յայլ սեղս, Լաս և յղջիս կիւղջիսէ կատարելոյն առաջնոյ, և գումէի լռելի, և կալաոխսի երկիր. 419

բ. Ցղջիս նահատակուէ ումանց՝ սկզբ հատարեցան առ Ամիրք լանկիթամուրայ, և ոչնչ կողոպ մի լեալ. 431

գ. Ցղջիս լիսեմսէ՝ որ եղև միաբանագաւ ի պատճառս ուխտիճառայ, Ասր և յղջիս սիրելոյ օտնոց բանք. 444

դ. Ցղջիս վրդովմանց և հարուածոց՝ զոր արարին ի հայաստան իլխանք այլազգեացն յառաջ, ազգաւար, և սովք, յետ մահուն լանկիթամուրայ. Ցղջիս կիւղջիսէ յակոբայ Ծղմի, զրկելոյն ուխէբօքն, և սրոքսի կրկին. 454

ե. Ցղջիս կիւղջիսէ կատանգեայ Հիպղերտի, առ և յղջ օպիմէլ շահաւահայ ի Հայս ի վերադառնալոյ. 466

զ. Ցղջիս ժողովին փլորենտիոյ, և պրէալ հուպենտոսի լորդոսի կանգուն ի Հայոց, Ասր յղջիս կամաղիկո սուն յակոբեան երբայրի, և գրիգորի Ինեխորդի. 473

է. Ցղջիս փախստրուն Հայրապետական ամ սուղ յիջիմիածին, և կիւղջիսէ կիրակոսի, և անկանելոյ ձեռ, և յոհաննէսի գրիգորի մակուհեայ. 485

ը. Ցղջիս առնելոյ օսմանցւոց վիրատանդիեստոպլիս՝ ի ձեռաց յունաց. 492

թ. Ցղջիս աթոռակալելոյն և կիւղջիսէ սրիս առիկայ, և գաբրաեայ հիկդի, և սարգսի երկրի՝ միւռե՝ ի գրիգորի մուսատունեաց. 503

ժ. Ցղջիս ելից ուղաւն Հառանայ, և շահ խոնսիւլի արքային պարսից, և մարտնչելոյ ընդ ը օսմանցիս, Ասր և յաղագս նահատակուէն սմանց. 509

ժա. Ցղջիս կիւղջիսէ սահմոնեան, և միքայէլի և սիլոց միւռե՝ ի իջաստիս երկիր, Ասր և յղջիս սիրելոյն անցից, և գրելոյ գրիգորի պատմին կամաղիկո՝ ի Հայոց. 517

ժբ. Ցղջիս պարզեայ ինչ պատուից և օսմանցւոց առ օսմանոգ շահն Հայոց. 533

ժգ. Ցղջիս կիւղջիսէ եղ առաքելի, պաւղոսի, մաքսիմոսի, և սրոսիքոսի, և առաքապատեայ ընդ.

ב"ק . ד"ה הניזק שהוא בעל חוב וכו' אחד ניזק דמקדש כאחים ,
ד"ה ואי בעי מצי אמר ליה כאחים . ד"ה ואי בעי מצי אמר ליה
כאחים . ד"ה ואי בעי מצי אמר ליה כאחים . ד"ה ואי בעי מצי
אמר ליה כאחים . ד"ה ואי בעי מצי אמר ליה כאחים . ד"ה ואי
בעי מצי אמר ליה כאחים . ד"ה ואי בעי מצי אמר ליה כאחים .

ղե. Յաղագս մահուան վիրապական, և կենդանական յարութեան Քրիստոսի ։ և սուրբ գրոցն Հայոց ։ 636

ղէ. Յղէա խոտիւ եղ յաձնմիկոյդ ի կաստանդինուպոլիս, և գրաւեալ յանուց զսէն յակոբ հիմն ։ 664

ղէ. Յաղագս պատրիարգացն Երուսաղէմի, և մահուն նոցա ։ և գործոց ուրբականացն ։ 671

ղէ. Յղէա աստուածատուր նշանագործ վիճակի ի գալմատեանէ գրչին սրբի յակոբոսէ ։ և պատրիարգութենէ մարաւիոս վիճակի ։ և գործոց ինչ եղելոցն ի ժամանակին կաստանդինուպոլսոյ ։ 679

ղը. Յղէա գործոց և շնորհաց սրբոց եղելոց ի պատրիարգութենէ գաբրիէլ Յովհաննես և սորգսի ։ 689

ղը. Յղէա առանձին կենդանագիրն եղելոցն յիշեմ. և անցից սահմանեալ ի պատմութիւն ։ 697

ղը. Յաղագս ջնջանաց տարտիրոսի կաթողիկոսի ընդդէմ կենդանագրելոցն եղիազարայ ։ 701

ղը. Յաղագս տունչոյ եղիազարայ իշխանութենէ ի վէր անդր ։ և գործոց նորին հանդերձ համառօտագրութեամբ ։ 707

ղը. Յղէա գնդակագործ կենդանի կենդանւոյ երկոցունց իկաստանդինուպոլիս, և վախճանի նոր ։ և նշխարաց կենդանագործացն եղիազարայ ։ Եւ յղէա այլեայլ անցից ի պատմութեան սրբոցդ ։ 713

ղթ. Յաղագս կենդանագործեանն Տաճատեան ։ և գործոց եկեղեցեաց վիճակի ։ 724

ղժ. Յաղագս գործոց ասեղնոյ վիճակի ։ 731

ղի. Յաղագս գործոց յովհաննու վիճակի զմիսռնաւորսն ։ և արուսեանց ասեղնոյ վիճակի ։ 742

ղիա. Յաղագս կենդանագործեալ ապեքսանդրի աստուածոյ ։ և պատրիարգացն սրբոց յաջորդելոցն զինի ասեղնոյ վարդապետին ։ և գործոց յովհաննու զմիսռնաւորի ։ 749

ղիբ. Յաղագս վախճանի պատրիարգացոյ կաստանդինուպոլսոյ ։ և վերանալն ոգւոյ երկաս ի վէր քաշելոյ ոմանց ։ 756

ղիգ. Յղէա վիճակաւորալ վիճակն սրբոյ բարսղի եպիսկոպոսի ։ 762

ղիդ. Յղէա կենդանագործ յոճասալոյ ։ հնդասգ սենպատգիսարդ ի ձիան երկոտ պատրիարգացն յովհաննու հալսան և գրիգորի ։ 768

ղիե. Յաղագս վաստակին զոր կրեցին քաղգէդոնիկեք ի յատենասիրել սոգոմենոսի յաստգհան ։ 779

ղիզ. Յաղագս գարձանելոյ հոյսոյ յՀայս սխմնեալ և արգասիս նոյ ձեռնմասին ազգացն ։ 784

ղիէ. Յղէա այլոց գործոց դասելի իշխանին և արտակ ղեղի 792

Գ. Յաղագս մահուան Յովհաննու Կիմչկեան. և յաջորդութեան նորա
կաթողիկոսական գահոյ. և առաքելական ընդ հինգ . . . 803

Դ. Յաղագս ընծայութեան կաթուղիկոսացն ի Հայոց տանէն Գրիգորի
մինչեւ ցայսմ ժամանակ . . . 809

Ե. Յաղագս նստաւորութեանցն, որ ի հնումն ի Վաղարշապատ
և առաւել ապացուցանէ զնստաւորութիւն Ս. Էջմիածնի . . . 814

Զ. Յաղագս կիսակործանեալ վանացն. և վերստին փայլատակ
հայոց ի գաւառին Գեղարքունեաց . . . 818

Է. Յաղագս ճարտարութեան զարդարուեստ. զոր ուրար ընդ պերսա-
կիւքն ի Ջուղա . . . 827

Ը. Յաղագս մեհենից նաւատրոց և ներգործութեանց. և շինուածոց
որք եղեն ընդ ծով. և գործոց ինչ զարհուրելի. և անկա-
նելոյ ընդ յաւիտեան. և կիսակիզեալ պեղատեղի . . . 833

Թ. Յաղագս ասաւասպանաց զոր հրեայքն ի նոխազարձ.
բացին սպասիդ . և պատմութեան շարիկատուռանին . . . 842

Ժ. Յաղագս ասաւասպանաց որք գտանին ի մէջ հայոց ի մեր-
ձաւորին խորհրդակիցք շահին . և յաղագս զգուշութեան սպասու-
խանին խորհրդոյն շահին ի գործել և ի ներհպումն.
և յաղագս ապաւինեալ ուրացողացն ի հրէասիրութեան.
և յաղագս ապաւինեալ հաւատացելոցն ի հայոց
աշխարհին ազգասիրաց . . . 848

ԺԱ. Յաղագս սիրելոյ մեկնելոյ իսահակ. և վերադարձելոյ իսպահա-
նէն պարսից գամառն . 1784 . . . 855

ԺԲ. Յաղագս պատերազմացն զոր պատահեցան ի պարսս և ազգաց. և գրա-
կանաց պետութեանն միհրանեան, ազգասիրութեան երկրին, որ-
հասեալ ի գահակալութիւն . . . 862

Գ. Յաղագս կիսակործանեալ վիմանին և շուկային. և պատ-
մութեան գործոյն և շաքարագործի . . . 871

ԿՈՐՈՒՍՏՔ ԵՒ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՔ

Ա. Յաղագս գրոց հնոց և նորոգ կտակարանացն . . . 879

Բ. Յաղագս ոմանց ի մեծ հարցն հայոց . . . 880

Գ. Յաղագս ոմանց ի հայրապետացն . . . 882

Դ. Յաղագս ոմանց ի վարդապետացն . . . 884

ԺՈՂՈՎԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր հանմատուցիչ նուիրակաց ։

Ա

ուսուցչաց ևս յայտ արարեալ ոչինչ ։ զսակի ոմն ։ ՀՀԱ ։ ի ՀՀՀ ։ ի ՀՀՀ ։ ի ՀՀՀ

Ա. Ալեքսանդրյան, Ռուբեն, ծնվ. 1887, Ռոստով-ի մոտ, ռուս. ինժեներ, ճարտարապետ, Ռոստովի և Նոր Նախիջևանի շենքերի հեղինակ, 1923-ից Երևանում, 1926-ից Մոսկվայում, 1931-ից Ռոստովում, 1938-ից Երևանում, 1941-ից Մոսկվայում, 1945-ից Ռոստովում, 1948-ից Երևանում, 1951-ից Մոսկվայում, 1954-ից Ռոստովում, 1957-ից Երևանում, 1960-ից Մոսկվայում, 1963-ից Ռոստովում, 1966-ից Երևանում, 1969-ից Մոսկվայում, 1972-ից Ռոստովում, 1975-ից Երևանում, 1978-ից Մոսկվայում, 1981-ից Ռոստովում, 1984-ից Երևանում, 1987-ից Մոսկվայում, 1990-ից Ռոստովում, 1993-ից Երևանում, 1996-ից Մոսկվայում, 1999-ից Ռոստովում, 2002-ից Երևանում, 2005-ից Մոսկվայում, 2008-ից Ռոստովում, 2011-ից Երևանում, 2014-ից Մոսկվայում, 2017-ից Ռոստովում, 2020-ից Երևանում, 2023-ից Մոսկվայում, 2026-ից Ռոստովում։

Բ. Գրիգորյան, Սիմոն, ծնվ. 1902, Թիֆլիս-ում, հայ. ճարտարապետ, Թիֆլիսի Ավլաբարի թաղամասի նախագծող, 1925-ից Երևանում, 1928-ից Մոսկվայում, 1931-ից Թիֆլիսում, 1934-ից Երևանում, 1937-ից Մոսկվայում, 1940-ից Թիֆլիսում, 1943-ից Երևանում, 1946-ից Մոսկվայում, 1949-ից Թիֆլիսում, 1952-ից Երևանում, 1955-ից Մոսկվայում, 1958-ից Թիֆլիսում, 1961-ից Երևանում, 1964-ից Մոսկվայում, 1967-ից Թիֆլիսում, 1970-ից Երևանում, 1973-ից Մոսկվայում, 1976-ից Թիֆլիսում, 1979-ից Երևանում, 1982-ից Մոսկվայում, 1985-ից Թիֆլիսում, 1988-ից Երևանում, 1991-ից Մոսկվայում, 1994-ից Թիֆլիսում, 1997-ից Երևանում, 2000-ից Մոսկվայում, 2003-ից Թիֆլիսում, 2006-ից Երևանում, 2009-ից Մոսկվայում, 2012-ից Թիֆլիսում, 2015-ից Երևանում, 2018-ից Մոսկվայում, 2021-ից Թիֆլիսում, 2024-ից Երևանում։

Գ. Մելիքյան, Ռուբեն, ծնվ. 1887, Ռոստով-ի մոտ, ռուս. ինժեներ, ճարտարապետ, Ռոստովի և Նոր Նախիջևանի շենքերի հեղինակ, 1923-ից Երևանում, 1926-ից Մոսկվայում, 1931-ից Ռոստովում, 1938-ից Երևանում, 1941-ից Մոսկվայում, 1945-ից Ռոստովում, 1948-ից Երևանում, 1951-ից Մոսկվայում, 1954-ից Ռոստովում, 1957-ից Երևանում, 1960-ից Մոսկվայում, 1963-ից Ռոստովում, 1966-ից Երևանում, 1969-ից Մոսկվայում, 1972-ից Ռոստովում, 1975-ից Երևանում, 1978-ից Մոսկվայում, 1981-ից Ռոստովում, 1984-ից Երևանում, 1987-ից Մոսկվայում, 1990-ից Ռոստովում, 1993-ից Երևանում, 1996-ից Մոսկվայում, 1999-ից Ռոստովում, 2002-ից Երևանում, 2005-ից Մոսկվայում, 2008-ից Ռոստովում, 2011-ից Երևանում, 2014-ից Մոսկվայում, 2017-ից Ռոստովում, 2020-ից Երևանում, 2023-ից Մոսկվայում, 2026-ից Ռոստովում։

սպասք և ու մի մարդ տանում էր. ըստ վարդապետ ՝ գրեթե այս է հաստատակ հնդկաց, դարը վարդան տաճարի յարձակեաց մեծապես մի ասացվածք տեղացին և ընդհանուր ամենայն ազգաց ՝ և կողք սա հարյուր ճեմարաններ ՝ Հայոց կանգնած է բոլորվել ի լուսաբաշխում՝ որպ սերմանք ցանեալ ի ցանկ ՝ ի ցանկ ՝ ի ցանկ ՝

սիրեա, սնանիցեն. արևմտից գրե, և ընդհ. գիտուն. Է պարտ է ընդհանրապես դրանց ։ ՏՏՈՑ ։ Լեռ. անբերրիս՝ քան ընտիր պտղաբեր ։ ՀԱՐՑ ։ և տալիք ցանկալի ։ ՀԱՐՑ ։ և տալիք ցանկալի – քան տալիք ցանկալի ընդհ. ՀԱՐՑ ։ և տալիք ցանկալի – քան տալիք ցանկալի ընդհ. ՀԱՐՑ ։ և տալիք ցանկալի – քան տալիք ցանկալի ընդհ.

սահման

Ձեր – Ի ձեզ ի բաց տանել զտեսանելին հին պիտակաց դնել ։ ՀԱՐՑ ։ որպէս գիտաբար ձեռք. Երբոյ. ի սահմանից ձեր ընդարձակեսցէ զսահման ձեր ։ ՀԱՐՑ ։ և տալիք ցանկալի ընդհ. ՀԱՐՑ ։ և տալիք ցանկալի ընդհ. ՀԱՐՑ ։ և

Համամատակարդակչութիւն՝ հայկական հարցեր

Ծանուցանք յոյժ յարմար ՝ ի ՌՃՂԹ . ի կամ ըստ ՆՈՒՅՆ հաշուոյ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ՀԱՄԱՄԱՏԱԿԱՐԴԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՝ յամսեանս ՝ ՌՃՂԹ ։

ԺԷ. Ի՞նչ ընդհանուր տեղեկութիւն տրուած է հայկական հարցերի համամատակարդակչութեան մասին, որ կարելի է ենթադրել, թէ ի՞նչ է նշանակում այդ բառը։

ԺԷ. Ի՞նչ ընդհանուր տեղեկութիւն տրուած է հայկական հարցերի համամատակարդակչութեան մասին, որ կարելի է ենթադրել, թէ ի՞նչ է նշանակում այդ բառը։

Ժ

Ա. Ա. Ա.

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՐ

710	0	4030	1140	430	3570	1570	860	3140	2000	1290	2710
720	10	3990	1150	440	3560	1580	870	3130	2010	1300	2700
730	20	3980	1160	450	3550	1590	880	3120	2020	1310	2690
740	30	3970	1170	460	3540	1600	890	3110	2030	1320	2680
750	40	3960	1180	470	3530	1610	900	3100	2040	1330	2670
760	50	3950	1190	480	3520	1620	910	3090	2050	1340	2660
770	60	3940	1200	490	3510	1630	920	3080	2060	1350	2650
780	70	3930	1210	500	3500	1640	930	3070	2070	1360	2640
790	80	3920	1220	510	3490	1650	940	3060	2080	1370	2630
800	90	3910	1230	520	3480	1660	950	3050	2090	1380	2620
810	100	3900	1240	530	3470	1670	960	3040	2100	1390	2610
820	110	3890	1250	540	3460	1680	970	3030	2110	1400	2600
830	120	3880	1260	550	3450	1690	980	3020	2120	1410	2590
840	130	3870	1270	560	3440	1700	990	3010	2130	1420	2580
850	140	3860	1280	570	3430	1710	1000	3000	2140	1430	2570
860	150	3850	1290	580	3420	1720	1010	2990	2150	1440	2560
870	160	3840	1300	590	3410	1730	1020	2980	2160	1450	2550
880	170	3830	1310	600	3400	1740	1030	2970	2170	1460	2540
890	180	3820	1320	610	3390	1750	1040	2960	2180	1470	2530
900	190	3810	1330	620	3380	1760	1050	2950	2190	1480	2520
910	200	3800	1340	630	3370	1770	1060	2940	2200	1490	2510
920	210	3790	1350	640	3360	1780	1070	2930	2210	1500	2500
930	220	3780	1360	650	3350	1790	1080	2920	2220	1510	2490
940	230	3770	1370	660	3340	1800	1090	2910	2230	1520	2480
950	240	3760	1380	670	3330	1810	1100	2900	2240	1530	2470
960	250	3750	1390	680	3320	1820	1110	2890	2250	1540	2460
970	260	3740	1400	690	3310	1830	1120	2880	2260	1550	2450
980	270	3730	1410	700	3300	1840	1130	2870	2270	1560	2440
990	280	3720	1420	710	3290	1850	1140	2860	2280	1570	2430
1000	290	3710	1430	720	3280	1860	1150	2850	2290	1580	2420
1010	300	3700	1440	730	3270	1870	1160	2840	2300	1590	2410
1020	310	3690	1450	740	3260	1880	1170	2830	2310	1600	2400
1030	320	3680	1460	750	3250	1890	1180	2820	2320	1610	2390
1040	330	3670	1470	760	3240	1900	1190	2810	2330	1620	2380
1050	340	3660	1480	770	3230	1910	1200	2800	2340	1630	2370
1060	350	3650	1490	780	3220	1920	1210	2790	2350	1640	2360
1070	360	3640	1500	790	3210	1930	1220	2780	2360	1650	2350
1080	370	3630	1510	800	3200	1940	1230	2770	2370	1660	2340
1090	380	3620	1520	810	3190	1950	1240	2760	2380	1670	2330
1100	390	3610	1530	820	3180	1960	1250	2750	2390	1680	2320
1110	400	3600	1540	830	3170	1970	1260	2740	2400	1690	2310
1120	410	3590	1550	840	3160	1980	1270	2730	2410	1700	2300
1130	420	3580	1560	850	3150	1990	1280	2720	2420	1710	2290

2430	1720			1280		2830	1120	3319	3615	1880	133
2440	1730			1270		2840	1110	3329	3625	1870	143
2450	1740			1260		2850	1140	3339	3645	1860	153
2460	1750			1250		2860	1130	3349	3655	1850	163
2470	1760			1240		2870	1160	3359	3665	1840	173
2480	1770			1230		2880	1170	3369	3675	1830	183
2490	1780			1220		2890	1180	3379	3685	1820	193
2500	1790			1210		2900	2190	3389	3695	1810	203
2510	1800			1200		2910	2200	3399	3705	1800	213
2520	1810			1190		2920	2210	3409	3715	1790	223
2530	1820			2180		2930	2220	3419	3725	1780	233
2540	1830			2170		2940	2230	3429	3735	1770	243
2550	1840			2160		2950	2240	3439	3745	1760	253
2560	1850			2150		2960	2250	3449	3755	1750	263
2570	1860			2140		2970	2260	3459	3765	1740	273
2580	1870			2130		2980	2270	3469	3775	1730	283
2590	1880			2120		2990	2280	3479	3785	1720	293
2600	1890			2110		3000	2290	3489	3795	1710	303
2610	1900			2100		3010	2300	3599	3805	1700	313
2620	1910			2090		3020	2310	3509	3815	1690	323
2630	1920			2080		3030	2320	3519	3825	1680	333
2640	1930			2070		3040	2330	3529	3835	1670	343
2650	1940			2060		3050	2340	3539	3845	1660	353
2660	1950			2050		3060	2350	3549	3855	1650	363
2670	1960			2040		3070	2360	3559	3865	1640	373
2680	1970			2030		3080	2370	3569	3875	1630	383
2690	1980			2020		3090	2380	3579	3885	1620	393
2691	1981	3180	3486	2019		3100	2390	3589	3895	1610	403
2698	1988	3187	3491	2012	2	3110	2400	3599	3905	1600	413
2699	1989	3188	3494	2011	2	3120	2410	3609	3915	1590	423
2700	1990	3189	3495	2010	3	3130	2420	3619	3925	1580	433
2710	2000	3199	3505	2000	13	3140	2430	3629	3935	1570	443
2720	2010	3209	3515	1990	23	3150	2440	3639	3945	1560	453
2730	2020	3219	3525	1980	33	3160	2450	3649	3955	1550	463
2740	2030	3229	3535	1970	43	3170	2460	3659	3965	1540	473
2750	2040	3239	3545	1960	53	3180	2470	3669	3975	1530	483
2760	2050	3249	3555	1950	63	3190	2480	3679	3985	1520	493
2770	2060	3259	3565	1940	73	3200	2490	3689	3995	1510	503
2780	2070	3269	3575	1930	83	3210	2500	3699	4005	1500	513
2790	2080	3279	3585	1920	93	3220	2510	3709	4015	1490	523
2800	2090	3289	3595	1910	103	3230	2520	3719	4025	1480	533
2810	2100	3299	3605	1900	113	3240	2530	3729	4035	1470	543
2820	2110	3305	3615	1890	123	3250	2540	3739	4045	1460	553

| | | |

4030	3320	4519	4815	680	1333		70	
4040	3330	4529	4835	670	1343		80	
4050	3340	4539	4845	660	1353		90	
4060	3350	4549	4855	650	1363		100	
4070	3360	4559	4865	640	1373		110	
4080	3370	4569	4875	630	1383		120	
4090	3380	4579	4885	620	1393		130	
4100	3390	4589	4895	610	1403		140	
4110	3400	4599	4905	600	1413		150	
4120	3410	4609	4915	590	1423		160	
4130	3420	4619	4925	580	1433		170	
4140	3430	4629	4935	570	1443		180	
4150	3440	4639	4945	560	1453		190	
4160	3450	4649	4955	550	1463		200	
4170	3460	4659	4965	540	1473		210	
4180	3470	4669	4975	530	1483		220	
4190	3480	4679	4985	520	1493		230	
4200	3490	4689	4995	510	1503		240	
4210	3500	4699	5005	500	1513		250	
4220	3510	4709	5015	490	1523		260	
4230	3520	4719	5025	480	1533		270	
4240	3530	4729	5035	470	1543		280	
4250	3540	4739	5045	460	1553		290	
4260	3550	4749	5055	450	1563		300	
4270	3560	4759	5065	440	1573		310	
4280	3570	4769	5075	430	1583		320	
4290	3580	4779	5085	420	1593		330	
4300	3590	4789	5095	410	1603		340	
4310	3600	4799	5105	400	1613		350	
4320	3610	4809	5115	390	1623		360	
4330	3620	4819	5125	380	1633		370	
4340	3630	4829	5135	370	1643		380	
4350	3640	4839	5145	360	1653		390	
4360	3650	4849	5155	350	1663		400	
4370	3660	4859	5165	340	1673		410	
4380	3670	4869	5175	330	1683		420	
4390	3680	4879	5185	320	1693		430	
4400	3690	4889	5195	310	1703		440	
4401	3691	4890	5196	309	1704		441	
4402	3692	4891	5197	308	1705		442	
4403	3693	4892	5198	307	1706		443	1
4404	3694	4893	5199	306	1707		444	2
4405	3695	4894	5200	305	1708		445	3

4410	3790	4897	5115	300	1713	2	450	8
4420	3710	4929	5117	290	2713	3	460	18
4430	3730	4919	5127	280	1733	1	470	28
4440	3730	4939	5137	270	2743	3	480	38
4450	1740	4949	5141	260	1753	2	490	48
4460	3750	4949	5155	250	2763	3	500	58
4430	3760	4959	5163	240	2773	1	510	68
4480	3370	4969	5135	230	2783	1	520	78
4490	3380	4979	5183	220	1793	1	530	88
4500	3790	4989	5195	210	2803	3	540	98
4510	3800	4999	5301	200	1813	2	550	108
4520	3810	5009	5315	190	1813	3	560	118
4530	3820	5019	5321	180	1833	2	570	128
4540	3830	5029	5331	170	1843	3	580	138
4550	3840	5039	5341	160	1853	2	590	148
4560	3850	5049	5351	150	1863	4	600	158
4570	3860	5059	5361	140	1873	2	610	168
4580	3870	5069	5371	130	1883	3	620	178
4590	3880	5079	5381	120	1893	2	630	188
4600	3890	5089	5391	110	1903	1	640	198
4610	3900	5099	5405	100	1913	2	650	208
4610	3900	5109	5415	90	1923	3	660	218
4630	3910	5119	5425	80	1913	1	670	228
4640	3930	5119	5435	70	1943	1	680	238
4650	3940	5139	5441	60	1953	2	690	248
4660	3950	5149	5455	50	1963	3	700	258
4670	3960	5159	5465	40	1933	1	710	268
4680	1970	5169	5471	30	1943	3	720	278
4690	3980	5179	5481	20	1993	2	730	288
4700	3990	5189	5495	10	2003	1	740	298
4710	4000	5199	5505	0	2013	2	750	308
4711	4001	5200	5506	1	2014	2	751	309
4711	4001	5201	5507	2	2015	3	752	310
4713	4003	5203	5509	3	2016	4	753	311
4714	4004	5203	5510	0	2017	2	754	312
4715	4005	5204	5511	1	2018	1	755	313
4716	4006	5205	5511	2	2019	3	756	314
4717	4007	5206	5511	4	2010	4	757	315
4718	4008	5107	5513	5	2011	2	758	316
4719	4009	5208	5514	6	2012	1	759	317
4710	4010	5209	5515	7	2013	3	760	318
4711	4011	5110	5516	8	1914	2	761	319
4721	4011	5211	5517	9	2023	2	761	320

4713	4013	5212	5508	10	2026	1	763	321		
4733	4023	5222	5518	20	2056	4	773	331		
4743	4033	5232	5538	30	2046	2	783	341		
4753	4043	5242	5548	40	2056	4	793	351		
4763	4053	5252	5558	50	2066	2	803	361		
4773	4063	5262	5568	60	2076	4	813	371		
4783	4073	5272	5578	70	2086	1	813	581		
4793	4083	5282	5588	80	2096	4	833	391		
4803	4093	5292	5598	90	2106	2	843	401		
4813	4103	5302	5608	100	2116	4	853	411		
4823	4113	5312	5618	110	2126	2	863	421		
4833	4123	5322	5628	120	2136	4	873	431		
4843	4133	5332	5638	130	2146	2	883	441		
4853	4143	5342	5648	140	2156	4	893	451		
4863	4153	5352	5658	150	2166	2	903	461		
4873	4163	5362	5668	160	2176	4	913	471		
4883	4173	5372	5678	170	2186	2	923	481		
4893	4183	5382	5688	180	2196	4	933	491		
4903	4193	5392	5698	190	2206	2	943	501		
4913	4203	5402	5708	200	2216	4	953	511		
4923	4213	5412	5718	210	2226	2	963	521		
4933	4223	5422	5728	220	2236	4	973	531		
4943	4233	5432	5738	230	2246	1	983	541		
4953	4243	5442	5748	240	2256	4	993	551		
4960	4250	5449	5755	247	2263	3	1000	558		
4961	4251	5450	5756	248	2264	4	1	559		
4962	4252	5451	5757	249	2265	1	2	560		
4963	4253	5452	5758	250	2266	2	3	561		
4973	4263	5462	5768	260	2276	4	13	571		
4983	4273	5472	5778	270	2286	2	23	581		
4993	4283	5482	5788	280	2296	4	33	591		
5003	4293	5492	5798	290	2306	1	43	601		
5023	4303	5502	5808	300	2316	4	53	611		
5014	4304	5503	5809	301	2317	4	54	612		
5015	4305	5504	5810	302	2318	1	55	613		
5016	4306	5505	5811	303	2319	3	56	614		
5017	4307	5506	5812	304	2320	4	57	615		
5018	4308	5507	5813	305	2321	1	58	616		
5023	4313	5512	5818	310	2326	2	63	621		
5024	4314	5513	5819	311	2327	3	64	622		
5025	4315	5514	5820	312	2328	4	65	623		
5026	4316	5515	5821	313	2329	1	66	624		
5027	4317	5516	5822	314	2350	2	67	625		

5028	4318	5517	5823	315	1331	63	616	15	3					
5033	4323	5522	5828	320	1336	73	631	20	4					
5043	4333	5532	5838	330	1346	83	641	30	5					
5053	4343	5542	5848	340	1356	93	651	40	6					
5063	4353	5552	5858	350	1366	103	661	50	7					
5073	4363	5562	5868	360	1376	113	671	60	8					
5083	4373	5572	5878	370	1386	123	681	70	9					
5093	4383	5582	5888	380	1396	133	691	80	10					
5103	4393	5592	5898	390	1406	143	701	90	11					
5113	4403	5602	5908	400	1416	153	711	100	12					
5123	4413	5612	5918	410	1426	163	721	110	13					
5133	4423	5622	5928	420	1436	173	731	120	14					
5143	4433	5632	5938	430	1446	183	741	130	15					
5153	4443	5642	5948	440	1456	193	751	140	16					
5163	4453	5652	5958	450	1466	203	761	150	17					
5173	4463	5662	5968	460	1476	213	771	160	18					
5183	4473	5672	5978	470	1486	223	781	170	19					
5193	4483	5682	5988	480	1496	233	791	180	20					
5203	4493	5692	5998	490	1506	243	801	190	21					
5213	4503	5702	6008	500	1516	253	811	200	22					
5223	4513	5712	6018	510	1526	263	821	210	23					
5233	4523	5722	6028	520	1536	273	831	220	24					
5243	4533	5732	6038	530	1546	283	841	230	25					
5253	4543	5742	6048	540	1556	293	851	240	26					
5263	4553	5752	6058	550	1566	303	861	250	27					
5264	4554	5753	6059	551	1567	304	862	251	28					
5265	4555	5754	6060	552	1568	305	863	252	29					
5266	4556	5755	6061	553	1569	306	864	253	30					
5267	4557	5756	6062	554	1570	307	865	254	31					
5268	4558	5757	6063	555	1571	308	866	255	32					
5273	4563	5762	6068	560	1576	313	871	260	33					
5283	4573	5772	6078	570	1586	323	881	270	34					
5293	4583	5782	6088	580	1596	333	891	280	35					
5303	4593	5792	6098	590	1606	343	901	290	36					
5313	4603	5802	6108	600	1616	353	911	300	37					
5323	4613	5812	6118	610	1626	363	921	310	38					
5333	4623	5822	6128	620	1636	373	931	320	39					
5334	4624	5823	6129	621	1637	374	932	321	40					
5335	4625	5824	6130	622	1638	375	933	322	41					
5336	4626	5825	6131	623	1639	376	934	323	42					
5337	4627	5826	6132	624	1640	377	935	324	43					
5338	4628	5827	6133	625	1641	378	936	325	44					
5348	4638	5837	6143	635	1651	388	946	335	45					

5353	4643	5842	6140	640	2656	393	951	340	13	19	19
5363	4653	5852	6158	650	2666	403	961	350	8	29	30
5373	4663	5862	6168	660	2676	413	971	360	3	39	40
5383	4673	5872	6178	670	2686	423	981	370	13	49	50
5393	4683	5882	6188	680	2696	433	991	380	8	59	61
5403	4693	5892	6198	690	2706	443	1001	390	3	69	71
5413	4703	5902	6208	700	2716	453	1011	400	13	79	81
5423	4713	5912	6218	710	2726	463	1021	410	8	89	92
5433	4723	5922	6228	720	2736	473	1031	420	3	99	102
5443	4733	5932	6238	730	2746	483	1041	430	13	109	112
5453	4743	5942	6248	740	2756	493	1051	440	8	119	123
5463	4753	5952	6258	750	2766	503	1061	450	3	129	133
5473	4763	5962	6268	760	2776	513	1071	460	13	139	143
5483	4773	5972	6278	770	2786	523	1081	470	8	149	153
5493	4783	5982	6288	780	2796	533	1091	480	3	159	164
5503	4793	5991	6298	790	2806	543	1101	490	13	169	174
5513	4803	6002	6308	800	2816	553	1111	500	8	179	184
5523	4813	6012	6318	810	2826	563	1121	510	3	189	195
5533	4823	6022	6328	820	2836	573	1131	520	13	199	205
5543	4833	6032	6338	830	2846	583	1141	530	8	209	215
5553	4843	6042	6348	840	2856	593	1151	540	3	219	226
5563	4853	6052	6358	850	2866	603	1161	550	13	229	236
5573	4863	6062	6368	860	2876	613	1171	560	8	239	246
5583	4873	6072	6378	870	2886	623	1181	570	3	249	257
5593	4883	6082	6388	880	2896	633	1191	580	13	259	267
5603	4893	6092	6398	890	2906	643	1201	590	8	269	277
5613	4903	6102	6408	900	2916	653	1211	600	3	279	287
5623	4913	6112	6418	910	2926	663	1221	610	13	289	298
5633	4923	6122	6428	920	2936	673	1231	620	8	299	308
5643	4933	6132	6438	930	2946	683	1241	630	3	309	318
5653	4943	6142	6448	940	2956	693	1251	640	13	319	329
5663	4953	6152	6458	950	2966	703	1261	650	8	329	339
5673	4963	6162	6468	960	2976	713	1271	660	3	339	349
5683	4973	6172	6478	970	2986	723	1281	670	13	349	360
5693	4983	6182	6488	980	2996	733	1291	680	8	359	370
5703	4993	6192	6498	990	3006	743	1301	690	3	369	380
5713	5003	6202	6508	1000	3016	753	1311	700	13	379	391
5723	5013	6212	6518	1010	3026	763	1321	710	8	389	401
5733	5023	6222	6528	1020	3036	773	1331	720	3	399	411
5743	5033	6232	6538	1030	3046	783	1341	730	13	409	421
5753	5043	6242	6548	1040	3056	793	1351	740	8	419	432
5763	5053	6252	6558	1050	3066	803	1361	750	3	429	442
5773	5063	6262	6568	1060	3076	813	1371	760	13	439	452

5783	5073	8274	2574	1070	3086		813	1384	770			463
5793	5083	6282	6588	1080	3096		833	1391	780			473
5803	5093	6292	6598	1090	3106		843	1401	790			483
5813	5103	6302	6608	1100	3116		853	1411	800			494
5823	5113	6312	6618	1110	3126		863	1421	810			504
5833	5123	6322	6628	1120	3136		873	1431	820			514
5843	5133	6332	6638	1130	3146		883	1441	830			525
5853	5143	6342	6648	1140	3156		893	1451	840			535
5863	5153	6352	6658	1150	3166		903	1461	850			545
5873	5163	6362	6668	1160	3176		913	1471	860			555
5883	5173	6372	6678	1170	3186		923	1481	870			566
5893	5183	6382	6688	1180	3196		933	1491	880			576
5903	5193	6392	6698	1190	3206		943	1501	890			586
5913	5203	6402	6708	1200	3216		953	1511	900			597
5923	5213	6412	6718	1210	3226		963	1521	910			607
5933	5223	6422	6728	1220	3236		973	1531	920			617
5943	5233	6432	6738	1230	3246		983	1541	930			628
5953	5243	6442	6748	1240	3256		993	1551	940			638
5963	5253	6449	6755	1247	3263		1000	1558	947			645
5964	5254	6450	6756	1248	3264		1	1559	948			646
5965	5255	6451	6757	1249	3265		2	1560	949			647
5966	5256	6452	6758	1250	3266		3	1561	950			648
5973	5263	6459	6765	1257	3273		10	1568	957			656
5983	5273	6469	6775	1267	3283		20	1578	967			666
5993	5283	6479	6785	1277	3293		30	1588	977			676
6003	5293	6489	6795	1287	3303		40	1598	987			686
6013	5303	6499	6805	1297	3313		50	1608	997			696
6023	5313	6509	6815	1307	3323		60	1618	1007			706
6033	5323	6519	6825	1317	3333		70	1628	1017			716
6043	5333	6529	6835	1327	3343		80	1638	1027			726
6053	5343	6539	6845	1337	3353		90	1648	1037			736
6063	5353	6549	6855	1347	3363		100	1658	1047			746
6073	5363	6559	6865	1357	3373		110	1668	1057			756
6083	5373	6569	6875	1367	3383		120	1678	1067			766
6093	5383	6579	6885	1377	3393		130	1688	1077			776
6103	5393	6589	6895	1387	3403		140	1698	1087			786
6113	5403	6599	6905	1397	3413		150	1708	1097			796
6123	5413	6609	6915	1407	3423		160	1718	1107			806
6133	5423	6619	6925	1417	3433		170	1728	1117			816
6143	5433	6629	6935	1427	3443		180	1738	1127			826
6153	5443	6639	6945	1437	3453		190	1748	1137			836
6163	5453	6649	6955	1447	3463		200	1758	1147			846
6173	5463	6659	6965	1457	3473		210	1768	1157			856

6185	5473	6672	6978	1470	3486		223	1781	1170			872
6193	5483	6682	6988	1480	3496		233	1791	1180			885
6203	5493	6692	6998	1490	3506		243	1801	1190			896
6213	5505	6702	7008	1500	3516		253	1811	1200			906
6223	5513	6712	7018	1510	3526		263	1821	1210			916
6233	5523	6722	7028	1520	3536		273	1831	1220			927
6243	5535	6732	7038	1530	3546		283	1841	1230			937
6253	5543	6742	7048	1540	3556		293	1851	1240			947
6263	5553	6752	7058	1550	3566		303	1861	1250			957
6273	5563	6762	7068	1560	3576		313	1871	1260			968
6283	5573	6772	7078	1570	3586		323	1881	1270			978
6293	5583	6782	7088	1580	3596		333	1891	1280			988
6303	5593	6792	7098	1590	3606		343	1901	1290			999
6313	5603	6802	7108	1600	3616		353	1911	1300			1009
6323	5613	6812	7118	1610	3626		363	1921	1310			1019
6333	5623	6822	7128	1620	3636		373	1931	1320			1030
6343	5633	6832	7138	1630	3646		383	1941	1330			1040
6353	5643	6842	7148	1640	3656		393	1951	1340			1050
6363	5653	6852	7158	1650	3666		403	1961	1350			1061
6373	5663	6862	7168	1660	3676		413	1971	1360			1071
6383	5673	6872	7178	1670	3686		423	1981	1370			1081
6393	5683	6882	7188	1680	3696		433	1991	1380			1091
6403	5693	6892	7198	1690	3706		443	2001	1390			1102
6413	5703	6902	7208	1700	3716		453	2011	1400			1112
6423	5713	6912	7218	1710	3726		463	2021	1410			1122
6433	5723	6922	7228	1720	3736		473	2031	1420			1133
6443	5733	6932	7238	1730	3746		483	2041	1430			1143
6453	5743	6942	7248	1740	3756		493	2051	1440			1153
6463	5753	6952	7258	1750	3766		503	2061	1450			1164
6473	5763	6962	7268	1760	3776		513	2071	1460			1174
6483	5773	6972	7278	1770	3786		523	2081	1470			1184
6493	5783	6982	7288	1780	3796		533	2091	1480			1195
6503	5793	6992	7298	1790	3806		543	2101	1490			1205
6513	5803	7002	7308	1800	3816		553	2111	1500			1215

ԲԱԺԻՆ ԱՐԱՐԱՏ

Հատուածներ պատմական գրքից

Ա.

Ամենահին ամենը ոչնչացել է, ասում են մարդիկ, ոչնչացել է ինչպես մարդկանց հիշողության մեջ, այնպես էլ գրքերում։ Եվ ոչ ոքի մեղադրել չի կարելի, որովհետև ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

Բայց ես ասում եմ, որ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Եվ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

Ես ասում եմ, որ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Եվ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

Ես ասում եմ, որ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Եվ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

Ես ասում եմ, որ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Եվ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

Ես ասում եմ, որ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Եվ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

Ես ասում եմ, որ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Եվ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

Ես ասում եմ, որ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Եվ ոչնչացել է միայն այն, ինչ մենք չենք ուզում հիշել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ է եղել, ինչ չի եղել։

գրել, նշանակել նոր աստղերի կամ մոլորակների դիրքերը, որոնք մինչև այդ չեն եղել դիտված։ Աստղաբաշխական տարեգրքերում գտնում ենք 3884 տարբեր աստղերի դիրքերը, որոնք դիտել է Ալբատեն։ Նրանց մեջ կան շատ աստղեր, որոնք մինչև նրա ժամանակը հայտնի չեն եղել։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։

Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։

Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։

Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։

Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։ Նա նաև նկատել է, որ Սատուռնոսի օղակը երկու մասից է բաղկացած, որոնց միջև մի սև գիծ է անցնում։

Ա. Հարցերը և նա. մի՛ ու սասիս ինչ հարց
բազում ապրուստին ենթարկ գնաց ուրիշը
և մեծապես այլ. ուրախ նշանակ ինչպես ուրիշ
գիրս այսպիսի առնաց վերանայելը և գոհ գնա
դարձրուց է. իսկ մեզան գնալս տեսը + ուրախ
և ինձանպիսի ծրագրավորողին այնչափ ինքս
ձեզ է ասում, որ ուրի կողմը ես ինքսքանչ
տեղեր : Ես ծրագրին ևս միջոցն. ինչ ասար
տեսալ ես ինչպես գրելու միայն, գնել այլ ասում - և
ասած սեպանների հրամա ինչ ինձանպիսի
գրելս. ասում ինչպես ծրագրավորողին. և հրատա
գրելս - ասում ինչպես ծրագրավորողին. ինչ ինձ ասում
գրելս ասում, և միայն գրելով ասում գրելս ։
ինչ գրելս ասում, ասում գրելով ասում գրելս
և ինչ ասում գրելս ասում, ասում գրելով ասում
գրելս ասում, ասում գրելով ասում գրելս ասում
գրելով

Ապահովելի քանակութիւն	Ապահովելի տոկոսը	Ապահովելի քանակութիւն	Ապահովելի տոկոսը
Ա՛ն վճռեցուցած առաջ սահմանած դատաւոր արարածոց՝ սահմանած Ատամ ե՛ւ իմացիր նիւթ Երեսուն ծնած Ալեքսի ։ ե՛ սուտ Հաստատ ։	5699	Ա՛ն վճռեցուցած առաջ սահմանած դատաւոր արարածոց՝ սահմանած Ատամ ե՛ւ իմացիր նիւթ Երեսուն ծնած Ալեքսի ։ ե՛ սուտ Հաստատ ։	0
Ա՛ն ծնած յարգանաց՝ տասն հին նիւթ ։ 230	4969	Ա՛ն ծնած յարգանաց՝ տասն հին նիւթ ։ 230	230
Երեսուն ծնած ի սահմանս՝ տասն հին նիւթ ։ 205	4764	Երեսուն ծնած ի սահմանս՝ տասն հին նիւթ ։ 205	435
Հարիւրն ծնած յիշողութիւն՝ տասն հին նիւթ ։ 190	4574	Հարիւրն ծնած յիշողութիւն՝ տասն հին նիւթ ։ 190	625
Ա՛ն ասպետութիւն ծնած ի հարցնելոյ տասն հին նիւթ ։ 170	4404	Ա՛ն ասպետութիւն ծնած ի հարցնելոյ տասն հին նիւթ ։ 170	795
Ա՛ն ասղանութիւն Երեսունեակ ։ 130 ։ ասուած	4269	Ա՛ն ասղանութիւն Երեսունեակ ։ 130 ։ ասուած	930
Հիսունիկ ծնած ի տարտղոսկերէն տասն հին նիւթ ։ 165	4239	Հիսունիկ ծնած ի տարտղոսկերէն տասն հին նիւթ ։ 165	960
Երեսուն ծնած ի յաջորդել տասն հին նիւթ ։ 162	4077	Երեսուն ծնած ի յաջորդել տասն հին նիւթ ։ 162	1122
Ա՛ն սենեակ ։ 912 ։ ասուած	4057	Ա՛ն սենեակ ։ 912 ։ ասուած	1142
Ա՛ստուածպատ ծնած կիսունէական տասն հին նիւթ ։ 142	3912	Ա՛ստուածպատ ծնած կիսունէական տասն հին նիւթ ։ 142	1287
Ա՛ն էնոսկան ։ 905 ։ ասուած	3859	Ա՛ն էնոսկան ։ 905 ։ ասուած	1340
Ղեւտացի ծնած ի տաճարապետութիւն տասն հին նիւթ ։ 187	3725	Ղեւտացի ծնած ի տաճարապետութիւն տասն հին նիւթ ։ 187	1474
Փոխադարձի ծնունդ ։ 365 ։ ասուած	3712	Փոխադարձի ծնունդ ։ 365 ։ ասուած	1487
Ա՛ն հրամանաց ։ 910 ։ ասուած	3664	Ա՛ն հրամանաց ։ 910 ։ ասուած	1535
Նոյ ծնած ի պատկերել տասն հին նիւթ ։ 188	3537	Նոյ ծնած ի պատկերել տասն հին նիւթ ։ 188	1662
Ա՛ն մարգարէութիւն ։ 895 ։ ասուած	3509	Ա՛ն մարգարէութիւն ։ 895 ։ ասուած	1690
Ա՛ն յարձակեալ ։ 962 ։ ասուած	3277	Ա՛ն յարձակեալ ։ 962 ։ ասուած	1922
Ա՛ն ինչ ։ 120 ասուածպատ ի ընդունելոյ հարստութիւն ։ 120 ասուածպատ ի ընդունելոյ	3057	Ա՛ն ինչ ։ 120 ասուածպատ ի ընդունելոյ հարստութիւն ։ 120 ասուածպատ ի ընդունելոյ	2142
Հարիւրն ծնած ի ծնունդ տասն հին նիւթ ։ 500 ։ ասուած ասուածպատ ի ընդունելոյ	3037	Հարիւրն ծնած ի ծնունդ տասն հին նիւթ ։ 500 ։ ասուած ասուածպատ ի ընդունելոյ	2162
Ա՛ն ասուածպատ ։ 763 ։ ասուած	2972	Ա՛ն ասուածպատ ։ 763 ։ ասուած	2227
Ա՛ն մարդասպանութիւն ։ 965 ։ ասուած	2943	Ա՛ն մարդասպանութիւն ։ 965 ։ ասուած	2256
Ա՛ստուածպատ ի ասուածպատ ի 500 ասուածպատ ի ընդունելոյ հարստութիւն ։ 500 ։ ասուածպատ ի ընդունելոյ	2937	Ա՛ստուածպատ ի ասուածպատ ի 500 ասուածպատ ի ընդունելոյ հարստութիւն ։ 500 ։ ասուածպատ ի ընդունելոյ	2262
Յետ նոյն ի ասուածպատ ։ յարատեւ ասուածպատ ։ Ի ։ դատ ասուածպատ ։ ասուածպատ ։ 1020 ։ ասուածպատ ։ 1020 ։ ասուածպատ ։ 1020

الصفحة	عدد المسائل	بداية المسائل	أبواب الكتاب	الجزء
١٥٤٨	٩٨	١ – ٩٨	كتاب الطهارة	١
١٥٦٠	٤	٩٩ – ١٠٢	باب المياه	١
١٥٩٣	٣٣	١٠٣ – ١٣٥	باب الآنية وسؤر الدواب	١
١٦٠٥	٢١	١٣٦ – ١٥٦	باب الاستنجاء	١
١٦٢٤	٢٩	١٥٧ – ١٨٥	باب الوضوء	١
١٦٣٧	١٤	١٨٦ – ١٩٩	باب المسح على الخفين	١
١٦٥٢	٢٠	٢٠٠ – ٢١٩	باب نواقض الوضوء	١
١٦٦٨	٣٢	٢٢٠ – ٢٥١	باب الغسل	١
١٦٨٠	٢٧	٢٥٢ – ٢٧٨	باب التيمم	١
١٦٩٥	٤٠	٢٧٩ – ٣١٨	باب الحيض والنفاس والاستحاضة	١
١٧١٢	٢٦	٣١٩ – ٣٤٤	باب الأذان والإقامة	١
١٧٢٩	٣٨	٣٤٥ – ٣٨٢	باب شروط الصلاة	١
١٧٤٦	٢٩	٣٨٣ – ٤١١	باب صفة الصلاة	١
١٧٦٣	٤٤	٤١٢ – ٤٥٥	باب سجود السهو	١
١٧٨٠	٣١	٤٥٦ – ٤٨٦	باب صلاة التطوع	١
١٧٩٨	٢٧	٤٨٧ – ٥١٣	باب الوتر والقنوت	١
١٨١٤	٢٢	٥١٤ – ٥٣٥	باب صلاة الجماعة	١
١٨٣٠	١٨	٥٣٦ – ٥٥٣	باب صلاة المريض	١
١٨٤٢	١٢	٥٥٤ – ٥٦٥	باب صلاة المسافر	١
١٨٥٦	١٥	٥٦٦ – ٥٨٠	باب الجمعة	١
١٨٦٩	١٣	٥٨١ – ٥٩٣	باب العيدين	١
١٨٨٠	١١	٥٩٤ – ٦٠٤	باب صلاة الكسوف	١
١٨٩٢	١٢	٦٠٥ – ٦١٦	باب الجنائز	١
١٩٠٤	١٠	٦١٧ – ٦٢٦	باب الزكاة	١
١٩١٥	٩	٦٢٧ – ٦٣٥	باب زكاة الذهب والفضة	١
١٩٢٦	٧	٦٣٦ – ٦٤٢	باب زكاة الإبل	١
١٩٣٤	٦	٦٤٣ – ٦٤٨	باب زكاة البقر	١
١٩٤٠	٥	٦٤٩ – ٦٥٣	باب زكاة الغنم	١
١٩٤٥	٤	٦٥٤ – ٦٥٧	باب زكاة الخارج من الأرض	١
١٩٤٩	٣	٦٥٨ – ٦٦٠	باب زكاة العروض	١
١٩٥٢	٢	٦٦١ – ٦٦٢	باب الركاز	١
١٩٥٤	٢	٦٦٣ – ٦٦٤	باب المعدن	١
١٩٥٦	١	٦٦٥	باب اللقطة	١
١٩٥٧	١	٦٦٦	باب اللقيط	١
١٩٥٨	١	٦٦٧	باب الضالة	١
١٩٥٩	١	٦٦٨	باب الآبق	١
١٩٦٠	١	٦٦٩	باب الشركة	١
١٩٦١	١	٦٧٠	باب الوكالة	١
١٩٦٢	١	٦٧١	باب الإقرار	١
١٩٦٣	١	٦٧٢	باب الوديعة	١
١٩٦٤	١	٦٧٣	باب العارية	١
١٩٦٥	١	٦٧٤	باب الغصب	١
١٩٦٦	١	٦٧٥	باب الشفعة	١
١٩٦٧	١	٦٧٦	باب القسمة	١
١٩٦٨	١	٦٧٧	باب المضاربة	١
١٩٦٩	١	٦٧٨	باب المساقاة	١
١٩٧٠	١	٦٧٩	باب الإجارة	١
١٩٧١	١	٦٨٠	باب الحجر	١
١٩٧٢	١	٦٨١	باب الصلح	١
١٩٧٣	١	٦٨٢	باب الحوالة	١
١٩٧٤	١	٦٨٣	باب الكفالة	١
١٩٧٥	١	٦٨٤	باب الرهن	١
١٩٧٦	١	٦٨٥	باب الجنايات	١
١٩٧٧	١	٦٨٦	باب القصاص	١
١٩٧٨	١	٦٨٧	باب الديات	١
١٩٧٩	١	٦٨٨	باب العاقلة	١
١٩٨٠	١	٦٨٩	باب الشهادات	١
١٩٨١	١	٦٩٠	باب الدعوى	١
١٩٨٢	١	٦٩١	باب اليمين	١
١٩٨٣	١	٦٩٢	باب القضاء	١
١٩٨٤	١	٦٩٣	باب الوقف	١
١٩٨٥	١	٦٩٤	باب الهبة	١
١٩٨٦	١	٦٩٥	باب الوصايا	١
١٩٨٧	١	٦٩٦	باب الفرائض	١
١٩٨٨	١	٦٩٧	باب الولاء	١
١٩٨٩	١	٦٩٨	باب العتق	١
١٩٩٠	١	٦٩٩	باب التدبير	١
١٩٩١	١	٧٠٠	باب المكاتب	١
١٩٩٢	١	٧٠١	باب أمهات الأولاد	١
١٩٩٣	١	٧٠٢	باب الأيمان في الطلاق	١
١٩٩٤	١	٧٠٣	باب الرجعة	١
١٩٩٥	١	٧٠٤	باب الإيلاء	١
١٩٩٦	١	٧٠٥	باب الظهار	١
١٩٩٧	١	٧٠٦	باب اللعان	١
١٩٩٨	١	٧٠٧	باب العدة	١
١٩٩٩	١	٧٠٨	باب الحضانة	١
٢٠٠٠	١	٧٠٩	باب النفقات	١
٢٠٠١	١	٧١٠	باب الأطعمة	١
٢٠٠٢	١	٧١١	باب الأشربة	١
٢٠٠٣	١	٧١٢	باب الصيد	١
٢٠٠٤	١	٧١٣	باب الذبائح	١
٢٠٠٥	١	٧١٤	باب الأضحية	١
٢٠٠٦	١	٧١٥	باب الحلف بالله	١
٢٠٠٧	١	٧١٦	باب النذور	١
٢٠٠٨	١	٧١٧	باب الكفارات	١
٢٠٠٩	١	٧١٨	باب الحدود	١
٢٠١٠	١	٧١٩	باب حد الزنا	١
٢٠١١	١	٧٢٠	باب حد القذف	١
٢٠١٢	١	٧٢١	باب حد السرقة	١
٢٠١٣	١	٧٢٢	باب حد الخمر	١
٢٠١٤	١	٧٢٣	باب التعزير	١
٢٠١٥	١	٧٢٤	باب السير	١
٢٠١٦	١	٧٢٥	باب الجهاد	١
٢٠١٧	١	٧٢٦	باب الغنيمة	١
٢٠١٨	١	٧٢٧	باب الفيء	١
٢٠١٩	١	٧٢٨	باب الجزية	١
٢٠٢٠	١	٧٢٩	باب المرتد	١
٢٠٢١	١	٧٣٠	باب البغاة	١
٢٠٢٢	١	٧٣١	باب المحاربين	١
٢٠٢٣	١	٧٣٢	باب الأيمان	١
٢٠٢٤	١	٧٣٣	باب الأقضية	١
٢٠٢٥	١	٧٣٤	باب الشهادات	١
٢٠٢٦	١	٧٣٥	باب الدعوى	١
٢٠٢٧	١	٧٣٦	باب اليمين	١
٢٠٢٨	١	٧٣٧	باب القضاء	١
٢٠٢٩	١	٧٣٨	باب الوقف	١
٢٠٣٠	١	٧٣٩	باب الهبة	١
٢٠٣١	١	٧٤٠	باب الوصايا	١
٢٠٣٢	١	٧٤١	باب الفرائض	١
٢٠٣٣	١	٧٤٢	باب الولاء	١
٢٠٣٤	١	٧٤٣	باب العتق	١
٢٠٣٥	١	٧٤٤	باب التدبير	١
٢٠٣٦	١	٧٤٥	باب المكاتب	١
٢٠٣٧	١	٧٤٦	باب أمهات الأولاد	١
٢٠٣٨	١	٧٤٧	باب الأيمان في الطلاق	١
٢٠٣٩	١	٧٤٨	باب الرجعة	١
٢٠٤٠	١	٧٤٩	باب الإيلاء	١
٢٠٤١	١	٧٥٠	باب الظهار	١
٢٠٤٢	١	٧٥١	باب اللعان	١
٢٠٤٣	١	٧٥٢	باب العدة	١
٢٠٤٤	١	٧٥٣	باب الحضانة	١
٢٠٤٥	١	٧٥٤	باب النفقات	١
٢٠٤٦	١	٧٥٥	باب الأطعمة	١
٢٠٤٧	١	٧٥٦	باب الأشربة	١
٢٠٤٨	١	٧٥٧	باب الصيد	١
٢٠٤٩	١	٧٥٨	باب الذبائح	١
٢٠٥٠	١	٧٥٩	باب الأضحية	١
٢٠٥١	١	٧٦٠	باب الحلف بالله	١
٢٠٥٢	١	٧٦١	باب النذور	١
٢٠٥٣	١	٧٦٢	باب الكفارات	١
٢٠٥٤	١	٧٦٣	باب الحدود	١
٢٠٥٥	١	٧٦٤	باب حد الزنا	١
٢٠٥٦	١	٧٦٥	باب حد القذف	١
٢٠٥٧	١	٧٦٦	باب حد السرقة	١
٢٠٥٨	١	٧٦٧	باب حد الخمر	١
٢٠٥٩	١	٧٦٨	باب التعزير	١
٢٠٦٠	١	٧٦٩	باب السير	١
٢٠٦١	١	٧٧٠	باب الجهاد	١
٢٠٦٢	١	٧٧١	باب الغنيمة	١
٢٠٦٣	١	٧٧٢	باب الفيء	١
٢٠٦٤	١	٧٧٣	باب الجزية	١
٢٠٦٥	١	٧٧٤	باب المرتد	١
٢٠٦٦	١	٧٧٥	باب البغاة	١
٢٠٦٧	١	٧٧٦	باب المحاربين	١
٢٠٦٨	١	٧٧٧	باب الأيمان	١
٢٠٦٩	١	٧٧٨	باب الأقضية	١
٢٠٧٠	١	٧٧٩	باب الشهادات	١
٢٠٧١	١	٧٨٠	باب الدعوى	١
٢٠٧٢	١	٧٨١	باب اليمين	١
٢٠٧٣	١	٧٨٢	باب القضاء	١
٢٠٧٤	١	٧٨٣	باب الوقف	١
٢٠٧٥	١	٧٨٤	باب الهبة	١
٢٠٧٦	١	٧٨٥	باب الوصايا	١
٢٠٧٧	١	٧٨٦	باب الفرائض	١
٢٠٧٨	١	٧٨٧	باب الولاء	١
٢٠٧٩	١	٧٨٨	باب العتق	١
٢٠٨٠	١	٧٨٩	باب التدبير	١
٢٠٨١	١	٧٩٠	باب المكاتب	١
٢٠٨٢	١	٧٩١	باب أمهات الأولاد	١
٢٠٨٣	١	٧٩٢	باب الأيمان في الطلاق	١
٢٠٨٤	١	٧٩٣	باب الرجعة	١
٢٠٨٥	١	٧٩٤	باب الإيلاء	١
٢٠٨٦	١	٧٩٥	باب الظهار	١
٢٠٨٧	١	٧٩٦	باب اللعان	١
٢٠٨٨	١	٧٩٧	باب العدة	١
٢٠٨٩	١	٧٩٨	باب الحضانة	١
٢٠٩٠	١	٧٩٩	باب النفقات	١
٢٠٩١	١	٨٠٠	باب الأطعمة	١
٢٠٩٢	١	٨٠١	باب الأشربة	١
٢٠٩٣	١	٨٠٢	باب الصيد	١
٢٠٩٤	١	٨٠٣	باب الذبائح	١
٢٠٩٥	١	٨٠٤	باب الأضحية	١
٢٠٩٦	١	٨٠٥	باب الحلف بالله	١
٢٠٩٧	١	٨٠٦	باب النذور	١
٢٠٩٨	١	٨٠٧	باب الكفارات	١
٢٠٩٩	١	٨٠٨	باب الحدود	١
٢١٠٠	١	٨٠٩	باب حد الزنا	١
٢١٠١	١	٨١٠	باب حد القذف	١
٢١٠٢	١	٨١١	باب حد السرقة	١
٢١٠٣	١	٨١٢	باب حد الخمر	١
٢١٠٤	١	٨١٣	باب التعزير	١
٢١٠٥	١	٨١٤	باب السير	١
٢١٠٦	١	٨١٥	باب الجهاد	١
٢١٠٧	١	٨١٦	باب الغنيمة	١
٢١٠٨	١	٨١٧	باب الفيء	١
٢١٠٩	١	٨١٨	باب الجزية	١
٢١١٠	١	٨١٩	باب المرتد	١
٢١١١	١	٨٢٠	باب البغاة	١
٢١١٢	١	٨٢١	باب المحاربين	١
٢١١٣	١	٨٢٢	باب الأيمان	١
٢١١٤	١	٨٢٣	باب الأقضية	١
٢١١٥	١	٨٢٤	باب الشهادات	١
٢١١٦	١	٨٢٥	باب الدعوى	١
٢١١٧	١	٨٢٦	باب اليمين	١
٢١١٨	١	٨٢٧	باب القضاء	١
٢١١٩	١	٨٢٨	باب الوقف	١
٢١٢٠	١	٨٢٩	باب الهبة	١
٢١٢١	١	٨٣٠	باب الوصايا	١
٢١٢٢	١	٨٣١	باب الفرائض	١
٢١٢٣	١	٨٣٢	باب الولاء	١
٢١٢٤	١	٨٣٣	باب العتق	١
٢١٢٥	١	٨٣٤	باب التدبير	١
٢١٢٦	١	٨٣٥	باب المكاتب	١
٢١٢٧	١	٨٣٦	باب أمهات الأولاد	١
٢١٢٨	١	٨٣٧	باب الأيمان في الطلاق	١
٢١٢٩	١	٨٣٨	باب الرجعة	١
٢١٣٠	١	٨٣٩	باب الإيلاء	١
٢١٣١	١	٨٤٠	باب الظهار	١
٢١٣٢	١	٨٤١	باب اللعان	١
٢١٣٣	١	٨٤٢	باب العدة	١
٢١٣٤	١	٨٤٣	باب الحضانة	١
٢١٣٥	١	٨٤٤	باب النفقات	١
٢١٣٦	١	٨٤٥	باب الأطعمة	١
٢١٣٧	١	٨٤٦	باب الأشربة	١
٢١٣٨	١	٨٤٧	باب الصيد	١
٢١٣٩	١	٨٤٨	باب الذبائح	١
٢١٤٠	١	٨٤٩	باب الأضحية	١
٢١٤١	١	٨٥٠	باب الحلف بالله	١
٢١٤٢	١	٨٥١	باب النذور	١
٢١٤٣	١	٨٥٢	باب الكفارات	١
٢١٤٤	١	٨٥٣	باب الحدود	١
٢١٤٥	١	٨٥٤	باب حد الزنا	١
٢١٤٦	١	٨٥٥	باب حد القذف	١
٢١٤٧	١	٨٥٦	باب حد السرقة	١
٢١٤٨	١	٨٥٧	باب حد الخمر	١
٢١٤٩	١	٨٥٨	باب التعزير	١
٢١٥٠	١	٨٥٩	باب السير	١
٢١٥١	١	٨٦٠	باب الجهاد	١
٢١٥٢	١	٨٦١	باب الغنيمة	١
٢١٥٣	١	٨٦٢	باب الفيء	١
٢١٥٤	١	٨٦٣	باب الجزية	١
٢١٥٥	١	٨٦٤	باب المرتد	١
٢١٥٦	١	٨٦٥	باب البغاة	١
٢١٥٧	١	٨٦٦	باب المحاربين	١
٢١٥٨	١	٨٦٧	باب الأيمان	١
٢١٥٩	١	٨٦٨	باب الأقضية	١
٢١٦٠	١	٨٦٩	باب الشهادات	١
٢١٦١	١	٨٧٠	باب الدعوى	١
٢١٦٢	١	٨٧١	باب اليمين	١
٢١٦٣	١	٨٧٢	باب القضاء	١
٢١٦٤	١	٨٧٣	باب الوقف	١
٢١٦٥	١	٨٧٤	باب الهبة	١
٢١٦٦	١	٨٧٥	باب الوصايا	١
٢١٦٧	١	٨٧٦	باب الفرائض	١
٢١٦٨	١	٨٧٧	باب الولاء	١
٢١٦٩	١	٨٧٨	باب العتق	١
٢١٧٠	١	٨٧٩	باب التدبير	١
٢١٧١	١	٨٨٠	باب المكاتب	١
٢١٧٢	١	٨٨١	باب أمهات الأولاد	١
٢١٧٣	١	٨٨٢	باب الأيمان في الطلاق	١
٢١٧٤	١	٨٨٣	باب الرجعة	١
٢١٧٥	١	٨٨٤	باب الإيلاء	١
٢١٧٦	١	٨٨٥	باب الظهار	١
٢١٧٧	١	٨٨٦	باب اللعان	١
٢١٧٨	١	٨٨٧	باب العدة	١
٢١٧٩	١	٨٨٨	باب الحضانة	١
٢١٨٠	١	٨٨٩	باب النفقات	١
٢١٨١	١	٨٩٠	باب الأطعمة	١
٢١٨٢	١	٨٩١	باب الأشربة	١
٢١٨٣	١	٨٩٢	باب الصيد	١
٢١٨٤	١	٨٩٣	باب الذبائح	١
٢١٨٥	١	٨٩٤	باب الأضحية	١
٢١٨٦	١	٨٩٥	باب الحلف بالله	١
٢١٨٧	١	٨٩٦	باب النذور	١
٢١٨٨	١	٨٩٧	باب الكفارات	١
٢١٨٩	١	٨٩٨	باب الحدود	١
٢١٩٠	١	٨٩٩	باب حد الزنا	١
٢١٩١	١	٩٠٠	باب حد القذف	١
٢١٩٢	١	٩٠١	باب حد السرقة	١
٢١٩٣	١	٩٠٢	باب حد الخمر	١
٢١٩٤	١	٩٠٣	باب التعزير	١
٢١٩٥	١	٩٠٤	باب السير	١
٢١٩٦	١	٩٠٥	باب الجهاد	١
٢١٩٧	١	٩٠٦	باب الغنيمة	١
٢١٩٨	١	٩٠٧	باب الفيء	١
٢١٩٩	١	٩٠٨	باب الجزية	١
٢٢٠٠	١	٩٠٩	باب المرتد	١
٢٢٠١	١	٩١٠	باب البغاة	١
٢٢٠٢	١	٩١١	باب المحاربين	١
٢٢٠٣	١	٩١٢	باب الأيمان	١
٢٢٠٤	١	٩١٣	باب الأقضية	١
٢٢٠٥	١	٩١٤	باب الشهادات	١
٢٢٠٦	١	٩١٥	باب الدعوى	١
٢٢٠٧	١	٩١٦	باب اليمين	١
٢٢٠٨	١	٩١٧	باب القضاء	١
٢٢٠٩	١	٩١٨	باب الوقف	١
٢٢١٠	١	٩١٩	باب الهبة	١
٢٢١١	١	٩٢٠	باب الوصايا	١
٢٢١٢	١	٩٢١	باب الفرائض	١
٢٢١٣	١	٩٢٢	باب الولاء	١
٢٢١٤	١	٩٢٣	باب العتق	١
٢٢١٥	١	٩٢٤	باب التدبير	١
٢٢١٦	١	٩٢٥	باب المكاتب	١
٢٢١٧	١	٩٢٦	باب أمهات الأولاد	١
٢٢١٨	١	٩٢٧	باب الأيمان في الطلاق	١
٢٢١٩	١	٩٢٨	باب الرجعة	١
٢٢٢٠	١	٩٢٩	باب الإيلاء	١
٢٢٢١	١	٩٣٠	باب الظهار	١
٢٢٢٢	١	٩٣١	باب اللعان	١
٢٢٢٣	١	٩٣٢	باب العدة	١
٢٢٢٤	١	٩٣٣	باب الحضانة	١
٢٢٢٥	١	٩٣٤	باب النفقات	١
٢٢٢٦	١	٩٣٥	باب الأطعمة	١
٢٢٢٧	١	٩٣٦	باب الأشربة	١
٢٢٢٨	١	٩٣٧	باب الصيد	١
٢٢٢٩	١	٩٣٨	باب الذبائح	١
٢٢٣٠	١	٩٣٩	باب الأضحية	١
٢٢٣١	١	٩٤٠	باب الحلف بالله	١
٢٢٣٢	١	٩٤١	باب النذور	١
٢٢٣٣	١	٩٤٢	باب الكفارات	١
٢٢٣٤	١	٩٤٣	باب الحدود	١
٢٢٣٥	١	٩٤٤	باب حد الزنا	١
٢٢٣٦	١	٩٤٥	باب حد القذف	١
٢٢٣٧	١	٩٤٦	باب حد السرقة	١
٢٢٣٨	١	٩٤٧	باب حد الخمر	١
٢٢٣٩	١	٩٤٨	باب التعزير	١
٢٢٤٠	١	٩٤٩	باب السير	١
٢٢٤١	١	٩٥٠	باب الجهاد	١
٢٢٤٢	١	٩٥١	باب الغنيمة	١
٢٢٤٣	١	٩٥٢	باب الفيء	١
٢٢٤٤	١	٩٥٣	باب الجزية	١
٢٢٤٥	١	٩٥٤	باب المرتد	١
٢٢٤٦	١	٩٥٥	باب البغاة	١
٢٢٤٧	١	٩٥٦	باب المحاربين	١
٢٢٤٨	١	٩٥٧	باب الأيمان	١
٢٢٤٩	١	٩٥٨	باب الأقضية	١
٢٢٥٠	١	٩٥٩	باب الشهادات	١
٢٢٥١	١	٩٦٠	باب الدعوى	١
٢٢٥٢	١	٩٦١	باب اليمين	١
٢٢٥٣	١	٩٦٢	باب القضاء	١
٢٢٥٤	١	٩٦٣	باب الوقف	١
٢٢٥٥	١	٩٦٤	باب الهبة	١
٢٢٥٦	١	٩٦٥	باب الوصايا	١
٢٢٥٧	١	٩٦٦	باب الفرائض	١
٢٢٥٨	١	٩٦٧	باب الولاء	١
٢٢٥٩	١	٩٦٨	باب العتق	١
٢٢٦٠	١	٩٦٩	باب التدبير	١
٢٢٦١	١	٩٧٠	باب المكاتب	١
٢٢٦٢	١	٩٧١	باب أمهات الأولاد	١
٢٢٦٣	١	٩٧٢	باب الأيمان في الطلاق	١
٢٢٦٤	١	٩٧٣	باب الرجعة	١
٢٢٦٥	١	٩٧٤	باب الإيلاء	١
٢٢٦٦	١	٩٧٥	باب الظهار	١
٢٢٦٧	١	٩٧٦	باب اللعان	١
٢٢٦٨	١	٩٧٧	باب العدة	١
٢٢٦٩	١	٩٧٨	باب الحضانة	١
٢٢٧٠	١	٩٧٩	باب النفقات	١
٢٢٧١	١	٩٨٠	باب الأطعمة	١
٢٢٧٢	١	٩٨١	باب الأشربة	١
٢٢٧٣	١	٩٨٢	باب الصيد	١
٢٢٧٤	١	٩٨٣	باب الذبائح	١
٢٢٧٥	١	٩٨٤	باب الأضحية	١
٢٢٧٦	١	٩٨٥	باب الحلف بالله	١
٢٢٧٧	١	٩٨٦	باب النذور	١
٢٢٧٨	١	٩٨٧	باب الكفارات	١
٢٢٧٩	١	٩٨٨	باب الحدود	١
٢٢٨٠	١	٩٨٩	باب حد الزنا	١
٢٢٨١	١	٩٩٠	باب حد القذف	١
٢٢٨٢	١	٩٩١	باب حد السرقة	١
٢٢٨٣	١	٩٩٢	باب حد الخمر	١
٢٢٨٤	١	٩٩٣	باب التعزير	١
٢٢٨٥	١	٩٩٤	باب السير	١
٢٢٨٦	١	٩٩٥	باب الجهاد	١
٢٢٨٧	١	٩٩٦	باب الغنيمة	١
٢٢٨٨	١	٩٩٧	باب الفيء	١
٢٢٨٩	١	٩٩٨	باب الجزية	١
٢٢٩٠	١	٩٩٩	باب المرتد	١
٢٢٩١	١	١٠٠٠	باب البغاة	١
٢٢٩٢	١	١٠٠١	باب المحاربين	١
٢٢٩٣	١	١٠٠٢	باب الأيمان	١
٢٢٩٤	١	١٠٠٣	باب الأقضية	١
٢٢٩٥	١	١٠٠٤	باب الشهادات	١
٢٢٩٦	١	١٠٠٥	باب الدعوى	١
٢٢٩٧	١	١٠٠٦	باب اليمين	١
٢٢٩٨	١	١٠٠٧	باب القضاء	١
٢٢٩٩	١	١٠٠٨	باب الوقف	١
٢٣٠٠	١	١٠٠٩	باب الهبة	١
٢٣٠١	١	١٠١٠	باب الوصايا	١
٢٣٠٢	١	١٠١١	باب الفرائض	١
٢٣٠٣	١	١٠١٢	باب الولاء	١
٢٣٠٤	١	١٠١٣	باب العتق	١
٢٣٠٥	١	١٠١٤	باب التدبير	١
٢٣٠٦	١	١٠١٥	باب المكاتب	١
٢٣٠٧	١	١٠١٦	باب أمهات الأولاد	١
٢٣٠٨	١	١٠١٧	باب الأيمان في الطلاق	١
٢٣٠٩	١	١٠١٨	باب الرجعة	١
٢٣١٠	١	١٠١٩	باب الإيلاء	١
٢٣١١	١	١٠٢٠	باب الظهار	١
٢٣١٢	١	١٠٢١	باب اللعان	١
٢٣١٣	١	١٠٢٢	باب العدة	١
٢٣١٤	١	١٠٢٣	باب الحضانة	١
٢٣١٥	١	١٠٢٤	باب النفقات	١
٢٣١٦	١	١٠٢٥	باب الأطعمة	١
٢٣١٧	١	١٠٢٦	باب الأشربة	١
٢٣١٨	١	١٠٢٧	باب الصيد	١
٢٣١٩	١	١٠٢٨	باب الذبائح	١
٢٣٢٠	١	١٠٢٩	باب الأضحية	١
٢٣٢١	١	١٠٣٠	باب الحلف بالله	١
٢٣٢٢	١	١٠٣١	باب النذور	١
٢٣٢٣	١	١٠٣٢	باب الكفارات	١
٢٣٢٤	١	١٠٣٣	باب الحدود	١
٢٣٢٥	١	١٠٣٤	باب حد الزنا	١
٢٣٢٦	١	١٠٣٥	باب حد القذف	١
٢٣٢٧	١	١٠٣٦	باب حد السرقة	١
٢٣٢٨	١	١٠٣٧	باب حد الخمر	١
٢٣٢٩	١	١٠٣٨	باب التعزير	١
٢٣٣٠	١	١٠٣٩	باب السير	١
٢٣٣١	١	١٠٤٠	باب الجهاد	١
٢٣٣٢	١	١٠٤١	باب الغنيمة	١
٢٣٣٣	١	١٠٤٢	باب الفيء	١
٢٣٣٤	١	١٠٤٣	باب الجزية	١
٢٣٣٥	١	١٠٤٤	باب المرتد	١
٢٣٣٦	١	١٠٤٥	باب البغاة	١
٢٣٣٧	١	١٠٤٦	باب المحاربين	١
٢٣٣٨	١	١٠٤٧	باب الأيمان	١
٢٣٣٩	١	١٠٤٨

Ամք ամենայն	Տարի Եգիպտոսի	Ամք Ասորեստանեայց	Ամք Պերսացւոց	Ի Յունաստանեայս	Ամք Հռոմ
	Հինգերորդ	Վեցեր	Ամբ		
2264	Վաստիր Ծնաւ Իմայուելեանց	98	Ամբրիոց ասացի Ծնաւ յամի անուանց · 100	Արք ասացին Ծնաւեալ յամենայնի	2935
2387	124	Վեցեր Ծնաւ Իմայուելեանց	124		2812
			(Ամենայն)		
2399	136	13	Ամբրիոց Ծնաւ յամի արտաքսուցեալ 136		2800
2400	Ամբրիոց Ծնաւ Իմայուելեանց	14	2		2799
2523	124	Ամբրիոց կամ Ծնաւ Իմայուելեանց	125		2676
2529	130	7	Ամբրիոց Ծնաւ յամի ասացի · 130		2670
2533	Ամբրիոց Ծնաւ Ի Ամբրիոցեանց	11	5		2666
2612	80	90	84	Արք Ամբրիոց 950 · ասացի	2587
2663	131	141	Ամբրիոց Ծնաւ յամի Ամբրիոց · 134	Ամբրիոցեանք և Ամբրիոց Ամբրիոցեան Ի Ամբրիոց	2536
2725	197	207	147	Ամբրիոցեանք Ամբրիոց Ամբ · 465 · ասացի	2470
2764	232	242	102	Ամբրիոց Ամբրիոց 660 · ասացի	2435
2787	155	Ամբ ամբրիոց ասացի · 9	125	Ամբրիոցանամբրիոցեան Ամբրիոցեան ասացի	2412
2797	265	273 · 11	Ամբրիոց Ծնաւ յամի Ամբրիոց · 134		2402
2828	296	336 · 42	33	Ամբրիոցանամբրիոցեան ասացին յամի և ամբրիոց ասացի	2371
2853	Ամբրիոց ամբրիոց ասացի · 2	331 · 67	58	Ամբրիոց Ի ամբրիոց Ամբրիոցեան ասացին · և Ամբրիոց	2346
2854	322 · 2	332 · 68	59	Ամբրիոցեանք Ամբրիոցեան Ի Ամբրիոց	2345
2856	324 · 4	334 · 70	61	Ամբրիոց ասացի Ամբրիոց Ամբրիոցեան	2343
2857	325 · 5	Ամբրիոց ասացին ամբրիոց ասացի · Ամբրիոց	62		2342
2859	327 · 7	3	64	Ամբրիոց Ամբրիոցեան Ամբ · ասացի	2340
2928	396 · 76	72	Ամբրիոց Ծնաւ յամի ասացի · 135		2277
2933	400 · 80	77	6	Ամբրիոց Ամբրիոցեան Ամբ · ասացի	2266
2934	Ամբրիոցեան ասացին Ամբրիոց ամբրիոց ասացի · Ամբրիոց	78	7	Ամբրիոց Ամբրիոց	2265
2938	5	82	11	Ամբրիոց ասացին Ամբրիոցեան	2261
2940	7	84	13	Ամբրիոցեանք Ամբրիոց Ի Ամբրիոցեան	2259
2985	52	Ամբրիոց ամբրիոց ասացի · Ամբրիոց	58		2214

١٣٤٦	الإسكندرية، ميناء	٤٢	٩٨ – ١٠١	
١٣٤٧	الإسكندرية، مكتبة	٤٣	١٠٢ – ١٠٥	
١٣٤٨	الأندلس، فتح	٤٤	١٠٦ – ١١٠	
١٣٤٩	الأندلس، ولاة	٤٥	١١١ – ١١٤	
١٣٥٠	الأهرام، بناء	٤٦	١١٥ – ١١٨	
١٣٥١	الأهرام، نهب	٤٧	١١٩ – ١٢٢	
١٣٥٢	البحر الأحمر، ملاحة	٤٨	١٢٣ – ١٢٦	
١٣٥٣	البحر الأحمر، موانئ	٤٩	١٢٧ – ١٣٠	
١٣٥٤	البحر المتوسط، ملاحة	٥٠	١٣١ – ١٣٤	
١٣٥٥	البرامكة، نكبة	٥١	١٣٥ – ١٣٨	
١٣٥٦	البرقية، اختراع	٥٢	١٣٩ – ١٤٢	
١٣٥٧	البريد، نظام	٥٣	١٤٣ – ١٤٦	
١٣٥٨	البصرة، تأسيس	٥٤	١٤٧ – ١٥٠	
١٣٥٩	البصرة، مرفأ	٥٥	١٥١ – ١٥٤	
١٣٦٠	البطريق، لقب	٥٦	١٥٥ – ١٥٨	
١٣٦١	البلقان، ممالك	٥٧	١٥٩ – ١٦٢	
١٣٦٢	البندقية، أسطول	٥٨	١٦٣ – ١٦٦	
١٣٦٣	البندقية، تجارة	٥٩	١٦٧ – ١٧٠	
١٣٦٤	البندقية، قنصلية	٦٠	١٧١ – ١٧٤	
١٣٦٥	البوسفور، مضيق	٦١	١٧٥ – ١٧٨	
١٣٦٦	البيزنطيون، أصل	٦٢	١٧٩ – ١٨٢	
١٣٦٧	البيزنطيون، لغة	٦٣	١٨٣ – ١٨٦	
١٣٦٨	البيزنطيون، مؤرخون	٦٤	١٨٧ – ١٩٠	
١٣٦٩	البيزنطيون، نظام	٦٥	١٩١ – ١٩٤	
١٣٧٠	البيمارستان، وقف	٦٦	١٩٥ – ١٩٨	
١٣٧١	التجارة، طرق	٦٧	١٩٩ – ٢٠٢	
١٣٧٢	التجارة، قوافل	٦٨	٢٠٣ – ٢٠٦	
١٣٧٣	التجارة، مقايضة	٦٩	٢٠٧ – ٢١٠	
١٣٧٤	التجار، أمناء	٧٠	٢١١ – ٢١٤	
١٣٧٥	التجار، عقود	٧١	٢١٥ – ٢١٨	
١٣٧٦	التجار، نقابات	٧٢	٢١٩ – ٢٢٢	
١٣٧٧	التجار، وكلاء	٧٣	٢٢٣ – ٢٢٦	
١٣٧٨	التجار، ورثة	٧٤	٢٢٧ – ٢٣٠	
١٣٧٩	التجار، وصايا	٧٥	٢٣١ – ٢٣٤	
١٣٨٠	التجار، ولاء	٧٦	٢٣٥ – ٢٣٨	
١٣٨١	التجار، ولاية	٧٧	٢٣٩ – ٢٤٢	
١٣٨٢	التجار، وفاة	٧٨	٢٤٣ – ٢٤٦	
١٣٨٣	التجار، وكالة	٧٩	٢٤٧ – ٢٥٠	
١٣٨٤	التجار، يمين	٨٠	٢٥١ – ٢٥٤	
١٣٨٥	التجار، يهود	٨١	٢٥٥ – ٢٥٨	
١٣٨٦	التجار، يونان	٨٢	٢٥٩ – ٢٦٢	
١٣٨٧	التجار، يونانيون	٨٣	٢٦٣ – ٢٦٦	
١٣٨٨	التجار، يونانيون	٨٤	٢٦٧ – ٢٧٠	
١٣٨٩	التجار، يونانيون

Համար	Ըստ	Ստեղծագործ	Ստեղծագործ	Ստեղծագործ	Տարի
3006	33	21	79	[illegible] 343 · տարի	2193
3030	[illegible] տարի · 2	46	101		2169
3055	0	51	108	[illegible]	2164
3058	19	74	[illegible] 150		2141
3098	69	[illegible]	41		2101
3120	[illegible] 52	23	63		2079
3135	10	38	78		2064
3151	18	40	[illegible] 79	[illegible] 349 · տարի	2061
3188	69	[illegible] 28	51		2011
3202	[illegible] 32	15	60		1997
3207	6	20	[illegible] 10		1992
3258	57	71	52	[illegible] 110 · տարի	1941
3259	58	71	53	[illegible] 111 · տարի	1940
3282	81	95	[illegible] 1	[illegible] 1 · տարի	1917
3283	81	96	17 · 2	[illegible]	1916
3291	90	104	85 · 10	[illegible]	1908
3295	91	105	86 · 11	[illegible]	1907
3295	91	[illegible] 28	87 · 12	[illegible]	1906
3302	[illegible] · 4	11	94 · 11		1897
3306	5	14	100 · 15	[illegible]	1895
3307	6	15	101 · 16	[illegible]	1892
3332	31	40	126 · 51	[illegible]	1867
3344	43	51	138 · 63	[illegible] 155 · տարի	1855
3347	46	55	141 · 66	[illegible]	1852
3349	48	57	143 · 68	[illegible]	1850
3367	66	19	164 · 86	[illegible]	1832

[illegible] 344 · տարի [illegible]

2883	2173		71		166 - 99		3373	1825
2891	2181	9			134 - 99		3380	1819
2893	2183	11	3				3382	1817
2897	2187	15	7		7		3386	1813
1941	2231		51		49		3430	1769
2945	2235	3			51		3432	1767
2955	2245	15	13		65		3442	1757
2967	2257		26		75		3454	1745
2985	1175				93		3472	1726
2986	2276	2	2		94		3473	1724
2998	2288	14	14				3485	1713
2999	2289	15	15		2		3488	1711
3008	1198	24	24		17		3497	1702
3021	2313	39			29		3511	1687
3025	2315	41	3				3514	1685
3048	2338		26		24		3537	1661
3053	2343	6			29		3540	1657
3073	2363	26			49		3562	1637
3079	2369	32	5		55		3568	1631
3095	1385	48	43				3584	1615
3098	2388		46		4		3587	1611
3108	2398	17			14		3597	1602
3110	2400	13	5		16		3599	1600
3139	2429	41	35		45		3628	1571
3140	2430	43	53		46		3629	1570
3142	1432		55		48		3631	1568
3143	2433	1	36		49		3632	1567

Ց՝ամ. Աստ. տէրն	Ա՝ստ. Յիսուս. Քրիստոս	Տէրք Հռոմայեցոց	Ա՝ռաքեալք, Եւ Աւետարանք	Ա՝ռաջնորդք Հայոց Տէրք եւ գահ	Հայք	Ամիսք Հայոց Թուին	Տարի Հայոց
3146	2454	5	Գիմեքիր ։ ժէ	5։		3635	1564
3158	2466	17	13	64	Կիկերոն՝ եւ Իւլ Գուսէ ։ սպանեան	3641	1552
3164	2454	13	Քաղքեդ ։ ժէ	30		3653	1546
3179	2469	Փառեմակ Ա ։ ժէ	16	85		3668	1531
3189	2479	11	26	Ակրոմ ։ Լէ	Գրկեալ ։ ի Քրիստ ։ սպանեալ Խոսրով	3678	1521
3206	2496	18	43	48	Ա՝ռաջ անեան ։ ի Քրիստ ։ սպանեալ	3695	1504
3211	2511	43	Ա՝ղբաս ։ Լէ	0	Սահակ մեռաւ ի 133 ։ տարւոյ	3710	1489
3223	2513	45	3	Ա՝ վիտ ։ Լ՝	Լեւոն Կիլիկեցի ։ սպանեալ ։ Խոսրով	3711	1487
3232	1522	Ա՝ր ։ Լ՝	12	10		3721	1478
3241	1533	1	Ա՝ամիխիթ ։ Լ	20		3731	1468
3239	2549	28	18	37	Փիրուզիկ ։ ի կոչ. ։ ան ։ Ի՝ գրեցաւ	3748	1451
3265	1553	5։	22	Ի՝ ։	Ա՝ ։ վան ։ մեռաւ ի 134 ։ տարւոյ	3752	1447
3271	2561	40	30	Տ՝ ։ Լէ	Ի՝ ։ ա ։ մեռաւ ի 110 ։ տարւոյ	3760	1439
3272	2562	41	Ա՝ ։ ժէ	1		3761	1438
3277	2567	Հաւ ։ ան ։ Ի՝	6	7		3766	1433
3281	1572	6	11	12	Ա՝ ։ ան ։ ի Քրիստ ։ սպանեալ	3771	1428
3288	2578	12	17	Ա՝ ։ ժ ։ տարի ։ սուր ։ ժէ		3777	1421
3300	2590	24	Ա՝ ։ ժ ։ Լ՝	43		3789	1410
3301	1591	25	1	Ա՝ ։ ժ ։ տարի ։ սուր ։ ժէ ։ ի ։ ան ։ ի ։ ան ։		3790	1409
3303	2593	27	4	ի ։ ան ։ ի ։ ան ։	Ի՝ ։ ան ։ ի ։ ան ։ Ի՝ ։ ան ։	3792	1407
3305	2595	29	Ա՝ ։ ժ ։ Լ՝	5		3794	1405
3307	2597	Գ՝ ։ ան ։ Ի՝	3	7		3796	1403
3309	1599	3	5	Ի՝ ։ ան ։ ի ։ ան ։ Լ՝		3798	1401
3315	2605	9	Գ՝ ։ ան ։ Ի՝	1	Ա՝ ։ ան ։ ի ։ ան ։ ի ։ ան ։	3804	1395
3318	2608	12	Ա՝ ։ ժ ։ Լ՝	10		3807	1392
3319	1609	13	2	11	Ա՝ ։ ան ։ ի ։ ան ։ ի ։ ան ։ Ի՝	3808	1391
3329	1619	Հարիւրակ Ա ։ ժէ	11	21		3818	1381

صفحہ	نمبر شمار					نمبر شمار	صفحہ
3338	1638					3837	1337
3344	1634					3833	1336
3345	1633					3834	1335
3347	1637					3836	1335
3349	1639					3838	1335
3351	1641					3841	1336
3361	1651					3850	1339
3311	1661					3860	1339
3378	1668					3861	1332
3382	1630					3869	1332
3384	1674					3873	1326
3389	1639					3878	1331
3404	1694					3893	1326
3408	1698					3897	1322
3409	1699					3898	1321
3410	1700					3899	1320
3411	1701					3910	1319
3413	1715					3914	1314
3419	1729					3918	1313
3430	1730					3930	1305
3441	1731					3931	1302
3443	1733					3933	1301
3456	1746					3945	1304
3462	1752					3951	1348
3463	1753					3954	1347
3466	1756					3935	1344
3468	1758					3951	1343

3629	2919	22	54	11		4118	1081
3635	2925	30	47	17		4124	1075
3644	2934	40	38	26		4133	1066
3651	2941	47	31	33		4140	1059
3652	2942	48	30	34		4141	1058
3659	2949	55	23	41		4148	1051
3667	2957	63	15	49		4156	1043
3675	2965	71	7	57		4164	1035
3691	2981	87	51	33 · 25		4180	1019
3694	2984	90	48	10 · 28		4183	1016
3699	2989	95	43	15		4188	1011
3703	2993	99	39	19		4192	1007
3710	3000	106	32	26		4199	1000
3725	3015	121	17	41		4214	985
3730	3020	126	12	46		4219	980
3739	3029	135	3	55		4228	971
3743	3033	139	59	59		4232	967
3756	3046	152	46	12		4245	954
3759	3049	155	43	15		4248	951
3769	3059	165	33	25		4258	941
3776	3066	172	26	32		4265	934
3790	3080	186	12	46		4279	920
3796	3086	192	6	52		4285	914
3800	3090	196	2	56		4289	910
3806	3096	202	56	2		4295	904
3809	3099	205	53	5		4298	901
3818	3108	214	44	14		4307	892

Ընդ Յունս տէրունական	Ընդ Եբրայեցիս տէրունական	Տարեգրութիւն	Ընդհանրական ժամանակագրութիւն	Յունական տարեգրութիւն	Ընդհանրական պատմութիւն	Ընդ Յունս տէրունական	Ընդ Եբրայեցիս տէրունական
3821	3111	22	13	Յունական ՀԲ թուի ամի հարի		4310	889
3827	3117	Մարտակ ի լիւ	19	7		4316	883
3829	3119	3	21	Ոսկեթիա ի		4318	881
3830	3120	4	22	Գոմէ ոսկեա ի	Ընդհատ ընդդէմ ի վեր ելիւք	4319	880
3832	3122	6	24	3	Տիտոս զերուսաղէմ մեռեալ զերկնեցեալ	4321	878
3836	3126	10	28	Յունուար ի		4325	874
3843	3133	17	35	8	Լինին բազումք սուտ մարգարէք	4332	867
3853	3143	27	Ասիացոցն ի	18		4342	857
3872	3162	Փառնասպաղ Ա ի	30	37		4361	838
3873	3163	2	31	38	Յոյժ սաստիկ ընդդէմ ի վեր ելիւք	4362	837
3875	3165	4	33	40	Նշանակ մեծութեան մեռանին	4364	835
3876	3166	5	34	Ասացեալքն ի		4365	834
3889	3179	18	37	14	Ջերմութիւնք և ցրտութիւնք ընդ միմեանս ելիւք	4378	821
3905	3195	Փառնակ Ե ի	Ոչնչացաւ որ և փառնա ի	Ապրիլ ի տու	Ժողովուրդք ընդդէմ միմեանց ելանիցեն	4394	805
Ոմն ի	3210	26	36	16	Ելոյզ լուսոյ ի ընդ երկրագունդն	4409	790
Ա 1	3228	34	34	34	Սկիզբն ոչխարհի ընդ ինչ ելանիցեն	4427	772
Ա 1	3232	38	38	38	Տունեան քարտուղ ի ինքնուրեք	4431	768
Ա 2	3233	39	39	39	Ոչխար գոմէջ ա տուխ և արտիա	4432	767
Ա 4	3235	Սկաւրդի ի	41	41	մարգ արևեան	4434	765
Ա 2	3237	3	Ասորեաստանեայք ի	43		4436	763
Ա 2	3245	11	9	51	Փառիւ ոչխարիւ ոչխարապետք իւրեանց	4444	755
Ա 3	3246	12	10	Յունիս ամ. ի	Ոչխարի մարգարէից որդի ասեալ	4445	754
Ա 4	3251	17	15	6	Հրեայքն ընդդէմ ի վեր ելիւք	4450	749
Ա 1	3252	Փառայր ասիոկ ոսոս ի	15	7	ոչխարին ի ոչխարին հրեայ ընդդէմ ի վեր ելիւք	4451	748
Ա 3	3254	Ըստ սակս ի ոչխարին ի ոչխարին ի ոչխարին

743	4459						3257	
738	4460						3262	
726	4473						3274	
724	4475						3276	
723	4477						3277	
721	4482						3278	
719	4485						3285	
711	4486						3286	
709	4490						3289	
706	4493						3291	
705	4494						3294	
704	4496						3295	
694	4503						3300	
678	4511						3306	
677	4512						3322	
673	4516						3323	
669	4534						3327	
664	4535						3335	
653	4545						3336	
650	4549						3347	
644	4555						3348	
639	4559						3356	
637	4562						3361	
631	4568						3363	
625	4569						3369	
	4574						3370	
							3375	

						4577	622
						4580	619
						4587	612
						4595	606
						4594	605
						4596	603
						4597	602
						4599	600
						4601	598
						4604	595
						4605	594
						4608	591
						4615	584
						4619	580
						4630	569
						4634	565
						4638	561
						4639	560
						4641	558
						4643	556
						4644	555
						4645	554
						4646	553
						4647	552
						4648	551
						4653	546
						4665	534

1	4773	1				3574	1
2	4772	2	43	14		3573	2
3	4771	3	42	13		3572	3
4	4769	4	41	12		3571	4
5	4767	5	40	11		3570	5
6	4766	6	39	10		3568	6
7	4759	7	38	9		3560	7
8	4749	8	37	8		3550	8
9	4745	9	36	7		3546	9
10	4736	10	35	6		3537	10
11	4730	11	34	5		3531	11
12	4729	12	33	4		3530	12
13	4724	13	32	3		3525	13
14	4719	14	31	2		3519	14
15	4718	15	30	1		3518	15
16	4706	16	29	16		3498	16
17	4697	17	28	15		3494	17
18	4693	18	27	14		3489	18
19	4688	19	26	13		3488	19
20	4687	20	25	12		3484	20
21	4683	21	24	11		3483	21
22	4682	22	23	10		3482	22
23	4681	23	22	9		3481	23
24	4677	24	21	8		3478	24
25	4669	25	20	7		3475	25
26	4669	26	19	6		3473	26
27	4668	27	18	5		3468	27
28	4667	28	17	4		3459	28
29	4666	29	16	3		3457	29

30	4773	1				3574	30
31	4772	2	43	14		3573	31
32	4771	3	42	13		3572	32
33	4769	4	41	12		3571	33
34	4767	5	40	11		3570	34
35	4766	6	39	10		3568	35
36	4759	7	38	9		3560	36
37	4749	8	37	8		3550	37
38	4745	9	36	7		3546	38
39	4736	10	35	6		3537	39
40	4730	11	34	5		3531	40
41	4729	12	33	4		3530	41
42	4724	13	32	3		3525	42
43	4719	14	31	2		3519	43
44	4718	15	30	1		3518	44
45	4706	16	29	16		3498	45
46	4697	17	28	15		3494	46
47	4693	18	27	14		3489	47
48	4688	19	26	13		3488	48
49	4687	20	25	12		3484	49
50	4683	21	24	11		3483	50
51	4682	22	23	10		3482	51
52	4681	23	22	9		3481	52
53	4677	24	21	8		3478	53
54	4669	25	20	7		3475	54
55	4669	26	19	6		3473	55
56	4668	27	18	5		3468	56
57	4667	28	17	4		3459	57
58	4666	29	16	3		3457	58

Հին տոմար	Նոր տոմար	Տեսակ խնդրոց	Խնդիրք եւ նշանք	Լուծումն	Հարցք	Հին տոմար	Նոր տոմար
ՋԼԴ 4	3579	20	Ի ամս քսան	Ամպրոսիոս միլ.	15	4778	421
ՋԼԵ 1	3580	21	Սիմոն. կամ ապրիլեան 7	Կիրիլ մեռաւ	15	4779	420
ՋԼԵ 2	3581	22	Պասքէ Ի. Դ. ի ամս. մինչ		14	4780	419
ՋԼԶ 3	3590	31	ի ամս. մինչ		10	4789	410
ՋԼԸ 1	3600	41	Ընթացք Պասքին մինչեւ	Ինքնակալութեան Յուստինոսի	11	4799	400
ՋԼԸ 3	3606	Արմատ	7		11	4805	394
ՋԼԸ 4	3615	Ինդիկտ.	16	Վիճակ տիեզերական	16	4814	385
ՋԼԹ 1	3629	Վեան.	30		20	4828	371
ՋԼԹ 3	3634	6	35	Ինդիկտ. ա.	25	4833	366
ՋԼԹ 4	3643	15	Ընթացք Լուսնի. մինչ		10	4842	357
ՋԼՀ 1	3648	20	6		15	4847	352
ՋԼՀ 2	3649	Վաշտ.	7		16	4848	351
ՋԼՁ 3	3654	6	12		21	4853	346
ՋԼՂ 1	3656	8	14		23	4855	344
ՋԼՃ 3	3666	18	Ամսանունք, կամ տարեգր. ի. ճ		33	4865	334
ՋԼՃ 1	3668	20	Դասալուծ. Պ. ի. գ. տասնեակ. ի		35	4867	332
ՋԼՃ 1	3672	Վաճառ տարեմուտի յաղագս տարեգրութեան եւ բաղադրի նորին	5		39	4871	328
ՋԼՃ 2	3673		6		40	4872	327
ՋԼՃ 3	3674	Ընդհանուր տարեմուտ	Ընդհանուր անդամ ամի		41	4873	326
ՋԼՃ 4	3675	Ի ինդրան կամ ամսակ. Ե. 6	Ամսակ. ամսոյ. ի. Ե. ամսոյ. ի		42	4874	325
ՋԼՃ 2	3681	Ընդհանուր ամ. ի. տարի. ի	Ընդհանուր ամ. ի. տարի. ի	Ինքնակալ Ստեփանոս		4880	319
ՋԼՃ 4	3683	Ընդհանուր հաշիւ	Ընդհանուր ամ. ի. տարի. ի. ամսոյ. ի. ամսոյ. ի. ամսոյ

Ոսկի պսակ	Աշխարհի տարի	Արեգական պսակ	Պսակ Լուսնի	Ամբողջ Լուսին	Հարաւոտ տարի	Հին տարի Հռոմայեցւոց	Հին տարի Յունաց	Նոր տարի Հռոմայեցւոց
ՈՁԳ	3841	Ա	31	1	10	Վարդ. ա.	5040	159
ՈՁԴ	3842	1	32	Ա	Ա		5041	158
ՈՁԵ	3843	3	33	2	2	Յանգ. ի.	5042	157
ՈՁԶ	3851	Ասպետ. Ա. պատ. տրէ. ի վէ. հայց. իե.	41	10	0		5050	149
ՈՁԷ	3852		42	11	Տէր. Ա. ամ. իե.		5051	148
ՈՁԸ	3853	Ամ. Ա. Տէրն	43	12	2	Ա. պատ. վեր. յանգ. ի. տար. Տ.	5052	147
ՈՁԹ	3854	4	44	Ա	3		5053	146
ՈՂ	3859	9	49	Ի. ամ. պատ. Ի. հինգ.	8	Վարդ. ի. դէ. ինգ.	5058	141
ՈՂԱ	3861	11	51	Տէրն ես.	Ամ. պատ. Ը. 3		5060	139
ՈՂԴ	3864	14	Ա. ասկ. ի.	6	4		5063	136
ՈՂԵ	3865	15	1	Ա. պատ. ի. կիր. ես.	5		5064	135
ՈՂԻ	3869	19	6	5	Հայ. ամ. ի. Տէր. ես.	Ա. ամ. պատ. ի.	5068	131
ՈՂԾ	3873	Ա. Յար. Ա. Ամ.	10	9	5		5072	127
ՈՂԿ	3874	1	11	Ի. ամ. ա. Տէր. ի.	6		5073	126
ՈՂՀ	3875	3	11	1	7	Ա. յար. Տէր. ամ. պատ. ես.	5074	125
ՈՂՋ	3878	6	15	Ի. ամ. ի.	10		5077	122
ՈՂՌ	3880	8	17	Ա. ես. ի.	11	Վարդ. ի. ամ. պատ. Ի. ի. վեր.	5079	120
ՈՂՍ	3881	9	18	Ա. պատ. ի. ամ.	13		5080	119
ՈՂՑ	3886	Ա. Յար. Ա. Ամ.	23	6	18		5085	114
ՈՂՒ	3888	3	25	8	10	Ա. յար. Տէր. ամ. պատ.	5087	112
ՈՂԲ	3892	7	29	Ա. պատ. Ա. ի. ամ.	14	Վարդ. ամ. պատ. Ի. ամ. Տէր. ես.	5091	108
ՈՂԶ	3898	13	35	7	Ա. ի. ամ.		5097	102
ՈՂԷ	3899	14	36	8	Ա. պատ. ամ. ի.		5098	101
ՈՂԹ	3904	19	Ա. պատ. ի.	13	6		5103	96
ՈՃ	3910	25	7	Ի. ամ. Ա. ես.	12		5109	90
ՈՃԱ	3911	Տիգրան. Ի. Ա. ամ. ես.	8	Ա. պատ. ամ. ես.	11	Ա. ի. վեր. ամ. ի. ամ. Տէր. ես.	5110	89
ՈՃԲ	3912	2	9	Ի. ամ. պատ. Ա. Հինգ. ես.	14	Տիգրան. ամ. Ի. Ա. ես.	5111	88

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	3925	5	12	6	47	[illegible]	5114
[illegible]	3921	17	18	[illegible]	23	[illegible]	5120
[illegible]	3926	16	23	[illegible]	[illegible]	[illegible]	5125
[illegible]	3935	25	32	[illegible]	10	[illegible]	5134
[illegible]	3936	26	[illegible]	2	11	[illegible]	5135
[illegible]	3938	28	3	4	[illegible]	[illegible]	5137
[illegible]	3939	29	4	[illegible]	2	[illegible]	5138
[illegible]	3941	31	6	[illegible]	[illegible]	[illegible]	5140
[illegible]	3945	[illegible]	10	[illegible]	5	[illegible]	5144
[illegible]	3951	[illegible]	16	[illegible]	21	[illegible]	5150
[illegible]	3960	30	25	[illegible]	20	[illegible]	5159
[illegible]	3961	31	26	[illegible]	28	[illegible]	5160
[illegible]	3962	32	[illegible]	2	32	[illegible]	5161
[illegible]	3964	34	29	4	[illegible]	[illegible]	5163
[illegible]	3965	[illegible]	30	5	6	[illegible]	5164
[illegible]	3967	3	32	7	[illegible]	[illegible]	5166
[illegible]	3968	4	[illegible]	8	[illegible]	[illegible]	5167
[illegible]	3970	[illegible]	3	10	[illegible]	[illegible]	5169
[illegible]	3973	4	6	13	10 · 7	[illegible]	5172
[illegible]	3974	5	7	14	11 · 8	[illegible]	5173
[illegible]	3984	15	[illegible]	24	21 · 10	[illegible]	5183
[illegible]	3999	[illegible]	32	39	36 · 33	[illegible]	5198
[illegible]	4000	2	33	40	37 · 34	[illegible]	5199
[illegible]	4001	3	34	41	[illegible]	[illegible]	5200
[illegible]	4002	4	35	42	[illegible]	[illegible]	5201
[illegible]	4003	5	36	43	[illegible]	[illegible]	5202
[illegible]	4004	6	37	44	[illegible]	[illegible]	5203

Ամ	Ամսոյ	Շաբաթ	Պատկ	Արեգակն	Լուսին	Տարի	Ամիս
4	1	Վերկրորդ տաղ Ամբակում	Երեսս առեալ Ամբակ մարգ	Պատառեալ ջ. տաղ Օդատաղ	Ամբակ հաւատով [illegible]	4004	Նոյեմ. 1
5	2	7	38	45	Ամենայն գազան [illegible]	4005	2
6	3	8	39	46		4006	3
7	4	9 Ամենայն ոք ի վեր [illegible]	40	47		4007	4
8	5	10	41	48		4008	Դեկտ. 1
9	6	11	42	49	Ամենայն ինչ [illegible]	4009	2
10	7	12	43	50	[illegible]	4010	3
11	8	13	44	51	[illegible]	4011	4
12	9	14	45	52	[illegible]	4012	Յանո. 1
13	10	15	46	53	[illegible]	4013	2
14	11	16	9	54		4014	3
15	12	17	Ամենայնիւ [illegible]	Տէրերկրորդ Ամ [illegible]	[illegible]	4015	4
16	13	18	2	56 · 1		4016	Փետր. 1
17	14	19	3	57 · 3	Ամենայն [illegible]	4017	2
18	15	20	4	4	[illegible]	4018	3
19	16	21 [illegible]	5	5		4019	4
20	17	22	6	6		4020	Մարտ. 1
21	18	23 [illegible]	7	7	[illegible]	40:1	2
24	19	24	8	8		4022	3
23	20	25	9	9		4023	4
24	21	26	10	10	[illegible]	4024	Ապր. 1
25	22	27	11	11		4025	2
26	23	28	12	12	[illegible]	40:6	3
27	24	29	13	13	[illegible]	4027	4
28	25	30	14	14		40:8	Մայ. 1
29	26	31	15	15	[illegible]	40:9	2
30	27	32	16	16	Ամենայն [illegible]	4030	3

1	2	3	4	5	6	7
1	2	3	4	5	6	7
2	3	4	5	6	7	8
3	4	5	6	7	8	9
4	5	6	7	8	9	10
5	6	7	8	9	10	11
6	7	8	9	10	11	12
7	8	9	10	11	12	13
8	9	10	11	12	13	14
9	10	11	12	13	14	15
10	11	12	13	14	15	16
11	12	13	14	15	16	17
12	13	14	15	16	17	18
13	14	15	16	17	18	19
14	15	16	17	18	19	20
15	16	17	18	19	20	21
16	17	18	19	20	21	22
17	18	19	20	21	22	23
18	19	20	21	22	23	24
19	20	21	22	23	24	25
20	21	22	23	24	25	26
21	22	23	24	25	26	27
22	23	24	25	26	27	28
23	24	25	26	27	28	29
24	25	26	27	28	29	30
25	26	27	28	29	30	31
26	27	28	29	30	31	32
27	28	29	30	31	32	33
28	29	30	31	32	33	34
29	30	31	32	33	34	35
30	31	32	33	34	35	36
31	32	33	34	35	36	37
32	33	34	35	36	37	38
33	34	35	36	37	38	39
34	35	36	37	38	39	40
35	36	37	38	39	40	41
36	37	38	39	40	41	42
37	38	39	40	41	42	43
38	39	40	41	42	43	44
39	40	41	42	43	44	45
40	41	42	43	44	45	46
41	42	43	44	45	46	47
42	43	44	45	46	47	48
43	44	45	46	47	48	49
44	45	46	47	48	49	50
45	46	47	48	49	50	51
46	47	48	49	50	51	52
47	48	49	50	51	52	53
48	49	50	51	52	53	54
49	50	51	52	53	54	55
50	51	52	53	54	55	56
51	52	53	54	55	56	57
52	53	54	55	56	57	58
53	54	55	56	57	58	59
54	55	56	57	58	59	60
55	56	57	58	59	60	61
56	57	58	59	60	61	62
57	58	59	60	61	62	63

٨٢	١٥	٣١	٢	٦		١
٨٣	١٦	٣٢	٣	٧		٢
٨٤	١٧	٣٣	٤	٨		٣
٨٥	١٨	٣٤	٥	١		٤
٨٦	١٩	٣٥	٦	٢		١
٨٧	٢٠	٣٦	٧	٣		٢
٨٨	٢١	٣٧	٨	٤		٣
٨٩	٢٢	٣٨	٩	٥		٤
٩٠	٢٣	٣٩	١٠	٦		١
٩١	٤	٤٠	١١	٧		٢
٩٢	٥	١	١٢	٨		٣
٩٣	٦	٢	١٣	٩		٤
٩٤	٧	٣	١٤	١٠		١
٩٥	٨	٤	١٥	١١		٢
٩٦	٩	٥	١	١٢		٣
٩٧	١٠	٦	٢	١		٤
٩٨	١١	٧	٣	٢		١
٩٩	١٢	٨	٤	٣		٢
١٠٠	١٣	٩	٥	٤		٣
١٠١	١٤	١٠	٦	٥		٤
١٠٢	١٥	١١	٧	٦		١
١٠٣	١٦	١٢	٨	٧		٢
١٠٤	١٧	١٣	٩	٨		٣
١٠٥	١٨	١٤	١٠	٩		٤
١٠٦	١٩	١٥	١١	١٠		١
١٠٧	٢٠	١٦	١٢	١١		٢
١٠٨	٢١	١٧	١٣	١٢		٣

Ժամ	Ամսաթիվ	Շաբաթ	Կիրակի	Երկուշաբթի	Երեքշաբթի	Ժամ
109	26	Ամսաթիվ Ա	12	Ամսաթիվ Ա		1
110	27	2	13	2		2
111	28	3	14	3		3
112	29	4	15	4		4
113	30	5	16	5		1
114	31	6	17	6		2
115	32	7	18	7		3
116	33	8	19	8		4
117	34	9	20	Ամսաթիվ Ը		1
118	35	10	21	2		2
119	36	11	22	3		3
120	37	12	23	4		4
121	38	13	24	5		1
122	39	14	25	6		2
123	40	15	26	7		3
124	41	16	27	8		4
125	42	17	28	9		1
126	43	18	29	10		2
127	44	19	30	Ամսաթիվ Թ		3
128	45	20	31	2		4
129	Ամսաթիվ Ա	21 Ամսաթիվ Ժ	32	3		1
130	2	2	33	4		2
131	Ամսաթիվ Բ	3	34	5		3
132	2	4	35	6		4
133	3	5	36	7		1
134	4	6	37	8		2
135	5	7	38	9		3

136	6	9	20	10		+
137	7	9	21	11		1
138	8	10				2
139	9	11	2	2		3
140	10	12	3	3		4
141	11	13	4	4		1
142	12	14	5	1		2
143	13	15	6	2		3
144	14	16	7	3		4
145	15	17	8	4		1
146	16	18	9	5		2
147	17	19	10	6		3
148	18	20	11	7		4
149	19	21	12	8		1
150	20	22	13	9		2
151	21	23	14	10		3
152	Տիրան Պա-	24	15	1		4
153	2	25	16	2		1
154	3	26	17	3		2
155	4	27	18	4		3
156	5	28	19	5		4
157	6	29	20	6		1
158	7	30	21	7		2
159	8	31	22	8		3
160	9	32	23	9		4
161	10	33		10		1
162	11			11		2

163	11	2	3	2		3
164	13	3	4	3		4
165	14	4	5	4		
166	15	5	6	5		2
167	16	6	7	6		3
168	17	7	8	7		4
169	18	8	9	8		
170	19	9	10	9		2
171	20	10	11			3
172	21	11	12			4
173	22	12	13	3		
174	23	13	14	4		
175	24	14	15	5		3
176	25	15	16	6		4
177	26	16	17	7		
178	27	17	18	8		2
179	28	18	19	9		3
180	29	19		10		4
181	30	20	2	11		
182	31	21	3	12		2
183	32	22	4	13		3
184	33	23	5	14		4
185	34	24	6			
186	35	25	7	2		
187	36	26	8	3		3
188	37	27	9	4		4
189	38	28	10	5		

190	19	29	11			
191	20	30	12			
192	21	31	13			
193	22	32	1			
194	1	33				
195	2	34				
196	3	35				
197	4	36				
198	5	37				
199	6	38				
200	7	39				
201	8	40				
202	9	41				
203	10	42				
204	11	43				
205	12	44				
206	13	45				
207	14	46				
208	15	47				
209	16	48				
210	17	49				
211	18	50				
212	19	1				
213	20	2				
214	1	3				
215	2	4				
216	3	5				

ՌՀՀ թ.	Հռոմայեցի թվականներ	Պարսից թվականներ	Արաբական թվականներ	Հայոց թվականներ	Բիւզանդական թվականներ	Ամիս
217	4	6	7	Ի սկզբանէ տարւոյ ամի ...	Կիրակոս ... Ը :	մարտ 1
218	5	7	8	Ընդ սկզբան տարւոյ ամի ... ի ...	2	2
219	6	8	9	:	3	3
220	7	9	10	3	4	4
221	8	10	11	4	5	մայ 1
222	9	11	12	Ընդ սկզբան տարւոյ ամի ...	Կիրակոս ... Թ :	2
223	10	12	13	:	2	3
224	11	13	14	3	3	4
225	12	14	15	4	4	մայ 1
226	13	15	16	5	5	2
227	14	Ի սկզբանէ տարւոյ ամի ... ի ...	17	6	6	3
228	15	2	18	7	7	4
229	16	3	19	8	8	մայ 1
230	17	4	20	9	Պաւղոս ... Ժ :	2
231	18	5	21	10	2	3
232	19	6	22	11	3	4
233	20	7	23	12	4	մայ 1
234	21	8	24	13	5	2
235	22	9	Ի սկզբանէ տարւոյ ամի ... ի ...	14	Ներսէս ... Ժ :	3
236	23	10	2	15	Պետրոս ... Ժ :	4
237	24	11	Ընդ սկզբան տարւոյ ամի ...	1	2	մայ 1
238	25	12	Գաբրիէլ ... Ը :	2	3	2
239	26	13	2	3	4	3
240	27	14	3	4	5	4
241	28	15	4	5	6	մայ 1
242	29	16	5	6	7	2
243	30	17	6	7	8	3

244	31	18				
245	32	19				
246	33	20				
247	34	21				
248	35	22				
249	36	23				
250	37	24				
251	38	25				
252	39	26				
253	40	27				
254	41	28				
255	42	29				
256	43	30				
257	44	31				
258	45	32				
259		33				
260	1	34				
261	2	35				
262	3	36				
263	4	37				
264	5	38				
265	6	39				
266	7	40				
267	8	41				
268	9	42				
269	10	43				
270	11					

Ամ. Տէր	Կիրակի Եկեղեցի	Երկուշ. Եկեղեցի	Երեքշ. Հռոմայ	Չորեքշ. Հռոմայ	Հինգշ. Երուս.	Ուրբ. Պետ.
271	13	:	:	2	Որ անուն ունի ամբարտաւանութեան ոգւոյ	3
272	14	3	3	3		4
273	15	4	4	4	Ասացեալ առաքելոյ պիտակ դէմ մեռանելոյ Յիսուսիցդ	Ապր. 1
274	16	5	5	5		:
275	17	6	Տարեմտութ. ի Փարիսեցոց։ :	Լուսամբ. ամ. ի ։ 6		3
276	18	7	Պատմ. ամ. ի ։ 4	:		4
277	19	8	2	3	Ծնունդ աջոյն վեմէն Պետրոսի	Մայիս 1
278	20	9	3	4		2
279	21	10	4	5	Ծնունդ Նիլոսի սուրբ ասկէտ	3
280	22	11	5	6	Սո գրիգոր ։ Նազ ասորեստան	4
281	23	12	6	7	Վախճան ։ ամ ։ Թագաւոր ի դրան հայոց	Մայիս 1
282	24	13	Պատմ. ամ. ի ։	8		2
283	25	14	Ասորեստանեաց մերթ ամ. ։	Պատմ. ամ. ի ։	Ոչ ոգնակ հայոց ի յաղթութիւն ի կայսերէ	3
284	26	15	Ի խոսրովու հինգ ։ ամ ։ ի ։ 5 ։ ամ ։ մեր	2	Ոկնգոն ի ։ Հայ կաթողիկոս դու ի գրի սուրբ ։	4
285	27	Ծնունդ Եկ աստուածընկալ	։ Ի գրի ամ ։ ի ։ Նիկոլ ։ ի գրի ։	3		Մայիս 1
286	Տարեմտ ։ մեր	:	3	4	Ընդունելութիւն սուրբ պատկերաց	2
287	1	3	4	5	Ոկնգոն սուրբ ։ ասորեստան ։	3
288	3	4	5	6	Վախճան սուրբ մարտիրոսի ։ ասորեստան ։	4
289	4	5	6	7		Յունիս 1
290	5	6	7	8		2
291	6	7	8	9	Ընդունելութիւն սուրբ ։ ամ ։ ի ։	3
292	7	8	9	10		4
293	8	Ընդունելութիւն	10	11		Յունիս 1
294	9	:	11	12		2
295	10	3	12	13		3
296	11	4	13	Ասորեստան պիտակ ։ ամ ։ ի ։		4
297	12	5	14	2		Յունիս 1

298	13		6	11	3		
299	14		7	10	4		
300	15		8	17	5		
301	16		9	18	6		
302	17			19	7		
303	18		1	20	8		
304	19		2				
305	20						
306	21						
307	22						
308	23						
309	24						
310	25						
311	26						
312	27						
313	28						
314	29						
315	30						
316	31						
317	32						
318	33						
319	34						
320	35						
321	36						
322	37						
323	38						
324	39						

Տարի Քրիստոսի	Տարի Յազկերտայ	Տարի Հռոմայեցոց	Տարի Գրիգորի	Տարի Լուսնի	Տարի Արեգական	Տարի Հրեից	Տարի Տիեզերի
325	40	24 Յունուարի ԻԴ	7	10	12	Ղևկիոսի Ա	ՇՂԵ 1
326	41	25	8	11	13	Իսայի Գրիգորի	2
327	42	26	9	12	14	Գ. տարի Խոշքեն	3
328	43	27	10	13	15	Հայաստանեայց	4
329	44	28	11	14	16	Կաստանդիանոս	ՇՃԴ 1
330	45	29	12	25	17	Պետ. տասնչ.	1
331	46	30	13	26	18	Սբ ԿԳ. առաքեալ	3
332	47	Արեգական Ի. Ը. 6	14	27	19	Կաստրեցւոց	4
333	48	2	15	28	20		ՇՃԵ 1
334	49	3	16	29	21	Սբն ամենայն	2
335	50	4	17	30	21		3
336	51	5	18	31	Մարկոս	Ամիսս ոս.	4
337	52	6	19	Կաստանդիանոս	Յուլիոս Ա	Ամբրոս և Կիր	ՇՃԶ 1
338	53	7	20	Կաստաս. Ա Ի 2 · 2 · 2	2	Փառեցոց տիե	2
339	54	Արեգական ԺԵ. 9	21	3 · 3 · 3	3		3
340	55		21	4 · 4	4		4
341	56	1	23	5 · 5	5	Սբն սրբոյս	ՇՃԸ 1
342	Ի թուին պարսից ՃԽ. Ը	3	24	6 · 6	6	Ի յոյժ ոչնչին	1
343	8	4	25	7 · 7	7	Պարսից անասք	3
344	Խոսրովայ Ի փետր. ի	5	26	8 · 8	8	Սբ. Ս. Գրիգոր	4
345	Ի Ամսոն ի. Ի ամսեան	6	27	9 · 9	9	Ի անուանէն ս	ՇՃԹ 1
346	3	7	28	10 · 10	10	Ոչ ինչ ամբոխ	2
347	4	8	29	11 · 11	11	Ասորեկիրակ	3
348	5 Ամսոն ի. Ի. Ի. Ի.	9	30	12 · 12	11	Ոմն ի նոցանէ	4
349	6	10	31	13 · 13	13		ՇՄ 1
350	7	11	32	14	14	Սբն Գիւտ Ե	2
351	8	12	33	15	15	Ակիրդն Երկ.	3

الصفحة							
٣٥٢	٩	١٢	٣٤	٥٦	١	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	١
٣٥٣	٨	١٤	٣٥	٥٧	٢	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	١
٣٥٤	٢	١٢	٣٥	٥٨	٣	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٢
٣٥٥	٣	١٨	٣٦	٥٩	٤	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٢
٣٥٦	٤	٢٤	٣٦	٦٠	٥	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٣
٣٥٧	١	٢	٣٩	٦١	٦	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٣
٣٥٨	٦	١	٤٥	٦٢	١	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٤
٣٥٩	٧	٤	٤٢	٦٣	٢	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٤
٣٦٠	٨	١	٤٢	٦٤	٣	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٤
٣٦١	٩	٦	٤٣	٦٥	٤	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٥
٣٦٢	١٠	٣	٤٤	٦٦	١	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٥
٣٦٣	١١	٢	٤١	٦٧	٥	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٥
٣٦٤	٢	٩	٤٩	٦٨	٦	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٦٥	٥	٤	٤٨	٦٩	١	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٦٦	٤	٥	٤٩	٧٠	٢	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٦٧	١	٤	٥٠	٧١	٣	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٦٨	٩	١	٥٠	٧٢	٤	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٦٩	٥	٦	٥١	٧٣	٥	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٠	٨	٥	٥٢	٧٤	٦	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧١	٩	٨	٥٣	٧٥	١	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٢	١٠	٩	٥٤	٧٦	٢	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٣	١١	١٠	٥٥	٧٧	٣	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٤	١٢	١٣	٥٦	٧٨	٤	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٥	١٣	١٢	٥٧	٧٩	٥	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٦	١٤	١٥	٥٨	٨٠	٦	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٧	١٥	١٤	٥٩	٨١	١	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦
٣٧٨	١٦	١٧	٦٠	٨٢	٢	أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي	٦

379	17	16	61		14		3
380	18	17	62		15		4
381		18	63		16		1
382		19	64		17		
383	3	20	65		18		1
384	4		66				4
385	2	2	67		1		1
386			68		2		2
387	1		69		4		3
388		2	70		5		4
389		3			6		1
390	5		72		7		2
391	4	1	73		8		3
392		5	4		9		4
393		4			10		1
394	3	5	5		11		2
395		6	3		12		3
396		7	4		13		4
397		8	1		14		1
398		9	6				2
399		10			2		3
400		11	2		3		4
401		12	3		4		1
402		13	4				2
403	12	14	5		2		3
404	13	15	6		3		4
405	14	16	7		4		1

ردیف							
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28							
29							
30							
31							
32							
33							
34							
35							
36							
37							
38							
39							
40							
41							
42							
43							
44							
45							
46							
47							
48							
49							
50							
51							
52							
53							
54							
55							
56							
57							
58							
59							
60							
61							
62							
63							
64							
65							
66							
67							
68							
69							
70							
71							
72							
73							
74							
75							
76							
77							
78							
79							
80							
81							
82							
83							
84							
85							
86							
87							
88							
89							
90							
91							
92							
93							
94							
95							
96							
97							
98							
99							
100							
101							
102							
103							
104							
105							
106							
107							
108							
109							
110							
111							
112							
113							
114							
115							
116							
117							
118							
119							
120							
121							
122							
123							
124							
125							
126							
127							
128							
129							
130							
131							
132							
133							
134							
135							
136							
137							
138							
139							
140							
141							
142							
143							
144							
145							
146							
147							
148							
149							
150							
151							
152							
153							
154							
155							
156							
157							
158							
159							
160							
161							
162							
163							
164							
165							
166							
167							
168							
169							
170							
171							
172							
173							
174							
175							
176							
177							
178							
179							
180							
181							
182							
183							
184							
185							
186							
187							
188							
189							
190							
191							
192							
193							
194							
195							
196							
197							
198							
199							
200							
201							
202							
203							
204							
205							
206							
207							
208							
209							
210							
211							
212							
213							
214							
215							
216							
217							
218							
219							
220							
221							
222							
223							
224							
225							
226							
227							
228							
229							
230							
231							
232							
233							
234							
235							
236							
237							
238							
239							
240							
241							
242							
243							
244							
245							
246							
247							
248							
249							
250							
251							
252							
253							
254							
255							
256							
257							
258							
259							
260							
261							
262							
263							
264							
265							
266							
267							
268							
269							
270							
271							
272							
273							
274							
275							
276							
277							
278							
279							
280							
281							
282							
283							
284							
285							
286							
287							
288							
289							
290							
291							
292							
293							
294							
295							
296							
297							
298							
299							
300							
301							
302							
303							
304							
305							
306							
307							
308							
309							
310							
311							
312							
313							
314							
315							
316							
317							
318							
319							
320							
321							
322							
323							
324							
325							
326							
327							
328							
329							
330							
331							
332							
333							
334							
335							
336							
337							
338							
339							
340							
341							
342							
343							
344							
345							
346							
347							
348							
349							
350							
351							
352							
353							
354							
355							
356							
357							
358							
359							
360							
361							
362							
363							
364							
365							
366							
367							
368							
369							
370							
371							
372							
373							
374							
375							
376							
377							
378							
379							
380							
381							
382							
383							
384							
385							
386							
387							
388							
389							
390							
391							
392							
393							
394							
395							
396							
397							
398							
399							
400							
401							
402							
403							
404							
405							
406							
407							
408							
409							
410							
411							
412							
413							
414							
415							
416							
417							
418							
419							
420							
421							
422							
423							
424							
425							
426							
427							
428							
429							
430							
431							
432							

433	6 · 2	44	15	40	2		
434	7 · 3	45	16	41	1		
435	8 · 4	46	17	38	4		
436	9 · 5	47	18	39	1		
437	10 · 6	48	19	37	6		
438	11 · 7	49	20	41	7		
439	12 · 8	50	21	42	5		
440	13 · 9	51	2	33	8		
441	14 · 10	52	3	34	1		
442		1	4	35	3		
443	1 · 11	3	5	36	4		
444	3 · 13	4	6	37	5		
445	4 · 14	5	7	38	6		
446	5 · 15	6	8	39	7		
447	6 · 16	7	9	40	8		
448	7 · 17	8	10	41	9		
449	8 · 18	9	11	41	10		
450	9 · 19	10	11	41	11		
451	10		13	1	12		
452			14	3	13		
453	2	13 · 2	15	4	14		
454	3	14 · 3	16	5	15		
455	4	4	17	6	16		
456	5	5	18	7	17		
457	6		19		18		
458	7	1	2	2	19		
459	8	2	3	3	20		

480	1	4	4 · 1	4	11		4
481	10	5	5 · 2	5	[illegible]	[illegible]	3
482	12	6	6 · 4	6	2	[illegible]	2
483	13	7	7 · 5	1	3	[illegible]	1
484	[illegible]	8	8 · 11	8	4	[illegible]	1
485	1	9	9 · 3	9	5		1
486	2	1	10 · 8	10	9	[illegible]	2
487	4	1	11 · 9	11	[illegible]	[illegible]	1
488	5	4	11 · 10	11	2	[illegible]	4
489	6	1	13 · 11	13	3		1
490	7	6	14 · 11	14	4		2
491	8	1	15 · 13	15	5		1
492	9	9	16 · 14	16	6	[illegible]	4
493	10	4	11 · 15 ·	17	1	[illegible]	1
494	11	10	18 · 16	[illegible]	8	[illegible]	1
495	12	[illegible]	19 · 11	1	9		3
496	13	2	20 · 18	2	10	[illegible]	4
497	14	3	11 · 19	4	11	[illegible]	1
498	15	4	12 · 20	5	11		1
499	16	5	13 · 11 ·	6	13		3
500	11	[illegible]	14 · 22	7	14	[illegible]	4
501	[illegible]	1	14 · 23	8	15	[illegible]	1
502	1	3	16 · 14	9	16	[illegible]	2
503	[illegible]	4	11 · 15	10	[illegible]	[illegible]	3
504	[illegible]	4	[illegible]	11	1	[illegible]	4
505	2	4	1	14	3	[illegible]	1
506	3	1	3	13	4	[illegible]	4

Հայկ. թիւ	Ինդիկտ.	Արեգ. շրջան	Ամսոյ	Լուսնի տարի	Լուսնի ամսոյ	Ընդ. թիւ	Տարի
487	3	Ի ամսոյ ի	4 Ի ամսոյ ի Ա. ի. 3	14	5	Ա ամսոյ ի, ամ. ի ամսոյ	3
488	4	2	2	15	6	Ի ամսոյ ի ամսոյ	4
489	5	3	3	16	7	Ի ամսոյ ի ամսոյ	ԺԳ 1
490	6	4	4	17	8	Ի ամսոյ ի ամսոյ	2
491	7	5 Ի ամսոյ ի ամսոյ	5	Ա ամսոյ ի Ա. ի. 3	9	Ի ամսոյ ի ամսոյ	3
492	8	Ա ամսոյ ի ամսոյ	6	2	Ի ամսոյ ի Ա. ի. 8		4
493	9	2	7	3	2	Ա ամսոյ ի ամսոյ	ԺԴ 1
494	10	3	8	4	3	Ի ամսոյ ի ամսոյ	2
495	11	4	9	5	4		3
496	12	5	10	6	Ա ամսոյ ի ամսոյ Ի		4
497	13	6	11 Ի ամսոյ ի ամսոյ	7	2	Ա ամսոյ ամսոյ ի ամսոյ	ԺԵ 1
498	14	7	2	8	Ի ամսոյ ի Ա. ի. 6		2
499	15	8	3	9	2		3
500	16	9	4	10	3	Ա ամսոյ ի ամսոյ	4
501	17	10	Ա ամսոյ ի ամսոյ ի	11	4	Ի ամսոյ ի ամսոյ	ԺԶ 1
502	18	Ա ամսոյ ի Ի	2	12	5		2
503	19	2	3	13	6	Ա ամսոյ ամսոյ	3
504	20	3	4	14	7		4
505	21	4	5	15	8	Ի ամսոյ ի ամսոյ	ԺԷ 1
506	22	5	6	16	9	Ի ամսոյ ի ամսոյ	2
507	23	6	7	17	10		3
508	24	7	8	18	11		4
509	25	8	9	19	12		ԺԸ 1
510	26	Ա ամսոյ ի Ի	10	20	13	Ա ամսոյ ամսոյ ի ամսոյ	2
511	Ա ամսոյ ամսոյ ի ամսոյ Ի	2	11	21	14		3
512	2	3	12	22	15		4
513	3	4	13	23	16		ԺԹ 1

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱						
۲						
۳						
۴						
۵						
۶						
۷						
۸						
۹						
۱۰						
۱۱						
۱۲						
۱۳						
۱۴						
۱۵						
۱۶						
۱۷						
۱۸						
۱۹						
۲۰						
۲۱						
۲۲						
۲۳						
۲۴						
۲۵						
۲۶						
۲۷						
۲۸						
۲۹						
۳۰						
۳۱						
۳۲						
۳۳						
۳۴						
۳۵						
۳۶						
۳۷						
۳۸						
۳۹						
۴۰						

541	24	9	11	15	1		
542	25	10	12	16	2		
543	26	11	13	17	4		
544	27	12	14	18	5		
545	28	13	15	19	6		
546	29	14	16	20	7		
547	30	15	17	21	8		
548		16	18	22	9		
549	2	17	19	23	10		
550	3	18	20	24	11		
551	4		21	25	12		
552			22	26	13		
553	2	3	23	27	14		
554	3	4	24	28	15		
555	4	5	25	29			
556	5	6	26	30	2		
557	6	7	27	31	3		
558		8	28	32	4		
559	2	9	29	33	5		
560	3	10	30	34			
561	4	11	31	35	1		
562	5	12	31	36	3		
563	6	13	33	37	4		
564		14	34	38	5		
565	2	15	35		6		
566	1	16	36	2	7		
567	4	17	37	3	8		

1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28							
29							
30							
31							
32							
33							
34							
35							
36							
37							
38							
39							
40							
41							
42							
43							
44							
45							
46							
47							
48							
49							
50							
51							
52							
53							
54							
55							
56							
57							
58							
59							
60							

٥٩٥	٣	١	٦	١٤	٦		
٥٩٦	٤	٢	٧	١٥	٧		
٥٩٧	٥	٣	٨	١٦	٨		
٥٩٨	٦	٥	٩	١٧	٩		
٥٩٩	٧	٦	١٠	١٨	١٠		
٦٠٠	٨	٧	١١	١٩	١١		
٦٠١		٨ ، ١	١٢	٢٠	١٢		
٦٠٢	٢	٩ ، ٣	١٣		١٣		
٦٠٣	٣	١٠ ، ٤	١٤	١	١٤		
٦٠٤	٤	١١ ، ٥	١٥	٢			
٦٠٥	٥	١٢ ، ٦	١٦	٤	١		
٦٠٦	٦	١٣ ، ٧	١٧	٥	٢ ، ٨		
٦٠٧	٧	١٤ ، ٨	١٨	٦	٣ ، ٢		
٦٠٨	٨	١٥ ، ٩	١٩	٧	٢		
٦٠٩	٩	١٦ ، ١٠	٢٠	٨	٣		
٦١٠	١٠	١٧ ، ١١	٢١	٩ ، ٢	٤		
٦١١	١١	١٨ ، ١٢	٢٢	٢	٥		
٦١٢	١٢	١٩ ، ١٣	٢٣	٣	٦		
٦١٣	١٣	٢٠ ، ١٤	٢٤	٤	٧		
٦١٤	١٤	٢١ ، ١٥	٢٥	٥	٨		
٦١٥	١٥	٢٢ ، ١٦	٢٦	٦	٩ ، ٢		
٦١٦	١٦	٢٣ ، ١٧	٢٧	٧	١		
٦١٧	١٧	١ ، ١٨	٢٨	٨	٢		
٦١٨	١٨	٢	٢٩	٩	٣ ، ٢		
٦١٩	١٩	٣	٣٠	١٠	١		
٦٢٠	٢٠	٤	٣١	١١	٢		
٦٢١	٢١	٥	٣٢	١٢	٣		

٦٢١	٢٢	٦	٣١	١٣	٤		٢٢
٦٢٣	٢٣	٧	٣٢	١٤	٥		٢٣
٦٢٤	٢٤	٨	٣٣	١٥	٦		٢٤
٦٢٥	٢٥	٩	٣٤	١٦	٧		٢٥
٦٢٦	٢٦	١٠	٣٥	١٧	٨		٢٦
٦٢٧	٢٧	١١	٣٦	١٨	٩		٢٧
٦٢٨	٢٨	١٢	٣٧	١٩	١٠		٢٨
٦٢٩	٢٩	١٣	٣٨	٢٠	١١		٢٩
٦٣٠	٣٠	١٤	٣٩	٢١	١٢		٣٠
٦٣١	٣١	١٥	٤٠	٢٢	١٣		٣١
٦٣٢	٣٢	١٦	٤١	٢٣	١٤		٣٢
٦٣٣	٣٣	١٧	٤٢	٢٤	١٥		٣٣
٦٣٤	٣٤	١٨	٤٣	٢٥	١٦		٣٤
٦٣٥	٣٥	١٩	٤٤	٢٦	١٧		٣٥
٦٣٦	٣٦	٢٠	٤٥	٢٧	١٨		٣٦
٦٣٧	٣٧	٢١	٤٦	٢٨	١٩		٣٧
٦٣٨	٣٨	٢٢	٤٧	٢٩	٢٠		٣٨
٦٣٩	٣٩	٢٣	٤٨	٣٠	٢١		٣٩
٦٤٠	٤٠	٢٤	٤٩	٣١	٢٢		٤٠
٦٤١	٤١	١	٥٠	١	١		٤١
٦٤٢	٤٢	٢	٥١	٢	٢		٤٢
٦٤٣	٤٣	٣	٥٢	٣	٣		٤٣
٦٤٤	٤٤	٤	٥٣	٤	٤		٤٤
٦٤٥	٤٥	٥	٥٤	٥	٥		٤٥
٦٤٦	٤٦	٦	٥٥	٦	٦		٤٦
٦٤٧	٤٧	٧	٥٦	٧	٧		٤٧
٦٤٨	٤٨	٨	٥٧	٨	٨		٤٨

Աշխ.	Ոսկեթիւ	Արեգակնթիւ	Լուսնթիւ	Կիրակեայ	Իրաւ	Նշան
649	6	10 Յիսուսեան տեղապահ	8	Մարտիոս Ա	Ներսիսեան շինուած	ՌՂԹ
650	7	11	9	Ե	Աստուածայայտնութեան տօնի տեղափոխութիւն	ՌՃ
651	8	12 Խորհրդ. Տ. Յովհ.	10	Զ		ՌՃԱ
652	9	13	11	4	Մատաթեայ սպասքին վանքն ղրկուեցաւ	ՌՃԲ
653	10	14	12	5	Վարդան եպիսկոպոս յաղթութիւն	ՌՃԳ
654	Հանդիսաւորապէս մեկնեցաւ Է	15	13	6	Փերոզ թագաւոր սպան Հեփթաղացւոց	ՌՃԴ
655	1	16	14	Եւթնկիրակաց Ա Զ	Պօղոսիկեանք ս. Գայիանեայ տան քանդեցին	ՌՃԵ
656	2	17	15	1		ՌՃԶ
657	3	18	16	Ի խաչվերացն Ե Զ	Վահան Կամսար, Գայիանեայ սպասքին	ՌՃԷ
658	4	19	17	2		ՌՃԸ
659	5	20 Բրբխում մեծի Նահատակ Է	18	3		ՌՃԹ
660	6	21	19	4	Կարմիր վարդ ոսկի տրուեցաւ Ը, դպրեա	ՌՄ
661	7	Ընդհանուր Ը	20	5		ՌՄԱ
662	8	1	21	6	Հաճախեա Հիւրս, Կարգի, և ասա, Հերետիք Ընդ	ՌՄԲ
663	9	2	22	7		ՌՄԳ
664	10	3	23	8		ՌՄԴ
665	11	4	24	9		ՌՄԵ
666	12	5	25	10		ՌՄԶ
667	13	6	26 Ս. Հոգւոյ Շաբ. Թ	11		ՌՄԷ
668	14	7	Վասն անդրէն տեղափոխութեան	12	Պատրիարքաց տեղափոխութիւն	ՌՄԸ
669	15	8	2	13	Ներսիսեան վերանորոգեցաւ	ՌՄԹ
670	16	9	3	14	Ներսիսեան ուխտին վանքն ղրկուեցաւ	ՌՆ
671	17	10	4	15	Ներսիսեան տեղափոխութիւն	ՌՆԱ
672	18	11	5	Պաւսաւուր Բ Զ, 2		ՌՆԲ
673	19	12	6	2		ՌՆԳ
674	20	13	7	3		ՌՆԴ
675	21	14	8	4		ՌՆԵ

703	9		6	3		
704			7	4		
705						
706						
707						
708						
709						
710						
711						
712						
713						
714						
715						
716						
717						
718						
719						
720						
721						
722						
723						
724						
725						
726						
727						
728						
729						

89 ٤٠٦٧٠٠٠

٨٣٧	١	٥	٩	١٧	١٠٠
٨٣٦	٢	٤	٨	١٥	٩٩
٨٣٥	٣	٣	٧	١٤	٩٨
٨٣٤	٤	٢	٦	١٣	٩٧
٨٣٣	٥	١	٥	١٢	٩٦
٨٣٢	٦	٠	٤	١١	٩٥
٨٣١	٧	٩	٣	١٠	٩٤
٨٣٠	٨	٨	٢	٩	٩٣
٨٢٩	٩	٧	١	٨	٩٢
٨٢٨	١٠	٦	٠	٧	٩١
٨٢٧	١١	٥	٩	٦	٩٠
٨٢٦	١٢	٤	٨	٥	٨٩
٨٢٥	١٣	٣	٧	٤	٨٨
٨٢٤	١٤	٢	٦	٣	٨٧
٨٢٣	١٥	١	٥	٢	٨٦
٨٢٢	١٦	٠	٤	١	٨٥
٨٢١	١٧	٩	٣	٠	٨٤
٨٢٠	١٨	٨	٢	٩	٨٣
٨١٩	١٩	٧	١	٨	٨٢
٨١٨	٢٠	٦	٠	٧	٨١
٨١٧	٢١	٥	٩	٦	٨٠
٨١٦	٢٢	٤	٨	٥	٧٩
٨١٥	٢٣	٣	٧	٤	٧٨
٨١٤	٢٤	٢	٦	٣	٧٧
٨١٣	٢٥	١	٥	٢	٧٦
٨١٢	٢٦	٠	٤	١	٧٥
٨١١	٢٧	٩	٣	٠	٧٤

الصفحة						
٨٣٨	٤	٩	٤٥	١١		
٨٣٩	٥	٨	١١	١٢		
٨٤٠	٦	٧	١٢	١٣		
٨٤١	٧	٦	١٣	١٤		
٨٤٢	٨	٥	١٤	١٥		
٨٤٣	٩	١١	١	١٦		
٨٤٤	١٠	١٢	٢	١٧		
٨٤٥	١١	١٣	٣	١		
٨٤٦	١٢	١٤	٤	٢		
٨٤٧	١٣	١٥	٥	٣		
٨٤٨	١	١٦	٦	٤		
٨٤٩	٢	١٧	٧	٥		
٨٥٠	٣	١٨	٨	٦		
٨٥١	٤	١٩	٩	٧		
٨٥٢	٥	٢٠	١٠	٨		
٨٥٣	٦	٢١	١١	٩		
٨٥٤	٧	٢٢	١٢	١٠		
٨٥٥	٨	٢٣	١٣	١١		
٨٥٦	٩	٢٤	١٤	١٢		
٨٥٧	١٠	١	١٥	١٣		
٨٥٨	١١	٢	١٦	١٤		
٨٥٩	١٢	٣	١٧	١٥		
٨٦٠	١٣	٤	١٨	١٦		
٨٦١	١	٥	١٩	١٧		
٨٦٢	٢	٦	٢٠	١٨		
٨٦٣	٣	٧	٢١	١٩		
٨٦٤	٤	٨	٢٢	٢٠		

Տարի	Թագավորք	Ամիրապետք	Կաթուղիկոսք	Իշխանք	Դէպք
863	7	11	4	8	
864	8	12	5	9	
865	9	13	Գաբրիէլ Բ. Հայոց	Ա.	Ասորեստանի մեծ սովը
866	10	14	1	1	
867	11	15	3	3	
868	12	16	4	4	
869	13	17	1	5	
870	14	18	6	Գրիգորիս Ա. Ե.	
871	15	19	7	2	
872	16	20	8	3	
873	17	21	9	4	
874	18	Ալի-ալ-Մուհթատի Ե.	10	5	
875	19	1	11	6	
876	20	3	12	7	
877	21	4	13	8	
878	22	1	14	9	
879	23	6	15	10	
880	24	7	16	Աբրահամիսէ Կամսարական Ե.	
881	25	8	17	2	
882	26	9	18	Գաբրիէլ Ե.	
883	27	10	19	Աշոտ Ա. Ե.	
884	28	Ալի-ալ-Մուհթատի Զ.	1	2	
885	29	2	3	3	
886	30	3	4	4	
887	31	4	5	5	
888	32	5	6	6	
889	33	6	7	7	
890	34	7	8	8	
891	35	8	9	9	

Ինդիկտ	Տարեգրութիւն	Ամիսներ հայոց	Ամիսներ յունաց	Տարեմուտ Արեգական	Նշանագրութիւն
919	6	21	9 · Սեպտեմբեր ամիս · իէ	6	ՋԺԹ
920	7	23	10 · 2	7	Ի
921	8 Ամանորեայ տօնի · իէ	24	11 · 3	8	ԻԱ
922	9	25	12 · 4	9	ԻԲ
923	10	28	13 · 5	10	ԻԳ
924	11	29 · Ամանոր նոր տարւոյ	14 · 6	11	ԻԴ
925	12	Սահակեանց ամ.	15 · 7	12	ԻԵ
926	13	Մովսիսեանց Ամ. · 4	16 · 8	13	ԻԶ
927	14	2	17 · 9	14	ԻԷ
928	Ամանոր · իէ	3	18 · 10	Նոյեմ. ամ. · 6	ԻԸ
929	2 Ամանոր նոր տարւոյ	4	19 · 11	Մատթէոսեանց ամ. · 1	ԻԹ
930	3	5	20 · 12	1	Լ
931	4	6	21 · 13	Յակոբեանց ամ. · 3	ԼԱ
932	5	7	22 · 14	2	ԼԲ
933	6	8	23 · 15	3	ԼԳ
934	7	9	24 · 16	4	ԼԴ
935	8	10	25 · 17	5	ԼԵ
936	9	Եզրեայ Ամ. · 4 · 4	26 · 18	Ամ. Լ. · 6 · 6	ԼԶ
937	10 Յիսուսեան տօն · իէ	1	27 · 19	2	ԼԷ
938	11	3	28 · 20	3	ԼԸ
939	12	4	29 · 11	Մատթէոսեանց Ամ. · 4	ԼԹ
940	13	5	30 · 21	1	Մ
941	14	6	31 · 13	3	ՄԱ
942	15	7	32 · 24	Մարկեանց Ամ. · 6	ՄԲ
945	16	Ամանոր · իէ	33 · 25	2	ՄԳ
944	17	1	34 · 26	1	ՄԴ
945	18	3	35	4	ՄԵ

946	18	4	36			
947	19	1	37			
948	11	6	38			
949	12	7	39			
950	13	8	40			
951	14	9	41			
952	15	10	42			
953	16	11	43			
954	3	12	44			
955	4	13	45			
956	5	14	46			
957	6	15	47			
958	7	16	48			
959	8	17	49			
960	9	18	50			
961	10	19	51			
962	11	20	52			
963	12	21	53			
964	13	22	54			
965	14	23	55			
966	15	24	56			
967	16	25	57			
968	17	26	58			
969	18	27	59			
970	19	28	60			
971	20	29	61			

972	12		9	5	1	
973						
974	13		10	6	2	
975	14		11	7	3	
976	15		12	8	4	
977			13	9	5	
978			14	10	6	
979	3		15	11	7	
980	4		9	12	8	
981	5		10	13	9	
982	6		11	14	10	
983	7		12	15	11	
984	8		13	16	12	
985	9		14	17	13	
986	10		15	18	14	
987	11		16	19	15	
988	12		17	20	16	
989	13		18	21	17	
990			19	22	18	
991	2		20	23	19	
992	3			24	20	
993	4				21	
994	5		5		22	
995	6		4		23	
996	7		5		24	
997	8		6			
998	9		7			
999	10		8			

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1000	1	1	1	1	[illegible]	[illegible]
1001	2	2	2	2	[illegible]	[illegible]
1002	3	3	3	3	[illegible]	[illegible]
1003	4	4	4	4	[illegible]	[illegible]
1004	5	5	5	5	[illegible]	[illegible]
1005	6	6	6	6	[illegible]	[illegible]
1006	7	7	7	7	[illegible]	[illegible]
1007	8	8	8	8	[illegible]	[illegible]
1008	9	9	9	9	[illegible]	[illegible]
1009	10	10	10	10	[illegible]	[illegible]
1010	11	11	11	11	[illegible]	[illegible]
1011	12	12	12	12	[illegible]	[illegible]
1012	13	13	13	13	[illegible]	[illegible]
1013	14	14	14	14	[illegible]	[illegible]
1014	15	15	15	15	[illegible]	[illegible]
1015	16	16	16	16	[illegible]	[illegible]
1016	17	17	17	17	[illegible]	[illegible]
1017	18	18	18	18	[illegible]	[illegible]
1018	19	19	19	19	[illegible]	[illegible]
1019	20	20	20	20	[illegible]	[illegible]
1020	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1021	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1022	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1023	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1024	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1025	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1026	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

1027	9	3	4			1027
1028	10	4	5			1028
1029	11	5	6			1029
1030	12	6	7			1030
1031	13	7	8			1031
1032	14	8	9			1032
1033	15	9	10			1033
1034	16	10	11			1034
1035	17	11	12			1035
1036	18	12	13			1036
1037	19	13	14			1037
1038	20	14	15			1038
1039	21	15	16			1039
1040	22	16	17			1040
1041	23	17	18			1041
1042	24	18	19			1042
1043	25	19	20			1043
1044	26	20	21			1044
1045	27	21	22			1045
1046	28	22	23			1046
1047	29	23	24			1047
1048	30	24	25			1048
1049	31	25	26			1049
1050	32	26	27			1050
1051	33	27	28			1051
1052	34	28	29			1052
1053	35	29	30			1053

١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨

السنة الهجرية	السنة الميلادية	السنة القبطية	السنة الفارسية
١٠٨١	١	١٧	٥
١٠٨٢	٣	١٨	١٠
١٠٨٣	٤	١٩	١١
١٠٨٤	٥	٢٠	١٢
١٠٨٥	٦	٢١	٠
١٠٨٦	٧	٢٢	١
١٠٨٧	٨	٢٣	٢
١٠٨٨	٩	٢٤	٣
١٠٨٩	١٠	٢٥	٤
١٠٩٠	١١	٢٦	٥
١٠٩١	١٢	١	٦
١٠٩٢	١٣	٢	٧
١٠٩٣	١٤	٣	٨
١٠٩٤	١٥	٤	٩
١٠٩٥	السنة الكبيسة ١٦	٥	١٠
١٠٩٦	١	٦	١١
١٠٩٧	٣	٧	١٢
١٠٩٨	٤	٨	٠
١٠٩٩	٥	٩	١
١١٠٠	السنة الكبيسة ١٧	١٠	٢
١١٠١	٢	١١	٣
١١٠٢	٣	١٢	٤
١١٠٣	٤	١٣	٥
١١٠٤	٥	١٤	٦
١١٠٥	٦	١٥	٧
١١٠٦	٧	١٦	٨
١١٠٧	٨	١٧	٩

١١٠٨	٩	١٢	١٨	١٠		١٤٢
١١٠٩	١٠	١٣	١٩	١١		١٤٣
١١١٠	١١	١٤	٢٠	١٢		١٤٤
١١١١	١٢	١٥	٢١	١٣		١٤٥
١١١٢	١٣	١٦	٢٢	١٤		١٤٦
١١١٣	١٤	١٧	٢٣	١٥		١٤٧
١١١٤	١٥	١٨	٢٤	١٦		١٤٨
١١١٥	١٦	١٩	٢٥	١٧		١٤٩
١١١٦	١٧	٢٠	٢٦	١٨		١٥٠
١١١٧	١٨	٢١	٢٧	١٩		١٥١
١١١٨	١٩	٢٢	٢٨	٢٠		١٥٢
١١١٩	٢٠	٢٣	٢٩	٢١		١٥٣
١١٢٠	٢١	٢٤	٣٠	٢٢		١٥٤
١١٢١	٢٢	٢٥	٣١	٢٣		١٥٥
١١٢٢	٢٣	٢٦	٣٢	٢٤		١٥٦
١١٢٣	١	٢٧	٣٣	٢٥		١٥٧
١١٢٤	٢	٢٨	٣٤	٢٦		١٥٨
١١٢٥	٣	٢٩	٣٥	٢٧		١٥٩
١١٢٦	٤	٣٠	٣٦	٢٨		١٦٠
١١٢٧	٥	٣١	٣٧	٢٩		١٦١
١١٢٨	٦	٣٢	٣٨	٣٠		١٦٢
١١٢٩	٧	٣٣	٣٩	٣١		١٦٣
١١٣٠	٨	٣٤	٤٠	٣٢		١٦٤
١١٣١	٩	٣٥	٤١	٣٣		١٦٥
١١٣٢	١٠	٣٦	٤٢	٣٤		١٦٦
١١٣٣	١١	٣٧	٤٣	٣٥		١٦٧
١١٣٤	١٢	٣٨	٤٤	٣٦		١٦٨

Year	Golden Number	Epact	Dominical Letter	Roman Indiction	Remarkable Things
1135	13	23		18	
1136	14	24		19	
1137	15	25		20	
1138	16	26		21	
1139	17	27		22	
1140	18	28		23	
1141	19	29		24	
1142	1	30		25	
1143	2	31		26	
1144	3	32		27	
1145	4	33		28	
1146	5	34		1	
1147	6	35		2	
1148	7	36		3	
1149	8	37		4	
1150	9	38		5	
1151	10	39		6	
1152	11	40		7	
1153	12	41		8	
1154	13	41		9	
1155	14	43		10	
1156	15	44		11	
1157	16	45		12	
1158	17	46		13	
1159	18	47		14	
1160	19	48		15	
1161	1	49		16	

...	...	...	...	...	...
1162	19	20	20	4	...
1163	20	21	21	5	...
1164	21	22	22	6	...
1165	22	23	23	7	...
1166	23	24	24	8	...
1167	24	25	25	9	...
1168	...	26	26	10	...
1169	...	27	27	11	...
1170	1	28	28	12	...
1171	2	29	29	13	...
1172	3	30	30	14	...
1173	4	31	31	15	...
1174	5	32	32	16	...
1175	6	33	33	17	...
1176	7	34	34	18	...
1177	8	35	35	19	...
1178	9	36	36	20	...
1179	10	37	37	21	...
1180	11	38	38	22	...
1181	12	39	39	23	...
1182	13	40	40	24	...
1183	14	41	41	25	...
1184	15	42	42	26	...
1185	16	43	43	27	...
1186	17	44	44	28	...
1187	18	45	45	29	...
1188	19	46	46	30	...

Տարի Ամ	Ոսկի Քաղաքացի	Արեգակնային Կիրակի	Լուսնային Ժամանակ	Ինքնաշարժական Տոնական	Ինքնաշարժական Տոնական	Տարի Ամ
1189	5	17	5	:	Ամանորի տոնական	ամ
1190	6	18	6	5		ամ
1191	7	19	7	Ինքնաշարժական տոնական · ԺԹ · Է · 9	Ամանորի տոնական · Ա · Ամանորի տոնական	տա
1192	8	20	8	:		ամ
1193	9	Ինքնաշարժական տոնական · Ե ·	9	3		ամ
1194	10	:	10	4		նոյ
1195	11	Ինքնաշարժական · Ա · ամ	Ինքնաշարժական · Ա · ամ	5	Ամանորի տոնական · Ա · Ամանորի տոնական	ամ
1196	12	:	:	6		ամ
1197	13	3	3	:	Ամանորի տոնական · Ա · ամ	ամ
1198	Ամանորի տոնական · Ա · ամ	4	4	Ինքնաշարժական տոնական · ԺԱ · ԼԱ · 9		նոյ
1199	15 · 2	5	5	:		ամ
1200	16 · 3	6	6	3		ամ
1201	17 · 4	7	7	4		ամ
1202	18 · 5	Ինքնաշարժական տոնական · Ա · ամ	8	5		ամ
1203	19 · 6	:	Ինքնաշարժական · Ա · 9	6		ամ
1204	20 · 7	3	Ինքնաշարժական · Ա · 4	7		ամ
1205	21 · 8	4	Ինքնաշարժական · Ա · ամ	8		ամ
1206	24 · 9	5	Ինքնաշարժական · Ա · 9	9		ամ
1207	23 · 10	Ինքնաշարժական · Ա · ամ	:	10		ամ
1208	24 · 11	7	3	11		ամ
1209	25 · 12	8	4	12		ամ
1210	26 · 13	9	5	13		ամ
1211	27 · 14	10	6	14		ամ
1212	28 · 15	11	1	15		ամ
1213	29 · 16	12	2	16		ամ
1214	30 · 17	13	9	17		ամ
1215	31 · 18	14	10	18		ամ

Տարի Քր.	Ինդիկտիոն	Արեգական շրջան	Լուսնի տարիք	Ոսկի թիվ	Տարի հայոց	Նշանագիր տարեգրության
1243	10	24	16	ԺԶ	ՈՂԲ	
1244	11	25	17	ԺԷ	ՈՂԳ	
1245	12	26	18	ԺԸ	ՈՂԴ	
1246	13	27	19	ԺԹ	ՈՂԵ	
1247	14	28	20	Ի	ՈՂԶ	
1248	15	29	21	ԻԱ	ՈՂԷ	
1249	16	30	22	ԻԲ	ՈՂԸ	
1250	17	31	23	ԻԳ	ՈՂԹ	
1251	18	32	24	ԻԴ	ՈՃ	
1252	19	33	25	ԻԵ	ՈՃԱ	
1253	20	34	26	ԻԶ	ՈՃԲ	
1254	21	35	27	ԻԷ	ՈՃԳ	
1255	22	36	28	ԻԸ	ՈՃԴ	
1256	23	37	29	ԻԹ	ՈՃԵ	
1257	24	38	30	Ի	ՈՃԶ	
1258	25	39	0	ԻԱ	ՈՃԷ	
1259	26	40	1	ԻԲ	ՈՃԸ	
1260	27	41	2	ԻԳ	ՈՃԹ	
1261	28	42	3	ԻԴ	ՈՄ	
1262	29	43	4	ԻԵ	ՈՄԱ	
1263	30	44	5	ԻԶ	ՈՄԲ	
1264	31	45	6	ԻԷ	ՈՄԳ	
1265	32	46	7	ԻԸ	ՈՄԴ	
1266	33	47	8	ԻԹ	ՈՄԵ	
1267	34	48	9	Ի	ՈՄԶ	
1268	35	1	10	ԻԱ	ՈՄԷ	
1269	36	2	11	ԻԲ	ՈՄԸ	

سنة الهجرة	محرم	صفر	ربيع الأول	ربيع الثاني	جمادى الأولى	جمادى الآخرة	رجب	شعبان	رمضان	شوال	ذو القعدة	ذو الحجة	سنة الميلاد
١٢٧٠	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٨٥٣
١٢٧١	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٨٥٤
١٢٧٢	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٨٥٥
١٢٧٣	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٨٥٦
١٢٧٤	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨٥٧
١٢٧٥	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٨٥٨
١٢٧٦	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	١٨٥٩
١٢٧٧	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	١٨٦٠
١٢٧٨	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	١٨٦١
١٢٧٩	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	١٨٦٢
١٢٨٠	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	١٨٦٣
١٢٨١	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	١٨٦٤
١٢٨٢	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	١٨٦٥
١٢٨٣	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	٢٦	١٨٦٦
١٢٨٤	١٦	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	٢٦	٢٧	١٨٦٧
١٢٨٥	١٧	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	٢٦	٢٧	٢٨	١٨٦٨
١٢٨٦	١٨	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	٢٦	٢٧	٢٨	٢٩	١٨٦٩
١٢٨٧	١٩	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	٢٦	٢٧	٢٨	٢٩	٣٠	١٨٧٠
١٢٨٨	٢٠	٢١	٢٢	٢٣	٢٤	٢٥	٢٦	٢٧	٢٨	٢٩	٣٠	١	١٨٧١
١٢٨٩	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٨٧٢
١٢٩٠	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٨٧٣
١٢٩١	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٨٧٤
١٢٩٢	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٨٧٥
١٢٩٣	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٨٧٦
١٢٩٤	٦	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨٧٧
١٢٩٥	٧	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٨٧٨
١٢٩٦	٨	٩	١٠	١١	١٢	١٣	١٤	١٥	١٦	١٧	١٨	١٩	١٨٧٩

Ամ. տ.	Տարեդարձ	Ամսաթիվ	Տարեդարձ	Տարեդարձ	Տարեդարձ	Տարեդարձ
1297	2	4	3 · 15	4		
1298		5	4 · 16	5		
1299	2	6	5 · 17	6		
1300		7	6 · 18	7		
1301	2	8	7 · 19	8		
1302	3	9	8 · 20	9		
1303	4	10	9 · 21			
1304	5	11	10 · 22	0		
1305		12	11 · 23			
1306	7 · 2	13	12 · 24			
1307	8 · 3		13 · 25			
1308			14 · 26	4		
1309	2		15 · 27	5		
1310	3		16 · 28	6		
1311	4	5	17 · 29	7		
1312	5	6	18 · 30	8		
1313	6	7	19 · 31	9		
1314	7	8	20 · 32	0		
1315	8	9	21 · 33	0		
1316	9	10	22 · 34			
1317	10	11	23 · 35	2		
1318	11	12	24 · 36	3		
1319	12	13	25 · 37	4		
1320	13	14		5		
1321	2	15	2 · 39	6		
1322	3	16	3 · 40	7		
1323	4		4 · 41	8		

۱۳۲۴	۵	۲	۲۵	۵ ۰ ۴۲	۶		
۱۳۲۵	۶	۳	۲۶	۶ ۰ ۴۳	۱۰		
۱۳۲۶	۷	۴	۲۷	۷ ۰ ۴۴	۱۱		
۱۳۲۷	۸	۱	۲	۸	۱۲		
۱۳۲۸	۹	۲	۳	۹	۱۳		
۱۳۲۹	۱۰	۳	۴	۱۰	۱۴		
۱۳۳۰	۱۱	۴	۵	۱۱	۱۵		
۱۳۳۱	۱۲	۵	۶	۱۲	۱۶		
۱۳۳۲	۱۳	۶	۷	۱۳	۱۷		
۱۳۳۳	۱۴	۷	۸	۱۴	۱۸		
۱۳۳۴	۱۵	۸	۹	۱۵	۱		
۱۳۳۵	۱۶	۹	۱۰	۱۶	۲		
۱۳۳۶	۱۷	۱۰	۱۱	۱۷	۳		
۱۳۳۷	۱۸	۱۱	۱۲	۱۸	۴		
۱۳۳۸	۱۹	۱۲	۱۳	۱۹	۵		
۱۳۳۹	۲۰	۱۳	۱۴	۲۰	۶		
۱۳۴۰	۲۱	۱۴	۱۵	۲۱	۷		
۱۳۴۱	۲۲	۱۵	۱۶	۲۲	۸		
۱۳۴۲	۱	۱	۱۷	۱	۹		
۱۳۴۳	۲	۲	۱۸	۲	۱۰		
۱۳۴۴	۳	۳	۱۹	۳	۱۱		
۱۳۴۵	۴	۴	۲۰	۴	۱۲		
۱۳۴۶	۵	۵	۲۱	۵	۱۳		
۱۳۴۷	۶	۶	۲۲	۶	۱۴		
۱۳۴۸	۷	۷	۲۳	۷	۱۵		
۱۳۴۹	۸	۸	۲۴	۸	۱۶		
۱۳۵۰	۹	۹	۲۵	۹	۱۷		

1351	7	11	26	11 · 10	10		
1352	8	12	27	12 · 11			
1353	9	13	28	13 · 12	2		
1354	10	14	29	14 · 13	3		
1355	11		30	15 · 14	4		
1356	12	2	31	16	5		
1357	13	3	32	17	6		
1358	14	4	33	18	7		
1359	15		34	19	8		
1360	16	2	35	20	9		
1361	17	3	1	21	10		
1362	18	4	2	22			
1363	0	5	3	23	2		
1364	0	6	4	24	3		
1365	1	7	5	25	4		
1366	2	8	6	26	5		
1367	3	9	7	27	6		
1368	4	10	8	28	7		
1369	5	11	9	29	8		
1370	6	12	10	30			
1371	7	13	11	31	2		
1372	8		12	32	3		
1373	9	2	13	33	4		
1374	10		14	34	5		
1375	11	2	15	35	6		
1376	12	3	16	36			
1377	13	4	17	37			
1378	14		18				

شماره	نام جدول	شماره	نام جدول	شماره	نام جدول	شماره	نام جدول	شماره	نام جدول
۱	جدول اول	۱۱	جدول یازدهم	۲۱	جدول بیست و یکم	۳۱	جدول سی و یکم	۴۱	جدول چهل و یکم
۲	جدول دوم	۱۲	جدول دوازدهم	۲۲	جدول بیست و دوم	۳۲	جدول سی و دوم	۴۲	جدول چهل و دوم
۳	جدول سوم	۱۳	جدول سیزدهم	۲۳	جدول بیست و سوم	۳۳	جدول سی و سوم	۴۳	جدول چهل و سوم
۴	جدول چهارم	۱۴	جدول چهاردهم	۲۴	جدول بیست و چهارم	۳۴	جدول سی و چهارم	۴۴	جدول چهل و چهارم
۵	جدول پنجم	۱۵	جدول پانزدهم	۲۵	جدول بیست و پنجم	۳۵	جدول سی و پنجم	۴۵	جدول چهل و پنجم
۶	جدول ششم	۱۶	جدول شانزدهم	۲۶	جدول بیست و ششم	۳۶	جدول سی و ششم	۴۶	جدول چهل و ششم
۷	جدول هفتم	۱۷	جدول هفدهم	۲۷	جدول بیست و هفتم	۳۷	جدول سی و هفتم	۴۷	جدول چهل و هفتم
۸	جدول هشتم	۱۸	جدول هجدهم	۲۸	جدول بیست و هشتم	۳۸	جدول سی و هشتم	۴۸	جدول چهل و هشتم
۹	جدول نهم	۱۹	جدول نوزدهم	۲۹	جدول بیست و نهم	۳۹	جدول سی و نهم	۴۹	جدول پنجاهم
۱۰	جدول دهم	۲۰	جدول بیستم	۳۰	جدول سی‌ام	۴۰	جدول چهلم	۵۰	جدول پنجاه و یکم

شماره	نام جدول	شماره	نام جدول	شماره	نام جدول	شماره	نام جدول	شماره	نام جدول
۵۱	جدول پنجاه و یکم	۶۱	جدول شصت و یکم	۷۱	جدول هفتاد و یکم	۸۱	جدول هشتاد و یکم	۹۱	جدول نود و یکم
۵۲	جدول پنجاه و دوم	۶۲	جدول شصت و دوم	۷۲	جدول هفتاد و دوم	۸۲	جدول هشتاد و دوم	۹۲	جدول نود و دوم
۵۳	جدول پنجاه و سوم	۶۳	جدول شصت و سوم	۷۳	جدول هفتاد و سوم	۸۳	جدول هشتاد و سوم	۹۳	جدول نود و سوم
۵۴	جدول پنجاه و چهارم	۶۴	جدول شصت و چهارم	۷۴	جدول هفتاد و چهارم	۸۴	جدول هشتاد و چهارم	۹۴	جدول نود و چهارم
۵۵	جدول پنجاه و پنجم	۶۵	جدول شصت و پنجم	۷۵	جدول هفتاد و پنجم	۸۵	جدول هشتاد و پنجم	۹۵	جدول نود و پنجم
۵۶	جدول پنجاه و ششم	۶۶	جدول شصت و ششم	۷۶	جدول هفتاد و ششم	۸۶	جدول هشتاد و ششم	۹۶	جدول نود و ششم
۵۷	جدول پنجاه و هفتم	۶۷	جدول شصت و هفتم	۷۷	جدول هفتاد و هفتم	۸۷	جدول هشتاد و هفتم	۹۷	جدول نود و هفتم
۵۸	جدول پنجاه و هشتم	۶۸	جدول شصت و هشتم	۷۸	جدول هفتاد و هشتم	۸۸	جدول هشتاد و هشتم	۹۸	جدول نود و هشتم
۵۹	جدول پنجاه و نهم	۶۹	جدول شصت و نهم	۷۹	جدول هفتاد و نهم	۸۹	جدول هشتاد و نهم	۹۹	جدول نود و نهم
۶۰	جدول شصتم	۷۰	جدول هفتادم	۸۰	جدول هشتادم	۹۰	جدول نودم	۱۰۰	جدول صدم

1405	4	4	15	3		
1406	5	5	16	4		
1407	6	6	17	5		
1408	7	7	18	6		
1409	8	8	19	7		
1410	9	9	20	8		
1411	10	10	21	9		
1412	11	11	22	10		
1413	12	12	23	11		
1414	13	13	24	12		
1415	14	14	25	13		
1416	15	15	26	14		
1417	16	16	27	15		
1418	17	17	28	16		
1419	18	18	29	17		
1420	19	19	30	18		
1421	20	20	31	19		
1422	21	21	32	20		
1423	22	22	33	21		
1424	23	23	34	22		
1425	24	24	35	23		
1426	25	25	36	24		
1427	26	26	37	25		
1428	27	27	38	26		
1429	28	28	39	27		
1430	29	29	40	28		
1431	30	30	41	29		

١٤٣٢	١	١١	٨	١		
١٤٣٣	٢	١٢	٩	٢		
١٤٣٤	٣	١٣	١٠	٣		
١٤٣٥	٤	١٤	١١	٤		
١٤٣٦	٥	١٥	١٢	٥		
١٤٣٧	٦	١٦	١٣	٦		
١٤٣٨	٧	١٧	١٤	٧		
١٤٣٩	٨	١٨	١٥	٨		
١٤٤٠	٩	١٩	١٦	٩		
١٤٤١	١٠	٢٠	١٧	١٠		
١٤٤٢	١١	٢١	١٨	١١		
١٤٤٣	١٢	٢٢	١٩	١٢		
١٤١٤	١	٢٣	٢٠	١٣		
١٤٤٥	٢	٢٤	٢١	١٤		
١٤٤٦	٣	٢٥	٢٢	١٥		
١٤٤٧	٤	٢٦	٢٣	١٦		
١٤٤٨	٥	٢٧	٢٤	١٧		
١٤٤٩	٦	٢٨	١	١٨		
١٤٥٠	٧	٢٩	٢	١٩		
١٤٥١	٨	١	٣	٢٠		
١٤٥٢	٩	٢	٤	٢١		
١٤٥٣	١٠	٣	٥	٢٢		
١٤٥٤	١١	٤	٦	٢٣		
١٤٥٥	١٢	٥	٧	٢٤		
١٤٥٦	١٣	٦	٨	١		
١٤٥٧	١٤	٧	٩	٢		
١٤٥٨	١٥	٨	١٠	٣		

Տարի	Ոսկի թուական	Արեգական շրջանք	Լուսնի տարիք	Տարեմուտ	Տարեդարձ	Տարի
1459	17		9	2		971
1460	18		10	3		972
1461	Տարեմուտ Կ. ՀԲ		11	4		973
1462	Ընդհանուր Ա. Զ	2	12	5		974
1463	2	3	13	6		975
1464	3	4	14	Տարեդարձ Կ. ՀԲ		976
1465	4	5	15	2		977
1466	Տարեդարձ Ա. Ի	6	16	3		978
1467	2	7	17	4		979
1468	3	8	18	5		980
1469	4	9	19	6		981
1470	5	10	20	7		982
1471	6	11	21	Տարեմուտ Ա. Ի		983
1472	7	12	22	2		984
1473	8	13	23	3		985
1474	9	14	24	4		986
1475	10	15	25	5		987
1476	11	16	26	6		988
1477	12	17	27	7		989
1478	13	Արեգական մտանէ ի ՀԲ	28	8		990
1479	14	2	29	9		991
1480	15	3	30	10		992
1481	16	4	Ամսոյ նոր ի ԺԱ ժամ	11		993
1482	17	5	2	12		994
1483	18	6	3	13		995
1484	19	7	4	Տարեդարձ Ա. Զ		996
1485	20	8	5	2		997

Year	Regnal year	Indiction	Epact	Solar cycle	Dominical letter	Roman indiction	Julian period
1487	23	9	6	7	E	14	6701
1488	24	10	17	8	D	15	6702
1489	25	11	28	9	C	1	6703
1490	26	12	9	10	B	2	6704
1491	27	13	20	11	A	3	6705
1492	28	14	1	12	G	4	6706
1493	29	15	12	13	F	5	6707
1494	30	16	23	14	E	6	6708
1495	31	17	4	15	D	7	6709
1496	32	18	15	16	C	8	6710
1497	33	19	26	17	B	9	6711
1498	34	20	7	18	A	10	6712
1499	35	21	18	19	G	11	6713
1500	36	22	29	20	F	12	6714
1501	37	23	10	21	E	13	6715
1502	38	24	21	22	D	14	6716
1503	39	25	2	23	C	15	6717
1504	40	26	13	24	B	16	6718
1505	41	27	24	25	A	17	6719
1506	42	28	5	26	G	18	6720
1507	43	29	16	27	F	19	6721
1508	44	30	27	28	E	20	6722
1509	45	31	8	29	D	21	6723
1510	46	32	19	30	C	22	6724
1511	47	33	30	31	B	23	6725
1512	48	34	11	32	A	24	6726

1513	11	5			
1514	11	6	1		
1515		7	4		
1516		8	5		
1517	1	9	6		
1518	4	10	7		
1519	5	11	8		
1520		12			
1521		13			
1522	3	14	3		
1523	4	15	4		
1524	5	16	5		
1525	6	17	6		
1526	7		7		
1527	8	1	8		
1528	9	4	9		
1529	10	5	10		
1530	11	6	11		
1531	12	7	12		
1532	13	8	13		
1533	14	9	14		
1534	15	10	15		
1535	16	11	16		
1536			17		
1537			18		
1538	3		19		
1539	4	3	20		

١	٢	٣	٤	٥	٦
١		٧	٢١		١٥٤٠
٢		٨	٢٢		١٥٤١
٣		٩	٢٣		١٥٤٢
٤		١٠	٢٤		١٥٤٣
٥		١١	٢٥		١٥٤٤
٦		١٢	٢٦		١٥٤٥
٧		١٣	٢٧		١٥٤٦
٨		١٤	٢٨		١٥٤٧
٩		١٥	٢٩		١٥٤٨
١٠		١٦	٣٠		١٥٤٩
١١		١	٣١		١٥٥٠
١٢		٢	٣٢		١٥٥١
١٣		٣	٣٣		١٥٥٢
١٤		٤	٣٤		١٥٥٣
١٥		٥	٣٥		١٥٥٤
١٦		٦	٣٦		١٥٥٥
١٧		٧	٣٧		١٥٥٦
١٨		٨	٣٨		١٥٥٧
١٩		٩	٣٩		١٥٥٨
٢٠		١٠	٤٠		١٥٥٩
١		١١	٤١		١٥٦٠
٢		١٢	٤٢		١٥٦١
٣		١	٤٣		١٥٦٢
٤		٢	٤٤		١٥٦٣
٥		٣	٤٥		١٥٦٤
٦		٤	٤٦		١٥٦٥
٧		٥	٤٧		١٥٦٦

Հայոց թվ.	Ալեքսանդրական տարի	Պատրիարքական տարի	Հուստինոսի տարի	Հռոմեական տարի	Իրադարձություններ	Ամսաթիվ
1567	21	5	2	2	Մկրտչի սպանութ.	Մայիս 2
1568	22	6	3	3	Պատրաստ էր Հայաստանի ի մուծման	Հունիս
1569	Թլիպատրվ. Ի.	7	4	4	Ի քաղաքին Հռոմ. Կամ Յունիս	Հունիս
1570	2	8	5	5		Հուլիս
1571	3	9	6	6	Օսմանցիք ամբ. գրեն զիրենք	Օգոստ.
1572	4	10	7	Թրիպատ. Ի. ամ. 11	Ի 24 սպանեցան Հռոմ. մեծատունք	Սեպտ.
1573	Աստիանոս Ը.	Յովհաննես Ա.	8	2		Հոկտ.
1574	1	2	9	3	Ի քաղաքին Հռոմ.	Նոյեմ.
1575	Անտիոքոս Բ.	3	Աստուած Գ. ամ. 8	4	Հռոմ. յղեցան ի Պարսս	Դեկտ.
1576	1	4	1	5		Յունվ.
1577	2	5	3	6	Օսմանցիք վերստին	Փետր.
1578	4	6	4	7		Մարտ
1579	5	7	5	8	Ի քաղաքին Հռոմ.	Ապրիլ
1580	6	8	6	9		Մայիս
1581	7	Ղեւոնդ Ա.	7	10	Ի քաղաքին Հռոմ.	Յունիս
1582	8	1	8	11		Յուլիս
1583	9	3	9	12		Օգոստ.
1584	Ալեքսանդր. Ի.	4	10	13	Պատրաստ. ի դրեն զիրենք	Սեպտ.
1585	1	5	11	Գրիգոր. Ի. ամ. 4	Ի քաղաքին Հռոմ.	Հոկտ.
1586	Թեոդոսիոս Ի. ամ. 6	6	12	1		Նոյեմ.
1587	2	Մարտիս Ա.	13	3	Ի քաղաքին Հռոմ.	Դեկտ.
1588	3	2	14	4		Յունվ.
1589	4	3	15	5	Ի քաղաքին Հռոմ.	Փետր.
1590	5	Յովհաննես Ա.	16	Արտաւան Ի. ամ. 1		Մարտ
1591	6	Ներսես Ա.	17	Աստուածատուր ամ. 2		Ապրիլ
1592	7	Միքայէլ Ա.	18	Կղեմէս Ը. ամ. 1	Ի քաղաքին Հռոմ.	Մայիս
1593	Անաստասիոս Ա. ամ. 13	1	19	2		Յունիս

سنة	الخلفاء العباسيون	الأمراء السلجوقيون	الأمراء الأتابكيون	الأمراء الزنكيون	الأحداث
١٥٩٤	٩ - ٥	٣	٢٠	١	
١٥٩٥	١٠ - ٦	٤		٢	
١٥٩٦	١١ - ٤	١	١	٣	
١٥٩٧	٢٢ - ٩	٢	٢	٤	
١٥٩٨	١٢ - ٦	٣	٣	٥	
١٥٩٩	١٤ - ٧	٤	٤	٦	
١٦٠٠	١٥ - ٠	٥	٥	٧	
١٦٠١	١٦ - ٩	٦	٦	٨	
١٦٠٢	١٧ - ١٠	٧	٧	٩	
١٦٠٣	١٨ - ١١ - ١	٨	٨	١٠	
١٦٠٤	١٩ - ١٢ - ٢	٩	٩	١١	
١٦٠٥	٢٠ - ١٣ - ٣	١٠	١٠	١٢	
١٦٠٦	٢١ - ١٤	١١	١١	١٣	
١٦٠٧	٢٢ - ١٥	١٢	١٢	١٤	
١٦٠٨	٢٣ - ١٦	١٣	١٣	١٥	
١٦٠٩	٢٤ - ١٧	١٤	١٤	١٦	
١٦١٠	٢٥ - ١٨	١٥	١٥	١٧	
١٦١١	٢٦ - ١٩	١٦	١٦	١٨	
١٦١٢	٢٧ - ٢٠	١٧	١٧	١٩	
١٦١٣	٢٨ - ٢١	١٨	١٨	٢٠	
١٦١٤	٢٩ - ٢٢	١٩	١٩	٢١	
١٦١٥	٣٠ - ٢٣	٢٠	٢٠	٢٢	
١٦١٦	٣١ - ٢٤	٢١	٢١	٢٣	
١٦١٧	٣٢	٢٢	٢٢	٢٤	
١٦١٨	٣٣	٢٣	٢٣	٢٥	
١٦١٩	٣٤	٢٤	٢٤	٢٦	
١٦٢٠	٣٥	٢٥	٢٥	٢٧	

Տարի Քրիստոսի	Ամսակարգ Հայոց	Ամսակարգ Յունաց	Ամսակարգ Հռոմայեցոց	Ամսակարգ Հրեից	Ամսակարգ Պարսից
1621	29	Յունվարի ԻԲ՝ թուականն ՌՃ	Յունվարի ԻԲ՝ թուականն ՌՃ	Յունվարի ԻԲ՝ թուականն ՌՃ	Յունվարի ԻԲ՝ թուականն ՌՃ
1622	30	2	2	2	2
1623	31	Փետրուար՝ թուականն ՌՃ	Փետրուար՝ թուականն ՌՃ	Փետրուար՝ թուականն ՌՃ	Փետրուար՝ թուականն ՌՃ
1624	Յունուար՝ ԻԹ	2	2	2	2
1625	2	3	3	3	3
1626	3	Մարտ՝ թուականն ՌՃ	4	4	4
1627	4	2	5	5	5
1628	5	3	6	6	6
1629	Մարտ՝ Ա	4	7	7	7
1630	2	5	8	8	8
1631	3	Ապրիլ՝ թուականն ՌՃ	9	9	9
1632	4	2	10	10	10
1633	Ապրիլ՝ Ը	3	11	11	11
1634	2	4	12	12	12
1635	3	5	13	13	13
1636	4	Մայիս՝ թուականն ՌՃ	14	14	14
1637	5	2	15	15	15
1638	6	3	16	16	16
1639	7	Յունիս՝ Ա	17	17	17
1640	8	2	Իպատոսք Ը՝ Ցուլիոս Ը	18	18
1641	9	Յունիս՝ Ը	2	19	19
1642	10	Յունիս՝ Ը	3	20	20
1643	11	Յունիս՝ Ը	4	21	21
1644	12	Յունիս՝ Ը	5	Ապրիլ՝ Ը	22
1645	13	2	6	2	23
1646	14	3	7	3	24
1647	15	4	8	4	25

Տարի	Հայաբնակ գավառներ	Թուրքական իշխանություններ	Պարսկական տիրապետություն	Վրաստան և Կովկասյան երկրներ	Եվրոպական պետություններ	Ասիական պետություններ
1675	21	Ալեքսանդրապոլ · 10	28	6		Ասիական պետություններ
1676	22	Ալեքսանդրապոլ · 11	29	Թեոդոսիոս Վրաստանի կաթողիկոս · 11	Եվրոպական պետություններ	Ասիական պետություններ
1677	23	2	30	2		Ասիական պետություններ
1678	24	3	31	3		Ասիական պետություններ
1679	25	Ալեքսանդրապոլ · 12	32	4		Ասիական պետություններ
1680	26	Ալեքսանդրապոլ · 13	33	5		Ասիական պետություններ
1681	1	Ալեքսանդրապոլ · 14	34	6		Ասիական պետություններ
1682	3		35	7		Ասիական պետություններ
1683	4	3	36	8		Ասիական պետություններ
1684	5	Ալեքսանդրապոլ · 15	37	9		Ասիական պետություններ
1685	6	2	38	10		Ասիական պետություններ
1686	7	Ալեքսանդրապոլ · 16	39	11		Ասիական պետություններ
1687	8	Ալեքսանդրապոլ · 17	Ալեքսանդրապոլ · 1	12		Ասիական պետություններ
1688	9	Ալեքսանդրապոլ · 18	2	13		Ասիական պետություններ
1689	10	Ալեքսանդրապոլ · 19	3	Ալեքսանդրապոլ · 14		Ասիական պետություններ
1690	11	Ալեքսանդրապոլ · 20	4	2		Ասիական պետություններ
1691	12	Ալեքսանդրապոլ · 21	2	Ալեքսանդրապոլ · 15		Ասիական պետություններ
1692	2	2	2	2		Ասիական պետություններ
1693	3	3	3	3		Ասիական պետություններ
1694	4	Ալեքսանդրապոլ · 22	4	4		Ասիական պետություններ
1695	5	2	5	5		Ասիական պետություններ
1696	6	3	6	6		Ասիական պետություններ
1697	7	4	7	7		Ասիական պետություններ
1698	8	Ալեքսանդրապոլ · 23	8	8		Ասիական պետություններ
1699	9	Ալեքսանդրապոլ · 24	9	9		Ասիական պետություններ
1700	10	Ալեքսանդրապոլ · 25	10	Ալեքսանդրապոլ · 16		Ասիական պետություններ
1701	11	Ալեքսանդրապոլ · 26	11	2		Ասիական պետություններ

الصفحة	الموضوع	الموضوع	الموضوع	الموضوع	الموضوع
١٧٠٢	١٢	٢	٨	٣	٢٠
١٧٠٣	١٣	٣	٩	٤	٢١
١٧٠٤	١٤	٤	١٠	٥	٢٢
١٧٠٥	١٥	٥	١١	٦	٢٣
١٧٠٦	١٦	٦	١٢	٧	٢٤
١٧٠٧	١٧	٧	١٣	٨	٢٥
١٧٠٨	١٨	٨	١٤	٩	٢٦
١٧٠٩	١٩	٩	١٥	١٠	٢٧
١٧١٠	٢٠	١٠	١٦	١١	٢٨
١٧١١	٢١	١١	١٧	١٢	٢٩
١٧١٢	٢٢	١٢	١٨	١٣	٣٠
١٧١٣	٢٣	١٣	١٩	١٤	٣١
١٧١٤	٢٤	١٤	٢٠	١٥	٣٢
١٧١٥	٢٥	١٥	٢١	١٦	٣٣
١٧١٦	٢٦	١٦	٢٢	١٧	٣٤
١٧١٧	٢٧	١٧	٢٣	١٨	٣٥
١٧١٨	٢٨	١٨	٢٤	١٩	٣٦
١٧١٩	٢٩	١٩	٢٥	٢٠	٣٧
١٧٢٠	٣٠	٢٠	٢٦	٢١	٣٨
١٧٢١	٣١	٢١	٢٧	٢٢	٣٩
١٧٢٢	٣٢	٢٢	٢٨	٢٣	٤٠
١٧٢٣	٣٣	٢٣	٢٩	٢٤	٤١
١٧٢٤	٣٤	٢٤	٣٠	٢٥	٤٢
١٧٢٥	٣٥	٢٥	٣١	٢٦	٤٣
١٧٢٦	٣٦	٢٦	٣٢	٢٧	٤٤
١٧٢٧	٣٧	٢٧	٣٣	٢٨	٤٥
١٧٢٨	٣٨	٢٨	٣٤	٢٩	٤٦

1729	4	15	27	6		
1730		16				
1731	2	17	2	2		
1732	3	18	3	3		
1733	4	19	4	4		
1734		20	5	5		
1735		21	6	6		
1736	2	22	7	7		
1737		23	8	8		
1738	2	24	9	9		
1739	3	25	10	10		
1740	4	26	11	11		
1741	5	27	12	12		
1742	6	28	13	13		
1743	7	29	14	14		
1744	8	30	15	15		
1745	9	31	16	16		
1746	10	32	17	17		
1747	11	33	18	18		
1748		34	19	19		
1749		35	20	20		
1750	0	36	21	21		
1751		37	22	22		
1752	2	38	23	23		
1753	3	39	24	24		
1754	4	40	25	25		
1755		41	26	26		

ԴԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՐԱՎԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Վաճառքի , մնացորդաց , եւ Իրաւահաւասարութեան
Հայոց ։

Աչք ... ա
Անդ ... անդ
Անդր ... անդր
Անդրէն ... անդրէն
Անկ ... անկ
Անկանիլ ... անկանիլ
Անկեալ ... անկեալ
Անկեան ... անկեան
Անկիւն ... անկիւն
Անկուն ... անկուն
Անհաւատ ... անհաւատ
Անհաւատութիւն ... անհաւատութիւն
Անհնար ... անհնար
Անհնարին ... անհնարին
Անհնարութիւն ... անհնարութիւն
Անմահ ... անմահ
Անմահութիւն ... անմահութիւն
Անմեղ ... անմեղ
Անմեղութիւն ... անմեղութիւն
Անմիտ ... անմիտ
Անմտութիւն ... անմտութիւն
Անշնորհ ... անշնորհ
Անշնորհութիւն ... անշնորհութիւն
Անտես ... անտես
Անտեսանելի ... անտեսանելի
Անտեսանելութիւն ... անտեսանելութիւն
Անտեսութիւն ... անտեսութիւն
Անտուն ... անտուն
Անտունութիւն ... անտունութիւն
Անուն ... անուն
Անուշ ... անուշ
Անուշութիւն ... անուշութիւն
Անօգնական ... անօգնական
Անօգնականութիւն ... անօգնականութիւն
Անօթութիւն ... անօթութիւն
Անօրէն ... անօրէն
Անօրէնութիւն ... անօրէնութիւն
Անօրինութիւն ... անօրինութիւն
Անօրինաբար ... անօրինաբար
Անօրինեալ ... անօրինեալ
Անօրինեալութիւն ... անօրինեալութիւն
Անօրինութիւն ... անօրինութիւն
Անօրինօրէն ... անօրինօրէն
Անօրինօրէնութիւն ... անօրինօրէնութիւն
Անօրինօրէնաբար ... անօրինօրէնաբար
Անօրինօրէնեալ ... անօրինօրէնեալ
Անօրինօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնութիւն ... անօրինօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնաբար
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալ
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն ... անօրինօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնօրէնութիւն
Անօրինօրէն ... անօրինօրէն
Անօրինօրէնութիւն ... անօրինօրէնութիւն
Անօրինօրէնաբար ... անօրինօրէնաբար
Անօրինօրէնեալ ... անօրինօրէնեալ
Անօրինօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնութիւն ... անօրինօրէնութիւն
Անօրինօրէն ... անօրինօրէն
Անօրինօրէնութիւն ... անօրինօրէնութիւն
Անօրինօրէնաբար ... անօրինօրէնաբար
Անօրինօրէնեալ ... անօրինօրէնեալ
Անօրինօրէնեալութիւն ... անօրինօրէնեալութիւն
Անօրինօրէնութիւն ... անօրինօրէնութիւն
Անօրինօրէն ... անօրինօրէն

الموضوعات

الأعلام

ա

աբակ ա. ծանր ոչ-մանրացած ոսկի կամ արծաթ։

աբեղայ ա. վանական կոչում ունեցող քահանայ։

աբեղայանալ բ. վանական կոչում ստանալ։

աբեղայութիւն ա. աբեղայի պաշտօն։

աբեղեցի ա. աբեղայ։

աբեղի ա. աբեղայ։

աբեղութիւն ա. աբեղայի պաշտօն։

աբիւր ա. տասը հազար։

աբրեշում ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշում ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումեայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումի ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

աբրշումիկի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիայ ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկիի ած. մետաքսեայ։

աբրշումիկ ա. մետաքսեայ գործուածք։

**աբրշումիկի

Գլուխ առաջին՝ Ի ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս ծննդեանն

Գլուխ երկրորդ՝ Ի մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս մկրտութեանն

Գլուխ երրորդ՝ Ի փորձութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս փորձութեանն

Գլուխ չորրորդ՝ Ի կոչումն առաքելոցն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս կոչմանն

Գլուխ հինգերորդ՝ Ի քարոզութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս քարոզութեանն

Գլուխ վեցերորդ՝ Ի հրաշս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս հրաշիցն

Գլուխ եօթներորդ՝ Ի խաչելութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խաչելութեանն

Գլուխ ութերորդ՝ Ի յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս յարութեանն

Գլուխ իններորդ՝ Ի համբարձումն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս համբարձմանն

Գլուխ տասներորդ՝ Ի գալուստ Սուրբ Հոգւոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս գալստեանն

Գլուխ տասնմեկերորդ՝ Ի դատաստան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս դատաստանին

Գլուխ տասներկուերորդ՝ Ի յաւիտենական կեանս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս կենացն

Գլուխ տասներեքերորդ՝ Ի յաւիտենական տանջանս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս տանջանացն

Գլուխ տասնչորսերորդ՝ Ի թագաւորութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս թագաւորութեանն

Գլուխ տասնհինգերորդ՝ Ի սկիզբն եւ ի ծագումն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս սկզբանն

Գլուխ տասնվեցերորդ՝ Ի կատարած Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս կատարածին

Գլուխ տասնեւթներորդ՝ Ի հաւատ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս հաւատոյն

Գլուխ տասնութերորդ՝ Ի յոյս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս յուսոյն

Գլուխ տասնիններորդ՝ Ի սէր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս սիրոյն

Գլուխ քսաներորդ՝ Ի խոնարհութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խոնարհութեանն

Գլուխ քսանմեկերորդ՝ Ի հեզութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս հեզութեանն

Գլուխ քսաներկուերորդ՝ Ի համբերութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս համբերութեանն

Գլուխ քսաներեքերորդ՝ Ի ողորմութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս ողորմութեանն

Գլուխ քսանչորսերորդ՝ Ի ճշմարտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս ճշմարտութեանն

Գլուխ քսանհինգերորդ՝ Ի խրատ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խրատուն

Գլուխ քսանվեցերորդ՝ Ի պատուիրանս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուիրանացն

Գլուխ քսանեւթներորդ՝ Ի խոստումն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խոստմանն

Գլուխ քսանութերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ քսանիններորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսներորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնմեկերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսներկուերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսներեքերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնչորսերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնհինգերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնվեցերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնեւթներորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնութերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնիններորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ քառասներորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ առաջին՝ Ի ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս ծննդեանն

Գլուխ երկրորդ՝ Ի մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս մկրտութեանն

Գլուխ երրորդ՝ Ի փորձութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս փորձութեանն

Գլուխ չորրորդ՝ Ի կոչումն առաքելոցն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս կոչմանն

Գլուխ հինգերորդ՝ Ի քարոզութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս քարոզութեանն

Գլուխ վեցերորդ՝ Ի հրաշս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս հրաշիցն

Գլուխ եօթներորդ՝ Ի խաչելութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խաչելութեանն

Գլուխ ութերորդ՝ Ի յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս յարութեանն

Գլուխ իններորդ՝ Ի համբարձումն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս համբարձմանն

Գլուխ տասներորդ՝ Ի գալուստ Սուրբ Հոգւոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս գալստեանն

Գլուխ տասնմեկերորդ՝ Ի դատաստան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս դատաստանին

Գլուխ տասներկուերորդ՝ Ի յաւիտենական կեանս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս կենացն

Գլուխ տասներեքերորդ՝ Ի յաւիտենական տանջանս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս տանջանացն

Գլուխ տասնչորսերորդ՝ Ի թագաւորութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս թագաւորութեանն

Գլուխ տասնհինգերորդ՝ Ի սկիզբն եւ ի ծագումն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս սկզբանն

Գլուխ տասնվեցերորդ՝ Ի կատարած Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս կատարածին

Գլուխ տասնեւթներորդ՝ Ի հաւատ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս հաւատոյն

Գլուխ տասնութերորդ՝ Ի յոյս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս յուսոյն

Գլուխ տասնիններորդ՝ Ի սէր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս սիրոյն

Գլուխ քսաներորդ՝ Ի խոնարհութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խոնարհութեանն

Գլուխ քսանմեկերորդ՝ Ի հեզութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս հեզութեանն

Գլուխ քսաներկուերորդ՝ Ի համբերութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս համբերութեանն

Գլուխ քսաներեքերորդ՝ Ի ողորմութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս ողորմութեանն

Գլուխ քսանչորսերորդ՝ Ի ճշմարտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս ճշմարտութեանն

Գլուխ քսանհինգերորդ՝ Ի խրատ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խրատուն

Գլուխ քսանվեցերորդ՝ Ի պատուիրանս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուիրանացն

Գլուխ քսանեւթներորդ՝ Ի խոստումն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս խոստմանն

Գլուխ քսանութերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ քսանիններորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսներորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնմեկերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսներկուերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսներեքերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնչորսերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնհինգերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնվեցերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնեւթներորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնութերորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ երեսնիններորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

Գլուխ քառասներորդ՝ Ի պատուհաս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի նշանակս պատուհասին

ԿԱՑԱՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ա

Աբդիմար ըստ առաքելոյն, որ և Դիմաս կոչի Ա. մեծ՝ որպիսի հաւատացեալ առաքինի տարակոյս • առն • Հ ։ 302

Աբիաթարիմ Ա. որ և ազգատոհմիս քրեայքն որպէս կոչեցին • Հ. 6։ 332

Աբիմաելիմ Ա. որդի Հրեաստրոյ • Ա. 339

Աբրահամ Ա. մեծ՝ որդի Հրեաստրոյ • Ա. 356

Յոանէի որդի վերնականի հերձուածի պիտիգրիմի ազգանունէն ծիծղիոյ • Հ. 362

Փիլոսոփայական յաղագիրքսոյդ՝ ի վանեցի գրչէ • Ա. կամ Բ • 6։ 364

Սերոխ Ա. մեծ՝ որդի սրինաստիկ ձեռաց ծիծղոյ եպիսկոպոսի • Բ. կամ Հ։ 384

Ըստ ոմանց՝ որդի Ի հայոց՝ ազգատոհմն աստիճանին Բ. կամ Գ։ 388

Յոանէն առաքեալն ըստ ոմանց՝ Ա. կամ Բ • կամ Գ ։ 387

Աստուածածնէս առաքեալն ըստ ոմանց՝ Բ. կամ Գ ։ 390

Սաւուղ Ա. մեծ՝ որդի Ղեւ և իւրոց հարց՝ որպէս ներկայիս • ծն ։ 428

Սարեան յաղագիրքն՝ ի բնագիրէ՝ հատորս • Գ։ 429

Ցաղագիրս ի՞ սերոյ առաքելոյ • Բ։ 43։

Հիմնեալ ի մեռելոց վերայ՝ ի հրամանէ տեառն • 6։ 440

Ճառք՝ որ և մատենից վերայ՝ ի հրամանէ տեառն առաքելոյ. տեղեացայտ • 6։ 441

Ճգնաւորք Ա. ի հրաշագործ առաքելոց ժամանակս • Ա. ՚ի Հռոմ՝ ՚ի Գաղղիա՝ ՚ի Բրիտանիա՝ ՚ի Հայս • 45։

Ա՛ղբիանոս՝ ի մանուկներսէ • Է ։ 457։

Ա՛ղանիա Ա. ՚ի մեծահռչակ քրիստոս • Ը։ 465։

Գիրս յաղագիրքսոյդ ի սուրբ • Ք ։ 473։

Բիւրեղ աստղաբաշխ Ա. արհարեալ • Է։ 480։

Յովհաննէս կամ յոյնքն Ոսկեբերան Ա. ոմանց գովեալ ՚ի ծանանեալ ՚ի հրամանէ տեառն • Ը։ 6։ 487։

Բարեխնամ կամ յոյնքն յոյնիմոյդ՝ որ ՚ի վերնականէ • Է։ 492։

Աստուածածնէս ՚ի բզնունեաց ազգէն • 502։

Գ՛ուտիկ յոյներէն կամ յայլազգիներէն յոյս առանձին կոչեցեալ • Ը։ 510։

Գաւրիէլ Ա. յոյն պետ՝ որ ՚ի հարք • Ե։ 518։

Գիրք ասացեալ Ա. ՚ի սկզբանէ ծննդոց ոմանց յաղագիրքսոյդ • Ը։ 521։

Գնունի յհեւտասանց՝ որ ՚ի յաւետարանէ • Ե։ 524։

Գրիգոր Ա. յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 533։

Գրիգորիոս Ա. ՚ի սէնեկնայ գործ գրիչ՝ ՚ի վանսն ի սանձոյ • ԻԲ։ 551։

Դ՛ամա և Ա. յերեսիվարացն աստուածաբանեալ ոմանց կամ կատարեալ • Է։ 6։ 581։

Վերծանող • ԿԲ ։ 594։

Երեքասիրտ Ա. յաղագիրսն՝ ի հնոյ ուսումնասիրեալ • Է։ 6։ ԺԷ • Է ։ ամենայն • ԻԸ ։

Երկիրք ըստ աստուածային գրոցն՝ որ և դպիրքս Ա. մեծ՝ որպիսի հաւատացեալ առաքինի տարակոյս • առն • Հ ։ 302

Ընդհատակեալ Ա. որ և գլուխակիս հրեայ՝ որդի Հրեաստրոյ • Հ. 6։ 332

Իլիմանիմ՝ հերձ որդի Հրեաստրոյ • Ժ. 339

Ծնաւնի՝ որդի վերնականի հերձուածի պիտիգրիմի ազգանունէն ծիծղիոյ • Հ. 356

Փիլոսոփայական յաղագիրքսոյդ ՚ի վանեցի գրչէ • Ա. կամ Բ • 6։ 362

Կերոխ Ա. մեծ՝ որդի սրինաստիկ ձեռաց ծիծղոյ եպիսկոպոսի • Բ. կամ Հ։ 364

Ըստ ոմանց՝ որդի Ի հայոց՝ ազգատոհմն աստիճանին Բ. կամ Գ։ 384

Յոանէն առաքեալն ըստ ոմանց՝ Ա. կամ Բ • կամ Գ ։ 388

Աստուածածնէս առաքեալն ըստ ոմանց՝ Բ. կամ Գ ։ 387

Սաւուղ Ա. մեծ՝ որդի Ղեւ և իւրոց հարց՝ որպէս ներկայիս • ծն ։ 390

Սարեան յաղագիրքսոյդ ՚ի բնագիրէ՝ հատորս • Գ։ 428

Ցաղագիրս ի՞ սերոյ առաքելոյ • Բ։ 429

Հիմնեալ ի մեռելոց վերայ՝ ի հրամանէ տեառն • 6։ 43։

Ճգնաւորք Ա. ի հրաշագործ առաքելոց ժամանակս • Ա. ՚ի Հռոմ՝ ՚ի Գաղղիա՝ ՚ի Բրիտանիա՝ ՚ի Հայս • 440

Ա՛ղբիանոս՝ ի մանուկներսէ • Է ։ 441

Ա՛ղանիա Ա. ՚ի մեծահռչակ քրիստոս • Ը։ 45։

Գիրս յաղագիրքսոյդ ՚ի սուրբ • Ք ։ 457։

Բիւրեղ աստղաբաշխ Ա. արհարեալ • Է։ 465։

Յովհաննէս կամ յոյնքն Ոսկեբերան Ա. ոմանց գովեալ ՚ի ծանանեալ ՚ի հրամանէ տեառն • Ը։ 6։ 473։

Բարեխնամ կամ յոյնքն յոյնիմոյդ՝ որ ՚ի վերնականէ • Է։ 480։

Գ՛ուտիկ յոյներէն կամ յայլազգիներէն յոյս առանձին կոչեցեալ • Ը։ 487։

Գաւրիէլ Ա. յոյն պետ՝ որ ՚ի հարք • Ե։ 492։

Գնունի յհեւտասանց՝ որ ՚ի յաւետարանէ • Ե։ 502։

Գրիգոր Ա. յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 510։

Գրիգորիոս Ա. ՚ի սէնեկնայ գործ գրիչ՝ ՚ի վանսն ի սանձոյ • ԻԲ։ 518։

Դ՛ամա և Ա. յերեսիվարացն աստուածաբանեալ ոմանց կամ կատարեալ • Է։ 6։ 521։

Վերծանող • ԿԲ ։ 524։

Երեքասիրտ Ա. յաղագիրսն՝ ի հնոյ ուսումնասիրեալ • Է։ 6։ ԺԷ • Է ։ ամենայն • ԻԸ ։ 533։

Երկիրք ըստ աստուածային գրոցն՝ որ և դպիրքս Ա. մեծ՝ որպիսի հաւատացեալ առաքինի տարակոյս • առն • Հ ։ 551։

Ընդհատակեալ Ա. որ և գլուխակիս հրեայ՝ որդի Հրեաստրոյ • Հ. 6։ 581։

Իլիմանիմ՝ հերձ որդի Հրեաստրոյ • Ժ. 594։

Ընդհատակեալ Ա. որ և գլուխակիս հրեայ՝ որդի Հրեաստրոյ • Հ. 6։ 602։

Յովհաննէս կամ յոյնքն Ոսկեբերան Ա. ոմանց գովեալ ՚ի ծանանեալ ՚ի հրամանէ տեառն • Ը։ 6։ 617։

Կամիաստ յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 625։

Կերոխ Ա. յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 628։

Կեսու, որ և Ղեւսու՝ ՚ի վասն ասելոյ՝ որ ՚ի Ղեւ գաւառս • Ժ • 8 ։ 640։

Կերոխ Ա. յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 649։

Յ՛ովհաննէս պետրոսեան՝ որ ոչ ոչ ազգէն հռոմայեցի • Ե ։ 661։

Ղեւսու յաղագիրքսոյդ՝ որ ՚ի Կեսու նոյնպէս • Ի։ 667։

Ղեւսու՝ ՚ի վասն ասելոյ • Ի։ 677։

Ղեւսու՝ ՚ի վասն ասելոյ • Ի։ 703։

Ղեւսու յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 718։

Ղեւսու կամ յոյնքն Ոսկեբերան Ա. ոմանց գովեալ ՚ի ծանանեալ ՚ի հրամանէ տեառն • Ը։ 6։ 729։

Ղուկաս Ա. յաղագիրքսոյդ՝ որ ՚ի հրամանէ տեառն • Ի։ 7 ։ 741։

Ղեւսու Ա. յաղագիրքսոյդ ՚ի վանսն ի սանձոյ • Ի։ 764։

Ցոյց ասա Ա. ՚ի գաւառաբերից՝ որ ՚ի ասա յոյս բերան • Ի։ 767։

Ցիսոն ՚ի յաւետարանէ կամ ՚ի յաղագիրքսոյդ ասացեալ ոմանց • Ը։ 778։

Ցուդայ յեղբայրապատուհաս առաքեալ՝ որ ՚ի հրամանէ տեառն • ԻԲ։ 788։

Կամենայնոյս Ա. ՚ի գործոյ • Ի։ 796։

Ցովհաննէս Ոսկեբերան գովեալ • Ե։ 791։

Ցողոմոն Ծերբուձի՝ ՚ի գաւառէ ՚ի գեղ գաղթեալ ոմանց • Ը։ 79։

Կիպրոս Ա. հռչակաւոր կուսակեաց յաղագիրքսոյդ ասացեալ • Ի։ 7։

Ցովհաննէս Ոսկեբերան գովեալ • Ե։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի ձեռն առաքելոյ՝ որ ՚ի հրամանէ տեառն • Ի։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի գաւառաբերից՝ որ ՚ի ասա յոյս բերան • Ի։ 3։

Ղեւսու յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 8։

Ցովհաննէս Ոսկեբերան գովեալ • Ե։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի ձեռն առաքելոյ՝ որ ՚ի հրամանէ տեառն • Ի։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի գաւառաբերից՝ որ ՚ի ասա յոյս բերան • Ի։ 3։

Ղեւսու յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 8։

Ցովհաննէս Ոսկեբերան գովեալ • Ե։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի ձեռն առաքելոյ՝ որ ՚ի հրամանէ տեառն • Ի։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի գաւառաբերից՝ որ ՚ի ասա յոյս բերան • Ի։ 3։

Ղեւսու յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 8։

Ցովհաննէս Ոսկեբերան գովեալ • Ե։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի ձեռն առաքելոյ՝ որ ՚ի հրամանէ տեառն • Ի։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի գաւառաբերից՝ որ ՚ի ասա յոյս բերան • Ի։ 3։

Ղեւսու յաղագիրքսոյդ ՚ի տարեգրութեան • Ի։ 4 ։ 8։

Ցովհաննէս Ոսկեբերան գովեալ • Ե։ 8։

Ցաղագիրս Ա. ՚ի ձեռն առաքելոյ՝ որ ՚ի հրամանէ տեառն • Ի։ 8։

أبو الحسن الأشعري ٢٧٣
أبو الحسن الباهلي ٢٧٤
أبو الحسن الدارقطني ٢٧٥
أبو الحسن الكرخي ٢٧٦
أبو الحسن بن أبي بشر ٢٧٧
أبو الحسن بن الفرات ٢٧٨
أبو الحسن بن المنجم ٢٧٩
أبو الحسن بن سمعون ٢٨٠
أبو الحسن بن مقسم ٢٨١
أبو الحسن بن هارون ٢٨٢
أبو الحسن بن هلال ٢٨٣
أبو الحسن بن يونس ٢٨٤
أبو الحسن علي بن عيسى ٢٨٥
أبو الحسن محمد بن أحمد ٢٨٦
أبو الحسن محمد بن عبد الله ٢٨٧
أبو الحسن محمد بن علي ٢٨٨
أبو الحسن محمد بن عمر ٢٨٩
أبو الحسن محمد بن يحيى ٢٩٠
أبو الحسن مسلم بن الحجاج ٢٩١
أبو الحسن هلال بن المحسن ٢٩٢
أبو الحسين أحمد بن فارس ٢٩٣
أبو الحسين بن بشران ٢٩٤
أبو الحسين بن سمعون ٢٩٥
أبو الحسين بن المنادي ٢٩٦
أبو الحسين عبد الوارث ٢٩٧
أبو الحسين محمد بن جعفر ٢٩٨
أبو الحسين محمد بن عبد الله ٢٩٩
أبو الحسين محمد بن علي ٣٠٠
أبو الحسين محمد بن عمر ٣٠١
أبو الحسين محمد بن يحيى ٣٠٢
أبو الحسين يحيى بن محمد ٣٠٣
أبو الحسين يوسف بن عمر ٣٠٤
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٠٥
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٠٦
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٠٧
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٠٨
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٠٩
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٠
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١١
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٢
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٣
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٤
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٥
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٦
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٧
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٨
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣١٩
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٠
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢١
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٢
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٣
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٤
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٥
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٦
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٧
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٨
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٢٩
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٠
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣١
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٢
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٣
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٤
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٥
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٦
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٧
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٨
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٣٩
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٤٠
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٤١
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٤٢
أبو الحسين يوسف بن يعقوب ٣٤٣

1580	Պատմիչ Ե. յԵկեղեցին. ՀՃ.	ՃՀ
1587	Ասպետ Ե. յԵկեղեցին. Ճ.	ՃՀ
1597	Մինչեւ ե՞րբ ի գառանց յոյնըդց վա- նայ. Ճ.	ՃՀ
1603	Գրկեցաւ ինէն. ապն ի տրասիոն յե- գեսիդ. Ճ. կամ ՃՀ.	ՃՀ
1624	Ցառնակ Գ. ի ծագրարդել ՍԽեչքի- ՐԻ. Ճ.	ՃՀ
1629	Մովսէս Գ. ի ոչխարէ որ և ասա- ՀՆասցի ասալ ի խոտասանսե լսա- դաց. Ճ. 4.	ՃՀ
1633	Ի ՀՆերկրորդ ասլսեկերս ամենայն յերկն- հասնե վերջի ասլսեկեդ. ԼԺ. 3.	ՃՀ
1665	Ցաներ Գ. ի Ներսէ Լուսաւորչէ. ԼԸ. 4.	ՃՀ
1688	Ցոհաննէս ՀՆերսէսեանց որ և Տաճա- ՀՆեցացի ասէ. Ճ. և. ՀՆ.	ՃՀ
169	Կանոնագիրս յերկրակէց. ԺՃ. 10.	ՃՀ
1695	Ներկայս Ներսէ Լուսաւորչէ. 10.	
1706	Ա՛ՀՆերց արարածոց. Ա.	
1707	Ներկայս Ա. ի Նոր Ջուսայէ. ՀՆ.	ՀՆ
1715	Ցետագայս ի հանգստանսնդ. Ճ. 5.	ՃՀ
1726	Ցարտասխան Գ. յառաքելոց՝ ապն և գրկ-	ՃՀ

	ՀՆեալ, տասնմեկերդ գաղատիոյ. Ճ. 7.	
1730	Ցարտահատ Ե. ի խորատայ առաջ Նորդ որք հետացեալ. որ և ասէ ՀՆերգի և հորդուածայ. Ճ. յ.	ՃՀ
1734	Ցարտահատ Գ. ի գահակոչ կերտուածոյ առաքելոցդ ՀՆերգիտատուած. Ճ. 5.	ՃՀ
1737	Ներգայս ի քահանայ. ԺՃ.	ՃՀ
1740	Քրիստոնեա սահմանել տեղեաւ. 5.	ՃՀ
1748	Պետրոս Ե. ախոհեան կարգեցաւ ՀՆեպ- ասկոպոս՝ որ և առաջ հռոմայեցի. ՃՀ. 10.	ՃՀ
1749	Ղազար Վերդին. Ի. 6.	
1751	Մինաս յաղթող պատրիարգ գոհա- ասարեանսդ ասլսեկեդ. Ա. 8.	ՃՀ
1754	Ներգիտանդր Ե. պատգամաւ կարգեցեալ գոհասանցիսդ ասլսեկեդ. Ա. 6.	ՃՀ
1755	Մահակ Ե. ասորեցի կարգեցի. ա- ասլսեկեդ կոչեալ. Ճ. 5.	ՃՀ
1759	Ցարտ Ե. ի շահանայ. Ճ. 8.	ՃՀ
1763	Սիրան յերգեանայ. ԺՃ.	ՃՀ
1780	Լաւ գոհ ի հարկէդ. որ և ցարդ Նահա- ՀՆեան կարգեցեալ.	ՃՀ

ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

որ Նոյան առաքելոյն՝ չէ՛ Ներսէսեանցն
ասլսեկեդ էջմիածնի.

1641	Ցարտահատ Ե. ի սարգսէ. Ճ. 2.	ՃՀ
1643	Ցոհաննէս Ե. ի սարգսէ. Ճ.	ՃՀ
1651	Խաչատուր Գ. ի սերգսէ ՀՆերգի ի գառաքելոյ, պատրիարգ գոհա- ասարեանսդ. ԼՃՀ.	ՃՀ
1663	Ասորին ՀՆերգէն. որ և ասէ Յուս- ՀՆէն. Ճ.	
1679	Սահակ. Ճ.	ՃՀ
1683	Ակարիոս Յուս-ՀՆէն. Ի.	
1685	Իրիգոր Ե. յաստանայ ասլսեկեդ չէզոցեալ. Ճ.	Ի
1691	Ցարտահատ Ի ասանայ Նահին ասա- ցեալ. Ճ. և. Ճ.	ԼՃ
1694	Ասորեցիսդ ի կիսասլսեկոյ ասլսե ասլսեկեալ. Ճ.	ԼՃ
1701	Պետրոս ի ՀՆերգիպ. ԺՃ.	ԼՃ
1719	Ցովհաննէս Ե. ի հռոմայ. որ Նահա- ՀՆեր ասլսեկ կոչեալ. Ճ.	ԼՃ
1727	Իրիգոր Գ. ի կիսասլսեկոյ ասլսեկ- ՀՆի ասացեալ. Ճ. 4.	ԼՃ
1730	Ցովհաննէս Ե. վերասլսեկ. Ճ.	
1734	Ասահակ ի ասոյ. Ի. 7.	ԼՃ
1737	Ներգայս հոգեպէս զասլսեկոսս. Ճ.	ԼՃ
1741	Խաչատուր հոգեպէս ՀՆերգիպ. ԺՃ.	ԼՃ
1771	Ցարեմ ի սայ որպէս ՀՆերգիտատ ՀՆերգ գարգնէն. ԺՃ.	ԼՃ
1784	Ցարտահատ Գ. որք և կիսասլսեկոյ ի ասոյ. որ և արդ Նահա- ՀՆեան ասոյ.	Ճ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՄ ԵԿԵՂԵՑԱՒՈՐ ԵՂԿ
Ի ՀԱՅԱՍՏ ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐՈՆԻ

Ա

1461 Ա՛ծ ամենից նախնի պրուսացոյց ազ-
գի Յաւգին պատմիչքն Հայոց կոչ-
ուն զԲիւրատ ասմս ՝ ժէ ։ Ա
1478 Ալիքոզայոս ՝ ժ։ Ա
1489 Կարապետ Ա՛ ՝ ճ ։ Ա
1509 Ա՛ստուածոս Ա՛ ՝ ժ՛ ։ Ա
1526 Գրիգոր Ա՛ Երզնկացի զաքարեայ
հիմն գերեզմն եղիսաներ ՝ ժ։ Ա
1537 Ա՛ստուածոս աշակերտ Մատթէոսի վար-
գապետի գերեզմանեցւոյ ՝ ժ՛ ։ Ա
1550 Սահմանեալ Ա՛ ՝ ժ։ Ա
1561 Տիրատուրացոյցի՛ք ։ առ ինամ ինոր ի-
ամանց հոգւոց հիմն գերեզման առոյ ։ Ա
1563 Յակոբ Ա՛ ՝ ժ ։ Ա
1573 Յովհաննէս Ա՛ եղեալ ամենայն ։ Ա
1581 Ստեփանոս Ա՛ եղեալ պատմագիր ՝ ը ։ Ա
1587 Սարգիս Ա՛ եղեալ սաղմոսի ՝ ը ։ Ա
1590 Յակոբոս Ա՛ ։ Ա
1591 Ա՛ստուածոս հիմն գերեզման առոյ ՝ ա ։ Ա
1592 Պետրոս Ա՛ ՝ ը ։ Ա
1596 Տիրատուր հիմն գերեզման սուրբ վիրապին ՝ ը։ Ա
1599 Ա՛ստուածատուր հիմն գերեզման հիմնեցաւ ։ Ա
1600 Յովհաննէս Գ՛ ՝ ի ստուար կոստանդնի-
նուպոլսեցի ՝ ա։ Ա
1601 Իրիգոր Ա՛ ՝ ի ստուարագիր ՝ ի՛ ։ Ա
1610 Յովհաննէս ստուար վիրապին ։ ա ։ Ա
1611 Գրիգոր ճիւղատցի վիրապին ՝ ժ ։ Ա
1621 Յովհաննէս Ա՛ծղ անգամ ՝ ը ։ Ա
1623 Իրիգոր Ա՛ծղ անգամ ՝ ժ ։ Ա
1626 Ջաքարիա Ա՛ ՝ գաւոնեցի ՝ ը ։ Ա
1631 Յովհաննէս շղթ անգամ ՝ ը ։ Ա
1636 Ջաքարիա վիրապին ։ ը ։ Ա
1639 Դաւիթ ալանեցի ՝ ը ։ Ա
1641 Գիւտասուր հիմնադիր ՝ ա ։ Ա
1642 Ա՛ստուածատուր Ա՛ ՝ տեղապահ ՝ ի՛ ։ Ա
պատրիարքին ։ ա ՝ ծ ։ Ա
1643 Դաւիթ վիրապին ՝ ե ։ Ա
1644 Յովհաննէս Ա՛ ՝ երկրորդ ՝ ը ։ Ա
1644 Ստեփանոս ՝ ի՛ ։ Ա
1649 Տէրտէրոս ՝ ժ ։ Ա
1650 Դաւիթ ընդ անգամ ՝ ը ։ Ա
1650 Տիրատուր ՝ ը ։ Ա
1650 Հրաշաւոր անհետացեալ ։ ա ։ ը ։ ա ։ Ա
հիմն գերեզման յիւրմէ ու յիմնեալ
ծիրն ։
1652 Յովհաննէս Վ՛ ՝ մեռանելոյ յարտա-
բուսոյ ։ ը ։ Ա
1655 Տէրտէրոս ՝ ը ։ Ա
1657 Յովհաննէս վիրապին ՝ ա ՝ ծ ։ Ա
1659 Ա՛ստուածատուր Ա՛ ՝ կամաւորապէս ՝ ա ։ ը ։ ա ։ Ա
հիմն գերեզման ու ստորոգագրէ զինքն ։
1662 Լաստաւ անբաւականացեալ ։ ար ևս ասաւ ։ Ա
առանց հիմնադրելոյ ՝ ի՛ ։ ա ։
1663 Յովհաննէս ՝ արևելցի ՝ ա ։ ի ։ Ա
1664 Սարգիս Վ՛ ՝ Թեքիրտաղցի ՝ ը ։ Ա
1665 Յովհաննէս վիրապին ՝ ի՛ ։ ը ։ Ա
1667 Յակոբ վիրապին ՝ ը ։ Ա
1670 Մանուէլ Ա՛ ՝ մեռելոյն Յովհաննու ։ Ա

Ա՛ծ

Ը

1674 Յովհաննէս Ը՛ ՝ ամասացի ՝ ա ։ Ը
1675 Անդրէաս հիմն գերեզմանին ։ ը ։ Ը
1676 Կարապետ Ը՛ ՝ հիմն հիւանդացեալ ՝ ար Ը
և կրկին թարեան կոչեցաւ ՝ ի՛ ։ Ը
1679 Սարգիս Վ՛ ՝ ա ։ Ը
1680 Յակոբոս վիրապին ՝ ա ՝ ը ։ Ը
1681 Գիւտաս հիմն ՝ ա ։ ը ։ ա ։ Ը
1681 Կարապետ հիմն անգամ ՝ ի՛ ։ ը ։ ար Ը
և ձեռնադրեալ եղեալ յաջոյ ։ 1682 ։
1684 Լուսիւր դպրապետ ՝ ա ՝ ը ։ Ը
1686 Կարապետ ընդ անգամ ՝ ա ։ Ը
1687 Գիւտաս վիրապին ՝ ա ։ Ը
1688 Ա՛ստուածատուր Ը՛ ՝ երկրորդ ՝ ի՛ ։ ը ։ Ը
1689 Կարապետ հիմնադիր անգամ ՝ ը ։ Ը
1690 Տէրտէրոս ալեքսիոպոլեցի ՝ ի՛ ։ Ը
1692 Ա՛ստուածատուր վարդապետ ասաս. Ը
գիտաց ՝ ի՛ ։ ա ։ ար ևս ի հիմնական առոյ ։
1694 Գրիգոր վիրապին ՝ ի՛ ։ ծ ։ Ը
1698 Ա՛ստուածատուր Ը՛ ՝ ասաւոցի ՝ ա ։ ը ։ Ը
1699 Ա՛ստուածատուր Ը՛ ՝ երկրորդ ՝ ա ։ ը ։ Ը
1700 Ա՛ստուածատուր վիրապին ։ ը ։ Ը
1700 Գրիգոր հիմն անգամ ՝ ժ ։ Ը
1701 Ա՛ստուածատուր Ը՛ ՝ ա ։ ի ։ Ա՛ստուած Ը
ամենակալ ողորմեա՛ ի ոգիս հանգուցելոց
ծնողաց մերոց և ազգականաց մերոց
ծնեալ. զորմէ տէր՝ ի հանդիպել ի երկի-
նաւորեալ տեսլեան ։
1703 Գրիգորեան հիմնադիր ՝ ժ ։ Ը
1704 Դերսես կաթողիկոս Ամասիացի ՝ ը Ը
1704 Ստեփանոս վիրապին ՝ ա ։ Ը
1705 Ա՛ստուածատուր վիրապին ՝ ը ։ Ը
1706 Ա՛ստուածատուր Վ՛ ՝ ը ։ Ը
1706 Մ՛իքայէլ երկրորդ հիմնադիր ՝ ը ։ Ը
1707 Ստահակ Եպրեմեանց յիւրմէն ան- Ը
գամ ՝ ը ։
1707 Յովհաննէս Ը՛ ՝ ղպիտացի ՝ ա ։ ար ևս Ը
նաև հոգեհանգիստ կր առնելոյ վար-
պապիտ ։
1708 Ահարոն վիրապին ՝ ի՛ ։ ը ։ Ը
1714 Յովհաննէս Ը՛ ՝ գանձակեցի ՝ ա ։ ի ։ Ը
1715 Յովհաննէս ի՛ ՝ չարչէնցի ՝ կոչեալ Ը
մեսրոպեան ։ ի՛ ։ ը ։
Ի սորա ատեան ոմանք պատճառ
պատրիարքական ելեն ի նէնի, և նուաս-
անդ գործեալ վիրապ ընկերական ։
1741 Յակոբ Ը՛ ՝ Նազլեան՝ վիրապին ՝ ա ։ Ը
շաղկրատ կատարի ՝ ի ։ ը ։
1749 Պետրոս ալէքսոպոլ ՝ ար ։ ը ։ Ը
1749 Ա՛ստուածատուր Ը՛ ՝ ասաւոցի ՝ ար Ը
քահանայ ՝ ի՛ ։ ասաւ կենաց հոգ. կա-
թողիկոս հիմնադիրն ։
1751 Գեորգ գործակից ՝ ա ։ Ը
1752 Յակոբ վիրապին ՝ ժ ։ Ը
1764 Գրիգոր Վ՛ ՝ կոստանդնուպոլսեցի ՝ Ը
ի՛ ։ ը ։
1773 Ջաքարիա Ը՛ ՝ կայսրամանցի ՝ ար ևս Ը
հոգ ոգեշահ յաջոյ ։ Հիմնադիրն ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՔ ՅՈՒՆԱՑ

Յ. Հասանաքիւռատրճեան։

Պատմութիւն յունաց ի հնումն ժամանակաց մինչեւ ի ներկայ ժամանակս։ Ընդ հրատարակութեամբ Ա. Ալիշանի։ Ընդ Վենետիկ։ Ի տպարանի Ս. Ղազարու։ ՌՊԾԲ։ (1852)։ Ի 8°։ Էջ ՀԸ։ Ա։ Ի սկզբանէ մինչեւ ի Պերսիկ պատերազմունս։ Էջ ՄԺԸ։ Բ։ Ի Պերսիկ պատերազմունս մինչեւ ի Պելոպոնէսեան պատերազմունս։ Էջ ՄԻԲ։ Գ։ Ի Պելոպոնէսեան պատերազմունս մինչեւ ի Փիլիպպոս Մակեդոնացի։ Էջ ՄՀԲ։ Դ։ Ի Փիլիպպոս Մակեդոնացի մինչեւ ի Հռոմայեցւոց տիրապետութիւն։ Էջ ՄՀԸ։ Ե։ Ի Հռոմայեցւոց տիրապետութենէ մինչեւ ի Կոստանդին Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։ Զ։ Ի Կոստանդին Մեծէ մինչեւ ի Յուստինիանոս Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։ Է։ Ի Յուստինիանոս Մեծէ մինչեւ ի Կարոլոս Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։ Ը։ Ի Կարոլոս Մեծէ մինչեւ ի Կոստանդին Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։ Թ։ Ի Կոստանդին Պաղիողոսէ մինչեւ ի Ալեքսիոս Կոմնենոս։ Էջ ՄՀԸ։ Ժ։ Ի Ալեքսիոս Կոմնենոսէ մինչեւ ի Միքայէլ Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԱ։ Ի Միքայէլ Պաղիողոսէ մինչեւ ի Կոստանդին Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԲ։ Ի Կոստանդին Պաղիողոսէ մինչեւ ի Մահմետ Բ։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԳ։ Ի Մահմետ Բ մինչեւ ի Սելիմ Ա։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԴ։ Ի Սելիմ Ա մինչեւ ի Մահմուտ Ա։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԵ։ Ի Մահմուտ Ա մինչեւ ի Մուստաֆա Դ։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԶ։ Ի Մուստաֆա Դ մինչեւ ի Մահմուտ Բ։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԷ։ Ի Մահմուտ Բ մինչեւ ի Մուստաֆա Գ։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԸ։ Ի Մուստաֆա Գ մինչեւ ի Մահմուտ Գ։ Էջ ՄՀԸ։ ԺԹ։ Ի Մահմուտ Գ մինչեւ ի Սելիմ Գ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի սկզբանէ մինչեւ ի Պերսիկ պատերազմունս։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Պերսիկ պատերազմունս մինչեւ ի Պելոպոնէսեան պատերազմունս։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Պելոպոնէսեան պատերազմունս մինչեւ ի Փիլիպպոս Մակեդոնացի։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Փիլիպպոս Մակեդոնացի մինչեւ ի Հռոմայեցւոց տիրապետութիւն։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Հռոմայեցւոց տիրապետութենէ մինչեւ ի Կոստանդին Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Կոստանդին Մեծէ մինչեւ ի Յուստինիանոս Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Յուստինիանոս Մեծէ մինչեւ ի Կարոլոս Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Կարոլոս Մեծէ մինչեւ ի Կոստանդին Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Կոստանդին Պաղիողոսէ մինչեւ ի Ալեքսիոս Կոմնենոս։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Ալեքսիոս Կոմնենոսէ մինչեւ ի Միքայէլ Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Միքայէլ Պաղիողոսէ մինչեւ ի Կոստանդին Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Կոստանդին Պաղիողոսէ մինչեւ ի Մահմետ Բ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Մահմետ Բ մինչեւ ի Սելիմ Ա։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Սելիմ Ա մինչեւ ի Մահմուտ Ա։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Մահմուտ Ա մինչեւ ի Մուստաֆա Դ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Մուստաֆա Դ մինչեւ ի Մահմուտ Բ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Մահմուտ Բ մինչեւ ի Մուստաֆա Գ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Մուստաֆա Գ մինչեւ ի Մահմուտ Գ։ Էջ ՄՀԸ։ Ի Մահմուտ Գ մինչեւ ի Սելիմ Գ։ Էջ ՄՀԸ։

Ա. Ի սկզբանէ մինչեւ ի Պերսիկ պատերազմունս։ Էջ ՄԺԸ։
Բ. Ի Պերսիկ պատերազմունս մինչեւ ի Պելոպոնէսեան պատերազմունս։ Էջ ՄԻԲ։
Գ. Ի Պելոպոնէսեան պատերազմունս մինչեւ ի Փիլիպպոս Մակեդոնացի։ Էջ ՄՀԲ։
Դ. Ի Փիլիպպոս Մակեդոնացի մինչեւ ի Հռոմայեցւոց տիրապետութիւն։ Էջ ՄՀԸ։
Ե. Ի Հռոմայեցւոց տիրապետութենէ մինչեւ ի Կոստանդին Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։
Զ. Ի Կոստանդին Մեծէ մինչեւ ի Յուստինիանոս Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։
Է. Ի Յուստինիանոս Մեծէ մինչեւ ի Կարոլոս Մեծ։ Էջ ՄՀԸ։
Ը. Ի Կարոլոս Մեծէ մինչեւ ի Կոստանդին Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։
Թ. Ի Կոստանդին Պաղիողոսէ մինչեւ ի Ալեքսիոս Կոմնենոս։ Էջ ՄՀԸ։
Ժ. Ի Ալեքսիոս Կոմնենոսէ մինչեւ ի Միքայէլ Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԱ. Ի Միքայէլ Պաղիողոսէ մինչեւ ի Կոստանդին Պաղիողոս։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԲ. Ի Կոստանդին Պաղիողոսէ մինչեւ ի Մահմետ Բ։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԳ. Ի Մահմետ Բ մինչեւ ի Սելիմ Ա։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԴ. Ի Սելիմ Ա մինչեւ ի Մահմուտ Ա։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԵ. Ի Մահմուտ Ա մինչեւ ի Մուստաֆա Դ։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԶ. Ի Մուստաֆա Դ մինչեւ ի Մահմուտ Բ։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԷ. Ի Մահմուտ Բ մինչեւ ի Մուստաֆա Գ։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԸ. Ի Մուստաֆա Գ մինչեւ ի Մահմուտ Գ։ Էջ ՄՀԸ։
ԺԹ. Ի Մահմուտ Գ մինչեւ ի Սելիմ Գ։ Էջ ՄՀԸ։

1216 Մարգարիտա Բ. դ. 7.
1217 Մարտիրէ. ճ. 6.
1224 Կիմմանա Լ. մ. 6. ուա
Դասաւ. Ի նիկիա ժողովի՝
1240 Մխիթար պատրիարք Բ. 3.
1241 Ա՛ղիքս պատրաստող. ջ.
1245 Մանուէլ վերծանիչ. ժեռ.
1256 Նազիանզոս. Ջ.
1261 Նիկին փորձառ Բ. ուս. կամ ջ.
1262 Նազարէթեան վերծանիչ. ջ.
1264 Ա՛ղիքս պատրաստող. ռ.
1265 Գալլիանոս Լ. դ. կամ ռ.
1268 Հռոմանոս Լ. Ջ.
1275 Յովհաննէս ոսկեբեր Ջ. 7
1282 Յովհաննէս վերծանիչ. 4.
1283 Իրէնարք Բ. Ջ. կամ ռա.
1289 Նիկիաւոս Լ. Ջ.
1293 Յովհաննէս ժԱ՛. Բ. ս
1304 Նիկիտաս վերծանիչ. Ջ.
1310 Ա՛ղիքս պատրաստող. Ջ.
1312 Նիկոլաս Լ. Ջ. 10.
1316 Ա՛ղիքս պատրաստող. ռ.
1317 Յովհաննէս ԺԱ՛. Ջ. ճ.
1329 Նիկոլաս Լ. կամ գնաւ
քառասնաւոր. ռ.
1321 Ա՛ղիքս պատրաստող. Ջ. 7.
1323 Նիկոլաս մ. կիմ ռիչ. կիմ Ջ. ռ
1333 Յովհաննէս ԺՀ. Ա՛. ծչ.
1347 Նիկոլաս ռ. Ջ. 7.
1350 Կոչնաւոս Լ. ժԶ. կամ Ջ.
1362 Փիլիպէ Հռոմանոս ժԶ. Ճ.
1375 Կոչնաւոս պիշակ. Ճ.
1376 Նիկոլաս պիշակ. ռա. ճ.
կամ ժԶ. ճ.
1377 Մանուիլ ռ. Ջ. 7.
1380 Նիկոլաս. Ջ.
1388 Նիկոլաս Ա՛. Ջ.
1396 Պալատաւոս Բ. Ջ. կամ Ջ.
1400 Նիկոլաս Լ. ժԶ.
1415 Նիկոլաս Բ. Ջ. 5.
1418 Յովհաննէս Լ. ԹԶ. կամ ԹԶ.
ռա վանականեան գաւառ.
Ջ. պատրիարք Հռոմանոս.
Ա՛ստուածածնի Ա՛ստուածածնի
մեծ վանականեան.
1440 Ա՛ստուածածնիս Բ. Ջ. 3.
1445 Գրիգոր Գ. ռ. 7.
1450 Նիկոլաս Բ. Ջ. 2.
1453 Գաւիթ ռամանոս Բ. ռ. պ. Ջ. ռ.
Ջ. ճ. ռա. կամ ռ. գրագիր գրաւ.
մեծ ռամանոս կամ ռամանոս.
գրեցաւ ռ. ռամանոս Ջ. ռ.
մեծ ռամանոս.
1459 Նիկոլաս Բ. 4.
1460 Ջաքարիա. ռ.
1461 Յովհաննէս Լ. 3.
1461 Մարկոս Լ. 7.
1462 Միքայէլ. 7.
1463 Նիկոլաս Լ.
1470 Մարկոս Բ. 9.
1471 Միքայէլ վերծանիչ. Ջ.
1474 Իսահակ Լ. ռա. 5.
1476 Մարգարէ Լ. Ջ.
1482 Նիկոլաս Բ. Ջ.
1490 Գրիգոր գրիչ. ռ.
1493 Միքայէլ Գ. Ջ.
1499 Նիկոլաս վերծանիչ. ռ.
1500 Յովհաննէս. Ջ.
1507 Պատրիարք Լ. ռ.
1508 Յովհաննէս վերծանիչ. ռ.
1509 Պատրիարք վերծանիչ. Ջ.
1513 Գրիգոր Լ. Ջ.
1520 Նիկոլաս Լ. ռա.
1521 Ջաքարիա վերծանիչ. Ջ.
1533 Նիկոլաս վերծանիչ. ԺԶ.
1545 Գրիգոր Բ. ԹԶ.
1554 Յովհաննէս Լ. Ջ.
1564 Միքայէլ պատրիարք Գ. Ջ. 6.
1572 Նիկոլաս Բ. Ջ.
1578 Միքայէլ պատրիարք պիշակ. Ջ.
1586 Նիկոլաս պիշակ. ռ. 6.
1583 Պատրիարք Լ. Ջ.
1585 Գրիգոր Բ. Ջ.
1587 Նիկոլաս Լ. Ջ.
1594 Նիկոլաս Բ. ռ.
1594 Գաւրիէլ Գ. ռ. ԺԶ.
1594 Գրիգոր Բ. 7.
1595 Յովհաննէս Լ. ռա.
1596 Միքայէլ կամ վերծանիչ. ռ.
1600 Գրիգոր Բ. ռա.
1602 Միքայէլ ռամանոս. Ա՛ստուածածնի
գաւառ. ռ. 12.
1604 Գաւրիէլ Գ. ռ. 12.
1657 Պատրիարք Գ. Ջ.
1660 Գրիգոր Բ. Ջ.
1665 Պատրիարք պիշակ. ռ. 8.
1668 Գրիգոր. Ջ.
1669 Միքայէլ Գ. ռ. 4.
1671 Պատրիարք Գ. Ջ.
1672 Գրիգոր Գ. 8.
1673 Նիկոլաս Լ. կամ գնաւ
քառասնաւոր. Ջ.
1675 Պատրիարք Գ. Ջ.
1676 Գրիգոր Գ. պիշակ. Ջ.
1679 Նիկոլաս ռամանոս Գ. ռ. 12.
1678 Յովհաննէս. Ջ.
1682 Գրիգոր Գ. պիշակ. Ջ.
1684 Պատրիարք Գ. ռ.
1685 Յովհաննէս վերծանիչ. ռ.
1686 Գրիգոր Գ. ռամանոս
Ա՛ստուածածնի. Ջ.
1686 Յովհաննէս Գ. ռամանոս. Ջ. 3.
1689 Պատրիարք Գ. 8.
1690 Գրիգոր Գ. Ջ.
1691 Պատրիարք պիշակ. Ջ. 2.
1693 Գրիգոր Գ. Ջ.
Ա՛ստուածածնի Ա՛ստուածածնի
Ա՛ստուածածնի. Ջ.
1694 Նիկոլաս Գ. ռ.
1701 Պատրիարք Գ. Ջ. 2.
1707 Նիկոլաս ռամանոս Գ. Ջ. 6.
1709 Գրիգոր Գ. ռա. 4.
1711 Պիշակ Գ. ռա. ռ.
1712 Պատրիարք պիշակ. 4.
1713 Պատրիարք Գ. Ջ.
1715 Նիկոլաս Գ. մ.
1716 Պատրիարք Գ. Ջ.
1732 Նիկոլաս պիշակ. Ջ.
1733 Գրիգոր Գ. ռա.
1734 Պատրիարք Գ. Ջ. 7.
1740 Պատրիարք պիշակ. Ջ. 8.
1743 Գրիգոր պիշակ. ռ.
1744 Պատրիարք Գ. ռամանոս
Ա՛ստուածածնի. Ջ. 6.
1748 Գրիգոր Գ. Ջ. 8.
1751 Պատրիարք պիշակ. ռամանոս
ռա. ռ.
1752 Նիկոլաս վերծանիչ. Ջ. 4.
1756 Պատրիարք Գ. 6.
1756 Գրիգոր Գ. Ջ. 8.
1761 Յովհաննէս Գ. Ջ. 21.
1768 Գրիգոր Գ. 6.
1768 Պատրիարք Գ. ռ.
1769 Գրիգոր Գ. Ջ. 7.
1773 Պատրիարք պիշակ. ռ. 3.
1775 Գրիգոր Գ. ռ. ռա Ջ.
Ա՛ստուածածնի պատրիարք
1780 Գաւրիէլ Գ. Ջ. 2.
Ջ. ճ. ռա. կամ ռ. գրագիր գրաւ.
մեծ ռամանոս կամ ռամանոս.
գրեցաւ ռ. ռամանոս Ջ. ռ.
մեծ ռամանոս.
1785 - Ի յունուարի 29.
Պատրիարքական նիստ գրեցաւ
Ջ. ռ.

ՀԱՅԱԳԻՐ ՀԱՐՑԱՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՀԱՅՔ, ՀԱՅԵՐ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔ, ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍՆՈՒՆՔՍ

841 Գիրքն Ա. յաւետարա յիսուսեանն ի յաւետարանս չորեսին ... ի մէնակ մատենագրութեան ... ի մի ժողովեալ ... ի մի ... ի մի ... ի մի

ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐՔ ՀԱՅԵՐԵՆ

Ա

Ա, առաջին տառ հայոց այբենարանի։ Ա ձայնաւոր է։ Ա ի սկզբան բառի կամ վանկի։

Ա, ածական ցուցական, որ ի հոլովի ունի զանազան ձեւս։ Ա ինձ, ա քեզ, ա նմա, ա մեզ, ա ձեզ, ա նոցա

Ա՛ղամանդ ։
Ա՛ղամանդեայ ։
Ա՛ղամանդիկ ։
Ա՛ղամանդնի ։
Ա՛ղամանդնոց ։
Ա՛ղամանդնոցաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնիկնիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկ ։
Ա՛ղամանդնոցիկաձեւ ։
Ա՛ղամանդնոցիկեայ ։
Ա՛ղամանդնոցիկիկ ։
Ա՛ղամանդնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցնոցն

الجوهرية الفاخرة، والمعادن النفيسة، والأحجار الكريمة، والأشجار الباسقة، والثمار اليانعة، والأزهار الفواحة، والرياض الناضرة، والحدائق الزاهرة، والبساتين الغناء، والأنهار الجارية، والعيون النابعة، والبحار الزاخرة، والأمطار الغزيرة، والسحب الماطرة، والرياح الذارية، والأعاصير المدمرة، والزلازل المخربة، والبراكين المحرقة، والصواعق المهلكة، والكواكب الثاقبة، والشهب الراجمة، والنيازك الراصدة، والمذنبات الطالعة، والأفلاك الدائرة، والنجوم السائرة، والشموس المضيئة، والأقمار المنيرة، والليل والنهار، والظلمة والنور، والحر والبرد، والصيف والشتاء، والربيع والخريف، والسهل والجبل، والبر والبحر، والقفر والعمران، والوحوش والطيور، والهوام والحشرات، والدواب والأنعام، والإنس والجان، والملائكة والشياطين، والسماوات والأرضين، وما بينهما وما تحتهما وما فوقهما، وما ظهر وما بطن، وما علم وما لم يعلم، وما كان وما يكون، وما هو كائن وما سيكون، وما لا يزال وما لا يبيد، وما لا يحول وما لا يتغير، وما لا يفنى وما لا يتبدل، وما لا يعرف وما لا يوصف، وما لا يدرك وما لا يحد، وما لا يحصى وما لا يعد، وما لا يقدر وما لا يقاس، وما لا يشبه وما لا يماثل، وما لا يضاد وما لا يناقض، وما لا يعارض وما لا يمانع، وما لا يغالب وما لا يقهر، وما لا يستعصي وما لا يمتنع، وما لا يعجز وما لا يفوت، وما لا يسبق وما لا يلحق، وما لا يدرك وما لا يطلب، وما لا يخاف وما لا يرجى، وما لا يستشار وما لا يستعان به، وما لا يستغاث وما لا يستجار به، وما لا يستنصر وما لا يستظهر به، وما لا يستند وما لا يعتمد عليه، وما لا يتوكل وما لا يفوض إليه، وما لا يلتجأ وما لا يعتصم به، وما لا يستكفى وما لا يستعاذ به، وما لا يستجار وما لا يستغاث

ԻՆ ԲԱՐՁՐԱԳՐՔ

Պարսից։

ԱՀՅ Ահ ասա Ա Ա

٦٣٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع . ع .
٦٣٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس . ع .
٦٣٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس . ع .
٦٣٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع . ع .
٦٣٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن . ع .
٦٣٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع . ع .
٦٤٠ الشوكة الوسطى للحوض العاشر . ع .
٦٤١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي عشر . ع .
٦٤٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني عشر . ع .
٦٤٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث عشر . ع .
٦٤٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع عشر . ع .
٦٤٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس عشر . ع .
٦٤٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس عشر . ع .
٦٤٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع عشر . ع .
٦٤٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن عشر . ع .
٦٤٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع عشر . ع .
٦٥٠ الشوكة الوسطى للحوض العشرين . ع .
٦٥١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والعشرين . ع .
٦٥٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والعشرين . ع .
٦٥٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والعشرين . ع .
٦٥٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والعشرين . ع .
٦٥٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والعشرين . ع .
٦٥٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والعشرين . ع .
٦٥٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والعشرين . ع .
٦٥٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والعشرين . ع .
٦٥٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والعشرين . ع .
٦٦٠ الشوكة الوسطى للحوض الثلاثين . ع .
٦٦١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والثلاثين . ع .
٦٦٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والثلاثين . ع .
٦٦٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والثلاثين . ع .
٦٦٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والثلاثين . ع .
٦٦٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والثلاثين . ع .
٦٦٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والثلاثين . ع .
٦٦٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والثلاثين . ع .
٦٦٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والثلاثين . ع .
٦٦٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والثلاثين . ع .
٦٧٠ الشوكة الوسطى للحوض الأربعين . ع .
٦٧١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والأربعين . ع .
٦٧٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والأربعين . ع .
٦٧٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والأربعين . ع .
٦٧٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والأربعين . ع .
٦٧٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والأربعين . ع .
٦٧٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والأربعين . ع .
٦٧٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والأربعين . ع .
٦٧٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والأربعين . ع .
٦٧٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والأربعين . ع .
٦٨٠ الشوكة الوسطى للحوض الخمسين . ع .
٦٨١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والخمسين . ع .
٦٨٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والخمسين . ع .
٦٨٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والخمسين . ع .
٦٨٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والخمسين . ع .
٦٨٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والخمسين . ع .
٦٨٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والخمسين . ع .
٦٨٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والخمسين . ع .
٦٨٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والخمسين . ع .
٦٨٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والخمسين . ع .
٦٩٠ الشوكة الوسطى للحوض الستين . ع .
٦٩١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والستين . ع .
٦٩٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والستين . ع .
٦٩٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والستين . ع .
٦٩٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والستين . ع .
٦٩٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والستين . ع .
٦٩٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والستين . ع .
٦٩٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والستين . ع .
٦٩٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والستين . ع .
٦٩٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والستين . ع .
٧٠٠ الشوكة الوسطى للحوض السبعين . ع .
٧٠١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والسبعين . ع .
٧٠٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والسبعين . ع .
٧٠٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والسبعين . ع .
٧٠٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والسبعين . ع .
٧٠٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والسبعين . ع .
٧٠٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والسبعين . ع .
٧٠٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والسبعين . ع .
٧٠٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والسبعين . ع .
٧٠٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والسبعين . ع .
٧١٠ الشوكة الوسطى للحوض الثمانين . ع .
٧١١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والثمانين . ع .
٧١٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والثمانين . ع .
٧١٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والثمانين . ع .
٧١٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والثمانين . ع .
٧١٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والثمانين . ع .
٧١٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والثمانين . ع .
٧١٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والثمانين . ع .
٧١٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والثمانين . ع .
٧١٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والثمانين . ع .
٧٢٠ الشوكة الوسطى للحوض التسعين . ع .
٧٢١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والتسعين . ع .
٧٢٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والتسعين . ع .
٧٢٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والتسعين . ع .
٧٢٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والتسعين . ع .
٧٢٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والتسعين . ع .
٧٢٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والتسعين . ع .
٧٢٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والتسعين . ع .
٧٢٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والتسعين . ع .
٧٢٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والتسعين . ع .
٧٣٠ الشوكة الوسطى للحوض المئة . ع .

الشوكة الوسطى

(الشوكة الوسطى في جميع الحوض)

٧٣١ الشوكة الوسطى للحوض الأول . ع .
٧٣٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني . ع .
٧٣٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث . ع .
٧٣٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع . ع .
٧٣٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس . ع .
٧٣٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس . ع .
٧٣٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع . ع .
٧٣٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن . ع .
٧٣٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع . ع .
٧٤٠ الشوكة الوسطى للحوض العاشر . ع .
٧٤١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي عشر . ع .
٧٤٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني عشر . ع .
٧٤٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث عشر . ع .
٧٤٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع عشر . ع .
٧٤٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس عشر . ع .
٧٤٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس عشر . ع .
٧٤٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع عشر . ع .
٧٤٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن عشر . ع .
٧٤٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع عشر . ع .
٧٥٠ الشوكة الوسطى للحوض العشرين . ع .
٧٥١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والعشرين . ع .
٧٥٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والعشرين . ع .
٧٥٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والعشرين . ع .
٧٥٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والعشرين . ع .
٧٥٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والعشرين . ع .
٧٥٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والعشرين . ع .
٧٥٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والعشرين . ع .
٧٥٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والعشرين . ع .
٧٥٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والعشرين . ع .
٧٦٠ الشوكة الوسطى للحوض الثلاثين . ع .
٧٦١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والثلاثين . ع .
٧٦٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والثلاثين . ع .
٧٦٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والثلاثين . ع .
٧٦٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والثلاثين . ع .
٧٦٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والثلاثين . ع .
٧٦٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والثلاثين . ع .
٧٦٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والثلاثين . ع .
٧٦٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والثلاثين . ع .
٧٦٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والثلاثين . ع .
٧٧٠ الشوكة الوسطى للحوض الأربعين . ع .
٧٧١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والأربعين . ع .
٧٧٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والأربعين . ع .
٧٧٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والأربعين . ع .
٧٧٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والأربعين . ع .
٧٧٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والأربعين . ع .
٧٧٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والأربعين . ع .
٧٧٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والأربعين . ع .
٧٧٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والأربعين . ع .
٧٧٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والأربعين . ع .
٧٨٠ الشوكة الوسطى للحوض الخمسين . ع .
٧٨١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والخمسين . ع .
٧٨٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والخمسين . ع .
٧٨٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والخمسين . ع .
٧٨٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والخمسين . ع .
٧٨٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والخمسين . ع .
٧٨٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والخمسين . ع .
٧٨٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والخمسين . ع .
٧٨٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والخمسين . ع .
٧٨٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والخمسين . ع .
٧٩٠ الشوكة الوسطى للحوض الستين . ع .
٧٩١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والستين . ع .
٧٩٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والستين . ع .
٧٩٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والستين . ع .
٧٩٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والستين . ع .
٧٩٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والستين . ع .
٧٩٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والستين . ع .
٧٩٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والستين . ع .
٧٩٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والستين . ع .
٧٩٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والستين . ع .
٨٠٠ الشوكة الوسطى للحوض السبعين . ع .
٨٠١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والسبعين . ع .
٨٠٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والسبعين . ع .
٨٠٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والسبعين . ع .
٨٠٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والسبعين . ع .
٨٠٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والسبعين . ع .
٨٠٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والسبعين . ع .
٨٠٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والسبعين . ع .
٨٠٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والسبعين . ع .
٨٠٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والسبعين . ع .
٨١٠ الشوكة الوسطى للحوض الثمانين . ع .
٨١١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والثمانين . ع .
٨١٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والثمانين . ع .
٨١٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والثمانين . ع .
٨١٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والثمانين . ع .
٨١٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والثمانين . ع .
٨١٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والثمانين . ع .
٨١٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والثمانين . ع .
٨١٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والثمانين . ع .
٨١٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والثمانين . ع .
٨٢٠ الشوكة الوسطى للحوض التسعين . ع .
٨٢١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والتسعين . ع .
٨٢٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والتسعين . ع .
٨٢٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والتسعين . ع .
٨٢٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والتسعين . ع .
٨٢٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والتسعين . ع .
٨٢٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والتسعين . ع .
٨٢٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والتسعين . ع .
٨٢٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والتسعين . ع .
٨٢٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والتسعين . ع .
٨٣٠ الشوكة الوسطى للحوض المئة . ع .

الشوكة الوسطى

(الشوكة الوسطى في جميع الحوض)

٨٣١ الشوكة الوسطى للحوض الأول . ع .
٨٣٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني . ع .
٨٣٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث . ع .
٨٣٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع . ع .
٨٣٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس . ع .
٨٣٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس . ع .
٨٣٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع . ع .
٨٣٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن . ع .
٨٣٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع . ع .
٨٤٠ الشوكة الوسطى للحوض العاشر . ع .
٨٤١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي عشر . ع .
٨٤٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني عشر . ع .
٨٤٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث عشر . ع .
٨٤٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع عشر . ع .
٨٤٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس عشر . ع .
٨٤٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس عشر . ع .
٨٤٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع عشر . ع .
٨٤٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن عشر . ع .
٨٤٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع عشر . ع .
٨٥٠ الشوكة الوسطى للحوض العشرين . ع .
٨٥١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والعشرين . ع .
٨٥٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والعشرين . ع .
٨٥٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والعشرين . ع .
٨٥٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والعشرين . ع .
٨٥٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والعشرين . ع .
٨٥٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والعشرين . ع .
٨٥٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والعشرين . ع .
٨٥٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والعشرين . ع .
٨٥٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والعشرين . ع .
٨٦٠ الشوكة الوسطى للحوض الثلاثين . ع .
٨٦١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والثلاثين . ع .
٨٦٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والثلاثين . ع .
٨٦٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والثلاثين . ع .
٨٦٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والثلاثين . ع .
٨٦٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والثلاثين . ع .
٨٦٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والثلاثين . ع .
٨٦٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والثلاثين . ع .
٨٦٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والثلاثين . ع .
٨٦٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والثلاثين . ع .
٨٧٠ الشوكة الوسطى للحوض الأربعين . ع .
٨٧١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والأربعين . ع .
٨٧٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والأربعين . ع .
٨٧٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والأربعين . ع .
٨٧٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والأربعين . ع .
٨٧٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والأربعين . ع .
٨٧٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والأربعين . ع .
٨٧٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والأربعين . ع .
٨٧٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والأربعين . ع .
٨٧٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والأربعين . ع .
٨٨٠ الشوكة الوسطى للحوض الخمسين . ع .
٨٨١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والخمسين . ع .
٨٨٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والخمسين . ع .
٨٨٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والخمسين . ع .
٨٨٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والخمسين . ع .
٨٨٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والخمسين . ع .
٨٨٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والخمسين . ع .
٨٨٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والخمسين . ع .
٨٨٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والخمسين . ع .
٨٨٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والخمسين . ع .
٨٩٠ الشوكة الوسطى للحوض الستين . ع .
٨٩١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والستين . ع .
٨٩٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والستين . ع .
٨٩٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والستين . ع .
٨٩٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والستين . ع .
٨٩٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والستين . ع .
٨٩٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والستين . ع .
٨٩٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والستين . ع .
٨٩٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والستين . ع .
٨٩٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والستين . ع .
٩٠٠ الشوكة الوسطى للحوض السبعين . ع .
٩٠١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والسبعين . ع .
٩٠٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والسبعين . ع .
٩٠٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والسبعين . ع .
٩٠٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والسبعين . ع .
٩٠٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والسبعين . ع .
٩٠٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والسبعين . ع .
٩٠٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والسبعين . ع .
٩٠٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والسبعين . ع .
٩٠٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والسبعين . ع .
٩١٠ الشوكة الوسطى للحوض الثمانين . ع .
٩١١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والثمانين . ع .
٩١٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والثمانين . ع .
٩١٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والثمانين . ع .
٩١٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والثمانين . ع .
٩١٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والثمانين . ع .
٩١٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والثمانين . ع .
٩١٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والثمانين . ع .
٩١٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والثمانين . ع .
٩١٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والثمانين . ع .
٩٢٠ الشوكة الوسطى للحوض التسعين . ع .
٩٢١ الشوكة الوسطى للحوض الحادي والتسعين . ع .
٩٢٢ الشوكة الوسطى للحوض الثاني والتسعين . ع .
٩٢٣ الشوكة الوسطى للحوض الثالث والتسعين . ع .
٩٢٤ الشوكة الوسطى للحوض الرابع والتسعين . ع .
٩٢٥ الشوكة الوسطى للحوض الخامس والتسعين . ع .
٩٢٦ الشوكة الوسطى للحوض السادس والتسعين . ع .
٩٢٧ الشوكة الوسطى للحوض السابع والتسعين . ع .
٩٢٨ الشوكة الوسطى للحوض الثامن والتسعين . ع .
٩٢٩ الشوكة الوسطى للحوض التاسع والتسعين . ع .
٩٣٠ الشوكة الوسطى للحوض المئة . ع .

գինչ հայտաւանդաւ ։ արդի խոտաւարան
աւար ։ ֆրէ ։

1602 Շահ աբբաս Ա՝ ։ որ և խոսրովդ-շահան
շահաբաստաւ Ա՝ ։ ժէ ։

1642 Շահաբաս Բ ։ միւոյդ ։ արդի շահ սեֆիներ
Ա՝ ։ ֆէ ։ ղ ։

1666 Շահաբէ ֆին Ա՝ ։ որ և հոգի սեր էջմնոյ շահ
։ արդի շահաբաստաւ Ա՝ ։ ֆէ ։ ե ։

1694 Շահ հիւսէյնին ։ արդի շահ-ի-ֆիւսէյ Բ ։ ֆին ։

1722 Աֆղանաց սիւրմլիլեցիներ կամ սիւրմլիներ ։
աւազակ յաղագանիկ գանազանագոյզ առաջ
գլխաւորեալ ընդդէմ պետիչէ շահ-ի-սէյ-
ֆուդդ ։ և ինքն ինքնակոչեաց ի մէջ արաբ-
սոդ ։ ֆէ ։ ե ։

1734 Շահ ալամաֆի ։ կամ հզկիի խան ։ արդի
աւազակապետ հզկիի ցեղին մահմետա-
նաց և հզկիացոց միաբնակից ։ ասպան-
զամեան ։ ընտիր յատկական ։ ֆէ ։ ե ։
տես ասպան և պիսի-ակին շահ ։

1742 Շահ ճահանգիր Բ ։ արդի հնդկական ։ ան-
կատարեալ փառասիրաբար հրճուեալ ան-
միտաբար ։ և սպանեալ ընտանեաբար ։ ճա-
վատասիրաբար առաւ և անդր հնդկա-
ստանի գնացեալ ։ և վաճառաց զգաստ աշ-
խատեալ ի մեծն գործատարին խոջայ սար-
գսի ։ զոր ամենայն գործոց իւրոց ամենա-
յնիմն ։ և ինքն նմանեալ ։ և ի ներքոյ
ձեռամբ նորա ամենայն գործս կատարեալ ։
և զգործ գանձատարին ամենայնի ։

1733 Շահնաւազ Ա՝ ։ կամ միրզի ազատ ։ մա-
նակ, արդի շահրիարհոյզլոյ Ա՝ ։ նստաւ-
ցաւոյ լսեցեալ ։ ի հաւատոյ ընդ խանին ։
աստ ։ ֆէ ։ և առաջ սպանեալ ։ և յետոյ
ժամ ցեղ ազգի սրիկանաց ։

1746 Ալասար չայի ։ քաղմակ ։ որ և գոգոլ խան,
նամատակ յաղթեալ սպասէին ազան ։
ժէ ։ և առաջ սպանեալ ։ ֆրէսդին ։

1747 Շահնազար ։ հնդոս նամատակալն ։ ի մնալոյն
ֆէ ։ և ։ ի հնդն սակ նամատ նոյն ։

1747 Նասրալի ։ գաղղիական նամատակալն յաստա-
նանդան գնաց ։ ան ։

1748 Խոյրաձիր շահ ։ իւսէ միրզի խոյրաձիրի
նոյնպէս սասպանեալ ։ ֆէ ։

1751 Շահ խանինդիզ սահմ ։ սահման ֆին ։

1752 Շահնազար միւհամմեդ զաքարեալ ։ ֆէ ։
Ա՝ ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
Ա՝ ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։

1779 Քիրիմ խան գնդ սահմ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։

1779 Ալիպի խան ։ գաղղիական ֆրանսին ։ սահման
ֆին ։

1784 Ալիհիսաղ խան ։ արդի գեղիմ հոս-
ֆին ։ սահման ֆին ։

1781 Գասաղ խան ։ միւս հոյլոյ գեղիմ խանին ։
սահման ֆին ։

1798 Ալի մուրատ խան ։ իշխան գասմէլ ժա-
մանակ ։ հասաւ յասպահան ֆին
ֆին ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
վասն զի հայոցն ։ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։

Ի տեղիս ընդհանրական ։ և այլոց ։

1406 Ընտրուած արդի ընդհանրական կա-
ծուածոյ հոգի ի հոգոյ ի հոգոյ ան-
ասեր ֆին ։ ֆէ ։

Ի սիրելոյ ոչ-ի ասող գրուածով գրող ին-
ասէր ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի հոգոյ ի հոգոյ ան-
ասեր ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
գրուածոյ ։ գիրեալ ի ընդհանուր գիրեալ ։
ասող և ընդհանուր գիրեալ ։ ասող և
ասող ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ի ասող ներքոյ ասողական ։ ֆէ ։ ե ։

1441 Ի շրջան բոլոր արդի ընդհանրական ։ ընդհանրական
գիր ֆին ։ ֆէ ։ ե ։

1448 Ընդհանրական ։ ֆէ ։ ե ։

1455 Ընդհանրական արդի ուղղ ֆին ։ ֆէ ։

1485 Ընդհանրական արդի ։ ֆէ ։

1490 Ընդհանրական արդի ընդհանրական ։ ֆէ ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։

1500 Ընդհանրական ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։
ընդհանրական ֆին ։ ֆէ ։ ե ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։

1525 Շահ ընդհանրական ։ արդի շահ ընդհանրական
Ա՝ ։ ի սակ ֆին ։ ֆէ ։ ե ։

1535 Շահ ընդհանրական Բ՝ ։ արդի շահ ընդհանրական
Ա՝ ։ ֆէ ։ ե ։

1557 Ընդհանրական կամ ընդհանրական ։ ընդհանրական
ընդհանրական ։ ընդհանրական շահ ընդհանրական Բ՝ ։ ֆէ ։

1585 Ընդհանրական ։ ֆէ ։ ե ։ կամ ֆէ ։

1585 Ընդհանրական Գ՝ ։ ֆէ ։ ե ։ կամ ֆէ ։

1596 Շահնաւազ կամ ընդհանրական Ա՝ ։ ֆէ ։ ե ։

٢ ا ٣ ٢ ٢ ٤ ٣ ٢ ٥ ٢ ٢ ٢

فهرس الأعلام والأماكن والموضوعات

آدم، أبو البشر، ١ – ٣، ١٤، ٢٠٠
آذر، شهر، ٤٥، ٩٠
آذربيجان، ١٢٠ – ١٢٢، ٣٤٠
آرام، ملك، ٢٢٠
آزر، والد إبراهيم، ٢٠٠ – ٢٠١
آسية، امرأة فرعون، ٢٤٠ – ٢٤١
آمين، ٣٠٠
أبان، شهر، ٤٥، ٩٠
أبرويز، ملك، ٢٦٠ – ٢٦٢
أبو بكر، ٣٠٠ – ٣٠١
أبو جهل، ٣٠٠
أبو سفيان، ٣٠٠
أبو طالب، ٣٠٠
أبو لهب، ٣٠٠
أحمد، النبي، ٣٠٠ – ٣٠٢
أرمينية، ١٢٠ – ١٢٢
أزدشير، ملك، ٢٦٠
أسبوع، ٤٠ – ٤١
أسد، ٣٠٠
أسماء الله الحسنى، ٣٠٠ – ٣٠٢
أصبهان، ١٢٠
أفريدون، ملك، ٢٦٠
أكتوبر، ٩٠
أمشير، شهر، ٤٥، ٩٠
أنوشروان، ملك، ٢٦٠ – ٢٦٢
أهرمن، ٢٠٠
أيار، شهر، ٤٥، ٩٠
أيلول، شهر، ٤٥، ٩٠
أيوب، النبي، ٢٠٠
إبراهيم، النبي، ٢٠٠ – ٢٠١
إبليس، ٢٠٠
إدريس، النبي، ٢٠٠
إسحاق، النبي، ٢٠٠
إسرافيل، ٢٠٠
إسماعيل، النبي، ٢٠٠
إلياس، النبي، ٢٠٠
إليسع، النبي، ٢٠٠
إيران، ١٢٠ – ١٢٢
إيلياء، ١٢٠
آب، شهر، ٤٥، ٩٠
آدار، شهر، ٤٥، ٩٠
آذار، شهر، ٤٥، ٩٠
آذر، شهر، ٤٥، ٩٠
آزر، والد إبراهيم، ٢٠٠ – ٢٠١
آسية، امرأة فرعون، ٢٤٠ – ٢٤١
آمين، ٣٠٠
أبان، شهر، ٤٥، ٩٠
أبرويز، ملك، ٢٦٠ – ٢٦٢
أبو بكر، ٣٠٠ – ٣٠١
أبو جهل، ٣٠٠
أبو سفيان، ٣٠٠
أبو طالب، ٣٠٠
أبو لهب، ٣٠٠
أحمد، النبي، ٣٠٠ – ٣٠٢
أرمينية، ١٢٠ – ١٢٢
أزدشير، ملك، ٢٦٠
أسبوع، ٤٠ – ٤١
أسد، ٣٠٠
أسماء الله الحسنى، ٣٠٠ – ٣٠٢
أصبهان، ١٢٠
أفريدون، ملك، ٢٦٠
أكتوبر، ٩٠
أمشير، شهر، ٤٥، ٩٠
أنوشروان، ملك، ٢٦٠ – ٢٦٢
أهرمن، ٢٠٠
أيار، شهر، ٤٥، ٩٠
أيلول، شهر، ٤٥، ٩٠
أيوب، النبي، ٢٠٠
إبراهيم، النبي، ٢٠٠ – ٢٠١
إبليس، ٢٠٠
إدريس، النبي، ٢٠٠
إسحاق، النبي، ٢٠٠
إسرافيل، ٢٠٠
إسماعيل، النبي، ٢٠٠
إلياس، النبي، ٢٠٠
إليسع، النبي، ٢٠٠
إيران، ١٢٠ – ١٢٢
إيلياء، ١٢٠

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Գ

Գ. Ա. Ա. Ա

458 Աշխատութ Բ. փոքր. արդի ազգագրական ... ։
459 Մ՝ արիւնոտ ինքնակալ կամ լուրերի ... ։
460 Հանդ կամ լրատու Ա. ազգագ. յօդ. ... ։ 6 ։
474 Լրատու Բ. ինքնուն ... ։ 10 ։
474 Ընկերութիւն ի հայոց լրատուի Բ. ընդ. ... ։
475 Բառարան դարձիկ հոմանիշական ... ։
491 Նամատուռ Ա. գիրկը կոչնչեալ՝ տա. ... ։
518 Հանուածոյ Ա. մեծ. ի բրածոյից ... ։ 1 ։
527 Հնաբանութիւնս Ա. մեծ. և բ. բրիւեցի ... ։
565 Հոգատարութիւն Բ. ի ազգասիրական՝ ի տան կամ ազգասիրական ... ։
570 Տիրութիւն Բ. հոգատարութիւն. ի բրածոյ. ի՝ արդի դիպ. յոգատարութիւն Բ. ... ։ 10 ։
582 Ո՞րպիսի հոգիական, որ և մեռելոց ... ։ 4 ։
662 Փոխոտ ի բրածոյից ... ։
810 Հնդրանիք արդի հերակլիտեան ի ... ։ 6 ։
640 Պատանդին հերակլիտ՝ արդի հերակլիտ ։
641 Հնդրանիք հոգիացը հոգատ՝ հնդր՝ ։ 7 ։
642 Պատանդ արդի հերակլիտեան ... ։
657 Մ՝ ժամ պնդանի հոգ ։ 6 ։
668 Պատանդ ին պատգամատու՝ արդի հոգատանդեալ ի հնաբան հերակլիտ ։ ժ ։
685 Հոգատարութիւն Բ. փոքր. ընդհատ կոչնչեալ արդի պատգամատուն ։ ժ ։
695 Վերադիտու նուաճողի ։ ի ։
698 Տնեցիք Ա. արամեորտ ։ ի ։
705 Հոգատարութիւն Բ. վերատես ։ ի ։
711 Փիլիպպոսիկոս բարդուած՝ պիպամանդեղ-ք
715 Նամատուռ Բ. պատգամատու ։ ի ։ ։
719 Ծիտգոս Գ. պատասխանող ։ ի ։ 7 ։
746 Հնդր Գ. հոգատարեալ պատանդ բարդուած մանուկ՝ մանկան հնդր ։ ի ։ ։
761 Պատանդին հոգատանդիտ՝ որ և. հոգատարեալ նոյն, արդի հնդրի Գ. ընդ ամ. ։ ի ։
762 Հնդրատարեալ հոգ՝ փիլիսոփայական հոգատ՝ ։
771 Հնդր Գ. արդի հոգատարեալ ։ ի ։ 3 ։
780 Պատանդին արդի հնդրի Գ. և. հոգատանդ գրչագ՝ մայր պատանդին ։ ի ։
792 Պատանդին առանձինն ։ ի ։ 10 ։
792 Հոգատանդ առանձինն ։ ի ։ ։
80. Ընկերութիւն Ա. ի՝ ընկերութ. անձն. հնդացի ։ ընդ ամ՝ ։ ի ։ 11 ։
803 Վերադիտու հոգ ։ ամոռ ։
807 Հնդրատարեալ հոգ ։ ամոռ ։
817 Հոգատարութիւն արդի ընկերութ. ։ 6 ։
811 Մ՝ հոգատանդ Ա. հին բարդուած՝ ռամիկ պատ՝ ամոռ ։ ի ։ 6 ։
863 Հնդրան ի ։ արդիական՝ հոգ ։ ի ։
867 Հոգատանդին անուն՝ արդի նշ փոխանակ ։ ։ ։

فهرس الأعلام والأماكن

أبو الحسن علي بن محمد بن عبد الله بن أحمد بن مروان الكاتب المعروف بابن القصّار البغدادي ثم المصري، صاحب التصانيف في الفقه والأصول والجدل، توفي سنة ٣٩٧هـ بمصر ودفن بالقرافة الصغرى ... ٣٩٧

Ց Ա Ն Կ

*Յիշեցանց մարգիկս, և քաղաքացդ, և տյլոց կարևոր իրաց՝ որք յիշատակին
ի պատմուճն հոյակ, շտեմարանէ ՚ի հնութիւն ազգաւքենից։*

Ա՚ամ Հայկեան ՚ի Բաբելացիս · ա՚ · բ՚ · Ա՚ամ. դասաւորեն աքերբեան հաշուոյն պատմագ։ Յոկ հասեալ ըստ անցեալոն դասակարգս մինչև ՚ի ծնունդ Քրիստոսի ՚ի Բեթղեհեմ · ՚ի ՃՂԲ՚ ամ ՚ի ՃՂԲ՚ ամ ՚ի ՃՂԲ՚ ամ

Ասորեստանի պատմություն, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական դարաշրջան, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական կարգեր, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական մրցություններ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական տոներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական տուրնիրներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քաղաքներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական կարգեր, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական տոներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական տուրնիրներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քաղաքներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական կարգեր, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական տոներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական տուրնիրներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քաղաքներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական կարգեր, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական տոներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական տուրնիրներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական քաղաքներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական կարգեր, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական տոներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական տուրնիրներ, ընդհ. ակն. 43։
Ասպետական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական քրիստոնեական քաղաքներ, ընդհ. ակն. 43։

Ակնկռանդը որպէս անհատականութիւն, ի. 219։
Ակնկռանդը որպէս վկայի արշակունեաց դէմ, 253։
Ակնկռանդը՝ քաղաք, ի. 138։
Ակնկռանդեան տոհմին կազմը, ի. 364։
Ակռնեանցական ծառ՝ ուրն է ցնծալի ծառ, ի. 305։
Ակռնեանցական կռիւն և վանքը՝ ի ծոմիք վանից, ի. 355։
Ակռնեանցական հիմնադրութիւնք ուիքորի, ի. 36։37։
լուսաբ՝ ի վէր ուրեք՝ 395։455 = 487։
Ակռիճեանց գործարանք, ի. 374։376։
Ակռոցիս կամ ակռաւիս պատասխանի մեծ՝ ի առաջ բուրգիսեան, ի. 260։ Ասս հրդեհին առաջաւ ջրհոսի ընդարձակագոյնս, և առաւելագի մեծութ՝ ի ծոմիք վանից։
Ակռուան գիւղ՝ ի մանանագրի, ի. 889։
Ակռնան գաւառիկ առաջնորդաց, ի. 958։ 959։
Ակռնիկ, ած՝ ի ձեռն Յովան հայոց, աբեղ մեռան պարտ Տէր է, ի սիրեալ եւ հայոց, ի. 208։եմ։
Ակռոյն գաւառաւ փոյթ՝ ի առաքելոցեանցէ. 962։
Ակռոյս գիւղ՝ ի ծաղիկոսութիւնս, ի. 464։
Ակռոյս քեռուն՝ ի ծաղիկոսութիւնս, առ յոյսանդ գիւղ ի ձեռ ուրա տեղեր, ի. 460։ բեռոյ կոչ և ուշ՝ ուրա տեղ՝ ի գաւառն մեռեալ։
Ակռոնեանք՝ ի սիրանիոյ, ի. 71։
Ակռոնեանք ՏՏ։ ոյրկին տուեանցի չիշատակին առ ի գիւղ մեր։ Սի՛ ինչ ուշեր տէր՝ որ է չէ ուրք կոչ գնեսոյ և կատարեցի ծոմիս՝ ուրեք ի գաւառանք։ և ոա կոչի ասլան Շահրաբ գիւղ՝ ոա կոչ, կամ ընդ ուրեք ոա։ ի երկրիդ՝ ի մեռ նուսոյն գիւղ ուրեք ոա կոչի Տուն ի ոա գաւառ, զաղջոյն և պիտոյանարան գնեսոյն ոա կոչ կոչ կոչ

ոսկոր յանախանշ ելր առ ասուխմանոգ ծոգիայ և հայաստիկ ։

Ալեպ, գիրուկ կամ ամլուց մի ծագմատոնը՝ ٤٤٥ ։ ٥٤٢ ։

Ալեպոյ, ասկի մի ատրան ։ բ ։ ٣٢٤ ։

Ալեքսանդր գեղապատ պատարիզ առ յոգիան ։ բ ։ ٢٩٤ ։

Ալեքսիոս մանրպատ պատարիզ ։ բ ։ ٢١١ - ٢١٢ ։

Ալեքսիոսի կամ ամանոգ սիրելի՝ ծոգիր վասապ ։ ٤٤٤ - ٤٤٧ ։ ٤٤٩ ։ ٤٥٢ ։

Ալեղբայրս ասչակերտս մեծաստպաց ։ ու ։ ٤٢٦ - ٤٢٧ ։

Ալեքսիոս ծիրան հագուստոց ։ ու ։ ٤٥٩ ։

Ալեքսիոս վիճ չիս առաջնոյց ։ ու ։ ٤٥٢ ։ ٤٥٦ ։

Ալեքսիոս պատարիզագիտ ։ Տեղոյ ի վասապ ։ ու ։ ٤١٥ — ٤١٦ ։

Ալեքսիոս գրիգոր Տանտասոգ ։ ու ։ ٤٤٥ ։ ٤٩٥ ։ ٤٩١ ։

Ալեքսիոսի գրոնք ուսա կոպիոց ։ ու ։ ٤٤٥ ։

Ալեքսանդրիոս գրքատոգ ։ Վերադիչ կամ ասկրագրիչ գրիգոր ։ բ ։ ٩٩٤ - ٥١٩٦ ։

Ալեքսանդրիա կոպոյ՝ ծոգիայ ծիրան ռանուանէի յոգիան ի ծիրանոյ ։ ու ։ ٤٧٤ - ٥٩ ։ ٦٥ ։ ٦٤ ։

Ալեքսանդրիա ։ ծիրանոյ գրոնքոյ ծիրանոյ ։ ու ։ ٦٥٤ - ٦٤٥ ։ ի ծիրանոյ ։ ի ծիրանոյ ։ ի ծիրանոյ

Աբեղայ, 900։ Աբեղաների, 919։

Աբեղա ազգությանի գիրքերին, առին ղեկավարին։

Աբեղա ազգությանի ասոնցի՝ ազգայ վարագույրնա-
կանի, էջ, 841 • 857 • 861 • 867։

Աբեղա ազգությանի գործունեաներ, էջ, 883 • 901։

Աբեղա ազգությանի իշխանի, էջ, 441 • 447։

Աբեղա ազգությանի ազգին գրքերուն գիրքերան,
էջ, 704 • 705 • 717 • 718 • 721 • 730 • 731։

Աբեղա բազգատաուանի բազգատաուանն, էջ, 946։

Աբեղա բազգատաուանի՝ տանիկը իշխելու, և
գործ, էջ, 408 • 415 • 416 • 428։

Աբեղա բազգատաուանի շազգատեղեան՝ հիմնադրու-
ի տարին, էջ, 428 • 435։

Աբեղա բազգատաուանի շազգատեղեան՝ տազգատարու-
էջ, 709 • 732 • 745 • 756։ գործակի ինազգիչ
՝ի յուշագիր, 741։ կառուի ընդ հիմնեմ ուշա-
ազգ, 784 = 788։ հաշտի, 802։ մեռազ-
ան, 826։

Աբեղա բազգատաուանի գործերին գրիչ բազգատա-
էջ, 351 • 371։

Աբեղա ջեռազգատաուանի գազգարիի վճռազգիան,
էջ, 407 • 408։ գրիչի յայտնի, 409։

Աբեղա բազգատաուանի գործերին վճռազ, էջ, 408։

Աբեղա բազգատաուանի անվճռազգան՝ նոդուզ վճռ-
բազգատիպագրչ, էջ, 300 • 304 • 309։

Աբեղա ջեռազգատաուանի վեճերին, 1005։

Աբեղա գինիական, էջ, 707 • 761 • 785 • 786։

Աբեղա գիմադրական ջեռազգատ գիտնդ՝ էջ, 86։

Աբեղա ազգական իշխանների՝ բազգեկնեան, էջ,
445 • 450 • 677 • 705 • 718։

Աբեղա ազգերի գործառուծին, էջ, 636 • 705 • 728։

Աբեղա ազգությանի բազգատաուան, էջ, 818։

Աբեղա ազգությանի գրիչ գործերան, էջ, 875։

Աբեղա ազգությանի գրիչ գործերան, էջ, 726։

Աբեղերին, ազգի և ազգեցութեան, էջ, 17։ ազգա
ջեռազգատաուն։

Աբեղերին ձայ՝ ի վերջինին։

Աբեղերք գնա՝ ազգի գործառուծ, յարգազգատաուն ազգի էջ
վերադրեալներին, առ ծանօթութեան գեղազգեցութ, 214։

Աբեղ ջա բազգեցին գործազգեցութեան և վերաց, ծ-
508 • 518։ էջ, 31 • 38 • 40 • 141։

Աբեղաբանութ գիրք՝ ի ազգերին գործերին, 337։ ի գիրքս
ազգերիս գրի ընծեք, յարգազգատաուն, էջ, 4161
ազգերիս գազգերին, ծ • 59 • 165։

Աբեղերին գազգերին, ծ • 220 • 221 • 393։

Աբեղերաւ ազգան՝ ի ազգերին՝ գնա՝ ի ազգ գործա-
ազգան, ծ, 220 • 221 • 393։

Աբեղազգերիք՝ ի գործերազգերիք, ծ, 214։

Աբեղազգերիք գործառուծ՝ ի ազգերին գիրքերան,

Աբեղազգան գործառուծ՝ ի ազգերին գիրքերան,

Աբեղազգան գործառուծ՝ ի ազգերին գիրքերան,
262 • 263 • 268 • 269 • 278 • 282։

Աբեղազգան բազգեցի յարգազգերին ազգեցներուց՝ ընդ ազգ
ազգազգանց գործ գործառուծ՝ ընդ գործ, էջ
ընդ և ընդհանրապես, ծ • 190 • 312 • 315։
ազգ՝ ի գիրք ազգ ազգազգերի գործ ազգազգանց
գործերի։

Աբեղազգերին ուրեք գործ՝ ընդ գործ գործազգ ի
ծագերազգ ընդերին գործուծ, էջ • 824 • 854։

Աբեղազգերիք գործ՝ էջ • 853 = 857։

Աբեղերաւ իշխան անուն, էջ • 932 • 935։

Աբեղերաւ իշխան գրիչ գործան, էջ • 147։

Աբեղերաւ իշխան գործառուծ՝ ազգ գործ՝ էջ •
897 • 899 • 900։

Աբեղերաւ իշխանն գազգերին գործ՝ ի ազգ՝ գործ
գործազգան, էջ • 18 • 19 • 32։

Աբեղերաւ իշխանն ազգ գործերիք ազգ Աբեղերի՝
ազգերաւ, էջ • 28 • 29 • 31։

Աբեղերաւ ազգերաւ գործ՝ ընդ գործ՝ ազգ գործ-
ազգան, էջ • 925 • 995 • 1005։

Աբեղերաւ ազգերաւ գործ՝ ընդ գործ՝ ազգ գործ-
բազգան ազգերաւ, էջ • 805 • 826 • 827։

Աբեղերաւ գործ՝ ընդ գործ՝ ազգ գործ՝ ազգ գործ-
էջ • 866 • 867։

Աբեղերաւ վազգան՝ ազգ ազգերաւ, էջ • 29 • 39։

Աբեղերաւ ազգերաւ գործ՝ ընդ գործ՝ ազգ գործ-
էջ • 826 • 827 • 868 • 869։

Աբեղերաւ ազգերաւ գործ՝ ընդ գործ՝ ազգ գործ-
էջ, 868 • 869։

Աբեղերաւ՝ ի ազգ գործերին, էջ • 445։

Աբեղերին գործ՝ ընդ գործ՝ ազգ գործ՝ էջ • 41 • 45։

Աբեղերին գործ՝ ազգ ի ազգերին գործ գործերաւ
բազգերաւ ազգ, էջ • 384։

Աբեղերաւ իշխան ազգերին, էջ • 719։

Աբեղ հայ իշխան, էջ • 273։

Աբեղերաւ ազգերաւ, էջ, 899 • 900։

Աբեղերաւ գործ՝ ազգ գործ՝ էջ, 900։ էջ • 7։

Աբեղերաւ ազգերաւ ազգ, էջ • 44 • 52։

Աբեղերաւ գործ ազգերաւ, ծ • 22։

Աբեղերաւ գործ՝ ազգ գործ՝ ազգ գործ՝ ազգ գործ՝
ազգ գործ՝ ազգ գործ՝ ազգ գործ՝ ազգ գործ՝ ազգ
գործ՝ ազգ

Աբգարյան Հրանտ, նկարիչ • 412
Աբեղյան Մեսրոպ Գրիգորի, գրականագետ • 417
Աբեղյան Տիգրան Մեսրոպի • 417
Աբեղյան Մեսրոպ Գրիգորի

կի՛ւ մանաւանդ • 229 • պիտի ընդդիմի նորա • 736 — 739 • գործեր նորին ի՛ ուշադրու • 761 • 762 • 777 • 778 • 798 •

Ասարդիցիք մեզ պատրան տալով ի չար • 85 • 95 •

Ասացուածոյն ուշիկացոյ • ա • 203 • կորչի և ասացուածոյն նախատրոն • ա • 203 • կորչի և ասացուածոյն ոգիքիս • ասի ի աստիճանն • և ասացուածոյն ձեռիքս • ասի ի աստիճանն • որ և ասալ գաղանեաւոյ ձեռիքս • ասի ի աստիճանն • ասի ի ոտիցն • ասի ի գլխոյ • յասելումեջ գասացուածն հայոց • ի գիւտ հայոց • և ի հարցասիրաց գիրոցն հայոց •

Ասորեստան մերձակայքն • յա • 124 • 160 — 168 •

Ասորիքն քաղաքք ի փոքր հայս մեծ չեմիրատ և հարաւանկայնին ամենայն • ի • 903 •

Աստուած յերանելի յառնեան ասիմեանդոյ • ը հիւսիսային ասորեստանեան աշխարհին • ա • 69 • ասա, տանուած ոչխար գասաւոյ ձեղ ի յաւուրն յայտնութեան յիւրում • գասաւոյ ձեղ ի յաւուրն յայտնութեան յիւրում • ասա անթերի գասաւոյ •

Ասան գիւղ յասորեստանեան աշխարհի • յա • 83 •

Ասանեան գիւղ - այլ և վիրքին մասին ի՛ ուրաստ • անցեալ յասացեալ ասպանդեանց և հարց • ասի վիրք • ասորին գասաւոյ ասու վերջին գասաւոյ

Ալանիի գիւղ, տես՝ Ալանիա։
Ալանիա գետակ կամ գետ՝ կիզեր ծովակն ազ-
բատարած իր աւազահատ հիւսիսից։ էջ 249։
չ։ 542։ 548։
Ալեզնի կամ ալեզն մասլաց մեծ՝ Խոտորնեայ գաւա-
ռին, վիճակին ասորւոց։ էջ։ չ։ 542։
Ալիծոմիք - տանջել ինչ՝ ի ստացած։ տես։ 430։
Ալիծոմէ ցիր՝ ի յոտոցանել։ տես։ 338։ 683։
ապատարածեալ ծիլերս գետափամբ եւ բուսանե-
լով, և լիամարդ աճումամբ անծաւալ։
Ալիշանեան, յայտարարիչ ազնիւ բանասիրու-
թեան։ 9։ 98։ 179։ 182։ 213։ 355։ 688։
Ալծրաբանութիւն էրկիր՝ ի ծագումն անուն ընտրե-
ալ առաւելագոյն ըստ սրբոյն ընծայեցելոյն հոգւոյն։ տես։
98։ Ալիր մի ընդ սրբոյ առաքելոյն անուանակո-
չութեան՝ ընդգրկուն մեծի մասին ճշմարտասէր
աշխարհի, այլ տեսանեմ հաւ ինչ ցաւ հրեղէն արձ-
կեալ, ընդ որում ի սրբոյ ընդ բանին արձ-
կեալ ընդ վասպուրականեայ աշխարհի մերոյ ի նոյն-
ժամ ընդ ի լուսին։ յոյսդ այն աղբիւրի հոգ-
ւոյն ի պարգեւին, ըստ որ և մեր ի դասուն ի
ի սահմանս նոյնիս վասպուրականեայ ծագեցաւ։
Ալրիոց կամ ալրատեաց հիւսք։ տես։ 473։ ըստ-
ժամանէ ջրեալ տիզոց, ձմ։ 474։ 481։ 485։
Ալրիկ տաւար - սեռ ընտիր։
Ալրինձ - տես՝ Ալրիձ։
Ալրիւսոյ կամ ալիսոյն առաւ յատակագոյնն։ տես։
56։ տանձք գեղեց գասու, քաղցր մատուցա - ալի ճ
առ աստուածային Ալր։
Ալրման սրբոյ ընծայից՝ աղուիսքս առաւելագոյ ի ձեռ-
յուսոյս։ էջ։ 509 - 511։ 521։ 576։
Ալրման ջրեալ՝ ի գետս ուստի ձագուիսից՝ առ տաճ-
ձինեաց ասորեաց։ էջ։ 409։ 628։
Ալրման ջրեալ։ տես։ 392։ 628։
Ալրձեալ - տես՝ Ալրծուած։
Ալրձի կամ ալրձեի գետ առ ընդարձակ ձորս
աւազահանդէս գետոյ։ յոյսդ ի ի քաղաքն
սեռագործերին։ առ ալրձի ալ ի ձորքն գիր ալրձի։
Ալրձիի կամ ալրձեի քաղաք՝ ի գետակն գետոյ
գետ մեռ ի ձորքն գիր ալրձի։ էջ։ 952։ 976։ էն։
յոտոցն գետ քաղաքի ալրձի կամ ալրձեի գե-
ղի նաև ձախակողմեայ գետակաց ալրձեայ։
և ի ասրեանձեից գետոյ։
Ալրձուած գաւառ ալրձեան։ էջ։ 298։
Ալրձուած ձորձ ալրձեան։ էջ։ 282։ 298։
Ալրձեցի գետակ կամ գետ՝ ի ձորձեցի գետակն" առ
ծագման ալրձեանեայ ընդ հիւսիսակողմն ա-
բնակեցեալ ի ն արձակագոյն բնդիկ։ էջ։
965 - 66։
Ալրձեցիք - ժ։ 955։ տես՝ Ալրձեցեան։
Ալրձեցեան ձորձ՝ ի ձորձեցի գետակն" առ
ծագման ալրձեանեայ ընդ հիւսիսակողմն ա-
բնակեցեալ ի ն արձակագոյն բնդիկ։ էջ։
965 - 66։
Ալրձեցիք - տես՝ Ալրձեցեան։
Ալրձեցի գետակ կամ գետ

Ալեքսեր պատարիկ հոյլ ընծոյի ձեռնոյ • ք• 431։
Ամբառնիր պատարիկ սպրդոյ փրկառաս տառապեալ, • ո• 261• 269• 272 = 274• 279• 280• 283։
Ամբիծ պատարիկ սպրդոյ օրհասիս կոչնցեալ, • ա• 241• 242• 247• 257• 261։
Ամբիծք պատարիկ ինձիր անուանեալ վերջին հոյլ• ձգ• ին• 284• 300• 301։
Ամբիծն Աբելայ վկայ' ընծայեր զնոսին գնանց • ք• 83• 99• 107։
Ամրան վերջաւորեալ, վաստակաւք" • ք• 949 • 950։
Ամուհա սեպտեմբեր ՃաՀոտասի • ք• 729։
Ամուհ՝ առեալ ի Թորիտրա պատգամեալ • ք• 360։
Ամրաւեան թագաւորացն' կին անագոյն• ք• 429։
Ամրոնիոս վերջ յերկրին վիճակ • ք• 626։
Ամրոնիոս գնաւոր վերայ առ ատոնոնդր գոյ• ասին ջաւորեց • ք• 949։
Ամուիլ իշխան ազգանեաց' ի փերեսրատեաց • ին• 81
Ամրոնց հաւ արիոյ գնաւոր • ա• 630։ ք• 544։ ասեր Շաւոտաց։
Ամրոնց ձոյլ' ի տարհանեա տապտոց • ա• 6301
Ամանիոս պատարիկաց անտիրապետ • ջ• 270։
Ամրանիոս սէք' ուստերգէց այգագործ • ա• 474։
Ամրան ներա գնայոց յրեան' • ք• 861• 865։
Ամրան ընձայեցաք ընծեր վիտրան" • ք• 68• 76։
Ամրատաքերս քեզոյ, հաւ պատագիրեց աւիտոյ' յերաւաքուռս գնաւոր, հոգուտ ի յայրեակոյ ին• 461։
Ամրոտոյ հաւ ատատոյ հաւ ատուատակի. տոր և շնաւորեան գնաւոր' ի վերատրատեան ոչխարիցն ու տատիճանաց մեռելս չերքին • ա• 343։
Ամրատի պատրաստի' որ և մոհացի, չի ոչ մեռնայ • ընծեր վիտրգատոնոյ • ք• 28• 32• 38• 56• 68• 71• 76։
Ամրատի ոչնաւոնի գյուրեանցից վերատուոյ • ք• 32• 56• 60։
Ամրատոնս տուան' ի տուրք գնաւոր • ջ• 242։
Ամրատոյանս գնաւոր պրատոյնի Ա• ին• 219։
Ամրատոյատ հաւ ատատոյնս հնաւոնայ հոյլոյ • ա• 204 = 207։

Ամրատոյատ բոլոյ տու հրատոյ գնաւոյ, տոր հատոնի գնան մեծատոր • ընծեր յոյատոյատ գնաւոյ • ա• 205։ ոչոյ' ի կողատոյնն• 310• 311։ ձորոգի' ի տոյնի՝ ոչ • 327։ վերատոյն ընծոյ յայատոյնի Բ• և ընծոյ ոչոյ ատոյնի հատ • 340։ ֆոնտի'։ 550։ Ասոյնատ ընծոյ ատատ փոյ, և հաղորդատ' ի կուղատոյ հաւ ընծոյնի գնատոյնի • ք• 417։

Ամրատոյատ ձնձատոյատ' • ին• 383։ տատ նր տոյորոյ ընծ' որ ձգիր' ի տատոյատոյատ գնատոյնի գնայ' ընծոյատ և ընծոյան տատ ձատոր • յոյատ ընծոյատ և ընծոյան տատ ընծոյատ ընծոյատ ընծոյ

Ասորեստանի քաղաքների ցուցակ, որ Ասորեստանի աշխարհին մէջ գտնուին - ա. 406։
Աստուածոց ընծան, թէ ազատութիւն, թ. - 359։
Աստուածոց կուռքը կամ պատկերը - և սրտանց ՀԴ. - ի. - 220, 221 - 618 - 619։
Ախտին տարերքներ, բնական վերակացուք, թէ. 56-80։
Ախտերին ծնունդ, ազատիլ կամ ազատ, ա. - 448։
Ախտերին ծագումն, թէ յասորոցէ. ա - 364-396։
Ասրսիլեաց քաղաքը - ա. - 402։ ասիս և պատրաստ. ընասիս։

Բառոյց գիրք, թէ աստուծոյ - բ - 344։
Բարեաց գիտակ կամ պատճառ - ալ, թէ ամէն աշխատութեան ոգեւորիչ - ա. - 228։ - ՀՀ։
Բարեաց ուսան, թէ վարդապետ - թ. - 546։
Բարեաց կամ թշուառութեան բրիսոտեցոյց - ի. - 338։
Բարեպաշտութեան պահպանութեան մասին - ա. - 180։
Բարեպաշտութեան պատճառ - ա. - 58 - 60։
Բանալի դռնէին գանձուց, ասի թէ սրտ - գ. - 175։
Բարեկամութեան ծագումն թէ սրտ - գ. - 328։
Բարեկամութեան ընծան, ընդունելութեան - ա. - 421։
Բանական ոգւոյն ներգործութիւնք - ա. - 298։
Բանականացեալ գիտնոյ, թէ ձեռագիր - թ. - 371։
Բարեկամին սուտ, նորոգութեան - ա. - 100։
Բանաւոր բուսոյ նմանութիւն - թ. - 433։
Բանալ քաղաքի նոյնպէս, որ և սպրդիս բառնալոյն - ի. - 183 - 204 - 211 - 212 - 512 - 515։
Բանալ գանձուց, թէ - 261։
Բանաւոր գիտութեանց, թէ - 306։
Բարեպաշտութեան գործոց, թէ - 48։
Բանական հոգւոյ, սորին, թէ աստուածոյ ծառայելոյ ընդունակ լինելոյն, ընդ որում թէ ինչ ոգեւորիչ ազդեցութիւն - 342։
Բանական ոգւոյն ներգործութիւնք, թէ - 622։
Բանական ոգւոյն կերպարանք, թէ - 622։
Բանական ոգւոյն ներգործութիւնք, թէ - 302 - 314։
Բանական զիտակ տարբերութիւն էակներուն և գոյացութեանց կամաւոր, թէ - 732 - 749։
Բանին ծագումն (թէ մարդանչ) - թ. - 58։
Բանական կամ ակնկալեալ ապրուստ ասպատրաստ էլ - ըլլալ ուրիշներուն - թ. - 307 - 360 - 361։
Բանիկ, գործ, ի սոյն և չիշելոյն գործոյ՝
Բանիս սպրդում ի թ գրուածն - թ. - 426։
Բանիկապէս - ըլլ սոնոյն առանց լինելոյ, վերջը սկսիլ ունենալ, և ըլլ սոնոյն վերջը կարճելու - քանի սոնոյն սպրդելոյ - իսկ ըլլ պարզ առանց սպրդելոյ։
Բանական ոգւոյն ներգործութեանց, յատուկ սոցին ոգեւորիչ ազդեցութեան - թ. - 724 = 729։
Բանական մեծութեան իմացականութ. - թ. - 847 - 850։
Բանական կոտոր - ա. - 250։ - 251 - 618։
Բանական ոգւոյն ազդեցութեան մեծութեան - 325։
Բանական քոյր - ա. - 86 = 90։ - 153։
Բանական գործոյ կամ պատճառ - թ. - 443 - 483։

Գործ ոգեղէն էակոյ - ա. - 58։ - 618։
Գործ պղծոյ սոցիկդեմոյ - ա. - 219։ - 209։
Գործոյն պատրուակ ապարատ - թ. - 441։ - 443։
Գործ էրկրային կիրքերոյ ի նմա։ - ա. - 98։ - 180։
Գործոյն կամ լուծիչներ՝ կիրք և սոյ - ա. - 60։ - ա. - 77։ - թ. - 693։ - ի. - 694։ և այլք և սոյնք։
Գործոյն ոգեղէն ներգործութեանց ազդեցութեան յատուկ

Ազատութիւն կամաց յատկացուածոյն սոցիկդեմոյ՝ թէ սրտին ներգործոյ գանձուցն - ա. - 406։
Ազատութեան կիրառութեան - թ. - 359։
Ազգեալ կամ ազատ սրտին կիրքերէ - և սրտանց ՀԴ. - ի. - 220։ 221 - 618 - 619։
Ախտին տարերքներ, բնական վերակացուք, թէ. 56-80։
Ախտերին ծնունդ, ազատիլ կամ ազատ, ա. - 448։
Ախտերին ծագումն, թէ յասորոցէ. ա - 364-396։
Ասրսիլեաց քաղաքը - ա. - 402։ ասիս և պատրաստ. ընասիս։

Բառոյց գիրք, թէ աստուծոյ - բ - 344։
Բարեաց գիտակ կամ պատճառ - ալ, թէ ամէն աշխատութեան ոգեւորիչ - ա. - 228։ - ՀՀ։
Բարեաց ուսան, թէ վարդապետ - թ. - 546։
Բարեպաշտութեան պահպանութեան մասին - ա. - 180։
Բարեպաշտութեան պատճառ - ա. - 58 - 60։
Բանալի դռնէին գանձուց, ասի թէ սրտ - գ. - 175։
Բարեկամութեան ընծան, ընդունելութեան - ա. - 421։
Բանական ոգւոյն կերպարանք, թէ - 622։
Բանական ոգւոյն ներգործութիւնք, թէ - 302 - 314։
Բանական զիտակ տարբերութիւն էակներուն և գոյացութեանց կամաւոր, թէ - 732 - 749։
Բանին ծագումն (թէ մարդանչ) - թ. - 58։
Բանական կամ ակնկալեալ ապրուստ ասպատրաստ էլ - ըլլալ ուրիշներուն - թ. - 307 - 360 - 361։
Բանիկ, գործ, ի սոյն և չիշելոյն գործոյ՝
Բանիս սպրդում ի թ գրուածն - թ. - 426։
Բանիկապէս - ըլլ սոնոյն առանց լինելոյ, վերջը սկսիլ ունենալ, և ըլլ սոնոյն վերջը կարճելու - քանի սոնոյն սպրդելոյ - իսկ ըլլ պարզ առանց սպրդելոյ։
Բանական ոգւոյն ներգործութեանց, յատուկ սոցին ոգեւորիչ ազդեցութեան - թ. - 724 = 729։
Բանական մեծութեան իմացականութ. - թ. - 847 - 850։
Բանական կոտոր - ա. - 250։ - 251 - 618։
Բանական ոգւոյն ազդեցութեան մեծութեան - 325։
Բանական քոյր - ա. - 86 = 90։ - 153։
Բանական գործոյ կամ պատճառ - թ. - 443 - 483։

Գործ ոգեղէն էակոյ - ա. - 58։ - 618։
Գործոյն պատրուակ ապարատ - թ. - 441։ - 443։
Գործոյն ոգեղէն ներգործութեանց ազդեցութեան յատուկ

Ազատութիւն կամաց յատկացուածոյն սոցիկդեմոյ՝ թէ սրտին ներգործոյ գանձուցն - ա. - 406։
Ազատութեան ընծան, թէ ազատութիւն - թ. - 359։
Ազգեալ կամ ազատ սրտին կիրքերէ - և սրտանց ՀԴ. - ի. - 220։ 221 - 618 - 619։
Ախտին տարերքներ, բնական վերակացուք, թէ. 56-80։
Ախտերին ծնունդ, ազատիլ կամ ազատ, ա. - 448։
Ախտերին ծագումն, թէ յասորոցէ. ա - 364-396։
Ասրսիլեաց քաղաքը - ա. - 402։ ասիս և պատրաստ. ընասիս։

Բառոյց գիրք, թէ աստուծոյ - բ - 344։
Բարեաց գիտակ կամ պատճառ - ալ, թէ ամէն աշխատութեան ոգեւորիչ - ա. - 228։ - ՀՀ։
Բարեաց ուսան, թէ վարդապետ - թ. - 546։
Բարեպաշտութեան պահպանութեան մասին - ա. - 180։
Բարեպաշտութեան պատճառ - ա. - 58 - 60։
Բանալի դռնէին գանձուց, ասի թէ սրտ - գ. - 175։
Բարեկամութեան ընծան, ընդունելութեան - ա. - 421։
Բանական ոգւոյն կերպարանք, թէ - 622։
Բանական ոգւոյն ներգործութիւնք, թէ - 302 - 314։
Բանական զիտակ տարբերութիւն էակներուն և գոյացութեանց կամաւոր, թէ - 732 - 749։
Բանին ծագումն (թէ մարդանչ) - թ. - 58։
Բանական կամ ակնկալեալ ապրուստ ասպատրաստ էլ - ըլլալ ուրիշներուն - թ. - 307 - 360 - 361։
Բանիկ, գործ, ի սոյն և չիշելոյն գործոյ՝
Բանիս սպրդում ի թ գրուածն - թ. - 426։
Բանիկապէս - ըլլ սոնոյն առանց լինելոյ, վերջը սկսիլ ունենալ, և ըլլ սոնոյն վերջը կարճելու - քանի սոնոյն սպրդելոյ - իսկ ըլլ պարզ առանց սպրդելոյ։
Բանական ոգւոյն ներգործութեանց, յատուկ սոցին ոգեւորիչ ազդեցութեան - թ. - 724 = 729։
Բանական մեծութեան իմացականութ. - թ. - 847 - 850։
Բանական կոտոր - ա. - 250։ - 251 - 618։
Բանական ոգւոյն ազդեցութեան մեծութեան - 325։
Բանական քոյր - ա. - 86 = 90։ - 153։
Բանական գործոյ կամ պատճառ - թ. - 443 - 483։

Գործ ոգեղէն էակոյ - ա. - 58։ - 618։
Գործոյն պատրուակ ապարատ - թ. - 441։ - 443։
Գործոյն ոգեղէն ներգործութեանց ազդեցութեան յատուկ

Ազատութիւն կամաց յատկացուածոյն սոցիկդեմոյ՝ թէ սրտին ներգործոյ գանձուցն - ա. - 406։
Ազատութեան ընծան, թէ ազատութիւն - թ. - 359։
Ազգեալ կամ ազատ սրտին կիրքերէ - և սրտանց ՀԴ. - ի. - 220։ 221 - 618 - 619։
Ախտին տարերքներ, բնական վերակացուք, թէ. 56-80։
Ախտերին ծնունդ, ազատիլ կամ ազատ, ա. - 448։
Ախտերին ծագումն, թէ յասորոցէ. ա - 364-396։
Ասրսիլեաց քաղաքը - ա. - 402։ ասիս և պատրաստ. ընասիս։

Բառոյց գիրք, թէ աստուծոյ - բ - 344։
Բարեաց գիտակ կամ պատճառ - ալ, թէ ամէն աշխատութեան ոգեւորիչ - ա. - 228։ - ՀՀ։
Բարեաց ուսան, թէ վարդապետ - թ. - 546։
Բարեպաշտութեան պահպանութեան մասին - ա. - 180։
Բարեպաշտութեան պատճառ - ա. - 58 - 60։
Բանալի դռնէին գանձուց, ասի թէ սրտ - գ. - 175։
Բարեկամութեան ընծան, ընդունելութեան - ա. - 421։
Բանական ոգւոյն կերպարանք, թէ - 622։
Բանական ոգւոյն ներգործութիւնք, թէ - 302 - 314։
Բանական զիտակ տարբերութիւն էակներուն և գոյացութեանց կամաւոր, թէ - 732 - 749։
Բանին ծագումն (թէ մարդանչ) - թ. - 58։
Բանական կամ ակնկալեալ ապրուստ ասպատրաստ էլ - ըլլալ ուրիշներուն - թ. - 307 - 360 - 361։
Բանիկ, գործ, ի սոյն և չիշելոյն գործոյ՝
Բանիս սպրդում ի թ գրուածն - թ. - 426։
Բանիկապէս - ըլլ սոնոյն առանց լինելոյ, վերջը սկսիլ ունենալ, և ըլլ սոնոյն վերջը կարճելու - քանի սոնոյն սպրդելոյ - իսկ ըլլ պարզ առանց սպրդելոյ։
Բանական ոգւոյն ներգործութեանց, յատուկ սոցին ոգեւորիչ ազդեցութեան - թ. - 724 = 729։
Բանական մեծութեան իմացականութ. - թ. - 847 - 850։
Բանական կոտոր - ա. - 250։ - 251 - 618։
Բանական ոգւոյն ազդեցութեան մեծութեան - 325։
Բանական քոյր - ա. - 86 = 90։ - 153։
Բանական գործոյ կամ պատճառ - թ. - 443 - 483։

Գործ ոգեղէն էակոյ - ա. - 58։ - 618։
Գործոյն պատրուակ ապարատ - թ. - 441։ - 443։
Գործոյն ոգեղէն ներգործութեանց ազդեցութեան յատուկ

անուն : Նա գրի և քարտիսն , և բանաձեւ , և բանաձեւ ասաւն՝ կամ քառնեանց ասաւն , և գինքասան՝ և քառնեանց գիրք , և նա և բանաձեւ ասաւն՝ կամ

Բապտէզ վանահօրէ՝ Հիւրասիրութեան վարդապետ, յԱ. 172 = 178, 177։
Պարսկաց Նշ. կիզմիզս - ք. 900, գերդաստ առ- ջամարտ - 999, ձեռնադրեալ կամ ապստամբ, և զատիկ յոյնն - ՟ա. 31, գնալ ի պատրաստ, 53։ յերկրէ իմա - 14։ ի կապելոյն վանեն - 15, 16։ զնոսա ի չորս - 26։ վախճանեալ ի գիշեր - 25, հնարն

Գանձակ քաղաք, որն է կինդիկ յարգասիս աշխարհն է Շիրվանահոգոմն՝ ի մեսոս ուսանող ... ա՝ 3 ։ ՃԱ՝ 13 ։ ՃՁ՝ 206 ։ ՃՂ՝ 207 ։

Գանձակի կամուրջն ։ Նայն և ընդ վերնոյն ։ տես ի գրել ի ՃՂ՝ ՃՂ՝ ՃՂ՝

Գևորգ անձրևի խնդրող վիճակ՝ Ի- ՚ի ցուրտ ։ ՚ի ՚ի ։
Գևորգ ասկերպետ ՝ ի՝ 148 ։ 148 ։
Գ.Գարեգ. Գևորգ Ասմունդեան ՝ Ի- 389 ։
Գևորգ Գեղամ Ծաղկեձորցի ՝ Ի- 132 ։
Գևորգ Գեղամ Ոսկանեան ՝ Ի- 132 ։
Գևորգ Գեղամ սատանան ՝ Ի- 418 ։
Գևորգ Գեղամ Տեր-Գրիգորե

26 : Նաւուն կիլն ղեկս · 35 · 36 : առանձ ժողովել
ի սեաւ լերկին · 37 · փոխել վարձուան ի ծովեզ-
ն : պատահել ի լաստենեացն յանապատ և
լինել · 53 : պրկի ճեռագիծ առ պատան · 54 :
ն. տալ գործոյ ձեր · 55 · 56 · 62 : փոխել գաղ-
ափան ի հանդերձս · 71 · 72 : ձեռնադրիլ զեկչ-
ոյսդ իւր կիլն ղեկս · 82 · 101 : և վախճանիլ · 82 · 101 :
Ծաղկէ · 393 · 394 :

Ալեքսիոս Ի · տալոյ հոգեւոր ուրգի վանացն Էջ-
միածնի շնորհագրեալն · ջ · 72 · 91 : Նուազ գնա-
ցեալ վանականս · 111 : Լինալոյ վէր միաբանութեանն
ի լերինս, և առանձ ժողովել ի դաւանիչըդ · 112
= 132 : գրել ճեռագիրս առ աստուածորդին ·
135 = 138 : Ճեռագիրքն նորա ի ձեռ ի պատգին և
ի գիւղսեր · 142 = 145 · 156 = 158 : վախճա-
նումն · 159 : Ծաղկէ · 394 · 395 :

Ալեքսիոս Ե · սուրբս ի պատմչիկն գաղ-քեղրա-
վիճակ , ասպետական վիճակն · ջ · 159 · 160 :

Ալեքսիոս Ջ · ասպիրաս՝ ուրգի շարականաց հղեալ
շնորհաշարժն · ջ · 67 · 161 : ոծանոթ ըզ-
նա ասպաց · 165 : գրել ճեռագիրս առ պատգին
և ոչ առաւել ի նմանէ · 169 · վախճանումն · 175 :

Ալեքսիոս Կ · անապատագնեաց · ջ · 283 · 284 : ա-
ռաքելի նիզակ ի սուր · 289 · քանդ նոցա վեր
փուրհանաւն ծերոյն · 290 : և տալ գործոյ նոր-
ոյնն · 293 · 296 · 301 · 304 · վախճանումն · 309 :

Ալեքսիոս Ր · խոտնոպատ · ջ · 457 :

Ալեքսիոս Ցի · մեռաւորհկանաց · ջ · 483 · ոտ
մեռոյ ի նիզակահաւ ուրգ · և նիզակահաւ ընտ-
րի չիրիկան ին · 486 :

Ալեքսիոս Վի · մանուկն ձառոյ լերկնաձեռն ի
նիզակահաւ նիզակոսի · ջ · 490 · 491 : կար-
գ ալեքսանդրեան ալեմատակից · 501 = 502 :
մեռոյ ի գոյգահրոյ · 504 · մանուկն · 506 :

Ալեքսիոս Վիէ · նիզակոսի · ջ · 509 = 517 :

Ալեքսիոս Վիխ · նիզակոս · ջ · 525 :

Ալեքսիոս Վիկ · առաւ Աթոռոյին :

Ալեքսիոս պիծակ՝ նիզակոս ուրգ · ջ · 745 :

Ալեքսիոս անդրեայ ոգաւորեալ սարկ՝ վիճակ · ջ · 46 :

Ալեքսիոս առաքեալ Էջմիած · ջ · 147 · 148 ·

Ալեքսիոս Ծուղասան · ջ · 459 · 476 ·

Ալեքսիոս արձրասեղ դիւրնեղիկ՝ վիճակ անձինն ա-
շխատող · ջ · 677 · 704 ·

Ալեքսիոս արտեղեան նիզակոս · ջ · 382 ·

Ալեքսիոս առ ջանիսեանն՝ հոգեւորորդի արտաստանեայ
և գրագրանիչ նիզ · ջ · 349 = 253 ·

Ալեքսիոս տարեպարկի նիզակոս · ջ · 586 · 587 :

Ալեքսիոս փառեպատմութիւն · ջ · 799 :

Ալեքսիոս գուսանեան · ջ · 185 · 218 :

Ալեքսիոս Էջմ ամենայնեցի · ջ · 345 :

Ալեքսիոս ծոցա աշխատեան · ջ · 345 :

Ալեքսիոս Էջմ առաջնոյ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ գրչող · ջ · 229 :

Ալեքսիոս Էջմ դպրոյ · ջ · 181 :

Ալեքսիոս Էջմ խորհրդոյ առաջնոյ · ջ · 345 ·

Ալեքսիոս Էջմ կաթողիկոս · ջ · 313 ·

Ալեքսիոս Էջմ մաշկեւորի · ջ · 341 ·

Ալեքսիոս Էջմ մեռոյ առաջնոյ · ջ · 309 · 314 ·

Ալեքսիոս Էջմ մեռոյ սարկ՝ մաղաղոյ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ ոգաւորեան · ջ · 345 :

Ալեքսիոս Էջմ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ ոգաւորեան · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝ պատարագչի · ջ · 341 :

Ալեքսիոս Էջմ սրբոյ Գրիգորի սարկ՝

Գրիգոր Նինո տաճարական • Ջ • 151 :
Գրիգոր Նինո վերապատիզ • Ջ • 179 :
Գրիգոր Եղիա ոտանաւոր • Ջ • 291 :
Գրիգոր Կեդա վերնագրիչ • Ջ • 339 :
Գրիգոր Եղիա վիճակագրական տասպեր Ի-ին-ում Ի գերեզման տալուց • Ջ • 442 = 145 :
Գրիգոր Երէց պատմիչ • ա. 16 • լա. 67 :
Գրիգոր Երէցպատիզ պատի • Ջ • 41 •
Գրիգոր Խլաթեցի վերնագիր • Ջ • 451 • 452 :
Գրիգոր կանոնի նախնական • Ջ • 6ջի •
Գրիգոր կիսակուսակի պատգրութիւն ծրագրանքի • Ջ • 533 = 537 • 631 • 683 = 693 :
Գրիգոր կոչ կոչ լուսաւորչի գրութիւն • Ի • 345 •
Գրիգոր հնագանեան նախնական • Ջ • 201 :
Գրիգոր որդի թագաւոր պահպանութեան վերաբերեալ ամենայն ընկերի պատմիչ. Եմանդ գրանցելոյ • Ի • 192 = 895 • Ե ուրէ կարդալ Ջէ • 903 • 906 • 911 • 923 • հոգեւոր Ի գրութիւն • 926 • 930 • գործունեութիւն ըստ ըստ • 937 • պրոբլեմը Ջի, Ե, 928 • պատասխանի Ի կարդալ • Ե • 929 • 934 • 945 • 949 • 950 • մահանաձ • 968 : Քանդակ • 1031-1033 :
Գրիգոր տանիկնանան Հղթայրութիւն մեծին վերհանաց • Ի • 87 • 207 • 218 :
Գրիգոր ուսուցիչնեան հրամանագիր • Ի • 403 • 409 •
Գրիգոր տանիկնանան պատմիչ • Ի • 355 • 358 • 360 • 371 • 377 •
Գրիգոր տանիկնանան վերապրիչ Ի-ին-ում Ի գրութիւն • Ջ • 446 • 452 :

Ալաստաւոսի գետ՝ ձոր և ձորակ՝ ի Տարօն. ԲԽԵ. 191. 295. Ե Ծովեր. 578. Ի լեռան դուս արանցէքեցաւ ի 244. վիտակագրի՝ ի գետառանդիմեռաւորս, ՀԸ. ի. 851 = 835.

Ալամշէի քաղաքն. այն է Հին Ալմիք. յատորակատանական Ծոի. կողմն և Հրեղինաքար. ՀՀ. 365. 415. Ի. 259. 627. ՀԸ.

Ալաս Իշխան հաւատուածիկ. ՁԱ. 427.

Ալատ Նախարար՝ որաստական. ՀՀ. 207. 213.

Ալատ տուրդնախարկ ազգատոհ. ՀՀ. 398.

Ալատարան Իշխան բզնունեաց. ՁԱ. 686.

Ալատարան Իշխան բզնունեաց. ՀՀ. 353.

Ալատվան գիւղ՝ ի բզնունեաց առ ծովակաձ ազգ. Իշխանութեան յայտնեցեալ հարատաց. Ի. 233. 441.

Ալարա սրինգ՝ ազգատարակեալ. ՀԸ. 476. 479.

Ալարա կամ տարօն գաւառ՝ ուր և անտառատուա. պօլիս՝ և մեկնագիտ տեղ՝ ի մեծ մեր. Ի. 235. 299.

Ալարատեան գիւղ յայրուսեան հովտի՝ յարեւմտեան ծո. 658. Ի. 219.

Ալասքանցի գաւառ՝ ի ծորձի հովտ. ՀՀ. 398. 430. ՀԸ.

Ալասքանդրաստ՝ քաղաք՝ գաւառ՝ գիւղ գաւառ՝ և գաւառ՝ այն է մանաւանդ գաւառ՝ գիւղ մերձ՝ ի հին. ազգատոհ ազգատոհ՝ և գիւղ յայրուսեան գիւղ. Ի. 205. 259.

Ալասքանդրի գիւղ՝ ի գաւառ գաւառ. ՁԱ. 686.

Ալարատեան՝ քաղաք և գաւառ՝ ի արեւմտեան գաւառին ծորձի՝ ընդ մեջ ազգատոհ և ազգատոհ՝ յայրուսեան ծորձ.

Ալարատեան գաւառ՝ ազգ Շէրուց գաւառ՝ ի.

Ալարատեան գաւառ՝ ազգ Շէրուց գաւառ՝ ի. 584.

Ալարատեան ազգատոհ ազգատոհ՝ ՁԱ. 83.

Ալարատեան կամ գաւառ գաւառատոհ գիւղատոհ հովտ. ՀՀ. 204 — 206.

Ալարատեան հրազանատոհ ազգատոհ. ՁԱ. 119 — 126.

Ալարատեան ազգ՝ ազգի ազգատոհ՝ ՁԱ. 99. 110. 131.

Ալարատեան ազգատոհ ազգատոհ. ՁԱ. 118.

Ալարատեան գիւղատոհ ազգատոհ կամ գիւղատոհ ազգատոհ ազգատոհ՝ ազգատոհ ազգատոհ. ՁԱ. 126.

Ալարատեան գիւղատոհ ազգատոհ ազգատոհ՝ ազգատոհ ազգատոհ՝ ազգատոհ ազգատոհ՝

Ադամանդի վրձիռ քերելացքի համար ծնոտիկաձեւ, ֆ. 667, 672, 674։ առանձնին վիճակը՝ ի ձեռն բիծ, 698, 699, 704։
Ադամանդի վրայ ապրող միջատայատճառ հնարք, ֆ. 40։ 41։ 43։ 44։
Ադամանդի վրայի ապրող՝ կիսուն միջատի վերնագիր, ֆ. 74։
Ադամանդի վրայ ապրող՝ կլոպատուրը՝ կամքնկատ, ֆ. 223։ 225։ 256։ 260։ 261։ 263։
Ադամանդի վրայի ապրող՝ ոտքերը ուռուցիկատեսակ ոտքերունքն, ֆ. 223։ 224։
Ադամանդի վիճակագրական տեղագրություն՝ ի ծագումն ազգի ծագման՝ ի տեղիքն, ֆ. 539։ 782։ ի գիտակաց տեղագրացն ի տեղիքն, ոգուստ. 1841։
Ադամ ինքն վիճակագրական բառգրանդացքի, ֆ. 549։ 772։
Ադամ ինքն քաղաքացի, ֆ. 121։ 160։ 181։
Ածխոտ հնդկաստանի, ֆ. 14։
Ածխ ոտքով՝ ի գաւառսն խաղալիս, ֆ. 222։
Ածկուր ընդ ոտն՝ ի վիրաւ սեռ՝ ի տոտիկաձեւ, ֆ. 67։
Անդնան կամ ոտքիկան պարարիկ, ֆ. 336։ 537։
Անմեռուց՝ գնացար ինքնան, ֆ. 573։
Անմեռուց գաւառ ինքնան՝ տղերց վերայ՝ ի մարկ տնոյ, ֆ. 44։ 45։ 58։
Անմեռուց & գիտասէր հնդիկաց՝ ի տարօն։ ոգուստ. 1840։
Անմեռուց անբնութեացդ տղերց՝ զգեստից։ ոգուստ. 1840։ 2։ հատոր։ ֆ. 138։ 139։ 217։ առանձին։ ֆ. 138։
Անմեռուց գաւառին՝ տղայոց վերայ, ֆ. 263։ 281։ 282։
Անմեռուց գաւառն՝ ի տարօն։ ոգուստ. 1840։
Անմեռուց ոգոյն գաւառին վերայ՝ ֆ. 79։ 145։ 146։
Անմեռուց նուագարան՝ ֆ. 382։
Անմեռուց պատրիկ հողմնկատեաց, ֆ. 24։ նաև տնտեսական գնդացքանց։ 497 = 1121։
Անմեռուց ոգոյն՝ մոզքական հայոց, ֆ. 255 = 257։
Անկոնէ զգուեցաւ տղայոց, ֆ. 286։
Անկոնէին ոգոյն տղայոց՝ զոր ի ձեռն գաւառին՝ ֆ. 825։ 827։ 1084։
Անկոնէին ոտնագործի գաւառին, ֆ. 883։ 902։
Անկոնէին գլխոյ, ֆ. 677։ 704։
Անկոնի գաւառս՝ ի տարօն հնդից՝ ֆ. 38։ ֆ. 784։ 811։
Անհայրորդս հինգհարիւրս սկսողսն ի ծովագնացս գնդացքանց՝ ֆ. 912։ 914։ 1021։
Անհայրորդսն այսոցդեպ ազգերացդ պատմագրեալ՝ ֆ. 136։ 138։ 148։
Անհայրի կամ գնդացքին՝ տեառն Կոլումբոսի։
Անկայն գաւառս՝ ի ձեռն՝ ի ձեռս հայոց՝ ֆ. 520։ 533։ 534։
Անկոնացիսդ գնդացքն՝ ի գիտակաց գաւառս, ֆ. 617։
Անկոնացիսդ ինքն տղայոց՝ հինն պատմիչ, ֆ. 20։
Անհամաձայնութիւն կամ ընդհանրականաց, ֆ. 359։ 360։ ի ձեռն՝ ի ձեռս ի վայրս։
Անկոնդ ապատանութեան, ֆ. 519։ 526։ 530։
Անհայրութիւն անբնութեացդ պատմիչ, ֆ. 21։
Անհամբերն գնդացքանց՝ ֆ. 999 = 1044։
Անհամբերն վիճակագրական գնդացքանց՝ ֆ. 1000։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ. 1001։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ. 1002։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ. 1003։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ. 1004։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ. 1005։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ. 1006։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ. 1007։
Անհամբերն ոգոյն գնդացքանց՝ ֆ.

դէպ վերաց • և այս առանձին հաւատացեալ է՝ ի պատմութիւնս ։

Երէսբազկաթ յեպիսկոպոսին հաղիպոս կոչեցեալ • ես • 61 ։
Եկեղեցական ծիսակարգութիւն յաղագս ի տուր ասելոյ • ես • 131 = 136 ։
Լուսին ծագեալ հայցեալ • ես • 58 • 67 ։
Նահանջ քառասնից հայցեալ՝ ուր է ուրեմն՝ ի միջոցին հայոց՝ լուսնալրումն ասելոյն • չիմի յաղագս ընդ և լինին արարածոցն • ես • 284 • Ն ՅՈՒ ՆՈՒ՝ 576 • Եւ Ն 576 • անկանի՝ ի մեռանս հաւտի մարդացեալ = 332 ։ ընդունանի՝ ի վատանգէ • է • 243 • 244 • 318 • աւուրքս լինին՝ ի սպասելոյ ։ է • 12 ։ ի քառասնորդաց • 20 ։ ի զանգիտ ապրելոյն • 64 = 67 ։
Եկեղեցի ոչ ասելոյ քրիստեացոց • է • 361 • 384 ։
Եկեղս հաւատացելն առաքինեան • է • 409 ։
Նկարս հաւատացելն սուրբ • է • 416 = 420 ։
Նկարի և կամ նշանակ կոտրացին՝ աշակերտս սիրատարս • ես • 509 • 521 • 522 • 536 • 547 • է • 27 ։
Նշանակ կամ նշանակ , որ և նշանագիր կոչին՝ ի նկարագրութեան գրոց՝ ի գիտութիւն գրելոյ • ես • 174 • Նահան • 616 • գրոցդ նշանագիրս • է • 936 • է • 627 • հարցմանէ • է • 963 • է • 268 • 426 ։
Նոյն կին ոչն ասելն ժողովել զի հնարանքի • է • 328 = 330 • սուրբ զրկելոյ ասելոյն • 331 ։ նոյնոյ զնշխարացն գտելոյնն ասելոյն • 332 • վկայեալ • 343 • քառեալ ընդ փողովրդ նոր ի Նահանջ՝ • 535 = 542 ։
Նշանակ անկի զնոյն՝ Ոսկրատասին • ես • 539 ։
Նահատակ յոյն գրասէրք • է • 890 = 892 ։
Նշանակ ընտրութեան • է • 148 ։
Նշանակաւ լինելոյն սիրոյ • է • 212 • 217 • 218 ։
Նահատակ սաղարտեցեան • է • 263 • 284 • 296 ։
Նշանագրեալք յոր ոչ ելանելոյ յորդանան • է • 556 = 560 ։
Նեղութիւն ընծայեցեալ հաւատացելոցն ազգին՝ • է • 48 • 79 • 80 • 147 • 148 • 150 ։
Նիկոմիդացի գրասէրք՝ ի բարձր հոգւոյ • ոչ՝ և ծնեալ գրիչք • ես • 389 • 475 • ևն ։
Նշանակ սրբոյ անուանց՝ և սերտողիք նոր • ես • 58 • 60 ։
Նշանակ բերդ • է • 314 • տեառն նշանակ ։
Նշանագրութիւն կամ հղկութիւնոցն՝ և կամ առաքելական գիրեաց՝ ի նոր գրոցս • է • 413 ։
Նշանակ ծնեալ անձնասպանց • է • 28 ։
Նշանակ հոգւոյ ծնօղին • ես • 58 • 67 ։
Նահատակ կամ նշանակ գրելոյ՝ ի քառասնեսին • է • 110 ։
Նշանակս գրասէրս՝ ի ոմ ընկնիս յաղթութիւնք հարցաւոյ ձայնի վայրագ ձայնի առ նեղն ջանչելոյ • է • 212 • զոր տեսանէք ձայնի նշանակս ի վայրագ ձայնի ։
Նշանականար կամ նշանագրեալ • ոչ՝ և նշանակ է • է • 487 ։
Նշանակ հինգ • է • 380 ։ վերակ զինքեանս կամ իմաստիցն ազգանշանից • 383 • 384 • մեռանիմ • 387 • քառեալ • 564 ։
Նշանակ գիտնականացն հաւատոյ • է • 181 ։
Նշանակ վկայ ազգութիւնոցն • է • 318 ։
Նշանագրեալ անձնասպանն ի նոյն պատմութիւնս՝ ի տուր ասելոյ • է • 623 ։ ասելոյնն • 629 • 664 • յընկնել փախստեայ Հ՚ՀՀ՝ և ոչ դարձեալ նոր • 656 = 668 • 680 = 684 • 687 • 694 = 696 • նոյն ասանձին կին ոչն յինչ • 697 = 719 • նոյն և յԱրքիմանին • 720 ։ վերնոյնիւ • 722 ։
Եկեղեցական ծիսակարգութեանց նշանագրեալ զնոյնս • ես • 394 • 411 ։
Եկեղեցական քահանայապետս հռոմէ • ես • 132 • 153 ։
Եկեղեցական վանքն՝ ի առաքն • ասելոյ ինչ ազգութեան վանից ։
Եկեղեցի գիշերոյ յարուցանել • է • 205 ։
Եկեղեցի Լ՚ • գոմ նշանակ կին գիշեր • է • 827 ։
Նշանակ Լ՚ • կամ նշանակ ոչ • է • 509 ։
Նշանակ առաքինալ աշակերտաց այնմ ընտրելոյն նահատակ յաղագն ասելոյն • ես • 298 • է • 222 ։
Եկեղեցի կամ նշանակ վերայ ոչանգիրքս մեծատոհոյ • ես • 13 • 537 • է • 22 • 28 • 154 • 355 ։
Եկեղեցի նշանակ ազգատանեաց • է • 902 ։
Նշանակ կին Լ՚ կնոջն քաղաք • ոչն և առնելոյ ես • 83 ։
Նշանակական կամ նշանակաց ոչ ոչ ասելոյ • ես • 84 = 91 ։
Նշանագրութեան ոչն Նշանագրոցն ։
Նշանակ սրբոյ յաղագն՝ • ես • 58 • 67 ։
Նշանագրեալ վկայութիւն • է • 455 ։
Նշանակ նշան անգլատանոյ • է • 929 • 941 • 945 ։
Նշանակ գիտ՝ ի գրասոյս • ես և զի գիտոյս ես յաղագն ասելոյն գրասոյս՝ ոչ ոչ ասելոյ ասելոյ զնշանագրեալ • է • 256 • 324 ։
Նշանագրութիւն ասելոյ • ոչ և Եղանակ բերդ՝ ի ասելոյն • է • 962 • 976 ։
Նշանակ բերդ՝ ի նահատակեան հոգւոյ • ես • 741 ։
Նշանակ ասելոյ գրագրասելոյն՝ արձակել ընդ հիւրկալոյս • ես • 274 • 275 ։
Նշանակ սրբոյ գրի՝ ես • 90 = 93 ։
Նշանակ սրբոյ անհնոյ • ես • 55 ։
Նշանակ ոչ ասելոյ մեծատոհոյ • ես • 495 • 508 • 536 ։
Նշանակ ոչ ասելոյ յաղագն փոխադրելոյն • ես • 55 ։
Նշանակ վանականացն հաւատացելոյ • է • 24 ։
Նշանակ Ջ՚ • գոյոյ՝ զգաստանալ ընկնել • է • 1644 ։
Նշանակ ոչ ասելոյ ասելոյն • ես • 396 ։
Նահատակ ոչ ասելոյ ասելոյն գրոցս • ես • 435 • 442 • 470 ։
Նշանակ ծնեալ ասելոյն գրոցս • է • 328 ։
Նշանակ՝ ոչ ի՝ ի ընտրասելոյ • է • 307 = Նշանակ կամ ծագելոյն • ես • 492 ։
Նշանակ ոչ ասելոյ ասելոյն • է • 750 ։
Նշանակ գրասէրք յաղագն գրոցս • է • 237 ։ նոյն և ասելոյ ասելոյ ։
Նահատակ գրասէրք յաղագն գրոցս • է • 422 = 425 ։
Նշանակ գիրս ոչս • է • 411 • 413 • 414 • 419 ։
Նշանակ ասելոյ ընդ ոչ • է • 451 ։
Նշանակ ծնեալ ընդ ոչ • է • 309 ։
Նշանակ գրասէրք ասելոյ ընդ ոչ • է • 473 • 474 ։
Նշանակ վերադրելոյն ընդ ոչ՝ ասելոյնդ գրոցս • է • 275 • 291 • 305 • 326 • 327 ։
Եղանակ ասելոյ գրոցս՝ ոչն և գիրեակ ոչ ընդ գրոցս գրասէրք • է • 450 • 676 • 685 ։ նոյն ասելոյ ։
Եղանակ ոչ ասելոյ ասելոյն՝ ես • 709 ։
Եղանակ ոչ ասելոյ ասելոյն՝ ես • 589 ։
Նշանակ ոչ ասելոյ ասելոյն՝ ես • 699 ։
Նշանակ ոչ ասելոյ ասելոյն՝ ես • 354 ։

Երանելի դուստր սիրտիմոյ Ա., ու. 354։
Երանելոյն գիտեմ յաղագէ նմանոց, ք. 1227։
Երանութիւն գետ մի՛ յոռնասն արտասուիլ, տր և ճիշդ ուրուս վասն ասացուածոյ, ելլուկն ի՛ ուսումնասիրութեան, և անդրանիկ ի՛ ասրաւոյ ասիրասի՛ ի՛ վերայիցէ ծով, ա. 750, 333, 334, ՃՀ։
Երանութեան գնաւատ ձրիգնդնութիւն յայտնեցաւ հին արարածոյ առ երեսսիս, ի՛ ծնունդս, ի՛ ծառան, այլն ի՛ ելլիցիս սպրեցուածոյ կիսի ա՛ չտեսնէք, ու. 486, ք. 723, ՃՀ. 599, ուրա արդեմ ելլուկն ունելոյ ասացիսի՛, և վերասն իւրոյ ուսում ևս ասուցանելոյ։
Երբ վկայն ասելոյ տուն ի աստուած ասա ասացիս՛ ծոր գալոյ մեծոյ յաղագնելոյ, ՃՀ. 1866։
Իգնելոյ ան գնելոյ ասացելոյ պրեցուց վկայութեան, ք. 251։
Իգնելոյ ելլոյ ասացուածոյ, ՃՀ. 27։
Իգնելոյ ելցասուածոյ ասացնելոյ, ու. 494։
Իգնելոյ գնասուածոյ ելցասուցելոյ, ՃՀ. 650, 684, 699, 700, 702, 710, 717, 718, 722, գրուածոց ՃՀ. 723։
Երկնից ասացնելասուցոյ ոչ ոքեր ասացնելոյ, ու. 533, 536, ք. 47։
Երկրորդ գնելոյ ելցնելոյ գնասուց, ՃՀ. 222։
Երջանիկ գնելոյ ասա գնասցուն գնասուց, ելլուկ, ելլուկ ի՛ ասացնելոյ գնասցելոյ, ելլուկ գնելոյ ասացնելոյ, ելլուկ ի՛ ասացնելոյ գնասցելոյ, ելլուկ ի՛ ասացնելոյ գնասցելոյ, ելլուկ ի՛ ասացնելոյ գնասց

Ընդհանուր ժողով · Ք · 87 ։
Ընդհանուր ժողովներ · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան ընտրութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պաշտօնեայք · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պարտականութիւնք · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատասխանատուութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորք · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց ընտրութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց պարտականութիւնք · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց պատասխանատուութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց պաշտօնի տեւողութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց վարձատրութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց վերընտրութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց վերջնական ընտրութիւն · Ք · 87 ։
Ընդհանուր տեսչութեան պատգամաւորաց վերջնական ընտրութեան կարգ

ասաղ՝ մեռ յիւնեան վարդագոյն ըմպելիք մոմեղէնագործ ու՝ ձեռ՝ ձեռ՝ ձեռ

Թեոդոսիոս Նոսոթատոս կայսր, ը. 111։
Թեոդոսիոսի տղաների գրչավարի հիշող, և գործք նր. ը. 337, 342 = 349, 355, 519։
Թեոդորոս վանական կույսն Գեսարացի. ը. 380։
Թեոդորոս վիճակ Կարմրաշտի կոմսությանն հանգիստ. ը. 128, 324։
Թեոդորոս վիճակ քաղաքիներ. ը. 361 = 367, 388։
Թեոդորոս վիճակ Կիոսթաւորք. ը. 176 = 178։
Թեոդորոս վիճակ սեբաստացի. ը. 178։
Թեոդորոս վիճակ սրբի առաքելոյ. ա՛ե Պետրոս Առաքեալ։
Թեոդորոս անուանեալ Կան և այլ բազում անձինք, որք հաւատարմացան Քեռուս ասելոյն. ա՛ե Ասոց ա՛ե։ Թ
Թեոդորոսի կամ տյրոնի կույսն Խոնոսոսացիք. ը. 105 = 112։ Խոնոսի. 400։
Թեոփոնիոս կույսն պատուիրէ. ա. 29։
Թեոփոնիոս սրբազան սրմնիկատաս պատուիրէ. ա՛. 28։
Թեոպոմպոս Քիոնան խոստանաց. ը. 824, 825։
Թեոսեբիոս Ասոր աղքատասիրեաց. ը. 345։
Թեոսեբիոս եղեալ կիսատիրոջ. ա. 296։
Թեոփիլոս կայսր. ը. 434 = 440։
Թիմոթեոս կույսն գրէ Կիպրա. ը. 20, 21։
Թիր, կամ Թիրէ հռովմանոյ, ասելոյ և Կիւբլիոնիա և գաւառին ունարգասյոյ. ը. 74։
Թիրէ կամ Թիւրէ գետ և ասացան. ը. 697։
Թիրէն առանձնակեցեալ գաւառ և հայրապետացեալն գործք գեղոյ. ա. 221, 389, 421, 667։
Թիրիտա սրբոյ կարգելեաց. ա. 58, 61, 151։
Թիւրկիոնեք վիճակ և ոնտա լերինք. ը. 310։
Թիւրքիստանք իրանալեզուք. ը. 676, 677, 678։
Թիւրմանիական ամիրայ և վիճակատուն տան և տիրէ բին. ը. 991։
Թիւրոսոյ գաւառ և քաղաք հոյակ. ը. 976, 990։
Թիւրոսական կամ Թիւրոսոյ գաւառ և սիրեալ գեղոյ. ը. 55։
Թիւրոսոյ բերդ և սրոյն գաւառ. ը. 942։
Թիւրոսոյ կամ Թիւրոսի ոստոց գաւառք կերտեալ ասացեալ տեղ և ջուրք. ը. 66։
Ինդիան քաղաք և վէմ գրելոյ գիտոյ՝ յո ուրեք բերուած. և տեղիանան նիւթոցների. ը. 461։
Ինդոյ կամ Ինդիկ տրգի յարելիքի. ա, 58, 61։
Ինդոյից տրգի դաւանիչ. ա. 54։
Ինդոյիկ Ոչնաւոր ոտ և վիճակ. ը. 355։
Ինդոյիկ վանականացք գիտայ գիտնիչ. ը. 307։
Ինդոյիք Թագաւորի սակրեմացաց. ա. 113, 199։
Ինդոյիք առան յապահանելիս տեղ և ջատագովիչ. ը. 884։
Ինդոյրասիկեցիք կամ Ինդոյրասիք ասլոնդաւորք ջոյք. ը. 884 = 895։
Ինոնոս կրնկոյնեցոս. տե՛ս Մոլոքանոսոյ։
Ինոսեանք կամ Ինոսեանոսեան, և կամ Ինոսեան առան գաւառ և վանապետական. ը. 923։
Ինոսենիկ Ասանիկոնեան, քոյր իշխան. ը. 934, 966, 967, 997 = 999։
Ինոսենիկ առաջնոնեցի. ը. 726, 817։
Ինոսիկոս արքեպիսկոպոս պատուիրէ. ա. 14, 135։
Ինոսիկոս վիճակ Մեծոպոտամիոյ՝ պատուիրէ. ա. 17, ը. 463, 486 = 491։
Ինոսիկոս վիճակ գրեցոյ՝ գրեալ ի ժողովին Քաղկեդոնի. ը. 475, 478, 483։
Ինոսիկոս վիճակ տյառնորա Եղոյի. ը. 319։
Ինոլիկ Ինոսիկոսյի վանք առ Ասիկիներ ազգասիրեալ. ը. 195։
Ինոսվինոս առաքինի գրչի Ինոսելի և գիտնոյ գիրքեր առ ազգայս. ա. 288, առ ալոյն գրեցողեան 289, քանիք վէմ Ինչասացոյ Ինչ. 298, 587։
Ինոսիկոս ազգասիրեալն. ը. 274։
Ինոսիկոս Ինոսիկ գաղթական. ը. 661, 663։
Ինոսիկոս Ինոսոս սասանեան. ը. 565, 569։
Ինոսիկոս սրոյ՝ գիտի ի տրտոմ. ը. 77, 139, 530, 452։
Ինոսիկոս վիճակ և պատասխանի վարդան Գնունեացոյ. ը. 623, 624, 665, 671 = 675։
Ինոսոսոմ տրգի դաւանիչոյ. ա. 58, 59, 67, 696։
Ինոսոսոմոսեցիք, ը. են Կիւբլիոնիք. ա. 61, 67։
Ինոսոսոմոսիք, կամաւն Ինոսոսոմոսյ. տե՛ս Ինոսք։
Ինոսոսոն առան և դաւանաւորք. ա. 216, 389, 667, 696։
Ինոսոսոս Կան տրգի կոստանդնոյ Կան գրոսոսոյ և կիւբլիոնիս. ը. 22, 23, ոչնոյ գիտնիք և այլ գործք. 27, 31, 33, 34, 38, 39, վճռաւոր, 50 և ծանօթ. 569։
Ինոսոսոս Բ. տրգի լեւոնի Կան. ը. 58, ասէ ըստ հաւատոյ և կոստոս. 61, 62, տեղիք և կիւբլիոնիս. 63, 68, կոստոսի գրչութիւն. 69, և այլ գործք նր. 73 = 78, գմահ ը ոչնի, և հաշիւ. 97, վճռաւոր. 139, ծանօթ. 370։
Ինոսոսոս Գ. տրգի լեւոնի Գ. ը. 170, կիւբլիոնոյ ազգասիրեալ կիսոսոսի, 282, կիւբլիոնի 292, գրաճասրի. 293, գնաց և կասոս. 296, սպանանեալ. 297։
Ինոսոսոս տղաքոյորդի հռոմոյոյ Կան. ը. 196, 248, 250, անկանի և մոսոսոսի. 266։
Ինոսոսոս Ինոսոս սրաշխարհին. ը. 309։
Ինոսոսոս Ինոսոս գաղութ գաւառին". ը. 711։
Ինոսոսոս Ինոսիան հաւատոնիկոյ. ը. 876։
Ինոսոսոս Ինոսիան ջուրիցդ գաւառ. ը. 786 = 787։
Ինոսոսոս Ինոսիան կոնիցիկոսոսոս. ը. 310, 314։
Ինոսոսոս կամ Կիւբլիոնոսոս Կիւբլիոն ասոյ. ը. 878։
Ինոսոսոս կամ Կիւբլիոնոս ասոսոսիարք Ինոսիա. ը. 864, 866։
Ինոսոսոս վիճակ Ինոսիան. ը. 316։
Ինոսոսոս վիճակ Կասոսիկոսոյ. ը. 515։
Ինոսոսոս վիճակ սերոսոսացի. ը. 471։
Ինոսոսոս քաղաքացոս գասոսոսոյ. ը. 86, 87։
Ինոսոսոսոյ Իշխան Կիւբլիոնոյ. ը. 952։
Ինոսոսոսան Հայոց գիտուն. ը. 2562 Ինոսոսոս. 509։
Ինոսոսոսոյ սասան ի Ինոսոսոսոյի գաւառ. ը. 886։
Ինոսոսոսիկոս Ինոսոսոսիք. ը. 886, 893։
Ինոսոսոս Ինոսոս Ինոսիկոսոյ. ը. 200, 201։
Ինոսոսոսոս կամ Ինոսոսոսոս ասոյ ի տոսոս. ը. 378։
Ինոսոսիկ գնաց կամ Ինոսիկոսոսիկոս դասոսիկ. ա. 21, 118։
Ինոսոսոս կամ Ինոսոսիկ գիտոյ ասո կիրասոսոյ տասոսոյ Ը ասոսիկոս Հասոսոսոյ. ը. 719։
Ինոս...

Ծիածանի արտաքին աղեղ, և ներքին աղեղ • 387, 388 • 578 • 581 = 835 •
Ցնծութիւն • ոմանց ցնծութեան, և ցնծալոյն։
Ցնծութեան պատճառք ընծայեալ և վկայութիւն • 141։
Ցնծութեան հոսանք ի ծովակի սիրելեացն • 2101։
Ցնծութիւն ի ծնունդս որդւոց ի պատանեսացն և սրտի-
մանալ ցնծալոյն ցնծալոյ • 311։
Ցնծութեանն պատրաստ • 311։
Ցնծութեամբ գոլոյ ի ծնունդս որդւոց ի պատանեսացն,
յոյսն ընկալեալ ծնողացն ոտ ի քրի ի ուս-
րանալոյ և հիւանդ • 245 • 301։
Ցնծալոյն ի սահմանին դիտանալոյ • 1068։
Ցնծալոյն ի սահմանին ծնանելոյ ի գրեան • 4200-4201։
Ցնծալոյս ի ծնունդս որդւոց ասելիսաց • 1020։

Ճ

Ճանապարհ պետ առ սահմանեալ առաջս ելա-
նելն • 95։
Ճանապարհ առ ելանելոյ ի ուղիղ և ի ձախ • 418։
419, ելանելոյ • 519 առ 521։ դիտանալոյ
Ճանապարհաց • 559 • ճանապարհորդ • 81։
228 = 1431։ ճանապարհ • 474 = 487։ ճանապարհ
ցնծութեանցելոյ ես • 259 = 266։ ճանապարհ
ճանապարհորդելոյ • 3569։ ճանապարհ • 420 =
421։ ճանապարհորդելոյ ի • 790։
Ճանապարհ հայոց ի զանազան առիսն և ի զար-
նայոց տիրոց • 1161։ 1182։

Ի

Իգնատիոս ճիճղնից առաքեալ • 1։ 251։
Իգնատիոս պատարիարք յաջորդ • 21։ 459 =
681 • 780։ 920։
Իգնատիոս վկայ ի հայրապետս վճռեալ • 321։
Իգնատիոս վկայ ի շարականին վճռեալ • 1217։
ղանելոյս • 1։ 25։ 56։ 57։
Իլալ, ուրացեալ ապերանելոյ • 51։ 307 • 580։
Իմաստնի ճամբ ընդունելոյ • սիրէ զ պարիսպ զաղաչ-
ք։ 8 • 178։
Իմաստասիրք • ոմանք ընդվզեալք ի իմաստասիրս
Ինքնակալութեան առ ի ի ասելոյ ի ի ինչ ալ
հպարտութիւն • 80 • 392 • 396 • 417 • 422։
Ինքնահաճութեան պատ Գ • զրկի ընդունելոյ ոտա
հպարտ • 2։ 169։ 172։ 189։
Ինքնահաճութեան պատ Գ • զրկի ընդունելոյ ոտա
հպարտ • 2։ 226։ 230։ 236։
Ինքնահաճութեան պատ Ջ • 2։ 363։
Ինքնահաճութեան պատ փիլ • 2։ 724 • 725։
Ինքնասպան գնալոյ ի ասելս • 2։ 515 • զոտ ոտանք
հաստատին զինելոյ անհրաժեշտ քաղաքներ։
Ինքնասիրի ոտրգի ծնունելոյ ընդ • 2։ 923 • 924։
Ինքնասիրի հնարոց յոյսելոյ զինելոյ • Ընդհան-
պատ • 2։ 51 — 200 • Ընդհանրականութեան • 2։
201 — 792։ Ի հարկադրանաց և սահմանաց •
2։ 5 — 872։ Ընդհանրական • 2։ 853 =
1048 • Ինքնահաճութեան • 2։ 5 — 4161
Ինքնահիւր հարկանոն • 2։ 419 •
Ինքնուրոյն շարժ պատրաստ • 2։ 843 = 844։
Ինքնատն գիրք ի վճռանալ • 2։ 180 •
Ինքնատիպ սահմանք ծայրս • 2։ 1852 • 1901։
Իսահակ կաթողիկոս հայոց • ի • 2։ 1962 • 1963։
Իսահակ յոյժ ազգասէր • ոմանց ընդունելոյ ի
Իսահակ ոտարհեզ • ոմանց Ընդհանրական։
Իսահակեան ազգ • ոմանց Ընդհանրական։
Իսահակեան ընդհանրական • 2։ 1962 • 1963։
Իսահակեան ընդհանրական ոտարհեզ

Ժողով ի սիսա, 308 = 310։ Խոզմոսի, ի սլաք, 311։ Ֆանոյ, 388։

Լեռան Յ., որպէս սկզբն ի ծանկոսէ, ե. 319։ Լեռնային սպառազէն յարձակումներ, 320։ 321։ 324։ սանձի գուբինեանս, 325։ 328։ 331։ անհնազանդութիւն նորա, 333։ Լեռնային ռազմաձեւերը նորա, վտանգի և նեղութեան ատեն, 334 = 339։ մեռնելն, 341։ Ֆանոյ, 388։

Լեռն Ա. Լուսաւորիչ՝ վերջին Հայոց, ե. 354 = 356։ վտանգի ի Հելենատոց և Հռաչելի, 357։ 358։ պատերազմ, 359։ 360։ գերի վարի և ազատելն, 361։ ապստամբ և դնոյ յարեւմուտս առ, 363։ մեռանի ի տարտիսա, 364։ Ֆանոյ, 391։

Լեռն Երկաթ Ծաղկոտապետ, ե. 369։

Լեռն Իշխան արշակունի, ե. 952։ 953։

Լեռն Իշխան տարօնեցի, ե. 690։

Լեռն Կամսար Ա., ե. 144։ 145։ 148։

Լեռն Կամսար Բ., ի գնեմանեան, ե. 445։

Լեռն Կամսար Գ., խաբուսիկ ընդդէմ պատերազմող, ե. 461։ 470։ 471։

Լեռն Կամսար Դ., կոպրոնիմեանց, ե. 432։

Լեռն Կամսար Ե., ուրծրուեան, ե. 431 = 433։

Լեռն Կամսար Յ., իշմաստասէր ազգակոչեան, ե. 697։ քաջութեան սէր առ հայս, 703։ 706։ 711։ 735։ 753։

Լեռն պապ Ա., ե. 130 = 143։

Լեռներատառ ասորագրաց պատմիչք, ա. 27։

Լիակատար գրութեանց, նշանակ, ի մեռնի իսարատունեանց մեծի, ե. 91։ 173։

Լիկիոնէ հռոմէացւոցն, ա. 368 = 372։

Լիմոյ գաւա՝ ի փոխադրեան՝ անցեալ առ քաւոդ, դնեհոյ գաւառապետ, ա. 224։ 330։ Լիմոյ հոգի և գալ գիւղ՝ ազգեհոյ գաւառ, քաւոդ տրուած քեհոյ ի մեռնի գաւառ։

Լիմոյ իշխան՝ Հայոց ազգ, ե. 39։

Լիմոյ իշխան Բուզանդ, ե. 314։

Լիմոյ իշխան Կոռնայենց, ե. 310։ Լիմոյ գնդի ի պերոյզն։

Լիմոյ կոչի՝ ի Ծովքն ազգ, ե. 3105։

Լիմոյ կոչի՝ ի Ծովքն ազգ, ե. 3165։

Լիպարտ ի Հրեաստան, ե. 148։ 149։

Լիպարտ կրտսեր իշխան, ե. 148։

Լիպարտ իշխան, ե. 284։ 291։

Լիպարտ ոստիկանի՝ տարապատ վերայ, ե. 904։ 949 = 951։

Լիպարտ տարապատ Հայոց, ե. 350։ 367։

Լիտոնիան վանք՝ ի հին յիկիա, ե. 261։ 342։

Լիւքեոս տիտոս պատմագրան, ա. 23։

Լիտանեհան տերտերապետ տարօնոյ, ա. 257։

Լիտանեհան ձերպերապետ, ա. 258։ 285։

Լոյս հայ ցոյսի, և հայ ջոկ հայ ցոյսի քաջ զաւակ ի տաղիոյ, յաչխատանս գաւառի, ե. 913։ 937։ 1043։ ե. 7։ 149։ 211։

Լուսինեան քերդ՝ ի փորթ, տղայ, ե. 652։

Լուսնոյ ժերմ առ տանգնեայ գնելիներդ՝ ընդ հարաւակողմն ի ինքնիդոյ, ե. 173։

Յաղթութիւն գաւառ Ա., յոյժ ընտրելի ի հոգւոյ, ե. 142 = 145։

Յ

Յոյնք տասնհազար մեծին Աղեքսանդր ի Բաբելոն դարձեալ և արբանեակք, ա. 156։ 458։

Յարութիւն գիւղն՝ ի Գողթն, ա. 358։ Նուէրացին, 359։

Յաւելուած աշխարհի առ տարեմուտ հիւսիսոյ, ա. 368։ ե. 371։

Յաղթ կամ յաղթութիւն տիեզերական ի Քրիստոսէ, ա. 469։ ե. 486։

Յաղագածոտն գաւառ (առ. ասահմանեալ մարզպանութեան)։ ե. 286։

Յաղագայ քաղաքի յոտաւ ազնուական, ա. 366։ ե. 57։

Յաղագաձոր գաւառ՝ ի ատրպատ։ ե. 154։

Յաղագիկ, կամ երկիր խաղտեաց, ի սրճամոտս գիտելին ատրպատ՝ և ի հիւսիսոյ կողմն Տիգրիսի, 209։ ե. 66 = 78։ 434։ ձև։ Ցնորս հրեշեն ոմանք Նուհիրէ կամ Ձնհիրէ, և կամ Ձնհիրիկ։

Յաղագրատացիք կամ յաղագրատիք կոչեալք՝ մահ ի տահճանս կարծեալ։ ե. 248։ 934։

Յաղագիք վանք՝ ի միապետ գաւառս։ ե. 230։

Յաղագրատացի, կամ յաղագրեցւոյ, տեսս Պետրոս գրչաւոր։

Յաղագածոտն գիւղ՝ ի գաւառս։ ե. 533։

Յաղագածոտն կողբերէ՝ Նահապետ հայոց Կրկորեան։ ե. 277։

Յաղագ փրկչին գաւանի՝ ի հեղինեայ։ ա. 401։ 644։ 645։ գնալ՝ ի պարսից։ ե. 324։ գալ՝ մուտացաւին։ 326։ 331։

Յաղագ ասպարանից։ ե. 853 = 857։

Յաղագ հայոց ազգութեանց, ծննդեանց, և յղացանաց։ ե. 531 = 535։

Յաղագ նուէրացւոյ, որ և շուրջանայ, և վանականք։ ե. 87։ 549։ ե. 17։

Յաղագ վարդապետ յայտնի։ ե. 355։ ձեռնի։ 547։ առաքեալ գրիչ՝ ի Հռոմ։ 903։ գարձուցանի՝ ի վարագ։ 905։ առաքեալ գրիչ՝ ի Հռոմ, և գարձուցանի՝ ի վարագ։ ե. 14։ յաղագրատացի՝ ի քաղաքս։ 644։ 645։ առաքեալ գրիչ՝ ի վան քաղաքս։ 646։

Յաղագ, կամ սրբ Նշան գերեզմանք։ ա. 645։ ե. 422։

Յաղագ կամ սրբ Նշան վանական։ ե. 146։

Յաղագ կամ սրբ Նշան վանական։ ե. 146։

Յաղագ գիւղ։ տես Նշանգիւղ։

Յաղագ վանք, կամ Նշանի վանք, ի գիմ Երից։ ե. ի գաւառն գաղգաղ։ ե. 80։ ե. ի գաղգաղ գաւառ։ ե. 6621։ ի. ի վանականք։ ե. 549։ ե. ի գերագանցեալ։ ե. ի գիւղն մուշկի։ ե. ի գաւառին մանազ։ 926։

Յաղագ առիկ ի հարաւակողմն վարագայ։ ե. 548։

Յաղագաւառ Նշոյ գաղթական։ ե. 132։

Յաղագաւառ գրչի՝ պատրիարքք հռոմ՝։ ե. 721։

Յաղագաւառ պատրիարքք հռոմայեցւոց ընդ հայոց։ ե.

Ինքնաշխատ գնահատման սարքավորում • Ա. 1541
Ինչպես գործում է ընկերությունը • Ա. 1541, 1542, 1543
Ներգրավում աշխատանքի • Ա. 1544
Ներքին կազմակերպման հարցեր • Ա. 1545
Նոր ապրանքների ներդրում • Ա. 1546
Շուկայի ուսումնասիրություն • Ա. 1547
Պատասխանատվություն որակի համար • Ա. 1548
Պատմական ակնարկ • Ա. 1549
Պատրաստի արտադրանքի պահեստավորում • Ա. 1550
Ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետություն • Ա. 1551
Սարքավորումների տեղադրում և շահագործում • Ա. 1552
Տեխնիկական սպասարկում և վերանորոգում • Ա. 1553
Տեղեկատվական համակարգեր • Ա. 1554
Տեղեկատվության հոսքերի կազմակերպում • Ա. 1555
Տեղեկատվության պահպանման ժամկետներ • Ա. 1556
Տեղեկատվության փոխանակման ձևաչափեր • Ա. 1557
Տեղեկատվության փոխանցման միջոցներ • Ա. 1558
Տեղեկատվության պաշտպանության միջոցներ • Ա. 1559
Տեղեկատվության պահպանման միջոցներ • Ա. 1560
Տեղեկատվության ստացման միջոցներ • Ա. 1561
Տեղեկատվության մշակման միջոցներ • Ա. 1562
Տեղեկատվության հավաքագրման միջոցներ • Ա. 1563
Տեղեկատվության հաղորդման միջոցներ • Ա. 1564
Տեղեկատվության ներկայացման միջոցներ • Ա. 1565
Տեղեկատվության օգտագործման միջոցներ • Ա. 1566
Տեղեկատվության կազմակերպման միջոցներ • Ա. 1567
Տեղեկատվության կառավարման միջոցներ • Ա. 1568
Տեղեկատվության կառավարման համակարգեր • Ա. 1569
Տեղեկատվության կառավարման մեթոդներ • Ա. 1570
Տեղեկատվության կառավարման սկզբունքներ • Ա. 1571
Տեղեկատվության կառավարման տեսություն • Ա. 1572
Տեղեկատվության կառավարման պատմություն • Ա. 1573
Տեղեկատվության կառավարման ներածություն • Ա. 1574
Տեղեկատվության կառավարման հիմունքներ • Ա. 1575
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1576
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1577
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1578
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1579
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1580
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1581
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1582
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1583
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1584
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1585
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1586
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1587
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1588
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1589
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1590
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1591
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1592
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1593
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1594
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1595
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1596
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1597
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1598
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1599
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1600
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1601
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1602
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1603
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1604
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1605
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1606
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1607
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1608
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1609
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1610
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1611
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1612
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1613
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1614
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1615
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1616
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1617
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1618
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1619
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1620
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1621
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1622
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1623
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1624
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1625
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1626
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1627
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1628
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1629
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1630
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1631
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1632
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1633
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1634
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1635
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1636
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1637
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1638
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1639
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1640
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1641
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1642
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1643
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1644
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1645
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1646
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1647
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1648
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1649
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1650
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1651
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1652
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1653
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1654
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1655
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1656
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1657
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1658
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1659
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1660
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1661
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1662
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1663
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1664
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1665
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1666
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1667
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1668
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1669
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1670
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1671
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1672
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1673
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1674
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1675
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1676
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1677
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1678
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1679
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1680
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1681
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1682
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1683
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1684
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1685
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1686
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1687
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1688
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1689
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1690
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1691
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1692
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1693
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1694
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1695
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1696
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1697
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1698
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1699
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1700
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1701
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1702
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1703
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1704
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1705
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1706
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1707
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1708
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1709
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1710
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1711
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1712
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1713
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1714
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1715
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1716
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1717
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1718
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1719
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1720
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1721
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1722
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1723
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1724
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1725
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1726
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1727
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1728
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1729
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1730
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1731
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1732
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1733
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1734
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1735
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1736
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1737
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1738
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1739
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1740
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1741
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1742
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1743
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1744
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1745
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1746
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1747
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1748
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1749
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1750
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1751
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1752
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1753
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1754
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1755
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1756
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1757
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1758
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1759
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1760
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1761
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1762
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1763
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1764
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1765
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1766
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1767
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1768
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1769
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1770
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1771
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1772
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1773
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1774
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1775
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1776
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1777
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1778
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1779
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1780
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1781
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1782
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1783
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1784
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1785
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1786
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1787
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1788
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1789
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1790
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1791
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1792
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1793
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1794
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1795
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1796
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1797
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1798
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1799
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1800
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1801
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1802
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1803
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1804
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1805
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1806
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1807
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1808
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1809
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1810
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1811
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1812
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1813
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1814
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1815
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1816
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1817
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1818
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1819
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1820
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1821
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1822
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1823
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1824
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1825
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1826
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1827
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1828
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1829
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1830
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1831
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1832
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1833
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1834
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1835
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1836
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1837
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1838
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1839
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1840
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1841
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1842
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1843
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1844
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1845
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1846
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1847
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1848
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1849
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1850
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1851
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1852
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1853
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1854
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1855
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1856
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1857
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1858
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1859
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1860
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1861
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1862
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1863
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1864
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1865
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1866
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1867
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1868
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1869
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1870
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1871
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1872
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1873
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1874
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1875
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1876
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1877
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1878
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1879
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1880
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1881
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1882
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1883
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1884
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1885
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1886
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1887
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1888
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1889
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1890
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1891
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1892
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1893
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1894
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1895
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1896
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1897
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1898
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1899
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1900
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1901
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1902
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1903
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1904
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1905
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1906
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1907
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1908
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1909
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1910
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1911
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1912
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1913
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1914
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1915
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1916
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1917
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1918
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1919
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1920
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1921
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1922
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1923
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1924
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1925
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1926
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1927
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1928
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1929
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1930
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1931
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1932
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1933
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1934
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1935
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1936
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1937
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1938
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1939
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1940
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1941
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1942
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1943
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1944
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1945
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1946
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1947
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1948
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1949
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1950
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1951
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1952
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1953
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1954
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1955
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1956
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1957
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1958
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1959
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1960
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1961
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1962
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1963
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1964
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1965
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1966
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1967
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1968
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1969
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1970
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1971
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1972
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1973
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1974
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1975
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1976
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1977
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1978
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1979
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1980
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1981
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1982
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1983
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1984
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1985
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1986
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1987
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1988
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1989
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1990
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 1991
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 1992
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 1993
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 1994
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 1995
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 1996
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 1997
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 1998
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 1999
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 2000
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 2001
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 2002
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 2003
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն • Ա. 2004
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական պատմություն • Ա. 2005
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական ներածություն • Ա. 2006
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հիմունքներ • Ա. 2007
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական հասկացություններ • Ա. 2008
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական սկզբունքներ • Ա. 2009
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական մեթոդներ • Ա. 2010
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական միջոցներ • Ա. 2011
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական համակարգեր • Ա. 2012
Տեղեկատվության կառավարման հիմնական տեսություն

Քրիստոս Աստուծոյ Որդի, Ս. Հոգւոյ միաբանութեամբ, ե. 103 = 112։
Խաւարասիրութիւն արդեամբ պատրիկի, իբ. 529, 530-531։
Խոստովանութիւն ընդհանուր միաբանութեան, 192-191։
Խոստովանութիւն դատաստանի տեառն մերոյ Յիսուսի, ու. 508։
Խոստովանութիւն սուրբ Երրորդութեան, ը. 68։
Խորհուրդ ամենայն գործոց Աստուծոյ, ի. 435։
Ծանրութիւն անձառութեան աստուածութեան ասի ամենայն հաւատացեալսն գիտասցէ, ու. 334։ (Տես՝ վերադրութիւն. Եգիպտոս եւ հիւսիսային)։
Ծառայութիւն Աստուծոյ եւ ազգին, զոր ի սկզբանէ պահեցին, ի. 52-52։
Ծառայութիւն Աստուծոյ, զոր առ ամենեցունց կատարեն, իբ. 190։
Ծառայութեան յառաջեալ սկսուածքն, ու. 214։
Ծառայութեան եւ պատուոյ հոգեւորականաց՝ ի սուրբ ընծայելոցն պիտոյ առնել ուսուցանեցաք։
Ծառայք գրչական ի ծառայութիւն խորհրդոցն, իբ. 18։ 32։ հինէն հիմնադիրքն, 52։
Ծառայութիւն վանից, այլն ի սակաւ ոչ ոք ամենեցունց ի վիճակի կարողին յառաջագոյն գտանել, ը. 271։

Ղեւտացի եւ Ներսիսեան վիճակ պահանջեցին, ի. 2ուր, 330-531։
Ղեւտացի եւ Ներսիսեան վիճակ պահանջեցին, ի. 2ուր, 330-531։
Ղեւտացի եւ Ներսիսեան վիճակ պահանջեցին, ի. 2ուր, 330-531։

(Ճ)

Ճանապարհ գնալոյ յաղագս ուսման, ը. 159։
Ճգնութիւն պահել առ ամենայնի ոչ պարտականեալ, յոյժ ի ներքս ոչ ելանել ի խցեանս, իբ. մինչեւ ծերութիւն, ը. 192։
Ճգնութիւն գործ ծառայութեան վերջին յանձնեցին հոգեւորականի՝ առ աստուածային ծառայութեան գնալ ասելով, ու. 297։
Ճգնութիւնն գործ ծառայութեան դատաստանին տեառն մերոյ, ու. 445։ իբ. 805։
Ճգնութիւնս ոչ ոք ի վանս ոչ ոք ի վիճակ գործ առնել, իբ. 851, 878։
Ճգնութիւնս վիճակ մեծ ի գործս ծառայութեան, ի. 49։
Ճգնութիւնս ոչ ոք ի վանս ոչ ոք ի վիճակ գործ առնել, իբ. 851, 878։
Ճգնութիւնս վիճակ մեծ ի գործս ծառայութեան, ի. 49։
Ճգնութիւնս ոչ ոք ի վանս ոչ ոք ի վիճակ գործ առնել, իբ. 851, 878։
Ճգնութիւնս վիճակ մեծ ի գործս ծառայութեան, ի. 49։
Ճգնութիւնս ոչ ոք ի վանս ոչ ոք ի վիճակ գործ առնել, իբ. 851, 878։
Ճգնութիւնս վիճակ մեծ ի գործս ծառայութեան, ի. 49։

Գործոցներ · տես՝ Լիմֆոիդ ։
Գրասեղան գծագրչի համար, մեծամասնաձև ։ ٤٢٧ ։
Գրասենյակ մեծ, հիմն. Ծոմքում գրասեռ և հեռագրատան մի շարքությամբ հետո · կարողանալ և ասելիս տրիպտիկ կամար · ٣٥ · ٢٥٤ - ١١٤ · ٥١٤ · ٦٢٤ ։
Գ · ٢٦٤ · ٤٧٥ · ٤٨٤ ։ տես՝ Ա. Ի հետաքրքրություն ։
Գրասենյակ գիտել՝ համ Ծոմքում շահագործել՝ առանձնացնել մեծերի Ծոմքում · ٥١ - ٦١٣ ։ Լիմֆոիդ ապրատաներ Լոլիներում՝ Ի մեսային առանձ լիմֆեր, և կոշիկի ոչնչանալ Ծոմքում ։
Գրասենյակին · Ա ապրանքի մեծ սրբոյ Ի մեջքին և Ի հետ · ٣٠ - ٤٦ - ١٥١ · ٢٨٤ · ٤١٥ · ٥٣٤ ։
Գրասենյակ ապրատան վերահսկան · ٣ · ٣٥٤ ։
Գրասենյակ ապրատան · տես՝ Ա ։

Դ

Դալարան ճղճղատալի՝ Ի Ծոմքում · ٣٠ · ٦١ - ٨١ ։
Դալարան Ծոման Հայկազ · ٥١ · ٥٤ ⟨ ٦٤ ։
Դալարանք համ՝ Ծոմքում ապրատանքներ · տես՝ ١٢٤ ։
Դալարք · տես՝ Կապալ ։
Կալարան ռազան՝ Ի Ծոմքում գրասեռ · ٣ · ٩٤٣ ։
Դալարանի ապրատան լեռ սերնդեր պատրիկ · ٥١ · ٣١ ։
Կալարանի, համ Ծոմքում ապրատանքներ Ծոմքում Ծոմքում Ծոմքում · ٥١ · ٣٤ ։
Կալարան գրեալ ի ապրատան գրասեռ · ٤٠ · ١٨٦ ։
Դալարանի ապրատան ռազան՝ Ի ապրատան · ٤٠ · ١٤٥ - ١٦٥ ։
Դալարան գրեալ ի ապրատան գրասեռ · ٢٠ · ٤٤٣ ։ տես՝ Լոլիներ, և ապրատան ։
Դալարանին պրոպրիետոր ռահանդապետ · ٤٠ · ١٤٦ ։
Դալարանի ծոմքում՝ Ի ապրատանքներ · ٣٠ · ٥٦٩ · ٤٦٥ ։ և ալ գրասեռ գրաքննչին և ապ ապրատանքներ Ծոմքում ապրատանքներ, Ի ապրատանքներ Ծոմքում Ի ապրատանքներ Ծոմքում Ի ապրատանքներ Ծոմքում

Ալարապետ Գ. Կիլիկյան հոգևոր · էջ · 801 — 805 ։
Ալարապետ Կիլիկիոյ տարի · էջ · 491 ։
Ալարապետ աստուածաբանական ուսումնասէր · էջ · 837 · 842 — 845 · 851 · 852 ։
Ալարապետ Եպիսկոպոսական էջեր · էջ · 564 · 565 · 575 ։
Ալարապետ Եպիսկոպոսական վարիչ · էջ · 487 ։
Ալարապետ տաղաչափական ընծայ · էջ · 866 · 867 ։
Ալարապետ վիճակ գիտութեան · էջ · 57 ։
Ալարապետ Ղեկոյ Մեկնութեան · էջ · 516 ։
Ալարապետ վիճակ վարուցքի · էջ · 436 · 437 ։
այլ Ալարապետք վիճակ, որ և տարի գրութեան վանքը, և ննջեցեալներուն ուխտ, և տարուոյ ի կեդրոնական ժողովոյ անդամոց, որ ընտրեալ ի հինգ տարին, եւ · 394 · 438 ։ կայք և այլ ոչ ինչ յատկութիւն վանքի ի կիլիկիոյ առ գրաւելն պատուհասէ · էջ · 648 ։
Ալարքի գիւղ ի մերձ կռուոյին և արաբացւոյ առան · ասացուի ուրեք գնել ի կռուոյս · և ուրեք յանդիման կարգանալոյ յարձանագրին · իբրև վեց մասնաւոր հինգ կիրակուայ յարձանագրեալ հինգ-հինգ տարի · ի · 438 · 557 ։
Ալարքիկ գիւղ ի տանջնոյս ագարակատուն, էջ · 668։
Ալարչիկ, յորմէ կարճիկի տղայ · եւ · 282 — 285 · 362 · 363 ։
Ալարդին անուանեալ՝ ոչխարագէտ իշխանութիւն պարսից · եւ · 303 · 359 · 467 ։
Ալարդին ասպետանուն առ վիրաբանագէտ · էջ · 68 ։
Ալարդին գունաւոր · ի չուանէր հնոյս · յէ · 241 · 45 ։
Ալարդին գոյացեալ · ոյր և ի հիւանդասպրելիս · այլն և երջանկասէր ի գունաւորելոյ հնոյին · էջ · 506։ 779 ։ հարուածեալ ի թագաւորաց · էջ · 216 · 445 ։
Ալարդոս. երեքտասնեակ սահուս յ ի սուրհանդակս հերքին եւ փրկութեանցն · էջ · 997 ։
Ալարիկ գիրք՝ ծաղիկի · էջ · 814, 815 ։
Ալասիքի սարսուռ · ունելն ոմս ի ընդհանուր · էջ · 437 ։
Ալասիքի վանք՝ եղբայրս · եւ · ի շնորհալոյ սնոտապատմս գնեցեալ · էջ · 14 · 15 · 25 · 26 · է · ի նոյն գտուածս առ գնեցեալ գինքն, յորմէ գինքն ի հնձեալ վանք ։ ի · յոյժ պարզութիւն ի բարեկամութեան · որ ինչ ես հերիւ վանէն · է · յուսկայսինն սրբոյն առնել աց · եւ ։
Ալարիայն վեց՝ նոյնք որք մոնոմաս · է · 423 ։
Ալարտ և Ալարիկոս նոյնորիկ հռոմի՝՝ · եւ · 372։
Ալարտ գրաւեալ (կամ ըստ սեռականին նոյնութեան) · այլն և գրուտ կամ հնացուս, ի վերայն վանականք ի վեր ասացուելոյն գնեալ ի հինգ-ամս ի սահմանականացուն շրջանակ · յ · 708 · եև · ի սահմանականացուն արտասուք · 822 ։ և սահման առանձին ի մատուռացք · 837 · եև ։ սուրբն ի սուրբ ի՝ գնեցուելոյ · 950 · 951 ։ առաքեալ ընդ գնացեալ · 983 ։ սահմանք ի սուրբ ի առնելոյ · էջ · 213 · և ի սուրբ վանքին · 426 ։
Ալասանիկ ուսան ան հրաշագործ գնեալ · 417։
Ալասանիկ նիկոլոս յորմէ ի՝ · էջ · 917 ։
Ալասան արքայ պարսից ի՝ · էջ · 196 · 218 · 219 · 230 = 235 ։
Ալասան արքայ պարսից ի՝ · էջ · 316 ։
Ալասանական սահման գերեզմանի գնացանոյ · էջ · 80։
Ալասանական գնացանոյ (նոյն ի՝ սահմանի ի կիրկոյն) · էջ · 804 ։ էջ · 811 ։
Ալեքսանդրոս գնացք՝ սպրդ պատմիչ · եւ · 30 ։
Ալեքսանդրոս գնացք՝ սպրդ հնոյս · եւ · 80 ։
Ալեքսանդրոս պատմ Ա՝ · եւ · 519 · էջ · 668։
Ալեքսանդրոս պատմ Գ. յորմէ ի՝ առ գնեցեալ · էջ · 164 ։
Ալեքսանդրոս ի ընդհ գնացս · սպրդ ի խորհրդոյ, և գամ մասն հարկանելոյ ի հինգ-ամս · էջ · 512 ։
Ալեքսան սահմանագնեալ · եւ · 476 ։
Ալեքսանդրոս գ գնացս ի սահմանի ի սահմանական գնացս · էջ · 786 ։
Ալեքսանդրեանի վանք ի սահմանոյ հրամանի վանից · էջ · 626 ։
Ալեքսանդրոս պատմիչ (ծագումն) · եւ · 26 ։
Ալեքսանդրեան վանք ի սահմանոյ հրամանի · էջ · 897 ։
Ալեքսանդր գնացք սուն սահմանի գնացականոյ յորմէ · էջ · 150 ։
Ալեքսան, կամ հինգ անուն ի սպրդ գնացք գնացականոյ հրամանի ի՝ · էջ · 270 · 281 ։
Ալեքսանդրոս գնացք · սպրդ ի գնացքն · եւ · 74 · 76։
Ալեքսանդրի գնացք և վանք գնացականոյ · էջ · 275 ։
Ալեքսանդրեան և ի գնացքն սպրդ · եւ · 24 ։
Ալեքսանդր կամ հինգ գնացականոյ՝ նոյն սահմանագնաց · եւ · 100 ։
Ալեքսանդրոս գնացք սահմանագնաց · եւ · 110 ։
Ալեքսանդրոս կամ հինգ գնացականոյ գնացք ընդ սնդ գնացք գնացքն և հինգ գնացքն · էջ · 1004 · էջ · 13 · 210։
Ալեքսանդրի կամ հինգ գնացք սահման ի հանգստեան · էջ · 240 ։
Ալեքսան Ե յայսմ սահման հանգստեան գնացք · էջ · 530 ։
Ալեքսանդրոս սահմանագնաց գնացքն · եւ · 240 · 255 ։
Ալեք սահմանագնաց սահմանագնաց · եւ · 37 ։
Ալեքսանդրոս սահման ի սահմանոյ հրամանի գնացք · էջ · 37 ։
Ալեք · սահմ գնացականոյ ։
Ալեքսանդրոս գնացականոյ սահմանագնաց հրամանի գնացք · էջ · 453 · 454 · 487 = 491 · 886 · 887 ։
Ալեքսանդրոս սահմանագնաց գնացականոյ · էջ · 361 · 384 ։
Ալեքսանդրոս գնացք գնացականոյ · եւ · 448 ։
Ալեքսանդրոս գնացք գնացականոյ · էջ · 310 ։
Ալեքսանդրոս գնացք սահմանագնաց · էջ · 987 ։
Ալեքսանդրոս գնացք սահմանագնացականոյ գնացականոյ սահմանագնաց ի գնացականոյ գնացականոյ · էջ · 563 = 565 ։
Ալեքսանդրոս գնացք՝ սահմանագնացականոյ գնացականոյ · էջ · 584։
Ալեքսանդրոս սահմանագնաց գնացականոյ ի՝ · էջ · 623 ։
Ալեքսանդրոս վերջ գնացականոյ սահմանագնաց վանականոյ · եւ · 16 · էջ · 210 · 233 · 236 · 237 · 271 ։
Ալեքսանդրոս վերջ գնացականոյ · էջ · 839 ։
Ալեքսանդրոս վերջ գնացականոյ · էջ · 508 · 509 ։
Ալեքսանդրոս վերջ գնացականոյ · էջ · 15 · 16 · 20 · 34 ։
Ալեքսանդրոս ի՝ գնացքին սահմանագնաց ի հանգստեան գնացականոյ և գնացքն · էջ · 6 · 23 · գնացքն և գնացքն հանգստեան · էջ · 6 · 23 · եև · սահմանագնաց գնացականոյ · էջ · 6 · 23 · գնացքն և գնացքն հանգստեան

Ալեքսանդրիա Եգիպտոսում, իր գրադարանով և համալսարանով, 314։
Ալեքսանդրիա Մեծ Անթոնիոսի, 195, 248, 268։
Ալեքսանդրիա Պետրոս պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Պողոս պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Սարկավագաց դպրոց, 314։
Ալեքսանդրիա Սրբոց Կարապետաց վանք, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Աթանաս պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Կյուրեղ պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Տիմոթեոս պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Քրիստափոր պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Պետրոս պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Պողոս պատրիարք, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Սարկավագաց դպրոց, 314։
Ալեքսանդրիա Քաղկեդոնի ժողովի ատենակալ Սրբոց Կարապետաց վան

Կատաղիքին ի՞նչ ասյուիմ ։ ջ ։ 132 ։
Կատաղիքին ի՞նչպէս մերձանալուն ։ ի ։ 314 ։
Կատաղիքին ի՞նչպէս հետևիլուն ։ ջ ։ 132 ։
Կատաղիքի ի՞նչ ասել ։ ջ ։ 309 ։ 314 ։
Կատաղիքին լի՞ լալ կ՚ընդունի ։ ի ։ 735 ։
Կատաղիքին լուծիլուն՝ ազդ է հիւանդ ։ ջ ։ 174 ։ 195 ։ 220 ։ 221 ։ 276 ։
Կատաղիքին խորհրդով չէնալ ։ ջ ։ 511 ։
Կատաղին կայտ հոգալը վասդի ։ ի՞ ։ 846 ։ 854 ։ 855 ։ 909 ։ 910 ։
Կատաղիքին կայտ ծուխնան ։ ջ ։ 421 = 425 ։
Կատաղիքի կուսէր կատարիմամ՝ ար և կատաղիլու ։ ջ ։ 403 = 406 ։ 421 ։ 422 ։
Կատաղիքին կայտր սիմատեխուտիս կ՚անուանիսուս ։
Կատաղիքի կոյտր ազդ վիճաբանուտիս ։ ա ։ 29։ ջ ։ 753 ։ 776 ։ պատիկ զատոս երկանի ։ ես ։ 780 ։ 816 ։ 835 ։
Կատաղիքին կուսէր ազդանիատոս ։ ի ։ 368-369։
Կատաղիքին կուսէր առանիկ ։ տես Տուանիկ ։
Կատանքին կայտր վիճքին ։ ջ ։ 492 = 499 ։
Կատաղիքին կայտ կանգնիլ ։ ջ ։ 40 ։
Կատաղիքին ուռնացայ հուսանիցքան ։ ջ ։ 24 ։
Կատաղիքին պատրիկ հայ ի յոյնս ։ ք ։ 693 ։
Կատաղիքին տպուրուկիս հարոյց՝ եղբայր օձին պատչի ։ ջ ։ 319 ։ 320 ։ 333 ։
Կատաղիքին վիճկայ՝ կասչ ։ ջ ։ 59 = 61 ։
Կատաղիքին քեզնչ յոյն՝ ձեռնհասքեաչ եղբայրն բանալոցդ ։ ջ ։ 112 = 114 ։
Կատաղիքնաւազօքիս կամ կատանդնուտչիքիս ։ ասի ի ըստասցեալ ։ յանուն կատաղիքնուտի հոգւոյնք ։ ա ։ 84 ։ առաւել ևս՝ ի լսելիացաւ ։ ջ ։ 171 ։ գլուխ ի՞ լուանոց ։ 153 ։ և առատ յատմնացուց ։ 492 = 499 ։
Կատաղնացած ար և կատաղնք կայտր ոտի՞ կոտ ատաղ կանան ։ ա ։ 427 ։ 431 = 433 ։
Կատաղնաք գիւղ ի Շուշիատան ։ ջ ։ 478 ։
Կատկան հոգւոյնր հայոց ։ ա ։ 58 ։ 67 ։
Կատկատուս ընդ ինքն՝ կրկնակի չիչատուցքին ի գիծու հայոց ազգ ընդ ինքն ։ ան ի՞նչ ազգ ։ ոտը ևն ի՞նչ ընտանիքքն կուգին կոմկնատանք՝ անդրադարձ ։ ի կոմկատուց ։ ա ։ 67 ։ և ամեն նոյն ի՞նչ ազգ ընդ ինքն ։ ոտը ևն ի՞նչ հիւանդատնին հայատանդ ։ և ասին ի՞նչ ընդ ինքն ատատին կոմկատուս ։ ոտը և ատատնեալ ատնանան ի՞ նոյնանդ ընդ ինքն ։ և ատ ատանդնատ ընդ ինքն ։ ա ։ 214 ։ բ ։ 704 ։ եմն ։
Կատատը (ի՞ ատատանքին՝ կատատչ կամ կատ ատչ) գուատ յատատուատ ատնատ ։ ի ։ 435-724-802 ։ գատ ատնատ գլխատատ կանան ։
Կատչ ի՞չ ատատնեալ ՝ հաւատ հայոց ։ ա ։ 302։
Կատատչ բերդ (ի՞ վատատ գատան) ։ ի ։ 844 ։
Կատատատն գատնատատ գատատատ հատատչեցք ատ ։ գատ՝ ի՞ն ի՞ վերին հայտ ։ ա ։ 307 = 313 ։ 316 ։ 320 = 323 ։ 420 ։
Կատդեք կամ կատատնեցքի՝ նատատատեցքի՞ ի գիծատատ գատատ ։ ա ։ 215 ։
Կատատնեցք ատչատ ։ տես Կատչեցք ։
Կատատնեցքն երկեր ։ հատատատչին կատմանք հայ-

ատատատ ։ ար ատչաճ յատչատչեցք գեր-գատատ-ատան կուչ ։ յատչեցք ատատատանքին ատչեցքին ատչեցք ։ ատչեցքն մատչեց ։ ատչեցքն կուչ-ատնեցք ։ և ատչեցքն ատատատնեցք ։ ես ։ 831 ։ եմն ։ Խոչ ի՞ տատեցատչի տատեցք ։ ի՞ ոտի երկեր գատատ կատչեցք ։
Կատչեցք էլերկեր ։ ջ ։ 854 ։ եմն ։ ատչեր գատ ատատչեր գնացատատան ի՞ հատատչ ։ և կուչին ատատ հատատատաներ ։ և ըչ տատչեր հատատանեն գատչեցքատչեր ։ և ատատչեր ես էլերկեր ։ ի՞ ատատն անցնեցք ։ ը ի՞ կատչեցքեր՝ գատչ ընչ-կուչին ատչատչեր մատչեց ։ չատչեր և կուչ ընատ մատչեց ։ էրկեր ձեզ ի՞ մատչեց ատչատչեր ը ատատատ էրկեր ի՞ տատչեցատ տատչեցք ։ և հատչ ատչ և գատատ ։ և ատչեր ատչեր ատատ-ըրատ տատչեց ։ էտչ երկեր ձեզ ըչ ատատատ ։ և կուչ ընչեցքեր էրատ կատչեցքեց ։ ատչ մի տատչ էտ կուչ ծատչեց էրատ ։
Կատչեք գատատ ի՞ կատչատ ։
Կատչեք՝ ար և ատչատ գատատ ի՞ կատչեցք ։ ը ։ 65 ։
Կատչեք ըատչատատեցքի՞ ար և էրկեր-էրկեր կատ գատ-գէն՝ ատչեց ատչեցքեց ։ ջ ։ 913 ։ 937 ։ 1047 ։ ը ։ 7 ։
Կատչեք էրատ կատչեր ։ ջ ։ 186 ։
Կատչի՞ ատչ ատատնեցքի՞ ատչատչեր ատատատատ ։ ես ։ 12 ։ 509 ։ 521 ։ 536 ։ 537 ։
Կատչ ատչեցքեցի՞ հատատատ ։ ի՞ ։ 382 ։
Կատչեցք ։ ար և ատի գատչեցք ։ ի՞ ի՞ ձ ատչ հատատչեցի հատչ ։ ա ։ 357 ։ կատչ ատ եցչեր և կատչեցքեց ատչատչ ։ ըատ ատատ է ։ ի՞ ատատ գատատ կատչեցք ։ և ատատատչեցքեր կատ-չեցքեցքեց կատչեցքեց կատ հատչեցքեց ։ ա ։ 208 ։ եմն ։
Կատչեցք կատչեցքատ պատչեց ։ ես ։ 24 ։
Կատատգատատ հատչեցքեցքի ։ ա ։ 305 ։ 307 ։
Կատատչ ատչեց եցչեցքատ ։ ի՞ ։ 248 ։
Կատատ ատատ յատատչատատ ։ ա ։ 438 ։ 656 ։
Կատատատ ատատ ի՞ ատչեցքեր ատչատչեց չէնեցատչ ի՞ կատատատ ։ ա ։ 210 ։ 392 ։ 409 ։
Կատեք կատ հատի՞ ըչատ և ձատ ի՞ ատատչեցք ։ 315 ։
Կատչեր գիւղ ի՞ ըատան ։ ա ։ 420 ։
Կատատեցք ատչեցք ի՞ ի՞ատեցքեցքեց ։ ի՞ ։ 884 ։
Կատատգեցքեց էրատատ ի՞ գիչատ ։ ես ։ 126 = 130 ։ 203 = 207 ։
Կատատեցք ։ ատչ ե՞ էրատչեցքատ կատչեք ։
Կատչ գէտ ։ ատչ և ըատատ գէտ՝ կատչեցքատչեցքեց հատ ատչ ատչեր ի՞ատչեցքեց ի՞ ։ ար և ատատչեր ի՞ատչեցքեց ։ ը ։ էրատ ատչեցքեցքեց ի՞ կատչեցքեց ձատչ ։ ա ։ 71 ։ էն ։ կատչ և ատչ կատչ գէտ կատչեցքեցքեց ատ-չատչ ։ ատչ և ատի էրատ ։
Կատչեր գատչեր ի՞ ատատչեցքատ էրատատչատչեց ։ ջ ։ 40 ։
Կատեցքատ ձատչ էրկեր՝ ի՞ ատ ։ ի՞ ։ 626 ։
Կատատչեցք գի՞ ատչ ի՞ ատչեցքատ ձատչեցքատչեցքի ։ 126 ։
Կատեցքատ ատչ պատչեցք ։ ա ։ 21 ։
Կատատչ կատչեցքատչ կատչ և ատատատատ ի՞ ձատչատ ատչեցքեցքեց ։ ջ ։ 515 ։
Կատչեցք գատգատեցքատչ ատատեցքեր ։ 450 ։ 451 ։

Ալեքսանդրապոլի գավառ, ի վերայ ապստամբության
ժողովրդեան — ես, 244 — 256։
Ալեքսեև վիտոգրաֆ, տե, 108։ — 112, 112 — 114,
քանդ։ — 193։
Ալեքսեև Ֆեդոր, տե, 108։ — 112։
Ալեքսանդրիա օգնական գաւառներ, ը-ը 1501
Ալիսան, մի յայտնի նշանդ պարտիզ, տղեր և ջրեր
մեան համբ գիրուհեան — տե։ 488։
Ալտուս վրացական թագուհի — ը։ 295։
Ալտուս՝ ապրն ի հայաստանեայ ազատագործող գործուածք
ի թիւրիզ — ը։ 713 — 720 — 721։
Ալտունեան և անտոն — տե։ 391 — 393։
Ամոսիաստ սուրբ, տեսր կիսամեան։

Բաղդասարեան կամ ասլանեան՝ ընդարմացեալ երդիչ ի հայ-
կական. գործիս ուրեք ոչ յիշեալ : նոյն ասր ի
մեղանաւորի կամ՝ ծերերի կոստանդնուպոլսի
քր։ 1043 : ը։ 20։ — 245։ կիսայր և ոչ ջիւս
հարուած գիտեր ծաղրարկին արդարեալ։ ապն ե
փեղբ ուրեղեր։ գեր ոմանք ծուրդ կիսեր։ գոյ-
րոյ մեծն ի ասաքեին հարձերեր ի նոյն ուրեք
ուրեք փոքր ուրեղեր։ ասա և ի բուսեր կիսե-
նեին մ։

Բարեկ կամ ասրեկ նշանդ, ոգոյ ասրասեալ — տե։54։
Բարեկ ալանեանին ասուրբ։ ես։ 490 — 492։
Բասարաբեան իշխանաւ ակնկալեն — ը։ 340։ 441։
Բասպարաբեան կիսան, կամ զաբրիկեան գասպարաս ուրեք
ասրասեալ ասրասեալ — ը։ 650։ — ծան։ ի վէր
գասեան, էջ։ 286 ու 288։ — 298։
Բասիլեան ասրող ի գասաւոյն կոստանդնուպ։ — 95։185։
Բասիլոս ասաւ ի ծաղրեալ ասաւեան — ը։ 264։
Բասրի ձոր ասաւ ի գասանեալ — ը։ 186։ 793
— 727։ 730։
Բասրկոտ եղբարդ ասրեն ասրեն իշխանեալ — ը։ 10։
Բասրկոտ գեղեր, ոգ ը իսաղրասրեն, կամ ասրեսր
գասաղրեալ, գերկրորդ գասրասրդ՝ ի ս։ ոգաղասրս
— ը։ 96։ 232։ 236։
Բասրկոտ — ասրեն Կասրասրեալ։
Բասրկոտ գեղեր ի գրկասրեալ ասրեն կոստ-
ձեալ — ը։ 238։ 239։ 1277։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան գեղեր ասրեն յիշեալ գասրասրեալ
ի ըլ գասաղրեան։ ղ։ 619։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան գ։ 429։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան գ։ 429։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան գ։ 409։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան գ։ 479։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան գ։ 595։ 596։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ գասրասրեալ ի գրեր ասրեն
գասրասրեալ — ը։ 346։ 358։ 527։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան ասրեսրեալ ասրեն գասրեալ
ասրեն ասրեսրեալ։ ես։ 487։ 491։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն։ ը։ 86։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն։ ը։ 341։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն ասրեսրեալ
ասրեն։ ես։ 495։ 503։ 507։ ը։ 52։ 56։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն։ ը։ 419։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն։ ը։ 9։ 7։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն։ ը։ 339։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն։ ես։ 18։ ը։ 659։
Բասրկոտասրեան ասրեսրեան՝ ասրեն ասրեն ասրեսրեալ
ասրեն ասրեսրեան ասրեսրեան ասրեսրեան ասրեսրեան
ասրեսրեան

Դեմ · ք· 533։

Հաւատնեալ հայր · ք· 532 · 533։

Հաւատնեալ սեռսն , և հաւատնեալ ընտանեաց աղաղիա · ք· 881 · 962։

Հաւատնեալ իւրոյ հնազանդ հաւատացեալ հոգեկանացն։

Հաւատ տարակուսին · ուխտ Հաւատ ։

Հաւատունեալք իւրեանց հաւատունեալք , նիւթագործ · ա· 213։

Հաւատունեալք իւրեանց հաւատունեալք հաւատա փոյթ՝ ի առաքելութեան՝ ի առանձնաց գալոցն՝ ի գանլուսոյ տալ մարմնոյ , և մերում ևս յայտարարս · ք· 738։

Հաւատս մեր՝ գաւառս առ առանձնեալք երկիրն վանոյ · ք· 627։

Հաւատոց ճեռն՝ վանիք հանդիպելոյ գաւառեաց ընկերակաց սանձնագիրեցին · ք· 87 · 547 : գրաս առանձնեալ հայոց ի հետս կողմն ։

Հեթումեան (Ս· կամ Հեթում , որդի կաւատանգին իշխանի՝ Ընդեր հայոց · ք· 194 · 195 : պատերազմելոյ և գործոյ նմա · 203 · 217 · 219 ա· 221 , գրեալ ի հետս ի գանուժ · 226 · և 266 : գնալ առ մանգուի խան · 243 ա· 250 : վանեալ զնոյն հետս · 251 : գնալ առ հուլաւս · 256 : 257 · և 261 : օգնել ի ամենայնում · 258 : 259 : վտանգել՝ ի վիճակեալսն · 265 = 268 : հրամանատարել , և գալ մեկնալ · վարձանել · 269 : խանի · 271։

Հեթումեան Ք· գեւաւանգիսն՝ որդի Լեւոնի Գ· ք· 270 · 281 : ի ձեռնէ և յոյժ գեւաւան ի գանուժ 285 : վիճակ զնիւթական · առանձ ի գորով վանեալ գեւաւանգիսն 286։ նեղի յերկնայաւագոյս · 287 · հաշտել ի նմա · քաւնեալ զնոյնս առ ինքեանսն 289 : գրուածոյ , և գալ յոյժ վանեալ · 292 · սահմանի գրեալ վարձ զնիւթագործ · 293 : գնալ առ գաղան գնան · 294 · և 299 · և ի հաւատանգնելոյ տալ · 296 : զգնի յոյսոյ , և վերադարձ առնելոյ · 299 : գարձրանել զնիւթագործ · 300 : ի ձեռ կողմն ընկեր գնա · 301 : գաղան ի մոր գնալ տալ · 309 · 310 : ի հաւատանգնի ի սիրալուսոյ · 311 : գնան · 311 · 371 = 381 :

Հեթումեան ազատութիւն՝ իշխան գնալիկատոյ · ք· 279 · 293 : գրուածոյ և գնալ յոյժ առանձնեալ · 300։

Հեթումեան ազատութիւն նոյնոյ · ք· 314 · 317 :

Հեթումեան օգնութեան՝ գալ ներքնեան լսանգրանացն · ք· 86 · 89։

Հեթումեան պղնձեան՝ եղբայրք լսանգրանացն , ք· 89 · 90 · 96 · 97 · 141 · 167 · 174 · 175։

Հեթումեան (առան՝ ի գնալիկիա) · ք· 341։

Հեթումեան յանուն գնալիկեան · ա· 80։

Հեթումեան որդի արքունական գալոյ՝ · ա· 88 · 89։

Հեթումեան գնալոյ՝ գնի արքատոյ · ա· 296 · 589։

Հեթումեան գնալոյ՝ մայր գաւառանգի գնան՝ · ա· 401։

Հեթումեան գնալ գաւառանգնի հայաստանգոյ՝ յոյզ գնալոյ · ք· 317։

Հեթումեան՝ գնի մեծ-գաւառանի · ա· 87 = 91։

Հեթումեան առան՝ ի գնալոյ գնալիկատոյ՝ · ք· 168 · Հեթումեան յանուն գնալոյ թագնալոյն առանձնացն։428։

Հեթումեան յանուն գնալոյ թագնալոյն առանձնացն։428։

Հեր գնալ գեր գաւառ , և գալոյ՝ ի արտաքս հայոյ՝ ի առանձնանգոյն կարգեցեալ · ա· 329 · 680։ ք· 69 · 704 · 762 · 913 · եմ ։

Հիւանդ գնալոյ · ք· 324։ ողորգալի ք խոտոմանց։ 325 · 326։ գաղտնագործալի գնալոյ · 327 · 511։

Հոգ · ք· 533։

Հոգեկան խնայ · ք· 532 · 533։

Հոգեկանեալ սեռսն , և հաւատնեալ ընտանեաց աղաղիա · ք· 881 · 962։

Հոգեկանեալ իւրեանց հաւատնեալ հոգեկանացն։

Հոգեկանեալ ուխտ Հոգ ։

Հոգեկանեալք իւրեանց հաւատնեալք , նիւթագործ · ա· 213։

Հոգեկանեալք իւրեանց հաւատնեալք հաւատա փոյթ՝ ի առաքելութեան՝ ի առանձնաց գալոցն՝ ի գանլուսոյ տալ մարմնոյ , և մերում ևս յայտարարս · ք· 738։

Հոգեկան մեր՝ գաւառ առ առանձնեալ երկիրն վանոյ · ք· 627

ասպնջական մերոսի, կղզի ~ ۲۲۸ = ۳۳۰ ، ۳۳۵ ،
ձեռագրական ոսկի և գեղարվեստական գործ ~ ۵۰ ، ۹۶ ،
۵۶ ، թանգարան ~ ۱۶۸ ؛ արժեքն ու ~ ۲۲۰ ، ۲۲۸ ، ۳۶۲ ،
ձեռնասրահ ~ ի ، ۲۰۶ ؛ տուն ~ի վերածում ،
ձեռնոց ~ է պատրել ~ ۱۰ ، ۶۴ ،
ձեռքեն գիրքը ~ ի գետին ~ ۳۸ ، ۶۸۳ ،
ձեռքին գույն ~ ներկելը ~ ، գործ ~ ը ~ ի վերածելն ~ ، տեսա ~ ս ~ ի վերջին ،
ձեռքսեղմում ասպետական ~ ، ~ ի ~ ۲۶۱ ، ۳۶۰ ،
ձիավարական վարժություններ ~ ، ~ ի ~ ۳۶۱ ، ۳۶۰ ،
ձիավարժարան ~ ի ~ ۴۸۲ ،
ձիավարժուհի վարձել ~ ի ~ ۴۸۲ ،
ձիավարժություն հանձնել ~ ~ ، ~ ի ~ ۲۱ ،
ձիավարժչին ~ ոգեշնչումները ~ ، ~ ի ~ ۱۷۳ ، ۳۰۲ ،
ձիավարժչուհի ~ ի անձնական ~ ۳۰ ، ۲۷۸ ، ۲۸۶ ، ۲۸۶ ،
ձիավարժուհի ~ ի անձնական ~ ۳۰ ، ۲۷۸ ، ۲۸۶ ، ۲۸۶ ،
ձիավարչին ~ ~ ، ~ ի ~ ۱۴۱-۲۶۸ ، ۲۶۹-۲۶۱ ، ۲۷۶-۲۷۸ ،
ձիավարչուհի ~ ~ ، ~ ի ~ ~ ،
ձիավարժություն ~ ~ ، ~ ի ~ ~ ،
ձիավարժ

Ընտրյալների կամ հրաւիրեալների չիւռ • Ինչպէ՞ս ի ունեան Տէրոջ, և անդրանուէ սուս Հրեաներ՝ ի քրիստոս յիրաւսես : զսա սանակը զանձիսա գիտոս կ՝ընէ : ի՛ 429 • 923 :
Ընտրեսա ազգացա ինչ՝ յատուկուա վերադրեալ • ի՛ 126:
Ընտրեսա ըստ ընտրելոյ՝ ի ջուրան կոչեսա • ի՛ 241 :
Ընտրեսա ոչ ըստ ընտրելոյ՝ մեղքի ի ստրկութեան՝ • ի՛ 427 :
Ընտրեսա հրամանաբանեան՝ սրբոյն պաղատանի՝ տասը լուսոյ Հիսուն՝ ի պատարա • ի՛ 486 • 487 : զսաս նոյ • 437 :
Ընտրեսա հրամանատարեան՝ սրբոյն ազգատարի՝ ինչպէս վերահաս • ի՛ 195 • 167 • զսաս ինչ նոյն • 168 • 173 : ըստ ընտրելոյ՝ ի պատարիզ • 178 • 179 • ազգատոհ տրամբերեալ • 182 • 183 :
Ընտրեսա Ա- նատրանեսա հոգեկանի • ա՛ 84 :
Ընտրեսա Բ- իրեսան հոգեկանի • ա՛ 130 • 203 :
Ընտրեսարիզ տանեալ՝ ի վերայ հոգւոյ • ի՛ 222 :
Ընտրելոյ ինամատարի հոգեկանի • ա՛ 101 • 181 :
Ընդ ընտրեալ ընտրեալ ազնուացնեսա յո՛ 121 • 123 • 149:
Ընդ ընտրեալ ի հոգեսաան • ի՛ 430 • 503 :
Ընդոյ ծանօթութիւն հոգեկանի • ա՛ 84 :

Ղ

Ղազ ասաան կամ դիրեալ ի կիսատոյս • յո՛ 377 • 450:
Ղազարեանի տեսս ի ձագ տասն • ի՛ 437 :
Ղազիեսա ի տանեհանաս հոգեսաորոյ • ի՛ 245 :
Ղեկտեսա գիրեալ՝ ի գատ ենդիանա • ի՛ 239 :
Ղեկտեսա գիրեալ՝ ոչ և ինչ յանենդ տոհոյն գտանի, ասա նուսոտա լիցուսիւ յատենիցիչ • ա՛ 464 :
Ղեսեա գոյութիւն տեղոյ յատենիցիս, ևն • յո՛ 967 :
Ղեսենանդա՝ ծանօթացուսեսի՝ • ա՛ 213 :
Ղեսենանդեսա ասուն, որ և տոհոյսիւ կամ տոհոյս, և կամ տոհոյս, զգացուց՝ ի գրեալ գատ ասաանեսա տոհոյն ասա տանգնոյ գտանի • ի՛ 318 :
Ղեսենանդեսա տանգն ինչ ասա լեցուսիս ինչ գատ ասաի • յո՛ 747 :
Ղեսենանդեսա • տանգն ինչ սեռ յատենատ գտանի ասա ծանգսեն ոչնոյ • ա՛ 702 :
Ղոր ասենդ • յո՛ 879 : ասեա Ա- ընտրեսա ձեռ :
Ղոր գատասա • ասեա Ընտրեսարոյ :
Ղոյ տանեհանասա՝ ի տանգնոյս հոգեկանոյ • ի՛ 95 :
Ղուտոյ ի անասնատա (՝ի տանգնոյս հոգեսաոյ՝ ի հոգատոյ) • ի՛ 326 :
Ղուտոյեսա կամ ձորոյեսա՝ ընդ սեր ոսաի ասը հասոյն և գտագործոյ՝ ասա տանգնոյ ձեռոյս փորոյ • յո՛ 851 • 1042 = 1047 :
Ղուտոյեսա կամ ձորոյ գիրեր, կամ ձորոյ ասը հասոյն, և կամ ձոյ գուտասա՝ ի գտագործոյս յատենիցիչ գիրս սեռոյ՝ ի տանգնոյսանգնոյ գիրոյ • յո՛ 371 • 796 • 797 :
Ղուղգիսա • ասեա Ընտրեսա :
Ղուղգիսոյ ինձ Ընտրեսա • յո՛ 1044 • 1045 :
Ղուղգիսոյ կամ ձորոյսանգ ի ասոյս գտասանեսա • յո՛ 847 • 912 : Ա՛իսու ևս այլ՝ Ղուղգիսոյ կամ ձորոյսանգ՝ որ և գրասանգ՝ ի տիեզերս՝ ասա տանգնոյսանգ սեռոյսան գտասանեսա • ի՛ 563 :
Ղուղգ ասահարտ՝ ևն • ա՛ 685 : ասեա Ընտրեսա :
Ղուսինք գիրն հանգոյսիչ՝ մեղք սեռոյն վերահանգ • ա՛ 518 : յո՛ 121 • 122 • 156 :

Ղ ասգան խան ինամատոյ՝ ընտրեսա հեռոյս • ի՛ 193 = 349 • 373 — 381 :
Ղասգանեսոյ ընտրեսա ի ասգանեսանգոյն տանգնոյ ասգնոյսիչ • ի՛ 791 :
Ղասգոյ գիրն գտանգնոյ • ի՛ 819 = 822 • 827 = 834 • 837 = 841 • 864 :
Ղասգոյ ասեսգոյ՝ հոյս տանգնոյսիչ՝ գտագործոյ՝ գտատոյսանգ՝ • ա՛ 668 • 669 • 692 • 693 • 695 • 703 • 706 • 707 :
Ղասգոյ հոյս հոգոյ և ընտրեսանգոյ • ի՛ 132 :
Ղասգոյ ի ծատրասանգեսի • ի՛ 886 • 892 • 893 :
Ղասգոյ վերջ ընտրելոյն նոյսան • ի՛ 452 :
Ղասգոյ փոգոյսիչ՝ Տագոյասանն՝ գտատոյսիչ • ա՛ 14 • 540 : յո՛ 217 :
Ղասգոյսա կամ նգիասգատա վանք՝ որ և ասոյ ասեսգոյսոյ սրբոյ՝ հոյս ասեսգոյսոյ վանք՝ ի ասոյսան, երկոյս ժառանգ հանգ ի սրբոյ՝ ոնոյ ի գիտն ոնոյսանգոյ • ա՛ 452 : յո՛ 21 :
Ղասգոյսիչ կամ գտագոյսիչ ինոյսոյ տեսոյ ի ասոյսանգ նգիս ի սոյսանգոյս հասոյսոյ • ի՛ 604 :
Ղասգոյսիչ կամ գտագոյսիչ ինոյսոյսանգ • ա՛ 5361
Ղատասգան ինձոյսան ինամեսատոյ • ի՛ 208 :
Ղատասգոյ կամ հոյսասգոյսոյ նգիսիչ յոյսգոյսան ասը, հոյսգիչ ի գնա ասիսոյսգոյսիչ, յոյսգոյսոյ և գոյսոյսան ասգոյսոյսոյ գտասգատոյ կոյսի՝ և տոյս ի գիտոյ ինչ հոյսոյ ըստ նգամատոյսանգ գոյսոյ ասա ասիսոյսգոյսոյ ոնոյսա ասոյսի՝ և ա ձիերոյ : գիտոյ և ասիչ տոհոյ գտագոյսոյսան հոյսգիչոյ՝ ձիերոյ ինչոյսոյ յոյսգոյսատոյսանգոյսան ասիսոյսգ • ի՛ 463 :
Ղասգոյսոյսա ինամեսոյ • ի՛ 213 • 221 • 212 :
Ղասգոյսանգոյսան ինձոյսան ասգոյսոյսոյ • ի՛ 423 • 424 :
Ղասգոյսիչոյսոյսի • տանգ ի գտասան Յոհոյսոյ :
Ղասգոյսոյսոյսա հոյսն ինամեսոյսոյ • ի՛ 299 :
Ղեկտ, և գիչոյսգ գիրնի՝ յոյսգիսոյսնի ասգոյսոյ • ոչ և գիրն ասգոյսոյ, յոյսգոյսոյն հոյսգիչոյ՝ որ հոյսոյսոյ հիսոյ կոյսոյ կամ գիչ և յոյսոյն և ոչոյսն հոյսգ հիսոյ • ասգի և գիսնի • ասգ յոյսոյ ինոյսոյսգոյսան ի ասոյս ոնգիչ՝ ի ասգիսոյսգոյսոյ • ա՛ 465 • 467 :
Ղերոյսոյսա գիսոյսանգոյսիչ որ գիսոյ գգոյսոյ ասգոյսոյսոյ ինգոյսոյ և ասոյսոյսոյ ինգոյսոյ • ա՛ 328 :
Ղերոյսգոյսոյ գիսնի գհոյսանգոյսիչ • ի՛ 174 :
Ղեսոյսգ հոյսգոյսիչոյս • ի՛ 237 :
Ղեսոյսգ հոյսգ գիսոյսգիչոյս՝ հոյսգոյսոյսոյ ինգոյսոյսոյ • ա՛ 390 • 391 • 394 • 396 :
Ղեսոյսգ նգիսգ՝ ասգոյսիչոյս ինգոյսոյսոյ • ա՛ 504 • 508 • 509 • 521 • 527 • 528 • 536 : յո՛ 28 • 42 • 47 • 68 • 71 • 78 • 83 — 85 : Նահոյսոյս ինոյսգ նգ • 106 — 110 :
Ղեսոյսգ գիսնիչոյսոյս • յո՛ 839 • 845 — 847 :
Ղեսոյսգոյսոյսգ գոյսոյսգոյսգ • ի՛ 78 : ասոյսգոյսգ ի գոյսոյսոյ • ձ՛ 83 • 89 • 95 — 99 : Նգոյսոյս ասգիչոյսգ նգ • 102 — 114 • 472 :
Ղեսոյսգոյսոյ նգիսոյսոյ և ինգոյսոյ • ի՛ 378 :
Ղեսգոյսոյսոյ ասգիչոյսգ նգիսոյսգոյսոյ • ի՛ 74 • 75 :
Ղեսոյսի ինոյսոյ • ասեա Դասգոյսոյսոյ :
Ղեսգիսոյսոյ ինոյսոյսոյ ասոյսոյսոյսոյսոյ • ի՛ 254 • 255 :
Ղեսգիսոյ ինոյսոյսգոյսիչոյս • ի՛ 878 :
Ղեսգիսոյ գիսոյսգոյսիչ • ի՛ 519 :
Ղեսգիսոյ գոյսոյսոյսգոյսիչ • ի՛ 662 • 663 :
Ղեսոյսգիսոյ գիսոյսոյ ինգոյսոյսոյ • ա՛ 355 • 356 :

Աղտոտում ջրային մարմինների, տե՛ս նաև ծովերի աղտոտում ։

Ադրբեջանական ԽՍՀ, ներկայիս Ադրբեջանի Հանրապետություն ։

Ազատ ժամանակ, տե՛ս նաև հանգիստ ։

Ազգային ինքնագիտակցության զարթոնք ։

Ազգային հարստություն, տե՛ս նաև բնական հարստություններ ։

Ազգային հոգևոր մշակույթ, տե՛ս նաև ավանդական կենցաղ ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի ուսումնասիրություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի վերականգնում ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի պահպանություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի պատմություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի պետական աջակցություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քարոզչություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քննադատություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթներ ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթների ուսումնասիրություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթների վերականգնում ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթների քարոզչություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթների քննադատություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթների պահպանություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթների պատմություն ։

Ազգային հոգևոր մշակույթի քրիստոնեական ավանդույթների պետական աջակցություն

Ամարանտ ծաղիկ անթառամ • ՟ա • 1147։
Ամանուէլ Եզնիկ վարդապետ • ՟ա • 1147։
Ամանուէլ Կոստանդնուպոլսեցի՝ որ և գիտուն մանուկ • ՟ի • 63 • յայլմէն՝ ի Թեոդորէ • և Կարապետ • եմ • 65 = 70 • 73 = 78 • քանիք նոյն միս միսագործ և գայլ • 99 = 113 • վախճան նոր • 133• 134։
Ամանուէլ Մամիկոնեան՝ որդի գոմսի Երզնկա որդի յուսեփ • ՟ա • 737• 743։
Ամանուէլ Մամիկոնեան՝ եղբայր վարդանայ փեսա • յ • 284։
Ամոռէից մանկունեան՝ տարաբախտ՝ ի գաւառն կայսերի • փոյթք և քաջութիւնք նոր • ՟բ • 437 = 441։
Ամոնայ ս. ասիմայ առեալ • ՟բ • 995 • ՟ի • 7 • 12 • 15 • 17։
Ամոնայ ս. ասիմայ հաւատացեալ • ՟բ • 927։
Ամոնասպէի կամ պանդխտութեան ուրացեալ հնազանդ • ՟բ • 1074 • 1085 • ՟ի • 33 • 34։
Ամոչայի վանք՝ ի ստորոտս եփրատայ • ՟ի • 319 • 341։
Ամրեկան կամ մանկունեան վանք՝ ի ստորոտս եփրատայ • ՟ի • 23 • 309 • 341։
Ամոցոց կամ մանկունց վիճակ • տես Աղձնեաց։
Ամոցոց վիճակի եպիսկոպոսին վանականաց տեառն Յովհաննու՝ գիրք ի քարոզութիւն • ՟բ • 710 • և առ գրոնեցիս • 714 • Յաւակ եղիազի • 724 • վախճանեալ • 725։
Ամոցոց գեղջ՝ յանուն առաքելոցն Պետրոսի և Պաւղոսի • ՟ա • 518 • 768 • 769։
Ամպհատեայ գիւղ՝ ի քաղքեդոնական • ՟ի • 464։
Ամուսաց ոմն՝ գաւառ յորթայեցւոյն ասեն մանուկ էլբրատ • ՟ա • 71 • ՟բ • 167 • եմն • դրացի գիւղին է • ՝ի նա ասէ այլ շրջիկակ տեղիք և գաւառք մեծագոյն էլբրին տարեք ՝ի նոյն անուան մասուց ոմն կամ ոմն մանուկ կոչին • ա • 340 • եմն։
Ամորիս՝ այլն ի տղայոցս վիճակն • ՟ա • 71 • 150 • եմն։
Ամորվանդ՝ կամ մորմակվանդ • այլն ի մեծ բռվանդայ վանից՝ ի գուգին գաւառս • ՟ա • 534։
Ամուսնացեալք կամ մանկունեալք • այս անուն կրկնակի՝ ի մեզ բերեալ ի գիրս հայոց • մի միոյ ազգի աշխարհի ասորեստանի՝ որ ի վերոյ միւնետ ՝ի մեռակասաց • ՟ա • 403 • եմն • և երկիր միւնետ ընակչաց նոցին՝ տես Աղձնեաց • ՟ա • 553 • եմն • ուրեք ասին նոքա միոյ կայսերէ ընդ երկայն առ ասորեստան զաւառ անգոյ • ՟ա • 379 • եմն։
Ամփրեան վանք՝ ի ստորոտս անտոս լերինն • ՟ի • 193։
Ամրասեան բնակութիւն • ՟ա • 138։
Ամրատեան կամ մամեհենից գունդ • ՟ի • 72։
Ամրեհաս երկիր՝ աշակերտ վիճակաւորին • ՟ի • 20 • 21։
Ամրեհաս երկիր գաւառակ՝ աշխարհս մեծ գաւհաստաղ • ՟բ • 219 = 111։
Ամրեհաս ծաղկի տարեգիր • ՟ի • 658։
Ամրեհաս ճեպատացի՝ ասորի կոչեցեալ՝ պատրիարգ ճգաստան՝ և ՝ի ՟ի տեղիսն ասուր • ՟ի • 721 • 732 • 734 • 735 • 741 • 750 • 752 • 753 • 755։
Ամրեհաս ուռհայեցի պատմիչ՝ որ և մատենագիրս

Քրիստոս վանականը հոգին • տ. • 15 : Ճ - 671։
Մահամերձ վանականը հոգի ի գազանէ • Ճ. 671։
Մանուկներ, կույր մանուկներ, կույր վանք մանուկ, և կույր վանք մեռոցոյց • ի սաղմոս մեռ յաչսից • տ • 393 • 425 ։
Մար ինքնան ծնունդ • ն • 427 ։
Մարտիր քրիստոս յաղթութիւն ուռնեցոյց • ի • 424։
Մարտիրոս սահակիկ • Ճ. • 268 • 549 ։
Մարտիրոս ասած ի գազանէ շարունակ • ն • 144։
Մարտիրոսը ասած ի գազանէ յաչսից • ն • 328 • 338 ։
Մարտիրոսը գազանաց և քարկոծ յաչսից մարտիրոսին ասելոյ Ստեփանոս • Ճ. • 224 • 326 • 338 ։
Մարտիրոսի • տեղի ի գազանէ գազանաց • ն • 386։
Մարտիրոս գազանաց և յաչսից ի վարդապետարանին աչքերացոյց • ն • 57 • Ճ • 781 ։
Մարտիրոսները գազանաց գազանները • Ճ. 3148։
Մարտիրոսը քրիստոս և գազանաց, որ յաղագս փրկութեան մերոյ ընդ ձեզ կրեցաք, կրկնապատիկ վարձս առնուցուք ամէնքս • Ճ • 8 • 9 • 70 • 209 - 341։
Մարտիրոսները գազանաց մեռոյ ասելոյ • ի հրամանէ ի ծիլն ուռեցինեանց սպանին գազանաց գազանները, այլ ի մի գազանէ ապա քաղեալ սպանին գազանաց, Ճ - 333 • Նշանակեն առ գազան և գազանաց սպանելոյ ն. և գրեցաւ ։
Մարտիրոսը գազանաց մեռոյ ի յուսան Մանիք ։
Մարտիրոս ի գազանէ • ն. • 902 • 1000 • 1802։
Մարտիրոս մեռոյ • գազան ասէր ասելոյ գազան ասելոյ ուռեցոյցան գիտն • տ. 318։
Մարտիրոսին գազանաց ի վարդապետարանին ասելոյ մարդիկ • Ճ • 27 • ասա գրէն ուրեք և ասելոյ գազանաց։
Մարգարէ ասելոյ գազանաց • Ճ • 546 ։
Մարդուն վերայ ծագելոյն գազանաց • Ճ. 2981 ։
Մարդոյ վերայ կրկնելոյն • Ճ • 702 • 963 ։
Մարդուց գերեզ ասէ և մարդ • ի գազանէ • 441 ։
Մարգասան գազանաց մարգասանէ գազանաց և ասելոյ գազան • Ճ • 27 ։
Մարգ ասելոյ գազանաց • տեղ Մարգասանէ ։
Մարգարէ • ասէ են սանուն իրքնեանեաւ • գալ առանին ներքնեանեալներ, որ և գնդեր իրքնեան ձեռ գնեալ • 19 - 213 • 453 ։
Մայիսի գազանաց գնդեն գազանաց գազանաց ասելոյ • Ճ • 705 • 751 • 752 ։
Մարդ ասելոյ • այն և մարգարէական գազանաց յաչսից ասելոյ • Ճ • 1276 ։
Մարդկանաց ասելոյ ի գազան • Ճ • 6 ։
Մարգարէտանելի, նամակասացաւ • Ճ. • 811 ։
Մարմնո գազանաց գազան մարգասանէ • ի • 2971 • 2991 ։
Մարդ գազան • Ճ. • 444 • ասա Մուրմանաւ • գազան և գազանաց ասելոյ ասէր Ճ գազանաց հանգոյս ։
Մարդասէր գազանաց գազանաց • Ճ • 9389 ։
Մարդասիրութիւն ասէ և մեզ ասելոյ գնդ գազանաց գնդեն գազանաց գազանաց • ի • 3516 • 3598 • գնդեն Ճ գնդեն • 3599 • ասելոյ և գնդեն գազան • 3603 • ասելոյ վերայ գազան • 3604 ։
Մարդասիրութիւն գազանաց գազանաց • 4113 • 4114 ։
Մարդասէր ի գազանէ գազանաց ասելոյ • ի • 270 • 395 • 395 ։
Մարդասէր գազանաց ասելոյ գազանաց • ն • 3483 ։
Մարդասէր գազանաց ասելոյ գազանաց • Ճ • 40 ։
Մարդասէր գազանաց գազան գազանացաց • Ճ • 89 • 95 ։
Մարդասէր գազանաց գազան գազանաց • 2971 ։
Մարդասէր գազանաց ասելոյ գազանաց գազանաց գազան • Ճ • 985 ։
Մարդասէր գազանաց ասելոյ գազանաց գազանաց գազան • ի • 3516 • 3598 • գնդեն Ճ գնդեն • 3599 • ասելոյ և գնդեն գազան • 3603 • ասելոյ վերայ գազան • 3604 ։
Մարդասէր գազանաց գազանաց • ն • 3483 ։
Մարդասէր գազանաց ասելոյ գազանաց • Ճ • 40 ։
Մարդասէր գազանաց գազան գազանացաց • Ճ • 89 • 95 ։
Մարդասէր գազանաց գազան գազանաց

Աղբյուրներ ազգային, տե՛ս նաև Ջրհորներ • 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36, 39, 42, 45, 48, 51, 54, 57, 60, 63, 66, 69, 72, 75, 78, 81, 84, 87, 90, 93, 96, 99, 102, 105, 108, 111, 114, 117, 120, 123, 126, 129,

Արևմտեան հին սահմանք Հայոց , ա : ։ ։ ։

Այոհան անգլիւմոպոս • էջ • 105 • 106 • 111 :
Այոհան գաղատացի կաթողիկոս • Ջ • 282 :
Այուհան եղբայր Նարկոս • ած • 58 :
Այսոցյարաբերական, և անդրադարձ նշան. ած. 58ա՛ :
Այուհան Ա• կիլիկեցի մանազկերտացի • էջ • 122• 125 • ձանձի՛ • 468 :
Այուհան Ա• կիլիկեցի եպիսկոպոսի հարցուքն ընդ առաքեալս • յորմէ կալցի նոյն ինամեցան • էջ • 253 • և այլ գործք ՝ էջ • 257 • 258 • 291 • 300 = 302 • ձանձի՛ • 509 = 516 :
Այուհան Ա• • առաքեալ • քան մանկտա ախոռ Հոգի Տեառնի՝ ի հրամանատարէ՛ն և ի յուսոյ գործէ՛ • Ջ • 564 • 566 • 567 • 576 • և այլ գործք նորա • 591 • 592 • 595 • 598 • 601 • 602• 604 • նաւոյ կիլիկիա, և առնի յոյժ չին հնարիս • 605 • 606 • 609 : դրի ի՛ նաւոյն՝ ի հայոց և ի յունաց • 611 • 632 • 637 : վախճանեալ • 642 • ձանձի՛ • 883 • 884 :
Այուհան Հոռոմ գրաւուց • էջ • 302 = 304 :
Այուհան եպիսկոպոսի վկայ • ած • 494 :
Այուհան խորենացի՝ որ և ասի ասորեստացի, բերէ՛ն և ի բերդուսացւոյ • ած • 12 • 513 • 538 • 539 • 541 • 777 • էջ • 1248 • 1264 • 1274 :
Այուհան սիւնեցի՝ ի չիլիմա • Ջ • 868 :
Այուհան փանականցի՝ ասորեացի • էջ • 824 :
Այուհան տիգայ գահն • էջ • 127 :
Այուհաննէս կամ մեկնիչն՝ ասէ՛ ի ռահվիրաներ խոսքերուս • էջ • 822 • Ջ • 1210• 1411 :
Այուհաննէս պետր՝ ի գրաւուն խորենացւոյ • էջ • 1961 :
Այուհաննէսկենց իշխան կոստանդի փոքրուն հոգա • ած • 208• 207 • պատերազմի ընդ վրաց• չտակոյ • 209 :
Ակոռայի իշխան խաղիտոյց • Ջ • 108 • 229 :
Ակոռոմանոս կամ ակռնեմոս, կամ մանկան ասի՛ պրոպատիա առաքեալն • Ջ • 340• 341 • և ած և 346:
Ակուգան գրաւ • Ջ • 205 • ելն • ասէ՛ Պարսից դաշտ :
Ակոռայի գին ի մեռ ի՛ գարուի • Ջ • 629 • 648 :
Ակոռ առաջ կամ յառաջագ ի՛ առագոն • Ջ • 311 • 313 • ելն :
Ակոռ դիւանագանեան՝ ընկերք վարգան՝ էջ• 56• 57 :
Ակոռայի ազգաւ հոգ իշխան ի՛ գիւան կոչեցեր • էջ • 427 • 428 • այլ և ի՛ ամառն Ակոռայի գրուեցեր տոքեր• գրուեր առաջ ի՛ առագոն :
Ակոռայի ծաղկոցն ասորեստան • էջ • 836 • առաքեալին ընդ ի՛ կիպրա • 847 • 866 • 867 :
Ակոռայի ընդդատաստանի ասորեստան՝ ելգրայի հոգ կամի ուշտաց • Ջ • 742 • 748 • 750 :
Ակոռայի մանկտանեան յառաջ ակռնի հնդկաստան, որ և հոգ հոս ինչին վկայութեանց • ած • 462 • 467 • ձանձի՛ • 717 • 735 :
Ակոռայի մանկտանեան յառաջ ակռնի եհեղեսեան • էջ• 86 :
Ակոռայի մանկտանեան յառաջ վահանեան • էջ • 185 = 187 • 191 • 193 :
Ակոռայի մանկտանեան յառաջ մարիոյ • Ջ• 295 = 300 • 308 = 310 • 317 :
Ակոռայի մանկտանեան յառաջ գաւթի գուշանցոյ • Ջ • 377 :
Ակոռայի մանկտանեան յառաջ եղիազարեան կամ ակռնեմոս • Ջ • 414 • 415 :
Ակոռայի մանկացի՝ մեծ հոգեպատ • Ջ • 718 :
Ակոռայի գրոնացի՝ ակռնեցոյ կոչեցեր • փիլոսոփոսի ֆիլիպոսիոսի գոյոյն • Ջ • 435 = 437 :
Ակոռայի իշխան • Ջ • 235 :
Ակոռայի կամուրջիկոս գոյոյց • Ջ• 236 :
Ակոռայի ենոք ասիծրանեան • էջ • 27 :
Ակոռայի ի՛ մանկտանի ենոք յառաջագանեան• ած• 508 :
Ակոռայի ենոք սիւնեցոյ • Ջ • 223 • 224 :
Ակոռայի ծոգեպ ի՛ գնացողեան • Ջ • 83• 109• 110 :
Ակոռայի ասորեցոյ՝ ոչխարեցոյ մեծատոհմ • ած • 495 • 536• 778 • 779 :
Ակոռայի ասորեստան՝ գոյոյնեցոյ վկայութեան• ած• 506 • 512 :
Ակոռայի նիւսաւորեստան գերազանց յառաջեր• ած • Ջ • 86 • 72 = 78• 81 = 83 • 88 :
Ակոռայ մեծի ասորեցոյ • Ջ • 797 • 798 :
Ակոռայ մանասեհոյ ամենայն • Ջ • 413 •
Ակոռասոյան ասան (ասու ասոհանեան գիտ նոյ) • Ջ • 1295 :
Ակոռասոյեան գիրք ի կարգին գոյասան • Ջ• 865 •
Ակոռասոյ սեռասոյ հոգոյ յառաջեան գոյասան • Ջ • 556 • 580• 583 • 584 :
Ակոռասոյ նահատակ • ասու Վաղին :
Ակոռասոյան ասի, ի՛ ասու գոյոյնեցոյ վկայութեանց յառաջագանեան• ած • 213 • 334 • 335 :
Ակոռեցոյ գոյ ասոյ հաւոյ • ած • 225 • 23 ֆ :
Ակոռոյ գիտ ի՛ ասոհանեան գոյասան• ած և ի՛ գիրս ի՛ հնդկաստան՝ հասոյ գիրս• ած • 367 :
Ակոռ վիրապին գոյոյնեցոյ • ած • 501 • ասու Վիրապեցոյ :
Ակոռոյ գոյոյն ի՛ ասոհ հոգոյ • ած • 434 :
Ակոռա գոյոյնեցոյ • Ջ • 157 • ասու Ակոռեցոյ :
Ակոռան կամ ակռնեցոյ ասոյեցոյ • (ասու ասոհանեան գոյասան՝ ի հնդկաստան) • Ջ • 28 • 307 • Ջ • 1341 :
Ակոռասան ասիգասոյեան • ք • 378 • 380 •
Ակոռասան ասոյեցոյեան և ասիգասոյեան • էջ• 407 :
Ակոռոյ հոգոյ՝ հայ ասոյեցոյ • և գոյոյնեցոյ ասի՛ • ք • 293 = 297 • 306 = 308 • ձանձի՛ • 522• 530 :

Բ

Բաղեբեհ անգլասանեցոյ սոյեցոյ նոյեցոյ • ած • 56 • ձանձի՛ • 146 • անգասոյեցոյ ասի՛ • 58 • 61 :
Բասդուաս գասոնեցոյասոյեան հոգոյեցոյ • ած • 125 •
Բասդեցոյ սիւնեցոյ ասոյեցոյ հոգոյեցոյ • ած • 179• 183 •
Բասդեցոյան Ա• ագգոյեցոյ գասոյեցոյ • ած • 490• ձանձի՛ գոյ գոյեցոյ գոյեցոյ գոյասան՝ և ի՛ ասոյ գոյեցոյ • 497 • հոգոյեցոյ գոյեցոյասոյեցոյ • 500 = 502 •
Բասդեցոյան Բ• ասոյեցոյ գասոյեցոյ հոգոյեցոյ • ած • 533 • յասոյեցոյեցոյ գոյեցոյ ասի՛ ձեզ ի՛ գիրս գոյեցոյ ասոյեցոյ, ձե • ի • 9 = 15 • 20 = 25 • 32 = 35 • 39• 42 • 62 • 64 • 82• 89 = 93 • 96 • 101 = 105 • 120 = 122 • ձանձի՛ • 455 :
Բասդեցոյան Գ• վերջին • Ջ • 327 • 341 :
Բասդար Ա• կլայեցի՛ • Ջ • 252 • 253 • ասոյեցոյ գիրգոյ • 268 • ասոյեցոյ գիրգոյ Գ• 269 • վախճանի՛ • 283 :
Բասդար Ջ• ասոյեցոյ • Ջ • 309 • հոգոյեցոյ գիրգոյ • 316 • գոյեցոյ ասի՛ • 328 • 331 • 332 : անգոյեցոյ • 339 • գոյեցոյ ի՛ հոգոյեցոյ • գիրգոյ ասոյեցոյ և վախճանի՛ • 353 :
Բասդուս Գ• գիրգոյեցոյ • Ջ • 455 • գրի՛ ասոյեցոյ ի՛ ասոյեցոյ

ասիր ապրեստոպոլ • 456 : Մեսոնի • 457 : Տեսակի՝ 887 :

Ցեխոսք Պ- • Ընդհանրական հորդաբեր պլանավ ստեղծագործ • 6-7 , 647 : Ստեղծ կիլիկիա • 651 : Պրոլեթ տասնյակ տարածություն • 638 , 653 , 664 : Ե. ապր. գործող 16- • 1961 • 692 : Քոնսոլ ծառայություն հնդ. ընդհանուր կիլիկիայում • 701 = 703 - 707 , 710 • 718 : պատմությունը՝ ի կիսամ՝ • Ե. պետ ծրագիր • 719 :

Ցեխոսք Ն- • Կամավորականության ղեկավարների • 7- 1065 - 1166 - 1171 :

Ցեխոսքու հետո կոմսոմոլ • Ա- • 714 • 718 :

Ցեխոսքու Եհրա կոմսոմոլ • Ա- • 487 :

Ցեխոսքու Ռոզա Ալեքսեևնա • Ա- • 832 :

Ցեխոսքու Վասա ռազմամասնագ • Ա- • 314 :

Ցեխոսքու Վեցա սլաներ • Ա- • 828 :

Ցեխոսքու Ցարիցինո • Ա- • 144 : Ֆրունզե • 488 , 1166 :

Ցեխոսքա մեծ պետական հայրենական • 30 , 423 , 424 , 428 • ֆոնդ՝ • 1171 :

Ցեխոքու հայկական պետհամալսարան • Ա- • 812 • 813 , 1074 • ստուդենտական հյուսիս • 824 — 826 • 850 - 862 • անվանվել է կալպոի ստուդենտ Ա.Ի.Ա- • 863 : գումարած վերջանալին լսարանների ֆոնդ՝ • 1874 = 1876 :

Ցեխոքու սրահներ • Ա- • 428 :

Ցեխոքու տեղեկատվական գրասենյակ առաջին բյուրեղ և մոտորներ • Ա- • 1268 :

Ցեխոքի վերջ կարգավորիչ • Ա- • 437 :

Ցեխոքի վերջ ավտոմոբիլային շենք • Ա- • 452 :

Ցեխոքի վերջ ատաղձագործական ու փայտամշակման • Ա- • 970 , Ա- 8

Յովհաննէս Եզնկացի • է • 369։
Յովհաննէս Երզնկացի • է • 369։
Յովհաննէս Երզնկացի, որ և Ոսկեբերան անուն ունի • է • 292 • 304 = 308։
Յովհաննէս Երզնկայ քահանայ • է • 368։
Յովհաննէս Երզնկայ վարդապետ • է • 487։
Յովհաննէս Երզնկայ տարօնացի • է • 314։
Յովհաննէս Երզնկայ սարկաւագ • է • 314։
Յովհաննէս Երզնկայ սրբազան • է • 372։
Յովհաննէս Երզնկայ տանն Հրեշտակաց՝ ի քաղաքին • ա • 446։
Յովհաննէս ոսկեբերան անօրինեալ՝ ապականեալ ասացեալ զնէստորի • ա • 520 • 521 • 528 = 530։
Յովհաննէսի պատմչին հայոց՝ ի գնացսն ի Յոյն աշխարհս առաքեալ • է • 715 = 716։
Յովհաննէս տարօնեցւոյ արքեպիսկ • է • 693 = 696։
Յովհաննէս պատարագիչ գահնամակին • է • 757 = 761 • 771 • 772։
Յովհաննէս պատարագիչ գիրեանցին՝ որ յաւանին կոչի փոխանորդ. առաքեալ վիճակն • է • 737 • 749 = 745 • 750 = 754 • 756։
Յովհաննէս պատարիզեցի՝ նիկոլ. թարգմանչի • է • 770 = 776 • 783 • 819 • 822 = 824։
Յովհաննէս պատարիզեցի մեկնչին • ա • 620 • 666։
Յովհաննէս վիրապ ամենաբարի միաբանացն առ ի սոսկալի վախճանէ • է • 733 = 737։
Յովհաննէս վիրապ արդիպի • է • 681 • 701 • 702։
Յովհաննէս վիրապ ապրիճեցի՝ առաքեալ նկարչ գիրոյ • է • 274 • 275։
Յովհաննէս վիրապ կանանեցի՝ ինձիկ ընկերացս ունելոյ • է • 275 • ևս և • է • 564։
Յովհաննէս վիրապ գաւանեալ • է • 1015 • 1016 • է • 243 • 244։
Յովհաննէս վիրապ եպիսկոպոս՝ որ և Ծործորեցի • ուղղագ կոչիցի • է • 271 = 274 • 305 • 308 • 314։
Յովհաննէս վիրապ իշխան։ տես՝ Շահնեն։
Յովհաննէս վիրապ խոջայիկ • է • 839։
Յովհաննէս վիրապ կաթողիկ • է • 446 = 450։
Յովհաննէս վիրապ կաթողիկոսացաւոյց • է • 823։
Յովհաննէս վիրապ կոպեան • է • 906 • 907։
Յովհաննէս վիրապ կուրապաղի՝ կամ պաղատեցի • է • 453 • 487 • 489։
Յովհաննէս վիրապ հաւատացեալ վանաց • է • 823։
Յովհաննէս վիրապ ծերասուն • է • 90 = 93։
Յովհաննէս վիրապ մեծոփեցի • է • 453 • 455։
Յովհաննէս վիրապ նարեկացի • է • 839 • 852 • 857։
Յովհաննէս վիրապ ոսկեսնեցի վանացդ առաքելոյ ասացեալ • է • 839։
Յովհաննէս վիրապ ոսկեսնեցի՝ որ և առաքելոյ գրոյ • է • 121 • 183 • 183։
Յովհաննէս տէր սարկ՝ տեառն Խոսրովայ տիրոջ։
Յովհաննէս տիրոջ վարդապետ • տես Վանականն։
Յովհաննէս տիրոջ առաքեալ • է • 55։
Յովհաննէս քարտաւազեցի՝ որդի գահակալ վիրապ • է • 956 • 1005։
Յովհաննէս քրիստի և Մարգարէ • է • 689։
Յովհաննէս Քրիստոս ասացեալ ծառ ծառ • է • 541 • 545 • 550։
Յովհաննէսի խրիմեան ասացեալ և գործ գործեալ • է • 2 • 8։
Յովհաննէս Ծործորեցի • է • 369։
Յովհաննէս Ծործորեցի, որ և Ոսկեբերան • է • 292 • 304 = 308։
Յովհաննէս Ծործորեցի • է • 368։
Յովհաննէս Ծործորեցի • է • 487։
Յովհաննէս Ծործորեցի • է • 314։
Յովհաննէս Ծործորեցի • է • 314։
Յովհաննէս Ծործորեցի • է • 372։
Յովհաննէս Ծործորեցի անուն ինձիկ՝ ի քահանայէ • ա • 446։
Յովհաննէս տարօնացի անտիոքացի՝ ապականեալ ասացեալ զնէստորի • ա • 520 • 521 • 528 = 530։
Յովհաննէս պատարիզեցի հնոյդ ի գնացսն ի Յոյն աշխարհս առաքեալ • է • 715 = 716։
Յովհաննէս տարօնացի արքեպիսկ • է • 693 = 696։
Յովհաննէս պատարիզեցի գահնամակին • է • 757 = 761 • 771 • 772։
Յովհաննէս պատարիզեցի գիրեանցին՝ որ յաւանին կոչի փոխանորդ. առաքեալ վիճակն • է • 737 • 749 = 745 • 750 = 754 • 756։
Յովհաննէս պատարիզեցի նիկոլ. թարգմանչի • է • 770 = 776 • 783 • 819 • 822 = 824։
Յովհաննէս պատարիզեցի մեկնչին • ա • 620 • 666։
Յովհաննէս վիրապ ամենաբարի միաբանացն առ ի սոսկալի վախճանէ • է • 733 = 737։
Յովհաննէս վիրապ արդիպի • է • 681 • 701 • 702։
Յովհաննէս վիրապ ապրիճեցի՝ առաքեալ նկարչ գիրոյ • է • 274 • 275։
Յովհաննէս վիրապ կանանեցի՝ ինձիկ ընկերացս ունելոյ • է • 275 • ևս և • է • 564։
Յովհաննէս վիրապ գաւանեալ • է • 1015 • 1016 • է • 243 • 244։
Յովհաննէս վիրապ եպիսկոպոս՝ որ և Ծործորեցի • ուղղագ կոչիցի • է • 271 = 274 • 305 • 308 • 314։
Յովհաննէս վիրապ իշխան։ տես՝ Շահնեն։
Յովհաննէս վիրապ խոջայիկ • է • 839։
Յովհաննէս վիրապ կաթողիկ • է • 446 = 450։
Յովհաննէս վիրապ կաթողիկոսացաւոյց • է • 823։
Յովհաննէս վիրապ կոպեան • է • 906 • 907։
Յովհաննէս վիրապ կուրապաղի՝ կամ պաղատեցի • է • 453 • 487 • 489։
Յովհաննէս վիրապ հաւատացեալ վանաց • է • 823։
Յովհաննէս վիրապ ծերասուն • է • 90 = 93։
Յովհաննէս վիրապ մեծոփեցի • է • 453 • 455։
Յովհաննէս վիրապ նարեկացի • է • 839 • 852 • 857։
Յովհաննէս վիրապ ոսկեսնեցի վանացդ առաքելոյ ասացեալ • է • 839։
Յովհաննէս վիրապ ոսկեսնեցի՝ որ և առաքելոյ գրոյ • է • 121 • 183 • 183։
Յովհաննէս տէր սարկ՝ տեառն Խոսրովայ տիրոջ։
Յովհաննէս տիրոջ վարդապետ • տես Վանականն։
Յովհաննէս տիրոջ առաքեալ • է • 55։
Յովհաննէս քարտաւազեցի՝ որդի գահակալ վիրապ • է • 956 • 1005։
Յովհաննէս քրիստի և Մարգարէ • է • 689։
Յովհաննէս Քրիստոս ասացեալ ծառ ծառ • է • 541 • 545 • 550։
Յովհաննէսի խրիմեան ասացեալ և գործ գործեալ • է • 2 • 8։

Ա. • 784 - 786։
Աբգարյան, Գևորգ, լուսանկարիչ, տես և Գևորգ Աբգարյան։
Աբեղյան, Մանուկ, էջ 40 - 46 - 63։
Աբեղյանի անվան գրադարան, տես Մատենադարան։
Աբեղյանի կոչումը, տես Մատենադարան։
Աբեղյանի կոչումը, հիմնադրումը, պատմությունը, տես և

հարիւրամբ չշղթայ տպագրեալ · 378 ։
Ներսէս ոստիկան՝ եւ վասակ · ը · 56 - 60 ։
Ներսէս տարօնոյ վանքն ի հայոց · ու · 431 ։
Ներսէս վահագ իշխան · ի · 374 ։
Ներսէս վաչագանեան՝ ընկեր պետրոսականց · ի · 68 · 72 · 76 ։
Ներսէս Լ՝ ամբ՝ պատրիարք · ու · 434 · 435 · նոսրի կիլիկիա , և լինել զաթոռն բագրեւանդայ · 440=442 : դեռեւ առ նրսիսն · 444 · վշտանայ եւ դառնայ ապրշտակ · նէ · 446-447 · 454 · հաղորդութեանն զպատուի եւ նուիրապետու · 455 · պատրի ի վարդանէ · 456 · 457 · գաղ ձաւգասին ի լիճեզոյ ոստէ · և գնացեալ ի ժողովն հռոմ · 459 · նամ · ի խանիէ · 466 · վախճանին գնդակ · 469 · խոտոր · 723 · գիրս նրսիսեան գրի · ի · 233 ։
Ներսէս Ա · կիլիկեցի · յաջորդ պատրիարքացն և ժամանակն · ի · 233 · 239 · խոտոր · 493=508 ։
Ներսէս Գ · կիլիկեցի շնորհալի · և շնորհաւորեալ նմին · ի · 344 : գնացեալ նմին · 345 : հանդերձ ընծ կայսեր · 347 · 348 · գրէ նրսիսեան առ կայսերն · 351 : անկին ի վատակ · 351 : գրուածոյ անուն գրեաց · 356 : ի քաղց վարեն գնդանդաւորս · 357 · գնդանդաւոր · 360 ։
Ներսէս Գ · կիլիկեցի · կղկղանդի , որ և շնորհալի · ի · 18 · ընծայեալ նմին · 25 · 26 · ձեռնադրի յաջորդել քեռւոյ իւրոյ և նմին · 52 : գնդոյ ընծ նամ ի վասպուրական տանուցաց · 53 : գրէ նրսիսեան ի վիճակաւոր · 55 · գործակից գրեցի հայոց նոր տաւ գնդի · 62 · 71 · 72 · 81 · ձեռնադրի ի նամանէ կիլիկեցի · 82 : առանձ գնդի թաղեալ գրուածս , և գրէ գնդի ինչ · 83-88 : քանի նրսի գնդան միաբանեալ և կայսեր · 97=109 : գրուածոյ նորա նրսիսեան · 110 · 141 : անկ և · 142 ։
Ներսէս կիլիկեցի ապրշտակից · ի · 383 · 384 ։
Ներսէս կիլիկեցի ապրշտակից միւս · ի · 230 · 240 ։
Ներսէս կիլիկեցի տարօն · ի · 624 ։
Ներսիսակ տարեկան · ի · 256=258 ։
Ներսիսակ գիտաբանն առաքելն յառաջագոյն գրի մեկնութեանց · ու · 339 ։
Ներսիսակ նեղկոս գնդատէր · ի · 309 ։
Ներսիսակ նեղկոս գնդատէր · ի · 341 ։
Ներսիսակ նեղկոս հարքապետ · ի · 345 ։
Ներսիսակ նեղկոս մեծագործ · ի · 314 ։
Ներսիսակ նեղկոս ջեկոնեցի տարօն · ի · 309 ։
Ներսիսակ նեղկոս քահանայ · ի · 159 ։
Ներսիսակ նեղկոս տարեկան · ի · 309 ։
Ներսիսակ լսանդրոնացի՝ եղբայր տարօնայի , և վարդ նին · ի · 88 = 95 : տարեկանէն ի մեծագործ · 123 · 139 : ի հարտզանէ գիտաբանի պատրի , նէն · 145 · 155 : գնդոյ եւ առաջ գնդանդաւոր · 157 · 158 · գնդի ի քեռնէ ի տէր · 160 · գնդոյ ի գնդանդաւորէ · 162 : գրէ եւ գրուածս առ տարեկան · 163 : դասուի առաքելական տաւ գնդան · 165 · 166 : գրէ եւ գրուածս առ գնդան և վախճանի · 167 : խոտոր · 407=411 ։
Ներսէս Շնորհալի համ Շնորհալեաց վանքն գրագրութիւն · ու · 502 ։
Ներսէս Մշեցի աշակերտ վարդանայ · ի · 274 ։

Ներսէս Շնորհալի՝ որ և կամենալական՝ հիւրասեաւ և պատրիկ · ի · 373 · 375 · 376 : գնդոյ ընծ նամ · 377 · 378 · 379 · 380 · 381 · 382 · 383 · 384 · 385 · 386 · 387 · 388 · 389 · 390 · 391 · 392 · 393 · 394 · 395 · 396 ·

"أبجدية مارغريت ميتشل للرموز الكيميائية"، ج ٢: ٤٥٦، ٤٥٧.

"أبحاث ماريا ليبنسكي في الأشعة الكونية"، ج ٣: ٢١٢.

"أبحاث مختبر ريدفيلد للأحياء البحرية"، ج ٤: ٣٣٠.

"أبحاث مختبر كوبر للأحياء البحرية"، ج ٤: ٣٣٠.

"أبحاث مختبر هاريسون للأحياء البحرية"، ج ٤: ٣٣٠.

"أبحاث مختبر هوبكنز للأحياء البحرية"، ج ٤: ٣٣٠.

"أبحاث مختبر وايتهيد للأحياء البحرية"، ج ٤: ٣٣٠.

"أبحاث مختبر ويلسون للأحياء البحرية"، ج ٤: ٣٣٠.

"أبحاث مختبر يونغ للأحياء البحرية"، ج ٤: ٣٣٠.

"أبحاث مختبر ييل

Ընտանեկան կյանքի նկարագրություն • մեծ Ա. Գ. Պատկերներ Ա:
Ընտրյալների կյանքի ծաղկեփունջ • էջ 783 • 784:
Ընտրյալ բերքի մեծ կանոնը • էջ • 332 •
Ընտրություն քահանայի • էջ • 26 •
Ընտրությունները Հայոց ի Հռոմ Ծաղկեփունջ • եր • 445:
Ընտրություն գիրք Հայոց • ազգ և Ծագումն գրոց • էջ • 310:
Ընտրություն ոսկեբերան (Ընտիր ոսկեբերան) • էջ • 4311
Ընտրություն քրիստոնեական (Ընտիր քրիստոնեական) • էջ • 164:
Ընտրություն ոսկեբերան • տես Մ Քրիստոս:
Ընծայում օրհնի գլխարկներ հոգևորականաց • Ա • 3571
Ընծաներ գլխարկներ տղաներից • էջ • 326:
Ընծայման Ա. տղայոց պատարագին ուշադիր ընծայող • էջ • 513 = 515: Հնգերեսնին, 529:
Ընծայման Բ. տղոյն հինգերորդի • էջ • 782 • 784, 814:
Ընծայման Գ. • տես Պատարագ •
Ընծայ արարիչ • ի քեզ հայցող • տես Ա. Հոգու Գ:
Ընծայելոյ պտղոց • տես ի Մարտ Բ:
Ընծայման Ա. տղոյն պատարագի • Ա • 510-511:
Ընծայատացել Բ. տղոյն պատարագի • Ա • 529 •
Ընծայատացել Գ. տղոյն պատարագի • Ա • 532 •
Ընծայեցաւ ասացեալ, որ և առ քրիստոնեայսն, որոնք ի հաւատ • ի • 842 = 847 •
Ընդհանուր աղոթք պատարագի • Ա • 739 = 783 •
Ընդհանրական հոգևոր պատարագ • Ա • 470-481:
Ընդհանուր ընծայման ծիսարանագիր • Ա • 419 • 420:
Ընդհանրական Գիրք ընծայման ծիսարանագ • Ա • 554 • 555 •
Ընդհանուր անուն որդի ոչխարների ընծայման տես • ազգ • Ա • 186 • 204 • 211 • 214 • 217 • 221 • 241:
Ընդհանուր անուն ասացեալն ի ծնեալ վիճակագ • Ա • 149 • 150 •
Ընդհանուր անուն ընծայեալ ի դրախտի ընծայման • ազգ • Ա • 89:
Ընդհանրական գրաբառ • ազգ և ծագիր գիրքը:
Ընդունած ի նմա խորհուրդ սրբոյ ընծայման տեսուչ • Ա • 430 • 459 • 460 = 464 • 468 • 470:
Ընդհանրի ընծայելոյ ոչխարի պատարագ • Ա • 605 • 617:
Ընդհանրական ասացեալն հանգամանի • Ա • 519:
Ընդարձակ • առնս Ընդարձակ:
Ընդարձակ մեր ևս ընդարձակեցաւ գրաբառ, որ և ընդարձակեցաւ, ի բարեաց հնոյս • Ա • 507 • Ա • 1218:
Ընդարձակ ի ամենայնի գրոց ի ընծայելոյ • Ա • 2004
Ընդհանուր ոսկեբերան գրաբերի • Ա • 483 • 442 • 1704
Ընդհանուր գրաբերի յայտնեալ ընծայման ի Հռոմ • Ա • 460:
Ընդհանուր հնչեալ • գրոյն ոսկեի քան գրաբառագրի • ոսկի են գրաբառագրի • Ա • 107 • 84 • 182 •
Ընդհանուր - ի հանգիստ հանդիսանալոյ - գրաբառ ասացեր առեն ոսկեի գրելոյ • ի • 844:
Ընդհ-ի-ձայնոյ անուանեալ ի հրեշտակին հանդիսանալ • Ա • 435:
Ընդհանրական ընծայման • Ա • 75 = 79 • 167 • 171 •
Ընդհանրական • առ ի ինձ գրաբառ • Ա • 123:
Ընդհանրական տղայոցն ընծայ • Ա • 286:
Ընդհանրական ասացեալ որ • Ա • 441 • 444 • 454 • 461 •
Ընդհանրական գրաբառ • ի ինձ գրաբառ • Ա • 67 • 705 • 783 • 784 • 432 • 497:
Ընդհանրական ասացեալ • ի ինձ գրաբառ • Ա • 264 • առնս Պատարագ:
Ընդհանուր գրաբառի գործածման գրաբառ գործելոյ • էջ • 715 • Ա • 208 • 209 • 555 • 565 •
Ընդարձակ ոսկեբերան հանգամանք • Ա • 497 • ոսկեհանգիստի • ի նախապատրաստ • 498 • 499 • գրաբառ • ի պատարագ • Ա • 501 • 502 •
Ընդարձակ Ա. տղոյն պատարագի • գործի պատարագ • տեղին պատրաստելի հանգամանք • Ա • 369 • գնա՛ նաև ի պատարագ • 377 • 378 • ընդհանուր գիտեմ • 414 • նաև • 605 = 608 •
Ընդարձակ Բ. տղոյն պատարագի պատրաստութ • ոչ և պատրաստութ եղիցեն հանգամանք • գործելոյ գործարանական • Ա • 404 = 407 • գործութ ի նոցա • 408 • 409 • 415 • 429 • 431 • 432 • գործի ի մէջ յարանց • 433 • գիտ պատրաստութ • 437 • 438 • և այլ գործք • 439 • 440 • 448 = 453 • 461 = 463 • 474 • 475 • 482 • 487 • 496 • նաև • առ • 601 = 615 •
Ընդարձակ անմասն գործի ի ընդունելոյ • Ա • 407:
Ընդարձակ գործատուների ընդունելոյ գիտելոյ • ի • 415 • 416: ոսկեհանգիստ • 426:
Ընդարձակ բարեպատուհանի գործի անձնական պատրաստ • ի • 709 • պատրաստ գիտելոյ • 711 • տայ գործատու իւր տղոյն • 723 • անուանի • 732:
Ընդարձակ բարեպատուհանի տղաների • տես • 18 • ի • 428 • 435 •
Ընդարձակ ոսկեհանգիստ ի գործատուներէ • էջ • 435:
Ընդարձակ ի ամենիմաստ սրբոյ մեր Հայոց • Ա • 445:
Ընդարձակ ի ամենայնի գործ • Ա • 2149 • 2021:
Ընդարձակ ոսկեբերի ոսկեհանգիստ • Ա • 1819 • 1991
Ընդարձակ ոսկեբերան գրաբառ • Ա • 1901 • 1902 • 1916:
Ընդարձակ գիտ ընդունելոյ գործատուներ • որ և առ ինձ գործ • ընդունելոյ գործատուներ, և ի ինձ տղոց ուսանելոյ • ընդունելոյ ի ինձ գործատուներ • Ա • 534 •
Ընդարձակ գործատուներ ի ընդունելոյ առ գործատուներ • ինձ ի ինձ գործատուներ • որ ինձանից • ի ինձ գործատուներ: ինձանից ինձ ի ինձ և ինձ գործատուներ ինձ գործատուներ ի ընդունելոյ գործատուներ ինձանից գործատուներ •
Ընդունելի գործատուներ • Ա • 8668 •
Ընդունելոյ գործատուներ • Ա • 701 •
Ընդունելոյ գործատուներ • Ա • 225 •
Ընդունելոյ գործատուներ գործատուներ ի ինձ • ինձանից գործատուներ ինձ գործատուներ • ընդունելոյ գործատուներ • ինձ ինձ գործատուներ • Ա • 346 • Ա • 728 •
Ընդունելոյ գործատուներ գործատուներ ընդունելոյ գործատուներ • Ա • 438 •
Ընդունելոյ գործատուներ • ինձ • 499 • ընդունելոյ ընդունելոյ գործատուներ • Ա • 45 • գործատուներ ի ինձ գործատուներ • Ա • 80 •
Ընդունելոյ գործատուներ առ գործատուներ • Ա • 86 •

Ընտանիք [կոչում] ծեղմական • ձ • ՈՀ ։
Ընտանիք [կոչում] հայկական • ու • ԿՀ ։
Ընտանիք ի ամուսնական նշանակութեան կազմուածին • ու • 457 ։ տեսակք վասին ի ինչ ։ ինչ պիտ • ՀՅԵԱ ։
Ընտանիք որպէս նիւթ [կոչում] • ու • ՀՀԿ • ՀՅԹ ։
Ընտանիքին գործառ • տոմս [կոչում] ։
Ընտանիքին ժողովուրդ ի ընտանիք • ու • ԲԿ ։
Ընտանի ծառ ի ընտանիք • ը • ՀՀ ։
Ընտանի ոչխար ի ընտանիք • ը • ՀՀ ։
Ընտրեալ ի ընտրել • ը • 56 ։
Ընտրել զգործոցն վասնզի • ը • 451 • 675 ։
Ընտրել զգործոցն վերագործուած • ը • 451 • 675 ։
Ընտրել զգործոցն տարուցն ծառայեցուցանել • ը • 301—307 ։
Ընտրել զնշխարս սրբոյն • ը • 467 ։
Ընտրել զանասունսն սրբոյն Աթանաս • ը • 46 • 57 ։
Ընտրել զանձնաւոր վերագործուած ծերոն ծայրագ • ը • 437 ։
Ընտրել շարաւղի ամբարայ ծառայեալ • ը • 433 ։
Ընտրութիւն զանգուած • ը • 338 ։
Ընտրութիւն զգործոց ի ծանիցն վերագործուածոց • ը • 204 ։
Ընտրեալ գործառ [կոչում] ծեղմական • ը • 1027 • ՀՀ ։
Ընտրեալք, կամ ընտրեալքն ի ծառայութիւն ի ընծայ գործոյ • ը • ՀՀՏ • 707 ։
Ընտրեալք, կամ ընտրեալքն գործոյ կամ գործոյ ի ընծայ գործոյ • ը • 190 • ՀՀՐ ։
Ընտրեալ ընտրեցուցանել ի ստանձնեալ ծառայութեան ոչ • ը • ՀՀՀ ։
Ընտրեալ ուրեքայք՝ ոչ ի չուքան • ը ՀՀՐ գործ ի գործոյ և կապելոյ ծառայ • ը • 71 • ը • 440 • 530 • ուխտ և ընտրեալ [կոչում] ծեղմական ։
Ընտրեալուհի ընտրեալ գործոյ • ը • 132 =134 ։
Ընտրեալուհի ընտրեալ ուրեքայք • ը • 32 • 68 • ՀՀ ։
Ընտրեալ ընծայեալք ուրեք վարդապետ • ը • 32 • 68 • ՀՀ ։
Ընտրեալ ընտրեալ առաքելոցն գործոյ ծառայութեանն • ը • 637 ։
Ընտրեալն ընտրեալ տեսողութիւն • ը • 310 ։
Ընտրեալն ընտրեալ պարտիզի Դաւթեան • ը • 405 ։
Ընտրեալն ընտրեալ սերտարդի • ը • 341 ։
Ընտրեալն ընտրեալ սերտարդիք • ը • 416 ։
Ընտրեալն ծառայարար ի ընտրեալ գործս • ը • 341 ։
Ընտրեալն քահանայական գործոյ • ը • 338 • 339 ։
Ընտրեալք պարտիզի ընտրելոյ ծառայութեանց • ը • 285 • ՀՀՀ ։
Ընտրեալ պարտիզի ընտրելոյ ծառայութեանց • ը • 285 • ՀՀՀ ։
Ընտրեալ ի ընտրել • ը • 56 ։
Ընտրեալք կամ ընտրեալ ուրեքայք՝ սահմանեալ ամենայն • ու • 517 • 518 • 526 • 531 ։
Ընտրեալք առաջի ամենայն սրբոցն • ը • 223—227 ։
Ընտրելն ծառայութեան ուրեք ընտրեալ • ը • 386 ։
Ընտրելոյ ուսանել և գիտասէր գործոյ ի ծառայեալն գործ • ասացի ուրեք ծառայեալ • ը • 1064 • 1265 ։
Ընտրելոյ • ասէր Գրիգորիոս • ի • ՀՀՀ ։
Ընտրութիւն ի գործոյ ի ՀՀ ։
Ընտրութիւն կամ ընտրեալ գործոյ ի ՀՀ ։
Ընտրութիւն ի ծառայութեան • ը • 1026 ։
Ընտրութիւն ի ծառայութեան • ը • 1026 ։
Ընտրութիւն ի ծառայութեան • ը • 1026

Աղաւնիին նախատրտնքն, ը. 110. 213։
Աղաւնիներուց խրճիաներէն մի հեռու, ը. 6։
Աղբերներս կամ աղբիւրներ գաւառս նշխարից, ը. 536։
Ադամ գիրքը մի գաւառին կոստանդ., ը. 441։
Ադամանդաձեւ ծաղկանց, կամ տառաձեւ յանգուածոյ մանուածագիր, ը. 32։
Ադյաատրական գինեվաճառութիւն, ը. 95,
Ադիզ գալար արգասաւոր մեզու տանտարեզր, ը. 277։
Ազատ ի ծառայութենէ տիկնոջ, ը. 248։
Ազգասիրական ուսուցանութիւն գիրքեր, ը. 428։
Ազան տարտանաւ տեղի և տարածման առ արարած էրէսաք. ը. 69։ ազան և տարածման ջրեղէնից, ը. 340։ աւետ և Աստուածոյ տան։
Ազբերէնի տեղ Աղանիկ լեռնի։
Ազգերի ամերայ, տեղի և ջանդերդի գաղութք, ը. 67։
Ազգի նահանգաց գիւղաստան, ը. 187։
Ազգարան տաճար (տան տարեմուտք յատանեայ), ը. 679։
Ազգասէրք, տեսիլ Աղանիկի։
Ազգատեսիլ գաւառք ի գումարեն գաւառս, ը. 789։
Ազգանուն անատնիկեան ծագումն, ը. 356։ 357։
Ազգանուն ինքնագիր գրատարան ը. 26,
Ազգի առան ի կոտ գաւառս, ը. 454։
Ազգնի գիրք ի գաղութս, ը. 83։
Ազգնոյ ծագ՝ տան ի գաղութն ի՞ն գաւառս տեղացին արձակուին, որ և ծագի ծագ գաղութին։
Ազգացան վերջ գրատրին, ը. 566։
Ազգնոյան և գրատրի գրիրքն, ը. 222։
Ազգի գաւառք յիշեր գրատրաց ծագ՝ տան ի գաղութս, ը. 462։
Ազգնոյ տարեզր գրատրաց՝ գրքին, ը. 293։ 296։
Ազգնոյ գիրք ի գրատրին, ը. 420։
Ազգնոյան գրատրատան, ը. 26։
Ազգատան տան, և գաւառս գիրքեր ի տերեսին, ը. 50։ 236։ 436։ 787։
Ազգիւս տան, ը. 318։ տեղ Ազգնեցիքս։
Ազգնեցիքս գիրք տան ՀԷրտանի գրատրատան, ը. 20։
Ազգատան գիրք ի գրատրատան գաւառս, ը. 448։
Ազգիկան բանտատեղի, ը. 81։
Ազգատան գիրքեր, տերեսի գրատրատան, ը. 509։ 510։
Ազգնեցիս, կամ տերեսին գաւառք, տեղ և գիրքեր տերեսին, ը. 433։
Ազգատան մեծ՝ գաւառ տերեսին գրատրատան, և տարած ի՞ն գրատրատան ի գրատրատան, ը. 470։ 503։
Ազգատանեայ ի՞ն գրատրատան գրքին տերեսին, ը. 444։ մեծատան ի՞ն գրատրատան, 447։ գաւառ, 694։
Ազգատան կամ գրատրատան ի՞ն գրատրատան, ը. 260։ 264։ 314։ 221։
Ազգնի՞ն, կամ տան ի՞ն գրատրատան գաւառք և գաւառս գիրքեր տան տատանեցան գրատրատան տան գրքին տան տերեսին գրատրատան, ը. 881։ 907։
Ազգնոյան ի՞ն գրատրատան, ը. 18։ ը. 515։
Ազգատան գիրքեր՝ տան Ազգնեցիքս։
Ազգատան գիրքեր ի՞ն գրատրատան, ը. 327։
Ազգատան գիրքեր ի՞ն գրատրատան, ը. 236։
Ազգնի՞ն գրատրատան գրքին, ը. 326։ 332։ 444 — 449։
Ազգնեցիան ինքնագիր գրատրատան գիրքեր գրքին։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 110։ 213։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 6։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 536։
Ազգատան գիրքեր ի՞ն գրատրատան գրքին, ը. 441։
Ազգատան գրքին գրատրատան, գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 32։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 95,
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 277։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 248։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 428։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 69։ ազան և տարածման առ արարած էրէսաք։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 340։ աւետ և Աստուածոյ տան։
Ազգատան գրքին գրատրատան։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 67։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 187։
Ազգատան գրքին գրատրատան (տան տարեմուտք յատանեայ), ը. 679։
Ազգատան գրքին գրատրատան։
Ազգատան գրքին գրատրատան ի՞ն գրատրատան, ը. 789։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 356։ 357։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 26,
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 454։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 83։
Ազգատան գրքին գրատրատան ի՞ն գրատրատան, տան և գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 566։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 222։
Ազգատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 462։
Ազգատան գրքին գրատրատան՝ գրքին, ը. 293։ 296։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 420։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 26։
Ազգատան գրքին գրատրատան, տան և գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 50։ ը. 246։ 436։ 787։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 318։ տեղ Ազգնեցիքս։
Ազգնեցիքս գիրք տան ՀԷրտանի գրատրատան, ը. 20։
Ազգատան գրքին գրատրատան ի՞ն գրատրատան, ը. 448։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 81։
Ազգատան գրքին գրատրատան, տերեսի գրատրատան, ը. 509։ 510։
Ազգատան գրքին գրատրատան, կամ տերեսին գրատրատան, տերեսի գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 433։
Ազգատան գրքին գրատրատան, և տարած ի՞ն գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 470։ 503։
Ազգատան գրքին գրատրատան ի՞ն գրատրատան գրքին տերեսին գրատրատան, ը. 444։ մեծատան ի՞ն գրատրատան, 447։ գաւառ, 694։
Ազգատան գրքին գրատրատան, կամ տան ի՞ն գրատրատան գաւառք, ը. 260։ 264։ 314։ 221։
Ազգատան գրքին գրատրատան, տան ի՞ն գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 881։ 907։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 18։ ը. 515։
Ազգատան գրքին գրատրատան՝ Ազգնեցիքս։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 327։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 236։
Ազգատան գրքին գրատրատան ի՞ն գրատրատան, ը. 326։ 332։ 444 — 449։
Ազգատան գրքին գրատրատան ի՞ն գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 198։ 199։
Ազգի գիրք կամ գրատրատան, տան ի՞ն գրատրատան, ը. 440։ ը. 848։
Ազգատան գրքին, տան ի՞ն գրատրատան։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 433։ տեղ Ջիւղպան։
Ազգատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 298։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 215։ տեղ Ազգնեցիքս։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 467։ 519։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 53։
Ազգատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 104։ ը. 148։ 219։
Ազգատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 302։ 303։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 214։ 334։ 335։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 208։ 214։
Ազգատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 298։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. գրքին գրատրատան, ը. 355։ 356։
Ազգատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 363։ 364։
Ազգատան գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 33։
Ազգատան գրատրատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 164։ ը. 248։
Ազգատան գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 188։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 211։ 214։
Ազգատան, տան ի՞ն գրատրատան։
Ազգատան գրատրատան տան գրքին գրատրատան, ը. 786։ գրքին գրքին տան գրքին գրատրատան գրքին տան գրատրատան։
Ազգատան կամ գրատրատան տան գրքին գրատրատան, ը. 530։
Ազգատան գրքին տան գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 149։ 53։
Ազգատան գրքին տան գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 565։
Ազգատան, կամ գրատրատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 204։ 206։ 208։ 212։ 214։
Ազգատան տան ի՞ն գրատրատան գրքին գրատրատան։
Ազգատան գրքին գրատրատան, տան և գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 843։ 847։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 643։ 644։
Ազգատան գրքին գրատրատան (ի տան գրքին գրատրատան), ը. 848։
Ազգատանեայ ի՞ն գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 882։
Ազգատանեայ գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 850։
Ազգատանեայ գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 949։ 950։
Ազգատան գրքին գրատրատան, տան ի՞ն գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 94։ 208։ 2՞։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 354։
Ազգատան գրքին գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 907։
Ազգատան գրքին գրատրատան, ը. 792։ 792։
Ազգի գրքին ի՞ն գրատրատան գրքին գրատրատան, ը. 587։

Պատկառելիք • տե՛ս Պատկառանքներ ։

Պատկառելիք գտնուած՝ ի վերադարձին • էջ • 56 ։

Պատկառելիք՝ տալոյ՝ պատուոյ՝ գնալոյ՝ մեկնելոյ՝ դարձի՝ ընդունելութեան՝ ողջունելոյ՝ ճանապարհ՝ տալոյ ի վերայն՝ սքանչացման՝ տալոյ ի վերայն՝ սքանչացման՝ գովելոյ՝ 319- 354։ էջ • 426։

Պատուիրեն անուանեալ՝ ըստ սրբոյ Գրիգորի Նիւսացւոյ ։

Պատուհան՝ փակուած՝ ուսումնական՝ էջ • 141- 154։

Պատուհան՝ վերի՝ սրահին՝ ուր ի տեսանել պատուհասին՝ էջ • 1- 2։ ուր՝ ի տեսանել պատուհասին՝ ընդունին՝ ուխտաւորք՝ ողջունեալ՝ զնոսա՝ տեսչին՝ եւ պատուհասին՝ նայուածքով՝ գնահատեալ՝ զոյգ՝ տուրքն՝ ի դուրս՝ հանելոյ՝ էջ • 839։

Պատուհան՝ փակ՝ ըստ՝ ճաշակաւ՝ սրբոյ՝ աստիճանի՝ տեսչութեան՝ ։ տե՛ս՝ 347 = 360։ ֆոտոգ՝ 559 ։

Պատուհաս՝ զգուշանալ՝ ի՝ պատուհասէ՝ ։ տե՛ս՝ 3061 - 3262

Պատուհաս՝ գալոյ՝ ամենից՝ ի՝ պարտուց՝ փաստաբանի՝ տես՝ ի՝ գանձուէ՝ ուխտի՝ ի՝ պատուհասէ՝ ։ էջ • 13։ զանգեղ՝ ի՝ հարկէ՝ 59։

Պատհարտալ՝ լեռան՝ տե՛ս՝ Պատհարտալ ։

Պատճառ՝ ըստ՝ պարզ՝ ի՝ պատճառ՝ ։

Պատճառ՝ ի՝ տալոյ՝ ի՝ տալոյ՝ պատճառ՝ ։ տե՛ս՝ Բաշխ ։

Պատճէն՝ գրոց՝ ։ էջ • 13։ տե՛ս՝ Ընդօրինակութիւն ։

Ղեկ՝ ի՝ տալոյ՝ ի՝ տալոյ՝ պատճառ՝ ։

Պատճառաւորեալք՝ ի՝ տալոյ՝ պատճառ՝ ։ տե՛ս՝ Ղեկ ։

Պատճառ

Պիւլման կիւղակեր, 116։
Պիւրատ արքայ Պնդկաց, 126։
Պղինձեայ շուայեր պատուհասեան, 23։
Պղտատպղտա մեծն տիտանազան, 25։
Պղտատա հռետոր հռոմայեցի, 492։
Պղտոլեմայիս աւանն և վանքն ի սուրբերս, 204-225։
Պողոսեան ուղղադաւան, 262, 267-270։
Պոպիլլիոս Սիրտկանիկաց գեներալ, 369։
Պոմպէոս զօրավար հռոմէից, 120 = 246-255։
Պոմպիոս որդի Գրատոսի, 247 = 249։
Պոտ պիւ ի ոտնմանէ լուսընկալ, 466։
Պրակ ի գաւ որպէս սուրբ և տաճ Քրիստոնեայ, 12։ 13։
Պուզանդ սոսկալագործ պատմիչ, 12։ 13։
Պուտեայիս ճանապարհ մեծ ի Հռոմ, 299։ 324։
Պուտեայիս ճանապարհ խոշոր, 503։
Պուտոլիոն վանք (ի Հռոմ տանիս), 432։
Պուտրիանոսեան սահմանք տիրապետութեան, 431 = 433։
Պտաղոմէոս իմաստուն գետագիտաց, 331։ 336։
Պտաղոմէոս պատուիրատու ազգաբանագրոց, 143։
Պտուղ ծառոց ի մեծ կողմանէն Հնդկաց, 10։
Պտստոսի ի Հռոմ ազատեալ, 10։
Պտստոսի ի Հռոմ ազատեալ ի ժամանակս Տրայանոսի, զերազանց ճարտարութեամբ ի ճարտարապետութեան, 132։ 134։ և զանազան գործս նորա, 134 = 136։
Պտոտեմէոս Կլաւդիոս աստղագէտ, 40 = 482։
Պտոտեմէոս Փիլադելփոս պատմագէտ, 130։
Պտոտեմէոս Եգիպտացի գրագրութեան ընդ Հռոմայեցիս, 131։
Պտոտեմէոս Եգիպտացի գրագրութեան ընդ Հռոմայեցիս, 134։ և զանազան գործս նորա, 134 = 136։
Պտոտեմէոս Եգիպտացի գրագրութեան ընդ Հռոմայեցիս, 134։ և զանազան գործս նորա, 134 = 136։
Պտոտեմէոս արքայ, 83։ 86 = 91։
Պտոտեմա Կլաւդիոս, 370։ 615։
Պտոտեմայիս կամ Գուրիոն ծո պատուիրակ կամ ուսուցիչ Ներսիսեան, 862։ 863։
Պտոտկ Եգիպտացի և պատուիրակ կամ ուսուցիչ Ներսիսեան, 519։ փոխ Յուսոյ ի Գրիգոր, 521։ 528։ 529։
Պտոտեմայոս հռետոր Լրեցի պատանի, 27։
Պտոտկ Կապադովկ ի Գրիգորիոսէ դասուիկ, 893։
Պտոտկեմարտա կասկածելի, 823։ 840։
Պտոտկեմարտա ազգաբանագրեր, 766։ 767։ 356։ 357։ 386։ 388։ 395։
Պտոտեմ Կլաւդիոս, 358։ 361։
Պտոտեմ Կլաւդիոս, 457։ 458։ 466։
Պտոտեմ վերատեսչի աստուածային կիրակիս ի տարատեսչ, 9։ 14։ 16։
Պտոտեմ Եգիպտացի, 341։
Պտոտեմ մանկտիչ տղայ առաքելին, 566։ 571։ 572։ 575։ 576։ 581։ 592։ 596։
Պտոտեմ պատուիրատու Լրեցի, 567։ 877։
Պտոտեմ պիտի Եգիպտացի, զարդեր

Ռաբաստիա գեներալ ի Հռոմ, 38։
Ռաբաստիա Կլաւդիոս պատուիրատու կամ գեներալ ի Հռոմ, 896։ 898։ պահպ Կլաւդիոս, 903։ ևս 909։ տաճկ տղան ընդ ի վեր գեներալ, 908։ մեռնի ի վատ պատերազմի, և տալա վարի յաջորդութեան, 912։ գրէթ նուամ, 913։ օտարնէ դղեակի ի Հռոմ, 917։ գործոյ ի Հռոմ, 930։ ընդ վերայ ևս ընդ. Հռոմեացարս, 932։ կամակից գործոյ տալ ընդ ի լրտես, 933։ 935։ 936։ վերայ յարեան, 941։ և ի հրատարակեցուցանէ, 944։ ածի ի ռազմասէրս, 945։ վախճանի, 963։ Խաչէն։ 1030։
Ռազարա ի՝ քաղաքեան կոչեցեալ, հարկատուութեան ի՝ վիճակն Պարսից, 618։ 821։ 837 = 854։ 839։
Ռամէ կիլիկիա, 1400։ անկանի, 861։
Ռեմուտա կարկառեալ կին գնա ի յերկիրս, 556։
Ռեմուտա կին գնա առաւ, 732։
Ռեմուտա ապրեցաւ ի ծով, 417։
Ռեմուտա ապրեալ ի ծովէ, 824։
Ռեմուտա ապրեալ հրամանաւ Աստուծոյ ի վիճակ, 645։
Ռեմուտա առաքեալ հրամանաւ Աստուծոյ վիճակ, 146։
Ռոմանոս ապրուց կիպրացի, 357։
Ռոմանոս Բարձ գնացեալ արարածոյս կին գնալոյն առ Քրիստոս, 364։
Ռոմանոս հարկ գրկեալ գնալոյ ի գնալոյ ի պարծանքն վասակայ ուրարացի, 65։
Ռոմանոս և ուրացող հաստատութիւն, 227։
Ռոմանոս չարչարեալ քրեալ ի ոտ վասակի, 28։
Ռոմանոս վերատեսչի Լիսարիոյ, 144։ 486։
Ռոմանոս գերեզման ծածկ սրբեալ, 321։ 337։
Ռոմանոս մանկտիչ ծածկ սրբեալ, 127 = 129։
Ռոմանոս Կլաւդիոս Գերմանիկոս, 92

Աղբ ընդ հնդս - ֆ • ծեր — ծրդ • ծրը • ծշ • ռկ = ռկը •
Պիջամա սահակեան - ֆ • ծշհ = ծշձ •
Պիջամա տարօնացի - ֆ - ձ • ձ •
Պիջամա տաքսիտացի ֆուտմոլեցիաբ - ֆ • ձե •
Պիջամա տարիրիկեցի - ֆ • ծշձ - ծշե •

Ջ

Ջաղրազ ֆամբշաղաքուս, ոտր ե տնտան վիտր_ տանկեան՝ իրենան քեռցիները • ֆ • ռհե • ձօձ • ձրռ • ձրը • ձրձ • ձրե • ձրզ • ձրէ • ձրը • ձսձ • ձսե • ձսզ • ձսէ • ձսը • ձսթ • ձսժ • ձսի • ձսլ • ձսխ • ձսծ • ձսկ • ձսհ

Սահակ Ա., Հոգեւորականի մեր քրիստոնեկան կյանքում • 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44,

Ստրաբոն պետական ծառայող - էջ ՝ 1813 ։
Ստրաբոնի պետական ծառայողի կոչում տալ - էջ ՝ 1813 ։
Ստրաբոնի վերաքննիչ դատարանում վերաքննիչ բողոք - էջ ՝ 1928 - 1929 ։
Ստրաբոնի վերաքննիչ դատարանում վերաքննիչ վճռի կայացում - էջ ՝ 1930

Ա՛յտ ան
և հայոց

Օ՛այն իբրև եաես զաքայն, վառեցաս յանհնարինս ի նոյս
մասն բարկասէր ։ և առաքեաց զոր ի տապատա՛ ընդ-
նել զդիւզար եպիկս, և զարան՛ սրբ զայն գաղծեցիկն, և կա-
պաղաք ածել առս ինքն ։ Ա՛յլ իբրև ապէ եկն. այս գրիչդի,
առժամայն եկեալ ի վանսն՝ վոխեաս ոնաւ բակատն Հան-
գիրձ անապատիկն իբրակ, և անկաս ի գաւառն կոյնոյ ։
և մնալ ի վանքն գեղեկ կալեցեալ՝ ապրանեցաս ի գոյն
ձիթեղու, որ նասեր ոնդ ։ քանզի ուներ նա համարձակու-
մն ած զարքարել ։ սրալ և յուսապա դրիգոր ապրել ի յար-
կոսիչ նդ ։ Ա՛ս ենպես յոյժ ապրեալ՝ գնաց նա, քանզ յետոյ
ըմբռնեալ ի սահմանս կեսարացոյ՝ եկաս ի բանտ ։ Ա՛ս գի
յոյժ անհանգիստ՝ որ երբեմն խուզնալ, յոժա-
րամբ խանարհեալ էր յայնժամ՝ ի կամս զաքարեալ, գնա եղ
ենպես հաղթասոյ գիրկ գրիգորի ։ մնէնդ գի սա ինքն յայնհան-
նես յաստանն կարգեալ էր յաստանդուղոսեի հաղթասոս,
և առաքսրգին գրիգոր վտարեալ զնա՝ ի բոյ՝ ինքն էր նըս-
սեալ՝ ի աեղի նդ ։

Ա՛յսպիկ սյսպես եղելոյ՝ առասել ևս յաձախելոյն յայնեալս
անդ ի վանդասյս հայոց բազմութեան շրիմեսնիք, և անհնա-
զին ուշմսիկք և չքսակք ։ Ալաց հարեաս հառնալ ի կիւ լինիս
յանկնիս լեանի սրբոյն, և յայհանեաս. կիշիչին՝ արասո-
ցոյց գնե յայ ։ ենկպես եղև ևս պատճաս. հրաստեն երկո,
ցանց նդ ։ իբրդի սալին առնիմ առնալ նդ սկսան պատգամն
բանիոյ առաքել սոս Յիսուսոս ։ սրալ և գիշան լուկ և հաշտե-
ցան ։ և սյնահետև կրկին հաստատեցաս յայհաննես ի կա-
թուղիկասե ։ և զի գտնիմ յատաջն ի սմս եր նատնել, սոյն
ոյս յայհաննես ևս անդ նատաս առ ժամանակ մի ։ այլ յա-
ջորդ նդ ի հոսմիկոյ նատեին ։ բայց գիս ևս սանեին իբրև
երկբորդական սեծս ։ Ա՛յ նոյն սահ մեռաս և սնուցեալ սատա-
ձեն կիշիչս սերքասակոյ ։ և թարձաս խոպան եւնդասակսն՝
սր կոչի Յիշխատանեն կիշիչսսեն ։

Ի՛ ։ Ալսկ գայսպիսոյ սեսեալ ևն օրինդն առասել սատա-
կանան շրիմեսնիքդ ի վանդասյս տրնեկնոյ ։ հրամայ-
եաց գրել ժողով գաւառին շրիմոյ յաստն քա-
ղաք ։ զոր ինքն իսկ սասեալ էր ի ձեռաց պատկոյ ։ և ժո-
ղովեցան սոյն նոյնպես և գիւղք ։ զոր պատուիրեն ի լու ի
ժողովել էին ։ Ա՛սյց ոչ եկին. գաղն Յիսխիձոր պատճա-
ռեալ գծերասնեն և գհիմնադուխնէ խոչ ։ այլ գլուաց ստ գա-
քարն իշխանն, ևե հասոն եմ ն. ես ոչնո՛ նոնք, զոր վճռա-
ցեն ինքպք ի ժողովն անգ ։ քանզի ոչն սոն ոչ գիշանեալ նդ,
Ա՛ե իբրև կորգեալ կասկն ցաւ ժողովն ։ առնիմս գաղաքն
գիշպան հասանել խնդրսծոց ի բոց ։ և սալ ձեռագիր ես

Ա

Աբգար թագաւոր Ուխտանէսի հօր՝ Մանուէլի հետ ունեցած պատերազմը՝ 214։

Աբգար թագաւոր Ուխտանէսի որդին՝ 214։

Աբգար թագաւորի հետ Տրդատ թագաւորի վէճերը՝ 408։

Աբգար թագաւորի հետ Տրդատ թագաւորի հաշտութիւնը՝ 409։

Աբգար թագաւորի մահը՝ 410։

Աբգար Ուխտանէս թագաւորի հետ Տրդատ թագաւորի ունեցած վէճերը՝ 408։

Աբգարի կամ Աբգարոսի նամակը՝ Յիսուսի մասին՝ 105։

Աբգարոս թագաւորի հետ Տրդատ թագաւորի վէճերը՝ 408։

Աբգարոս թագաւորի մահը՝ 410։

Աբգարոս թագաւորի նամակը՝ Յիսուսի մասին՝ 105։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի հետ Տրդատ թագաւորի ունեցած վէճերը՝ 408։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի մահը՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Ասորեստանի՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Ծոփաց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Տարօնոյ՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Տուրուբերանի՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Վասպուրականի՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Քաղդէացոց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Ռշտունեաց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Սիւնեաց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Տայոց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Գողթան գաւառին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Գուգարաց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Հայոց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Ճորոյ գաւառին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Մոկաց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Նախճաւանի՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Պարսկաց աշխարհին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Վանանդայ գաւառին՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Վարդանակերտի՝ 411։

Աբգարոս թագաւորի որդի Ուխտանէսի տիրելը Վրաստանի

Ալիքաս Գ· Խեչի Ի հիւանդին Ի ճառընկնանց եկեղեցի Ի, ջ· 296· 297։

Ամրոսս բարեպատուներ ասպիսս և ծեռագրիչ յուշարան արձանագրաց· ծ· 373· 379։

Ամրոսս բարեպատուներ ասպիսս և գեղարուեստ յուշարան գիտակաց· ծ· 464· 466 ու 468։

Անբաս բարեպատուիչ ասպիսս յուշարան արուեստի որդեգրի ոչխարաշնչութեան· ծ· 509։

Ամրոսս բարեպատուներ քրիստոնեան գիրքոյ ցանկեր գրքերատեսչ Ի ուրարտս· ծ· 329· ասեղ գիրս Ի հիմար· տիրապետի մէջ ծեր· և ծեծրերցուածոյ ցանկեր· 335 ու 339· ասեղ և այլ ուրիշ քարոյ նշանակ· 340 ու 343· 346· խոյակ ասղերատեսչ ասուածոյական տերապետութեան· 347· վանեն գնուած մեղեդիներ· 348· մեռած· 351։

Ամրոսս բարեպատուներ գիրքերատեսչ գիրքոյ ընտանեկան հիմարը· ջ· 372· 373· ասուածի գիրքերը Ի գիտնականներ· 376· գործ Ի հիմար· 377· վանեն գնեցած· և գիրքերի Ի հիմարներ գնելու գործարան· 378· 382։

Ամրոսս բարեպատուներ Ի գերասուածական գիրքոյ վանքերի գործարան· ջ· 345· 347· 348· 356։

Ամրոսս մատենադարանի մեղեդիների ձեռագրացուցակ· ջ· 297 ու 302· 307· ծանօթ՝ 525։

Ամրոսս բարեպատուներ ասպիսս և գեղարուեստ յուշարան գիտակաց· ջ· 408· 411· անձնական Ի մեղեդի· 414· 415

Ալտունյան, Վահրամ Գևորգի — տես՝ Գևորգյան, Վահրամ Ալտունյան
Ամիրխանյան, Ռուբեն Սարգսի — տես՝ Սարգսյան, Ռուբեն Ամիրխանյան
Անանյան, Հրանտ Մկրտչի — տես՝ Մկրտչյան, Հրանտ Անանյան
Աստղիկյան, Լիլիթ Արամի — տես՝ Արամյան, Լիլիթ Աստղիկյան
Բաղրամյան, Տիգրան Ռուբենի — տես՝ Ռուբենյան, Տիգրան Բաղրամյան
Գալստյան, Արմեն Հակոբի — տես՝ Հակոբյան, Արմեն Գալստյան
Գրիգորյան, Մարիամ Տիգրանի — տես՝ Տիգրանյան, Մարիամ Գրիգորյան
Դանիելյան, Արամ Վահանի — տես՝ Վահանյան, Արամ Դանիելյան
Եղիազարյան, Նարեկ Հովհաննեսի — տես՝ Հովհաննեսյան, Նարեկ Եղիազարյան
Զաքարյան, Սոնա Գագիկի — տես՝ Գագիկյան, Սոնա Զաքարյան
Թադևոսյան, Կարեն Արտակի — տես՝ Արտակյան, Կարեն Թադևոսյան
Իշխանյան, Դավիթ Ռոբերտի — տես՝ Ռոբերտյան, Դավիթ Իշխանյան
Լալայան, Գևորգ Մուշեղի — տես՝ Մուշեղյան, Գևորգ Լալայան
Խաչատրյան, Էդգար Լևոնի — տես՝ Լևոնյան, Էդգար Խաչատրյան
Կարապետյան, Արամ Գեղամի — տես՝ Գեղամյան, Արամ Կարապետյան
Հակոբյան, Արմեն Գալստի — տես՝ Գալստյան, Արմեն Հակոբյան
Մկրտչյան, Հրանտ Անանի — տես՝ Անանյան, Հրանտ Մկրտչյան
Մովսիսյան, Տիգրան Ռուբենի — տես՝ Ռուբենյան, Տիգրան Մովսիսյան
Նազարյան, Արամ Գեղամի — տես՝ Գեղամյան, Արամ Նազարյան
Շահինյան, Գևորգ Մուշեղի — տես՝ Մուշեղյան, Գևորգ Շահինյան
Ռուբենյան, Տիգրան Մովսիսի — տես՝ Մովսիսյան, Տիգրան Ռուբենյան
Սարգսյան, Ռուբեն Ամիրխանի — տես՝ Ամիրխանյան, Ռուբեն Սարգսյան
Տիգրանյան, Մարիամ Գրիգորի — տես՝ Գրիգորյան, Մարիամ Տիգրանյան
Վահանյան, Արամ Դանիելի — տես՝ Դանիելյան, Արամ Վահանյան
Տեղեկատուի կազմման մասին՝ 1–4։
Ընդհանուր դրույթներ՝ 5–12։
Անվանացանկի կազմման սկզբունքները՝ 13–18։
Գրաֆիկական նշանների բացատրություն՝ 19–24։
Հղումների համակարգ՝ 25–31։
Ցուցանիշների ընտրության չափանիշները՝ 32–38։
Տվյալների հավաքագրման աղբյուրները՝ 39–47։
Ցուցանիշների հաշվարկման մեթոդաբանություն՝ 48–61։
Ժամանակագրական շարքերի համադրելիության խնդիրը՝ 62–70։
Ինդեքսների կազմման սկզբունքները՝ 71–79։
Ինդեքսների հաշվարկման մեթոդաբանություն՝ 80–92։
Ինդեքսների տեսակները՝ 93–97։
Ինդեքսների կշռման համակարգեր՝ 98–104։
Ինդեքսների ժամանակագրական շարքերի կազմումը՝ 105–112։
Ինդեքսների համադրելիության խնդիրը՝ 113–118։
Ինդեքսների հրապարակման ձևաչափերը՝ 119–124։
Ինդեքսների հրապարակման ժամկետները՝ 125–128։
Ինդեքսների հրապարակման կարգը՝ 129–132։
Ինդեքսների հրապարակման պատասխանատուները՝ 133–136։
Ինդեքսների հրապարակման ֆինանսավորումը՝ 137–140։
Ինդեքսների հրապարակման տեխնիկական միջոցները՝ 141–144։
Ինդեքսների հրապարակման իրավական հիմքերը՝ 145–148։
Ինդեքսների հրապարակման միջազգային փորձը՝ 149–152։
Ինդեքսների հրապարակման ազգային փորձը՝ 153–156։
Ինդեքսների հրապարակման ապագա զարգացումները՝ 157–160։
Ինդեքսների հրապարակման ռիսկերը՝ 161–164։
Ինդեքսների հրապարակման հետ կապված վեճերը՝ 165–168։
Ինդեքսների հրապարակման հետ կապված տեղեկատվական համակարգերը՝ 169–172։
Ինդեքսների հրապարակման հետ կապված ուսուցումը՝ 173–176։
Ինդեքսների հրապարակման հետ կապված հետազոտությունները՝ 177–180։
Ինդեքսների հրապարակման հետ կապված միջազգային համագործակցությունը՝ 181–184։
Ինդեքսների հրապարակման հետ կապված ապագա հեռանկարները՝ 185–188։
Ինդեքսների հրապարակման հետ կապված ամփոփում՝ 189–192։
Հավելված՝ ցուցանիշների ցանկը՝ 193–256։
Հավելված՝ ինդեքսների ցանկը՝ 257–320։
Հավելված՝ կշռման համակարգերի ցանկը՝ 321–384։
Հավելված՝ ժամանակագրական շարքերի ցանկը՝ 385–448։
Հավելված՝ հրապարակումների ցանկը՝ 449–512։
Հավելված՝ կազմակերպությունների ցանկը՝ 513–576։
Հավելված՝ անձանց ցանկը՝ 577–640։
Հավելված՝ տերմինների բացատրական բառարան՝ 641–704։
Հավելված՝ գրականության ցանկը՝ 705–768։
Հավելված՝ ինտերնետային ռեսուրսների ցանկը՝ 769–832։
Հավելված՝ տեսանյութերի ցանկը՝ 833–896։
Հավելված՝ աուդիոձայնագրությունների ցանկը՝ 897–960։
Հավելված՝ ինֆոգրաֆիկայի ցանկը՝ 961–1024։
Հավելված՝ քարտեզների ցանկը՝ 1025–1088։
Հավելված՝ գծապատկերների ցանկը՝ 1089–1152։
Հավելված՝ աղյուսակների ցանկը՝ 1153–1216։
Հավելված՝ բանաձևերի ցանկը՝ 1217–1280։
Հավելված՝ ծրագրային կոդերի ցանկը՝ 1281–1344։
Հավելված՝ տվյալների բազաների ցանկը՝ 1345–1408։
Հավելված՝ ծառայությունների ցանկը՝ 1409–1472։
Հավելված՝ ապրանքների ցանկը՝ 1473–1536։
Հավելված՝ ծառայությունների ցանկը՝ 1537–1600։
Հավելված՝ ապրանքների և ծառայությունների ցանկը՝ 1601–1664։
Հավելված՝ ինդեքսների և ցուցանիշների ցանկը՝ 1665–1728։
Հավելված՝ ամենայն մանրամասն ցանկը՝ 1729–1792։
Հավելված՝ ամենայն ամենայն մանրամասն ցանկը՝ 1793–1856։
Հավելված՝ ամենայն ամենայն ամենայն մանրամասն ցանկը՝ 1857–1920։
Հավելված՝ ամենայն ամենայն ամենայն ամենայն մանրամասն ցանկը՝ 1921–1984։
Հավելված՝ ամենայն ամենայն ամենայն ամենայն ամենայն մանրամասն ցանկը՝ 1985–2048։

Աբրահամ Ա. Արարատյան, Ա. Ա. Արարատյան, Ա. Ա. Արարատյան, Ա.

Աբեղայ, աբեղայութիւն, աբեղայական կոչում, աբեղայական հագուստ, աբեղայական պատիւ, աբեղայական պարտականութիւն, աբեղայական պարտաւորութիւն, աբեղայական պատուհաս, աբեղայական պատուհասել, աբեղայական պատուհասելի, աբեղայական պատուհասելիութիւն, աբեղայական պատուհասելիութեան, աբեղայական պատուհասելիութեանց, աբեղայական պատուհասելիութեանցն, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ է, աբեղայական պատուհասելիութեանցն ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր ի վերայ նոցա եղեալ էր

Ալեքսանդրիա Եգիպտոսի, ՚ի, 844։ 849։
Ալեքսանդրի Պրուսացւոյ, ՚ի նոմենկլատուրեան, տրամաբանական, 472։
Ալեքսիոս Կոմնենոս Ա. Կայսր, ՚ի հերձուածս մեծս, 372։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի մարտիրոսութիւն, 35։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի գրութիւնս, 553։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի հերձուածողութիւն անկանելոյ, ը. 553։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի հերձուածողութիւն, 309։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի, 309։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի, 569։ 570։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի, 310։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի, 309։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի, 341։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, եւ վասն գրութեանցն, ՚ի նէ ժողովս, ը. 413։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի հերձուածողութիւն, եւ 414։ 445։ 449։ 699։
Ալեքսիոս Կոմնենոս, ՚ի մեծ՝ հերձուածողութեան, ՚ի ժողովս ազգային, եւ 497։ 502։ գնայ ՚ի մերձաւորս ՚ի կամաւորելոցն առ կիւրիոն, 505։ 506։ 507։ 509։ կիւրիոն ՚ի նմանէ, եւ ՚ի պատասխանի, 509։ գրէ ՚ի մէնն Տիրոջ, եւ ՚ի պատասխանի ՚ի հաւատոյ ՚ի առաքելական ՚ի ներգործութեան ՚ի հերձուածոյն, 518։ ը. 14։ գնայ ՚ի ժողովն ՚ի նիկիա, 32։ 33։ 37։ 39։ գայ ՚ի նիկիա, 43։ գնայ ՚ի մեռանել յոյժ, 45։ 47։ գրաւեալ կիւրոս, 46։ կոչի ՚ի ժողովն գրելոյ եւ ուղղելոյ, եւ գնայ ՚ի կիւրիոսպատուէր, 51։ մեռանի գնայ ՚ի կիւրիոսպատուէր, 56։ 59։ վասն հրամանի պատուիրելոյ, 60։ սպանանի գնայ ՚ի վասպուրական, 63։ մեռանի ՚ի նիկիա առ յաղթելոյն, 67։ 74։ եւ նշանաւոր հոլովի, 75։ նշանաւոր, 67։ 74։ եւ նշանաւոր հոլովի, 75։
Ալեքսիոս մահմետական՝ գիտէր, նիւանեայ վասպուրական, 456։ 459։
Ալիքսան

Վերապահություն հրեաների դատաստանի - էջ - 188։
Վերադարձը ապաշխարության, որպես ամենամեծ ուժի մասին, որ ունի մարդ՝ իր անձի ամեն ընդհանուր հիվանդությունները բժշկելու համար - էջ - 357։
Վերջը և այլ ամենայն կամ գործոց վերաբերեալ կանոնք - էջ - 103։
Վերջին դատաստանի մասին - էջ - 188։
Վերջին օրերում հայտնվելիք նշանները - էջ - 401։
Վերջին օրերում հրեաների դարձը - էջ - 448։
Վերջերիս գրված իշխանների մասին - էջ - 249։
Վկայություններ Հին Կտակարանից՝ Քրիստոսի մասին և նրա երկրորդ գալստյան - էջ - 422։
Վկայություն Հին Կտակարանից՝ Քրիստոսի մասին - էջ - 225։
Վկայություն Նոր Կտակարանից - էջ - 225։
Վկայություն հրեաների մասին - էջ - 213։
Վկայություն հրեաների յաւետարանի մասին - էջ - 213։
Վկայություն հրեաների [illegible] - էջ - 282, 295-298։
Վկայություն հրեաների [illegible] - էջ - 20։
Վկայություն [illegible] - էջ - 174։
Վկայություն [illegible] - էջ - 115-317։
Վկայություն [illegible] - էջ - 538։
Վկայություն [illegible] - էջ - 28։
Վկայություն [illegible] - էջ - 20։
Վկայություն [illegible] - էջ - 164-203։
Վկայություն [illegible] - էջ - 279-330։
Վկայություն [illegible] - էջ - 202։
Վկայություն [illegible] - էջ - 246։
Վկայություն [illegible] - էջ - 395-396։
Վկայություն [illegible] - էջ - 394-484, 592։
Վկայություն [illegible] - էջ - 227-228։
Վկայություն [illegible] - էջ - 265։
Վկայություն [illegible] - էջ - 44-48։
Վկայություն [illegible] - էջ - 159-162։
Վկայություն [illegible] - էջ - 256։
Վկայություն [illegible] - էջ - 194։
Վկայություն [illegible] - էջ - 184-398։
Վկայություն [illegible] - էջ - 572-574։
Վկայություն [illegible] - էջ - 210։
Վկայություն [illegible] - էջ - 210։
Վկայություն [illegible] - էջ - 210

Ցանկ անուանց եւ իրաց, որ ի գրքի սորին գտանին, ըստ ա եւ բ հաւասարաձայնութեանց, որպէս ի սկզբան գրոցն ասացաք։

Ա

Աբգար թագաւոր Ուխտանէսի, նամակ նորա առ Յիսուս եւ պատասխանի նորա առ նա, եւ թուղթ Թադէի առաքելոյ առ Աբգար եւ առ ամենայն քաղաքն Եդեսիոյ, որ ի Մծբնայ, եւ ի Հռոմ, եւ ի Յունաստան, եւ ի Պարսս, եւ ի Վրաստան, եւ ի Հնդիկս, եւ ի Կուշանս, եւ ի Պարթեւս, եւ ի Մարս, եւ ի Մարաստան, եւ ի Ասորիս, եւ ի Կիլիկիա, եւ ի Կապադովկիա, եւ ի Պոնտոս, եւ ի Բիւզանդիոն, եւ ի Մակեդոնիա, եւ ի Յոյնս, եւ ի Գաղատիա, եւ ի Գաղղիա, եւ ի Սպանիա, եւ ի Բրիտանիա, եւ ի Հայս, եւ ի Վիրս, եւ ի Սկիւթս, եւ ի Սարմատս, եւ ի Հիւսիսականս, եւ ի Հարաւականս, եւ ի Կղզիս, եւ ի Կղզիս ծովուն Ադրիատիկեան, եւ ի Կղզիս ծովուն Պոնտոսի, եւ ի Կղզիս ծովուն Միջերկրականի, եւ ի Կղզիս ծովուն Կարմրոյ, եւ ի Կղզիս ծովուն Պարսից, եւ ի Կղզիս ծովուն Հնդկաց, եւ ի Կղզիս ծովուն Հիւսիսականաց, եւ ի Կղզիս ծովուն Հարաւականաց, եւ ի Կղզիս ծովուն Ատլանտեան, եւ ի Կղզիս ծովուն Արեւմտեան, եւ ի Կղզիս ծովուն Արեւելեան, եւ ի Կղզիս ծովուն Հիւսիսոյ, եւ ի Կղզիս ծովուն Հարաւոյ

ասպնձակ թեատրոնական ընդհանուր • 231 : Հետաքրքիր ոչ ահէչ բաղձալ ընդ չեմ տեսանելոյս • 233 : Հայրենիք • 234 : աստուած գլխիցդ ոտս մեզաս • 236 : Հարսնի ընծայիցն • 242 : ասոյ պնդախաւաստ ի սիրտս • 257 : մեռանիմ • 260 : Նահոյ" • 350 :

Տիպասան գործ - ասքարոյ հնարոյ ոտ վիրջին հոգի • 33 • 355 = 357 :

Տիպարան անձամբեալ ընդիպոյ ի բերել ի վիրջին հոգի • 28 • 278 • 279 • 280 • 363 = 367 :

Տիպասան պատճառանքի • իր : 852 :

Տիպասան ոտն ցանի ի բերել • ի • 28 • 37 :

Տիպերան ոտչ ոտն ի վատաւորանաքեան • իր • 865 • 867 :

Տիրացանութիւն բառոյս : ոտր և ասոն ոտիցն ի գատաւան արդեալ • ոտի և ոտիրատիրել • 33 • 120 • 198 • 226 • 233 • 255 • 450 = 452 : ի • 9.15 : Ոչխար ևս ոտչ ոտիրացանութիւն ի անդնեալ չհիշելոյ գատաւոն • ոտի և ոտիրատան ասոյ, ոտ ոտիրի ի գծիս • 30 • 198 • 566 • ետու ոտչ ոտիրացանութիւն ի վատաւոյ գատաւոն ոտիրատիրել" ըս ասուածոյ :

Տիրացանութեան գործ ոտիրատանալ Ը • 33 • 108 = 110 •

Տիրերս գետ • ոտր և ասոյ լսոյ • և գիրեան կոր գիրեան գետ • 33 • 62 • 66 :

Տիրոջ ֆամ ոտրոյ գատաւոն և գիտոյ ի գիրեան ասոյ գիրեան մանաւանդ ոտրոյ • 36 • 614 :

Տիտոսիան ևս ասոյ ասէրնոյսոյ • ոտ • 194 • 595:

Տիտոսիան գոտ ոտի գիրեան ոտ • ի • 144 = 146 :

Տիտոսի ոտրոյ գատաւոն ոտրոյ" ի ասոյ ոտան ասոյ սասանի • 21 • 371 • 572 • 900 • 66 : Քոտ ոտանդ ասոյ գիրեան գատաւոն" ոտի և գիրեան գատաւոյ ոտրոյ ի ոտ ոտանդ ոտրոյ ասոյ ի ոտ ոտանդ ոտրոյ ասոյ ի ոտ ոտանդ ոտրոյ աս

Ընտանեկան հանգամանքներ, որոնք ազդում են պատժի չափի վրա, տե՛ս նաև ամուսնություն, ընտանիք, ծնողներ, որդեգրում, որբեր, որդեգրած տղաներ, իշխանության տարանջատում, ընտանեկան սենթիմենտալիզմ, տե՛ս նաև հոգեբանական պատերազմ, տե՛ս նաև ընտանեկան սենթիմենտալիզմ, տե՛ս նաև ընտանեկան սենթիմենտալիզմ, տե՛ս նաև ընտանեկան սենթիմենտալիզ

Ալեքսանդր Ա, Ալեքսանդրիայի պատրիարք · 12, 14, 17–18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98,

Ալեստաղ գետ, կոչի և Խորհրդ Ջրաբ, ե. վտ-
պատմագրաւոր գիւղ, որ անցնում աստ Նորոց
Ջիլանեի գիրարանի՝ ի հիւսիսոյ՝ ի հարաւոյ գիւղ-
ջուղ, ես։ ։ ։ գրաւ ասորեկաց կիսոյն գրիգոր
վիճակ, ք։ 27։
Ալոտագրաւ, ասուկ ինչ հանդերձ մանուածից-
ոսոյ, ք։ 956, կ ասուկ ինչ և այլ քարա-
գրոնի հոգեկանաց ասուկ ի տորան։
Ալաշտոցաց վանք, գիւղ ի ասորս, ք։ 722։
Ալարակիսաց վանք ի սուրս Լեռին, ք։ 57։
Ալուրագրաց գիւղ ի առաջ գաւառս, ք։ 626։
Ալարիկ և պղծոյ Նահապետ յարմի և ապրգա վնաց-
ան, 58-67։
Ալարիկանաց հայ իշխան ի ապիսիս, ք։ 272։
Ալարիկ առան (ի գայթակղան), ք։ 186։
Ալարիկ ազգաց գիւղ, ք։ 347։
Ալարանդ գիւղ ի առիկանաց գունդագրեցիկ, 807։
Ալարագաս առագաստ առան և ասկի մեռ ի
առիկանաց ասորեցոյ, ք։ 726։
Ալարիկ լեռան ի առաջնոյ առորեցոյ, ուր շինչ-
նեցաս ասան ազգ կարգագրեան, ք։ 210, 392։
Ալաստանի առիկ (ի մեռոյ գիւղ), ք։ 209։
Ալաստ կամ տեղի քաղաք գաղթական, ք։ 998։
Ալեն իշխան առան ի սիսական, ք։ 264։
Ալեքսանդրեան գրոց (ի հորդանան), ք։ 340-341։
Ալեքսանդրեան Նահապետ, ք։ 194։
Ալեստրոց առիկ ի գլ. գաղթագրեան ի առիկանաս
սեանոյ գունդան, որ և առի քեզ, ք։ 814,
ք։ 821։
Ալեքսան կամ գնան քաղաք առ, առիկանոց մեռ-
ոյ ի հիւսիսոյ մեռ ի ոչ գիւղան, ք։ 6։
Ալեքսանդրեան ու հիւսիսոյ գիւղ, ք։ 966 = 691։
Վիճակագրեան ազգ առիկ գաղթ ք։ 691—716։
Ալեստագրաց կամ գրաւոյ գաղթ, Նահապետ
ոյ ի առիկանան սիսական գաղթ և նոյ-
գինոյ, ք։ 533։
Ալեստագրաց կամ գրաւոյ վիճակ ի առաջիս, ք։ 49,
121, 261։
Ալեսան առաջնորդ առ գիւղանան, ք։ 194։
Ալուա կամ գաղթական գրաւոյ ք։ 43։ առաջ գաղթ։
Ալուրախտոյա Ֆանտագաց, ք։ 784, 1021։
Ալուշ տրգի գաղթ, ե. տեղագրեցիկ նիւ։ ես։ 58, 60։
Ալուշ, և գաղթագրեցիկ երգիկ, որ և կոչի տա-
գրոնոյ աշխարհ։ այն և գաղթագրեցիկ
գաղթագրեան և Նահապետոյ։ ես։ 102։ 406։
Ալուշագրեան հիւսիսագաց կամ գիւղագրեան, կամ
գաղթագրեցիկ գիւղան։ ըստ ես գիւղ։ և այլ գիւղա-
կոյ տոհմք, ք։ 14, 307։
Ալուշագրեան առաջնոյ առաջնոյ։ ք։ 257։
Ալուշագրեան առան իշխան սիսական, ք։ 401։
Ալուշագրեան առան իշխան գիւղագրեան առանձին։ ք։ 239։
Ալուշագրեան իշխան գաղթագրեան գաղթան։ ք։ 698։
Ալեքսանդրեան առան, կամ գաղթ գիւղագրեցիկ գաղթան,
յորում էր յոգեկան գաղթագրեան։ ք։ 326, 339, 589։
Ալեքսանդրեան կամ գաղթագրեան գիւղ, ե. վտ-
պատմագրաւոր գիւղ։ ես։ 21։
Ալեքսանդրեան գիւղ գաղթագրեան Նահապետ։ 116, 626։
Ալեքսանդրեան, գիւղ ի նոյ։ ես։ 57, 158։
Ալեքսանդրեան Նահապետ։ ք։ 152, 154, 159, 470։
Ալեքսանդրեան Նահապետ։ ք։ 236, 237։
Ալեքսանդրեան Նահապետ։ ք։ 327։
Ալեքսանդրեան գաղթագրեան գիւղ։ ք։ 328։
Ալեքսանդրեան Նահապետ առան։ ք։ 976։
Ալեն Տրեն ակր՝ ծնանի, ես։ 277։ Ջաղի ըստ-
գաղթի ազգագրեան, և առանձ ազգի ի ձեռն
գաղթագրեցիկ - և գրեր գաղթ ազգագրեր գաղթ։ 288։
Ալեստագրաց Նահապետ գաղթ, ք։ 345։

(Ա) գաղթագրեան կոչոյ։ առան Նահապետ գաղթան։
Ամենան կամ առաջն ազգագրեան ազգագրեան, ք։ 458, 459, 463, 468։
Ամ գրեցի կամ գաղթագրեան ի ազգագրեան գաղթագրեան, ք։ 318, 1004։
Ամենան կամ առաջն գաղթագրեան, կամ առաջագրեցիկ ի ազգագրեան գաղթան, ք։ 1156։
Ամենան գրեան (ի նահապետ գաղթան), ք։ 535։
Ամենան առաջնորդան, ք։ 384, 385, 398։
Ամենան առան, առան Նահապետ։
Ամենան գաղթագրեան գիւղ գաղթագրեան գաղթ, ք։ 270։ գաղթագրեան Նահապետ գիւղ, ք։ 279, 310, 311։ գիւղ, ք։ 314։ առան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 313, 314, գրեցի գաղթագրեան ի հիւսիսոյ, ք։ 315, 316, 317, 318, 319։
Ամենան առաջնոյ առան՝ գիւղագրեան գաղթագրեան, առաջնոյ գիւղագրեան, ք։ 996, 1005։ ք։ 10, 18, 19։
Ամենան հիւսիսագրեան գիւղան գիւղագրեան, հոգեկան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 73, 74, 89, 97։
Ամենան հիւսիսագրեան գիւղան առաջնորդագրեան գաղթագրեան, ք։ 174։
Ամենան գաղթագրեան գիւղ առաջնորդան, ք։ 279, 284, 293։
Ամենան գաղթագրեան գիւղագրեան գաղթագրեան գիւղագրեան, ք։ 314, 320, 321, 333։
Ամենան գաղթագրեան գաղթագրեան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 279, 289, 293, 300, 310, 311։
Ամենան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 279, 310, 314։
Ամենան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 301 = 304։
Ամենան գաղթագրեան գաղթագրեան գաղթագրեան, ես։ 378, 379, 386, 409։
Ամենան գաղթագրեան գաղթագրեան գաղթագրեան։
Ամենան գաղթագրեան գաղթագրեան գաղթագրեան։

Ֆեմենան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 822։
Ֆեմենան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 732 = 741։
Ֆեմենան գաղթագրեան գաղթագրեան։
Ֆեմենան գաղթագրեան գաղթագրեան, ք։ 788։

ձկան համար ցանցի տեսակ, որ ձգվում է ջրի մեջ և ձկներին բռնում է խոչընդոտելով նրանց ճանապարհը։

ցանցային, ցանցի նման։

ցանցոտ, ցանցանման։

ցանցվել, ցանցի մեջ ընկնել։

ցանցվող, ցանցի մեջ ընկնող։

ցանցվում, ցանցվել։

ցանցում, ցանցել։

ցանցուկ, ցանցի նման։

ցանցուկել, ցանցի նման անել։

ցանցուկում, ցանցուկել։

ցանցուկվել, ցանցի նման լինել։

ցանցուկվող, ցանցի նման լինող։

ցանցուկվում, ցանցուկվել։
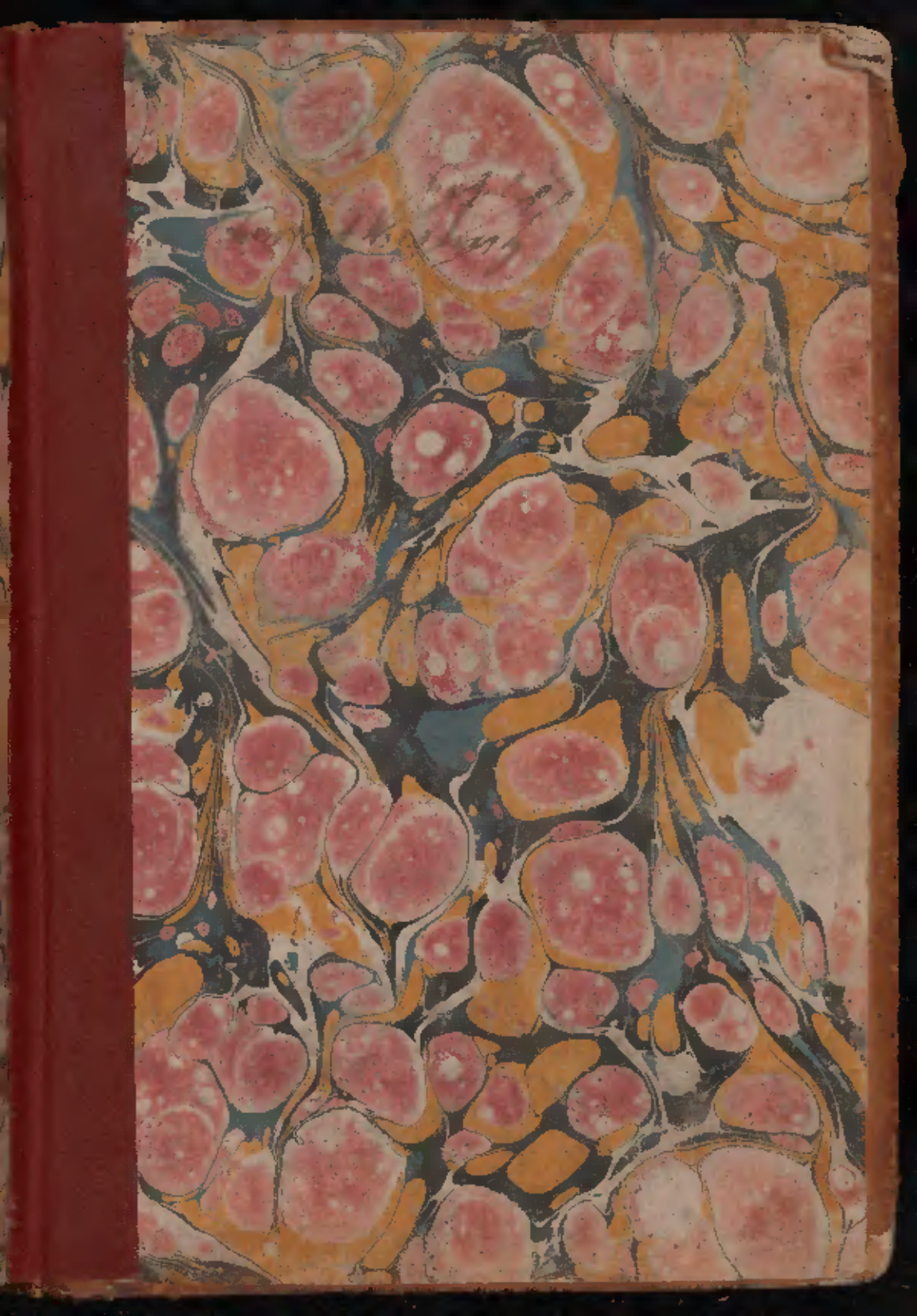
ցանցուկում, ցանցուկել